YALE
MEDICAL LIBRARY

אורים
ותמים
LUX ET VERITAS

HISTORICAL LIBRARY

The Gift of

JOHN FARQUHAR FULTON

Fulmine Percussis

Il tuono quando percuote uno o [illegible] et maltrise et brugia
fa nere le carni, lassa segni [illegible] et ugne livide et affumate
et sbuccia le pelle et leva a poco à poco la galla, l'empito, il tuono, il fumo
il puzzo, la percossa, lo spavento fa subito venir meno quelli che sono
percossi, et stanno tramortiti; una hora et dua secondo che piu et meno percote
cosi intervenne à Lucchino Tamburino et Federigo Suveretani l'anno
1586 che io ero Medico in Suvereto. Queste percosse di fulmine o tuono
che vogliamo dire lassano qn poco percotono le carni segnate negre
et ferite, cioè la pelle sbucciata et che poi leva galla come fa il fuoco
come in questi io vidi, stracciò la camiscia et roppe et brusciò i panni
con che erano vestiti. Lucchino fu percosso nelle reni, maltrito, abruciato
affumato, petto livido, sbucchiato, et levo poi galla, et questo
quanto alla parte percossa. quanto à se stesso come si rihebbe
in se, sendo stato tramortito una hora et mezzo in circa rimase
sotto la capannella, perche erano all'aia a far le trite del mese di
luglio et fu di notte, rimase dico balordo, stupido, affumato con i
panni arsicci et stracciati spaventato con febre, petto, fianco, et
come votto nelle reni, fu portato in Suvereto per la mattina disteso
sopra una treggia, et fu messo in letto cosi concio. Di questa
Cura non parla alcuno

Come si curano adunque questi tali: qui patisce l'animo et il corpo
Perche rimangono spaventati, bisogna far come nella syncopi
ob moerorem et timorem, bisogna dico fargli tornar in se, confortarli con parole, recrearli gli spiriti con zuppa [ovvi] o altro, e far freghe.
Quanto alla febre faccia la dieta havendo febre, cavisi sangue
che per dua conti si conviene per la paura passata per la febre et per
deriuar il sangue dalla parte percossa. cosi facemmo à Lucchino d°:
Quanto alla parte percossa bisogna medicarli credo io come chi è
scottato dal fuoco perche il tuono offende come fa il fuoco. Alcuni
come M.ro Domitiano todava la sugna battuta bene et liquidita
con acqua rosa. Io da principio presi Vng.to populeo stemperato cō la
[illegible] acqua et [illegible] ponendovi foglie di vite. poi usai [illegible]
[illegible] lavato cō acqua rosa, verde di [illegible], pesta et
[illegible] et usai [illegible] di fogli

Ἰωάννης τοῦ ἐρυθροῦ ἰατροῦ Ἰλιῶ τέχνῃ ἀπὸ Γερμανίας

Benedicamus et Laudamus Deum in sempiterna secula a

Per Gratia dell'Onnipotente Iddio adi X di Nouembre 1584 al Fiorentino in sabato à hore 15 ½ à me Ottauio Pellegrini da Ripa Marranci nacque un figliuolo che fu il primo chiamato Michel Angelo mentre che ero à Scarlino per medico et mia consorte era à Campiglia in casa suo Padre

Adi 10 di Jennaio 1585 al Fior.no io Ottauio Pellegrini sopradetto menai à Ripa Maranci Tommasa mia Consorte mentre che io ero Medico in Soueret.o

Adi 14 di Luglio 1586 nella prigione di Suuereto stato del Ill.mo et Ecc.mo Sig.re Alessandro Aragona d'Appiano essendo nella detta carcere un Samuello Samuelli da castel Franc.o di Val d'Arno di sopra stato del Ser.mo Gran Duca Secondo di Toscana Don Franc.o Medici, et essendo prigione con il d.o Samuello un Franzese suo caporale nella guerra di Francia, doue insieme eran stati fidelissimi et amicissimi l'uno con l'altro, di comune uolontà et resolutione per grandissima constantia et resolutione si scannoreno ambidui con uno coltello per non uenire in mano del G. Duca di Toscana, il quale lo haueua domandato al d.o Sig.re Alessandro per hauerlo nelle mani e trattarlo sec[illegible] i meriti: caso et spettaculo memorabile et horribile, [illegible] io fui presente et gli messi le chiavate ad ambidui, et tutto fu perche tanta era fra loro la grandissima amicitia, che [illegible] uolse morire con l'altro, et si come mai si abandonorno in uita, si uolsero accompagnare nella morte. All'hora io ero Medico in quel luog[o]

Cum priuilegio Regio Ad quadriennium.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS.

THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBRI QVATVORDECIM.

In fine apposuimus quæ ipse Linacer recognouit in opere De sanitate tuenda.

M. D. XIX.

DIDIER MAHEV.

IANI LASCARIS.

OMnigenos Pæan ſuetum te pellere morbos
In latio, & diti ſubtrahere arte animas,
Deſidem vbi, & bardum vidit facunde Galene,
Poſthabitumq; alijs quos memorare piget:
Dixit proſpiciens populis age μῦσα Linacre,
Redde virum ingratis q̃libet Auſonijs.
Tam ſibi q̃ proauis, qui dogmata priſca relinquunt,
Thricisq; inuoluunt ingenia, & tenebris.
Hæc deus. at Thaumas afflatus numine talem
Te vertit, qualem græcia culta tulit.

R126
G4
M58
+L67
1519

Gulielmus Budæus Thomæ Lupſeto Anglo. S. D.

QVos mihi libros therapeuticos crediderας Lupſete doctiſſime, eos ad te remitto, tumultuaria quidē lectiōe & ſubſultim, nō etiā ꝑſūctoria & oſcitāter euolutos. Volui em̄ eoꝝ lectōe nō modo tibi operā, ſed etiā mihi nauare. tāetſi cū id primū facere inſiſterē, altius oīno nihil aīmo agitabā: q̄ vt paucoꝝ dieꝝ officio ſatiſfacerem petitiōi tuæ, ſimul vt eadē opa aduētitioꝝ voluminū cōtrectatōe animū meū oblectarē negocijs cōfectū. Solet em̄ (vt noſti) noſtræ ſortis hominibus inceſſere cupido haud illiberalis de vno quoq; ope litterario æſtimationē factitādi, vt q̄ſpiā ſtudioſoꝝ i mediū ꝓtulit aliqd' igenij ſui ſpecimē. ita ſcilicet natura ferēte vt ſui q̄ſq; igenij atq; iduſtriæ modū cōtēdere cū alioꝝ gaudeat, quo certius ꝑpēdat qd ꝑſtare eadē in re poſſit. Verū cū idip̄m hoīm more facerē, humanit⁹ quoq; mihi obrepſit (vt ingenue in ſinu tuo loquar) certādi quoq; libido cū eoꝝ libroꝝ iterp̄te Linacro. tametſi eū ſūma eſſe eruditiōe p̄ditū nō neſcius iādiu forem. Itaq; pauca quædam loca ad Momi lucernam inſpecta et aīaduerſiōe (ꝓpe dixerim) delatoria obſeruata, quū primore ſpecie ſe mihi nō ꝓbaſſent, cū græco ſtatim exēplari collata, ꝑtim mutare, ꝑtim noua facere deintegro conatus, vt nihil aut paꝝ ꝓmouere me ſenſi, crimiatiōem illā meā poti⁹ fuiſſe iudicaui æmulæ cōtētiōis, ab ingenua ip̄am & ſtudioſa alacritate manātis, q̄ iuſtā æquāq; rep̄hēſionē. id vtrū in culpā inertiæ & imꝑitiæ vertere mihi debeā, an in opis laudē exacte abſoluti, alioꝝ eē iudiciū malo, q̄nquidē nōdū me eū cēſendi locū in doctoꝝ cōcilio adeptū eē arbitror vt optim⁹ q̄ſq; & exiſtimatiſſim⁹ trāſire in ſentētiā meā debeat, anteq̄ rē ip̄am ad manū aſpexerit. Hacten⁹ tn̄ in mediū ferre ſentētiā nō dubitarim, ſi oīa ſiꝑia ſūt ijs q̄ legi, Galenū nobis elegāti & exquiſito ſermone latinū eē factū. vt iam Britāniæ decus hoc futurū ſit, quod olim pergamū in Aſia illuſtrauit. Quo in ope aīaduerti Linacrū multo plus tribuiſſe priſcæ ſcribēdi vertēdiq; ſeueritati, q̄ nr̄i tp̄is indulſiſſe licentiæ laſciuienti. Hæc ad te ſcripſi vir amice in inſtrumēti viatorii apparatu coēptuq; occupatus, ijs q; rebus cōſtituēdis quæ ad inſtātē mihi peregre ꝓfectionem p̄tinebāt, pene iam vt accinctus mihi eſſe viderer, cū ineūdæ viæ dies nō ex alieno arbitrio pēderet. alioqui rarus domi & iā curſitator circuitorq; factus inuito meo genio, & obluctante mihi. Sed fortuna (vt arbitror) ante mihi fere iiqua, nūc etiā ludos ſibi nr̄atibus q; hoīb⁹ factitare in me exercēdo cōſtituit. quæ negocioſo gn̄e cōmercij cum ijs me hominibus cōmittit, qui nō tam ſalutationū et venerationis honore, q̄ poſtulatoꝝ ærumnis gaudent. quas cum ſumma oblectatione ſpectant. Vale.

INDEX

EORVM QVAE IN PRIMO LIBRO ANNOTATA SVNT INDEX.

ANNOTATA IN SECVNDO.

ANNOTATA IN TERTIO.

INDEX

ANNOTATA IN QVARTO.

ANNOTATA IN QVINTO

ANNOTATA IN SEXTO

ANNOTATA IN SEPTIMO

ANNOTATA IN OCTAVO

ANNOTATA IN NONO

ANNOTATA IN DECIMO

INDEX

ANNOTATA IN VNDECIMO

Sanguis quib. non sit mittendus 143.

ANNOTATA IN DECIMOTERTIO.

ANNOTATIONES IN DECIMOQVARTO.

FINIS INDICIS.

INVICTISSIMO ILLVSTRISSIMO QVE
HENRICO OCTAVO
ANGLIAE REGI
DOMINO HIBERNIAE AC VVAL LIAE CORNVBIAE QVE PRINCIPI,
THOMAS LINACRVS
MEDICVS SVVS
SALV. PLVR. DIC.

ITerum iam maiestatem tuam Henrice Regum clarissime cogor exorare, vt ex inclyti nominis tui pfatione lucubrationibus meis fauoris aliquid cōciliem. Quas eñ ad te nunc affero tanto pfecto magis q̄ priores patrocinium tuum postulant: quāto fuere sicut grauioris operæ, ita vereor, ne supra vires meas. Affero eñ nūc Galeni opus in quo ille omnē quæ pprie de medendo instituitur, rationem cōple ctitur. Opus plane arduū et quod siue id ob subtilitatē suā: siue proli xitatē, mille iam annis nemo satis latine ne dicam ex tanti opis digni tate vertere (quod sciā) est aggressus: vt mihi plane dolenda studiosorū sors videatur, qui hactenus desyderio eius partim barbaris qui busdam ijsdem q̄ malefidei inuersionibus, partim nudis rerum capi tibus Arabum quorūdam arbitrio excerptis omniq̄ non modo ratio ne quæ reluctātē lectorē ducere: sed etiā q̄ hesitantē quoquo modo inhortari possit orbatis: incūbere sunt coacti. Quod ipe mecū identidē reputans, tentandum pro virili existimaui. Nūqd ipe præstare possem, quo simul his melius consulerem, simul cum duas medicinæ par tis prioribus lucubrationib⁹ tibi dedicassem: nō cōmitterem vt vel tertiæ partis desyderio officium in te meum claudicaret, vel cū multi tibi pro seruata sanitate et debeant & debituri sint: nō plurimi etiā sint qui redditam sibi salutem tibi aliquando acceptam referāt. Itaq̄

quãq̃ magnitudo rei nõ nihil me merito deterruit, tamẽ quod quouis labore instantia q; non longissimo saltem interuallo me assequi posse confidebam: detrectandum non censui. potissimũ cũ me magnopere cõsolaret, quod docti quoq; homines primos nostros conat⁹ veluti q; præludia sic approbarunt, vt sicubi in his quæ nunc paraui vel tedio tam longi operis lassus, vel difficultate alienis vestigijs semper insistendi victus, humano fortasse more laber: facile sperem æquos lectores modo plura niteant, paucis quas ipe præsertim occupatus & subcisiuis temporibus ista cudens, parum vbiq; cauerim, non iri offensum maculis. Quas alioqui ipsas, quo tuo nomine quæ afferimus, minus sint indigna: non in his modo, verum in omnibus quæ scripsero prout vel ab amicis lectoribus admonebor, vel ipse eas deprehendam in eo quod superest vitæ meæ statui emaculare. Interim Rex clarissime. sines has quoq; lucubrationes sub tui nominis patrocinio commendatiores exire. præsertim cũ non tã a me tibi destinatæ sint: q̃ plane debitæ. Vel quod (in qua natæ sunt) aulæ tuæ veluti fætura sint, vel quod tu quicquid vsq̃ laborum est meorum iure tibi vendices. Qui me tam munifice non victu modo stipẽdio q; alis: sed etiam amplissimis munerib⁹ ornas. Et alioqui cui potius mea omnia aut debeantur, aut etiam dedicẽtur q̃ tibi, qui sic meas quantũuis tenues lucubratiunculas æstimare soleas? Cui potius medicus tuus hoc quo sanitati tuæ consuli possit, cõferam q̃ tibi? Cui satius litterarum studiosus ipse quicquid in his mussito nuncupem q̃ tibi Regum omnium litteratissimo? cum certe non aliter eruditos viros sic vt facis complectereris, nisi doctrinam eorum ipe probe pspiceret? Cui deniq; Anglus ipse aulicus q; tuus nisi tibi & Regi meo, & principi indulgentissimo? Quo magis his cum tot nominibus tibi debita vel verius tua sint: gratiam aliquam vel ex eo quod tibi omnino non displicent, parari patieris. Id futurum non dubito, si ea (quod dixi) sub inclyti nominis tui præfatiõe veluti munita i publicũ prodire pmittas. Diu valeas viuasq; Regum decus.

Jhs Maria

A dì 18 di Luglio MDLXXVI

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS, THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

CVm et tu sæpe alias chariſſime Hiero: et alij quidã amici me nunc hortentur, vt ſibi medendi methodũ mconſcribã: ego ſane tametſi tum vobis imprimis gratificari: tum vero poſteros nõ nihil pro viribꝰ iuuare ſtudens: ſemp tamen fateor cũctabar ac diſtuli multis de cauſis, quas nunc quoq; percõmode dicturus videor, priuſq̃ id quod petitis aggrediar. Sunt enim ad ea quæ poſt dicentur ſane non inutiles. Earum igitur omnium illa præcipua fuit, quod fruſtra me ſcripturum timebam. Cum nemo propedixerim, hac noſtra ætate veritatis inquiſitioni ſit deditus, ſed pecuniam, & ciuilem potentiam, et inexplebiles voluptatum delicias, omnes eouſq; ſuſpiciant: vt ſi quis ſapientiæ quoduis ſtudium ſectetur, pro inſano hunc habeant. Quippe qui primã ipſam & vere ſapientiã, quæ diuinarũ humarũq; rerũ eſt ſciẽtia, ne eſſe quidẽ omnino exiſtiment. Medicinã, Geometriã, Rhetoricen, Arithmeticẽ, Muſicen, ac reliquas id genus artes, eſſe quidẽ autument, cæterũ ad finem earũ ſtudio cõtendendũ minime cenſeãt. Me vero ex his qui me vnice diligere ſunt viſi, nõnulli ſæpe icrepãt quaſi plus iuſto veritatis ſtudio impẽdã, quaſiq; nec mihi ipſi vſui: nec ipſis i tota vita ſim futurus. niſi & ab hoc tanto veritatis indagãdæ ſtudio deſiſtã. & mane ſalutãdo circũeã. & veſperi apud potẽtes cenẽ. His ẽm artibus tum amari: tum acceſſi, tum vero ꝑ artificibus haberi. nequaq̃ ex iis quæ in propria ꝓfeſſione ſint conſecuti. Neq; enim eſſe qui de ea iudicent, vbi omnes totum diem diuerſis ſtudiis

Mortuus est Hiero isto ut ipse refert in principio 7mi. Reliquos itaq libros in gratiam Eugeniani conscripsit.

Medicina inter artes

transigant. Mane quidem omnes salutationibus publice occupati. mox in alia munia distracti. Vtiq; ad forũ & lites non exigua turba. ad saltationes, & aurigas alia maior. Iam vel aleæ vel amorib⁹, vel balneis, vel ebrietati, vel cõmessationi, vel demum alicui corporis voluptati deditus: sane nõ exiguus numerus. Vesperi vero rursum omnes ad symposia publice collecti. Vbi postq̃ vino se impleuere: nõ lyra, citharaue, aut aliud musicum instrumentum circunfertur. quod sicut olim in eiusmodi congressu tetigisse honestum: sic cõtra non contrectasse admodum erat turpe. Sed nec sermones vlli habentur: quales in symposiis agitari solere veteres prodiderũt, nec aliud honestum quicq̃. Imo inuicem sibi propinant, & de magnitudine poculorum certant. vtpote inter quos optimus censetur. nõ qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone philosophico vti nouit: sed q multos, eosq; maximos calices exsiccauit. Adeo mihi mane etiamnum ebrii videntur ex his pleriq;. Nonnulli vero etiam tam plane vinum olere: q̃ si modo hausissent. Eoq; fit, vt quoties ægrotare ceperint, medicos aduocent. non quidem optimos, vtpote quos per sanitatem noscere nunq̃ studuerunt: sed eos quos maxime familiares habent. quiq; ipsis maxime adulantur. Qui & frigidã dabunt, si hanc poscent: & lauabunt cum iusserint, & niuem vinumq; porrigent. Postremo quicquid iubebitur mancipiorum ritu efficient. Contra plane q̃ veteres illi medici ab æsculapio oriundi, qui tanq̃ duces militibus, & reges subditis, imperare ægris voluerunt. Nequaq̃ vero Getarũ, & Tibiorũ, & Phrygũ, & Thracum empticiorum ritu parere. atq; obsequi. Itaq; his nõ qui melius artẽ callet: sed qui adulari aptius nouit, magis in precio est. Huicq; plana omnia peruiaq; sunt. huic ædium fores patent. hic breui efficitur diues, plurimumq; potest. huic discipuli formosi a cubiculis, vbi iam fuerint exoleti traduntur. Atq; hoc Thessalus ille cum animaduertit: non solum in aliis romæ diuitibus assentabatur: sed etiã artem tradere sex mensibus se promittens: complures discipulos breui comparauit. Si enim neq; Geometriæ, neq; Astronomiæ, neq; Dialetices, neq; Musices, nec vllius deniq; bonarum disciplinarum indigent, qui medici sunt futuri, queẽadmodum Thessalus iste promittit, nec etiam longam experientiam, & operum artis vsum desyderant: cui non promptum sit artem aggredi, ceu facile medico futuro? Atq; hinc adeo fit, vt etiam sutores, & tinctores, & fabri tum materiarii, tum ferrarii proprio magisterio relicto: in medicinæ artis munera insiliant. Nã qui pictoribus & vnguentariis mixturas suas præparant, etiã de primo loco certant. Atq; ob hæc ipse

Mos antiquor[um] Lyra in cœnis ludere.

In symposiis sermones

mos Romanor[um] in conuiuiis

medendi methodum scribere sum cunctatus. Quã vtiq; & viri veteres inceperunt: & posteri eorum perficere sunt conati. Atq; olim quidem non parua lis erat, eorũ qui in Co atq; Cnido habitabant, vtri videlicet inuentorũ multitudine reliquos superarent. Quippe geminum hoc genus Asclepiadarum adhuc in Asia supererat. deficiente nimirum quod in Rhodo viguerat. Certabant cũ his honestum illud certamẽ quod Hesiodus prædicabat, etiã medici qui Italiam incolebant Philistion, Empedocles, Pausanias & horũ sectatores, erantq; tres hæ certantium inter se nobiliũ medicorũ scholæ. Plurimos ergo atq; optimos discipulos Coæ fortuna contulit. Ab hoc Cnidiæ. Nec tamẽ in paruo habenda precio erat, & quæ in Italia noscebatur. At horum nemo nec mane potentium fores salutaturus: nec vesperi cenaturus frequentabat. sed sicut Hesiodus cecinit.
» Nanq; alium diuitem cernens cui deest quod agatur. Ipse solum vertit tauris: & semina ponit. Ita illi inter se ꝑpetuo certabant nõ vtiq; de aranda serendaue terra. Quippe quæ vt Asclepiadarum genere inferiora: sic Ascreo poetæ erant non indecora. Sed de Apollinis, Aesculapijq; arte tum exercenda: tum vero semp augẽda, ac pro viribus perficienda. Nunc vero honestum omne certamen intercidit. aut certe minimũ eius inter homines adhuc superat. Regnat autem inhonestũ. nec est qui hoc auertat. aut opem malo ferat. De hac Hesiodus. Nec tibi persuadeat lis deuitare laborem Dulce malũ alterius cui sit. Hæc enĩ lis (vt Hesiodo etiam diuinior poeta cecinit) Armatur primũ tenuis: sed postea cœlo. Admouet ipsa caput. terris vestigia figens. Huius litis stimulis agitatus Thessalus Hippocratem ac reliquos Asclepiadas maledictis incessit. ac totius terrarum orbis theatrũ in suis ipsius libris constituens: inibi iudicatur. vincitq;. & contra omnem antiquitatẽ ipse a se victor declaratur. Hæc facit tum in eo libro quem de cõmunitatibus scripsit: tum in syncreticis. Quin in reliquis quoq; omnibus contumeliosus esse nõ desistit. veluti in epistola quam ad Neronẽ mittit his ipsis inter initia verbis vsus. Cum nouam sectam condiderim, & quæ sola vera, sit propterea quod qui ante me medici fuerunt omnes, nihil vtile prodiderunt, vel ad sanitatem tuendam: vel morbos propulsandos. Pergens autem in opere, Hippocrates inquit noxia præcepta tradidit. Ausus est & aphorismis eius .i. sententijs cũ summo dedecore contradicere. & cum ostendat se in Hippocratica disciplina nec a quoq̃ institutum: nec eius opera sub preceptore legisse: tamen non veretur etiam talis cum sit, palmam sibi ipsi tribuere. Quo magis aliquæ esse meæ partes videntur. quãq̃ alias parum assueti impro-

Cap: 2°.

Thessalus.

Contra Thessalum exaggeratio mea fuit.

bos acerbe taxare; aliquid tamē contra hunc ob veterum contumeliam dicere. Quid improbe quæ bona sunt calumniari tentas, vt multitudini placeas? Cum liceret tibi in veritatis contemplatione excellere, si diligens esses, ac veritatis amator. Quid ita ruditatis auditoꝝ patrocinio abuteris, ad veterum blasphemiam? Num paternæ artis socios impudentissime Thessale iudices medicorum statues? Istis scilicet iudicibus vinces proculdubio, siue quid contra Hippocratē; siue contra Dioclem, siue contra Praxagorā, siue contra reliquos veteres dixeris. Quin potius viros antiquos, dialecticos, scientes, qui verū falsumq; discernere sunt periti, qui consequens ac repugnans distinguere, qui demonstrandi methodum a pueris sunt meditati, hos inq̄ iudices in cōsessum introducito. his sedentibus aude quippiam Hippocratē accusare. his pronunciaturis aggredere scelesta illa tua, barbaraq; voce contra Hippocratē primum illud disserere, nō oportere de hominis natura curiosum esse? Deinde si quis hoc donet: male illum de ea inquisiuisse. ac falso omnia præcepisse. Ergo quis iudex erit? Nū plato quando huic saltem iniurius esse minime es ausus. Ego vero ne discipulos quidē eius refugiam. Non Speusippū, non zenocratem. Aristotelis vero vel rogem iudicium subeas, & cū eo Theophrasti. optem vtiq; & zenonē, & Chrysippum, & eoꝝ qui hos sectantur quelibet, iudicem eligas. Horum nemo vir audacissime Hippocratis de natura hominis scita damnauit. Quæ tu mihi nec legisse vnq̄ videris: nec si legisti intellexisse. certe si intellexisti: iudicare de ijs minime gentium potuisse. vt qui sub patre male lanas carpente in gyneceo sis altus. Nec eñ putes nos vel egregium genus tuū: vel clarā doctrinam latere. nec Hippocrati & reliquis veteribus in surdo theatro maledicas. Sed qui sis, & vnde venias, quo genere ortus, qua educatione vsus, qua disciplina imbutus, prius ostende. atq; ita dic alicubi ista. Verum illud prius vir audacissime monitus: nō esse cuiuis in vlla bene instituta ciuitate concessum publice dicere. Sed si quis vir clarus est qui genus possit, & educationē, tum vero eruditionē concionatore dignā ostendere: huic dicere permittunt leges. Tu cū nihil hoꝝ ostēdere habeas, audes tamē homo sordidissime Hippocratē accusare, facisq; i nugacib⁹ libellis tuis græcos sedere iudices. fers autē ipse sentētiā nec illoꝝ expectas. & palmā tibi ipsi das. modo de omnib⁹ medicis: modo de omnib⁹ græcis. Hec enim insignis audatia sapiētissimi scilicet Thessali est, oēs se medicos vicisse. Sed se ipso litigatore, seipso agonotheta, se ipso iudice. post hos etiā reliquos græcos in certamē prouocasse, Rhetoras, Geo-

metras, Grāmaticos, Astronomos, Philosophos, Inter quos constitutū, ac lanifici elocutiōe vsum: censuisse se omniū primum esse. Quippe medicinā reliquas oēs artes præcellere, se vero medicos oēs superasse. qđ vnū forte fortuna recte collegit. Si enim medicina est omniū artiū prestātissima. In ea vero Thessalus primas partes optinet: vtiq̄ꝫ omniū hominū ita sit prim⁹. Ac Socratē & Lycurgū præcellat, cæterosq̄ꝫ oēs quos Pythius, vel vt viros bonos: vel vt sapientes, vel vt musaꝝ ministros, vel vt Iouis famulos, vel deniq̄ꝫ vt alio quolibet munere dijs gratos, laudauit. Agedum igitur Thessalo hymnos de cætero oēs cātent, scribātq̄ꝫ victoriæ carmina. Tū publicū orbis theatrū constituatur. acceditoq̄ꝫ aliquis q canat eū q in textrina sit altus vicisse Demosthenē, Lysiam, & reliquos rhetoras. superasse Platonē, Socratē, & cæteros philosophos. Palmā eripuisse Lycurgo, Soloni, & alijs legislatorib⁹. victorem deniq̄ꝫ totius hominū generis coronatū esse, rhetorū, philosophoꝝ, legislatoꝝ. Nā si geometras, etiā grāmaticos, ac musicos, nominati post tātos titulos cōmemorē: cōtumeliosus in hominē videar. vbi enim Lycurgus, Solon. Plato, Socrates, & Pythogoras dant man⁹: Nū pulchrū etiā sit, Hipparchi, Archimedis, Aristoxeni, Aristarchi, & alioꝝ quorūdam id genus meminisse, nullius precij hominū vt Thessalus dicet? Sed quis tāti spiritus poeta existet, qui hæc canet? Quis dabitur Homerus qui exametro tono hāc Thessali victoriā celebrabit? Aut quis lyricus qui veluti Pindarus alte in dithyrambis tonabit? quiq̄ꝫ sicut olim bacchi: ita nunc Thessali præconiū efferet? An horū potius nullum requirimus? sed eoꝝ qui iābos scribunt, Archilocū aliquē, aut Hipponactē? aut ex tragica scena quēpiā. qui sic hominē cōpellet? Quiesce dum miserrime ī stratis tuis. ‹‹ Nāq̄ꝫ haud vides quæ te putas nosse probe. Horestis mihi somniū narras Thessale. Quale nā id theatrū est in quo tu vinces Hippocratē? Qui iudices erūt. qui nā premia proponent? Vis ne primū platonis suffragiū legam⁹. Fortasse eñ hunc iudicē nō reijcies. Atqui ille Hæc ad verbū ait. Animæ igitur naturā apte putas intelligi posse. nō cognita totius natura. Imo si quidē Hippocrati ex Asclepiadarū genere fides est habenda: ne corporis quidem naturā absq̄ꝫ hac methodo. Recte ais amice. oportet tamē cū Hippocrate sermonē cōferētes: nū cū eo cōcordet æstimem⁹. Sane quidē. Igitur de natura cōsyderare quid est qđ Hippocrates rectaq̄ꝫ ratio dicit? Nū ad hunc modū de cuiusq̄ꝫ rei natura, primū illud perpendi oportet? Sit ne de quo volum⁹ vel ipsi scientes esse: vel alios facere sciētes posse: simplex: an varias speties habēs. Mox si simplex sit, facultas ei⁹ æsti ‹‹

Hippo.

„ mãda est.quã videlicet ad quid agẽdũ optineat, aut quã ad patiẽdũ
„ ab alio sit sortitũ. Sin plures habeat eiusmodi species: ijs enumera
„ tis qđ in vna feceris, id in vnaquaq; exigere oportebit. Nẽpe quid
„ illa facere p naturã sit apta, vel quid ab alio pati. Audistin vir bone
Platonẽ simili methodo animæ naturã inueniendã esse censere, qua corporis naturã Hippocrates? An adhuc vis multas hominis dictiones ex multis librorũ eius locis deligam.i quib⁹ ille Hippocratẽ omniũ q ante se fuerũt, maxime admiratur? An potius cũ id alibi fecerim: (Nẽpe in eo opere i quo de Hippocratis & Platonis placitis disserui) illuc q id scire volet remittã. vbi vt arbitror clarissime ostẽdimus, i plurimis maximisq; reb⁹ horũ hominũ inter se cõsensum. Atq; alio me cõferens aliũ tibi aduocẽ in testẽ, cætũ, Nempe Peripateticũ. q & ipse Hippocratis phisiologiæ principia confirmat? Quin de hoc quoq; ꝓditũ a me in alijs cõmẽtarijs est. Quorũ vnus de elemẽtis secũdũ Hippocratẽ inscribitur. post hũc alij tres de tẽperamentis. mox alij duo. alter de inæquali intẽperie. qui etiã ad tractationẽ de tẽperamẽtis ptinet. Alter de optima corporis cõstitutione. Deinde etiã tres de naturalib⁹ facultatib⁹. Hos igitur si quis leget: clare ꝓspiciet, rationũ Hippocratis de natura Aristotelẽ interpretẽ esse. Quin etiã de morborũ discrimine quot hi, quiq; sint, ac de symptomatis pari modo. præterea de horũ vtrorũq; causis. primus omniũ (quos auditu nouim⁹) Hippocrates recte principia dedisse videtur. post eũ vero Aristoteles late ea est iterpretat⁹. Hæc ita esse itelliget qui cõmẽtarios nostros, quos de singulis horũ scripsimus legere nõ grauabitur. Quare si Peripatetici iudiciũ exercebũt: Hippocrates arbitror vincet. Thessalus vt iuerecũdus, et ipudens eijcietur. Sin Stoicis incõcessum admissis iuditiũ pmittetur: ex ijs placitis quæ ipsimet statuũt Hippocrati palmã dabunt. Quippe calidum, frigidũ, siccũ, & humidũ: primus Hippocrates inuexit. post eũ Aristoteles euidẽti demõstratione asseruit. Eadem Chrysippi emuli parata cũ accepissent: minime sunt obluctati. Sed omnia ex horũ mixtura cõstare confirmant. Atq; hæc inter se mutuo agere, ac pati, artificẽq; naturã esse. oia deniq; Hippocratis dogmata de natura recipiũt. nisi qđ in re tenui est illis cũ Aristotele dissẽsio. Quippe cũ recte Hippocrates affirmet; totum corpus esse, vt græce dicitur σύμπνουν καὶ σύῤῥουν quasi cõspirabile & cõfluxile dicas, omnesq; animalis particulas mutuo a se affici: recipiũt quidem hoc vtriq;: dessidẽt i eo qđ Aristoteles q̃litates tãtũ i se mutuo trãsire omninoq; misceri. stoici nõ has modo: sed etiã substantias ipsas existimẽt. Quod autẽ hoc definire medico supuacuũ sit, quodq; ad medi-

Marginalia: Hippo. — Que hippocrates prim⁹ inuenerit. — Hippo.

cinæ op⁹ abũde sit, si tãtũ cõcedant ea quæ ab vtrisq; sũt demõstrata, itẽ qđ q̃litates virtutesq; i mixtis, totæ sint totis ꝑmixtæ: hæc & ante a me sũt demõstrata: & si res poscet nũc demõstrabũtur. Quare & Platõis & Peripateticoꝝ, & stoicoꝝ iudicio, Hippocratis physiologiæ victoria dabit. Imo vero ex ei⁹ physiologia oẽs q iã cõphẽsi sapiẽtiæ ꝓfessores sũt, ostẽdũt nemini fas esse morbos cõmode curare: q corpis vniuersi naturã nõ ꝑspexerit. Nũqd igit si de palma sub hoꝝ sapiẽtiæ ꝓfessoꝝ iudicio, certasset Thessalus, vicisset? Qui oĩs suæ physiologiæ Hippocratẽ Authorẽ habẽt. Quid aũt si Geometris, Astronomis, Musicis, aut Rhetorib⁹ iudiciũ cõcedet? Putem⁹ ne hos Hippocrate ꝑtermisso, alij vlli palmã daturos? Ego sane nec aliũ quẽuis primas esse latuꝝ arbitror. oĩmq; minime ĩpudẽtissimũ Thessalũ. vt quo nemo Geometriã. Astronomiã, Musicẽ, ac Rhetoricẽ magis dehonestarit. Itaq; apud hos ĩ parũ amico Theatro certauerit. Verũ hos fortassis ĩ Theatrũ minime ĩducet. vtpote quos ipse prior ĩimicos reddiderit. sed his sapiẽtiæ ꝓfessoꝝ dũtaxat, q in dialectice sũt periti, vt q vere falsæq; orõnis iudicãdæ facultatẽ exercuerint: iudicũ partes cõcedet. Atqui si Platonẽ, Aristotelẽ, & Chrysippũ, ceu paꝝ ĩ hac facultate exercitatos trãsibim⁹: quosnã q̃so alios ĩuenien⁹? Quare si nec aliaꝝ artiũ ꝓfessores: iudices admittet: nec q in dialectice cæteris oĩb⁹ sapiẽtiæ ꝓfessorib⁹ præstiterũt: illi suffragabunt. q tãdẽ erũt, q eũ vicisse iudicabũt? q illi freq̃ues Theatrũ cõstituent? Qui victorẽ renũciabũt? Qui deniq; coronabũt? ipse videlicet seipsũ. id qđ in illis egregijs libris suis fecit. ĩ quib⁹ seipsũ iudicauit, coronauit, declarauitq;. At fortassis illud sibi gloriæ mẽoriæq; iter hoĩes occasionẽ fore, est arbitrat⁹: si optimis viris lacessitis, nos sibi respõdere cogeret. veꝝ ita & zoilus celeber clarusq; fit: qui homeri statuã flagellauit, & Salamone⁹: q Iouẽ est imitat⁹. reliquaq; flagitiosoꝝ hoĩm nõ exigua turba. q vel meliores nõ sunt reueriti: vel in deos ipsos fuerũt cõtumeliosi. Veꝝ hi nõ bonã de se opinionẽ reliq̃rũt. nec emulat q̃sq̃ q cõpos sit mentis. nec Homeromastiga zoilũ, nec demẽtẽ Salmonea. Quãuis maledicis zoil⁹ ĩ admiratiõe sit. & Salmone⁹ sacriligis. Sed qd hos memoro. Cũ & q loculos ꝑcidũt similia ꝑditoꝝ studia, & ꝑditores ꝑditoꝝ, suspiciãt. Nec est ꝓrsus q̃spiã, q ꝓpriũ cætũ ĩ quo palmã mereat desyderet. Adeo si Thessalus iter coquos, tinctores, lanificos, sutores, Textores, ac fullões de victoria certãs: scripsisset: vtiq; & retulisset de Hippocrate victoriã: & nemo nostrũ ei repuguasset. Nũc cũ oẽs hoĩes iudices facit, ex hoꝝ aũt numero sũt & Plato, & Aristoteles, & Theophrast⁹, & Chrysippus: neq̃q̃ oẽ ꝓductũ sol⁹ feret. sed alicui fortassis ꝓuocare ad aliũ iudicẽ licebit. Quãq̃ eñ Hippocrates certare, cũ Thessalo, vt

Cap: 2°.

pote idigno se, nolet. At forte Erasistat⁹ nō negliget, multoq; minus Herophil⁹. atq; his etiā min⁹ Asclepiades, alijq; multi iuniorū medicorꝝ, quib⁹ est ad cōtētionē natura ꝓpēsior, minime impune abire cōtumeliā sinēt q̄ pariter oēs græcos Thessalus aspgit. sed ꝑducto in mediū hoīe: oēs ei⁹ libros crassissima ignorātia refertos, græcis ostēdēt. q tot libris scriptis, & tot nugacissimorꝝ versuū milib⁹ effusis: nusq̄ i vllo operū suorꝝ demōstrationē vllā afferre tētauit. sed tyrāni ritu duos tātū esse i oī victus ratiōe morbos, iubet. Nēpe fluxū, et clausum. nō itelligens se differētiā quādā morborꝝ dixisse. quā vtiq; prisci (vt ostendem⁹) ꝓbe nouerūt. Cæterū nemo tā rudis fuit vt differētias morborꝝ: ipsos esse morbos putaret. ac remediorꝝ idicationē ab ijs sumeret. substātia ipsa ꝑtermissa. At q hic Thessali paru⁹ scilicet error, quē vel puer i simplicioribus disciplinis altus: statim aduerteret, Hic inq̄ paru⁹ error, eo insolētiæ hominē euexit: vt magnū, & ꝑclarū aliqd iuenisse, se putaret. Perinde ac si qs cū omne aīal ratiōale esse, aut irrationale dixisset: nō aīaliū differentias: sed aliud qppiā dixisse se putaret. Cū scilicet huic illud quoq; similiter sit dictū, omne aīal mortale est, vel imortale. Quippe oppositio quæ i singulis differētijs notatur, coniuncta, de oīb⁹ specieb⁹ dicit̄. Omne eñ aīal aut mansuetū est: aut ferū. Omne aīal aut pedatū est: aut apes, Omne aīal aut cornutū: aut mutilum. Nec est iter differētias iuenire oppositionē vllā, quæ sit altera præstātior. aut potior. nec quæ magis oīb⁹ insit ꝑticularib⁹. Verū nō cōuenit cū de aīaliū numero quæritur: vnā differentiarꝝ oppositionē respōdere. Hoc eñ pacto duo erūt aīalia, vniuersa. nec vllū magis rationale vel irrationale: q̄ mortale vel imortale, aut ferū vel māsuetū aut reliquarꝝ oppositionū quælibet. Quod si quis differētijs omissis, sicut plane ratio exigit: equū, bouē, canem, hominē, aquilā, apim, formicā, leonē, & ouē respōdeat, reliquaq; oia per species animalia cōnumeret: cōstat hūc quærēti quot sint i totū aīalia: recte respōdisse. Quin si multa sermone aīalia memoret, testeturq; enumerare se oia nō posse: sic quoq; cōmodissime respōderit. Similis agitata q̄stio de morborꝝ numero & oīb⁹ antiqs medicis est. alijs septē eos i totū esse affirmantib⁹. alijs plures his pauciores ve dicentibus. oibus tamen ad species quæ in substātia, non quæ in differentia essent, respectum habentibus. Nemo enim ita erat indoctus, aut logicę speculationis rudis: vt differentiā specierum pro substantia loquēdo vsurparet. quemadmodū iste qui e gyneceo exiliens tantis viris maledicit. Ipse nec genus habens quod referat, nec educationē, nec eruditionē, qualem illorum quisq;. Quorum alius Aristotelis, alius Platonis, alius Theophrasti, aut deniq; alterius cuiusq̄ eorum qui in logica contēplatione fuere exercitati familiaris fuit. Veluti igitur rogat⁹ quispiā quot

Thessali opinro.

sint in vniuersum elementa, si duo ea esse respõderit: (quippe aut vocale omnino: aut consonans esse quicquid vocis sit elementum) is verũ quidem dixerit. cæterũ ad quæstionẽ non responderit: ad eundem modum arbitror, si quis omniũ morborũ numerũ comprehendere studens: speciem quidẽ vllam morborum veluti phlegmonen, scirron, vel tumorẽ, referre nõ curet: solas aũt differentias memoret, siue clausum & fluidum, siue rarum & densum, siue durum et molle, siue astrictum & laxum, verum hic quoq; dixerit. minime tamen ad quæstionẽ responderit. Primũ nanq; in eo error est, quod non omnis differentia generi addita ad speciei cõstitutionẽ aliquid conducit, sed quæ ex generis ꝑpria diuisione nascitur. Quippe hæ demũ differẽtiæ sunt, quæ species cõstituant. reliquæ omnes alienæ. Etenim animalis ꝑpriæ differentiæ sunt, mortale & immortale, rationale et irrationale, mansuetum & ferum, aliaq; id genus. Molle vero ac durum, graue & leue, rarũ & densum, magnum et paruum animalis differẽtiæ non sunt, sed substãtiæ. Itaq; etiam si cum animale vel molle vel durũ, vel densum vel rarum, vel magnum vel paruum componas: ad speciem constituẽdam nihil sane contulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale animali adieceris: efficit iam illic deus: hic homo. Ita vero & si rationali animali duas illas differẽtias addideris, quæ sunt gressile & bipes: sic quoq; speciẽ quampiã effeceris. Nempe hominẽ. Vnde fieri non potest, vt vllius rei specificas differẽtias inueniat, qui eam diffinitiõe siue substantiæ oratione, ad vnguem nõ circumscripserit. Alius deinde error incidere solet his quibus parum exercitata ratio est. quod cum vnam aliquam differentiarum oppositionẽ inuenerint: speciem aliquã propositi generis se putent inuenisse. ceu paulo ante de vocis elementis est dictum. Siquidem qui vocale & cõsonãs dixit: non dum omnia humanæ vocis elemẽta dixit, sed duas tantum primas & generales differentias. Quod si vocales rursus in longas, breuis, mediasq; diducens, tum consonantes in semiuocales, & mutas, itemq; tum longas, tum breuis vocales bifariam, medias vero trifariã, sed & mutas primũ in aspiratas, tenues, ac medias, dein rursus tripartito harum singulas, mox semiuocales propria (ne frustra multis morer) sectione secet: ita quatuor & viginti elementa vocis qua græci vtuntur, inueniat. Quippe id tantũ dixisse quod elemẽtorum quædã vocales sint: quædam consonantes: non dum omniũ elementorum artificẽ, aut plane scientẽ auditorẽ reddidit. sed si quis vbi in longas, breues, & medias diduxerit: adiiciat duas esse breues, Nẽpe ε et ο, duas præterea longas, η, et ω, Tres vero medias α, ι, υ. sic sane artificẽ auditorẽ de omnibus vocalibus effecerit. Itemq; de consonis ad eundẽ modũ. Itidẽ si quis tradere de morborũ numero insti-

Quæ differẽtiæ ad speciei cõstitutionẽ cõferant. Quæ non.

tuat, Quot ij in vniuersum sint: non debet arbitror is in prima statim differētia subsistere. sed diuisa ea ꝓcedere donec ad aliquā infimarū specierū, & quæ amplius in aliā distrahi nō possit, pueniat. Id vero q̄ haud cuiq; sit prōptū. sed ei dūtaxat q in diuidēdi arte magnopere sit exercitat⁹: intelligere potest primū is, q oia legisse volet, q̄ de eo genere methodi in principio Philebi a Platone sūt prodita. Dein cui Sophistā & Politicū legisse placebit. Iā vero difficilior adhuc res videbit. si quem primū Aristotelis librū de partibus animaliū relegisse: non penitebit. Conatur em̄ in eo libro omnes animaliū differētias enumerare. At vbi multas dubitatiōes mouit: vix suspecte, ac timide ꝓnūtiare qppiā audet. Post hæc cū Aristoteles, et Plato tātam, tāq; difficilē rem esse cēsuerint, genera in proprias differētias exacte diuidere. ac post hos Theophrastus, & alij philosophi rationē absoluere tētauerint, vtpote ne apud ipsos quidē satis adhuc cōstantē: homo audacissimus Thessalus absolute, citraq; vllam rationē adhibitam ꝓnūtians, credēdū sibi censet, duos in totum esse in victus ratione morbos. ꝓsertim simplices, ac primos, & veluti elemētares. Nā tertiū ab his ratiōe gignit. ex ambob⁹ cōpositū. At si vlla methodo hæc sicut iactas iuestigasti: cur hāc nobis nō dixisti? Sed cōtra plane quā ꝓ grauitate nomis qd̄ tibi arrogas homo temerarie, atq; a methodo alienissime, rem ꝓnuntiasti. Qui ne principiū quidem ipm vnq̄ attigeris, a quo cœpisse necesse sit eum: qui recte cuiuslibet rei species et differentias sit inuenturus. De re em̄ qualibet puer: vnū principiū optimū. Nosse id oportet, de quo proposita quæstio est. aut prorsus est aberrādū. Plato quodā loco ait. Nō ad diuidendum modo quiduis, ab ipsa q̄sitæ rei essentia nobis esse inchoandū censens: sed etiā in omni disquirēda re eiusmodi semꝑ principio vtendū. Ergo hic quoq; arbitror par erat, vbi quid morb⁹ sit, qd symptoma, & qd passio diligenter prius dixisses, ac dein q̄ cōueniāt differātq; ipsoꝝ singula diffiniuisses: sic demū tētare in ꝓprias ea differētias diducere. secūdū eā quam sapiētiæ ꝓfessores tradiderūt methodū. aut si quā potiorē ea, q̄ ab ijs ꝓdita est, explorasses; hāc ipam prius astruere. tū illd̄ ostēdere. ac græcos docere, hūc q in textrina sit altus superasse Aristotelē, & Platonē in methodis logicis, humo afflixisse Theophrastū, & stoicos in dialectice, clarissime ostēdisse oēs eoꝝ sectatores ne primos quidē morbos, qui essent, nūq̄ nouisse dico & Herophilum illū dialecticū, & condiscipulum eius Philotimū, & præceptorem eius Praxagorā, qui ab Aesculapio originē traxit, & q cū his, & ante hos fuerūt Erasistratū, Diocleni, Mnesitheū, Dieuchen, Philistionē, Plistonicū, ipm deniq; Hippocratē. Porro simplici verbo dicere oēs in victu

Plato i philepo, sophista, & politico.

Aristoteles

In oī re disquirenda, quod principiū.

Praxagoras ab esculapio originē duxit

morbos esse duos: nō methodo, nō demonstratione, nō ratione vlla ꝓbabili, non lenimēto aliquo, nō alia re prorsus adhibita, ꝑterq̄ eiusmodi in veteres blasphemia: id facere imperantis hoīs est. non docētis. Esto vero taceas: qua logica methodo insistēs, hæc inueneris, at certe vnde saltē de veritate sermonis iudicasti, adhibitū aliquid oportuit. Nā inueniēdi ei⁹ qd̄ q̄ritur, logicæ methodi facultatē ꝑstant. At quæ fidē his faciāt quæ recte sunt inuenta: duo sunt apd̄ omnes homines instrumenta. Nempe ratio, & experientia. Quippe ad eum q interrogauerit cur huic febricitanti frigidæ bibēdæ potestatem feceris: duplex responsio est. altera quæ ortum, naturāq; febris docet, ac de morboꝝ tꝑib⁹ disserit, tū ad eūdē modū aq̄ frigidæ naturā explanat, vbi hæc ꝓposuit: conatur docere in hoc morbo, atq; hoc tēpore: aquā frigidā cōgruū remediū esse. altera de nullius hoꝝ natura sollicita: ad expientiā confugit. Nempe qd̄ in tali morbo, atq; tēpore sæpe frigidā ꝓfecisse: vidit. Debebat igit̄ opinor & Thessalus vel experimentū: vel rationē assertiōis suæ occasionē adhibuisse. nō sicuti tyrānus imperare. ac sibi citra demōstrationē credendū exigere. At quā inquiūt audire demōstrationē postulas? Ita em̄ cōtra interrogāt ei⁹ sectatores. Neq; id iniuria. vt q nec eo vnq̄ ꝑuenerint: vt notionē demonstrationis tenerēt. Cū nec Geometriā, nec Arithmeticē, nec Dialecticē, nec Resolutoriā, nec deniq; Logicā vllā speculationē attigerint. Quocirca respondendum his ita est. Nimis sero qd demonstratio sit discere postulatis. nec fieri potest. vt breui tēpore speculationē, quæ subtilitatē mentis desyderat assequamini. ꝑsertim qui nec subtiles rationes audire satis assueti: & peruersi in diuturno errore versati. Sed istos mittamus. vt q ne intelligere quidem, quæ vere disciplinæ sint, valeant: nedum ipsas discere. aut recte iudicare. Nos vero vna cum ijs qui exercitati sunt, & demonstrationem intelligunt, & natura sapiūt. (neq; enim Thessalios asinos docere profitemur) ad id quod propositum nobis ab initio est accingamur. ac statim vna cum ipsa medendi methodo tradēda: etiam causas ipsas, vnde errarint pleriq; ex ijs, qui tradere eam sunt conati, exponamus. Quippe ad firmiorem veritatis fidem non parum conducere videtur id quoq;. Ac primum quidem illud cauebimus. ne simul de ambobus tū methodo que ratione nititur: tū experientia que ratiōe nō vtit̄, agamus. Non em̄ de omni remedioꝝ inuentione nūc loqui statuimus. sed tantum ea quæ hæc methodo explorat. ita vtiq; vt de empirice ipsa & a nobis in alio opere est proditum: & ab ipis empiricis plurimum elaboratum. Atq; vtinam rationales omnes medici ꝓpositū

Quis doceat & qs imperet.

Duo esse q̄ fidē inuētis faciant.

Cap: 4°.

Redit ad id qd̄ ab initio est ꝓpositum.

De qua remedioꝝ inuentione in hoc ope sit acturus.

Scopus librorum

ita premerēt, nec experientiā, & rationē miscerēt. atq; in vnū cōfun
derēt. sed quā vtraq; vim habeat, quātūq; ad ꝓpositū artis finē con
ducat, seorsum tractarēt. atq; ꝑpenderēt. Ergo methodo qppiā inq-

Methodo aliquid inqrere, quid sit.

rere iuenireq; ex aduerso opponit̃ ei, qđ est fortuito temereq; repe
rire. Est autē id cū via quadā, & ordine. ita vt in disquisitione aliqđ
primū sit, aliquid secūdū, & tertiū, & quartū. atq; ita de reliqs oib⁹
deinceps. quoad demū ad ipm quod ab initio est ꝓpositū, sit ꝑuen-
tū. Ac empirici quidē rationabiliter ingenueq; fatētur. nec inuenien
di, nec docendi apud ipos esse necessariū ordinē. Nā nec arte vlla
rationeue experientiā niti. imo vnius fortunæ fauorē ad ea quæ q̄-
rit inueniēda, requirere. Qui vero rationē, inuentiōis suæ autho-

Recte molientib⁹ methodum qđ sit initium.

rem statuerūt, ac ordinē vnāq; viam q̄ ad finē ducat ꝓposuerūt: his
fuerat qdem necessariū a primo aliquo auspicatis, de quo inter oēs
hoies cōueniret: sic transire ad reliqua. Cæteꝝ hanc rationē non se-
quitur pleraq; medicoꝝ pars. imo principia quoq; ipsa cōtrouersa
sumit. nec illa demōstratione cōfirmat. tum ad reliqua simili modo

Cur magna medicorū ps i methodo medēdi tradēda errarit.

transit, legislatoꝝ ritu sanxiens verius: q̄ demōstrans. Quæ omnia
inde adeo his accidūt: quod nihil prius de demōstratione sunt me-
ditati. sed simul et inqsitis insistunt: & ad eoꝝ fidem demōstratione
vti audēt. Simile ꝑfecto quiddā his molientes, q spherā, aut cubū,
aut conū aut cylindrū, aliudue id genus metiri aggrediuntur, cum
tamē oīs geometricæ, ac logicæ rationis sint ignari. imo vero nec
cubiti, palmiue, aut pedis mensurā ꝑparatā habeāt, ac deinde ijs q
vel demonstrationē ab ipis exigunt, vel tacere censent: irascuntur.
Veluti em̄ in illo ridiculus sit, si quis rectāguli trigoni, cuius alteꝝ
(exempli causa) latus circa rectū angulū quinq; sit pedū, alterum
duodecim, dicat, aream non esse triginta pedum, sed quadraginta,
nec eius rei demōstrationem vllā afferat: ita hic quoq; ridiculus est
qui qcq̄ affirmat quod demonstrare non possit. Ergo sicuti in de-
mōstratiōe de triāgulo (neq; em̄ recedēdū nobis ab exemplo est, q
indoctos istos methodicos a disputatiōe nostra iā abegimus) ipm
quod ꝓpositum est ex duabus his ꝓpositionib⁹ colligebatur, vna q̄
spatiū id, quod lateribus pedū quinq;, & pedū. xij. cōtinetur: sexa-
ginta pedū effici dicit, altera, q̄ triangulū: dimidiū eius esse spatij ꝓ
ponit. Harum vtraq; rursus vt demonstrationis fidem reciperet:
alijs propositionibus egebat. Mox illæ alijs quoad peruentum
ad primas esset, hæ vero nec ex aliis: nec per demonstrationem
sed ex se fidem faciūt: Sic arbitror & in his omnibus, quæ in medi-
cina demonstrātur, ad primas & indemōstrabiles propositiones,
et quæ ex se fidem faciant: omnia esse perducenda. Ac si omnes de

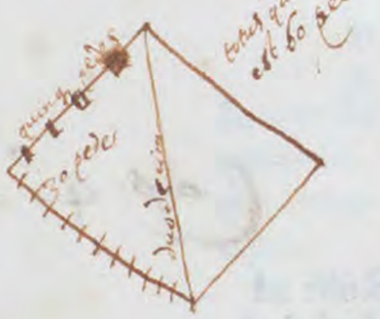

medēdi methodo sic dicere aliquid instituissent: prorsus sicuti iter Arithmeticos, Geometras, et logisticos: ita inter ipsos quoq; cōue nisset. Quippe apud quos discere ab ipso statim initio licet, quid quoq; nomine, quo vsuri sunt significetur. Quas præterea propo sitiones indemonstrabiles (quæ axiomata vocant) ad disceptationem sint sumpturi. Veluti lineā esse longitudinem citra latitudinē. Superficiē, quæ lōgitudinem latitudinēq; tantū habeat. Et triāgulū esse hoc, quadrangulū illud, ac reliqua ad eūdem modū. Ab ijs vbi axiomata eiusmodi vsurpanda sibi esse prædixerint, quæ eidē sunt æqualia, inter se esse æqualia. Et si æqualib⁹ æqualia sint adiecta, to ta fore æqualia: postea demonstrare theoremata tentant. Nihil extra ea quæ a principio ꝑsumpserūt adijcientes. Plerięq; tamen medi coꝝ, sicut ipe scis Hiero charissime, interrogati vndenā principium inuētionis suæ sumpserint: tantū abest vt indemōstrabilia prin cipia & q̄ oibus hoibus in confesso sint ꝓferāt, vt nec quo sibi ipis cōsona respōdeant, inueniāt. sed sursum ac deorsum euripi more agātur. cōtraria quisq; in progressu sermonis ijs quæ ab initio sta tuerunt afferentes. Siquidem sapientissimus iste Thessalus cū apparentes esse cōmunitates dixisset: paulopost non solum nō alium queq̄ prioꝝ medicoꝝ vidisse eas asseuerat: sed nec ipsum qui primus eas peperit Themisonē. Huius nāq; vnius esse monstrosas illas cōmunitates fatetur. ceu patris legitimos filios. Post hos vero qui secuti sunt omnes, & inter se: & ab ipso Thessalo dissentiūt. nec easdē cōmunitates tradētes, nec omnino inter se, vel in vno cōcor dātes. id quod sæpenumero tibi, ipsis etiam methodicis præsentibus ostendi. fortasseq; aliquando maius otiū nactus de inconstātia eoꝝ scribā. Atq; nūc tantū saltē ad rē ꝓpositam sumi expedit, oportuisse eos ꝓsertim sectæ authores: exposuisse prius de qua re singu la nomina dici vellēt. sicut empirici faciunt. qui apparere ea dicūt quæ sub sensum cadūt. nosci vero, quæ memoria tenentur. Appare re simul et nosci, quæ & ante aliquādo sub sensum venerunt: & nūc simili modo veniunt. Num igitur ita ipsi quoq; apparere cōmunitates dicūt, ceu sensu cognitas. An & quæ ratione cōprehēdim⁹ ap parētia nomināt. Empirici nāq; nō adeo cōcedūt qcq̄ ex his quæ so la ratione nosci videntur, apparēs dici. Rursus veteres philosophi duplex esse gen⁹ apparētiū decernūt. vnū qđ ipi empirici cōprobāt. Nēpe eoꝝ quæ sensu aliquo noscūtur veluti albi, nigri, du ri, mollis, calidi, frigidi, & similiū. Alterū indemōstrabile. eorum nimirum quæ intelligentiæ primo occursu patent. Veluti quæ eidē sūt æqualia: ea inter se esse æqualia. Et si æqualib⁹ æqualia addātur:

Qua rōne Geometræ vtuntur.

In thessalū

Quæ empi rici appare re q̄ nosci q̄ tū apparere tū nosci dicāt.

Duplex ap parētiū gen⁹ a veterib⁹ phis statui.

Axiomatū exēpla.

tota æqualia fieri. Et si ab æqualibus æqualia demas: que restant æqualia fore. Huius esse generis aiũt. & quod nihil citra causam fit: & quod omnia ex ente quopiã. Et quod ex eo quod omnino non sit, nihil fiat. Simili modo, perire nihil in id quod prorsus nõ sit. Item quod affirmare vel negare de quoqꝫ sit necesse. aliaqꝫ id genus non pauca, de qbus in logicis tractatibus agitur. & ipse in cõmentarijs de demõstratiõe, quã potui, dixi clarissime. De his inter eiusmodi principia, cuiusmodi logica nũcupamus, quidam philosophorum contendunt, atqꝫ ambigunt. Hi tamen hactenus saltem sunt modesti quod omni demonstrationi fidem suam abrogant. Intelligentes (arbitror) tãetsi id non dicant, illud saltem se certo scire, nihil omnino demonstrari posse, si logicis principijs fides nõ sit adhibita. At qui eousqꝫ rudes amentesqꝫ sunt: vt ne id quidem intelligere queãt: hi demonstrare quidem conantur. Cæterũ quæ qualiaue, aut quot demõstratiõis principia sint: nec noscere, nec quærere volũt. nec aliũ docentẽ audire sustinent. Sed absolute pronũtiant, & verba loquũtur, quæ nec qd significẽt, ipsi clare explicare valeant. Merito igitur eorum emulis centum voluminũ opera scribuntur. partim inuestigãtibus de quo quodqꝫ dici nomen Thessalus voluerit: partim nihil tale inuenientibus, cui omnia ab eo particulatim dicta consentiant. Nam quæ demũ apparẽtes illæ cõmunitates sint, aut quomodo apparentes, dicere non possunt. nisi iterum atqꝫ iterum totidem libros scripserint. Quippe qđ apparet, aut sub sensũ oĩno cadat, oportet: aut sub intelligentiã vno semel occursu. vtrinqꝫ sine vlla demonstrationis ope. Quod vero intellectui se vno occursu non exhibet: protinus idem cõtrouersum est. ac demonstratione eget, nec artem vllam a tali principio incepisse conuenit. Hec si in logicis methodis exercuissent: et ipsi ea intelligerent: & tẽpus nostrũ frustra non contererent. Nunc quoniam exercitati rudesqꝫ, per amentiam audent demonstratione vti, priusq̃ quid ea sit, didicerint: necesse est cum similibus sui, omnes aberrent. prorsusqꝫ nugentur. Ac eos qui recte demonstrant minime intellegant. sed tempus inaniter consumant. Ergo cum his nequaq̃, vt cum rationalibus animalibus vel disputandum amplius est: vel ijsdem impense contradicendum. priusq̃ didicisse quænã res demõstratio sit velint. & quatenꝰ exercitatũ esse oportet, q ea ꝓbe sit vsurꝰ. Tecũ vero omnẽ deinceps sermonẽ cõferã. Ipsis vsus methodis quas in cõmẽtarijs de demõstratiõe tradidi. Quippe nõ solum ꝑncipia oĩs demõstratiõis esse ea q̃ tũ sẽsui: tũ intelligẽtiæ manifeste se exhibẽt: sed etiã in oĩ re q̃rẽda nomẽ ipm adsumi ĩ disputationẽ oportere: ĩ illis docuimꝰ. Nũc neutrũ

Scepticorꝝ dogma.

In methodicos.

Redit ad hieronem.

Cap: v. adhuc contra Thessalum

præcipere statui, nec quẽadmodũ inuenire: nec quẽadmodũ demõstrare cõueniat. Sed iis qui didicerunt, & exercitati sunt, simul aliquẽ laboris oportunũ fructũ reddere, inuẽta nimirũ non tenuire, quã nũc instituimꝰ: simul si q sunt quibus artiũ maxima, cordi est, quæ circa animũ hominis versatur: ipsos quoq; in minoribus exercitare. Quippe id tenaciter seruare ĩ omni methodo oportet, vt in ea te multis sæpe leuioribus ꝓblematis prius exerceas: quã maioribꝰ manũ admoueas. Hoc igitur nobis veræ disciplinæ principiũ esto. quod vtiq; statim inter initia facturi fueramus. tum artem ipsi ingrẽtes: tum aliis præeũtes, qui adhuc peruersi nõ essent. Quoniã omnis morbi curationẽ inuenire propositũ est: necesse est morborum numerum prius sciri. At qm̃ fieri nequit, vt aut differentias generis vllius: aut species inuenias, ipso quod diuiditur nõ plane explorato: oportet profecto nunc etiam quid morbus sit, narremus. Quo sic diuisionem eius rite adeamus. Qua igitur ratiõe id methodo inueniamus? Quanã alia nisi ea, quã in libris de demonstratiõe præcepimus? Nempe vt de notione ipsa prius conueniat. Cũ sine hac propositæ rei substantiã inuenire non liceat. Ipsam vero notionẽ quæ omnibus in cõfesso sit: sumendã diximus, vt q̃ alias principiũ iure nõ dicatur. Quæ igitur est de ægrotãdo oĩbus hominibus cõfessa notio. Et de qua maxĩe subiecta re verbũ hoc ægrotare enũtiant? Nũqd vbi citra offensam omniũ corporis partium actiones obeunt: et valere se tunc dicũt: & minime medicis egere putant. vbi vero naturalium corporis actionũ senserint quãpiã vel male geri: vel prorsus nõ geri: & ægrotare se illa parte corporis existimãt cuius actionẽ affici vidẽt: & medicũ de remedio cõsulũt. Ego sane omnes hoĩes ita video tum morbi, siue ægritudinis: tũ vero sanitatis, siue valitudinis nomẽ, vsurpare. Quinetiã eã quam dixi notionem oẽs obseruare nõ in his modo noĩbus: sed etiã in omnibus quæ cũ his cõiugata sunt, tum nominibus: tum verbis. Quippe cũ & valere illum existimẽt, cui nullius partis actio sit viciata, & ægrotare, cui sit viciata, & valẽtẽ eũ nominẽt, cuiꝰ oẽs corporis partes actiones suas scd'm naturã edãt, & ægrotãtẽ cui male affecta pars aliqua sit. Nec quisq̃ omnino, aut aliis nominibꝰ vtitur: aut de alia re enũciat iam dictoꝝ nominum quiduis. id quod diffuse in medicinaliũ nominum interpretatione ostendimus. Atq; hoc saltem mihi ꝑ omnem disceptatiõem memoria teneri maxime velim. Nominum interpretationem ex patriæ me consuetudine facturum. sicut in commentariis de demonstratione dixi. ipsius rerũ essentiæ, tum inuentionem, tum inquisitionẽ, tum demõstrationem, nõ esse ex iis quæ

Principiũ huius disciplinæ.

Notio sanitatis

Notio ægritudinis.

Nominũ interpretationem ex patriæ cõsuetudine faciẽdam.

multitudini videntur facturū. Immo ex sumptionib⁹ sciētificis quæ lemmata græce vocant, de quorꝫ inueniendi ratione in illis est ꝓdi tum. Ergo accepto eo quod omnes cōfitentur principio. Nēpe illd̓ in medendi methodo propositum esse, vt ægrota corpora in sanitatem vindices, id vero est vt naturales partiū actiōes, si quæ viciatæ sint, corrigas: iam quod deinceps est inquiramus. quot numero in totū res sint, quæ loco prope se consistunt. necubi aliqua procedente sermōe, vel ꝓ morbis accipiam⁹, cū sint his similia: vel vt sanitatem cū ad huius naturā prope accedant. Proponamus autē claritatis causa particulas aliquas, in quibus cōfirmetur quod dicimus. ac primū qdem ante cæteras oculum. De hoc igitur omnibus hominibus nō medicis modo: sed etiam aliis quibuslibet cōuenit, ei⁹ opus esse, vt videat. Seu vero opus, seu actionem inter loquendū dicam, in præsentia saltem nō refert. Ad eundē modum nec si quis aspicere, oculorꝫ esse op⁹ dixerit, nec si quis aspectū, aut visum, aut visionē, aut quomodocūq; aliter nominet, quicq̄ refert. Quādo etiam si qs soloecismū cōmittens nominet: ad rei ipsius scientiam nihil id afferat incōmodi. modo de qua re nomē pronunciet clare explicet. In hoc eñ præcipua doctrinæ vis est. Nominetur igitur oculus pars corporis. Neq; hic referat partem ne: an particulā qs dixerit. Quicqd eñ totum complet atq; integrat: id toti⁹ particula & pars nominatur. Est eñ pars ex iis quæ ad aliquid dicuntur. Quippe pars totius integriq; pars dicitur æque ꝓfecto: vt totū & integrū per relationem ad partes, et particulas ꝓprias nominātur. Estq; sicuti dextrū ad sinistrum, & sinistrū ad dextrū: ita plane & totū ad partem, & pars se habens ad totū. Ergo si quis hac seruata notiōe malit partē diceret quā particulā. aut si qs cōtra particulā potius: quā partem: is mihi ad rerū inuētionē impedimēto nō sit. Cæterū imperitū se linguæ latinæ prodit. Dictū vero alibi (vt scis) diffuse de nominū vsu est. Ac nūc quātū satis ad rē sit ꝓpositā arbitror, adiiciā. Illud dūtaxat indicans: nō oportere nominib⁹ seduci, nec qui in iis dissentiūt, hos statim in rebus quoq; ipsis dissentire putare. In quo genere omnes (vt vno verbo dicam) non medicos modo nostræ tempestatis: sed etiā philosophorꝫ plerosq; parū exercitatos vides. vt quorū paucissimi nominum diuersitatē, a rerꝫ diuersitate distinguere norint. Verꝫ huius quoq; rei methodū in logicis speculationib⁹ tradidim⁹. cuius oportunitas si quando alias: vtiq; nunc quoq; ad vsum venit. Quæ nā igitur fuit ea methodus? Nēpe vt a rerū incipias differentia, nō autē nominū. tamē ostēdas quatuor exēpli gratia esse res q̄ in vicino sunt positæ. Post deinde, vt demōstratiōe cōfirmes, neq;

Methodus distinguendi rerum diuersitatē a nominū diuersitate.

Pars est nomen relatiuum

plura esse: neque pauciora, quæ in proposita disceptatione contineantur. postremo vt accommodato rerum cuique suo nomine sic reliquum sermonem absoluas, nec mutans dehinc: nec transferens nomen vllum. sed cui rei ipse ab initio imposueris: de eadem perpetuo vsurpans. Quippe ita et dilucida doctrina efficitur, atque a cauillationibus quas homonymia parit, libera. et quod frustra est additum, facile deprehenditur. & quod deficit cito inuenitur. et quæ consonant dissonantque maxime in eiusmodi explicationibus exacte discernuntur. Ergo illud repetamus denuo. visus oculorum actio est, locutio linguæ, incessus crurum. Ipsa rursus actio, motus est actiuus. Iam horum ipsorum motus: immutatio est eius quod præfuit. Actiuus qui a se editur. Passiuus qui ab alio quopiam extrinsecus posito, excitatur. Veluti volatio, actio est animalis volatilis. & incessus animalis gressilis. Quod autem ab alio sic agitur: vt locum mutet: id vtique nõ agit. sed patitur. Egit nãque qui ex Pireo Suniũ cõmeauit. Quippe motus actiue est: id est ex seipso. & propria natura. Cõtra passus est, qui ex Pireo Suniũ nauigauit. vtpote qui naui vectus est. At quoniam motum prioris, esse habitus mutationem diximus. Ea vero immutatio dupliciter fit. Nempe aut in qualitate, aut loco: vtique mutatio quæ in loco agitur latio dicitur. quæ in qualitate, alteratio. Ita videlicet vt sit latio, imutatio, vel demutatio, vel mutatio prioris loci (de industria enim multis sum vsus nominibus. maxime scilicet insinuare studens, qđ licet vnius rei multas definitiones efficere, quæ vocibus tãtum: non etiam notionibus differant). Alterationem vero, vel mutationem in qualitate, vel demutationem eius, quæ præfuit qualitatis, vel immutationem in qualitate, vel transmutationem qualitatis, vel quomodocunque aliter auditori quod dicitur clarum fore speraueris. Quippe huc tibi varietas interpretationis sit vtilis. Ergo visio (nam redeundum ad oculum est) actio partis est, oculus vero, ipsa est animalis particula. Nam particulam, an partem dicas (vt prædiximus (nihil refert. Instrumẽtum vero appello animalis partem. quæ perfectam edere actionem possit. Veluti oculus visionem, & lingua loquelam, & crura itionem. Ad eundem modum & arteria, & vena, et neruus, tum instrumenta: tum partes animalis sunt. Pro hoc nãque nominũ vsu non a nobis modo: sed etiam veteribus definito: oculus quidem & pars, & particula, et instrumẽtũ vocabit. cornea vero tunica, particula & pars. non autem instrumentum. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quæ amphiblestroides græce dicũtur. Quippe quarum singulæ primũ qdẽ ac maxime oculi particulæ sunt, & quia is etiã faciei pars est: itidem & illæ faciei sũt

Margin notes: Latio quid — Alteratio quid — Instrumentũ quid.

Manuscript annotations: Ex hoc loco Jacobus Trunconius elicit 4.or est illa quæ Medici pr.r natura prædicant Symptoma s. Morbus. Actio lesa. et Causa morbi. Attn hanc consequentiã ego ex hoc loco nõ uideo manifeste deduci nec locum hunc facere huic Cap. 6.o proposito — Particula pars, et instrumentum q.o differant.

partes. sed secunda quadam ratione. ita vero et totius corporis partes sunt: propterea quod facies ipsa totius corporis est portio. homœomeres vero. id est similaris pars est. sicut ipsum clare indicat nomē. quæ vndiq; in similes diuiditur. Veluti in oculo vitreus humor, & crystallinus, et tunicarum propria cuiusq; substantia. Porro hæc latius indicata sunt in dissectionum commentarijs. Hic vero ea tantum dixisse sat est, quorum ad id quod instat meminisse est opus. Est autem opus ostendere in singulis particulis plura inesse quæ inter se dissideant. nec tamen a medicis omnibus sint percepta. hoc autē vtile esse prædiximus ad nomina a nobis recte vtenda. vtiq; cuius causa nunc id tractandum suscepimus. Indicabitur autem, & ad ipsam nobis propositam methodum maxime necessarium. Est enim instrumentum oculus. actio vero visio, vna ex particulis eius similaris, ac primum visionis instrumentum, crystallinus humor. sicuti in libris vbi de ijs egimus monstratum est. Id nāq; est quod alterari debet, ab aliquo extrinsecus occurrentium colorum. vt animal videat: alterari vero non potuit, nisi purum omnino perspicuumq; esset. At purum ita perlucidumq; esse non posset, sine eo quod nunc obtinet temperamento. Quippe ostensum est vnamquāq; rerum talem esse qualis est, propter calidi, frigidi, humidi, & sicci temperamentum. Eoq; fit, vt siquid horum magnopere immutatum sit: aut plane non videbit: aut male videbit animal. Verum hoc nobis parum adhuc constat, modo artem quærere orsis. Nec oportet aliquid ex ijs quæ post sunt inquirenda, velut scitum præsumere. Nec ipse huius gratia eorum quæ de crystallino alibi dixi mentionem feci: sed claritatis causa eorum quæ nunc sunt dicenda. Videntes enim oculum probe munus suum obire, ac rursus nequaq̄ videre, atq; illud sanitatem eius, hoc morbum, vel vitium, vel quicquid libet vocantes: (nihil enim ad rem propositam refert): quærimus deinceps quæ demum sit eius noxæ causa. Vnde inquies ad hoc moti? Certe ex indemonstrabili axiomate. de quo inter omnes conuenit. propterea quod intelligentiæ euidēs est. Quod ergo est id axioma? Nihil absq; causa fieri. Quippe hoc non concesso: non datur aut læsæ visionis: aut prorsus amissæ causam requirere. Sed qm̄ id ex ijs est: quæ intelligentiæ sunt manifesta: præsumētes iam aliquam subesse læsionis causam: ad eius inquisitionē venimus. Ergo hanc causam seu affectū aliquē corporis: seu corpus certo modo affectum appellare velis: nihil sane vt ad rem propositam interest. Illud omnino fateberis aut morbum ipsum hanc esse: aut siquidem morbus est ipsa actionis læsio affectum qui huic officit morbi causam esse. Existitq; hoc loco rursus de nomine contro-

Axioma, nihil absq; cā fieri.

Chrystallinus humor primu visionis instrumentum.

Cui diuersus seruandus sit in quolibz morbo

Nihil absq causa fieri Axioma est in Medicina sicut et illud Contrarijs contraria curant:

Cap: 7m:

uersia, ipsum ne oculorum affectum, a quo visus læditur morbũ vocemus: an ipsum actionis vitium. Verum siue quis actionem viciatã morbum dici velit: vtiq; multo prius statuat necesse est, sanitatem esse naturaliter se habentem actionem: siue affectum, quæ actioni incõmodat: multo quoq; ante qui secundũ naturã est. siue hũc affectum, siue constitutionem dici velit: sanitatis vocabulo appellet. Quippe commitere, vt cum inter actiones posueris sanitatem: in affectib[9] existimes statuendum morbũ. aut contra cum in partium constitutione sanitatẽ: in actionis vitio morbũ: tum reliquis methodicis: tum vero principi huius insaniæ Thessalo digna sententia est. Etẽ omnes fere qui sunt indocti huius insaniq; dogmatis sectatores sanitatẽ esse naturalium actionum firmitatem, ac robur aiũt. morbum vero nequaq̃ actionis læsionem, & infirmitatẽ. sed alij corporis quẽdam affectum, alij corpus certo genere affectum. Qua quænam obsecro maior dementia sit? Hoc eñ vel quiuis dephendat non oportere in altero sanitatem, in altero morbum, sed in vno omnino genere ambo constitui. Siquidem contraria sunt quæ in eodem genere plurimum inter se dissident. veluti cãdidũ & nigrũ. Etẽ vnũ est hoꝝ gen[9] color. Ideoq; si cõtraria inter se sunt sanitas, atq; ægritudo: in quocũq; genere eorũ quæ naturaliter se habent statuetur sanitas, in ipsi[9] innaturali habitu ponet morbus. Quare si sanitas actio est quæ secũdũ naturã se habeat: omnino morb[9] præter naturã actio fuerit. Sin aũt affectio q̃piã, aut constitutio naturaliter se habens, sanitas est: et morbus, affectio constitutioue præter naturam necessario fuerit. Ac Thessalus quidem finire morbum ne aggressus quidem vsq̃ est. quin potius ariolãdum nobis reliquit, de qua re vocabulum id enunciet, Quod enim nihil interesse censeat inter morbum, & pathos: iam tibi in ipsius hominis cõmentarijs ostendimus, in q̃bus translaticie ambo ponit, trãfertq; vtrũq; in alteri[9] locum. ceu nihil intersit hoc: an illo modo loquaris. Eius vero sectatores vniuersi sursum deorsumq; aguntur. ratiocinantes, ac se tegentes, omniaq; facientes, vt vel obscure loquantur, vel omnino non vt Thessalus ipse atq; ante hunc Themiso, qui fundamentum illis huius insaniæ iecit. Quod si tibi ea quæ Proculus, & Rheginus, & Antipater, ad hæc quæ Eudemus, Mnaseus philo, & Dionysius in hoc genere prodiderunt: dicere velim, vtiq; a proposita tractatione, quæ & scientifica est: & ipsũ quod vtile sit docere conatur, imprudens excidam. Verum de horum dissidentia licebit aliquando, fortasse etiam in sequentibus mentionem facere. vnaq; cum his Menemachi, qui omnes eorum res astutius turbauit, atq; confudit. & nugacis Olympici, cunq; hoc

In Thessalũ multa.

Themisonẽ fũdamentũ insaniæ iecisse.

Sorani et citat et illam forsan cuius adhuc extant scripta in arte medica

etiam apollonidæ, & Sorani et qui adhuc viuit Iuliani. quē vtiq; & nos conuenimus, vt viua videlicet hominis voce meras nugas condiscerem. sed nec is explicare potuit quid morbus, pathosue esset. Cuius rei vel maximum signum est, quod cum viginti plus anni iam sint, ex quo illum Alexandriæ conuenimus, scripseritq; iterum atq; iterum institutiones (nam has assidue trāsponit, transformatq; nunq̄ ijs quas scripsit contentus): nusq̄ tamen earum est ausus, quid morbus sit prodere. Tametsi certe adeo ea quæ nihil ad rem pertinēt in ijs agitet: vt etiam illud inquirat, sit ne pictura medicis ex vsu. Et tamen tam multa taliaq; cum scribat, nec dissimulare habeat, sicut nec Menemachus quasi methodicæ sectæ absurditatem clare nō norit: ne in hodiernum quidem diem in institutionibus suis vsq̄ scripsit, quid morbum pathosue nominet. Mihi certe ipsum interroganti adeo multa obscuraq; respondit: vt nihil eorum quæ dixit plane intelligerem. cogererq; illud tantū homini dicere, quod mihi desciscere ab Olympico videretur, quāq̄ is auus doctrinæ ipsius fuerat. Nam Iulianus hic Apollonidæ Ciprij, Ille Olympici discipul⁹ fuerat. Ergo Olympicus vti dixi sanitatem morbumq; finire ausus, illam esse affectum aiebat, qui in absentia sit morbi. Rursus morbum mutationem a naturali in id quod præter naturam sit, stabilem. Quorum sane vtroq; multa sunt a ratione aliena, quæ & tūc Iuliano exposui: & nūc summatim dicam. Quod enim inquam confusionem facit, id est quod Olympicus non illud tantum absolute dicit, sanitatem affectum esse positum extra morbum: sed etiam illud definitioni adijcit, quem affectum definimus naturalium actionum constantiam, & firmitudinem. Haud enim conijcere valeo in sola ne actionū constantia: an in corporis affectu, an in ambobus sanitatem statuat. sed forte vt vtiq; cū reliquis methodicis assolet cōfuse alieneq; abuti græcorū vocib⁹: ita nunc quoq; affectum non ad corpus: sed ad actiones refert. vt nimirum ad hunc modum definitionem intellegas. Sanitas affectio est actionis in absentia morbi. Porro iustum (arbitror) fuerat alterum duorum definitioni adiecisse, aut actionum: aut corporis. vt videlicet aut ita se haberet finitio, Sanitas est affectus actionum in absētia morbi: aut certe talis. sanitas est affectio corporis in absentia morbi. Quin etiam si ambo iungere voluisset: ita quoq; licuisset. vt dilucide; sic breuibus dicere. sanitas est affectio tum actionum: tum corporis in absentia morbi. Quid autem cum subijcit. Quem affectum definimus constantiam, ac robur actionum, naturam suam tuentium, vtrum ne pars hæc fuerit eius quod prædictum est, iūgendaq; tota definitio est ad hunc modum. sanitas est af-

In olympicum.

fectus corporis, in absentia morbi, & constantia actionum quæ secundum naturam se habent, ac robur: an ista ipsa p seipsam perfecta definitio est. ac quid sanitas sit docens. prout sane nõnullis methodicorũ placuit. qui sanitatem esse dixerunt, constantiam secundum naturam se habentium actionum? Verum si hæc absoluta est: haud scio quid doceat ea quæ ante dicta est, quæ affectum esse sanitatẽ præcipit. Quippe illud quod dixit in absentia morbi: eiusmodi plane est, quod vel puer explodat. Cum si ita definire permittitur: manifestũ fit, & morbum fore affectũ corporis in absentia sanitatis. ita videlicet: vt vtraq3 definitio, non quid sit id quod quæritur, sed quid non sit, doceat. Sed mittamus (inquã) si placet, & hæc, cum sint ad rem non ad modum necessaria. Illud certe præterire dissimulareq3 non licet, quod in sanitatis explicatione omnia actionibus tribuantur. vel solis; vel etiam confundendo inuoluendoq3, ac obscure quodam modo miscendo ipsum affectionis vocabulum. In ipsius vero morbi definitione, nulla fit actionum mentio. Nam illud dicere satis habuit, morbũ esse mutationem corporis a naturali statu, ad eam quæ præter naturam sit constantem, & stabilem. Ac debuerat inquam, aut in actionibus: aut in affectibus vtrũq3 constituere. Quid vero mihi responderit & sæpe tibi iam mi Hiero narraui: & nunc repetere non erit alienum. Nihil (inquit) miri est, in actionũ constantia cum robore sanitatem poni. in affectu corporis præter naturã, morbũ. Neq3 eñ contraria sunt, vt tu reris, inquit. Est eñ eo℞ aliquid mediũ. quod nec sanitas sit: nec morbus. Quo ego sermone audito: abij stupefactus, simul ac dolens. fatẽdum eñ est quod accidit. Antea eñ neminem vnq̃ eorum qui in tanta essent opinione prorsus stupidum conuenerã. tũ autem primum conueniens merito obstupui. non quod is solus adeo sine sensu esset: sed quod multos etiã alios haberet discipulos, qui cũ statim in initio doctrinæ suæ methodicos ita errare viderẽt: tamen a secta non desciscerent. aut si omnino non viderent: prorsus essent attoniti. Nam quid quæso ad rem? morbum sanitati non esse contrariũ. propterea quod aliquid eorum sit medium. Patet eñ hac scilicet ratione non fore album nigro contrarium. propterea quod eo℞ sint media, flauum, & fuscum & rubrum, & pallidum, & reliquorũ colorum singuli. nec calidum frigido. quippe horum quoq3 sunt media, tepidum, & temperatum. Ac sapientes istos methodicos cum nec leui: nec spernendo lapsu sic sint inter initia statim lapsi: speremus ne veritatẽ vllã ea℞ quæ sequãtur, posse intelligere? minĩe ꝑfecto. Quippe q̃ in arte medica spectantur, oĩa ex his pẽdere docebimus. idq3 merito. siq̃dẽ in ijs artibus q̃ methodo aliqua tradũtur, ea℞ cõstituẽda℞ prin-

Mala definitio quæ docet quid res non sit

cipiũ, est finis ipsius notio. Ac in hui⁹ qdem noticia alijs quoq; ꝑmul tis varie est erratũ. alijs medicinæ finẽ esse affirmantib⁹ plerũq; sana re: Alijs ea facere quæ sint ad sanitatẽ cõducibilia. alijs morboꝝ cau sas adimere. alijs ꝑ se queq; omnia pagere. alijs ꝓut cuiq; succurrit, ac de his definire seorsum conueniet. Nemo tamẽ adeo fuit stupidus: vt in alio genere poneret sanitatẽ, in alio morbũ, sed vel actionib⁹ na turaliter se habentib⁹ eos tribuit: vel partiũ cõstitutionibus, quos ali qui affectus vocãt. Siue autẽ in actionibus naturaliter editis sit sani tas: in ijs quæ ꝑter naturã sunt, erit morbus: siue in cõstitutionib⁹ na turaliter se habentibus: in ijsdem præter naturam se habentibus, erit morbus. siue in affectibus: in his ipsis erit & inualetudo. Neq; eñ pro funda vlla spectatione ad hoc est opus. Tantũ sufficit nõ esse ꝑuersũ. Nam qs obsecro dubitet, si videre sanitas sit: morbum esse vel cecuti re: vel omnino non videre? Quis non intellegit: si audire sanitas sit: non esse morbũ vel ægre audire: vel prorsus nõ audire. Pari modo si cõcoq̃re bona valetuto est: vel male concoq̃re: vel plane nõ cõcoq̃re: ĩualitudo est. Et si suo aliquẽ arbitrio moueri sanitas est: vtiq; morb⁹ fuerit, & cõuulsio: et palpitatio. quẽ palmõ vocãt. & neruoꝝ resolutio et tremor, & deniq; quicq̃d volũtariũ motũ, vel penitus destruit: vel etiã impedit. Ad hæc si naturaliter sentire sanitatis opus sit: insensibi litas, & vitiosus sensus, & stupor, & dolor ægritudines erũt. Rursus si ordinate respirare sanitas est: vtiq; spirandi defectus, vel inæquali tas morbus est. Atqui si hi morbi sunt: dubiũ nõ est particularũ affe ctus, ex qb⁹ hæc edunt̃ morboꝝ esse causas. nec oportere aut phleg monẽ: aut scirrũ, aut erisipelas, abscessũ, aut vlcus, aut tumorẽ mor bos dicere. Cõtraq; si hæ ægritudines sunt: manifestũ est, nullũ illoꝝ esse morbum. Quippe duo rerũ genera sunt nusq̃ inter se similiũ. sed omnifariã dissidentiũ & tota natura differẽtium. alterũ hoꝝ generũ corpus vocãt: alterũ actionẽ. Ergo ocul⁹, & lingua, & auris, & crus, atq; id genus singula, corpora sunt certo modo affecta. visus, audit⁹, sermo, incessus, actiões prædictoꝝ sunt corpoꝝ. Si itaq; in certo quo dam corpoꝝ habitu ægritudo cõstituitur: certe in certo quodã actio num habitu non statuetur. E diuerso si in hoc morbus cõsistit: planũ rursus est in corporũ affectu non esse. Verũ quod affectus ipse causa sit, actio vero id quod ab affectu corporis efficitur: id vero est quod præter cætera & fatendũ medico sit: & obseruandũ. Adeo quisqs hoc ignorat, is in re labit̃, q̃ plane est ex necessarijs. At q vel actiõis lesio nẽ: vel corpis affectũ aliquo noĩe appellat: quãq̃ parũ cõueniẽter no minat: potest tamen de rebus ipsis rectam habere sententiam. Contin git autem non ex nominũ: sed reꝝ recta opinione, ipsa cõmoda mor

Variæ opi niones de medicinæ fi ne.

Duo gene ra esse quæ tota natura dissideãt.

audire

borũ curatio. Iam hoc ipſum multos medicorꝝ ignorãtes inuenias. putãteſq; in rebus diſſidere eos, qui corporꝝ affectus, morbos eſſe cẽſent: ab ijs qui in actionis vitio, eoſdem cõſtituũt. Atq; horꝝ omniũ errorꝝ, q & ſæpe iã dicti ſũt: & poſt dicẽtur: vnica cauſa eſt, qđ qui inuenire qduis logice ſunt aggreſſi: nõ fuere in logica methodo exercitati. ſed ſimul veluti ratione cogitationeq; exercitati fuiſſent, ab experientia deſciuerũt: ſimul cũ in ijs inexercitati eſſent, magnopere ſunt lapſi. Siquidem millies eos de noibus, tanq̃ de rebus litigantes inuenio. Rurſum vbi rem quãpiam maximã ignorarũt: nomẽ ſe ignorare putantes. veluti in eo quod nũc eſt ꝓpoſitũ, diſcernere nequeũt, corporis quidẽ ſtatũ, cauſæ rationẽ ſuſtinere, actionẽ, eius quod ab eo ꝑficitur. ſed nec quod ſanatur: id eſſe corporis affectũ. Quippe comitatur neceſſario hunc naturaliter ſe habentem: naturalis actio. Contra ſi a natura receſſerit, vt actio ſtatim præter naturã ſe habeat, porro ĩ hoc totũ vertitur. eſtq; hoc principium ac veluti primũ quoddã elementũ omnis methodi. quæ de medendo inſtituiť. Cæterũ an hoc ipſum appellare morbũ oporteat: an actionis vitiũ: id eſt de nomine dubitare. Dicemus autem aliquid & de nominũ vſu. ſicut in alijs prius iam fecimus. Verum nunc de ipſis non diſtinguo. Quo videlicet hoc ipſum rerum fide magis comprobem, oſtendamq; quodnam ſit huius de medendo principium methodi et radix. In quo cũ alij multi ex ijs qui rationales ſe dogmaticoſq; appellant: tũ vero ꝓbi iſti methodici ſunt falſi. Atq; illud quidẽ ijs q prudẽtes ſunt iã quodãmodo apparet. nihil eſſe aliud, quod a medicis curetur: quã corporꝝ affectũ. veluti ꝓximo libro mõſtrabitur. Nũc illud nobis ꝓpoſitũ erat vt ignorãtiã eorꝝ corrigerem⁹, q quot in vniuerſum res ſint, quæ in pſenti diſputatione ꝓximæ inter ſe habeanť: ignorant. Videtur eñ vnũ harꝝ genus eſſe ipſorꝝ corporꝝ, alterũ actionũ. Ac corporꝝ qdem gen⁹ præcedere actiones. eaſq; gignere. has vero ſequi. idq; ſi corpora naturaliter ſe habeant: inculpabiles. ac naturales. Sin ꝑter naturam ſint affecta: aut nullas prorſus: aut omnino certe ipeditas, Tertiũ præter hæc gen⁹ eſt cauſarꝝ, q̃ hos affectus creãt. Nã quã rationẽ habet affect⁹ ad actionem: hanc alterũ quippiã ad ipm affectũ omnino habeat oportet. illo dũtaxat euarians, quod affectus cum actione vna conſiſtit. nec poteſt vſq̃ aut proba actio eſſe ſine corporis naturali affectu: aut vitioſa: niſi cum corpus ſit vitio affectum. Eius autem affectus q actionẽ impedit, cauſæ poſſunt quidem non etiam eſſe. poſſunt autem & adhuc manere. Ergo diuerſæ omnino ab affectibus cauſæ ſunt. Ac tertium hoc iam inuentum genus diuerſum eſt, & ab actione: & eo qui hanc giguit affectu. Ab hoc quartum aliud genus eſt, eorum quæ cũ

Redit ad rẽ ꝓpoſitã. Quæ res in pñti diſputatiõe ꝓximæ inter ſe ſint.

Cap: 8um

corporib⁹, & naturaliter: & præter naturã se habẽtibus insint: actioni nec commodant: nec incõmodant. Sicut exempli causa, color corporis ex diuturna in sole mora niger ex candido factus. aut contra vbi versatus in vmbra quis sit, ex nigro candidus. aut ruber, lauãtibus. aut pallidus, timentibus. Quippe hæc nec actiones sunt: nec corporis affectus, qui sint actionis causæ. multoq; minus ipsæ causæ, quæ affectus qui præter naturam sunt, creent. sed symptωmata quæ diuersas corporum alterationes necessario sequũtur. siue hæ secundum naturam: siue præter naturam se habeãt. Ergo cum quatuor definita genera iam sint. Ex quibus vel noscendis: vel non noscendis, probe secusue incipiendam esse medendi artem, monstrabimus: liceat de cætero cuiuis, prout volet, ijs nomina imponere. veluti affectũ corporꝝ præter naturam se habentem, cum actionem aliquam vitiat: morbũ si placet appellato. Ipsum vero functiõis vitium: insigne quoddã morbi symptωma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores: ea quoq; si volet appellato symptωmata. Cæterũ ea distinguat a fũctionum vitio. atq; si hoc insigne morbi symptωma vocet: illa familiaria propriaq; nominet. Quædam etiam præter hæc: si volet nec familiaria: nec propria. sed forte quadam incidentia. Quartum vero ab ijs genus statuito, quod sit insalubrium, siue (vt ita dicam) morbificarum causarum. Atq; harum quæ quidẽ in ipso animalis corpore cõsistũt: internas nominet. quæ extrinsecus: externas. nisi malit, vt nunc vulgus medicorum insueuit, illas antecedentes: has primitiuas vocare. Positis autem pro arbitrio vel hoc: vel illo modo nominibus, dummodo clare, & ex vsu legẽtium: nec mutet postea: nec alteret eoꝝ vsum. sed perpetuo per omnem disputationem obseruet. quo & quæ dicat facile intelligamus. & refutationes, redargutionesq; omnes ad aliquid clarum, distinctũq; referamus. Qualiter inquis, & ad quem modum. Nam id quoq; indicandum adhuc arbitror propter stupidos istos methodicos. Nempe esto dicat aliquis phlegmonẽ affectũ esse præter naturam. ipsam vero lesam, phlegmone laborantis particulæ functionem: morbi insigne symptωma. veluti pedum quidem lesum, ingressum. oculorum, visum. auriũ, auditũ. Ruborem autẽ, & tẽsionẽ, & renixũ, & tumorẽ, q̃ præter naturã sit, ac phlegmõis succedat: diuersum quoddam genus siue symptωmatum, siue accidẽtiũ, siue quo alio nomĩe appellare malit. illud modo sciat clareq; definiat, non esse idem genus cum vitio actionis, Rursus sanguinis redundãtiam (si forte hæc fuit) internam phlegmones causam. externam vero ciborum abundantiam. Ergo sicuti ipse exempla sermonis habendi clara posui, & quatuor genera distinxi, ac notiones eorum

Quatuor sibi ꝓxima genera.
Duplex symptωma vel etiã triplex.
Duplex cã.

dixi: ita & Thessalo arbitror faciendũ fuit. presertim post tot, & tantos viros, quos se vicisse prædicauit, nouam sectam cõdituro. Nunc vero nec ipse apertum quicq̃ attulit: nec sectatorum eius quisq̃. Olympicus enim cum ausus sit definire quid pathos sit: non eius, sed symptomatis retulit notionẽ. In sũma igitur nec quid pathos sit: nec quatenus a morbo differat intellegunt. Verũ hoc nos in sequentibus docebimus. simul enim omnia dici nõ possint. Verum concesso ijs idem esse morbũ ac pathos: inspiciamus ea quæ dicit Olympicus. Pathos inquit est conuersio corporis a naturali habitu, in eum qui præter naturam est permanens. Post paululum progressus: sciendum ait est differre a symptωmate pathos. quod pathos vt paulo ante dixi affectus corporis est præter naturam permamens. symptωma quod huic accidit, quodq; in ijs quæ præter naturam sunt specialẽ, ac magis etiã particularem, figurationẽ habet. Hæc est egregia interpretatio sapiẽtis Olympici. qui pathos ac symptωma finire est ausus. Quæ sane tot vitijs scatet: vt mihi in mentem veniat illud stulti ad cribrũ, negantis inuenire se quid eius obturet, aut nõ obturet. Quid enim primũ ex ipsis dicas. aut q̃d omittas? Quippe omnia refutare quæ perperã sunt dicta: longum sit. Num omnis mutatio ab eo quod secundum naturam se habet, ad id quod præter naturã est, morbum censetis. si modo ꝑmanentiã illi adsit? At vos tum coloris vitium: tum atrophiã, id est affectum in quo corpus non nutritur. symptωmatis nequaq̃ morbis adnumeratis. Quid autem cacochymia, id est vitiosus succus. Quid cachexia. i. malus corporis habitus. Quid succi defectus. Quid vero ipsa redundãtia. nõne præter naturam sunt? Si ergo permanentia his accedat: inter morbos numerabuntur. Atqui nec ipsi id vultis. & merito sane. Eteni supra id quod præter naturã sit affectus: adijci oportet etiam aliquam ab eo ledi actionem. Nam quoad illesæ hæ omnes seruantur: etiam si millies corpus sit alteratum mutatumq;: nullus tamen eorum affectuum morbus est. Quod enim curationem desyderat: aliud plane nõ est: quã affectus qui vitiat actionem. Siquidem quod primũ maximeq; desyderamus, id naturalis est actio. propter hanc, & naturalem siue eũ affectum, siue constitutionem nominare velis. Videre nanq; & audire, & loqui, & ingredi, indigemus, non autem oculis, auribus, lingua, aut cruribus. Nam si videre alia particula liceret: quis oculorum esset vsus? Et si alio quouis instrumento audire liceret: quæ auriũ esset vtilitas? Pari modo & lingua, & cruribus, minime ꝑfecto esset opus: si loqui, atq; ingredi sine his possem⁹. Ac videre quidem, nostra ipsorum causa indigemus. Oculis non nostra, sed ideo: vt videamus. Iam linguam, aures, crura, nõ propterea

In olympicum. Cap: 9

Stulti ad Cribrum. Prouerbiũ

Nullũ affectũ morbũ esse priusq̃ actionem ledat.

Quod primũ desyderam⁹, id actio ipa est. Qđ ꝑpter hãc & scđo naturalis affectus.

requirimus: vt instrumentis & multis affluamus partibus: sed loquelæ gratia, & auditus, & incessus. Quippe demortua quauis particula, quæ abscindi potest, veluti digito, pede, aut summa manu: nō patimur hanc ociosam gestare, ac veluti pondus extraneum circūferre. illud clare hoc ipso declarātes, haud quaq̄ nos particulis illis: sed functionibus egere. Veluti igitur totam particulam actionis causa requirimus: eodem (arbitror) modo naturalem quoq; eius cōstitutionem, actionis gratia desyderamus. Sicuti enim supra diximus causæ vicē ad actionem, cōstitutio præstat. Quæ vero cōstitutionem vnde actio nascitur necessario sequuntur: sanis quidem nobis accidentia, ægrotantib⁹ symptōmata nūcupantur. Atq; hæc quatuor genera sunt, omnium quæ in corpore nostro habentur, seu secundū naturam nos: seu præter naturam habuerimus. Actio, constitutio, quæ has præcedunt, quæ sequuntur. his dehinc nomina, qui volet, imponito. Singulis seorsum. ac Sidionem, aut Theonem appellare velit eorum quodlibet, mea nihil refert. illud modo intellegat seruetq; vbiq;, quatuor in vniuersum res esse, quæ sitæ inter se proxime sint. Et quoniam huc sermonis veni: videor mihi hoc iuste exigere vt sicuti nos illis permittim⁹, quæ velint nomina indere: ita illi inuicem nos vsitatis & antiquis vti sinant. Alioqui sane graue atq; adeo iniurium sit, si illis soloecismū cōmittere tyrannorum ritu licebit: nobis vel græce vel latine loqui non cōcedetur. Vocanto si placet sanitatem, ipsarum functionū cōstantiā. Quaq̄ ostensum a nobis est, affectum constitutioneq; partium cuius ope functiones secūdum naturam edimus, sanitatem ab omnibus appellari. Atq; id cum statuerint sanitatem: morbum tamē censento non actionis vitium: sed qui præter naturā sit affectum. Tanq̄ ergo nos illos nec græce: latine ve. nec dialectice nominantes, non impedimus: ita illi nobis permittant, & græce latine ve & dialectice non omnem qui præter naturam sit affectum: sed qui actioni incōmodat, morbum nominare. qui præter naturam sit, nec tamen actionem obturbet: non morbum: sed morbi symptōma. Rursus sicut illi permanentiā adijtiunt, nec indicant quot horas eiusmodi affectus moratus: morbus sit censendus: ita illi nobis concedant, illud permanentiæ nomē subtrahere. Nam si quis siue tribus horis: siue quatuor, siue horæ tantum dimidio, toto corpore vehementer sit arreptus, sic: vt neq; sentiat: neq; moueatur: hūc nos apoplecton, siue attonitū dicimus. Aequæ si quis conuulsus toto corpore sit: hunc etiā comitiali morbo laborare. nulla nec horarum: nec dierum ratione habita. Quippe nomina id genus, naturæ rei, nō temporis modi sunt inditia. Non aliter: quā album, & nigrum, & calidum, & frigidum. alioqui mirum mehercule sit, si aqua

Quæ accidentia & Quæ symptōmata.

Sanis, Ægrotantium
Accid: tia Symptomata

calida: calida nō sit, nisi perpetuū diem talis perduret. aut qui sex horis febricitauit: non febricitauerit. oportuisse enim vt febricitauerit: durasse malum. Quāq̄ quod tempus id sit quod duratione illam iustane fuerit: an secus determinet, nemo eorum tradidit. Vtrum ne dierum aliquis numerus sit: an mēsium, an horarū. aut cur durabilem dicant: cum licuerit diuturnum dicere. aut cur hoc quidem mutantes, nōnulli eorū difficile solubilē dicant. At certe hoc non generaliter morbi: sed longi morbi proprium est. perinde ac facile solubile, breuis. Verū existimare referre ægre solubilem, an durabilem, an diutinū dixeris nōne extremæ est ruditatis? Iam illud profecto magis mirū, quod ipsi veluti a graui somno experrecti distinguere pathos a symptωmate aggrediuntur. cū author stupiditatis eorum in secundo de methodo, sic scribat. Eadem nāq; cū præcedunt: pathe dicuntur, cū succedunt symptωmata. quāuis etiam longe mirabilius hoc ipsum sit: quā ea quæ ab illis dicuntur. vtiq; iocinoris phlegmonen, si primo statim die irruat: pathos esse concedere. sin alteri cuipiā, secundo, aut tertio die succedat: abire in symptωma. Quāq̄ quid diem secundam memoro. Cum meli⁹ sit horā secundam ab inuasione dicere. An enim in secundo die phlegmone iocinoris, in symptωma migrabit? in secūda ab initio hora nō migrabit, nec symptωma erit? Cum illud saltem quod est, alicui quod præcessit superuenire illi omnino cōpetet. At quod tam celeriter inquiunt superuenit, ab eo quod vna irruit: nō distat. Rursum igitur dictum ab illo clare oportuit quod horis determinet distiguatq;, quod superuenit: ab eo quod vna inuadit. Ac Thessalus quidem eiusmodi est. Olympicus vero, ceu in arcem ipsam sapiētiæ euectus: nō ita pathos a symptωmate discernit. sed pathos id esse quod dictum est. symptωma vero quod huic accidit. Mirifice videlicet ac dilucide essentiā eius interpretatus. Quippe quid ipsum symptωma quod pathos comitatur, sit: adijcere (vt arbitror) ac definire oportuit. Nū corporis aliquis affectus, nū lesio quæpiam actionis, Nū pariter vtrūq; esset. Ac ille quidē minime id dicit. sed nobis videlicet diuinare est opus, Illud vero qnod definitioni apposuit, Nempe specialem, atq; etiam magis particularē in ijs quæ præter naturā sunt, figurationē habens: quā non excellentiam claritatis habet. Atq; etiā nominū græcam perlepidāq; interpretationē? Si magis specialem quandā figurationē, in ijs quæ præter naturā sunt, symptωma habet: quid ergo est quod magis generalem notam habet? Non enim dixit an fine collatione ad generale, magis speciale liceat inuenire. Sin ad nihil omnino referēs, magis speciale pronuntiat. oppido quā diligenter clareq; interpretatur. Quamq̄ & paucis & dilucidis verbis dicere licebat. omnia quæ

In thessalū

In olympicum.

Breuis & dilucida interpretatio galeni.

circa corpus animalis præter naturam sunt, vel morbũ esse: vel cau=sam, vel symptωma. Quibus omnibus cũ illud præter naturã sit com mune: morbus actioni officit. Causa ipsum præcedit. symptωma illũ sequitur. ipsum videlicet natura duplex. alterũ actionis lesio: alterum affectio quædam morbum sequens. verum (vt dixi) si quis omnes eorũ errores excutere velit: finẽ dicendi nõ inueniat. ipseq; mi Hiero optĩ me scis: eorum nos ne millesimã quidem partem refutare conatos. Er=go si illud tantũ adiecero: primũ hunc librum hoc loco claudã. Nẽpe quod in ipso methodi principio: non pauci medicorũ falluntur, vtiq; qui Thessali ac Themisonis sunt emuli. quiq; methodicos se appellãt: insignibus, ac maximis erroribus. Cum his vero nõ pauci eorũ, quĩ se dogmaticos ac logicos nominant. Si quidem, nisi quis omnes atte=ctus a quibus actio leditur inuenerit: numerũ ipsum morborum quan=tus, qualisq; sit ad vnguẽ definire non potest. Id cum quidam eorũ fa=cere nunq̃ vel tentauerint: tirannorum more quæ ipsis videntur, citra omnẽ euidentem probationẽ, pronunciant. Alij nõ modo ipsi nõ de monstrant: sed nec a demõstrantibus discunt. Ac plurima (vt scis) me dicorum pars qui nũc sunt in precio, eiusmodi est. nec id fortasse mi=rum. Nam vbi philosophorum pleriq; citra demonstrationẽ creden=dum sibi postulant: quid de medicis mirere, quibus nec vacat, verita=tis inquisitioni vacare. vt qui mane in exosculationibus (ita enim ap=pellant) sint occupati. vesperi vino onusti, ac ebrij. Verum ego vete=ris tibicinis exemplo mi Hiero, vel cum musis ipsis certauero. Cum alioqui turpe putẽ, tibicinẽ, qui præsertim haud magnã rem prospe=re moliebatur, adeo repertum fuisse laudis cupidum, me autẽ qui me=dendi methodum ab antiquis inquisitam, non tamen hactenus exacte proditam, inuestigare absoluereq; valeam: propter eam quæ hac tem pestate regnat ignauiam grauari atq; cunctari. Quare contra nunc af=fectus: q̃ ante, mihi videor. Non enim propriũ vobis, qui me ad me=dendi artem totam ordine perscribẽdam hortati estis hoc munus de=dico. Ac primus liber hic mihi finiatur. Totius quod sequitur ope=ris secundus ad hunc modum deinceps incipito.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER SECVNDVS.

QVæ corporibus nostris a naturæ suæ modo egressis. Hiero dulcissime accidunt, eorum quatuor traditæ differẽtiæ sunt. Vna ipsius functionis viciatæ. Altera eius qui hanc peperit affectus. Tertia causarum quæ ipsum præcesserunt affectum. Quarta symptωmatũ quæ hũc necessario consequũtur. Quod itaq; vel cuncta hæc esse morbum oporteat, vel horum quædã, vel certe ex his vnum: id promptũ colligere cuiuis est. Cum enim ægrotantibus præter hæc nihil insit: vtiq; præter hæc morbus non fuerit. Quod ergo reliquum est: aut omnia hæc collecta morbus erit: aut horum quædam, aut vnum saltem omnino. Sed enim omnium esse collectionem, præter id quod neminẽ vsq̃ habuit authorem: etiam dici non potest. Nam quæ quæso morborũ causa, aut quod morbi symptωma erit, si omnium pariter collectio morbus censebitur? Neutrum profecto erit. Ergo duo præter morbos genera relinqui necessum est. Alterum causarum quæ hos creant: Alterũ eorum quæ necessario sequũtur, non tamen homini officiunt. Verum si hæc abstuleris: reliquũ est vt in altero duorum statuatur morbus: aut ipsis functiõibus afflictis: aut qui has edunt affectibus. Fuitq; & antiqua sane de hoc controuersia & hodie dissident inter se omnes, non modo medici: sed etiã philosophi. Alij ipsius actionis vitia. Alij affectus vnde actio ꝑdit, morbos nominantes. Et dissidere viros in rebus tam obscuris minime est mirum, Non intelligere tamẽ eos, quod de nomine contendunt, sane taxatione est dignum. Quippe si inter omnes conuenit, ad affectum qui functioni obest curationis cõsilia dirigi: quid ad artis officia cõferat definiuisse, affectus ne: an læsa functio morbus sit appellandus? Vtrouis enim modo appellantibus: æger sanitati restituetur, modo quis affectui cõmodis præsidijs occurrat. Hic nãq; est quem alterare mutareq; & prorsus summouere oportet. nõ vitium functiõis. Nemo enim ipsam claudicationem sanat. Id enim esset ridiculum. sed affectum qui hanc efficit. Veluti phlegmonen, si huius vitio claudicatur. Atq; hanc & perfundit: & cataplasma super imponit, & scarificat. &

Nomina Morbor

per halitum digerit: & omni ratione discutere tentat. Vtpote cum hac abolita reddatur rectus incessus. Nec hac sūmota claudicationē corrigere prorsus sit opus. Cum nec remaneat quicq̄ prauæ functionis, si qui huic obfuit prorsus sit amotus affectus. Quoad vero hui⁹ quicq̄ relinquitur: necessum est ad portionem eius, actionē vitiose edi. Hūc itaq; affectum seu morbum appellasse, seu pathos vitiūue, seu morbi causam, seu pathus vitijue causam quis velit: id nihil ad curationem nec prosit, nec obsit. Sed neq; si Theonē aut Dionem hūc vocet quis, modo rite sanet: ne hic quidem ægrotanti officiat. Quinimo si quis prorsus inominato eo, tamen quæ ex vsu ægrotantis sunt adhibeat remedia: non solum hic nihil offendet: sed etiam bellissime curabit. Verum qui alterum docere volet quæ ipse tenet: huic prorsus nominib⁹ pro rebus vti est opus. in quorum vsu claritas quasi meta spectanda erit. Nam qui sic nominare quæq; studet, vt qui discit clarissime intellegat: is optimus præceptor fuerit. Quoniā igitur & nos iam docendi munus ingredimur: necesse est alicubi rebus nomina imponamus. An vero dilucide: id vos estimetis licet. Ergo affectus qui actionē vitiat, morbus appellator. hunc si quid assequitur, symptωma. quod illū exercitat, causa. His ita distinctis: inspicienda diligenter est nominū diuersitas, quæ ægritudinibus imposuerūt ipsorum primi authores. Subinde eni a læsa particula sunt indita, vt græcis pleuritis .i. laterū compūctio. Peripneumonia .i. pulmonum phlegmone. Ischias .i. coxendicum morbus. Podagra .i. pedum vitium. Nephritis .i. renum vitium. Arthritis .i. articulorum vitium. Ophthalmia .i. oculorū phlegmone. & Cephalalgia id est capitis dolor. & Dysenteria .i. intestinorum tormina. Subinde ab ipso symptωmate. vt Ileos .i. tenuioris intestini morbus. Tinesmos .i. desidendi assidua cupiditas. Spasmus .i. cōuulsio. Palmos .i. palpitatio. & Tromos .i. tremor. Paralysis .i. resolutio. & Apepsia .i. cruditas. Dyspnoea id est difficultas spirandi vel inordinata spiratio. Apnoea id est defectus spirādi. & Agrypnia id est vigilia. & Paraphrosme id est deliriū. & coma .i. sopor. Sæpe ab ambobus. vt Cephalalgia. & Otalgia id est auriū dolor. & Cardialgia id est cordis dolor. Odontalgia id est dentiū dolor. Hysteralgia id est vteri dolor. Sæpenumero a causa putata. vt Melancholia, oibus. Choleræ, ijs qui a Cnido medicis. Hinc etiā fortassis & Leucophlegmatias hyderos quæ aquæ intercutis est speties nomen accepit. Non nunq̄ a similitudine ad aliquid extra positum. vt Elephas, siue Elephātiasis. Cancer. Polypus. Staphyle .i. vua. Leuce id est vitiligo alba. Myrmecia id est mermecie, siue sessiles verrucæ. Atheroma id est tuber cui pulticule simile quid inest, quam græci Atheram dicunt. Stea-

Qui alterū docere vult huic ꝓ reb⁹ noibus est vtendum.

Diuersa morbis nominū impositio exposita.

A læsa particula.

Ab symptωmate.

Ileos.

A causa putata.

Melancholia.

A similitudine ad aliqd externū.

Elephas.

conclusio eadem cum superiori.

Noiā Morbis uariis [illegible] imposita.

Cap. Cum

Nomina morbis imposita
à parte quę afficitur
à symptomate
à utroq
à causa morbū gerante
à similitudine

toma, quod seuo simile quid continet. Staphyloma, id est oculi morbus, cum in summa tunica quidam acino simile eminet. Meliceris. Anthrax id est carbunculus. Alopecia id est areæ in capite. Ophiasis id est vitium serpentis formã repræsentans. Sycosis id est ficus. Satyriasmi, & priapismi, pudendi præter naturam erectiones. Ipsorũ vero morborum quæ nec locum affectum nomine repræsentẽt, nec causam quæ eos effecit: perpauca sunt nomina. Phlegmone. Gangræna. Scirrhos id est durities vix sentiens. Erysipelas. Apostema. i. abscessus. Oedema q tumor est laxus citra dolorẽ. Empyema. i. collectũ in thorace pus. Vlcus, ex arthrema. i. luxatio. Catagma id est ossis fractura. Spasma id est conuulsum. Rhegma id est ruptum. Colobωma. i. mutilum siue curtum. Dothien. i. furũculus. Ionthus id est varus. Phyma laxarum partium phlegmone. Quãq horum quoq; nõnulla partim locum corporis siue particulam afflictam subindicare videntur: partim a prægrauante symptωmate nominari. Quod si quid citra huiusmodi insinuationem est nominatũ: at certe differentias suas multiformes habet. Veluti vlcus, tametsi ipso nomine vnitatis solutionem in carnosa parte non iudicet, atq; ita afflictam partẽ vna insinuet: at particulares eius differẽtiæ variæ sunt nominatæ. Chironiũ, Telephiũ, Cancer, Herpes, Phagedæna omniaq; id gen⁹. partim ab ijs qui primũ ea sanarunt, vt Chironium: partim ab ipsis qui ijsdem sũt affecti, vt Telephium. Cancer autem a similitudine ad animantẽ. Phagedæna a symptωmate. Similiter Herpes. Verum Phagedæna vlcus omnino est. idq; depascens, siue exedens, siue quomodocumq; appellasse libet. Herpes non semper vlcus est. quotiesq; cũ exulceratione est, nõ vtiq; seruata veteri sede, vicinas partes depascit: sed sicuti nomẽ ipsum indicat, ritu serpentis bestiæ, relicto priore loco transit ad alterũ. Cauũ vero vlcus & sordidum & purum & æquale & quod ὑπερσαρκοῦν græce dicitur id est cuius supercrescit caro. hæc magis proprias sortita sunt appellationes, non tamen similiter omnes. Sed æquabile a propria nimirũ differentia: sicuti & cauum & supercrescens. At cruentũ et purum & sordidũ, non a proprijs differentijs, sed ab externis symptωmatis sunt appellata. Ergo cum tam impar nominũ impositio veteribus fuerit, multoq; etiam magis cũ Epinyctida & Acrochordona. i. pensilem verrucam & Nyctilopa dicant, primũ quod noctu est enatũ, alterum quod summã occupat cutem, tertiũ quod noctu visum aufert, aliaq; eiusmodi multa faciant (Quippe si omnia numerem (quod ipse fugere iussi) superuacua persequi videar): id omni modo agendum est, ei quẽ veritatis studium tenet, vt ab ea quã nomina imaginationẽ faciunt recedens, ad ipsam rerum substãtiã se cõferat: atq; hanc inspi-

Steatoma. Staphylo. Anthrax. Sycosis. Quędã nec locũ affectũ nec causam rẽpsentare. Empyema. Catagma. Spasma. Ionthus. Chironiũ. Cancer. Herpes. Phagedæ. Qui veritatis est cupidus ab imaginatione quã noia p̃bẽt cauebit. atq; ad rerũ substãtiam accedet.

ciat. tum quot in vniuersum sint, & morbi, & sympt⍵mata, & proximæ siue internæ horum causæ requirat. Nos igitur id alijs cōmentarijs fecimus, quorꝫ vnus de ægritudinum numero est. inscriptus autē est de morborum differentia. Alter de sympt⍵matum est differentia. adeo vero in eo opere causas horum vtriusqꝫ seorsum explorare studuim⁹, (dico tum morbi tum sympt⍵matis cuiusqꝫ): vt ad præsentem disputationem nihil amplius desyderetur. Sed præparata omnia iam sint. Itaqꝫ ne legenda quidem quæ hic dicemus vlli suaserim: priusq̄ in illis sit exercitatus. Quippe si quis illis tam numerosis theorematis neglectis, huc se contulerit: nec ipse fructum percipiet, & quæ recte sunt tradita temere incusabit. Ac in illis quidem particulatim oia, tum morbos, tum sympt⍵mata, tum causas inquiro. hic duob⁹ adhuc additis, quæ necessaria erunt ijs qui medendi artem exercebunt: tum me ad vsum inuentorum prodendum conferam. Quænā sunt inquies duo illa quæ paro. Certe vnum quid inter morbum & quod græci pathos vocant intersit indicabit. Alterum quod sine corporis elemētis ex quibus primū consistit noscendis, nō possint morbi inueniri: ostēdet. Hæc igitur nos accuratissime tradere studebimus. Qui ea legēt oro ne prius ad ipsam methodum medendi se cōferant: q̄ & ipsi quot in totum morbi sint, per se inquisierint, & quæ prodita a nobis sunt curiose inspexerint. Ergo ceu hæc fecerint, incipiā quæ promisi. Tris esse in corpore affectus præter naturā ostensum iā est. Causas, Morbos, Sympt⍵mata. Causas, veluti redundātiam vel corruptelā. Morbos vt phlegmonē. vlcus. Sympt⍵mata, vt malum colorē. & gracilitatem. Diuersa ab his sunt, quæ imodice a corpore excernuntur, aut quæ præter naturam retinentur, & functionū vitia. Omnia scilicet cōmuni nomine sympt⍵mata dicta. cæterū nō vni generi subiecta. Quippe affectus quidā corporis est vitiosus color. Quod excernitur, aut retinetur, affectus nō est. sed affectū sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sane non est. particulæ tamē vnde editur affectū, necessario comitatur. Ac tumor quidem. & phlegmone ex ijs sūt, quæ absolute esse dicuntur. Eodem modo & redundantia sanguinis, & corporis pallor. Actio vero ex eorum numero non est, quæ esse absolute dicuntur. aut certe non similiter, sicut iam comprehensa. Siquidē nullo temporis spatio manent eius partes, sicuti profecto nec sermonis, nec etiam motus vllius. Sed horum quilibet in ipso (vt sic dicam) fieri, esse suum optinet. Cum vero duplex sit motus genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius delatio, secundū alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est actiuus. Omnis alteratio, eius quod alte-

Libros de differentijs morborꝫ & sympt⍵matū oino āte hoc op⁹ legendos.

Quid iter morbum & quod græce pathos dicitur, itersit.

Nec actionis nec sermonis, nec motus vlli⁹ ptes aliquo tēpore durare.

Tria ee dicit Galenus: causa, corpori. sup. pr. nam

Ca. / symptoma / morbus / actiones læsæ / affectus et qualitates corporis / excreta et retenta

Cap. 3.

ratur, mot⁹ est passiu⁹. Patiť nãq; qđ alterať. Ergo affect⁹ dũ alteranť: mouenť. cũ a motu cessauerint: iã alterati sũt. nõ autẽ ampli⁹ alteranť. Quicqd em̃ quocũq; modo se habet, aliquo oĩno affectu est præditũ. Quod autẽ in cõstãti ægreq; auferibili affectu est: id habitu iã quodã affectũ est. Sane alterať is q nigrefit. Alterat⁹ est q iã obnigruit. Siue (vt sic dicã) nigrefact⁹ est. Itaq; alteratio generatio est qualitatis, aut affectus, aut quomodocũq; appellare velis. Nec si alterationẽ esse depositionẽ, vel mutationẽ ei⁹ qđ præfuit dicas: id pugnet cũ eo qđ dixi alterationẽ generationẽ esse qualitatis. Cũ ambo in idẽ recidãt. Nã et quæ prior i corpore qualitas fuit, mutať: & nũc noua gigniť. Quippe ei⁹ q in sole versať, cãdor mutať. nigriã gigniť. Rursus ei⁹ q igni se calefacit, frigus mutať, calor fit. Quoties vero cuiuspiã qđ substantia nõ sit, generationẽ esse dicim⁹, nõ idẽ eo sermone significam⁹, sicut cũ absolute generationẽ ꝓferimus. Nã quæ absolute generatio nominať: via est i substãtiã. Quæ vero hui⁹, vel illi⁹ gñatio diciť: via est i illius (vt sic loquar) entiam, siue subsistẽtiã. verũ hoc veluti extra rem sit dictũ. Quod vero ꝓpositũ nobis i disputatiõe maxime fuit, ferme iã definitũ est. Nẽpe aliqua i generatiõe, & mutatione, & alteratione, & vt semel dicã, in motu ipsam essentiã habere: aliqua i ipsius substãtiæ cõstãtia. Ac sanitas quidẽ, & morb⁹, & quæcũq; symptomatũ, causarũq; affectus, vel habitus sunt: ex permanentium constantiumq; numero sunt. Actiones omnes alterationesq; in quacũq; re fuerint: i ipso fieri essentiam suam possident. Et corpus secundum quodcũq; mouetur, secundum idem patitur. motusq; eius pathos, siue passio est. Sane prisci motus omnes, etiam qui naturaliter se habent, nisi actiui sint, pathe græce. i. passiones nominant. Sicuti etiã ipsos actiuos motus, actiones. Eo pacto & plato sensuũ alterationes, pathe, siue passiones appellat. Cum iunioribus aliter (nescio quomodo) sit visum. vt videlicet de solo eo qui præter naturam sit: motu id nomen vsurpent. Ac a veteribus quidem pathos priuatim de omni extrinsecus motu dicebatur. Nunc per abusum etiam affectus, qui ex passione iam prouenere, nec amplius in motu sunt, pathe, siue passiones appellant. Non tamen diuturniores, aut ægrius auferibiles. Sed eiusmodi nomenclaturæ a iunioribus sunt inuẽctæ. Diximus autẽ alibi diffusius de medicinalium nominũ vsu. Nec illud nobis ad consyderationem propositum nunc est. Sed tantum quẽadmodum ipsi vtemur, claritatis gratia, disserere necessariũ est visum. Nam aduersum sanitati affectum, a quo lædi actionẽ dicim⁹, morbũ tantũ appellamus, siue diutinus hic, siue breuis sit, siue momẽto duret. Ex reliquis affectib⁹, qui præter naturã sunt, eos qui hunc præcedunt causæq; rationẽ optinent: causas tantum

[Marginal note, handwritten: Omnium alia sunt permanentium alia sunt prætereuntium i. sunt dum res fit alia sunt quæ facta sunt.]

[Marginal notes: Corporis motũ prout patitur, pathos esse. — Quẽadmodum prisci pathos acceperint. — Plato. — Quemadmodũ iuniores acceperint. — Quẽadmodũ vocabulis morbi pathus & symptomatis galenus vtetur.]

[Marginal note, handwritten: Vide Gal: li: 3: de morb et symptomatis]

dicimus, vel pathe. Qui illũ sequũtur si actionũ offensæ sunt. & symptomata. & pathe. Eodẽ modo & ĩmodicas vel inanitiones, vel retẽtiones. Qui vero affectus sunt, veluti vitiosus color, supra passiõis, & symptomatis appellationẽ, etiã affectus vel affectiones vocamus. Ita nimirũ vt sunt. Omniũ igit horũ cõmune id est, qđ præter naturã sunt, & causæ & morbi, & symptomata. Propria illa sũt, quod morbus actioni incommodat. Symptoma hũc sequitur. Causa præcedit. Ergo nec is qui morbũ esse motũ præter naturã dixit, intellexit quid diceret. quẽadmodũ in proximo libro docuim⁹. Methodicorũ nõnullos definiuisse, adiecta ex superabundãti cõstantia. Nec si quis mutationẽ esse ab eo, qđ secundũ naturã ad id quod præter naturã voluit. Quippe quæ nõ magis morbi, quam causæ & symptomatis definitio est. Quando oĩa ea affectus sunt præter naturã. Verum si breuis spatij sunt, cõstat acuta esse. Sin ægre auelluntur, diuturna. Pathus autẽ siue passionis appellationẽ de morbo dixisse veteres, quẽadmodũ græce et arrostian. i. infirmitatẽ & asthenian. i. imbecillitatẽ: ostẽsum nobis est, in ijs quæ de medicinalib⁹ vocabulis scripsimus. In quib⁹, illud quoq; traditũ est, ipsos qui ægrotant appellari ab illis græce nõ solũ νοσοῦντας. i. ægrotantes: sed etiã ἀῤῥωστοῦντας. i. ægre habentes, & ἀσθενοῦντας id est parũ valentes, & κάμνοντας. i. laborantes. Reliquũ nunc fuerit. vt cuius causa hæc omnia diximus, in mediũ adducto, ad aliquid eorũ, quæ proxime tractãda sunt, deinceps trãseamus. Id quid sit roges. Certe nõ aliud, quã quod sæpius iam dictum est. Primũ ac maxime id medicos studere, idq; fere ꝓpriũ eorũ munus esse, vt morbos adimant. Quippe simul cũ hoc nõ modo actionis vitiũ statim euanescit: sed etiã reliqua omnia symptomata tolluntur. Siquidẽ primũ ac maxime actionis ipsius, quæ secundũ naturã edatur, oẽs egemus. ꝑpter illã vero & sanitatis. Sed & functionis incõmodũ amoliri, oẽs cupimus. ob id vero, etiã morbũ ipsum. Ceterũ non functionis vitio, sed morbo ipsi, id est affectui ꝑter naturã q actioni icõmodat, applicam⁹ remedia. Quisquis igit ex ijs quæ particulis naturaliter ĩsunt, & quæ temere accidũt, & quæ actionis sũt causæ, distinguere nõ potest: hunc sane credibile nõ est, affectũ ex quo primũ actio lædit, ĩuenire posse. Nã quæ temere corporib⁹ accidũt, etiã si millies sint alterata: nocere ꝑfecto actiõi nõ possũt: quãdiu a qb⁹ orta est, oĩa naturã suã tuentur. Hoꝝ vero, si vel vnũquodlibet sit alteratũ, actionẽ quoq; ipsam statĩ lędi ĩ tãtũ est necesse: ĩ quãtũ ab eo cũ secũdũ naturã se haberet, est adiuta. Ac mihi quidẽ res tota explicata iã est, clareq; ostẽsũ, ijs ꝑsertim qui ĩtelligere vera possũt, fieri nõ posse, vt oĩm morboꝝ numeꝝ methodo qs cõprehẽdat, nisi idẽ omniũ causaꝝ actiõis numeꝝ, corpore

Primũ actionis egere nos tum ꝓpter hanc, sanitatis. Numerum morborum cõprehẽdere methodo nõ posse, q causarũ actionis naturaliter se habentis numerũ nõ cõprehendat.

Cã morbi præcedit morbũ
Morbi ẽ vitiar' actiones
Symptoma sequela ẽ morbi
his [illegible] consequens est ẽẽ affectus pr.ᵛ naturam ut sup. lib.º nos docuit.

Medici officiũ et finis est sanar.

Cap: 4tũ

ſecundum naturam ſe habente, norit. Nihil tamen ex iam dictis intelligere adhuc poſſunt, quicũq vel rudiores ſunt & ingenio craſſiore: vel methodicæ ſectæ nugis inutriti. Denuo igitur qđ nunc generatim dictum intelligentibus eſt, illis quoq ſpeciatim exponamus. vnũ aliquod atq alterũ veluti exemplum ſermonis proponẽtes. Cur lingua ſapores percipit, nec vlla pars alia? Num propter colorẽ, aut ſitum, aut magnitudinẽ, aut figuram? Quippe ea affecta, nec cõmode ſapores ſentiente: aut colorẽ eius ad naturam ſuam reducemus, ſi videlicet huic actionẽ debet: aut iam dictorũ quoduis: ſi ab illo agendi vim accipit. Quod ſi propter aliud ab ijs quippiam, conſtat, ſi illo tantũ tenus ad naturalẽ habitũ ſit reſtituta, nullo etiã reliquorum fore opus. Nã eſto exẽpli gratia, denſitas exiguorũ meatuũ cauſa ſit, cur ſucci ſaporẽ dijudicet. Nũquid horũ ſymmetriã, quæ in ſanitate viſitur, tuebimur, rurſuſq ametrian, id eſt a iuſto modo receſſum, quoties laborant corrigemus? Eſto (ſi placet) mediocris calor cauſa ſit: cur ſaporẽ intelligat. Nũ hic quoq manifeſtũ eſt, cæteris neglectis, vnã adhibẽdã curã, vt illud ſeruemus a quo agẽdi facultatẽ accepit. Iã ſi ꝓpterea quod ita in ſicco humidoq attẽperata ſit, idcirco ſentiat: quis nõ reliquis poſt habitis, huc tantũ intendat, vt neq iuſto ſiccior ſit, nec etiã humidior? Quis rurſus ſi hoc verũ eſt, nõ facile prompteq colligat: duos eſſe vniuerſos linguæ morbos, alterũ ſiccũ, alterũ humidũ. Veluti rurſum ſi per moderatũ calorẽ, & frigus, habet quod ſentiat: quis non hic quoq. duos eſſe morbos eius intelligat. caloris frigoriſq a modo receſſum? Non aliter quoq ſi propter tenuiũ meatuũ cõpetentiã, ſenſum eſt nacta: prõptũ profecto hic quoq colligere eſt, omnino eã ex horũ contrario habitu eſſe vitiandam, duplexq vitiũ fore, denſitudinẽ eiuſmodi meatuũ, & raritudinẽ. Sed nũ etiam plura dicã? quo ſtupidos iſtos inducã, vt ſi nihil aliud: illud ſaltẽ intelligant, nõ poſſe queq̃: nec inuenire, nec demonſtratione aſſerere morborum numerũ, qui nõ ex ijs quæ particulis inſunt, tum quæ cauſæ actionis ſint, tum quæ temere accidunt norit. Num etiã alterũ adhuc tertiũq exemplum adijciam. Sæpe nãq multitudine exemplorũ, ſtupidorũ animi veluti a ſomno excitantur. Age igitur ita homines iterrogemus. Idcirco ne corpus calida, frigida, dura, mollia, lenia, & aſpera, omnia deniq tãgibilia ſentit, quod candidum colore eſt, aut nigrum, aut rufum, aut vno verbo, quod talis coloris eſt? An propter horũ nihil, ſed aliud quippiã? Neminẽ enim arbitror latere, quin ſi quid ꝓbe ſentiẽdi munere vtetur, id tantum illi tuẽdũ cuſtodiendumq ſit, ex quo vno, probe ſentiendi facultatem accepit. Nam ſi ex eo quod candidum fuit, id dotis optinuit: eius nimirum tuendi maxima erat habenda cura, ſicut

Specialis i exẽplis exercitatio & ſimul i methodicos multa.

nigri fugiendi. Sin cõtra ex eo quod nigrũ fuit, sentiendi vim habuit: omnes (arbitror) alios colores fugere formidareq; oportebat. Ad eũdem modum & si inde adeo sentit, quod flauũ vel rufum est: fugiendi (arbitror) alij colores sunt, ceu sensum vel penitus abolẽtes, vel vitiãtes. Præterea si eo quod durũ sit, sensu est præditũ: si molle fiat, deterius sentiet. Aeque vt si eo quod densum sit: si ad raritudinẽ mutetur. Iam si tenuiũ meatuũ symmetriæ acceptã sentiendi vim refert: vbi ab hac recesserit: vitiabitur. Et generaliter vt sentiat id tantũ ipsum adsit oportet: vnde sensum optinuit: atq; id tãtũ corrigatur: vnde sensus est læsus, cũ a natura recessit. Nũ igitur tertio exemplo est opus, an hæc abunde satisfaciant? Sane prudentibus, vel hæc superuacua puto. vt qui vniuersale intelligere sine exemplis possint. rudibus autẽ & auersis & cõtẽtiosis ne si tertiũ quidem addam exemplũ, quicq̃ fortasse pfecero. Veruntamẽ quando duo iã dicta sunt, & inaniter tẽpus nostrum semp terunt: nõ fuerit alienũ, vnum etiãnum ijs exẽplũ adijcere. Proponatur itaq; iam queadmodum vẽtriculus male cõcoquens nobis sit corrigendus. Verba autẽ faciemus. non solum cõtra methodicos: sed etiã cõtra eos rationaliũ, qui nõ cognita ipsius actionis prima causa, quã continentẽ etiã nominare sunt soliti, methodo quadam ac ratione constitui posse artem putant. Esto igitur quispiam dicat (ab ijs enim quæ obuiã promptãq; absurditatẽ exhibent cępisse præstat, quo eos si fieri potest, ad ea quæ confusa magis sunt intelligenda sensim pducamus) Esto inquã aliquis dicat, hunc quẽpiam qui nunc cruditate laborat, & multos deinceps dies solo lacte est altus, ac ventris colorem mutauit, albũq; ex rubro reddidit: iccirco ventris sui functionem vitiasse. Fortasse iã rides & iure pfecto rides. Verũ si scias quã sit simile, & huic de coloribus citra vllam demonstrationẽ adhibitã quiduis pronũciare: & tibi de exiguorũ meatuũ symmetria, aut alio quolibet affectu: nõ arbitror iure ridebis. Nam aut in tete risum vertes, aut nõ in hunc. Nam esto impudens sit, qui causam minus probe concoquẽdi colori imputet, dicatq; quod quoniam ex naturali colore ventriculus ruber est, nunc vero redditus est plane albus: iccirco cruditate laboret est necesse. Libens sane audiam quid tu contra hunc obijcias. Ego enim aliam rationem non inuenio, quã vt iubeam qui ita dicet prius ostendat. an omnino propter colorem, iustam ac naturalem actionem ventriculus edat. Tu si quam aliam habes, libens audiam. Sed nec habes, nec habere aliam contradicendi rationem potes, contra eum qui colorem, cruditatis ventriculi causam esse dicit: quam exigere vt doceat, quomodo ex naturali colore consecutus, vt concoqueret ventriculus, sit. An igitur huic qui colori cruditatis causam

ex: cruditate laborantis.

signa et causę cruditatis ventriculi.

imputat, fides nõ adhibebitur, ãteq̃ doceat etiã hoc nomine agere vẽtriculũ? Tu cũ vel tenuiũ meatuũ symmetriæ vitio, vel alij cuipiã hãc ascribas: credi tibi postulabis priusq̃ doceas quo pacto ex symmetria in illo genere agat? At nõ hoc aio (inquit) nec aliud quicq̃ esse concoctionis cõtinentẽ causam. sed prorsus id ignorare me fateor. Atqui si ei qui colori actiõis causam tribuit: necesse est etiã eidẽ læsionẽ actionis imputet: qui vero tenuiũ meatuũ symmetriæ actionis causam dicit, etiã horũ ipsorũ a iusto modo recessum, eandẽ vitiare fateatur. Tũ qui temperamẽto quatuor qualitatum, caloris, frigoris, humoris, & siccitatis actionis causam assignat, etiã eorũdẽ ipsorũ intemperiei offensam eius ascribat: vtiq; & tibi necesse erit, eo qđ secundũ naturam est, prius præsumpto, ita quod præter naturã est inquirere. aut si ipsũ quod secundũ naturã est nõ nosti: nec qđ egressum a natura est nosti. Etenim vos etiã ipsos audio cõtra empiricos dicere. fieri nõ posse vt qui id quod secũdũ naturã sit nõ norit, dignoscere id quod præter naturã sit possit. At nosco (inquit) quod secũdũ naturã se habet. Quæro totũ ne, an partẽ eius aliquã? Atq; pars ipsa quã nosti: est ne actionis ipsius causa, an ventriculo inest ociose? Nam quid demũ eius nosti? situm videlicet, & magnitudinẽ, & cõtextũ, & figurã. At nihil horum actionis est causa. sed nec empiricos horũ quicq̃ latet. Quippe qui & se partiũ dissectione, cum occasio hanc offert, vti fatentur: & ex illa se hæc intelligere. Non tamẽ actiones vsusq; particularũ. At noui inquit & actionẽ. Est enim circũplexus & attritio. At nisi causam eius noueris: nec morbũ intellexeris. Nam si quatuor qualitatũ mediocris temperies actionis sit causa: earũ intemperies omnino vitij causa erit. Tu vero reris phlegmonẽ, & scirron, & tumorẽ, & abscessum, aliaq; quæ oculis vsurpari possunt: solos esse vẽtriculi morbos. Quãuis ne hæc ipsa quidem veluti empirici solis oculis manibus & reliquis sensibus apprehendas. sed ad ipsam essentiam eorũ tentas ascendere. atq; hãc diligenter disquirere, videlicet non contentus ijs symptõmatis quæ sensui apparẽt. quæ tamẽ symptõmata empiricis definiunt ac circunscribunt suã syndromen. Sic enim ipsi appellandam censent symptõmatum congeriem, quæ in affecto sunt loco. Sed nec curationis indicationem ex apparentibus symptõmatis accipis. Non enim autumo præter naturam, nec an renitens, nec an cum dolore, nec an ruber: sed an sit in finibus arteriarum impactio ex coincidentia consyderas. ac curationem (vt ipse fateris) ad hoc referens exploras. An nõ ea est Erasistrati docendi ratio, vbi de febrib⁹ agit. Sicuti rursus alia Dioclis, alia Praxagoræ, alia Asclepiadis. Itaq; nõ a symptõmatis quæ ĩ phlegmões apparẽt loco, ĩdicatio præsidij his sumit. Sed ab ipa sub-

Syndrome quid.- i. symptomatum congeries.

ſtantia. Neq; enim an tumor a natura egreſſus, neq; an renitẽtia, neq; an dolor pulſatilis: ſed an & coincidentia, & impactio in finib⁹ pulſa tiliũ, aut obſtructio in exitu venarũ, aut putredo aliqua ſuccorũ, aut corpuſculorũ ratione cõtẽplabiliũ, in laxitatib⁹ æque ratione ſpecu labilibus, intenſio ſit, æſtimãt. Quare hi oẽs ab affectu phlegmone la borãtis partis, nõ a ſymptõmatis quæ hãc ſequũtur, præſidiorũ indi cationẽ ſumunt. Ad eundẽ arbitror modũ & ſi quis calidũ, frigidũ, hu midũ, & ſiccũ, cauſatur. Verũ hic etiam ſi venter citra phlegmonẽ, aut vlcus, aut abſceſſum, aut alia id genus, eo tantũ qđ frigidus ſit nõ re cte cõcoquat: tamẽ remedijs nõ deſtituitur. At qui phlegmonas, ſcir ros aliaq; quæ oculis videre licet, tantũ eſſe morbos putant: ridicule plane cruditates quæ præter hæc fiunt, ex imbecillitate ventris inci dere dicũt. Ceu affectum aliquẽ priuatũ ſeiunctũq; imbecillitatem eſſe velint. nõ autẽ in ſuppurantibus, aut ſcirro grauatis, aut phlegmone affectis, aut alia quauis ratione laborãtibus ineſſe. Quippe oĩa hæc vitia ſiue in ventre, ſiue in iocinore, ſiue in pectore, ſiue in alio quouis accidant: illico partẽ in qua ſunt ad propriã functionẽ edendã imbe cilliorẽ reddunt. Sed nec id ſatis illis erat ad indicãda remedia. alioq̃ fruſtra inquirũt affectus. fruſtraq; ad ipſam morbi eſſentiã ſubeũt. tãq̃ nõ aliter detur idonei cõpotes eſſe remedij. Nõ igitur qui imbecilli tatẽ vitiũ eſſe dicunt, vbi nullo ex ijs, quæ ipſi morbos definiunt affe cto ventriculo, animal cruditate laborat: ij dum a nobis refellantẽ ex pectant. Sed ipſi ſeipſos redarguũt. Cũ nõ propriũ aliquod: ſed com mune omniũ dicant, quodq; nec illis ipſis iudicib⁹, remediorũ inuen tionẽ indicare facile poſſit. Quippe illud roborare imbecillitatẽ, no men nudum ac veluti meta eſt quo curans dirigit, nõ curatio. Nã qđ faciendo ijs qui inualidi ad actionẽ ſunt, robur vindices: non dicunt. at in hoc curatio cõſiſtit. Tum niſi ventriculi affectu inuento: vt reme diorũ ſis cõpos, fieri nõ poteſt. Quippe ſi refrixit: calfaciendus eſt. Si humentior eſt effectus: ſiccandus eſt. Si imodice incaluit: refrige randus eſt. Si ſiccatus: humectandus eſt. Atq; hæ quatuor ſimplices curationis rationes ſunt. Alteræ quatuor cõpoſitæ ſunt. Si frigidiore ac ſicciore temperamento redditus venter eſt: calfaciendus ſimul hu mectanduſq; eſt. Sin humidior & calidior iuſto euaſit: ſiccandus ac re frigerandus eſt. Pari modo ſi calidior ac ſiccior eſt affectus: tum re frigerandus tum humectandus eſt. Sin humidior ac frigidior q̃ pro natura eſt: ſiccandus ac calfaciendus eſt. Quare octo tum ventris ip ſius affectus ſunt, quas illi imbecillitates dicunt. Tum octo medendi rationes. Nec ſicut empiricis: ſic vlli dogmatizãtiũ dicere licet. Sint hæ nõ ſint: nihil eſſe opus itelligere. Funditus nãq; logicã ſectam ſub

Roborare nomẽ nudũ ac veluti metam eſſe quo tẽdas.

Curationis rones ſimplices compoſitæ

Cap. V. tum

uertent, si ignorato affectu curationis: tamẽ facultatẽ abunde sibi superesse dicãt. Etenim ab vsu ipso oẽs quomodo curãdũ sit intelligẽt: si ab ipsi⁹ rei natura indicationẽ nõ sumẽt. Ac empirici quidẽ, & qđ iuenire posse nõ putẽt quicq̃, eorũ quæ abstrusa sunt, & qđ id etiã si inuentũ sit nõ desyderẽt. (Quippe obseruatas a se esse curatiões in apparẽtibus cõcursib⁹) ; merito nec scire se an octo affectus sint, quib⁹ vẽter imbecillus sit aiunt: & citra eiusmodi supuacuã morositatẽ remedijs se abũdare. Qui vero & rationẽ se habere ꝓfitẽtur, cuius ope etiã abstrusa inquirãt: & ipsorũ inuẽtionẽ, præsidiorũ præstare indicationẽ dicunt: hos quomodo nõ pudeat dicere, aut nõ nosse se, an octo affectus sint, aut eos ad medendũ parũ se reqrere? Neq̃ eñi id tantũ dicere satis est nõ nosse se: sed refellere par est eos qui se scire affirmãt. ceu parũ vera professos. Quoad vero nec ipsi id faciũt, alijq̃ nõ pauci demõstrationis fide cõfirmant, omne corpus ꝓ certo quatuor qualitatũ tẽperamẽto opus suũ edere: rationabili⁹ est illis accedere. Nisi forte q nuda afferunt verba, plus sibi credi postulabũt: q̃ qui cũ demõstrationũ fide loquũtur. Atqui illi si nõ aliud: saltẽ suadere ac docere auditorẽ student, nõ cogere iubereq̃. Hi totũ cõtra, tyrãnorũ ritu, iubent ne quæram⁹ actionis causam. Verũ nos hoc nomine Dionysiũ. Phalari, cæterosq̃ tyrannos odio prosequimur, quod iubent imperantq̃, nõ suadent ac docent. Sicut Solon, Draco, & Lycurgus. At inquit ego itra limites artis maneo. vos & ab ijs exceditis & ad naturalis philosophiæ pricipia, nos abducere ꝑgitis. An igit̃ homo lepidissime, ne hoc quidẽ ipsum demõstrabis: quinã videlicet medicinæ artis sint limites, quæq̃ nouisse expedit ei, q ratione remediorũ inuentionẽ molietur. Sed terrifico vultu tuo reddere attonitos putas. Audio quidẽ & te illud dicentẽ, nõ oportere actionis inquiri causam. Audio & empiricos dicere, nec actiones ipsas esse consyderandas. Audio nõ minus illum qui dicit, non tantum has esse æstimãdas: sed etiam causas vnde nascantur quærẽdas. Num igitur ex eo esse me iniquorum iudicum numero iubes, qui priusq̃ omnes qui inter se diffideant audierint. vni ferunt suffragium? An primum quæ vestrum quisq̃ dicat, seorsum audire vis, dein conferre, atq̃ perpendere, quis tum sibi, tum apparentibus consentiat. Quis rursus nec secum, nec cum ijs quæ apparent. Atqui si ita faciam Empiricos audiam, & si quæ dicunt, stabiliter non demonstrent: saltem ea lenire conantes. Vos ne id quidem facitis. Nam sane libenter audierim, quis vestrum vel lenimen aliquod, vel demõstrationem aliquam afferre sit conatus, cur actionis causam inquiri non expediat. Quæ enim a me methodos supra est posita, inquirendam esse demonstrauit. vos quod inquirenda non sit: nec demon-

dissidcat

ſtrationem vllam, nec rationem vllam probabilem afferre conamini. Sed tantũ elato ſupercilio tetrice nos obiurgatis. abſcedere a ſumma phyſiologia iubẽtes. nec hic quærere hominis naturã intelligere vt philoſophi faciunt, qui ad prima vſq; elemẽta ratine aſcẽdũt. Illud quoq; vobis vel dixiſſe tantũ ſatis videtur. Nẽpe arteriã, & venã, & neruũ, principia cõtinẽtia & veluti elemẽta eius phyſiologiæ, quæ de homine inſtituitur ponẽda eſſe. In quo quidã Herophylũ laudauit, quod ita ad verbũ dixit. Eſto hæc prima eſſe, tametſi prima nõ ſint. Sed qui ad demonſtrationẽ prouocat, ac hypotheſes iſtorũ qui ſic opinantur pugnare ſecũ oſtendit: hunc aduerſamini ac fugitis, prorſuſq; non auditis, & contẽnere ſimulatis. ibiq; rationẽ faſtiditis, ijdem ſcilicet qui contra empiricos rationẽ demonſtrationẽq; extollitis. Nam qđ ſecũ diſſident rationes omniũ, qui vel ex dimidio dogmatizant, etiã ijs q tenuiter in demonſtrandi methodo ſunt exercitati, facile perſpicere licet. Cũ enim phlegmone venter laborat, atq; inde adeo cõcoquere nõ valet: quænã phlegmones cauſa ſit, quærendum cenſent. atq; inde præſidiorum copiam coniectant. ſpreta empiricorũ inuentione. Cum vero citra phlegmonẽ, aliudue id genus vitium ſolius intemperãtiæ culpa concoquere non valet: hic rurſus auxiliorũ facultatem ab experientia petunt. Atqui hæc ſecũ nõ conueniunt. Cum empiricorũ opinio, ſibi cõſtet. Præterea demõſtret efficiatq;, quod volũt. ex ijs quæ vos ipſi nõ inficiamini lemmatis. Quippe ſi fieri vllo modo poteſt, vt ex ijs quæ apparent ſymptωmatis curandi ratio coniectetur, ignorato affectu: vtiq; non hic poſſibile, in alio fuerit parum poſſibile. ſed æque in omnibus poſſibile erit. Ergo ne hoc quidem loco rationem vllam afferre poteritis, quo minus vbi affectum explorare nequitis, experientia ipſa ſatis ſit ad remedioꝝ inuentionẽ. Omnia igitur tirãnorũ ritu iperatis. Vti vero demõſtratione, nec ipſi vultis (Præſtat enim ita fortaſſe dicere, quã nõ poſſe vos), nec ijs qui vti tum nolũt, tum poſſunt acceditis. Itaq; quid aliud ſunt diſceptationes veſtræ: q̃ lites, & cõtentio, & ꝓuocatio ad cõuitia & pugnas? Cuiuſmodi præceptoꝝ veſtroꝝ quidã ꝑpetuo exercuit, aut irridẽs ſi quis calidi, vel frigidi mẽtionẽ faceret. tãq̃ balneatorib⁹ magis, q̃ medicis ea nomina cõuenirẽt: aut vehemẽter icrepãs, q̃ ſi lõgiſſime a medẽdi arte digreſſum, aut Eraſiſtrati credẽdũ ſibi cẽſentis, authoritatẽ obijciens. Verũ hæc vt primo auditu oblectabant: ita cũ ſecũdo & tertio audiui, moleſta ſane fuerunt: ceu ſcurris, quã medicis magis congrua. Si enim authoritas eoꝝ, q vltra nõ eſſe ꝓcedẽdũ iubẽt, legitim⁹ teſtis eſſe ad demõſtrationẽ putabit: oia meræ nugæ erũt, nec finis i diſputatiõe vll⁹. niſi q nũc viſit, iimicicia, pugna, cõuitiũ. Quippe q a logicis demon

tetrice · ratione · ex dimidio dogmatizare

ſtratiõib⁹ digreſſi, credi qppiã cenſent.ppterea qđ Herophylus aut Eraſiſtrat⁹ ita iuſſit: hos neceſſe eſt omis gñis cõuitia, pugnaſq; ſeq. admiranda ſcilicet diſputationũ quæ nunc habenť premia, Fingam⁹ eñ alius dicat, huic qui cõmode non concoquat, ventrẽ in ſicco & frigido intemperiem contraxiſſe: proindeq; humectandũ ac calfaciendũ eſſe. Alius quod naturalis eius habitus mutatus ad frigidius & humidius ſit: calidum ſiccũq; victum adhibendum ſuadeat. Tertius autem quiſpiam accedens quod quæ comprehenſa ſunt, non recte ſint dicta, id ne tentet quidem oſtendere: ſed tantũ eos qui dixerint obiurget, quaſi ſuperflua ſcrutenť, & teſtes adhibeat Eraſiſtratũ vel Herophylum. Nonne (vt dixi) diſſidij hinc mutuiq; conuitij initium excitabitur. Quippe illos contra, neceſſe eſt Atheneũ, & Mneſitheum, & dioclem, & pleſtonicum, & Hippocratem, et Philiſtionem, & ſexcẽtos alios tales opponere teſtes. Si eñ teſtib⁹ deciſa lis erit: non modico hi vincent. Nã quod tum in ſalubris intemperamenti plures ſint ſpecies, tum cuiuſq; earum diuerſa curatio, vbi nõ Hippocratis modo, & plurium alioꝝ medicoꝝ: ſed etiã Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti, zenonis, Chryſippi, & omnium illuſtriũ philoſophoꝝ teſtimonio comprobarint: vtiq; & quod citra naturam corporis exacte inuẽtam fieri nequeat, vt vel de morboꝝ differentia quicq̃ inuenias, vel auxiliorum conuenientiũ copiæ ſis compos, iiſdem ipſis tum philoſophis tum medicis cõfirmabũt. Hiſq; nõ tyrannoꝝ ritu, ſicut iſti iubentibus: ſed euidenti ratione probantibus. Contra hæc igitur, quĩ calidum & frigidum, balneatoꝝ non medicorum dicunt eſſe vocabula, dicterijs videlicet vtentur, & riſus mouebunt. moriones, phrygas, aut ſcholaſticos narrantes. Quippe conſcij ſibi ſunt non modo nihil demonſtratione confirmatum ſcire: ſed nec quid demonſtratio ſit intelligere. Ergo ex his dicterijs neceſſe eſt oriatur diſſidij initium. Vt enim primũ omniũ memorem, quæ nugantes ſine demõſtratione dicere non dubitant, conſydera quo pacto neceſſe ſit ex eo pugnam ſubſequi, Nam vbi contra dicta eoꝝ nuda, & demõſtrationis expertia, ac contra teſtes ipſos quibus credẽdũ cenſent: alij tum celebriores, tum longe plures teſtes opponũt: neceſſe eſt vel cedere, vinciq; vtroq; & quod demõſtrare recuſarunt: et quod numero teſtiũ ſint impares: vel perfricta fronte Eraſiſtratũ omnibus illis teſtibus dicere maioris eſſe fidei. Siquidem hic neceſſum eſt alterum negare eſſe maioris fidei, aut Hippocrate, & Mneſitheo medicis: aut Ariſtotele & Platone philoſophis: alterũ eſſe maioris fidei inſtare. Deinde variae vltro citro tã immodeſta contentioſaq; cõtradictione iactata. alterum eoꝝ impelli vt dicat. non eſſe. alterũ, bene ſane ſi tu Eraſiſtratũ

in ordinē rediges. Hæc enim quotidie fieri in medicoꝝ disputationibus o Hiero vides. Ea vero semel data porta, omnia iam mulierculaꝝ verba ingeruntur, & cum mutuis se maledictis asperferint: inutiliter amisso tempore discedunt. Atq; hanc turpitudinem non est quod dicat aliquis non esse ab ijs qui demonstrationem fugiūt, inceptam. Fugiunt autem multifariam vt scis. Alij cum grauitate tantum increpantes, Alij scurrile aliquid comēnti. Alij in risum sannasq; disceptatione abrepta. Quod si quis sermoni stare, demonstrationesq; audire audet. primū quidem omnino non intelligit. Neq; eñ potest q̄ demōstratiuæ methodi sit imperitus, eos qui ipsa vtuntur intelligere. Deinde si aliquatenus intelligit: at quod dogma suū in quo est innutrit⁹ ꝓpugnare omnino decreuit, cōtra tendere aggressus: dein dęphensus quæ nec rite cludant, nec colligant, tum vana nugaciaq; dicere: irascitur & deuouet dialecticos, ceu maloꝝ causas, quod videlicet pituitā a narib⁹ ipsoꝝ detergent, ipsisq; mederi conantur. adhibitis scilicet non melle & placentis, sed allio & cępis quæ etiam pituita tentatos gallinaceos sanare solent. Quippe millies affuisti ijs cū a diuerse cludentibus argumentis, non aliter, q̄ ab ipso allio et cępis cogerētur lachrymari. Nec te ꝑfecto latet, multos sæpe nobis priuatim falsos, sētire iā se suā sectā q̄ sit absurda: nec tñ hāc posse publice mutare. Cū alioq nec alias nosset vñ haberet in ꝑcio, et iā vulgo ꝓpter hæc & noti & in ꝑcio foret. Itaq; ob hæc ipe quoq; distuli cōmētarios de medēdi methodo scribere. pro cōperto plane habens paucissimos huius tempestatis ab ijs adiutum iri. Etem̄ nisi magna quæpiā miraq; mutatio humanarū rerū fiat: actum de bonis studijs est. vtpote confusis ac corruptis. Nemine veritatem ipam: sed tantū scientiæ famā quærēte. Optime eñ ꝑfecto scis, ne quinq; quidem vsq̄ inuenisse nos, qui esse potius, q̄ videri docti cuperent: Atqui nisi quis sapientiā ipsam: propter seipsam expetat, ne tempus quidē vllum inueniet quo se in logica methodo exerceat. Imo diuitijs, & famæ, & potētiæ ciuili inhiās: in hoꝝ ambitu vitam omnē cōsumet. Ergo dimissis his, rursus ad ꝓpositum redeamus. Est autē ab initio propositū illud, qui omnē morboꝝ numerum methodo non inuenerit: hunc maxime in ipsis medēdi methodi foribus lapsurū. Cum constet totidem esse medēdi rationes: quot sint morboꝝ ideæ. Ergo sic in enumerandis morbis egisse, vt neq; priuatis proprietatibus attentus infinitos statuat, nec in primis statim generibus subsistat: id in promptu cuiq; non est. sed ei tantum, sicut antea dictum est, qui in diuidendi methodis sit exercitatissimus. Principiū vero diuisiōis eoꝝ est, sic vt etiam aliubi diximus, vt essentiæ ratio rei diuidendæ constituatur. Igitur illud monstratū

Margin notes (printed): Verum hodieq. — Redit ad rē propositā.

Margin notes (handwritten): claudant — Pullor. Gallinaceor. medela — fassos — Cap: 6.

nobis est, morbum omnino vnũ ex ijs esse quæ præter naturam sint. Hæc autem quatuor cũ sint: actio offensa, affectus vnde actio prouenit, affectus ipsius causa, et quæ hũc subsequũtur symptōmata, siue fũctionem ipsam viciatam, siue vnde hæc prouenit affectũ, morbum nominare velis: nihil id medendi methodũ immutare ostensum est. modo vnũ illud intelligatur, primã ipsam curationem quã etiam nonnulli continentem appellãt: affectus esse qui actioni incõmodat. Porro ostensum a nobis diximus, rationabilius hunc morbum appellari: non tamen vetare nos, quin si cui id cordi sit, actionis noxam morbũ nominet: affectum qui hanc creet morbi causam. Præsumpto igĩ qđ morbus vocetur affectus is præter naturã qui functiõi officiat: inquisiuimus deinceps quot in vniuersum morbi essent. Vbi clarum obiter fecimus si quis via ordineq; processurus sit, nec sicut vulgus medicoꝝ facit, Tyrãni ritu imperaturus: huic inueniendũ esse affectũ illũ, qui functionis effectrix sit causa. Hũc sane nos temperamentum diximus esse calidi, frigidi, humidi, ac sicci. Proindeq; primũ morbũ in similaribus esse ex hoꝝ intemperie ostendimus. Alius quispiam corpusculoꝝ et meatuũ symmetriam statuet. eoq; ex indebito meatuum ipsorum modo ægrotare animantes. Cæterũ si quis nec ipse actionis causam, in quonam sit entiũ genere audebit statuere, nec ijs qui statuunt cõtradicet, ac nihilo secius tamẽ ratione methodoq; se procedere arbitrabitur: hũc egregie improbum esse diximus. vt qui nec tutum se ab empiricorum accusatione facere possit: & secum plane pugnet. Quippe eiusmodi homines ex dimidio logicos esse, qui qua ratione phlegmone, scirros, tumor, & alia id gen⁹ fiant, multo labore disquirunt. Lædi autem, etiam citra hæc omnia ex sola intemperiæ actionem, non intelligunt. sed empirice talia curant. Quisqs igĩ quantum hi aberrent, scire volet. tum quot morbos transiliant, quãtoq; plures ignorent, q̃ norint, libros nostros de morboꝝ differentijs perlegat. Intelliget eñ Hippocratẽ primũ omniũ recta instititisse via. Quæ cũ a posteris absoluenda fuerat: nõ modo nemo eorum absoluit: sed plerĩq; etiam quæ probe fuere inuenta, corruperunt. Proxime autem vt viã q̃ inchoata ab eo perficerent, absoluerentq; Aristoteles & Theophrastus accesserunt. Et si fateri verum oportet potestate absoluerũt. Cum constituerint aliud esse in corporibus similaribus morbi gen⁹, aliud in ijs quæ instrumentalia dicantur. Quippe a similaribus functiones edi, eoq; esse cuiusq; instrumenti vnam tantum similarem. Reliqua vero quæ cum hac quoduis instrumentum perficiunt, ea vsus alicuius gratia facta esse, illius quod prima erat actiõis causa. Sed & horum tamen rursus cuiusq; esse per se actionem, veluti in oculis.

Anacephaleosis.

Hippocratẽ primum oĩm recta ĩstititisse via

Fũctiões a similarib⁹ edi eoq; vnicã similarẽ in quoq; instrõ esse.

Hic mult ee q or cauq pr nam sunt sup prea posuit & nõ ut sibi constat.

Cã effectrix functionis ẽ temperamentum.

Logicus ex dimidio.

Declaratio hoꝝ in exemplo.

Satius em̄ fortassis sit, quæ in alijs diffuse ostẽdimus strictim hic cõmemoremus. Ipsum visus instrumentum est crystallinus humor. reliquæ oculi partes, eius causa sunt factæ. Quaꝝ omniũ vsus narrauim⁹ in decimo operis de partiũ vtilitate libro. Cæterũ quãq̃ crystallini maxime causa omnia sũt facta, singula tamẽ eoꝝ aliquã seorsum actionem sunt nacta. Ac vena quidẽ, & arteria, & neruus toti animãti communẽ. Membranulæ oculi omnes, cũ sint nutrimenti participes, omnino naturalibus facultatibus sunt præditæ. ac perinde etiã fũctionibus, quæ ab his proficiscũtur. Quoties igitur crystallinus humor ex intemperie laborat: omnino læditur oculoꝝ functio. cæterum nõ est eoꝝ, vt organa sunt, morbus. At quod hypochyma vocant, nullius similarium est morbus: sed oculi totius, vt instrumenti. Ad eũdem modum si in finibus venarũ, quæ in cauo iocinoris habentur, obstructio ex lentis, aut crassis succis subhesit: digestio quidem in corpus ꝑ has mor abitur, ægritudo tamen totius iocinoris, ceu instrumenti censebitur. nulla similariũ eius partiũ ægrotante. Quod si intemperies venas eius infestauerit, ipsarũ quidem illarum morb⁹ primũ erit. ex accidẽte vero etiã iocinoris. Ac Erasistratus quidẽ in phlegmones substantia tradenda est lapsus. Cum nec in particulis quæ phlegmone laborãt in finibus pulsatiliũ impactio necessario cernatur, nec arteriæ spiritum tantũ, cum in naturali habitu sunt, contineant. veluti in tractatione de his ostendimus. Si igitur phlegmone eius generis morbus sit, cuius autumat, et scirros eius generis cuius ille opinatur, & reliquoꝝ singuli, sicut ipse obscure, & multis, sequaces eius clari⁹ explicare conanť: vtiq; solidas ipas partes liberas propemodũ a morbis relinqt. nisi quatenus vlcerari, collidi, incidiq; valeant, atq; id genus aliud quippiam pati. Laborare vero eas se totis eiusmodi morbis, quales nos octo intẽperãtias ostendim⁹: id nusq̃ dicit. Atqui corpora vniuersa, etiã quæ difficillime afficiuntur, veluti æs, lapis, ferrum, saltem calfieri, frigefieri, siccari, humescereq; cernũtur. Vt vtiq; mirũ sit, si tantum arteria, & vena, & neruus, nihil eiusmodi sentient. Atq; hoc etiam magis mirũ, si patientur quidem: functionẽ tamen legitimam edent. veluti (si ita fors tulit) in corde facultas quædam est (vt ipse quoq; Erasistratus cõfirmat) qua laxatur & cõtrahitur. Hãc autem lædi profecto oportet si viuẽti animali cor sit exemptũ. queãdmodum sæpe factũ in sacrificijs videmus. Quippe si non læditur, perpetuo mouebitur, nec tantum ad tempus aliquod, vt nũc cernitur: Manifestũ est igiť læsam esse. proindeq; mouere desinere. Illud igiť consyderatu nõ inutile erat. cum potest saltem facultas ea lædi, etiã anteq̃ cor sit exemptum, quænam sit eius læsio. quænã alia, præter intempe-

In thessalũ

Hypochyma e[st] [...]

Obstructo iecinore fit morbus instrumentalis ex illa specie morbi que dicitur in mala cõformatione. Ex qua quidem obstructione quia prohibetur alimentum diffundi ad venas corporis sequitur marcedo partium.

riem? Namneq; figura eius mutata apparet, nec cauitas, nec ligamentum, nec osculum, nec alia vlla pars perdita. sed tantum naturalis tẽperies mutata. Ergo omnes hi similarium partium, morbi, omnino vt dictum est ab illo sunt omissi. Siquidem vbi sanguis in finib⁹ arteriarum impactus actionẽ vitiat: id arterias ipsas, quatenus instrumẽta sunt, male habet. Vt vero similares particulæ sunt, octo quidem secundum nudas qualitates, intemperies habent, octoq; rursus cũ fluxione. Oportet igitur quisq; hoꝝ, cum certa scientia demonstrationes cępisse velit: a libro de elementis incipiat. post deinde reliquos singillatim (vt dictũ est) relegat. Sunt vero proximi huic cõmẽtarij de temperamentis. Ab ijs proximus est, qui de inæquali intemperie inscribitur. Mox qui de naturalibus facultatib⁹. Alijq; qui de animæ affectib⁹ sunt proditi. Idq; de vno quoq; deinceps, et seorsum. Hos excipiũt, qui de particularum vsu sunt inscripti. Quos sequũtur qui de morboꝝ symptomatũq; differentijs titulum habent. Pleriq; vero medicoꝝ nec tantũ experiẽtiæ applicantes animũ (cum tamen liceret ex empiricoꝝ institutiõe bonis esse medicis) & perfectioris rationis cupidi: cum aut ijs quæ citra demonstrationem sunt enũciata, credant: aut vitiosis demõstrationibus fallantur: nõ solum nihil excogitant boni: sed etiã quæ per experientiã sunt cognita, corrumpũt. Siquidem ratio non leue momentũ optinet ad experientiã, vel ornãdam, vel corrũpendam. Sed quãtũ recta ratio ornando adijcit: tãtum vel etiam amplius, vitiosa detrahit. Atq; hæc me sæpe medicoꝝ vulgo prædicãtẽ audis. qui priusq̃ in methodis logicis sunt exercuerit: vel cum demõstrare aliquid tentant, seipsos fallunt: vel cum diuidere quiduis in species ac differẽtias: hic quoq; imperitoꝝ coquoꝝ ritu, non per membra incidũt: sed conterũt, collidunt, ac dilaniant. veluti in eo quod nunc est propositum. Consulo igitur (vt scis) talibus omnibus experiẽtiæ animũ intendant. Cum nõ leue instet periculũ ijs qui supra vires aliquid moliũtur: ne & id nõ consequãtur, & quæ intelligere alias possent, omnino amittãt. Ergo cum his qui tum recto sunt ingenio, tum discere parati, ipsi rursus sermonem conferamus. illud tantũ ex his quæ inter initia diximus, cõmonentes. non esse cõmittendum, vt vtraq; simul cõfundantur. misceanturq;. & quæ per experientiã sunt inuenta, & quæ sola ratione sunt inuestigata. sed cum vtrũq; seorsum sit tractatũ, post ambo cõiungantur. Ergo cum ipsi de experimentali inuentiõe alibi egerimus: de logica in his cõmentarijs disserere proposuimus. Ac mihi videor his præsertim qui commentarios nostros de morboꝝ symptomatũq; differẽtijs perlegerũt, cũ quibus scilicet mihi deinceps sermo erit, iam clare ostendisse, ma-

Qui se ĩ methodis logicis nõ exercuerunt his melius esse vt experiẽtiæ animũ applicent.

xime in ipsis statim foribus lapsum Thessalũ esse. Lapsus eñ nõ leui lapsu, & Asclepiades erat: vbi inter initia de elementis corporis male sensit. Cæterũ multo & maiore et grauiore Thessalus. Quippe qui omnes in victus ratione morbos in duos similiter illi cõtulit affect⁹. Multos vero medicinaliũ scopoꝝ ademit, quibus ille est vsus. Pessimũ autem grauissimũq; illud admisit, quod nec ipsas actionũ noxas, nec affectus, qui eaꝝ causæ sunt, morbos censet. sed solis vacuationibus, vel statis vel precipitatis intẽtos esse vult. Accedit quod nec qd sit plus iusto sisti, precipitatiue vacuationẽ, clare docet. Quippe vel ad vires, vel ad causam, vel ad affectũ, vel ad id quod per sanitatem semper est obseruatũ: referri iudiciũ oportet. Ex quo factum arbitror vt pugna inter eius sequaces non parua sit orta. vt qui tum de reliqs omnibus inter se dissideant: tum de eoꝝ quæ pathe vocant, et notione & subsistentia. Verũ si nunc de pugna eoꝝ historiam moueam, deflectam ad inutilia sermonem. Omnem igitur deinceps sermonẽ faciam, ceu cũ illis agam qui cõmentarios de morboꝝ, ac symptomatũ differentijs. præterea de causis eorum relegerint. Ad hæc qui ea omnia, quorum paulo ante memini reuoluerint. atq; hinc ordiar. Quoniam actiones omnes a similaribus corporibus proficisci ostẽdim⁹, reliquas vero omnes singulorum instrumẽtoꝝ particulas, vsum quẽpiam ipsis prebere: duplex sane morboꝝ genus erit. Alterum in partibus similaribus, alterũ in totis organis. In similaribus intemperãtiæ. In totis organis vnũ in figura spectatur. aliud in particularũ numero. aliud in cuiusq; quãtitate obseruat̃. quartũ in positura. Vtrarũq; vero partiũ, id est similarium instrumentaliũq;, cõmunis est ipa vnitatis diuisio. Ergo sex in vniuersum morborũ sunt genera. Vnum ipsorum similariũ ꝑpriũ. Nempe intemperies quatuor vt modo dictum est, instrumentoꝝ cuiusq;: et cum his sextum, quod tum similaribus tum instrumentalibus est cõmune, ipsius vnitatis solutio. Horũ cuiusq; differẽtiæ ad vltimas vsq; species in libro de morboꝝ differentia sunt traditæ. His sic se habentibus iam de medẽdi indicationibus est dicendum. sed hoc ipso indicationis vocabulo prius exposito. Quippe ipsam sequẽtis siue agendi insinuationẽ, indicationẽ dicimus. Nam inuenitur quidẽ: & ab ipsa experiẽtia id quod cõsequẽs faciendũue sit. Cæterum nõ ita, quasi in præcedenti aliquo designatũ. proindeq; nemo empiricoꝝ dicit hoc, isto indicari. Quãq̃ certe sequi hoc illud dicũt, & præcedere hoc illud, et consistere hoc cum illo. Deniq; omnẽ artem hoꝝ obseruationem memoriãq; esse dicunt. Nempe quid cũ quo, et quid a quo, & quid post quid: identidem sit visum. Ergo ex ipsa rei natura ordiri, atq; ab ipsa quod sequẽs sit, citra expe-

Cũ qb⁹ deinceps sermonẽ habebit.

Principiũ tractatiõis.

Gña morboꝝ enumerata.

De medendi indicationib⁹.

Indicatio, quid.

rientiam inuenire: id est indicatione inuenire. definito iam hoc quoq;, ac rursus quod ante diximus, ad memoriã reuocato, omnẽ medendi methodũ se iũctam ab experiẽtia procedere, nec recte facere eos q ambas doctrinas empiricam logicãq; in vnũ cogunt, atq; cõfundũt: quæ reliqua sunt prosequamur. Fuerit autẽ omniũ quæ reliqua sunt ordine primũ, quod ꝓposita iam proxime sequit. Sequitur autẽ primũ ac maxime illud, quod omnis medendi methodus per indicationem fit. Quippe quãtum ab experientia seiunctũ est, id totum indicatio nominatur. Quare quisq; condere medendi methodum ad vngue parat, huic a primis est indicationibus auspicãdũ. Atq; hinc ad eas quæ deinceps sunt transeũdum. rursusq; ab his ad proximas. itaq; pergenti non prius desistendũ q̃ ipsius compos sit finis. Porro finis propositæ nũc nobis tractationis est, iuenire cuiusq; morbi remedia. Quodnam igitur viæ quæ huc perducit statuetur principiũ? Nempe morbi ipsi⁹ cognitio, qualis scilicet is natura sit, vt prius est ostẽsum. Quippe si id quod curatur is est: ratio ꝑfecto est, ab ipso quoq; indicationes esse incipiendas. Ergo primũ quæ generalis cõmunisq; morborum omniũ indicatio sit, inuestigandũ est. Ab hac deinde, ad alias speciatim discẽdendũ. Quippe necesse est omnes morbos vni⁹ eiusdẽq; participatione, morbos appellari. veluti arbitror & hominem, & bouẽ, & canem, et reliquoꝝ singula. Vnũ nãq; idẽq; in omnibus hominibus habetur, cuius gratia omnes eãdem appellationẽ hominis sortimur. Pari modo canibus vnũ idẽq; omnibus inest: cui cogitatiõe innitimur, cum canẽ intelligere volumus. Similiterq; in omnib⁹ equis, vnũ idẽq; inest ꝓpter qđ omnes equi dicunt. In omonymis autem hoc clarius perspicere licet. Nam omnibus quadrupedibus animalibus, quæ latrant, vnum idemq; inest: vtiq; quod & quadrupedia sunt, & latrabilia. At marinis illis rapacibus belluis, quas ipsas quoq; canes appellamus. vnũ rursus idemq; inest, quod terrestrib⁹ nõ est. Ita vt his cũ illis in canũ natura nulla sit: nisi tantũ nominis conuenientia. At hominis cũ homine veluti Socratis cum Alcibiade, non nominis modo: verum etiã eorum quæ ijs insunt, societas est. Nã & animalia, & bipedes, et pedestres, & rationales, et mortales sunt. In plenũq; nihil vlli singulariũ hominũ qua homo est, inesse deprehendas, quod non & reliquis insit. Cæterũ terrestribus canibus, ab ijs qui sunt marini multa insunt diuersa. seu corporis spectes formã, seu animi mores. Quippe ille cicur est, hominisq; amãs. hic insidiator, & ferus. Ille terrestris. hic marinus. Ille quadrupes. hic non. Rursus ille latrabilis. hic ad latrãdũ minime habilis. At nõ, terrestriũ canũ hic latrabilis est, ille, non, nec rursus, hic quadrupes.

Indicatiõe iuenire, qd

Finis ꝓpositæ methodi

Principiũ ꝓpositæ methodi.

Oẽs morbos vnius eiusdẽq; pticipatione morbos vocari.

alter non quadrupes.sed omnib⁹ ipsis vna forma inest qua canes nominãtur. Nec vero substãtijs modo id inesse videtur: verũetiam ipsis accidẽtibus, Vel vt affectus sunt:vel vt actiones, vel vt passiões. Verbi gratia homo inambulãs ab homine inambulãte nihil differt secundum ipsam inambulationem.sed nec vstus ab vsto, nec cæsus a cæso, nec albus ab albo, nec niger a nigro. Verum in maioris minorisq̧ ratione singuli hoꝝ non paruã optinent differẽtiam, veluti magis minusue albus. Verũ quatenus albus, vnum idẽq̧ cũ altero albo possidet. Ita nimirũ vt qua homo est, vnũ idẽq̧ cum alio quolibet homĩe. Et in singulis deniq̧ significatoꝝ vnũ idem vbiq̧ inest. Ita igitur & ipsum ægrotare & valere se habent. Illud eẽ ægrotantibus omnib⁹ inest, hoc valentibus. vtiq̧ vnũ idẽq̧ vtrũq̧. Et veluti nomine hominis vnũ: ita etiam nomine sanitatis vnũ significatur. Declarat autem et quotidianus inter nos sermo, quod in quibus omonymia non est, in his vnũ est quod significatur. Si eẽ dicat quispiã vulneratum sibi esse lapide caput, nemini non dilucidus sermo est, aut ambiguus. sicut est cum dicitur deuoratũ esse a cane Coriscũ. Siquidem a quo cane statim rogabit auditor. Propterea videlicet quod duo sũt canũ genera. Terrestre alterũ. Alterũ marinũ. At non quo lapide, aut quod caput rogabit. Cũ & omnis lapidis qua lapis est, vna species sit, et omnis capitis qua caput. Canis vero vt canis, sane non vna: Sicut nec linguiæ, qua lingula. Quãdo & tibie & calciamenti pars lingula est. Ac si quem audias ministro iubentem vt lingulam afferat, incertũ est quã lingulam dicat. Sin ventrem, aut vesicam, aut iecur, afferre iubeat: non item. Ergo singulis significatis vna subiecta res est. nõ tamẽ cuiq̧ voci, vna res subijcitur. Interdũ eẽ tantũmodo significatur per vocem, nec quicq̃ subijcitur. Verũ de his quæ ita dicuntur disserere ꝓsentis propositi nõ est. Quibus autem nõ tantũ significatur aliqd: sed etiam res aliqua subiecta est: his quotquot significata fuerint: totidem sunt et reꝝ ideæ. Ac vocis quidem vnũ significantis, vna necessario erit & rei species. Numero tamen plures has esse licet. Sicuti A. Eoq̧ septem esse vocales dicimus. Elementa græcoꝝ diomate quatuor & viginti, ad cõmunẽ videlicet omniũ speciẽ, quæ vna est referentes: non ad particulares quæ chartis, lignis, mẽbranis, & lapidibus sunt scriptæ. Quarũ maximus numerus est, nec potis numerari, neq̧ in infinitum extensus. Nam possunt in toto temporis spatio infinita scribi tum A. tum B. tum G. Eodem modo & reliquarũ litterarum singulæ. Verum ea in vniuersum quatuor esse, et viginti numero dicimus: non particulares intelligentes. sed tantũ species, quibus vt arbitror ipsa nomina indimus. Quippe non hoc quod in charta scribiť,

Sĩgulis nominũ significatis vnã subiectã rẽ esse. sed nõ cuiq̧ voci vnã rẽ.

Aliqñ significari ꝑ vocẽ nec qcq̃ subijci.

Quib⁹ vocib⁹ res aliqua significatur his quot sũt significata, totidem respondẽt rerũ ideæ.

A.dicitur:illud quod in ligno pingitur, A.nõ dicitur.Imo tum hoc, tum illud.idq; siue describas in terra, siue in lapide, siue scalpas, siue colorib⁹ pingas.Sed nec pueros docet quispiam multa.A.et B.et G. et reliquorum singula.Imo quodq; horum vnũ, simul aũt oĩa viginti quatuor.Simili genere, si equũ vnũ puero indices, aut camelũ: vbi alium rursus equũ, aut camelũ aspexit, nõ rogat quod animal id sit, sed illũ equũ, hãc camelũ nominat, Atq; illũ quẽ prius cũ hoc quẽ nũc cernit, eũdẽ esse dicit.Quãuis fortassis alter mortuus iã sit.alter(hic videlicet quẽ cernit)supsit.Iam vinũ hoĩes heri hodieq; idẽ bibisse se dicũt. Nẽpe specie idẽ.Interim tria se vina hodie bibisse narrãt, aut etiam vnũ.ad speciem vbiq; respicientes.Præterea quindenas fores vno sigillo obsignatas.ad speciem scilicet in omnibus sermonem referẽtes. Adeoq; est euidẽs, ac omnibus natura insitum, tum hominibus, tum brutis, vt aliud quid ceu in substantia subiectũ, aliud seu specie vnũ intelligant: vt vel asinorum, qui tamen omniũ brutorũ stupidissimi videntur, aliud esse specie vnum, aliud numero, noticiã non fugiat.Cõspecta nãq; camelo, asinus se retrahit & fugit, ac timet.si nũq̃ ante camelũ conspexit.Sin autem videre iam assueuit.quis aliam.aliamq; illi demonstres:tamen propter consuetudinem non amplius timet.sed veluti vnam speciem intuetur, & illam cui insueuit, & hanc quæ nũc primũ apparet.Ad eundem modum nec homines timet propter consuetudinem.Sed hos quoq; velut vnam speciem videt. Verum si curatorem inspexit: non solum vt hominem:sed etiam vt hunc hominem agnoscit, & micat auribus, et caudam quatit, & rudit, & lasciuit, cum eum aspexit. vtiq; indicans se familiarem agnoscere. Hunc itaq; tum vt hominem, tum vt familiarem noscit. Eum autem quem primũ iam videt, vt hominem similiter, vt familiarem non similiter. Quare non nos modo: verum asini quoq; iam aliud vt numero idem, tum vident, tum etiam noscunt, ac meminerunt: aliud vt specie.Ac Dionem curatorem(esto enim ita vocetur) aliter vt hominem, aliter plane vt curatorem suum agnoscunt vernaculi asini. vtiq; communem eius cum alijs hominibus speciem, vt hominis capientes. Priuatam vero ac secretam, vt Dionis tãtũ.Ergo tantũ abest vt veteres philosophos laudẽ, tanq̃ amplũ aliq̃d magnæq; subtilitatis inuenerint, quod idẽ ac diuersum, vnũ ac non vnũ, nõ solum numero: sed etiam specie sit inaudiendum: vt etiam ipsis asinis hoc inesse natura dicam. Sane adijciunt veteres philosophi non tantum numero, ac specie aliquid idem dici: verum etiam genere. Verum id iam ad rem propositam non desydero. Mihi enim vnicum illud satisfacit, quod ipsis asinis stupidiores ostẽdi, qui non cõcedunt aliud specie vnũ, aliud numero

Aliud ĩ substãtia subiectum. aliud specie vnũ etiã brutis notũ esse.

In empiricos.

dici. Magisq; his etiam qui vnũ esse Phreniticũ & vnũ Empiricum: vnũ tamẽ esse hoiem nõ cõcedunt. Aut qui nõ intelligũt specie quidẽ vnũ esse hominem: numero nõ vnũ. nec Socratẽ vnũ esse tum specie, tum numero. Phreniticũ autẽ specie esse vnũ, multitudine nõ vnum. Cũ fieri nõ possit vt Dion, Socrates, Theõ, & Coriscus, pariter si ita fors tulit, phreniti laborantes, cũ quatuor sunt: vn⁹ multitudine sint. Sed specie vnus, multitudine nõ vnus. Absurdius autẽ multo est qđ Empirici dicũt. Cũ vnũ esse empiricum dicũt. Deinde rogati quomodo vnũ dicant. eum qui viuit, cũ eo qui mortuus est, & eum qui est in græcia cum eo qui est in Aegipto, mirificũ responsum afferunt. Quatenus (inquiunt) Empiricus est, hactenus etiam vnus est. Hoc eñ extremæ stupiditatis est. Si adiectis illis Quaten⁹ & Hactenus, nec q̃ ipsimet loquũtur intelligant. Si eñ hactenus Serapion, & Menodotus vnus sunt, qua empirici sunt: ꝑfecto in alijs vnus non erũt. Quãdo si omnifariam vnus essent: superuacue (arbitror) ac frustra addita essent illa Quatenus et Hactenus. cũ promptum esset dicere vnũ esse Serapionẽ et Menodotum. Ita nimirũ, vt si de ipso tantũ Menodoto loquens, adiectione non egeres. Sed absoluto sermone diceres Menodotus est vnus. Ergo si vnus absoluto sermone est Menodot⁹, Serapion autẽ & Menodotus nõ absoluto sermone vnus, sed quatenus empirici: omnino ꝑfecto ipsis alia quæpiã inerũt, quibus duo sũt, & nõ vn⁹ ambo. Efficiturq; hoc illđ quod antiqui philosophi dixerũt. aliud numero & idem & vnum esse. aliud specie. Nec esse mirum si Menodotus Serapioni in aliquo idem sit atq; vnus: in aliquo non idem, neq; vnus. Quatenus enim empiricus idem. Quatenus autem hic resimus. ille naso adunco, aut candidus aut niger, aut magn⁹ aut paruus, nõ idem. Nũqd igiť sic est vterq; eoꝝ homo, vt vel naso est adunco, vel resimus. an sic, vt empiric⁹ est? An hoc quoq; puer intelligat. qđ qua homo, vn⁹ sũt. qua hic resimus, ille grypus, nõ vn⁹? Num igiť extremi stuporis est, aut ptinaciæ, aut nescio quo noĩe merito appellẽ, fateri vnũ esse phreniticũ, qua phreniticus. Simili modo lethargicũ & pleuriticũ: hoiem vero, qua homo est nõ vnũ? Præterea empiricũ vnũ dicere qua est empiric⁹, equũ vero vt equ⁹ est nõ vnũ. Cũ audire liceat Aristotelẽ & Theophrastũ affirmãtes, specie q̃dẽ posse alterũ alteri idẽ esse: nũero vero nõ idẽ. Atq; etiã añ hos, illũ q ipos hmõi significatoꝝ distinctionẽ docuit, audire dicẽtẽ nihil esse miri vnũ esse multa, & mľta vnũ. Quippe adeo dilucide oẽm hãc disceptationẽ Plato in prĩcipio Philebi absoluit: vt mihi vel ipis stupidis videať eẽ dilucid⁹. Asini nãq; norũt tũ hoiem, tũ camelũ, tũ bouẽ. Præťea hũc hoiem, hãc camelũ, hũc bouẽ. Eodẽ mõ viã norũt, nõ tm̃

Plato ĩ philebo.

absolute vt viam: sed etiam vt hanc viam. Nam in ingressu viæ quã non nouit asinũ statue attendeq; vt illam perambulet, ac totam peragat, in neutrã partem declinãs. nisi sicubi in diuersa scindit. vtiq; declarans se speciem ipsam viæ meminisse, & clare intelligere. Quippe inambulat eam quæ trita est. quatenus autẽ ignorat, fallitur. Neq; eñ ex recordatione eius quæ insectilis vnaq; numero est, hanc quam nõ nouit peragere potest. Manifestum vero est eum hãc viã qua nũc primũ insistit, quatenus via est, vt noscentem inambulare: quatenus vero numero vna est: eatenus ignorare. Propterea quod & nusq̃, ad nõ tritam diuertat: & qua in duas scinditur, nesciat vtra sit eundũ. Quod tamẽ oĩno non ignoraret: si secundo aut tertio, nũc p hãc ingrederet. Nam qm̃ alterum nouit, alterũ nõ nouit. ꝑpterea videlicet quod cõmunẽ viæ speciem cognoscit ꝓpriã autẽ huius, vel illi⁹ ignorat: vtiq; quatenus nouit nõ fallitur. Quippe qui tritæ insistit. Quatenus ignorat: fallitur. nescius subinde in triuijs quã eligat. Duplicẽ ergo cognitionem habẽt & asini. Cõmuniũ specierũ alteram, priuatarũ alteram. In sũma siue vnã speciem appellare cõmune illud velis, siue genus, siue cõmunitatem, si illius hanc quã ipse nunc interpretor notionem custodias: de nominibus contendes, rem tamẽ mutare non poteris. Et de nominũ quidem impositione, alius fortasse quispiã tecum contendet: vtiq; qui æque in reꝝ cõtemplatione vt tu parũ est exercitat⁹. Cæterũ nos saltem nõ contendemus. illud potius te monebimus meminisse, quod Plato ait. Multa eñ vnũ esse & vnũ multa. Mirificũ sane dictũ. nec facile est cõtendere cũ eo, q hoꝝ vtrũlibet statuat. Eteñ si hoc obserues: nõ erit quod cõtendas, vt nũc cõtendis, partim ignorantia: partim adductus pertinacia. Sed siue quis vnũ esse phreniticũ dicat, vnũ esse cõsenties, siue multa, ita quoq; cõsenties. Simili modo & Empiricũ, & dogmaticũ & Methodicũ. nõ aliter sane & medicũ vnũ esse, ac multos dices. Vnũ qdẽ qua medicũ, nõ vnũ vero particulari multitudine. Nõ eñ de empirico loquẽs illud. Quatenus adhibebis. de medico loquẽs id tolles. Neq; rursus de medico loquens adijcies, de hoie loquens auferes. Nec phreniticum vnũ esse dices, qua phrenitic⁹. ægrotantẽ vero nõ vnũ. Siquidẽ hic quoq; qua ægrotãs est, vn⁹ est. Dedisce igit tandẽ nugas illas, quib⁹ in alijs libris captiose vtẽs censes, ostẽdi tibi ip̃m hoiem solum. & seorsum a particularibus hoibus. Tanq̃ ipse ostẽdere possis, empiricum, citra Menedotum & Serapionẽ, & alios particulares empiricos. Aut etiã phreniticum seorsum a particularib⁹ phreniticis. Vbi igit est error, vndeq; hæc mutatio: vt asinis adeo ip̄is sint stolidiores. Nẽpe vñ, i alijs quoq; infinitis fallunt. Quippe vbi a notiõibus ad reꝝ substãtias transire

Asinos cõmunes priuatasq; species nosse.

tentant, Deinde per logicæ cōtēplationis imperitiam falluntur: vtiq; subuertunt cum rerum addubitatione, etiam ipsas notiones. Siquidē excipit eos hic quæstio de generibus & speciebus, quæ nō modo homines qui in logicis methodis non sunt exercitati: sed etiam nisi acriter intendant, aliquos ex ijs qui sunt exercitati potest fallere. Cæterū non oportet, propterea quod de rerum substantia dubitant: a manifestis recedere notionibus. Nec putare cōsultū aliquid inuenisse vtros uis, vel empiricos si vnū dicant. non adiecto quo significato vnū sit, vel methodicos si ꝑ genere, vel specie, vel cōmuni: cōmunitatē vsurpent. Mihi eñ melius visum est notione ipa clare iā definita. Nempe qua phrenitici sunt, hac esse omnes vnū, qua vero hic iuuenis, ille senex. aut gracilis, aut corpulentus, aut vir, aut mulier, hac multos: veteri elocutione de cætero vti. Ac cū Aristotele, Theophirasto, & Platone loquendo periclitari, qui omnia id genus specie esse vnū dicūt, multitudine vero nō vnū. Nō phreniticū modo, aut lethargicū, aut empiricū: sed etiā dogmaticū, & methodicū, & hoiem, & equū, & virū, & mulierē, & reliquoꝝ singula. Quod si ad particularia discenderis. veluti hāc mulierem q̄ indicari digito potest, hanc sane non possis specie quidem vnā dicere, multitudine vero multas. Quippe hæc mulier q̄ idicari digito potest, vna est vtroq; modo, & specie, & multitudine. qđ etiā aliter numero dicere solemus. Hi vero ita nō faciūt. sed alij cōmunitates nominant, ceu vero nō magis dubitari de ijs: q̄ generibus & speciebus possit. Alij quaten⁹ hoc quippiā est: vnū esse dicunt. quatenus autē non vnū, nequaq̄ explicāt. Etem̄ par erat hos quoq; queādmodū ostēdūt, qđ menodotus, & Serapio, & Theodas, et Glaucias, & appolloni⁹, & Calicles, & Diodor⁹, & Heraclides, & lycus. vnus oēs sunt qua empirici: ita rursus queādmodum nō vn⁹ omnes: sed multi sunt, exponere. Siquidem in his exponendis alicubi plane deprehendissent. idem tum vnū, tum multa. non modo esse: sed etiā dici posse. Menodot⁹ nāq; & Serapio, qua empirici sūt, vn⁹ sunt. Imo vero & qua medici, & q̄ hoies. Quid vero qua aialia? Nā id q̄ri ab his operepciū est. Num hacten⁹ quoq; Menodot⁹, & Serapio vn⁹ sunt? Nā si id negēt: nec nos cōcedem⁹ quaten⁹ empirici sūt: eaten⁹ esse duos hoies, vnū. Sin concedāt hac quoq; duos esse vnum, nēpe quaten⁹ ambo sunt aialia: ꝓtinus illud subijciemus. Recte igit̄ ab antiquis philosophis dictum est, aliud numero, aliud specie, aliud gñe esse, quod tum idem, tū vnū est. Dehinc rursus interrogabimus, phrenitic⁹ Menodot⁹, phreniticus Serapion, idē ne est, an diuersus? Si respōdent oino vnū phreniticū esse, vnūq; & eūdem ambos, qua phrenitici. Rursus ꝓcontabimur, quid aūt qua ægrotantes.

Idē numero etiā idē multitudine dici.

num hac quoque ambo vnus sunt? Si negent, neque nos illis concedem⁹, qua phrenitici. Sin annuent: vtique rem aliquam ponemus cuius vna sit species, de qua omnes homines morbi nomē enũciant. Non enim phrenitis res aliqua fuerit, cui vna sit idea, atque hactenus omnes qui ea sunt affecti, vnũ efficiens. Morbus autem similiter vnum nõ faciet eos quos occupauerit. At nulla est (inqt) ita distincta species, aut animalis, aut morbi: sicut hominis, & phrenitidis. Quid ais improbe. An nihil tibi significare videntur hæ voces, animal et morbus. Sed similiter efferri vt blytyri & scindapsus. An significant quidem, verũ nulla res substat, quæ vocibus respondeat, veluti in scylla & centaurus. an etiã significant, atque id quod significatur vnũ est? Quippe si nulla sit res, quæ ijs vocibus animal & morbus indicetur: non recte dicis hominē esse animal, aut phrenitim morbũ. Sin est res aliqua, et vere dicis, tum hũc qui aduenit animal esse, tum hũc q decũbit ægrotare: est vtique omnino aliquid eorum, quæ ipsis insunt de quo vocē vtrãque enũcias. Verum ad hæc intelligenda parũ es exercitat⁹. tametsi ea ex primis sint quæ in logicis institutionibus tradantur. Cæterũ quid hoc ad ipsam veritatem. Nõ enim profecto ex ijs quæ tu nõ intelligis iudicãda veritas est: sed ex ijs q̃ quispiã intelligit, q & natura prudens sit: & ea didicerit, ac exercuerit. nec idē cõtētios⁹ sit. sed veritatē amet. quorum nullũ in te est. quãq̃ mediussidius haud scio, an ista, natura prudētē desyderēt. Quis enim nescit nõ idē significare Socratē, ac resimũ. sed Socratem totius esse subiectæ substantiæ nomen, reliquorum nominũ nullũ de tota corporis substantia dici. Nõ simum, non progastora, nõ caluũ: sed horum aliud figuræ nasi esse nomē, aliud defect⁹ capillorum in capite, aliud magnitudinis esse vētris. atque hæc sũt q̃ respectu partiũ dicũtur. At si cãdidũ aut nigrũ Socratem dicã, de oibus arbitror corporis partib⁹ nomina prounciem. Cæterũ non totã substantiã, sed vnũ ex ijs quæ illi accidũt, indicem. Nēpe colorē. Quinetiã si crassum dicam, aut tenuē, durũ, aut mollē, hirtũ, aut glabrũ, aut cætera id genus quæ Socrati accidit: ne sic quidem de omni eius substãtia appellationes affero. Sed vnũ aliquid eorum quæ ipsi accidũt ostēdo. Ad eũdẽ modũ, & sedere ipm, & inabulare, & mouere, & dormire, & vigilare, & singula id gen⁹ noia, de nulla profecto substantia dicim⁹. Sed aliquid eorum quæ Socrati insunt his significamus. Quæ nimirũ in superiorib⁹ vel actiones esse, vel passiones, vel quosdam affectus diximus. Satius ergo fuerit, nũc quoque sub hac te formula exerceã. quēadmodũ etiã in supiorib⁹ ostēdim⁹. ac nõ a noib⁹: sed a rebus orsus. Incipe vero a tempo primum, æstimaque simplex ne res sis, an composita. Vtrũ ne pes sis, an nasus, an ocul⁹, an caput? Constat enim nullũ te horum

Quæ noia de tota substãtia rei dicant.

Quæ de accidetib⁹ vel ptiũ ei⁹ vel totius.

esse, sed nec sine his. Verũ & ex his & ex reliq̃s partibus vniuersis, quarũ singulæ debitam habeant posituram, totus es compositus. Esto igitur tibi nomẽ Themiso. At cum Themisona claudũ esse aio, eo q̃d dico claudum, pedum affectum significo, Themiso vero totius est nomen. Quinetiã simus cecusq; a parte dicitur Themiso. Rufus vero & crassus non a parte: sed ab affectibus qui toti insunt. nõ aliter q̃ inambulans, sedens, disputans, & viuens. Num igitur intelligis non esse hæc totius substantiæ tuæ signa. Sed alia a parte quapiam esse nominata, alia ab vno affectu? Cum vero bonũ te, iustũue quispiam dicit: non etiam prospicis, hæc esse affectuũ nomina, qui in animo tuo consistunt? Atqui si noris quod hæc ad portionem se habent, cum albo, & nigro. (Quippe sicuti ista corporis: ita illa animi affectionũ sũt nomina) intelliges (arbitror) & artificem & inertẽ, vel si quod nomẽ artifici est contrariũ, ab animi affectibus esse imposita. Iã si artifex vnde nomen accepit scias: scies arbitror Medicus quoq; vnde sit appellatus. At hunc si vnde dictus sit cognoris: non est quod magnopere labores. vt inuenias cui demũ inditum sit nomen empirici. Sane ipsum quod a vobis exigo, nec adeo difficile, nec magnũ est. Quippe ipsa prædicamenta diuidere logicæ speculationis est initium. Cuius esse vos omnino expertes facile declarant ea, quæ temere nugamini: Vel nunc igitur resipiscentes posthac incipite quæ corpori accidunt nominare. veluti quod hic albus est et niger, aut certe vehemẽter. adeo vt ægre ferre calorẽ possit. Deinde calorẽ ipsum qui adeo auctus sit, vt occasione eius corpus laboret, nec probe perfungi actione possit: permittite volenti appellare febrem. Siquidem omnes homines eum qui ita sit calidus febricitare dicunt. Nec sane rem magnã facietis nomen mutantes, nisi quod tempus vestrũ perdetis. Illud potius vir bone facito. Cũ Themisonem febricitare dices, & Dionẽ febricitare, & multos ad eum modũ febricitantes nominabis: perpende diligenter nunquid in ijs omnibus vnũ idemq; sit, ipsum (vt sic dicam) febricitare, an diuersum? Inuenies enim vnũ esse idemq; specie, multitudine, quod etiam numero dicimus, non vnum. Cũ aliter tibi nec vt respondeas fas sit, nec intelligas. Ergo qui febricitat, is qua febricitat vnus plane est. Quando et qui delirat, quatenus delirat, etiã est vn9. Quid vero & qui simul febricitat & delirat. nunquid & is vnus est, qua simul & febricitat & delirat? Sane id neminem latere arbitror. Ponatur igitur ambobus ijs vnum nomen, febricitanti dico ac deliranti, voceturq; phreniticus, qui ita laborat. Quod si non intelligis quemadmodum ambobus vnum nomen sit positum, admonebo te fortassis nominum quæ ipse vsurpas. Quippe equum

Logicę principium

aliquid appellas. Nempe animal (vt ita dicam) hinnibile, siue quod ad hinnitum sit habile. An igitur interesse censes, Equũ dicas, an animal quod ad hinniendũ sit habile? Ego sane, non cẽseo. Atqui si id ita est ambobus illis nominibus, et animali, & hinnibili, quo vtiq; breuior esset sermo, equũ indidisti. Ad hũc etiam modũ si quod pedestre & bipes animal sit, pro tribus nominibus vno interpretari velis, hominẽ vocabis. Et sane solutio cuiusq; nominis in suã orationem ad eũ modum absoluitur. Qui etiam vt cõijcias, componasq; orationem in vnũ nomen, nõ aliter, q̃ iã dicto fit modo. Cũ videlicet & simplicium cuiusq; notionem secundũ ipsius nomen tenes, & simul ex duobus simplicibus rursus alterã notionem efficere compositam potes. mox illi nomen imponere. subinde rursus ipsi compositæ alia simplici adiecta, vbi ex tribus iam simplicib⁹ vnã notionẽ feceris: huic quoq; nomen aliquod imponere. Quomodo inquies & qua ratione id? Siqdẽ non grauabor exercẽdo eos, qui resipiscere a diuturna ista ignorãtia nõ recusant: longius ꝓgredi. Calor simplicis rei nomen est. præterea actionis læsio, simplex quædã res est. At tantus calor, quãtus iã actioni officiat, nõ etiam simplex res est. Quod si etiã totũ vexet corpus, multo profecto minus iã simplex est. Ergo quo minus multis vtantur hoĩes, ad cõpendiũ alioqui natura procliues, eiusmodi calorẽ, febrẽ vocant. Quippe expeditius dictu est febricitare Dionem: quã tantũ in toto corpore caloris habere: vt multas functiones corrumpat. Ergo cum affectum ipsum significare volũt: febrim. cum vero eum qui affectu laborat, ab affectu ipso nomen declinant. vocantq; febricitantem, ad eum modum quo a candore candidum, & a nigrore nigrum. Itaq; compositæ rei nomen febris est, atq; hoc etiam magis febricitans. Simplex autem est delirium. Verum si simplex hoc cum composito copules: homo ipse phreniticus. affectus, phrinitis nominat̃. Queadmodum et homo ipse, ne animal rationale mortale dicamus, breuitatis causa, homo est nominatus. ipso hominis vocabulo orationis vim quãdam comprehendente. Atq; id est quod veteres philosophi orationem nominis dicere appellant. Cæterum non ducunt in infinitum: sed vsq; ad simplicia subeunt. Nam cum hominem in animal & rationale & mortale solueris: postea ipsum animal solues in substantiam sensilem. At non ipsam substantiam amplius soluere poteris, nec etiam sensile. Quippe simplex primũq; est horum vtrũq;. Quo fit vt mihi mirari subeat, de ijs qui phreniticum & hominem esse concedunt: morbũ vero & animal esse, non concedunt. Quippe qđ ꝓinde est, ac si cõposita esse des: de simplicibus dubites. quasi nõ priora cõpositis natura, simplicia sint. At nõ vidi inqt ip̃m ꝑ se aial.

Exercet lectorẽ in exemplis.

Febris tanti caloris in corpore excitare debet ut multas functiones corrumpat.

Simplicia compositis natura esse priora.

Sed nec hominē insulse vidisti. Et tamen teipsum ais hominē esse. An illud fateberis: animal autem esse te nō fateberis? Nusq̄ inquit vidi p se morbū. Sed nec phrenitim vnq̄ solam vidisti. Sed in Thione, aut Dione, aut alio quopiam homine. Quare hoc plane puerile est. eo quod nusq̄ morbum ipsum per se solū videris: iccirco putare morbū non esse. Quippe ita nec febrim, nec phrenitim, nec aliud qppiā id genus esse dabis, vt quorū nullū vsq̄ ipsum p se solū videris. Sane ex pediebat poti⁹ nō ita: sed vt dictū supra est, a reb⁹ ipsis cœpisse, cogi tationeq; ipsa spectasse, quot essent in totū simplicia. Mox ꝓprio nomine, cuiq; imposito, ex ipsis iam composita nectere. Ergo subiecto corpori vnū hoc primū insit, quod sētit. Num cui id inest, animal nō appellabis? non, inquies. Atqui de nomine hoc pacto hesitabis. Sed nec sensile corpus esse concedes. Iam ita de rebus ipsis falso opinaberis. At si & corpus aliquod sensile esse, & nomē hoc animal de eiusmodi corpore dici cōcedes: audebis postea dicere animal nihil esse? Ergo nec album aliquid erit, nec inambulans nec currens. Quippe ab ijs quæ ipsi accidunt, dicitur corpus album, inambulans, et currens. Ipsorū vero accidentium hoc albedo. illud inambulatio. tertiū cursus dicitur. Eodem modo sensus vnū quid est, ex ijs quæ corporibus accidunt. sentiens vero, ipsum est corpus. hoc vero etiam animal nominatur. Quis igitur vbi sentiens corpus aspexit: omisso hoc nomine animal: aliud quærat, quod de eo dicat. Num corpus dūtaxat intelligitur, tanq̄ Centaurus? an res quoq; aliqua huic appellationi est subiecta? Patet proculdubio esse sebiectam aliquā. Age quid sensus? intelligitur ne tantum. an aliquid est eorum quæ corpori insunt? Mihi vero etiam id clarum esse videtur. Nempe sensum vnum esse ex ijs quæ corpori insunt. Atqui si neq; corpus tantūmodo intelligitur: sed etiam subsistit. nec etiam sensus. Imo is quoq; subsistit: qui fiet vt ambo coniuncta compositum efficiant non ens? nam id iam per ridiculum sit corpus quidem esse ac sensum, nihil tamen esse sentiens corpus. Sicut illud magis ridiculum, sentiens quidem corpus esse: animal autem nihil esse. Ceu aliud quiddam animal sit, & non hoc. aut quicq̄ intersit oratione: an nomine indicare aliquid velis. Aeque absurdum sit & morbum negare aliquid esse. Quippe si affectus nihil sit, morbus quoq; nihil erit. Sin affectus aliquid esse detur: vtiq; & morbus aliquid fuerit. Quicūq; enim affectus functioni officit. is est morbus. At non potes inquiunt ostēdere mihi ipsum per se morbū. Imo nec phrenitim vir bone, nec febrim. quæ tamē nihilominus esse fateris. sicuti multa alia. Nā micrologiā nominū quā philosophi quidā scite sunt cōmenti, sed quæ omnem in vita loquen-

di consuetudinē subuertit sic, vt ne ipsi quidem in suis ipsorum operibus ea vti possint: impræsentiarum omitto. vt qui & alibi de ipsis diffusius egerim: & in opere de elementis, quæcunq; sunt necessaria dixerim. Intelligo autem micrologian qua diuidunt in genera, græca illa τὸ ὄν, τὸ ὑπάρχον et τὸ ὑφεστός. latine ens, & subsistens, siue substans dixeris. Quippe quæ translaticie nobis, tum hic tum in sequentibus latine ponentur. Vt autē omnes in omnibus refutem fieri omnino nō potest. Sed enim quod non modo propria morbi notio sit: sed etiam res aliqua subiecta, quæ hanc appellationē sit sortita, satisfaciant ad præsens quæ hactenus sunt dicta. Clarius autem idem ipsum in progressu sermonis intelligetur: vbi de primis indicationib⁹ absoluta disputatio erit. Quæcunq; vero nūc dicta de morbo sunt, ea mihi & de symptomate, & passione esse dicta cēseo. Præterea sanitate, & paritate, et robore, & potentia, omnibusq; alijs quorū nomina, & notiones de rebus quibusdam subiectis sunt dicta. Omnia nanq; hec corporibus insunt, partim vt affectus: partim vt actiones: partim vt passiones. Præterea quædam ceu naturaliter insint, quædam, ceu præter naturā. Indicatio quoq; ex singulis eorum seorsum prebetur, a plurimis tamen prætermissa.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER TERTIVS.

SI igitur Hiero indicatio quæ ab ipsa rei natura primū oritur: quod agendum sit inuenit: necesse est remediorū inueniendorum initium ex morborum ipsorum natura sumi. Si quidem absurdum sit, aliud esse quod curandi rationem præscribat: aliud quod curetur. Etenim indicare de se quicq; magis potest: quā de alio. Hoc autem clarius fiet in sequentibꝰ. Verū quoniā omnibus in confesso est primas indicationes ex affectibꝰ esse sumendas: certe laborandum pluribus frustra non est: vt hinc esse incipiendum doceam. Illud potius monstrare tentemus, neq; totum hoc esse, nec prorsus magnā aliquam partem. veluti methodici putāt. sed minimā & tātum initiū. Igitur ijdem ipsi aiunt, calculū qui in vesica sit, propterea quod toto genere præter naturā sit, ablationē sui indicare. Ad eundem modum verrucas, & myrmecyas, & atheromata, & steatomata, & meliceridas, & alia id genus. At intestinum quod iam in scrotum decidit, omniaq; quæ luxata sūt, quod videlicet loci gratia præter naturam se habent: reponenda se in suum locum docent. Atqui tantum abest, vt horum quippiam artificij cuiusq; sit: vt etiam priuato rum cuiq; patere possit. Quippe qui membrū quod luxatū sentiunt: reduci in artus iubent. Præterea verrucā tolli. & vlcus ad cicatricem duci. & aluum fluētē sisti. Verum quibus hec rationibus fiant, id sane nesciunt. Atq; id est quod adijci a medico debet. Itaq; indicatio quæ a morbis sumitur: principium tantum est, & (vt sic dicam) carcer vnde medēdi ratio promouet. Nulla prorsus ipsius medicinæ artis adhuc portio. aut certe nec magna, nec propria. sed quæ etiā plebei sit communis. Ergo cui facultas est, illa inueniendi ex quibus perfici possit quod a prima indicatione suggeritur, is merito morborum est curator. Qui si per experientiam inuenit, obseruator & empiricus est nominandus. Sin ratione quadā et methodo: logicus, & methodicus, & dogmaticus. Ergo plebeius quidem (altius enim idem repetēdū est) medicum adit, reponi sibi mēbrum iubens, aut os, quod forte fractum est, formari atq; componi, aut melicerida sibi tolli. Verum quo pacto horum quodq; peragetur, id sane inuenire medicinæ artis est munus. Ac empirici quidem, per experientiam inueniri omnia contendunt.

Indicationem quæ a morbo sumit principiū tantum esse methodi quæ de medēdo instituitur.

Hūc demū medicū esse qui pficere ea possit, q̄ prima indicatio pscribit.

Nos partim experientia: partim ratione. Cum neq; illa inuenire omnia queat, neq; sola ratio. Veruntamẽ cõfusam mixtãq; tradẽdam esse doctrinã nõ censemus. Sed seorsum empiricam, & seorsum logicam, quo facile appareat, quã habeat vtraq; vim. Nunc vero de ea quæ ratione paritur, inuentione dicere statuimus. Num igitur est nobis methodus aliqua qua vsis, inuenire prædictorũ singula liceat. dico quod superuacaneũ genere sit, adimere. & quod motum loco sit, id proprio loco reddere. & quod vnitatis solutũ sit, vnire. An empiricen ad hæc requiremus? Ego sane methodum esse aliquam, qua quæsita inuenias, plane mihi persuasi. Eiusq; principium esse, id quod singuli morbi faciendum dictant. vnitatis nanq; solutio, vnitionẽ postulat. Ea in osse, fractura dicitur, græce, catagma. In carnosa parte, vlcus. Sicuti etiam vulnus, & ruptio quod rhegma, & conulsio qđ spasma dicit. Vulnus quidẽ solutio quædam ex vulnerãdo in carnosa parte relicta. Ruptio et cõuulsio citra vulnerationem facta. prior enim carnosæ partis diuisio est. posterior neruosæ. His omnibus vnitio moliẽda indicatur. quæ an præstari vbiq; possit, an in multis non possit, hoc vtiq; internoscere primũ iam hominis artificis est. Quippe nemo plebeius nouit, nec neruosam trãsuersi septi partẽ, nec intestina tenuia, nõ posse quem indicant finẽ recipere. Sed & de præpucio, & de tenui buccarũ parte, quod similiter se habet idem ignorat. Præterea an caries i osse quæ Τερηδων. græce dicitur sanari queat, sicut erosio in carne, cõpertum nõ habet. Iam an coalescere fractura possit. veluti vulnus. Præterea an callo adglutinari possit certum nõ intelligit. Pari modo in capitis fracturis vulgus omnino non nouit, sit ne expectãda calli generatio, an aliter curandum. Porro multo adhuc magis ignorat, an corde vulnerato, aut pulmone, aut ventriculo, aut iocinere, fiducia sanationis sit. Nec in sũma quicq̃ vltra primã indicationẽ vulgaris quisq̃ nouit. Itaq; hoc ipsum primũ artis est opus, vt intelligas sperare ne, id quo tẽdis debeas: an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi ratio tertia. Altera per experientiã cui longo vsu est opus. Altera per ipsius rei naturam. siquidem hæc tum cuiusq; particulæ substãtiam æstimabit: tum actionem. tum vsum situq;. A quibus procedens non solum quod sanari nõ potest, præuidebit: sed etiam quod recipere sanitatem potest de inueniendis ei remedijs deliberabit. Constat autẽ quod a simplicissimis incipiet. Porro nihil est simplicius vlcere, quod in summa carnosa parte fit. Huius ergo si quidem vlcus tantum sit: curationis finis vnitio est. Sin etiam cum cauitate sit: duplex eius propositus est finis. Sicuti etiam duplex est affectus. Nẽpe vlcus qđ est vnitatis solutio: & cauitas quæ ex amissa aliqua animalis propria

Primũ artis opus eẽ vt itelligas sperãdũ ne sit qđ destines.

Dupliciter itelligi posse an liceat qđ destines sperare.

De vlcere.

ſubſtãtia eſt cõtracta. In quo genere fieri interim nõ poteſt, vt alteri⁹ propoſitarũ finiũ ſis compos. veluti ſi non modo caro ipſa: ſed etiam ſubditum illi os perierit. Quippe impleri ad vnguẽ cauitas eiuſmodi non poteſt. cicatrice induci certe poteſt. Sed hæc vlceris ſanatio eſt. Cauitas inſanabilis remanebit. Hoc igitur ipſum aut per experiẽtiã, aut rationis ope dignoſci oportebit. At Theſſalus nec his vtitur, nec tertium quicq̃ adijcit. & tamen nugari non erubeſcit. ſed id mittamus. Illud potius doceat imitator Theſſali medicus, quo pacto cauũ i carnoſa parte vlcus, nullo ex ijs quæ ſubſunt lęſo, ſanabimus. Sarcotico (inquit) medicamento, id eſt, quod carne impleat, ĩpoſito. Bene ſane, magna facilitas, fortaſſe autẽ ſtupiditas potius erat dicendum. ſi cum ſarcoticũ dixit: ſatiſfeciſſe ſe quæſtioni putat. Quippe ſi ſarcoticũ iã ſcimus, quid amplius requirimus? Dic nobis quod illud ſarcoticon ſit, quo es vſurus. Thus reor inquies, aut iris, aut ariſtolochia, aut erui farina, aut panax. Nam de ſiccis medicamentis principio mentionem faciam. Age igitur hæc medicamenta quo pacto inueniſti? Experientia inquis. Quid igitur eſt, quod per te amplius eſt adiectum. Siquidem quod cauum implendũ ſit, id quidẽ vel priuatus quiſq; nouit. At ex quibus id, & p quæ medicamenta fiat, experientia docuit. Theſſalus vero nec vt empiricus, nec vt logicus medicamentum id nouit. Vt empiricus, quia videlicet nõ vult. Vt logicus, quia nõ poteſt. Nã ego eum, vt empiricum id ſcire, plane noui. Cũ enim duo ſint omnis inuentionis inſtrumenta. (Nempe experientia & ratio) qui qđ inuẽtum eſt nouit, ſed tamen rationem eius dicere in promptu non habet: is prodit ſe per experientiam id inueniſſe. vt igitur quantũ erret intelligat: aurium nobis operã pauliſper accõmodet. Volo enim paucis cum ſolius experiẽtiæ profeſſore agere. Etenim hunc quoq; dicere par eſt, quo pacto ſiccum hoc, quod carnem producat, medicamentum inuenit. quod vtiq; cephalicon nominant. Porro componitur id ex iride & ariſtolochia, & eruo, & thure, & manna. i. cortice thuris. Eſt autem, & aliud quod præter iam dicta corticem panacis recipit. Sicuti etiam aliud cui elota cadmia admiſcetur. Dicat itaq; mihi hæc quomodo ſint inuenta. Et quid (inquit) attinet de inuentione eorum quærere, ac non recte potius inuentis vti? Atq; hæc quidem ab initio ſtatim reſpondent. Poſt vero interim ex ſomnijs inueniri poſſe talia dicunt: interim forte quapiam aliud fuiſſe, in aliud effuſum. Mox aliquẽ vti mixto auſum. Cæterũ fiduciæ eius ſpem nõ dicunt. Hæc igit manifeſtæ ſunt nugæ. Tertius his inueniendi modus plane eſt rationalis. Si quidem ſimplicium illorum quiſpiam vnũquodq; vt ſarcoticũ expertus mox carnẽ aliquando non facere cernens: ratione depre

In methodicos.

Diſputatio cũ Empirico.

Cephalicõ

hendit nō omni naturæ eorum quodq; competere. Si enim cui aristo-
lochia vlcus carne non impleuit: huic thus cōtulit, Cui thus nō pro-
fuit, huic iris admota, fuit vtilis: rationabile erat (arbitror) non om-
nes ab omnib⁹ similiter affici. Hoc vbi semel in ratiocinationē venit:
optimum factu est visum: q̄ plurima eiusdem speciei in idem miscere,
quo nulli corporis naturæ deesset, quod cōueniat. Atqui amice in cō
mixtis speciebus nō seruatur actio suæ cuiusq; substātiæ. sic, vt i vna-
quaq; substantiæ specie nō desit quod morbo curando conueniat. Nā
si aut corporis naturam inuenire possent, aut adhibiti medicamenti
vim: non esset fortasse ijs tali varietate opus, vt quibus vnū illud me-
dicamentū quod vni corpori conueniret, inuenire in promptu esset.
Nunc cum ignorant vtrūq;: parum recte omnia miscent. vnum scilicet
quod omnibus naturis quadret, moliri medicamētum studētes. Hāc
ego componendorum medicamentorum rationem, primis illis medi
cis excogitatam arbitror. atq; vt antiquū inuentum recipio. Cæterū
tantum eam a vera medicinali methodo abesse reor: quanto certe ra-
tionabilior est transfusis in se mutuo cribris. Quippe nisi illud pri-
mum cogitet, solius se compositionis quæ ex similibus spæcie medi-
camentis conflatur, non eius quæ ex cōtrarijs initur, methodum di-
xisse, Mox in eius miscellæ multitudine vnum fortasse esse medica-
mentum, quod laboranti sit vtile, fortasse vero nec vnum, contra, se-
ptem octoue, quæ ex vsu non sint, ita vt pluribus numeris obsit eius-
modi medicamētum, quā prosit: hæc inquā nisi reputet: plus eū igno-
rare negotij, quā nouisse dixerim. Oleum nāq; cauo vulneri infusum
aduersissimū omniū medicamentum est. Cum si ita mederi velis vsu
ipso intelliges, sordidum ac male olens vlcus fieri. Quod si tempus
quoq; anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut fluxioni
bus obnoxius natura sit, aut etiam in victus ratione delinquat: timor
est ne illi pars ea computrescat, in qua vlcus est factū. Timor vero est
& si cera siue sola, siue in oleo soluta vtare. Atq; hæc quidem putresce
re vlcus facient. At si eruginem ad leuorem tunsam insperges: ea qui-
dem nullo modo putrefaciet. dolorem tamen ac rosionem inferet non
paruam. Præterea exedet, ac phlegmonen excitabit. Quod si largius
vtere, conuulsionē quoq; accerset. Quoniam igitur neq; oleum, neq;
erugo, neq; cera cauum vlcus implere carne potest: constat, quod ex
ijs qui experiētiam profitentur, nemo vsquā ea miscebit. At ego sane
hæc miscebo. Imo debita mensura non hæc modo: verum etiam alia
mille pharmaca ex ijs quæ cauo vlceri sunt inimica. Quippe si non
ijsdem facultatibus lædūt, sed quodāmodo contrarijs: imparia quidē
immodicaq; profecto fuerint, vt ad cauum vlcus implendum. Verum

Idē 3° techni ra. 90:

Oleū in cauis vulneribus aduersissimum
cera
oleum cere
aerugo: hec oia mala sunt

Sarcotium medicamentum.

Sarcoticon ex oleo cera & ærugine.

quẽadmodum ex duobus temperamentis immodicis: vnum efficiatur modicum, id in medicamentorum componendorũ rationibus docuimus. Non est igitur difficile ex oleo, cera, & ærugine medicamẽtum quod carnem producat, conficere. Si enim noris eiusmodi vlcus mediocriter siccandum esse: non siccare autem nec ceram, nec oleũ: vtiq; intelliges, nec alterum seorsum, nec ambo simul cauum vlcus implere posse. Imo vero nec æruginem solam, vt quæ imodice siccet. Ergo si omnia miscueris: modice siccum efficere medicamentum poteris. Quis vero cuiusq; esse modus debeat id mihi in libris qui de medicamentorum compositione sunt inscripti, iam traditum est. Nunc quoq; si res postulet indicabitur in sermonis progressu. Nam primum omnium abigendus mihi a sequentibus libris amethodus iste Thessalus est. sed indicato prius illi quantũ a recto aberret. Nam prudenti, vel quæ nunc dicta sunt satis ostenderint, qualis esse debeat medendi methodus. Verum non est cum talibus sermo. Itaq; etiam necesse est, cũ istis adhuc disputemus. hinc sumpto initio. Omnis quæ præter naturam est cauitas: impleri postulat. Quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa vero impletio inueniendorum remediorum finis quo tenditur est. Vt vero quæ ipleant inuenias, & multa ratione opus est, et multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Etenim sæpe vidisti difficilia sanatu vlcera curare nequiuisse, nec eos qui experientiam profitentur, istos inquam qui remedijs scatent, nec etiam eos qui rationem sibi vindicant omnes (Quippe Thessalij isti quos methodicos nominant) sunt autẽ reuera a methodo alieni, tanq̃ asini lyram, ne ad audiendam [quidem] eiusmodi speculationem sunt idonei: nedum quod rectum est ratione inueniant. Vidisti autem subinde in eiusmodi vlceribus empiricos quidem, alias se ad aliud medicamentum transferre. Cum nulla profecto ratio transitum ipsum mõstraret. Verum quoniã multa sunt experti, quæ cauum vlcus impleant, ipsam vero vt idem vocant idiosyncrisian. i. corporum proprietatẽ, in qua singula eorũ pollere sunt visa, nec agnoscere, nec meminisse possunt: ideo nunc quoq; ad quod se transferant non intelligentes. sed sperantes in multis particularibus experiendis, obiter quod conueniat omnino inuentum iri: alias ad aliud transiliunt, fortunæ potius, quã rationi eius qđ cõducat inuentione permissa. Similes his sunt, tametsi id nolunt, & qui ex dogmaticis ad naturalia corporũ principia subire ratione nõ valuerunt. Quippe hi (vt ante ostendimus) ex dimidio empirici sunt. De istis vero amethodis Thessalijs quid etiã loquarer? Soli igitur hi qui vera methodo curant, tum singulis id genus vlceribus idonea medicamenta, & victum aptum inueniunt: tũ liquidissime

Omnis cauitas postulat impleri.

Idiosyncrisia.

rebus ipsis ostendunt, quantopere conducat, quantumq; ad medendũ lumẽ præstet, ipsa de natura tractatio. Etenim prætermitti negligiq; aliquando quod vtile sit, his qui ab alio pharmaco ad aliud assidue transeunt: non semel tibi ostendi vno aliquo ex medicamentis quib[9] illi fuerãt vsi, eiusmodi vlceribus sanatis. Spreta vero eiusmodi medicamenti facultas ab ijs merito est, quod videlicet & propter intempestiuum vsum non solum non prodesse: sed etiam obesse est visum, & quod in primo vsu nihil aliquando quod esset euidens, effecit. Vidisti porro non minus oculorũ nos grauissimos dolores sanare, aut balneo, aut vini potione, aut fomentis, aut sanguinis missione, aut purgatione, quibus nihil aliud adhibet medicorum vulgus: q̃ medicamenta hæc, quæ ex opio, & mandragora, & hyoscyamo fiunt. Maximam plane oculorũ perniciem. vtpote quæ nulla re alia illius ad præsens leniminis speciem præstant: q̃ quod ipsum sensum enecant. Multosq; nosti ab eiusmodi medicamentorum vsu, cum liberalius fuissent admota, nunq̃ postea naturalem statũ recœpisse. Sed ex his principio quidem, cõfuse atq; ægre vidisse, tempore vero, suffusione quam hypochysin, vocant, vel pupillæ nimia dilatatione, quã mydriasin, appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam rhytidωsin, vocant, occupatos. Nosti profecto non minus & illud, cũ ab ephebis vsq; mecum sis versatus, nec sub vllo me vsq̃ præceptore vidisse, eiusmodi opus: sed id per me ratione excogitasse, & quã longo tempore aphorismum illum, Dolores oculorum meri potio, vel balneum, vel fomentũ, vel vena incisa, vel purgatio tollit, consyderauerim. Quamq; ex reliqua Hippocratis diligentia sperarim, ne in hoc quidem vel falsum quippiam, vel quod fieri nõ possit, præcipi. Idq; fuisse quod me ad inquisitionem incitauit. quoad ipsa Hippocratis insistens via, inueni quo pacto discernerem, quãdo, quomodoq; dictorum quoq; sit vtendum. Qua ratione multis qui talia viderunt manifestum feci, quanta medicinalis methodi vis sit. quantiq; mali occasio fuerint, qui non seruata veteri medicina: nouas sectas condiderint. Itaq; & vos me quamq̃ a principio recusantem: orando tamen impulistis, omne hoc opus tractandum susciperem. Quod deos precor alijs quoq; hominib[9] sit vsui. Certe exiguam spem habeo, propter eum qui nunc regnat bonarum artium contemptum, diuitiarum vero existimationis & ciuilis potentiæ admirationem. Ad quæ quisquis se conuertit, is nulla in re veritatem inuenire poterit. Verum hæc prout deo placebit: ita finientur. At nos medendi methodum, quæ veteribus quidem exculta est, nunc vero neglecta iacet, pro virili restituemus, repetita nimirũ quã de cauo vlcere inchoauimus disputatione. Ac de prima quidem inuẽ-

Stupefaciẽtium noxa.

Hypochysis.

Mydriasis

Rhytidωsis.

[handwritten marginal notes:] Aphus difficilis ad eout Gal. ... dubitasse videatur.

Pro comuni utilitate commentaria haec Gal. scribere confitetur.

tione eorum, quæ eiusmodi vlcus carne impleant: satisfaciát quæ paulo ante diximus, concedamusque si libet empiricis quæ dicunt omnia. At de inuentorum vsu & sæpe tibi in ipsis rebus ostendi, & nunc sermone indicare conabor. queádmodum empirici vbi solenne cuique medicamentum nihil profecit: apte ad aliud, certaque ratione transire nesciant. Atque id iure accidit. Siquidem cum causam improsperi successus prioris medicamenti ignorent: nec quo eam in secundo declinent, habent. Quippe cum causam ignorent, cur munere suo medicina fungatur, nec cur fallat intelligere valent. Hoc vero ignorato neque ad aliud transire rationabiliter possunt. Quando nec in illo vitare eandē causam possunt. Agedum igitur ipsi iam Hippocraticam veramque caui vlceris sanandi methodum, tradamus. Porro hanc ab ipsa rei substātia ordiri oportet. Itaque quoniam in cauo vlcere id nobis proponitur, vt caro quæ perijt restituatur: scire licet generandæ carnis materiā, sanguinem bonum esse, opificem authoremque naturam. Verū non satis est naturam dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectum, & vbi. Constat autem quod subiectorum corporum quibus super induci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis opifex est. Porro cuiusque corporis natura monstrata est ex calidi, frigidi, humidi, ac sicci tēperatura cōsistere. Quare manifestum est iustum horum temperamentum in subiectis particulis quibus restituturi deficientem carnem sumus: opificis habere rationem. Ac primū quidem in omni cauo vlcere, duo illa consyderanda nobis sunt, & quod subiectum est, iusta ne temperie sit id est an secundum naturā se habeat. (Quippe monstratum est sanitatem in similiaribus corporibus ipsarum quatuor qualitatum esse tēperiem). Et præterea sanguis qui influit bonus ne an modicus sit. Si igitur horum alterutrum vitiosum sit: multi sane affectus præter naturam existunt. Nobis tamen vna cauitas in carnoso membro proponitur. Fingamus igitur & sanam esse partem: & sanguinis cōfluxum citra vllum, vel in qualitate, vel quantitate vitium. Porro his ita se habentibus, nihil est præterea quod obstet, quominus prima carnis generatio prospere contingat. idque nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambabus vnde nascitur præsentibus, nulloque extrinsecus quod impediat obstante: nō potest prohiberi carnis generatio. Verum in ipsa primæ carnis generatione duplex prouenire excremētum necesse est. veluti etiā in cōmētarijs de natura docuimus. Quod omnē qualitatis alimēti mutationem alterum crassius, alterū tenuius excrementum sequitur. His excremētis etiam per vniuersum corpus semper prouenientibus, quod tenuius est ipsa inuisibilis est peripiratio. Quæ etiā subinde fit visibilis. quoties vel naturalis calor lan-

Cur empirici vbi prius medicamentū non profecit, trāsire ad aliud ratione nō possint.

Caui vlceris sanandi vera methodus.

Generādæ carnis sanguinē materiā eē, opificē, naturā.

Quorū natura carnē gignat.

Vnde constet cuiusque corporis natura.

Duplex excremētū in alimēti mutatione per vniuersum corpus prouenire.

Inuisibilis pspiratio quō reddatur visibilis.

Methodus curandi caui ulcus.

Cap: 3o:

Sanguis generat carnem.

Natura e idque resultat ex temperie quatuor illarum qualitatum.

Sanitas in similaribus partibus nihil aliud q debita temperies

excrementi 2 in genere carnis.

tenue crassum

Excrementa quę ab Vniuerso corpore sano proueniat duo sunt

tenue — crassum

Inuisibilis ut halitus ut difflatio ut pspiratio

uisibilis ut sudor

sordes

guet, vel nutrimento vtitur q̃ iustum sit ampliore, vel motus quispiã vehementior animali contigit. Alterũ est sordes quæ in summo corpore nostro colligitur. Quinetiam in vlceribus tenuius excrementum, sanies græce ichωr appellatur. Quod crassum est sordes. Ac ex tenui quidem excremento vlcus humidum redditur, ex crasso sordidum. Eoq; duplicibus medicamentis eget. vtiq; vt humidũ est: siccantibus, vt sordidum: quæ expurgent. Ergo cum nullo vnq̃ tempore natura cesset: certe nec tempus vllum erit, in quo nõ ambo hæc in cauo vlcere colligentur. Quare nec tempus vllum erit in quo non vtrũq; medicamentorum genus desyderabit. vtiq; & quod siccet & quod expurget. Ac cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debet: inuentum iam est. Verum non est id satis. Siquidem specie aliqua inuẽta est opus, quæ sit vlceri admouenda. Hæc igitur quomodo, & qua methodo inuenietur? Nempe ea quæ in libris de simplicium medicamentorum viribus est tradita. Ostendimus nanq; in his quædam medicamẽta siccare, quædam humectare, quædam refrigerare, quædam calfacere. Nonnulla per coniugationem vel calfacere & siccare, vel frigefacere & humectare, vel calfacere & humectare, vel refrigerare & siccare. esseq; in singulis eorum maioris minorisq; rationem. multitudine sane infinitam. Cæterum ad vsum medicinalem, limitibus qui facile comprehendantur, circumscriptam. Primo quodam in his, & secundo, & tertio, & quarto statuto ordine, graduue.

Nõ satis eẽ medicamẽti gen⁹, nisi inuenta sit & species.

Cuius igitur ordinis erit medicamentum quod carni producendæ sit aptũ. quodq; modice tũ siccare debere, tum detergere ꝓposuimus? Certe primi ordinis. Quippe qđ super hũc fuerit, ita, vt nõ modo humoris, qui influit redundantiã cõsumat: sed etiã affluentẽ sanguinẽ populet: id refici carnẽ, ceu materiẽ eius absumens, prohibebit. Porro talia esse ostẽsum est. Thus, & ordeaceã, & fabaceã, & erui farinã, & irĩ, & aristolochiam, & cadmiã, & panacẽ, & pompholygẽ. Omnia vero hæc, tum maioris minorisq; discrimine inter se dissidere: tum alia eorũ simplices qualitates vincentes habere. Alia compositas, monstratum est. Siquidem aristolochia, & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. Ordeacea fabarumq; farina multo his minus siccant. nec vllum calorem optinent. Thus modice calet, minus tamen illis siccat. Adeo vt quaidam corporum naturas omnino non siccet. Erui farina & iris, horum atq; aristolochias & panacis medium locum tenent. Verum quod sermo noster vtiliter attigit, denuo repetam⁹. Quippe thus in humida corporis natura carnẽ ꝓducere potest. In sicca nõ potest. Scire nãq; licet duas esse primarum indicationũ differentias. Quod secundum natu-

Cuius ordinis siccãtiũ detergẽtiũq; sit, quod carnẽ producat.

Duas esse primarum indicationum differentias.

ram ſe habet, cuſtodiam ſui indicante, & propterea quæ ſimilia ſui ſint poſtulante: quod præter naturam eſt, ſublationem ſui, eoq; contraria requirente. Perit enim quidq; in contrarium. & a contrario. Atq; vlcus quidem quo eſt humidius: eo ſane medicamento quod magis ſiccet, indiget. Corporis vero natura quanto eſt humidior: tanto quod minus ſiccet, medicamentum poſtulat. Quare ſi qua ſunt vlcera, quibus par eſt humiditas: quod in ſicciore corporis temperamento conſiſtit, vtiq; magis ſiccari poſtulat: quod in humidiore, hoc ſane minus: quo natura naturæ intereſt. Siquidem productam carnem ei quæ præfuit, ſimilem eſſe oportet. Vbi igitur priſtina ſiccior fuit, nouellam quoq; ſicciorem fieri conueniet. Quare vberius hæc ſiccari. Quantoq; magis ſicca fuerit: tanto quod admouetur medicamentum, magis ſiccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rurſum ijs quæ minus ſiccent medicamentis eſt opus: quanto caro ipſa minus eſt ſicca. Thus igitur vt ad humani corporis naturam eiuſmodi optinet temperamentum. Quod cum temperatis & medijs naturis conſentit, humidiores paulo liberalius ſiccat. Aeque ſane vt quæ ad ſummũ ſunt ſiccæ: ijs paulo eſt humidior. Merito itaq; thus in quibuſdam, tum vlceribus tum naturis, pus quidẽ mouet, carnem non producit. in quibuſdam etiam carnem producit. Itaq; ſi obſeruaueris, rationi reſpondere euenta deprehendes. In humidiore nanq; natura producere carnem poteſt. In ſicciore non poteſt. Præterea in modice humidis vlceribus carnem efficere poteſt. In ijs quæ præhumida ſunt, prorſus non poteſt. Vides ne igitur clariſſime qui recta methodo curare vlcus velit: quot huic theorematis ſit opus? Nam poſtq̃ inuentum eſt humorem omnino huic vitio ineſſe: vtiq; ſiccans parandum medicamentum indicauit. At quoniam ipſorum ſiccantium quædam magis ſiccant, quædam minus, partim ex vlcerum diuerſitate, partim ex ægri natura, quod expedit eſt deſumptum. Itaq; non modo de corporis natura meditatus ſit oportet, quiſquis commode ſanare vlcus debet: verumetiam diligenter ſpeculationem omnem de medicamentis didiciſſe. tum ſicci humidiq; corporum temperamenti notas callere. Contemplare igitur quanta ſit methodicorum iſtorum pronunciandi temeritas. qui vnum id ſibi ad cauum vlcus ſanandum ſatiſfacere putant. ſi ſciant quod carne eſt implendum. Non enim in hoc curandi ratio conſiſtit, imo in eo inueniendo quod carne ſit impleturum. At quod implebit iam inquit experientia eſt inuentum. Dic proinde & quod ſanabit inuentum experientia eſſe, nec fruſtra gloriare, nec methodum extolle. Quamquã apud ipſos quoq; empiricos

De thuris natura reſpectu hominum.

In methodicos.

Empiricos expientias limitare.

experientia quæ ſine certa limitatione ſit, damnatur. Scribunt nanqꝫ in commentarijs de medicamentis ad hunc modum. Emplaſtrum ad eos qui molli ſunt corpore, & pueros & mulieres. Noruntqꝫ thus in naturis eiuſmodi carnem in cauis vlceribus, (modo aliud nullum ſymptωma ſit) producere. eademqꝫ implere. Vtrum tamen eiuſmodi corpora humida ſint, atqꝫ iccirco modice ſiccantia deſyderent, an alia euentus cauſa ſit: ſane non norunt? Rurſus enim ad ſenilia corpora aliud ſcriptum medicamentum inuenies, aliudqꝫ ad ea vlcera, quæ ægre ad cicatricem veniunt, oraſqꝫ prætumidas habent, quæ ochthωde. græci vocant. multaſqꝫ alias diſcretiones in omnibus ſuis medendi commentarijs ſcribunt. Quibus quoad licet, ad curandæ naturæ proprietatem appoſitum pharmacum inueniunt. Quippe diſcretiones in quaqꝫ arte proprium a communi ſecernere conantur. quantoqꝫ plura quis diſcreuerit limitaueritqꝫ: eo propius ad proprietatem accedit. Ipſum vero ad vnguem proprium nec ſcribi omnino poteſt, nec dici. Eoqꝫ tum empirici ij qui in arte fuere diligentiſſimi, tum dogmatici fere omnes, fatentur, nullam ſcribi poſſe curationem ad vnguem exactam. Sed id quod ad coniecturam de laborantis natura deſyderatur. alij ex proprio cuiuſqꝫ medentium vſu: alij ex ratiocinando adijciendum eſſe affirmant. Nemo tamen eorum adeo fuit preceps vt omni vlceri cauo vnam ſe habere medicinam, quæ carnem reſtituerit, profiteretur. Non enim apud vllum inuenies eiuſmodi pharmacum, quod omne vlcus cauum ſanet. Imo pro modo humoris ſordiſqꝫ atqꝫ ipſa laborantis natura: immutandum medicamentum eſſe. Miſſa ergo hic methodicorum impudentia: age videamus quid empirici dicant, qui ex proprio cuiuſqꝫ vſu exercitationeqꝫ adijciendum aliquid cenſent, ad propria laboranti inuenienda remedia. Siquidem (vt ſæpe diximus) nulla eſt in arte medica, nec res, nec medela, quæ ſpecie dicibilis non ſit. Sed quod nec dici nec ſcribi nec omnino præcipi poteſt: id quantitas in quoqꝫ eſt. Nam in vlceribus humor & ſordes dici poſſunt: quantitas in neutro dici poteſt. quamq̃ hic quoqꝫ accedere propius ad indicandam eam ſtudemus. exiguam copioſamqꝫ ſordem dicentes. præterea tenuem, & craſſam, & prorſus multam, & admodum paucã, & mediocrẽ, & cõpetentẽ, aliterqꝫ ad hunc modum varie nominantes. quo videlicet q̃ ꝓxime licet, ad quantitatẽ indicandã accedamꝰ. Diligenter igiť attendas nũc velim. vt intellegas quãtũ præſtet methodo quiduis: quã ſola experientia facere. Eſto nãqꝫ notũ ſit, hoc vel illud pharmacũ ad cauũ vlcus implendũ facultatẽ habere, in ijs qui vt nos loquimur, humidiore ſunt tẽperamẽto, vt obſeruator, & empiricus,

Quod nec dici nec ſcribi nec prǽcipi poteſt, id quãtitas ĩ quoqꝫ eſt.

Quantope præſtet methodo quiduis, q̃ ſola experiẽtia facere.

qui molli ſunt carne ac mulieribus & pueris, deinde nunc tali admo-tum nihil profit. Nos igitur cuius cauſa nihil profuit inueſtigabi-mus atq; hanc in duo æſtimanda reducemus. Nam aut parcius ſicca-uit medicamentum: aut nimium. horũq; notas habebimus ſordem & ſaniem. Nam ſi pluſculum ſordis ſit, totumq; vlcus humidius: intra modum ſiccauit. Sin purum & abſq; humore cernitur: vltra. Statim igitur menſuram quoq; exceſſus defectuſq; ex ipſo notarum modo in-telligemus, tantoq; pharmacum quod deinceps applicabitur, vel ſic-cius, vel non tale admouebimus. Empiricus autem ſi admotum cui-piam medicamentum carnem non reſtituit: id quidem videt. cæterum ignarus parcius ne, an nimium ſiccando id euenerit: tranſire ad alte-rum non poteſt. Ad eundem plane modum & Eraſiſtratus Herophi-luſq; ex dimidio (vt dictum eſt) dogmatici male vlcus ſanabunt. Quippe qui ea tantum vitia curare ratione tentant, quæ inſtrumen-talium partium ſunt propria. Vlcus (vt iam dictum eſt) commune ſi-milarium inſtrumentaliumq; eſt. ideoq; id quatenus in ſimilaribus prouenit: eatenus empirice curabunt. Quinetiam, ſi ea curare ten-tent quorum ſubſtantia omnino perijt, aut etiam quæ manca curtaq; ſunt: in his quoq; neceſſe eſſe a logice curando multifariam aber-rent. Si enim quod perijt ſubſtantia quæpiam ſimilaris ſit: neceſſe eſt eum qui regignendæ huic conſulet, totius eſſe naturæ peritum. Ac de his quidem poſt dicetur. Illud interim clariſſime oſtenſum ar-bitror non eſſe cuiuſq; probe vlcus curare. primamq; indicationem, quæ vel plebeis patet, minimam eſſe curationis partem. Nam & ca-lorem, frigus, humiditatem, ac ſiccitatem, actiuas qualitates eſſe, de-monſtratione accœpiſſe neceſſe eſt. & deinde quæ nobis tum de tem-peramentis ſeorſum dicato volumine ſunt ſcripta: tum quæ huc per-tinent in alijs voluminibus omnia nouiſſe. Atq; hactenus quidem de vlcere cauo ſermo eſt habitus. ipſam tantum cauitatem curantibus nobis. Siquidem quæ vlceris propria curatio ſit, nondum tra-ditum eſt. Perficitur autem ea quoq; iuxta eandem methodum. Quippe quæ tum a laborantis partis temperamento: tum a me-dicamentorum facultate accipitur. Porro ambo hæc a tractatio-ne de elementis pendent. Etenim niſi illud in methodo conceſſum ſit, quatuor qualitates genituræ corruptelæq; cauſas eſſe: nec metho-dum inchoaſſe, nec prouexiſſe, nec abſoluiſſe fas eſt. At vero vt il-las agentes mutuo patienteſq; oſtendas: id ad ſpeculationem de ele-mentis pertinet. Quod igitur in præcedentibus oſtendimus: id nunc præſenti ſermone eſt confirmatum. Nempe nihil poſſe medicum de vlla ſimiliarium partium agitare ſine naturali quam vocant ſcientia.

Non poſſe medicũ ſine naturali ſciẽtia ſimilariũ curationẽ iueni re. ſed nec inſtrumentaliũ ſaltem integram.

Verum illic de similiaribus dumtaxat id est ostensum, hic iam sermo noster quodammodo insinuat, ne in ipsis quidem instrumentalibus cuiq̃ integram inuenire curationem licere, qui illam non attigerit. Porro idem in toto opere etiam euidentius monstrabitur. Verum ad ipsam vlceris quod solum consistit curationem transire nunc tempestiuum videtur. Fuerit autem solum, si nec affectus vllus simul adsit, nec symptωma. Esto igitur quæ exulcerata est particula, nec fluxione vexata, nec malo succo vitiosa, nec omnino extra naturalem temperiem, sed nec vlla cauitas adsit, nec vlla cutis amissio. Nam id quoq; bona pars medicorum præterit, non intelligens postq̃ cauum vlcus carne iam impletum, ac planum effectum nihilominus tamen hiat: duplicem adhuc particulæ affectum superesse, alterum substantiæ cutis amissionem, alterum continui solutionem. Ergo quoties vnũ id habetur, nempe continui solutio, siue ea summæ est cuticulæ (quam epidermida vocant), siue cutis totius, siue etiam pariter subiectæ carnis. vitium quod vlcus dicitur, ita existit, postulatq; tantum agglutinari. Quippe si commissæ simul sint cutis oræ: nihil erit in medio cutis generis diuersi. quemadmodum in eo quod iam repletum est planumq; redditum. In hoc enim oræ vlceris se non contingunt. sed totius vlceratæ partis cutis perijt. quam vtiq; restituere oportet. At in eo quod acuto aliquo est diuisum: vna adglutinatio requiritur, non etiam cutis generatio. Quoties ergo vlceris simplicis propositum sit inuenire curationem: præsumendum in sermone est, diuisam esse carnosam particulam, citra vllius portionis amissionem. Nam latum quod cicatrice induci postulat: omnino cuticulam quã epidermida græce vocauimus, desyderat. Hanc igitur tum gignere, tum sibi vnire oportet. duoq; tibi hoc loco existunt, ad quæ sicuti in cauo vlcere consilium diriges. Propterea quod affectus ipse geminus in ambobus est. Quo igitur (ipsorum inquiet forte aliquis) planum vlcus a cauo discernitur? Si & geminus vtrobiq; est affectus, & geminus curanti propositus finis? Nempe multitudine amissarum partium. Quippe in cauo vlcere, non ipsa modo perijt cuticula: verum etiam reliqua cutis natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando non exigua. In repleto vlcere caro non deest exterius cooperimentum desyderatur. Ac quæ eius generis vlcerum curatio sit post dicemus. Nunc eius quod vlcus tantum sit, nec alium vllum affectum adiunctum habet, quænam debita curatio sit, præcipiamus. Ergo quoniam hic sola diuisio proponitur, diductorum oras vna cõiunctas esse oportet. An non id solum: verũetiam coniunctas manere. Porro bifariam simul manent, quæ commissa sunt. Cum alia per se,

Vlceris qđ solũ consistat, curatio.

Duplicẽ eẽ in vlcere affectũ post cauitatẽ expletam.

Epidermis

Vlceris qđ solũ sit sine alio affectu, Curatio.

Dupliciter cõiũcta ma nere quæ cõmittant.

alia ope aliorum subsistant ac maneant. Per se quidem quæcunq; secum concrescunt ac coalescunt. Aliorum ope, et quæ colligantur, & quæ glutino aliquo tenentur. Ac quæ concrescant: omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sane est tum caro ipsa, tum quæcunq; carnea ex ipsa constitutione sunt. Quæcunq; vero dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt. sed glutinum aliquod vinculumue quo cõmissa maneant, requirunt. Et talium quidem sanatio, in sequentibus præcipietur. Nunc de ijs quæ vniri possunt incœptũ sermonem peragamus. hic quoq; ipsam coitionis coalescentiæq; causam inuestigantes. Est vero sicuti in cauis vlceribus, vt caro producatur: ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ secum coalescant, natura certe causa. Adeo si quæ dissident in idem adamussim componas citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Oriturq; tibi iam alius attendendus finis. Nempe orarum adductio a quo orsus, quibus id efficias inuestigabis. Quippe aut vinculo ex duobus initijs circundato, aut sutura, aut fibulis (quas græce ancteras vocant) impositis: aut horum quibusdam. aut omnibus, quæ diducta sunt in idem, adduces. Expedit autem quod circuminijcitur, neq; molle nimium sit, & algæ ritu fragile, bryωdes græce vocant, quo videlicet tuto cõtineat: neq; rursus ita durum, vt premendo offendat. Tum vero ipsa circumductio, nec ita laxa sit, vt nihil efficiat: nec ita vehemens, vt premendo dolorem excitet. Hæc si feceris, fueritq; vlcus solum citra vitiosum succum, aut fluxionem, aut intemperiem, aut phlegmonen, aut aliud quodlibet vitium: proculdubio coibit. At si vel præ eius magnitudine fieri nequeat, vt disiunctæ ipsæ partes exacte ad imum vsq; sibi coniungantur, videlicet nec sutura, nec fibulis, nec deligatura pertingere ad eas valente, vel etiam sanies iam illic sit collecta, vel dolor quispiam adiunctus: eiusmodi vlcus ex sola partiũ cõmissione adglutinari omnino non potest. Quando quod dolet, plus aliquid affluere facit. Atq; etiam si quod affluit, pro iusto nature modo se habeat: attamẽ vires ipsæ partium quæ tum propter dolorem, tum etiam ex vulnere sunt imbecillæ, ne quod iustum est ferent. sed veluti ab iniusto grauabuntur. Atq; hinc omnino superuacua sanies prouenIet. mirũ etiam nisi & phlegmone. Iam vero si etiam citra dolorem sanies in medio adductorum labrorum vlceris interuenerit, aut etiam locus quisq̃ medius interfuerit, qui sanie quidẽ sit vacuꝰ, sed aere plenus: nõ potest eiusmodi vlcus sola dissidentiũ partiũ cõiunctione glutinari. Quãdo & sanies iã vnionẽ dispescit: & quæ cõiũgẽdis interueniũt loca vacua, interioꝶ laterũ frontes ꝓhibẽt se cõtingere. Quare illæ saltẽ vlceris partes, vt coeant, etiã carne prius impleri naturæ

Vnitionis effectrix causa.

Oræ vlceris quibꝰ rebus cõmittantur.

opera postulant. Porro hæ adeo plane sunt exiguæ, si modo diuisæ vlceris partes rite sint coniunctæ: vt vnius diei spatium desyderent, aut ad summum bidui. Hoc igitur tempore medicamento opus est, quod particulam siccet. vt & si qua sanies iam subsit: hanc consumat. et si qua in vacuum locum influxura est: hanc prohibeat. Nunc igitur medicamentum quod carnem producat & mediocriter siccet: rursus mihi ad memoriam reuocabis. vt intelligamus siccius ne eo esse glutinatorium debeat: an secus. Sane quod carnem producit, si totum qui confluit sanguinem consumeret: ipsam materiem creandæ carnis adimeret. At glutinatorium aut omnino carnis generatione nō eget, aut plane exigua. quare plus siccet oportet quam quod carnem producit. Ergo tum hac ratione tenui quadam differentia inter se dissident: tum vero altera non parua. quatenus scilicet quod carnem producit. statim etiam detergendi vim optineat oportet, quo non modo redundantiam humoris siccet: sed etiam sordem auferat. Glutinatorium nec detergeat, nec expurget: sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogat. Cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea quæ austera & astringentia vocantur. Hæc nanque in idem cogendi, ac stipandi, non detergendi, neque purgandi facultatem habent. Quo fit vt vbi carni producendæ studemus: maxime cauendum sit: a medicamento quod astringat. Vtpote quod sordem vlceribus arctius affigat, q̃ vt facile possit absolui. Vinum igitur omnis vlceris, qua vlcus est, optimum est medicamentum. Quod si nec illud qua vlcus, sermoni sit adiectum: idem tamen arbitror intelliges. Quippe recordationis tantum causa est additum, ne quis obaudiat, non sicut necessarium aliquid definiens. Adeo si memorem te eorum omnium, quæ in proximo libro sunt tradita de rebus singulis tum nominandis, tum vero subiectis præstiteris: nihil est quod talia tibi de cætero definiam. Illud tantum abunde mihi erit, si per singula eorum simplices affectus a compositis secernam. De quibus mihi non nihil prius est dictum. ac nunc nihilominus est dicendum. non adeo me hercle rei ipsius causa: quam quod plerique medicorum dictione ipsa decepti, cauum & æquabile recens & inueteratum, sordidum & purum, liberum phlegmone & phlegmone impeditum, putant differentias esse vlcerum. Necesse igitur est distinguere quæ propriæ vlcerum differentiæ sint, & quæ aliorum affectuum complexiones. Verum hoc posterius paulo. Sane solennis veteribus doctrina (quæ vtinam nunc esset in vsu) maxime naturalis est. Quippe ij simplicis cuiusque affectus propriam curationem dicunt, precipuæque omniū Hippocrates. Medendi nanque methodus ad hunc

Glutinatorij & carnē producētis differentia.

Medicam[en]tor[um]: adstringentia solum ei unit cogunt astringunt

q[uae] carne gignere voluerit adstringentia ne utitor.

Vinum optimum

Vinu[m] optimu[m] medicamentu[m] o[mn]is ulceris

modum bellissime procedet. Si de singulis simplicibus seorsum præcœperim⁹, post deinde de cõpositis omnibus alterã aliquã methodũ indicauerimus. Veluti enim si duo vere essent in victus ratione morbi, clausum & fluens .i. qui in retentione & fluore spectarẽtur, cũ seorsum vtriusq; curationem dixissemus, de coniunctione amborum esset agendum, sicut thessalus ipse censet: eodem (arbitror) modo, quoniã vlcerum qua vlcera sunt, vna omnino est species tum phlegmonarũ qua phlegmone sunt, altera item species vna est. Oportet vbi seorsum vlceris, seorsum rursus phlegmones curationem tradideris: post deinde ambas in idem coniungere. Id igitur si fecerimus, omne profecto vlcus tum siccari debere, tum etiam astringi, pro dicta iam methodo inueniemus. non tamen detergeri. Contra, cauitatem in carne siccari quidem postulare & abstergeri: minime autem astringi. Quin etiam ad eundem modum quem prius diximus in cauis vlceribus: nũc ad portionem naturam corporis æstimabimus: mollis ne ac laxa sit, an dura sicca & compacta. Siquidem prior quanto est humidior: tanto medicamentis minus siccantibus eget. Posterior quatenus est siccior: eatenus rursum quæ vehementius siccent, magisq; astringant desyderat. Empiricus enim (arbitror) hic quoq; pueros, & fœminas et qui tenero sunt corpore memorabit. iuuenes, agricolas, & nautas his opponens. Cæterum cum non intellegit, quod in pueris, & fœminis propter humiditatem temperamenti eiusmodi medicamenta visa sunt conducere, rursus, altera messoribus, ac nautis propter siccitatem conuenire: nec cuiusq; corporis curationem exacte conijciet, nec erroris causam deprehendet. Quo fit vt nec quẽadmodũ se ad potius transferet, vbi parum cessit his quæ per experientiam prius nouit, intelleget. Hec igitur summatim de glutinatorijs medicamentis diximus. Hinc vero altera quædam methodus succedit ad eorum præparationem compositionemq; pertinens. Siquidem cauo vlceri quicqd volumus statim applicamus. siue siccum id, siue humidum medicamentum sit. Licet enim omni parti vlceris ea tum inspergere, tum illinire. At in vulneribus quorum maior est profunditas, id non licet. Quippe vbi semel oras coniunxeris: contingere quæ in alto sunt diuisa, non possis. Consyderandum igitur est non modo an siccans astringensq; modice medicamentum sit: verum etiam an peruenire ad imum valeat. Nam & cerussa & lithargyrus siccant astringuntq; modice: sed si ea cineris ritu circa vulnus insperges: nihil proficies. Neq; enim ad fundum peruenit medicamẽti vis, quod ita sit siccum. humiditatem igitur desyderat, quo simile emplastici sit, vel etiam humidioris cuiusq; medicaminis. Verum hæc operis ei⁹ quod de me-

Altera methodus ad ꝑparationẽ medicinæ spectans.

cerussa et lythargirium modice siccant.

dicamentorum compositione præcipit: ꝓpria speculatio est. nō eius quod de medendi ratione instituitur. Quo vtiq; an ad rem propositam requisituri videamur: id ꝓcedente opere dicemus. Nūc ad vlcus quod cicatrice induci postulat, reuertar. de quo paulo ante dixi, eius quoq; primū quo tēditur finem ex eodem esse genere, cui⁹ est & caui. Quippe regignere aliquid opus est quod perijt: non tantum vnire quæ dissident. Cæterum diuersa ratione hic gignere quod desit: quā in cauo. Quando illic sanguis, hic caro pro materia sit. Impletur igit̃ quod cauū est, ex gignenda carne. quæ ipsa ex sanguine primordium habet. At ad cicatricē perducitur quod iam est impletum, ex gignenda cute, quæ ex subiecta creatur carne. Cæterū caro eadem specie cū ea quæ perijt: gigni in cauo vlcere potest. Cutis talis omnino, qualis erat quæ perijt: prorsus restitui nō potest. Simile quiddā cuti, & qd̃ eius officium suppleat potest. nō tamen plane cutis. Ac causa quidē, cur sicuti caro adepsq; regignūtur: ita cutis quæ prorsus perierit regigni nequeat, ex naturalibus ꝓblematis est petenda. quēadmodum autem tum naturā, tum vsum cutis imitemur: hinc accipiendū. Eiusq; rei methodum iam tradam⁹. Quoniā tegere carnem naturali aliquo tegumēto propositum est (quippe id est ducere ad cicatricem vlcus): aut cutis nobis generanda est, aut sūma caro cuti similis efficienda. Verum vt cutis regeneretur fieri omnino nequit. quod super est igit̃ efficere est tentandū. At quæ igitur huius efficiēdi est ratio? Nempe alteratio, Quippe vt carnis pars quæpiā non amplius caro permaneat: sed veluti cutis euadat postulamus. Quo pacto igitur inquies alterabitur? Profecto alicuius alterantiū qualitatū ope. Incidit enim rursus hoc loco, vel nolentibus nobis, de elementis sermo. sine quo nec quod cicatricē inducat inuenire medicamentū licet: nedum quod carnis producendæ, aut ad glutinandi facultatem habeat. Ergo quoniam cutis carne ipsa tum siccior est, tum etiā densior, si carnem siccabimus & astringemus: cuti etiā persimilem reddemus. Habes medicamenti, quod cicatricē inducit summā. Verum ea non satisfacit. Nam et glutinatoria tum siccabant, tum etiam astringebant. Ergo quo hæc ab illis distent, id si ipsam rerꝫ substantiam inspicias, inuenies. Nā quoniam in glutinatione vlcerum, siccandū quod confluit est, quo videlicet affecta pars superuacuis vacet, in cicatrice ducenda nō modo qd̃ confluit, verum etiā humor qui in ipsa carne continetur est consumendus: multo ꝓfecto siccius quod cicatricem inducat, quā quod agglutinet esse cōueniet. Quando glutinaturo vnū id propositū est, vt eius quod secundum naturā est redundātiam consumat. Qui cicatricē inducet non hoc modo: verūetiam vt ei quod secundum naturam se ha-

Diuersitas regignendi ei⁹ qd̃ i cauo vlcere desit & qd̃ i plano.

Caro eadē spe regignitur. Cutis non.

Naturā cutis q̃ rōe sit imitādū.

Ducere ad cicatricem qd sit.

Cicatricē īducētis medicamēti sūma.

Glutinatorij & Cicatricē īducētis differentia.

Cap: V.to

Cicatrizantia medicamenta sicciora esse debent Adstringentibus et Glutinantibus.

bet, aliquid deradat. Galla igitur imatura hoc loco, & malicoriũ, & ægiptiæ ſpinæ fructus, modice ſiccantia pharmaca ſunt. Chalcites, et ęs vſtum, & æris ſquama, & miſy, & fiſſum alumen, multo his ſũt valẽtiora. Miſy quidẽ, & calcites ꝑcipue. Mitior autẽ æris ſquama. Atq; etiã hoc mitius ęs vſtum. Quod etiã ſi lauabis: vtiq; minus mordens medicamẽtũ habebis. Porro hoc quoq; ad ſpeculationem de cõponendis medicamentis ꝑtinet, quæ ſane medẽdi methodum ordine ſequitur. Nam medicamentorum facultates noſſe, id quidem medendi methodum præcedit, tractatumq; de his alibi eſt. Compoſitio vero medicamentorũ, medẽdi methodũ ſequitur. Quippe vbi hæc vniuerſale præcepit, dico autem ſiccandum, aut humectãdũ, aut calfaciẽdum, aut refrigerandũ eſſe. tum vel modice id faciendum eſſe, vel valenter, vel leuiter. intelleximuſq; cuiuſq; ſimpliciũ medicamentoꝶ facultatẽ, hancq; per ſe & ſeorſum perpenſam: tum profecto quo pacto quis ea cõmode ad vſum miſcuerit conſyderare cõueniet. Exiſtit igitur eo pacto duplex de medicamẽtis peritia. Altera de eoꝶ virib⁹, altera de compoſitione ac præparatione. Verũ ad id quod ſupereſt methodi de vlceribus, redeundũ eſt. Supereſt autem (vt arbitror) de ſupercreſcẽte carne dicere quã hyperſarcoſin græce vocat pleraq; medicoꝶ pars. Eſt porro is quoq; morbus ex eo genere, quod in quantitate magnitudineue partiũ ſpectatur. Licet eñ pro arbitrio voces. Ex eodem genere et cauitas erat, de qua iam egim⁹. Ergo veluti quod vlcus cauũ vocant nõ vnũ eſt vitium: ſed pariter et cauitas & vlcus. Ita vlcus quod ſupercreſcẽtem carnem habet, nõ vnus eſt morbus: ſed ſimul caro ſupercreſcẽs, & vlcus. Indicat autem magnitudo quæ præter naturã eſt, primã indicationem (quã etiam veluti metam inueniendoꝶ remedioꝶ diximus) ipſius ſcilicet exuperantis ablationem. At hæc ſola medicamentoꝶ ope perficitur, non opera naturæ. videlicet cõtra quã in carne reſtituenda aut glutinatione ſe habuit. Hæc eñ naturæ ipſius ſunt opera. pharmacis tantũ, quæ actioni eius obſtant ſummouentibus. At ſupercreſcẽtis carnis detractio, nullum quidem naturæ opus eſt. ſed medicamentis perficitur, quæ vehementer ſiccẽt. Porro ꝓxima ſunt eiuſmodi medicamẽta, tum ijs quæ valenter detergent, tum ijs quæ cicatricem inducunt. ſic vt non pauci interim per errorem medicamentũ quod carnẽ minuit, vel pro eo quod ſordem deterget, vel pro eo quod cicatricem inducit, accipiant. Exempli gratia, miſy & chalcites ſi humidæ naturæ applicabis: potius carnem demere, q̃ cicatricem inducere deprehendes. Vnde ſi quando ijs vti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria cogimur, parciſſime ipſis vtemur. ſummũ tantũ ſpecillũ in ea ad exactiſſimũ leuorem tunſa

Ad Cicatricem ꝑducẽtes, materię.

Facultatis medicamẽtoꝶ noticiã hoc opus ꝓcedere, cõpoſitõis ſequi.

Duplex medicamentor peritia.

Curatio carnis supercrescentis.

De ſupercreſcẽte carne.

Carnis detractionem medicamẽtis ꝑfici nõ opa naturæ

Medicamenta que auferant carnem supercrescentem vehementer siccantia simto.

Cap. 6°

dimittentes.ac post velut tenuissimũ quẽdam pollinem partibus quæ cicatrice induci postulant imponẽtes. Quod si minuere, quæ supcreuere studemus, liberalius imponemus. Sane ærugo magis etiam quã hæc minuere carnem potest. Ita vt genus eoꝝ quæ cicatricem inducant omnino sit egressa. At si illa etiã aduras vt minus acria: sic ad cicatricem inducẽdam reddes magis apta. Si vero etiã laues: adhuc fient mitiora. Meministi vero arbitror & tu eius qui celebri hoc viridi medicamento sordidũ vlcus citra rationem curauit, melq; ei admiscuit. Ac multis deinceps dieb⁹ æque sordidum repperit, sicq; inops consilij fuit, nec quo se verteret habuit. Accidit em̃ vt non modo non purgaretur sordes: sed etiam, vt de subiecta quoq; carne nõ nihil vna detraheretur, & colliquaretur. Propterea quod medicamentũ valentius: quã pro laborantis natura erat. Is vero qui medebatur pl⁹ deinde mellis assidue medicamento adiecit, quo videlicet adhuc valẽtius purgaret, ceu nõ satis id medicamẽtũ prius adhibitum fecisset. Euenit autem plane contra. Quippe quãtũ ille intenderat medicamẽti acrimoniã, tantũ caro subiecta contabuerat. Quod vero in vlcere ex liquata carne sordis apparuit, id medico ceu medicamentũ parum efficax fuisset, imposuit. Atq; huius quidem ignorantia etiã in discernendi peritia erat: non solum in medendi methodo. Etem̃ si quãmaxime similiter sordidum ex vtroq; medicamento vlcus deprehendit, at certe cauitas maior ex valenti, & quod colliquat medicamento efficitur. Quinetiã labijs præaltis. rubrũq; et phlegmõe quodãmodo affectũ vlcus cernitur. Aliquãdo vero rosionẽ quoq; manifestam, ex huiusmodi medicamento æger sentit. Quod vero minus quã par est siccat, nec mordet, nec quicq̃ efficit eoꝝ quæ retuli. Patere autem & in his arbitror, Empiricũ etiã si experientia q̃maxime distincta, discretaq; vtatur: transire tamen, vbi quid non cessit, ad id quod expedit nõ posse. Imo vni illi id dicere, q̃ vera methodo quã ipse nũc istituo medet̃. Quippe quã Thessalij isti amethodi methodũ profitẽtur, nomen esse nudũ, intelligis, omnis effectus vacuũ. Qui cum tanta tãq; multiplex saltem methodus sit in vlcere sanãdo, neq; empiricoꝝ discrimine ad inueniẽda remedia sunt vsi, neq; sicut dogmatici ab ipsa rerum natura indicationem agendoꝝ sumpserunt. Sed solum id, quod nec vulgares lateat proponentes: Nempe cauũ vlcus, impleri postulare. plenum, cicatrice induci. quod carne supercrescẽte luxuriat, minui. sordidum, expurgari. mũdum, vel cicatrice induci vel agglutinari: vlcerum curationis methodum quandam explicasse se putant, tantum scilicet absunt, vt intelligant humidioribus naturis, minus siccantes medicinas conducere, siccioribus quæ magis siccent. Ergo

mel et ærugo q̃ mala in ulcere curando.

Speculatio ad discretionem ptinens.

Cap: 7mo

quod in tota disputatione nostra manifeste apparuit, id denuo resumendum est, vt et nos illi q̃maxime simus attenti, & reliqui omnes q veterē methodum corruperunt, quantū aberrent clarius intelligant. Incipiam vero ab eo vlcere, quæ impleri postulat. vnū id pro exemplo proponens. quando etiā proxime de eo sermonē feci. Ab hoc de omni in vniuersum curatiōe loquar. Ergo illud nō ratione modo: verumetiam experientia consyderantibus apparuit, non omnē naturā eadem medicamenta requirere. sed infirmiores mollioresq̃, mitiora, validiores sicciioresq̃, valētiora. Ita vero tum in ijs quibus cicatrix inducebatur, se habebat: tum etiam quæ glutinatione egebant. Omnino em̄ nullum vehemētium pharmacorum ferunt molles nature. ✝ In eiusmodi vero sermonis nostri decursu perspicuū plane fit, tū ægri naturam esse consyderandam, tum cuiusq̃ hominis propriam esse curationem, tum supra hæc illud tertium. Nempe quoniam cuiusq̃ naturæ proprietas ineffabilis est, nec exacta scientia comprehendibilis: hunc esse optimū cuiusq̃ particularis ægritudinis medicum, qui iam methodum comparauit, ex qua & dignoscere naturas possit. & cōiectura conseq, quæ sint cuiusq̃ propria remedia. Porro existimare cōmunem quandā esse omniū hominū curationem, sicuti stupidissimi methodici putant: extremæ est dementiæ. At qui illi ob id stata esse putāt omnia medicinæ artis Theoremata, hoc est eiusmodi esse, quæ scientes homines faciāt firmāq̃ sui noticiam præstent, ipsorūq̃ artem noticiā quandā esse cōmunitatum, non proprietatum, tanq̃ cōmunem & generalē hominem non particulares curarent. Ergo sicuti in alijs omnibus statim inter initia sunt lapsi: sic in hoc quoq̃. Siquidem curatur non homo cōmunis et generalis, sed nostrum quisq̃. Alius videlicet aliud temperamentū naturāq̃ optinēs. Hi vero vnā esse omniū hominū curationem existimant. Ego contra si cuiusq̃ priuatim naturam explorare ad vnguē scirem: vtiq̃ qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem. Sed quoniam id fieri non potest, certe vt quoad homini licet q̃proxime accedam: tum ipse me exercere decreui, tum alios vt idem faciant adhortor. Ac conantur quidem quantū possunt, & empirici, vt a cōmunibus quidem secedere: ita propius ad ea quæ propria sunt accedere. Verum quātum hi quoq̃ ab eius rei perfectione absint: supra est dictum. Nō em̄ hæc in pueris, vel mulieribus, vel senibus, vel mollem carnē, albāq̃ habentibus, aliaq̃ id genus, pro certis discretionibus (sicuti illis placet) sunt ponenda. Imo queādmodum in humore & siccitate corpus se habeat. Ac empiricos quidem medicos tum ob alia mlta tum ob id probare maxime conuenit: quod accedere quantum licet ad ægri p-

Non omnē naturā eadē medicamēta requirere.

✝ Videtur desyderari hoc loco aliquid.

Quis optimus sit medicus.

In methodicos & Empiricos

Rursus à principio curatio vlceris aggreditur pro exemplo omnium aliarum curationum

Proprietas cuiusque naturæ ineffabilis nec exacta scientia comprehensibilis est

Dubitatio si particularis tantum homo curatur nullus est homo qui altero in particularibus communicet quomodo erit scientia de hac arte medica cum particularium et infinitorum non sit scientia

huius dubitationis solutionem et hic habes si diligenter consideres

Si proprietatum individuorum notitiam haberemus, Medici essent Dij in arte Medicine, particularis enim notitia ualet in medicina non universalis quia non curamus hominem in universum, sed Petrum aut Franciscum

prietatem conanť. Post enim reliquas discretiones omnes, quas adhibent, etiã quæ a consuetudine sumitur, adijciunt. tanq̃ hinc remediorꝝ quæ ægro magis sint propria, cõpotes futuri. Dicetur autem a nobis in sequentibus de cõsuetudine fusius. Vbi pro cognoscenda proprietate laborãtis naturæ etiam discrimen a consuetudine priscis inuentũ esse docemus. Hanc itaq; cũ reliquis empirici recipiunt, & ꝑter hãc ipsum etiã medicũ qui sæpe ægrum inuisit, quã eum qui non viderit cõmodius curaturũ aiunt. Postea tamen cum hæc omnia adiecerint: stabilem se atq; scientificam habere noticiam propriæ curatiõis ægri adhuc non dicũt. At vero impudẽtissimus Thessalus illud modo vnũ intelligens, quod cauũ vlcus sit implendũ: constantia tamen et firma dicit esse medicinæ Theoremata, quãq̃ hoc saltem omnes (vt ante iam dictũ est) homines sciunt, non ij modo qui nunc sunt, postq̃ Thessal⁹ iste, alter videlicet Aesculapius inter eos venit: sed etiam (arbitror) q ante Deucalionẽ & Phoroneũ fuerunt, si modo hi rationales erãt. Imo vero præter hoc quod carne esse implendum cauũ vlcus nouerunt: etiam illud non ignorarunt, qui medicamenta nosset, quæ tale vlcus carne implerent: hunc medicum esse. Atq; hæc si per experientiam sunt inuẽta: constat empirice nobis esse curandũ. Sin ratione inuenta sunt: logice. Non eẽ profecto aliud inuenit, aliud nũc cõmode vtetur. Verum de his nobis cum empiricis res est. Quod autem dicere cœperã vera ipa medicina de laborantis natura cõiecturam fecit. Nominat (arbitror) id vulg⁹ medicorꝝ græce idiosyncrasian. omnesq; id incomprehẽsibile fatentur. Ideoq; ipsam verã medicinæ artem Aesculapio, Appolliniq; cõcedũt. Pendet porro omnis hæc ratio ex duplici principio. empiricis obseruatoribusq;, ab ijs q̃ manifeste apparent. logicis, ab ipsis elementis. Nam quod alij aliud medicamentũ prosit: etiã pueri iã ferme sciunt, & ratio pariter quæ ab elementis ducitur, id cõfirmat. Si nãq; quindecim differẽtias in hominum temperamẽtis ex minoris in ijs maiorisq; ratione, idq; in humida tantũ natura statuas: necesse profecto est medicamẽtorꝝ etiam quibus sis vsurus, quindecim differẽtias noueris, quarꝝ aliæ magis, aliæ min⁹ siccent, quo nimirũ quod cuiq; naturæ cõgruat inuenias. Quod si etiam in sicciore natura, alijs quindecim positis, ad has quoq; pari modo, alia quindecim medicamenta requiras. Habebis in totum triginta medicamenta, quæ triginta naturis conuenient. Quibus vti is demũ cõmode poterit, qui in corporꝝ temperamentis diligẽter se exercuerit. Nunquid igitur si totum corpus temperamento sit sicciore, ab ijs quæ magis siccent medicinis iuuabitur. Si pars quæpiã ei⁹ cæteris partibus sit siccior, quæ minus siccent requiret? An liquido pa-

Redit ad rem.

Idiosyncrasia.

Sicut totũ corp⁹ si tẽperamentũ ei⁹ sicci⁹ sit: sicciora desyderat: sic etiã pars.

tet hic quoq;, quæ pars ſiccius temperamentum obtinuit: hanc etiam quæ magis ſiccent poſtulare. Quæ humidius ſit ſortita, minus ſiccā- tia. Atq; hoc totū ꝑtermittunt amethodi iſti Theſſalij, qui vnam om- ni particulæ congruere medicinam putant. Empirici quātum in hoc Theſſalios iſtos methodicos ſuperant: tantū a veris methodicis logi ciſq; ſuperantur. Habent eñ ꝑfecto illi quoq; ab ipſo ſcilicet vſu edo cti, aliud medicamētū ad ea vlcera, quæ in oculis accidūt, aliud ad ea quæ in aurib⁹, aut articulis, aut carnibus, aut ſola cute. Cæterū quod nec in ijs ſe transferre ad alia poſſint: ex ijs quæ ſupra diximus faci- le patet. Quoniam autem et de his ſatis iam dictū eſt, rurſus ad diſ- putationis initiū reuertamur. miſceamuſq; vlceri omnes qui ſimul cū ipſo incidunt affectus. ab intemperie primū orſi. Si eñ exulcerata ca ro vel prius etiam ex quauis occaſione fuit, vel ipſo vlcerationis tē- pore, iuſto calidior frigidiorue eſt effecta: vtiq; medelam exigit, quæ nō modo moderate ſiccet. ſed etiam in tantū calfaciat, refrigeretue: in quantū ſubiecta caro a naturali ſuo habitu receſſit. Cum fieri non poſ ſit, vt in vlcere, vel carnis productio, vel ſinus impletio, vel aggluti- natio, vel cicatricis inductio, recte vnq̄ cedat: niſi ſubiecta caro ꝓ na turali modo ſe habeat. Nec fruſtra dictū ſupra eſt, hæc oīa naturæ eſ- ſe opera. Purgari tamen ſordida minuiq; ſupcreſcētia, hæc fieri etiā carne naturalem ſtatum nō ſeruante licet. propterea quod tantū medi camentoꝝ ſunt opera. Quocirca legitimi vlceratarū partium tempe ramenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere ſtudes: maior tibi ſollicitudo erit. Seruari nāq; debebūt na turæ motus, quos comprehenſorum ſingula comitātur. At alias non ſeruabūtur, niſi prorſus ſe pro naturæ ſuæ ratione pars habeat. Velu ti igit̄ ſi phlegmone cū vlcere vna eſſet, priuſq̄ hæc diſcuſſa eſſet, ne mo id vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere, tenta- ret: ad eūdem arbitror modū etiam, ſi ſine phlegmone ſola ſubſit intē- peries: nullum hoꝝ fore prius ſperabimus, quā illa ſit ſanata. Rur- ſus igitur hinc indicatio quædā, ad medicamētoꝝ quæ ſuperius cō- prehenſa ſunt inuentionē oritur. Quippe omnia ea ſiccantia erant. ſed diſſidebant inter ſe pro intenſionis remiſſioniſq; modo. Cæterū definitum antea non eſt, quatenus in calefaciendo frigefaciendoq; ſe haberent. ſed methodus hoc quoq; inueſtigandum cogit. Non eñ tantum an ſiccet: ſed an etiam non valde calefaciat. aut refrigeret ex- pendi oportet. Ergo altercū, hyoſcyamū græce vocant, & mandra- gorā, & meconiū, ceu ſupra modū refrigerantia fugies. tametſi ſic- cant ea quoq;, quātum ſit vlceri ex vſu. Reſina vero, et pix, & aſphal tus, quāq̄ modice ſiccant: tamen imodice ſunt calida. Ideoq; eis ne-

Miſcet̄ vl- cus cū oīb⁹ q cum eo ſi mul icidūt affectib⁹.

Vlceris cū intēpie, cu- ratio.

mo vtetur solis, nec aliter: nisi cum leuiter refrigerātibus admixtis, vnum ex omnibus medicamentum fecerit quod sit temperatum. Si igitur hæc ita se habent, sicuti profecto habent: inspici etiam conueniet, & circūdantis nos aeris temperiem. Siquidem veluti medicamētum quoddam, is quoq; corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore vel frigore est: sanationem moratur. Dāda igitur opera est, vt medicamenta excessui occurrāt. Ideoq; Hippocrates in calidioribus anni temporibus, ijs quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus, per frigidiora. Non ignoras profecto hic quoq;, ex stupidis Thessalijs quēdam fateri, quo pacto in calore & frigore se habeat, qui ægrum continet, aerem inspicere: nō tamen anni tempora a se inspici. quasi nomina ipsa temporum anni prosint obsintue, nō eorum temperamēti ratio. aut non huius causa veteres ad ea respexerint. Verum quod qui certa methodo curare vlcus debet, huic necesse sit tum ad prima & maxime elementa venire, tum anni tempora, & corporum temperamenta non in toto modo: verūetiā in singulis partibus consyderare: abunde monstratum reor. Rursus vero repetendum hoc etiam loco est, quod prius diximus in indicatione quæ a sicco humidoq; sumitur. Nam sicuti in illis humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nunc calidior calidiora, frigidior, frigidiora requiret. Contrariam scilicet ijs quæ præter naturam, & ijs quæ secundum naturam sunt indicationē præstantibus. quippe quæ secundū naturam sunt similiū sibi, indicatiua sunt. quæ præter naturam, cōtrariorum. si modo illa seruari, hæc summoueri desyderant. Ac quod tum corporū temperies, tum anni tempora, tum partiū naturæ, consyderanda ab eo sint qui probe vlcus sit sanaturus: clare me docuisse existimo. Ad hæc quod prima quidem medicationis indicatio a solo sumatur affectu, remedia tamē inueniri non posse, nisi prius ad corporum elemēta sit ascensum, & ægri temperamentum perpensum, non corporis modo vniuersi: sed etiam afflictæ particulæ. Cum hoc quoq; ambientis temperie æstimata quæ vtiq; cum ad præsentes status, tum vero regiones extenditur. Quod autem contrariæ subinde in vna curatione indicationes sint, atq; has queādmodum tractare conueniat: latius quidem dicetur in sequentibus, non tamen alienū sit, nunc quoq; paucis de ipsis egisse. Etem quod ægri temperamentum sit humidius, particula ipsa quæ laborat siccior, aut contra quod hæc sit humidior, totius temperamentum siccius: mirandum non arbitror. Pari modo in calore & frigore, quod contrario temperamento sit pars cum toto. Veluti igitur si totum corpus medio temperamento esset, quod esse optimum docuimus, nihil

Ambientis quoq; aeris inspiciēdā tēperiem.

Hippo.

Limitatio modi i calido & frigido a natura corporis.

Cōtrariæ indicationes quemadmodū tractādæ

In corpore optimi temperamenti mutãda medicamenti vis qđ ad corpis naturã ptinet non est.

plane quantum ad laborantis naturam attineret in medicamentis nouaremus: ita vbi vel siccius, vel humidius, vel calidius, vel frigidius iusto cernitur: eatenus intendere vires medicamentorum oportet: quatenus corpus ad naturalem intemperiẽ est versum. Nõ eñi arbitror excidit nobis quæ naturalis intemperies sit, et quæ præter naturam. Dictum eñi de ipsis est in alijs, ac pcipue in libro qui de inæquali intemperamento est inscriptus. Pone igitur totum laborantis corporis tẽperamentum humidius esse, eoq; medicamẽta desyderare, quæ minus siccent, ipsam vero ægram particulam ex earũ numero esse, quæ sicciores sint, qualia esse diximus, quæ minus sunt carnosa. Cuius generis sunt quæ circa digitos, et articulos habentur. Præterea quæ circa aures, & nasum, & oculos, et dentes sunt. ac vt semel dicam vbi crebræ cartilagines, & mẽbranulæ, & ligamenta, & ossa, et nerui sũt, Adeps vero, et caro, vel omnino nulla est vel per quã exigua. Diuersa autem in his est ea, quæ a patiente particula accipitur indicatio, ab ea quæ ex ægri sumitur natura. Quare si quanto ægri temperamentũ iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior: nec adijciendum, nec detrahendum pharmaco quicq̃ est. sed tale adhibendum, quale si vlcus in medij temperamenti particula consisteret, adhiberemus. Sin siccior debito particula magis fuerit, quã corporis temperamentum iusto est humidius: vtiq; in tantum intendi siccitatem medicamẽti cõueniet: quantũ particulæ temperamentũ, totius temperamentum excedit. Veluti si quatuor numeris sit exulcerata pars, medio temperamento siccior, ægri natura gradibus tribus humidior: manifestum est particulam, quæ nunc exulcerata est, siccius vno gradu desyderaturã medicamẽtum, quã quæ sit temperata. Quod autẽ hæc omnia cõiectura sint accipienda, tum quod optime conijcere poterit, qui in ratiocinando de his sit exercitatus: liqdo patet. Ac in talibus quidẽ omnibus contrariæ subinde indicationes vno tempore fiũt. Neq; eñi est quod de indicationibus, quæ a calido et frigido sumuntur etiamnum dicam. vtpote quæ ad portionem dictorum intelligi possũt. In alijs vero etiam in temporibus quibus perficiendæ sunt indicationes separantur. in principio præsertim curationis altera cessare, altera officio fungi. Sicut exempli causa, cum vlcus cauũ simul sit, et admodum sordidum. Quippe affectus præter naturam in hoc triplex est, vlcus, cauitas, & sordes. Ordo vero sanationis a sorde expurgãda ordietur: quod videlicet nec glutinari quicq̃, nec carne impleri potest, priusq̃ purum fuerit. Secundũ locum exiget cauitatis sanatio. Si naq; vel glutinabimus, vel cicatricem inducemus, vel (vt sũmatim dicã) curabimus vlcus: cauitatem implere non poterimus. Pone ergo non

Cõtrariæ indicatiões q bus simul subseruire nõ licet.

De Curatione Vlcerum compositor[um] cum uarijs et multiplicibus symptomatis.

solum tria hæc particulam obsidere: sed etiam phlegmonen, vel Erysipelas, vel gangrenam, vel intemperiem aliquã simplicem, compositãue. Nũ nam hic manifestũ est, quod nisi quis illam prius sanauerit: implere cauũ vlcus non poterit: Quippe dictum supra est, carnis generationem ex sana quæ subiecta sit, ortum habere. Ex ea vero quã phlegmone premit, et intemperata, et vno verbo ægrota: caro gigni noua non potest. Ergo in omnibus eiusmodi complexiõibus triplex tibi propositus finis erit. vnus veluti a causis sũptus, eius quod post futurum est, Alter vt quod rationem optinet, eius sine quo non. tertius eius quod veluti accelerantium, & vrgentium nominatur. Siquidem iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet. vt q̃ concrescere secum quod vlceratũ est faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris rationẽ ei⁹ sine quo non. Atq; hanc sordes interpellans curationẽ moratur. Habet vero & ipsa cauitas ad vlcus rationem eius sine quo non. Quando nisi cauitas prius impleta sit, induci cicatrice vlcus non possit. Ergo si ad hæc respexeris: ordinem sanationis inuenies. veluti si phlegmone, & cauitas, & vlcus, & sordes simul in eadem particula constiterint: primum phlegmonen, secundo loco sordem, tertio cauitatem esse sanandam, & quarto vlcus. Ac in iam dictis quidem, tum ordo, tum agendorum inuentio ex his sumitur. Vrgentis vero indicatio inter ista non habetur. in alijs autem habetur. Nam affectus vnde primũ maximeq; iminet homini periculum: hic primus curari debebit. Interim vero non prim⁹ modo: verũetiam solus, veluti si puncto musculi capite, conuulsio quæ nulla conuenientiũ medicamentorum vi remittitur superueniat. Quippe præciso per transuersum toto musculo, cõuulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Ad eundem modũ cũ e vena vel arteria sanguis ĩmodice profluit, si totũ vas per trãsuersũ praecideris vlcus qdẽ ei⁹ sanare postea non poteris, periculũ tñ qđ ex profluuio sanguinis impẽdebat, sustuleris. Iã neruũ pũctũ sæpe cogimur trãsuersũ praecidere, quoties vel cõuulsiões, vel deliria, vel ãbo, magna ægreq; sanabilia superuenire vulneratiõi cernimus. Pari modo vbi luxatio cũ vlcere in aliquo maiorum articulorum ĩcidit: vlc^a sanam⁹, luxationẽ insanatã relinqmus. Qñ si hãc quoq; sanare conemur, cõuulsiões omnino sequentur. Tertius itaq; propositus medẽti finis is est, q ad id quod vrget, attẽdit. diuersus nimirũ a duobus illis modo dictis. Neq; enim idem est, aliquid vel vt causam consyderes, vel vt id quod rationem optinet eius sine quo non, vel vt quod vrget. Sed & quod vrget, tum eiusmodi interdum esse, vt alium insanabilem affectum relinquat, dictum iam est. Tum vero affectum ipsum nõ nunq̃

Generatio carnis ex sana carne ortum habet

In cõplicatis affectib⁹ tria spectãda esse. ut et inf: lib^o 7: cap: 12°:

ex^o curationis in qua habes q^r indicationes

Primũ curãdũ esse id qđ vrget.

p^o curandus e affectus qui magis adurit.

non necesse sit neruum transuersum incid[ere] ut Venam:

Nerui totalis præcisio.

Notasi cum ulcer sit luxatio prius ulcus esse sanandum ut 4. de artic: t. 16.

Indicationes simul complicatæ si fuerint tria an oculos habenda sit

Ordo Curationis, in hoc casu uidendum est illud sine quo non aliud potest curari.

Vt causa ut causa ut effectus consequatur. 1. ordo Causæ et effectus

Vt causa una magis q ab alia periculum immineat. 1. Prestantia affectus, tunc n. succurrendum est illi affectui quod magis urget.

a nobis ipsis induci, partim in neruo puncto, vel tendone, vel vasorum cuiusq̃ sanguinis profusione, partim in capite vulnerati musculi. Nam vbi luxatio cum vlcere vna consistit, non ipsi affectum facimus: sed tantũ eum qui factus est, nõ sanamus. Dicetur vero de ijs accuratius in sequentibus. In præsentia nãq; redire ad proprias vlcerũ differentias placet, ac propositum sermonem breuiter cõplecti. Quo si qua ex his etiam indicatio remediorum sit reliqua: eam non prætermittamus. Ergo putrescens vlcus, & quod exeditur, & quod gangrena, & quod erisipelate affligitur, & cancerosum, & dolens, & indolens, quæq; alia id genus veluti vlcerum differentias loquũtur: si qs empiricam curationem prodens, nec aliud cogitãs pertractet: nõ est cũ eo contendẽdum, si vlcerũ ea differentias nominat, Millies enim dictum est, non oportere de noĩbus contẽdere. Sin tanq̃ artificiosum aliquid de indicationibus dicturus: docendus est, omnes iam dictos affectus compositos esse. Alias vero esse differentias simplicis soliusq; vlceris, et cui nullus alius adiunctus sit affectus. Nã si ab acuto aliquo facta tantũ diuisione, forma eius quod vulnerauit impressa est: existent profecto sic multæ vlcerum differentiæ. obliquorum, rectorum, pampini modo retortorũ, hami ritu vncorũ, aliter quocunq; modo se habẽtiũ. Atq; hæ quidẽ differẽtiæ oẽs a figura sunt. A magnitudine rursus pro maioris minorisq; ratione mille aliæ. Nam et magnũ, & paruũ, & maius, & minus vlcus vlcere, tum dicitur, tum vero est. Quinetiam breue, & longũ, in sũmo residens, & in profundũ penetrans. Atq; in singulis horum, tum quod magis tale, minusq; est, siue in spatij, siue magnitudinis, siue quãtitatis, siue quocũq; modo appellasse libet differentia. Quod si hæc ita se habent omnino profecto, & æquale vlcus, & inæquale in alto differentiæ erunt. Quippe diffisso si ita sors tulit, per lõgitudinem femore, potest superior diuisionis pars altæ descẽdere, inferior in sũmo corpore herere. aut cõtra, in sũmo esse, q̃ superior est, profunda q̃ inferior. Iam illa quoq;. Nẽpe diruptũ aliqua ex parte, aut ex toto fuisse, & incisum fuisse, & vbi quod vulnerauit, obliq̃ sub cutem se dedit, alterã vlceris partem in cõspectu esse, alterã sub cute latere, idq; vel ex supnis partib⁹ esse, vel internis, vel lateralibus: oĩa hæc vlceris differẽtiæ sunt. Ab ipso tẽpore rursus aliæ vlcerũ differẽtiæ sumunt, cruentũ, recens, exigui temporis, & diuturnum. Atq; in omnibus his ipsa maioris minorisq; ratio numerosa est. Atq; ab ipsa vlceris natura hæ differentiæ sumuntur, maxime quidem propriæ quæ a substantia rei capiuntur. Nempe quæ a figura ducuntur, & a diuisionis magnitudine. Idq; vel in longitudine, vel in altitudine, vel in ambabus.

Simplicis soliusq; vlceris differentiæ.

A figura.

A magnitudine.

A tẽpore.

Cap. X.°

Vlcerũ differentię à quib. sunt auspicandę

Quę sine propriç diffe

Præterea æqualitate in his & inæqualitate. Extrinsecus vero accedētes, et quæ scilicet rationem optinent eius sine quo non. Tum a tempore in quo factū vlcus est (ita eñ aliud recēs, aliud vetus vocatur): tum ex eo quod totum, parsve conspectum fugit, vel conspiciendum se præbet. Iam vero & a generatiōis ratione, eo quod totū sit incisū, vel totum diruptum, vel pars incisa, pars dirupta. Quod si quę a loco quoqꝫ in quo est vlcus, differētias cēseas: veluti si finis musculi, vel principiū musculi, vel mediū musculi, vel cutis sit quod vlceratū est, vel iecur venterue sit, in quo vlcus consistit: fuerint profecto, & ipsæ vlcerum differentiæ, non vtiqꝫ a propria ipsorum natura: sed a locis in quibus consistunt desumptæ. At cū phlegmone quis obsessum vlcus dicit, aut supercrescente carne pressum, aut cauū, deinde similes vlceris differentias dixisse se, ijs quas modo retuli putat: hunc necesse est in medendi methodo falli. Quippe græce phlegmænon elcos ex formula dictionis similē habet interpretationis figurā, cū paruo vlcere. Cæterū quod significatur simile non est. Siquidē ꝓfundum, aut summo tenus factum, cū de vlcere dicimus: ꝓpriam eius differentiam ostēdimus. Phlegmænō vero omnino vlceris differentia nō est. Cū possit phlegmone pars affici, etiam vbi vlcus non sit. Quo fieri (arbitror) vt hic immutare dictionem liceat. Si eñ accidisse alicui vlcus cum phlegmone dixeris: proprius ad rei naturā, & clarius interpretatus sis. Non aūt si alij cum magnitudine, alij cū paruitate factum dicas. Quippe cum & magis ex natura rei, & clarius loquere: si huic magnum accidisse vlcus, illi paruum dixeris. Adeo si fieri possit, vt mutata dictio, et rei naturæ conuenientior, et audituris clarior sit: cō mittendum non est quo minus id fiat. Quippe caput ad effugiendā in rebus deceptionem est, vt definita locutione vtare. Quānam igitur in talibus methodum statuamus. Etenim tradenda quæpiam præceptio est, ac veluti scopus, quo semper intentis discernere statim liceat: differentiam ne alicuius affectus dixerit quis, an alterius affectus complexum. Esto igitur tibi discrimen hoc, quod consistere seorsum, & per se potest: id nullius vnq̄ alterius fuerit differentia. Ergo magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus, & figura, ex eorum numero sunt: quæ alijs accidunt. Vlcus, phlegmone, gangrena, & putredo, singula seorsum, & per se cōsistere possunt. Sunt nāqꝫ corporis nostri affectus quidā ꝑter naturā, minime ea quæ affectibus necessario accidunt. Quippe omnibus his necessario accidit, vt vel parua sint, vel magna, vel æquabilia, vel inæquabilia, vel recentia, vel inueterata, vel euidenter appareant, vel condantur, nec videantur. Phlegmone vero affici ex

Discrimen differentiæ alicui⁹ affectus, ab affectu.

ijs quæ vlceri accidunt non est, veluti nec putrescere, nec gangrena tentari. Sunt enim hæc omnia ex morborum genere. Siquidem affectus præter naturam sunt, et actionem vitiant. Alio rursus modo vlcus crucians, & vlcus sordidum, ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur. Cæterum compositum quippiam hic quoque indicatur. Sed diuersa ratione: quam vt phlegmone tentatum, aut putrescens vlcus dicebatur. Quippe illic affectus sunt phlegmone, & putredo: hic dolor: & sordes, ex symptomatum sunt genere. Pari modo & cum dicitur, cacochymon vlcus, id est vitioso succo obsessum, aut fluxione vexatum, aut arrosum: causa cum affectu copulatur. Manifestumque ex talibus est methodi eius, quæ de medendo instituitur, primos, ac simplices, sineque vlla compositiōe morbos, veluti elementa quædam esse. Quo magis in commentarijs, qui de morborum differentijs sunt scripti, omnes eos enumerauimus. Sane nihil referat primos, an simplices dixeris. Quando quod primum est, simplex est. & quod simplex, primum. ideoque etiam elementare. Indicatio vero curationis, ex differentijs fit. sed non omnibus. Nam recens, vetusue vlcus nihil indicat. Quamquam indicare videtur nonnullis. sed hi seipsos fallunt. non aliter, quam in his, quæ ad victus rationē spectant. Cū aliā initij, aliā incremēti, aliā summi vigoris, aliam remissionis indicationem esse dicunt. De quibus latius in sequentibus dicturus: non est quod nunc sim verbosior. Verum quod tantum ad rem præsentem sit satis: id adijciam. Recens vlcus cum omnino ab altero quolibet affectu est liberum, nec symptoma vllum habet adiunctum: aliam putant indicare curationem quam vetus. Id vero non ita se habet. Siquidem quod vlcus tantum est, nec quicquam aliud, est porro eiusmodi, cui nec cauitas adest, nec dolor, nec sordes, quodque & omni alio affectu est liberum, & ipsam tantum vlceris sanationem desyderat, cuius vtique propositus finis, vel vnitio, vel agglutinatio, vel coitio, vel continuatio est (Quippe millies diximus licere appelles vt lubet, modo rei nihil mutes): eiusmodi igitur vlcus, siue recens, siue antiquum sit: eādem semper curationem requirit. nihil plane proprium indicante discrimine eo, quod a tempore sumitur. At si cauitatem alte reconditam sub cute habet: consyderare oportet, vtrum ea in superiore parte sit, ita vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet: eadem quæ aliorum curatio est. Cui nō est: huic ipsi moliamur effluxum oportet. Eius duplex ratio est, alias tota cauitate desecta, alias in fundo tantum aperta. Quando vero harum alterutra sit ineunda: docebit tum locorum ipsa natura,

Quod primū est, simplex est. & quod simplex, primum.

ut simplex q.o primum et contra.

Vlceri quod sinū habet recōditum: moliendus effluxus est.

tum vero vlceris magnitudo. Si nãq; et loca ipsa dubiã sectionẽ faciant, et vlcus magnũ fuerit: in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, perscindere pstat. Deligatio vero eius incipiat quidẽ superne, finiatur infra, vbi scilicet patet effluxus. Quod autem differentia ea, quæ a vulneratis omnibus particulis sumitur, ad indicandam curationem sit maxime opportuna: id in superioribus est dictũ. Verũ ea quidẽ vt similariũ, hæc cuius nunc memini, vt instrumentaliũ est indicatio. Sane dicetur de ea, quæ vł vt similarium corporum, vel vt instrumentalium indicatio est, in sequentibus vberius. Nunc ad proprias vlcerum differẽtias est redeundum. Ac de ipso seu trãsuersum sit, seu rectum, seu profundum, seu in summo corpore, seu paruũ, seu magnũ definiendum. Trãsuersa nãq; vlcera, eo quod labra eorum magis dissident, absuntq; a sese, coniũgi diligentius postulant. Ideoq; tum suturis, tum fibulis in his est vtendum. Quæ vero per lõgitudinem musculoꝝ sunt facta: hæc si a duplici initio deliges, nec suturis, nec fibulis, egebis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis vtere. Sufficient autem paucissime omnino suturæ. Et magna quidem vlcera, si recte ea, que prius dicta sunt meministi: ijs quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parua vero, vel quæ moderate siccent, abunde sanauerint. Profunda vero vlcera, omnino etiam magna sunt, voluntq; tum a duobus initijs deligari: tum vero nec labra sua ꝑpropere glutinari. At quæ profunda, multum lataq; sunt, vt duplici ratione sunt magna: sic duplicem quoq; indicationem pstant. Itaq; et quæ valenter siccent, postulant, & ne immature labra coniungas: & vt a duobus initijs deliges, & vt altis suturis consuas. Ad eũdem modum, & si multæ simul differẽtiæ coierint, quarum sua cuiq; sit indicatio, si quidem inter se minime pugnent: omnibus vti maxime expedit. Sin aliquatenus secum pugnent, queãdmodum distinguere de talibus oportebit: dictum quidem alicubi in præcedẽtibus est. locupleti⁹ tamen dicetur in sequentibus.

Nunc eñ finiẽdus hoc loco tertius hic liber videtur. In quarto qui sequetur de ijs affectib⁹, qui vlcera comitari plurimũ solent: disceptatio erit. Tradentur autem cum his etiam internarũ causarũ curationes.

Marginalia: Nota de ligatione facienda — De trãsuersis vlcerib⁹ — De ijs quæ p lõgitudinẽ musculi sunt facta. — De magnis & paruis. — De pfũdis. — De pfũdis simul latisq;

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER QVARTVS.

VNum esse morborum genus ipsam quoq; cõtinuitatem solutã diximus. Hæc in omnibus animalis partib⁹ incidit, nõ tamẽ vnũ nomẽ in oib⁹ sortit̃. Quippe q̃ in carnosa parte, vlcus. in osse fractura, græcis catagma dicitur. in neruo, ruptio. græci spasma vocãt. Eiusdẽ gñis sũt & q̃ græci iterũ apospasma & rhegma et thlasma dicũt. Illud in ligamẽto, hæc in vasis, musculisq; ex violẽto ictu, vel graui casu, vl' alio quopiam valẽte motu excitata. Quæ vero ecchymosis græce dicit̃, plurimũ vna cũ cõtusiõe ruptiõeq; incidit. Fit aũt aliqñ et ex oris vasorũ aptione, quã anastomosin vocãt, & ex ea q̃ a nõnullis diapidesis dicit̃. Aliud vtiq; tũc solutæ cõtinuitatis gen⁹. Iã vero & ex erosione quã anabrωσιn græce vocãt: soluit̃ interim in aialis partib⁹ continuitas. Verũ is iam mixtus affectus est. Vt q aliud quoddã morbi genus adsciscat, quod in quãtitate partiũ consistit. Veluti supra cum de cauis vlceribus ægimus, est monstratum. Est eñ horum ipsorum duplex ortus. alias ab excisione. sæpe ab erosione proueniens. Verum excisio quo pacto eueniat, non latet. Erosio si intrinsecus ab ipso animali p̃uenit: vitiosi succi soboles est. Sin extrinsecus: aut a valentib⁹ medicamentis fit, aut ab igni. Et sane (vt dictum supra est) diligenter attẽdere oportet, et simplices affectus a cõpositis discernere. Cũ simplici morbo simplex adhibenda curatio sit. composito, nõ simplex. Ac quænã in cõpositis curãdis tenenda methodus sit, supra est dictũ. Cæterũ nõ tantũ generalitatẽ eius didicisse: sed etiam in singulis eius partibus exercitatũ esse oportet. Cũ in his quoq; non paucis methodis (vt ita dixerim) particularibus sit opus. Propterea qđ cuiq; morborũ speciei, sua sit methodi species. Ergo quod reliquũ est, vlcerũ curationis in hoc libro exequamur, hinc sũpto initio. Omne vlcus aut solum est, ipsumq; per se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsũ p̃cedẽte, aut sequẽte alio affectu: aut cũ alio quopiã vno, multisue cõsistit. Quorum alij non modo statim ab initio vlcus excitarunt: sed etiam nunc maius efficiunt, alij eius sine quo non, vt ad curãdi opus rationẽ optinent. Verum de his prius dictũ est. At q̃ maius vlcus reddũt: de ijs hoc volumine aget̃. Ac duplex in his curatiõis cõsiliũ est:

Catagma. Spasma. Apospasma Rhegma Thlasma. Ecchymosis. Anastomosis. Diapidesis Anabrωsis

Erosionis causæ.

De his quæ maius vlc⁹ reddunt in hoc libro agi.

vt vel eiuſmodi affectus e corpore prorſus eximas, vel incõmodum quod inferunt vincas. Verũ hoc vbi exiguus plane affectus eſt, fieri licet: vbi magn⁹ eſt, duci ad cicatricẽ vlcus prius nõ poterit: q̃ illi affectui remediũ attuleris. Ergo quinã & quos numero eiuſmodi affect⁹ ſint: diligenter nobis conſyderandũ eſt. inde nimirũ ſũpto initio: vñ ſupra eſt cœptũ. Omne vlc⁹ ſiue ſolũ ſit, ſiue vna cũ cauitate: & ſubiectam ſibi carnẽ naturaliter ſe habere poſtulat, & ne qd inter oras conglutinandas interſit. qđ tñ ſæpe fit. ita vt pilus, arena, ſordes, oleum, aliudue id gen⁹ glutinationẽ ꝓhibeat. Cæteꝝ hæc ceu ſymptωmata q̃dã vlceꝝ ſũt, & q̃ morari ſanationẽ, ſi ſint, poſſũt. officere ſi nõ ſint, nõ poſſũt. Subiectę vero carnis affectus cauſæ rationẽ optinet, ad id qđ efficit. Quippe ex hac, & ꝑ hãc, tũ q̃ diſſidẽt glutinant: tum q̃ caua ſunt, carne implent. Hanc ergo plane ꝓ natura ſua ſe habeat oportet: quo hæc vtraq; cõmode ꝑficiant. Atq; recte hæc qdẽ ſe habuerit: ſi id quod reliqs etiã oïb⁹ eſt cõmune, ꝓpriũ tẽpamentũ tueat. Itaq; temperatã eſſe ſubiectã carnẽ, ad vlcera tum glutinãda, tum carne implenda prorſus oportet. Nũqd igit hoc tãtũ ſatis eſt? An etiã ſanguinem qui cõfluit, & bonũ eſſe et modicũ quãtitate oportet? Mihi id quoq; multo maxime verũ eſſe videt. Nã & q corruptus ſanguis eſt, tãtum abeſt, vt ad glutinandũ, et carnẽ implẽdũ ſit vtilis: vt etiã ipſe nõnũq corpus erodat, atq; exulceret. et mult⁹ humor cũ in vlcerib⁹ excremẽta creet, ſanationẽ (ceu prius dixim⁹) morat. Atq; hi tres ægre ſanabiliũ vlcerũ modi vident. Qui ex intẽperie ſubiectæ ꝓuenit carnis. qui ex vitio cõfluẽtis fit ſãguinis. & tertius q ex mẽſura cõfluẽtis naſcit. An nõ ita faciẽda diuiſio eſt. ſed ſic poti⁹? Nẽpe ægre ſanabiliũ rebelliũq; vlcerũ, alia ꝓpter vlceratæ carnis intẽperiẽ, alia ob cõfluentem humorẽ: talia fieri. tũ intẽperiẽ rurſus ipſam, bifariã diduci. Cũ alias in qualitate ſola naturæ modũ egreſſa ſubdita caro ſit: alias etiã cũ acceſſorio quopiã tumore. Iã ipm cõfluxũ bipartito etiã ſcindi. Nẽpe in cõfluẽtis ſucci, tum qualitatẽ, tũ quãtitatẽ, interim vero miſceri dictoꝝ affectuũ, aut aliquos, aut etiã pariter oẽs. Porro tradẽda eſt medẽdi method⁹ nõ oïm ſimul: ſed cuiuſq; ſeorſũ. Ac carnis qdẽ intẽpies, ſi ſqualẽs ſiccaq; videt: aq̃ tẽpata fouẽs humectãſq; corriges. Quoties aũt eo remedio vteris, eſto tibi ꝑfuſionis, humectationiſq; meta, vt cum primum rubeſcit, attolliturq; particulæ moles: tum deſinas. Quippe ſi vltra ꝑfundas: quod attraxiſti, id euocabis. Itaq; nihil ꝓfeceris. Qui etiam medicamẽtoꝝ humectandi facultas plenior eſto: q̃ vt in ſana carne præceptum eſt. Si vero humidior, q̃ pro naturali habitu caro fuerit: contraria ratio ineunda eſt. ac medicamentorum facultas ad ſiccius transferenda. Aqua vero nullatenus ad-

Tres ægre ſanabilium vlceꝝ modi.

Aliter diuidit.

Methodi curãdi, ſinguloꝝ.

Siccæ intẽperiei curatio.

Humidioris intẽpiei curatio.

mouenda. imo si lauandũ vlcus videtur: vinũ, aut posca, aut decoctũ austeræ cuiusq; herbæ præparandum. Eodemmodo et calidiorem, q̄ par est carnis habitum refrigerabis, & frigidiorẽ, calefacies. Agnosces vero horum vtrũq;, partim colore, partim tactu, partim laborãtis sensu. Quippe alias vstionem sentire se fatentur, alias manifestum frigus in particula, gaudentq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et alijs quidem rubor lenis insidet, alijs color magis albicat. Verum hæc distinguere propositi operis officium non est. Quippe in quo non dignoscendi, sed medendi methodum instituimus. sed consequentia quadam sermonis inuitante digressi in hanc sum[9]. Rursus igitur ad ea quæ proposuimus reuertamur. Partium quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt: earum prius sanandus tumor est. Quæ vero omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit: in sequentibus dicet̃. Nũc quantũ eius rei cõiũctũ cũ vlcerũ curatione est: tractabitur. Cũ labra tantũ vlceris decolorata dura ve plusculũ fuerint: excidenda ea sunt ad sanã vsq; carnem. Cũ vero ampli[9] ꝓgressus eiusmodi affectus est: deliberatio incidit excidẽdũ ne omne id sit, quod ꝑter naturã visitur: an spatio potius curãdũ. Proculq; dubio est, ægri animũ hoc casu cõsulẽdũ esse. Aliqui enim longiore tempore curari citra sectionem malunt. Aliqui quiduis subire dũmodo citius sanentur, sunt parati. Aeque vero et mali succi, qui ad exulceratam partẽ cõfluit, vt vlcerãs quidẽ est, sanatio eius hic dicet̃. vt malignus succus est, aut copia redundãs, in ꝓprijs ipsoꝝ locis tractabitur. Cũ ergo q exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec m[l]to deterior sit, auerti hũc regeriq; cõueniet, astrictis scilicet refrigeratisq; ijs particulis, q̄ añ exulceratæ sunt. Inchoãda quoq; deligatio est a laborãte ĩpa particula, deducendaq; versus sanam. veluti in fracturis ossiũ ꝑcepit Hippocrates. sed & q̄ vlcerib[9] ĩpis admouentur pharmaca siccent valentius oportet: q̄ ea quæ simplici admouẽt̃ vlceri. Quod si sisti cõpesciq; medicamẽtis influxus nequeat: causa ei[9] inuestigãda est. atq; hæc prius adimẽda. Ac siquidẽ ob partis q̄ fluxũ recipit ĩbecillitatẽ aliquã id fiat, huic nimirũ medẽdũ est. Fuerit autẽ hæc vlceratæ quoq; partis ꝓpria quædã curatio. Sin propter sanguinis copiã, vitiosũue succũ, vel corporis totius, vel alicuius suprapositarũ partium: illa scilicet prius sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quã plus iusto succoꝝ illi influit: omnino ab intemperie prouenit. Non tamen ab omni. Eoq; fit, vt exulcerata caro nonnũq̄ intemperata tantum sit, non autem imbecilla: nonnũq̄ vtrũq;, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis, valẽtior intẽperies causa est. hãc autẽ sicut pri[9]

Marginal notes:

Calidioris itẽp. curat.

Notæ caloris & frigoris.

Vlc[9] cũ tumore particulæ.

Laboꝝ vlceris q̄ decolorata dura ve sũt, curatio.

Mali succi & exulcerãtis curatio.

Valẽtiorẽ ĩtẽperiẽ imbecillitatis eẽ causam.

dictũ ẽ, curabis, vtiq; calidã, refrigerãdo, siccã, humectãdo, frigidã, calfaciendo, humidã siccando. Quod si frigidior pariter humidiorq; locus sit: calfaciendo pariter ac siccãdo. & in alijs ad eundem modũ, vincentem videlicet qualitatẽ contraria semper oppugnans. Huius rei ratio hæc est. Quidquid rectum est non in animalibus modo plãtis ve: verũetiam alijs quibusq;: id symmetron est, mediũq;, & omnis vitiosi excessus expers. Cui enim nec demere quicq̃, nec adijcere, nõ partem aliquã, nõ qualitatẽ possis: prorsus id recte se habet. Contra, quod demi sibi aliquid, adijci ve postulat: id iam ab optimo statu recessit. Ad quem vtiq; redire aliter non est: nisi & quod superuacuũ est tollatur: & quod deficiens est, adiungatur. Ac de ijs quidem, quibus partes quæpiã abundant, deficiunt ve, alibi sermo erit. Vbi vero qualitas aliqua plus iusto inualuit: ibi & continuo vinci contrariam illi necesse. Et continuo vitium corrigi. ex ea, quæ victa est restituenda. Quippe refrigerans quod imodice incaluit: vna & quod deficit restitues, & quod superat diminues. Quare quæ per intemperiem aliquã a naturali habitu recesserunt: eorum sanationem per ea, quæ cõtraria viribus sũt, fieri omnino est necesse. Atq; ad hũc modum caro, alia ve carnosa quæpiam pars, quæ fluxione humoris ob imbecillitatẽ affligitur, sanari debebit. Vbi intẽperiei affectum iam sanaueris: deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter plane nunc curata intẽperie: q̃ si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, nõ esse vlceris, sed intemperiei propriam omnẽ eiusmodi curationem. Ad eundem modum si aut alterius cuiuslibet particulæ occasione, aut etiam totius corporis, cum in eo sanguis mali ve succi redundãt, vitiosum aliquid exulceratis partib⁹ influxerit: medendum prius est, vel ei qđ fluxionis est causa, vel etiam toti corpori. Ita igitur & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Etiam qui ex liene, aut alia quauis notabili parte laborant, ipsa prius parte percurata, mox ad vlceris curationem accedemus. Cæterum nulla harum curationum ipsius est vlceris, sed alterius cuiusq̃ affectus, qui vlcus vel gignit, vel certe fouet. Nam illud quoq; iam definiri tempestiuũ videtur nullam externarũ, vel vt nunc loquuntur primitiuarum causarum, curationis indicatricem esse. sed huius indicationẽ ab ipso affectu initium habere. Quæ vero particulatim sunt agẽda, hæc tum ab eo quod prima indicatio dictat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæq; alia sunt his cognata, inueniri. Nam (vt breuiter dicam) a nullo eorũ quæ adhuc non parmanẽt indicatio sumi, eius quod ex vsu sit potest. Sed ꝓpterea quod ad eum affectum noscendum qui omnino tum rationem,

Ratio cui cõtrarium contrario oppugnandum.

Externas causas curationẽ nõ indicare. sed affectum.

Quid curationẽ indicet, qđ quæ particulatim sunt agẽda.

Curatio imbecillitatis partis vlceratæ ne fluxũ admittat amplius.

Quid vere recte se habeat

Perfecti definitio

Cap: 3º

Quod a Causa Primitiua non sumatur Indicatio sed facit tantum ad cognitionem prtis affectus ut inferius docet

Indicationes curatiuæ habentur a tribus

ab Affectu et morbo ipso

A parte loesa

ab Aere

tum sensum lateat sæpe cogimur de externa causa inquirere: opinatur vulgus hãc quoq; sanationis rationẽ indicare. Quod plane secus est. Apparet id liquido in ijs quib⁹ nosci affectus exacte potest. Siue enĩ ecchymωsis, siue vlcus, siue erisipelas, siue putredo, seu phlegmõe, in parte aliqua consistat: superuacuum est causam quæ horum quodli bet effecit, inquirere. nisi iam etiam faciat. Sic enim simul quod iam factum est curabimus: simul quod adhuc facit: facere inhibebimus. Si vero fecit illa quidem, cæterum iam abijt: vtiq; quod factum est cu rabimus, quod adhuc non est: nec si velimus, summouere id possum⁹. Quippe rei præsentis est curatio. Eius autem quod futurum est, pro uidentia. Quod vero nec nunc lædit, nec læsurũ timetur: id ab vtroq; artis munere, tum eo qđ curat, tum eo quod prouidet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec prouidentiæ ratio su mitur: sed vti dictum est, ad eos tantum affectus, qui nostram noticiã fugiunt, externæ causæ cognitio, est vtilis. Empiricis tamen ceu pars totius symdromes .i. concursus in quo curationẽ obseruarunt: exter na causa interim sumitur. veluti in ijs qui a rabido cane, & omnibus qui a venenosis bestijs sunt læsi. Quinetiam ex dogmaticorum quoq; numero ijs qui sine rationali indicatione, sola experientia curare se talia cõfirmant. Quippe his quoq; externa causa ceu pars totius syn dromes .i. concursus quæritur. His vero qui ex priore vsu venenosa rum animantiũ vim norunt, atq; ab hac indicationem curationis su munt: non sane ad curationis indicationem cõducit externa causa co gnita, sed ad præsentis affectus cognitionẽ. Nam pone sciam scorpio nis venenum frigida vi esse. sumãq; veluti a frigido remedij indicatio nem, nullo tamen signo intellegam, talem esse in hoc corpore affectũ: manifestum est si scorpium percussisse didicero, quod calfacere tũ cor pus totum: tum punctam ab eo particulam conabor. nulla amplius ex pectata experientia. sed ab ipsa rei natura indicatione sumpta. Mon stratũ enim in his libris est qui de medicamẽtis sunt inscripti, in qui bus exercitatum esse censui, quisquis ex his cõmentarijs fructum pci piet: nullam eiusmodi facultatem sine experiẽtia inueniri. Esset enim profecto felicitatis cuiusdam munus, si quis inspecto lithargyro, aut castoreo, aut cantharide: protinus eorũ vires intelligeret. Verũ sicut in omnibus peccata tum ab ijs qui modum excedunt, tum qui citra cõ sistunt cõmittuntur: ita nimirum hic quoq;, ac bis διαπασων (vt in p uerbio græco est) non semel arbitror inter se discordant, & qui neq; in hodiernum vsq; diem affirmant sciri medicamentorum vires, idq; post tantam experientiam, & qui ex vna experientia sciri eas censent. Nam & hoc præcipitanter inconsulteq; dictum est. si vtiq; inconsultũ

est quod fieri omnino non potest, & illud hominum est aut omnino attonitorũ: aut plane litigiosorũ. Verum de his plura expectare nunc non oportet, vtpote de quibus dictum latius est, tum in tertio de temperamentis: tum in ijs libris, quos de medicamentis inscripsimus. Cæterum (vt dixi) ad noscendos affectus aliquæ externarum causarũ conferunt. Vbi vero præsentis affectus nihil latet: nulla iam externæ causæ est vtilitas. Ac diximus quidem in superioribus, nõ esse in idẽ coniungendas vtrasq; doctrinas: sed seorsum empiricen, & seorsum tradendam rationalem. Memoria autẽ tenendum nũc quoq; est, quod quoniam propositum nobis in his cõmentarijs est solam rationalem tractare, quãq; ad quæpiam horum quæ dicimus nõ apponitur quod absolute vera non sint sed tantum ex methodicorũ sectæ sententia: aliquẽ tamen id per se ratiocinari, vtroq; apponere debere. Nunc enim ipsi apposuimus nullam externarum causarum ad curationis indicationem conducere, sed ad affectus aliquando agnitionem, fatentes videlicet externam causam ijs qui empirice quiduis curant: vnam esse partem totius cõcursus, idq; siue ij ratione reliqua curant: siue omnia empirice. In his autem quæ deinceps scribentur, non erit necesse hoc adscribere. Rursus igitur ad propositum redeamus, indubitatũ illud principiũ præsumentes, quo etiam in præcedentibus sumus vsi, vbi diximus quod finem quo medicus tendat, indicet id esse affectum qui curari desyderet. Ex hoc vero & reliqua omnia sumi. Quod vero cũ hoc nulla externæ causæ societas sit: ex ipsis maxime vlceribus a quibus sermo est ortus, intellegas. Finge enim ex eo quod in partem aliquam procubuerit natum vlcus esse. Quod si sit: ex vitiosis prouenire succis manifestum est. Ita enim in morbis facere natura solet, cum corpus expurgat: omne excrementũ ad cutim trudit. Atq; hanc quidẽ vlcerari, totum vero corpus purgari accidit. Quænã igitur est eiusmodi vlcerum sanatio? Nempe quæ reliquorum omniũ quib⁹ nullus affectus malignus, quod cacoethes græce vocant est adiunctus. Verũ si hoc sic se habet: manifestum est, nullam esse ad curationem a causa quæ vlcus excitauit, indicationẽ. At qui si vitiosus succus remaneret: omnino aliqua ab hac quoq; indicatio sumeretur. Et alioqui absurdũ sit, si curationem postulet: quod amplius non sit, aut si curationem indicet: quod nullius indigeat. Quare dicere indicationem curationis ab externa causa sumi: omni modo est absurdum. Quoniam ergo non ab hac, perspicuũ est, ab ea quæ præsens est indicationẽ fore. At qualis tandem ea est indicatio? Nempe ei qui exacte loquetur, quæ ad prouidentiam pertinet, prophilacticen græci vocant, qui abuti vocabulo volet, medicinalis. Quãdoquidem ipsorum vlcerum, siue tantũ vlce-

Curatio vlceris cuius medicinæ partis proprie sit.

ra sint: siue etiam cum cautitate: si quis diligenter æstimet: ex fugiēdis prospiciēdisq; ijs quæ nature officient sanatio perficitur. Et in summa in quibus quod efficitur, naturæ ipsius opus est. veluti vlceris glutinatio & impletio: in his ad eam quæ prouidet artis partē, omnis pertinet cura. Cæterum sanatio vulgo dicitur. Ideoq; etiā huius quæ prouidet partis in altero genere constitutum est, quod morbosum affectū iam præsentem sūmouet: in altero, quod eum qui nō dum vrget, prohibet. Itaq; hic quoq; iuniores medici de nominibus cōtendere se nō intellegunt. Par autem erat, si de reb⁹ studiosi essent, illud inuenissæ: duas esse functionū medici primas differentias. Aut enim eos qui nūc vrgent affectus, ijs quæ moliuntur curant: aut eos qui non sunt, fieri prohibent. Ergo præsentes iam affectus tollere, siue a mouendis ijs. quæ naturæ opus impediunt id fiat: siue per medicamēta quid ipsi moliamur: omnes profecto homines curare dicunt. Cauere autē ne accidant: prospicere. Et sane ea quæ succorum vitio sunt exulcerata: curāt ij qui ratione ac methodo artem administrant. simul illos purgantes: simul ea quæ naturæ opus impediunt auferentes. Quorum vtraq; qui exacte loquit̄, prophilactica vocat. Vetant nāq; (vt in proximo ostēsum est libro) omnia talia aut sordem vlceri: aut humiditatem nimiā vitiosam ve innasci. Non est igitur de nominibus misere cōtendēdū. sed methodus potius aliqua sanandorum vlcerum tradenda. qualem arbitror ipse tum in proximo libro: tum in hoc præcipio. Ego nanq; vel stupiditatem Thessali demiror. ita de vlcerum quæ cacoethe dicūtur curatione scribentis. Sunt autem perq̄ necessariæ & cōmunitates vlcerum diuturnorum, ac non sanescentium aut post cicatricem inductam, redeuntium. Ad hoc vt in ijs quæ non coalescunt quidem, ęstimetur quid sit quod prohibeat, idq; tollatur. in ijs vero quæ post cicatricem inductam renouātur, vt cicatricem tenere cogas. roborans scilicet (sic enim τὸ μετασυγκρίνειν vertimus) vel patientem particulam: vel etiam cōmuniter totum corpus, atq; ne facile patiatur, id præparans. per ea quæ hæc faciant præsidia. Atq; hæc quidem Thessalus cū in principio statim libri de chirurgia proposuisset: postea de ijs ipsis latius ad hunc modū scripsit. Diuturna vlcera & quæ nō sanescūt, aut quæ ad cicatricem perducta denuo reuertūtur: hæc indicant. Quæ quidem ad cicatricem non perueniunt, vt quæ coitionem fieri vetant auferas, ac locū affectum noues. Postq̄ simile recenti vulneri feceris: rursus vt cruentum sanes. Quod si non processerit: vt phlegmonē mitiges, & reliquam diligentiam adhibeas. Quæ vero ad cicatricem veniunt, & rursus se aperiunt in accessionibus quidem, & exulcerationibus: vt simili modo cures ijs quæ recens phlegmone vrget. tum ex

Prospectricis medicinæ duplex genus.

Duas esse functionū medici primas differētias.

Curare, qd Prospicere, quid.

In thessalū de vlcerib⁹ quæ cacoęthe vocant, multa.

» ijs quæ mitigare solent, super cataplasma inducas. idq; donec defer-
» ueat ira. vbi deferbuit adiuues ad cicatricem inducēdam. post hæc vt
» partes circumpositas late complexus malagmate quod ex sinapi sit
» compositum rubere facias, aut alio quopiā quod mutare possit. ac vt
» minus malo pateant efficere. Quod si ita non cessent: etiam totius cō-
» muniter corporis curam habeas. ipsum per varias exercitationes, &
» gestationes, & vociferationes, adhibitis scilicet earū rerum peritis,
» roborans etiam victus ratione gradatim tum aucta: tū diminuta. prin
» cipio a vomitiōe per radiculas facto. Vteris etiā albo veratro, alijsq;
» omnibus quibus vtimur in ijs, qui diuturni ægreq; summoti morbi
» victus ratione subijciuntur. Atq; hec quidem est Thessali dictio. Ope
» repræcium vero est æstimare hominis vel stuporem: vel audaciam. vtiq; si recte se dicere sibi persuasit: stuporem. sin conscius sibi nihil dicere, imponere legentibus sperat: audaciam. Ex diuturnis vlcerib⁹ quænam est o Thessale curatiōis indicatio? Ego sane neq; ex his: neq; ex recentibus nec omnino a tempore in vllo morbo curationem vnq̄ inueni. sed ex ipso quē sanādum mihi proposui affectu. Prorsus enim si tempus spectabitur, tanq̄ ab eo indicatio sumatur: alteram omnino secundus: alteram tertius dies indicationem dabit. Ad eundem modū et quartus alterā a quinto. & ab his omnibus sextus. & a reliquis singuli qui post istos. Sic affectus quos curamus, nō vltra nobis ad cō-sy derationem proponentur. nec ab his indicatio sumetur. quo tamen ne cogitari quidem magis alienum a ratione potest. Quomodo ergo necessariæ sunt diuturnorum vlcerum cōmunitates. vbi nihil indicare tempus ipsum per se potest? Non enim profecto vbi a malis succis vlcus eroditur: diuersam ex eo post quatuor menses indicationem sumemus: ab ea quam statim ab initio sumpsimus. Ego sane nec sinerem quidem eiusmodi vlcus diuturnum esse. sed protin⁹ in principio causam eius adimerem. Nam & nosse affectum a principio plerūq; licet: et indicationē ab affectu sumi est necesse. Tempus vero quid ampli⁹: q̄ dierum numerus docere possit, non hercle possum conijcere. nisi id voluit Thessalus ad eiusmodi vlcera noscenda tēpus omnino esse manendum. Verum sic primum idiota prorsus sit. si videlicet fatetur nō prius agnoscere se affectū: q̄ vlcus inueterauerit. Deinde illud quoq; aperte fateatur oportet, ex alio suggeri sanationis indicationem: ex alijs preberi affectus noticiam. Nam esto conferat aliquid tempus ad agnitionē, certe indicatio curationis a tempore nō sumitur. Quid enim ad rem pertineat, si quod vlcus inueterauit: adimere quæ coitionem impediant, & nouare locum qui affligitur? Nam si ꝓpter fluxionem malignam, quā cacoethe dicunt vir inepte vlceris labra hoc vel

Nec a diuturnitate nec a recentia nec omnino a tp̄e indicatiōnē vllā esse.

Tempus nō uariat indicationem.

tempus cōfert ad cognitionem nō tn̄ ad indicationem. tn̄ hoc ēē potest ... [illegible] signo isto

illo modo sunt affecta: quid cõmodi erit si ea excideris. anteq̃ fluxioni sistendæ cõsulueris? Videlicet vlcus latius efficies. veluti nõnulli faciunt eorum qui similiter vt tu vlcera curant. Siquidem causa, quæ ea & dura & callosa prius reddidit adhuc manẽte: nihil aliud ex his excidendis accedet: q̃ vlceris amplicatio. Quippe illa ipsa quæ excideris, perinde & dura: & callosa rursus erunt: atq; ea quæ prius. Quã q̃ ne idipsum quidem adiecit prudens scilicet Thessalus, callosa, & dura, & decolorata, exulceratæ partis excidẽda esse. sed absoluto sermone abscindi quæ coitionẽ morantur iubet, ac nouari. Ac si quidem summouere causas quæ glutinationem morantur suaderet: & vetus ea ratio esset: nec ipse eum accusarẽ. Præcipitur enim ab omnibus fere antiquis medicis quicũq; ratione quadam, ac methodo de vlcerũ curatione scripserunt: causas quæ illa creant abscindẽdas esse. æque profecto, vt cæterorum omniũ morborum. Non enim arbitror in vlcerib⁹ manẽte adhuc causa, quæ ea excitauit: hãc prius tolli expedit, In alijs morbis non expedit. sed omnino in omnibus in quibus effectrix causa ad huc manet: ab hac inchoanda curatio est. Quod si quæ coitionẽ impediunt, non dixit de omnibus causis quæ eam impedire possunt. sed de labris tantum, veluti ex ijs quæ subiecit, ostendit. plus certe nescire: q̃ scire eorum quæ ad vlceris curationẽ spectãt videtur. Quippe fieri aliquando potest, vt & hæc causa sola sit, quo minus sanescat vlcus. potest etiam (vt dictum est) causa esse & quæ citra tumorem præter naturam fit in exulceratis partibus intemperies: & quæ cũ tumore quidem coniuncta sit. non tamẽ qui omnino sibi labra excidi desyderet. potest & varix superiacens, vel lienis auctior. vel in iocinore vitium aliquod. præterq; hæc oĩa imbecillitas ægræ partis. quæ ipsa quoq; intensa quædam est intemperies. Quinetiã vitiosus in toto corpore succus. cacochymian vocant. maxima scilicet causarum quæ incõmodare vlceribus possunt. Vexat sane non minus vlcera & succorum æqualiter se habentiũ, exuperantia, quã plethoran vocant. Horum quodq; si adimi thessalus iubet: laudo hominẽ, ceu veterib⁹ subscribentem. sin labra tantum: vnum nouit ex multis. sed quod nec opiliones lateat. Quippe si opilio vlceris labra, dura, & callosa, & liuida, & nigra, & alio quopiam notabili coloris vitio videat: prorsus ea excidere non dubitabit. Est enim excidere res promptissima. Maius vero quippiam atq; artis egens medicamẽtis sanare. Thessalus autẽ, nec quæ labra molliri medicamentis possunt, vnq̃ nouit: (Quippe fatentur eum penitus hãc artis partem declinasse. ita vtiq; vt ipse quoq; indicat.) nec omnino experientiam rationalem ve scientiam de vllo medicamẽto visus est habere. quod ipsum quoq; ex libro eius de me-

Variæ causæ propter quas nõ sanescat vlc⁹.

Cacochymia.

Plethora.

dicamentis ostenditur. Verum de ijs quæ ibi non recte ab eo sunt pro dita, in progressu operis dicemus. Nunc de diuturnorũ vlcerum sa= natione, quam in prius posita dictione tradidit paramus, disserere. Sane melius fuerat non diuturna, sed cacoethe ea vocasse, tum naturã eorum narrasse, & causas generationis eorum exposuisse, curationẽ= q cuiusq. Primũ quidem cõmunẽ omnium quatenus vlcera sunt, qua= lem in tertio libro descripsi, deinde priuatam cuiusq pro efficientis causæ specie, veluti in hoc libro docui. Hic cum nihil horum fecerit, & nouandum vlceratum locum censet: & vbi instar recentis vulneris fecerit: vt cruenta sanandum. Hoc sane quis in operibus artis exerci tatus non euidentissime intellegat ab eo esse scriptum: qui nũq̃ vlcus curauit? Sanare ne vlcus diuturnum vt cruentum quisq̃ potest, vbi id simile recẽti vulneri fecerit? vtrum ne labris eius fibula adductis: an sutura coniunctis, an potius horum nullo, sed medicamẽto quod cru= entis sit aptum, & cum hoc sola deligatura fretus? Quis est qui nõ no rit vlcus cacoethes: statim etiam cauum esse, vtpote ex rosione natũ? Nunquid igitur insulse Thessale fieri potest, vt coalescat cauũ vlcus, priusq̃ cauitas carne sit impleta? an non est hoc vt cruentum sanare? Ergo ipse tu frustra cauorum vlcerum curandorum indicationem nõ esse glutinationẽ: sed impletionem scripsisti. Quod si etiam non esset ex se cauum omne vlcus contumax; certe dum vt tu præcipis, excisis videlicet labris vt cruentũ efficitur: ex necessitate cauũ fit, maximãq conquirit labrorum distantiã. Adeo vt nõ videam quomodo id gluti nes, & coire vt cruentũ facias. Nam si adducere violenter labra quæ plurimũ distant tentabis: phlegmonen necessario accersent, nec coa= lescent, id quod tantũ intelligere mihi Thessalus videtur. Subdit eñ.
» Si non fuerint victa vt phlegmonen mitiges, Satius vero fuerat scri= bere cum non vincentur: vt phlegmonẽ mitiges. Nam necesse est nõ esse vincenda. Verum vt hoc quoq Thessalo donetur, atq id transea= mus, nec anxie examinemus: illud cuius apertum est, quod a commu nitate, quã ipsemet tradidit, prorsus recessit. Quippe si quod obstat auferemus: nihil amplius de cõmunitate diuturnorum vlcerum, qua diuturna sunt sumem⁹. Sed detur hoc quoq, videamus quæ sequunt̃. Scribit enim ad hunc modum. Quæ ad cicatricem veniunt & rursus
» se aperiũt: hæc in accessione, & vlceratione similiter curabis: ijs quæ
» recenter vexata phlegmone sunt. Post hæc subdit. Malagmate quod
» ex sinapis semine fit, circumpositis partibus ruborem excitandum. Quid ais insane, etiam si acre & calidũ sit quod influit, rubrifieri par ticulam ex sinapis semine oportet? vt quod in multo tempore contra= here ex fluxione debebat: id statim ex tuo medicamẽto optineat, tota

Quæ veteres rubrifaciendo curabant.

videlicet vlcerata atq erosa? Nam veteres eas partiũ imbecillitates, quæ vel ex frigore: vel plurimo humore citra manifestum calorem acciderant: rubrifaciendo curabant. Tu rubrificatione in omnibꝰ deinceps vteris. primũ nullo facto discrimine, propter ne partis imbecillitatem: an propter fluxionis maliciam, nõ sanetur vlcus. Deinde ordinem inuertis. Nam cum sinapi particulam vsseris, nec quicq̃ profeceris: tum ad corporis totius curationem accedis. Cum contra (vt arbitror) tum ratione: tum experimẽto de ijs sit statutum. vt toto prius corpore a superuacuis liberato, tum calidum aliquod, acreq medicamentum parti admouere sit audendum. Quippe eiusmodi medicamẽta omnia cucurbitæ ritu ad se trahere a toto corpore sũt habilia. Itaq nisi id prius vacuaueris, materiem fluxionis acri medicamento relinques. Hoc enim tum empirici fatentur: tũ dogmatici. hoc philosophorum optimi senserunt. (Nam cum eorum meminit Thessalus: nõ alienum sit eos citare testes) quod oculum recte sanare ante totum caput non licet. Neq hoc ante totũ corpus. sic Aristoteles ac plato de morborũ curatione senserũt. Sane & Hippocrates, & Diocles, & Praxagoras, & Plistonicus, & veteres vniuersi. Thessalus vero solus non sic. sed primũ ad compositionem ex sinapi venit. post de toto corpore sollicitus est. ne hic quidem prudenter quicq̃ docens. Nam cum liceat corpore medicamento quod purget semel vacuato, mox salubri victu reficere: hic vociferationũ meminit, exercitationũq, & gestationum, et victus certo ambitu mutati, tum vomitionis, ex radicula. mox summam his imponit. ipsum veratrum. Idem scilicet qui sine vllo magno negocio omnia sanare promisit. Ego vero ne intelligere quidem possum. quomodo quisq, aut deterius: aut maiore tẽporis dispendio, aut inani magis opera sanauerit. Age igitur sicut vsu nõ nunq̃ vidimus: sic verbis quoq hominẽ fingamꝰ, cui sanari vlcus cõtumax sit opus. Esto aliquis qui quidem sit sanus: sed ex scabenda de repente quapiã particula, veluti brachio: pustulam statim excitarit mox eadem ipsa particula iterũ atq iterum pruritu vexetur. pustulaq dirupta, vlcus decolor, inæqualiter erosum gignatur, atq hæc in tribus, quatuor ve diebus a principio inciderint. Dicat mihi hoc loco quispiam ex medicis qui Thessalũ imitantur, quonã pacto sanare eiusmodi vlcus cõueniat. Ego nanq cacoethes omnino id dico, & ob id qualis sit totius corporis affectus, statim consyderabo. Inueniam nanq tum ex vlceris ipsius symptωmatis: tum ex notis quas totũ corpus præ se feret, cuius maxime generis sit is qui redundat succus. Atq hũc medicamẽto protinus educã. nec protraham dum totus hominis cubitus affectũ quẽdam contumacẽ rebelleq curationi contrahat. At Thessali secta-

Cacoethus ab initio curatio.

[Handwritten marginalia:] In medendo prius totũ corpus curare expedit, id partem, nõ contra ut Thessalus faciebat.

Medicam.tra calida a toto corpore trahere sunt habilia

Ar.s composuit libros d curatione morborum.

Vlcus Contumax pro exo. ponitur.

tores ipsius videlicet præcepta seruãtes: primũ expectabũt, dum vlcus inueteratũ sit. quo in mirificã illã inueteratorũ vlcerũ cõmunitatẽ recidat. Quasi nõ longe melius esset cõtumaciũ vlcerũ, nõ autẽ inueteratorũ cõmunitatẽ, quæ curationẽ indicaret, tradere. Mox duorũ alterũ aut excident, & ceu recens vulnus reddent, ac veluti ad glutinãdum partes eius adducent: aut primũ quod ex sinapi conficitur medicamento, vtentur. Quo nõ proficiente, ad sublatas voces, & gestationes, & reliquas exercitationes, & victum per circuitus mutandũ confugient. ab ijs vomitionẽ ex radicula mouebũt. Quod si his vlcus nõ sanabitur: veratrũ dabunt. Sin nec id profecerit: hominẽ in libyã ablegabunt. Nã id quoq; adijcere debuit Thessalus, post eximiã illã cõtumaciũ vlcerũ curationem. Quippe in vociferationibus, gestationibus, & alijs eiusmodi immorantur, quasi malũ habitum corporis quã cachexiam græci vocant, nõ vitiũ humorum quã cacochymiã dicũt, curet. Et quid miri, si tum fatentur se vlcus cacoethes statim vt est natum non nosse: tum vero dum fit inueteratũ, ac sæpe cicatricem ducat: sæpe se aperiat manebunt: anteq̃ quid facto opus sit intellegant. vbi etiam eos qui quoquomodo febricitent, accessionẽ quæ tertio die futura, nõ futura ve est, transire censent. Adeo videlicet ad vnguẽ contemplationẽ de crisi ꝑnouerunt. aut summũ morbi incrementum futurum prospicere possunt. Quid igitur sæpe accidit? Nẽpe tabescere in lectulis horũ culpa homines, q̃ stati secũdo die explicari potuissent. Quippe nõ semel nos, aut bis ter ve: sed sexcenties, tũ ipsi multos febricitãtes, simul vt prima accessio desijt lauimus: tũ præceptores nostros id ipsum facere vidimus. intrepideq; de cætero victitare ꝑmisimus. ceu post febri carituros. quos sapiẽs scilicet Thessalus q̃ primã diatriton. i. tridui mediã excogitauit: prorsus arefecisset, totis (puto) trib⁹ dieb⁹ fame cõfectos. mox dein (arbitror) modice scilicet ĩ quarto die nutriuisset. ab hoc paulatĩ reficiẽs: vix sexto aut septimo, ad cõsueta munia qui semel febricitassent, dimisisset. Adeo semp homines ĩ morbis tabefaciunt. a quib⁹ vtiq; facile possent liberari. Nam cũ paucissimis dieb⁹ sanari vlcus cõtumax incipiẽs posset: Thessalus id in annũ, aut etiã longius tẽpus, incurrere sinit. Manere nãq; dum id cicatricẽ sæpe inducat: sæpe etiã se resoluat, vt scias an contumax sit, mox vbi curationẽ incœperis, ne tũc quidẽ corpus statim purgare, sed primũ medicamẽto ex sinapi, dein gestatione, & vociferatione, & certo victu, post radicula, ab his veratro vti: hæc quid aliud: q̃ annũ expectantis sunt? An per deum immortalem cum sex diebus, aut plurimũ septem: posset homo curari: multos menses trahemus. quo videlicet primũ an cacoethes vlcus sit sciamus, dein curationẽ inchoabimus?

In thessali quo ęgrotos putridos reddit. ac prima dia liberar posit

longa media ĩ principio morbi tabidos reddũ ægrotos ac dd erecat.

Et quæ demũ necessitas erat propriam inueteratorum vlcerum cõmunitatem tradendi. præsertim cũ nihil ad curationẽ conducat licueritq; non inueteratorũ: sed contumacium, nec horũ me hercle cõmunitatẽ indicatricem, sed curationẽ scribere? Quippe accidit quibusdam tum vlceribus: tum morbis, vt contumaces rebellesq; ad curandũ sint, nec tamẽ inde curationis indicatio sumitur. sed affectus ipse primã curationis indicationẽ suggerit. Ex ea vero, & quæ sunt agẽda inueniunt. ad eũ modum quẽ ipse tradidi. Quare hoc est methodo curare quod nos facimus. veteres imitantes. si modo methodum esse oportet vnam quãdam vniuersalem viam, quæ omniũ particulariũ sit cõmunis. Hic vero etiã in hoc fallitur. putatq; quicquid omnino in ijs habetur, qui methodo aliquid faciũt, ipsam methodum esse. Nã noticiam certe habeat oportet, tum similis: tum dissimilis, qui methodo quiduis molit. non tamẽ ipsum hoc methodus est. similis scilicet dissimilisq; noticia. Neq; hoc Aristoteles, Plato ve affirmat: quos falso Thessalus citare audet. Verum hæc ad præsens refellere non attinet. Quare rursus ad medendi methodum reuertor. promittoq; ostẽsurum me tum vnũ esse eius in omnibus curationibus principium: tum viam quæ ab eo principio ad finẽ vsq; ducit, in omnibus particularibus similẽ esse. Quare & si in singulis morbis priuata quædã methodus sanandi videtur: cõmune tamẽ in omnibus genus vnũ est. Auspicari nãq; perpetuo oportet ab indicatione quæ ab affectu, cui mederi paramus, accipit. Aestimare vero, ac discernere, an causa quæ affectum excitauit: iã desierit. an nunc quoq; ipsum tum augeat: tum faciat. Dein si desijt: ad eam quæ in tertio huius operis libro traditur methodum est veniendum. Sin adhuc facit: ad eam quæ hic docetur. Quippe eadem hac methodo, tum phlegmones: tum febris, tum omnium vno verbo morborum remedia inuenias. Vtiq; si nihil etiamnũ fit: de præcedentibus causis nõ laborans. sed ab ipso tantum affectu ordiens. Sin nunc quoq; aliquid fit: duos tibi curationis fines proponens tum alia deinceps, vt dictum est faciens. Sed enim mirari stupiditatẽ eorum qui Thessalum sequũtur, est operepræcium. Nõ vtiq; quod in talibus delinquũt: sed quod dyspathias, & metasyncrisis, & ibecillitates, & firmitudines, & alia id genus nomina non pauca proferentes. quæ per ea significentur ne nunc quidem si interroges respondere possunt. Nam quid sit quod in omnibus diuturnis vlceribus græce dicunt metasyncrinein ten exin nec similiter inter se oẽs: nec clare, nec vt prudentes respondent. Atqui si vel antiquum nomen esset: vel ab vllo græcorum vsurpatum: ex ijs fortassis quæ illi scriberent, intelligi posset, de quo id negocio dicerent. Nunc quoniam stupiditatis ipsorum proprium est, vtiq; ex

Methodus quid.

Promissio galeni.

Reuertit̃ ad ꝓpositũ

Methodi curãdi formula generalis.

In thessalios.

Asclepiadis Hypothesi natũ, sicut & reliqua eorũ placita: æquũ profecto est ipsi sua somnia intrepretenť. Vnde scilicet qđ græce dicitur συγκρίνεσθαι τὰ σώματα καὶ διακρίνεσθαι quasi misceri secernitq́ꝫ corpora dicas. solis ijs qui corpuscula, & meatus, aut indiuidua, & vacuum, aut deniq́ꝫ ĩpatibilia, & inalterabilia, prima elemẽta statuũt: liceat vsurpare. Sicut certe vsurpant, & assidue ipsis nominib⁹ vtunť. Quinetiã ipse Thessalus in canone cũ hæc principia cõfirmat, nouat quidẽ aliquid ibi quoq́ꝫ præter ea quæ a Themisone, & Asclepiade sunt posita. cęterũ qđ sentit, docet sane nõ obscure. Nõ enim prorsus sicut Asclepiades cũ in symmetria quadã. i. cõpetentia exiguorũ meatuũ sanitatem, in ametria. i. incõueniẽtia morbũ cõstitueret, reditũ ad priscam meatuũ symmetriã sanationẽ putauit: ita Thessalus quoq́ꝫ est arbitratus. sed totũ exiguorũ meatuũ statum censet imutandum. Atq́ꝫ ex hac opinione processit metasyncriseos nomẽ idẽ plane indicans potestate, quod græce metaporopoeesis. i. exiguorũ status mutatio. Cæterũ nõ decebat ipsum in quib⁹ fugere ab incertis obscurisq́ꝫ iubet, & tantum ijs cõmunitatibus, quæ euidenter apparent animũ intendere: in his quoq́ꝫ dogmaticorum vti nominibus. At noli inquiunt sectatores eius cũ his vtitur: dogmatice eum audire. sed aphelωs. i. simpliciter. Nã ita ferre suppetias ex sectatoribus eius quidã solent. videlicet ad aliud rursus nomẽ nos reuocantes. Nẽpe aphelian quã nos simplicitatẽ vertimus. quã ne ipsam quidẽ quid significet ipse sane intelligere possum. Si eñ sicuti ipsi hoc quoq́ꝫ rursus exponunt. ad aliud scilicet magis friuolũ nomẽ nos remittẽtes. nempe græce viωticωs, qđ ipsum rursus exponẽtes: significari p id dicũt, idẽ qđ vulgo hominũ similiter: vtiq́ꝫ tantũdẽ fuerit aphelωs ei qđ nõ definite, nec exacte, sed sine omni tũ arte: tũ sciẽtia. siquidẽ loquũtur homines q magis sunt ad loquẽdũ præcipites artiũ noĩa, sub sensib⁹ quibusdã, q nullo fundamẽto nitãtur? Rogati vero qd significent, ostẽdere clare nõ possunt. Qđ si hoc Thessalij isti accidere sibi fatẽtur: loq se quæpiã nec intelligere se exacte quæ loquanť: id ĩpm ꝓfecto fatenť, qđ nos illis obijcimus. Nã metasyncrisis illa, siquidẽ de imutãda poropoeia. i. exiguorũ meatuũ statu, dicať: certe intellectus aliqd habuerit significaueritq́ꝫ rẽ aliquã. cæterũ friuolã multis modis. Nã nec ex corpusculis, & meatib⁹ corpora nostra cõstant: nec si hoc verũ esset, posset tamẽ aliquis docere, qua ratione sinapi meatuum illorum statum imutaret. Nec si id quoq́ꝫ ostendere aliquis posset: consentiens eorum sectæ esset, qui se apparẽtibus communitatibus contentos esse dicunt. Ne igitur vtantur hoc nomine, nec nobis negocia facessant. Licet enim & sine metasyncriseos nomine, diuturnorum vlcerum curationem alijs verbis dicere.

Methasyncrisis.

Metaporopoeesis.

ſicut empirici faciunt. Quod autẽ & in atonias .i. imbecillitatis vocabulo ſimili modo nugentur: mõſtratum prius eſt in ſecundo libro. Si enim ſicut empirici, nomẽ vſurpant: aliud prorſus nõ ſignificant: q̃ qđ actio nõ ſeruatur. Sin autẽ facultates aliquas gubernare animal ꝓponunt, quales tum nos aſſerimus: tum oẽs fere veteres: præter id quod Aſclepiadis dogmatis cõtradicunt: etiam incerta & de quibus parum inter authores cõueniat, attingunt. q̃uis ea fugere iubeant. Sed dic theſſale clare quid ſibi velit illud μετασυγκρίνειν? Si nãq; exiguos meatus mutare: & falleris, & quæ incerta ſunt vſurpas. Si firmari ſanãq; reddi corporis particulam, vel hominẽ totũ: nihil hic præter nomen plus: q̃ empirici doces. Quippe ſciunt hi quoq; remedijs quibuſdam admotis reddi hominẽ ſanum. Cæterũ qua ratione remedia id faciãt, vtiq; neſciunt. Neq; enim an exiguos meatus mutet medicamẽti facultas: neq; an ſymmetrian efficiat, neq; an totũ patientis particulæ qualitatem alteret, poteſt empiricorũ quiſpiã dicere. Atq; illi ſaltem ſunt modeſti. vt qui vnum ſe ſolum ſcire dicant. huic ſcilicet morbo in hoc tempore ſi medicamentũ ex ſinapi adhibeatur: ſæpe notaſſe ſe vtilitatem ſecutam. Non tamẽ methodos loquuntur. nec ſuperciliũ attollũt. nec tali ſibi noticia placent. nec antiquis maledicunt. nec Hippocratem pro nihilo habent. imo vero ipſum laudant. fereq; omnia vere dixiſſe affirmant. Hic vero Theſſalus qui tum hunc: tũ reliquos omnes medicos contemnit: empirica cõtumacis vlceris præcepta ſe ſcribere nõ intelligit. Quãq̃ ſi vel hoc cõmode faceret: vtiq; aliquid operepræcium faceret. Atqui ne id quidẽ feciſſe videtur. cum ordinẽ remediorũ inuertat: & prius partis remedijs vtatur: q̃ totum corpus præparauerit. Nam hoc inſignis iuſticiæ argumentum eſt. cum in vno eo fere omnibus medicis cõueniat: q̃uis in plurimis diſſentiãt: quod totũ corpus vacuũ, purũq; ab excrementis ante ſit reddendum: q̃ vlla pars valentibus remedijs ſit ſubijcienda. Nam ſiue experiẽtia iudicare quis velit: ſiue etiam ratione (Tertiũ enim quo iudicet, neq; in alia quapiã arte: neq; in vlla vitæ parte quiſq̃ habet) maximũ eſſe icõmodum deprehẽdet, cũ toto corpore ſuã curã requirente, priuſq̃ illi ſit ꝓſpectũ: afflictæ parti acre aliqđ, & calidũ medicamẽtũ ſit admotũ. Trahit enĩ ad ſe cucurbitæ more ex toto corpore ſupuacua. atq; ita in graui parte affigit: vt ægre auelli poſſint. Quo magis operepręciũ eſt Theſſalios iſtos percõtari. vndenã Theſſalo in mẽtẽ venerit de cõtumaciũ vlcerũ curatione talia nugari. Cũ nec ẽpiricus quiſq̃ ãte: nec rationalis ita ſcripſerit. ſed nec ipſe Theſſalus: nec ei⁹ ſequaciũ quiſq̃ eiuſmodi remediorum ordinẽ, aut cum experientia conſentire: aut cum ratione affirmare auſit. Adde qđ nec docere poſſunt quomodo tẽpus indicet, non

In quo oĩbus medicis conuenerit.

inſcitię

autē affectus. Sed neq; (quod hoc maius est) quomodo Thessalus, qui æstimandū censet, quid sit qđ cicatricē vlcerū moreť atq; id tollendū: non prorsus sit stupidus. Simul cū hoc tantū satis esse nō videat, diuturnitatē autē vlcerū nihil esse ad rē: simul cū non in vlceribus modo: verū etiam reliquis morbis omnibus id esse faciēdum, veluti veteres monent: non aduertit. Verū ad hæc nobis nihil respondent. sed semp nō recte intelligere nos dictantes. tanq̄ videlicet ipsi vel Hippocratis: vel veterum cuiusq̄ sententiā ad vnguē intelligerent: recte thessalum dixisse affirmant, diuturnorū vlcerū vnā quādam cōmunitatem esse. Ita enim Hippocratē quoq; sensisse in libro de vlcerib⁹, cum ita scribat. Etiā ab inueteratis vlcerib⁹ id agere. vt sanguis crebro effluat: cōducit. quomodocūq; videť opportunū esse. Fortassis ergo ad rē pertineat, tametsi nō prædixerim, me de Hippocratis mēte hoc loco disserturū: vel summatim aliquid de ea perstringere. fuerit vero quod dicemus nō minus & priscorū sensus interpretatio. Hos nāq; viros ceu nullius adhuc dogmatū sectæ addictos, sed pura, & simplici mēte studentes: vtile quippiā ad sanitatē inuenire credibile sane est. quædā vsu: quædā inuenisse ratione. tū scripsisse quæ inuenerant. subinde nō adhibita inuētionis suæ ratione: aliquādo vero & adhibita. atq; id fecisse ipsius legentiū vtilitatis causa. Quippe vbi ad dextrū inuentorū vsum conducturū posteris sperabant, si rationē inuētionis nouissent: tum eā diligenter ꝑdiderunt. vbi secus & superuacuā relatu putarunt: et propterea omiserunt. Nam quod sermonis cōpendiū prisci imprimis coluerūt: id oēs, vel me tacete iā norunt. atq; ob hāc maxime causam nō Hippocrates modo: verū etiā reliqui priscorū medio interim trāsgresso, primo tertiū adnectunt. Si eñ primū secundi sit signū. atq; hoc tertiū ex necessitate sequiť: ita tertium primo subijciunt. secūdum prætereuntes. Ostendi vero persæpe tū reliquos antiquos: tum vero maxime omnium Hippocratē talia scripsisse. debetq; qui callere priscorum interpretandi genus volet, in illis exercitari. Nunc vero ipsum quod propositū est tantū exponā. Nam quæ vlcera oībus rite decenterq; factis, tamē nō sanantur: ea medici græce cacoethe nos maligna, contumacia, rebellia ve dicimus. Quæ vero sit vlcerum vt vlcera sunt curatio: in libro qui hūc præcedit definitū est. Hæc igitur vlcera & cacoethe: & inueterata, & diuturna vocant. indifferenter his nominibus vtentes. Quinetiam ad noscendum quod affectus ipse cacoethes. i. contumax ad sanandum sit vna cū alijs notis: etiam id aliquam portionē habet. non tamē aut ipsa diuturnitas: aut quod diuturna & vocētur: & sint, idoneā curationē indicat. sed ex hoc quod male affecta sit vlcerata pars, licet colligere. hoc vero inuento, & curatio-

Hippo.

De hippocratis mēte ex multis eiusdem locis.

Veteres medio transgresso, sæpe tertium primo cōiunxisse.

Cacoethe, quæ.

Liber de Vlceribus Hipp^tis

nis ratio constabit. Quo inquies modo? Nempe vbi tantũ eæ partes quibus vlcus insidet, ita sunt affectæ; si has sanaueris. vbi totum corpus vitioso aliquo succo abundat: si hunc vacuaueris. Ac signũ quidem vitiosi succi est ipsa vlceris diuturnitas, inuentio autẽ eius quod expedit, non ex diuturnitate: sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc deinceps se habent: signum, affectio, & curatio. Signũ quidẽ ipsa diuturnitas. Affectus, succi vitium. Curatio, huius vacuatio. Atq; hac ratione subinde veteres inuenias medio prætermisso: tertium statim primo subijcere. veluti Hippocrates fecit, cũ dixit. Tũ ab iueteratis vlcerib[9] cõfert, vt assidue sãguinẽ effluere facias. vtcũq; id opportunũ videbit. Non vtiq; curationẽ indicante vetustate sed sanguinis vitio. Quippe ipse mox subijcit. Prohibet nãq; maxime quidem eiusmodi vlcera sanescere. Post vero etiam reliqua oĩa putredo sanguinis, & si quid ex sãguinis trãsmutatiõe est ortũ. Quinetiã post paulo cũ de vlcerib[9], quæ ad cicatricẽ nõ veniũt disserit. Nec si (inquit) quæ vlcus ambiũt nigricẽt, sanguine putri, aut etiã varice fluxionẽ suppeditãte: id gen[9] vlcera coire possunt. nisi quæ vlcus ãbiunt, sana reddas. Post etiã de varicũ sanatiõe scribit. Ad hæc etiã purgatiõis meminit toti[9] corporis. tũ i alijs quibusdã vulnerib[9]: tũ his quib[9] cariẽ quã sphacelon vocãt, instare est metus. Præterea serpentib[9] vlcerũ, & esthiomenis oĩbus. i. quæ exedũtur. Ita enim græce nominare solet ea, quæ humor aliquis erodit. Iã vero in ijs quæ mox sequuntur, rursus ad hunc modũ subiungit. In quocũq; vlcere erysipelas superuenerit: purgatio totius corporis adhibẽda est. Et in sũma si curiose librũ de vlceribus reuoluas: iuenies sẽp eũ ab affectu indicationẽ sumere. vti vero interĩ et tẽpore. sed ad affectũ noscẽdũ. Quod vero hæc ita se habeãt: ex ĩpo libri ingressu agnoscas, q̃ talis est. Vlcera madefacere quæcũq; ea fuerint, nisi vino non oportet. Tum causam adijciens, ait. Nam siccũ sano vicinius est. humidum vero, non sano. Et mox vlcus enim humidũ est. sanum autem siccum. Ideoq; per totũ librũ cum totius vlcerum curationis finem siccationẽ statuat: mox particularia inuenit. etiam finis ipsius subinde nos cõmonefaciẽs. Cũ eni ita scribit. Quodcũq; vlcus acuto telo cesim, percussim ve diuisum est: medicamẽtũ quod cruentis statim iponitur (enhæmon græci vocant) ac siccans aliquid, qđ suppurare vetet, admittit. Fit eni effluẽte sanguine siccius. Et rursus. Quæcũq; probe & opportune purgata semper ad siccius promouẽtur: his caro magna ex parte non supercrescit. nisi si contusa sint. Et rursus. Si quod coire nequit: huic humecta caro in causa est. In his oĩb[9] primæ sanandorũ vlcerũ indicationis nos admonet. Siqdẽ vlceris q̃ vlc[9] est sanatio, mediocris siccatio est. Cui[9] rei demõstratio i libro q hũc præ

Margin notes (printed): Hippo. — Sphacelos. — Esthiomena. — Hippo. — Hippo. — Hippo. — Enhæmon. — Hippo.

Manuscript margin notes: Diuturnitas ulceris est qa partes ulceris male affecte sunt, et qa totum corpus vitioso succo abundat — Curatio ulcerum inueteratorum. — Hippo[cratis] mos in eadem curatione: affectionem non adhibet. — Herpes miliaris — Hipp[ocrates] semper ab affectu sumit indicationem. — regula — Nota Praeceptum.

cedit tradita est. Verum vlceris quod cum alio affectu cõiunctum est: cuius videlicet præcedere curationẽ oportet: eius curatio vt vlceris solius, nõ est, sed prior illius affectus, secunda vlceris. Nã siue phlegmone quæpiam: siue nigricia, siue ecchymosis, siue erysipelas, siue tumor is qui oedema dicitur, vlceratam carnẽ obsederit: primũ eius molienda curatio est. At vero quod vlcus interim, non solum nõ cõmode curatur: sed multo etiam maius redditur: id neminẽ lateat. Nam siue contusa fuerint circumposita vlceri loca: seu phlegmone, alius ve tumor in his constiterit: propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est. illud pro certo habentibus, fieri non posse, vt vlcus sanetur, nisi locus in quo constitit, prius sit sanatus. Ac proinde Hippocrates ipse redigens nobis in memoriam ea quæ statim in libri initio tradiderat: tum reliqua quæ paulo ante sunt comprehensa: tum vero hæc adscripsit. Quodcũq; vlcus cesim percussim ve acuto telo est diuisum: medicamentum enhæmon & siccans aliquod, quod suppurare vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa tum cesa sit: huic ita medendum est, vt q̃ celerrime suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur: & necesse est carnes quæ contusæ cesæq; sint putrefactas, & i pus versas, liquari. postea nouã carnem nasci. Indicat enim hoc sermone manifeste, solos eos vlceratarũ partiũ affectus non esse siccandos: in quibus gigni q̃ celerrime pus cupimus. vtiq; quod cum aliqua putrescentia pus fiat obiter docens. Porro omnia quæ putrefiũt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideoq; etiã ea cataplasmata, quæ ex ordei farina componuntur. ceu quæ calefaciant humectentq;, omnib⁹ ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus. Ordei nanq; farina ex aqua & oleo. Itẽq; panis ex aqua & oleo. præterea fomẽtũ multæ calidæ aquæ. & tetrapharmaci vis, oĩa deniq; quæ calefaciũt, & humectant, celerrime pus mouent. Ideoq; etiã ijs partib⁹, quæ phlegmone infestãtur: vbi vehementius iã pulsitant, sic vt iã desperetur de horũ citra pus curatione: veteres oẽs eiusmodi applicãt medicamẽta. ante vero nequaq̃. Atq; hoc Hippocrates ipse aperte nos docet i memoratis iã verbis. quib⁹ iubet, quæ sine contusione vulneratæ partes sunt q̃ maxime siccare. quæ cum cõtusione sunt facta, his q̃ primũ pus mouere. Quinetiã cũ dixit. Quæcũq; vlcera nõ probe, & vt cõuenit expurgata, semp prius pullulare incipiunt: his maxime caro supercrescit. quæ vero ꝓbe, & vt decet expurgata sẽp: ad siccius ꝓmouetur. his nisi sint cõtusa, caro nõ supercrescit. Quippe hic illud (nisi sint cõtusa) qđ adijcitur redigit nobis i memoriã, qđ in supius ꝑditis verbis est dictũ. Nẽpe oportere oĩa siccari ꝑter ea quæ cõtusa sũt. Neq; eñ sicubi cataplasmate qđ calfaciat humectetq; illinũtur quæ phlegmõe ifestãt:

Hippo.

Quę putrefiunt, ex calido & humido putrefiunt.

Hippo.

ex prima ratione id fit, hoc est vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio. siquidem ipsius phlegmones remedia, sicciorũ sunt virium. Audi nanq; loquentem Hippocratem cataplasmata oedematum, & phlegmones quæ in circapositis consistit: verbascum coctum, & folia trifolij cruda, et epipetri folia cocta, & polium. Quippe omnia hæc siccandi vim habent. veluti in commentarijs de simplicibus medicamentis docuimus. Et cõpendiaria obsessarũ phlegmone partium curatio, per id genus præsidia obitur. quæ sane vel affectũ prorsus sũmouent: vel si quid exiguum: quod suppuret reliquerint. alterum medicamentum acre, quod educere pus queat requiritur. vel si tenuis circumposita cutis sit, velisq; celerius explicatum ægrum: sectio petenda est. Cæterũ curatio phlegmones per ordei farinam lenientis tractatio est: non medentis. & contra malum pugnantis. Verum de talium differentia in sequentibus plenius docetur. Illa porro mihi demonstrata manifeste puto. Hippocratem tum vlcera quæq; siccanda esse iussisse: tum hanc esse curationis finem sanxisse. ipso scilicet affectu indicationem præbente, non tẽpore. Quod si quis hoc magis etiã sibi persuasum cupit: librũ eius de vlceribus totũ diligẽtius euoluat. Intelliget enim perspicue, tũ vnã esse vlcerũ omniũ generalem curationẽ, Nẽpe quã nos proximo libro docuimus: tũ vero nõ minus illud, nullã esse a tẽpore, nec in vlceribus: nec in plegmone, nec deniq; in alio quopiã affectu, indicationẽ. Quoniam vero in hunc sermonis locum peruenimus: æquũ est ostendere non modo horum quæ iã retulimus fuisse inuentorẽ Hippocratẽ: sed etiam reliquorũ omniũ, quæcũq; hunc scire qui cõmode vlcus sit sanaturus, est opus. Videtur enĩ is non solũ vlcerũ quæ citra aliũ affectum consistunt, sanandorũ rationem inuenisse, vt quæ in siccando consistat: sed etiã priuatim per species affectuũ cuiusq;. Nam aut vitiosus succus ad partem cui vlcus insedit amplius non fluit: aut etiam fluit. ac si non amplius fluit: ipsi tantum quod laborat succurrendum est. Si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur: scarificando. ac sanguinem emittẽdo. mox (vt ipsius verbis vtar) spongiam statim sicciorẽ magis: q̃ humidiorẽ super imponendo. Neq; enim arbitror ignorabit quispiam particulam illam (q̃) negationis hoc loco vim habere. tanq̃ ita diceret, sicciorẽ, nõ humidiorẽ. Post hæc vero etiã siccantia remedia applicando. ab his si res postulet, rursus sanguinẽ auferendo. ac mox iterũ talia peragendo, donec parta omnino sanitas sit. Quod si labra vlceris dura, callosaq; appareant: etiã ea excidendo. Etenim de his quoq;, ita ait. Circularia vlcerũ, si subcaua sint: circulo p̃cidere quæ abcesserunt oportet, vel oĩa: vel ex dimidio circuli, secũdũ hominis longitudinẽ.

Hippo.

Omnium quibus ad vlcerũ curationẽ est opus, inuẽtorẽ hippocratẽ fuisse

Hippo.

Cataplasma Hippocratis

Sectio

Vlcera quæq; siccanda, et hoc e finẽ curationis.

Vlcera quę debent, scarificari et spongia siccari

Labra vlceris qn excidenda.

Scripsit vero & de tumorib⁹, qui coniuncti cum vlcere sunt, vniuersis. queadmodum curandi singuli sint. simili modo, et varicib⁹. Quādo hoꝝ quoq; occasione cōtumax ad sanandū vlcus reddit. Quoniā aliqua ex his humiditas ad exulceratas partes defluat. Ad eundē modum & cum ex toto corpore humor cōfluit: totū purgare iubet, nusq̄ videlicet in his indicationem a tempore sumens. Nā & ridiculū plane sit, adeo multas, ac varias, sæpe etiam contrarias indicationes: ab vna cōmunitate fieri. Nam si etiam demus indicationem aliquam a tēpore sumi: quæ tandem ea sit dicere par est. ac sūma quapiā vna, eam complecti. veluti in reliquis omnibus ipe quoq; Thessalus facit: nedum nos. Quippe vnum illi ꝑpetuo indicat adstricti corporis affectus. Nempe vt remittatur, ac relaxetur. vnum rursus soluti, vtiq; vt astringatur. Quinetiam in ipsis vlceribus, quod sordidum est, abstergeri postulat. quod cauū est, impleri. quod æquabile est, cicatrice induci. cui caro supercreuit, hāc sibi detrahi. etiā eo ipo authore. Ergo sicut in hoꝝ singulis: ita in diuturnis quoq; alterum aliquid ad portionem ostendat, quod vnū sit, verū non potest. Nam & exciden da ea ꝑcipit. At quænā q̄so sit ista rationabilis a tempore indicatio. tū remedio ex sinapi vti, de quo vanū illud nomē metasyncriseos vsurpat. ab hoc ex radicula vomitu. & postremo, cum nihil vltra inueniat, veratro. Verum hæc quidem (queadmodū dixi) etiā in sequentibus plenius dicētur. vbi nihil vsq̄ vllo in morbo a tempore indicari, sed signū id nōnūq̄ affectus esse: docebimus. Verū rursus ad Hippocratem reuertor. Quem sane diligentiæ nomine admiror. cū in alijs omnibus: tum vero quod ꝑcipuū quiddā, quod medico ad indicationem non in vno alteroue: sed prorsus omni morbo sit spectandū: nō omiserit. Est porro id quod ab affectus magnitudine sumitur. quem non modo methodici ꝑtermiserunt, non eñ est id mirum: sed etiam rationalium pleriq;. atq; etiam empirici, quamq̄ alio modo, omnes. Nam vbi in redūdantis sanguinis (vt illi loquūtur) cōcursu, vacuationem a se obseruatam dicunt: manifeste fatentur ob nullius alterius eorum quæ in ægro visuntur respectū, se ad vacuatiōem accedere. Neq; hoc dico propterea qđ purgatio, vacuatio sit, quā redundātis sanguinis concursus non indicet: sed quod etiam tametsi redundātis sanguinis concursus non adsit: ad ipsam tamen sanguinis missionem interdum sit confugiendum. Quando si valens morbus sit cum viriū robore: nemo est qui sanguinem non mittat. qui vtiq; in artis operibus sit exercitatus. Quippe ipsos empiricos videm⁹, cum lapsus ab alto qs sit, aut alias plaga aliqua contusas vehementer corporis partes habuerit: ad sanguinis missionem confugere. Quāq̄ idem homo paulo

Redit ad thessalios.

Redit ad hippocratē

Indicationem ab affectus magnitudie nō omisisse hippocratem.

Mittēdum sanguinem vbi valens sit morbus ēt si sanguis abūdātia i corpe non sit.

ante sanus fuerat, prorsusq; redūdantiæ sanguinis expers. Ex quo patet, non hoc esse quod mittendum sanguinem indicet. sed magnitudinem morbi, ac virium robur. exceptis tamē a sermone pueris. Nā et alia ratione si quis etiamnum sanus, nec adhuc quicq̄ læsus in sanguinis redūdantis concursu sit positus: non stantē huic mitti sanguinem est necesse. Imo alij satisfacit inedia. alij cibi parcitas. alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneū. alij sola exercitatio, vel multa frictio abūde fuit. Missio vero sanguinis ne ab ipsis quidē empiricis, ijs qui ita se habet necessario adhibetur. Ad eundem modū nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia, conuenietēr suscipitur. sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiā: vel ꝓpter morbi magnitudinem: ita purgatio & propter abundantiam alterius cuiusq̄ succi: & propter vim morbi adhibetur. Ac de sanguinis missione, tum in alio libro egimus: tum vero in sequentibus agemus. de purgatione in hoc libro disseram. Desyderant enī ægri hanc non modo, vt quod noxiū superuacuū quo vrgētur educat: sed etiā, vt quod tum ad diuersum trahat: tum vacuet. Atq; ob eam rem Hippocrates tum in reliquis omnibus operibus: tum in eo quod de vlceribus prodidit: etiam morbi magnitudinē ad purgationis indicationem consyderat. Purgatio inquiens per aluū, plerisq; vlcerū prodest. Præterea vulneribus quæ in capite sunt accepta. item quæ in vētre & articulis. ad hæc ijs in quib⁹ ossi caries impendet. præterea quę suuntur, et quæ exedunt, & quæ serpunt, et reliquis, quæ vlcera diuturna reddūt, etiā quæcūq; deliganda sunt: per aluum purganda sunt. His verbis clare docuit, vlceribus oibus & vulnerib⁹ quoties præualida sunt: purgationem esse vtilem. Cū enim trifariam nō hæc modo vitia: verūetiam reliqua omnia grauia magnaq; reddantur. Nempe vel propter afflictæ partis p̄stantiam: vel propter affectus magnitudinē, vel propterea quod sunt cacoethe. cuiusq; horum seorsum videtur hippocrates mentionem fecisse. vtiq; in capitis ventrisq; vulneribus p̄stantiam læse indicans partis. ventrē autem hoc loco non solū inferiorē intelligendū esse: sed etiam superiorem, patere cuiuis arbitror. Diuiso nanq; quod inter collum et crura est trunco, in duas capacitates maximas, prior sub thorace: secunda sub mēbrana q̄ abdomini subtenditur peritonæon græci vocāt, cōtinet. Et sane vuln⁹ qd intra Thoracē intraue etiam peritonæon, penetrauit: nō paruū periculum affert. potissimū si quid interiorum vna sit vulneratum. Quin etiā cacoethe esse quæcūq; in articulis accepta vulnera sūt: id quoq; oēs fere sciūt. Empirici quidem ex sola ip̄a experientia. qui corporis naturæ scientiam comparare studuerunt, ex ipsa vulneratarū partiū

Quæ i sano corpe i quo sanguis redūdet ꝓ sāguinis missiōe satisfaciant.

Purgatiōnē non solū ꝓpter mali succi redundantiā: sed ēt ꝓpter vi morbi adhiberi.

De purgatiōe qb⁹ & q̄ rōne sit vtilis.

Hippo.

Trifariam reddi vitia magna.

Venter hic qs accipiendus.

Peritonęō

Cur vulnera i articul' cacoethe sint.

[Handwritten marginalia: "statim"; "circa missio sanguinis fit ob abundantiam magnitudinem morbi, ita purgatio eodem pacto"; "Purgatio per aluum quibus conferat."; "ob partis præstantiam vel ob affectus magnitudinē. ob quod maligna"; "ut modo in Giò: Domenico Roncalli"; "In operib. Chyrurgię Affectus magnus ter dicitur ut et sequenti pagina — ob partis præstantiam, ob affectus magnitudinē, ob malignitatem morbi"]

Vlcera Cacoethe

natura. Vbi eñ tendones, et nerui, et carne vacua, atq; ossea loca sũt: hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Tũ hæc igitur vulnera: tum quæ suunt. i. quæ adeo sũt magna: vt suturis indigeant, aut si non his: certe deligatura: purgationem desyderant. At vero iam dictum in proximo libro est, quæ magna vlcera sunt: ea vel suturis, vel deligaturis esse coniũgenda. Quinetiam quib⁹ corrumpendi ossis periculũ impẽdet: ea cum magnitudine phlegmones sunt. Iam quæcũq; exedunt ea tum cacoethe sunt: tum malorũ succorũ soboles. Herpetes quoq; a bilioso excremento ortum habent. reliquaq; quæ inueterantur omnia: ex huiusmodi quapiam causa proueniunt. Quare in omnibus his non sine ratione, purgari per aliũ iubet. In progressu vero hæc insuper adijcit. In omni vlcere cui erysipelas supuenit: purgari corpus oportet. qua parte vlceri maxime cõducit. siue id per superna: siue per inferna sit. Cuius etiã ipsius rei discrimen in libro de succis nos edocuit. auertere nos iubens ad contraria. deriuare vero ad latus. Quinetiã cum maxime ifluit, tum ad diuersa reuellere. dictum vero & de hoc in eo libro est. Quare nũc quoq; si etiãnum fluxio valenter irruat: reuellere ad contraria studebimus, vtiq; si in superioribus vlcus consistat: per inferna purgantes. Sinautẽ in inferioribus sit: superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atq; in membro inhesit: deriuare per vicina magis expedit. Cum & in propinquiora translatio sit: & purganti medicamẽto promptior, tum accessus: tum attractus e vicino detur. Hãc vero rationem ad aliam quoq; artis partem spectare, Nempe quæ de succorũ medicatione præcipit: neminem latere arbitror. Proindeq; in sequentibus etiam repetere eam erit necesse. ac totam absoluere. Nunc illud docere volo, tum ipam morbi siue vim: siue magnitudinẽ appellare velis: pro indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ, statuendam esse: tum vero Hippocratem hãc omniũ (quos nouimus) primam indicationem adinuenisse. Ac de alijs quidem morbis in sequentibus libris id ostendam, de vlceribus vero in hoc, qui in manibus est. Ac de purgationibus quidẽ mihi explicatum iam est. Nã cum triplici genere morb⁹ quisq; sit grauis aut ꝓpter ꝑcellentiã partis: aut propter affectus magnitudinem. aut ꝓpter ipsius cacoethian. omniũ horũ meminit Hippocrates, vbi de purgatione egit. Quid igitur dicet aliquis. nũquid etiam sanguinẽ detrahi interdũ suadet, propter has ipsas causas? Mihi vero id quoq; iubere videtur. Verum breuiter, nec sine demonstratione. Veluti tũ ipsi: tum reliquis antiquis mos fuit. Id ita esse intelliges. primum quidem, si hæc eius verba relegeris. Omni recens facto vulneri, nisi in

Hippo.

Indicationẽ q̃ a magnitudine morbi accipit primũ inuenisse hippocratẽ.

Sãguinem detrahendũ ꝓpter easdẽ cãs propter quas & purgandũ dixit. Hippo.

ventre sit, expedit ex ipso statim sanguinem plus, minusve effluere,
Quippe phlegmone minus tẽtabitur, tum vlcus ipsum tum quæ cir
cũposita loca sunt, Post hæc autem verba, quæ in libro de vlceribus
ab eo sunt scripta: si etiam que in alijs omnib⁹ libris sæpe proposuit
recorderis, debere scilicet imitatorem esse medicum, nõ tantũ natu-
ræ: sed etiam eorũ quæ cũ sua sponte veniant, conferunt: clare iam se-
nis mentem intelliges de sanguine cũ magna sunt vulnera detrahen-
do. Si nãq; expedit in talibus sanguinem effluere, nõ autem effluxit:
quod deest ipse adiicias oportet. declarant id, ea quæ subiũgit. Quip-
pe hæc statim cum iam dictis verbis copulat. Et ab ijs quæ inuetera-
ta sunt vlcera, vt sãguis crebro fluat: efficere prodest. vtcũq; opportu
num videbitur, tum ab ipsis vlceribus: tũ a circũpositis vlceri par-
tibus. Nam quoniã prædixerat omni vlceri recens facto sanguinem
emitti debere: cernens nisi etiam de inueteratis mentionem faceret: fo
re vt ab aliquo putaretur, de recentibus tantũ ita pnũciasse. idcirco il
lud recte adiecit et ab inueteratis vlceribus sanguinem mittere. Ac si
perpetuũ est, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad cõtra
ria trahendam esse, fixam vero iam in laborante particula, vacuandã
esse, vel ab ipsa particula quæ affligitur: vel a maxie vicina: in prom-
ptu nobis, & de sanguinis detractione colligere nũc est, qđ in prin-
cipio hæce longinquo, postea ab ipsis exulceratis partibus sit emo
lienda. Quinetiam si ijs quæ iam dixi, illud quoq; adijcias, nẽpe qđ
ipm qui redũdat succum vacuandũ esse Hippocrates suadet: alias sã
guinis detractionem adhibebis, cum videlicet is vincit: alias phar-
macũ, qđ ad bilem flauã, vel atrã, vel pituitã educendam vim habet,
dabis. Illius interim in omnib⁹ his non imemor: non esse vlceris q̃
vlcus est, vllã id genus curationem. sed vel vitiosi, qui coniunctus
est succi, vel redundantiæ, vel phlegmones, vel herpetis, vel ei⁹ ge-
neris alterius. Sed nec illius oblitus, quod aliquid interim ex ijs quę
vlceribus accidũt, indicationem propriam suggerit. veluti magnitu
do. Dictum autem & de ipis vlceribus est in libro, qui hunc pcedit.
vbi vlcerum differentias omnes, et quot, & quæ sint, & quæ sit vnius-
cuiusq; indicatio, exposuimus. Præberi tamen interim vacuandi in-
dicationem ab ipsa ægritudinis vi, in eo libro non dixi. propterea
quod & longiorem demõstrationẽ requirebat: et totius corporis cu
ram, cum vlceribus in eo non cõiunxi. hic vero executus sum quãtũ
ad rem propositã erat vtile. Nam absolutus sermo de hoc genere in-
dicationis quã a magnitudine morbi sumi diximus, etiam in sequen-
tibus habendus restat. Pari modo de indicatione quæ ab ætate sumi-
tur, pterea de ea quæ ab humoribus sanandis accipitur, Ad eundem

Quæ cõsũmatius i se-quẽtib⁹ tractabunt.

De Indicatione sumpta — a situ partis — a forma — ab usu — ab acuto sensu ut hebeti

modum et quæ ab afflictis partibus indicatio exhibetur: consummatius in sequentibus libris tradetur. Nunc eñ quod ab earũ natura, id est temperamento, & substantia sumi ad curationem potuit: tãtum diximus. Quæ vero tum a positu, tum a forma, itemq; vsu, præterea sensus acumine, hebetudineue, indicatio suggeritur: hanc non attigimus. Dicatur itaq; & de his, quantũ sit ad vlcerum curationem vtile. Igitur quæ acuti sensus pars est, eam q̃maxime citra dolorem curare tentandũ. Tradita vero eiusmodi remediorum materia est, in ijs libris, qui sunt de simplicibus medicamentis inscripti. quæ parum acri sensu est, hæc si affectus ita suadet: valentiora remedia recipit. Et principis quidem membri robur seruari oportet. veluti latius vbi de phlegmone agemus, docebitur. Quod tale nõ est: licet huic eam medendi rationem tuto adhibeas, quæ relaxando remittendoq; mitiget, chalasticen græci vocant. Atq; hæc quidem in sequentibus fusius tractabimus. In hoc libro eam quæ & a positu, & a figura partiũ sumit trademus. atq; ita quarto huic libro finem imponemus. Hinc igit̃ excogitatum est, ei cui exulceratus ventriculus sit: medicamenta esse bibenda. Cui gula, non semel: nec tota simul adsumenda. sed paulatim. & assidue. quando ex transitu, et contactu vulneribus, quæ hic sũt vtilitas accedit. non ex continendo et diutius adherendo. sicut ijs quæ in ventriculo sunt. Quinimo & quod crassiora hæc: & magis lẽta sint adhibenda: id quoq; a positu figuraq; est indicatum. Nam quoniã gula trãsitus quidam cõmestorũ bibitorũq; est: iccirco remediorũ eget, quæ adherere, et vndiq; quasi concrescere, & adglutinari possint. nõ autem quæ elui, ac defluere sint prompta. Ac circa partes eius veluti concrescunt: quæ crassa sunt. adglutinantur: que lenta sunt. Quæ vero vlcera in crassis sunt intestinis: his quæ per sedem inijciuntur remedijs magis egent. Quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur, quoniã & longinquiora sunt: et medio situ posita: ambo requirunt. & quæ superne sumuntur: et quæ per sedẽ intundũtur. Sane cõmunis omniũ internarũ partiũ indicatio est: vt ea eligãtur, quæ animalis naturæ maxime sint familiaria. siue ea cibi sint. siue medicamenta. fugiantur respuanturq; huic contraria. Quãq in ijs quæ foris sunt vlceribus: innoxius etiam taliũ medicamentorum est vsus, æruginis ærisq; vsti, & æris squamæ, & cadmiæ, & pompholygis, & lithargyri, et cerussæ. Hæc igitur, & similia, interioribus exhiberi non debebunt. Porro proditum de natura horũ est, tum in tertio de temperamentis volumine: tum de simplicibus medicamentis. Eligenda vero alimenta sunt, si quidẽ ad cicatricẽ perducere, aut glutinare vlcus studem⁹: tum austera: tũ glutinosa, tum quæ minime ro-

De indicatiõibus q̃ a positura, forma, vsu, sensus acumine hebetudineue capiuntur.

Indicatio vlceris quod sit i parte acuti sensus.

Chalastice

Indicatio a situ et figura

Quæ a positura & figura indicet̃.

Remedia pro gula q̃ paulatim sumenda.

Qualia gulæ præsidia admouenda sint

Quibus intestinis opota uia ilia prosint et q̃b; per sedẽ iniectio medeat.

que crassa concrescunt, lenta adglutinantur.

Cõis oim internarũ partiũ idicatio

medicam: innoxia i partib; externis. noxia uero i internis.

Quæ iterioribus nõ cõueniãt.

Quæ conueniãt.

dant. Sin emundare: quæ modice abstergeant. quod munus mel non coctum præter cætera præstat. Austeræ vero potiones, et eiusdem rationis alimenta cuiq; sunt nota. Voco austerum, id quod styphon quoq; græce .i. astringens dicitur. Acerbum vero quod intensum austerum est, græce stryphnon. Quæ vero medicamenta tuto introrsus sumuntur, ea tradita sunt: in ijs libris qui de medicamentis sunt scripti. Dicetur tamen & nunc eorum formula. Ergo internis vlceribus opitulantur hypocystis, & balaustium, & cytini punicorum, et galla, & malicoriũ, & terra samia, & lemniũ sigillum, et rohis, rosarũq; succus, & acacia, aliaq; id genus. nec vllam visceribus noxam inferunt. Danda vero hæc sunt ex aliquo astringentium decocto. vel mali cotonei, vel lentisci, vel summorum rubi, vitisue, vel mirti virentiũ ramorum, vel deniq; ex vino aliquo austero. Nõ latet autem, & de vini vsu quod cauẽdum id est, vbi phlegmones suspicio adest. alias dari nihil vetat. Nec illud obscurum est, eiusmodi medicamina, præparanda, ac iam dictis humidis excipienda esse: tum vero tragacanthen, & gũmi illis admiscenda. potissimum si quis ea his quæ in gula sunt exhibebit. Sed & gargarizare quoq; iubendũ est, ei qui ad fauces, & paristmia: his vtetur. At ad vlcus qđ in aspera sit arteria vt suppinus, q̃ diutissime in ore teneat. ac omnes qui illic sunt musculos relaxet. remittatq; præcipiendũ. Influit enĩ sic sensim, & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter, & manifeste in ipsam arteriam. Nam et cum naturaliter se habet: scire licet potionis non nihil huc percolari. sed veluti in secunda valitudine: ita nimirum in aduersa cauẽdũ est, ne largius influat. vtpote quod tussim excitabit. Nã quoad humor vndiq; iuxta tunicas arteriæ, ceu iuxta murũ aqua descendit: tussim vtiq; non cit. si quid per mediã spiritus viam incidit: tusses statim excitat. Tum hæc igitur a situ, & forma partium omnia sunt desumpta. Tum vero nõ minus illud, quod omnibus medicamẽtis, quæ thoracis, & pulmonũ vlceribus sunt destinata: mel sit admiscendum. Quando si austera ijs dũtaxat medicamenta exhibebis: ea in ventre morabuntur. Ergo digestionis eorum in corpus, instrumentum mel erit, ac celeris transitus, veluti vehiculum. cũ eo quod nec vlceri nocebit. Ad eundem modũ quoties in vesica, & renibꝰ vitium consistit: non solum mel ipsum: sed etiam eorũ quæ vrinas mouent quippiam, vlcerũ medicamentis misceri oportebit. Illud quoq; patere vel me tacente, cuiuis arbitror: exulceratas partes, tum ex earum substantia, tum functione, tum vtilitate, tum positu, tum figura discerni. Monstratum autem id abunde est, in libro de notis affectorum locorum. verum non est de illis nunc locus. Rursus igitur

> Austerũ siue styphon quid.
> Acerbũ siue stryphnon qd.
> Vinum vbi cauendũ.
> Ad vlcera in gula faucibus paristhmijs & aspa arteria.
> Potiõis aliqd i asperã arteriã etiã cũ naturalr se habet p colari.
> Ad vlcera pulmõis & thoracis miscẽdũ medicamentis mel esse.
> Ad vlcera i vesica & renibus non modo mel: sed et q̃ vrinas moueãt miscenda.

ad medendi methodum reuertor. Aio igitur, nõ hæc modo: sed etiam alia nõ pauca, ex figura partium, posituraq; indicari. Quippe quãdo nec deligare cõmode ægram pticulam possis: nisi prius vel ex figura, vel positura, vel vtrisq; indicationem, sumpseris. sed nec imittere in sedem clysteris fistulam cõmode queas: absq; eius generis indicatione. iam per penẽ inijcere medicamẽta in vesicã sæpe necessum est. Igitur illud de cathetere apponere opus non est, quod eo probe vti omnino nequeas: nisi & positum, & figuram totius vesicæ plane perspectam habeas. In talibus ergo omnibus clare patet: nõ parum ad totam curationem, affectum ipm locum indicare. In ruptis autem quæ rhegmata græci vocãt: multæ indicatiões in idem concurrunt, si quidem & quæ a positura capitur: recte ad examen venit. Nam propterea quod et in profundo corporis sunt. & latent: iccirco diuersam curationem, ab his quæ apparent postulabunt. Quoniam vero, cum ecchymosi quidem omnino, aliquando vero et cum contusione circũ ipam pruptam carnẽ consistunt: iccirco plures curationes indicabũt. Semper enim pro affectuũ numero, etiam medendi indicationes respondent. Ac docebitur quidem vbi de phlegmone differemus: locupletius. quod valentiora medicamẽta requirant, quæcũq; in profundis partibus laborant: q̃ quæ in summo corpore sunt affecta. Nũc id saltem arbitror. patere quod solui necessum est, præsidiorum q̃ foris applicantur vim. vbi quod ab his iuuandum est, in profundo latet. quare intendere hanc eatenus oportebit: quatenus per transitum ad profundum est remittenda. sane ecchymosis omnis vacuationem pro remedio curationis, indicat. Quare calfacientib⁹ huic, & modice siccantibus medicamentis est opus. Quippe quæ vehemẽter siccant: digerunt illa quidem in principio euidentius: q̃ quæ sunt imbecilla: cæterum non nihil ipius vitij scirrosum difficileq; curatu relinquũt. Ac dicemus de his in sequentibus diligentius. sed & nunc quantũ ad rem pertinet abunde est dictũ. Quæ em̃ humectant, calfaciuntq; pharmaca. præterea hæc quæ omnes iam græce vocare chalastica. i. relaxantia solent. atq; ex his quæcũq; ad siccius paulo vergũt. nec tamẽ adhuc clare manifesteq; cõtrahentia sunt, q̃ syntatica græce vocant: hæc omnium sunt ecchymomatum remedia. Curandum vero est, vt ruptis quæ in profundo herẽt corpore: Hæc tum vires magis habeant intentas: tum ipa magis acria, magisq; dissipantia sint, tũ (vt semel dicam), tanto efficaciora: quanto magis a cute ad profunda ecchymosis recessit. In talib⁹ sane nec cucurbitæ vsus sit inutilis. Id est instrumẽtũ ad violentum attractum a medicis excogitatum. Cætera cum totum ecchymoma digestum per halitum est: siccare iam ve-

Ad deligationẽ & clysteris & catheteris vsum figurã ptiũ posituraq; cõferre.

In ruptis mltas indicatiões in idẽ cõcurrere.

Valentiora medicamenta reqrere q̃ i pfudo corpore laborãt q̃ quę in sũmo.

Ecchymosin omnem vacuationẽ indicare.

Ecchymosis curatio.

Ghalastica Syntatica.

hementius ruptum ipsum permittitur. ac deligatura coniungere om niaq; in summa facere, quæ vt vlcus coalescat, efficiant. Ergo si euocatum celeriter ecchymωma sit: facile coalescet rupta ipsa caro. Sin lõgiore spatio: sordes multa subnascens mediũ inter vlceris labra spatium occupat, ita: vt iam coire ruptio non possit. Atq; inde adeo fit: vt qualibet leui de causa nos hæc sui admoueant. Nam siue quis obriguit, siue parum concoxit, siue febri laborauit, siue se vehementius fatigauit: eiusmodi particulis illico dolet. Non enim in idem coiere ruptionis labra. sed tantum prope sunt admota. Quo fit vt leue momentum ea facile separet. & mediũ locum superuacuo humore repleat. Et quid quæso aliud: q̃ assidue nouum ecchymωma his gignitur. & primo illi, cum videlicet primum caro est rupta, simile. nisi quod nunc ex tenui magis sanie constat. cũ in principio e sanguie ecchymωma esset. ideo q; facilius etiam nunc: q̃ itra iitia digerit̃. Hæc itaq; quæ hacten⁹ diximus, disputatiõi de vlcerib⁹ satis faciẽt. fineq; iã q̃rto huic volumini ipono.

Cur quæ rupta fuere subinde dolorẽ renouent.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER QVINTVS.

QVemadmodũ quis vlcerum curationem optime moliatur, cum duobus ante hũc libris docuerimus: illud obiter ostendimus reliquos omnes medicos, qui simpliciũ in nobis particularũ elemẽtis minime inquisitis artem adeunt, non posse quicq̃ certa ratione sanare, minimeq́ omniũ qui thessali dogma profitentur. Reliqui nãq́ ea saltẽ vlcera q̃ in diuersis sint partibus, diuersis rationibus sananda censent, ipsa nimirum experientia docti. Qui thessalum authorem sequuntur propter excellentem scilicet sapientiam, omne vlcus quacunq́ in parte animalis sederit, similis ægere curationis putant. Quippe si cauum sit impleri, si æquale cicatrice induci, si caro supercrescat hanc detrahi, si cruentum recensq́ sit, agglutinationem postulare aiunt. Ceu vero qui hæc norit, eum recte mederi sit necesse, nec sit hæc ratio etiam cuilibet e plebe cõmunis. Cum nemo sit qui horum quicq̃ ignoret. Cæterum nec quẽadmodum implendus sinus sit, nec quẽadmodũ ad cicatricem perduci, quod impletum est debeat, aut cõprimi quod superauctum, aut coalescere quod purum citraq́ sinum est, intellegũt. Sunt enim eiusmodi opera, tantum medicorum quæ vel ratione, vel experientia, vel vtriusq́ ope sunt inuenta. Rursus igitur repetentes summatim ea percurram⁹. Quo dicendorum caput cum dictorum copuletur calce. Monstratum est omne vlcus siccantia medicamenta requirere. Cæterum quod sinũ habet, vt minus sane q̃ reliqua, sic ea quæ præterq̃ quod modice siccẽt, etiam abstergẽdi facultatem obtineant, desyderare. Quod vero coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi scilicet sunt, quæ medicis latine cruenta græce enæma dicuntur) huic tum quæ magis etiam siccent, tum vero quæ citra abstersionem leuiter astringant, opus esse. iam quæ vlcera perduci ad cicatricẽ postulant, hæc nõ solũ magis adhuc siccantibus: sed etiã strenue astrigẽtib⁹ remedijs ægere. Qđ si caro eorꝝ ꝑter naturæ modũ itumuit: acria et demoliẽtia q̃ eadẽ calida siccaq́ necessario sũt, desyderare.

Si quod vero aliud symptoma vlceri adiunctum erat: ab eius natura curationis indicatio sumebatur. atque ex hac rursus remediorum facultas petebatur. Si nanque sordes innasceretur: quæ hanc tollerent opus esse. eaque omnia abstergendi vim habere. multo, sane maiorem: quam ea quæ carne implerent. Si vero copiosior in his humiditas cerneretur: etiam quod magis siccaret medicamento opus esse. cæterum quod propriam speciem non egrederetur. Ac si agglutinaturũ medicamentum esset: siccans astringensque id esse debere. si implere: siccans & abstergens. atque in singulis reliquorum vti dictum est. Si vero intemperata subiecta caro esset: primum eius intẽperantiæ succurrendum esse. vtique quæ siccior iusto esset: hanc humectãtibus. quæ humidior siccantibus. Tum quæ calidior esset refrigerantibus, quæ frigidior hanc calefacientibus. Et si gemina qualitate esset intemperata: pharmacum quoque elegentibus, quod gemina esset qualitate contrarium. Quippe id omnium quæ præter naturam sunt, commune esse: non posse ad naturam suam redire quicquã, sine his quæ ipsi facultatem haberent contrariam. Consyderandas præterea & intemperantiæ causas hoc tempore esse. siue hæ totius corporis essent communes: siue quarũdam partium propriæ. quæ videlicet per societatem (quam sympathian vocant) exulceratum membrum infestarent. Medẽdum vero primum esse causæ quæ intemperantiam adhuc foueret: post hanc vero, ipsi quæ iam facta esset intemperantiæ. Quippe hanc communem indicationem esse omnium quæ ex causa quapiam oriantur. Ostendimus autem tum ab vlcerum differentijs, diuersas preberi indicationes: tum eas quæ a laborantis corporis temperamento sumuntur, diuersam ab his habere rationẽ. Siquidem illæ, cum ex ijs quæ præter naturam sunt sumantur: omnes contraria esse adhibenda dictant. hæ cum ab ipsa natura capiantur: similia. Nam si qua siccior pars est: ea magis siccari postulat. quæ minus talis est: ea minus est siccanda. Ad eundem certe modum & de calefaciendo refrigerandoque est præceptũ. Nec illud omisimus: ex præcellentia membri, aut contrario statu itemque ex sensu acri, hebeteue: diuersum medicandi consilium peti. Ergo quod reliquum est huius morborum generis curandi: id nunc apponamus. Nos genus id lucidioris doctrinæ causa, vnitatis solutionem appellauim⁹. nec refert, si continuitatis solutionem voces. Incidit hæc nõ in similaribus modo & simplicibus partibus: sed etiam in cõpositis, & instrumẽtalib⁹. At vero remediorum indicatiões, aliæ a similaribus sumũtur: aliæ ab instrumẽtalib⁹. Quarum ambas norũt qui methodum Hippocratis comprobant. propterea quod vtrarũque partiũ naturã

Sympathia.

Si symptoma vlceri sit adiunctum

Si sordes.

Si copiosior humiditas.

Si debeat agglutinari

Si debeat impleri

Si caro hat intemperiem

Quid prius sit medendum

Sicciora sicciorib*us* egent.

CAP. 2.

Epilogauit hucusq*ue* o*mn*ia que libro 4. edisseruit.

intellegunt. alteras dumtaxat (nempe quæ ab instrumētalibus prebentur), qui Erasistratum & Herophilum sequuntur. Quare in his quæ sequentur sermonibus: quæcunq; a calido, frigido, humido, & sicco corpore morboue indicationes sumuntur. nullius certe methodum hi habebunt. quæ a forma, positu, præcellentia, acri hebeteue sensu prebentur: has non ignorabunt. Illustrius erit quod dicimus, si partes ipsas proposuerimus. Quoniam igitur de ijs maxime vlceribus, quæ in carnosis accidunt partibus hactenus tractauimus: nunc tempestiuū videtur de ijs agere, quæ in arteria, vena, & neruo cōtingunt. nec de ijs absolute, sed vt in quouis sunt viscere. vł deniq; instrumentali animalis parte. Ergo si cui arteria, venaue magna vulnerata est: & copiosum sanguinis profluuium continuo super uenit, & glutinari id vulnus, difficile quidē etiam in vena est: in arteria vero non solum difficile: sed etiam quod fieri (sicut nōnullis medicorum est visum) omnino fortasse non possit. Dicendum ergo de vtrisq; est ac prius de sanguis profluuio. secūdo loco de agglutinatione. qm̄ autem et per anastomosin, & per diapedesin, (vt mox docebimus) profluuia eiusmodi fiunt: nō alienū sit propterea quod curationem cōmunē habent, etiam hoc loco de ijs meminisse. tametsi ex alio esse morborum genere videantur. Sane profluit ex vena, vel arteria sanguis, aut reserato earū ore, aut tunica earꝫ diuisa, aut (vt sic dicā) transcolatus siue transmissus. Porro diuiditur ipa tunica tum ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione, tum erosione. Anastomosis accidit propter tum vasis imbecillitatem: tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat copiā. ad hæc acrem quāpiā, quæ illi extrinsecus incidat qualitatem. Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine vero tenuato oritur. accidere præterea interim potest, & ex gracili ū vasorꝫ ore adapto. Dicēdū igit̄ est de horꝫ affectuū vnoquoq; seorsum. Ac primum de diuisione quam vel ex erosione, vel vulnere, vel contusione, vel ruptiōe diximus accidere. Quæ itaq; vulnerant: ea sunt acuta. atq; ad secandum habilia, quæ contundendo soluunt: ea grauia duraq; sunt. quæ rumpunt: omnia id tensionis interuentu faciunt. idem & intensior actionis vehementia facit. tum succi abundantia, non vtiq; virium respectu: sed quæ cum a vase suo non continetur, etiam casus ab alto. tum graue quippiam, durumq; incidens. Quippe eiusmodi aliquid cum vel vasis vacuis: vel pusillam omnino rem continentibus in ea inciderit, si durū ex opposito obiectū habet: contusa reddit. at si plenū vas sit: prius id rumpit: quā contundat. Cum sit quod tum accidit persimile, ac si vtrem vesicamue impleas, atq; in hanc lapidem iactes, vel contra lapidi vtrem

De arteriæ venę & nerui vlcerib9

Glutinari vuln9 in arteria difficile esse.

De sanguis profusione.

Profusiōis ex vena vł artia causæ

Anastomoseos causæ.

Diapedeseos causæ.

De diuisione.

Sanguinem esse flatuosum nullibi asserit Galenus praeter quam in hoc loco.

violenter illidas. sane huic persimile est, quod accidit in casibus ab alto. Quam nanque rationem vter habet ad lapidem: hanc homo habet ad solum. Quisquis vero ex maximo acutissimoque clamore in pulmonibus vas perfregit: is violentiae actionis acceptum malum referet. similiter huic, et qui ex eo quod praegraue onus, aut humeris imponere est conatus: aut alias manibus attollere: vas fregit. atque hoc etiam magis, cui ex concitatissimo cursu, aut valentissimo saltu, aut aliter particula vlla violēter extensa: id accidit. Est enim id quoque persimile: ac si funem, aut lorum, quam maxime distendas. Porro perrumpi quoque non pauca, propterea quod sanguinem quem in se habent, nō continent, potissimum cum flatulentus is sit. indicio sunt tum dolia, quae saepe musto rumpuntur: tum alia multa valentissimorum corporum. Ac si ex vulnere, vel clamore, vel casu, vel contusione perruptū vas est: vtique in his causa ipsa desijt.

Diuisi vasis ex abundātia.

Si vero ex abundantia: fieri potest, vt vas etiam amplius rumpatur. effectrice saltem adhuc manente causa. Atque in hoc quidem affectu vacuanda quam primum abūdantia est, Abhinc sanguis supprimendus. mox vlcus ipsum curandum. Vbi vero effectrix causa iam desijt: primum sistere sanguinem expediet: post vlcus sanare, obturato quidem quod perruptum est. auerso autem atque aliorsum translato, quod per id ferebatur. Quando si id eo quo inter initia impetu cōfluat osculumque vasis pari modo pateat: citius plane moriatur animans, quae profluuio laborat: quam sanguis cesset effluere.

Quō claudatur vlc9. *Quō labra ei9 adducātur.*

Porro vlcus ipsum claudetur, vel labris ei9 quae dissident in idem adductis: vel osculo eius obstructo. Adducentur in idem labra eius, tum nostrarum manuum opera vbi sic ad manum vlcus se exhibet: tum per deligaturam. tum vero per ea remedia, quae refrigerent, & astringant. Neque enim suere fas est, arteriae, venaeue vulnus. veluti dixerint qui nullam a vulneratae partis substantia naturaque sumi indicationem aiunt.

Quō obstruatur os vasis. *Thrombos quid.* *Emplastica quae.* *Escara qd.* *Quae escarā faciāt.* *Quō sāguis trāsferat.*

Obstruetur vasis osculum, & sanguine ipso concreto, qui thrombos graece dicitur: & ijs quae foris illi imponuntur. Possunt autem superimponi, tum carnosae ipsae quae circa vlcus sunt, partes: tum in nōnullis vulneribus ipsa cutis. ad haec quaecunque ipsi comminiscimur. Ea sunt & linamenta, quos μοτοὺς graece vocant: & medicamenta ea quae iccirco quod ex lenta crassaque substantia cōsistant: meatus obstruūt. graeci emplastica vocant. praeterea quae crustā, quā graeci escaram vocant: efficiunt. Quippe hanc quoque ceu septum quoddā huiuscemodi vlceribus veteres excogitarunt. Efficiūt hanc tū ignis ipse: tum quaedam medicamina, quibus ignea vis inest. Atque his quidem rebus obstruitur vasis osculū. Auertitur autē sanguis, atque ad

alia membra cõuertitur, tum ad ꝓxima deriuatus: tũ ad contraria reuulsus. illũ parocheteusin: hunc antispasin, græci vocant. Nam hæc quoq; hippocratis inuẽta sunt, omnis scilicet immodicæ vacuationis cõmunia remedia. deriuatio ad vicina fit: cũ id quod per palatum vacuat: ꝑ nares transfert. ad cõtraria reuulsio fit: cũ id ad inferna reuellit. Rursus quod ꝑ sedẽ profluit: id ꝑ vuluã deriuam⁹. Sursum vero, reuellim⁹. Ita naq; & natura ipa facere solet. Mulieri eñ inquit Hippo. sanguinem vomẽti: menses supuenientes remedio sunt. Hac igit de causa, si vel mẽses cõfertim eruperint: vel sanguis ab vtero quoquo modo ꝓfluxerit: sursum reuelles. cucurbitam magnã sub mãmis defigens. Nam et hoc Hippocratis inuentũ est. Eandẽ ob causam cũ e naribus sanguis erumpit: id retinẽt, magnæ in ꝑcordijs defixæ cucurbitæ. Infigendæ aũt sunt, si ex dextra nare ꝓfluitur: sup iocinore. sin ex sinistra: sup liene. si ab vtraq; nare: sup vtroq; sunt imponendæ viscere. Quod si resolutus adhuc æger nõ sit: etiã vena sub eo cubito incidenda est, qui profusioni e directo respondet, vbi paulum detraxeris: mox vnam horã intermittẽs: rursus detrahes, post iterum, atq; iterum ꝓ laborãtis viribus. Ad hũc modum & reliquas omes fluxiones, (quippe cõmunis ratio est) tum ad cõtraria reuocabis: tum per vicina deriuabis. vtiq; quæ per aluũ fluũt: ea vel per vrinas: vel vterum transmittens. Quæ vero per vrinas: ea vel per locos: vel per sedem transferens. Pari modo, quæ per locos erumpũt: vel per vrinas: vel ꝑ aluum. quæ vero in oculis, aure, vel palato, fluxiones accidũt: eorum ad vicina deriuatio per nares est. Antispasis vero in ijs, quæ supra sunt omnibus, deorsum semp agitur. sursum in ijs, quæ sunt infra. Præterea a dextris ad sinistra, sicut ab his rursus ad illa. similiter ex ijs quæ intus habentur: ad ea quæ foris sunt. contraq; ab his: ad illa. Ergo frictio contra positæ partis, potissimum per ea medicamenta, quæ calefaciant. præterea vincula valẽtius adducta: ijs quæ ad contrariũ reuocant remedijs sunt adnumeranda. nõ secus profecto & naturaliũ meatuũ, qui positi ex aduerso sunt: reclusio. Quæ vero id ꝑstare medicamenta possint: eorum tradita materia a nobis est, in libris quos de medicamẽtis prodidimus. sed de omni fluxiõe in sequẽtibus etiam libris, tractare necessum erit. Nunc ad sanguinis profluuium est redeundum. Quippe de genere obturantium quodammodo est, & vinculum ipsis profluentibus vasis iniectum. ipsiq; nostri digiti dum ea cõmittunt stringuntq;. Est & alia huc pertinens ligatio, quam græci epidesin vocant, quãq; ipsum vas circulo non complectitur, sicuti vinculum. verũ cũ ex parte circũplexu suo cõmittat quodã modo vulnerati mẽbri dissidẽtia labra, & q̃ supimposita sunt

Parocheteusis. Antispasis. Hippocratis inuẽta. Exẽpla parocheteuseos & antispaseos. Ad mẽsiũ ꝓfluuiũ. Hippocratis inuẽtũ. Ad sanguinis e naribus ꝓfusionem. Ad alias fluxiones. Frictionem cõtra positæ ptis & ligaturam ex antispasticis esse. Epidesis, qualis.

Sitũ partis ad hæmorragian conducere.

contineat: merito inter claudentia remedia numeratur. Præter omnia iam dicta, inter hæmorragias remedia censeatur, & appositus vulneratæ partis situs. Porro appositus fuerit: si ad geminũ hunc finem sit directus. Nempe vt & dolore pars careat: & sursum spectet. Si vero vel prona spectet: vel doleat: non solum profluuium non sistetur: sed etiam si non sit, prouocabitur. Ergo qui hæc norit, si quando astiterit ei cui ex vulnere sanguis profluit: (de his enim primum agam) illico digitum super os vulneris vasis imponat, blande inniens, ac sine dolore comprimens. Quippe simul, tum sanguinem sistet: tum eum cõcrescere in vulnere faciet. Quimo si vas vnde profluitur alte sit dimissum: certius ipsius tum positum intellegat: tum etiã magnitudinem. præterea vena ne sit: an arteria. post hæc iniecto vnco attollat, ac modice intorqueat. Quod si obiter non sistitur sanguis: si vena fuerit: tentet citra vinculum sanguinem supprimere. aliquo ex ijs medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatẽ habeant. Sane optima horum sunt emplastica ea, quæ ex frixa resina, et farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, alijsq; id genus, sũt cõfecta. Sin arteria sit: duorum alterum. aut vinculo amplectens: aut totam præcidens profluuium sistes. Sane vinculum magnis quoq; venis inijcere interdum cogimur. atq; etiam interdum totas præcidere. vtiq; transuersas. Incidet autem huius necessitas in ijs, que ex profundo loco recte assurgunt. præsertimq; per angustas, vel principes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraq; parte, pars vtraq; celaturq;, ac integitur superiacentibus corporibus vulnus. Tutius tamen est vtrũq; facere, & vinculum vasis radici inijcere: & quod deinceps habetur, præcidere. radicem vasis voco priorem eius partẽ, quæ vel iocinori propior est: vel etiã cordi. hæc in collo: ab inferiore est parte. In brachijs, et cruribus: a superiore. In singulisq; reliquarum partiũ: prout ex dissectione intelligere licet. Quã nec ipsam amethodi isti Thessalij admittũt. His peractis: implendum carne vulnus quãprimũ est. priusq; vinculum a vase decidat. Nisi enim producta caro prius locum, qui circa præcisam arteriã est: impleuerit, si locus aliquis vacuus supfuerit: vtiq; quod græci aneurysma dicunt, sequitur. Quã ob rem eo potius genere sanguinẽ sistentium, vtendum suadeo, quod sua lẽticia meatus obstruat emplasticon vocant: quã, quæ crustã efficit. propterea quod & citius, & minore cũ periculo post ipsum implet vulnus. Quippe periculũ in altero est, ne si defluat crusta: rursũ sãguis profusio ex vase excitet. Optimum igitur omnium, quæ noui, medicamẽtorum, quo etiã ad cerebri membranarum hęmorragias tutissime vtemur: est quod nunc subijciam. Thuris pars vna, aloes partis vnius semissi, miscet. mox cum

Tractatio eius cui ex vulnere sãguis profluat

Quñ totum vas sit præcidẽdum.

Radix vasis, quæ.

CAP. IIII

Aneurisma

Optimũ ad hæmorragias medicamentũ.

vtendi tempus instat: tantum huius cum oui candido subigitur: quãtum mellis reddat crassitudinem. hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur. deinde tum vasi ipsi: tum vlceri toti, liberaliter imponitur. alligandum autem id forinsecus fascia est, ex tenui linteo. Cuius fasciæ primi quatuor quinque amplexus ipsi profluenti vasi inijcientur. abhinc vasis radicem versus, ducentur. In quibus videlicet partibus radicem versus ducere licet. Licet autem fere in omnibus, præterq̃ cerebri membranis. His factis: vbi tertio die solueris, si tuto adhuc medicamen vlceri adheret: aliud rursus superimpones. ac veluti linamentum id quod ex pilis factum inhesit madefaciens: deligabis. ita: vt initio deligasti. Sin prius sua sponte reiecerit linamentum: radicem vasis digito blande comprimens, quatenus videlicet nihil cõfluat: hoc quidam suspẽsa manu adimes. atq; alterum impones. ad hunc modũ, quoad carne muniet: curare vas debebis. vtiq; a principio ad finem vsq; particulam supinam seruans. Custodito tamen in hac situs figura modo. Vitandum enim ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet. Cum nihil sit quod profluuiũ magis q̃ dolor proritet, & phlegmonas augeat. Hoc medicamento multifariam vtor. alias (vt dictum est) duplum thuris, aloe admiscens: alias pari modo ambobus vtens. alias paulo superante aloẽ thure, aut etiam plusculo. sed non dum duplo. etiam mannam pro thure aliquando inijciens. Est autem manna medicamentum quod magis: quam thus astringat. Thus vero quam manna: magis emplasticum. Porro constat in duris corporibus: plus aloes esse immiscẽdum. in mollibus: plus thuris. Eritq; alterum eorum magis astringens: alterum lenticia, & crassitudine sua tenuibus spiramentis, magis inherens. quod emplasticoteron vocant. itaq; etiam magis tenax. ac (vt sic dicam) resinosius deligas thus oportet, vbi magis esse emplasticum medicamentum studebis. id sane tum mollius est: tum albidius. tum quod mansum, ritu aloes, & mannæ non cõminuitur. sed partes suas sibi coherentes defendit, veluti mastiche. Verum hæc eius tractationis sunt propria: quæ de cõponendis pharmacis præcipit. quam in hoc opere non alicubi attigisse omnino non licuit. Siquidẽ aut nusq̃ nobis particularis exempli facienda mentio fuit, sed ipis tantũ vniuersalibus cõtentos esse methodis oportuit: aut si particularia poneremus: etiã ꝑparatio eoꝝ fuit attingẽda. Verũ (vt ante est dictũ), eius generis remedioꝝ, q̃ methodo sint iuẽta, vno alteroue exẽplo hic posito cõtẽtos esse cõueniet. Id vero semp mihi teneri memoria velim. Sed reuertamur rursus ad id quod dicẽdo parũ absoluim⁹. Mẽtionẽ em̃ iam dicti medicamẽti iccirco pluribus feci: quod cæteris id oib⁹

Dolor profluuiũ pritat & phlegmonas auget.

Mãna magis astringens.

Thus magis est emplasticum.

Laus descripti supra medicamenti.

præstare mihi persuasi. mirorq; si cui meli⁹ inuenire cõtinget. ideoq; tũ in cerebri membranis semper: tum in colli vulneribus eo vtor. etiã ipsarum venarum iugularium, quas sphagitidas vocant. vtpote cũ harum quoq; profluuium citra vinculum sistat. Nõ est autem in his committendum: vt in opere properes, veluti quidam stolidi chirurgi faciunt. sed altera manu inferiorem vasis partem comprimes. aut cõplexus tenebis. altera medicamentũ vulneri impones, ac blãde ei apprimes. donec concretum adheserit. mox deligabis superne deorsum. nõ vt in artubus, inferne sursum. siqdẽ radicẽ versus, vasorũ ducere deligationẽ oportet. ac quod cõfluit reprimere. Sũt porro & alia non pauca pharmaca, quæ citra omnẽ dolorẽ emplasticam vim optinent. Verum nullũ ita carne implet. Expedit autem q̃maxime in eiusmodi casu vt priore medicamine cadente caro circũ vas ipsum sit producta. At quæ crustas generant, quoties decidunt: magis nudam partem: quã pro ipsius naturali habitu, derelinquunt. Est nanq; ipsius crustæ generatio, ex subiectis circũpositisq; corporibus (vt sic dicam) semiustis. sic vt cuiusmodi in hiemem extinctos hos carbones rem parãt: eiusmodi ipsæ exustæ crustæ carnis sint reliquiæ. Quare quantum particulæ adustum ad crustam est: tantum profecto ipsi de naturali carne deperditur. id itaq; omne particulæ decedit: cum crusta cadit. Atq; ob eam rem nudum sineq; carne visitur. Multisq; iam ex ijs quibus crusta decidit: profusio sanguinis, quæ ægre supprimi potuit superuenit. Quare in his quoq; quisquis methodo administrare omnia volet: is tum modos omnes, quibus sanguis supprimatur longe ante consyderauit: tum eum eliget, qui minus sit cũ periculo. vtens non minus, & reliquis omnibus quoties necessitas vrgebit. Maximã aũt necessitatẽ vel crustificis medicamẽtis: vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti: vbi ex erosione putrescentis alicui⁹ ꝓfluuiũ sanguinis cõcitatur. Quin etiã vbi in tali affectu totũ quod computruit est sublatum: tutius est vel ipsius veluti radicem adurere: vel certe crustificis medicamentis vti. Hac vero ratione, tum in pudendis: tum sede ad talem necessitatem sæpe deuenimus, quod videlicet hæ partes, tum propter naturalem humiditatem: tum quod excrementorũ sunt canales: ex leui causa putrescant. id vero quo⁹ pro incrustantium pharmacorum delectu consilium diriges: erit non vtiq; solus calor: sed cum quo astringendi facultas sit coniuncta. qualis in chalcitide, & mysi, & atramento, siue vstis his, siue inustis vtere: visitur. Quæ vero ex calce non extincta conficiuntur: ea vtiq; valentiora his sunt. Cæterum astringendi vim non habent. Excidunt igitur citius, quæ ab his fiunt crustæ. herent autem diu-

Deligandi modus.

Gñatio crustæ, vnde.

Qñ maxĩe crustificis vel candẽti b⁹ ferramẽtis vtẽdũ.

Quæ circa pudenda & sedẽ cur facile putrescant.

Quid ĩ crustificis deligẽdis spectandũ.

Ad que conveniat tum illud medicam:

Nota Præceptum

in vasis supra superne deorsum in artubus inferne sursum. Deligatio intendit ne s. fiat profluuium

Vbi Periculũ est ne crusta decidat nullo pco ad cauterium deueniendum e sed insistendum cum remedio Gal.ni tanq diuino in isto casu. Qr errauit Ant.s Venturinus dam cauterio uti proposuit in Petro Anto Santucia q[illegible] Holl: [illegible]

crustifica medicam: ta ferram: ignita

Canales excrementorum.

Nota pro indicatione sumenda a parte ipsa

medicam.ta: que crustificent etiam adstringant. chalcitis. mysi. tum atram:

tius, quæ ab astringentibus. Quod vtiq; longe est vtilius: quando ita prius nascitur, in imo earum caro. efficiturq; ꝓfluenti vasi velut operculũ. Vnde nec nosmet præcipites esse. veluti nonnulli sunt, ad crustas. vbi hemorragias periculũ imminet detrahendas oportet. nisi in illis tantum affectibus: in quibus propter putredinem candens ferrum corpori hominis admouimus. Appellant (nescio quomodo) eum affectum oẽs nũc medici græci νομὴν a verbo quod pascere significat. propterea quod pergere pascendo id vitium, ab ægris particulis, ad eas quæ integre sint soleat. Atq; harũ semp aliquid ægris adijcere. Quare nõ a substantia indicatæ rei: sed ab accessorio, appellationem indiderũt. Copia materiæ medicamentorum omniũ, quæ hac prædita facultate sunt: in proprijs cõmentarijs dicetur. Proprios intellego, & qui de simplicibus medicamentis: & qui de compositione eorum sunt scripti. Ergo recensitis huius methodi, qua sanguinis profluuia quæ ad manum sunt cures capitibus: mox ad eorum quæ ĩ alto sunt corpore tractationẽ accingemur. Qui igitur e vasis profluit sanguis, aut propterea quod amplius non confluet sistetur: aut quod occlusa diuisio erit, aut etiam propter vtrũq;. id quod reor tutissimum. Porro confluere prohibetur & propter animi deliquiũ: & cum ad cõtraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur. & per refrigerationem tum corporis totius: tum vero præcipue ipsi⁹ partis afflictæ. Hac eñ ratiõe etiam frigida pota sæpe hemorragias suppressit. Idem facit & frigida foris infusa. Sed & pusca, & vinũ acerbum, quod stryphnon dicitur. aliaq; quæcũq; vel astringendi: vel postremo refrigerãdi vim habent. Clauditur ipsa diuisio: si vel contrahatur cõniueatq;, id quod diuisum est: vel obstruatur. Sane contrahitur tum astrictione: tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptum. Obstruitur vel intrinsecus: vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem, ipso sanguine cõcreto. græci thrombon vocant. Extrinsecus, tum hoc ipso: tum vero linamentis, & spongijs, & crustis, & medicamentis ijs quæ lenticia crassicieq; sua meatus obserant. græci emplastica vocant. ad hæc corporibus ijs quæ circũiacent, propius admotis. Quorũ singula quẽad modum perficiantur dictũ iam est. At quæ de profundo sanguinis ꝓfluuia erũpunt: ea nec vinculo, nec deligatura sanes. veluti nec ignitis ferramentis, nec vt semel dicam ijs, quæ diuisum ipsum corpus partẽue contingere machinamur. Imo per antispasin, ac deriuationẽ ad vicina. præterea cibum, potionẽq;, qui & emplasticam vim habeant, et refrigerent, & medicamenta quæ astringant. Habes vero vberem talium materiem, in proprijs operibus. Quæ vero a partibus indicatio sumitur: ea cõmunibus quæ iam dictæ sunt curandi indicationib⁹.

[Margin: Νομὴν, vnde.]

[Margin: Anacephaleosis.]

[Margin: Animi deliquio cõfluxum ꝓhiberi.]

[Margin: Frigidã & puscã et vinum acerbũ sæpe hemorragias inhibere.]

[Margin: De his sanguinis ꝓfusionib⁹ quæ de ꝓfundo erumpunt.]

[Margin: De indicatione a ptibus instrumẽtalibus.]

veluti auctarium in singulis affectibus accedit. siquidē instrumentis aliquādo vtimur, pro partis ipsius proprietate, alijs ad vterum, alijs ad vesicam, alijs ad omnia intestina quæ sunt crassa. Quippe in hæc per clysterem, in vterū: per ea, quæ metrenchytas græci vocant, idoneorum aliquid medicamentorū infundimus. Sic & in vesicam per in directū foratas fistulas. Sane rariora ex his profluuia sanguinis fiūt. sed tamen aliquando fiunt. & quāq̄ non profusione ipsa periculosa: at certe ob diuturnitatem, nō sine periculo. Siquidem quaternis diebus vidimus e vulua profluere sanguinē, nec potuisse vllo remedio sisti: quo ad quarto die plantaginis succo vtentibꝰ prorsus constiterit. Est porro id medicamē & ad ea quæ ex erosione excitantur sanguinis ꝓfluuia vtilissimū. cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamētū, aliasq; aliud, ei miscere soleo. vtiq; ad totum respiciēs affectum id qđ semper est faciendum. ac pro maximo documento in omnibus habendum. Nam in his ipsis quæ ex vulua, vesica, & intestinis profluuia citantur: æstimari debebit ipsius profusionis quantitas. vt videlicet hāc iam vel vt primā: vel vt secundam indicationē curationis habeamus. nec tamen obiter totius affectus non habentes rationem. Nam si perruptum vas aliquod magnum est, aut vehementer reclusum hiat: vtiq; astringentibus medicinis est opus. veluti balaustio & hypocystide, et rhoe, & omphacio, & acacia, et gallis immaturis, & malicorio. Sin vel exiguū vas est quod perruptū est, vel modice reclusum, sic vt nō multus sit qui ex eo profluit sanguis: etiam aloe, & manna, & pini cortex, & terra lemnia, & spinæ egyptiæ fructus, & crocū, & lapis ematites, aliaq; id genus ex vino nigro austero vtilia medicamenta sunt. Quod si nec genus id vini præsto sit, nec plantago, nec solanū (quippe hæc quoq; sunt idonea): coquemꝰ in aqua, & rubi germina, & cynosbati. i. canini rubi, & mirti, & lentisci, et hederæ, in sūma omnium quibus astrictoria vis iest, siue radix sit, siue fructus, siue cortex, siue germen. ideoq; etiam astringentium malorū, maximeq; cotoneorum, itemq; mirtorum, & mespilorum decoctum, idoneū ad proposita præsidium est. At si ex erosione profluuium incidit: nō est id ipsis magna ex parte profusius. sed exiguum, & paulatim effluens. Eoq; vel pasionis, vel andronis, vel polyide pastillis, vtendum est. aut etiam (vt dictum est) nostro. qui genere eandem vim optinet. cæterum magis potentem. Sistunt enim hæc erosionem. si tamen etiam toti corpori sit cōsultum vt prius est dictum. Sin profusior hæmorragia fit: ijs quæ vehementissime astringant vtendum medicamentis est, quo ad vehemēs eius impetus frangatur. mox deinde admiscēdi illis pastilli sunt. postea ad ipsos solos veniendum, cum aliquo ex ante dictis succis, aut

De plantaginis succo

CAP. VI

Cucurbitula et affixa in summa ceruice in profluuio sanguinis e naribus valet, sic operatus est ... 1601
Sanguis e naribus profluens duplicem habet auersionem ad inferiora totius corporis, et ad posteriora capitis

decoctis. At vero quæ extrinsecus profluenti particulæ admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida: hæc ipse veluti plerique medicorum non vbique probo. sed mihi contra omnino quàm fieri res postulat, ipsum sanguinem intro cõpellere, ac venas quæ in alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum qui ex pulmonibus sanguinẽ reijcerent, ex thorace refrigerando manifeste læsos. Aeque vt qui sanguinẽ vomuerunt non nullos, postquàm venter foris est refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis profluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerunt. Ergo nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore, loca quæ circa particulã vnde sanguis profluit sunt posita, refrigeranda suaserim. Imo posteaquàm in alia prius auerteris, vt exempli gratia, in naso, vbi sanguinis missione (vt diximus) sis vsus. vel artuum frictione deuinctioneque. vel ad præcordia defixis cucurbitis. Quin ne sic quidẽ ad frontem & caput illico refrigerantibus vtendũ. sed prius est ad contraria reuellendũ. vtique affixa in summa ceruice cucurbita. Quippe duplex est in sanguinis ex naribus profusione auersio. Et quæ est ad totius corporis inferna: & quæ est ad capitis posteriora. Propterea videlicet quòd ipsæ nares et in superiore, et in anteriore parte sunt sitæ. Aduersatur autẽ ei quod supra est, id quod infra: et ei quod post habetur, id quod ante. Verũ de sãguinis profluuio vel hactenus dictũ abũde sit. Patet nanque et diapedesin quã vocant, refrigerantibus astringentibusque esse curandã. Et si propter tenuitatẽ sanguinis aliquando incidat: crassiore victu. Is vero cuiusmodi sit: dicetur in sequentibus. Dictumque iam ad quẽdã modũ est, in libro qui de attenuante victu, est scriptus. Iam vero ad memoratorum affectuum curationem est redeũdum. Ergo quod venæ insedit vlcus, vbi ad manum est, eandem desyderat curationẽ, ijs quæ in carne accidũt. de quibus duobus ante hoc voluminibus disputaui. Nam siue ex recenti vulnere factũ est: id agendũ est, vt medicamẽtis ijs quæ enema vocant coeat, siue ex erosione: quæcunque dicta de rebelliũ vlcerum curatione sunt: ea prius ratione discernenda. mox vt opere perficiantur, tentanda. Qui etiam vbi vinculo vas sis complexus, aut medicamentis sanguinẽ supprimẽtibus, aut ferramentis ignitis vsus, illudque tibi curationis propositũ restet, vt quæ circa vlceris labra sunt, carne impleas: ijsdem omnino medicamentis vtere: quæ in methodo sinuosorum vlcerum sunt præcepta. De arteria tamen vulnerata, iam dictum est, nõ nullis medicorũ videri, non posse fieri, vt coeat. Atque id asserunt aliqui quidem sola experientia se cõtentos professi, aliqui vero etiam ratione vsi eiusmodi. Siquidem duram esse ac cartilagineam aiunt, alterã arteriæ tunicã. talium vero nihil posse in vnũ coire.

Frigida vel astringẽtia extrisecus admoueri, vbique non cõducere.

Quando refrigerantia extrinsecus admouẽda.

Diapideseos curatio.

Curatio vlceris invena.

Cur aliqui arteriã vulneratã coire posse negent.

Marginal manuscript notes:
hoc et notat Fuchsius cap: de sanguinis reiectatione
Nota documentum magni momenti
Remedia ad profluuium nasi ut superius c. 59.
Si sanguis a naso profluat quando sit refrigerandum
Auersio nomen generale.
Sanguis e naribus duplicem habet auersionem ad inferiora et posteriora.
i. exudatio sanguinis curatur inerassantibus sanguinem, refrigerantia et adstringentia
Redit ad pensum
CAP: VII De Arterijs Vulneratis

cum sit mollium tantũ corporũ in vnum coeundi habilitas. vt tum in externis videre licet, nullo nec lapide cum lapide, nec testa cum testa coeunte: tum vero in nobis ipsis. Quando nec cartilago cum cartilagine: nec os cum osse coalescat. Non enim fracta ossa per vnitionẽ coherent. sed per callũ eum quem p∞ron græci vocant, ceu glutino iunguntur. Igitur nos quoq; ab experientia nostra primũ incipiamus, in mediũq; proferamus, ea quæ ipsi visu vsurpauimus. Vidimus enĩ in mulieribus, & pueris, tum conglutinatas arterias: tum carne vndiq; circundatas. Idq; in fronte, malleolo, & articulo brachij sũmæq; manus medio. Simile quiddam aliquando & agresti cõtigit iuueni. dum sanguinem sibi mittendum veris tempore curaret. quod nostratibus maxime est in vsu. Cum enim medicus, qui venã incisurus erat, brachium hominis deligasset: contigit attolli velut in gibbum arteriam. ita hãc pro vena medicus diuisit. Sane breuis incisio erat. sanguis autem flauus, & tenuis, & feruidus statim eiaculabatur. idq; cum quodã veluti saltu. Ac medicus quidem vt erat admodum iuuenis, & operũ artis parum peritus, venam se incidisse putabat. Ego vero cũ quodã alio ex ijs qui aderant medicis, vtiq; seniore, vbi quod accidit aduerti: præparato ex emplastrorum genere quod sanguinem supprimit, medicamento: tum incisionem curiose coniunxi: tum super medicamẽ illico imposui. ac spongiam mollissimã extrinsecus super hoc deligaui. Mirante vero qui arteriam inciderat, insolitam nostrã in hoc casu prouidentiam: indicauimus homini rem factam. sed posteaquã incisi hominis diuersoriũ exijssemus, Iussimusq; ne vel solueret nobis absentibus: vel ante quartum diem id aggrederetur. sed ita vt erat: deligatum haberet. spongiam dumtaxat desuper madefaciens. Postea vero quam in quarto soluentes: plane conglutinatam incisuram inuenimus: rursus idem medicamẽ imponere iussimus. tum simili modo deligare. nec multis postea diebus soluere. Atq; ita percurata est hui⁹ hominis incisa arteria. sola omniũ quas in cubito incisas vidi. Nam reliquis omnibus aneurysma, alijs maius, alijs minus supuenit. Ac quẽadmodum quidem aneurismata curare cõueniat: in progressu dicetur suo loco. vtiq; cum reliquorum omniũ præter naturam tumorũ, curatio tradetur. Nunc cœptam disputationẽ absoluamus. Siquidem arteriæ natura difficultatem quidem durioris tunicæ suæ conglutinandæ prorsus indicat, nõ tamẽ eiusmodi quæ euinci omnino nequeat. Neq; enim ita est sicca duraq;: vt os, vel cartilago. Imo longe his mollior. ac magis carnosa. Quo vtiq; minus de vnienda sectione eius est dispe randum, vbi tum ipsa sit parua: tum hominis corpus natura molle. Videtur autẽ experiẽtia quoq; ipsa rationi subscribere. Cũ & in pue-

P∞ros qd.

Galeni experiẽtia de arteria vulnerata.

Arteriæ incisæ, curatio Galeni.

Aneurysma.

Cur vniri aliqñ arteria possit.

De Vlceribus Pulmonis

ris, & in mulieribus, propter corporum humiditatẽ, & molliciã, eam viderim glutinari: & in vno iuuene, cui (vt dictum est) exigue erat incisa. Cum vero sanatu difficilior sit arteria, q̃ vena: nõ tamẽ est medicamentorum admodum diuersus in vtraque vsus. imo specie plane idẽ, maioris minorisque ratione euarians. Quippe tanto siccioribus medicamentis eget arteria, q̃ vena: quanto ipsa est suapte natura siccioris temperamenti, quã vena. Quod si carnem circa gigni est opus: eadem ambæ requirunt. Siquidem ad eundem modum prouenit carnis generatio in his circundandis: quo in cauis vlceribus prouenire est traditum. At quæ in vtero, vesica, vel intestino venæ arteriæque sunt: cũ eadem genere medicamenta, vbi exulceratæ sunt requirant: etiã instrumenta quibus infundantur metrenchytas. i. vterinum clysteren, & syphonẽ rectum, & clysteren desyderant. Ad ea vero quæ in recto intestino sunt vlcera: etiam per vesicam, cui sit fistula ad finẽ annexa iniijcere liquatum medicamẽ tepidum licet. Variabitur itaque remediorum crassitudo, pro instrumentorũ specie. Neque enim fas est eiusmodi instrumentis crassa. medicamenta infundere. sed humidiora postulant. Atque idcirco mediocriter plerunque calida. proinde sicca medicamenta magis sunt idonea: q̃ ea quæ liquabilia vocantur. Quoniã facile vel plantaginis, vel alterius eius generis succo misceãtur. Eiusmodi medicamenta sunt & crocum, & pompholyx, & aloe, & quæ cephalica græce dicuntur. In ipso autem primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit: etiã lemnia terra salutare auxilium est. At quæ in pulmone heserunt vlcera, difficiliora ad curandum sunt. Quibusdam vero non difficilis modo eorũ curatio: verum etiam quæ perfici omnino nequeat, videtur. idque tum ratione coniectantibus: tum experientia. Ratione, quoniã pulmo inter viscera propter anhelitum perpetuo sit in motu. cum vtique quietem requirant, ea quæ sint sananda. Experientia, quod neminem vnq̃ eorum qui ita sunt affecti, sanatum viderint. Atque de experientia quidẽ (nam hinc cœpisse par est) dubitare fortasse licet. propter agnitionẽ. Nos enim vidimus alium ex eo quod maxime vocem in clamore intendisset, alium quod ab alto cecidisset, alium in palestra percussum, non solum statim grauissime tussiuisse: sed etiam simul cum tussi, alios vnam duas ve, alios plures heminas sanguinis spuisse. Qui vero ita erant affecti, aliqui omnino sine dolore erant: alij in pectore dolebant. Qui etiam sanguis ijs qui doluerant, nec confertim reiectus est: nec mult⁹, minusque tum ruber: tum calens. ceu e longinquo veniens. At quibus citra dolorem est reiectus: ijs & cõfertim, & plurimus, tum ruber, feruensque, expuebatur. clare docens quod nõ procul veniret. Porro aliã

Vulneratæ i vtero, vesica, vel itestino venæ vł arteriæ, curatio.

De pulmonis vlceribus.

Cur nõ nulli pulmõis vlcera insanabilia esse putarint.

Discretio qñ sanguis a pulmone & qñ a thorace reijciẽ

quanto siccior est arteria eo magis siccantia exigit

De Vlcere intestini Recti

Terra Lemnia

CAP. VIII.

Pulmonis Vlcera insanabilia quare quidam existimauerint.

Pulmo

Signa qn a pulmone qn vero a thorace proueniat sanguis.

Si cum sputo sanguis non sit dolor signum est a pulmone exire si sit cu dolor prouenit a thorace

dubitationē facit, nec hanc leuem, ipsa sanguinis ex thorace in asperam arteriam translatio. propositam videlicet a medicis ijs, qui trāsmitti eum per membranā, quæ pulmonē inuoluit, posse nō putarunt. Forteq; nisi multis eorum qui ita sunt affecti, tum statim ortus dolor: tum vero quibusdam eorū phlegmone superueniens, quæ postea suppurauit, manifestum indicium prebuissent, in pectore cōsistentis affectus: pronunciassent sanguinem ex pectore per fauces nunq̄ reijci. Nunc vero his indicijs confusi, a pectore quidem venire concedunt: cætera dum aliam viam, quā per pulmonis membranulam inquirūt: multa, eaq; absurda proferre coguntur. Quāuis in his quos ἐμπύους græce vocant, ipsum pus quod medio spatio inter pectus, & pulmonē contineri ipsi fatentur: videant arbitror apertissime ex pulmone exspui. Nos vero in ijs quibus erat in pectore tantus abscessus: vt etiam ossium aliquid carie corrūperetur: manifeste ipsis ostendimus, mulsam quæ iniecta in pectus fuerat, ex pulmone exspui. Sane nouimus in vrbe roma, loco profecto fluxionibus maxime obnoxio, eiusmodi affectus in pectore non raro constitisse. vt necesse fuerit ipsum os qđ infectum fuerat excidere. in plurimis vero etiam membrana quæ costis intra subtenditur, vna cum corrupta costa inuenitur putrefacta. Solemus ergo in curatione, mulsa per vlcus infusa, iubere aliquando quidem vt inclinati in laborātem partem tussiant, sæpe vero molliter concutere. interim etiam organo quod pus extrahit (piulcum græci vocant) educere quod intus ex mulsa reliquū est. Hoc facto, vbi tum pus vniuersum, tum etiam saniem vlceris eluisse cōfidimus: mox medicamenta inijcimus. Ergo in eiusmodi affectibus si quē in medio pectoris, ac pulmonis spatio humorem reliqueris: statim hūc tussi eiectum contēplabere. Mirum vero profecto est, eos qui de via per pulmonē hesitant, quo pacto non magis hesitent, quemadmodum crassus sanguis in fracti ossis callum effundat. Nam & ipse qui infundit, non paulo naturali est crassior: & cutis substātia lōge vtiq; crassior pulmonis inuolucro est. Qđ igit̄ dixim⁹, cū vel casu, vel præualida acutaq; voce, vas aliquod in pulmone rumpitur, citraq; dolorem, confertim sanguis floridus, multusq; cū tussi expuitur: scire licet in viscere vulnus esse. Aggredienda vero curatio est, prout nos sæpe sum⁹ aggressi. quibus vtiq; raro non successit. Igitur laboranti ipsi iniungendum est, vt nec magno vtatur respiratu, ac semper agat silentium. præterea vena quæ iuxta cubitum internaq; est, protinus incidenda. A qua bis terq; postea sanguis est detrahendus. vtiq; eius auertēdi causa. tum artus omnes fricandi vinciēdiq;. ita vti ipsi solemus. vbi hæc sunt facta, primū posca, tum diluta, tum tepida potui est offerēda. quo si quis in

Marginal notes (printed): Indicia sanguinē a pectore p mēbranā pulmonis trāsmitti posse Empyi. — Melicratō in thoracē iniectū per pulmones exspui. — Piulcos. — Curatio vulneris alicuius in pulmone vasis. — Poscā, cruorē cōcretū resoluere.

Posca thrombos in pulmone resolvit

viscere thrombus .i. cruor concretus latitet: resolutus expuatur. atq; hoc nihil vetat bis ter ve, ternis horis facere. Ab ijs vero etiã aliqđ eorum quæ tum emplasticam vim habent: tum astringant medicamẽtum exhibendum. idq; aut ex posca diluta primum: aut ex malorum mirtorumve, vel alicuius eiusmodi astringentium decocto. Rursusq; vesperi medicamen hoc similiter dandum. circumciso si valentior sit omni nutrimento. sin aliter: sorbitionis quod satis est, exhibendum. Maxime vero ad rem pertinebit, si etiam postero die modo fortis cubans sit: parum sanguinis ab incisa iam vena rursum detrahatur. tum victu medicamentisq; eodem modo in quartum vsq; diem vtatur. pectore interi si estas sit: vndiq; malino rosaceoue madefacto. sin hiems: nardino vnguento. Quod si emplastico aliquo vti medicamento placet: habes a nobis optimum. quo etiam ad reliqua vulnera cum fiducia vtare. Cõstat id ex bitumine & aceto, alijsq; quæ illis misceri medicamentis solent: quæ enhæma barbara a medicis dicũtur. Quod si mulieri mederis pueroue, aut deniq; corpori quod mollis sit carnis: quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentum fuerit. cuius vires in primo libro eorum quæ de medicamentorum compositione inscripsi, explicauimus. Hac nos ratione multos ad quos statim vt malum senserunt accessimus: percurauimus. Quippe hoc maximum est, cuiq; te attentum esse magnopere oportet, an videlicet statim a ruptura vasis facta curationem incipias. quo cruẽtũ adhuc vulnus priusq̃ phlegmonẽ excitet glutines. Nam si ea semel inuaserit, exigua spes est eius postea glutinandi. in longius tamen trahere potest tẽpus. Quod vero eiusmodi vlcera vel difficulter, vel plane nunq̃ curari possint: hoc in causa est. Quod phlegmone soluta: eluẽda pus vlceris, & sanies sunt. atq; ex vtero quidem & vesica tum sua sponte excernuntur, quoniam videlicet pronis delabi licet: tũ elui præterea a nobis possunt. in pulmone neutrum omnino fieri potest. Quare omnibus quæ huic loco herent vlceribus, vna reliqua expurgatio est, ea quæ per tusses fit. At si recte his tum reliquam omnem quietem suasimus, tum vero vt parce respirarent, nec quicq̃ loquerentur, vt vulnus glutinaretur iniunximus: quæ potest tussientibus esse sanationis spes? Non igitur propterea quod in perpetuo propter respirationẽ motu viscus id est, desperata curatio est. velut qui ante nos fuere senserunt. sed propter saniei et puris vacuationem. Ideoq; si statim quis sit aggressus, ac iam dicta ratione medeatur: coeunt. sin phlegmone prius occuparit: difficilem incertamq; curationem recipiunt. Quando pus & sanies prorsus totaq;, ex spatijs in pulmone nõ expelluntur: & tussis ægras partes valde lacerat. At quæ ex pectore educuntur, triplex compẽdium præ ijs

Enhæma barbara.

Ante omĩa seruãdũ vt recẽs vasis in pulmõe vulnus aggrediaris.

Postq̃ phlegmone inuasit parua glutinandi est spes.

Cur eiusmodi vlcera curari vel difficulter vel nũq̃ possint.

Collatio vlcerũ in pectore & in pulmone.

Vlcera pulmonis siccanda et glutinanda sunt ante q̃ phlegmonem contrahant, alioqui insanabilia sunt, ut ex causa allata a Gal.o patet.

quæ ex pulmone vacuantur, habent. Nam et vasa ipa multo sunt minora: & sanies in spatium interi⁹ effluit. & in sūma magis carnosum pectus est: q̄ pulmo. Nam asperæ arteriæ natura quæ admodum carnis expers siccaq; est, nulla alia animalis in parte inuenitur. quæ etiā ipsa in eiusmodi reiectionibus rumpi solet. Cum si qua reliqua vena vel arteria sit rupta: ipsis asperis integris manentibus: per solas osculorum (vt sic dicam) coapertiōes translatio sanguinis fit. Itaq; nec calidus in talibus, nec ruber, nec multus sanguis emittitur. Ac videntur quidem prima saltem fronte leuiores eiusmodi affect⁹. vt quæ copia vacuationis minime terreāt. Sunt vero vel ob hoc ipsum grauiores. Quippe concretus circa ruptū vas cruor: cui facilis transitus in asperas arterias non est, glutinationem prohibet. Simili modo & transuersi septi vulnera, quæ foras non perueniunt, in carnosis quidē partibus subinde coalescere sunt visa. eius motu non obstāte. Quæ in neruosis eius herēt: insanabilia sunt. Sane difficilis grauisq; curatio est etiam eoꝝ quæ in carnosis sunt partibus. si has iam phlegmone occupauit. Idq; non ipi modo diaphragmati: verum etiam omnibus q̄ intra peritoneon sunt contenta. quod in ea scilicet sanies defluat. Cæterum danda opera est, vt ea quacūq; ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur: tum per ea quæ ex aqua, vino vel tenui bibuntur. Porro horum maxime idonea sunt, & quæ propterea quod ex seminibus fiunt diaspermaton græce dicuntur, & quod solenne nobis est, quo q; in pectore perforato semper vtimur, quod ex casia cōponitur. Cætera tum hæc, tū humida quædā foris applicāda, quæ eiusmodi vulneribus sunt accōmodata, ad tractationē de medicamētis ꝑtinēt. Hic methodos tātū tradim⁹. q̄ ꝓsidioꝝ indicēt genus. Quare si qñ quædā a nobis particulatim ꝑ exemplis adhibeant: hæc addita claritatis causa fuisse existimandum. Rursus igitur propositas methodos repetamus. monstremusq; quantū generalis oīm vlceꝝ curatio, ꝑ singulas animalis partes speciatim imutet. Hic nāq; discemus p̄cipue qdē id quod in toto ope est ꝓpositū. Nēpe minime in curationib⁹ errare. velut appēdicem vero, etiā eoꝝ q se methodicos vocant, audatiam. Nam si qd mihi, q nec ad grām quicq̄, nec ad odium loqui soleā est credendū: omniū ipsi medicoꝝ maxime a methodo alieni, damnant quatenus saltem scribūt, non solū reliquos veteres: sed etiā ipm oīs nobis methodi authorem Hippocratē. Ac empiricus quidem oīa quæ nos per indicationes inueniri ostēdim⁹: ea dicit per experientiā cognita. Cū vero p̄ter indicationē et experiētiā nullū inuētionis organū præterea sit: illi neutro vtētes, tñ appellandos se methodicos cēsent. Ergo sequant nos. & nūc saltē ostēdāt, vlcerib⁹ oib⁹

Asperā arteriā rumpi solere.

Nota venæ ruptæ et nō asperæ arteriæ.

Difficultatis curādæ eius causa.

De trāsuersi septi vulneribus.

In methodicos.

De iis que ex pectore educunt̃ur

De Ulcere asperę arterię pauca in hoc loco a Gal. vide inferius et in 12° cap.

Vulnera septi transuersi sanata eius motu non obstante.

[illegible] saniem vulnera [illegible] [illegible] difficilia ad curandum

Siccanda sunt per ea que interius exteriusq adhibentur medicamenta

claritatis gratia aliquando particulare aliquod medicamentum in medium affert.

CAP: X:

Indicationem a parte affecta deberi et animaduertendum quod et hodie a quibusdam uoluit Thessali omittitur.

CAP IX

De Indicatione que a parte sumitur

Verum hic scopum horum librorum habes est aut talis Methodum tradere qua in medendo fere omni errore uacemus

per singula membra curandis, vnam esse sanationis rationem. Audiamus homines quo pacto vlcus curent, aut quales indicationes ab eo sumãt. Nũ alias vllas quã qđ plenũ: cicatrice sit inducẽdũ. sinuosum: carne iplẽdũ. cruẽtũ: glutinãdũ? At quo pacto iueniã qđ cicatricẽ inducat, & qđ ipleat, & quod coalescere faciat? Ne labora inquiũt. Sũt ẽm inuẽta. Atqui haud scio an recte, aut an oĩa. Fieri ẽm potest, vt vel ex deteriorũ nota quædam inuẽta sint, potiora inuẽta nõ sint: vel vt quæ inuẽta esse videãtur: etiam ipsa sint mala. Indeq; adeo accidere, vt quedam vlcera prorsus non sanentur, quædam longiore spatio, et cũ dolore. et famis cruciatu minime necessario. Neq; enim audet quisquam nouam aggredi experientiam, priusq̃ sibi persuaserit, priorem curãdi rationẽ recte se dãnasse. veluti in ijs vlceribus, quæ in pulmone cõsistũt, quæ ne agnouisse quidẽ oĩno fas est, citra dissectionũ actionũq; noticiã. quorũ nimirum vtrũq; aduersantur. Cæterum concedatur ad præsẽs cognosci ab istis Thessali sectatoribus, vlcus quod pulmoni insederit. Nunquid igitur sicuti hoc illis cõcessimus: sic etiã an quod sordidũ sit intellegãt, an purum, an æquale, an sinuosũ, an saniei, vel puris plenũ, concedemus. videlicet vel ex diuino afflatu, vel per insomniũ ea vidẽtes? an hæc quoq; quomodo agnoscãt percõtabimur? an vero citra horũ agnitiones, pharmacũ quoduis exhibere cõcedemus? Ego nanq; existimo primũ expurgandam esse immũdorũ vlcerum sordem. implenda vero esse quæ pura, & sinuosa sint. rursus pus saniẽq; expurganda quib⁹ hæc circũhereant. mox ita cicatricẽ inducẽdã. Isti vero haud scio quonã modo talia vlcera sanauerint (nã Thessalus de his prorsus nõ scripsit, ne videlicet, vel ignorãtiã suã, vel inconstantiã ꝓderet). Quippe vel rationi parũ cõsona & falsa de his dicent: vel si quis vera dixerit: eorũ idicationẽ ex mẽbri substãtia, præterea situ formaq; accipiat necesse esse. Nã esto vlcus in pulmone sordidũ purũq;, & cũ phlegmone, & sine phlegmone, & sinuosum, & plenũ dignoscere norint, etiã illud scire eos deẽ, quãq̃ ne ei⁹ quidẽ, tãetsi minimi inuẽtionẽ sibi vindicẽt, nẽpe qđ tale vlcus viridi medicamẽto expurgeẽ, Macherionis (si libet), vel Isidis, (nihil ẽm refert.) Respõdeãt igiẽ mihi, si vlcus in viscere heserit: qđ faciẽt? Nũ viridis medicamẽti aliqđ deuorãdũ dabũt? Oĩno ridicula res est. Sed dicãt vndenã medicamẽ id in pulmonẽ deferẽdũ sciũt? Qđ si id quoq; sciãt: illud certe itelligere nõ poterũt. an ipsã vim suã quã i extrinsec⁹ positis vlcerib⁹ habuit, seruauerit. At esto sciãt hæc quoq; qđ & eandẽ tuebiẽ vim, quã i externis vlcerib⁹ optinuit: & qđ sordes deterget, certe an tussim mouerit intelligere nõ poterũt. cũ tamẽ nisi p tussim sordes expurgeẽ: nullus sit detergẽtis medicamẽti vsus. Ergo id quoq; istis deẽ,

prius expurganda vlcera deinde carne implenda

at illud saltem effugere non possunt, quin diuersam curationem in vlcere fœmoris, & vlcere pulmonis adhibeant. Siquidem alterum aqua perluũt, alterum tussibus expurgant. Pone vero rursus vlcus, quod in pulmone sedit, crasso esse pure circundatum. Nunquid tum quoq; viride medicamen exhibebunt, an mel potius lingere iubebunt? At id dicant vndenã inuenerint. Non enim profecto id respondebunt, quoniam tenuandi incidendiq; vim quandam optinet. Cum ipsi a facultatibus eiusmodi disquirendis vltro diffugiant. Sed nec quod empiricis in eiusmodi notarum concursu inuentum est, mel prodesse: propterea istis, sicuti illis, eo vti fas est. Primum, quod experientiam cõtemnunt. deinde quod empiricus in eiusmodi concursu, quænam sit in pulmone affectio ignorare se fatetur, cæterum quæ conducant, se per experientiam obseruasse. At Thessalo nõ satis est curare quod omnino non norit. sed ab affectuũ indicatione procedit. Sane si omnia illi scire donemus, sicuti prius, non minus quã nos: at nũquã profecto effugiet, quin in diuersis corporis partibus, curatiõis species mutetur. Non enim eadem curationis species profecto est: aut mulsam in vterum propter sordidum vlcus infundere: aut mel comedendum exhibere, aut spongia vlcus detergere. Cæterum hæc adhuc parua, illa plane maxima sunt. Fingamus diutinum vlcus citra phlegmonen in multis esse partib⁹, oculo, aure, naso, ore, fœmore, vẽtre, sede, pudendis. Fingamus & illud si placet, vlcus eiusmodi vel plenum omnino esse, vel exiguo min⁹ plenũ. Respõdeantq; nobis isti sectatores Thessali, qui hæc nusq̃ discreuit: quomodo id cicatrice tegem⁹? Nẽpe eo medicamine qđ ex cadmia cõficit. Id enim vlceri qđ in fœmore constitit, belle cicatricẽ iducere potest. Sed nũ igitur & ei qđ in audiẽdi meatu cõstitit? Dicã fortassis incredibile, cæterũ dijs ipsis notũ. Deprehẽdi aliquãdo quẽdã ex sapiẽtib⁹ istis. Thessali sectatorib⁹, sic vlcus medicantẽ diuturnum. Cum citius homini auris putruisset, ac vermes creasset: quã medicamẽto quod ex cadmia cõponitur, inclusum cicatrice fuisset. Cæterũ permisso homine plurib⁹ dieb⁹ medicamẽto similiter vti: postea quã indies graui⁹ auris oleret, & sanie impleretur: etiã incredibilius quiddã, q̃ prius ausum vidim⁹. Quippe ratus meatũ ipsũ i pfundo cõtraxisse phlegmonẽ: cõfugit ad tetrapharmacũ. qđ plane multo magis augere putredinẽ debuit. vt pote qđ siccare vlcus prorsus nõ potest. maturare phlegmonẽ potest. Ergo vbi hoc medicamẽto ad affectũ sanãdũ vno die est vsus, vt facile videres id maxime esse cõtrariũ: & multiplicata stati saniei vis est, & fetor itolerabilis obort⁹. Itaq; qui ppinqui laborãtis erant, contingere amplius aurẽ thessaliũ nõ sinebant. Ille vero præ ipudẽtia, stulticiaq;: volebat nõ modo me-

Auris cuiusdã a methodicis curata.

Mel attenuat et incidit (etsi non exprofesso hoc disquiratur in hoc loco) ideo convenit in ulceribus pulmonis

De Ulcere Aurium

De Putridis auribus curandis.

hystoria

tetrapharmacu' h[abe]t vim coquendi et pus movendi.

dicamenti tetrapharmaci aliquid inijcere : verum etiam extrinsecus cataplasma relaxans imponere. At cum eum propinqui hominis abigerent, timerentq; ne in magno periculo æger foret : nos vnum diem amplius permitti Thessalio asino curationem exorauimus. Erat autem profecto postridie, tum sanies multo copiosior futura : tum odor grauissimus. quo die tentaui an fieri posset vt sententiam Thessalij aselli mutarem. ne omnes perderet ægros. imo aliquos iam tætsi paucos seruare aliquando posset. tam aliena scilicet ab omni vera methodo deserta secta. Ergo sic agere cum homine sum orsus. Nunquid inq̄ phlegmone esse videtur in intimo meatu. proinde relaxantibus veteris auxilijs? Ille tum ita esse magnopere contendit: tum aliter esse nō posse. An igitur (inquā) aliquando vlcus quod cum phlegmone coniunctum esset, aceto acerrimo cū glaucio curatū vidisti? Minime gentium (inquit) imo si quis pastillis andronijs ex aceto liquatis vtatur: etiam conuulsionem fortasse accersat. Ergo (inquam) si quis alio quopiam medicamento, quod sit andronis multo valentius, ex acerrimo aceto vtetur: idq; ad aurem ita propinquam cerebro inuolucrisq; eius particulam: nūquid plane te authore conuulsionem accerset, si phlegmone præsertim aliqua subsit? Hæc tum ipsi, tum his qui astabāt vniuersis recte dici sunt visa. Ergo quantum inquam ad ipsarum partium habitum spectat, quæ ea quæ ad summum siccent desyderant, tametsi nunc curatione tua sint veluti effœminatæ: iam tali medicamento vterer. Nunc quoniam plures iam dies male ipsas assuefecisti : trāsferre eas ad contrarium vno impetu & semel non licet. Nam tibi ac Thessalo contenere consuetudinem licet. nō minus quā partium naturam. nobis non licet. Sed primo die aceto vtar cum glaucio, secundo vtar andronio. tertio ad valentius aliquod: q̄ ipsum sit andronium, transibo. Atq; hoc tribus quatuor ve diebus vsus: si mihi vehementius etiā medicamentum requirere vlcus videbitur: eo vti non dubitabo. Extrinsecus vero inquā imponā capiti ea parti qua auris infestatur, non me hercules sicuti tu, cataplasma quod relaxare potest. sed eorum medicamentorum aliquod, quæ vehementissime siccare possunt. cuiusmodi est quod ex salice cōficitur. aut etiam ipsum andronium ex aceto illiniam. aut ex ijs aliquid quæ hoc magis siccent. Nam quoniam particula cui medemur siccissima est: necesse est valentissime siccetur. Indicat enim veluti vitium ipsum vt curetur, sibi applicandū esse contrarium: sic particula ipsa quod sit sibi simillimū. Itaq; et prout dixi, egi. sanauiq; hominem. nullo potentiore requisito remedio. Quibusdam vero qui potentiora desyderabant, quibꝰ vno altero ve anno vlcus aurem infestauerat: valentius omnibus iam dictis medicamētum

Galeni auris vlceratæ curatio

Medicamẽtũ ex ferri ſcoria valẽter ſiccans.

adhibuimus. id fuit ferri ſcoria tunſa. cribrataq; tenuiſſimo cribro. mox in tenuiſſimum veluti pollinẽ leuigata. poſt cum acerrimo aceto ad mellis ſordiũq; craſſitudinẽ cocta. Conſtat autẽ multiplex eſſe debere in mixtione acetum. Verũ quod ſæpe iam dixi, materiæ medicamentorum copiam ex alijs comentarijs petes. Nunc quæ ad methodũ ſpectant, abſoluantur.

Redit ad methodum

Audiẽdi locus ſicciſſimus.

Nam audiendi locus quoniã eſt ſicciſſimus: idcirco medicamentis eget, quæ vehementiſſime ſiccent. Quorũ nullũ, reliquarum partiũ cuiuis applicaſſe expedit. Sed oculo exulcerato, collyriũ fortaſſe qđ ex thure cõficitur. Naribus vero qđ multo ſane magis ſiccet, quã vt oculis cõueniat. minus vero quã vt auri quadret. Itaq; & prius cõprehenſi oẽs paſtilli, vtiles ſunt. & medicamẽ quod ad muſam refertur. aliaq; generis eiuſdẽ.

Quæ oculo exulcerato cõueniant.

Quæ naribus.

Quæ vlceribꝰ in ore.

Vlcerũ vero quæ in ore accidunt, quæcũq; admodũ ſunt humida, ea medicamẽtis egent quæ vehemẽter ſiccent. veluti diphrige, tum ipſo per ſe, tũ ex melle & vino, et mulſo. Præterea ea quæ iris dicitur. & quæ anthera. hiſq; vel ſiccis: vel ex melle. vel mulſo. vel vino. Vtile vero ad talia eſt, et muſæ medicamen. Præterea rhois ſuccus. et omphacium. aliaq; quæcũq; ſtrenue ſiccant. Quid enim materias percenſendo morer? At quæ ſimpliciora oris vlcera ſunt: hæc ſanare cõmode poſſunt etiã medicamẽta quæ modice ſiccant. veluti hæc ipſa quæ ꝓpterea quod in aſſiduo ſunt vſu: ſtomatica græce ſunt dicta. Ea ſunt quod ex moris conficitur. et quod ex rubi fructu. & quod ex ſucco corticis iuglandium viridis. Atq; etiam his magis qđ ex muſto, & cupreſſi ſpherulis cõponitur.

Stomatica.

Quæ vero i ore admodum humida vlcera ſunt, proximeq; oſſa vnde carie tentari oſſa periclitentur: hæc propter oſſium naturam, quæ ſicca eſt, vehementiſſimis medicamentis indigent. Itaq; ego iam comprehẽſos paſtillos ſemp leuigo. ac ſiccũ ipſum medicamẽtũ ſuper impono.

Quæ ad veſicã vterum & inteſtina

Genꝰ medicamẽti a ꝑtis ſubſtantia & affectu

Modus vtẽdi a figura et ſitu.

Porro dicta paulo ante ſunt, et ad veſicam, & vterum, & inteſtina, et pulmonem idonea medicamentorum genera, quibus ſit in ſingulis vtẽdum. genere quidem medicamenti ab ipſa curandarum partium ſubſtantia deſumpto. ſed cum affectu prius etiam æſtimato. modo vero vtendi eius tum a forma, tum etiam ſitu. Hinc nanq; excogitati ſunt, & auricularij clyſteres, quos contenchytas vocant. & vteri clyſteres, quas metrenchytas, & recti ſyphones, quibus in veſicam aliquid infunditur. quos catheteras dicunt. & ipſi clyſteres. Hinc rurſus quæ in ventriculo pectore & pulmone, vlcera conſtitere: per ea quæ eduntur, ac bibuntur eſſe curanda. Quæ vero in inteſtinis bifariam. Nam quæ vicina ventriculo ſunt: his per comeſta, & bibita ſuccurritur. Quæ vero inferius ſunt ſita: per ea quæ inijciuntur. Quando neq; ad ea quæ vicina ventriculo ſunt. ſubire poteſt quod

De Vlcere asperæ arteriæ vide ex sup: cap: 8°.
De Vlcere ventriculi

per sedem infunditur: nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestum. Ideoque etiam quæ vlcera in thorace, & pulmone consistunt: tum difficilius, ijs quæ sunt in ventriculo sanantur, vt quorũ situs longius absit, atque idcirco medicamentorũ vis remittatur: tum propter hoc ipsum, multo valentiora, ea quæ deuorētur præsidia requirũt: quã si ipsis statim vlceribus admouerētur. Indeque adeo excogitata medicis sunt. vbi expurgãdum ex pectore & pulmone pus est, fortissima, quæque maxiē dissecent pharmaca. taliaque omnino, quæ si vlcus in ventriculo esset: ipsum exacerbarent. Quinetiã quod hæc per tusses expurgentur, nõ aliunde quã ex forma particularum est desumptũ. Quod hæ nullum talem exitũ habeant: qualē vterus, vesica, sedes, auris, nasus, et os. Hinc etiã fit, quod vētriculus vtrinque expurgari possit. sursum per vomitũ, deorsum secundum naturam. Quippe hoc genus indicationũ. ab instrumentalibus quatenus instrumentalia sunt, est sumptum. Sicuti quæ siccandum esse docent, ab ipsarũ similarium substantia sumuntur. Ab ipsis vero morbis rursus tales. veluti ab vlceribus (quoniã de ijs disputatio erat) & quod siccanda sint vt supra est cõprehensum: & quod qui e vētriculo eluere pus volunt, non sine periculo vomitum mouent. Sicuti si aliter infixam illi pituitam per oxymeli, ac radiculam detergerent. sed tutius deiectione vtũtur. Cum vomenti periculum sit, & ne quod exulceratum est, dilaceret: & succum quēpiam inutilem ex vicinis attrahat. Quo nomine (vt dixi) et vlcera quæ pulmoni insident, difficillima sanatu sunt. vt quæ nec citra tussim expurgare possis: & si tussim excites laceraueris. Itaque quasi per mutuas operas, malum ijs in orbem redit. Quippe cum quæ lacerata sunt, rursus phlegmonen excitent: secundo rursus phlegmonē ipsam maturari, & pus expurgari desyderant. Quare ex omnibus sanandi difficultas his exoritur. Et quod ea quæ idonea vlceribus medicamenta sunt, contingere vlcus, sicuti in ventriculo non possunt: & qđ per mediũ interuallũ fere vim suam amittunt. & præterea quod respirando mouentur. & tussiendo lacerantur. Itaque cum in pulmone ruptũ vas est: scire aperte licet, nisi protinꝰ ante quã phlegmone excitetur glutinatum sit: id postea insanabile fore. Cæterum vlcera quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunica, & potissimum quæ summæ eius parti quam laringa vocant, sunt vicina, aut etiam in ipsa: hæc & curationem recipiunt: & nos nõ paucos eorum qui ita sunt afflicti sanauimus. Sane curationem eorum hinc maxime inuenimus. In grauis huius pestilentiæ initio quæ vtinam aliquando cesset iuueni cuidam, cũ nouē iam dies ægrotasset, totũ corpus vlceribus scatebat. veluti omnibus fere qui euaserant. eo die etiam tussiebat pau-

Quæ deuorata per os sunt nõ posse integris viribus ad inferiora pertingere.

Ad vlcera pulmonis et pectoris purganda, fortissīa eē excogitata.

Cur pulmo et pectꝰ per tusses purgentur.

Ventriculũ dupliciter purgari.

Non esse pus e vētriculo purgãdũ per vomitum.

Cur vlcera pulmonis difficilia curatu.

Ruptum in pulmone vas post phlegmonē excitatũ insanabile.

Aspe arteriæ interioris tunicæ, et larigis vlcera sanari.

Vlcera pulmonis et thoracis ualentiora exigunt medicamenta.

Cur in medicamentis pectoris et pulmonis maxime dissecantia conueniant.

Indicatio desumitur a parte q̃ est ut instrumentum / ut predita tali temperamento ut tali.

Ventriculus tutius per inferna purgatur: et q̃ habes et qui cerante i ventriculo nõ potens uti aceto ut acrib. medicamentis sicut tuto hinc est potens si pituita redundaret absque ulcere tamen.

Al: 12°

In ruptura pulmonis insanabilis euadat.

Historia que successit in pestilentia.

Vlcera pulmonis

Vlcera asperæ arteriæ

De Vlcere Asperæ arteriæ

Vtrum secta Aspera arteria coalescat nec ne, non docet Galenus et pauca admodũ tradit in hoc loco et sup: cap: 8. que omnia de Vlcere intelligenda sunt, ut ipse manifeste docet.

De iuuene qui ephelcida tussi expuit. lulum. postridie vero vbi se lauerat: illico & vehemẽtius tussiuit, & tussi expulit crustulã quã græce ephelcida vocant. eratq; homini sensus manifestus vlceris in aspera quæ ĩ collo est arteria, ꝓpe iugulum nati. Quin aperto quoq; hominis ore, fauces eius inspexim⁹, nũquid in ijs alicubi vlcus esset. sed nec sic inspectantib⁹ apparuit vitium, & plane laboranti sensus eius aliquis manifestus, ex comestorũ bibitorumq; transitu fuisset: si illic vlcus fuisset. Quinetiã ex aceto & synapi certioris noticiæ causa, quædam ei deuoranda dedimus. sed nec horũ quicquã eũ momordit. & sensus doloris manifeste in collo erat. Quo loco etiam adeo irritabatur: vt tussire impelleretur. Suasimus itaq; reniti quantum posset. nec tussire. quod & fecit. eo certe facilius, quod exiguũ erat quod proritabat. & nos omnibus modis operã dedimus, vt vlcus ad cicatricem perueniret. foris medicamẽtum aliquod quod siccaret imponentes. tum cubanti supino, humidũ aliquod ex ijs medicamentis quæ ad eiusmodi vlcus facerent, exhibentes. ac iubentes id in ore cõtinere. paulatimq; permittere in asperã arteriam defluere. Sic igitur faciens, sentire se manifeste aiebat astringentis medicamẽti circa vlcus vim. Siue ea vis huc transmissa est: siue medicamẽ ipsum roris specie in arteriam defluxit & tanq̃ percolatum est. Erat autẽ nec æger ipse medicinæ imperitus. sed ex ijs quidam, qui ex vsu et exercitatione empirice medicabantur. Ergo sentire se aiebat, tũ medicamentum in arteriam defluere: tum tussim quoq; aliquando mouere. Obluctabatur tamẽ plurimũ. ac tussim cohibuit. Igitur ipse quoq; sua spõte, Romæ quidẽ vbi correptus fuerat, triduũ etiãnũ post nonũ diem est moratus. post hoc cõscenso nauigio: primũ per flumẽ ad mare nauigauit. quarto die post, ꝓuenit ad Tabias. vsusq; est lacte, qđ & mirificã plane vim habet, nec sine causa prædicatur. De cuius vsu aliquid dicere, oblatũ nunc tẽpus videtur. nec de eo tantũ quod apud Tabias habetur: verum etiam alio omni. Neq; enim ijs modo qui italiam incolunt, est succurrendum: sed quoad fieri potest, qui vbiuis habitant gentium. Igitur ad lac quod in tabijs habetur cõmendandum, multa concurrunt. & locus ipse satis editus: & aer illi circundatus siccus. & pascuũ pecoribus salubre. Atq; hoc quidẽ alibi quoq; arte præparare licebit. si quis in colle modice edito herbas fruticesq; serat, qui salubre simul astringensq; lac reddant. Quorũ exempla paulo post dicẽtur. Cæterum vt ambientẽ aera similem reddas: fieri omnino nequit. Eligere tamen simillimũ ex ea quæ datur aerum copia licet. Simillimus autem is fuerit cui eadem adsunt, quæ illi. Altitudo collis mediocris, via a mari ad ipsũ triginta stadia. ampliusq; aliquid. sed nõ multo. Locus autẽ ipse versus mare. Nempe Tabiæ in imo maxime sinu

Ephelcis.

Curatio iuuenis.

Lac tabiarum merito laudatum. Quæ lac tabiarũ tã vtile redant.

Descriptio tabiarum.

Difficilis curatio cognitu ut Galeno

Quantum lactis vsus vtilis sit ijs q ex ulcere pulmonis in phthisim pronisunt expertus est Pompeius Paulus medicus in muliere Plumbinensi que post sanguinis ex pectore reiectionem pus meracum expuebat, ut ex signis periculum fecit nam in sitellam aque plenam ad imum descendebat supra carbones ignitos coniectus maxime foetebat. hec vero mulier sanata est ex suctione lactis mulieris, nam e propria mamilla sororis lac sugebat ut ipse mihi retulit, et sic deo fauente paulatim sana euasit a tanto malo omnium interitabili. anno 1582

est, qui inter Surrentum & Neapolim cõspicitur. magis tamẽ in latere quod ad Surrẽtũ pertinet. Porro totũ id latus, collis est satis magnꝰ, longitudine ad Tyrrenũ mare porrectus. Inflectitur autẽ leuiter collis hic ad occasum, nec in meridiem in totũ plane procurrit. Ergo hic collis a ventis ijs, qui ab ortu flant, Euro, Subsolano, & Borea tutum defendit sinũ. Cõiungitur illi in imo sinu, alter collis nõ paruus, quẽ et veteres romani in historijs: & qui nũc diligentiores sunt, Vesuuiũ nominant. Celebre nunc nouũq; nomẽ Vesuium est, omnibus hominibus notũ, propter ignẽ qui in eo ex terra sũmittitur. Quæ res nõ parum mihi ad ambientis aeris siccitatem conducere videtur. & alioqui præter ipsum ignẽ, nec stagnũ, nec palus, nec fluuius alicuius momẽti vsquã in sinu habetur. Omnibus vero vẽtis qui ab arcto ad æstiuũ occasum pflant, Vesuuius collis obijcitur. multusq; cinis ab eo ad mare vsq; peruenit. reliquiæ videlicet materiæ, tum quæ in eo combusta est: tum quæ nunc etiã vritur. Omnia hæc aerẽ efficiunt siccum. Licet porro & alibi terrarũ eligere collem simili modo siccum. scilicet nec longe a mari, nec adeo magnũ: vt ventis sit expositus. nec adeo humilem: vt subiectorũ camporũ halitũ prompte recipiat. Seruetur autem ne ad septẽtrionẽ sit versus, ita enim erit auersus a sole. Quod si etiam in tẽperato orbis loco collis sit, veluti is qui ad Tabias conspicitur: longe magis ad rẽ pertineat. Hoc in colle sunto herbæ quidem Agrostis, & Lotus, & Polygonon & Melissophyllon. Frutices vero Lentiscus, & Arbutus. & Rubus. & Edera. & Cytisus. alijq; his similes. Atq; ita tibi collis præparetĩ. Pecora vero quæ in colle ad Tabias pascuntur, boues sunt. Estq; eius animalis lac spissum: ita vt asinorum tenue. Ego vero ne quod lactis genus vsui desit, ex vaccis crassum, ex asinis tenue, ex capris medium: & boues & asinos, & capras ĩ pascua depuleri. Veteres vero etiam mulierẽ lactantem ijs qui phthoe cõsumerentur, adstare voluerunt. Quorum sententiæ ipse quoq; accedo. et quod familiare id sit: & quod priusq̃ ab ambiẽte refrigeretur, id sumi voluerint. Porro hoc tibi de lactis vsu pro maximo præcepto sit: vt hi quibus eo est opus, oĩno id adstãte animali statim mulctũ bibant. etiã melle iniecto. si cui cogi in ventriculo solet. Qđ si ipsum descendere ad aluũ citius cupis: etiã sale. Atq; ille quidẽ adolescens cũ vlcus in arteria ex pestilẽti morbo haberet, sanatus est. ac post eũ similiter alij. Alter vero adolescẽs annos natus circiter decẽ & octo, cũ multis diebus ex destillatione laborasset: primũ quidẽ sanguinẽ floridũ cũ tussi expuit. non sane multũ. postea vero etiam tunicæ ipsius partem, quæ tegẽs intrinsecus arteriã, in fauces & os per ipsũ arteriæ caput, (laringa vocant) ascendit. Videbatur autem mihi tum ex crassitudi-

Vesuuius mons.

Quæ in vesuuio ad aeris siccitatẽ cõpetant.

Herbæ & frutices idonei.

Lactis asinæ, vaccæ, et capræ collatio.

Maximum pceptũ de lactis vsu.

Mel & sal cur in lac iijciantur.

De iuuene q ex catarro sãguinẽ reiecit.

Larinx.

Sputum sanguinis ob destillationem in asperam arteriam.

ne eius coniectanti: tum ægri sensu: ipsius laringis esse interna tunica. Quinetiã læsa illi ex eo vox est. Atq; hic quoq; lõgiore quidẽ tẽpore, sed tamẽ sanatus est. Cæterũ qui ex pestilẽtia hoc vitio laborarũt: ꝑpterea mihi facile sanati videntur, qđ præsiccatum ijs, præpurgatũq; totũ corpus fuerit. Quippe cũ & vomuerunt ex ijs nõnulli: & oĩbus vẽter ꝑfluxerit. Atq; cũ ita iã vacuati essent: ijs qui euasuri erant, pustule quas exanthemata vocant, nigræ toto corpore cõferti multæ apparuerũt. vlcerosæ quidẽ plurimis. oĩb[9] certe siccæ. Eratq; ituẽti perspicuũ reliquias eas esse sãguinis, q in febri putruerat. quas veluti cinerẽ quẽpiã natura ad cutim trusisset. Sicuti alia ex supuacuis nõnulla trudit. Verũ medicamẽtis ad eiusmodi exanthemata opus non fuit. Cũ sideret sua spõte ad hunc modũ. Alijs quidẽ quib[9] videlicet exulcerata sũma pars fuit: decidit ipsa vlceris crustula quã ephelcida nominãt. deincepsq; qđ reliquũ fuit, ꝓpinquũ sanitati erat. Ac post vnũ duos ve dies ad cicatricẽ puenit. Alijs quib[9] scilicet vlcerata sũmitas nõ est, exanthema quidẽ ipsum, & asperũ, & scabiosum erat. Decidit vero veluti squama quædã. ac dehic oẽs fuere sani. Nihil itaq; miri si etiã hi quib[9] eiusmodi exanthemata in pulmone sunt orta: ꝓpter vlcerũ siccitatẽ sunt sanati. Quod nãq; in cæteris vlcerib[9] vniuersis supra monstrauimus curationis esse ꝓpositũ: hoc iam ijs quæ ex pestilẽtia sunt orta, præsto fuit. Omnia nãq; sicca & aspera fuere. plurima quidẽ scabiei. quædã vero etiã lepræ similia. Ergo cũ experiẽtia rationi attestetur, vlcerũ curationẽ hunc vnũ habere finẽ, vt siccent: poterit quispiam ex ijs qui sanguinẽ ex pulmone reijciunt seruare permultos. ita vt nos fecimus. Ac quẽadmodũ quidẽ medendum ijs sit, qui notabile in pulmone vas fregerunt, inde adeo quod ab alto sint lapsi, vel imodice clamarint, vel pondus supra vires sustulerint, vel qđ durum magnũq; aliquid extrinsecus ipsorũ pectori inciderit: dictum prius est. Quẽadmodũ vero qui ex catarro sanguinẽ reijciunt, cõmodissime tractentur: nunc dicemus. ꝓposita claritatis causa curatione, quã Romæ in splendida muliere, peregimus. Hæc nãq; cum eiusmodi sermones audisset, quales nunc de ijs qui sanguinem ex pulmone reijciunt, habuimus: siue ex catarro id, siue vehementi tussi paululum quiddam quod per noctem expuerat, illico ad me misit. se quicquid exigerem prebituram promittens. Audiuerat vero ante id tempus, nisi quis illico præsidium strenue afferret, priusq̃ vlcus phlegmonen contraheret: eum operam amissurum. atq; hanc esse præcipuam eorum qui sanguinem reijciunt interitus causam. Igitur incidere mulieri venam, quæ iam quatriduum propter catarrum propemodum sine cibo egisset, non placuit. sed iussi vt acri vteretur clysteri, tum crura

Cur his q ex pestilentia laborarũt facile vlcus sit curatum.

Descriptio pestilẽtiæ.

Ephelcis quid.

Qui ex catarro sãguinẽ reijciũt, quomõ tractandi.

De splendida Romæ muliere q̃ sanguinem reiecit.

Curatio Galeni.

manusq; calfacienti pharmaco plurimum fricaret. vinciret. mox caput raderet. cui deinde medicamẽ quod ex palumbium stercore cõstat, imposui. interpositisq; tribus horis, in balneũ duxi, ac laui. nullo caput cõtingẽs pingui. Dein pro eo qui tum erat tẽporis statu, caput idoneo pileo cõtexi. nutriuiq; sola sorbitiõe. post quã statim fructum aliquem austerum dedi. Deinde cum dormitura esset, quod ex viperis conficitur medicamentum dedi. (Theriacen vocãt), circiter quatuor menses ante confectũ. Habet eñ id etatis adhuc pualentẽ papaueris succũ. qui in antiquatis ignauus reddit̃. ideoq; & somniferũ est, & fluxiões tum siccat, tum leuiter crassat. Finito vero prorsus catarro, liquido apparebat, tum ex respirandi specie: tum sonitu semel excitatæ tussis, pulmonẽ purgatione egere. Cæterũ exhibere hãc nõ placuit secũdo saltem die, sed in omni taciturnitate, & quiete muliere seruata, tum artub⁹ ei⁹ pfricatis vinctisq;: iussi reliquas quoq; omnes partes pfricari. excepto capite. quod adhuc ex medicamento incaluerat. rursus aũt vespi dedi Theriaces, ceu fabæ nostratis magnitudinem. Erat vero quod pridie acceperat, hoc longe amplius. Postea vero q̃ hac quoq; nocte probe dormiuisset: tertio die mane mel coctũ copiose exhibui, ac in quiete seruaui. Procedẽte vero die, totũ corpus similiter pfricui, ac ptissanæ cremorẽ cũ pane exiguo p cibo sumere iussi. Mox quarto die mane qdẽ, dedi medicamẽtũ quod ex viperis fit, sed qđ iã in etate vigoris esset, idq; cũ copioso melle. Capiti vero mulieris eodẽ pharmaco quod vehemẽter tum siccat, tum calefacit imposito. ac deinde ipa lota nutritaq; modice: valentius iã pulmonẽ expurgare in quinto sum aggressus. Ac dehic rursum rursũq; ex interuallo ad caput qdẽ cõsueto cerato quod Thapsian recipit sum vsus. Totam vero corporis curã, in gestatione, frictione, ambulatiõe, lauãdiq; abstinentia, ac victu tum moderato: tum vero boni succi ad reficiẽdum direxi. Hæc itaq; mulier recte se habuit, minime lactis opem requirens. Alteri vero adolescenti cui non ex destillatione, sed ex refrigeratis spirit⁹ instrumẽtis orta tussis fuerat, cũ sanguinẽ & ipe ad dimidiã heminã reijceret: statim venã incidi. ac bis eodẽ die ex ea sanguinẽ detraxi. Deinde rurs⁹ postridie bis. sed artuũ frictiõe & vinctura priore die vsus, ad vesperã dedi pharmacũ nostrũ quod diaspermaton dicit̃. Secũdo die post alterã detractionẽ imposui toti pectori ceratũ, quod ex thapsia cõficit̃. Mox vesperi ne supra modũ calfaceret id auferẽs. Tertio die rursus ad tris horas ipósito: hoiem laui. Cibaui aũt silr trib⁹ his dieb⁹. priorib⁹ qdẽ duobus, sorbitiũculis, tertio vero ptissanæ primũ cremore, deinde pisce statim aliquo, q et facilis cõcoctu eẽt: & simplici rõne pparat⁹, adiecto. Dedi quoq; medi-

Theriacen q̃tuor mẽsium sõniferũ eẽ & fluxiões siccare, & leuiter crassare

totam

De iuuene q ex refrigeratis spũs istrumẽtis, sãguinẽ reiecerat.

Curatio galeni.

Diaspmaton galeni.

fricatio cum medicam: calfaciente

* In hoc tamen remedio admouendo non laudatur Gal: neq ab Alex: neq ab Aetio: id q et habes in Scholia Am: Lusitani Cent: 2: cur: 6.

Ligaturæ damnantur a Scribonio Largo ut in cap: 83. quare in eo loco notanda est ratio quam ipse adducit quod e contra Gal.

Medicamen capiti ex stercore palumbino ad siccãd[?] catarrum ut inferius habes *

* hodie post cenam et interdiu pluries exhibent saccarum rosaceum.

Dormitura theriacen

nota q Ther[iacen] cur ipsi exhibuerit

Finito catharro pulmo repurgandus est

caput incalescit admodum ex ipositione medicamenti illius ex fimo colũbino confecti qd ipso continue nõ est utendum ut [?] Gal. facit.

Mel coctum ad pulmonum expurgationem

Theriaca in mane

Cerato ex Thapsia imponit: sic etiam illa ut i hoc loco uides

tussis ex refrigeratis spiritus instrumentis.

bis eodẽ die

Cerato ex Thapsia ad pectus. quasi siccat et adstringit. [?] medicamenta adstringentia nõ debent apponi nisi prius facta fuerit [?] et deriuatio ut monuit diligentissime sup: cap: 6.

Diaspermaton Gal. exhibet in sputo sanguinis ex refrigeratione partium. ipsius commoda infra legito.

Superius usus est Theriaca recenti 4 mensium ut i hac eadem pagina uides. que somnum conciliat si unquam recens sit, fluxiones siccat, leuiter incrassat.

Diaspmaton quæ faciat.

camentum diaspmaton, & secūdo & tertio die similiter ad vesperam. Quippe quod & somnū conciliat: & sensum doloris eleuat. & siccādi vim habet. Tum vero cū & spiritui delegatæ partes in naturali tēperamento essent, et totū corpus vacuatū, ac nulla phlegmones suspicio circa ruptū vas supesset: expurgare cœpimus. Mox bibito medicamēto quod viperas habet etatis iam maturæ: ad Tabias dimisi. sic ego oēs qui primo se die mihi curādos pmiserūt, sanaui. Qui vero post duos, aut tris, non oēs. sed aliquibus eoꝝ insanabile vlcus fuit.

Eoꝝ quos phlegmōe sic occupauit vt febricitarēt nullus est psanatus.

Quotquot aūt phlegmone sic occupauit: vt iam febricitarēt: horum nullus est in totū psanatus. Sed qui postea sic p oia psidia rite transierunt: vt siccaret vlcus: hi tantū saltē lucrifecerūt, vt illud nec vltra pgrederet: nec maius fieret. sed siccatum ac callo duratum: longiore vita frui, hoiem sineret.

Qui diuti⁹ vixerūt.

Qui insanabiles ex his q in pulmone vlc⁹ hñt. & cur.

Ex his vero qui vlcus in pulmone habēt, hi demum insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident, quoꝝ aliqui ceu salsilaginem sputū suū sentire se aiūt. Nam longo arbitror tēpore omnino opus esse vt succi corrigat vitiū. In tēpore vero necesse est duoꝝ alterum, aut siccando vlcus ceu callū fieri, eoq3 fore omnino insanabile: aut non siccādo tum ipm putrescere, tum quæ circa sunt depascere. atq3 ita spatio pulmones putrefacere. Porro multi ex ijs q eiusmodi succū vitiosum congessissent, cū ex eo tussirent, nō tamen etiānum sanguinē reijcerent; hui⁹ nostræ puidentiæ compotes facti: prorsus sunt persanati.

Quid maxime idq3 iter initia his cauendū.

Oportet aūt in principio nullius rei æque esse sollicitū: quā vt neq3 tussiāt: neq3 ex capite aliqd in pulmonē defluat. Cauet id triplici præsidio. purgatiōe primū, secundo medicamine, quod diaspermaton dicit. tertio ipsi capiti prouidendo.

Ne quid ex capite i pulmonē decidat, triplex psidiū.

Pilulæ galeni ad plures excremētoꝝ purgādas spēs

Quod purget, diuersas facultates habeat oportet. cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloe, Scamonia, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gūmi arabico cōficiūtur. ad plures videlicet excremētoꝝ purgandas species. Sane satisfaciant ad vsum, & quæ sine gūmi cōponūtur. Postea vero si res postulabit, etiam ijs quæ nigrā bilem expurgēt vtare. Capiti prouidebit, cerati vsu qd' fit ex thapsia. Atq3 hæc quidem in principio pagenda sunt. Post vero reficiendus æger salubriter est, cibis boni succi. frictione. inambulatione & balneo. Tradetur aūt de his methodus, in idoneo operis loco. Porro hi sunt qui maxime lac requirūt neglectoq3 eo; omniū maxime sunt insanabiles.

De mittendo his sanguine pceceptū.

Cæterū de mittendo his sanguine, scire illud licet. Quicunq3 parū habere sanguinis videbūtur, his ad quēdam succum probiorē, sicuti pdixi reductis: detrahere sanguinem poteris. tum rursus reficere. eosdem etiā rursus purgare. ac rursus reficere. denuoq3 si res suadet sanguinem mittere, potissimū quibus veluti limus quidā vitiosus &

crassus, totus est sanguis. At qui validi sunt multiq; sāguinis: his statim a principio est detrahendus. hoꝶ quæ retuli vel modo, vel ante, siue ea inueni ipse: siue iuxta Hippocratis viam vsurpaui: nihil plane nō examinatū, ac iudicio comprobatum est. sed per experiētiā oīa iudicata. In quibus erroris pericula ipi pertulimus. Fructum ex eoꝶ vsu habituri sunt, quibuscūq; artis opera sunt curæ. Siquidē alij veri sunt, alij sophistarū sermones. Quāq; quid sophistas memoro? Cum etiā nō cōtemnendoꝶ medicoꝶ aliqui, etiā qui integra volumina de sanguinis reiectione prodiderunt, alia quidem multa & parua recte perscripserint, maximoꝶ aūt auxilioꝶ nullius meminerint. parū intellegentes, permulta illa & parua quæ recte admonēt, longum ipsis ægrotis comparandum interitū. Per hæc aūt tria, qui plane deplorati nō sunt, oēs seruanē. per sanguinis missionē. & purgationē. & ea q̄ caput roborant. Sane in sequentib⁹. cū de succoꝶ curatione ꝑcipiemus: dicemus de sanguinis missione diligētius. Minime igitur sicuti medicoꝶ nōnulli cēsent, a paruis incipiēdum auxilijs est. Nec sicut illi dicūt sentiēdū. ista scilicet prius esse tentanda. mox si nihil profecerint: aggredienda maiora. Nā in morbis, in quib⁹ periculū nō impēdet: vera ea opinio est. at vbi moriēdū ægro prorsus est, si phthoe semel exceptus sit: alienissimū a ratiōe est, a minorib⁹ inchoasse. Nā „ sicuti reliqua oīa ab Hippocrate tradita: ita illa quoq; sentētia recte „ est dicta. Nempe ad vltimos morbos vltima prorsus remedia maxima valere. Quanā igitur inductus opinione Erasistratus in taliū affectuū principio, segnis tardusq; est, post diligens cum perijt occasio? Nam sanguinis missione, cū sanguis reijcitur, nusq̄ prorsus vtitur. vitiosissima ratione inductus, sed nec purgat queq̄, nec caput siccat. Quibus nimirū si quis phthoe occupari periclitātes fraudet: q̄uis reliqua omnia probe peragat: nihilo plus arbitror agat. Nā sanguinē mittere recusat, ac solis artuū deuinctionibus ad eū auocandū vtitur. quo vt ipsemet ait, ad phlegmones tēpora sat nobis sanguinis superstit. nec ꝑpter inopiā eius ægrum nutrire cogamur. Sed heus tu Erasistrate dicat arbitror aliquis. si post venā ruptā phlegmone iam pulmonē occuparit: nō est quod speres hominē sanandū. propter ipsas quas paulo ante cōprehēdi rationes. Quare amplius opera tua nō egebit. ꝑditus videlicet ꝑ te inter initia. Quippe idē facis quod gubernator, qui vbi per eius incuriam periclitata nauis est, nautaꝶ cuipiam asserem in manū dat. indeq; salutem comparare suadet. Sed Erasistratus fortasse existimabat phlegmonē esse ex ijs quæ necessario vuln⁹ comitenē. Verum si ita sentiebat in magna plane erat ignorantia. Cum videre cuiq; liceat sexcentis eoꝶ qui quotidie singulari

Tria eē quibus seruēē q deplorati non sint.

Vbi a minorib⁹ incipiendū & vbi a maximis.

Hippo.

In Erasistratum.

certamine decertant, maxima citra phegmonen glutinata vulnera. sic vt secũdo, vel q̃rto die sint omnino in tuto. Nos vero etiã plurimos ex ijs qui vas i pulmone ex casu, clamore, plagaue rupissent: priusq̃ phlegmone excitaretur, curauim⁹. Quod si horum quoq; pulmones phlegmonen inuasisse asserit: ipse suis ipsius placitis repugnat. Simul princeps viscus quod maxime vicinũ cordi sit, phlegmone laborare affirmãs: simul hominẽ febri carere. itemq; rupta phlegmone nihil expuisse. Ergo a nobis quoq; inuicẽ audiat, nec fieri posse, vt glutinetur vlcus, si phlegmone pulmonẽ inuaserit: omninoq; febricitaturũ. ac puruleta deinde cũ phlegmone soluit, tussi exputurũ. Ergo si quis nec febricitabit, nec tussiet, nec saniẽ aliquã ex vlcere & phlegmone spuet, quæ ratio est vt huius inesse pulmoni phlegmonẽ dicas? Itaq; tum hoc maximũ certe p̃sidiũ nõ recte ab eo damnatum est: tum purgatio sine vlla mentione prætermittitur. Ac nec vllum pharmacũ quod efficax sit, cõtra vllum ex cõprehensis generibus ab eo est positum. Quin siue caput fluxionem mittat, eo statu seruabitur: siue ex intẽperie ipoꝝ spiritualiũ tussis incidat: etiã ipa sic manebit. Ergo Erasistratus statuario illi adsimilis videt, qui reliquis omnibus partib⁹ scite perfectis, statuam reliquit cecam. Nã quæ q̃so reliquæ pulchritudinis gratia, cũ oculos desyderes? Postea si dijs placet cũ tanti viri maxime aberrent: egregius vir Thessalus qui artem ne nouit quidem methodicum se censet appellandum. Ac nunc ferme omnes sectatores eius sanguinẽ mittere videmus, tum alijs ægroꝝ non paucis, quibus non solum nõ vtile: sed etiã noxium existimare id p̃sidij oportebat, p̃sertim si proprijs ipsi hypothesib⁹ starent: tum vero ijs qui sanguinem siue hunc per vomitum, siue etiã cum tussi reijciunt, modo valentes vires habeant. Sed quomodo coherebũt hæc secum, vt venã vbi sanguis reijcit incidere iubeant, et in cõmentarijs suis scribãt remedium id astrictis vitijs cõuenire. Ergo ne se methodicos amplius nominent. sed empiricos. si reiecta ratione quã esse rectam putabãt: experientia vtuntur ad inuenienda p̃sidia. An igitur in his quidem clare deprehenduntur, nec methodo, nec omnino ratione aliqua quicq̃ facere: vbi vero partes inutiles esse ad curationis inuentionem aiũt: non multo magis? Atqui si quis ad memoriam reuocet ea quæ de auribus, naribus, oculis, ore, pectore, pulmone, præterea vtero, vesica, et ventriculo, diximus: errare eos tota via videbit. Talis igitur erat qui ad phlegmonẽ quæ in pudendo erat, macedonico medicamẽto est vsus. ac cũ eo etiam cataplasmate quod relaxandi vim habebat. Nempe solenni hoc quod ex pane, aqua & oleo conficitur. Etiã alius quidam illi persimilis; qui ad sedem exulceratam, ijsdem est vsus.

In thessalios.

Verum de talibus vbi de phlegmonis disputabitur agemus. Cæterũ vlcera quæ citra phlegmonen, in pene, sede ve consistunt: nullum cataplasma desyderant. sed medicamen quod cicatricem inducat. Nõ tamen me hercles eius naturæ quæ vlcera quæ in carne sunt, inducere cicatrice possit. imo quæ tanto magis siccare possit: quãto hæ partes sunt carne sicciores. Quinetiã quod magis admirere, ipsorũ quæ in pene sunt vlcerũ, magis etiam siccari postulãt, & quæ in toto cole hęserunt: & quæ extra hunc etiã finẽ eius qui glans dicitur infestant. Minus vero quæ in præputio sunt. Atq; etiam his minus, quæcũq; in reliqua sunt cute, quæ totum colem vestit. Cum igitur humidum in glãde vlcus quidam ex amethodis istis medicis, istis inquã Thessalijs sanare aliquando non posset: medicamentis ijs, quæ epulotica vocantur. i. quæ cicatricem inducunt: adhibuit in consilium me. Vbi igitur ex me audiuit longe sicciore medicamẽto particulam egere, propterea quod siccioris naturæ esset: primũ non credidit, vt vero coactus necessitate est, aliquo ex nostris medicamentis vti: tribus diebus sanatũ vlcus est. perspicuũq; erat medicũ non tam fuisse de salute hominis letatum: quã inde adeo tristatum, quod in mala disciplinæ secta fuisset educatus. Siquidem medicamẽ quod ex papiracea charta combusta fit, hoc scilicet nobis vsitatum: id genus vlcerum sanat. sicuti etiã anethum vstum, simili modo inspersum. Itemq; colocyntha sicca atq; vsta. ad eundem modum. Alia præterea multa ex ijs quæ vehementer sicut illa, siccant. Si qua vero eiusmodi vlcerum sine madore sunt, ac recentia: his sola aloe salutare medicamen est. Inspergitur autẽ sicca, sed in tenuissimũ ceu pollinem redacta. Hæc vero etiam quæ in sede consistunt, sicca vlcera probe percurat. Simillimam huic vim habet & cadmia. vino elota, et sicca. Ab hac quoq; non longe abest argẽti spuma. Lithargyros græce dicta. Deinceps vero molibdena sequitur. Omnibus vero his tum minus inferens doloris: tum nullo minus efficax pompholyx est. Sin humidiora sunt: ipse per se pini cortex, itemq; lapis hematites idoneus est. Quod si profunditas quæpiam etiam adsit: dictorũ alicui tantulum mannæ admiscendum est: quantũ sit ad carnem gignendam satis. Neq; igitur horum quicq̃, vel per somnium norunt qui istius sunt alienæ a methodo sectæ. Cum omne vlcus in quacunq; animantis sit parte, eandẽ postulare curationẽ opinẽtur. Neq; etiam quẽadmodum suere quædam vlcera oporteat. veluti ea quæ in abdomine contingunt. de quibus in sequenti libro cũ ijs quæ restant vniuersis agetur.

Redit ad aliarũ partiũ vlcera.

Ad vlcera ĩ sede & pene.

De humido vlcere in glande male a quodã curato.

Epulotica quæ.

Medicamẽtũ ex charta cõbusta itẽ alia valenter siccãtia.

Lithargyros.

Pompholyx.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER SEXTVS.

NOn dubito fore non nullos quibus esse prolixus videbor. qui vnum hactenus morborum genus queadmodum methodo curetur, exponam. Par est autem non tam mihi longitudinem hanc imputent: q̄ ijs qui parum intelligentes quæ rectissime ab Hippocrate sint scripta, ea calūniari sunt conati. Quos ne queadmodū vlcus qdē recte curent scire ostendi. nedū quod maius sit quicq̄. Atq; ipsum quidē morbi genus cuius vna species vlcus est seu continuitatis: seu vnionis solutionem voces, nichil referat. Illud mōstratum est methodum curandi eius in quocūq; corporis membro fit quæ quidem ab affectu ip̄o sumantur, indicationes seruare cōmunes, quæ ex partibus p̄beantur, alias atq; alias habere. Cum em̄ in carnosis particulis inciderit, nominatur quidem vlcus. Habet vero curationis indicationem omniū quidem quæ præter naturam sunt cōmunem, sui scilicet ademptionem. quā vero ceu affectus p̄stat, vt per cōtraria tollaf. quā vt diuisio est, vnitionem. Quippe generatio hui⁹ vitij in diuisione vnitatis consistit. Ideoq; in osse vocatur fractura, græce catagma. in neruosis fibris, spasma, in musculis vlc⁹, et ruptio. quorꝫ differentia prius iam dicta est. Idem tamen morbus cū in neruū, et arteriam, & venam inciderit: nullam propriam appellationē est sortitus. Mutuatur autē interdum vlceris, interdum vulneris, vel ruptionis appellationem. Cæterum parum esse de nominibus sollicitum debere, eum cui rerum scientiam inuenire sit propositum; sæpe iam diximus. Itaq; huc potius nominibus neglectis properemus. Quando nō ex horum exquisita impositione, sed ex appositis remedijs, ægro salus paritur. Rursus igitur reuocandū ad memoriam est, queadmodum audacissimus Thessalus cum nullā curandi vlceris methodū tradiderit: omnes tamen dixisse se arbitratur. Siquidem quod sinuosum vlcus postulet impleri, & simplex glutiari: hæc nec idiotis sunt ignota. Queadmodum tamen methodo quis pharmaca inueniat, quibus vel impleatur quod sinuosum est, vel glutinetur quod simplex est: hæc vulgus non nouit. At id est quod medicis consyderan-

Catagma. Spasma. Vlcus. Ruptio.

In thessalū et eius sectatores.

Tria in Vniversum sunt Opera quę à Medico praestantur ut in hoc libro plunies et alibi passim Galenus inculcat — Contrarior medela / Materię remedior / Vsus rectus remedior / hæ sunt primæ omnium maxime universales indicationes.

Cap.

dum proponitur. atq; hoc est in quo alius alio est p̄stantior. Quippe veluti in præcedentibus ostendimus. et inueniet remedia, & inuentis recte vtetur, quisquis in medendi methodo est exercitatus. Vt em̄ iam aliquid persequamur, quod præcedentibus sit deinceps: fingam⁹ quēpiam ad nos venire, cui tantū cutis acu sit puncta. Hunc hominē, si is sit cui facile vlcera sanescāt, etiam si citra medicamentum nudoq; membro. ad opera cōsueta dimittas: nihil sentiet mali. Sin cui difficulter sanentur, primum quidem dolebit, post etiam tum pulsu particula infestabitur: tum phlegmone. Ac empiricus quidem examinando pcontandoq; hominis naturam discet. Nos vero tum ex eiusmodi examinatione omnib⁹ his vsi, quæ per experiētiam inueniant̄: tū nihilominus ex his notis quas de boni succi maliq; naturis habemus, præterea de ijs qui acris hebetisq; sunt sensus, tum plenitudine grauatis, modiceq; se in succis habentibus, nō ignari, quod qui vel plethoricus est, vel vitiosis succis p̄mitur, vel acris est sensus, vel hor̄ quibusdam, omnibus ve p̄mitur, phlegmone tentabitur: qui contra est affectus, nihil mali sentiet, atq; hæc prospicientes: non equidē medicamen quod glutinet imponem⁹. Cuiusmodi pleraq; sunt, eor̄ q̄ enhæma vocāt (ea sunt quæ recētibus statim applicant̄ vulneribus), imo molle, & blandū, & quod dolorem mitiget. siquidem vbi magna diuisio est: ibi studiū impendi debebit, vt siccantibus remedijs labra vlceris vniantur, atq; coalescant. vbi acu stilove facta diuisio est: id dūtaxat curandū est, ne phlegmone particula tētetur. Atq; ex hoc manifestum est cruentor̄ vlcerū indicationē quæ a Thessalo est p̄dita, nihil nos maius adhuc docere: quā sit cuilibet e plebe notū. Nū em̄ scire quid fieri oporteat, id magna res est. vt quod oib⁹ hominibus natura insit. sed quibus rationibus illud efficias, id vero scire artificū est. Nam si nauem quispiam sit ædificaturus: scimus profecto oēs etiam qui nauium fabri non sumus, quo loco poni gubernacula debeant. quo loco puppis, quo prora, ac reliquor̄ quiduis. cætera nihil nobis hæc ad rem, nescientibus quēadmodum ipsa struantur. Aeque & qui ædes molitur: vtiq; non ignorat, nec quod primū iacienda muror̄ fundamenta sint, nec quod super his erecti minimeq; inclināte; erigendi sint muri. nec quod super his strui tectū oporteat. nec quod hostia, et fenestræ, singulæq; reliquarū dom⁹ partium, proprijs collocande sint locis. Verum hæc ad domum ædificandā quid cōferāt, quo ad ipse fabrilis artis ignarus, ea fabricare nesciat? Vni igitur Thessalo ex omnibus homibus nosse quid fieri oporteat, ad artificiosam noticiam satis esse videtur. Sed nos per superius comprehensa mōstrauimus, id esse operum quæ ex artibus expectētur, veluti principium

Orditur a neruo puncto.

Vnde hoīs natura rationali, medico dephēdatur.

Enhæma.

Vbi diuisio magna / vbi stilo aut acu

In thessalios.

Neruus punctus quomodo curari debeat

quoddam. nõdum aliquã eorum propriam partem. Sed quæ etiã sit cuiuis e plebe cõmunis. Quippe primæ in omni arte indicationes omnibus hominibus natura sunt præsto. Quare si hæ satis sunt ad opifices faciendos: nihil vetat quin & naues ipsi ædificemus, et materiã fabricemus. promptũq; sit omnibus tum calceos facere, tum vestes. tũ domos. sed & architectos esse. et cythara psonare. & rethoricari. Verum non ita se res habet, nec qui vulneratæ parti naturalem vnitionem esse moliendã nouit, is medicus est. sed qui quibus id rebus pficiat, intellegit. quãq; ne hoc quidem ipm per se satis est: nisi quis etiã quo pacto his sit vtendum, sciat. Sed qui viam omnẽ curationis eousq; percalluit: vt ipm consequi destinatum finem q̃at: is demũ est q medeni nouit. Ergo istis amethodis Thessali æmulis illud accidit, vt cũ maiora viribus audeant, nec ad ea quæ consequi alioqui possent, accedant. Quippe cum dudum stilo quidam vulneratus in manu esset, ita vt tota diuisa cute aliquid neruorum qui suberant pungeretur: sapiẽs scilicet Thessalius in principio emplastrum quoddam imposuit, quo sæpe in maximis vulneribus vsus prospere fuerat. Putabat eñ arbitror omne vulnus eandem curationẽ requirere. Phlegmone vero oborta: ad cataplasma quod ex farina tritici componitur se conferens, atq; interim hominem tabefaciens: intra septimũ diẽ iugulauit. Nec sane cõprehẽdere numero est, quot, vbi in Pęonias istorum manus incidere, cõuulsione perierint. quo si dijs placet sanctio illa Thessalia seruetur, omne cruentũ vlcus similiter esse curandum, idq; partibus his q̃ laborent nullam indicationẽ conferentibus. Cæterũ vera ipa methodus, nõ perinde atq; hæc Thessali est amethodos. imo potest vel nũc etiam, post tot tantosq; medicos non solũ meliora medicamẽta q̃ prius fuere: sed etiam vniuersum curationis modum inuenire. Nemo enim statim ab initio ijs vsus, quæ nos inuenimus, ex nerui vulnere in cõuulsionem incidit. Aduerti nãq; vbi punctus neruus esset: ei ex sentiendi quod optinet acumine, necesse esse tum dolorem incidere: quã reliquis partibus maiorem: tum ex necessitate phlegmonẽ cõsequi. nisi quis et medelam dolori inueniret: et phlegmones generationem prohiberet. Rationabile igitur mihi est visum, cutis quidẽ vulnus apertum inglutinatũq; custodire. quo per id ex neruo vulnerato sanies efflueret. totum vero corpus supuacuis humoribus liberare. ac ne quis dolor vulneratam partem vrgeret, in primis sollicitudinem habere. Itaq; etiã medicamẽta excogitaui nõ pauca, quæ vulneri imposita ad vtrũq; mire sunt cõparata, tum vt dolorẽ mitigent: tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius vero fuerit, etiam si qs cutẽ latius incidat. ac totum corpus sanguinis missiõe ianiat. vtiq; si fortis sit virtus. Si vero

Quis medicus.

Thessalij cuiusdã curatio. mala

Qua ratiocinatiõe pũcti nerui curationẽ inuenerit Galenus.

Curatio.

quid rei et quid nois in qlibet re nota semper sunt. non tamen his notionibus quisquam in ea peritus habendus est ut hic sit Gal. de medico loquens.

signum quod neruum sit punctus

Curatio nerui puncti

Latius incider. mitter sanguinem

vitiosis succis repletum corpus sit: ꝓtinus purget. Aqua vero calida quãq̃ reliquas phlegmonas valde mitigat: vulneratis tamen neruis est inimicissima. Cum præsertim eorꝫ substantia ex refrigerata concretaq; humidiore materia sit condita. Omnis eñ eiusmodi constitutio, per ea quæ simul calefaciunt & humectant: resoluitur ac putrescit. Itaq; ab aqua calida eos qui ita vulnerati fuerant, omnino prohibui. vtilius iudicans oleo calente fouere. propterea quod demonstratum a me est, hoc quoq; si frigidum applicetur, tenues meat⁹ obstruere. sin calidum digerere. Porro fugi ex huius quoq; generib⁹, & crudum quod ὠμοτριβὲς græce dicitur, & quod deniq; astrigẽdi vim haberet. Delegi autem tenuissimũ, cuius generis Sabinũ est. quod etiã vtilius fuerit: si bimũ trimumve sit. Quippe id q̃ recens magis per halitum digerit. quoq; magis est antiquũ: hoc semper magis digerere est potens. verum dolorem minus sedat. In pharmacis autem huc omẽ cõsiliũ direxi, vt eẽt eorꝫ facultas, tũ tenuis tũ modice excalfaciens, & quæ admodum siccare citra dolorem posset. cum sola hæc trahere ex profundo saniem, neq; contracta: neq; demorsa particula possit. Vsus sum autem primũ terebintina resina, tum per se, tũ etiã paulum euphorbij admiscens. Et per se quidem in pueris, & mulierib⁹, et generaliter ijs qui molli essent carne. Cum euphorbio vero in ijs qui dura. Non secus autem et propoli. non per se modo: verum etiam cum euphorbio molliens. Quod si durior esset, cum tenui quopiã oleo. Quin & sagapeno in duris corporibus sum vsus. vtiq; cũ oleo & terebintina id miscens. Sed & opopanace ad eũdem modum, quo & sagapeno. Mihi vero & lachryma cyrenaica non inutilis fore videtur. si quis emplastrum ex ea faciat. cuiusmodi est quod nos ex euphorbio composuimus. Verũ nõdum id experientia, quẽadmodum reliqua omnia comprobauimus. Quippe præcedere oportet, eã quæ a vera methodo proficiscitur remediorꝫ inuentionẽ, huic vero experientiam ad certiorem etiam fidem subscribere. Siquidem ex tali methodo etiam sulphur, quod ignem expertum nõ sit, quodq; lapidosũ nõ sit, sed omnino tenuiũ ꝑtiũ: ei cui neruus vulneratus esset cõducturũ sperauimus. tantũ eius tenui oleo miscentes: dum quod ex vtrisq; mixtum erat, sordiũ haberet crassitudinẽ. In valẽtiorib⁹ vero durioribusq; corporib⁹: etiam si ad mellis spissitudinem redigas: sic quoq; iuueris. Nam id quoq; cõprobatũ expientia est. Quinetiã lotã calcẽ, similiter oleo admixtã, his applicãdã excogitauim⁹. quæ etiã si mari lauet: magis ꝑficiet. Lauat optie p æstatẽ sub ęstu caniculæ. Qđ si bis terve eã laueris: vtili⁹ medicamẽ efficies. Quo pacto aũt talia ꝑparanda sint: ex cõmẽtarijs quos de medicamẽtorꝫ compositiõe edidimus,

Aquã calidã vulneratis neruis aduersissimam.

Neruorum substantia, vnde.

Cur oleo calente ad neruũ punctũ vtẽdũ.

Sabinum oleũ tenuissimũ

In medicamẽtis puncti nerui q̃ seruãda.

Medicamẽta quib⁹ vs⁹ est galen⁹.

Præcedere debere remediorũ p methodum inuẽtionẽ, deinde hãc, experiẽtia cõfirmare.

Sordium crassitudo.

Mellis crassitudo.

Iā dicta medicamīta ab ipo galeno inuēta.

intelleges. Nūc mihi tātū dixisse sufficit, me tum hæc: tum alia multa medicamēta aduersus neruorꝶ vulnera iuenisse. cū nec sub aliquo magistro ea vsurpata viderim: nec i veterꝶ alicui⁹ aut medēdi libris: aut quos de facultatibus inscribūt, prodita. sed ex ipa rerū natura indicatiōes sumpserim. id quod ꝓpriū esse medici methodo vtentis, existimo. Mirificus autē Thessal⁹ cū ne vnū quidē medicamētū inuenerit: iam pridem materiā eorꝶ notam esse affirmat. Atqui multorū medicamentorꝶ q̄ nos excogitauimus, nō modo Thessalo, et qui ante eū medici fuerūt, materia nota nō est: sed nec ijs q post eū in hunc vsq; diem fuerūt. Siquidē ipe cū accersitus aliquādo essem ad quēdā, qui a thessalijs istis amethodis medicis putris fuerat factus, ac cernerem eū cataplasma quod ex triticea farina fit, impositurū: vbi nullū ad præsens mihi medicamētū erat: poposci ex figulo quodam, quē viderā ægri vicino, aquā lixinā. tum coquens in ea farinā ordeaceam, nō aūt sicut illi in oleo & aqua triticeam, imposui. Postea vero farinam erui simili modo coctā, iā phlegmone inflāmato & putri ex bella horꝶ curatiōe neruo imponēs: vindicaui ab ea putrefactiōe hominē. Verū de his q̄ cū phlegmone putrescūt: alia disceptatio sequet. eaq; diffusa. i opportuno opis loco. De neruis vero vulneratis satisfaciāt, q̄ dicta iā sunt. Et sane ex ijs q̄ ipi inuenimus, plurimi vno illo emplastro vtunt, qđ ex euphorbio, & cera, & fricta resina est cōpositū. Cui nescio quomō aliqui sinopidis aliqd postea miscuerunt. aliqui ochrę. quo videlicet fucatū, vnde cōponat lateret. Verū nō est a principio sic a me cōpositū. Miscuerint fortassis ei nō nulli, et e salis flore aliqd: aut aliud qppiā tale. quod colorē ei⁹ imutet, nec vim eius minuat. Potest quis per ignorātiā, etiā tale aliqd imiscere, quod facultatē eius imutet. Verum nos illđ ex cera, resina terebētina. pice, & euphorbio, cōposuim⁹. immiscētes ex cera partē vnā, ex terebintina, & pice, vtriusq; ptis vni⁹ dimidiū. sic vt quod ex vtrisq; cōflaret cerę par eēt. licet autē interim & plus, sit quod ex ambobus confit: q̄ cera. licet rursus & alterum eorum tantum, ceræ admiscere. Quinetiam ~~etiam~~ in penuria terebintinæ, tum humidam pineam: tum etiam frixam commode admisceas. non minus etiam his & abietinā immittas. Strobilina vero duris tātum corporibus idonea est, ad mollia vero immiscenda non est. Si itaq; humidam resinam imiscebis: tunsum cribratūq; euphorbiū reliquis imittes liquatis. Esto vero pondus eius, ceræ pars duodecima. etiam plus aliquando. vbi scilicet valentius efficere est in animo. Sin siccam, sicuti quæ fricta est: vtiq; olei pusillū desyderabit euphorbiū. Quare ego tum id cum oleo cōtundēs, ac ad sordiū spissitudinē redigēs, mox reliqs post liquationē refrigeratis: terēs misceo. Sæpe etiā

De quodā q a Thessalijs medicis fact⁹ est putris.

Emplastrū Galēni ad neruorꝶ punctionem

dosis emplastri uera

Humida pinea.

Strobilina

tantulum aquæ immiscui medicamento conficiendo: quantum in mixtis ipsis liquandis, tum absumi: tum euanescere prorsus potuit. Verũ omnia huius generis ad tractationẽ de medicamentis magis attinẽt. Nunc suffecerit sicuti antea fecimus, indicato quale esse debeat medicamenti genus: pauca pticulatim exẽpli causa, apponere. Vberẽ nãq; omniũ materiã in opere de simplicibus medicamentis inuenies. Præparare autem debebis vt in opere de eorũ compositione est traditũ. Nunc igitur satis est hoc tantum dixisse, atq; ad alia transire. Vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent: & valenter siccent. tum quæ ex substantiæ suæ natura, & trahẽdi vim habeant: & tenuiũ sint partiũ. Sane nõ ad medicamentorũ modo, victusq; inuentionẽ ipa medendi methodus proficit: sed etiam ad ipsum inuentorum vsum. Nã veluti in superioribus ostendim⁹, quisquis citra methodũ quæ vlceri apta medicamenta sunt molitur, eorũ ne minimo quidem probe vti posse: ita & nũc ostendere licet. Siquidem intellexisse quãtopere affectũ vel siccarit, vel calefecerit, vel mitigarit, vel lacesserit medicamẽti applicatio. is demũ potis est, qui methodo quadam curat. Idẽ vero ipe, nec alius etiã intendere ea quibus inter initia est vsus, vel remittere, nouit. Cũ nãq; quod dieuphorbiu. ppterea quod euphorbiũ accipit vocãt, qdã vulnerato neruo statim imposuisset, idq; subinde prius pspere fuerat exptus: tertio die indicauit mihi vulneratã partẽ tum dolentẽ: tũ phlegmone tentatã. mirat⁹ medicamen nihil cõtulisse. Percõtatus igit̃ laborantẽ sum: num primo die cũ impositum medicamẽtũ esset calorem quẽpiã veluti ex sole suauẽ sensisset. is se quicq̃ eiusmodi sensisse negauit. Rursus itaq; pcõtabar & medicũ: quanto iam tempore pparatũ apud se medicamentũ habuisset. ac quos eo sanasset. Ille plus ãno apud se habuisse. sanatos vero a se aiebat pueros duos. & adolescẽtẽ vnũ. Cũ autẽ & de corporis habitu adolescẽtis rogassem: albũ eũ, molliq; corpore fuisse affirmabat. His ego auditis, cũ intelligerẽ, vt ad ppositi adolescẽtis tẽperiẽ euphorbiũ deesse, postulãs tũ ipm emplasticũ medicamẽtũ: tũ etiã euphorbiũ, sumẽsq; ex his quãtũ satis putaui: iussi manib⁹ medicamẽtũ subigere. ac euphorbiũ diligẽter cõtũdere. Posteaq̃ hæc facta sunt: miscere ea simul iussi. Ipe vero oleũ sabinũ, vtiq; subantiquũ, modice calefaciẽs: foui vulneratã partẽ. Resectoq; leuiter puncturæ quod cõniuebat foramine: imposui medicamen. iniũxiq; homini inediã. Medico vero præcepi, vt vespi rursus eum solueret. ac simili modo quo me viderat, oleo vteret̃. Atq; his pactis apparuit postridie pars ęgra & sine dolore: et sine phlegmone. intellexerũtq; q huic operi aderant oẽs, verissimũ esse quod nos sæpe vsurpam⁹, nõ eẽ adeo magnũ qđ

Cuiusmodi eẽ nerui pũcti medicamẽtũ debeat.

Solũ eũ medicamentis recte vti posse, q certa methodo curet.

De quodã qui dieuphorbiu nõ recte fuerat vsus.

medicamen pstare possit: nisi nactum sit qui eo dextre vtatur. Est aũt dexter vsus qui tali plane methodo: qualem ipi iam sæpe in cõmentarijs, qui ante hũc sunt ostendim⁹, pcedit: omniũ medicamentorũ vsu ad calidũ, frigidũ, humidum, & siccum, veluti ad normas relato. quã nimirũ methodum nõ solum amethodi Thessali sectatores probe tractare nõ valent: sed nec Erasistratus, nec ali⁹ medicorũ qsq̃ qui corporũ elemẽta, aut prorsus nõ inuestigarũt: aut alia, q̃ quæ comprehensa a nobis sunt, posuerũt. Sed de his hactenus. Si autem nõ pũctus, sed plane cesim vulneratus neruus sit: consyderandũ est, quo pacto facta vulneratio sit, vtrũ ne per transuersum neruũ: an per lõgitudinẽ ei⁹, tum vero quãtum interueniẽtis diuisum sit cutis. Proponatur igiť primũ multum esse cutis adapertum. adeo vt neru⁹ nudus appareat. isq; per directũ, nõ per transuersum diuisus. Huic neruo nullũ iã memoratorũ medicamẽtorũ quę ex euphorbio, ac similiter acrib⁹ emplastri spẽ fiũt, applicabis. Nudatus nãq; nõ feret eorũ vim. ita vt cũ interposita cutis erat, tulit. Optime igiť eo casu calce elota in multo oleo soluta, vtere. Salutare vero est, & quod ex pompholyge medicamentum fit. si in largo rosaceo sit liquatum. Quod vtiq; melius fuerit si tum rosaceũ ipm: tum oleum salis sit expers. Siquidem nudato neruo omnis curationis consiliũ huc tibi dirigendũ est: vt minima cum rosione sicces. Possunt vero id pstare plane paucissima medicamenta. Esto igiť hoc casu calx salubri aqua æstatis tpe sæpe elota. Esto præterea (vt dictũ est) & pompholyx elotus. ita videlicet: vt elot⁹ habetur, in eo cõposito medicamẽto quo publice vtimur. qđ q; alia elota in se nõ pauca cõtinet. Quippe quæ ex metallis cõsistunt: ea elota esse oĩa oportet. si modo citra rosionẽ vllã sint siccatura. Salubre vero medicamẽtum est, & quod ex melle sub emplastri specie cõponitur. vtiq; cũ ex optimo fit melle. Solui vero et id rosaceo oportet. quod tum reliquis conditiõibus sit optimũ: tũ salis omnino expers. Quinetiã cerã quæ eiusmodi medicamẽtis sit miscenda, elotã esse cõuenit. Aeque & si qd terebintinæ resinæ inijcies: hæc quoq; elota sit oportet. atq; hac magis si alteri⁹ cuiusq̃ resinæ qd imittes. Quippe medicamẽtis oĩbus q̃ laueris, acris mordensq; sanies eluiť. atq; absterget. Si vero robust⁹ sit, qui vuln⁹ accœpit, & cui corpus sit a superuacuis humorib⁹ mundũ: in hoc fas est, etiã valentioribus remedijs nonnullis vti. Veluti ipse aliquãdo cũ id genus vulneris in medio brachij manusq; articulo accœpisset iuuenis qdã, philosophiæ studiosus, alioq corpore bene hito, & tũ in æstiuo sole pusto: ex polyidi pastillis sapa solutis, postea sup calida aq̃ tepefactis linamẽta ibuta ipsui. Nã id quoq; vł primis sẽp habẽdũ curæ est: ne qd ex his q̃ vulnus contingẽt, frigidũ sit.

De neruo cesim vulnerato.

De ceso p directũ neruo.

Curandi nerui generalis scop⁹

Metalica eluẽda esse si rosiõe carebunt.

Acris mordẽsq; medicamẽtorum humor eluendo detrahiť.

Iuuenis qdã phũs ex vulnere nerui curatus.

Quãdoquidẽ ĩpa laborãs pars, & sensilis maxime est: & principum partiũ primati cõtinua. & tẽperamento suo frigida. Quorꝝ omniũ oc casione & ex facili a frigido offẽdit: et suã offẽsam impertit cerebro. Quod si ex ijs fuerit q̃ in musculos perueniant: etiã cõuulsionẽ facile accersit. Siquidẽ mõstratũ est, musculos volũtarij motus instrumẽta esse. Idẽ fore & in tendonibus expectabis, ijsdẽ de causis. Cæterũ cũ memoratũ remediũ tũ vulneri ĩpi iuuenis imposuissem: tũ vero partiũ quæ supra erant non parũ eodẽ cõplexus fuissem: quæ circa axillas, collum, caputq; ei⁹ erãt, oĩa calẽte oleo assidue madefeci. Detraxi vero illi & primo statim die sanguinem. scarificata vena. In quarto igitur hic quoq; iuuenis recte habuit. adeo vt & rugosum, & paruum, et contractũ vlcus iam cerneret. Verũtamẽ cõsultius visum est, vsq; ad septimũ nihil nouare. post quem diem plane reddit⁹ est san⁹.

Quod vulneratũ neruũ cõtigerit frigidũ ne sit.

Musculos voluntarij mot⁹ instrumẽta esse.

Sane oleo perfundere tale vlcus nõ oportet. pſertim cũ vt nũc cõprehensum est, curaẽ. Nã oleum pastilli huius virib⁹ est aduersum. ac sordidum vlcus reddit. Neq; eñ parũ interest, nudo ne neruo oleũ: an ꝑ interpositam cutem admoueas. Abluẽda igitur a vulnere sanies est, molli lana specillo circũuoluta. Madefacere vero lanam si placet ne scilicet sicco vlcus attingas: sapa suffecerit. In hac igitur lanam intingens, mox exprimens: vlcus detergebis. Esto vero hæc quoq; ĩpa tepida primis maxime dieb⁹. Quod si oĩa ex sentẽtia successerint: etiã vino dulci madefacere citra periculũ licebit. verum dulce id oĩ mordẽte q̃litate careat. Cuiusmodi tum thereũ est: tũ scybelite. atq; ab his qđ Caryinũ vocãt. Quæcũq; vero & dulcia pit er: & fulua sũt, veluti phalernũ: iutilia sũt. Quippe acria sũt oĩa talia. ac supra modũ calida. Vlcere vero iã ad cicatricẽ veniẽte: q̃ alba plane sũt, et tenuia, nec multã aquã tolerãt, nec odora sũt: ea dulcib⁹ ꝓstãt. Aquæ vero vsũ ad neruũ vulneratũ, sẽp fugies. sicuti etiã relaxãs cataplasma. Ad iã dicti vero pastilli vsum, ꝑpe etiã accedit & medicamẽti vsus, qđ diacalchiteos vocãt. quo publice vtimur. Liq̃ri vero ẽt hoc debebit æstate rosaceo. hieme, sabino oleo. Descriptũ aũt est medicamẽtũ hoc, in prio de medicamẽtorꝝ cõpositiõe. Polyide vero pastill⁹, vel trocisc⁹, vel quomõcũq; appellasse libet, oĩb⁹ ferme not⁹ est. Cui⁹ si copia nõ est: andronis, vel pasiõis, ꝓ eo est sumẽd⁹. vel noster q etiã oĩb⁹ illis est valẽtior. Sane iam dictũ est robustis corporib⁹ valẽtiora medicamẽta, imbecillis mitiora esse adhibenda. Ista & vera methodos inuenit: et expiẽtia cõfirmat. Thessal⁹ vero cũ suis vna sophistis in alto throno residẽs ἐμ μελομύθοισ ἀνδράσι (vt cercitas ait) in ꝑcio erit, dũ suis rationibus confirmat: omnis vlceris recentis eãdẽ esse curationem. neq; hanc vllã ex partiũ natura indicationẽ sumere. Vnus tamẽ magni in

Cuiusmodi nerui vulnerati n⁹ oleo nõ ꝑfundaẽ.

Phalernũ dulce et fuluum

Aquã & relaxãs cataplasma in nerui vulnere sẽp fugiẽda.

Diacalchiteos.

In thessalũ

eius sapientia nõis admirandã vulneratorꝝ neruorꝝ curationẽ, excogitauit. Nam ꝓtinus eos totos præcidit, ne admonito quidẽ qui vulnerat⁹ fuerat. quãq; in hoc quoq; a secta sua desciuit. Siqdẽ par erat, vel & musculos vulneratos, & arterias, & venas, & aliud quiduis totũ ꝑcideret: vel nec neruũ. Alioqui sic quod fugiũt, id facere dephẽdũtur. vt diuersã pro discrimine partiũ indicationẽ accipiãt. Verũ hos iam mittamus, ac de transuerso nerui vulnere agamus. in quo maior cõuulsionis metus impendet. phlegmone scilicet a desectis fibris, ad non sectas, cõmunicata. Cæterũ cõuulsione ab ipis nõ sectis excitata. Ac q̃ ad vlceris curationẽ attinẽt: hic quoq; sũt eadẽ. cęterꝝ detrahere largius sanguinẽ, ac tenui magis: q̃ in illis vti victu, tum in quiete omnino, ac lectulo molli hoiem continere, oportet: tum oleo calenti vbertim in axillis, collo, tẽdonibus, ligamẽtis, & capite vti. Quod si vulnerat⁹ neru⁹ ex ijs sit, q in crure habẽt: sicuti cũ in manu erat alas: ita i his bubones largo oleo imbuẽdi: tũ ꝑ totã spinã, ad collũ, et caput ascẽdendũ. Cõtusi vero nerui vbi cũ his vna cutis quoq; cõtusa exulcerataq; est: medicamẽta postulãt, q̃ in siccãdo qdẽ cõmune neruí vlcera sanãtiũ cõsiliũ seruẽt. cæterũ q̃ ptes q̃ ꝑ cõtusionẽ a se dissideant contrahere cõstringereq; sint apta. Qui vero absq; cutis sibi affectu sũt cõtusi: hos oleo calẽte, cui euocãdi facultas insit, sæpissime pfũdere oportet. ac toti⁹ corporis similẽ curã hr̃e. Semel hoc icidere vidi. sanauiq; id mature ipa ex oleo pfusiõe. Verũ vna cum cute neruos cõtusos sæpe nũero vidi. et ꝑpter ei⁹ symptomatis frequẽtiã: athletę ipo vsu edocti, hñt cataplasma, qđ ex oxymelite & fabacea farina cõficit. quod plane salutare medicamẽtũ est. At si dolor vna cũ cõtusiõe vexat: etiã picem liquidã imiscere, ac bene coquere, tum calens medicamẽtum imponere oportet. Vbi vero magis siccans efficere voles: erui farinam inijcies. Quod si vt ampli⁹ quoq; siccet desyderabis: irim illyricã immittes. Totius autẽ corporis cura, his quoq; cõmunis est. At si totus ꝑcisus neru⁹ sit: metus præterea null⁹ instat. debilis tñ particula manebit. Curatio vero ei⁹ cõmunis est, cũ ea q̃ aliorꝝ est vlcerũ. quãq; vnã Thessali imitatores norũt. Ergo de neruis hæc abũde sint dicta. Phlegmone vero quæ in his superueniẽt, quẽadmodum curãdæ sint: vbi de phlegmonis agem⁹ docebitur. Neruea vero ligamenta, siue copulæ quos syndesmos vocãt, cũ simillimã habeãt tẽdonibus speciẽ: valẽtissimorꝝ remediorꝝ vim tolerãt. quod nec ad cerebrũ pertingũt: & sensus sunt expertes. Nam nerui omnes alij ex ipo plane cerebro ortũ habẽt: alij spinali interueniẽte medulla. Tẽdones quoq; qm̃ cõpositã eorꝝ eẽ substãtiã, ex neruo ligamẽtoq; ostendim⁹: quaten⁹ nerui participes sunt: eaten⁹ ex cerebro oriũtur. cæterũ mi-

De neruo ꝑ trãsuersũ vulnerato. Curatio.

De neruo cõtuso vna cũ cute contusa & exulcerata.

Semel visũ a galeno.

Athletarũ cataplasma

Si dolor cũ cõtusiõe sit.

Si tot⁹ neruus ꝑcisus.

De nerueis ligamẽtis siue copulis vel syndesmis.

Neruos oẽs ex cerebro ortum habere.

et tendones afferunt conuulsionem minus tñ quam nerui.

nus saltē: q̄ ipsi nerui cōuulsionē accersunt. Syndesmi vero cū ex osse ortū habeant: quicūq; rotūdi sunt, hi neruis adsimiles sunt. duricie tamen plurimū dissident. Verū in eo quod albi sunt, & exangues, & cauitate carentes, et in fibras diuidūtur: similitudo illis cū neruis, & tēdonibus cōstat. Ergo vbi teretes syndesmi, tendonesq; visuntur: qui dissectionū sunt ignari, neruos eos imaginantur. Potissimū qui multo duriores eos neruis esse nō intellegūt. At vbi lati sūt: ibi eos a neruis diuersos eē intellegunt. quāq̄ ne id quidem omnes. cæteꝝ ipsos a sese discernere non valent. Verū tu q̄ p̄sertim cuiusq; triū p̄tiū naturā p̄spectā habes, tū vero & formā, & quā in toto corp̄e positurā optinent, in quocūq; mēbro vulnus fieri cōtigerit: statim intelliges neruꝰ ne sit, quod in eo vulneratū est: an syndesmus, tēdoue. Et de nerui q̄dem, ac tēdonis curatiōe, iā dictum nobis est. Syndesmus vero vulneratus si is est, qui ab osse ad os p̄meat: et maxime sine periculo est: & quē siccans quibuslibet medicamentis, nihil hominē offendes. Sin is qui in musculū se inserit: quanto est neruo & tendone minus periculo oportunus: tanto vtiq; nisi rite curet̄, reliquis sydesmis magis terrere debet. Hoꝝ nihil peragi methodo ab ijs medicis potest, qui idicationē quæ a particulis sumitur, vtilē esse ad vlcerū curationem negant. nec ab ijs qui id quidem confitentur. sed tamē cuiusq; particulæ naturam ignorant. quæ nimirum sicut ostendimus ex ipso elementorum constat temperamento. Verum hi quāq̄ nihil aliud, saltem quæ ex instrumentaria partium constitutione indicantur, intellegūt. Thessalus vero, & qui sequaces eius sunt, etiam hæc ignorant. Veluti statim si diuisum abdomen tam alte sit: vt intestinum ex eo procidat: nec quēadmodum id reponere conueniet, nec si omentum exciderit: abscindendum ne id sit: an non, nec an vinculo id excipiēdum: an secus, nec an suendum vulnus sit: nec ne, nec si suendum sit: qua ratione suendum: quicq̄ intellegunt. vt quæ ne nos quidem intelligeremꝰ: nisi ex dissectionis ratione omnium quæ istic continentur partium naturam didicissemus. quam etiam exponere necessum est. non claritatis modo gratia eorum quæ dicenda sunt: sed etiam fidei. Cutis extrinsecus omnibus antestat. hæc vero in membranam finitur. A cute medio circiter loco neruea tenuitas musculorum, (quā aponeurωsin græci vocant), gemina tēditur. membranarū ritu. Eas pleriq; anatomicoꝝ, duas esse minime norunt. Cū & vna cohereant coalescātq;, sic vt labor sit eas separasse: & summa præterea sint tenuitate. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui a pectore ad ipsa pubis ossa perueniūt. Atq; hæc q̄dē oīa, & sibi coherēt coalescūtq;. Et quod cōflatum ex ipsis est, græci qui quēadmodum diuisum

Vide ne simili mo tute decipiaris.

De syndesmo q̄ ab osse ad os permeat vulnerato.

De abdomine vulnerato.

Abdominis Vulnus.

Abdominis dissectio.

Nota ianatome

Indicatio a Parte sumitur dupliciter

uti Pars p̄dita hoc ut illo temperam.to et sic u.g. nerui cum sint siccioris temperam.ti siccciora et exigunt medicam.ta

uti Pars est tale Instrum.tum et hoc ut illo fungit.r officio in corpore nro et sic u.g. ~~Abd~~ omentum est adeo necessaria pars in corpore nro.

Epigastriũ
Peritoneõ.

ventrem sui conueniat, prodiderunt epigastrion .i. abdomen nominarũt. Quod vero hoc deinceps excipit: ab illis quidem vocat̃ peritoneon. putantibus videlicet vnũ & simplex id esse corpus, minimeq; compositum. sed falso. Cum id compositũ ex duobus corporibus sit, quorũ vtrũq; & exangue: & neruosum sit. Verũ alterũ eorũ neruosa tenuitas (aponeurωsin græci vocãt) eorũ musculorũ est, qui per transuersum se agunt. Alterũ mẽbrana prætenuis velut aranea, quæ vtiq; vere est peritoneũ. Ac tale quidẽ in medio sui est abdomen. Partes vero eius quæ vtriq; ad latus, ad quatuor quasi digitos recedunt: hæ statim a cute obliquos musculos habent. Priores quidem, q a pectore demittunt̃. Secũdos, qui ab ilibus ascendunt. Deinde post hos trãsuersum musculũ, sub quo est peritoneon. Ergo et minus periculi in hoc loco: q̃ i medio est. Cũ tenuẽ eiusmodi mẽbranã qualẽ aponeurωsin vocant nullã habeat. et sutura in medio difficulter administretur. Quippe cũ & ꝓcidãt hac parte maxime itestina: et ægre inibi cõtineri queant. Qui em̃ cõstrinxerant contra xerãtq; ea: recti illi carnosiq; musculi erãt. quos ex pectore ad pubis ossa demissos diximꝰ. Ergo quoties horũ aliquis est vulneratus: duplici de causa procidere intestinũ est necessum. a partibus quidẽ quæ sunt ad latus: propterea quod musculis q isthic sũt, cõstringitur. a medijs vero: qđ nec musculũ eũ, q cõtineret habet etiãnũ validũ: & quod locus oportune ad ꝓcidẽtiam est cõparatꝰ. Quodsi maius etiã vulnꝰ fuerit: tum plura necesse est intestina excidere: tũ difficiliꝰ denuo imitti. Porro alia rõne parua vulnera tractatu sũt difficilia. Nã nisi quod ꝓcidit, illico in locũ suũ reponas: inflat̃ surgitq; in tumorẽ. Quo euenit vt p angustum foramen imitti neq̃at. Minꝰ igit̃ in eiusmodi vulneratiõibꝰ graue mediocre foramẽ est. Atq; hæc q̃dẽ ꝑscisse est vtile. Proximũ est vt quẽadmodũ q̃s hoc genus vulnerũ cõmodissime cõtrectet: cõsyderemꝰ. Nã Thessali ꝓceptũ, quo cẽset ẽhemis ea ꝑsidijs glutinãda eẽ: parũ satissfacere manifestiꝰ puto: q̃ vt queq̃ latere, q cõpos sit mentis possit. Qm̃ igit̃ principio id agẽdũ est, vt intestina q̃ exciderũt in suũ locũ recõdant̃, Secũdo loco vt vlcus suat̃, Tertio vt medicamẽ imponas, Quarto vt ne q̃ ꝑstantior pars simul afficiat̃ ꝑspicias: age iã de primo horũ agamus. Cum igitur triplex (vt dictum est) discrimen horũ vulnerum in magnitudine sit: propriam a quoq; indicationem sumere tentemus. Esto autem principio vulnus adeo paruũ: vt inflatum iam qđ excidit intestinũ remittere nõ sit. Nũq̃d igit̃ hoc loco alterũ e duobꝰ est necessum. aut flatũ educere, aut vulnus ampliare? Præstiterit autem. (vt arbitror) prius si modo id cõsequi liceat. At nõ alia potiꝰ ratiõe id consequare: q̃ si cãm vñ excitata iflatio est, sũmoueris.

Verũ peritoneon.

Cur pua abdomis vulnera tractatu sint difficilia.

Quę in abdomie vulnerato ordine agẽda.

Si vulnus adeo sit paruũ & intestinũ adeo inflatũ, vt remitti non possit.

Peritoneum duplex

male forsã trans labium

musculi carnosi a pectore usq; ad pubem

Vulnera latiora in abdomine melius ẽ ẽẽ quam parua

Curatio

ehemis .i. glutinatoris

nota Curationem

Intentiones habende in vulnere abdominis.

melius est flatum ex intestino educere quam vulnus ampliare

Ea igitur quæ demū est? Certe ambientis aeris refrigeratio. Itaq; etiā sanatio ex calefaciēdo petetur. Ergo spōgia molli & ex feruenti aqua madenti, ac mox expræssa, calfacere intestinū cōueniet. Præparetur vero interea vinū austerū calidū. Quippe id magis calefacit: q̄ aqua, ac robur intestino acquirit. Quod si huic etiā præsidio intestini inflatio nō cesserit: incidendū peritonei tantulū est: quantū ei quod excidit reponendo fit satis. Apposita porro ad eiusmodi incisionē sunt ea, quæ græci syryngotoma vocant. i. quæ ad fistulas incidendas sunt cōparata. Scalpelli vero quib⁹ acies vtrinq; habetur, aut quibus cuspis acuta est, omnino fugiēdi sunt. Situs vero laborāti appositus fuerit, cum in inferiore parte factum vulnus est: si sursum vergat. cum vero in superioribus: si deorsum. Vnum autē vtrobiq; cauetur: ne quod exciderit, ab alijs quicq̄ intestinis degrauetur. Itaq; ex hac ratione conueniet, vt si in dextris vulnus sit: corpus in contrariā partem inclinetur. Sin in sinistris sit: in dexteram. sic vt quæ vulnerata pars est: semp altiorem locum occupet. Atq; hoc tum in magnis: tum etiam in mediocribus vulneribus, cōducibile fuerit. Quippe id omnib⁹ cōmune cōsilium est. Cæterum repositio intestinorū in suū locum, vbi ex magno exciderunt vulnere: plane ministrum postulat dextrum. Debet enim vbi manibus suis totū vulnus extrinsecus apprehēderit: intro reprimere, tum constringere, ac exiguum semp suenti nudare. Quinetiā id ipsum quod assutum est: modice cōprimere, quo ad totum persuatur. Iam vero quæ cōmoda ratio suendi abdominis (gastroraphian vocant) in talibus vulneribus sit: deinceps doceamus. Quoniam coire, coalescereq; cū peritoneo oportet abdomē: incipiendum quidē a cute est, atq; ab externo introrsus acus inijcienda. Vbi vero tum cutē: tum rectum musculum totū transierit, præterito quod ei subest peritoneo: per reliquū peritoneum eam ab interno extrorsus inijcies. atq; inde per reliquū abdomen transmittes. Vbi hoc penitus transmisit: rursus ab externo introrsum idem abdomen est perforandū. Mox vbi peritoneum, quod illi quoq; subheret, præterieris, atq; ad contrarium veneris: hoc quoq; ab interno extrorsus perpungendum. vnaq; cum eo totum ipsi coniunctum abdomē. Deinde ab hoc rursus incipiendum. atq; id cum contrario peritoneo consuendum. ac rursus vicina quoq; cute transmissa: iterum ab ea parte acus introrsus est inijcienda. consuendumq; abdomē id cum contrario peritoneo, etiā inibi vicina cute transmissa. Atq; hæc iterū iterūq; facienda. quoad totum vulnus similiter cōsuerimus. Interuallum vero quod suturis interuenit, quod ad cōpescenda pertinet ea quæ subsunt: breuissimum esse postulat. quod vero ad firmitudinem ipsius cutis nec vbi rumpatur: breuitas parum

Inflationis curatio.

Scalprum aptū ad incisionem.

Syryngotoma.

Sit⁹ idone⁹

Repositio intestinorū

Suendi abdominis ratio. id est gastroraphia.

Suturarū interuallū.

de filo

De orarum distantia

tuta est. Quare vtriusque vitato excessu: eligenda mediocritas est. Iam hoc quoque omniũ vlcerum cõmune quodãmodo est. sicuti etiam ipsius quo suuntur, fili ratio. Nam quod iusto durius est, cutem rũpet. quod mollius, cito ipsum rũpitur. Aeque vero si proxime sũmas oras acum transegerit, quod reliquum est cutis quoniã minimũ est dum violẽter adducitur: cogitur perrũpi. Si plurimũ ab ijs recesseris: multum cutis inglutinatum relinques. Hæc tametsi omnium sint vlcerum cõmunia: maxime tamen seruanda in abdomine suendo sunt. Ipsa vero abdominis sutura aut iam dicto modo administrabitur, vtique si quis huc studium dirigat, vt peritoneũ abdomini coalescere faciat, (vix enim cum eo coalescit, vtpote neruosum): aut sicut nõnulli faciunt, qui quæ cognatæ naturæ sunt, ea cõmittunt. vti que peritoneo peritoneũ, & abdomini abdomẽ. id fiet ad hunc modũ. Oportet a vicino nobis abdomine incipere. atque ab externo introrsum per id tantũ acum transmittere. post præteritis vtriusque peritonei labris: ex aduersa parte ab externo introrsus per vtrũque eius labrum acum reuocare. deinde rursus hanc reuocare. atque ab interno extrorsum per aduersum abdomẽ traijcere. Hic modus a publico, & exprompto, quo videlicet vno adactu per quatuor labra acum transmittunt. hoc discriminis habet, quod totum peritoneon intra abdomẽ prorsus abscondit. Deinceps vero de medicamentis præcipiamus. Sane hæc quoque eiusdem esse materiæ debebunt: cuius sunt ea quæ enhæma dicũtur. quæque aliarum quoque partiũ vnire vulnera in superioribus commentarijs ostendimus. Deligatio vero extrinsecus vel præcipue in his necessaria est. Quarta vero curationis in his pars, nõ paulo ab alijs dissidet. Siquidem quod inter bubones et axillas est: id totum molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circũdare oportet. Satius item fuerit et si per clysterem intestinis aliud simile infundas. Quod si quid ipsorum intestinorum sit vulneratum: quæ extrinsecus fieri debent omnia similiter sunt peragenda. Cæterum quod inijcitur vinum nigrum, austerum, & tepens erit. eoque magis si totum perforatum vsque ad internum meatũ sit. Ac crassa quidem intestina facilia sanatu sunt. econtrario difficilia quæ tenuia sunt. Ieiunum tamẽ omnino incurabile est. tum propter magnitudinẽ multitudinẽque vasorũ: tum quod tunica eius prætenuis neruosaque est. adde quod tum bilem sincerum hoc intestinum recipit vniuersam: tũ omnium iocinori maxime est vicinum. Ventriculi vero quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tẽtabis. Nam fieri potest etiã vt bene cedat. Non solum quod hæ crassiores sunt: sed etiam quod sanantia medicamẽta facile hoc loco ipsius subsistant. At quæ in ore ei[9], ac gula vlcerum sunt, dumtaxat contactu medicamentorum in trãsitu

Fili ratio.

Qua distãtia acus ab oris vlceris sit inijcienda.

Alia suendi abdominis ratio.

Tertia ratio.

Qualia eẽ medicamẽta oportet.

Deligatio.

Quarta pars curationis i gastroraphia.

Si qd itestini sit vulneratum.

Intestinorũ quæ facile sanẽtur quæ difficulter. quæ nõ sanentur.

Cur ieiunũ vulneratũ nõ sanetur.

Enhæma medicam. in pitoneo vulnerato.

Curatio intestini vulnerati

Ieiunũ insanabile

Vulnera intestinorum

fruũtur. Quæ vero in ore eius sunt, his sensus quoq; acumē sanationi obstat. Verum quanā ratione ventriculi vulnerati, aliorũq; exitialiũ vulnerum Hippocrates sanationem moliatur: ab ipso peti est satius. Ego nãq; non eo consilio, vt nemo Hippocratis libros legat: ad hoc opus scribendum accessi. Verum quoniã is mihi primus idonea vsus esse viã videtur, nec tamen eã totam compleuisse, cum quædã minime limitata, quædam imperfecta, obscuraq; ab eo prodita iuenire liceat: iccirco ipse tum omnia ea lucide explicare: tum quæ parum discreta sunt distinguere, tum quæ deficiũt supplere studui. Vbi igitur aliquis se in his nostris primitus exercuerit: tũc se ad libros Hippocratis legendos cõferat. ac tum eius de vlceribus librum relegat: tum quæ de vulneribus scripsit. Porro simul maximũ adiumentum ex his nostris libris habebit; simul certo intelleget, neminem methodicæ sectæ quæ nomine specioso se venditat, re autem maxime est a methodo aliena: cõmode vlcus sanare posse. sed nec reliquorum rationalium quēpiã. quicũq; parum cognitis similiariũ partium elementis, artem aggredi censent. Quippe nesciunt hi quoq; rationalem simpliciũ animalis partium curationē. vt qui ab instrumentalibus tantũ indicationes sumãt. Cæterum paucis etiamnum contra methodicos additis: de istis quæ in ventre accidunt vulneribus alio stilum conferemus. Vulnerato peritoneo excidit subinde omentũ, quod primaria ne pars sit: an nõ primaria, vel ex quibus condatur, vel quod habeat opus, vsum ve hi cõpertum non habent. Itaq; si iam liuet, aut nigricat portio ea quæ excidit: ibi quid facient audire est operepræcium. vtrũ ne præcident: an intra peritoneon remittent. Omnino eñ vel ab ipsa experiētia quid agendum sit intelligent: vel ab ipsa particulæ natura indicationē sument. Atqui refugiunt hæc vtraq;. Eam quidem quã experientia suppeditat cognitionē: dum venerandum scilicet hoc sectæ suæ nomē methodum extollunt. eã vero quæ ex particulæ natura suggeritur, quod nec substantiam eius norunt, nec opus, nec vsum: dum a dissectione ceu re plane inutili abhorrent. Itaq; nesciunt, sit ne ex ijs quæ necessaria ad vitam sint: an quæ necessaria quidē non sint. nec tamen omnino irrita. sed nec an ad eius affectum, simul afficienda pars aliqua primaria sit: an secus. adde quod nec an vasorum quæ in eo continentur aliquod, possit per sanguinis profusionē hominē interimere. nec si quis post nigrum eius abscissum, quod integrum est vinculo cõplectatur, quo sanguinis profluuium declinet: an id ipsum periculo vlli sit futurum. cum leui saltem intuitu etiam neruosum videatur, adeo nisi quis exacte naturam eius habeat compertam: nũq̃ audebit vinculo vti. conuulsionis scilicet metu. Horum cum nihil mirifici isti methodici intel-

De vẽtriculo vulnerato legẽdus hippocrates.

De omẽto cum pcidit contra methodicos.

Hip. lege d ventriculo vulnerato

Hipp. non compleuit. nō limitatus. imperfectus. obscurus.

Curatio Omenti

Galenus mitiore mittit omētum nisi nigricet, si nigriorem contraxerit, excidit ipsum.

legant, vbi nigrum redditum omentum est: sane dicere quid agendum sit non possunt. At nos arbitror possumus. Qui cũ vsum eius nõ adeo esse animali magnum, substãtiãq; eius ex membrana tenui, ac arterijs venisq; compositam sciamus, horum tamen initia ex maximis orta tũ arterijs: tum venis intellegamus: sanguinis quidem profusionẽ cauebimus. coafficiendos vero neruos non timebimus. proinde id quod supra nigricans positum est, vinculo excipiemus. quod post vinculũ est amputabimus. atq; vt in imo fine iam comprehensæ gastroraphiæ vinculi fines pendeant, curabimus. quo nimirũ facile eas cum ex vulnere suppurante euomentur: recipiamus. Ac de reliquis quidem corporis partibus dictum abunde sit. nunc de ossibus agendum superest. Quando his quoq; de quo nunc agitur morbus accidit, quem vnitionis siue continuatis solutionem appellamus. Huic cum in hanc inciderit partẽ: propriũ nomen inditum græce est catagma. omnibus fere hominibus qui græce loqui norunt, tritum. Apagma nanq; medicorũ appellatio propria est. plebei inusitatũ. Solent autem ita nominare, quoties ossis finis, qua parte maxime cum alio cõmittitur, abruptus est. sed & e fracturis ipsis quæcũq; fracti ossis partes iã prorsus separarunt: eas καυληδὸν factas græce dicunt. Patet vero eiusmodi diuisionem per transuersum esse factam. veluti alteram esse quæ per longitudinem magis sit facta. ĩ qua vero non omnino separãtur a se partes sic affecti ossis. sed veluti per rectitudinem finduntur. quod genus schiza cedon fieri dicere solent. Non desunt ex medicis iunioribus qui adeo ambiciose oẽs fracturarum differentias, proprijs interpretentur nominibus: vt etiam aliquam ῥαφανιδὸν. i. ad raphani speciem fieri dicant. non contenti oratione, os quod varie sit fractum, explicasse. At non Hippocrates huius fuit sententiæ. sed quoad fieri licuit vsitatissimis vtens nominibus, oratione interpretari non est grauatus. nõ has modo fracturarũ differentias: verumetiam earum quæ in capitis ossibus eueniunt. Ac si ad eũ modum de omni vitio egisset: profecto breuis mihi proposita tractatio fuisset. Nũc cum plurimorum viam qua sit insistendum indicarit, sed quæ particulatim sunt agenda, inchoata indefinitaq; reliquerit: necessum est in illis immoremur. Nec tamẽ in ipsis plus iusto. sed quæ tradita illi abunde sunt ea sũmatim cõmemoremus. quibusdam etiam, demonstrationem adijciamus. vtiq; quæ ab eo ratione parum sunt munita. eorum præterea quæ parum sunt definita, quædam definiamus. & quæ inordinata sunt, ea in ordinem disponamus. postremo ex ijs quæ ille parum lucida reliquit, quibusdam lucem addamus. Verum si in singulis verba eius adscripsero: expositorij cõmentarij longitudinem liber noster habebit. Nec deerit for-

Omẽti pcidentis curatio galeni.

De ossium continuitatis solutiõe

Catagma.
Apagma.

Fractura καυληδὸν facta.
Fractura schizacedõ facta.
Fractura raphanidõ facta.

tassis aliquis qui imodicam longitudinem nostram hic merito accusabit. qui de hac in tertio, & quarto volumine parũ merito est questus. In his enim necesse fuit mihi multa Hippocratis ex eo libro qui de vulneribus inscribitur loca apponere. quibus reliquis medicis ostẽderẽ cuiusmodi res sit, methodo quadam vlcerum curationẽ conscribere. In libro autẽ quo de fracturis præcipit. quis adeo est stupidus, vt doctrinam eius omnẽ ceu lucidam planeq; absolutissimã non suspiciat? Quod si quis etiam, vnus videlicet alterue dicat parũ se id opus mirari: his oportunissime respondeatur, illud poetæ. hos vnum atq; alterum permitte tabescere. Quænam igitur sit fracturæ curandæ vera methodus quãq; ipsa rei natura præscribat: iam tempestiuum dicere videtur, atq; hinc sumpto initio. Quoniã fracti ossis soluta partiũ continuitas est: vtiq; finis quo tendet is qui eas curabit, saltẽ primus, vnitio est. Quod si is per affectarum partium siccitatem perfici posse non videatur: restat alter, qui est vt alterius cuiusdam interuentu glutinentur. qui si nec ipse comparabilis aduertitur: insanabile esse vitium dixeris. Quod igitur coalescere nequeat tam durum os: quã id quod in iuuenibus, & adolescentibus, & viris, multoq; magis in senibus cernitur: id profecto vel cuiuis patere potest. Potest certe illud tantum vnitionem recipere, quod abunde molle est. cuiusmodi cõspicitur in puerulis. Quod autẽ alia quapiam interueniente substantia, ceu glutino quodã agglutinari, colligariq; secum separatæ fracti ossis particulæ queant: hinc maxime speret quispiam. Monstratum est omnem animalis particulam proprium ac simile sibi trahere alimẽtum. Id si verum est: ossium certe idoneum nutrimẽtum & crassius, & magis terreum q̃ aliud quoduis nutrimẽtum in toto animali fuerit. Non est igitur nec a ratione alienum: nec quod fieri omnino non possit, vt quod ex hoc ipso proprio alimẽto redundat, & in labris fracturæ cõcrescit: suo ipsius interuentu illa quoq; conglutinet. Quinetiam ita vsu euenire conspicitur subscribitq; spei quam ratio suppeditat, etiam experientia ipsa. Itaq; consyderandum deinceps est quanã potissimũ ratione corpus hoc quod fracturis innascitur, quantũ qualeq; sit ex vsu prouenire possit. Nam quod nec quantumlibet, nec qualecũq;, sed qđ mediocritatem ĩ vtroq; seruet requirim⁹: id plane est euidens. Porro huius symmetriæ tum qualitate: tum quãtitate inuenta: deinceps est, vt qua maxime quis vtrũq; assequatur rationẽ ipsam quærat. sed nec tempus quo hæc effici cõueniat minus necessarium quæsitu est. Vtrũ ve statim a fractura facta, veluti statim in vulnerib⁹, moliebamur vnitionem: an id cõmodum tempus non est. sed aptius requirendũ. Sane inuenias hoc quoq; sicuti et reliqua omnia ex ipsa rei natura edoctus.

Prolixitatis excusatio.

Poetæ dictum.

Fracturæ curãdæ vera method⁹

Quorũ fracta ossa coalescere non possunt et quorũ possunt.

Quæ deinceps inquirenda.

Liber Hipp: de fracturis clarus et absolutissimus

finis medici e sanar: sanatio e indicatio a morbo, morbus i nro casu e solutio continui, g unitio erit curatio.

dura ossa no coalescere, neq sicca, nro multo minus.

oem partẽ atis propriũ sibi traher alimentum

nutrimẽtũ ossium terreum et crassum. quo q ossa glutinat.

Ossa fracta vniuntur …:

Per primã intentionẽ .i. nullo medio interueniente ut in pueris quorũ ossa sũt humida et mollia et ideo facile inuicem coalescũt

2am intentionem .i. aliquo medio interueniente, ut euenit de ossibus siccis et duris ut iuuenũ et senũ que nõ coalescũt nisi quodam medio interueniente.

Quænam igitur est ipsius rei natura? Nempe os fractum sub aliqua paulo ante comprehensarum differentiarum. Age igitur videamus nũquid a singulis differentijs aliquid desumi ad eius curationem possit, ab ea quam καυληδόν, i. per transuersum fieri diximus orsi. Dissident sic a se in hac fracti ossis partes, vt e directo non iaceant. Quare patet primũ id esse agendum, vt in directum agãtur. tum eorum quæ deinceps sunt, aliquid geratur. Sane eum situm habuerint, si quis ea quæ sic dissident: integræ partis exemplo vsus, in contrarium adducat. A qua nimirũ certissima indicatio transpositionis eorũ erit. Fieri enim potest vt tum prorsum: tum retrorsum, tum in hanc partem mẽbri, tum in illam facta translatio sit. Quæcũq; igitur retrorsum magis sunt acta: ea prorsum impelli conueniet. nec minus alteram quoq; fracti ossis partem modice ad contrarium retrudi. Contra, quæ prorsum sũt emota: hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam vero partem sensim duci prorsum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram sunt detorta medicatio est: si ad sinistram ducantur. contraq; eorũ quæ ad sinistram: si mutentur ad dextram. Semper scilicet altera parte modice in contrarium acta. Cæterum in adducendis contrario motu partibus, ne quæ frangantur earum extantiæ: non leue periculũ est. Neq; enim veluti in serra desectis visitur, leuis est vtriusq; partis finis. Nã si illæ frangantur: non poterunt ad amussim secũ coaptari fracti ossis fines. duplici de causa. Nam siue ipsa fragmenta inter partes coniungendas interciderint, non sinent ea quæ adaptãtur se contingere: siue quid forte ossium extra ceciderit, ne sic quidem eorum quæ effinxeris exacta coniũctio erit, sic vt pristinam vnionem imitentur. Quippe quæ tum demũ erit: cum ossis extantiæ in suas cauitates fuerint reconditæ. Quod si semel cõminutæ perierint: necessum est inter applicata simul ossa vacans interueniat spatium. in quod sanies collecta, atq; in tempore putrescens: totum pariter membrum secum corrũpet. Atq; ob hæc quidem quæ dissident, ossa se directo admota esse oportet. qđ commode certe fieri nequit: nisi retrorsum prius sint tracta. antitasin vocant. Oportet igitur aut manibus ipsis, vtiq; si paruum sit mẽbrũ: aut vinculis impositis, aut vna cum his etiam instrumẽtis: cuiusmodi nobis Hippocrates prodidit, antitasin ossium facere. Postea vero q̃ abunde retracta fuerint, nec vllus supersit metus, ne se in adducendo tangant: tum in directum opponere, vinculaq; remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem cõmissionem permittere. Interim vero teipsum quoq; manibus subseruire, ac sicubi aliquid paulum subsultet, corrigere. atq; formare. Ab ijs secundum quo diriges fuerit: vt imotũ prorsus membrũ consistat. ne quid eorum quæ effinxeris moueatur.

[Margin: De fractura quæ per trãsuersum est facta. — Antitasis. — Secundus scopus.]

Methodica quæstio — Comparanda pars ægra cum parte integra simul — Extantijs summa cura adhibenda — Ossium fractorum scopi duo: Vt in proprium situm et figuram reponantur; Vt semel reposita in suum locum apte et concinne conseruentur

Quando ita necesse est ea rursum dissidere. Ac si ipsi quidem ægrotanti, vt quietudini membri prospiciat permiseris; vigilans fortassis probe id curauerit. at dormiens omnino mēbrum mouebit. Vt igitur non dormientis modo hominis: sed etiam ad desidēdum, itemq; cum cubile resternitur surgentis. eorum quæ formata sunt positura seruet: tuta deligatura cōplecti fracturam oportet, quæq; fracti ossis partes secum coactare ad amussim, possit. At vero cum per laxiorem adhibitam deligaturā ossibus moueri licet, quod autē vehementius est astrictum, dolorē excitabit: danda opera est, vt vitato ambarum incōmodo: vtriusq; fruamur cōmodo. Id fiet si quod nimium est, declinabimus. Ergo nec adeo arctare deligaturam debebimus: vt iam comprimat: nec adeo remittere: vt laxa sit. Ac si quidem æqualis esset crassitudinis membrū quodq;: vtiq; latissima fascia esset cōmodissima. vtpote quæ totum æqualiter continenterq; ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniā id non est: pectori quidem latissimā licet circūponas. artubus certe & iugulo non potes. sed in talibus vtilior est angusta. vtpote quæ nec rugas contrahet: & totius membri cui circūdata est cutem continget. Verum si paucis cōplexibus fracturam continet: parum tuta est. Quantum igitur securitatis ex angustia deficit: tantum ei ex iniectionis numero & versus integrum deductione est, adijciendum. Sed quoniā deligationum quæcūq; citra dolorem carnē constipant coartantq;, id virium habent, vt ex ijs partibus quib⁹ primū inijciuntur, succos exprimant, in eas, in quas ipsæ sunt finitæ reponant, atq; figant: nō alienum a ratione arbitror, deligaturæ principium super ipsam fracturam inijci. abhinc vero ad reliquū membrū dispensari. Etenim qui contra deligat: is ab integris ad ægram partē sanguinem compellit. At qui si ab ægro loco incipiat: in integrum finiat: non solum innoxia eiusmodi deligatura in ijs quæ diximus erit: sed etiam vtile quiddam contulerit. Quippe cum nullam circa fracturam sinet excitari phlegmonē cuius rei curā habere imprimis oportet. timendum enim est ne tum ex illa in diuersum vulsione, quā membrum in suam formā effigentes administrauimus: tum vel magis ex eo quod causæ quæ fracturam faciunt plerūq; circundatā ossibus carnem constipando contundendoq; prius ledunt: magnæ subsequantur phlegmonæ. Nec sane mirer si phlegmones quiddam simile etiā ipsis fractis ossibus ad portionem accidat. Quando etiam quæ parum ꝓbe sunt curata, magis humida: q̄ pro natura sua manifeste cernantur. vbi videlicet vna cum vulnere sic os perfractum est: vt sub aspectus notitiam veniat. Quiimo nec ossis caries quem sphacelon vocāt, ex alia occasione oboritur. quæ ipsa totius ossiū substātiæ corruptela quædā

Deligandū os fractum esse.

Deligaturæ modus.

Quib⁹ fascia lata & quib⁹ angusta vtilis.

Deligationū numer⁹.

Succos per certam deligationē & expelli a partibus posse et in eas cōpelli

Deligatura, vitari phlegmonen.

In osse simile quiddam phlegmōæ incidere posse.

Sphacelos quid.

tuta deligatura ... / ... ossa ... / ... sede ...

deligaturā primo inijci debere sup ipsam fracturam.

Sphacelum i. caries ossis

est. Non igitur negligendum quin totum superuacuum humidum ex omnibus quæ circa fracturam habētur partibus, exprimas. Incipies itaq; ab ægra parte, ac cum bis ter ve circundederis: inde sanum versus dispensabis. Siquidem qui ita deligat: & ab integris ad laborantē partem sanguinis confluxum arcet: & quod iam collectū in ea est, exprimit. Cum vero duæ partes sint quæ & recipere aliquid a laborāte particula: & transmittere ad eam possint: vtiq; quæ superiacent tum propter multitudinē: tum magnitudinē ad ambo magis sunt habiles. Extremæ vero propter contrarias cōditiones: exiguum quidem aliquid vel recipere: vel transmittere possunt. Multum vero nec ægris partibus sumministrare: nec ab ipsis recipere. Quo circa cum duas primas fecerit Hippocrates deligaturas: priore quidem, tum quod in laborante particula cōtinetur ad superposita expellit: tum quod ex his confluit, repellit. Reliqua vero, primis quidē complexibus quos sup ipsam fracturam facit, itemq; dispensatione, deorsum, quædam ad inferiora extrudit, quædam ne quid ex ijs confluat, prohibet. Reliquis deinceps omnibus, quibus videlicet ab infimis partibus sursum recurrere deligaturam censet, vt eodem videlicet loco cum priore finiatur: tum ad superiora repellit: tum confluxum ab ijs prohibet. Muniunt igitur ac stabiliunt fracturam, nec phlegmonē oriri sinunt prima duo lintea. non tamē ea quæ dicta sunt ad ambos hos vsus satisfaciūt. præsertim sola. Vnde ad eorum quidem tutelam Hippocrates remedium excogitauit, vt splenia vna cum exterioribus fascijs adhiberentur. Quæ hæc quoq; ipsa stabiliant. Ne autē phlegmone oriatur, medicamento quopiā ex ijs quæ phlegmonē prohibent, vti iubet. Quale nimirum est ceratum humidum. Hæc igitur omnia ratione vt cōprehensum est, dictante sunt inuenta. Et præter hæc ipsa repositionis figura, quæ ipsa quoq; geminæ indicationi subijcitur. priori quæ ex solis cōmunibus notionibus pendet. alteri quæ ex curādorum organorum naturali constitutione præstatur. Prior igitur eam quæ maxime a dolore abest, eligendam figuram suadet. quo nec phlegmonē particula contrahat: & æger persistere in vna ea diu imotus possit. Secunda quæ ex curandorum sumitur natura: arterias venas & musculos q̄ rectissimos poni præcipit. Sed et cōsentiunt inter se hæ indicationes. Quando & rectissima cuiusq; partis figura maxime est a dolore aliena: et quæcūq; magis q̄ alia est a dolore libera: ea maxime naturalis membro est. Brachio quidē angulosa quæ eggomos græce dicitur. Cruri vero quæ paulominus porrecta est. Porro ad dolorem vitandum non modo naturalis habitus cuiuis instrumento est vtilis: verū etiam consuetudo quoq; conducere non nihil videtur. Atq; hæc quidē

Duplex prima deligatura.

Cur splenia adhibeat hippocrates.

Ceratū humidum cur adhibitū.

Repositionis figurā ad duo directam esse.

figuræ in qua custodire membrum conueniat, inueniendæ ratio est. Eadem porro inueniendæ figuræ ratio est, & in retractione partium a se quam antitasin vocant: & cum in naturalem situm aptantur fracti ossis partes. Etenim expedit vt in rectissima atq; a dolore alienissima forma, eas tum retrorsum retrahas: tum in naturalem habitum coaptes. multoq; etiam magis, vt sub eadem figura, tum deliges: tum ad quietem membrum reponas. Siquidem sub alia deligare, in aliam vero mutare: non dolorem modo incitare potest: verumetiam ossa intorquere. Nam nisi eorum quæ præcepta sunt in cõmentarijs quos de musculorum motibus scripsimus obliuio obrepsit: necesse est, vbi figura mutatur: alios musculorum tendi, ac velut contractos rotundari: alios solui, ac remitti. Ergo vbi tenduntur: tum premi eos a deligatura est necesse: tum ex compressione ipsa dolere. vbi vero tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa: ibi fracturam fulcimento destitui. Horum igitur omnium causa, tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere, vna ea figura quæ doloris minimum habeat, præcipue est studendum. Atq; ad primum quidem opus quod in fracturis molimur: nullum iam reliquum est præceptum. Soluere autem ex Hippocratis sententia tertio die debebis, quo in membro præter solitum cooperto, nec dolor, nec pruritus creetur, nec eius quod iam infixum fracturæ est perspiratio prohibeatur. Cuius occasione non modo noxius pruritus quibusdam accidit: sed etiam cutem ex acrimonia saniei erosam exulcerari. Infundendum igitur tantum temperatæ aquæ est: quantum ad euocandam eiusmodi saniem est satis. Quod si rursus quoq; simili modo facies: vtiq; septimo id a primo die facere debebis. Apparuerint vero iam omnia, modo nihil impediat phegmone libera. ac quam pro naturali habitu, magis aliquando gracilia. Tum igitur licebit & ferulas circumponere: & soluere ex maiore interuallo. Nam antea cum phlegmones deuitandæ consilium vinceret: tutum non erat ferulis premere. Nunc cum illud desijt, ac stabilire fracturam est opus: sane non incommode his vtare. Sed & soluere ex maiore interuallo licet. videlicet non desyderantibus præterea partibus saniem excernere. Quinetiam callus, quem pœron græci dicunt, felicius ita prouenerit. Quando ad hunc gignendum (sicut dictum est) cogi concrescereq; aliquid proprij ossium alimenti oportet. Non est igitur hoc a labris fracturæ eluendum, aut foras euocandum. quod tamen assidua solutio faciet. At vero nec tanto interuallo intermittendum: vt nescias quemadmodum fractura procedat.

Figura ptis in ossiũ retractione et coaptatiõe et deligatione et repositione.

Liber de musculorũ motibus.

Quãdo soluenda deligatio.

Pruritus remedium.

Quãdo ferulæ circũponendæ.

Pœros.

Solutionis interuallũ.

Vidimus enim non semel cum valenter siccarentur ossa, ægre prouenisse callum. Expedit igitur istis tertio vel quarto die, modice aquam calidam infundamus. Hanc metam finiendæ perfusionis habentes: cum carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atq; in his quidem priusq̃ subsidere incipiant: desistendum est. Contra vbi digeri quid volumus: non prius est desistendum: q̃ quod ex perfusione intumuit, subsidat. In quibus vero quo minus callus in fracturam proueniat humiditas abundantior obstat: ibi hanc siccare sicut prius est dictum conuenienti deligatura, & perfusione aquæ quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conabimur. Quippe minima cum prius desistat: quam aliquid confluat & qui ad manum humores sunt per spiritum digerit, & qui in alto sunt modice liquat. Expedit autem ita solui liquariq; ea quæ per deligaturam sunt expellenda. Plurima vero digerit, plus quam attrahit. Sane constat in ea quidem deligatura quæ exprimet, minus esse arctandos fasciarum fines: in ea vero quæ ad renutriendum est comparata. nec minus hos arctandos & vniuersos circumductus laxiores faciendos. Quoniam autem non solum quo tempore subueniendum callo gignendo sit: sed etiam quo pacto, est inuentum: reliquũ fuerit de vniuersa victus ratione præcipere. At quod in principio quidem sit tenuissime cibandum: id vbi de propria phlegmonarum curatione agemus, dicetur. Porro monstrabitur & quod venam incidere interdum oportet: & per ventrem superuacua expellere. At quo tempore callus gignitur: nutriendum corpus est, cibis boni succi. & quæ multum nutriant. ex quibus prouenire succus soleat non solum bonus: sed etiam tenax. ex quali fieri callum maxime expedit. Quippe cum ex serosa humiditate, ac tenui gigni prorsus nequeat. Ex crassa vero, sed quæ fragilis sit: ac pinguitudinis expers gigni quidem poterit, non segniter. cæterum tempore siccescens friabilior, atq; ita fractioni obnoxius, reddetur. Magnitudo calli ea sit, quæ et ossibus tuto vinculo sit: nec musculos tamen comprimat. Nam qui minor iusto est: hic ossa parum reddet tuta. qui maior est: dolorem musculis inuehet. attendendum vero diligenter est, vt vel promoueatur, si minor iusto proueniat: vel inhibeatur, si immodice increscat. Sunt vero quibus hæc efficies ipsius perfusionis tum quantitas: tum vero qualitas. præterque ciborum quantitas ac medicaminum, quæ illi extrinsecus imponuntur facultates. Ac de perfundendo quidem, & victus ratione supra est dictum. Ex medicamentis vero quæcũq; emplasticã substantiã habent ac modice calfaciunt: ea callos tum promouent: tum vero augent. Quæ vero digerẽdi vim optinẽt: ea ma

Marginal notes: Perfusiõis modus. — Si humiditas poro gignendo obstat. — Quid minima pfusio efficiat & qd plurima — Arctatio fasciarũ in expulsione & renutritiõe — De victus ratione. — Vict⁹ poro gignendo aptus. — De magnitudie pori. — Qua ratione por⁹ vel augeri vel minui possit.

gnos iam callos diminuunt. Si vero nec augere callum: nec minuere studes, sed eo sicut vltro prouenit es contentus: medicamento aliquo eorum quæ cruentis adhibentur vulneribus, vtere. quæ cum modice siccent: etiam coagulari ac concrescere mediocriter callum faciunt. Ac de transuersis quidem fracturis, hæc satisfaciant. De longis vero reliqua omnia ad eundem se habent modum. cæterum comprimendæ hæ magis in ipso fracturæ loco sunt. tum quod recessit retrudendum introrsus est. Quæ vero confracta multifariam sunt, potissimum cum vlcere, quemadmodum fieri plurimum solet: his splenium circundandum asciæ ritu incuruum. Hippocrates præcepit. eaq; vino imbuta, tum austero: tum nigro, æstate potissimum. Quippe putrescunt siue oleo quis vtatur: siue cerato. cum postulent amplius: q̃ reliqua siccari. vtpote vitio ipso reliquis maiore. Quinetiã medicamenta quoq; omnia ex siccantium sint numero. sicuti ille præcepit. sed simul modum ipsum siccationis definiens. Etenim ex enhæmis eiusmodi esse pharmaca vult. Quod si protinus ab initio quis ipsis vtatur: tale esse debere enhæmon suadet, quod imbui sit aptum. Ac reliqua quidem omnia ex illius præceptis sunt peragenda. non in ijs quæ dicta sunt modo: verumetiam siue nudatum os desecari serra postulet: siue fragmenta quæpiam vel teipsum eximere: vel expellenti naturæ subseruire oporteat. De ijs vero quæ cruribus supponuntur organis, quos solenas græci vocant, quæcũq; Hippocrates addubitauit vtenda ne sint: nec ne: et omnes norunt: et laudandas esse rationes censeo. Quod autem neotericis inuentum est glossocomion quo maxime tempore gignendi calli vtimur: laudandum id quidem quantum aliud quiduis eiusmodi machinarum, ducimus. Verum non videtur id Hippocrates nouisse. quãq̃ alias in organis quæ vsui forent excogitandis non indiligens. At vero quod cruribus subijcitur instrumentum recte illis excogitatum est, quod per vnicum axem, qui in fine machinæ ad infernã eius partem est collocatus, contrarium nixum toti membro gemina tensione efficit. Nominatur earum altera quæ vtiq; membrum tendit in directum, græce enthyporos id est in rectum procedens. quæ vero prius sursum, mox deorsum, ea metaleptice græce dicitur, quasi translatiuam dixeris. Obeuntur ambæ per laqueorum circumplexum. Porro aptissimus in hunc vsum laqueus est, qui duas habeat appendices. Hic igitur cum in partibus membri quæ infra fracturam sunt, iniectus est: priorem siue enthyporon efficit tensionem. brachijs scilicet ipsius axi circumpositis. Cum vero in partibus quæ supra fracturam sunt idem laqueus imponitur: metalepticen tensionem efficit. abactis videlicet ipsi⁹ brachijs prius sursũ, mox deorsũ. Quippe hæc

De longis fracturis.

De multifariam confractis.

Hippo.

De glossocomio.

Aptissim⁹ laqueus.

* promittit comm: in librum Hipp: de Vulneribus Capitis quae non extant ut testatur Amatus Lus: Cent: VI. Cur: 100. à principio

quocq; circũdanda axi sunt. Porro circumactum, ac veluti flexum bachiorum laquei, qui a superioribus partibus ad inferiores agitur, per trochleas fieri oportet. quæ in lateribus glottocomi sint positæ. Licebit & solena voces eiusmodi machinam, & cum adiectione sic. solena mechanicũ. aut glottocomõ mechanicum. Verum de instrumẽtis vberius præcipiemus, quando de luxatis agemus. vbi etiam de varietate deligaturarum quæ super imponuntur non minus dicetur. Nunc vero postq̃ de mechanico solene mentionem feci, qui plurimũ cruri commodat, tum alias cum reponitur, tum vel magis cum æger cubile mutat, aut etiam e ventre aliquid excernit: nõ ab re fuerit, quo nihil tractationi de eo desyderetur multo magis illud glottocomion laudare. cuius alterum laterum, itemq; tabellulam in qua pedem collocant, quo nulli nõ quadret membri magnitudini, mobilia faciunt. Ac de reliquis quidem fracturis hæc nosse cum ijs quæ Hippocrates præcepit, sat fuerit. De ijs vero quæ in capite accidunt, Hippocrates certe integrum volumen scripsit. vbi omnia præcipit quæ in his sunt agenda. et nos cum huic operi finem imposuerimus, enarranda eius opera aggrediemur.* Ad præsens vero quoniam in his commentarijs, & quæ supra ea, quæ ille dixit sunt inuenta, adijcimus: et quæ indefinite dixit definimus: necesse est primum de cauis excisorijs scalpris quos græce cycliscos vocant, mox de ijs quos a lenticulæ specie phacotus vocant, post hos, de angustis scalpellis, demum de medicamentorum vsu, aliquid agamus. Ergo de fracturis caluariæ quædam vsq; ad secundam laminam quam græce διπλόην vocant, perueniunt. quædam vsq; ad internam ossium faciem. quedam simplices fracturæ sunt. quædam contusiones. quædam vestigia eorum, quibus inflicta plaga est. Quæ igitur simplices fracturæ ad secundam vsq; laminam perueniunt: ijs quos modo diximus angustis scalpellis indigent. Expedit autem hos vt numero multos: ita magnitudine impares esse. nec vbi desit quod operi sit commodissimum. postea vero nudato prout fieri solet, vitiato osse: vtendum primo quidem latissimo. secundo loco quod illo est angustius. mox ita reliquis deinceps, vsq; ad angustissimum. Hoc vero in ipsa diploe est vtendum. Post hæc tum protinus: tum ad finem vsq; siccis medicamentis est medendum. Quæ ob id ipsum cephalica græce id est capitalia sunt dicta. Ea cõponũtur ex iri illyrica, et erui farina, & manna, & aristolochia, & panacis radicis cortice. in sũma oĩbus, quæ extergere citra rosionẽ possunt. Ipsa nãq; generatio carnis, naturæ op⁹ est. Itaq; ægro ad eã rẽ nihil opus est arte medica. vt autẽ quæ ꝑuenit caro coalescat, circũhereatq; oĩ ossis parti: id inde maxime eueniet, si neq; sordes sup

Marginal notes (printed): Aliud glottocomion. — De reliqs fracturis ad hippocratẽ remittit lectorẽ. — De cycliscis, phucotis et angustis scalpellis. — Cyclisci. — Phacoti. — Cephalica vnde cõponantur.

Marginal notes (manuscript): Mechanicus Solen — CAP. VI — H[ippocrate]m legendũ esse ad fracturas capitis. — De fracturis Caluariae — ossa debent nudari. — diploe — Cephalica medicam:ta ex quibus componantur. — Generatio carnis à na[tur]a fit

eo sit: nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est quod ægris medici ad carnis productionem præstãt. vt totus locus siccus sit. tum quælibet vitiati ossis pars plane pura. Atq; hæc quidem omnium fracturarum cum caro in his produci incipit: cõmunia sunt. Ex fracturis vero quæ ad cerebri vsq; membranas peruenerunt: si simplex tantum fractura sit: iam dictis scalpellis angustis vtendum. Sin cum contusione aliqua: quod contusum est excidi debebit. idq; vel terebellis prius in circuitu perforatum. mox deinde scalpris admotis. vel protinus ab initio cycliscis. Ac quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parũ tuta est. propterea quod dum audacius eam tractant: duram mẽbranã quæ ossi substernitur non raro violant. Quod vero per cycliscos opus administratur: ne id quidẽ omnino vitio caret. Cum quatiat ĩmodice caput, quod potius quietem postulat. Mihi igitur hic quoq; placet. vt si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota: cycliscis vti. quippe paucis excisionibus: facies lẽticulatis excisorijs locũ. Sin firma plurimũ ossa sint: foranda terebella sunt. Quidam autẽ quo minus vsq̃ aberrent: eiusmodi terebellas excogitarunt, quæ mergi nõ possint. quas ab argumento abaptista dicunt. Circũcurrit enim parũ supra terebellæ acutam cuspidem, circulus quidam parũ extans. Sane expedit complures id genus præparatas habere, ad omnem caluariæ crassitudinẽ. Nam crassiori longior terebra cõueniet, (voco autẽ ita, cuius spacium quod inter summã est cuspidem, & circulum qui extãs circũcurrit, maius est.) Tenuiori, breuior. est autem huic quoq; quod interest inter cuspidem & quod circuncurrit, minus. Aliqui vero siue illos his timidiores: siue tutiores appellem, etiã ijs quas chynicidas vocant, sunt vsi. Tu vero si neq; improuidus eorum quæ fallere possunt sis futurus: neq; plusq̃ satis est timidus: commodissime cycliscis vtere. & primo quidem aggressu latioribus. postea magis angustis. donec ad crassam membranam perueneris. Cæterum quod excidi oportet: id totum circulo cycliscis nudandum non est. sed ex ea maxime parte, qua fractura est grauissima. Nam præter alia etiam mẽbrana ipsa ab ossib⁹ quæ vehemẽter sunt afflicta, celerrime recedit. Adeo vt nullus sit metus eam quæ iam seiuncta est tetigisse. Si vero vnã semel nudaueris partẽ, ac scalprũ qui in cuspide præfixum habet obtusam leueq; lenticulæ speciem, aciẽ vero per longitudinẽ erectã, submiseris: vbi latã partẽ lenticulæ sup mẽbranã statueris: feries malleolo. ac sic caluariam diuides. Euenient eñi ita agentibus quæ requirimus oĩa. Nam mẽbrana ne si dormitans quidẽ quis agat, lata tantum lenticulæ parte occurrens vulnerari potest. Qui sicubi adhereat caluariæ: huius quoq; adherentiam innoxie dirimit ipsa lenticulæ rotunditas.

Quid medici ægris ad carnis ꝓductionẽ præstent.

Terebella parum tuta hodie forsan nespola

Cyclisci minis caput quatiunt

Lenticule forsa hodie sunetto

Terebellæ q̃ mergi nõ possint, abaptista græcis dictæ.

Chynicides.

Ubi sit secandum

Phacoti vsus.

Subſequitur vero præeuntem eam a tergo ipſe ſcalper. caluariam ſe-cans. Quare nec qui minus cum periculo: nec qui celerius perficiatur forandi modum inuenias. Maxime tamen hunc in vehementiſſimis fracturis laudabis. quas vtiq; recentiorum non nulli medicorum græce eggiſomata, & camaroſes nominant. Eggiſomata quidem, quæ in medio ſui membranæ innituntur. Camaromata vero, quæ eandẽ ipſam partem exaltatam habent. Cæterum qua primum ab integris fracturæ partibus diduci ægrum cœpit: intro magis recedunt, ac mẽbranæ innituntur. Quippe celerrime in talibus quod ægrum eſt, totũ exciditur. vtpote cũ promptius ſubintret lenticulati ſcalpri finis, in his quæ plurimum a naturali habitu receſſerunt. Quinetiam inſtrumento quod oſtagran vocant, aliquibus oſſium quæ vehementer ſunt comminuta, vel exaltatis vel conuerſis: ea potiſſimũ parte vt demittatur lenticulatum ſcalprũ, præparabimus. Quo facto: ſuccedunt deinceps omnia, quibus eſt opus. cum ſecuritate ſimul ac celeritate. Vt ferme dixeris celebre illud dictum in reliquis quidẽ omnibus, probe ſe habere. Dimidium facti qui bene cœpit habet. Hic vero nõ dimidium, ſed vel totum, vel paulominus totum habeas, vbi lenticulatum ſcalprum immiſeris. Atq; hæc optima eſt fracturarũ, quæ in caluaria ſunt manualis tractatio. quam chirurgian vocant. Quantum vero excidere conueniat eius quod affectum eſt: deinceps exponam. Quod vehementer eſt confractum: id totum eſt auferendum. Si vero ab eo fragmenta quædam longius excurrant, quemadmodum aliquando cernitur accidere: hæc perſequi ad finem, non expedit. illud perſuaſum habentibus minime futurum, vt ex eo noxa ſequatur vlla. modo reliqua omnia rite ſint peracta. Nos enim, nõ ſemel aut bis, ſed plane perſæpe ſic facientes: voti compotes fuimus. Indicatio vero agẽdorum hic quoq; ex natura ipſarum partium affectarum ſumminiſtrata eſt. Nam deligaturam quam in alijs fracturis ceu maxime phlegmonas arcentem ratio inuenit, capiti adaptare nõ poſſis. Itaq; nec quod affluit reprimi: nec quod in ægris partibus continetur exprimere, queas. Sine quibus præſidijs, nec reliquorum oſſium vllum ſeruari ſanũ poteſt. Nam pone in brachio ad medullam vſq; fractum os eſſe, neminemq; poſtea pro fracturæ legibus id deligaſſe. Omnino neceſſum erit ſaniem nõ ſolum qui foris ſub cute, & ſub muſculis eſt collecta: ſed etiã quæ in medulla cõtinetur, tum ipſam primũ ac maxime corrumpere: tum cum ipſa os vniuerſum. Quando etiam nunc quoq; omnibus rite peractis aliquando talia contingunt. Quomodo ergo non vel magis in capite ea accidãt. Cum nec deligaturam quæ fracturis debetur, admittat: & omnis ſanies prona feratur, ſic vt ſuper mẽbranam vniuerſa

Eggiſomata. Camaroſes.

Oſtagra.

Chirurgia

Quantum excidẽdũ.

hec verba citantur ab Am: Lus: cent: VI

Cur fractã caluariã excidere cogimur.

Natura non sanaret ea que ad chirurgiam ...

A sanie omnis corruptio.

coaceruetur? In alijs igitur fracturis deligatura cum rite adhibetur, tãtum abest vt superuacuam aliquam humiditatẽ colligi in læso osse patiatur: vt etiam gracilius: q̃ pro naturali habitu membrum reddat. In capite vero ratio quæ per deligaturam est excogitata, nec potest ita, tum os ipm confractum: tum quæ illi circũstant siccare, vt neq; phlegmonen contrahant: neq; penitus vllam efficiãt saniem, nec medicamentum est vllũ quod vel in alijs qdẽ partibus citra deligaturã, os fractum quatenus nunc dictum est siccum, atq; ab supuacuis purũ reddere valeat. Necessũ igitur est nobis primũ fracturæ aliquid nudare. quo videlicet detergere, & abluere saniem a membrana liceat. Post vero cũ phlegmones tps pterijt, oĩaq; sicca ad vnguem sunt: carnẽ pducere, ac cicatrice locũ icludere. Nõ est hic sermo nudus rerũq; vacu⁹: cuiusmodi est ille sophistarũ: q operũ artis nescij querũt. cur capitis fracturæ callũ nõ ducũt. Ducũt eñ viri boni. vosq; tã demẽtes estis: vt eorũ quæ nõ sunt, tanq̃ sint causas assignetis. Nouim⁹ eñ aliquãdo sincipitis os fractum, quod aũt os huic ossi protinus succedit (tpis os vocaẽ) in quo ipsas squamatim cõpactas cõmissuras eẽ accidit, in eo loculẽta fractura longissime ptinebat, quã ipe equidẽ minime cõtingẽs, sed tantum sincipitis os excindens: hominem sanaui. sic vt nũc quoq; multos iam annos viuat. Quod si sincipitis quoq; os dimisissem: putruisset citius quæ illi suberat cerebri membrana: q̃ callum fractura duxisset. Nam si nulla ex læsis partibus sanies intro cõflueret: superfluũ esset os excindere. Ergo illi prout solent nugẽtur. Ego vero in alia similiter se habente fractura cogitaram supernũ os dimittere, ac quod a laterib⁹ erat quo sanies deflueret eximere. mox cum & crassitudinem eius, & duritiam æstimassem: vtilius fore iudicaui supernum os potius eximere: q̃ ob defluxus sollicitudinem, cerebrum valenter concutere. Cogitaui præterea accidere posse, vt si a latere magnum fieret in ossibus foramen: promineret fortassis hac parte cerebrum. Est porro & in lateribus non vno in loco etiam neruorum, horumq; non leuis momenti, quidam exortus. Cum in supernis capitis ne minimus quidem vsq̃ oriatur neruus. His admonitis abstinui ab eximendo osse, quod in latere capitis esset. At callum semper duxit. modo rite curaretur. Ac iam quod disquiramus, hoc fere superest. Quænã sit postq̃ foratũ os est, tum medicamentorũ: tum vniuersæ diligentiæ nostræ pcipua oĩm ratio. vtrum ne blandissima et qui maxime voluptati cubantis subscribat, veluti qua nũc pleriq; vtũtur: an quæ huic maxime est aduersa. Nempe quæ p medicamẽta, quæ vehemẽtissime siccẽt, perficitur. Cuiusmodi et meges sidonius laudat; et ciuis quidam noster semper

Cur os a latere capitis nõ exciderit galen⁹.

Neruos aliquos ex lateribus capitis ortũ hr̃e. nullos ex supnis.

Postq̃ forata est caluaria, q̃ precipue ratio ineunda.

Meges sidonius.

Isis. est vsus, sic vt etiam emplastrum quod isin vocant, illico nudatæ mēbranæ imponeret. & super hanc foris oxymeli. Sane is senex erat satis exercitatus in hac artis parte. Cæterumneq; alium quempiā his vsum vidi: nec ipse vti sum ausus. Tantum tamen testificari Eudemo possum (nam id seni nomen erat) magis fuisse seruatos qui ab illo curabantur: q̄ qui ab ijs qui blādis vtebantur. Aggressus vero fuissem aliquando ipse quoq; experiri eiusmodi curationis rationem: si perpetuo in Asia mansissem. Sed cum Romæ plurimum agerem: ciuitatis morem sum secutus. permissa ijs quos chirurgos vocant, maxima eiusmodi operum parte. Cæterum ipsam rei naturam æstimās: talem quandam determinationem longa nostra experientia confirmatam concipio. Qui auditorius meatus dicitur, non solum vsq; ad cerebri duram membranam pertinet: sed etiam neruum contingit, qui in ipsum a cerebro descendit. Is autem quāq̄ ita positus in vicino: tamen vehementissima sicut dictum prius est, medicamēta tolerat. Nihil igitur miri sit: si post forationes crassa cerebri membrana, anteq̄ notabiliter phlegmone occupet: valentissimis gaudeat medicamentis. ceu siccam naturaliter substantiam habens.

Eudemus.

De auditorij meat⁹ situ et natura

nota d oximelle

Etiam in Asia et Comm. [...]cia conscripta sunt.

Valentissimis siccantib. medicamentis Aures exponunt. ut et Dura mater

Siccis gaudens [...] quam blandis medicamentis

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER SEPTIMVS.

MEdendi methodũ Eugeniane chariſſime, quã oli in Hieronis gratiã ſcribẽdã ſuſceperã, poſtea q̃ illũ ſubito longum iter ingredi coactum, nõ multo poſt diẽ obijſſe nũciatum: ipſi quoq; perſequi deſtitimus. Tu em̃ mihi conſcius es, neq; hoc me opus: neq; aliud vllum popularis auræ ſtudio fuiſſe aggreſſum. ſed quo vel amicis gratificarer: vel me ipſũ ſimul vtiliſſima ratione ad rem propoſitam exercitarẽ: ſimul ad obliuionem ſenij (vt Plato iquit) cõmentarios mihi reponere. Quippe multitudinis laus commodum ad vſus nõ nullos inſtrumentũ viuentibus aliquando eſt. mortuis certe nihil prodeſt. ſicut neq; viuentium quibuſdã. Nam qui viuere in tranquillo optarũt, ac fructum ex philoſophia ceperunt, & ijs quæ corpori curando ſufficiunt ſunt cõtenti: hijs vtiq; impedimẽto non paruo eſt apud vulgum fama. vt quæ eos a rebus pulcherrimis plus iuſto tranſuerſos auferat. veluti me quoq; nõ ignoras ab ijs quæ ſunt moleſta, ſic nõnunq̃ tedio affectum: vt bono interim ſpatio ne tangere quidem librum poſſim. Ego vero (haud ſcio qua ratiõe) ab ipſa vſq; adoleſcẽtia mirifice ſiue inſpiratus, ſiue furore percitus, ſiue quomodocũq; dixiſſe libet, & vulgi famam cõtempſi & veritatis ſcientiæq; ſtudio flagraui. nullã eſſe nec honeſtiorem nec diuiniorem poſſeſſionem ratus. Atq; ideo nulli librorum meorum nomen meum præſcripſi. Imo vos ſicut ipſe teſtis es, rogaui, ne me immodice (vt ſoletis) apud homines laudaretis, nec nomen meum operibus quæ proderem, iſcriberetis. Ob hæc igitur omnia etiam medendi methodus quam inceperam, a me eſt depoſita. Cum capita inuentorum breuibus commentarijs mihi ipſi ſcripſiſſem, nec vllam pleniorem docendi rationem etiamnum adieciſſem. Nunc quando et tu: & alij ex amicis non pauci exigitis quæ ſubinde me opere in ægris peragere vidiſtis: vt ea in commentarios redigam: adijciam huic operi quod reliquũ eſt. Ergo ĩ horum commẽtariorum tertio, quarto, quinto, & ſexto, quemadmodum ſimilariũ

Quid ĩ tertio, q̃rto, quinto, ſexto q; egerit.

inſtrumētaliūq; partium cōmunē morbum curari cōueniat, ſcripſerā. Idcirco nimirū ab eo auſpicatus, quod & conſpectior reliquis eſſet: et euidenter omnes propemodū priores medicos, qui certa methodo artem tradere polliciti, amethodi in ipis curationibus deprehendun tur, confutaret. Nam cum ab Hippocrate diſceſſeris, qui nobis omniū ſalutariū præceptorū ſemina prebuit: reliquorum certe nemo vel conat⁹ eſt genus hoc morbi methodo curare. Poſtulant autem & quæ Hippocrates ipſe reliquit, nō malos agricolas qui ea tū ſeminēt cōmode: tum augeant, tum pficiant. Id autē feciſſe ante nos neminē, ſed pleroſq; etiā ſemina quæ reliquit corrupiſſe, ijs qui animū aduertere rūt clare monſtratū arbitror. Porro hoc morbi gen⁹ vel continuitatis ſolutionē: vel vnitionis, vel qualitercūq; eſt libitū: appellare cuiq; pmiſimus. Quādo de noībus nec in hoc opere: nec alio medicinaliū vllo laboram⁹, ſed quo pacto artis maxime finē cōſequamur. Reuertamur autē nūc ad morbū eū qui omniū eſt prim⁹. Nempe qui ī ſimilaribus naſcit, quib⁹ ſcilicet primū animātis functiōes referunt acceptæ Siquidē mōſtratū in alijs operib⁹ eſt, quēadmodū inſtrumētaliū quāq; partiū aliquid agere dicamus, veluti oculū videre, aut crus ambulare. Eſſe eñ ſicuti id qđ precipuū eſt actiōis crurū, nō cruris totius, ſed muſculoſi in eo generis: ſic viſionē nō oculi toti⁹, ſed chryſtallini in ipſo humoris: ac i reliquis quibuſq; organis ad portionem. Porro oſtenſū in ſecūdo horū voluminū eſt, gen⁹ hoc morbi nō ſolū cognitu eſſe maxime neceſſariū: ſed etiā neminē ipſū ratione curare poſſe, qui prima corporis elemēta nō norit. Preterea nō itelligere ea quæ dicāt nōnulli eorū, qui rationales ſe nomināt, quoties imbecillitatē eſſe dicunt, vel ventris, vel inteſtinorꝫ, vel iocinoris, vel oculorꝫ, vel alteri⁹ cuiuſlibet. Si nāq; infirmitatē impotētiāq; ad naturale op⁹ ita nomināt: nihil plus plebeio intelligūt. Quippe quē dicere audias imbecillū ſibi ventrē eſſe, nō eñ cōcoquere eū vel minima leuiſſimaq; quæ ſumpſit. Quod ſi imbecillitatē quæ eſt in ventre affectū quēpiā eſſe aiūt: iterpretent queſo nobis quemnā demū hūc eſſe volūt, quēad modū de phlegmone fecerunt. Nā empirico ſat fuerit, ſi ſymptomata laborātis particulæ expoſuerit. Nempe tumorē preter naturā, & renixum, & pulſatilē dolorē & tenſionē & ruborē, aliaq; id genus. imponitq; nōnunq̄ breuitatis docēdi cauſa cūctis ſimul collectis vnum nomē, ſicuti cōprehenſis iam, phlegmonē. Dogmatici vero nō itidē, ſed ipſam morbi naturam inſpiciunt quam ſymptomatum illorū collectio neceſſario ſequitur. Siquidem Eraſiſtrato videtur ſāguis, qui in arterias incidit, vbi ſpiritu impellitur, in exitu earum impactus herere. idq; phlegmone eſſe. At par (arbitror) erat, vel Eraſiſtratū

Nemo preter hippocratē continuitatis ſolutionē methodo curauit.

Primus morbus

Actiōes ex ſimilarib⁹ pcipue prouenire.

In Eraſiſtratum.

Quid Eraſiſtrat⁹ phlegmonē cenſeat.

ipsum: vel aliquem ex sectatoribus eius, simili modo affectum qui in imbecillitate cuiusque partis subest, interpretari. Tãq̃ eñ de phlegmone in quidnam translatus naturalis membri habitus sit, explicuit: ita ratio exigebat & vt translatio cuiusque particulæ in imbecillitatem ab eo explicaretur. Non eñ cum pro naturæ ratione est affecta: ad propriam actionem est imbecilla. sed accessit omnino aliqua præter naturam occasio, quæ eam dissoluit deiecitque & mortuæ similem effecit. quam vtique nec Erasistratus dixit, nec Herophilus, nec alius quispiã medicorum, qui de primorum corporum natura ausi aliquid pronũciare nõ sunt. Cæterum immorandũ in his diutius non est. cum præsertim prius monstratũ sit, & genus hoc morbi vtilissimũ esse, quod a medicis disquiratur: et qui cõmode id sit tractaturus huic necesse prius esse, de elementis consyderasse. Itaque qui nobis habendus sermo est, is totus ex prius demõstratis elemẽtis absoluetur. de quibus vnũ (vt scis) volumen edidimus. quod de elemẽtis secũdum Hippocratẽ inscripsimus. Sane eadẽ opinio de corporis natura est tum Diocli, tum Mnesitheo, tum Dieuchi, tum Atheneo, tum probatissimis fere quibusque medicorum. itidẽ vt præstantissimis philosophorum. vt qui ex calido, frigido, humido, & sicco mixta putẽt, tum alia corpora vniuersa: tũ vero animantiũ in primis. Cæterũ ei qui de his primũ pronũciauit demonstrauitque iustum arbitror reddere, quod inuenit. Ideoque & nos ea secundũ Hippocratem elementa vocamus. etiã si Crysippus, Aristotelesve, aut alius quispiam medicus philosophusve similiter de ijs sit opinatus. Ergo quoniã vnaquæque animalis particula propriã actionẽ edit, quæ tantũ ab aliarũ actionibus differt: quantũ ipsa particula ab alijs, quæ illas edunt est diuersa, Differt vero ab alijs particula quæque. eo quod calidior, vel frigidior, vel siccior, vel humidior sit. aut quod binis horum quibuslibet sit affecta: Qui tueri actionem vult: hic tẽperamẽtum earũ custodiat oportet. Custodiet autẽ si id quod ad calidius est conuersum: refrigerabit. quod ad frigidius inclinatũ est: calfaciet. Pari modo si quod ad siccius est alteratũ: humectabit. & quod ad humentius est versum: siccabit. Rursus quoque si siccabit pariter ac calfaciet: quod humidũ est redditum, & frigidum. siccabit pariter et refrigerabit: quod humidius, simul & calidius euasit. et in reliquis duabus cõiugationibus ad portionem. Semp eñ pro eo quod exuperat inducendum eousque contrariũ est: quoad particulam in symmetrian & naturalẽ habitũ vindicaueris. Ac genere quidẽ omnis ægritudinis, quæ in similaribus consistit, iam dicta mihi medẽdi est methodus. Cũ eñ octo earum sint differentiæ, veluti in libris de morborum differentia est traditum: octo nimirũ erunt & medendi rationes. quarũ vna quo

Cap. 3.

Qui idẽ cũ Hippocrate de elemẽtis, sẽserũt.

Gal. liber de elementis

Ingenuitas galeni in libri de elemẽtis ĩscriptione.

Hipp. Ar. et Chrysippus vnanimiter senserunt

Gñalis curatio morbi in similaribus.

Curatio generalis.

medentis consilia diriguntur curationis meta est, ipsius similaris corporis alteratio. Quandoquidē etiam morbus ipē ex intemperie, et naturalis temperamēti alteratione est ortus. At quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur. Nempe materiæ copia, & huius congruo vsu. Ac medicamentorꝫ qdē copiam tū ex libro de simplicium medicamentorꝫ viribus: tum ex eo qui de eorꝫ compositione præcipit methodo, haurias licebit. Eorꝫ q̄ ad vict⁹ rationē ptinēt, hic sumes. sed & queādmodū cuiusꝗ morbi itēperiem agnoscere licebit, ex trib⁹ opib⁹ intelliges. prio eo qđ de tēpamētis. scđo eo qđ de ptibus afflictis. deinde eo quod ars medica inscribitur. Nō est igitur ad ea quæ nunc ordimur, ijs qui prudentes natura sunt, ac cogitationem in primis exercitarūt, multis præterea opus. Cui neutrū horꝫ adest: huic certe ad præsentem disputationē non parua re est opus. Quod si in prauæ doctrinæ secta præterea sit altus: hic geminū tēpus requirit. alterū in quo prauas opiniones dediscat: alterū in quo meliorib⁹ se exerceat. Sane te scimus et ex ijs quæ in vniuersum dicta sunt, particularia per te inuenire posse: et alioqui multos id genus morbos a nobis pcuratos vidisse. sic, vt vtraꝗ ratione particulariū tractationē minus requiras. Sed quoniam (vt Plato ait) nō possunt quæ scripta sunt non e manibus excidere, quo si quādo liber in alterius non exercitatæ rationis manus deuenerit: facilius hūc doceat: adijci particulariū quæpiam oportet. ex quib⁹ etiam protinus clare, id quod proxime dixi intelligeē, fieri posse vt per teipm particularia inuenias. Siquidem ipē ea per meipm omnia inuestigaui. ratione ipsa viā monstrāte. Quando si præceptores secutus fuissem: ipē quoꝗ ventriculo imbecillis suasissem, vt cibis astringentibus, & subamaris vterētur. vino quoꝗ similiter austero. præterea apsinthio. & quod ex mali cotonei conficitur succo. alijsꝗ eiusmodi, quæ deuorantur medicamentis. At vero quod ad ea pertinet quæ extrinsecus applicantur, primū perfundi vētriculū ex apsinthio, et oleo crudo iussissem. Mox hapsū lane, tum ex ijsdem ipis: tum vero ex vnguētis, melino & mastichino, & nardino imponi. ab ijs ceratum ex ijsdē compositum. post alia pharmaca. vtiꝗ ceratis valentiora. quæ a medicis vocātur epithemata. Ea tum ex dictis vnguentis: tum ex ijs quæ similem vim optinent medicamentis cōponunē. In quibus est aromatū quoꝗ multitudo nō parua. Spica nardi. & amomū. & calamus aromaticus. & iris. & ladanum. & malobathri foliū. & styrax. & bdelliū. & opobalsamū. & xilobalsamū. reliquusꝗ aromatū catalogus. Quod si horꝫ nihil profecisset: cōmune omniū remediū, quibus imbecillitas nocet, in fine adhibuissem. nempe rubrificationem, (phœnigmon grece vocant) quæ

Specialē curationē ex duob⁹ gñe cōstare.

Vnde medicamēta petenda.

Vñ victus.

Ars medica q̄ micratechne.

Queādmodū imbecillū vētrē, p̄ceptores galeni curarūt.

Epithemata.

De Intemperie sicca Ventriculi signis et eius curatione

De Ventriculo Sicco

vel p thapsiam, vel sinapi, vel tale aliqd excitatur. phœnigmon græce vocant. deinde ad vsum aquarũ calidarũ ablegassem. Quippe vltra hæc empiricus nihil nouit, veluti cõmentarij eorum docẽt. Quintus vero ijs qui de cruditate, aut inappetẽtia q̃rerentur, primũ quidẽ exercitari suadebat. tum esse quæ & concoctu q̃ facillima essent: & nõ multa. quibus hæc non cõtulissent cogebatur ipse quoq; ad empiricorũ dogmata cõfugere. Nam qs nescit queadmodum calidum, frigidũ, humidum, & siccum mordere sit solitus. balneatorꝝ esse nomina dictitãs. Sine quibus tamen methodo curare partiũ imbecillitatẽ omnino non est. Quare p hos nihil obstitit quo minus ipse quoq; eadem institissem via in eiusmodi affectibus sanandis. Verum ratio me docuit octo imbecilli ventriculi curationes. Vidisti igitur & tu quosdã vno die, vel potius hora, frigida potione leuatos. quorꝝ alijs non aquam modo dedi fontanã recentẽ: sed etiam quæ niue esset refrigerata. veluti romæ præparare solent. calfaciens scilicet prius, quã ipi biscoctã appellant. cibos præterea ad eũdem modum refrigeratos identidem me illis pmittere vidisti. in quibus est & quã melcam vocant. Vnus is quoq; romæ laudatorꝝ ciborum veluti etiam aphrogala. sed & frigidæ facultatis fructus. similiter refrigerans. ijsdem dedi & ptissanã probe coctam pari ratione refrigeratam: aliaq; id genus sexcenta. in quibus vnam rem mihi proposui. ipam scilicet refrigerationem. Vetui autẽ apsinthiũ et quicquid astringeret contingere. Veluti alios rursus a refrigerantibus abstinui: Calfeci autem omni ratione. vinũ vetus ex eorũ genere, quæ valde calfaciunt exhibens. cuius maxime generis sunt phalernum, & surrentinum. tum nutrimentum quod calfaciendi vim haberet cum largo pipere. In non nullis omne consiliũ curationis ad siccandũ direxi. dabamq; ijs tum cibos qui natura essent sicci, ac probe cocti: tum prorsus exiguã potionẽ. Iniunxi autem & astringentiũ omniũ vsum. quẽ vnũ qui illis citra rationem medẽtur norunt. Aliũ vero non pridem, qui iam adeo siccatus fuerat: vt simillimũ habitum præferret ijs, qui marasmo. i. senili ariditate macescunt: sanaui. cõtrarijs omnino exhibitis ijs quæ egregij isti medici suaserant. Quippe non ex alia occasione eo periculi venerat, cũ inter initia exiguam intemperiẽ ex siccitate quæ madefieri postulabat habuisset: q̃ quod ij qui eum curandũ susceperunt, tum apsinthio potantes, tum amacos, asparagos, & bulbos edẽdos dantes, Itẽq; mala cotonea, & cestiana, & punica, post quoq; vbi venter nihil continebat: etiam rois succum bibere cogentes, tum quæ paulo supra dixi extrinsecus imponentes. paulo minus omnis madoris expertem reddiderunt. hunc nos sanauimus omni ratione humectãtes. ipiq; materiã

Phœnigmos, qd.

Quinti, curatio.

Galeni, curatio.

Ad calidũ ventrem.

Frigidæ pparatio.

Melca.

Aphrogala.

Ad frigidũ ventrem.

Phalernũ et surrẽtinũ maxime calefacere.

Ad humidã intẽperiẽ.

Ad siccã vẽtris itẽpiẽ.

Marasm⁹.

De male curato quodã.

Quintus Medicus

Inani et indocti medici qui causam affectus ignorant, nihil aliud habent in ore, nisi hoc si iste ægrotus [illegible] imbecillitate ut [illegible]

Ventriculi calidi curatio.

Melca qd sit uide Janui Cornarii in comm: super lib. 8.or d m. comp: s. l. lib. 9o et Trincavelius in suis epistolis Medicinalibus.

Ad Ventrem frigidum.

Ad Ventrem humidum.

Ad Ventrem siccum.

Sicca intemperies madefactionem expostulat.

Nota quod et si Venter sicca laboret intemperie, attn ex illa intemperie adeo frustrat: coctio ut et fluxu ventris ibi laboret.

Nota in hoc loco Siccam Ventriculi intemperiem haber gradus quosdam sicut et aliæ omnes ægritudines, nam si Ventriculus parum in siccitate lapsus fuerit solis madefacientibus curari potent. At si multũ in siccitate deflexerit, iste profecto in Ethicam labi necesse est quæ dicitur Ethica Stomachi, quæ si adhuc augeatur ad insanabilem Marasmum deducetur. De qua luculenter tractat Auenzoar præ cæteris omnibus.

At cur Galenus in lib.o de præcognitione filium Regis laborantem Ventriculi imbecillitate non humectantib, sed vino cũ piper curat! quod excalfacit potius! An in eo loco curabat Galenus non Ventriculum siccũ sed frigidum. quare maxima diligentia distinguendæ sunt Ventriculi Intemperies, quæ profecto si male tractentur ad mortem sunt via sic Trincavelius lib.o 7.o de rõe curandi cap: 12.o

inuenientes ex ea methodo quæ in opere de medicamẽtis est tradita. Nam sicuti in libro de demonstratiua secta dixi, numerosis medicorũ inter se dissidijs vndiq; confusus: vbi me ad iudicandũ de his conuerti: intellexi prius in demonstratiua methodo exercitandum me esse. Quod cum multis deinceps annis fecissem: singula ipi dogmata subieci. atq; prout inuentorũ indicatio me ducebat: ita curatiões institui. Verum quoniã id nõ omnes saltem possunt. expediet ipis scribi per octo curandi indicationes particularis materiæ comparandæ meditationes. a ventriculo rursus sumpto initio. quoniam huius primũ mẽtionem modo fecimus. Ac facillime quidem ad curandũ alterationes sunt, quæ ex calido & frigido cõsistũt. ꝑpterea quod maxime actiuis qualitatibus corriguntur. Aegrius curant, quæ in humido siccoq; habentur. quod imbecillis, & (vt sic dicam) magis materialibus qualitatibus eorũ curatio perficitur. potissimũq; cum humectandũ esse requiritur. Ac tempus quidem caloris frigorisq; reparandi, par quodammodo est. Securitas tamen impar. Nisi enim cũcta, quæ ei quod curatur circũdata sunt corpora, valida plane sint: met⁹ est, ne ab ijs quæ refrigerent, noxam cõtrahant non leuem. In reliquis duabus qualitatibus securitas similis est. Tempus curationis in sicca intẽperie multo ampli⁹. Quippe quod senium in sanis est: id sicca intẽperies est in ægris. Itaq; etiã insanabilis est. si prorsus sit consũmata. Est autẽ prorsus cõsummata, vbi solida similariũ partiũ substantia reddita est siccior. Nam est et altera siccitas. vtiq; cum ea quorũ substantia ex humore concreto constat, sicut caro, & adeps: sunt liquata. Etiam tertia cũ ꝓpria humiditas vnde partes nutriuntur omnino est absumpta. Cõtinetur ea in omnibus animalis partibus, ceu ros quidã per eas sparsus. de qua dictũ alibi sæpe est. Hanc igitur inserere particulis sine nutrimẽto non est. ideoq; difficillima est omniũ eiusmodi affectuũ curatio. Diuersa ab ijs siccitas est, quæ in ꝓprijs cuiusq; particulæ exilib⁹ arterijs venisq; consistit. Prouenit & hæc ex sanguinis penuria. Omnibus itaq; his siccitatibus maxime cõtrarius est austerorũ vsus, siue ea cibi sint: siue potiones. siue etiam medicamenta. Quippe quæ si quid in his superest naturalis humoris: id absumunt. partim ebibẽtia, partim in sinũ vẽtris per exiguos meatus exprimẽtia, partim ad continentes partes trudẽtia. Curabis igitur ipsas, si meatus qui contracti sint, dilataueris. ac quod in vicinas particulas est compulsum, reuellas. præterea singulas similariũ partiũ propria humiditate humectãtis nutrimẽti ope, repleas. veluti nos quẽ memorauimus a medicis siccatum curauimus. Is in ea contrarietate quæ in frigido & calido consistit, nullam euidenter vincẽtem habebat intemperiem. nec

Galenũ dissidijs medicorũ confusum: ad demonstratiuã se methodũ cõtulisse.

Imbecillitatũ vẽtris curationũ. Collatio.

Siccitatem prorsus cõsũmatã insanabilẽ eẽ. et quæ ea sit.

Quadruplex siccitas.

Austerorũ vsum Oib⁹ siccitatibus aduersũ eẽ.

Curatio siccati ab austeris.

Exemplũ.

in vniuerso corpore: nec in ventriculo. siccus tamē et gracilis admo
dum, est redditus. propterea quod venter eiꝰ ex sicca intēperie imbe-
cillus, male concoxerat. Huic nāqꝫ omne curationis cōsilium huc tē-
debat. vt humectaretur tum ventriculus ipse: tum reliquum omne cor
pus. Quibus autem singillatim agendis, quibusqꝫ maxime materijs
sim vsus, vt voti compos essem: non sit ab re dicere. Domū ei paraui
maxime balneo vicinam. quales multas esse in diuitum domibus, nō
ignoras. Ab hac statim in balneum super linteis mane intuli. Vtiqꝫ ne
si ipse se moueret tum siccaretur: tum anteq̄ commodū esset, langueret.
Horum em̄ alterum contrariū affectui est: alterum moram in balneo
minuit. Lōgissime nanqꝫ in aqua versari hominē expedit. ideoqꝫ etiā
natationes vtiliores sunt: q̄ parui aluei. quos pyelus græce vocant.
atqꝫ ex ipsis natationibus potissimū quæ propinquæ sunt foras egres-
sui. quo scilicet illi ab aqua foras non longa sit via. Nam aerem bal-
nei in ijs qui ita sunt affecti, haud quaq̄ desyderamus. Esto autē aqua
ad vnguē temperata. Cum quæ frigidior est: latenter frigus corpori
infirmo insinuet. Calidior autem cogat constringatqꝫ tenues meatus.
ac dēset. At nos eos cū coacti sūt, remitti, laxari, ac dilatari postula-
mus. quod temperatæ aquæ qualitas præstat. vtpote quæ iucūdissima
cum sit: naturam ad explicādam se atqꝫ ad dulcedinem quā pstat quo-
quo versus remittendā prouocat. cōtraria videlicet ratione his, quæ
sunt iniucūda. ab ijs em̄ recedit, fugitqꝫ ad profundum. Quo minus
mirum est ex offendentiū contactu stipari, constringi, ac durari cor-
pora. tenuesqꝫ eorꝫ meatus cogi, ac densari. contraqꝫ, his scilicet quæ
iucunda sunt, succedere cōtraria. vtiqꝫ fundi, ac molliri corpora, di-
latariqꝫ meatꝰ. Ab eiusmodi lauacro statim asininū exhibui lac. sed in
ducta in ipsam qua iacebat, domū asina. Quippe sic mihi psuaseram
maxime quidem celeriter hominē sanandum, si fieri posset, vt ipse asi-
nam sugeret: sin id grauaretur expedire, vt q̄minimo tēpore in aere
lac moraretur. propterea quod celerrime mutari sit aptum. Vtiqꝫ ge-
nitalis seminis ritu quod nec ipm aliquādiu extra ꝓpria vasa, si mo-
do suas vires seruabit morari patit̄. sed vel in ipsius maris partibus
contineri: vel ipsius fœminæ partibus situm esse postulat: Et sane vti-
lissimū lac est, cū ex ipsis mamillis qs hauserit. veluti Euryphon, et
Herodotus, & Prodicus censent. qui tantum in eo ad corpora refici
enda fiduciam habuerunt: vt etiā qui pthoe tabescerent, ex ipsa mulie
ris papilla lac sugere iuberent. Verū cū hoc plerisqꝫ non placeat: me-
lius est calens adhuc ex mamillis, id in ægri ventriculum q̄ocissime
transferre. Ac optimū quidem, vtpote cognatū muliebre lac est. Sed
quoniam id exhiberi sibi ceu pueris pleriqꝫ recusant: vtiqꝫ ceu asinis

Quæ ex iucūdorꝫ iniucundorūqꝫ cōtactu succedant.

Euryphon herodotꝰ et prodicꝰ ex mamillis lac sugēdū cēsebāt.

Dicteriū.

De Lacte habuimus et superius lib.° V.to

Nota lac Asininum non coagulari.

Cur asininũ lac, his cõmodũ.

asininum ipsis dari conueniet. Id eñ reliquis omnibus ad propositũ affectum est vtilius. Quippe cum tenuissimũ sit, & minime coagulatur, & quoquo versus ocissime in corpus digeritur. Eget autem horũ vtriusq; cui ventriculus laborat. vtiq; ne glacietur, cõmunis cõmodi gratia. omnibus eñ id est incõmodũ. Vt quoquo versus digerat: propterea quod & celeriter nutriri est opus: & quod viæ per quas alimẽtum transit iam cõniuent. Igitur tum lac ipm per se est his dandũ: tum etiam mellis tepidi pauxillulum immiscendũ. Maxima vero habẽda cura est in eiusmodi affectib⁹ de vtriusq; bonitate. Quod igitur mel colore flauo est, & odore suaui, tum purum, adeo vt totũ pelluceat, ac gustanti acutum iucũdissimũq;, præterea tam sibi coherens: vt si digito attollat: continuũ sibi nec intercisum ad humũ defluat: id omniũ est optimũ. Si vero abrumpitur, nec demissum ad terram vsq; continuitatem seruat: id aut crassius iusto est, aut tenuius. aut partium dissimilium græci anomœomeres vocant. Deprehendas autem id, si diligentius inspicias aut crassitudines: aut humiditates habere innatantes, quę nec inter se sint similes nec etiã toti. Cerosum itaq; magis mel est quod et crassius est: & cui tales quæpiã crassitudines innatant. Excrementosum vero ac perfici concoquiq; difficilius, tum quod totũ humidum est: tum in quo multæ in partibus sparsæ apparent humoris guttæ. Porro in quo vel ceræ qualitas aliqua: vel propolis, vel id genus alia gustu deprehenditur, adeo non est optimũ: vt etiam malũ sit. Quippe nullã penitus alterius cuiusq̃ rei eminentem in se continere qualitatẽ debet. Quo circa quod thymũ plane redolet: nõ probo. Est eñ id parum consummatũ. nec plane quodãmodo mel. Quãq̃ non ignoro a quibusdam id laudari. eoq; fieri vt non nulli venditores incisa thyma post illi inijciant. quo id redoleat. videaturq; optimũ. Ipse tamen quod tam improbe thymũ olet: nõ laudo. multoq; minus si cui iniectũ thymũ sit. Quod autem confusam quãdam qualitatem odore gustuve præfert: id non vitupero. Ad eundem modum & lac nullam externã qualitatẽ odore gustuve præ se ferat. sed esto q̃ dulcissimũ. & sibijpi continuũ. & prout lacti conuenit, splendens. super omnia quoad eius fieri potest, similes habeto partes. Nãq; hanc dotẽ veluti mel optimũ, ad perfectionem non recipit. Quo vero tale lac fiat et idoneis nutrimentis alendum animal est: & exercitationibus mediocribus admouendum: & pullus si quẽ lactat auferendus. Quod autem ætatis quoq; maxime florentis esse debeat: id neminem latet. Curandũ item vt q̃ optime concoquat. contemptis videlicet ijs, qui si asinorũ quoq; victus rationi consulamus ridebunt. Si eñ qui veneti & prassini studio tenẽtur, equorũ stercora, quo intelligãt queadmodũ

Mel cum lacte

De Melle

Optimi mellis, notæ.

Vitiosi mellis, notæ.

De Lacte

Optimi lactis, notæ.

Asinæ ppãratio.

Si excrementa fluant humidiora olentia & flatulentia duo Indicantur nempe imminutio cibi, et exercitatio. Videcet lib. de tue u. Prinatorum prope finem.

alimenta concoxerint odorant, tanq̃ ex eo omnẽ eorũ bonã habitudinẽ cognituri: multo ꝑfecto magis noſtrũ fuerit ꝓ hoĩs ſalute nihil tale nõ ꝑſpicere. atq; herbas animali. q̃ nõ admodũ ſint humidæ. fœnũq; & ordeũ quod ſit mediocre obijcere: ſed nec illa omittere: vt aſinæ corpus refrigerem⁹ & fricem⁹ & detergam⁹, & mũdem⁹. Porro ſi humidiora, & olẽtiora, & flat⁹ plena excreuerit: planũ ꝑfecto eſt nõ cõcoxiſſe ꝓbe. Quare aut detrahendũ aliqd de alimẽto eſt: aut exercitationi aliqd adijciẽdũ. aut q̃litates ĩmutãdæ. aut refrigeratiõis frictioniſq; cura variãda. Sin duriora reddat aĩalis aluus: ad cõtraria eſt inſpiciẽdũ. atq; illorũ aliqd ĩmutãdum. Nã ſi ĩpe oĩa q̃ cõſyderãda circa aĩal ſũt cui⁹ lacte vſuri ſum⁹ deinceps ꝑſequar: totã tuẽdæ ſanitatis artem cõmemorẽ, quã legerit neceſſe eſt, quiſqs idoneum lac ꝑparabit. Nũc vero dici op⁹ nõ eſt. cũ alibi de ea traditũ ſit abſolutiſſime. Sed ad ꝓpoſitũ reuertor. Ac mihi iã rurſus memoria repetes hominẽ q & lauatus eſt: & lac ſumpſit. Hunc itaq; ad ſecũdã vſq; lauationẽ q̃ſcere ꝑmittem⁹: tum modice fricabimus, et pinguiter. vtiq; ſi lac quod ſumpſit iam ad vnguẽ cõfecit. id quod tũ ex ructu: tum vẽtris mole licebit cõijcere. Modicũ vero tp̃is inter primã & ſecundã lauationẽ interuallum erit: ſi quatuor aut quinq; equinoctialiũ horarũ ſpatiũ interſit. ſcilicet ſi tertio adhuc lauare paras. Sin aliter plurium. Sane tertio lauabis, ſi multis lauationibus fuit aſſuetus. Hi nãq; et delectant: & iuuãtur ſi ſæpe lauent. Quinetiã poſt quãq; lauationẽ hominẽ vngemus, priuſq̃ ſe veſtiat. Quippe cõducit ad renutritionẽ id quoq;. ſicut et frictio. Reddita vero de horũ oĩm facultate ratio eſt, in libris qui de ſanitate tuenda ſunt ſcripti. nõ tamẽ inutile fuerit nũc quoq; ſummatim ea repetiſſe. Nam ſiue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidã aquã: ſiue frices, ſiue laues, ſiue aliter quomodocũq; calfacias: idẽ fieri cernes, quod Hippocrates de ijs dixit, quibus aqua calida deſup infundit. Nam primũ attollitur. mox gracile efficitur. Ideoq; vbi carne implere quodlibet corpus ſtudemus, id eatenus calfaciẽdũ nobis eſt: dum intumeſcat. Vbi vero digerere & vacuare cupim⁹, eatenus continuandum eſt: dum quod intumuit, ſubſidat. Sane qui eiuſmodi operibus præficitur, ſollicite attẽtus eſſe debebit. potiſſimũq; vbi carne implere ſtudetur. Nã digerẽdi certe tẽpus adeo late patet: vt etiam ſi velis, nõ aberres. At carne implẽdi plane preceps eſt occaſio. Siquidẽ cũ primũ intumuerit: tum eſt deſiſtẽdũ. At intumeſcere hoc ſingulis corporibus ſuũ eſt. Nõ eñ fieri poteſt, vt q nunc nobis ꝓpoſit⁹ gracilis eſt: ita intumeſcat: vt illi q ſani ſũt. Imo poſtq̃ leuiter intumuit: ꝓtin⁹ digerit. Itaq; attẽdendũ diligẽter eſt, ne clã te elabat ꝓpoſitus tp̃is articulus. Siue igitur hominẽ qui extrema gracilitate

Redit ad curationẽ.

Cõcocti iã cibi, notæ.

Ex calefactione q̃ fieri cernant.

Vbi implere & vbi digerere, quatenus calefaciẽdũ ſit.

Pro hominis salute oĩa sunt uidenda prospicienda atq̃ diligentissime consideranda.

Excrementa dant indicium q° peracta sit digestio

Asina q° sit tractanda

tempus intermedium inter utranq̃ lauationem.

Vngendus homo post lauationẽ.

simpler / si digerere uelis.

Idem Galenus lib. 6° quo de Poro facto ossis agebat cap. v.

Tempus implendæ carnis præceps est occasio.

De Balnei usu et 14 lib. cap. 16. Ubi notat Galenus quod siquis post cibum balneo utatur facile obstructioné et febri tentatur

est pfrices, sufficiat tibi sol⁹ rubor: siue laues, satis esto mediocris calor. Si qd vltra pergas: resolues hoiem, magis q̄ nutries. Vngēdū vero post lauationē oleo est. ne videlicet plus iusto digerat. sed obstruant exigua spiramēta. Idē ptin⁹ et siccitatis remediū fuerit: & aduersus incōmodū, quod ab aere ambiēte cōtingit, veluti munimētū. Ac si quidē delectat lacte: post secūdā quoq; lauationē, id exhibebis. Sin aliter: ptissanā diligēter coctā, aut alicam ptissanæ ritu pparatā. Hic vbi rursus quieuerit: ad tertiā reducēdus lauationem est. aut illico ad cenā. Sit aūt pparatus illi panis purus. & qui curiose in furno sit coctus. & tum fermenti: tū salis quod satis est, habuerit. Opsoniū quoq; ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asell⁹. Præterea alæ testesq; gallinacei, qui lacte sit altus, idonei sunt. Quorū si copia nō est: alijs vtendū. Ad eūdē modū & pdicib⁹: & passerculis qui mōtani sint, & mollis carnis, vescēdū. Vitanda aūt & quæ palustria sunt: & q̄ carne sunt dura. Et (vt paucis alimēti sūmā cōplectar) sit coctu facile, & nutriēs, minimeq; glutinosum. atq; excremētosum. Porro omniū (quos nouim⁹) cibor̄ maxīe nutriēs suilla caro est. Verū nō æq̄: ac pdicta cōcoctu facilis est. ꝑterea glutinosum succū crassūq; generat. Alioquī nec alio eē habitu potest, qd in sūmo sit nutriēs. Quippe adherere id debet, et firmiter adiūgi. nō aūt præ tenuitate diffluere. Nō tñ ad ꝓpositū affectū vti hac cōuenit. Si em̄ nutrimētū ipm, seipm cōcoqret, ac in ptes digereret, præterea alēdis partib⁹ assimilaret, & quib⁹ alimento est opus adherescéret: ꝓculdubio ijs quib⁹ plurimū nutrimentum requiritur, maxime nutriente cibo esset opus. Verum quoniam non aliud est quod nutrimentū desyderat: aliud quod ipm cōficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimētū attrahit, & mutat, & cōcoquit, & adiungit, & adsimilat: ad duo nimirū nobis in opportuno cibo eligēdo spectādum esse dictat. vnū ipi⁹ cibi naturā: alterū vires suas proprias insitasq;. Itaq; ex his illud patet: nec plane quod maxime nutriat optimū esse ijs corporibus quæ refici magis egēt, vtpote quibus concoquendi facilitas nō est: nec etiā quod facillimū cōcoctu est. Cū scilicet ipm nequeat maxime esse nutriēs. Cū igit hæ indicationes ex aduerso pugnēt: cōmittendū non est, vt dum alteri nimiū sis intentus: alterius omnino obliuiscaris. sed vtriusq; memor quoad licet, vtrūq; misceas. quod mihi pceptū vbiq; mēoria teneri velim. Iā vini tum qualitatem: tum quantitatē memoremus. vtpote quod maximū ad talia vim habet. quādo vnum hoc vtēdum cēseo oībus, quibus refici corpus est opus, modo non febricitent. Esto igitur vinū quod exempli loco dicatur, quale est sabinū in italia. arsiniū vero in asia. ac vt sūma quadā ac generatim comprehendā, quod aquosum quidē est.

Cur vngendum.

Quod i sūmo nutriat id glutinosū crassūq; succū omnino gignere

Cur suilla propositis nō sit ex vsu.

Nec quod maxime nutriat, nec qd facillimū sit cōcoctu ppositis cōuenire.

De vini qlitate & quātitate.

Quo usq ut ꝑfricandi et lauandi sint illi qui extrema gracilitate sunt affecti.

ne plus iusto digerat: ideo ungendu post balneamenta.

aut lac aut ptissana

De Renutritione

Pisces saxatiles

Pulli Gallinacei lacte alantur ut nunc faciunt coqui Principum et Magnatum

Caro suilla maxime nutriens

Quod vere nutrimentum adherere debet et firmiter adiungi non præ tenuitate diffluere. hinc Mercurialis Vinum non nutrire disputat acerrime contra omnes medicos.

non est a calore alimentum protrusum et impulsum ad partes alendas, ut quidam dicunt, sed a partibus attrahitur.

Vide librum meum manuscriptum in lib. de senectute et senili problemate et motu alimenti.

Vinum dari ijs qui debent refici modo nō febricitent.

De Vino

cæterũ leuiter astringit. Aquosũ natura appello vinũ quod tenue est. et purũ, & oligophorõ vt Hippocrates græce nominauit. Est autem oligophoron quod si diluit: minimã sustinet aquæ mixtionẽ. Id est sane ibecillissimũ, & vt in vinis, aquosissimũ. Nã quod plurimũ aquæ in mixtura sustinet: id tũ vehemẽtissimũ: tum validissimũ est. Eiusmodi vinũ Hippocrates oenode, hoc est vt verbi vim exprimã, vinosũ nominat. Verũ ab hoc cauendũ est. qm̃ imbecillas vires feriat. At qđ aquosum natura est, cæterũ austerũ: id pcõmodũ est. quod & ab aquæ imbecillitate recessit: & vini noxam nõdũ habet. Ad hæc itaq; respiciens: tum ætatẽ ei⁹: tũ tẽperamẽtũ inuenias. Quippe quod nouellũ est: id tũ aquosius: tum vero imbecilli⁹ quodãmodo est: q̃ vt vino par sit. Adde etiã quod ægri⁹ cõcoquit, ac magis excremẽtosum est. Antiquus vero, vt vinosius est: ita vehementi⁹ est: q̃ vt ppositis sit ex vsu. Quocirca citius sexto anno nobile Sabinũ idoneũ non est. quod & diutissime in stomacho, ac ventre innatet: & fluctuatiões faciat. Nobile voco, qđ austerũ est. nõ Sabinũ modo: verũ etiã Adrianũ, & Albanũ, et Arsyniũ, et Titacazenũ, oĩaq; id gen⁹. Dictũ nãq; fuse de oĩb⁹ vinis se orsum est. Ad has igit veluti metas respiciẽs: etiã mixturã ei⁹ cũ aqua tẽperabis. Qui etiã exactius cõiecturã de iã dictis facies: si vitiorũ aq̃ capita memoria tenueris. Porro pẽdẽt ea ex frigiditate ei⁹ oĩa. Cui⁹ culpa & in pcordijs diutissime morat: & fluctuatiões excitat. & in flatum mutat. & corrũpit. et ita ventriculi resoluit robur: sic vt deterius proinde concoquat. sed nec digerendo per corpus alimento, aliquid magnopere cõducit. At vero memoratorũ vinorũ virtutes cõphensis iam aq̃ vitijs aduersam quodãmodo naturã habent. Cũ nec inflent pcordia, imo si iflata sint: subsidere faciãt: nec inibi morã trahãt. pter caloris mediocritatẽ. Adde quod cũ digestiõis vias aperiãt, & pariter impellãt, ac nutrimẽtũ sursum agãt: ad celeritatẽ deductiõis in corpus cõducũt. Sunt pterea boni succi, & admiscẽda cõcoquẽdaq; ea q̃ in vẽtriculo & venis sũt idonea. Iam vires quoq; organorũ adaugẽt, & expellendis excremẽtis viã faciũt. Eoq; fit vt etiã talia vina pter cætera, vrinas moueãt. Quãdo & ipa totũ corpus celeriter trãseũt: & impetu cursus sui excrementa secum expellunt. Ac dictum quidem alibi diligentius est de vinorum facultate. æque ac ciborum. conuenitq; vt qui artem methodo tradi sibi studet, omnis materiæ vires prius perdidicerit. nec expectet: vt eas in singulis affectibus audias. sed simul ac curationis tantum speciem norit: debitam victus rationem inuenire possit. Ego vero ijs consulens qui veritatis discendæ sunt auidi, eiusmodi doctrinã attingere saltem non grauabor. quo scilicet qui minus exercitata cogitatione sunt, exemplis a generalibus

Aquosũ vinũ, quod.

Oligophoron quod.

Nobile vinum quod.

Aquæ vitia

Dictorũ vinorũ virtutes aquæ vitijs eẽ contrarias.

ad particularia, veluti manuducti descendant. Ergo quod reliquū est apponendum potionis is modus erit: vt nec in ventriculo innatet, nec fluctuatiōis vllius sensum inuehat. Ciborꝝ vero, potissimū si fieri potest: vt ne grauent quidē ipsum. quod cum difficille sit vel fortasse eiusmodi quod vitari in imbecillo ventriculo omnino nequeat: ꝓximū est, vt q̄citissime grauis esse desinat. Ab hoc tēsio inflatioq; præcordiorꝝ vitādæ ijs sūt. Q. d' si tale q̄ppiā prio die inciderit, ꝓ magnitudine sympt∞matis ad portiōem: detrahēdū postridie de cibo est. sin recte oia cedunt, paululū adijciendū. Ad eūdem modū & in tertio die. vel demere: vel adijcere, cōueniet. cum ꝓcedente conferentibus. Atq; ita semp oia pro renutriendi reficiendiq; ratione frictionib⁹, gestationibus, inābulationibus prout corporis incrementū ꝓcedit administrare. etiā reliqua oia pro refectoria vocata ratione adijcientibus. Q. uæ sane genere a proposita ratione nō differt. sed in eo quod sub illa pinde totum corpus est affectum. sicuti sub hac ventriculus. Accidit autem sic affici corpus in diuturnis potissimū morbis. vtiq; cum cōiūcta cuiusq; partis humiditas ex qua prima nutritur, ꝓpemodum omnis exhausta iam est. Nam vt solidarū ipsarum siccitas corrigatur: id fieri omnino non potest. sicuti nec senium. veluti in libro de Marasmo docuimus. Hanc vero humiditatē etiam si omnino sit ablūpta: regigni modo dicta victus ratione licet. Atq; in alijs refectionib⁹ ventriculus egregie præ cætera non afficit. in proposito affectu, morbus ipi⁹ est ventriculi. Tēpore vero totū corpus vtpote parū probe nutritū macescit. Quo rationabili⁹ est exq̄sitiorē hos vict⁹ rōnē requirere. ꝓpter cōcoctiōis ībecillitatē. Cæterꝝ cū meliores sūt effecti: trāsferēdi sensim sūt ad renutritoriā refectoriāq; vocatā vict⁹ rōnē analepticen græci vocāt. Id fiet si plurib⁹ et frictionibus, & gestationib⁹: q̄ ante vtemur. Mutanda vero interea est, & ciborꝝ tum qualitas: tum quantitas. sic vt tum plures: tum valētiores: q̄ prius exhibeant. Ac tpe ꝓcedēte, cū ad sanitatis statū prope ventū iam est: seponēda sunt ptisana, et lac. præterea sorbitio ex alica. ac ad cōsuetos cibos veniēdū. post etiā pisces detrahendi. nisi si in cōsuetudine fuerūt. ac volatilib⁹ cibādum. Tum suillas carnes eē a pedib⁹ in ptissana elixis, incipiēt. Post vero etiā imū crus recte sumāt. ab hoc etiā reliquas partes. primum quidem iuuenis porcelli. qui si hiems sit: etiā pridie iuguletur. Nam hesternū: q̄ recens necatū facili⁹ cōcoquitur. Aestate sat fuerit si mane immolat⁹ porcellus sit. ac circa solis occasum comedat. Quippe quod in supioribus suasimus, tum valentius alimētū vesperi exhibēdū cēsuim⁹: id sēp obseruare studebim⁹. vtiq; nō leue ꝓcepturis cō modū ijs q ita cibabunt. qd' sane diligētius inspiciēs: agnosces. Sati⁹

Potōis mē sura.

Ciborꝝ mē sura.

Quēadmodū sicut de ventre propositū est, sic corp⁹ totū afficiat.

Renutritoria refectoriaq; victus rō, quā analepticen vocāt.

Hesternū facilius cōcoquit q̄ recenter iugulatum.

enim est a principio rem cœpisse. quoniam qui ita se habent plurimo nutrimento indigēt, nequeūt autē vel quod mediocre est concoquere: paulatim hos & sæpi⁹ cibare oportet. Atq; idcirco fieri nō potest: vt semel eos cibasse sit satis. sed nec bis, quoad scilicet sūt gracillissimi. Atq; hac de cā ipe ter eos cibare sum solit⁹. Verū qñ iā manifeste meliores facti apparēt: etiā bis nutriuisse sit satis. Ergo tātā exhiberi primā cibationē est rōnabile: quāta, priusq̄ secūda sumat, tota prorsus erit cōcocta. Id cōtingere valētiori alimēto nō potest. Quare prio loco leue sumēdū his est. quo videlicet et cōcoquat celerrime: & excremētū ei⁹ discēdat. & vacu⁹ purusq; vētriculus secūdū excipiat. At qm̄ nō solū quies, & somn⁹: sed etiā lōgius tps hui⁹ naturalē administrationē excipit: rōnabile ē: vt valētiores ciboꝝ hoc maxie tpe offerāt. Itaq; etiā athletæ oēs, sic faciūt. Qui eū vsū nō solū aliq̄ rōne iuenerūt: sed etiā lōga expiētia cōprobarūt. Sed em̄ & qđ illi faciūt: nihil mali sit: si ij q̄ cōualentiū victu vtunt: etiā faciāt. vt illico post cenā nō bibāt: videlicet anq̄ cib⁹ cōcoquat. Siquidē inatāt cibi si bibāt, ita vt eos vētriculi corpus, ꝑpter interpositū humorē, nō contingat. Verū si sitibūdi fuerint: ꝓhibere eos in totū vt graue est: ita nec expediēs. sed tantillū indulgēdū, quod & desyderiū solet: & sitim leuet. Postea vero q̄ nutrimētū cōcoxerint: abūde bibere sūt sinēdi. Quippe celerrime si ita faciāt p corp⁹: digerit. Mane vero post somnū cū deiecerit, & paulū inambulauerint: modice sunt fricādi. Est aūt modica his fricatio, que eaten⁹ administratur: dum corpus incaleat. Mox gestationibus vtendū. dein rursus tum lauandi sūt: tum fricandi. idq; intra meridiem. aut plane circa ipsum meridiem. quo videlicet inde ad vesperā abunde spatiū interueniat. Quod autem & de domibus in quib⁹ conualescens nutrit habenda in primis cura sit, potissimū ne frigidiores calidioresve iusto sint: superuacuū dicere arbitror. Pari modo & de alijs eius generis., quæ inuenire sibi quisq; sine nostra opera potest. Doctus videlicet non solum ex ijs quæ hic: sed etiam que in opere de sanitate tuenda sunt dicta. Est nāq; conualescētiū victus ratio, media q̄dā inter eam quæ sanorum propria est, & quæ ægrotantium. Quare difficile nō est ex ijs quæ de vtraq; sunt prodita: vt per seipm̄ quis mediam inueniat. Nam sicut nec aliarū rerū: ita nec victus vna oīb⁹ spēs i cōsuetudie est. Cū alijs semel eē, alijs bis, & alijs citi⁹, alijs ad vesperā icœpisse cibū, moris sit. Iā cib⁹ ipe alijs piscis plurimū ē. aut deniq; aliqd ex mari. alijs olera magis, aut deniq; hortēsia. alijs poma. alijs legumia. alijs nuces. alijs aliđ q̄ppiā. alijs q̄drupedū carnes atq; haꝝ alijs aliæ. alijs auiū. idq; alijs aliaꝝ. Qui etiam caseo et lacte vtunt nōnulli, plus q̄ ceteris cibis. generaliter q̄dē capraꝝ vel boū.

Cur valentius alimētū vesperi sit exhibendum.

Non esse post cenā illico bibendum.

Conualescētiū vict⁹ rō eius q̄ sanorū & eius q̄ ægroꝝ media.

Variā vict⁹ rōnē veteribus fuisse i vsu.

De Proprietatibus quorundam hominum. qu
Naturar. inspiciende sunt proprietates

Standum e consuetudini ut sup habuimus et.

Sunt tñ qui & aliorꝶ aialiũ. Bibũt quoqꝫ alij calidũ, alij frigidũ. & vinũ vel liberaliter: vel parcius. vel omnino nullũ. vel hoc genus. vel illud. Ad ea igitur reducendus quisqꝫ est, quibus insueuit. Scriptum autem diligentius de consuetudine seorsum est. Nũc illud dixisse abũde sit, nõ modo in cõualescentiũ victus ratiõe: sed etiã in morbis magnã partem ad totius victus medicamentorũqꝫ inuentionẽ ex cõsuetudine sumi. Ratio em̃ totũ gen⁹ indicare potest. Materia cũ ex alijs quæ retuli: tum vero ex cõsuetudine nõ minime est sumenda. Sed & naturarum inspiciẽdæ sunt proprietates. Noui em̃ quosdam, qui si quod vigilantium opus nocte obire fuissent coacti: dormire præterea non potuerint. Talibus igitur vt noctu bibant, consulendũ non est, ne videlicet ea occasione vigilare coacti: maximam inde noxam sentiãt. Siccat nãqꝫ totum corporis habitũ vigilia. Eoqꝫ infestissima est ijs, qui ex siccitate laborant. Sunt & q si ptissanam gustent: protin⁹ nausient. Eadẽ in quibusdam facile accessit. Esse vero aliquos q facile carnẽ bubulã cõcoquãt: iã vnũ ex publice iactatis est. præterea alios esse q ad alios cibos potusqꝫ recte se, aut nõ recte habeãt. Nõ solum aũt ex his materiæ q̃ ad victũ ptinet copia suggerit: sed etiã ex regiõe et tẽpore. Scripta q̃ iam hæc sunt a multis, q me pcesserũt. quo min⁹ ipe istis insisto. qui ideo tãtũ ea cõmemoro, ne quid videlicet sit omissum. quod vero ab oib⁹ iunioribus medicis est omissum: id persequor. Nempe queadmodũ affect⁹ corporꝶ methodo curent. eã methodũ veteres (vt ante dixi) pbe inchoarũt. nemo tamen eorꝶ ipsam absoluit. Verũ rursus ad ppositũ redeũdum. Siccæ intẽperies vbi solida ipa corpora cõtigerunt, si quidẽ in vna quapiam parte consistant, veluti nunc in vẽtriculo ppositum est: nũq̃ ad perfectionẽ sanabunt. nec in eum statum qui ante morbũ fuit, reuertent. Sed quod dici in consuetudine vulgo solet re scilicet ipsa edocto: id talib⁹ maxime intẽperãtijs accidit, morbũ vẽtriculũ afflixisse, & in reliquã vitã ibecillũ reddidisse. Quippe senũ hi ventriculũ optinẽt, priusq̃ cõsenuerint. Quo fit, vt facile ex leuibus lędant causis. pinde ac senes, nec pbe cõcoqre possint. Quo euenit, vt etiã totum his corpus deterius se habeat. Ad eũdẽ modum et si alia quauis afficiant parte. Quod si ipo etiam corde sint affecti: celeriter arescũt. vocatqꝫ ariditatẽ siue marasmũ eiusmodi, Philipp⁹ ex morbo seniũ. Is igit marasm⁹ breui mortẽ affert. Proxie huic q ab iocinore est icœpt⁹. Mox q a vẽtriculo. Qui ab alijs pticulis ortum habet, tãto sane tardius: quãto q̃libet harꝶ minoris est pstantiæ: q̃ illæ Si vero leuiter cordis corpus siccatũ sit: senescũt quidẽ celeriter. cæterũ plures annos trahũt: q̃ qui vehemẽter sunt læsi. Ad eũdem modum in iocinore, & ventriculo ceu dictum est. ac in reliquis omnibus

Marginal notes (printed):
- Ad ea reducẽdũ eẽ quẽ qb⁹ assueuit.
- Cõsuetudinẽ ad medicamẽtorꝶ victusqꝫ iuẽtionẽ magnã vim hr̃e.
- Naturarꝶ pprietates inspiciendæ.
- Diuersę naturarꝶ pprietates.
- Redit ad siccã intẽperiem.
- De siccitate solidarꝶ.
- Collatio siccitatũ in varijs ptibus.
- Philippus

Manuscript annotations:
- t in lib° de consuetudine
- Proprietates
- Vigilia exiccat
- Siccitas ptisana in aliqbus facere nauseam. ob ea que hi gal. senius cap. XI
- Item de sicca Intemperie Ventriculi
- Debile Ventriculum ut senes habent nonnulli antequam consenuerint.
- Marasmus
- Siccitates Corporis
- Siccitas corporis prouenit a Corde, a Jecinore, a Ventriculo
- Debile Ventriculum
- ex siccitate solidarum partium

ad portionem. Cæterũ victus ratio eadem genere est, tum in hac ſicci tate: tum in illa quæ ſolam eam humiditatem abſumit. quæ ſolidas nu trit. Præterea etiam in tertia quam ſupra memorauimus ſiccitate. Fa cillima vero omniũ ſanatu quarta eſt. in qua venæ ſucco ſũt inanitæ. Imo hic affectus vt frigiditas potius habitus curatur: q̃ vt ſiccitas. vel vt tutius loquar frigiditatis reſpectus. in hac ſiccitate exuperat picu lumq; in ea vertitur. Siccitas ſecundũ locum optinet. habetq; proinde ſanationem tum exprõptam: tum celerem. Siquidem ſi biduo quis vi ctus rationem his caute exhibeat, modice calfaciens, & tuto nutriẽs: ſtatim in tertio pleniorẽ victum citra noxã admittunt. multoq; id ma gis in quarto & quinto. Atq; hoc ſane erat quod Hippocrates præce pit. Quæ longo ſpatio extenuata corpora ſunt: ea ſegniter reficere oportet. quæ breui, breuius. Scire aũt licet ſolidorũ corporũ ſiccitati bus ſi pdurẽt: ſuccedere neceſſario frigiditatẽ. Quippe pmanere ſic citas pſe nõ mutata oppoſitiõe q̃ ex calido et frigido conſiſtit: nõ po teſt. Celeriter em̃ ex nutriendi defectu refrigerant̃ ptes. ꝓpterea ſcili cet quod ex calido ſucco ſanguis nutriũt̃. Sed qđ inter initia dictũ eſt. nũc ſiccitatis curationẽ executi ſum⁹. & q̃ ab initio eſt cõtracta: et quã nulla diutiſſime ſecuta eſt notabilis frigiditas. Ergo ꝓximũ fuerit fri giditatẽ illi copulare. quæ euidẽtes qdẽ habeat notas, cæterũ magna nõ ſit. Eſt itaq; curationis cõſiliũ nõ ſimplex. vt prius. cũ nõ modo ti bi vt humectes dãda ſit opa: ſed etiã vt calefacias. Quare intendendũ acriter eſt ad pſidiorũ materiẽ, necubi imprudẽtes ijs q̃ humectãt, ea quæ nimiũ calefaciãt adiungam⁹. Quippe his vehemẽter ſiccãdi vis ſubeſt. Iam vero quãtitas noxæ in vtraq; intẽperie ad materiæ inuen tionem poteſt viã oſtẽdere. Verbi gr̃a maximæ qdẽ ſiccitatis ſanatio nem modo pſcripſimus. Modicę vero adeo ſcrupuloſa vict⁹ ratione nõ indigẽt. Quãdoqdẽ nec vires ĩpis funditus ſunt collapſæ. Etenim nulla alia de cauſa difficilis reddit̃ validæ ſiccitatis in corpe cõmo da curatio: q̃ quod vbi refici corpus poſtulat: nec cib⁹ ſe ĩpo coaleſce re cũ eo poteſt, ſed ei⁹ quod nutrit̃ operã qua pparet̃ reqrit: ĩpm eſt imbecillũ. Ergo cũ id modice ſiccũ fuerit, ꝓpterea quod vires nõ pe nitus cõciderũt: vberi⁹ cibare licet. nec metus eſt vll⁹, ne a modo ab erres. Quo magis ipſi de difficillima ĩtẽperie diſſerere iſtituim⁹. ac in ea veluti exẽplo ſtudioſos exercuim⁹. Hinc nãq; orſi ĩpimet ad me diocres ſiccitates corrigẽdas idoneã materiam ĩueniẽt. Proponatur autem & nũc ſiccitas quidem ſimilis priori. copuleturq; ei frigiditas. Ergo calefacientis materiæ admiſcendũ iam dictis tantũ erit: quãtum particula ad frigus inclinauit. Proponam⁹ igit̃ eã primũ modice re frigeratam. Ergo ijs quæ paulo ante retulimus in lactis quidem vſu

Curatio generalis q̃tuor ſiccitatũ

Quarta ſiccitas vt frigiditas potius curat̃ q̃ vt ſiccitas.

Hippo.

Permanere ſiccitatẽ nõ mutata caliditate vł frigiditate nõ poſſe.

Siccitatis cũ frigiditate nõ magna, curatio.

Cur galen⁹ difficillimę ſiccitatis curationẽ deſcribẽdã ſuſcepit.

Siccitatis ſupi⁹ poſitæ cũ frigiditate curatio.

Cura Ventriculi admodum Sicci et parum frigidi — Esculenta calida. Lac cum melle. Vinum ualidius. Epicationes

si Ventriculus ex Siccitate et refrigeratum sit adhibendum Mel cum ipso Latte et Vinum

mel vberius adijcietur. Vinū vero quod quidē ad gen⁹ spectat idem. cæterū quod minus aquosum: q̄ prius, & pluriū annoꝝ sit, dabimus. Quinetiā esculenta oīa calidiora exhibebimus. idq; nō naturalibus modo ipsoꝝ tēperamentis: verū etiā recētib⁹ ex igni qualitatib⁹. Nardino ꝑterea vnguento vngendus assidue venter est. sic vt nunq̄ remaneat siccus. Sin id vnguentum non adsit: mastichinū satisfecerit. sed et opobalsamo eum perungas. tum ipso per se: tum vero cū iā dictis mixto. Quod si corpori ea magis adherere studebis: etiā ceræ aliqd admiscebis. Si vero etiam aer ambiens sit frigidus: lanā ex his imbutā īpones. Quinetiā chia, mastiche in opobalsamo, aut nardino vnguēto liquans, lanam inde madentem ventriculo impones. Sane vtilius fuerit si qđ madefacies, etiā optima sit purpura. q̄lis est tyria. Quādo & astringi ipm modice: et cutis ei⁹ meatus obstrui expedit. Siqdē q̄ rarū habitū faciunt, et relaxant: ea tum digerūt succos: tū ꝑticulas frigidis extrinsecus aduenīētib⁹ obnoxia reddunt. Quæ vero valēter astringūt: ea siccāt. Quo fit, vt medicamētum quod eiusmodi corpora excalfaciat: id nec euocantē vim habere expediat: nec astrictoriam multā sibi immixtā. Memineris eñ velim tum eoꝝ q̄ in ægris es cōtēplatus: tum quæ in ope de medicamētis es edoct⁹. Nēpe acerbā qualitatē sua qdē ipsius virtute, & refrigerare et siccare. qđ si cui valide calfacientiū sit admixta: quod ex ambobus cōpositum est, minus qdem in calfaciendi munere efficere: quā alterū. Siccādo vero nō minus: q̄ vtrūq;. Maxime cōtraria faciūt his, q̄ præcepim⁹, nostri tꝑis medici. q̄ siccæ parti & q̄ nutrimento male fruitur: compositū sæpe medicamētū ex calida, & acerba materia imponūt. Est aūt eoꝝ q̄ stryphna græce dicunt. nos inopia cōmodioris vocabuli, acerba dixim⁹. nullum ꝑfecto modice astringēs, ideoq; nec modice siccās. quo videlicet magis prohibenda ea in iam dictis affectib⁹ sunt. At vero si cū siccitatis intēperie multa frigiditas sit: sic vt fortius calfacere subigat: oīm primū intēperamēti genus ad memoriā reuocabis. Quippe quod oīm grauissimū esse ostēdimus. Quo circa ad corrigendū quoq; esse difficillimū multaq; sollicitudine egere id: minime est ignorādū. Incipere vero sic̄ modo a cōprehensis prius materijs tentabis. sperās scilicet fore, vt lōgo tꝑe ꝑ tutiores sanet affect⁹. Sūt porro tutiores hæ (nā repetere ea q̄ sūt tā necessaria est sati⁹). In nardino vnguēto solues mastichem chiam q̄pinguissimā, ac purpura excipiēs vteris. Eritq; vtilius mō copia ei⁹ sit: si opobalsamū adieceris. Dādū ꝑterea vberi⁹ cū lacte mel est. sed detracta pri⁹ spuma. quo et min⁹ sit excrementosū: & magis nutriat. Quietiā mel ipm despumatū ꝑ se optimū nutrimētum frigido ventriculo est. ita vt calido aduersissimum. Atq; hæc ambo

Printed side-notes: Oēm cibū calidū exhibendū. — Assidue vngendū. — Purpura tyria. — Vitiū medicoꝝ tꝑe gasleni. — Stryphna. — Siccitatis cū mlta frigiditate curatio. — Tutiores materiæ — Mel despumatū frigido ventri vtilissimū, calido inimicissimū.

Handwritten marginalia: Vnguentum nardinum — cera ut adhereant unguenta. — Purpura ad stomachum. — Adstringentia exsiccant — nota regulam — Acerba refrigerant et exsiccant. — error Medicorum — Ventriculi frigida et sicca intemperies. — Mel calidum q° parari debeat

meminisse in primis oportet. vtiq; a plerisq; medicis ignota. Ac neq; aliquid frigido corpori melle potius expetere: neq; ad calidū magis respuere. Ergo plurimū huic affectui pro nutrimēto mel optimū esto. sed quod prius super prunas ex quercu vite ve ad summū candentes, fuerit decoctum. ac curiose despumatum. Vinum autem eligēdū semp est antiquū. eoq; antiquius: quo maior fuerit frigiditas. Tū si res postu labit totū genus immutandū. ac primo loco adrianū. mox tiburtinū. aliud ve similis generis eligendum. Vetera quidem omnia, cæterū nō adeo: vt amara iam sint. Siccant enim quæ amara sunt imodice. Sane optimum medicamētum talibus omnibus fit: quo picatores quotidie vtūtur. Ergo illinire eo totū ventrem cōueniet. ac post auelli, sed priusq̄ refrigeretur. Atq; hoc si bis vno die deinceps feceris abunde erit. sæpius aūt nō expedit. quando ita per halitum digeras, nō sanguine bono particulā impleas. At nos ex propinquis locis attrahere, nō id quod cōtinetur educere studemus. Idem omnibus particulis, quæ ex nutrimento fructum nō sentiunt atrophūtas græci vocant, mirificum medicamē est. si quis eo moderate sciat vti. Sed & calfacere ventriculum, ita vt in qualitate calorē eius nō intendas, sed quā maxime naturale eius temperamentū tuearis, ac substantiam inaugeas: id ex leuissimis in eiusmodi affectu cōsilijs nō est. Efficit hoc in victu simul cum ijs quæ iam dicta sūt, maxime vinum. Ex ijs vero quæ ventri extrinsecus applicantur: boni habitus puellus vna sic accubans: vt semper abdomē eius contingat. Sunt qui catellos pingues in hunc vsum habeāt. neq; id i aduersa modo valetudine: verū etiam in ꝓspera. Tales itaq; ijs qui propter siccitatē quoq; solam imbecillū ventriculum habent sunt idonei. Seruandumq; ante omnia est ne puellus humecta sit cute. Qui enim noctu sudore perfunduntur: refrigerant potius, q̄ calefaciunt. Nocent præterea tali affectui, et calida fomenta. quæ quidem sicca sunt: eo quod rorem similariū corporum depascunt. quæ humida sunt: quod hunc digerunt. potissimum vbi largius his vtimur. Prætere rea quod nimis rarum frigoriq; oportunū corpus efficiūt. Ac de hac intēperantiarū coniugatione hactenus sit satis. Ab hinc multæ vt propositum est siccitati, iuncta caliditas esto non admodū multa. In eiusmodi intemperie primū curationis modum seruabimus, sed vini vim mellisq; copiā diminuentes: non solum nō augentes. Ita vt mel prorsus nō degustetur. Vinum vero exhibeatur quod minime sit antiquū. Iam cibos apponemus sub lactis tepore. sed si æstas est sub aquæ fontanæ frigore. Sed et vētriculum vngemus oleo tum crudo: tū melino. Ac multo sane magis si pluscula caliditas fit: ipsum vinum tum aquosius exhibebimus: tum sub eo frigore quod fontis aqua per medium

Vinū ꝓpositis idoneum.

Amara siccant.

Picatorum medicamētum.

Atrophuntes.

Naturalem ventriculi calorē augēdū et quib⁹ augeatur.

Puellus accubans.

Catelli pingues.

Calida fomenta ꝓpositis nō cōuenire.

Deventris intemperie multū sicca nō multum calida.

ver exhibet. illud nobis persuadentes eiusmodi affectum ad portionē esse febrem. Quippe quod illa vel in toto animali, vel in corde est: id propositus nunc affectus in ventriculo est. Atq; ipse scio me vna cum præceptoribus primū omniū vidisse hominem quēdam maturæ ætatis, non paucos iam menses vexatum, sed nec eorum quisquā affectum eius intellexit: nec etiam ipse. Postea vero cum iam medendi eius affectus methodum inuenissem: venit mihi in mentē, hunc vtiq; illū esse affectum quē olim fueram contemplatus. Melius autem est rem etiam exponam. Quippe vtilis omnino erit, ijs qui audierint, non secus: ac fuit mihi. Homo erat quadraginta annos natus. medio dum valebat crassitudinis & gracilitatis habitu. Is siti affligebatur, ac caldā auersabatur. cū illi frigidam nemo daret. tam et si hanc impense flagitabat. febricitare tamē medicis non videbatur. & ventriculus quæ sumpserat, tribus aut quatuor horis post euomuit. simul cū potione. Itaq; gracilis iam effectus est, ac periculo propinquus. minime videlicet adiutus ab austeris acerbisq; tum cibis, tum medicamentis. Sumpsit vero et post cibum austerum vinū. Is homo cum nec vltra sitim toleraret, ac vt aiebat mori mallet: quā in cruciatu viuere: aquā frigidam simul multā super cibum hauriens: protinus sitire destitit. paulo vero post plurimū eius euomuit. Ab hinc horrorem in toto corpore sensit, pluraq; operimenta poposcit. cum prius omnia abijceret. tunc igitur reliquum totum diem quo id fecit noctemq; totam in quiete egit. cooperimentis se fouens. Excreuit vero semel circa mediam noctem, quæ mediocriter erant cocta. Itaq; nec siticulosus præterea erat. Postero autem die tum coloratior multo: tum firmior est effectus. Ac deliberabant iam medici, an hominē lauare expediret. Alij quidem suadētes. alij dissuadentes. vicit autē sententia eorum qui lauare suaserūt. Itaq; etiam lauatus citra offensam est. ac modice cibatus. tum melius ei quā pridie venter concoxit. Questus autem est quod difficulter transglutiret. visumq; omnibus est propter vomitum, qui præter consuetudinem inciderat, vellicatam illi gulam fuisse. ac proide male se habere. Cæterum vt etiam secutis diebus symptωma permansit: constabat nobis omnibus ventriculi imbecillitatē esse sanatam. gulam autem esse perfrigeratam. Nec sane mirandum erat sicut potione illa, quod immodice calfactum erat ad mediocritatem est reuersum: sic quod mediocriter se habebat fuisse refrigeratum. Cæterum gulam eius nemo potuit sanare. sed vitio in vitium mutato, tempore interposito moritur. Aliū vero huic similem non paucis annis post, vidi. cum omnē ventris intemperiem discernere iam possem. Visum igitur est mihi statim maiore conatu refrigerandum esse. priusq̄ homo magis extenuatus: simile

Quadragenarius qui sicco & calido vētre laborabat.

De alio q̄ simili morbo laborabat:

Curatio eius.

De signis calidi & sicci Ventriculi, ut e D. Filippo Regio 1601 (et calidi et sicci — manuscript)

Ex.m Gals. n̄c cognouit hunc affectum.

Hystoria

Nota hanc affectionem Ventriculi et dici a Gal.o Imbecillitatem ut paulo inferius. q. et notauimus 8.o huius cap: V. omnis n. excedens qualitas imbecillas partes facere omnibus in confesso est. Hanc hystoriam citat Auerroes lib.o 7.o Coll: cap: 2.o

Transglutiendi difficultas insanatum s. affectum cui mors est subsequuta. Vide Am. Lus: VI. 49.

Vide 7.o aph: 59.

Difficultas transglutiendi in isto fuit ob refrigeratione Gulæ

* Doctior in hoc Galenus euadebat

quippiam priori ex refrigeratiõe pateretur. Tutius igitur visum est, primũ refrigerantia medicamenta quæ præcordijs imponuntur experiri. Quo facto æstus sane ventriculi est remissus. Cæterum homo suspiranti similiter respirabat. tanq̃ ægre totũ thoracem moueret. Quin ipse quoq; interrogatus talem quãpiam sentire se offensam fatebatur. Aduerti itaq; illi transuersum septum refrigeratũ esse. proindeq; abiectis refrigeratorijs: foui locum oleo calido. Cum autẽ respiratio statim naturalem motus sui ordinem reciperet: a fouendo destiti. Statui autem hominẽ longiore spatio moderate refrigerare. Ergo & quæ extrinsecus applicui infra magis imposui a septo vmbelicum versus recedens. & cibum potionẽq; omnẽ excepto lacte, sub fontanæ aquæ frigiditate exhibui. Atq; ita longiore spatio sanatus est. nusq̃ alibi offensus. Sciri tamen illud ante omnia debebit. vbi valide in ambab[9] qualitatibus immutata quæuis particula est: omnem eius actionem perire. nec facile quod sic est affectum ad suam naturã reuerti posse. Vbi vero altera tantum qualitas plusculum ĩmutata est, veluti nunc siccitatẽ finximus, reliquarum aliqua mediocriter se habet: vtiq; qui ita affectus est sanari potest. Proponamus itaq; rursus exuperare intemperiẽ calidam. huic autem adiunctam esse modo humiditatem: modo siccitatẽ. sed mediocrem vtrãq;. ac prius humiditatẽ. Hanc intemperiẽ minore metu aqua frigida curabimus. quando minime ex ea lædentur vicinæ partes. vt quæ mediocriter se habeant. Nã in siccis affectibus necesse est non ea modo quæ proxima sũt: sed etiam totum corpus gracilius reddi. Ventriculo autẽ ipso non dum siccato, vt nunc est propositum: nec totum attenuatũ esse corpus potest. Quare nec frigidæ potu lædi. Sicubi vero adeo vehemẽs caloris intẽperies ventrẽ occupet: vt vsq; ad cor ipsum perueniat: febricitare hominem necesse est. Quo minus mirũ est, si eiusmodi intemperiẽ maius periculum insequitur. sanatio tamẽ genere eadem est. tradetur autem, postea vbi de febrium curatione disseretur. Qui autẽ cum siccitate cõiunctus calor est: eadẽ genere remedia poscit. cæterum nõ adeo securus est refrigerantium vsus. propter eas quas retuli causas. Humida vero intemperies siue sola consistat: siue cum calore frigore ve coniuncta sit: omniũ facillime curatur. Et quoniã tres hæ intemperies creberrime ventriculũ affligũt, suntq; curatu facillime: harum curationẽ in memoria habent, quicũq; absq; methodo, hoc est via & ratione morbis medentur. ac ad alias eam intemperies vt dictum est transferunt. ignorantes videlicet plures esse. Sunt porro ipsius humidæ intemperãtiæ cum sola consistit, remedia; cibi qui citra valẽtem calefactionẽ refrigerationẽ ve siccent. præterea consuetæ potionis parcitas. Eius autẽ quæ cũ caliditate cõiuncta est;

Particula valenter in ambab[9] q̃litatib[9] mutata, omnem ei[9] actionẽ perire.

De intẽperie i qua superat calor cum humiditate mediocri.

De calida ĩtẽperie cũ mediocri siccitate.

De humida intẽperie. Erroris occasio.

Humidæ itẽperãtiæ remedia.

Humidæ intẽperiei cũ frigiditate.

astringẽtiũ & ciborũ et potionũ vsus. Sint autẽ & hi austeri sine calefactione. At eius quæ cũ frigiditate est cõiuncta, optima præsidia sũt: acria oĩa. quibus admisceri debebunt quæ acerba, sed citra manifestũ frigus sunt. Optimũ est & his psidiũ exigua potio. atq; ea vini cuiusq̃ insigniter calẽtis. cõstat autẽ id minime nouũ esse. Ad portionẽ vero eorũ quæ comesta & bibita sũt: etiã reliqua oĩa quæ foris applicãtur adhiberi debebunt. Et quoniã de his abũde tractatũ est: repetito rursus sermonis initio: capita ei⁹ colligemus. Calida ergo intẽperies refrigerãda est. frigida vero, calfaciẽda. Similiter humida siccãda. & sicca humectãda. Quod si p copulationẽ aliquã duarũ qualitatũ intẽperies cõsistat: miscẽda amborũ cõsilia sunt. ac quæ humida calidaq; est: siccãda & refrigeranda. quæ vero humida & frigida: siccanda ac calfacienda. Ad eundẽ modũ, sicca & frigida: humectanda ac calfacienda. sicca vero & calida: humectanda & refrigeranda. Scire vero licet omnium harũ pessimã esse inter simplices, siccam. in cõpositis siccã & frigidã. Atq; hoc loco finem habeant ventris intẽperies. quas scilicet extrinsecus nullus alit superuacuus humor.

Anacephaleosis.

Quæ pessimæ intẽperies.

De intẽperantijs cum humore.

Deiceps ad eas quæ ex eiusmodi quapiã occasione fiunt, stilũ cõuertã. Sæpe igit in ipso sinu ventriculi cõtentus humor, qui aut calfaciẽdi, aut pfrigerandi, aut humectandi, aut siccãdi, aut etiã horũ aliqua per cõiugationẽ efficiẽdi naturã optinet: intẽperiẽ creat. Interim vero & in ipsas ventriculi tunicas, vt ita dicam imbibitus. siue impactus. Ergo prior affectus, si semel constiterit: per vomitũ expurgatus facile quiescit. Sin rursus ex alia quapiã, vel alijs particulis humor cõfluit: diligẽter discerni indiget. Curatio vero post effectricis causæ cognitionẽ statim se exhibet. Dictum enim nobis est tũ alibi: tũ vero in ijs, quæ de differẽtijs febriũ scripsimus: cõfluere nõnũq̃ ex alijs in alias particulas id qđ in his redũdat. veluti ex capite ad oculos: Quo casu oportet curato eo qđ trãsmittit: dũtaxat firmitati pspicere oculorũ. quo videlicet eorũ quæ cõfluunt, minus prompte quicq̃ admittant. Ita igit et in vẽtriculi affectu oportet, vbi id qđ superuacuũ transmittit inueneris: omnẽ huc curã conferre. de vẽtriculo autẽ tantisper esse sollicitũ: ne quæ cõfluãt, prompte recipiat. Id qđ duplici (vt arbitror) ratione fiet. vna omniũ fluxionum cõmuni. quippe quæ ab astringentibus repercutiũtur. altera vero nõ minus ipsa quoq; omniũ partiũ, quæ ad bonã habitudinẽ reducuntur cõmuni. nẽpe ex ipsarũ tẽperiei mediocritate. Ergo primũ inspiciendũ totũ corpus est. an excrementosum, an plethoricon. i. nimia æqualium humorũ copia redundans: fluxionẽ ventriculi imittat. Secundo loco si id non videtur singulæ partes expendendæ. Atq; in toto quidẽ corpore ęstimãdo, tũ redundãtiæ: tũ excrementorũ notas, & ex opere

Si humor ĩ sinu vẽtriculi sit contentus

Ne pars q̃ cõfluãt recipiat dupliciratione caueri.

Inuestigatio eius qđ trãsmittit.

Austera

Adstringentia q̃ adhibenda

Acerba et Acria cõtra frigiditatem

CAP. X.

Quæ intemperies sint peiores

De Humoribus qui sũt ĩ ventriculo

CAP. XI.

Reperabuntur quando pars aliqua recipit humores ab altera parte.

Adstringentia repercutiunt

Plethoricũ q̃d sit.

Nota Partes ante totum nõ ẽẽ sanandas

de sanitate tuẽda: & ex libro de plenitudine didicisti. Super has tamẽ illa quoq; æstimabis, primũ quidẽ i mulierib⁹. an naturaliter nõ purgentur. mox in viris, an excretio aliqua consueta his retenta sit. Non nullis enim ora venarũ quæ i sede habent, vacuare sup̃flua sunt sueta. Alijs p̃fluens e naribus sanguis aut vomitus, aut alio quopiã modo i certis periodis, vas aliquod reclusum. Noui em̃ tum in ore: tũ in faucibus id multis cõtingere. Nõ desunt quib⁹ & per ventriculũ sanguinis expulsio certo tẽpore fiat. potissimũ ijs qui cũ vehementẽ exercitationẽ deposuerũt: a priore tamẽ victu nõ destiterunt. aut etiã artuum toto aliquo sunt priuati. veluti etiã Hippocrates indicauit. Sũt quib⁹ diarroeæ, & choleræ certis interuallis omnẽ corporis redundãtiam educant. Ab his illud æstimandũ quanã victus ratione sit vsus. vtrum ne frequẽti cruditate: aut satietate. idq; in ociosa vita, ac præcipue præter cõsuetudinẽ: an contra. Illud deinde perpẽdendũ, an aliud mẽbrũ corporis certo tẽporũ circuitu vexari solitũ, nunc nõ vexetur. Alijs enim articularis morb⁹, aut coxendicis, aut podagra. alijs cephalea, aut etiã fluxio aliqua, quæ in oculos vel aures p̃cubuit: nũc migrauit ad ventriculũ. Nõ paucis vero catarri, et coryze. i. distillationes per guttur et nares quæ assidue vexabãt: cõuersæ certo tẽpore in vẽtriculi loca sunt. His igit̃ oĩbus cõsyderatis si quidẽ ex minus momẽtaneis trãslatio facta est: quod superfluũ est rursus ad ea reuelles. Sin ex ijs quæ maioris sunt momẽti: ambobus simul cõsules. eũ semp̃ sũmouens affectum, qui fluxionẽ excitet. Fiet id si oẽs corporis partes ad bonã habitudinẽ reducamus. ac oẽs naturales expulsiones, fluxiles semper reddamus. Hæc quẽadmodum efficere possis: in opere de sanitate tuẽda est præceptũ. Nec illud latet si p̃pter æqualiũ in toto corpore succorũ redundantiã vẽter fluxione tẽtatur: totũ corpus vacuandũ esse. Simili modo si p̃pter mali succi abundantiã: hunc expellendum esse. Atq; hinc ad vẽtriculũ veniẽdum. Prorsus em̃ cũ plures iã dies delata in eũ superuacua sunt: aliquid vitij ex malicia eorũ cõtraxit. Itaq; nõ intẽpestiue qui ita laborat: absinthij potione vtetur. Sed nec quæ postea adhibẽda prouidentia sit, quoad pristinũ vẽtri habitũ cõparaueris: latere arbitror. Quippe si pro tẽperamento noxiæ fluxionis intẽperie aliquando laboret: corrigi nimirũ per cõtraria præsidia postulat. Facillimũ vero est eiusmodi noxã corrigere: vbi paucos durauit dies. Nã si desyderio ei⁹ qui curasset lõgiore spatio p̃mãsit: aliquãdo tunicæ ei⁹ malo succo iplentur. aliquãdo ipsa similaris earũ substãtia intẽperata nõ leuiter effecta: similis curæ indiget ei, quã prius de intẽperantijs in hoc libro retulimus. Reliquũ igitur est: vt exponam⁹ quẽadmodũ curari succus vitiosus debeat, qui in vẽtriculi tunicis est

Spontaneę excretiões variæ.

Hippo.

Catarri. Coryzæ. Fluxionũ curatio.

Vitiosi succi quẽ ventris tunicæ imbiberũt, curatio.

> Tunicarum vētris pharmaca quo usq; ptingere liceat.

receptus. Sunt porro ad eiusmodi affectus idonea pharmaca genere quidē ea, quæ modice purgant. sic vt eorū vis super ventris et intestinorū loca nō ascendat. aut si quid: vltra vasa tantum in mesenterio cōtingant. Speciatim vero quæ ex aloe cōponuntur sunt aptissima. Etiā si illa præsto nō sint: aloe ipsa. Hæc itaq; non elota valentius vacuat. elota vacuat quidē minus. sed roborat ventrē magis. Expedit ergo paratā habere, quā oēs medici picran. i. amarā vocant. atq; hanc dupliciter cōfectam. vtiq; ex aloe elota, et nō elota. Admiscentur autē huic cinamomū, & xilobalsamū, & assarū, et spica nardi, & crocum, & chia mastice. Sunto autē horū cuiusq; drachmæ sex. vnius aloes dragmæ centum. Præstantissimū hoc medicamentū est ad vitiosos succos. qui in tunicis ventriculi habentur. vtiliusq; est eo sicco ex aqua vti duum paruorū cochleariū mensura. vbi mediocriter ac medio quodā modo eo vti studemus. Nā maximus eius modus, ac absolutissim9 est, duorū nō vtiq; paruorꝝ. sed magnorꝝ potio. in aquæ tēperatæ cyathis tribus. minimus vnius parui. Vtēdum vero hoc tēpore, & ptissanæ cremore est. qui primus a balneo sumetur. Nā medicamē ei solito purgātiū medicamentorꝝ tēpore dabitur. Post id vero vbi modice inambulauerit, & modice se mouerit: de reliqua victus ratione nihil est imutandum. Sunt qui reponunt medicamentum, excipiētes id despumato melle. Et fit quidē ita durabilius. cætera non perinde ad ꝓpositos hoc loco affectus vtile. cū et minus ventrē roboret: et magis deijciat. Verꝝ quibus lenta pituita vētriculo infigitur: ijs prius exhibēda sunt, quæcūq; hanc dissecent. post deinde purgandū. Quod si ad vomendū sunt idonei: nō inutile sit per radiculā ex oxymelite vomere. Sin nec lētus humor sit: nec crassus: vtiq; abunde sit a ptissanæ solius cremore vomuisse. itē a mulsa. Quo casu sumēdum vtriusuis plus est: quā vel nutrimenti: vel etiā deiectionis causa sumeretur. Idoneum vero est, & si mulsa in qua incoctum absinthiū sit: bibatur. Nā id quoq; tenues succos quicūq; videlicet in ipsius vētriculi ore cōtinentur: cōmode deorsum impellit. Sane cōmunis est totus hic sermo qui de intēperie agit: cū sanitatis tuēdæ præceptis. ea scilicet sui parte: qua de parū firmis actionibus disputat. Non eṁ profecto ea: qua de perditis, aut vitiose functis agit. Quippe pars illa a sanitatis tuendæ cōtēplatione plane seiuncta est. Imbecilla vero actio prout magis minus ve talis est: aut ad sanitatis tuendæ: aut ad medēdi tractationē pertinet. leuiter quidē impedita ad priorē. grauius ad posteriorē. Discernitur vtraq; ex eo qd a cōsuetis actionibus obeundis ꝓpter noxæ magnitudinē vel desistatur: vel non desistat. Dictum autē et de his est in opere de sanitate tuēda. Quo vtiq; celerius transeunda eorū tractatio nūc est, prętertim

> Specialia remedia.
>
> Aloe elota et nō elota qd possit.
>
> Cōpositio hierę picrę
>
> Vtilius vtēdum picra sicca et cum aqua.
>
> Modus picræ.
>
> De picra cum melle et sine melle.
>
> Si lēta pituita vētriculo affigit.
>
> Mod9 ptisanæ et mulsæ cum pro vomitione sumuntur.
>
> Mulsa in q incoctum absinthiū sit.
>
> Quomodo imbecilla actio tū ad hoc op9 tū ad sanitatē pertineat.

omni methodo qua ventris intẽperies sint curādæ, iā perscripta. siue hæ firmius ei ex mora inhæserint: siue leuiꝰ. Nec vero illud latere puto: esse aliquādo mixtū ex tribꝰ iam dictis simplicibꝰ in ventriculo affectū. ita vt et ipsæ solidæ partes laborent, & mali succi ita ventri sint infixi: vt elui ex facili nequeant, et alij in interno eius sinu cõtineātur. Potest nãq; iterim fieri: vt primus cũ secūdo cõsistat. potest et secundus vna cū tertio. potest et primus cū tertio. sæpe etiā oẽs simul. Pro quibus methodum quā prius de vulneribus tradidimus, vbi oẽs affectus simul cõiuximus: ad memoriā reuocabis. Quam nunc quoq; apponere nõ sit inutile. Primum nãq; in eiusmodi cõplexu æstimabis a quo maxime discrimen ægro impẽdere videatur. Secundo loco quid, quæ ve ex his causæ rationẽ optineāt, & quid effectus. Tertio quæ sanari ante alia possint. & quæ nõ possint. veluti de vlceribꝰ, quæ vna cū phlegmonis cõstitere ostẽdimus. Vbi nãq; a quoq; affectuū nõ leue periculū instat: ad id qđ vrget: dirigi primū curantis cõsilium debet. Vbi aliud efficiens est: aliud qđ ab eo efficitur: ipsa causa spectanda. At vbi curare hoc fine illo nõ licet: ad id qđ ordo dictat, est respiciendum. Atq; i eo quidẽ curationis cõsilio qđ ab vrgente initur: affectus magnitudo perpendenda est. Ea triplex est. alia quæ ex læsæ actionis præstātia spectatur. alia quæ ex ꝓpria affectus essentia. et tertia præter has, quæ ex facultate, quæ læsum corpus gubernat æstimaẽ. In eo vero cõsilio qđ ex causæ ratione initur animaduertẽdum est. quidnā corū quæ cõiuncta sunt, augere aut gignere reliqua possit. Quæ rursus vel gignantur: vel incremẽtum ab eo accipiant. In eo vero qđ ordo præscribit: quid a quo, vel quid cū quo, vel quid post quid, sanari possit. Fingatur igitur in ventrẽ defluere ex cerebro superfluū quẽdā humorẽ frigidum. atq; eius occasione intẽperiẽ in ventre cõtractam iā esse. Qui potius malū iam succum per totū eius corpus media omnia similariū particularū spatia occupasse. In eiusmodi cõplicatis dignatione maius est intẽperies. ꝓpterea videlicet qđ ipsa tẽperies. ꝓpriæ vero essẽtiæ ratione quodcũq; vtiq; tale fuerit, circa ꝓpositū in sermone ægrum. Ac ponatur ad præsens maximus trium affectus esse succorũ, qui in tunicis ventris cõtinentur. Esto (si libet) vt idem quoq; affectus rosionis sensum faciat, atq; ex eo ipso animi defectum. & sudores quosdam cū syncopes dissolutione accersat. ita videlicet: vt quatenus supra vires est, reliquis sit maius. Constat igitur primā esse adhibẽdā curam: vt ei qđ vires resoluit, occurratur. Deinde qm̃ omniū maximū ꝓpriæ essentiæ ratione hoc finximus: vtiq; ad id primum te verteris, ac primū id sanes. Vbi id mediocriter se habuerit, ac neq; vires ãpliꝰ labent, neq; plurimū vitiosi succi in vẽtre sit: tū nimirū ad causam ac-

Varias esse ventris affectuū complexiones.

Methodus de cõplicatis affectibus repetita.

Triplex magnitudo

Exẽplum.

Rosio syncopen et sudores accersens.

cedes. illud pro cõperto habens, nõ posse ad perfectionẽ vllum affectum sanari, manẽte ad huc ipsa vnde natus est, causa. Ordo autẽ curationis, modo cõtraria inter se remedia, sicut in phlegmone, & vlcere indicat. (ostensum nãq; est quæ phlegmonẽ sanant, ea maius reddere vlcus): modo alteri affectui nihil nocet. sicut in ꝓposito nũc casu. Qui enim educit humorẽ, qui in sinu ventris continetur: is humorũ qui in tunicis cõtinẽtur alimẽtũ adimit. æque et qui cerebrũ ita sanat, ne quã sensibilẽ redundantiã creet: is veluti fontẽ fluxionis in vẽtrẽ destruit. In his ergo ordo curationis, cũ ordine causarũ cõsentit. quãq; in alijs dissentit. Cæterũ quod ex magnitudine spectatur: id distingui prout dictum est, debebit. Ac primũ quidẽ id agẽdum est: vt ei qđ maximũ est, propriã medicamentorũ materiẽ accõmodes. Deinde pro causarũ ordine, totũ cures. Etenim cũ neq; copia notabilis excremẽtorum in vẽtre sit: nec eorũ quæ in capacitate eius cõtinẽtur: nec eorũ quæ in tunicis, sed neq; rosio quæ viribus officiat: tũ omniũ primũ sanãdum ipsum cerebrũ est. Ab hoc sinus ipse ventris vacuandus, extergẽdusq; est. Postea ipsæ tunicæ expurgandæ. Postremo intẽperiei est medendum. Dicta vero prius sunt cuiusq; horum medicamẽta. Itaq; nec prolixus habẽdus ad huc sermo est. sed finis iã libro ĩponendus. Omniũ eñ reliquarũ partiũ intẽperies similiter ijs, quas in ventre proposuimus sanabuntur. Semp eñ cõparandum remedium est: qđ sit affectui cõtrariũ. ac illi remediorũ indicatio, quæ a laborãtis natura sumitur, adijcienda. de qua dictum in superiorib⁹ iam est. dicetur tamẽ in sequẽtibus vberius. Necessum vero erit & nunc paucis de ea mentionẽ facere.

Ordinẽ curationis aliquando vni affectui nocere, aliqñ nulli.

In his consentit ordo causar. cum ordine curationis.

Curatio tota brevis ordinem respicit

Intemperies contracta postremo loco curatur.

De indicatione cõducentiũ varia.

CAP. XIII

Prima quidẽ indicatio a laborãtis loci tẽperie sumitur. quæ calfaciendi, refrigerandi, siccandi, vel humectandi, vel aliquid horũ coniunctẽ cũ alio faciendi, mensurã præscribit. Secunda ex eo sumitur, quod actio eius oibus aĩalis partib⁹ sit cõmunis. aut quod cõmunem virtutẽ nũc sumministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta ab ipsius positura. cuius portio est ad vicinas aĩalis partes societas. Tum præter hæc oĩa ipse sentiẽdi, vel acrimonia, vel hebetudo. Ac dicetur quidẽ in sequẽtibus de singulis horũ latius. nunc paucis ea transcurramus. Quæcũq; calidiores natura partes ex frigore laborant: hæ & liberalius: & diutius calfieri postulant. Sicuti etiã quæ frigidiores natura sunt. si ex calore laborẽt: refrigerari. Et sicciores, si ex humiditate male habeant: siccari. Ad eundẽ vero modum & humectari, quæ humidiora naturaliter sunt: vbi ex siccitate laborant, tũ vberius tũ diutius postulant. Quippe eatenus redeat ad naturã eorũ quodq; necesse est: quatenus a natura recessit. ac veluti quadam via retro feratur. quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est trãsmutationi. Cõtra vero pars

Prima conducentium indicatio. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

Indicationes desumptæ ex partibus similaribus et organicis locis quinque sunt.

Methodus curativa nihil est aliud retrogressio.

Indicatio est
- à Temperie partiu
- ab Actione quæ conducit
  - omnibus partibus
    - primario et nũo
      - ut vita servet. — Cor
      - ut servet. motus et respiratio — Cerebrum
    - secundario ut
      - Jecinoris pro nutriendis partibus
      - Ventriculi pro preparatione alimenti
      - Renum et Vesicæ pro expurgandis excrem.tis
  - paucis — ut aspera arteria
  - Uni — Unaquæq particula
- à Figura
- à Situ
- à nobilitate sensus

quæ calidior natura est, si calido morbo ægrotat: exigua breuis ve tẽporis refrigeratione eget. Sicut quæ frigidior est: calfactione. Ad quẽ modum in humidis quoq;, et siccis se habet. Si quidem breuis est in eiusmodi, in id quod præter naturã est, lapsus, et rursus in id quod secundum naturam, reditus. Vnde etiam minus periclitantur quicunq; cognato naturæ suæ morbo laborant. Nõ latet vero et quod sicubi cõiugatæ intẽperies inciderunt: eatenus hæ reduci ad naturã postulant: quatenus a natura recesserũt. Atq; ita quidẽ a tẽperamẽto laborantis partis auxiliorũ indicatio sumitur. Ab eo vero quod actio ei⁹ omnibus animalis partibus vtilis sit, aut paucis quibusdã, aut vni sibi: i ijs intẽperiei generibus, que absq; humore infestant, vtiq; nihil ex hac indicatione sumit̃. Nã et refrigerari, et calfieri, et siccari, et humectari, et per cõiugationẽ quiduis horum pati, singulæ particulę pro morbi portione requirunt. In ijs tamẽ quæ ex humoribus sunt ortæ, si particula soli sibi inseruiat: audacter vacues licet, prout affectus suadebit, sed tamen etiam virtuti attentus. Sin necessarium opus eius sit oĩbus animalis partib⁹, veluti ventris et iocinoris: nõ leuis habenda sollicitudo de robore virtutis est. ne hanc, magna semel vacuatione vsus dissoluas. Est porro cõmune opus, & venarũ, & arteriarũ & cordis, et thoracis, et renũ, et vtriusq; vesicæ. tum eius quæ lotium excipit: tũ quæ bilem. cum vasis etiam, quæ ab vtraq; procedunt. Cerebri vero opus cũ sani sumus ad voluntarias actiones necessariũ est. ijs scilicet instrumẽtis quib⁹ eiusmodi actiones obimus. Cum ægri sumus necessariũ non est. nisi ijs tantũ quæ ad respiratũ sunt deputata. Reliquorũ vero organorũ actio certe non est. ministeriũ tamen est ad vitã necessariũ, veluti pulmonis et asperæ arteriæ et faucium. Ergo ex eiusmodi particulis q̃ primũ vacuare redundantiã licet, prout volueris. Ex vẽtre vero, & iocinore vtcũq; vacuare nõ licet. sed cũ cautione. vt ne qd virtuti officias. Qm̃ autẽ nõ par est actionũ dignitas ad ægros seruãdos, sed aliæ magis his: aliæ min⁹ salutares sũt: vtiq; ad portionẽ actionũ dignitatis, etiã cuiusq; ptis ꝓspiciẽdũ est robori. Maxima igit̃ est cordis officij dignitas. atq; ægrotãtib⁹ maxie oĩm necessaria. Cerebri vero ad vitã qdẽ par est momẽtũ. nõ tñ par robur ei⁹ ĩ ægrotis reqrimus. Cũ necesse oĩb⁹ nõ sit neruoꝝ, ac musculoꝝ opa vti. Itaq; abũde fuerit, si tãtũ ei⁹ seruatũ sit: quo respiratiõis mun⁹ sit obeũdũ. At vero iocinoris opus oĩb⁹ particulis pnecessariũ est. nõ tamẽ adeo saltẽ ppetuã necessitatẽ habet: sicuti ipsius cordis. Ad portionẽ autẽ iocinoris, etiã vẽtris opus se habet. Intelligẽs ergo oĩm particularũ, tũ functiones: tum vsus quos in alijs cõmentarijs tradidimus: haud difficulter inuenies, quatenus cuiusq; robur custodiri oporteat. Ad eũdem vero

Min⁹ piclitari eos qui cognato naturæ suæ morbo laborent.

Vbi indicatio quæ a ptis officio vt cõis est, sumit̃ locũ habet.

Quarꝝ ptiũ necessariũ est opus.

Quarũ etiã cõe opus.

Quaten⁹ cerebri opus necessariũ sit.

Quorũ actio nõ est sed ministeriũ ad vitã necessariũ.

Officiorũ cordis cerebri iocinoris et vẽtriculi collatio.

Quæ ptes virtutē reliquis suppeditent.

Indicationē a figura modū vacuādi docere.

Variæ ptes quæ modo vacuentur.

Catoterica

Indicatio a situ qd doceat.

Quid ptis societas docuerit.

Sit^9 quarū dā partiū.

Iecur paluum & vomitum purgari, vnde intellectū.

Quæ acuti hebetis ve sensus sunt quæ medicamenta ferant.

modum, et quæcūq; partes alijs authores facultatum sunt: harū quoq; robur seruare decet, pro facultatis earum vsus portione. quo videlicet illis animalis partibus subministrent. Sane de his particulis illud arbitror didicisti. Cerebrum neruis ac musculis, Cor arterijs, Iecur venis, suppeditare virtutem. A figura vero indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, suggeritur. ad hunc modum. Venter vomitu deiectioneq; inanitur. Intestina deiectione tantum, sicuti etiam iocinoris caua. Renes vero, et vesica, ac iocinoris gibba, si multo vicioso succo sunt refecta: per deiectiones et pharmaca deiectoria, catoterica græci vocant, expurgantur. Sin modico: per vrinales meatus. Cerebrum vero per palatum, et nares, et aures. Pectus, et pulmones per asperā arteriam, et fauces. A situ indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies: tum ad succorum vitium, sane non leuis. Nam qui per summa corporis intemperie laborant: ijs medicamenta quæ intemperies requirit applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies est: in his rationem interualli inibimus. Si enim medicamentis his vtere, quæ intemperies requirit: vtiq; multo imbecilliora: q̄ pro vsu tuo, ad locum peruenient. Iam ad vacuationes quoq; non nihil situs indicat. dum societatem laborantis particulæ cum alijs docet. Nam nisi illud compertum haberemus, quod cauo iocinoris subijcitur ventriculus et ieiunum, tum quod ieiuno ipsi tenue intestinū succedit, id vero colon excipit, ac colon, quod appellant, rectum: vtiq; inuenisse illud non licuisset. quod iecur, et per aluum: et per vomitum expurgari possit. Cæterum aptior fit prior vacuatio. tanq̄ vsu iam callentibus intestinis, iocinoris superflua tolerare. Non spernenda vero indicatio est, et ea quam sensus partium acuitas hebetudoq; suppeditant. Quando omne medicamē contēnunt quæ tardi sunt sensus. etiam si non leuiter rodant. At quæ acuti sunt sensus: eorum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur has nec cōfertim: nec semel valentibus auxilijs mederi tentes. sed tuto potius in tempore. At vbi tardus est sensus: in his etiam celeriter obire quod iustum est licet. semel vsis remedio, quod sit idoneum. Verum quod supra dixi de horum indicatione latius disceptabitur in sequentibus. Idq; eo præcipue loco, quo de tumorum præter naturam curatione agemus.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER OCTAVVS.

Qvemadmodum vero febres quoq; non secus quam alij morbi qui ex intemperie in nobis consistunt, quosq; in præcedenti libro narraui methodo curentur: tempestiuum nūc dicere videtur. Quod igit Eugeniane charissime simplicium ac primarum partium (quas aristoteles similares vocat) natura, ex calido, frigido, humido, et sicco inter se mixtis constet: vno volumine ostendimus. in quo de elementis secundum hippocratem disputauim⁹. Quod vero ex eo quod hæc calidior sit, illa frigidior, vel humidior, vel siccior, vel simul horum aliquib⁹ copulatis affecta, simplices ac primæ particulæ inter se differant: id in libro de temperamentis est assertum. at in libro quo de morborum differentijs agitur, duo in vniuersum esse morborum genera quæ in simplicibus animalis particulis oriantur docuimus. alterū quod etiā secundis & compositis & instrumentalibus sit cōmune (vocauimus autem id vnitionis solutionem), alterum ipsarum peculiare. quod in calidi, frigidi, humidi, & sicci intemperie consistat. esse autem ex intēperantijs ipsis, quæ quidem in vna sunt contrarietate: simplices, quæ in ambab⁹, compositas. In ea itaq; quæ est inter calidum et frigidum oppositione, duas esse simplices intēperies. alterā vbi quicq; tanto efficitur quā erat, calidius vt eius ledatur actio. alterā, vbi pari modo inualuit frigidū. In ea vero oppositiōe quæ est inter humidū et siccū, alteras etiā geminas. nēpe humidā et siccā. copulatis vero iuicē simplicib⁹: alias existere quatuor. humidā et frigidā, humidā & calidā, siccā et frigidā, siccā & calidā. Traditæ vero sūt et causæ quæ has itēperies generēt, i alio libro. in quo morboꝝ causas reddidim⁹. sane vn⁹ qspiā morboꝝ est, qs itēperies creat, et febris. vtiq; cū adeo imodice auctus calor est, vt et hoīem offēdat, et actionē ledat. Qñ si neutrū adhuc efficiat, quātuuis sit hō nūc q āte calidior: nōdū tñ febricitare eū mōstrauim⁹. Qm aūt qcqd ꝑter naturā i nobis orit, siue speciale nomē sortitū sit, siue gñale, id extra corp⁹ nō est, sed tū pleuritis, tū phlegmōe, tū morb⁹, tria simul i vno cōsistūt corpore, verbi gratia Dionis, idicat autē et horū quisq; ꝓpriā indicationē, æque ꝑfecto vt ei⁹ q maxime

Febris qd.

De Diarijs Febribus in hoc lib.° agitur

Q° cibanda sunt corpora picrocola si febricitent

De febribus Diarijs agit.ur in hoc lib.°.

et de Aluo cum diarrhoea ut dura multa i hoc lib.° habes

Item de Affectionibus ventriculi

Intemperantie ut simplices ut composite.

Febris est morbus ex intemperie ortus.

Hoc lib.° plures habes febrium diariarum species, p.a e illa que fit ex stipatione cutis in natura biliosa: 2.a fit ~~in temperam.to~~ ob putredinem humorum in temperam.to bilioso et calido et sicco. 3.a species quam recenset Gal. fit in temperam.to bilioso calido et humido

Has febres unicam habere accessionem dicit Gal. in princ.° q.m quam accessioné una die ad minimum durare, posse dicit eas in aliud genus febrium transire asserit, et et in acutas conuerti.

omnium specialis est ipse differentiæ: ob hæc vtilius visum est seorsum de febrium differentijs tractare. Quo omnibus prius præparatis, sermo nobis hoc loco citra omnem eorum qui parum recte de ijs scripserunt, refutationem absolueretur. Reuocemus igitur ad memoriam discriminis earum capita. Quo propriam ex vnaquaque indicationẽ sumamus. Est igitur vna earũ differẽtia illa in qua causa ad huc adest .febrim creans .aut febri excitata, iam desijt. Altera vero qua vel vt græci loquũtur, Hectica febris est quæ iam facta est: vel etiã vt aliquis eorundem dixerit, Schetica. Nam quoniã eos affectus qui facile discutiuntur, enschesesi græce vocant qui tales non sunt en exi: concedendum est dilucidioris doctrinæ causa, etiã febriũ ipsarum eas quæ ægre discutiuntur, hecticas. quæ facile scheticas nominari. Dicẽdũque febriũ alias facile solubili affectu esse, perinde vt percalfactum i sole lignum. alias difficile solubili. Veluti quod igni eatenus excalfactum est, vt iam accendatur. et fumũ edat. Hæ sunt primæ febrium differentiæ. Quas vbi cum summis primũ indicationibus iunxerimus: mox ad magis illis speciales veniemus. Prima enim omnis febris indicatio veluti a morbo est. ablationẽ eius præscribens. Secunda vero ceu abs tali est morbo. quæ non absolute sublationẽ, vt prior, sed certam quandam sublationem indicat. Nam cum febricitantes ex intemperie laborant: necesse est sanationem quoque eorũ intemperantiæ depulsionem esse. Omnis autem excessus per contrariũ excessum sanatur. Etenim id quoque ante est ostensum. Quare febrilis quoque intemperantiæ excessus, per contrariũ excessum sanabitur. Est autẽ febrilis intemperantiæ excessus in caloris abũdantia. Huic ergo ad temperamentum via erit. per id qđ refrigeret. Itaque si iam præsens febris est, sed causa quæ eã excitauit iam desijt: huc tantum sanandæ eius cõsilium dirigitur, vt refrigeretur. Quare quærenda nobis talis materia est, quæ cũ redundante calore paria refrigerando faciat. At si in generatione adhuc febris est: causa quæ eam accendit submouenda est. Sin pars eius iam genita est, pars in gignendo: vtrique cõsulendum est. Primũ quidẽ submouendo quæ eam accendit causam, deinde extinguendo quæ ab hac accensa est, febrem. Ergo nisi quis ad vnguem memoria teneat, & quæ causæ febres generent, & in quo cuiusque corporis affectu: is nunquã methodo febri prospiciet. Dictũ nanque est in ijs corporibus meatuum constipationẽ febrem excitare, in quibus quod transpirat halituosum non est. Quod atmodes græci dicunt. Cuiusmodi visitur in ijs qui boni sunt succi, Sed mordax et acre fumo fuligini ve non absimile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci et temperata lauatio. tum frictio quæ rarefaciat. et exercitationes modicæ. &

Printed marginal notes: Cur alibi de febrium differẽtijs egerit. — Differẽtiæ febriũ pme. — Hectica. Schetica. — Prima febris indicatio. — Secunda febris ĩdica. — Quæ necessaria febrẽ curanti. — In qb9 meatuũ stipatio febrim excitat. — Atmodes. — CAP. II

Handwritten notes: Indicatio prima e ablatio. — Indicatio secunda e talis ablatio. — febrilis excessus est calor. — cum olei infusione. — Lauatio frictio et exercitatio ut rarefaciant.

Febrium curatio respicit tria

Febrem: in tali casu conuenit curatio tantum. — Causam febris: conuenit prouisio et inhibitio. — Vtrunque simul: conuenit opus mixtum ex curatione et prouisione

victus qui dulces efficiat succos. Aduersissima vero sunt lauatio frigida et aluminosa. & lauationis abstinentia. et exercitatio acuta. et frictio vel plane nulla, vel dura. et victus mali succi. et vigiliæ. & ira. & tristitia. & cura vstioq; in sole. & fatigatio. Verum de reliquis post dicam. De stipatione vero meatuum vnde digressus sermo est liquido scire licet: solam eam si reliqua omnia desint, accendere febrē posse. Si itaq; eiusmodi naturas a conuenientibus sibi lauationibus prohibeas: protinus febricitāt. Vidisti autem profecto quo tempore Romæ nobiscum egisti, aliquos ita laborare. In quibus qui mirificā diatriton transmittere eos in cibi inedia censent: ipsi difficillimas febres faciunt. Quando protinus in primæ accessionis inclinatione, in balneū eos ducere oportebat. Ibiq; sinere crebro si vellent, nedum semel aut bis lauare. Ego nanq; reliquis omnib⁹ omissis. eum tibi in memoriā reuocabo, qui in aquis aluminosis quæ Abula vocant, est lauatus. Ac ex eo cute densata: post incepit febricitare. Quippe satisfacietis ꝑ claritate sermonis nostri veluti exemplum. Sane hominē inuisebant medici quidam nō incelebres. Alter Erasistratius, Alter methodicus. visum autem est ambobus hominem a cibo cōtinere. Quod tamē nos cum post illos digressos superueniremus: nō permisimus. Sed statim in balneum perductum, et tepenti oleo largissime perfusum, tū blandissime perfrictum, quā plurimū temporis in calidi solij aqua versari iussimus. Mox egresso, ac frigida ex consuetudine vso, tū syndone cooperto, considere paululū ad vires recreandas præcepim⁹. postea, denuo in balneū perducto, ac rursus similiter tum vncto, tū perfricto, ac in calida morari iusso, dein rursum educto ac frigida merso detersoq;: exhibuimus cibum. Protinus quidē vt egressus est, atq; aquā bibit: Ptissanæ cremorē. dein paruo interuallo lactucam. Ac post hanc ex simplici albo iure, piscium aliquid, eorū qui molli sunt carne. Cuiusmodi saxatiles sunt omnes. et aselli. Porro non alienum sit quo nihil narrationi desit, omnia recensere. Tempus anni erat, quo hæc agebant, paululū post caniculares quos vocant dies. Homo ipse circiter quiq; et triginta ānoꝝ, colore nigello. et habitu corporis gracili. atq; hirto. tū q tangentib⁹, etiā cū valeret, manifeste calorē exhiberet mordentē. Vrinas quoq; habuit abunde flauas. Ac si plusculū cibo abstineret, etiā mordentes. Aluus assidue sicca erat. Tū quæ excreuit, exigua acriaq; et sicca. Mores animi ad irā et cogitationē ꝓpensi. Ipse pauci omnino somni. et qui ꝑpetuo de vigilijs quereretur. Hic quodā loco, quo negotiorū gratia cōcesserat: Abulis quæ haud longe aberant vtebatur. Septima (vt aiebat) diei hora. ac ter quaterq; se lauit. Salubriter sibi consuluisse ratus. Hinc quoq; vbi rursus in agrum se re-

Quæ contraria.

De meatuū stipatione.

De eo qui i abulis est lauatus.

Curatio.

Narratio a capite repetita.

Abula.

Hystoria Curatiua

cepisset, ac cibum sumpsisset, & paululum indormisset: venit ad vrbem sero vespere. Vbi destitutus idoneo balneo, nocte febricitauit. Cum autem tertia fere diei hora contemplati eum medici essent: iusserunt non eum modo diem: verum etiam posterum totum per inediam transigere. Quo tertiæ diei noctem obseruarent. Atq; his dictis abierunt. Nos tum lauato, tum vt prædictum est cibato: ministris præcepimus, si medici vesperi venirent, quiescere hominem dicerent. eosq; statim remitterent. ac postridie mane redire iuberent. Vt vero abierunt: rursus hominem simili modo lauatum, ac cibatum, his ipsis quæ egimus, dormire probe fecimus. Accedentes autem mane postridie medici: censuerunt etiam eo die cibo illi abstinendum. Etiã si quam maxime sine febri prorsus esset. Illo vero promittente quod iuberent: scis quãtus illis digressis risus sit excitatus. Quem nos paulo post superuenientes deprehendimus. Non fugit vero, nec quomodo cum laborante ipso sit actum. Nam quoniam inquam cum valeres, bis lauare solebas, ac medici cibum tibi omnino circuncidunt: nec illis iure in totum obsequendum esse, et aliquid eorum quibus per sanitatem es vsus imutandum arbitror. Eo vero putante me suasurum, vt lauaret quidem, sed non bis, tum paratum se affirmante quicquid iusserim exequi: ergo inquam neq; inediam tolerabis, neq; lauabis bis. (Siquidem et laborasse mihi videris iam triduo et calfactus vehementius a sole fuisse). propter igitur laborẽ inquam et vstionem, vnam te adijcere lauationem ad duas oportet, ac ter mihi audientem lauari. Quoniam id mihi pollicitus es. Ille subridens dura inquit imperas. Cæterum quoniam stare pactis est iustum: faciam quæ iubes. Quæ vero medici post hæc egere: nosti plane quãto erant digna risu. Bis iam lauatus fuerat. pransusq; dormierat. Cum circa occasum solis ministrorum quispiam adesse medicos nunciat. Hic vero febricitare se simulat. Ac veste circundatus inuolutusq;, quo minus bibisse vinum deprehenderetur: amico cuidam mandat, medicis si quid percontentur, pro se respondeat. Erant autem de more vbi inuolutum curiose hominem, etiam cum capite viderent: primum illud solenne ipsis rogaturi. Quota hora accessio inuasisset. Cum autem amicus respõdisset, ferme ne vnam quidem integram ex quo cœpisset intercessisse horã. cũ horrore ne an frigore cœpisset, rogant. Eo cũ horrore respõdente: tangunt hominẽ iam corpore propter risum & operimẽtum madẽte. Itaq; vbi hominẽ laudassent, qđ sibi obtẽperasset, nec quicq̃ ãte tertiæ diei accessionẽ deliquisset: ob id ipsum iquiũt nũc te deseruit horror. Estq; sudoris indiciũ. ac multa humiditas circa cutẽ. Quæ haud quaq̃ euenisset: nisi inediã tolerasses, et triduũ trãsmisisses. Iussis igit̃ pro-

Iocus galeni ex paraproidocia.

Pichrocole naturæ quantopere lædant: ob inediam nō solum per febres sed et p sanitatem Vide et librum x

pinquis si quæ guttulæ illi manarent, diligenter detergerent, ne frigore officerent, tum mane se redituros præfati: discedūt. Ne tum quidem post sudores, iusso homine nutriri. Visæ nanq; sunt illis noctes eo tempore breues. Vtiliusq; esse postridie mane nutrire. Digressis igitur ipsis: perfusus sudore iuuenis, ita vt inuolutus vestibus fuerat in balneum cucurrit. ac tertio lauit. et similiter est cibatus. Postridie priusquam aduentarent medici: egressus domo dedita opera est. ne se deprehenderent. Itaq; cum paulo post venirent, & egressum intelligerent, mirati inter se sunt, quid tandem hominem egredi subegisset. iam bidui passum inediam. Ergo si hoc vno male affecti ab eiusmodi medicis ægri essent, quod pluribus diebus in cubilibus detinentur, cum liceret sine intempestiua hac inedia, multo citius ad consueta vitæ munia redire: erat profecto vel id pergraue. Verum longe grauius est quod accidit. Cū enim memoratæ naturæ vbi sub tali victu regun tur, grauissimis occupentur febribus: qui hunc iniungunt medici, nihil mihi a carnificibus differre videntur. Non enim veluti qui humidi ac boni succi sunt, vbi in febri diaria transmittere mirificam diatriton coguntur, vnum id tantum patiuntur incommodum quod frustra cruciātur: sic etiam naturæ iam comprehensæ. Imo ex longiore inedia accerrimis acutissimisq; corripiuntur febrib9. A quibus promptus est in hecticas transitus; atq; ab his rursus in torridum marasmum. Aut si os ventris facile iniurijs patet: in eum qui syncopen. i. animæ defectum infert. Audisti enim subinde nonnullis talium medicorum dicentem me, licere ipsis euidenter intelligere, quantum mali cōmittant, dum eiusmodi naturas in inedia custodiunt, si velint dum sani omnino sunt, biduum eos inediam iubere tolerare. Cernent enim illico febricitantes, idq; ob nullum profecto aliud, quam famē. Siquidem cui nec suberat prius quicquā in corpore, qđ grauaretur, nec quicquā illi interim accessit extrinsecus noui: is plane ex inedia febricitauit. Quando enim vt dictū est, non vnus alterue, sic intēperatorum, sed plane omnes vbi inediam tolerarunt, & balnei solio abstinuerūt, febri corripiuntur, ne vel leuis quidē amplius relinqui nobis suspitio potest, quasi ob aliud qppiā, & nō iediā febricitarint. Quib9 nanq; in corporis temperatura siccum præualet humido, & calidum frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est, ac reliquis tribus intemperamentis, quæ hoc sunt minus calida, tactu calidior aduertitur. plurima quoq; his flaua est bilis, vrinæq; ac deiectio bili satura. et pulsus magni. et somni leues. et pauci. et animi impetus vehemens. Ergo recte horum hippocrates tum generalē victus formulam, cuiusmodi esse conueniat, tum quot, ac qualia symptomata

Ex diatritariorū præceptis qtū mali interi succedat.

Medici Carnifices q dietam triduanam imponunt ægrotis, præcipue ijs qui sunt biliosæ naturæ: adeout hectica sequat: febris

Syncope in istis prouenit qa ut plurimu istis pichrocolis inquā in accessionū principijs bilis confluit ad os stomachi: famem facere pe febrem in corporib pichrocolis et dū sani sunt.

Calidæ et siccæ intemperiei notę Hippocratem pposit intēpamēti vict9 formulā, et symptomata docere.

Notę et signa intemperiei calidę et siccę.

ut contingit Bartholomeo Caillis quem nos curauimus ut hic Galen præcipit in Vito Dicimo meo Collega abandoilli quando aduentabat accessio et hiāne a quo mihi nimie et vennillis ipius affecti et sacrū cum pane madefacto in uino granatorum [illegible]

Hæc cā uehementissima ē mortis Cammillo fratre meo dulcissimo comperio et optime dignosco obijt. n. anno 15[illegible] 18: die Julij, grauili habitu prædito: in syncopem prono. qq passus est inediam illam detestabilem

ta in eiusmodi homines incidant, non solum vbi totum diem in cibi inedia transegerint, verum etiam vbi altero cibo, qui pro prandio datur abstinuerint prodidit. Quippe in sexto de populatim grassantibus morbis ita iquit In calida natura refrigeratio. aquæ potio, quies. In libro autem de acutorum victu quem aliqui Cnidijs sententijs adscribunt: cum de ijs disputat, qui solitum prandium dimittunt: etiam huius naturæ hominum meminit. Picrocholos eos græce quasi amaræ bilis homines. ab redundãte scilicet succo nominans. Habent vero eius verba se ad hunc modum. Sed et qui bis die comedere consueuerunt: ij si non prandent, ægrotant. Tum imbecilli fiunt. ac timidi ad quoduis opus. Præterea cordis dolorem sentiunt. Siquidem suspensa illis viscera videntur. et calidum pallidumq; mingunt. & deiectio vritur. Sunt præterea quibus os ventris amaricat. oculi cauantur. tẽpora saliunt. & extremæ partes frigent. Hæc vbi prædixit: mox alia quædam, tum de cena, tum de nocte, ad finem sermonis ait. Huiusmodi notæ homines quos picrocholos vocat tum vnicum i die victum, tum inediam, quã alios homines difficilius ferre. vnam nimirum in eo libro exponens partem, eorum quæ in sexto epidemion monuit in vniuersum. Nempe quod ad victum spectat. Nam refrigeratio quam calidis naturis suasit: efficitur, cum ex alijs; tum non minime ex cibi exhibitione. Qui nãq; originalem temperaturam parum moderatam habent, horum insitum calorem, si squalens acerq; est, cibi mitiorem minusq; mordentem reddunt. Sane illud non latet et boni succi, et exquisita debere esse, quæ his exhibeantur nutrimenta. Non tamen ea quæ boni succi propterea quod exiguum huiusmodi substantiæ in se habent, nominentur, ac nutrire nequeant, Imo quæ vtile plurimum in se contineant. Sunt nanq; et maluæ, et brassicæ, & betæ, & lactucæ, et deniq; omnia olera & fructus, nutrimenta. Cũ substantia in his habilis ad alendum contineatur. Verum sicut in his exiguũ est quod nutrit, non exiguum quod est inutile, ita in pane puro, et ouis, et carne, et alica plurimum est quod nutrit: minimum quod est inutile. Quod si id quod admixtum inutile est præter quam quod non nutrit. etiam acrem, aut acutam, aut acerbam, aut amaram aut deniq; vitiosam quãpiam qualitatem habet: non modo non proprie nutrimenta sunt: sed etiam medicamentosæ facultatis non parum in se habent. Expedit igitur tales homines illis nutrire cibis, quicũq; nec medicamentosam vllam sensu perceptam vim habeant. sed nec ipsum quod nutrit plurimũ. Quando hoc quoq; si exuperat, vitio non caret. Principio nãq; nec quæ in ventriculo eorum agitur, concoctio est exacta. Nec si vẽtriculus eorũ superet: quæ in venis obitur, est absoluta. Nec si isthic

Hippo.

Picrocholi

Refrigeratio interim ex cibi exhibitione.

Qualia cẽ debeant propositi intẽperamenti nutrimẽta.

Medicamẽtosum nutrimẽtum.

Picrocholos nõ optime cõcoqre

Triplex cõcoctio.

haud magnus sit error, saltem tertia quæ singulis partiũ propria est: facile in omnib⁹ illis ex sententia respõdet. Cõueniet profecto huic, et vt frigidũ, humidũq; quodãmodo ei nutrimentum exhibeas, vbi corpus tum calidius tum siccius solito est redditum. Quare cõmodissimus huic est ptissanæ cremor. ad vnguẽ coctus, in quo nullũ sit superfluũ condimentum. Vtpote qui et refrigerare, & humectare, ac sine siti seruare hominem potest. Cũ eo quod nec halituosum, nec humidum, nec siccum detinet excrementum. Voco halituosa, quæcunq; per cutim foris effluere sunt apta. Humida quæ per vesicam. Sicca q̃ per aluũ. Quippe a vincenti in singulis eorum substantia, nomina imposui. Quod autem nullum horum retinebit ptissanę cremor, manifestum est. Quæ enim alui deiectiones sunt, eas astringentia retinere solent. Quæ per vrinas et vniuersam exeunt cutim, hæc detinẽt ea quæ exiguis meatibus inherent. Emplattomena vocant. Præterea quæ valenter astringũt. Ea stryphna græci vocãt. Ptissana vero, nec exiguos cutis meatus obturandi, nec astringẽdi vim habet vllam. Ac quod non astringat quidẽ, vel gustus ipse docet. Cui⁹ vnius est, quod astringendi vim habeat discernere. Quod vero nec cutis meatib⁹ lẽticia crassitudineve sua inhereat. Id vero ratiocinari ex reliquis eius effectibus est promptum. Nam siue sordidũ corpus extrinsecus ptissana defrices: vtiq; sicut aphronitrũ et mel deterget. Siue ex vẽtre educere mediocrem pituitã velis: nihilominus mulsa, vtilẽ ptissanæ cremorem experieris. Additum tamen in dictionem est (mediocrẽ) quoniam si multa, & vehementer glutinosa, et crassa pituita sit: hanc radicula ex oxymelite non mulsa, aut ptissana detergere est habilis. Est sane & aqua mulsa ad omnes ante dictas expulsiones idonea. Verum nec sitim restinguit, vt ptissana, & in amara bili abundantibus naturis facile vertitur in bilem. Optimũ igitur (vt prædiximus) in eiusmodi temperamentis nutrimentũ est ptissana. Proximũ ab hoc, alica. Cui paululum aceti sit adiectum. Tertiũ quæ sine aceto liquida est, non crassa. Qualem nonnulli præparant adsimilem pulti. Iniecisse vero huic & cocti aliquid porri satius est. Nam quod tum anethi, tum salis aliquid necessario habebit, neminem latet. Quinetiam in furno coctus panis, vtilis est cibus. Sicut etiam e piscibus, saxatiles omnes. Nec ipsis minus aselli. Nisi si prope lacum, aut magnum flumen, quod in mare decidat, depasti: humidam magis glutinosamq; habeant carnem. Proxime asellos sunt solea, & torpedo. Itemq; lupus, & mullus. Post mugil e pelago. Omnis autẽ piscis deterior est, qui prope lacum, qui mari coniungitur, aut magni fluminis hostium pascit. Ex volatilibus autem optimi sunt perdices, ac montani omnes

Ptissãæ cremor picrocholis aptus, & cur.

Ptissãæ vires.

Triplex excremẽtũ halituosum, humidũ, & siccũ.

Nullum excrementũ a ptissana remorari.

Quæ tria excremẽta retineant.

Quod astrigat solo gustu dephendi.

Ptissanã detersoriã vĩ habere.

Cibi picrocholis idonei.

Pisces idonei.

Aues idoneæ.

passeres. Ab his gallinacei. & phasiani. & iuuenes columbæ. Sed nec hæ tamen intus claudendæ. Cum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carent. Excrementosa vero non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit vt etiam ex ipsis suillis carnib⁹, optima sit montana. Ab his deinceps hedi sunt. In omnibus iam dictis fugienda, tum vetula, tũ recens edita sunt. Illa nãq; duriora concoctuq; difficiliora sunt. hæc ĩmodice humida, & excremẽtosa. Ac potissimũ quæcũq; ex animaliũ generibus sunt, quæ naturaliter humida sunt. vt oues suesq;. Verum de omni ciboꝶ facultate, alibi præcepimus. Nũc veluti alia in hoc opere: sic ista quoq; exempli causa sint dicta. Siquidem propositum nobis in hoc est, non tanq̃ in ijs, quæ de alimentis. et medicamentis scripsimus, materias iuestigare: sed solas facultates generales. Nihil autẽ profecto referat generales ne facultates, an vniuersales appelles. Reuertamur ergo rursus ad ꝓpositũ. Quib⁹ acre aliquid quotidie trãspirat: hi si cutis ipsis stipetur prompte febri corripiũtur. Stipant vero hanc: tum quæ astringũt omnia, veluti paulo supra memorauimus de Abulis aquis: tum quæ lẽticia crassitudine ve sua exiguis meatibus inherent. Aliquãdo autem ipsius cutis immoderatior siccitas, exiguos ipsius meatus densat. Proinde qui oenãthe in balneo vtebatur hunc nos vidisti quo tempore inæqualitatem sentire se quereretur vetuisse. Simili modo et qui largo vino, cum oleo exiguo vtebatur. Item qui lentiscino tum cũ dẽsitudinem sentiebat: hũc quoq; de cætero (vt scis) vti ꝓhibuimus. Inhibuimus non minus & eum qui quotidie insolabatur. & eũ qui puluere vtebatur. Alteri vero qui iam ad inæqualitatẽ febrilem peruenerat, vehementiam remittere frictionis iussimus. Iam alium (vt scis) curauimus, mirantẽ quo pacto vna lauatione, ac debita frictione horridam eius multoꝶ dierũ inæqualitatem dissoluerimus. Vtebatur autem et ille astringẽte oleo. hoc inquam iure propter alios vsus celebri. Hispanum vocant. Hoc igitur mutantes ac sabino, tum pinguiter, tum molliter vberius perfricantes, ac bis lauantes: illico sanum reddidimus. Non solum igitᷓ hæc vitanda ijs sunt, quibus qui fumidum & fuliginosum e corpore exhalant. Sed etiã quæ glutinosum, & quæ crassum gignunt succum. Quando hæc paruis meatibus inherentia: transpirationẽ morãtur. Retinent non minus (vt dictum est) transpirationẽ & quæ cutim immodice siccant. Multos siquidem talium cũ sole vterentur: alios vero cum vberiore nitro, alios cum sale, aut exercitatione multa, aut frictione dura, præterea frictione sicca (xerotribian vocant). & calidis fomentis, & puluere, cum horum occasione quotannis ægrotarẽt: ipse testis es, vt ab his prohibitos, multis iam annis integros seruaueri-

Excremẽtosa eẽ q̃ exercitatiõe careant.

Lacustria et palustria excremẽtosa esse.

Cur vetula & recẽs edita fugiẽda.

Quę cutim stipent.

Varia astrictæ cutis exempla.

Oleũ hispanum.

Exẽpla cutim siccãtiũ

Xerotribia

Acria et Adstringentia stipat cutam . . . lenticie . . . aliqn immoderata siccitas

. . . febrilis . . . inequalitati

et in hac febre . . . balneo . . . oleo et frictione

Cutem stipantia

mus. Sunt autem merito eiusmodi præcepta tum valentiũ, tum eorũ qui de valitudine q̃runtur cõmunia. Non eñ ei quæ iam facta est febri consulunt. Sed ei quæ nunc in generatione est prospiciunt. Tollẽdis scilicet ijs, quæ illas excitant causis. Quippe quæ adhuc in generatione febris est, dum aufertur causa, ipsa vna interit. Quare quæ in libris de sanitate tuenda de eiusmodi temperamẽtis sunt prodita: ea omnia ad eos qui febricitare incipiũt, siue id sanationem appellasse oportet, siue prouidentiam, sunt transferenda. Siquidem sanamus id febris quod iam inuasit, etiam si exiguum est. Prospicim⁹ ne quid amplius proueniat, Adimentes causam. Veluti vero iam dictarũ maxime naturarum, et cum valent, et cum de se q̃rũtur, illud cõmune cõsiliũ est, vt fluxile & transpirabile vndiq; corpus reddatur: ita illud quoq;, vt tum vigilias, tum iram, tum tristitiam, tum curam, tũ vstionem, tum frigus, tum lassitudinem fugiant. Cum promptissime post hæc, eiusmodi temperamẽta febri capiantur. Sanare vero eas, quoties ex aliqua dictarum occasionũ febricitant, oportet, partim similiter ijs quos ex stipata cute laborare diximus, partim dissimiliter. Quippe in prima accessione inclinante, ducendi in balneũ omnes sunt. Tum pinguiter, simul ac molliter fricandi. Qui quidem ex aliquo quod cutim astrinxit laborant, sicut dictum est. Qui vero ex siccitate, fricandi quidem et ipsi: sed parcius. Lauandi autem vberius. Respiciendum vero semper ad virtutis modum est. in omnibus eiusmodi auxilijs. Atq; iræ quidem, & tristitiæ, & vigiliæ, ac curæ, nec frictione indigent: nec multa lauatione. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitant, oleum infundendũ tepidum large est. cui minime astringens vis insit. tum paululum fricandi. atq; ex consuetudine lauandi. Vstio vero protinus ab initio refrigerationem desyderat. tum crebriorem lauationem. Minime vero aut oleum largum, aut crebram frictionem. Sint autem quæ refrigerent, & rosaceum, & omphacinum quod arbitror omotribes. i. crudum oleum nominant. Vtiliora vero ex his sunt, quæ nihil in se salis omnino habent. Efficies hæc magis frigida, si ita vas in quo continentur in puteo suspendas: vt aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquæ, vasi se illidat, magis humorem refrigerat. Quod si largi⁹ refrigeratam cupis: niue circũdabis. Infundere autem syncipiti sublata in altum manu p mediocrem lanæ modum oportet. Hæc vsq; ad inclinationem faciẽs: in balneum duces. Si vero qui memorato est temperamento, de quo omnis hic sermo est ex frigore febricitet: etiam ducendus ad balneũ in remissione is est. Si autem cum grauedine & destillatione febricitet: priusq̃ hæc concoquantur, lauandus non est. At qui ex vstione fe-

Prospectricis et medicatricis mediciæ, cõia p̃cepta.

CAP. III.

Alia picrocholorum cõia cõsilia

Sanatio picrocholoꝝ cum febricitant.

Curatõ omniũ cõis.

Astrictã habẽtiũ cutim ꝑpria.

Siccatoꝝ ꝑpria.

Virtutis robur ĩ strictione lauatione et talib⁹ attẽdẽdũ

Refrigerãdi olei rõ.

Ex frigore febricitãtis curatõ ꝑpa

Si cũ grauedine & destillatõe febricitet.

bricitant: ij vel cum hæc adsint lauari debebunt. Veluti in libris de sanitate tuenda ostendimus. Post lauacrũ vero ijsdem quibus ante madefacienda ambor℞ capita sunt. Eorum quidem qui ex vstione febricitarũt, refrigerantibus, qui ex frigore calfacientibus. Sunto autẽ & hæc post balneum mediocria. cuiusmodi Irinũ est & Nardinũ vnguẽtum. Verum de his immorandum pluribus non est. Præsertim in libris de sanitate tuenda iam proditis. Sed suffecerit dixisse reliqua simili modo in febricitantibus esse facienda: queãdmodum in vitis & refrigeratis citra febrem, facienda p̃cepimus. Non tamẽ quouis tempore lauandos febricitantes esse. Sed in accessionis remissione. Præterea qui ex vstione febricitant, his intendendam quæ ex refrigerantibus constat curationem esse. His vero qui ex frigore, eã quæ ex calfacientibus consistit remittendam. Reliquũ autem fuerit, vt communitatem ac differentiam in victu, omniũ comprehensarum conditionum in proposito temperamentum, vbi febri diaria laborat, exponamus. Omnium igitur cõmunis victus species esto, quæ & boni sit succi, & concoctu facilis, & quæ nusq̃ exiguis cutis meatibus inhereat. Sed ijs qui exusti sunt, cum eo quod refrigeret & humectet. Pari modo ijs quos ira male habuit. Iis vero qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modice. Iis qui peruigilio, et tristitia, & nimia cura sunt affecti: quod humectet ac somnũ conciliet. Ad eũdem modũ: ijs qui fatigati sunt: magis nutriẽs. Iis qui refrigerati sunt minus nutriens. Reliquis quod medium sit amborum. Vinũ vero ip̃e conscius es, omnibus me eiusmodi naturis concedere. Sed quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum. Id enim ad omnia vtilius, quã aqua est. Vt pote quod et concoctionem iuuet, & vrinas ac sudores prouocet. Constat autem et Hippocratem, non in diarijs modo febribus: verũetiã in acutis ex ijs quæ de acutar℞. victu p̃dit vinũ dare. At in sexto epidemiωn, siue ipse sit, siue thessalus eius filius: vinũ calidis temperamẽtis prohibet. Idq; non modo cum febricitant: sed etiam per sanitatem. Quippe in calida natura suadet, tum refrigeratiõem: tum aquæ potionem. tum quietem. Nisi forte copiosius vtendum esse aqua quã vino eiusmodi naturis suadere eum dixeris. Queãdmodum nonnullis placet. Hoc igitur seorsum per se disquiratur. De potione vero frigidæ decidendum. Ego igitur censeo eius generis naturas, et dũ valent, eiusmodi potione magnopere iuuari: nec in diaria febri his quibus in vsu fuit eam circũcido. Si quis vero non adsueuit: huic per febrem dare non inceperim. nisi pristina plane sanitate prius reddita. Quod si vel propter timiditatem, vel propter cõsuetudinem a pueris, vel falsam opinionem frigidam timeat: tum opere homini per-

Non quouis t̃pe lauãdos febricitantes esse.

Victus oĩm iã cõp̃hẽsorũ cõis.

Exustor℞ & q ex ira febricitant p̃prius.

Eor℞ q ex vigilijs tristitia & curis febricitãt, p̃pri⁹.

quale vinũ his dãdũ.

Hippo.

Thessalus hippocratis filius.

Frigidę potionẽ p̃icrocholis magnope conuenire.

Frigidam Biliosis conuenire corporibus

Medicus debet oratione et rationibus instare aduersus ægrotum nolentem dicto obediens et

suadeam, obseruans in æstate cum æstuat, tum oratiõe post opus. Nã vbi post vsum eiusmodi potionis, liberatus statim ab vrendo æstuandoq; est, visusq; firmiorem ex eo stomachũ, quã ante habere: tum venter illi biliosum deiecit: et probe concoxit: ac corpus cum ea iterum iterũq; est vsum, reficitur: tum vero alijs quoq; indicatis, quib⁹ simili ratione contulit: exposuerim primũ quidẽ illud esse omniũ longe verissimũ, quod contraria contrariorũ sunt medicamenta. Proditum autem mihi de hoc prius est. Mox illud quod temperamentum ei⁹ sanitatis symmetrian egressum: morbo est propinquũ. Tum quod sanitas eiusmodi corporum dubia est. ac potius in affectu quã Schesin vocant: q̃ in habitu quam Exin. Præterea quod si boni temperamẽti eẽt: hoc illi oĩ studio tuerer. cum vero vitiosi sit temperamenti, et naturæ: in melius ĩmuto. Porro dictũ et de his fuse est, in libris de sanitate tuenda. Vnde nec immorandũ mihi hic multis est. eos imitanti scriptores, qui cum pauca prorsus sciant: ipsa in omnibus libris inculcant. Id eñ non multa est docere, sed multa scribere. & multas chartas cõsumere. cum liceat paucas. ac multum temporis nulla necessitate cõterere. Itaq; nec notas diariarum febrium hoc loco describo. Vtpote iam prædictas mihi in secundo de crisi propemodum vniuersas. Si quæ vero reliquæ fuerunt: etiam in primo de febrium differentijs ꝓditas. Qui etiam in libris de pulsibus, quãtum ex ipsis sit vtile, exposuimus. soli (vt scis) omniũ qui ante nos fuerunt. Idq; adeo (arbitror) clare, vt nec puerum quod tradidimus lateat. Cum Archigenes (vt ostendimus) non docuerit. Sed deblaterarit plurima. tum in opere de pulsibus: tum in eo quod de febrium significatiõe inscribit. Tãq̃ autem eum qui in aluminosa aqua se lauit: medici vsq; in tertium diẽ cibo abstinere iusserunt: ad eundem scis modũ neminem eorũ qui vel exusti fuerunt, vel alia quapiam ex iam dictis causis febri tentati, lauasse. aut nutriuisse, priusq̃ diatriton transmisissent. Necesse eñ profecto est & me diatriton dicere. Ne in hoc quoq; nugis eorum me exponam. dicentium aliam esse tertij diei accessionem, aliam ipsam primam diatriton. Quippe hactenus eorũ nugas processisse, ipse aliquãdo audisti. Sed siue primã diatriton, siue aliud quiduis appellasse velint, non semel nos bisve aut ter, verum sæpius, quã vt meminisse possimus, tum in primo statim die ad vesperam, eos qui diaria febri laborarunt, lauimus: tum vel magis in secundo. imo etiam in ipso tertio. ceu paulo ante diximus. de eo cui stipata cutis fuerat. Verũ hanc causam rarenter vidi febrem accendere. Itaq; etiam hanc maxime tractandam desumpsi. Vstionem vero & lassitudinem, et cæterorum singula plane sæpe. Vidisti autem eos omnes quarto die mane, ad solita

Frigidã aduersantib⁹ quomodo suadendũ.

Frigidam eijcere et potare ... hoc facit ... bili ... quia contraria ut notauimus lib. superiore ... ciat ... [illegible]

Ignari semper eadem scribunt et cum nihil sciant multas chartas consumunt.

Cur diatriti vocabulo vtat̃.

Id quod rarius accidit a Gal° pro ex° ponitur.

redire munia. ac medicis qui ipsos tertium diem prorsus in cibi inedia exegisse fuerant opinati, occurrere. Itaq; etiam miranti tibi, qd demum causæ esset, cur vel nunc saltem ab ijs quæ perperam opinantur, non recedant: conuenienter (vt arbitror) respõdi. quod neq; veram speculationem noscerent, & nunc eam incipere discere erubescerẽt. Aliq tamẽ (veluti confitentẽ aliquãdo ex ijs quedã, idq; cũ lachrymis veritatẽ nobis solis audiuisti) nec vitæ sibi necessaria aiũt supfutura, si qui eos scire aliquid existimant discẽtes iam videant. Verũ tu hoc semel audisti. Deos autem testor, multos id mihi sæpe soli confessos. idq; lachrymantes, ac infœlicitatem suam deplorantes, quod sub malis pceptorib⁹ tempus perdidissent. Iuroq; tibi rursus deos, illud quoq; mihi persæpe a cõdiscipulis dictũ esse, cum essem adhuc adolescẽs. Nam cum mihi mos fuerat, vbi aliquis me de secta aliqua, num sana esset percontaretur, dicere me respondere non posse, nisi reliquorũ dogmata didicissem, ac methodum quãpiam mihi comparassem, qua quod potius esset discernerem: non pauci ex condiscipulis qui hæc audierant, responderunt. Me & excellẽti natura & singulari propter patris mei liberalitatem esse eruditione. tum & ætatem ad discẽdum idoneam, & impensas vnde studijs vacem, suppeditatas, habere. secum non ita agi. qui & rudes in primis disciplinis essent, nec acuto vt ego, ingenio. nec quod impenderent habere. Itaq; contẽtos esse oportere ijs quæ nossent. qualiacũq; ea forent. Minime igit̃ mireris, cur plerosq; medicorum non pudeat diatriton in ore habere. etiam si sexcenties nos psagire in ægris viderunt, diariane febri laborarent: an ea quæ tertio quartove die affligeret. Illud potius æstima, quod Hippocrates monuit, homo alias ingenio maxime philosophico. Cum in acumine morbus est: statim tum vltimos labores infert, tum tenui ad vltimũ victu necesse est vti. Vbi vero non, sed licet liberalius cibare: tantum est de vltimo remittendum, quantum morbus, vltimis est mitior. Labores nãq; dicit, omnia quæ hominem offendunt. vltimos vero, maximos. quales vtiq; in summo vigore fiũt. Iubet autem reseruari in id temporis summã victus tenuitatem. nihil profecto docẽs diuersum, ab eo quod alibi dixit. Cum in summo vigore morbus est: tum victu vti tenuissimo est necesse. Atqui fieri nõ potest, vt summã victus tenuitatem, ad sũmi vigoris tẽpus differas, nisi inter initia conieceris, circiter quotum diem in vigore morbus sit futurus. Sed & insanire Hippocratem dicunt, cum hæc scripsit. & tametsi nos opere ea ostẽdimus: omnia potius putant q̃ posse quẽpiã in prima aliquando accessione, certam noticiam affect⁹ habere. Ego vero nec in omnibus ægrotantibus, fateor exacte me scire in primo

Hippo. | Sententiæ hippocratis interp̃tatio. | Hippo.

Siquis pichrocolas naturas diaria febre febricitantes media conspiciat, in ardentissimas febres breui tempore et paucis diebus illas adiget.

die affectum, nec vllam diariam me febrem posse fugere. At vero vt nihil in victus ratione primis saltem diebus pecces, hoc satis est. Si discernere diariam a reliquis queas. Ac propterea quarto die, in quo illi hominem, quem iam siccarunt, primũ nutrire incipiũt: nos ad cõsueta dimittimus. Ac a diarijs in acutas febres transitum fieri, hac victus ratione prohibemus. Cum si quis aliter cibet: excipient necessario iam dictas naturas ardentissimę febres. Sunt em̃ aliæ naturæ quibus aut nihil, aut non magnopere incõmodet tot dierum inedia. Sicut e diuerso aliæ, quibus non modo non innoxia: sed etiam vtilis est trium dierũ inedia. Verum de cæteris naturis post decernam. Propositam vero nunc nobis ab initio naturam, inediæ in summũ ducũt discrimen. in quacũq; iniungantur febri. non solum ijs quas modo commemoraui diarijs. Etenim si propter obstructionem aliquando, vt dictum est, morata trãspiratio est: si parua ea sit: qui recte deterserit, secundam fore accessionem vetabit. Sin momentanea: non possis ita permittere. Quod si & multi & crassi et glutinosi impacti succi sunt: quæ hos excipit febris, fieri non potest, vt intra fines diariarum cõsistat. Quãdo ex necessitate huic, in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accenditur succedet. Nam in alijs saltem temperamentis, quæ in sequentibus exponam: excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem aliqua continentis febris species. Porro capere eiusmodi sermones omnino non potest, qui prius in memoratis operibus nõ sit exercitatus. ac potissimũ in eo quod de febrium differẽtia inscribitur. Nã vbi obstructio quæpiam mediocris est, ob quã febricitãt q̃bus vitiosus est succus, in primo die atq; etiam secũdi aliqua parte, nullum est in pulsu putredinis signum, æque vt nec cruditatis in vrinis. Protracta tamen remissione, nec amplius pro ratione, sicut post summũ vigorem incœperat cedente: suspectus affectus est. Veluti e diuerso in quibus ad dissolutionem festinat, vel halitus aliqui, vel sudores exierunt, vel multa bona vrina, cum signis in pulsu bonis: in ijs proculdubio diaria febris est. Sed quæ ex parua oritur obstructione, ea vt dictum est, saltem inter initia similis diarijs est. Protracta tamen inclinatione: suspecta redditur. quãuis putredinis indicia in pulsu adhuc non appareant. Quippe nisi vitiosus succus penit⁹ trãspiret: necesse est putrefiat. Ergo vt trãspiret maiore iã auxilio est opus. Ac si quidem vel puer vel senex sit: sanguinem detrahere non licet. inter has ætates, vbi robur ægro non deest: secanda vena est. etiam si plenitudinis signa non adsunt. Præstat em̃ vitiosi succi maiore parte emissa: ad detergendas obstructiones accedere. Cũ alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis priusq̃ vacua-

Quibusdã naturis vtilẽ eẽ tridui inediam.

CAP. IIII.

Duplicẽ ex magna obstructiõe oriri febrẽ posse.

Putredis signũ i pulsu Cruditatis signũ i vrinis.

Putredinis suspectæ nota.

Diariarum notæ.

Curatio trãspirationis ipeditæ

Diaria febris pot ee aliqn ab obstructione, que cutis meatus obsideat, attn ista obstructio leuis ee debet, et in prima inuasione a diligenti peritoq medico abolen debet alioquin diaria no eet, qa alie accessiones insequerent et putrida euaderet. At si momentanea obstructio fuerit difficile erit prohiber ne febris putrida insurgat.

Hinc habes cur fiat febris
qa fit putredo. cur hæc?
qa prohibet. transpiratio. cur hæc?
qa fit obstructio. unde hæc fit?
à lentore et glutinositate ut à copia. Et copia an omnia est auferenda

Obstructio fit nō solum a uiscidiate et lentore humor, sed et à copia ipsorum ut inf. lib°. x. cap. 2°:

ueris, studeas, ne ipsas magis impingas. At soluūt quidē obstructiones quæ detersoriam facultatem obtinent. Seu foris cuti sint admota, seu intro in corpus accepta. Periculum vero est etiam ne quæ foras trahunt, vna cum ijs quæ obstruūt, etiam aliud quippiam attrahant. et quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum ex ijs quæ in vasis continentur rapiant. Quod ipm si tenax sit, & crassum, obstructionē plane geminabit, sin aliter: multitudine certe sua non parum omnino nocebit. Cernimus em̄ aliquando etiam quod multum est, cum simul totum confluit, obstruendo herere. infigiq; nō minus quā ea quæ glutinosa sunt. et crassa. Quod si per meatus angustos est transitus: multo profecto magis retineri. Quo igitur & his iter liberum, et quæ foris admouētur attractio tuta sit: vtilissimū est corpus inanisse. Quin etiam fumosa fuliginosaq; succorum excrementa quæ transpirant, succis ipsis imminutis, pauciora restabunt. Quare inde quoq; minor reddetur febrilis calor. Sic vt foras trāspirare, si exiguę obstructiōes sint, queat. Ergo cum suspicio erit cutim esse ex obstructione occlusā, Id quod tum ex eo conijcies quod non fuerit in primæ accessionis remissiōe, vacuatio satis magna, tum quod similis sibi perdurauerit remissio: si homo ex nulla manifesta febricitauit causa, etiam certius argumentum obstructionis habes. Sin ex euidenti aliqua causa: fieri potest vt duæ simul coierint causæ. Nā si altera tātum causarum, Nempe quam externa impressit, subesset: iminuta remissio fuisset. cum sensibili alicuius expulsione. Haud quaq̄ igitur differendum est sanguinis aliquid ita laborantium mittere. Scilicet tum ad virtutis, tum ad obstructionis modi portionem. Discernetur autem obstructiōis magnitudo, ex ipa magnitudine febris. vt quæ ex maiore obstructione maior, ex miore minor icident. Vbi vero modice vacuaueris: haud multo post, aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum, ex ijs quæ detergeant exhibebis. Sunt porro non multa quæ in febribus id præstent. Sed sicut dictum prius est, in alimentorum ratione, sunt ptissana, & mulsa. In pharmacorū, oxymeli, & quæcūq; incoquere in mulsa licet, ceu calamintham, & hissopum, & origanum, et serpillum, et irim, et apium. Verum hæc omnia iusto sunt calidiora. Ideoq; febres accendunt. Ita vtiq; vt vinum. Oxymeli vero solum, nec febres accēdit: et strenue deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassaq; sunt, dissoluat. & meatus obstructos liberet. Porro inter mulsam & oxymeli mediū locum habet, quod apomeli græce dicitur. Cuius plurimus circa peloponesum est vsus. Nō immerito arbitror & Saccharum inter hæc numerādum. Ex hoc victu seruabis quantum de febrili calore minuitur. Etem̄ si tertio die mane videris minimū esse, quod de febri relin-

Magnitudo obstructiōis vñ discernat.

Post vacuationē detergēdū vł nutrimēto vel medicamēto eē.

Detergētiū materia.

Ptissana

Oxymedi.

Apomeli.

Saccharū.

Quō lauandū.

Cur corpora prius inanienda

Signa manifesta Obstructionis. In quo casu sanguis est mittendus.

Sanguinis missio conuenit quomo & quanta

Nota Detergendū post euacuationem

Ptisana et mulsa detergunt citra motum ut in simul. Ca. 8.

Oximel omnium optimo Vtitur in his febrib diarijs.

Vtimur hodie saccharo rubeo.

Oximellis commodissimus usus pro detergenda obstructione interiori.

Pro detergenda obstructione exteriori in cute, uide paulo inferius, inter quę est mulsa optima et paratu commoda.

quitur, ac neq; putredinis humorum in pulsu nota subsit, neq; in vrina cruditatis, suspecta vero hora qua primo die febris occupauit extra meridiem sit: audacter hominē q̃ ocyssime lauabis. longe ante sextam horam. Abunde tamen sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectam habueris, vsq; ad septimā laues licet. Cū tris æquinoctiales horas, quatuor ve, inter balneū accessiōisq; tempus interponi, abunde sit satis. Debet autem in balneo corpus prius vnctum, ac moderatissime frictū, mox detergeri extrinsecus abluiq;. sane detergētium materiam expositam habes in commentarijs ijs, qui de medicamentis sunt conscripti. Deligēda vero semper sunt, quæ ad rem propositam sint accōmoda. Quippe distincta in his sunt, tum quæ magis, tum quæ minus detergent. Sed et nunc exempli causa pauca dicemus. Moderatissime detergent, tum erui farina, tum ordei. tum fabarum. Præterea mulsa, quæ sit aquosa. Magis vero q̃ hæc iris et panacis radix, & aristolochia, et mulsa quæ mediocri est mixtura. Veluti etiam hac magis quæ meracissima est. Fit hæc vbi mixta melli exigua est aqua. Sic vt liquatum mel, exiguos cutis meatus facile ingredi possit. Possunt autem vel hac magis detergere, tum spuma nitri. tum nitrum ipm. tum aphronitrū. Sit autem nitrum oportet, quod ex tenuibus partibus constet. cuiusmodi Berenicium est. Si vero lapidosum sit: vri id leuigariq; diligenter debebit. Mel autem purissimum. acerrimumq;. cuiusmodi est hymettium. Est autem et sapo, ex his quæ maxime detergere valeant. Atq; hæc satis multa detergentium materiæ exempla sunt. Tempestiuum enim est iam ad ea quæ post balneum adhibentur, accedamus. Sunt autem ea minime multa. Nam præter aquam quæ parum apij incoctum in se habuerit: nihil his est offerendum. Licet quod inter balneū et suspectas horas spatium erit trium fore horarum conijciamus. Si vero circa vesperam, aut duabus horis citius, accessio inuadet: tū lauisse mane liceat: tum cibasse. sed tantum ptissanæ cremore. Deinde si suspectæ horæ nihil afferant: & lauare rursus si velit, licet: & cibare. ad eas quas diximus consyderatiōes intento. Sin aliquid eueniat: & conferendū id est cum accessione, quæ primo die inciderat, & tum vrinæ consyderandæ, tum pulsus sunt. Quæ omnia profecto mediocria apparebunt, vbi exigua relinquit obstructio. Quare ipm & lauabis q̃rto die: & cibabis. ad iā dictas cōsyderatōes spectās. sperabisq; nihil quinto die supuēturū. At si magna obstructio facta sit: ea febris ex diariarum gn̄e non erit. Quare in pximū differatur librū. Cū in hoc de diarijs tātū agere statuerim⁹. Q m̄ igitur diariæ febres, in ppositis corporum tēpamētis, sæpenūero etiā cruditatib⁹ succedūt: pxi-

Quō ppositus in balneo tractādus.

Quæ extrinsecus detergeāt.

Quæ moderatissime detergeāt.

Quæ magis.

Nitrū berenicium.

Mel hymettiū.

Sapo.

Quæ post balneū exhibenda.

De diarijs a cruditate. CAP. V.

mum fuerit de ipsis disserere. Ergo pessima quidem in eiusmodi temperamentis cruditas est, citissimeq; febrem accendit, in qua cibi in nidorulentam, et fumosam qualitatem corrumpunt. Quādo ea quæ in acidam vertit, vt raro talibus naturis contingit: ita minus nocet. Dicemus autem de vtraq; seorsum. incipiētes ab ea, quæ sæpius his incidit. & magis lædit. Ea est (vt diximus) nidorosa quædā ac fumosa. Quæ vtiq; si aluus lubrica est: minus est noxia. Sin astringit: grauis est. Siquidem ex astrictione eius, vitiosæ naturæ in febres prompte incidunt, ac potissimum cū neglecto consilio in lectulo domi manēdi, ad solita conuertunt opa. Febricitāt aūt nōnulli, & ex ijs quos diarroea post cruditates male habet. Quibus vtiq; non minime prorritatur febris ex desurgendi frequentia. Quod si etiā rosio, aut dolor, aut calor imodicus in ventre & intestinis fit, hinc vtiq; vel lōge magis affectio febrilis increscit. Est aūt eorū quib⁹ clausa aluus est, & q̄bus fluens, nō eadē sanatio. Itaq; etiam seorsum de vtrisq; agetur. Apparebit em̄ sic tractantibus non solum quaten⁹ differūt: sed etiā quātū ambob⁹ sit cōmune. Si igitur ea tantū q̄ corrupta fuere, vacuata eē videntur: tum lauandū, tum nutriendum in remissiōe febris est. Sed ijs q̄ circa vētriculū sunt, prius cōsulto. Sin ita multa inanitio, aut prius facta sit, aut nūc etiā in homine duret, vt virtus iam defessa sit: satius est omissa lauatiōe cibare. Sed cōsulto prius ijs quæ circa ventrem sunt. Consuletur ita laborantib⁹, si modo vacuatio amplius non duret fomēto ex oleo & apsinthio. Expedit aūt tingi apsinthiū, quo min⁹ nidore offendat, feruenti aqua. Quod si q̄s rosionis aut doloris sensus in vētre adhuc supsit: incingi illi peniculus post fomētū debebit, qui vel calidus sit, et siccus: vel ex oleo in quo apsinthiū incoctū fuit, madens. ac plurimū expressus. Satius autem fuerit, si nardini vnguenti quod curiose sit factū, facultas sit, ex eo peniculū eodē modo imbutū ventri incingere. Iam multo etiā satius fit, si purpura marina is sit, atq; etiam longe optimū, si optima sit tyria. Quippe tenuiorē astringendi vim habet, tum ea purpura, tum optima nardus. Ita vt earum vis siccando, calfaciendo, ac robur inserendo, corpora quæ circa vētrem habentur, alte penetrare possit. Quod si os ventris, quod stomachum appellare solemus, abutentes nimirū appellatiōe, imbecillius sit: etiam tanta portiōe chiæ Mastiches in nardino tunsa, vnde sordiū crassitudo existat, madefactā ex eo purpurā imponemus. Esto autem abunde calēs talium quodq; cum primum imponitur. Quippe quæ tepida sunt, omnia ventriculi firmitudinē dissoluunt. Non autem te fugit, solere me vnguenta calefacere in vase duplici. Vtiq; coniecta prius in vas maius, aqua feruēte. Qn̄ aliter calefactis, viciatur eorū fa-

Pessima cruditas.

De nidorosa fumosaq; cruditate

Si alu⁹ his p̄fluit curatio.

Prouidētia eorū q̄ circa vētriculum.

Purpura tyria cur p̄stet.

Os vētris, stomachū abusiue vocari.

Si os vētris imbecillū sit.

Bn̄ calida esto q̄ stomacho applicentur.

Vnguēta in duplici vase calefaciēda.

cultas. Cæterum fluente adhuc aluo: vtilius est optimo recenteqꝫ melino simili modo quo Nardino vti. Vtile autem ad omnia talia est, & mastichinum. Non in postremis accõmodata sunt eiusmodi ventriculi affectibus, & vnguẽta ea, quæ ad gratiã delicatarũ mulierũ fiunt. Hæc inquam præciosa quæ Romanoꝝ luxus videtur inuenisse appellationesqꝫ dedisse. Nominanẽ ẽm tum spicata, tum foliata. Si vero qui affligitur, cinctum non patitur: siue ob consuetudinem, siue de licias cingi recuset: licet cerato idem efficias. Est aũt in eiusmodi vsũ optimũ, quod ex cera fit Tyrrhenica in vnguento nardino liquata. Cui postq̃ refrigeratum est: aloes ac mastiches mollissim⁹ puluis est admixtus. Debet autẽ singulorum hic esse modus. Ceræ ac nardi partes pares. Aloes pars octaua. Sic etiam & mastiches. Vel (si placet) huius paulo aliquid plus. Quod si cerato aliquid e sumptuosis his vnguentis admisceas: præstantius medicamẽtum habebis. Si autem ventriculus intus vritur, ita vt affect⁹ quidam phlegmone similis in eo consistere videatur: vtilius est ceratum quod ex melino cõficitur. Sunt porro et alia medicamenta non pauca. Alia quidem ex oenãthe. Alia ex hypocystide, & balaustijs, & palmularũ carne cõfecta. quæ ventriculo tum refrigerando, tum vero firmãdo sint idonea. Horum ergo quod ad rem præsentẽ sit cõmodissimũ, id deliges. ijs quas memorauim⁹ cõsyderationibus intentus. Cibãdi vero his sunt. Fluente quidẽ etiãnum ventre: polenta, & pane, quem græce oxylipe vocãt. qui vtiqꝫ minimũ aceti habeat. non sicuti in dysenteria, & diutina diarrhoea ꝑparare solemus. Inspergere autem polenta debebis, alias aquæ calidæ vbertim, alias, vbi scilicet venter adhuc plus iusto excernit, vel mali punici, vel pirorum, vel maloꝝ succo. potissimũ cotoneorum. Quod si iucũdius laborãti erit: etiã decocto ex piris, aut malis, aut myrtis, præparato, polenta insperges. Sin venter non amplius excernit: suffecerit tum alica similiter ptissanæ præparata, hoc est aceti habens pauxillum, tum ex ea sine aceto sorbitio. tum gallinaceorum testiculi. & saxatiles ex albo iure pisces. Præterea fructuum aliquis, ex his qui astringant. vel solus: vel cum pane. Hos vero vel magis, etiam ventre adhuc fluẽte, dabis. Quod si appetentia careant, sic vt cibos auersentur. (Incidit nãqꝫ id non paucis eorum quos diarroea ex cruditate male habet) etiam de medicamento quod ex succo fit cotoneorum, vnum aut duo coclearia danda his sunt. Aut si huius copia non est: eius quod ex carne eorum componitur. Tradita vero eius generis medicamentorum compositio est, in libris de tuenda sanitate. Atqꝫ ita quidem in prima remissione, his qui ex cruditate febricitant, mederi conuenit.

Spicata.
Foliata.
Ceratũ propositis accõmodum.
Si vẽtriculꝰ intꝰ vrit.
Cibatio ꝑpositoꝝ si aluus fluit.
Oxylipe.
Polẽtæ vsꝰ
Si fluxus sistitur.
Si appetentia sit deiecta.

Doloris & Grauitatis et Ventris Flatuosi Curatio

Curatio Ventris adstricti

Si vēter omnino astringitur, quid agendum.

Si vero omnino vēter astringitur: ptractatis prius præcordijs, mox toto ventre, consyderabis num cibus in gracile intestinū, aut in colon descenderit. Deinde ægrum interrogabis, qua maxime in parte, vel rosionem, vel grauitatem sentiat. qualesq; habeat ructus. Vbi ex his compertum habueris, in quanā totius ventris parte nutrimentū consistat: si in superioribus partibus pendet: aliquid diatriton pipereon dabis. non medicamētosi illius, sed eius quod in opere de sanitate tuēda, ceu & simplicissimū, et ijs qui cruditate laborarēt aptissimū, laudauimus. Post deinde præcordia, omnemq; ventrem perfundes. Hoc vero etiam si inferius descenderint quæ vitiosa sunt, facies. pluris minorisq; ratione id varians. Siquidem plus et temporis et perfusionis exigunt, ad præparationē eorū quæ deinceps sunt agenda, quibus in superioribus ventris corruptum nutrimētū adhuc manet. Sin motū id notabiliter ad inferiora fit: adiuuādū aut glande subdita, aut leui per inferius infusione est. Vtiq; si rosio simul adsit: hanc mitigantibus. si flatus: hunc cōprimētibus. Sin neutrum fuerit: ex melle aqua et paulo olei, id quod subter infundetur faciētibus. Vbi vero vehementior rosio vrget: sabinū oleum, in quo aliquid seui anserini sit liquatum, est vtilius. Si vero eius copia nō est: gallinacei seui. Sin nec huius facultas est: caprini. Quod si huius quoq; penuria est: inijciēdum oleo parum ceræ est. potissimū elotæ. Flatus vero sanandi sūt, oleo in qua ruta, & semina quæ flatus discutiūt, fuere incocta. Cuiusmodi sunt apij, & cūmini, et maratri, et sinonis, aliaq; id genus. Vacuata vero aluo, nutriēdum protinus, in cæteris quidem, ijs quos memorauimus similiter est. amotis tamen ijs quæ astringāt. Ac si quidem primo die ad vesperā hæc egeris, aut etiam noctis qualibet hora: etiā secūdo die similem adhibebis prouidentiā. In quo etiā si plane desijt febris: lauari hominē sines. Ac vbi in sequenti nocte quietus citra offensam dormierit: sanum iam hominem prorsus existimabis. Si vero qui cruditati successit dies, cum sequenti nocte febrem attulerit: veluti in secundo die: ita tunc & accurandus: & nutriendus homo est. Si vero & nox tertiæ diei febrile quiddam paululum afferat: ne id quidem formidādū. Sed hos quoq; postridie lauabis. nutriesq;. Ac reliqua omnia in illis, vt ante definitum est, exequeris. Sane mutationes crudi alimenti in acidam qualitatem, nec incidere in eiusmodi naturis cernuntur, nisi admodum raro, idq; ex cibis quæ prompte acescunt: nec febrem accendere diariam. Aeque vt nec tarditas concoctionis. Quando sicubi propter talē cruditatem febricitant, quibus amara bilis in temperamento abundat: obstructionis & humorum putredinis suspitio est. De qua postea dili-

Nota medicam[entu]m Diatrion piperion conuenientissimum illis qui ex cruditate laborat.

glans in ano

aqua ex melle in oleo

Rosionis curatio.

seuum anserinu. gallinaceum. caprinum.

Flatus curatio.

Semina q̄ flatū discutiant.

Cibatio.

eadem rebaltanda

Crudi ī acidū mutationē raro ī picrocholis īcidere.

Acide eructationes in biliosis naturis raro contingunt.

gentius definiam, cum de putredine agã. Nunc huic de diarijs febribus disputationi, hoc adiecto, ad alia trãsibo. Fumidus vapor ex tarditate cõcoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi nunq̃ excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt. Hiq; omnino paucissimi. Minime aũt vapores multi, fumidiq;, ac fuliginosi. Cum nec in ijs quæ extra sunt. aliter aut fumũ edi aut fuliginem videas: q̃ fumũ ex materijs (vt ita dicam) semiustis. Fuliginẽ ex immodice assis vstisq;. Est nãq; fuligo vapor terrestris. fumus mixtio q̃dam ex terrestri aqueaq; substãtia. Verũ non est quod hoc loco audire expectes, aut queadmodũ ijs q tarde cõcoquũt, aut ijs q acidũ ructant, sit ꝓspiciẽdũ. Est eñ de his tractatio ad opus de tuẽda sanitate ꝑtinẽs. hic tantũ eaꝝ cruditatum mentionẽ faciemus, quas febris subsequit̃. Quoniã igit̃ diaria febris cruditates quæ cũ acido ructu sunt, nõ cõsequitur. Quæ vero ex putredine humoꝝ orit̃, ea q̃nq; sequit̃: nõ sine ratione in eam tractationẽ, quæ de illis instituitur, distuli de his cruditatibus præcipere. Sed ne tũc quidem eo modo quo in sanitatis tuendæ libris. In illis eñ diximus quænam per sanitatem agenda sint illi qui cruditate laborat. Hic vero quænã in ijs febribus, quæ cruditati supueniunt. Dicta mihi ferme sunt de diarijs febribus vniuersa. Quãdo qui ex bubone febricitant, medicos quid sibi sit agendũ, ne consulunt quidẽ. Sed vbi tum vlceri quod bubonis occasio fuit, tum postea buboni ipi ꝓspexerint, in remissione eius quæ inciderit accessionis, lauantur. Ac si quis tum diatriton vel nominet: oẽs irrident. Scholasticũq; appellãt. Natura (puto) ipa intelligentes, id transmittendũ non esse, quod omnino non erit. Censentq; etiã in omnibus ijs quæ sensum fugiũt, tales debere esse medicos: quales ipsi sunt, in ijs quæ sensui apparẽt. Porro in omnib⁹ tales esse, nihil est aliud q̃ intelligere, q̃n sit in tertio accessio futura & quando futura nõ sit. Quin etiam qui refrixerunt, aut vsti sunt, aut fatigati, aut tale quippiam passi, postea vero febricitarunt: hi vbi in remissione talem status quietem qualis erat per sanitatem sentiunt, ne tunc quidem eos qui diatriton nominent, ferre possunt. Quod enim vsurpare sæpe soleo, quemlibet primatum qui secundum naturam se habeat, quouis sophista veriores opiniones habere: hoc etiam in diuina istorum diatrito videre licet. Vt quæ ab omnibus qui naturaliter se habent sit irrisa. Nuper enim e plebe quidã qui in splendida cena prolixius sibi epulis potuq; indulsisset, venit domũ errabundus ac manu deductus. Cum autem quibus grauabatur, in ventriculo eius fluitarent: omnia ea euomuit. et per noctem quidem febricitauit. Dormiuit autem in magnã partem sequentis diei. Postea surgẽs ac paululũ

Fumidũ vaporẽ ex tarda cõcoct. aut acida crudita. nõ ꝓuenire.
Halitus.
Vapor.
Fuligo.
Fumus.

Verissima snia de ijs q in sophismatis cõsenescunt.

Putredinosa temperameta — calida et humida. calida et sicca. opportuniter oium esse ad febres ut infenius.

inambulans, lauit. risitq; eum qui sibi diatriton manendã suaserat. Illo nãq; authore etiã postero die inediam tolerare debuisset. Vt autem res ipsa monebat, & ipse sua sponte faciebat, lotus et modice cibatus, post somno deditus, eoq; inoffense fruens, mane surrexisset. ad cõsuetaq; redisset. etiam in ipsa diatrito. in qua eũ tolerare inediam oportuisset, si diatritarijs paruisset. Ita enim eos per iocum eleganter nominauit quidam. Sed et cũ cenatus iam ex consuetudine homo esset, accedens facetus ille, risum excitauit. cõmemorans queadmodũ eum qui tertio ante vesperi vomuisset, oportuisset etiam biduo inediã siccum ac sordium plenum tolerare. ad horasq; spectantem pro diatritariorum iussu decũbere. Sũt em̃ arbitror plebiq; nõ obscura, q̃ pter rerũ euidẽtiã temere audent. Atq; inde merito alios medicos, alios græce logiatros. i. verbis tenus medicos esse dicũt. Quomodo em̃ nõ iure hac appellatiõe censeantur, qui ea nesciãt, quæ nemo e vulgo ignorat? Quomodo non meritissime irridendi carpendiq;, qui etiã cũ talia ignorẽt, Hippocrati se pponũt. Verum illorum stupiditatẽ ne Mercuri⁹ quidẽ ipe cũ musis sanauerit. Absoluta vero in ijs naturis quibus amara bilis redundat, in quibus scilicet elementum frigidũ vincitur a calido, & elementum humidum a sicco, de diarijs febribus disputatione: ad aliud corporum temperamẽtũ trãseam⁹. quod nihil minus q̃ supra dictũ vitioso est succo. in quo scilicet calidum pualet frigido, & humido sicco. Maxime em̃ oim putredinis morbis hæc intẽperies exposita est. Propterea quod p ipam sanitatem pxime putredinẽ accedit. Veluti tum ex sudorib⁹ conijcere est, qui grauiter his olẽt: tum vero ex vrinis, deiectiõe, atq; etiã ipsa respiratiõe. Etem̃ qualis est hircorum: talis est et taliũ naturarum tẽperies. Ideoq; prõpta est ex q̃libet occasiõe, tum alijs morbis, tũ vero febrib⁹ corripi. Nã q hac intẽperie sunt, cũ stipata cutis eorum est, effugere febrem nõ possunt. Sed nec cũ valentẽ cruditatem cõtraxerũt, aut pusti in sole fuerũt. aut tale quippiam aliud passi. Ac vitiosis quidẽ habitib⁹, stipatio cutis plurimũ esse incõmoda solet. Ideoq; quibus amara redũdat bilis, nõ min⁹ q̃ qui ad putredinem sunt proni, σηπεδονώδεις. i. putredinosos græci vocãt, febribus ijs quæ ex stipata oriunt cute, patent. At ab nidorosis cruditatibus, q̃ humidæ & calidæ naturæ sunt, quas modo putredinosas ppterea vocaui quod succi facillime in ijs putrescãt, prõpti⁹ lædent. Nã de obstructiõe quid attinet dicere? Quã idcirco maxie febres accẽdere dixim⁹, quod putredinẽ in ijs q̃ nõ trãspirãt corporibus creet. Verũ de eiusmodi febribus post agemus. Sane diariæ oẽs prõptissime in iã dictis tẽperamẽtis accẽdũtur. Idq; ex q̃libet earum cãrum, q̃s mõ in amara bili vitiatis naturis retuli. curationẽq; psimilẽ

Obstructio ~~autem~~ Vitiosis naturis plurimum incommoda est. nam idcirco quibus cutis obstructa, stipataq; est febricitant, quia istorum corpora non transpirant. ex prohibita dicta transpiratione Putredinem gigni, quis ignorat? quicumque uoluerit ista corpora a febre immunia reddere demenda et abolenda ~~est~~ obstructio et stipatio est siue interna siue externa fuerit, per ea remedia que obstructionem adimunt et stipationem quorum remediorum materiam nob. recenset Gal. cap: 10 / 4.

Diatritarij quodã p iocũ dicti.

Logiatri, qui. — Logiatri

CAP: VII — Conclusio narrationis.

De calido et humido tẽperamẽto. che puzza di becco. — Temperamenti alter calidum et humidum quod putredini maxime obnoxium. — humidũ sicco

hircorum habitus similis temperamenti huius tẽpam.

Putredinosi habitus. — biliosi

Calidi et humidi. — nidorosus habitus sit mi calida et humida na.

Obstructio dicenda est de partibus corporis interioribus ut de Venis & Arterijs

Stipatio dici posse ur de partibus externis ut de cute ipsa

Balneum putredinosis temperamentis confert qa cutim laxat

De Habitu ascititio et acquisititio.

illis habent. ac in paucis omnino dissidētem. Nam cum hæ humidiores naturæ sint. magis ferunt q̄ illæ famem sitimq́;. Itaq́; minus lædent hæ; si quando fame per diatritarios crucient. si modo libera ipsis trāspiratio non desit. Atq́; idcirco balneū hi, ceu quod cutim eorꝝ laxet, vel magis vel certe non minus, q̄ qui amara bili abūdant, requirunt. ceu quod humectet, non requirunt. Quæcūq́; vero de eiusmodi natura sunt dicta, eadē de acquisito habitu dicta esse cēsendum. Aliqui eñ quibus boni sunt natura succi, coeuntibus aliquando eodem tempore pluribus siccantibus calfacientibusq́; causis, in amaræ bilis vitiosum habitum mutant. Da eñ venisse hominē æstatis tp̄e in regionem calidā & siccā. esse præterea eodem tp̄e statum cœli calidū ac siccū. tū vesci eum cibis calidis siccisq́;. cogitare quoq́; ac tristari. & vigilare. & irasci. & q̄plurimū laborare. fieri autem potest vt idem homo p id tempus venere sit vsus frequēti, et in sole maiore ex parte versatus. et medicamenta quæ siccent calfaciantq́; biberit. veluti aliqui Theriacen. nōnulli Ambrosiam. alij Athanasiam. (Scimus eñ profecto medicamēta a iunioribus medicis eiusmodi nominibus vocari) Cui ergo oia iam dicta. per æstatem contigerunt: hunc necesse est calidū & siccum reddiderint. ac propterea eo habitu, qui amara bili abundet. quāuis antea optimi succi fuerit. Itaq́; etiam ex omnibus iisdem causis facile febricitabit. Ad eundē modū & si qs naturaliter boni sit succi, ac locū tēperatū incolat, si illinc se in alterū locū q calidus sit, et humidus transferat, idq́; statu cœli calido humidoq́; tum omni victus ratione calida humidaq́; vtat: is quoq́; similiter illis qui natura sunt putredinosa, tum cæteris tentabitur morbis, queādmodū illi, tū febricitabit. nō solū alijs sicuti illi, ex iisdem causis febrib⁹: sed etiā nō minime diarijs. de quibus nūc instituimus. Cum vero octo intemperies in vniuersum sint, vt ostendimus: oportunissima ad febres est calida & sicca. Ac nisi qs hāc vt dictū est cibet, ocyssime in ea mutat diaria febris in acutā. Propinqua huic est p̄sertim quod ad febrē attinet, q̄uis ad alia sit deterior, calida intēpies & humida. Tertia ab his intēpies est simplex illa, in qua oppositio altera recte se habet, vtiq́; q̄ ex humido et sicco cōstat, in altera calidū exuperat. Quippe oportunior ē hæc q̄ cæteræ q̄ sequūt, tū vt oib⁹ supradictis occasiōib⁹ lædat: tū ex diarijs in pluriū dierꝝ febres transeat. Huic p̄xia est q̄ in calido et frigido debitū modū seruat. Cæterū siccū elemētum habet humido præualens. Ab hac deinceps media oim est, scilicet q̄ mediocritatē in vtraq́; oppositiōe seruat. Quatuor q̄ reliquæ sunt intemperies, neq́; facile febribus, occasione iam dictarum causarum patent: neq́; diaria tentatæ, si inediam tolerant, in plurium dierum febres transeūt.

Curatio diariaꝝ i calidis & humidis naturis

Quo modo his balneū prosit.

De acq̄sito habitu.

Exemplum acq̄siti habitus generādi.

Collatio tēperamentorum ad febres.

Collatō ad inediā in febrib⁹ tolerandā.

[Marginalia: ut a Mons. — humidiores ne magis ferunt famē et sitim. — Theriaca siccat et calfacit. — CAP. viij — Calida et sicca intemperies ad febres opportuniss: hoc diariæ i acutas immutantur facillime. — Collatio temperierum]

Imo aliquæ saltem earum vbi redundantiam humorū citra corruptelam contraxerunt(contrahunt autem eiusmodi imtemperies assidue) vtilitatem ex inedia sentiunt. Ac potissimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto loco q̄ sicca est et frigida. Siquidem post diarias febres discussas vbi coact⁹ quispiam nulla necessitate est mirificam diatriton trāsmittere: alia quidam nulla in frigidis temperamentis ex inedia febris excitabit̄. Læditur tamen ipse succus & frigidus corporis habitus q̄ maxime. Ne vt nisi longo tempore redire ad naturam, qui ea sunt intemperie, nō possint. Cæterum si quod forte fortuna his adsit acquisiticium humorum vitium: fieri potest vbi in fame, & illoti per triduum custodiuntur, vt ex diarijs in plurium dierum febres immigrent. At quæ sicca quidem corporis natura est, sed in altera contrarietate temperata, ea in longioribus inedijs gracilescit, magis q̄ quæ sicca est & frigida. reficitur tamen facilius. cum idoneum nacta est victum. Enuero eiusmodi omnibus victus ratio alterandus est. multo profecto magis q̄ ijs de quibus primū omniū est dictum. Nempe calido & sicco item calido & humido. Quippe qui frigidus et humidus natura est, q̄m calido siccoq; in vtraq; intēperie cōtrarie est affect⁹: cōtrario nimirū vtet̄ victu. Meli⁹ tamē est non absoluto sermone cōtrario dicere. sed ex solius temperamenti indicatione. Quando ex eo quod eadē febri febricitant, non diuersam, sed omnino. eādem sortiētur indicationē. Dictū nāq; sæpenumero iam est, id quod secūdū naturā est similia sēp postulare. Quod præter naturā est, contraria. Si quidem quod naturaliter se habet, custodire, qđ præter naturā est tollere oportet. Porro febris oīs præter naturam est. Ideoq; victus rationem humidā frigidāq; exigit. Temperamenta vero ipsa, alias similia: alias postulant cōtraria. Quæ em̄ vitio carēt, similia ꝑpetuo. Quippe quas seruare expedit. Quæ vitium habent veluti in opere de sanitate tuenda est dictum, alias similia: alias contraria. Idq; merito accidit. cum nec ad vnguem naturaliter se habeant, (quomodo enim essent vitiosi): nec prorsus præter naturam. quando qui sic attemperati essent: perpetuo ægrotarent. Ergo similia desyderant, tum in alijs de quibus mox dicetur, tum vero in vlceribus omnibus. Monstratum enim id sæpenumero iam in superioribus est. Contraria vero, in eo victu qui per sanitatem adhibetur. veluti de sanitate tuenda docuimus. Sed neq; hæc perpetuo. sed tū cū corrigere intēperiē eoꝝ studemus. Quippe duplex nobis in ijs qui sani sunt, finis ꝓponitur. Nempe vel corpus sanum in pristina eius tēperie tueri, vel etiam hāc meliorem reddere. Sic igitur arbitror in ijs qui diaria febri laborāt cibā-

Victus diuersitas i tēperamētis frigidis.

De victu ratiōe tēperamenti theoria.

Duplicē in sanoꝝ victu proponi finem.

dis, vel vni febrili affectui cõtrariũ, vel etiã ipsi laborantis intẽpera mento desumã. In ea tamẽ natura quæ haud dubie in medio tẽperamẽ to est, ab ipsa febri cõtrariorũ indicatiõe accepta: eatenus humidum frigidũq; victum adhibebimus: quatenus siccius calidiusq; q̃ ante, iam redditũ corpus apparet. Verũ hoc tum perspicuũ, tum ĩdubitatũ est. Reuertamur autẽ rursus ad ĩtẽperatas naturas. Nam qm̃ eas sicut de sanitate tuenda est proditũ, licet et quales accepimus seruare: licet et ad melius transferre: satius arbitror est, cũ plane valent, nõ cũ ægrotant, vel de se quæruntur, victus illis rationẽ mutare. Gaudent enim naturæ cõsuetis semper. vt et Hippocrates euidentissimis argumẽtis in libro de acutorũ victu astruxit: et oĩbus qui se secundum naturã habent manifeste apparet. Quod nãq; qui sibi iã displicent extra cetum eorũ qui secundũ naturã se habent, sint ponẽdi: id nemo qui cõpos est mentis dubitet. Cæterũ hi an præter naturã se, an nõ naturaliter solũ habeant: id vtiq; quis æstimandũ duxerit. Atqui si ex ipsa cõsuetudine indicationẽ aliquã sumi cõueniet, si quidẽ multo iam tẽpore intẽperatas naturas cõtrario victu ei qui vicit intẽperiei cibauimus: ita etiam et cũ parũ ex sententia se habent, faciemus. Sin minus: quæ similia tẽperamento suadet, indicationẽ præferemus. Ita vero & Hippocrates mihi sentire videtur. vbi ait humidus omnis victus, febricitantibus est idoneus. Potissimũ autem pueris, et alijs qui ita cibari sunt sueti. Febricitantib⁹ enim in quantũ febricitant, ex ipsa cõtrariorũ indicatione, humidus victus cõducit. Pueris ex similiũ. Eodẽ autẽ modo & eam quæ a cõsuetudine præbetur, quo eã quæ ab ætate datur, accepit. Nã et ætas cũ ex ijs sit, quæ natura nobis insunt, similẽ sibi victum postulat: et quæ a consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicut ea quæ ab ætate. Quippe seruare quoq; hãc iubet. perinde ac proprium ætatis tẽperamentũ. Itaq; etiã nos tũ ex omnibus quæ circa ægrũ spectantur, eius qđ cõducit inuentionẽ moliri: tum quando indicationes oẽs secũ cõsentiant, et quãdo inter se dissentiant, inspicere cõueniet. Omnibus enim cõsentientib⁹ vnã prorsus victus speciẽ cõstituem⁹. Dissidentibus inter se: quæ valẽtiores ac plures sint præferemus. Ita vt victus species quã hæ præscribant, præferatur. Sic tamẽ ne cõtraria sit neglecta. Porro prælatio hæc. alias vtrisq; in vnius auxilij materiã mixtis pficitur. alias seorsum sumptis. Ac cõmunis quidẽ hæc ratio est omniũ quæ cõplicatæ sunt cõtrariarũ indicationũ. Quomodo autẽ hanc ad vsum cõferre oporteat, cũ aliquãdo ipsi morbi coeuntes sint cõtrarij, aliquãdo morbus vnus sit, sed qui cõtrariam indicationẽ subijciat, aut naturali laborãtis tẽperamento, aut ei quam nunc acquisierit, præterea ætati, et cõsuetudini, et loco, et anni tempori in

Naturã cõsuetis gaudere. Hippo.

Quãdo intemperatis naturis cõtrario intẽperiei sue victu vtendũ. et quando simili. Hippo.

Cõis cibãdi ratio in oĩb⁹ cõtrarijs indicationibus.

Exercitatio in cõi methodo p exempla.

Duo p exẽplo ppositi

ipsa particulatim tractatione ostendã. Nunc ergo cum propositũ nobis hoc loco sit, vnicuiq; memoratorũ intẽperiei generũ, idoneũ inuenire victum: cõmunis quem cœpimus methodi modus, veluti sub exemplo examinetur. Pone enim correptos febri esse duos homines, in regione natos educatosq; tẽperata. nunc in ea non esse. imo alterum in calida et sicca. alterũ in humida et frigida. Præterea eosdẽ diuerso esse tum tẽperamento: tum natura. tum cõsuetudine. tũ ætate. etiam sub diuerso (si placet) et anni tempore. & statu cœli ægrotare. Sic vt alter calidus siccusq; natura sit, ac tali victus rationi in totum insueuerit. præterea iuuenis sit et hieme ægrotet, idq; in humida et frigida regione, ac statu cæli simili. Alter humidus et frigidus, simili victu assuet⁹. tum puer ætate. ac æstate. in calida siccaq; regione. ac simili cœli statu laboret. Quænã igitur in vtroq; horũ sunt indicationes? Nempe quæ a febricitando sumitur, cõmunis amborum est. Ac quæ refrigerent et humectent desyderans. Reliquorum nulla est præterea cõmunis. Siquidẽ priori, et propter naturã, et propter ætatẽ, quæ simili sibi victu fuere assuetæ, siccioris calidiorisq; temperamenti cibus idoneus est. Ideq; propter et anni tẽpus. et statum cœli, & regionẽ cõuenit. Nõ em̃ quæ ab his suppeditatur indicatio, similia desyderat. sed contraria. Alteri ex propositis, propter ætatẽ, & naturam, et consuetudinẽ, similia ipsis exhibẽda indicantur. Propter ætatẽ quidẽ humida modiceq; calida. Propter naturã et cõsuetudinẽ, humida et frigida. Propter regionẽ et anni tempus, et statũ cæli, cõtraria. Quæ et ipsa nimirũ sunt tanto tẽperatis frigidiora et humidiora: quanto regiones ipsæ sunt calidiores tẽperatis, et sicciores. A cõsuetudine enim semp est indicatio similiũ. quoad scilicet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regione, anni tẽpore, et statu cœli, vbi tẽperata hæc sunt: similiũ semp præsidiorũ est indicatio. siue valeant homines, siue ægrotent. Cõtra ab intẽperatis anni tẽpore statu cæli et regione, contrariorũ est indicatio. Cæterũ ab ætate & natura nõ absolute. sed cum consuetudine. Porro nihil in contrarijs indicationib⁹ tam cõuenit expendi q̃ magnitudinem eorũ quæ ad indicationẽ coierunt. Quã vtiq; in libris de sanitate tuẽda duplicem esse ostendimus. Alterã quæ ex ipsorũ quæ indicãtur dignitatib⁹ censeatur. Alterã quæ ex ipsorum (vt sic dicam) proprijs substantijs spectetur. Quas ex conferendo cũ mediocri et quod secundum naturã est, accipiendas esse testati sumus. Nisi em̃ ita quis indicationum potestates examinet: nequeat sane mensuram victus inuenire. Cum em̃ refrigerandum humectandũq; esse febris perpetuo indicet, reliquorũ vero quodq; prout dictũ est: vbi cõcors eorũ indicatio est: nullũ exhibetur negotiũ. vbi discors, p pluribus ac potioribus for-

Quæ a propositis indicationes.

Quæ a priore.

Quæ a secundo.

Quid maxime in cõtrarijs indicationibus sit spectandum.

Duplex indicantium magnitudo

Indicantium Magnitudo: Ex Dignitate partium Indicantium / ex substantia eorũ quę Indicant

mari victus ratio debebit. Siquidē ī modo ꝓpositis, ex eo qđ febricitāt, cōis refrigerātiū ac humectātiū indicatio ꝓstat. Nō tamē ex cæteris. Sed cui⁹ tū ætas, tū tēperamētū, vna cū cōsuetudine, tū regio, tum anni tēp⁹, et cæli status, humectātia refrigerantiaq; exhibēda indicāt: hūc haud dubiū est nō solū humectādū refrigerādūq; esse: sed etiā nec leuiter hæc, nec vtcūq; faciēda eē. imo plane magnope ac vehemēter. oib⁹ scilicet indicatiōib⁹ idē dictātib⁹. Cui⁹ vero reliqua oīa refrigerātē quidē humectātēq; victum, quēadmodū et febris non indicant, sed contrariū ipsi, calfacientē scilicet et siccantē: vtiq; ambiguitas pugnaq; indicationū inter se oritur. Quo casu magnopere opus est, tum numerū indicationū: tum magnitudinē simul cōferas. Quippe quæ a febri sumitur, ea reliquis quando oēs contrariū faciendum præscribunt numero quidē inferior est. Magnitudine tamē quæ ex dignitate, aut potestate, aut quomodocūq; appellasse libet, spectatur: vtiq; superior est. potissimū si longe a natura recessit. Quippe duplex tum magnitudo illi accedit. et quæ ex febris genere prouenit, quæ oībus est cōis: et quæ ꝓpria suaq; ipsi⁹ est. Siquidē et qa febris, plus cæteris oib⁹ sollicitos nos habet: et qa ꝑterq̄ qđ febris est, etiā magnitudo illi notabilis accessit: iccirco cōtrarias indicatiōes īducit atq; obūbrat. Sin parua fuerit: fas est reliquas oēs vna cōiūctas cū ea cōferri. atq; expendi. Ac siquidē pares videnť: neq; febris īdicatio ꝓfereť: sic vt humectādū et refrigerādū sit, neq; etiā reliquoꝝ. sic vt calfaciendū ac siccandū sit. īmo media victus ratio, vbi ita se corp⁹ habet, eligēda erit. Sin altera īndicatio exupet: tātū recessisse a tēperato et medio victu par est: quātū ea quæ pollent, sua cōtraria superāt. Ergo tū exercitatū in oib⁹, tū natura prudētē esse medicū cōueniet. Quo cuiusq; īdicationis potestate diligēter cōsyderata: oībusq; iter se collatis: vnā idonei victus summā, quæ laborāti sit cōmoda, cōparet. ac diariarū quidē febriū īdicationes, ex his generib⁹ capiunť. Raroq; accidit si alicubi a laborātis viriū modo. Cū febriū q̄ plurib⁹ dieb⁹ affligūt īdicatiōes, nō solū viriū respectū necessario adhibeāt: (Nō ei leue ī his cōsiliū est, qđ a virib⁹ petiť) sed etiā causaꝝ q̄ īpas excitāt. Exceptis tñ hecticis. Vtpote q̄s nulla accēdit causa. Quēadmodū nec corp⁹ id qđ iā habitu calorē ignis ī se suscepit. Siue id lapis siue lignū sit. Illud nāq; cōe cū diarijs habēt. qđ videlicet nō ām̄plius fiūt. Differūt ī eo qđ diariæ, ī leui vt sic dicā affectu, (Cata schesin græci vocāt) calorē habēt. Hecticæ ī habitu, q ægre soluať. Licet etiā dicas eā quoq; q̄ a virib⁹ sumiť indicationē, tū ī reliqs oib⁹ morbis; tū ī diarijs febrib⁹ sēp adhiberi. Nobis tñ ī ꝓsēti disputatiōe op⁹ ea nō esse. Propterea qđ ex ꝓma qđeratiōe nō īdicet. ex accidēti vero īdicet. De eo vero accidēte ī sequētib⁹ disserem⁹.

Exempla.

Spectandū semp numerū indicantium et magnitudo.

Indicatio quæ a febri desumitur minoris momenti est, qn aliæ oēs indicationes indicant contrarium quam indicet ipsamet febris

Medicū debere exercitatū ac natura prudētem esse.

Medico quid opus sit: exercitatione, prudentia

Hecticæ et diariæ collatio.

Cata schesin.

cōe ē Hecticæ et diariæ habere ... hecticæ ī habitu diariæ vero ī leui affectu.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER NONVS.

Diariarum o Eugeniane curationem, in libro qui hunc præcedit, exposui, totius propositi operis octauo. Est autẽ huius febriũ generis vnica accessio, vno plurimũ die ex ipsius saltẽ natura, circumscripta. Quippe quæcũq; vel per medicorum ignorãtiam, vel ægrorũ intẽperantiam, vel ministrantium errorum, in eiusmodi febribus cõmissa, in aliud ipsas genus transferunt: hæc suæ naturæ sponte non incidunt. Non enim est profecto mirum, si per ea quæ delinquuntur, non solum porrigatur, aut in aliud genus transeat morbus quiuis. sed etiã cum prius non esset, nunc excitetur. Nam cum ijs qui integri sunt, delinquere non sit tutum: haud quaq̃ id ægris sine discrimine contingat.

Tria febriũ genera.

Reliqua vero cum sint genera duo, veluti in libro de febrium differẽtijs est ostensum: alterum ex humorũ putredine nasci docuimus, alterum quod iam solidas animalis particulas occupauit hecticam nominant.

Diarias in putrescẽtes et hecticas trãsire posse.

Transeunt autẽ diariæ febres, veluti ante ostendimus, in vtrũq; genus, nisi quis eas cõmode tractet. Veluti autem in cæteris rebus omnibus, quæcũq; vno genere comprehensæ, societatem in naturis habent, ac propterea mutuo in se transire valent, tertia quædam formula in trãsitu ipsarum existit, quæ neutrius extremitatum formam plane exhibet: ita nimirum et in diariarum febrium transitu imagineris licet, alterum quoddam genus in transitu exoriri, quod neutri extremitatum sit idem.

In trãsitu a diarijs ĩ putres vel hectici, tertium genus existere.

De tertio genere.

Ac primũ quidem de hoc disserendum esse mihi videtur. Quo sicuti reliqua, etiam ipsum tum protinus noscatur cum incidit: tum sic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægre sanabile aut insanabile postq̃ auctum est euadat. Cæterum medium id cum inciderit, nec nosse ij possunt, nec sanare, qui extremitatum quarum est medium, speciem ignorant.

Tertij generis indicium.

At tibi qui præsertim non solum diariarũ: sed etiã reliquorum duum generum notas intelligis: vbi vel diariarum notæ aliquatenus sunt alienatæ, vel reliquarum notæ simul apparent: haud difficile fuerit iam transitum suspicari. Ergo ex adustione, cruditate, lassitudine, vigilia, animi perturbatione, vel bubone qui ex euidenti aliqua sit causa: nunq̃ ad tertium vsq; diem progredietur febris acces-

sio, nisi quid delictum circa laborantem sit. At quibus stipatio febris occasio est: ijs etiam vltra hos porrigi accessio potest. Nam quoniam stipatio vel obstructis exilibus meatibus, vel cōniuētibus, vel etiam corpore ipso imoderatius densato accidit: merito arbitror diximus ex frigore, et balneis, quæ vel contactu refrigerent, vel facultate, præterea pharmacis similis generis, pari modo ijs quæ cutim siccēt, veluti sole feruente, nec minus etiam ijs quæ densent, veluti dura cū ijs quæ frigefaciant, frictione: et detineri intra corpus ceu fumida fuliginosaq; excrementa, et ab ijs febrem accendi. Verum ex his densationem quādam corporum ipsorum fieri, ac veluti exiguorum meatuum conniuētiam. Obstructionem vero, vel propter glutinosos, vel crassos, vel copiosos succos incidere. Quinetiam febres quascūq; vel coniuētia meatuum, vel recens corporum densatio excitant: has et desistere post primā accessionem, si quis recte eas tractet, et vere diarias tum esse, tum appellari. At quæ ex obstructione creātur, si hæc pusilla sit: solui ipsas quoq;, similiter vt alias diarias. si quis ea legitime sanet. Sin valenter impacti humores sint, sic vt valentius aliquid quod eos eximat desyderent: eas febres porrigi vltra vnum diem necesse est. ac diariarum febrium genus videri egressas. Quomodo enim dici vltra diaria febris potest, quæ in tertium vsq; diem extenditur. Quādo ex ipsa nominis ratione in secundo eam desistere par erat. Dictum enim supra est. xxiiij. horas esse sic appellatæ diei spatium. vtiq; vt cum nomine diei, nox quoq; vna comprehenditur. Atqui si neq; humor putrescens subsit, nec corpus ipsum febrilem calorem vt habitum susceperit: a duobus generibus diuersum sit. Aut ergo aliud præter tria iā dicta genus esse in prima febrium diuisione dicendum est: aut appellatione ꝓ nihilo habita, diarias ipsas nominare oportebit. Neq; eni profecto de substātia ipsa talium febriū est diariæ vocabulum. Verū cōuenienti nomine destituti, clarioris simul breuiorisq; doctrinæ gratia: ab eo quod sæpius accidit nomē indidimus. Ac natura quidē eadē his est, quæ diarijs, nomen non idem. Si quidem in quibus vna accessio ab initio ad finē perpetuo manens, in multos dies porrigitur: eas febres Synochos. i. continentes appellant. non illi quidem græco nōmine vsi, cæterum Soloecismū cōmittendum potius rati, quā formam ipsarum sine nomine linquendam. At non sicuti idea vna eiusmodi febrium est, a qua Synochos eas nominant: ita et natura simplex vnaq; est. Quædam nanq; earū manifestam habent putredinis notā. Quædā prorsus non habent. Quas nimirum ex diariarū febrium genere esse diximus. Cum enim accessionis remissio ex feruentiū humorū transpiratu contingere solet, non transpirant autem in vehementi stipatio

Stipatio corporum vnde.

Obstructiones vnde.

Quæ diariæ vno die finiantur.

Quæ interim, non.

Synachos ex diariarū natura.

Cur febres synochi dicantur.

Duplex synochorum natura.

Prior synochorū spēs.

ne: necesse est multorum dierum fieri accessionē. Igitur vbi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principium excitet: vltra hoc quod multorum dierũ febris est, nec inuasionem alicuius febrium significatiōis facit. Sed permanet ab initio ad finē vna febris, quæ nec quotidianæ, nec tertianæ, nec quartanæ notã præferat. Cæterum cum me audis dicentem, vbi vehementer stipata corpora sunt, cohiberi intra corpus febrilem calorem, non ita factam prorsus densitudinem putandum est, vt nullum ex ijs humoribus qui tenuati admodum sint, effluere foras sinat. Cum nec si de ossibus ita dixeris, id verum sit, ne dum carne et cute. Verum cum feruentium humorũ vapor subest plurimus, effluit autē foras exiguus, hunc qui relictus est febrem seruare est necesse. Neq; id modo propterea quod ipse manet: sed etiam propterea quod quæ proxima sunt, adurit. Quoniã igitur ex duobus his seruari febris potest, et quod totus vapor non transpirat, et quod idem vapor ea quæ contingit, etiam excalfacit: necesse est tris esse in synochis febribus differentias. Nempe vel pari permanēte magnitudine ea, quam in prima accessione summã habuit, vel etiã adijciente semper exiguum aliquid, diminuēte ve. atq; hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidem quod accenditur, ei quod trãspirat par fuerit: nec augeri nec minui febrilis calor cernetur. Sed perinde sibi similis permanebit, ac si nihil illi adijceretur, aut demeretur. Quippe ad æqualitatis custodiam, nihil interest seruetur ne eadem assidue substantia, an ei quæ vacuatur, par sit ea quæ adijciatur. Verum si altera earum vicerit, vtiq; si quæ vacuatur: minui febrem necesse est. Sin quæ adijcitur, omnino icrescere. Sed nec illud sane queq̃ latet: quod cum ex febribus altera magis minus ve q̃ altera, tum augetur tum minuitur, id ob exuperantiæ imparitatem necessario accidat. Nam vbi alias ampliore mensura, alias minore, vel febrium generatio, vel transpiratio exuperat: nec ijs quæ augentur omnibus par esse auctio, nec ijs quæ minuuntur demptio omnino potest. Imo plurimã esse tum excessus tum defectus differentiam est necesse. Atq; vnum quidem hoc siue genus, siue speciem, seu quiduis aliud appellare libet, Synochœn id est cōtinentium febrium est. quodq; ex eadem cum diarijs, natura constat. Alterum est vbi in omnibus vasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Eiusmodi febriũ in gracili et frigido corpore, neutra consistere solet. Sed plurimũ in ijs qui sanguine abundant, et corpulentis gigni cernuntur. Quando nec obstructio, citra putredinem excitare febrem valet, nisi id quod transpirat, et copiosum sit, et calidum: nec humorum putredo in omnis quæ inter inguina, et alas intersunt venas, æquabiliter, ac cito porrigi, in

Printed marginal notes:

- Vehemens stipatio, quomodo itelligēda.
- Duplex pseuerantiæ febris causa.
- Triplex in synochis differētia.
- Secūda synochorum species.
- Cōia vtriusq; speciei
- Neutrã synochon in gracili et frigido corpore icidere solere.

Manuscript annotations:

- si leuis e occasio erit febris ephimera unius diei fuit, sin grauior erit ea ꝑ plures dies potent ꝑdurare eiusq accessione ad ... potent extendi
- cap. 3. Perseuerantia febrium dicta Synochas
- Sinoche et Diaria unam et eadem naturam habent ex quo colligi posse uidetur quod Diaria plurium dierum et Synochos non putridos pro uno et eodem Gal. accipit quae et febris a sanguine non putrefacto di. et synochos Inflammatiua hoc tamen ... epilogat in princi... ... capitis.
- locus notandus ex q̃ habes q obstructio absq putredine et febrem excitare pot. dummodo id q transpirat copiosu sit et calidum
- De febribus synochis putridis
- Nulla ex synochis repentur in gracili et frigido corpore

frigido habitu potest. Debent enim quæ putrescunt, tum calida humidaq; esse: tum vero difficilem transpirationem habere. Eoq; fit, vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis temperamēto, siue id ab initio constitit, siue modo frigidum sit factum: continens excitetur febris. Sed nec in gracilibus, vel qui raro sunt corporis habitu. Imo tum ætate, tum natura, tum acquisitio temperamento, quæ calida sint, ac p̄cipue, si et carnosus, et bono ac multo sanguine affluens, et denso corpore æger sit. Aut etiam calidis excrementis refertus. proinde fit, vt qui ita febricitant: ijs et pulsus maxim⁹ sit, et æqualis, et vehemēs. Quibus etiam arteriæ habitus, nec durior q̄ pro natura est, nec mollior. Celeritatis tamen frequentiæq; eo peruenit, quo febris ipsa magnitudinis. Atq; hæc quidem ambarum sunt communia. Alteri vero priuatim putredinis insunt notæ. idq; tum in lotio, tum pulsu, tum caloris ingrata qualitate. Ac tibi exempli causa, redigam in memoriam adulescentes duos, quos vna mecum vidisti. Erat alter eorum liber, et palestræ peritus. Alter seruus, haud inexercitatus ille quidem, cæterum in palestra parum vehemens. nec tamen ad quotidiana quæ seruū deceant, tum exercitia, tum opera tractanda, nō idoneus. Porro liber continenti citra putredinem febri laborauit. Seruus continenti: cū putredine. horum vtriq; quænam sit adhibita curatio: non intempestiuū dictu nunc arbitror. Quandoquidem in exemplis exercitari quiduis discentes, maxime expedit. Neq; enim satisfaciunt ad exactam cognitionem vniuersales methodi. Sunt autem exemplorum ea pro potioribus habenda, quæ ipsi oculis vsurpauimus. Quando si omnes qui docere scribere ve aliquid sunt aggressi, ea prius operibus ostendissent: prorsus paucula quædam falso dicerētur. Nūc vero pleriq; alios docere tentant, quæ nec ipsi vnq̄ fecerunt, nec alijs ostenderunt. Cætera vulgus medicorum nihil miri est si contēptis bonis moribus, opinioni sapientiæ magis q̄ veritati inhiat. Verum non sic fuit ratio nostra. Non eñ heri, aut nudius tertius, sed statim ab adolescentia philosophiæ studio capti: primum nos ad eam contulimus. Mox patris euidenti insomnio moniti: ad medicinæ studium venimus, ac per totā vitam operibus, magis q̄ verbis, vtriq; studio incubuimus. Quo minus mirum est, si in quo tempore alij totā vrbem salutando lustrant, et cum diuitibus cenant, ac eosdem comitantur: hoc omni, sedulo nos laborantes: primum quidem omnia quæ veteribus pulchre sunt inuēta didicimus. Mox eadem opere tum indicauimus, tum exercuimus. Ergo qui palestræ peritus iuuenis erat, vbi febricitare hora prima noctis cepisset, postridie eum mane, circiter horam diei tertiam vidi mus. Cum autem inuenissem febrem admodum calidam, Sed pulsus

Pulsus synochis laboratium.

Putrescētis synochi propria.

Duo adolescentes pro exemplo positi.

Potiora exempla esse quæ ipse qs viderit qualibus gale. vtitur.

Galenus quomodo ad medicinā venerit.

Palestræ perit⁹ quomodo curatus.

æquales, et maximos et celeres, et frequentes, et vehementes, tum caloris qualitatem quæ minine morderet, iam vero et vrinas tum crassitudine, tum colore, a naturali habitu non multũ alienas, audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis consuetudinẽ intermisisse, pridie tamẽ exercitasse se vehementius, cæterum non multum, sumpsisse autem solitos cibos, atq; eos concoxisse, q̃uis tarde, et ægre, vtpote cum febris vespere occupasset, cũ iterũ rubicundus plenusq; homo appareret, atq; etiam plenitudinis sensum se percipere diceret, faciente interim quodam eoꝝ qui aderant de vena secanda mentionem: visum nobis est eius auxilij consyderationem, in aliud tempus remittere. Simul vt certius sciremus, cuius generis febris esset. simul necessario propter eam quæ præcesserat concoctionis tarditatem. Cum autem vesperi, similem vigorem tueri febris est visa, ceu nihil sensibiliter remittens: suspicio iam erat synochon esse. hancq; ex obstructione. et sanguinis abũdantia. et præ carnis copia stipatione. Ac cum parem magnitudinem per totam noctem febris seruaret: postero die visum est medicis omnibus, qui eum inuiserant, sanguinem esse mittendum. Discordia vero orta de tempore, et vincentibus, qui id in sequentem diem differendum suaderent: febris per totum eũ diẽ euidenter visa est vigorem suum augere. Mox tertia sequente nocte, alia quidem accessio minime incidit, quæ primæ ad portionem respõderet. Erat tamen æstus ipse laboranti intollerabilis. Vrgebatq; tum tensio totius corporis, vtpote repleti: tũ capitis pulsatio. Atq; ob hæc grauis vigilia. iuuene in aliam alias se figuram iactante. Itaq; cũ vltra ferre non posset. hora noctis circiter octaua, mittit ad me ministrum, rogatq; ad se ocyus veniam. Ipse annuo atq; abeo. inuenioq; febrem calidissimam, pulsumq; qualem prædixi. Quoniam autem nec in hoc, nec in lotio, nec ipsa caloris qualitate, indicium aliquod humorũ putrescẽtium apparuit: optimum factu visum est venam incidere, anteq̃ putredo inciperet. Aufero itaq; ab homine eousq; de industria sanguinem, quoad animo linqueretur. Maximum plane vbi valentes vires sunt, continuæ febris remedium. Id quod tum ratione, tum experiẽtia didici. Primum nanq; in contrarium statum agitur corpus, celerrime ex animi defectu refrigeratum. Hoc vero nemo inuenire potest, neq; quod ipsis ægris, neq; quod naturæ quæ animantes gubernat, iucundius vtilius ve sit. Postmodum in eiusmodi corporibus, necessario superuenit alui deiectio. Nonnũq̃ etiam bilis vomitio. Quas res statĩ a toto corpore madores sudores ve excipiunt. Quæ nimirum omnia cum huic quoq; contingerent: protinus febrẽ extinxerunt. Sicvt quidam ex ijs qui aderant, iugulasse me febrem per iocum diceret. Vnde

Curatio.

Detractionẽ sãguinis vsq; lipothymiã maximum esse synochorũ remedium.

oēs risimus. Verū quo narrationē omnē absoluā, nihil mali erit paucula addidisse. Post duas nanq; a sanguinis missione horas, paulo nutrimenti dato, ac iusso quiescere: discessi. Quinta vero hora reuersus, tam ꝓfundo somno indormientem inueni, vt tangentē me prorsus nō sentiret. Cū vero et ministri adeo illi altū somnū fuisse dicerēt, vt nec cū madores eius abstergerent: expgisceret: suasi ita facerent. Esse nāq; hominē iā prorsus a febri liberū. Reuersus autē et decima rursus hora, etiā tunc dormiētem inueni. Egressus autē iterū ad alios visendos ægros: redeo hora prima noctis: nō tamē vt ante tacens. Sed voce de industria sublata, quo ægrū a somno excitarē. Quod cum ita accidit, vbi solo ptissanæ cremore nutriuerā, abij. Cuius modum postero die augens, tertio lauatum dimisi. Ac quæ ad hunc pertinebant infirmum. ita sunt gesta.

Quæ acta post sāguinis missionem.

Quæ vero ad alterum: nunc dicam. Is cū toto die multū laborasset, deinde lauatus paucula comedisset: cœpit nocte febricitare. totū etiam continuans sequentē diē. Hunc nos post secūdam noctē vidimus. in cæteris quidē omnibꝰ iam dicto iuueni similiter affectum. Verū putrescētiū humorū euidētes præbentē notas. Itaq; vena quoq; huic protinus incisa: vsq; ad animi defectum vacuauimꝰ. Post id idoneo interposito spatio, cibauimꝰ. Primū mulsa. Deinde vna interposita hora, ptissanæ cremore. Atq; hæc oīa intra quintā acta sūt horam. Cū autē similis sibi perseueraret febris: synnochon eam fore ex putredine expectauimus. Itaq; accidit. Quippe cū eā secunda noctis hora pari magnitudine cernerem9: tertiæ diei accessionē, futura ne esset an secus: diligenter obseruare volebamus. cuius in septimā horā noctis suspitio erat. Itaq; cum sūmo mane superuenissem: inueni quod expectaram. Nā nec tertiana inciderat accessio, febrisq; remissior paululo q̃ vesperi fuerat, apparuit. Vt autē rursus hominē meridiæ vidi: eratq; iā certissimū, et febrē decreuisse, et synnochon febrē esse, sed quæ assiduæ decresceret: visum est tū quoq; hominē similiter nutrire. Quarta vero exacta nocte: manifeste minor, etiam quarto die erat. Quo rursus quoq; ad eundem modum homine cibato: aduertimus. tum illo die toto: tum quæ hunc secuta est, quinta nocte magnitudinem remittere. sic vt quīto die liquido plane appareret, minor esse febris q̃ ante. Itaq; ad portionē minuentis se febris, vrinæ quoq; concoctio ꝓcesserat. Eratq; haud obscurū septimo (id quod factum est) finiendā. Hanc igitur plane continentem ex humorum putredine febrem, et quæ assidue decresceret vidimus. Multas vero alias continentes cōspeximꝰ.

Serui curatio.

Quarū aliæ crescentes, aliæ similē tenorē seruātes erant. Illas Epacmasticas, has Acmasticas vel Omotonus græci vocant. Aliæ ceu quā modo mēorauimꝰ, decrescētes, q̃s Paracmasticas dicunt. Aliæ rursus

Variæ continuarū rationes.

Hoc Notaui de 1595 — Febres fiunt continuæ qn putredo est in omnibus uenis et potissimum magnis / Febres fiunt intermittentes qn putredo est in unica animalis parte

in primo die putredinis notas habuerunt, aliæ in tertio. aut certe ad summũ quarto. Idq; alias medicoꝝ ipsoꝝ inscitia, qui sanguinẽ non miserant, alias laborantiũ ipsoꝝ timiditate. Si quidẽ eorũ qui ex sola obstructione febricitarant: nemo in putredinis febrem incidit, qui prius sanguinem miserat. Quẽ vbi valida virtus subest, & ætas permittit: vsq; ad animi defectum mittere expedit. Vbi horum alterũ nõ satis respondet: tutius est, quantũ satis visum fuerit: tantum principio detrahere. quod defuit iteratione supplere. Eteni hoc præsidio omisso, qui ita febricitant, in summũ discrimẽ veniunt. Nisi si eos vel viriũ robur, vel largũ sanguinis profluuiũ, vel sudor copiosus ex manifesta ꝑnicie eripiat. Et tamẽ nõ nulli ex medicis sunt, qui tametsi vidẽt naturã sanguinis ꝓfluuio nõ paucos eoꝝ qui sic ꝑiclitentur seruare: tamen sanguinis missionẽ fugiant. Nullã nec experiẽtiã, nec verã rationẽ secuti. Cæteꝝ hos mittamus. Disputato ꝑsertim cõtra illos abũde, vno integro libro, qui est de sanguinis missione cõtra Erasistratũ scriptus. ipsi vero ad ꝓpositũ reuertamur. Erat vero in ꝑsenti disputatiõe propositũ, de ijs febribꝰ disserere, quæ ex stipatis per obstructionem meatibꝰ oriuntur. Quas si sine putredine cõsistant ex diariarũ esse genere dixi. Sin ijs putredo aliqua, vel ab initio statim, vel postmodũ superueniat, vbi in oĩbus venis, ac præcipue magnis ea cõstitit, cõtinuas excitari febres, vbi in vnica animalis parte accessiões quæ certo ambitu repetant. Verũ de his postea. Quod autẽ & bis arbitror, et ter, et sæpius, iterũq; dicẽdũ est, qui ita laborant si recte curabunt: his sanguinis missio est adhibenda. Quando quibus corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationẽ iam redditum, tantum caloris congessit, vt inde iam febricitet: ijs tantum sanguinis est detrahendum: quantum vires tolerant. Pro certo quoq; habendũ, nisi ijs, qui hoc per naturã sunt habitu, id adhibeatur præsidium: fore, vt vel suffocentur: vel certe syncope omnino periclitentur. Nisi vt dictum est eos, vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium a morte vindicet. At illud vel me tacente constat, ijs præsertim qui librum de plenitudine studiose perlegerunt, quãq; & nunc quoq; a me dicetur: non esse nunc nobis de ea abundantia sermonem, quæ ad virtutem comparatur. Quippe quæ nec sic obstruit venarum ora, vt refrigerationem prohibeat: nec tunicas eorum distendit. nec ruborem, nec tumorem inuehit. multoq; minus vel carnis, vel cutis transpirationem, moratur. Verũ de ea quæ contineri a vasis vltra nõ valet. quæq; ob id ipsum tũ perrumpere vasa, tum recludere solet. reliquaq; modo dicta symptomata inducit. obstructionẽ. distentionẽ. tumorẽ. ruborẽ. De hac inq; mihi oĩs sermo tũ habitꝰ est. tũ vero habẽdꝰ.

Qui synocho ex sola obstructiõe laborãt, sãguine misso in putrescẽtem non incidunt.

Si ætas aut vires sãguinẽ ad lipothymiã nõ patiuntur.

Cap. V.

Redit ad tractionem de cõtinuis febribus ex obstructione.

Propositos omnino sanguinis missiõe curandos.

Suffocatio cur fiat.

De qua abundantia sit hic sermo.

Sola obstructio absq; putredine facit febrem.

Siquidem copia hæc, dum bonitatē suam seruat, vt pariter augeri cū robore viriū est nata: ita si quando has grauat, nec de cætero augeb itur, et bonitatē naturæ amittet. At si naturalem semel bonitatem amiserit: fieri nequit vt non putrescat. Quandoquidem nec aliud vllum ex ijs quæ foris sunt, humidum calidūq; corpus, manere imputrescibile cernimus. Ergo festinare ad sanguinē detrahendum oportet. Quo venarum natura ex transpirando, ventilandoq; naturalē temperiem seruans; humoribus eo quo inter initia modo dominetur. Quando si ad intemperiem versa laborabit: metuendum est ne hi putrescāt. Excitatur autē intēperies in ea, ex febris calore. Quē si quādo rudis quispiam medicus auxit, nō vacuata stipationis causa: incerto reliquū omne remediū est. Vbi nāq; emitti abūdantia postulat, calor autē refrigerari: pugna discordiaq; inter ipsa sanandi oritur remedia. Scilicet ijs quæ refrigerant quāuis temperiē naturæ concilient, saltē abundantiā intra corpus detinentibus. Quæ vero rarefacienda cute hanc educant, omnibus calfacientibus. Sic vt si abūdantiā emittere velis: febrē augeas. Si febrem refrigerare: abundantiā moreris. In hanc consilij inopiam deueniunt, qui statim a principio non vacuarunt, Erasistrati persuasione inducti. Qui nec spontanea sanguinis profluuia potuit imitari. Optimū igitur factu est (id quod nos semp in re quaq; facere vidisti) statim nō numero dierū, sed vni viriū robori, in febribus eius generis, attentū esse. Quippe quod si seruatū est: nō solū sexto septimo ve: sed etiam sequentibus diebus, sanguis est mittendus. Quod si curare aliquando infirmū cogeris, cui non solū antea secandæ venæ remediū prætermissum est: sed nunc quoq; vel per medicorū ignorantiam, vel ipsius laborātis, propinquorū ve eius timiditatē procedēte tempore mittere sanguinē phiberis: ad frigidam exhibendā accedes. Sed diligenter ante discernens, quantū ex ea nocumentum contingere possit. Nam si id aut exiguū erit, aut nullū: offerenda potui est, quæ prorsus sit gelida, quantū bibere ægro libet. Qui imo magis id audebis si frigidæ potioni insueuerit. Sin magnū timet incōmodū: ab hac quidem abstinēdū. atq; alijs auxilijs quib⁹ obstructio eximatur, et abūdantia vacuetur, et febris feruor deferbeat, vtendum. Porro incōmoda, quæ frigidā potionē intēpestiue imodiceq; exhibitā, sequūtur: in his consistunt. Quod lentos crassosq; humores, siue hi obstructiones, siue putredinē, siue Phlegmonē, siue qualis Erisepelas, aut Scirros, aut Oedema est, affectum creauerint: attenuari digeriq; prohibent. Ergo quoties ex his febris accenditur, atq; ad eos vacuandos frigida data nō conducit: ad præsens quidem non parum affert leuamen. Propterea qđ iā accensam febrē extinguit. Verū cū causa eius adhuc persistet:

Cur festinādū i his ad sanguinem detrahēdū.

Vbi sāguis non mittit, quæ icidat difficultas.

Erasistrati persuasio.

In his febribus nō numero dierū sed robori viriū, p sāguine mittēdo attēdendum.

De frigida exhibēda

Frigidæ itēpestiue datæ incōmoda, i quib⁹ consistant.

Deglutitio impedita ob frigidæ intempestiuam potionem.

aliam denuo accendi est necesse. Atq; ea quæ præcessit non nūq̃ difficiliorē. Propterea quod densatū ex frigida corpus est. Atq; hæc vna noxæ species est minime cōtēnenda. Altera talis est. Multæ laborātis imbecillæ particulæ, siue ita se ex naturali intemperie habeant, siue ex vicio adsciticio: a frigida leduntur. Alij nāq; gula adeo vehemēter est affecta, vt vix deglutiret. Alij ventriculus, sic vt vix cōcoqueret. Alij ipsum vētriculi os, aut iecur, aut colon, aut pulmo, autieptū trāsuersum, aut renes, aut vesica, aut tale quippiā aliud, a frigida percussum: ad propriū opus infirmū est redditū. Nō nulli autē ex intepestiua immodicaq; eius potione, nō multo interposito tēpore, nec post modū, sed illico difficultate spirādi, et cōuulsione, et tremore corripiunt, ac toto (vt semel dicā) neruoso genere lædūtur. Nec ignoro quin formidolosum te ad frigidā offerēdā, ijs quæ memoraui reddere, nisi ea me vsum subinde vidisses. sempq; cū successu. nec ægrū in vllo manifeste læsisse.

Quæ in febri cū intēpestiue datur faciat.

Quibuscūq; ēm ī pncipe particula tumor aliquis e Phlegmones, Oedematos, aut Scirri genere constitit: ijs frigidam offerre non oportet. Sed nec ijs quib⁹ obstructio, putridus ve humor non concoctus incōmodat. Quod si euidētes pcipis absq; iā dictis tumoribus, cōcoctiōis notas: illud dumtaxat æstimabis, sit ne pars aliqua tēperamento adeo frigido, vt in hanc noxā procūbat. Porro Erisepelas qđ verū Erisepelas sit, nō aliter sanaueris. At si mixtū cū phlegmone sit: in hoc cōcoctionis expectandæ sunt notæ. Atq; hæc latius q̃ p re nūc proposita. Cū postmodū etiā forte necessum erit de frigida exhibēda mentionē facere. Nunc ēm altera continētium febriū, ex sola obstructione est orta. Altera vero, etiā cū putredine per oēs venas. Cū ergo cōcoctionis humoꝝ in his notas videris, de quibus dictum abūde in libris de crisi est: audacter frigidam dabis. Quippe solidarū animalis partiū natura roborata, prætenuatos iā humores aggreditur. Ita vt qui vtiles sint, atq; ad nutriēdū habiles: hos quidā ad se trahat, inutiles vel p ventrē, vel p cutim eijciat. Quod si etiā frigidæ assuetus æger fuit: magna cū fiducia frigidā exhibebis. Ipsa scilicet experiētia iam doctus, oīa viscera, eius occursum familiariter tolerare. Omnino nāq; si quod frigidū adeo esset, vt ab hac offenderet per sanitatis id tēpus euidēter offensam suā ostendisset. Nulla vero p sanitatē particula quicq̃ ab hac læsa: nec etiā inter febricitandū quicq̃ lædetur. Vbi nāq; non nulli aquæ frigidæ potioni non assueti, tamen propter ardentem febrem eam bibere coacti, nullum incōmodum senserunt: multo profecto minus eoꝝ qui assueuerūt quisq̃ lædi debet. Cui etiam quasi pro munimento maximo accedit ipsa caloris copia. Hic nanq; cum in vasorum finibus plurimus contineatur, vtpote tū aerea in his substātia,

Quib⁹ frigida danda non est.

Si concoctionis apparēt notæ quid adhuc æstimādū.

Erisepelas potu frigidæ sanari.

Quādo in duab⁹ synochis frigida exhibenda.

Solidarum natura roborata qđ faciat.

Ipsam caloris copiam cōtra frigidæ noxam quasi munimen esse.

Si ventrem phlegmon occupet et aluus sit liquida tunc frigidæ potus contrarius est ut habet Gal. 4. de roc. u. i. m. acutis t. 40. in isto [illegible] coctionis notæ expectandæ sunt deinde frigida exhibenda ut in hoc loco monet. sicut et de Balneo dicit Gal. quod si cu febre ardente sit phlegmon vel erysipelas non conveniet balneum nisi coctionis signa habuerint 3° d roc. u. m. m. a. textu ultimo

tum etiam ſuccis omnibus inflãmatis: quantum ab frigido patitur refrigeratus, tantum rurſus calfaciendo in ipſum agit. Ideoq; minus tuta, iis qui exiguũ ſanguinẽ carnẽq; optinent, frigidæ potio eſt. Celeriter nãq; ad ſolidas animalis peruenit partes. Nulli quod ei⁹ vim frangat, occurrens. Eo etiam fit, vt hæcticæ febres, nec perinde eam quæ prorſus ſit gelida, nec multam deſyderent. Ceu quæ extenuatis omnino, exiguiq; ſanguinis corporibus incidant. Verum de illis poſt agetur. Maxima vero continentium febrium remedia hæc duo ſunt. Detractio ſanguinis et potio frigida. Verum illa nullo non tempore modo vires ſuſtineant: hæc cum et in pulſu, et vrinis, concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autẽ eſt maxima. Attendenda vero cum venæ ſecandæ indicationibus ſunt: tum quæ eam præcedunt, tum vero quæ omnino excipient. Nam ſi præcedat ciborũ cruditas, tãto tẽpore differre venæ ſectionẽ iubebis: quantũ ſatiſfacere, tũ ad eorũ cõcoctione: tũ vt excremẽta diſcedant videbit. Sin ſequet necessario vacuatio quæpiam: tantũ illi de ſuperãte parcẽdum: quantũ eſt per eam vacuãdum. Itaq; ſi tẽpore mittendi ſanguinis, menſes moueri contigerit, ſiue etiam ora venarum ſanguinem fundere ſolita, ſint recluſa: ſi iſpecto fluentis impetu, ipſe ſatis fore videbitur, qui ſolus quod requiris vacuet: naturæ rem omnem permittes. Sin minus tantum ipſe detrahes, quo ex coniunctis ambobus, perficiatur quod poſtulas. Veluti autem in his ad ipſam naturalem vacuationem, quæ ſenſu vſurpetur, non leuiter attentum eſſe oportet: ita alibi vel ad naturã ipſam, vel ætatem, vel cæli ſtatum. Sunt eñ nonnulli ad exhalandos digerendoſq; corporis ſuccos, natura propenſi. Pueri certe propter ætatem perpetuo. Cæli vero ſtatus vbi calidus nimium eſt, et ſiccus. Voco cæli ſtatum: ipſam ambientis nos aeris tẽperiẽ, ſub qua et anni tẽpus, et regio cõprehẽditur. Quando horũ quoq; vtrũq;, ex ambiẽtis tẽperiæ, indicationem mutuatur. Propenſi autẽ ad dirigendos corporis ſuccos ſunt, quicũq; natura ſunt humidi, magiſq; ſi accedat caliditas. Præterea qui raro corporis ſunt textu. Ad hæc quib⁹ os vẽtris aut amara bili abũdat, aut imbecillũ eſt, aut ſupra modum ſenſile. Atq; hæ quidẽ indicationes ſunt, quæ ſanguinẽ detrahendũ dehortãtur. Contra poſtulant, vna cũ affectu cuius cauſa primũ requirebat, habitus durus, denſuſq;. et vno verbo qui haud facile digerit. tũ ambiens humidus frigiduſq;. Sane merito quædã ſanguinẽ mittendũ adhortãtur, quædã dehortantur. Siquidẽ ea pro vacuatione omnino ſuſcipitur. At eorũ quæ comprehẽſa ſunt, quædã tranſpirationes morantur. Quædã promouent. Et quædã ad vacuandũ prõpta ſunt. Quædã ſecus. Sane trãſpirationem corporũ prohibent, tũ meatuũ ſtipatio, tũ circũdantis nos aeris

Quib⁹ naturis frigidæ potio parũ tuta.

Hæcticis nec gelidã nec multã exhibẽdã.

Ad ſectionẽ venæ æſtimanda eſſe tũ quæ præceſſerũt, tũ quæ ſequẽtur.

Quæ naturæ ſãguinis miſſionem recuſent.

Pueri cur.

Cæli ſtatus cur.

Cæli ſtatus quis.

Qui ſint ad ſuccos digerendos parati.

Quis ſanguinis miſſionem poſtulet.

Quæ ꝓmoueant.

Quæ facile digerãtur, et quæ nõ.

Hęmophobi. psychrophobi.

humiditas et frigiditas. Cõtra promouent, ea quæ his sunt cõtraria. Eorꝝ autẽ quæ vacuantur, quæ calida humidaq; ac tenuia sunt, ea celerrime digeruntur. Cõtra quæ crassa glutinosa et frigida sunt, ægre trãspirant. Atq; hæc quidẽ ad rem ꝓpositã de missione sanguinis, ac frigidæ aquæ potione nõ ignorasse expedit. Quarũ vtrãq; metuentes non paucos medicos vidisti. vtiq; iperitos. Quorũ alteros hæmophobos id est sanguinis mittẽdi timidos. Alteros Psychrophobos. i. frigidæ exhibẽdę formidãtes, sic græce nominamus: sicut q a rabido cane sunt morsi, Hydrophobos. Sunt eñ procul dubio horũ quoq; aliqui, præ dogmatis sui studio, non leui in rabie. Ergo relictis his nos institutũ ꝓsequamur.

Quẽadmodum sermo a diarijs venerit ad cõtinuas.

Ad memoriã reuocãtes quẽadmodũ sermo noster occasione cõmuniũ quorũdã in ipsis accidẽtiũ, a diarijs venit ad cõtinuatas. Qm̃ eni obstructionis affectus, cũ et ipsa exilis est, et rite curat̃, diariã febrẽ efficit, cũ vero vel ꝓpter magnitudinẽ, vel medici insiciã, consuetũ diariarũ tẽpus excessit, aut cõtinentẽ, aut aliquã earum quæ certo ambitu repetunt: merito nos de ea quæ diarijs cognata est cõtinenti febre disputatio excepit. Propter hãc vero ꝓtinus et de hac quæ cũ putredine humorꝝ erat. Visumq; satius est, vel claritatis, vel exercendi legentis causa, vnius ægroti in vtroq; febrium genere mentionem facere. Igitur quoniã hæc nobis peracta sunt. ac per ea demõstratum euidenter est, id quod in præcedenti hunc libro ad calcem est dictum, oportere in alijs febrib⁹ quæ amplius diariæ nõ sint, nõ modo ab ijs rebus quæ in illo præcipiãtur faciundorum indicationes peti, sed etiã ab ea causa quæ febrẽ excitet, ac laborantis virib⁹: ad vniuersalẽ denuo exercitationẽ reuertamur. pro comperto habentes non licere vllius artis scientiam nancisci, nisi et methodum quandam habueris per vniuersalia vocata theoremata, et in particularibus te exẽplis exercueris. Cum neq; fieri possit, vt sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex vsu sit facias, nec sine vniuersalium cognitione probe exercitatio procedat. Quippe cum in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat. Tanq̃ igitur qui iter aliquod ingredi student, vtroq; inuicem vtũtur crure, qui altero claudus est, vno dumtaxat vtitur, et longo spatio, et sæpe errans viã peragit: ita sane et qui finem cuiuslibet artis consequi parat, duobus his veluti cruribus, vel instrumentis, vel quomodocumq; appellasse libet, vti debebit. in vniuersalibus theorematis, methodo. in particularibus exercitatione. Reuersi igitur ad methodum, nunc age de ægrotantis agamus viribus, conferant ne ad curationem hæc quippiam, an plane nihil, ceu nonnullis est visum. Videtur tamen eorum qui inutilem virtutem esse ad curationem inueniendam dicunt,

Reuertitur ad methodum.

Ad artis cuiusq; sciẽtiã et generalẽ methodum et exercitationẽ i particularibus requiri.

De virium indicatiõe.

In eos qui virtutis idicationẽ cõferre ad curationẽ negabant.

In diarijs febrib; solet ee quædam leuis obstructio quæ si rite curetur, erit ephymera ex obstructione at si magna sit obstructio et medicus sit insciens fiet vel Continens vel Putrida ut et superius cap. primo asserium est

CAP: 6°

Quæ opus sint Medico.

In quibꝫ arte ꝑdiscẽda methodo et exercitatione opus est.

CAP: 7°

De Viribus ægrotantium. quæstio proponitur

non propria operum artis disceptatio esse. sed logica potius. ac sophistarum. Aiunt enim ab eo quem curamus affectu, faciendorum indicationem præstari. Haudquaq̃ a viribus. Ergo et anni tempus, et regionem, et statum cæli, et ætatem, et cõsuetudinẽ, et corporum temperies, inutiles esse eadem scilicet ratione dicunt. Postea cum mutare curationem propter hæc coguntur, immemores eorum quæ inter initia dixerant, quædam eorum contraria aliquando indicare aiunt, ijs ad quæ curantis consilium dirigitur. quædam ad præsidiorum materias esse vtilia. quemadmodum & animalis partes. Etenim in illis quoq; eadem vtuntur stropha. In principio sermonis inutiles eas esse ad curationis inuentionem asserentes. Post vbi redarguuntur, ad curationis quidem indicationem inutiles dictitantes. ad materiæ tamen mutationem, vel inuentionem, vel differentiam, vel qualitatem, (nam nec nominant eodem omnes modo) necessarias esse fatentes. Itaq; quod modo dixi, nunc quoq; repetam. Nempe quod egressi ex eo quod in arte est vtile, in logicam disceptationem veniunt. Est nanq; artis vtilitas auxilia quibus æger sanetur, inuenire. Quo illi relicto de nominibus litigant. Endixes, et Antendixes, quasi indicationes et indicationum contradictiones dicas, item communitates, et Scopos, et auxiliorũ materias, aliaq; similia loquẽtes. Scilicet hac nominũ diuersitate, responsum pro ijs quæ falso affirmauerant, dedisse se arbitrantes. Ego vero minime veto nominibus quib[9] libitũ sit vti. Meminisse tamen eos velim, eorũ quæ ab initio ꝓposuerunt. Ea sunt auxiliorum inuentiones. Ad quas quicquid cõducere quomodolibet videbitur, id fatendum est ad curationem esse necessarium. Sic igitur et virtus necessaria ne consyderatu in ægris a medico sit, an non inda gem[9]. Ego enĩ sæpe maxime esse necessariã aio. Sic vt quæ circa ægrũ administrãtur: oĩa ferme eius vnius causa fiãt. Aliquãdo mediocriter necessariã. Sic vt aliquid ex hac quoq;, ad ea quæ faciẽda sunt, cõsilij petatur. Nõ tamẽ præcipua faciendorũ ratio huc oĩs referatur. Possũ rursus ostẽdere tibi, virtutẽ adeo exiguũ ad inuenienda remedia conferre, vt propter exilitatẽ etiã lateat. Alias vero prætermitti, ac silẽtio præteriri. quasi prorsus ex vtiliter consyderandis nõ sit. Verũ quod accidit in virtute, id in reliquis oĩb[9], quæ aliquid faciẽdũ indicãt, vsu venit. Nã aliquãdo aliud eorũ alio minus, aut plus valet. Aliqñ adeo est valẽs, vt solũ idicare videat̃. aut ita ibecillũ, vt omittat̃. Hæc igit̃ dũ doceo: adsis animo veli. Illud habẽs i memoria qđ nec i alijs vllis curatio quæ ꝑ methodum agit̃, cõsistit, nec alius ante nos quisq̃ oĩa ea ordine definiuit. Quãq̃ etiã ab Hippocrate via est inuenta. Hæc enĩ ipa q̃ ego nũc enarraturus sũ, ille curationẽ idicare ꝑmus oĩm scripsit.

Virtus sæpe maxime n̄ria / aliqñ mediocriter n̄ria / aliqñ nõ animaduertitur vires / qr nõ unum n̄rie, ut curationem Dianar, ut dicit infenius, quo / sunt Vires ualentes sunt / nec opus ullum requirunt a / medico pro sui conseruatione.

CAP. 8°

Virtus aliquando: Maxime n̄ria — Mediocriter n̄ria — Non n̄ria in Indicando ut qn sunt ualide Vires ipse, ut sunt in febribus ephimeris, nulla q̃ in curatione febrium Dianar a Viribus sumetur Indicatio, neq̃ et in Synochis ut infenius cap. x°. hinc est q̃ i Synochis sanguis mittitur in maxima q̃ntitate, quia in istis febribus ualida est Virtus.

Verum ceu primus inuentor, nec debitum omnibus ordinem dedit. nec cuiusq; indicationis dignitatem ad vnguem finiuit. et quasdam in ipsis discretiones omisit. obscureq; plurima pro antiqua dicendi breuitate est interpraetatus. Praeterea de complicatis affectibus, paucissima omnino praecepit. Ac vt breuiter dicam omnem ad medicationē viam aperuisse mihi videtur. Sed ita tamē, vt ea curam diligētiāq; ad absolutionē desyderet. Veluti nunc quoq; videmus quasdam veterum in terris viarū. Quibus pars quaepiā est, vel lutosa, vel lapidib9 sentibus ve īpedita. vel moleste ardua, vel pꝉiculose prona. vel feris obsessa, vel ꝓpter magnitudinē fluminū, inuia. vel longa. vel aspera. Itaq; cū sic se haberent oēs in italia viae: eas Traianus refecit. Quae quidem earū humidae ac lutosae partes erant, lapidib9 sternens. aut editis aggestionibus exaltās. quae senticosae. et asperae erant, eas expurgans. ac flumina quae transiri nō possent, pontib9 iungens. Vbi longior quā opus erat, via videbatur, aliā breuiorē excindens. Sicubi vero ꝓpter arduū collem difficilis erat, per mitiora loca deflectēs. Iam si obsessa feris, vel deserta erat. ab illa transferens. ac per habitata ducens. tum asperas complanans. Itaq; mirari nemo debet, si cum viam rationemq; medendi ab Hippocrate inuentā esse, sim testis: ipse tamē hoc opus scribere sum aggressus. Neq; enim ad haec ceu plane nō inuenta. Sed veluti quae proxime diximus desyderātia: prodenda venimus. Nemine priorum qui eā methodū absoluerit, ante me inuento. Quādo alij omnino eā nō nouerant. Alij cū nossent, nō potuerunt tamē quod defuit adijcere. Non deerant qui incognitā esse vmbraq; inductam ac prorsus e medio sublatam voluerūt. Ii vero qui fuerint, in progressu dicetur. Nunc qđ promisi aggrediar. omnesq; deinceps medicādi indicationes exponā. Vtile autē ad claritatē eorū principiū sumetur, ex reuocatis ad memoriā ijs, quae in proximo libro disseruimus. cum de diarijs ageretur. Videbatur eīn in illis prima, ac (vt sic dicā) maxime praecipua faciendorū indicatio esse, quae affectum aegrotantis ammouendū suadet. Aeque vt in sanis prima esse, quae statum eoꝝ seruādū monet. Verum hic sicut per similia seruatur: ita per contraria perimitur. Conferre praeterea ad auxiliorum inuentionem diximus, tum ipsam corporis temperiem, vna cum consuetudine: tum regionem: tum anni tempus. tum caeli statum. In quibus vero morbis egregius aliquis in vna parte animalis affectus subsisteret, veluti ex adustione, in capite: a parte quoq; ipsa aliquam faciendorum indicationem sumi. De viribus tamen, vel causa quae affectum creet, in eo libro nihil est dictum. Propterea quod nec vires in diarijs febribus egregiam vllam prouidentiam requirant, vtpote validae, nec affe-

Traianus.

Omniū medicādi indicationū explicatio.

Quae i ꝓximo libro dixerit.

CAP. IX.

Hipp^tes minimutus.

De Indicationib. a Viribus et a causa morbi

In diarijs febribus [illegible] Indicatio a affectu morbo [illegible] illius [illegible] amotio

A quot et q. sumat^r Indicatio quas tamen inferius ad tres reducit, deinde ad duas solas, et ad vna.

Cur in Diarijs febribus Indicatio a viribus nō consideret^r. q.a. s. virium in eo casu nulla e suspicio nec periculum

Incommoda ex intempestiua et immodica sanguinis missione

In febribus Putridis et aliis affectibus fortioribus p.º uidendum De indicatione sumpta a uiribus que indicant sui conseruationem.

ctus vllus in vera diaria subsit, quæ eam vel gignat, vel augeat. Nam vtroq; modo loqui licet. Verum nunc prius de viribus præcipiam. deinde ad causas quæ febrem excitant accedam. Gubernãt animal vt in libro de Hippocratis & Platonis dogmatis est monstratũ, tres diuersi inter se generis facultates. toti corpori ex suo quodam veluti fonte quæq; distributa. Eas Plato animas vocat. propriã cuiusq; substantiam inueniens. Est eñ earũ quædam ad nutriendũ animal necessaria, ac stirpibus cõmunis. quæ iecur veluti pro fõte habet. Canales vero ab hoc in totum corpus sparsos, ĩpas venas. Hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces: nihil interest. Veluti nec si animam, aut facultatem appelles. Altera est, quæ non modo vt stirpibus, aut vita præditis. Sed etiam vt animalibus nobis est insita. Hæc sedem in corde habet. Ipso quoq; insiti caloris quodã ceu fonte. Ab hoc fonte canales arteriæ sunt. vocaturq; hæc multis sane nominibus. Nam et facultas siue virtus vitalis. & facultas siue virt⁹ animosa. et anima animosa dicit̃. Tertia ratiocinatrix in cerebro domiciliũ habet. Ea voluntarijs actionibus, vna cũ sensib⁹ præsidet. Vtit̃ et hæc particulis quibusdam, ceu canalibus. nempe ipsis neruis. sensum motũq; per hos in totum animal transmittẽs. Ergo has facultates seruare, nihil plane est aliud, q̃ vitam seruare. Siquidem monstratum est, qualibet earum amissa, necesse esse reliquas quoq; vna perire. Ac propterea in opere de sanitate tuenda, huc omne cõsiliũ direximus. In hoc vero quod est de methodo medendi, primũ propositum, et ei quod in opere de sanitate tuenda ꝓponitur, ad portionem respõdẽs: morbi est sublatio. Quãdo cuiusmodi in illo sanitatis est tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorũ vtriq; vnũ est cõmune. ipsa scilicet vitæ custodia. Quæ nimirũ in illo opere sanitatis custodiam sequebatur. Quod eñ secundæ valetudinis tuendæ gratia gerit̃, idẽ statim et vitam tuetur. at in hoc ope aliter se habet. Propterea quod quæ affectiones præter naturam in nobis discutiunt: ea non omnino vitam custodiant. Quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderate, aut intempestiue vtare: vitam adimant. Siquidem in sanguinis missione, quã vsq; ad animi defectum faciendã esse, paulo ante diximus, quo flamma in continentibus ex meatuũ clausura febribus, extingueretur: non paruũ merito subsequetur incommodũ. nisi oportuno tẽpore, aut debita mensura fiat. Duos nãq; in ipsis medicorum manibus perire vidi. qui postq̃ animo linqueretur, nũq̃ reuixerunt. Multi vero & si non protinus, at postea propter virtutis infirmitatem perierunt. Quos si quis citra eius resolutionem vacuasset: minime perijssent. Quinetiam aliqui in morbos inciderunt lon-

Cap. X.

Tres facultates animal gubernare.

Quod seruande sint alis facultates

Plato.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Qualibet triũ virtutum amissa necesse esse reliquas perire.

nota

Sanitatis tuitio

Morbi sublatio

Videndũ quã maxime in sanguinis missione que administrat.ʳ i febre diaria ob meatuũ stipatione. i in synocho. Incommoda n. ista sequentur

Intẽpestiue missi sãguinis incommoda.

Vna ex tribus præcipuis facultatibus amissa necesse est reliquas quoq; perire.

Sanguinis missio immoderate facta quot et quanta mala inducat.

gos, Postq̃ immodica inanitione resoluta naturalis vis fuit. Alijs cũ immodice vacuationis noxam sartire nõ potuissent: in omne reliquũ vitæ tempus, totius corporis temperamentũ redditum est frigidius. Ex qua refrigeratione, facile ex quauis occasione læsi, alij decolorati, ac malo corporis habitu vixerunt. Alij ex eo ipso in morbos deciderunt exitiales. Aquã intercutem. et orthopnæã. et iocinoris ac ventriculi imbecillitatem: et apoplexian. et deliria. Ergo cum virtus tantopere necessaria sit, eam autem lædãt omnia vacuantia remedia, si quis scilicet ijs parum moderate vtatur: vtiq; aduersæ inter se faciendorum indicationes in talibus corporibus sunt. In quibus affectus quo expugnetur, notabilem vacuationem desyderat. virtus autẽ hãc ferre non valet. Verum cum sæpe ex vacuatione virtus nihil lædat: hinc sumitur inconsideratis & temerarijs medicis occasio, vt eã prætermittant. ceu nusq̃ quicq̃ indicet. Falluntur autem (vt dictum est) propterea quod non intellegunt, alterius cuiusdam rei causa virtutẽ esse spectandam. nec quicq̃ ad affectum ammouendũ indicare. Tanq̃ igitur in ijs qui valent, semper ea comitatur quæ sanitatis gratia administrantur, nec est quicq̃ inuenire quod sanitatem tueatur, quod idem vires corrumpat: sic in ægrotantibus aliquando ijs succedit quæ veluti in perniciem eius administrantur, aliquando ab ipsis soluitur. Si nãq; abundantia paulo viribus supior fuerit: vtiq; ex moderata vacuatione, adeo nullum accedit viribus incõmodum, vt etiam maximum comparetur commodũ. quod eam premebat sublato. Sin quo affectus sanetur multa vacuatione est opus, resoluetur autem ex tanta inanitione virtus: non modo rursus homini nõ proderit: sed etiã maximum illi periculum afferet. Porro in ijs continentibus febribus, quæ ex stipatione meatuũ accenduntur, quoniam valida plerũq; virtus est: citra periculum vacuatio adhibetur. In alijs vero morbis maxime est periculosa. Veluti (si ea forte incidit) in corruptela humorum. De qua tempestiuum est, mentionem facere. quo omnes mittendi sanguinis indicationes in hoc libro decidam[9]. Ergo quod corruptum est, id alienum a natura est. quod tale est id se auferendũ dictat. Si igitur cum virib[9] imbecillis corruptela incidit: vtiq; quod affectus remedium est: id cum virtutis custodia pugnat. Siquidem affectus vacuandum esse præcipit. Idq; vel vena incisa, vel purgatione. Harum autem neutram ferent imbecillæ vires. Quoniam igitur in omnibus eiusmodi repugnãtijs incerta succurrendi ratio est: alias insanabilis omnino affectus relinquitur. Alias spatio, & ægre, idq; si magnum nactus sit medicum, sanari poterit. Oportet nãq; vbi indicationes ita sibi aduersantur, et paulatim quod vitiosum est va-

Virtutẽ aliquando ex ijs q̃ veluti in pniciem ei[9] fiat, iuuari.

Vbi vacuatio virtuti aut oberit.

De corruptione humorum.

Si morbus sit supra vires moderate euacuato, non atroos ... vitam in extremum adducer ...

alia incommoda ob sanguinis missionem

Vide et in lib. de atra bile capi. 4. ubi Gal. refert hystoriam Stratonici sui preceptoris, qui pluries secauit venam ...

Epicrasin curatio.

cuare, & paulatim inuicem quod salubre est, pro eo reponere. Vocãt medici eiusmodi vitiosi succi curationem, græce Epicrasin. Memineris vero mihi ad ea quæ dicẽda sunt, etiã quorum causa venæ sectio petitur. Nam quoniam hæc sanguinis vacuandi causa adhibetur, sanguis autem vtilis naturæ est: vtiq; probe hanc administrari conueniet, sic vt quod inutile naturæ sit emittat. Fit sanguis naturæ inutilis, bifariam. vel cum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire sicut prius, cum vtilis esset potest, vel ita multitudine creuit: vt aut vires premat, aut tum venas, tum arterias, vel distẽdat, vel findat. vel obstruat. Ac in his quidem missio sanguinis vtilis est. ceu vacuantium præsidiorum vna. In alijs, ceu quod humorum vehemẽtiorem impetum ad diuersam partem reuocet. vel per propinqua deriuet. Postulat autem semper valentes vires. quæ modo vacuationis eius respondeant. Ad hæc igitur respicientes: sanguinẽ detrahimus. alias semel, alias bis. vel ter. vel sæpius. veluti in sequentibus patebit. In præsentia vero illud manifestum fecimus: virtutem vacuantia remedia aliquando citra noxam ferre. vtpote nec adiutam ab his quicq;, quod sit æstimandum, nec vero læsam. Sæpe vero magis minusve tum iuuari, tum lædi. Præterea quoties notabilis illi ex vacuantib⁹ auxilijs noxa incidet: toties patere, ĩpam quoq; vtile aliquid ad consyderandum indicare. Aeque vtiq; vt cum manifeste iuuabitur. Vbi vero ex ijs quæ affectum summouent, nec commodum illi accedit vllum, nec incommodum: ibi velut inutilis prætermittitur. Porro vna semper est quæ ab hac præstatur conferentis indicatio. Veluti etiam reliquorum omnium. Nam quicquid pro natura sua indicat: id vnum semper indicabit. ceu quod vnam habeat naturam. Atq; id vnum si quod indicationem facit simplex est: ĩpm quoq; simplex erit. Sin illud est compositum: hoc quoq; erit compositum. Sane quædam sui custodiam indicant, quædam ammotionem. Siue autem hanc indicent, siue illam: quod simplex est simplicem quoq; indicationem habet. Quod non simplex: etiam non simplicem. Idcirco in superioribus semper simplicem intemperiem, simplicem indicationẽ præbere diximus. veluti in frigiditate et caliditate. Non simplicem vero, etiam indicationem suggerere non simplicem. Calidam enim siccamq; intemperiem, curationem sui per ea quæ humectent & refrigerent moliendam indicare. Ergo virtus quoq; vnã rem semper indicabit. vtiq; sui custodiam. Quib⁹ ergo (roget quis) rationibus seruabitur? Nempe potissima ratione ex eo quod de substantia eius vel inanitum, vel alteratum est, corrigendo. Secundo loco ex prohibẽdis ijs, quæ substantiam eius vacuare alterare ve possint.

Vbi cũ corruptiõe humorũ virt⁹ ĩbecilla est. quid agendum.

Epicrasis quid.

Sanguinẽ reddi inutilẽ bifariã.

In qb⁹ missio sãguis, vt vacuatio vtilis sit.

In qb⁹ aliter vtilis.

Vnũ eẽ qđ a virtute indicẽ: sicut a reliqs oib⁹.

Quib⁹ rebus seruetur virtus.

sunt. Comphensa vero inter ea quæ alterant, breuitatis causa sint, et quæ eius vnitatem distrahunt. Hæc itaq; cum virtus perpetuo indicet: in valentibus (sicut dictum est) consensus agendorum omnium ad eius perennitatem est. in ægrotantibus non semper. Quo tempore æstimari debebit, quod vel magnitudine, vel dignitate (vt prius est dictum) p̄ualeat.

Maxĩa dignitas indicationis a virtute.

Maxima igit̃ dignitas ipsarum est viriũ. Quando viuere ip̄m nobis ex harum custodia constat. vtpote cum vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necesse. At vita ip̄a, nihil esse prius in animantis corpore potest.

Vita qd.

Propterea quod nec sanos esse citra vitam licet. Virtus ergo omniũ prima custodienda hominibus est. Idq; ex eo quod nec eius substantiam inaniri, nec tanta alteratione alterari, quæ coruptioni sit propinqua, patiantur. Atq; huius custodiæ pars est, vbi vel temperiem ip̄am præsentem seruam⁹, vel absentem inducimus.

Sc̃dæ dig. indicatõis ab affectu.

A virium indicatione proxima est. quæ ab affectib⁹ quos curare proponimus datur. postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi quam vires p̄bent aduersatur: id secundi est loci. ac posterioris, ijs quæ illæ præcipiunt. Quæ vero cũ ijs q̃ virib⁹ cõducũt, in idẽ cõpetũt: hæc vtrũq; calculũ referunt. & eorũ q̃ primæ (vt ita dixerim) sint notæ: & eorũ q̃ sc̃dæ.

Quæ sine mora obeũda.

Itaq; hæc citra oẽm cũctationẽ sũt obeũda.

Quæ aliq̃n obeũda nõ sunt. aliq̃n paulatim.

Quæ vero aduersant̃, aliquãdo administrãda prorsus nõ sunt, aliquãdo paulatim. Quippe si quẽ curare studes affectũ, is vacuationem requirit: vires autem extrema imbecillitate laborant: toto illo tempore quo vires reficim⁹, eorum quæ affectum sanent, nihil plane ægrotanti exhibebimus. Vbi vero eo roboris p̄uenisse eas cõijcimus, vt nihil parum ve ex vacuando sint lædendæ: tum est ad affectus quoq; curationem accedendum.

Indicatio a virtute, quõ sit prima. & quõ non.

Prima igitur omnium indicatio ea est, quæ a virtute sumitur. Verum non sic prima, vt quæ curationem doceat. cum ex numero curatricium indicationũ non sit. Verum (vt ita dixerim) vitalium, siue quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neq; vt valeamus, nec vt a morbis liberemur ab ea quicq̃ primũ desumimus. sed vt viuamus. Additum autem in sermone est: illud primũ, quod ex accidente aliquando virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit. Verum id in sequentibus docebimus. nunc ad pensum rursus redeamus.

CAP. XIIII

Breuiariũ idicationũ. Tres eẽ medicatorias idicatiões generales.

In paucas summas compẽdij causa, rem omnem cogentes. Medicatoriæ indicationes a morbo ipso sumuntur. a corporis temperamento, et tertio ambiente nos aere. Quod si aliæ quædam antea sunt positæ, rursusq; non hæ modo, verũ etiam aliæ dicentur: omnes tamen ex ijs in partes diductis, natæ videbuntur. Siquidem corporis temperies quæ illo tempore fuit, quo ægrotare id cœpit, quæq; ad inueniẽda remedia est vtilis: ex na-

tura, ætate, consuetudine, et ambiente nos aere ortum habet. Ambiens vero ipse eiusmodi est redditus, propter tum regionem ipsam, tum anni tempus. tum cæli statum. Ergo cum vnum sit eorum vtrunque: ex pluribus tamen tale efficitur. Affectus vero haud quaquam vt in causas, diduci est aptus. sed vt in differentias. Nam aut in similaribus cōsistit partibus, aut in instrumentarijs. Ac in similaribus quidem vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentarijs circa simplicium partium, vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum traditæ sunt differentiæ, consistit. Hæc itaque tria illa prima sunt, quæ curationem indicant. Nempe ambiens ipse cum geminis corporis siue affectionibus siue constitutiōibus libitum est appellasse. vna naturali, altera quæ præter naturā sit. Hæc autem morbus est. Non posse autem plura esse genera indicationum quæ ad medendum pertineant, quam tria quæ modo diximus, ex ipa rerum substantia scire licet. Nam morbus & sanitas corporis sunt affectus. Ille se tollendum. Hæc se tuendam indicans. Ambiēs vero is est sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest. Hic igit causæ sine qua non, obtinet rationem. At vero cum id quod ægrotat alteramus, nisi constat quousque sit mutandum, vtique quando sit ab alterādo desistendum non intelligemus. Generatim igitur in omni curatione agendorum indicationes in his ad summū tribus consistūt. Membratim vero (vt supra est comprehēsum) aliquæ simplicium particularum sunt propriæ. aliquæ compositarum. Eorum ergo quæ in simplices incidunt partes, vnū est intemperies ea, quæ in calido consistit. Hæc cum in totum diffusa corpus est, febris nominatur. ideoque omnis febris, qua febris est: humectatio refrigeratioque remedia sunt. Ac si sola hæc sit: ad refrigerandum humectandumque omne medentis consilium, veluti ad finem dirigitur. Ita vt nihil sit, quod præterea desyderetur, nisi vt materiæ inueniātur, quæ huic proposito sūt idoneæ. Materia vero inuenta, vt opportunum tempus ex febris temporibus, captes. Quantitatem vero, ex conferendo cum naturali habitu, morbum. Quippe quantum is a naturali habitu recessit: tantum opus est ægrum refrigeres & humectes. Sane ambiens si contrariam morbo temperiem habet: e præsidiorum numero vnus est. Sin similē, ægritudinalium causarum est vnus. Quoniam autem reliquas materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens præstat: fugere nō licet, imo necesse est præsenti cæli statu vti: idcirco huic quoque attenti esse cogimur. qui vtique sæpe cum ijs quæ morbus facienda suadet (vt diximus) est concors. Sæpe discors. & qui contra moliat. Habebit ergo (vt diximus) ambiens rationem modo materiæ sanā-

Nō eē plura idicationum gēna q̄ tria, ab ipa rerum substātia intelligi

Febris.

Ambiens aliquando ex morbi remedijs est, aliquando ex morbi causis.

Quod ambiens ferat vitari non posse.

tis, modo causæ morbum fouentis. Quippe cum humectari refrigerariq; morbus postulat, si hæc præstat: sanantis materiæ rationē obtinet. Sin calefaciat & siccet: morbificis causis est annumerandus. Vbi igitur cum medendi indicationibus consonat: pro gratia est habēdū. Sicubi aduersatur: inhibenda eius noxa est. scilicet reliquorū auxiliorum humiditate ac frigore intentis, audactisq;. Sedulo igitur agendū est, vt ambientem quoad fieri potest, qualem esse expedit, præpares. scilicet humidiores frigidioreiq; domos tum deligens: tum vero præparans. Sicut e diuerso si frigida sit, humidaq; morbi species quæ calfieri siccariq; postulet: & eligendæ & præparandæ domus sunt, quæ calfaciant & exsiccent. At deligendas quidem dico quæ se ipsis eiusmodi sunt. Præparādas vero, cum arte nostra molimur per æstatem subterraneas eas, & ad septētriones versas, ac pauimenta earum assidue humore aspergentes. Tū vt ex euripo aliquo aura inspiret machinantes. Flores præterea ac germina, quæ frigidæ humidæq; facultatis sint, per aream proijcientes. per hiemem vero contraria horum molientes. Præsertim vbi morbus vt prædictum est suadet. Vbi non suadet, excessus tantū vtriusq; temporis remittētes. De quo mihi aliquid necessario postea est dicendum. Nunc auxiliorum materias iudicare non decreuimus. sed methodos docere. Quare rursus ad has disputationem reuocem⁹. doceamusq; quēadmodum et paucæ & multæ pro diuersa sectione curatoriæ indicationes sint. Quando et tris vniuersas (vt proxime docuimus) facias licet. in pauca capita tota sūma reducta. et qualibet earum rursus diuisa, ex ipis multa efficere. Id quod etiam monstratum est. Quin & ipsarum sectionū quālibet rursum diducas in membra licet, donec ad insectile venias. Iam primas quoq; illas tres quas memorauimus, fieri potest, vt redigas ad duas. sic vt bina eorum quæ curationem indicent summa capita sint. Nempe præsens affectus quem morbum nominamus. & qui prius fuit. quē sanitatem & naturalem habitum diximus. Neq; eñ aliud est ipsa sanatio, q̄ præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitū mutatio. Cum autem contrarij hi affectus sint: necesse est per cōtraria fiat eorum alterius in alterum trāslatio. Atq; ita rursus vna sola erit curationum maxime generalis indicatio. nēpe cōtrarietas. Ergo hinc rursus sumpto initio, age particulares indicatiōes disquiram⁹. Quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium: vtiq; per contraria est ab illo in hac via. At quomodo inquies in cōtrarijs inuenietur mod⁹. Nō eñ satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura. Cum alioqui metus sit, si intra modū id fiat: ne morbi reliquū quippiā relinquat. Sin modum excedas contrariū genus

Præparatio domus.

Primę tres indicatiōes reducūt ad duas.

Curatorias idicatiōes ad vnā reduci.

Resolutio vni⁹ in particulares.

morbi inducas. Qui eñ supra q̄ par est calidũ morbum refrigerat: is sanitatis mediocritate transmissa: alium excitabit morbum, qui sit frigidus. Quod quo minus accidat: naturam curandi corporis scias oportet. quo quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram refrigeranti p̄sidio imponas. At fieri non potest, vt quantũ a se inuicẽ distet inuenias, nisi compertũ habeas quã esset corpus aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cũ valeret. quantũq; ex his excesserit postq̄ ægrotauit. Quippe quod plurimũ a naturali habitu recessit, id vehementibus eget contrarijs. quod nõ plurimũ, leuibus. Sane plurimũ recessit frigidus morbus, a corpore natura calido. Ita vt e diuerso calidus, a frigido. Minus recessit tum calidum a calido: tum frigidum a frigido. Quare ex vtrisq; indicatio curatiõis præstatur. Verum cum materiæ reliquorũ præsidiorum omnium electio in nostra potestate sit, eius vero quã ambiens præstat in nostra manu nõ sit: ratio est ex hoc quoq; ꝓpriam quãdam indicationem sumamus. Cæterum quoniam nosci ad vnguẽ oportet corporũ temperamenta, id vero est plane difficile: vtiq; tentandum est, tum ex ijs quæ in libro de temperamentis sunt scripta, ea inuenire: tum vero vltra hæc, quo magis scientifica noticia sit, ex ætate, & tota ante acta vita. quæ nimirũ in vitæ exercitio & victus ratione consistit. Præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc statu cæli, cõuersatione. Si nãq; natura gracilis, & tangẽti calidus, & biliosus, et propensus ad iram, & hirtus sit: calidus hic siccusq; natura est. Non tamen necesse est nunc quoq; cum ægrotare incœpit, eũdem plane habere affectum. Fieri enim potest vt in desidia vixerit. Idq; cum frigidis humidisq; potiõe et cibis. Ad hæc etiam cum balneis post cibos, et multo somno. Præterea in habitatione humida. & frigida. & hieme in qua frigidus et humidus exuperabat cæli status. Rursus fieri potest vt horum præcesserint contraria. i. calfacientia & siccantia. idq; ꝑ singula dictorum iam generum. Ergo si quo ad præsens temperamẽtum noscendũ deficimur: id ex præeũtibus ipsis supplebimus. Ex illo vero inuento, administrandorum indicatio suppeditabitur.

Tẽpamẽtorũ cognitio vñ sit inuenienda.

Vita hoc loco ex qbus cõsistat.

Præsens tẽperamẽtum ex ante acta vita aliqñ cognosci.

Ac dictum quidem prius est vbi de frigida exhibenda præcepimus, illud quoq; ex ijs vnũ esse quæ consyderanda tum essent, nunquid particula quæpiam cui frigida natura esset, lædi magnopere ex eius potione posset. An igitur fas est in ægrotante homine cuiusq; particulæ tẽperamentum inuenisse, absq; ijs notis quas in libris de ipsis retulimus? Atq; illi quidem nec inquirunt, nec norunt. Sed iuxta prouerbium vno calapodio omnes calceant. Nos certe quibus inquirendi cura fuit: illud inuenimus, quod per plures ac cognitu difficiles notis.

Prouer.

Qualis sit tẽpamẽti cognitio ex

Videtur hic asserere, [illegible] praestare temperaturas aegrotantium particulatim cognoscere quam in universum ut plane ostendunt verba huius paginae postrema.

Præcipuã tẽpaměti cognitionẽ ex cõſuetudie pſtari.

notas, cuiuſq; membri temperamentum coniectura potius q̃ ſcientia inueniat. Si igitur notis multis et paruis aliqua certior apparuerit: nonne abiectis illis, hanc pro omnibus arripiemus? Nemo id arbitror qui mentis eſt compos negabit. Atqui ſi omnes temperamentoꝝ notas in vnum colligas: eæ longiſſime abſunt vt parem ei quam conſuetudo præſtat fidem faciant. Si eñ antea per ſanitatem quiſpiã frigidã perpetuo biberit, neutiq̃ nec in iocinere, nec veſica, nec ventriculo, nec alio quopiam talium offenſus: planum eſt & valida illi eſſe hæc omnia, nec nunc a frigida lædendum. Non eſt igitur quod paruum quiddam, atq; ad ſpectandum leue, ad inuẽtionem remediorum conſuetudinem exiſtemus. Veluti nec ad ſanitatem tuendam. Nemo eñ adeo eſt ſtupidus, vt magnopere ex frigidæ potione læſus: hãc in diutinum vſum duxiſſe velit, ꝑpterea quod læſus interim, atq; ægrotans, omnino ab ea deſiſtet. Ergo ſicut alia non pauca quidam medici præter cõmunes ſenſus: ita illud quoq; effuderunt, quod nulla nec ſalubris inueniendi victus, nec ægroꝝ curationis, ex conſuetudine ſumatur occaſio. Videtur enim non ſicut alia quædam exiguã leuemq;, ſed plane maximã, ac maxime principalem poteſtatẽ habere. Vt quæ ſingulorum corporum naturam oſtendat. Sane ipſi via rationeq; ab ea procidentes: fatemur nos partium affectum inuenire. Dein ex illo rurſus ad faciendorum indicationem venire. Empiricus vero prætereire ſe naturæ inquiſitionem profitetur. Quippe quod per eam cõſecuturus fuiſſet, id iam ſe habere. Intelligere ſcilicet ſe non lædi a frigidæ potione ægrotantis corpus. Id vero eſſe quod nobis ab initio proponatur, non vt naturam noſcamus. Poſt arbitror nos quidẽ veluti ambages fruſtra ſecutos merito taxet. Eos vero qui in totũ inutilem eſſe conſuetudinem dicunt: veluti a communi ſenſu alienos iuſte accuſet. Quid igitur (inquies) dicemus nos qui methodo artem condimus? Nempe quid aliud q̃ quod vera dicunt, de ijs conſuetudinibus quæ adeo euidentem vtilitatem offenſam ve oſtendunt? Quippe quas nemo vel ante methodum nõ nouit. At reliquarum quaſdam quæ ſcilicet paulatim magnũ contrahunt incõmodum: non æque licet per experientiam inuenire. Dictum autem fuſius de eiuſmodi conſuetudinibus eſt in libris de ſanitate tuenda. Vnde ſi in frigidæ quoq; exhibitione, cõſuetudo citra methodum ſatiſfacit, nec nos ꝑfecto experientiam fugimus, imo omnem quam illi vtilitatem ab ea capiẽtes, etiam extrinſecus præter hanc adijcimus (qui ſaltem id poſſumus), eam quæ a rerum natura ſuggeritur indicationẽ. In hoc vero libro methodi rationem ſequentes, fatemur longiore via idem inuenire, quod breuius inuenire citra ratiocinationem liceret. Si quidem cum

Cõſuetudinem cuiuſq; corpis naturã oſtendere.

Aliqs conſuetudines nõ facile ꝑ expientiam dephendi.

sæpe iam vidimus non paucos ex ijs qui febribus ardentibus premerentur, cum iam mediocriter concocti humores essent statim ex frigidæ potione febre liberatos, quãuis eius potioni parum assueti fuissent: multo arbitror magis in ijs qui assueuerunt vtilitatem fore citra noxam vllam sperabimus. Habes itaq; nunc etiam de consuetudine rationem et si ex incidenti oblatam, tamẽ satis definitam. Est em ea quoq; vnum quiddam eorum quæ curationis rationem per morbi naturã intercedentem indicent quemadmodum et ætas. Siquidem ipsa quoq; temperamenti interuentu indicationem præstat. Veluti puerorum quæ cũ humidam et calidam temperiem habeat: facile digeritur. Adsis enim animo velim ad ea quæ de corporũ diuersitate hoc loco dicã. Lapidum substantia constans stabilisq; propter siccitatem et frigus est. Ad eundem modum æris, & ferri, et auri, & vno verbo omnium quæ ex terra sunt corporum. At quæ humida calidaq; sunt, eorum substantia celerrime in ambientem dissipatur. Alias in halitum sensibilem soluta. Alias in perspirationes. quæ visum fugiant. Sed ratione deprehendantur. Atq; hæ corporum naturæ veluti per diametientem vt græci loquuntur. i. longissimo interuallo a se distant. Reliquarum omnium illæ quæ frigidæ ac siccæ, proxime accedunt: ægre quidem per halitum digeri possunt. minus tamen ægre q̃ ferrum et lapis et adamas. At quæ calidæ et humidæ sunt vicinæ: hæ promptius quidem digeruntur. atq; exhalant. Cæterũ minus hæ quoq; q̃ aqua calefacta. Nam citra calorem non potest in halitum digeri corpus vllum. Substantia eius coacta densataq; manente. Sed nec per calorem omne. Imo quod habile est in halitum resolui. Tale porro est quod humidum est. Ergo puerorum substantia omnium facillime digeritur ac dissipatur. propterea quod est omnium humidissima, nulla vero frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, cum habeat ex seipsa vnde naturaliter vacuetur. Fit autem profecto et propter calidam siccamq; regionem, & tempus æstiuum, et statum cæli impense calidum, & siccum, notabilis per cutim vacuatio. Itaq; etiã huius causa, his qui sanguinis detrahendi egent: aut prorsus venã nõ secabimus, aut parum detrahemus. Sane erunt in hac quoq; detractiõe multa a medico spectanda. Natura ab initio Cõsuetudo, Aetas, Locus habitatiõis, Anni tp̃s, Cæli status. Ad hęc ægritudinalis quẽ curam⁹ affect⁹. aliaq; ratiõe ante hũc laborãtis vires. Cũ vero affect⁹ nũerosi sint, cuiq; eo⁊ sua est curatõis indicatio. Quippe a calido indicatio est refrigerandi. a frigido calefaciendi. ac a reliquorum quolibet contrariũ applicandi. Quare cũ octo intemperamenta sint: octo etiã erunt morborũ quibus simplicia corpora sunt

Cõsuetudinẽ iteruenientenatura morbi indicare.

Aetatẽ interuentu tẽpamenti.

De corporũ diuersitate diligẽter signãda

Frigida et sicca cõstanti substãtia esse.

Humida et calida facillime resolui.

Citra calorẽ nõ posse solui i halitũ corp⁹ vllum.

Humidum eẽ ad resoluẽdũ habile.

Puerorum substãtiã facillie digeri.

Pueros nõ egere vacuatione.

Qđ tp̃s maxime corp⁹ digerat.

CAP. XVII

Indicatio a consuetudine

a temperamento

* hinc est quod senes a frigido siccoq; sunt temperamento faciliꝰ [illegible]

Quãdo moderate sanguinẽ debemus detrahere.

* Hinc habes cur in canicula remissius debemus mittere [illegible] sanguinem, quia eius temporis ambiens est calidus et siccus, ex quo cum fiat notabilis per cutem euacuatio, hinc est q. tum temporis aut non est mittendus sanguis, aut parcius imo parcissime mittendus erit, si potissimum puero sanguis mittendus esset.

Tempor' calido et sicco fit notabilis p cutẽ euacuatio, quapp: in tali tempor' euacuationes minores q̃ in alijs temporib. eẽ debent.

Morbus fit in Partibus
Similaribus Instrumentalibus Vtrisque horum Affectus est Solutio continui a qua Indicatione Vnitas.

obnoxia, particulares indicationes. Vltraque has vna eius affectus, qui etiam instrumentalium est cõmunis. Cuius nullum apud priores nomen fuit. Sed nos qui eum interpretari sumus coacti, continui solutionem appellauimus. ostendimusque communem curationis indicationem hic quoque esse vnitionem. At vero quæ ex hoc rursum in partes diducto particulares consistant: hæ quatuor voluminibus sũt pditæ. Nẽpe tertio. quarto. quinto & sexto huius operis. Ac nunc quidẽ institutum de intemperamentis sermonem, etiam in sequentibus libris persequar. Hoc absoluto ad instrumentalium partium morbos conuertar. ostendamque secundum eandem methodum in his quoque tum primas omnium curationis indicationes: quas vtique generalissimas appelles licet: tum quæ ex harum sectione nascantur. Deinde rursus quæ ex illis oriantur. donec ad eas quæ vltra sectionem non admittant peruenero. Hanc etenim omnis constituendæ artis methodum Plato nos docuit. Verum de instrumentalibus postea (vt promisi) dicetur: nunc si prius in qua parte propositi operis simus admouerim⁹: præsenti iam disputationi finem idoneũ imponemus. Est igitur vnũ morbi genus quod similares et simplices animalis vexat partes, quã intemperiem vocant. Huius aliquas differentias ex corporibus nuda qualitate alteratis prouenire docuim⁹. Aliquas cum materia quapiam. quæ corporibus inhæserit. Rursusque ambas incidere. vel in vnicam animalis particulam, vel plures. vel etiam totum corpus. Ergo cum in operis huius septimo intemperies eas quæ alteratis tantum qualitatibus in partibus proueniunt pertractarim: in duobus deinceps libris ad eas quæ in totum se animal extendunt venientes: primum agere de febribus placuit. At quoniam harum ipsarum aliquæ adhuc fiunt. manẽte scilicet in corpore causa quæ eas excitauit. Aliquæ factæ iã sũt, sed quæ eas accẽdit causa iã abijt: sati⁹ visum est de ijs primũ sermonẽ facere. vtpote simplicẽ primã curatiõis indicationẽ habẽtib⁹. Deinde illas quoque stilo aggredi quarum in corpore causa subsistit.

Solutionis cõtinui nomen a galeno inditũ.

Artis cõstituendæ method⁹ a platone data, quæ.

morbus in partibus similaribus et dr Intemperies simplex composita

ex autem diuidit hac commentaria Galenus et ostendit methodum qua usus est in his commentariis conficiendis et absoluendis

Nota propositum sequentis libri agere s. de ijs febribus quarum causa genita est partim uero est in fieri et habent curationem mixta ex prophilactice & Therapeutice

Intemperies in partibus corporis
Intemperies que in Vniuerso existunt corpore quarum causa abijt
Intemperies que in Vniuerso existunt corpore quarum causa adhuc in corpore exstat.

Nota quod libro 3° 4° 5° 6° huius operis tractatur Methodus qua Morbi comunes partibus similaribus et Instrumentalibus contingunt nempe de soluta Continuitate, cuius Indicatio est contrarium ipsium Vnitas. s. ut in principio septimi libri habet Galenus

Libro uero 7° 8° 9° x° xi° 12° tractatur medendi methodus qua curantur morbi partium similarium, hi aut sunt Intemperies s. tum simplices tum compositae horum aut morborum Indicationes sunt Contraria s.

Libro uero 12 13 14 tractatur medendi methodus qua curantur morbi contingentes partibus instrumentalibus a quibus et contraria indicantur id est de Tumoribus.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER DECIMVS.

Ergo in diarijs febrib⁹ simplex qdã est in corpore pter naturã affect⁹. vtpote causis q̃ primũ eas excitarũt iam ademptis. In quib⁹ vero causa q̃ eas accẽdit, adhuc manet: in ijs nec affectus simplex, nec sanatio est. Siquidem quod febris iã receptũ in corpore est: id ex ꝓpria ipsi⁹ curandi indicatiõe discutere oportet. Quod adhuc est futurũ, id ꝓpulsare, ac ne fiat vitare. Vetabit aũt, si q̃ id excitat causa, prorsus sit summota. Itaq; in diarijs faciẽdoꝝ indicationẽ ex ipa febre maxime capiemus. Sed cũ illa, naturã, & ætatẽ, & cõsuetudinem, præterea anni tempus, cæli statum, & regionem et vires simul expendentes; in reliquis quæ accensiõis suæ causam intus habẽt, prima indicatio ab ipsa sumetur causa. Itaq; si febriũ quæ multos dies cõtinuant, recte ostẽdimus putredinẽ esse causam: hæc nimirũ sananda est prima. Sed nec interim extinguẽdæ febris, quæ per eam iam accensa est: ratio nõ habenda. Ac si quidem in idem consentiant & quæ febrem extingunt, et quæ causam oppugnant, in quod vtraq; conspirant, cum vnũ sit, sine cunctatione peragendum est. Sin febris quæ iam accensa sit sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura: aut quæ causam summouet, febrem exasperabunt: diligens habenda consyderatio est de remediorum specie. Sane diligenter consyderauerit, qui totam deliberationem in tria hæc æstimanda diuiserit, febris ne sola curanda sit, non sollicitis de causa. An causa oppugnanda minime curantibus de febri, an plurimũ quidem remediorum ad alteram earum sit adhibendum. non tamen altera neglecta. At quod primo quidem loco est dictum, probare non debemus. Quando si quibus præsidijs id quod febris semper gignitur, oppugnamus, ea effectricem eius causam auxerint: plane nec generationem eius aliquando inhibebimus, nec magnitudinem minuemus. Quippe & generatio ei⁹ effectricis causæ speciem imitabitur. & magnitudo cum illa pariter inaugescet. Quod secundo loco diximus, si id distinguemus: poterit esse non incõmodum. Nam si intolerabilis ægro magnitudo febris sit: cõmittendũ nõ est, vt per ea quibus causam adimim⁹, febrẽ

Vbi febris et causæ cõtrariæ sunt idicatiões, tria statim ab initio estimanda.

Febres putridę tria nobis spectanda diligenterq animaduertenda proponunt. Febris Causa Vires. in quoq curationem semper uidendu quid primo nos animaduertere debeamus: an s. Febris ipsa, an Causa, an Vires potius.

3ia
Febris Causa Vires

augeamus. Simul eñ arbitror vtrũq. et febrim sustulerimus: et hominem. Sin ita mediocris sit febris: vt quo tempore contra causam tantum pugnas, obruendæ interim vires ægrotantis non sint, vtiq contenendus is modus non est. Non contẽnendus autem nec tertius est. qui contra id, cuius maius momẽtũ est, instare iubet. nec tamen alterius omnino negligentem esse. Sane plerũq causæ maior est vis. Fieri tamen aliquando potest, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem nisi occurras afferat. Quo casu oportebit hac prius sũmota, deinde ad cãm accedere. atq hæc mi Eugeniane decidenda tibi inter initia statim de cõtrarijs indicationib⁹ sunt. Cũ autem in ijs examinandis nõ parum visa est ad hominis salutem momenti habere, vis ipa naturalis: vtiq de ea quoq non leuis ad agendorum inuentionem consyderatio est habenda. Ita fit vt tria prima sint quæ in ppositis iam febribus agendorum indicationem nobis prebeant. Vna febris ipsa. Altera effectrix eius causa. Tertia vis ipsa naturalis. Cæterum priora duo sũmouenda sunt. tertiũ est tuendum. Erit igitur rursus hic quoq eadẽ tibi cõsyderatio quæ supra. vt cum virib⁹, tum febrem: tum causam inuicem cõferas. Mox si eadem ambo remedia requirent: ea prompte exequaris. Sin indicationes pugnabũt: vnã præferas vel quæ a viribus sumitur. vel quæ a causa. vel quæ a febre. Ac q̃ cæteris sit valentior, hãc magis sequaris. nec tamen cæteras negligas. Ex hac nãq discretione, doceberis. primũ causam febrẽq pfligare. Vbi videlicet cõijcis has remedia vires posse ferre. Rursus primã roborãdã virtutẽ esse, vbi hæc imbecillior est, q̃ vt causæ febrisq psidia sustineat. Quinetiã oĩa pariter sub cõiecturã agi licet. veluti paulo supra de febri, & de causa est monstratum. Ergo cum tria hæc sint ad quæ attentum te esse in propositis febribus oporteat, febris ipsa huius efficiens causa, & ægrotantis vires, inuenti præterea generales indicationũ modi, quos etiã vniuersales dicimus: transeundũ arbitror nunc est, ad præsidiorum differentias. quæ specialia particulariaq sunt. Sed mentione de diarijs repetita. Quandoquidem ab ipsis in eas quæ plures dies continuẽt, aliqui transeunt. At vero cum in has transeant, vna quidem ratione maxime cõmuni, ipa medicorũ inscitia, duabus magis priuatis, quod ipaꝝ febriũ vel causa iã abijt, vel etiamnum manet: de vtrisq seorsum est dicendũ. Porro abijt effectrix causa quoties ab ira, dolore, vigilia, cura, æstiuo sole, fatigatione, & bubone iã inclinato, excitata citra stipationẽ febris est. Manet quoties vel ab externa causa, vel ab ipa febre stipatio aliqua facta est. Nã et frigiditas, & astringẽtiũ vsus, stipandi occasiõe semp febrẽ excitãt. Vstio præterea nõnũq̃ corporis habitũ cõstipat. Iã ipm

Marginal notes:

qa primu febri attẽdendum est

Causæ plerũq maiorẽ eẽ vim.

In curatione febrium indicationes sumunt. a tribus
Febri cã febris uires ægroti.

Tria prima eẽ q̃ in ppositis febribus indicatiões pstẽt.

Curandi Methodus

Ordo agẽdorũ.

Inprimis et ante oia semper est uirtuti prospiciendu, nisi possimt sufferre

Repetita mentio de diarijs.

CAP. 2dum:

A diarijs ad pluriũ dierum febres trãsiri trifariã.

In qb⁹ diarijs effectrix cã desijt.

In qb⁹ manet.

Quę faciãt stipulationem.

Causę febris priuantę aut exstipatione et coarctatione meatum

Methodus febrium putridarum curandarum

Ex Diarijs transeunt ęgrotantes in febres plurium dierum 2: ca
comuni: ut medicorũ inscitia
priuatis q.s. ignorat
qa cã abest
qa causa adest

febris principiũ, vbi cũ horrore iuasit, stipationẽ subide fecit. Quin etiã glutinosi, & crassi, aut etiã copiosi succi, vbi mediocriter obstruxerũt, diariã aliqñ febrẽ accedũt. vtiq; cũ idoneũ sortiti sũt medicũ, vt supra est indicatum. Sane dicuntur idcirco id genus febres diariæ, quia solui (quod vtiq; ex ipis est) vno die sunt aptæ. computato cum hoc vna et nocte. Queadmodum dici solet, mẽsem esse triginta dierum: et annũ trecentorũ sexagintaquinq;. & hoc gestum esse ante tris dies, aut gerendũ esse post quatuor. Cæter(um) non est idem ipa(rum) omniũ affectus. Sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est. Ab aliquib[9] minime iseparabilis. Sed vel vt plerũq; simul adest: vel ambigua sorte, vel raro. Inseparabilis stipatio est, ijs q ex aluminosa aqua, vel atramentosa vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimũ vero ijs adest, qui ex vstione febricitant. Ambigua sorte, ijs qui ex fatigatione. Quicunq; vero ex ira vel tristicia vel vigilijs vel pertinaci studio vel cruditate vel bubone febricitant: ijs raro adiũcta stipatio est. Atq; harũ oim febrium nulla (quod vtiq; ex ipa sit) ad secundã vsq; accessionem perdurat. Sed intra quatuor et viginti horas omnino desinit. Aut si quãdo ea(rum) aliquæ (quod tamẽ rarius fit) longius trahũt: duæ ijs accedũt causæ quæ ipas solui vetant. Earũ vna frigus est. quod vel ex ambiente aere, vel ex vnctione quapiam extrinsec[9] admota pueniat. Altera egregia ista diatritos est. Si q videlicet hãc trãsire medico(rum) inscitia cogunt. Quod si & ambiens aer calidus sit: et nemo ex medicis q diatriton suspiciũt, ad ægrotantem accedat: febris quidẽ post primã accessionẽ finiet. Idq; cum sudore. vel madore. vel transpiratu, q halituosus sit. Aeger aũt vbi se liberatũ a febri senserit: ad cõsueta munia redibit. Lauans vngẽsq; se. aut etiam si agrestis quispiam monticola sit: his omissis, cõedes. Ac vulgus qdẽ sicuti multa alia (vtiq; ab ipsa re(rum) natura edoctũ) melius q̃ sophistæ agit: ita in diarijs febribus, oia sibi ipi pstare sufficit. Præserti vbi citra valẽtẽ stipationẽ cõstitere. Vbi vero cũ hac vna inuaserũt: qui infortunati sunt, in medicum aliquẽ incidunt, eorum qui diatriton efferunt. Qui fortunati, in eum qui ipsos et lauabit: & nutriet. cæteraq; omnia præstabit, quibus stipatio soluatur. Sæpe nãq; (ceu dictum est) ex leui obstructione, cum cutis latente densitudine, quæ vel ex vitiosa lauatione: vel alio quopiam est contracta: diarijs non nulli febribus sunt correpti. Quo tempore nisi quis celeriter obstructionem sũmouerit: in pluriũ dierũ febres transeũt. Est nanq; eiusmodi febris (quantum ex ipa est) earum quæ plures dies infestant & quæ diariæ sunt, communis. Cæterum propter causæ paruitatem, vnius diei efficitur. Sicuti etiã propter magnitudinem, multorum interim

Ipm febris principium aliqñ stipationem efficere.

Cur febres diariæ nominentur.

Diariarum nõ vnũ esse affectũ sed varium.

A qb[9] diarijs inseparabilis sit stipatio.

Cum plurimũ est cõiũcta: et cũ aliquando est, aliqñ nõ.

Quib[9] raro adest.

Duas esse cãs cur diariæ aliquãdo diutius trahãt.

Quæ febris diariarũ & polyemerorũ sit cõis.

Quomodo cognoscantur febres Diarie ex obstructio[ne]: a qualitat[e] crassitudi[ne] et lenta humorum; a quantitate

Et si Diaria febris ultra diem protrahat[ur] unam t[ame]n tantum habebit accessionem

dierum. Verum accessio eius ab initio ad exitum vsq; vna est. Modo ne ipam excipiat, ea quæ ex putredine humorum nascitur. Ergo quo ad nec in pulsu, nec in calore, nec lotio, putredinis adhuc aduertitur nota, atq; ex sola obstructione ortum habet: vtiq; ipsa obstructionis solutio eius est sanatio. quemadmodumq; hanc soluere conueniat, ante est dictum. Multæ igitur apparent diariarũ esse febrium particulares differentiæ. Vna, quarum iam prorsus abijt effectrix causa. veluti vstio. Altera, quarũ hæc etiam adest. sicut stipatio. Cui^9 duæ mõstratæ sunt differentiæ. Nempe exiguorum meatuũ densitas, et de qua nunc agimus obstructio. Sane densitudo ipsa, alias ex siccitate prouenit. Veluti post feruores. aut fatigationes. aut iras. Alias ex frigore. eoq; vel simplici: vel cum astrictoria vi. Quæ quemadmodum inter se differant: in libro de medicamentis est præceptum. Iam vero obstructionum ipsarum, alia est quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, scilicet qui aut lenti aut crassi sint, incidit. Preferetur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis missio. In ea quæ ex humorum qualitate consistit, attenuantium vsus. Quod vero ex viribus consilij petatur, vt in diarijs sane est exiguum: ita in ijs quæ pluribus diebus vrgent, satis magni est momenti. Eoq; maioris, quo hæ sunt longiores. Enimvero vbi naturaliter se vires habent: ne minimum quidem in plurium dierum febribus, vacuationum vsum morantur. Vbi non naturaliter se habent: (voco autem non naturaliter cum infirmiores quodammodo sunt) pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vacuantium auxiliorum vsus. Sane rarius accidit vt protinus in primo secundo ve die, vires imbecillæ cernantur. Accidit tamen interdum. vel propter ægrotantis malum corporis habitum: vel propter senium. Nonnullis etiam fatigatio, vbi tristicia vigiliæq; præcesserunt, & inedia per totum secuta est diem, dein febris priusq̃ homo cibaretur, circa vesperam occupauit, et nox in somnis est acta, vires magnopere resoluit. Nec alienum sit, si tibi talem ægrotum describam. In quo primum ausus sum ratione ipa mihi viam monstrante: & diatriton contemnere, & virium rationem habere. Posteaq; alios quos in simili casu vidi, audacter eodem modo quo illum curare. Siquidem primum periculũ, postq̃ ijs quæ ab indicatione sunt inuenta subscripsit: ad secundum vsum reddit magis animosos. Ergo iuuenis qui febri est correptus, annos natus erat quinq; & viginti. gracili corpore & musculoso. veluti canis, tum sicco calidoq; omnino tẽperamento. Iam idem exercitatiõe delectabat. & alioqui cogitabundus, & industrius erat. Is peregre agens cum nuncium parum gratum accœpisset: & tristat^9 est & propere se accingens

Margin notes (printed): Diariarum anacephaleosis. — Duplex stipatio. — Gñalis curatio. — Virtutis æstimatio respectu vacuationũ. — Raro imbecillas eẽ vires in p̃rio vel secũdo die. — Ægri a primo die ibecilli, descriptio.

Manuscript margin notes:

hic habes q[ui]a necessario diagnosces q[uando] fuerit febris diaria nempe si nõ appareat signum putredinis ullo ex tribus modis

Differentiae diariarum

ab obstructio[ne]: q[ua]litas quantitas

Obstructionis solutio e[st] sanatio Diariarum; causis obstructionis [illegible] ...

Vires imbecille i[n] p[ri]mo 2[d]o die q[uo]d significent. Vide 2[o] de Humoribus

CAP. III

Historia notanda et ex[e]m[plu]m curationis immi[n]nentem hecticam demonstrantis

Causas hic habes cur aliq[uan]do in febrientibus repenies vires imbecillas primo uel 2[o] die

Vires imbecille prohibent usum vacuantium medicamentor[um]

Præceptu[m] certe maxim[i] faciendu[m], et memorie mandandu[m], nam si obstructio fiat ob humoru[m] q[uan]titate[m] iteranda e[st] venesectio si obstructio fiat ob lentorem vel humoru[m] crassitie[m] incidentib[us] attenuantib[us] et exobstruentib[us] opus e[st] et purgantibus. et h[a]ec utraq[ue] remedia in utriq[ue] duabus speciebus obstructionum conveniant. attende Prefertur i[n] illa sa[n]guinis missio i[n] hac incisio.

ad vrbem festinauit. Ac priore quidē die & laborauit modice: & lot⁹ cenatusq; in quodā diuersorio quieuit. sed maxia ex parte sine sōno. Postera die etiā magis festinauit ac lōga via, & sabulosa, & squalēte, tum sub feruēte sole cōfecta, hora ꝑpe septima & semisse ꝑuenit in vrbem. Ibi cū ea quoꝝ causa maturasset meliora audiret: in gymnasium lauaturus ꝓficiscitur. dein vnctus, vna cū quodā eoꝝ qui aderāt iuuene ꝑfrictus est. A quo cum vt paululū dimoueret, ꝓuocaret: orta inter eos contētione, qualia sæpe incidunt his qui exercitationib⁹ indulgent: plus iusto est exercitatus. eratq; iam immodice siccus. Egressus vero gymnasium: inuenit amicoꝝ quosdam pugnantes, quos dū dirimit: imprudēs in aliam exercitationē nō leuē incidit. Dum alios eoꝝ diuellit. Alios impellit. Alios cōplectit̄ medios. Alios vt iniuriosos increpat. ac ꝑ ijs qui iniurijs affecti essent irascit̄. Adeo vt domū se in summa siccitate reciperet. lassitudinē inæqualitatemq; sentiens Aquam igitur ex cōsuetudine bibēs, vbi nihilo se leuatū, sed inæqualitatem sibi intendi sentit, hanc quidem vomuit, ratus autem vtilius adhuc cibo abstinere, accubuit. ac quieti se dedit. hora ferme diei vndecima. Vigilans autem ac febricitans per totam eam noctem, postridie quoq; quieuit. vsq; ad meridiem. sperās se somni aliquid consecuturum. Quo tempore cum eum quidam diatriton colentes, inuiserent: tum quidem homini satis magnam esse febrem aiebant, vesperi autem se illum reuisuros. Itaq; & vesperi cum redirent, ac febrem inclinatam cernerent: ne tum quidem nutriendum censuerunt. q̄uis etiā id alius quidam medicus suaderet. imo strenue restiterunt. Adijcientes si quidem sine febri esset: fortasse cibum daturos. febricitante adhuc: minime id facturos. Quin etiam cū tertio die mane redirēt: etiā tertiæ diei accessionem transmittendā censuerunt. Erat autem (vt prius dictum est) suspecta hora, illius diei vndecima. Ergo digressis illis: ipse accessi, ac faciē iuuenis contemplatus: vidi talem esse, qualem in ꝓgnosticis Hippocrates his verbis pingit. Nasus acutus. concaui ocl'i. ac reliqua q̄ deinceps ab eo dicta scim⁹. Itaq; cū oino mihi ꝑsuaderē, fore vt tū in hecticā febrē, tum quā marasmoden vocāt hō nisi cibaret̄ icideret: sorbitionem ex alica q̄ primū paro. atq; exhibeo. Et tamē q̄uis hac sūpta, cū accessio suo tp̄e, circa vndecimā inuaderet sic extremis partib⁹ ꝑfrixit: vt calfieri hæ vix possent, et pulsus illi paruus. rarusq; q̄ maxime fuit. Qua ex causa illi etiā quarto die. tum mane, tum vesperi cibū dedi. Quo scilicet et vires repararem et corpus humectarē. Erat nāq; cutis ei⁹ ceu coriū, arida. vbi autem febris tenuis, & similis perseuerauit: statui deinde quinto non simplici sorbitiōe hoiem cibare vt āte, sed alica ex aqua calida, citraq; cōditurā,

Galeni curatio.

Hora XI. erat hora accessionis.

Hectice imminens periculum ex Diaria male tractata

Ptisana cum granis mali punici huic proposito maxime conferet

Malum Punicum in stomachis biliosis

Stomachi cibus optimus.

Optim⁹ bilioso stomacho cibus.

iniectis in hanc mali punici granis. Est nãq; is optimus cib⁹ bilioso stomacho. Nã & roborat hũc malũ punicũ: & Alica cũ diutissime in vẽtre citra corruptionẽ maneat. Sensim cõcoquit. nec acescẽs nec inatãs. Quæ vitia accedere sorbitiõib⁹ aliqñ solẽt. Incidit vero et in ipo quinto principiũ accessiõis simile. Itẽq; cũ & sexto & septimo eum simili ratione cibarẽ: in nono rursus simile principiũ pcedentibus fuit. Vbi nimirũ vel amentiã, vel ptinaciã, vel haud scio quid dicam, eorũ qui in principio hominẽ transmittere tertiæ diei accessionem sine cibo iusserant, prorsus intelligere licebat. Nã cum cũctis euidenter appareret. nũq; puenturũ eũ ad quartũ fuisse, si nutritus ante accessionẽ tertij non fuisset. illi & tum eum: & secutis etiam diebus, non recte nutritum aiebant. Cæterũ cõmittendum nõ erat vt eorũ redarguendi studio ægrũ qs nõ exhibito in ipo accessionis die cibo pderet. Igit nono die similiter hominem nutriens, cernensq; in accessiõe pulsum ei⁹ redditum, q̃ prius erat firmiorem, cæterum imbecillitatem illam adhuc præferentem. cũ extremarũ partium frigore: non potui sustinere medicorum illorum meras nugas. Sed vndecimo die præfat⁹ prius ægrotantis amicis, fore vt ipso die intelligerent hominem hactenus nostra opera fuisse seruatum: permisimus illi præterire accessionis horas. Ergo cum et sine pulsu omnino in ipsis esset, & frigus eũ vehemens totius corporis premeret, sic vt nec loqueretur amplius, & vix impellentem sentiret, conuocati in vnum medici omnes qui ab initio videramus: ab ægrotantis propinquis propemodum sumus discerpti. Ego quidem quasi ob pertinaciam prodere ægri salutem voluissem. qui diatriton colebant, propter ignorantiam, et stupiditatem. Ac illi quidem pallidiores frigidioresq; q̃ ipe æger, consiliũ quoddã fugæ captabant. Quod ego prospiciens aulæ ostium obserari iusseram. et simul amico cuidam clauẽ seruare. Post medi⁹ eorũ stans. iam inq̃ vobis cõstare plane arbitror, quis hactenus hominẽ seruarit. Seruabitur autem et nunc nostra opera. Neq; eñ si periturũ omnino in hac accessione putassem a cibatione destitissem. Sed qm̃ ex præcedenti iam victu tantum illi roboris superesse noueram vt tolerare accessionẽ posset: pmisi accessionis horas sine cibo trãsmittere. Ac satius qdẽ fuisset multo ante hominẽ nutrire. Verũ quo et istos redarguã & qbusdã his auscultãtiũ, q cõfici a nobis iuuenẽ, quod illã occasionẽ omiserim dicũt psuadeã: nũc illis ostẽdã, vel in accessiõe ipsa ægrotãtes quosdã nutriri debere. nedũ ante hãc. His dictis, ac diductis hois maxillis, infundo ex angusti oris vasculo, cremoris ptissanæ tris cyathos. Paulo autem post albi & tenuis vini modiceq; calida diluti, duos cyathos. Post quos & sustulit oculos, & tum audire,

De cibatione Prohibente deliga rigores et horrores

Verba Gal.ni ad Medicos.

nutriri expedit aliqñ et in ipsa accessione.

Cibatio ægrotantis fere defendit.

12.mo huius cap. 6.o hanc hystoriam memorat: et in eo lib.o habes cap. 5 et 6.o cur istis conueniat vinum tenue et aquosum: hic at habes gal.num velle ut aqua calida diluatur quo tenuius reddat.r et magis transmeabiles q venas et vasa.

Homines laborantes calida et sicca intemperie ante accessionem esse cibandos duarum horarum intercedente spatio, imo in ipsa accessione si opus sit et potissimum in accessione tertij diei. Vide inferius cap. V^to

tum loqui, tum præsentes nosse cœpit. Cum ante veluti lignum aridū porrectus sine voce ac sensu iaceret. Rursus itaq; dato ex vino, (quo dixi modo diluto), pane ad comedendum exiguo prorsus hominē reuocaui. Quem vt rursum ad institutā ab initio victus rationē reduxi, et tertij decimi diei accessionem facile tolerare vidi: in quarto decimo rursus mane cibaui. Ac post circiter horam octauam laui. Deinde rursus liberalius cibaui, ac mox vinum bibendum exhibui. Idē vero et in duodecimo et tertiodecimo feceram. In quinto autē decimo rursum cibaui mane. Cum vero facilius tum quoq; accessionem ferret: in sexto decimo denuo laui. Cæteraq; circa hominē peregi, sicut in præcedentibus diebus. At vbi in decimo septimo minime grauis paruaq; accessio fuit: audacter hominem de cætero sub cōualescentium victus ratione habui. Hic æger non paucos semimalorum, ac non penitus asinorum, docuit etiam ante accessiones ipsas nōnunq̄ esse cibandum, vel si duarum horarum intercedat spatium, ac multo magis āte accessionem tertij. Ostendi autem tibi et in prima ipsa accessionis inuasione eiusmodi homines esse nutriendos. Dico autem eiusmodi homines in quibus corporis intemperies ad siccum et calidum cōuersa, febres accendit. Porro hoc quoq; plerisq; medicorū fortasse sit incredibile. Sed siue rationi ipsi fides est adhibenda, siue operibus: nos fidem ambobus facimus. Operibus quidē, dum homines his monstramus, qui si biduo patiantur inediam: necesse est febricitent. Ita scilicet vt nonnulli vbi concitati ad iram sunt, vel merore vel vigilijs affecti. euidētissime enim tum in conualescentibus ex diutino morbo, talia fieri cernuntur: tum ijs qui calido et sicco sunt temperamento. Quam vero ratio ipsa fidem huic rei facit, alibi iam dicta est. Dicentur tamē & nunc eius rei summæ. Mordens halitus et siccus vbi per sensibilia corpora fertur: horrores et inequales toti⁹ corporis cōcussiones (Rigos græce dicunt) facit. in ijs, quibus cute stipata, quæ prius trāspirabant iam sunt retenta. Quoties eñ fuliginosa sunt, febres accēdunt. Ergo eiusmodi halitus et succos, tum multa et vehemēs dimotio, tum vigiliæ, et ira, et dolor, et cura, plures reddunt. tum proxime ab istis vnum illud per se interdum augere eos sufficit. vtiq; si cibum quis nō sumpserit. Efficitur enim corporis halitus in ijs naturis, quæ facile amaram bilem generant, ex longa inedia biliosus. Si igitur tum id incidat, tū æger motu quopiam valentiore, q̄ pro viribus vsus, rodentium excrementorum impetum confertim foras excitarit: necesse est veluti in symptomatum causis ostendimus, vel concussionem quā modo dixi, vel horrorē subsequi. Ac concussio quidē ista succidet. ppter eorū quæ feruntur excrementorū, tum multitudinē, tū acrimoniā, tum impetus

Cōualescētes ex leui causa febricitare.

Ratio cur aliqui in pncipio febris sint cibandi.

Qui halit⁹ horrorē rigos et febrē excitare possint.

Quādo excitetur concussio.

celeritatem, tum laborantis virium infirmitatem. Nam & multa paucis et quæ qualitate sunt insigni, ijs quæ ita non sunt, rodunt magis. Pari modo et quæ cum celeritate feruntur, ijs quæ tarde. Iam vires vbi valentes sunt: omnia contẽnunt. ac tolerant. vbi infirmæ sunt redditæ: abs quouis offenduntur.

Quando horror.

Horror fiet vbi et qualitas eorũ, et impetus velocitas est remissa tũ copia minor. Ac potissimũ, cum vis naturalis tristanti obsistit. Si vero iam dicta largius remittantur, ne horror quidem fiet. Sed vel vlcerosus sensus: vel tam inæqualitas.

Quãdo vlcerosus sensus vel tãtũ iæqualitas.

Ergo coeuntibus omnibus iam dictis: quod vehemẽtissimũ est oritur. vtiq; supradicta totius corporis concussio. Rursus remissis oibus: nullus ex transitu excrementorum fit sensus. Quod si quædam sint, quædam non sint, et quædam maiora sint, quædam minora: in eiusmodi mixtionibus, media latitudo omnis, quæ inter id quod maximum est, quod rigos græce vocari diximus, et minimũ, qui est nullus omnino excrementorum sensus, efficitur. Itaq; nihil mirum est, si dictarũ causarum quælibet vel per se vel cum alijs iuncta alij inæqualitatẽ, alij vlceris quempiam sensum, aut horrorẽ, aut dictam concussionem afferre videatur. Nam pone vires imbecillæ sint, corpus ipsum admodum sensile, (Quippe id quoq; ostensum est non parum ad eiusmodi symptomatum generationẽ conferre) habitus autẽ corporis gracilis, et tẽperamentum biliosum, stomachusq; similiter bili affectus. tum his omnibus accedant inedia cibi, et vigiliæ quæpiam, et tristicia, et sollicitudo. Ad hæc peregrinatio quæ exurgente quapiam causa fit necessaria. Postea his propositis, id quod aliquãdo fieri vidisti, det sedulo operam vt plus itineris re ita postulante peragat. quo cito ad vrbem redeat. Nunquid huic ex eo qui excitatus est rodentium excrementorũ motu, primũ quidem inæqualitas quædam. mox vero etiam horror prompte incidet? Quod si motum quoq; continuet, nisi prius cibum sumat, protinus etiam febris. Equidẽ ita febricitantes aliquos ostendi tibi. maxime ex ijs qui e longo morbo conualuerant.

Alius cibatus in horrore.

Quorũ cum vni forte fortuna occurrissem, qui mox ante horrescere cœpisset, vt rem ostenderat, dato ex vino diluto pane: continuo horrorem inhibui. Verum hunc (vti scis) per viam in officinã quãdam perductum, febricitare prohibui. Alios vero qui prius se domum recœpissent, in ipso principio horroris, vel paulo posterius cibauimus.

Cibationis ĩ varijs p̃ncipij tẽporibus, varia euenta.

Atq; vt semel dicam quibus incipientis adhuc accessionis aderant symptomata: ijs omnibus panem ex vino diluto, ac calente mature exhibens: et horrorem statim inhibui, & febrem prohibui. Quanto vero hos citius cibaueris: tanto scilicet magis febrem prohibueris. Quod si paululum aliquando morere: vtiq; febris ne tum quidem, calor tamen mul-

tus ijs aduenit. Simillime plane ijs qui per vehementes rigores facto itinere, reuersi domum, calidis sunt nutriti. Quippe si plusculũ moreare, maiorem calorem sentient, talemq́ ac tantũ vt dubites an hunc febrem appelles. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint: nutries tunc quoq́, modo horror adhuc duret. Prædicens tamẽ quod hi febricitabunt. cæterum innoxia febre. et cui cutis mador succedet. Quo facto tum lauare, tum rursus nutrire debebis. Quod si horror præterierit ac iam plane febricitent: cibandi id tẽporis non sunt. Sed decrescente iam accessione illico sunt nutriendi. integritate non expectata. In nullo nanq́ sicco affectu, cõmode finitur accessio, priusq̃ illi vel ex lauachro, vel humido victu, humectatio accesserit. Hæc ego omnia cum operibus indicarem: qui me vel laudabant, vel emulabantur, scilicet quod supra eorum opinionem erant quæ egeram: paradoxopæum, quod paradoxa facerem (vt scis) vocabant. Cum vero ratione de ijsdem disserens, docerem aliquos ante accessionem esse cibandos, aliquos in ipsa, idq́ vel inclinare iam incipiente, vel etiã in ipso summo vigore, tum paradoxologum me quod paradoxa dicere viderer, appellabant. Ergo quid facias his hominibus quibus nec opere, nec ratione persuaderi potest? At inquiũt fieri nequit, vt eiusmodi affectus quis agnoscat. Quomodo igitur nos eas agnouimus? Videtur ne cuipiam fieri non posse vt calida et sicca intẽperies agnoscatur, vel quæ ab ortu vsq́ fuerit, vel quæ in præsenti tempore talis sit reddita? Mihi sane tam videtur facile, quã has ipsas agnouisse litteras. Quid illud vero si huic non sit adhuc in succis putredo vlla, illi vero sit: non posse vobis videtur hoc discerni? Mihi posse videtur. Nam & ex pulsu, et vrina et ex ipsa nonnunquam quæ in calore est qualitate, euidenter id discernimus. Quod si propterea quod nec ipsi quicq̃ discere volunt, nec sese exercitare, scientibus parũ credunt: quid vetat quo minus tum geometris ipsis, tum arithmeticis, tum reliquis artificibus omnibus nihil credant? Misso igitur hoc genere hominum rursus seriem sermonis nostri persequamur. Calidis ac siccis naturis aduersissima res inedia est. ac febrium paratissima causa. Voco naturas calidas et siccas, non solum quæ a primo ortu tales ex proprio temperamento sint: sed etiam quæ posterius ex calido siccoq́ victu et plurima dimotione, et vigilia, et cura, et tristicia & regione calida siccaq́, et tempore æstiuo, et cæli statu calido siccoq́ sint acquisitæ. Sane licet et citra temporis anni mentionẽ, in eiusmodi sermone statum cæli nominare. Verum si altius repetã: id quod dico magis credes. Calida & sicca temperamenta, siue ea ex prima origine talia sint, siue ex victu, et immodico labore, et animi perturbationibus, et regione, & cæli sta-

Horrore finito et febri incepta, nõ esse cibandũ, ante inclinationẽ.

Paradoxopoeos.

Ex quibus discernatur putredo.

Tẽpus ãni ĩ statu cæli aliquando intellegi.

Paradoxea Galeni

Gal:nus abignaris

Putredo humorũ cognoscitur ex
Pulsu. Vrina. Caloris qualitate

CAP. XV.

Inedia aduersissima calidis et siccis naturis qr hi sunt ãn nutriendi et in accessione aliqn.

ut Fernius lib.o 9.o c. 115.

Calidis ac siccis naturis aduersissima inedia est. et isti ante accessionem febrium sunt cibandi.

tu: inedia vehemẽter lædit. In hac dictione ipsis saltẽ verbis, omissum est anni tempus. potestate tamẽ omissum non est. vtpote quod in cæli statu comprehenditur. Quando calidus in summo siccusq; cæli status: iam dictam temperiẽ efficit. Hic autem status alio anni tempore quã æstate, plane incidere non potest. Quãdo nec in autũno, nec in vere, multoq; minus in hieme fieri potest vt calidissimus simul siccissimusq; cæli status fiat. Sicut nec humidissimus pariter frigidissimusq; in alio quã hieme. Ob hæc igitur ipse quoq; prætermisso anni tempore, cæli statu sum contentus. Liceat tamen cuiq; nominibus quibus velit vti. modo a rerũ natura non discedat. Est porro rerum natura qualem & modo diximus, et nihilominus nunc dicemus. Nam quæ maxime sũt ad curationem necessaria, eademq; maxime ignorata, nec Hippocrates ipse identidem repetere grauatur. Igitur inedia siccis calidisq; corporibus, valentibus quidem noxia est. ijs vero qui in calida & sicca æstate febre laborant, quæ scilicet ex vstione aut labore imodico, aut vigilijs, aut compræhensis iam animi motibus sit contracta: nõ tantũ noxia est, sed si quicq̃ aliud, plane perniciosa. Quippe vel in febres ardẽtes ex ea incidunt, a quibus nisi prius mors occupet, in hecticas migrant, atq; ab his in marasmũ: vel protinus ardentibus præteritis in hecticas. Maxime tamen (vt dictum sæpius est) siccos calidosq; affectus statim a principio hectica corripit. Sicuti mulieri accidit quæ autũno ex tristicia & vigilijs febricitare cœpit. Perseuerauit autẽ ad plurimũ hiemis. Hanc quarto die (vt scis) vidimus depræhẽdimusq; statim hecticam esse febrem, cum alia quam humores excitarant cõiunctam. Curatio autem vna tum fuerat, vt frigida tẽpestiue & moderate daretur. Consuetæ scilicet hanc per sanitatem bibere. Verum eo die alijs iam curationem cõmiserat. Quare nobis silere est visum. Alteri vero qui eodem tempore ægrotarat, et se nobis cõmiserat, quoties nutritus est: fontanæ plane gelidæ dedimus interim binos cyathos, interim ternos. Quando frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtilissimũ est, vbi febris ideam perspexeris, in prima statim accessione, minore cum periculo, copiosiori frigida vti. corporibus ad validam siccitatem nondũ perductis. Qui enim in feruoribus sub canicula ex ira febricitauit, (iuuenis autem hic erat siccus et calidus) vbi in prima accessione duas frigidæ heminas bibisset: statim quidem vomuit flauissimam bilem, non multo autem post etiam deorsum excreuit. Deinde cũ rursus post cibũ aquæ heminam similiter sumpsisset: iam febricitare desijt. Nõ defuere tamẽ medici qui cũ nullã a principio febris speciem agnoscerẽt, sed postea cum iã præterisset occasio intellegentes vel in hecticã, vel etiã in ma-

Hippocratem quæ & maxime necessaria sint et ignorata subinde repetere.

Mulier ex tristicia & vigilijs a principio hectica febricitans.

Alter hectica laborãs. Curatio.

Iuuenis q in feruoribus ex ira febricitauit.

rasmoden febrem ægrotantem incidisse, frigidam bibendam, nos imitantes præbuerunt. Sed nemo metam attigit. Nam magna solicitudo habenda est, in ijs qui ita se habent de frigidæ potionis mensura. De qua paulopost dicemus. vbi propositæ disputationi finem imposuerimus. Quippe æger is quẽ descripsimus, exemplo omnibus est quib⁹ propter siccitatem a principio statim dari cibus debet. etiam si febricitare iam incipiant. Nam cum accenditur in his febris, ꝓpter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatiq; ex sole, et inedia, et laboribus, succi: maximũ eius remedium est humidum nutrimentum. Sicuti e diuerso vbi ob copiã, vel obstructionem, vel phlegmonẽ, vel (vt semel dicam) humoris alicuius putredinẽ febris est orta, maximo malo est cibus. Atq; hos quidem nec in inclinatione febris, citra noxam nutrias, nedum ipsa accessione inuadente. Illos vero omni certe tempore, sed potissimũ per inclinationem. Me quoq; subinde vidisti, eos qui ex abundantia, et qui ex phlegmone laborarẽt, sub lõga inedia tenuisse, sic vt prorsus ante septimum non cibarem; sed sola mulsa contentus essem, viribus scilicet valentibus. Quosdam eorum quibus videlicet vires validæ non fuerant, aut stomachus biliosus, aut imbecillus, aut plus iusto sensilis: solo ptissanæ cremore vsq; ad septimũ diem traxi. Quo morbus in summo esse incremento debuerat. aut etiam omnino per crisim discuti. Sunto igitur tibi a primo statim die in omni ægro spectanda duo illa, quæ Hippocrates iussit, a quibus cibandi cõsilia petas, morbi summus vigor, et ægrotantis vires. Postea si transiri sũmum incrementum sine omni cibo potest: in cibi abstinentia hominẽ seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat: abunde erit sola mulsa. Quod si maius desyderat quã sit ex mulsa, ptissanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementum, aut tenui victu, aut inedia transmitti: id agendum vt homo statim in primæ accessionis inclinatione cibetur. Aliquos vero eorũ (vt dictum est) et cum inuasura adhuc est, et cum incipit cibabis. Sint porro hi sicco temperamento ac calido, aut a primo ortu, aut certe illo tempore oportet. tum viribus necessario imbecillis. Neq; eñ fieri potest vt abunde siccum calidũq; corpus cum febricitet, viribus sit valentibus. Si tamen cũ eiusmodi febri ac corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta omnino æger morietur. Nam id quoq; prædixisse me semper, nũq vero falsum ipse testis es. Magisq; id certum est, si pulmonis, vel mẽbranæ quæ costis subtenditur, vel ventriculi, vel iocinoris phlegmone fit. Etenim quæ has partes phlegmone occuparunt, nõ modo ijs qui tam imbecillis sunt viribus, sed etiam ijs qui valentiores ipsis sunt: mortiferæ esse solẽt. Vnaq; salus tũ pleuriticis tum peripnemonicis. adde

Ratio.

Vbi cibare sit vtile & vbi non.

Qui non cibandi.

Duo esse ꝑ cibatione spectanda. Hippo.

Si phlegmone cum tali corpore et febri sit cõiũcta, quod discrimen.

Nota de frigida exhibenda etiam si adsit phlegmon in aliqua parte interna, ut et notat Gal. sup: lib. 9° cap: V.

etiam synanchitis .i. qui angina laborant est, ipsum viriũ robur. Non secus vero, et quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obsidet. Nam quod ad phlegmonẽ quæ in his est partibus spectat: minime plane est cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtiq; sæpe. Ita necessario, aut vires resoluentur: aut phlegmone augebitur. Atq; hæc mihi latius fortassis quã pro re proposita, sunt dicta. Qui præsertim hoc libro statuerim de febribus quæ absq; phlegmone infestant disserere. Cæterum tractationis conuenientia fecit, vt quatenus necessariũ esset digrederemur.

Discriminis causa.

Cap. Sextum

Denuo igitur redeamus ad febres, quæ iam cõprehensis sunt affines, quas nominare Hecticas solem⁹. Nam qui supra descriptus a me iuuenis est, hectica febri laborasset; si mirificam diatritõ transigere fuisset coactus. Nisi tamen prius, ab ijs qui absq; methodo victus rationem ordinare consueuerunt, fuisset interemptus. Proponatur igitur alius quispiam cui cum supradicto cætera quidem omnia sint eadem, vires tamen tanto sint valentiores vt tridui inedia tolerata duret. Necesse est hunc si modo ita cibetur, quemadmodum cibant, qui diatriton extollunt: in hecticam incidere. Nam ij primũ in quarto ipsum cibarẽt. post in sexto, mox ĩ octauo, deinde in decimo. Quippe talis est (vt sæpe vidisti) eorum cibandi formula. Prima quidem cibatio post primã diatriton. reliquæ alternis diebus. Protinus autẽ (arbitror) et ex artomelite .i. pane ac melle siccassent eius præcordia. Nam id quoq; ex legibus eiusmodi medicorum est. Siue phlegmone viscus aliquod laboret, siue secus. At quẽadmodum quidẽ eos cibare, qui ita laborent, inter initia conueniat: supra est dictum. Sed nihilo tamẽ secius nunc summatim repetetur. Quoties vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigilijs, vel tristicia, vel longa inedia, vel vniuersis vna, sicut in supra descripto iuuene coeuntibus, siccatum corpus est, ac febris inualit, quæ et aridam reddat cutem, et igneum habeat calorem, vtiq; hunc talem timor est febri hectica correptum iri. Potissimum in æstate ac cæli statu calido siccoq;. Oportet autẽ quã primum ptissanæ cremore, et sorbitiõe ex alica nutritum, paneq; post oblato t aquæ frigidæ potione hominẽ cures. Quippe protinus extinguitur ac cessat omnino febris. Modo (vt dictum est) nec phlegmone sit adiũcta, nec putridus humor. Nam si horum vteruis sit: attendere diligenter oportet ac discernere quo primum tempore aquam frigidam dare homini sit audendum. Ego em̃ talium quoq; nõ paucis dedi. tutius esse ratus phlegmonas in præsens augere: quã sinere hominẽ hecticam febrem incurrere. Vbiq; igitur (vt semper dicere soleo) curatio prouisionem agnitionemq; consequitur. Siquidẽ et agnoscat quod præsens est, et prouideat quod ex eo futurum est oportet: qui volet notabilis effi-

Diatritariorũ cibandi formula.

Repetitio cibationis.

Galenum phlegmonẽ habẽtib⁹ aliqñ frigidam exhibuisse.

Curatio puisionem agnitionẽq; sequitur.

Agnitio e rex presentium
Prouidentia rex futurax

Curatio uero et tribus constat

caciæ remedio vti. Si tamen magnum fore incommodum, vel humori putri, vel phlegmone conijcies: a frigida quidem danda abstinebis. Refrigerantibus autẽ quæ foris applicantur, vteris. Modo ea sup os ventriculi, aut tota præcordia, modo super pectus iponens. Vbi scilicet plurimũ subesse caloris maxime iudicabis. Sane diximus ijs qui ita laborant, balnea quoq; esse nõ incõmoda. Dico ijs qui siccato plurimũ corpore sunt. et ex aliqua earum quæ dictæ sunt causarum, citra humoris putredinem febricitant. Monstratum vero nobis est, in ijs quæ de febribus scripsimus, phlegmonas quoq; propter putredinem humorum qui in ipsis habentur, febres subsequi. Quo circa si quãdo dicam febribus quæ ex putredine accenduntur, talẽ quippiam conducere, vel non conducere: etiam eas quæ a phlegmone excitantur, in cõmuni putredinis genere compræhensas intelliges. Sicubi vero deinceps vtrũq; nominare videris: scias eas quæ ex phlegmõe, ab ijs quæ ex sola putredine ortum habent, tum discerni. Cuiusmodi autem sit phlegmones affectus, tum in libro de inæquali intemperie, tum vero in eo qui de tumoribus præter naturam est inscriptus, docuim⁹. Admonuisse tamen et nunc te non sit inutile. Cum sanguis calidus & copiosus in aliquam animalis partem procubuit: maiora eius vasa protinus distenduntur, vtpote abundantiæ non sufficientia. Ab his deinceps quæ minora sunt. Mox vbi nec in his satis cõtinetur, exudat foras, in ea spatia quæ inter vasa sunt. Sic vt etiam omnia quæ in cõposita carne habentur, loca occupet. Atq; hæc quidem est phlegmones affectio. Possunt vero & sine hac, in ipsis vasis humores aliqui putrescere. Idq; aut in vna animalis particula, in finibus ipsorum impacti, aut etiam in totis eorum capacitatibus, quæ inter bubones et alas sũt comprehensa. Cum igitur (ceu diximus) citra putredinem squalenti corpori febricitare cõtigerit, caput totius curationis in ijs quæ refrigerent & humectent statuere oportet.

CAP. VII.

Porro duplex genere est harum rerum prima materia. Vna eorum quæ foris admouentur. Altera quæ intro sumuntur. Extrinsecus corpori accedunt, tum aer ipse, qui nos ambit: tum pharmaca quæcũq; humectãdi refrigerãdiq; vim optinẽt. et tertium præter hæc dulcis aquæ solium. Intro sumuntur quæ eduntur ac bibuntur. et inspiratus aer. Ab his generibus, tentandum est ꝓpositis hoc loco febribus, tum humiditatem: tum refrigerationẽ comparare. Verum refrigeratio quoniam per efficacissimã qualitatem inducitur: & parui temporis opus est, et periculosum. contra siccitatis per ea quæ humectent curatio vt longi tẽporis est opus: ita minus est quã refrigeratio periculo exposita. Igitur dictas sex materiæ differẽtias, deinceps iam examinemus ab ambiẽte exorsi. Hic igitur si tem-

Quo loco iponẽda refrigerẽtia.

Cur febris phlegmonas sequať.

Obseruandũ i dictis galeni.

Cuiusmodi sit phlegmones natura.

Humores in vasis citra phlegmonen dupliciter putrescere.

Duplex refrigerantiũ humectãtiũ q; materia.

Refrigerationis & humectationis collatio.

Sex refrigerãtis humectãtisq; materiæ differẽtiæ deinceps tractatæ.

CAP. VIII.

Nota quod si cum hectica coniuncta sit putrida, illis sic affectis frigida nõ est danda si magnum incommodum sit allatura. quod si paruum aut nihil obfutura sit, audacter est danda

Balnea siccatis corporis cómoda nisi et putrida febri laboret

Admonitio

Tumoris generatio

Locus illustris qui mirum in modum facit illis qui in febribus intermittentibus humores extrauasa putrescere asserunt, ut erat Contarhinus meus Praeceptor.

Examinantur sex Res quibus humectantur et refrigerantur Corpora eorum qui absque putredine febricitant.

Febricitantium absque putredine curatio fit refrigerantia duorum generum ut

intro assumuntur: comesta, bibita, aer

deforis apponuntur: aer, pharmaca, balneum

peratus est: qualem se exhibet, vtiq; tali nobis est vtendus. nihil amplius de eo sollicitis. Sin admodum calidus est, vel admodum frigidus: pro calido inducendus contrarius est. subteraneis inuentis domibus, quæ et frigidissimæ sint: et maxime perflatæ, et ad arctum versæ. tum auris quibusdam, quæ ipsis sint propriæ, opera nostra paratis. Alias ex euripis in quos se deijciant multi aquarū fontes. Alias aqua frigida de vasis in vasa transfusa. Iam hoc statim etiam somniferū est. Præterea domo assidue aqua quæ prorsus gelida sit, aspersa. Ac rosis plurimis humi fusis. aut vitium capreolis, aut ruborum, aut lentisci ramorum, aut deniq; reliquarum quæ refrigerent stirpium aliquibus. De quibus etiam prius est dictum. Turba quoq; hominū ingredi prohibita. Nam id quoq; domū calefacit. Atq; ita quidem calidissimū aerē refrigerare, qui scilicet in æstate calida et sicca accidit, est tentandum. Quandoquidem in hieme, calidissimus esse non potest. Sicuti nec frigidissimus in æstate. At si quis modice frigidus est: hoc esse contētos oportet. nihil aut machinantes, aut de temperie eius alterantes. Qui vero frigidissimus est, vtiq; quatenus respirando attrahitur, admittēdus est. vt qui calorem qui est in corde admodum refrigeret. Non tamen quatenus extrinsecus ægrum cōtingit. Quippe id densat cogitq; cutim. ac putrescentium humorū effluxum transpirare prohibet. Si quidē per pulmonē quod rarum viscus est: difficile non est, vt tū qualitas ipsius: tum substātia ad cor perueniat. At per cutim fieri nequit, vt eius vel qualitas, vel substantia ad cor pueniat, vtpote prius densatam. Nam quod in libris de simpliciū medicamētorum facultate, de ijs quæ vehementer astringunt, est dictum: id hic quoq; reuocari ad memoriam debebit. Ac sciri, qui nimium frigidus aer est, hunc cutim densando, semper sibi ipsi viam præcludere. Scire tamen licet maius fore ex frigida inspiratione cōmodum, quā ex cute densanda incōmodum; Præsertim cum operimentis hanc calfacere licet. Porro vtendū maxime eiusmodi aere est, in ijs hecticis, quibus primum quod afficitur, ipsum est cor. Aeque vt si ventriculus primū esset afflictus: ipsi per comesta & bibita erat succurrendum. Huic eñ illa cum integris adhuc viribus occurrunt. sicut cordi inspiratus aer. at iocinori ex inspirato aere, nulla certe vtilitas accedit. A comestis vero et bibitis, minor plane quam ventriculo. cæterum aliqua non obscure aduenit. Cōmunis autem omniū sanatio est: per ea quæ extrinsecus applicata refrigerant et humectant. Atq; in his quidē visceribus magna ex parte hecticas marasmodesq; febres contemplati sumus. Superueniunt tamen aliquando et pulmonū sicco calidoq; intemperamento. Attamē oportunū eiusmodi febribus, id viscus nō est, vtpote humidū laxūq;.

> Frigidissimo aere, quomō sit vtendū.

> Maius esse cōmodū ex frigida īspirata, q̄ malum ex cute dēsata.

> Quæ p aerē frigidū refrigerent et q̄ p comesta & bibita.

> Cōis oium ptiū refrigeratio.

Incidunt præterea et pectori, et pingui mēbranæ quod mesarion dicitur, et ieiuno, et colo. Interim vero et vtero, et renibus. In septo vero transuerso marasmū non vidi; Hecticam sane febrem vidi, et hanc semel quidem plane absolutam, sæpe vero citius interimentē, quā plane esset cōpleta. Eiusmodi nanq; affectum, et spirandi difficultas, & delirium, excipere solet. Ex quibus magna ex parte prius moriūtur, quā hectica prorsus sit perfecta. Est autem eorum agnitio facillima. tum ex pulsus duricia: tum ex eo quod præcordia plurimū trahūtur sursum. tum ex difficultate spirādi. quæ illis est et inæqualis et varia. Quippe alias q̄ maxime paruū et frequens spirant. Rursus aliquando manifeste spiritum tardant. Dein subito queadmodum gemētes respirarent, vel duplicem spiritus intro missionē, quasi superinspirantes, vel duplicem foras missionē faciunt. veluti respiratio respirationem cōprehendat. Respirant vero hi sæpe et reliquo pectore toto. non sensibiliter modo: verum etiā notabiliter. Tum opertas scoptulas, quas omoplatas vocant, attollentes. Aliquando admodum raram, et magnam respirationem edunt. Vtiq; cum delirij malum præcipue dominatur. Verum præsentis instituti non est, vel laborātium partium notas, vel earum causas referre. Quare denuo ad curationes reuertamur. Aestimemusq;, quas vires propositæ iam materiæ aduersus hecticas febres habeant. Sane diximus iam nō nulla de aere tum calido, tum frigido. Qui præcipue quidē est vtilis, cū quod primū afficitur ipsum est cor. Quāuis confert et in reliquis febribus nō parū. Quandoquidē in his quoq; necesse est cor similē intemperiē recipiat. citra quā, nec marasmos, nec hectica, nec reliquarū vlla febriū, consistere potest. Quo facile apparet etiam pulmones, vbi scilicet hi sunt, qui primum patiuntur. plus cæteris omnibus refrigerātem aerem requirere. Sequitur iā, vt de ijs medicamentis agam, quæ extrinsecus admota humectent & refrigerent. Porro horū quoq; ea deligenda esse, quæ citra vehementem astrictionem refrigerent neminē latet. Talia eñ præterq̄ quod nō humectant, etiam demittere frigiditatē suam alte non valent. Propterea quod cutim cogunt, ac coartant. Optima vero sunt quæ nō modo citra astrictionem refrigerant; sed etiam corporis substantia sunt tenui. Ac quæ quidem absolutissime tenuium partium sit, substantiā exacte frigidam inuenisse, fortasse nō est. Dixi exacte propter Acetum. quod cum omnium (quæ nouimus) potestate refrigerantium, plane tenuissimarum sit partium: admixtam sibi aliquam caliditatem habet. Præterea corpora quæ contingit siccat. quāuis ad imaginationem sit humidum. Quo fit vt ad eos affectus quos humectari et refrigerari expedit, solo eo nō vtamur. Sed tanto aquæ frigidæ admix-

Agnitio hecticæ in septo.

Omoplatę

Nisi corde sit affecto nullū gen⁹ febriū cōsistere.

De ijs quæ extrinsecus applicata refrigerent et humectēt.

Acetum admixtā caliditatem habere.

to, vt possit bibi. Cæterũ q̃q̃ corpus quod absolute tenuiũ partiũ sit, et simul frigidũ, inuenire nõ est: attamẽ deligi materias oportet, quæ ad eiusmodi medicamẽti cõpositionẽ maxime sint idoneæ. Ac dictũ quidẽ latius de his est, in opere de medicamẽtis. Dicetur autẽ in exẽplis nõ nihil et nũc. quo in hoc quoq; genere, mẽbratim sis exercitatus. Incipiã autẽ ab eo medicamine, qđ omniũ quæ humectent ac refrigerent, est simplicissimũ. Quo etiã aduersus erysipelata vtor. et phlegmonas in pudendis. vtiq; inter initia. priusq̃ depascens aliqua subindicetur putredo. Debebit autẽ ad id præparari cera q̃ optima. et elota. Sane optima fuerit, vel alba pontica: vel quæ ex atticis sit fauis. Esto autẽ et rosaceũ, quod ex oleo sit, a nonnullis vocato omphacio. ab alijs crudo. quodq; citra salẽ sit confectum. Maxime vero ad rem ptinebit, si et ipsum tenuiũ prorsus sit partiũ. Cuiusmodi sabinũ est. Cũ vti voles: ambo mixta liquãtor. in vase duplici. Factoq; humido cerato (cuiusmodi scilicet erit quod triplũ aut quadruplum ad cerã, rosaceũ habebit) postq̃ ipm est refrigeratũ, miscetor ei paulatĩ in mortario, tãtũ aquæ: quantũ in se dũ cũ ea mollitur accipere possit. Expedit autẽ et ceratũ ipsum prius admodũ esse refrigeratum. atq; etiã quæ huic admiscebit aquã, esse frigidissimã. Abunde autẽ ceratũ refrigerabis, si cũ modice coiuit: totũ vas, in quo continetur, in aquam frigidissimam dimittas. Quod si aceti quoq; admodum tenuis ac clari paululũ adijcere velis: vtiq; magis adhuc tum refrigerans, tũ humectans medicamentũ efficies. Nõ debebit autẽ medicamentũ hoc eo vsq; super ægrum corpus manere, dũ manifeste incaleat. sed assidue subinde mutari. Aliud medicamentum. Oxalidos aut Oxylapathi succus cum exigua polenta mixta, excipiatur duplicato peniculo detrito. affatiq; frigidũ impona tur. Quod si eiusmodi peniculi occasio nõ sit: tum linteũ duplicatũ, et madefactum refrigerãdæ particulæ impones. Quinetiam portulacæ, et semperuiui, et vuæ ĩmaturæ succus, similiter polentæ miscẽtur. Ad hæc lens a lacunis siue palustris et viridis tribuli, et polygoni, et lactucæ et intybi succus. Aliaq; quæcũq; refrigerare est dictum, cũ tenui polenta. Præterea sine polẽta, licet integris herbis tunsis vti. Iã vero quod ex pinguibus sit palmulis, quas πατηλους græce vocant, salutare medicamen est. Porro coquere oportet harũ carnem, omni mẽbranoso exempto, alias ex solo claro aceto: alias aqua ipsi admixta. Atq; hac vbi tenera satis reddita est, tunsa vti. Quod si parũ molli crassitudine videbitur: præstiterit iam dicti aliquid admiscuisse cerati. Quod si rosacei quippiam dictorum singulis miscere volueris: nihil inutilius pharmacum habebis. Esto autem quod admiscetur, tum minimum tum et simplex: et perfrigidũ, et quod factum ex oleo sit salis experti.

Humectãs ac refrigerans simplicissimũ.

Optima cera quæ.

Humidi cerati formula.

Refrigerãs medicamẽtũ quoties renouabit.

Aliud medicamentũ.

Aliud.

Aliud.

Aliud, ex palmulis.

Sane quoties simplex rosaceũ, aut aliud quiduis id genus dico: quod sine aromatis est confectum, intelligi volo. Est vero salutare ad talia medicamẽ, et rosarũ succus frigidus, vna cum polenta. Salutares vero sunt et ipsæ rosæ tunsæ. Præterea stirpium quæ moderate astringunt germina trita. Ad quẽ modũ vti aliquãdo licet, et herbis quæ mediocriter astringant. Veluti solano. Verũ eiusmodi medicaminũ materiã in alio opere reddidimus vniuersam. Nũc abũde ꝑ exẽplis sunt, quæ iam dicta sunt. Porro vtendũ his est, nõ sicut vulgus facit toti ipositis pectori, aut toti vẽtri. Imo illi maxime qđ primo est affectũ. Neqꝫ eñ necessum est, vt aut cũ eo qđ refrigerari valenter desyderat, etiã id refrigeres qđ prorsus nõ desyderat, aut ante iustũ tẽpus refrigerare desistas timens vicinã aliquã particulã lædi. Ego nanqꝫ hominẽ scio, qui imposito præcordijs refrigerãte medicamẽto, difficultate statim spirãdi laborarit. Alterũ vero, qui ꝓtinus tussierit. Atqꝫ paulo post vtriqꝫ finitũ symptωma, vbi qđ refrigerauerat est ablatũ. Quod si adeo strenue refrigerare nõ studebis: habes quæ id modice efficiãt, adherẽtiũ medicaminũ, ac cerati speciẽ referentiũ magnã copiã. Quorũ nõ materiæ modo vim: sed etiã cõpositionis methodũ didicisti. Verũ ego cũ iam sentiã mensurã præsentis instituti me excessisse, ad ea quæ tractationis series proxima exhibet, conuertar. Proxime vero se a iã dictis exhibet cõsyderatio de balneis. tũ suo ipsorũ nomine: tũ vel magis ꝓpter Philippũ. qui hecticis quas marasmodes vocant eas noxias putat. Ipse igit quid tũ de oĩ balnearũ vi, tum etiã quæ ad eos qui hectica et marasmo laborant. vel (vt semel dicã) oib⁹ est accõmoda, in hoc maxime libro quid sentiã explicabo. Memini nãqꝫ me et supra in diarijs febrib⁹ illas laudare: et in septimo hui⁹ opis libro, in ijs q cruditate ꝑpter siccam vẽtriculi intẽperiẽ laborabãt, sæpe vtendas iubere. Cæterũ de vniuersa earũ vi, nullo alio libro disserui. sed in hũc seruaui. Vbi et de ijs agit quib⁹ efficacissim⁹ earũ est vsus, et quib⁹ philippus ea interdicit. Atqꝫ prius quidẽ vbi de vlcerũ curatione egim⁹, idicata causa est, cur ꝓpriæ cuiusqꝫ morbi indicatiões sint ignoratæ. Dicetur autẽ nihilo secius & nũc. Vtpote tũ ad ea quæ nũc param⁹: tũ ad ea quæ dicẽda sũt vtilis. Cũ eñ vnus in corpore affectus est, ei⁹ curationẽ inuenire si nõ ratione certe vsu haud difficile est. Vbi vero connexi duo tres ve sunt: prælertim q cõtraria inter se auxilia requirat, fieri neqt, vt experiẽtia qđ agendũ sit, inueniat. Imo nec facile ratiõe. Siquidẽ et substantiã cuiusqꝫ affectus ad vnguẽ nouisse oportet: & ꝓpriã curatõis idicationẽ a quoqꝫ affectu cœpisse. Præterea quẽ primũ oĩm, aut magis, quẽ rursũ min⁹, aut secũdo tertio ve loco curare cõueniat. Hæc igit causa est, cur vulgo medicorũ ignotũ sit, & quod febriũ

Simplex rosaceũ, cuius modi sit galeno.

Cũ potissimũ loco iã dicta medicamẽta sint applicãda.

Experiẽtia galeni de applicatis pharmacis

CAP: X

De balneis Philippus medicus.

Philippus

Cur ꝓpriæ cuiusqꝫ morbi idicationes ignorẽtur.

Medicamenta refrigerantia

Per se et primo — potestate: ut succus uuæ immaturæ — Per accidens ut sanguinis missio et medicamenta

Febriū omniū qua febres sint, p̄priū remediū refrigerationē esse. Quę p se refrigerēt et q ex accidēti.

omniū, qua febres sunt, p̄pOpriū remediū refrigeratio sit, siue ea talis actu sit, siue potestate: et quod alia multa ex accidēti refrigerando, febriū sint remedia. De quib⁹ et dictum nō nihil in præcedentib⁹ est: & in sequētib⁹ dicetur. Quædā nāq; remedia cōplicatā quodāmodo duplicēq; facultatē habent. ita vt & prima ratione proficiant, et ex accidente. Quod genus balneū est. Nā frigidæ potio per se p̄ficit. vtpote actu refrigerās. Succus autē vuæ imaturæ potestate refrigerās medicamētū est. Atq; hæc quidē ambo refrigerant primū. Id est p̄ se ipsa. nec intercedēte alio. At sanguinis missio, (veluti prius indicauim⁹) in febribus cōtinētibus, quas Synochos vocāt, nō primū sed ex accidenti calidā aliquādo intēperiē sanat. Ad eundē modū & clyster, et purgatio, et fomētū ex calido liquore, & cataplasma qd' digerat, aut concoquat. Vtrāq; vero facultatē in se cōprehēsam habet p̄positū nūc in sermone balneū. vtpote ex partib⁹ varia facultate præditis cōpositum.

Balneum vtroq; modo refrigerare.

Quippe ingrediētes in aerē versanť calido. Postea in aquā calidā descēdunt. Mox ab hac egressi, in frigidā. Postremō sudorē detergent.

Balnei partes. Primæ partis vis. Secundæ partis vis. Tertiæ partis vis. Quartæ partis vis.

Potest autē prima ei⁹ pars, materias per totū corpus, tū calfacere, tū vero liquare. Præterea quæ inęqualia sunt, æquare. et cutim laxare. et multa quæ detēta sub hac fuerūt, vacuare. Secūda ei⁹ pars vbi quis in sicco corporis affectu ea vtiť: potest madorē vtilē solidis partib⁹ imittere. Tertia balnei pars, potest vbi quis frigida vtiť, et totū corpus refrigerare, & cutē densare. et vires firmare. Quarta vero, corpus p̄ sudores citra refrigerationis noxam vacuare. Ergo cū hæc oīa circa hominis corpus efficere valeat dulcis aquæ tēperatū balneū, & præter hæc etiā si quis intēpestiue lauetur, tū horrores, tū cutis densitatē: tentandū nobis est oīa deinceps distinguere. Ac primū de illis sermonē facere: qui cū in balneo se lauant: horrore tentanť. His eñ vna (vt sic dicam) cōtinēs excitati symptomatis causa est. Aliæ quæ hāc p̄cedūt, multæ.

Horroris cōtinēs cā.

Sane Horroris causā esse dico, rodētiū excremētoꝝ confertim actoꝝ citatiorē motū. Proinde quib⁹ horū est abūdātia, caro vero ac cutis densæ, siue balneū sint ingressi, siue steterint i sole, siue quoquomodo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehemēti⁹ sint dimoti: vtiq; ijs horror incidit. Cōtra quib⁹ hæc pauca sunt, et corporis habitus vt remittatur laxeturq; a balnei calore promptus, ij nō modo non horrent: sed etiā meliores reddunť. vtpote excremētis p̄ id vacuatis.

Cur nec in febrilis significationis p̄ncipio nec icremēto q̄sq̄ lauit

Quo rationabilius nec in febrilis significationis principio, nec in incremēto quisq; ægrotātē lauit. Quippe dēsata est hoc tēpore coartataq; et cutis ipsa: et quæ sub hac habetur carnea substātia. At in febris inclinatiōe vel incipiēte, vel procedēte, vel amplius p̄gressa: et nos sæpe: et alij medici nō nulli multos sępe nūero ægrotos lauātes, nō paꝝ his

Balneum conuenit incipiente febris declinatione et in summo incremento

contulimus. Porro quando inclinatione incipiente, aut iam ꝓgressa, aut etiã in sũmo incremento, (Interdũ eñ id quoq; accidit tametsi raro) æger in balneũ sit ducendus: in sequẽtibus definiemus. Nunc cũ de generali facultate singularũ balnei partiũ disserere institui, vnũ omnium primũ exponã. Dicoq; multos eoꝝ qui cruditate laborant, plures vero eoꝝ, in quibus rodentiũ excremẽtorum abundantia subest, omnes vero qui vel in febrili significatione, vel in ascensu, etiam omnes qui summo sunt incremento, præter admodum paucos: siue hi sint in balneũ ingressi: siue steterint in calido sole, siue exercitationes, frictiones, gestationes ve tentauerint, merito horrescere. Singula nanq; horum, confertim et impetu agi excremẽta subigunt. Cum igitur tam adhuc densa lauantis cutis sit, vt ad primum ambientis aeris occursum, nequeat naturalem suum habitum recipere, sed maiore ad id spatio indigeat, excrementa vero foras versus ruant vniuersa, et retineri illic ea est necesse: et qua sub cute sunt aceruata, et qua per carnes feruntur, mordere. Porro in libris de causis symptωmatum indicauimus rodentia excrementa, vbi per sensibilia corpora feruntur: tum concussiones corporis nostri, quas ϛίγη vocant, tum horrores in nobis excitare. Ergo quamobrem horreant in balneis, omnes qui ante sunt compræhensi: iam causas inuenimus. Pari modo et cur non horreant, quibus aut nullum est in corpore excrementum mordens: aut tantillum, vt facile vacuetur. Ergo de his deinceps loquamur propter quos etiam de ijs qui horrent meminimus. Si quis balneum ingressus non inhorruit, sed remissa est illi laxataq; cutis: huic plane necessario prædicta succedent, excrementorum vacuatio. equalis per omne corpus calor. exiguorum meatuum rarefactio. densatorum fusio. Ac vacuatio quidem excrementorum, omni febri est vtilissima. Pari modo & rarefactio & relaxio. Fusio tamen & calor non item. Sed calor omni febri est inimicus. Quando refrigerari, non calfieri febrium affectus postulat. At fundi æqualiter, id solidis quidem animalis partibus non est alienum. Succis certe non perpetuo est vtile. Sed quoties in animali vel phlegmone, vel affectus phlegmone similis constitit, vel vtrauis abundantia, siue ea quæ ad vires confertur, siue ea quæ ad vasorum capacitatem: omniũ profecto inimicissimum. Ac phlegmone quidem cum calefacti et liquati succi ad ipsas confluunt augentur. Tunicæ vero vasorum impares abundantiæ, quæ iam ex liquatione, spiritu est impleta, distenduntur. Ac vires hoc ipso male afficiuntur. Ergo calidis his siccisq; affectibus, de quibus agebamus, et emissio mordentium est salubris: & liquatio eorum citra periculum. Calefactio tamen noxa non caret. Atq; hæc quidem

Qui facile horrescãt et quando.

Ratio cur horreant.

De his qui balneũ ingressi non horrent.

Nõ horrẽtib⁹, quę ex balneo ꝓueniant.

Collatio ꝓueniẽtiũ ex balneo.

Fusio succorũ ex balneo, vbi noxia.

Noxę fusionis succoꝝ

Quæ calidis et siccis affectib⁹ ex ꝑma balnei ꝑte ꝓueniãt.

ex prima balnei parte, ijs qui ita laborant ꝓuenire, modo tēpestiue balneo vtantur: memoria teneamus. Transeamus modo ad secundam eius partē, quæ erat id quod proprie lauachrum vocant. Ergo in hac sicut ex humectatione iuuātur: sic ex calore nihil illis cōmodi accedit. Accedamus et ad tertiā, in qua et refrigerantur innoxie, quæ fuerant excalfacta: et vires firmantur. Si qua vero et laxata, et iusto plus sunt remissa: ea in naturalē redeunt mediocritatē. Id quod quarta lauachri pars indicat. Quippe quibus omnia rite sunt adhibita: ij post frigidæ vsum adhuc sudant. et omnia ipsis excrementa vacuantur. Itaq; ex omnibus quæ de balneis retulimus vna summa colligitur. Quod vacuatur quidem quicquid in corpore, vel fuliginosum, vel fumidum fuit. Consistunt autem in naturali symmetria tum caro ipsa, tum cutis. Solidarum partium ariditas corrigitur. et calor, non modo is qui ex lauacro accessit: verū etiam qui prius fuit, ex frigidæ vsu summouetur. maximo huius rei documento est, status qui ex eiusmodi balneo redditur, postq̄ aliquis in solo feruente iter fecit. Quippe accedimus ad id ne loqui quidem, præ linguæ et faucium ariditate, valentes. Totūq; corpus stipulæ ritu aridū habentes. At egressi e frigida: illico omnia pro naturæ habitu recipimus. Nec febrili calore vexati, nec siccitatē afflicti. prompteq; loquentes. ac plurima sitis parte leuati. An igitur euidentius adhuc balnei vires in sicco & calido corporis affectu videre desyderas? Ego sane nō arbitror. Licet autem cui placet, experiatur quæ incōmoda sequantur, vbi tali peracto itinere: non lauerit. Aut eñ statim febricitabit: aut multo plenus tedio, grauato scilicet capite pseuerabit. Potissimū si frigida calorē nō dum extinxerit. Multi tamē iuuenes, eiusmodi cōfectis itineribus, vbi illico se in aquā frigidam ꝓiecerint: iuuātur. Ac potissimū q valētib⁹ sunt virib⁹. et frigido solio assueti. Ita vero & ruri faciūt. vbi qđ balneæ nō sunt: in stagna vel flumina se ipsos conijciunt. nullo medici suasu. sed ipsa gubernāte corpus natura, ad id qđ conducat impulsi. Quæ eadē, etiā ratione carentib⁹ animalib⁹ instinctum inserit, ad eoꝝ quæ offendunt cōtraria. Siquidē ea quoq; vbi æstu vexantur: frigida se lauāt. Sicuti etiam vbi frigore vrgentur: calida cubilia sibi inueniūt. Eodē cōtrarietatis studio, etiā cū esuriunt: comedunt. et cum sitiunt: bibunt. reliquaq; oīa naturæ impulsu obeūt. Ac si certā febricitātiū naturæ noticiā haberem⁹: nō (arbitror) dubitaremus eoꝝ aliquos, assidue in aquis frigidis citra balneū lauare. Nam quod sint quidam qui eam desyderent, vel ex ijs quos iuuit constare potest. vt quibus frigida lauatio haud quaq̄ cōtulisset: nisi eo tēpore, oportunū ad eam affectum habuissent. Verū quoniā exacta nobis affectuum noticia non est, ac maxima ex errore

Quæ ex secunda.
Quæ ex tertia.
Quæ ex quarta.
Summatim quid ex balneis prouenīat.

Lauacrū erat 2da Balnei Pars

Natura Gubernat et impellit ad id quod delectat et ex vsu est

Notitiam exacta affectuum non pot Medicus habere.

impendet noxa: vtiq; eiusmodi præsidia recusam⁹. Potissimũ in febribus hecticis, Quãdo per has et pauci sanguinis, et nudũ carne, et expers adipis, redditũ corpus est. Nullũ em̃ hi solidarũ partiũ munimẽ habent, qđ frigidæ vim sine noxa excipiat. Sed protinus similaribus ipsis partib⁹ occurrit, quib⁹ oẽs animantiũ actiones obeuntur. Iuuenis vero cui abunde sit carnis, æstatis tẽpore, atq; in febris summo vigore, modo nulla viscerũ phlegmone subsit, si in frigidã se cõiecerit: sudabit. Quod si frigidæ lauationi sit assuetus; securus remedio vtet. Verũ de eiusmodi corporibus post agetur. Qui autẽ ex calida et sicca intẽperie, hectica febricitant, ac potissimũ qui iam marasmodes fiũt: ijs vbi tale præsidium petunt: tutũ nõ est in totã cõijci. Aeque vt nec gracilib⁹ et imbecillis, qui æstate calida et sicca, longa via peracta, refrigeratione indigent. Nã neq; his tutus est frigidi solij vsus, nisi pri⁹ fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Quippe simile quiddam nobis accidere videtur, cũ in frigidũ soliũ post balneũ ingredimur: ei quod ferro accidit, cũ tingitur. Etenim tũ refrigeramur: tũ roboramur. quẽadmodũ et illud, vbi candens iã redditũ frigida mergitur. Atq; huius rei causa ad imbecilla corpora inuentæ sunt balneæ. quæ ea præcalfaciant. atq; ad frigidũ soliũ præparẽt. Non dissimile quiddã faciunt, & qui sine balneo frigida vtunt, cũ scilicet se ab exercitatione in eã saltu dimittunt. Siquidẽ cuiusmodi nobis est balneũ: eiusmodi illis est exercitatio. vt quæ nõ tantũ calfaciat: sed etiã insiti caloris motũ extrorsũ concitet. Sic vt et frigidæ impetũ occurrat: et quo minus violenter in profundum ruens, viscerũ aliquod feriat, aduersetur. atq; prohibeat. Nam neq; ipsam frigidæ substantiã, neq; eius qualitatẽ omnino integram, vsq; ad viscera ꝑtingere, est salubre. Imo et satius et tutius est, solã ei⁹ qualitatẽ per ea quæ intercedunt (vt sic dicã) propagatã, citra substantiam ad ꝓfundum permeare. Iam qui hectica febricitantes, ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint dimissi: nihil iuuantur. Qui enim aliter febricitant, eorum solidæ partes nõ dum difficile separabilem calorẽ optinent. Itaq; etiam ex sudoribus, vna cum insensibili transpiratu, abunde his remedij est. Et sane diariarũ febriũ ipsam ꝓpemodum substantiam vacuari, per hæc contingit. In ijs vero qui ex siccitate et caliditate febribus hecticis vrgentur, solidarum partium affectus candenti ferro est similis. Quo vtiq; minus eos in balneis calfecisse dumtaxat humectasseq; contenti esse debemus. Quippe cum sic alimentum incrementũq; febri præbuerimus. Imo melius erit, vt mersis in frigidã extinguamus calorem. At in hoc metus est ne corpus in diuersa trãsferas. ac frigidum reddas. Quis hoc negat? Nõ tamẽ propterea vitio dãdũ est, quod ꝓspere ex præsidio succedit. Nec ꝓpterea

Cur hectica laborãtibus piculosa sit frigida.

Hectica febricitantes et marasmodes nõ esse in frigidam totos conijciendos.

Nec substãtiã frigidæ nec integrã ei⁹ qualitatẽ ad viscera ꝑuenire esse vtile.

Hectica febricitantes ex balneo nisi etiã in frigidã sint missi, non iuuari.

Obiectio.

[Manuscript annotations:]

Frigida quando non conuenit

hic de hecticis agere incipit

Hic habes quod grauis sit frigidæ lotione celerare ... corpus munimine ... destitutum.

Calido et sicco temperamento præditi faciliter hectica corripiuntur.

Nota ex.

Frigidæ imponunt ferri igniti fabri ferrariæ quia robur addit ferro et exolutionem prohibet.

Exercitatio et lauachrum idem præstant ante balnei frigidi usum

At siquis post balneum frigidæ lotionem non possit ferre, quid tunc agendum! ...

De frigidæ ablutione quod remedium unicum est ad eos qui hectica et marasmo laborant: Utinam uero huius præsidij quantitatem certam teneremus

In hoc loco Galenus qualitatem absque substantia prodesse scribit, quod nullibi docet præterquam in hoc textu. et 10º lib. 6º cap. 7º.

Ex Marasmo calido melius est in Marasmum frigidum incidere per Balnei frigidi usum quam permittere ut æger moriatur.

quod mensura eius deprehendi est difficilis: prorsus est deserendum. Siquidem si aliter liceret tum cæteras hecticas febres, tum marasmodes sanare: consultius esset, tutiore via insistere. Nũc quoniam totum curationis momentum in refrigerando humectandoq; consistit, omnibus vero refrigerantibus auxilijs propter corporis horũ gracilitatẽ noxa iminet: necessarium arbitror Thucydidis esse consiliũ, agentes aliquid, vel periclitari. Quibus enim alia salutis ratio nõ est, et quæ vnica videtur, ea dubia est: necessum arbitror his est aduersos pericu lis ire. Sed nec error ipse aut mortiferus est aut irremediabilis. Siquidem quos in extinguenda febre, aqua frigida in contrarium affectum transtulit: hos licet in toto quod sequitur tẽpore, calfaciendo sanare. Iã nec periculũ par est, nec frigidi affectus: nec etiã ipsi⁹ remediorũ. Indicauim⁹ nãq;, tũ prius in huius operis septimo, tũ in libro de marasmo, tũ ante hos in libris de tuenda sanitate, fieri non posse, vt solidarum partium siccitas consummate sanetur. At si fieri id posset: vtiq; fieri posse, vt non senesceret qui ea victus ratione vteretur. Si igitur insanabilis solidarum partiũ siccitas est, tum expeditissima i eam per hecticas febres via patet: melius est hominẽ in frigidam intemperiem transferre. ac cui curationẽ adhibeam⁹ habere. Quippe qui id fecerit: is postea noxam oppugnauerit. Qui vero pestiferã insistere viã sinet: is disperatã ægrotanti salutẽ fecerit. Quãto itaq; satius est aliquid nõ nulla fiducia vel cũ periculo facere, q̃ spe adempta certo perire: tanto profecto satius est potentibus pſidijs pugnare: q̃ nihil agere. Ergo illico eos qui hectica febricitant, oĩ ratione refrigeremus, anteq̃ pgressi in marasmũ peruenerint. Quẽ autẽ marasmus plane iã occupauit: hũc sanare ne tentaueris. Nam & si calorẽ eius extinxeris: attamẽ siccitas quæ relinquitur senectutis ritu hominẽ cõficiet. Tantisper nimirũ victurũ, quoad solidæ ei⁹ partes reniti aduersus summã siccitatem valebunt. Atqui maluerit fortasse propinquorum ægrotantis aliquis, magisq; ægrotãs ipse, aliquo spatio in senis habitu viuere: q̃ illico mori. Itaq; curare hos quoq; cum præfatione expedit. ac in alterũ transferre marasmum. quem iam nominare seniũ ex morbo insueuimus. Licebit eñ his nõ tantum plures dies: verum etiam menses viuere. Ego nãq; cum iuuenẽ quẽdam, qui ita laborabat, sanassem, reficiẽs deinde, ac senilem eius imbecillitatẽ pro senũ ratione tractans: nõ solũ ĩ mẽses: sed etiã ãnos viuũ seruaui. Nec est qd' hic eiusmodi marasmi curationẽ audire desyderes. Vtpote tũ in huius opis septimo, dum siccas et frigidas intẽperies sanauimus traditã potestate: tũ opis de sanitate tuenda ea in parte, quæ senib⁹ alendis est delegata. Presens autem liber nõ marasmorũ, sed hecticarũ febriũ curationẽ docendã promisit.

Thucydides.

Qui plane marasmo laborat, non sanabit.

Duplex marasmus.

Marasm⁹.

Ex quo genere sunt et quæ Marasmodes græce dicũtur, de qb⁹ tũ alia non pauca diximus, q̃ nõ modo rationis: sed etiã vsus iudicio probauimus: tũ illud, scilicet nõ oportere balneũ (vt Philippus facit) formidare. Qui cautius fortassis eo vtitur, ad eum modũ quo in cæteris solemus febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accenderunt. In his eñ nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum nõ merseris. Sed eum (vt mos est) perfundas, primum tepida, post, ea q̃ veluti ex sole tantum æstiuo tepet, mox hac etiam paulo frigidiore. In hecticis vero febribus, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. ad quam balneæ ægrotantis preparant corpus. Aeq̃ vt reliquoꝝ omnium, qui per sanitatem lauantur. Porro nõ propter id modo videtur mihi Philippus ignorare, q̃ salubris res balneum sit in his qui marasmode hectica laborant, quod tã extenuatos in frigidæ solio tingere nemo audet: aut saltem vltimam aquam ipis frigidam infundere: sed etiam quod sæpe altera coniuncta febris est, quæ vel ex humoris putrescentia, vel phlegmone sit excitata. Tum vero quod tali hectica laborantium mortiferum est vicium. Ac propterea quidam non recte omnia quæ his exhibentur, culpant. Cum non sit illis imputanda culpa, sed affectui. Ergo recensitis denuo quæ dixim⁹ huic disputationi finem imponemus. Quicũq; hectica febre laborãt, atq; ex his pcipue qui iam marasmode hectica febricitant modo his alia nulla febris, nec ex putrescente humore, nec phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis. Sed prorsus citra omnem laborem, ne vires resoluas. Quod ipm cũ noceat vehementer: occasio fit balnei culpãdi. Quod citra laborem dixi: id ita intelligo. Volo æger in balneum super lectulo deportetur. in cuius prima e tribus domo, nudetur. ac transferatur in syndonẽ calentem. prompte in idipm paratam. Sint autem quatuor qui hanc teneant, a quoq; fini vnus. Ac si quidem prima domus satis calida sit: æger in ea nudatus, in secundã portetur. Sin tibi frigidior videt: nõ nudus, sed coopertus, vel alia syndone, minime frigida: vel tali aliquo inuolucro. Constat autem et syndonem eam qua portabitur, esse valentiorem oportere. Aut si imbecilla per se sit, duplicari eam erit satius. Esto autem media domus, non tantum situ media: sed etiam temperie. Tanto scilicet prima calidior: quanto est tertia frigidior. In hac domo oleũ tepidum esto. quo æger super syndone illatus: protinus perfundatur. Hoc facto tertiam ingrediantur domum. ducantq; hominem vbi solium est. Sicvt per tris balnei domos dũtaxat transierint. Per quas nec celeri gradu transibunt, ij qui ægrum portant. Sed tantisper in prioribus domibus morabũtur: dum in altera transferatur tantum a lectulo. In

Hectice marasmodes. Philipp⁹.

Qui frigida nõ mergẽdi sed pfundendi.

Anacephaleosis.

Quẽadmodum æger balneo sine labore vtatur. cũ tota rõne vtẽdi.

Mediæ dom⁹ tẽpies.

Vbi oleo pfundend⁹.

Morã i domib⁹ prioribus.

media vero dum perfundatur oleo. Esto autem et aer cuiusq; domus, nec summo calore, nec etiam frigens . sed admodum tēperatus. & modice humidus . Id fiet, si aqua temperata, ex labro sit liberaliter proiecta. Sic vt perfluat per omnes domos. In ipsa vero solij aqua mediocriter moretur. Idq; in syndone sustentus, Nulla infusione aquæ, cuiusmodi in alijs vti solemus, adhibita. Imo nec capiti eius infundi quicq̄ velim. Cum sit satis id quoq; bis ter ve vna cum toto corpore in aqua mergi. demissa mediocriter deorsum syndone ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant leuata. Mox hinc eductus: in frigidam semel totus tingatur, Ne vel breuissimo quidē spatio illic moratus. Porro qui eum portant, tum reliqua omnia curiose esse edoctos conueniet: tum celeritatem tingendi, non documenti modo: verūetiā præcepti loco præter cætera habere. Protinus vero alter paratā habens syndonem: ipsi inijciat. ac deinde aliam. Tum in lectulo collocatus: primū spongijs, detergeatur: deinde mollibus linteis. Nec committent qui eum detergebunt, vt violentius eum contrectēt. sed quoad fieri potest, blandissime. Post hæc vnctum, ac vestib⁹ amictū, rursus sup lectulo in domū vbi cibatur reducent ac nutrient. Sane dictū supra est in horum commentariorum septimo, vbi siccam ventriculi intemperiem sanauimus, domū balneo debere coniungi. Ac de balneis quidem satis (quod ad rem propositam spectat) hactenus. Sequi prædicta videtur, vt de nutrimenti facultate ꝑcipiam. Sane humidū esse ac frigidū quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit. Eiusmodi vero sunt, tum ptissanæ cremor, cum frigidus sumitur: tum alica, similiter ptissanæ cremori condita. Id vero est ex aqua, et exiguo porri, & anetho, tum sale. oleo & aceto. Cōmodus præterea ijs qui sic laborant est, et exiguus in aqua frigida panis. Cæterum nulli⁹ horum pura frigiditas esse debebit. sicuti potionis. Quippe hæc mature tum incalescit, tum per corpus digeritur. Illa cum plusculū temporis in ventriculo morentur, ipsum fortassis. refrigerent. si fuerint immodice frigida. Vbi vero febris iam traxerit: dandum quoq; asininū lac est. Sed diligenter obseruato, ne in ventriculo cogatur. Id vero interim ipe nos æger docebit. vtpote suæ ipi⁹ naturæ peritus. Interim id a nobis inueniendum est. Paulatim ad eius vsum accedentibus. Ac expedita quidem ratio est ad symptωma declinādum, si mel illi admisceas. aut salis quo vescimur exiguū. Cæterum abstinendum quoad fieri potest, in hecticis febribus a melle est. atq; idcirco etiam a mulsa. Quippe protinus vertitur in bilem. & sicciores acriorisq; caloris febres reddit. Dandus itaq; principio est asinini lactis nō plus cyathus: veluti a me datum vidisti. Sed inducto in ipsum cubiculum

Aer cuiusq; domus, q̄lis.

De nutrimēti facultate

Alicæ conditura, siīr ptissanæ.

Sub q̄ frigiditate hæc exhibēda.

Qñ asininū lac dandū.

Ne lac i vētre cogaт.

A melle & mulsa in hecticis febribus abstinēdum.

asino. Quo nullum tempus interponatur. sed æger id protinus bibat. Contemplantibus diligenter nobis, ac conferentibus arteriæ motũ, qui a sumpto lacte agitur, cum eo qui ante id sumptum fuit. Si eñ corruptum sit, eiusmodi inuenies pulsus, cuiusmodi in oris ventris afflictione accidere nosti. Sin autem corruptũ non sit: & maiores & valentiores redditos inuenies. Itaq; etiam licebit (cum postea exhibebis) modum lactis dimidio cyatho adaugeas. ac deinde rursus alium dimidium adijcias. sicq; sensim vsq; ad mediocrem modũ addas. Modi vero non lactis tantum, sed etiam reliquorum ciborũ omnium metæ quibus attentus eris: in septimo huius operis, vbi ventriculi sanauimus intemperies, sunt traditæ. Nam cum primũ in eo libro frigidam eius intemperiem hactenus inueteratam proposuerimus, vt totum iam corpus gracile reddiderit: indicauim⁹ quo pacto quis simul ambo probe sit sanaturus: tum ventris intemperiem: tum corporis gracilitatem. Ideoq; fortasse sit satius. quo minus multa scribam⁹: ad illum te librum pro reliquis omnibus cibis remittam. Cum eñ similes affectus sint: similia nimirũ remedia postulant. Verum quanto hecticarum febrium affectus est calidior: tanto vtiq; frigidiora requirit auxilia. Et simul maiorem sollicitudinem ne valentibus auxilijs vtẽtes: quicq̃ lædamus. at qui iam marasmo vrgentur, eos sicut dictũ est lauabis. Quos vero hectica premit, nõ dum tamẽ marasmo tentant: eos licet etiam sine syndone subiecta laues. vtpote viribus adhuc valentes. Inferri tamen & hos in domum, vel super lectulo, vel saltem alio quopiam idoneo conueniet. Mox ipsos seipsis ingredientes, ad calidam duci. quo in ea morentur. At qui ex his minus sunt valentes: eos non tutum est permittere in frigidam natationem descendere. sed foris potius ipsos perfundes. Primum tepida. Secũdo frida. Esto autem præparata in labro aqua frigida (quanta scilicet ex eo semel hausta perfundere simul totum iam lauatum possit.) ea frigiditate vt nullam euidentem qualitatem, nec prorsus frigidarũ, nec tepidarũ præferat. sed qualem ea quæ fontana vocatur. quæ & frigoris, quod tanq̃ ferit: & teporis, qui resoluit, est in medio. Ac siquidem omnia curiose administrabuntur, tum quod ad balneum, tum quod ad nutrimenta spectat: vtiq; sanandi iam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in vno committatur: is reliqua subuertit omnia. Quippe cum exitialis horum affectus sit: ne leuissimum quidem errorem tolerat. ac si quis talium est seruatus: huic carnosam portionem marasmus occupauerat. Ipsis vero solidis siccatis: fieri nequit, vt homo prorsus persanetur. sed omnino vel statim eum febris ipsa iugulauerit: vel postq̃ in eum affectum est translata, quem senium ex morbo

Corrupti lactis in vẽtre, nota

Hectica laborãtes frigidiora q̃ tantũ graciles postulare.

Hectica.

Marasm⁹.

Hectica tñ laborantes quõ in balneo lauãdi.

Frigidæ tẽperatura.

Marasmus in carnosa parte.

Marasmus qd primum, qd scd'o, & quid tertio cõsumat.

vocamus. Nam primum eiusmodi febris propriam partium humiditatem, ex qua nutriuntur depascit. Hinc vero ad carnosum genus transit. quod circa tum fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporum heret. Ita deinde ipsas solidas populatur. Siquidem in singulis simplicium ac primarum quas vocant partium, (vt in dissectionibus es contemplatus) alia portio substantiæ eorum est veluti fibrosa. alia membranosa. alia carnosa. Sicut exempli causa cũ vena vnam tunicam habeat, & eam tenuem: licet fibras in ea inuenire multas, quæ sint araneosis quibusdam intersitis cõtextæ. quib⁹ vtrisq; ipsa propria venæ substãtia adnascitur. Hæc alia, in alijs partib⁹ habetur. nec vllum cõmune nomen est nacta. Cæterum docendi causa nihil vetat, eam carnosam substantiam voces. Vel certe huius particulæ carnem, quæ in ventriculo quidem fit alia, in iocinore alia, similiter in arteria et musculo. Vocatur autem caro, tantum ea quæ in musculo est, reliquarum nullam homines carnem vocant præterq̃ ad modum pauci. sed quæ in visceribus, ceu iocinore, renibus, liene & pulmone, visuntur: eas parenchymata quasi affusiones dixeris græce vocant. Quæ in intestinis ventriculo stomacho & vtero sunt, sine nomine relinquũt. Tu tamen de nominibus non laborabis. Illud potius intelliges, singularum particularum substãtiæ molem, ex tali maxime completam esse natura. quæ vtiq; (vt in sinuosis vlceribus videre licet) & perire & regigni potest. At vero nec fibrosa, nec neruosa membranosa ve natura eandem generationem habere cernitur. Nec fas est eiusmodi singularum partium fibras, a malignis febribus liquari. sicuti carnes. Quando animal ipsum priusq̃ hæ prorsus sint siccatæ, interemerint. Sane sunt & quas marasmodes febres vocãt, vniuersæ ex eorum genere quæ colliquant. Sed in eo differũt, quod quæ portio carnis in his colliquatur: ea semper vaporis vice digeritur. In illis defluit in ventrem. Cernitur hoc etiam in carnibus, dum in craticulis torrentur euidenter fieri. Si quidem ab aliquibus plurima liquatio defluit. ferturq; in prunas largiter. Aliquando nihil omnino, quod vtiq; sentias, defluere videtur etiam si par sit prunarũ subdita copia. Quippe feris subus, aut nihil omnino, aut plane minimũ est quod defluat. cicurib⁹ plurimũ. Quãtoq; magis vel adipe, vel carne animal abundat: tanto profecto quod ab ipius carnibus dũ in craticulis torrentur defluit, cernitur copiosius. Ad eundem itaq; modũ in calidissimis febribus, si carnes humidæ ac molles, cum adipis copia fuerint: eas sensu liquari deprehẽdas. Sin fine adipe & siccæ sint in marasmodes febres transeunt. Clarissimo huius rei argumẽto sunt infirmi, qui per aluum, quod liquatur excernunt. qui nisi prius vel

Simplices ac priæ partes, ex qb⁹ cõsistãt.

Carnosam ptẽ in diuersis ptib⁹ diuersa.

Quæ ppe caro dicat.

Parenchymata.

Cuiusq; ptis moles vñ maxime sit cõflata.

Quę substãtia pire & regigni possit: et q̃ nõ.

Colliquantiũ febriũ et marasmodon collatio.

Quorũ febres ardentes, in marasmodes transeũt.

Curatio febrium Colliquantium

morbi violentia vel medicorum inscitia moriantur, in marasmodes febres incidunt. Siquidem quoad materiam vberem habent: hanc colliquant. vbi illis tum adeps, tũ caro mollis defecit: duras & ægre liquabiles carnes siccant. a quibus propter siccitatem nihil defluit. veluti nec ab his quæ sale sunt siccatæ. Si quis has quoq; torrere parans, pari cum alijs igni admoueat. Nam & ficciores earum carnes reddentur: & corij ritu durabuntur. nec defluet ex his vlla sensibilis liquatio. Hæc igitur cum scias etiam colliquantium febrium, iisdem methodis curam ages. tum ad frigidam exhibendam q̃ primum properans: tum ijs quæ humectant & refrigerent, nutriens. Mulsam vero inimicissimam censebis. qua tamen vti plerosq; medicorum in eiusmodi febribus vides. Verum de colliquantibus febribus disserere in posterum licebit. Aeque vt de ijs hecticis febribus quæ in pestilentijs contingunt. cuiusmodi ea est quæ nunc publice grassatur. Dicetur nanq; & de hac inter pestilentes febres. Reliquarum verum tum hecticarum, tum quas marasmodes vocamus, abũde mihi sanatiõis methodũ tradidisse videor.

Marasmi inceptio.

Curatio febriũ hecticarũ et Colliquantiũ eadem

Generalis colliquantiũ febrium curatio.

Mulsam in colliquãtibus vitandam.

Mulsa vitanda

De febribus Synochis cum phlegmone Epatis Ventriculi Cerebri Splenis Pectoris coniunctis, deque methodo earum persanandarum.

De febribus Putridis Persanandis

Et in primis multa uerba fiunt de Synochis cum putredine tamen, nanque in hoc libro de putridis ipsis febribus agere propositum est.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER VNDECIMVS.

Libro nono huius cap. 9. et 15. potissimum.

FEbriũ quas putrescẽs accẽdit humor, primæ remediorum indicationes dictæ prius sunt. quo loco eas queadmodũ et duas & tris efficias docui. etiã si velis vnam. Nũc vero quod in alijs febribus fecimus, vt ex primis generibus diductis, ad vltimas vsque species diuidendo peruenimus: idem et in proposita differentia facere tẽptemus. Illud prius admonentes, quod etiam in libris de pulsu ostendim⁹, siue primas differẽtias, siue prima genera, siue maxime generales ideas, siue quo modocunque aliter appellare libeat, modo exactam rei notionẽ serues: nihil interfuturum. Ac febrium quidem ipsarum, queadmodũ eas quas diarias vocamus cures: in horum cõmentariorum octauo exposui. Pari modo et queadmodum continentes, in libro qui illum sequitur. atque etiam queinadmodum hecticas, in eo qui illi succedit. qui totius operis est decimus. In quibus non propria modo cuiusque: sed etiam cõmuniũ pleraque explicaui. Nunc queadmodũ quæ ex putrescentib⁹ humoribus excitẽtur, methodo sint sanandæ: aggredi statui. Quæ curationem indicant, prout in duo diuiduntur: affectus quẽ curamus, & partium ægrotantis temperies sunt. Licet autem ea (vt dictum est) et vna summa interpretemur. dicentes vnam esse omniũ morborum cõmunem curationis indicationem, Nempe contrarietatẽ ipam. qua rursus diuisa, duas existere. morbo scilicet ex ijs quæ sibi contraria sint, adhibenda remedia indicante. Laborantis vero temperie, vna cum ipso morbo, contrarietatis mensuram definiente. Porro dictum in illis est, ambientẽ quoque nos aerem, vnã efficere idicationẽ posse. et cum primã sectionẽ in duo facimus: ambientẽ vel ægritudinis causis, vel sanitatis annumerandũ esse. At vero cum sanitatis causæ sint, omnia quæ sanitatem efficiũt: vna certe earum est, quod auxilium remediũ ve vocatur. quod pro varijs rationibus, & vltima: et prima sanitatis causa recte dicitur. Quippe tempore, vltima erit. Propterea quod tempore, & natura & ars et fortuna: priores eo sanitatis causæ sunt. Prima vero est, quatenus id laborantis corpus tangit. alteratque eius affectum. ac propter alterationem quam id facit, cum ægra

Diariæ
Synochæ
Hecticæ
Putridæ

Eorum q̃ cõia febriũ sunt magnã p̃te in p̃cedẽtibus tradi tam.

Primæ Indicationes curationis a duobus sumuntur a temperie et morbo.

Indicatio prima et præcipua vna est.

Quod remedium au xiliũve dicitur, et vltimam primam sanita tis cãm eẽ.

Hinc benedicebat [illegible] quantitatem remediorum

Aer pot esse causa salubris si contrarius sit morbo pot esse et causa morbifica si cum morbo concurrat [illegible] 9° huius 14. et X. c. 8.

Ars & artifex, quõ sanitatis causæ.

Et salubres dicuntur omnia que sanitatem faciunt

~~Natura ipsa est prima et præcipua causa salubris~~ [illegible] per se non facit.

Auxilium: Remedium est prima et postrema omnium causa salubris.

Causæ salubres, et fontes a quibus profluunt salubria sunt 4or:
- Remedium
- Natura
- Ars et artifex seu medicus
- Fortuna

corpora ad ſanitatem perducuntur: ars et artifex ſanitatis cauſæ fiũt. Non quod hæc morbos primũ ſummoueãt. ſed quod alia materia ad id cõmoda intercedente, quod auxilium appellatur. Siquidem ſanguinis miſſio, quam phlebotomian vocant, ipſa quidem per ſe, hoc quod iam dictum eſt nomen poſſidet. At cum homini malum affert: ex cauſis fit morbificis. Contra cum prodeſt, ex ſanis. Ac propterea cum proficit: vocatur auxilium. Sicut profecto omnis materia quæ quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat: auxiliũ dicitur. Ad eundem modum et ambiẽtis, proprium pro natura ſua nomẽ eſt aer. Relatus tamen ad nos, alias auxilium et ſanitatis cauſarum vnus efficitur. Alias cõtrariarum ijs. Nempe morbificarum. At quoniam aeri tum ex præſente cæli ſtatu: tum anni tempore, tum regionis natura, ſuæ in humido, ſicco, calido et frigido mutationes accedũt: ex illorũ rurſus vnoquoq; aliæ pticulares indicationes oriuntur. Ac fortuna quidem et ars, et artifex, materiaꝝ interuentu agunt. Natura vero per ſe ipſam. Ea ex tribus his partibus conſtat. ex ſpiritus ſubſtantia, & ex earum quæ vere dicuntur ſolidæ, ſubſtantia. quas alibi ex ſemine genitali conditas eſſe mõſtrauimus. & tertia ab ijs carnoſa. q̃ cuiq; particulæ eſt ſua. Singulæ autem iam dictarum trium, propriam pro natura ſua tum qualitatem habent, tum quãtitatem. Ac qualitas quidem earum ex congrua temperie humidi, ſicci, calidi, et frigidi conſiſtit. Quantitas vero ſolidarũ partium par ſemper manet. ſed ijs qui adhuc inaugentur, numero dũtaxat. Qui vero abſoluti iam ſunt, etiam magnitudine. Carnoſæ vero ſubſtantiæ, magnitudo variatur. etiam ſi præterea non augeatur animans. Pari modo et ſpiritus ſubſtantia, tã tum non quolibet momẽto, tum minor: tum maior conſpicitur. Ergo etiam ſupra ea, quæ indicationes præſtare prius diximus: virtus vel ſola in ijs tribus, quæ modo comprehendimus, ſimul enumeratis additur: vel ſi temperamentum ſeorſum ſit diſcretum: in ipſo. Atq; hoc ipſum rurſus bifariã quoq;, vt oſtenſum eſt, ſcinditur. & in originalẽ naturam, & in acquiſiticium affectum. ſic nimirum, vt ex iſtis, & alijs quæ prius dicta ſunt, propria quædam cuiuſq; curationis ratio indicetur. Sæpe autem adſcita temperies ad efficientes cauſas reducta, illis indicationem ſuam concedit. Ad hunc itaq; modum ex ætate, arte & conſuetudine, indicationẽ remedioꝝ ſuggeri dixim⁹. conſentireq; inter ſe omnes iã dictas indicationes. Siquidem in ijs quæ magis ſũt ſpeciales, cõtineri ſemp quæ magis ſint generales. Agi vero in vſum quæ magis ſint particulares. ſcilicet ex magis generalium ſectiõe inuentas. Prima nãq; omnium curationis indicationũ. quæ ex ipſo qui curatur morbo accipitur: cõtrarietatem præſcripſit. At quoniã morduplex.

Phlebotomia alia ex cãis morbi alias auxilium.

Vñ ſuæ q̃litates vnde.

Fortunã artẽ et artificẽ materiæ interuẽtu agere.

Naturã ex trib⁹ cõſtare.

Qualitas triũ vñ cõſtet.

Solidarum quãtitatem parẽ manere et quõ.

Carnoſæ ſubſtantiæ quãtitatem variare.

Spũs ſubſtantiã fere quolibet momẽto variari.

Virt⁹ vel i trib⁹ iã dictis vel temperamẽto

Tẽpamẽtũ duplex.

borum plura sunt genera: cuiq; eorum sua erit contrarietas. Verū cætera in præsens omittantur. Proponatur autem nobis ad præsentem disputationem dūtaxat, morbi quem curamus genus, in intēperie esse positum. Id igitur per contrariam ipsi intemperiē, sanabitur. At quoniam vniuersi febriū generis, intemperies est calor: nimirum per frigiditatem curabitur. sic omnes indicationes inter se concordant. Nā siue dixeris absoluto sermone, febrem per contraria sanandam esse: siue adijciens, per ea quæ contrario sunt temperamento: nulla pugnantia in sermone erit. Similiter nec si per frigida sanandam febrem esse dixerimus. Sed nec si diuidētes id dicamus, aliquando sanare nos febrem per ea quæ effectu frigida sunt, aliquādo per ea q̄ potestate, aliquando & per ea quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam ista coniungentes, nulla pugnantia cum ijs quæ dicta sunt, in sermone erit. Pari modo nec si quis dicat, quæ actu, potestate, vel ex accidenti calfaciant: ea febres deteriores reddere q̄ prius fuerant. Contra quæ effectu, facultate, vel ex accidente refrigerent: ea febres sanare. Quippe indicatio quæ ab affectu sumitur, in tot numero particulares indicationes est diducta. Hæ vero ipsæ particulares indicationes materias inueniunt, iuxta eas methodos, quæ in opere de medicamentis sunt traditæ. Quando illarum principium id est, in quo finita est curandi affectus diuisio. Ac maxime quidē in soluendo morbo intelligit̄ curatio. sed per abusionem, etiam mixtum genus, quod tum ex vera curatione, tum prouisione quam prophylacticen pars artis ꝑstat componitur. Ac diariarū quidē febriū, et hecticarū, vera et propria curatio est. Earū vero quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, vocata curatio: ꝑphylacticen quoq; sibi adiūxit. cui⁹ officiū est, causam quæ morbū creat adimere. Sane noiat̄ hæc ipsa quoq; pars artis curatrix. quæ vtiq; ab ea, quæ pure syncereq; prophylactice dicitur, in eo distincta est, quod sub hac iam sensibiliter ex ipsa causa morbus gignit̄. In prophylactice est futurus. Atq; nominibus quidem, quisq; prout volet vtatur. Id enim semper monere oportet. Sed remediorum indicationem quæ a rebus singulis præstetur seruet. Quando si vel vnā aliquā earū prætereat: ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit. Porro quēadmodum ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus: eodem modo ab singulis reliquorū generum primorum, descendendum ad eas est. veluti a virtute. Nam ea morbo ceu aduersatrix est opposita. ꝑpositumq; medico est huic omni ratione opitulari. ac subuenire. Ergo quis primus est a virtute scopus. aut quænam indicatio prima? Nam hic quoq; loqui pro arbitrio possis. scilicet virtutem ipsam vnum scopum ac primum, sed qđ

Curationē dupliciter dici.

Quorū proprie dicat̄ curatio.

Quorū abusiue.

Prophylactices officium.

Duplex ꝑphylactice.

Si qua res indicās prętermittat: curatiōem claudicare.

CAP. III

indicet, statuens. Quod vero ab ea indicatur alterũ et secundum. Itaq; cum monstratum sit, virtutẽ sui custodiam præscribere, sicuti morbum se tollẽdum: erit rursus in virtute secũdus scopus, siue quod indicat, ipi⁹ custodia. sicut in morbis ipoꝝ sublatio. At vero custodia, similiũ exhibitionem indicabit. sublatio contrariorum. Quoniam vero virium substantia, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipis completur: ex ijs que similia sunt, moliri cuiq; suã custodiã conueniet. Spiritui ex respiratione ac transpiratione, et qui ex sanguine attollitur vapore. Liceat vero hic quoq; volenti, vel græce ἀέρωσιν quasi aerationem dicas, vel sanguinis attenuationem, vel in halitum solutionem, vel vtcũq; libuerit appellare. Solidarũ vero generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi per eam naturã, quæ in medio humidorum ac solidorum corporum est. Porro cuiusq; horũ modum, ex conseruandæ substantiæ modo inuenies. Qualitatem vero, ex ipsarum temperie. Cum vero horum cuiusq;, vel optima temperies sit, vel aliquatenus vitiosa, quæ quidem optima est, semper seruari debebit. Quæ vero omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem, vel seruanda est, vel alteranda. In ægris vero seruanda est. Ea ipsa scilicet ratione qua prius ostendimus, maximam esse a consuetudine indicationem. Quippe vel temperamentum originale ipsam seruare, vel ad adsciticium inducere. Præstari vero (vt prædictum est) modi auxiliorum indicationem, ex eo temperamento quod iam præsens sit. Ita nimirũ sicut ex ætate, non quam æger prius habuerit, sed quam nunc habeat. Cum vero diuersitas non parua sit in partiũ animalis temperamento: propriam cuiq; mensuram fore, eorum quæ ipsi sint similia. Nempe ei quæ terrea est, eorum quæ magis sint terrea. & ei quæ humida est, eorum quæ sint humidiora. Ad eundẽ modum, et ei quæ magis aerea est, eorum quæ plus huius substantiæ in se habeant. sicut calidiori, eorum quæ magis substantiæ ignee sint participes. Hinc vero iam materias particulares in cibis, potione, aere, & omnibus peragi solitis, inueniendas esse. Vbi vero secum pugnauerint indicationes aliquæ: superius comprehẽsa methodo ad ea quæ agenda sint inuenienda, vtendum esse. perpensis scilicet eorum quæ indicent, tum magnitudine, tum dignitate. Ostendim⁹ enim eligendas eas indicationes esse, quas digniora maioraq; indicãtia pscribant. ac dignitatem eorum, vel vitæ, vel sanitatis respectu, iudicãdã. Magnitudinẽ vero duplicem esse, vel propriæ substãtiæ ratione, vel declinationis a naturali habitu. Ergo ab his iam methodis agedũ exercitemur in gñe febriũ, quod ex putredine nascit. Qm̃ putredo vel æq̃liter in oib⁹ subsistit vasis, vł in maximis, maximeq; pricipalib⁹,

CAP. IIII

Viriũ indicatio gñal'. Viriũ indicatões speciales. Spũs custodia, vnde. Custodia solidaꝝ vñ Carnosę partis custodia vnde. Optimam hoꝝ tẽpiẽ, sp eẽ seruãdam. Quæ optia non sit, qñ seruãda est, & qñ alterari possit. Mẽsuræ auxilioꝝ indicationẽ ex pñti tẽpamẽto dari. Dignitas indicãtiũ vnde sit iudicanda. Magnitudo indicantis duplex. Exercitatio lectoris in febribus a putredine.

(ea porro sũt inter alas et inguina) vel vna quapiam particula, quæ vel phlegmonen in se habet, vel etiã citra phlegmonen, veluti in foco quodã principiũ febris in se cõtinet: in singulis his differentijs se orsum exercitari conueniet. Ac primũ eã tractandã ꝓponem⁹, q̃ vel in maximis vasis, vel simul omnibus cõsistit. Quæ igitur ex tali affectu oritur febris, plane necessum est, Synochon .i. continuã esse. Nec fieri potest, vt ea sanetur, nisi inhibita prius putredo sit. Porro ea inhiberi, causa etiam durãte, nõ potest. Quare sũmouẽda ipsius causa est. Si modo putredo ipsa primũ, mox febris sanari debebit. Ergo q̃ causa putredinis est, quæ se ꝑ oĩa vasa æquabiliter diffũdit. Sane memorare prius conueniet, quænam alias putredinis indicata sit, causa. Sic deinde cur pari modo in omnibus animalis partibus fiat, inquirere. Ergo ostensum est vbi morborum causas reddidimus, illa tantũ putrescere corpora, quæ cum calida humidaq; natura sint, neq; perflata, neq; ventilata, in calido humidoq; loco maneant. Quod si in motu sint, ventilenturq;, ac perflentur: posse ea non putria integraq; seruari. potissimum quæcũq; sua ipoꝝ natura reguntur. sicut animalium et stirpium. Ea nãq;, (sicut in opere de naturalibus facultatibus est proditum) ab initio cõgenitos secũ motus habẽt: q̃bus supflua excernãt. Ostensum non minus et in alijs duobus libellis est, quãta sit tum respiratiõis, tum pulsuũ vtilitas, ad perflatũ ventilationẽq; corporis, atq; eius natiuũ calorẽ tuendum. Itaq; si quid in eo manifeste putrescere debebit: dictas transpirationes impeditas esse oportet. At vero q̃ fieri potest, vt illæ per totum animal sistantur, nisi vel finibus vasorum stipatis, vel tota cute. Porro accidere in finibus vasorum stipatio potest, vel ex vehementi extrinsecus refrigeratione: vel ex succorum qui extrorsum in ipsis confertim ruerint, crassitudine. multitudine. vel lẽticia. Accidit hoc illis, & ex ijs quæ in palestra exercẽtur vel alias obeuntur, et itinere laborioso, vel ambientis statu, cũ ex rigore in æstũ subito est mutatus. Nõnullis vero feruẽtes ex ira succi, ac foras simul impetu ruentes, dictas stipationes effecerunt. Quisquis igitur propositam sanaturus est febrem: hic simul causam eius adimat oportet, simul calorem, qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodum quidem ille sit refrigerandus, prius est dictum. Causam vero adimi oportebit, propria cuiusq; naturæ inuenta contrarietate. Vtiq; si ex frigida causa stipatum densumq; redditum corpus est: relaxato eo omniq; ratione remisso. Sin ex obstructione ita est affectum: hac reclusa. Quod vero recludet, hic quoq; inuenies, ad contrarietatis indicationẽ attent⁹. Vbi nanq; abundantia humorũ est: hos vacuabis. Vbi crassi sunt & glu-

Side notes: Maxia maximeq; pricipalia vasa, quæ. — Loca putredinis vnde febris oriaẽ quæ. — De putredine q̃ vel in maximis vasis, vl' in oib⁹ sit. — Synochos. — Quæ corpa putrescãt. — Fines vasorũ, vnde stipenẽ. — Quę succosi extrorsũ ꝑcipitẽt. — Methodus sanationis haꝝ febriũ

tinosi: tenues eos ac fluxiles efficies. Si plures causæ aliquando coibunt: omnibus per contraria occurres. Si quidē fieri potest, vt et coartatū corpus sit: et exigui meatus densati: et multi simul ac lenti humores subsint. In eiusmodi autem causarum complexu, si recte quæ prius comprehensa sunt meminimus: cœpisse a sanguinis missiōe cōueniet. Ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt constricta. et rarefacienda que sunt dēsata. Atq; hæc qdē a morbi affectu, indicatiue sunt sumēda. A viribus aūt ista. Quoniā has cibi, potiōes, & spūs, certa mēsura, & apta q̄litate exhibiti, seruabūt: inuent⁹ aūt est quātitatis eoꝝ modus, ex viriū substātia, qualitatis vero a tēperamēto: nimirū æstimari debebit, queādmodū vires q̄ corpus regūt, in his se habeāt. Quippe si valentes sint: audacter vacuātibus præsidijs vteris. Hæc aūt ab effectu morbi fuere accepta. Sin infirmiores sint redditæ: vacuātia remedia cautius administrabis. Sed et nutrimēti modus, hinc tibi est desumēdus. Quippe cū vires legitimū robur suū habēt, et morbi sūm⁹ vigor mature expectatur: tenuissimo victu licet vti. Cū sint īfirmiores: nō licet sine graui noxa. Sed adijcere ad nutrimēta tantū oportet: quātū est de robore viriū īminutū. atq; ex his cōsyderātib⁹ accipiēdus est nutrimēti modus. Qualitas vero, ex morbi affectu. vna cū solidoꝝ corporū, quod tū est, tēpāmento. Ab affectu, si is obstructio est, q̄ extenuet. A naturali ipoꝝ tēperie, vna cū cōsuetudine, ꝓut etiam prius est definitum. Tempus vero nutriendi quod quidem ad reliquas spectat febres, quæ ex putredine oriūtur: in progressu sermonis dicetur. Quæ vero vnicam a principio suo ad finem accessionem habent: (de his nanq; præsens est sermo) in his facilis toleratio, et cōsuetudo spectari debebūt. Quando cibus illis eo tpe est offerendus: quo facili⁹ q̄ in cæteris morbum tolerant. Eoq; potissimū diei tempore, quo prius cibari sunt sueti. Etenim facillime cibum ferent, si ex his consyderationibus assument. Quod autem frigida quoq; his qui ita laborant, sit exhibenda, cum scilicet iam succi concoquūtur, & crassitudo eorum extenuata est: id ex ijs quæ prius sunt comprehensa, manifestum arbitror. Siquidem cum eiusmodi febris communia quedam cum ambabus habeat: tum ijs quæ ex humorum ortæ putredine, circuitibus quibusdam redeunt, tum ijs quas diarias vocamus: merito in vtroq; genere, de ipsa mentionem facimus. Cum vnicam accessionem habeat vt diariæ, cæterum ex putredine orta: multos duret dies. Itaq; etiam vnum cum diarijs cōmune habebit. Duo cum ijs quæ ex putredine ortæ: multos durāt dies. Reliquū cōtinuarū febriū quas Sinochos vocāt gen⁹, duo habet cū diarijs cōia. Nēpe & qđ sine putredie

[Margin notes:] CAP. V. Quæ a viribus in ꝓposita febri indicētur. — Nutrimēti quantitas, vnde. — Nutrimēti q̄litas, vn̄. — Nutriēdi tēpus i synochis. — Frigidā ꝓpositis exhibendam. — Cōtinuarū cū diarijs & inter se collatio.

sit: et quod absq; circuitu. Tertiũ vero cõmune nõ est. Cum subinde in quintũ porrigať diẽ. Atq; harũ qdẽ cõtinẽtiũ febriũ ꝑdita prius curatio est. Cõtinuarũ vero quas putredo excitauit curatio, cũ vtriq; generi cõis esset: etiã nos in ambob⁹ de ipa disserere coegit. Cæterꝶ substantia earũ totaq; natura, ex eo est genere, quod nũc nobis ꝓponiť. In vno aũt eoꝶ q̃ ipis accidũt, cũ diarijs cõueniebant. Id fuit, quod vna in totũ totius morbi accessio erat. Ergo & curatio earũ, vnũ hoc dũtaxat cõmune cũ diarijs habeat oportet. In reliquis oib⁹ bifariam diducatur. Atq; aliæ qdẽ curatiõis indicatiões, ex cõmuni gñe eaꝶ q̃ ex putredine sint ortæ, accipiãť. Aliæ ex ꝓpria eaꝶ substãtia. Ad eũdem vero modũ & cæteras natarũ ex putredine febriũ differentias, sanari cõueniet. Nẽpe (sicut sæpe prius dictũ est,) indicatiõe tũ a cõmuni ipaꝶ gñe: tum vero a cuiusq; ꝓpria differẽtia, desumpta. Ergo denuo repetẽtes, dicam⁹ primũ quot sint febriũ quas putredo accendit in vniuersum differẽtiæ. deinde quænã sit ipius generis eaꝶ, cõmunis vtiliũ auxilioꝶ indicatio. Mox q̃ sit singulatim cuiusq; ꝓpria. Par est enĩ ꝑfecto & quod oim eaꝶ cõmune est, cõmunẽ habeat indicationẽ: & quod in singulis est ꝓpriũ, quãtũ a reliquis eiusdẽ generis est diuersum: in tantũ & diuersam ab illis sortiatur indicationẽ. Sunt igiť natarũ ex humoris putredine, eiusmodi differẽtiæ. Vna ex eo qđ causæ ipius putredinis iam adsunt, vel nõ adsunt. Secũda, ex eo quod per totũ aial diffusa putredo sit, aut eius aliquã partẽ occupet. Tertia quatenus cũ phlegmone est, aut citra hanc. Igiť consyderãdũ nobis est, quidnã cõmune habeat indicatio, q̃ a causa sumiť adhuc manente. Quidnã ea quã putredo ipa præstat. Ab his deinde, quid indicatio putredinis q̃ per totũ diffundiť aial, aut certe maxime principalia in eo sanguis vasa. Quid ei⁹ q̃ in vna cõsistit parte. Mox deinde earũ q̃ in vna parte sunt, æstimabim⁹ differẽtias. Quippe aliã esse indicationẽ ei⁹, q̃ cũ phlegmone cõiungiť ratio est. Aliã eius q̃ sine hac consistit. Rursus in istis etiam ipis, aliã eẽ præsente adhuc effectrice causa, aliã vero hac sũmota. Postremo cuiusq; causæ adhuc manẽtis differentias. p oia q̃ in specierũ diuisione sunt inuenta. Siquidem hic iam desinant necessum est indicationes, quæ ex curandis sumuntur affectibus. post has vero eas nimirum quæ ab ipsis curandis suggerũtur particulis, pro iam dicta methodo sumem⁹. Quib⁹ si eas q̃ a viribus præbentur, adiecerimus: absoluta nobis methodus de febribus sanãdis erit. Ergo ordiamur ab eo quod primũ in diuisione indicans fuit. Ea erit humorum putredo. ac consyderemus quibus maxime indicantibus, quibusq; indicationibus vsi: curationem eius inuenire possim⁹. Principium vero inuẽtiõis, ipa erit rei natura, qua de agiť.

Summa dicendoꝶ de febribus a putredine

Febriũ quæ ex putredine oriantur differẽtiæ.

Quæ de singulis differentijs sint dicenda.

De putredine.

Synochus sine putredine et tum v: usq; diem ꝑdurare

In febribus duæ indicationes, vtis una altera particularis

Iterũ a principio de febribus putridis

Diffe putredinis ob quas differunt ipsemet febres putridæ

& his q: omnibus differentijs est dicendum

Cap. VIII

Cap. 7

Diffe febriũ putridarum tres.

ut cã adest putredinis | ut causa nõ adest | ut putredo est oes partes | ut in una tm parte | cũ phlegmone | sine phlegmone

Etem̃ id quoq; in demõstrãdi methodis didicimus . Quænã igitur est putredinis natura? Nempe mutatio totius putrescẽtis corporis substantiæ ad corruptelã.a calido externo. Nõ em̃ pfecto a proprio calore corrũpit quicq̃.imo contra prorsus. Quicqd in rebus subsistit: id gliscit, roborat, sanũ est, ac viuit, dũ pprio calore regitur. veluti nimirũ ipa animantiũ corpora tametsi plurimã naturæ suæ portionem humidam et calidam sunt sortita: magnũ tamẽ annorꝝ numerũ sine putredine, ac sana viuaq; exigũt. si seruet (vt mõstratũ est) eorꝝ proprius calor. In cordis quidẽ corpore per respirationẽ. In reliquis omnib⁹ partibus, tum per cõmunitatem, quam habent cũ corde, tum per alteram respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem. & transpiratio perspiratio ve dicitur. His vero læsis: vna etiã naturalis calor læditur. Alter vero quidam alienus, ac præter naturam in corporibus excitatus: primum quidem ipos succos propter humiditatem & putrefacit & corrumpit, spatio vero tum adipes inuadit: tum etiã carnẽ. Tanq̃ igit in ijs quæ non viuũt corporib⁹, primũ quãtum eorꝝ iã cõputruit, separãt, dein ei quod reliquũ est in frigidũ aerem sublato, pspirationem refrigerantem moliũtur: ita vtiq; & putredinem q̃ in viuis est orta, sanabimus. Id scilicet quod iã corruptũ est, omni ratiõe vacuantes. Quod reliquũ est moderatis motibus, & refrigerante perspiratu, ad exactam symmetrian reducẽtes. ac vacuationẽ eorꝝ p vrinam, deiectiones, vomitum, ac sudores moliemur. Post hanc dimotiones mediocres, vna cum ambiẽtis temperie adhibebim⁹ . Quẽadmodũ autem horum quodq; recte administrãdum sit, paulo post æstimabimus. Nunc ad secundũ in diuisione transeamus. Nẽpe quẽadmodum quis causæ, quæ putredinem excitauit, adhuc manentis remediũ inueniat. Est autem neq; in hoc difficultas vlla. Quippe cũ per cõtraria tollatur. Itaq; quoniam transpiratiõis prohibitio, putredinis occasio fuit: hanc arbitror summouere oportet. At ea cum varijs generibus est orta, et densatis exiguis meatibus, & constrictis corporibus, & humoribus tum abundantia, tum crassitudine, tũ lenticia sua obstruẽtibus: singulæ harum affectionũ curãdæ p cõtraria sunt. Dẽsitas per ea quæ rarefaciunt. Constrictio per ea quæ fundunt. Abũdãtia p ea quæ vacuant. Crassitudo per ea quæ dissecant. et lentor ijs q̃ detergent. Ac si quidem totũ corpus dictorꝝ iam singula occuparint: etiam toti per contraria est succurrendum. Sin vnam partem quampiam putredo inuaserit: illi adhibenda iam dicta sunt remedia. Sane non easdem omnes partes, vacuationes medicamenta ve requirent. Cum et temperamentis, & posituris, & forma, & omni deniq; cõstitutiõe, naturaq; inter se dissideant. Ergo quẽadmodũ singulis sit

Principiũ inueniendæ curatiõis, ipam rei naturam.

Putredo quid.

Naturalis caloris cõseruatio, vnde.

Vacuationes putredinis, quæ.

De secũdo in diuisiõe.

opitulandum: id postea ꝑ cõueniente sermonis ordine disquiremus. Cui⁹ initiũ a putredine, q̃ totũ corpus occupet, q̃ ipa cõtinuas quoq; febres quas synochos vocãt excitet, faciemus. Ergo a corporib⁹ quæ sic afficiuntur: expellẽda quæ putruerũt, ꝑ vrinas & aluũ, et sudorem sunt. Quod si ad os ventriculi aliqñ sua sponte impetũ capiant: etiam ꝑ vomitiones. Aliter aũt, non est quod ea præter naturam irrites. Ac eoꝝ quidem quæ iam dictas vacuationes promoueant: non parua materiæ copia est. sed maior eoꝝ portio, cum calida siccaq; facultate sit: febrem auget. Itaq; deligenda medico sunt ea, quæ citra calfactionem siccationemq; valentem, supradictas vacuationes præstent. Cuiusmodi sunt cremor ptisanæ. & aq̃ mulsa. & oxymeli. et apomeli, & apij radix. in aqua quæ potui datur, incocta. Hæc autẽ ipa ventri quoq; sunt idonea. Qui si nihil reddat: inijcienda per clysterem aqua mulsa cum oleo est. Sane totum corpus priusq̃ id vacuaris: rarefacere nõ expedit. vbi vacuatum est: vtiq; licebit id medicamento aliquo cui tepida vis sit, rarefacias. cuiusmodi est, quod ex chamemelo cõficit. In hoc tpe si vinũ quoq; aquosum bibatur: id omnes vacuationes promouerit. idem faciat & tẽperatum dulcis aquæ lauachrũ. Quod si appositum aliqñ in dictione vocabulũ dulcis nõ sit: vtiq; id subaudire debebis. certo sciens de eo nos in febricitantib⁹, lauachro semp loqui. nõ bituminoso. aut sulfureo. aut aluminoso. aut atramẽtoso. aut salso. aut marino ipo. Cæterũ vbi magnitudo febris resistit, sicut in continuis: nec vino est vtẽdũ, nec lauachro. nec ijs q̃ habitum rarefaciãt vnctionibus. Sed aqua frigida, sicut prius diximus pota, in his febribus est aptissima. nisi tamen aliquid eoꝝ quæ ꝑdicta sunt, hanc quoq; prohibeat. Quippe ipsius febris, frigida pota perpetuo est remedium. Nõ tamen putrescentiũ humoꝝ. per aluũ, vrinas, vel sudorẽ vacuãdoꝝ. Quo magis exercitatũ esse, in ijs quas nunc tradim⁹ methodis oportet. ac in ægrotantibus consyderare, et quæ sint ipius febris remedia, et quæ ipsius, vbi ꝑ se sola subsistit: putredinis. Quæ rursus efficiẽtis hãc causæ. Atq; hui⁹ quoq;, cũ ꝑ seipam subsistit. Quippe nõ semp inter se consentiunt hæc omnia. sed plerũq; aduersantur. Quo casu memores eorum, quæ didicimus, id quod maximũ omnium est aggredi oportebit. atq; ei vel soli vel magis q̃ cæteris subuenire. Sane scire licet difficile esse, acreq; iudiciũ indigẽs, febrẽ putredinẽ & effectricem causam, vbi scilicet ipa quoq; adest: inter se cõferre. Difficilius tñ est, si vires quoq; cũ illis vna cõferre velis. quod vtiq; sicut ãte compre hensum est, propter vitæ ipsius respectum, semper est necessariũ. Aliquando vero & ex accidẽti. sicut ad morborum sanationem. hoc vero me ostẽsurũ ꝑmisi. Siqdẽ qd' putrescit, si vestis eẽt: aliud ve inanime

Putredinis q̃ in toto sit corpe, vacuatio.

Vomitio ñ ꝑuocanda, nisi humor os ventris petat.

Quæ apta vacuatiõis materia.

Totum cor p⁹, qñ rare faciendũ. & quo medi camẽto.

Vinũ qñ exhibeat. & qd faciat.

Dulcis aq̃ balneũ, qd faciat. et quo tpe exhibendũ.

In cõtinuis febrib⁹ nec vino nec balneo, nec corp⁹ rarefacientibus vtendũ.

Febris, putredis & effectricis cãe cũ hæc adest: difficilẽ eẽ collationem.

corpus, vtiq; ex ijs duntaxat quae praedicta sunt, indicationem capere-mus. Nunc cum in viuente corpore putredo concipitur: quod tum alterare potest, tum concoquere, tum vtile reddere quicquid putrescē-tium, veluti semiputrescens semimalumq; est, vtiq; facultatem, eius q̄ naturaliter concoquit excitans firmansq;: quae putrescentia sunt, sanabis. Itaq; etiam tum maxime eos cum fiducia, vel in balneo lauamus, vel ijs quae habitum rarefaciant, medicamentis vtimur, vel aquā frigidam, vel vinum bibendum damus: cum notas humorum concoctionis cernimus. Neq; enim pulsus dūtaxat vires ad eiusmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quae voluntarium motū praestat. Sed sicut est dictum, ipsius potius concoctricis. Ergo si & vires cunctae valentes sunt, & febris ardentissima, & concoctionis notae plane euidentes: frigidam homini dare audacter debebis. Constat nanq; talem hominē senem nō esse. ex quo omnes illi virtutes valentes esse proposuimus. Quod si etiā bona corporis habitudine sit, quod εὔσαρκον graeci vocant, tum status caeli calidus, ac siccus: etiam si in frigidam natationē hūc dimittas, haud quaq̄ laedet. Eiusmodi nāq; tpis oportunitate vsi, qui sese in frigidam cōiecerunt: & protin⁹ oēs sudarunt, & nōnullis eorū aluus biliosa reddidit. At si mediocris est febris, & vires non validae: sed cū notis cōcoctionis: ijs qui ita se habent balneū ꝓdest. & vini potio. tum vero ex vnctionibus, eae quae rarefaciunt. Idq; multo maxime cum ambiens est frigidus. Neq; enim aut frigidam in balneo lotionem, aut frigidam potionem, in eiusmodi caeli statu fere expetunt. vtpote respiratu ipso assidue refrigerati. Cum si quando in frigido ambiente, vehementer vri hominē contingat: exigua salutis eius habenda spes est. Si vero nec concoctionis habeat signa, nec vires validas: seruari is plane nō potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis ijs quae rarefaciant, vngendus, aut vinum illi dandum, frigida ve offereda. In quo eñ desperata omnino salus est: imprudētis cōsilij fuerit, apud vulgū infamare praesidia, quae multis fuere saluti. Ipse siquidem aliquos noui, ex amethodis istis medicis, qui cum ea quae nos gessimus, essent imitati: ijsdemq; praesidijs in ijs qui prorsus morituri erant vsi: adeo nihil profecerunt: vt etiam tempestiuū eorū vsum suspectū formidolosumq; reddiderint. Verū nos tpa praesidiaq; ijs, quos seruari spes est: prodimus. Quando aegris qui insanabiles sunt: his nec tēpus vllum oportunū, nec praesidiū est. Atq; hoc mihi p omnē sermonē teneri memoria velim. Quo minus pcipua illa primaq; omniū curatiōis indicatio, cōuelli aliquādo posse videatur. Quippe cum dicat Hippocrates contraria esse contrariorum remedia: quid vetat omnibus

Virtutē ad morbos curādos aliqñ necessariā. In qb⁹ vim cōcoctricē reqram⁹.

Vbi frigida exhibēda.

Qñ frigidae natatione vtendum.

Qñ lauatio vini potio et vnctio rarefaciēs, apta.

Qui frigido ambiēte vehementer vrūtur, eos in pcepiti esse.

In his q deplorati sūt, nō eē infamāda remedia.

Manuscript annotations:

* Putredo infringitur et aboletur si partes in quibus viget Putredo et refrigerentur et robur ipsi addat. In ... duo sunt nria semper

Vinum dare conuenit febricitātib. quando apparet notae concoctionis pp. alia duo. tum qa roborantur partes tum quia adiuuat concoctio. Nota in Gal. supponere febrē debere eē mediocrem et virib. non [illegible] ... sunt dicit uinū eē exhibendū, at si febris est ardentissima frigidam potius dandam eē docet.

In febriū putridarū curatione magis ex fe[...] ... robur concoctionis quam aliarum virtutū

ex hoc habes. sanandae putredini duo opus eē nempe refrigeratione et roboratione partium ... Don: Altini: C.

Tempus frigi[dae] exhibendae ... h. ... praecipue ualet in synochis putridis ut dicit Al. part: 3. c. ... quod et inferius asserere ut Gal. ubi ... multa uerba facit et adhuc in ... fenia cap: 13. 14.

Amatus in scholia ... Cent: p. cur: 28.

De ploraticanis

Quibus meden[tes] nō debeat medicus qa praesidia nō sunt infamanda quae multis fuere saluti

Cornacchini dictum

* Si vires sint inualidae et notae concoctionis nullae; horum mors in propinquo est mio ut idem Gal. asserit 3. d Cris: cap: x. in istis mors contingit absq. Criti ulla. Vide quae notauimus in eodē loco, et etiam qa isti moribundi lassitudine quadam et conflictatione angustiosa uexantur adeo ut aliqui difficulter respirent, stare loco nesciunt, et extrema istorum nō admodū calent quae signa si bene in memoria tenuissem, non sic me insperante mulierem mortuam uidissem illam pauperem quae in uia di sotto habitabat hoc anno 1593. haec n. misera et pauper uidua cū sic aegrotaret me inspectante nocturno tempore mortua est forsan in augum. ut in ipsamet febris inuasione idquod et doleo et me uerecunde et negligētē et ignarum fuisse confiteor qa de morte nihil uicinis et adstantib. praedixi. Precor itaq. Deum et illi misereat: et mihi ignoscat in hoc tam graui errore commisso qa si h loca Galeni diu necnon considerauissem non sic culpandus essem. Dedit n. pridie quam moreretur haec pauper moribunda dedit inqua mihi dono quaedam mala admodū rubea quae in sui memoriam apud me nunc retinere decreui; uti diutius in memoria habeam quantum mea culpa factum sit in illius morte. Alias ... Deus mentem illuminauit ... dignitate ... Hotatione et dignum fuit in ista aegrotante quod in sanitate sua nasus illius in extremitate ... fuit, atdum sic aegrotauit adeo liuens et nigricans factus fuit ut fere in gangraenam deuenire dixisses.

Hippocratis pceptũ, cõtraria cõtrariorum eẽ remedia, nũq̃ subuerti.

Si putredo ex obstructione cum redũdãtia i toto.

Obstructõ morbus instrumentalis.

Resolutiuę methodi clarissimũ.

Quod vltimũ resoluẽdo est inuẽtũ: id pmũ pagendũ.

Curatio ab vltimo iuẽto incipiẽs

febricitantibus frigidam vno ordine exhibere? Verũ nec exhibenda est, nec subuertitur eo tempore generalis omnis curationis indicatio. Vnum enim ex ijs quæ actu refrigerant, aqua frigida est. Sed & alia plura sunt, quæ partim potestate (vt dictum est) refrigerent: partim ex accidenti. Quorum alijs ꝓpter cõcursum pugnantiũ inter se indicationũ, alias vtimur. Porro tradita iam methodus est, ei⁹ quod cõducit, ante alia semp diligendi. Ostẽsum ṗterea est ipi⁹ febris, ꝓut febris est: aquã frigidã semp esse remedium. quod ad alia spectat: non semp. veluti cum ex obstructione glutinosi et crassi humoris, putredo oritur. Ponatur vero & cũ hoc redũdantiam in toto esse corpore. tũ virtutem nõ imbecillam. In eiusmodi nãq; cõplexionibus, cum multa præter naturã in corpore sint, quædã eoꝝ præcedẽtes causæ erunt, veluti redũdantia cũ glutinosis et crassis humoribus. Horum eñ vitio, obstructio est orta. quæ morbus instrumentalis est eorum, q̃ obstructa sunt corporum. Hanc symptωma secutum est, ipa transpirationis retentio. quã rursus putredo humorum excepit. ipsa scilicet febri antecedens quædam causa. Ergo qui febrem curare volet: necesse est putredinẽ inhibeat. ita duæ indicationes se exhibẽt. Altera a febri, altera a putredine. Atq; a febri rursus duæ. scilicet vt portio febris q̃ iã accensa est ꝓcuret. Quæ vero in generatiõe est, inhibeat. Aliæq; duæ a putredine. vt & quod putredinis iam factũ est, sanes: & quod in generatiõe adhuc est, sistas. Porro quod in gñatiõe est, id ꝑspiratio impedita facit. ita ab hac quoq; aliæ duæ indicatiões nascent. tum vt qđ retentum est vacuet. tum quod retinendũ est prohibeatur. Sane ꝓhibebitur ijs præsidijs, quæ obstructioni medentur. Cui⁹ rursum ipi⁹, quod iam occupauit, sanandum est. quod futurum est propulsandũ. At curabitur quidem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberãt. propulsabitur quod futurum est, si affluxum obstruentium succorum compescas. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum: id primum omnium in curatiõe est peragendum. Ostensum enim in prioribus libris est, si ijs quæ obstructiones eximant vti, non vacuata prius abundantia velimus: fore vt non modo nihil proficiamus: sed etiam affectum maiorem reddamus. Pugnantibus scilicet inter se indicationibus. At si vacuata prius multitudine, ad curandam obstructionem accedimus: medicamẽtis ijs quæ obstructiones expediant, erit opus. Verũ quoniam hoꝝ pleraq; calida sunt: metus est, ne tum putredinẽ, tum febrẽ augeant. Itaq; ijs q̃ citra calorẽ liberare obstructiões valeãt, vtemur. vbi autem quæ obstruunt, detersa dissectaq; sunt: per aluũ, vrinas, & sudorem, ea vacuare tentandum. Cũ vero materiæ quæ hæc efficiant,

CAP. X.

ipsius febris prout e febris aqua frigida ẽ remedium

Si corpus redundet humoribus, et virtus non sit imbecilla in his s febrib; contine ntibus de his n loqui se ammonet.

primum sunt Indicationes duę

à putredine. à febre quę est ut

facta fienda fca fienda

sanatio inhibitio sanatio inhibitio

Not: Præceptum prius abundantia e uacuanda 2° ex obstruend sunt meatus.

Videndũ ne ex obstruentia augeant putredinem cum sint calida quare semp eligenda quę minus calefaciant.

Medicatio est Methodus Resolutiua

Obstructiones non sun tollendę nisi prius abundantia uacuata fuerit.

etiam calidæ sint: necesse est interea tum putredinẽ augeri, tum febrẽ. Quare quoad licet, id agendũ vt quæ minus calfaciat, materia deligatur. Aut si qua inueniri potest, quæ nõ calfaciat queadmodum in hoc casu balneum, vtiq; ea est petenda. Hoc vero tempore etiam vires roborare, quo et putredinẽ superent, et succos concoquant studebimus. Quod vero febris ipsius iam accensum est: id refrigerabim⁹. In auxiliorum enim inueniendorum ordine, vltima est quæ ab hac sumit̃ indicatio. Quãuis alia ratiõe sit prima. Quippe cũ a febri cœperit inueniendorum præsidiorum nunc methodus. Ac si nullum quidẽ interim vehemens incidat symptωma, prohibeatq; quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrime finietur febris. Sin tale quippiã incidat, quod totam ad se curationẽ reuocet: necesse est seri⁹ aduenitat curationis finis. Siquidẽ quod ita interuenit, omnino vel cõtrarium est remedijs, quæ ante dictum causarum, affectuũ, et symptωmatum ordinem sanent: vel omnino nihil saltem cõfert. Enim vero si eius quod interuenit sanatio, ante dicto præsidiorũ ordini sit contraria: necesse est interim cuncta deteriora reddi. Sin nihil originali affectui, interuenientis obiter mali correctio, nec officit, nec prodest: curationis celeritati in mora erit. Si autẽ nocet: necesse est aut vniuersam medicationẽ in longius spatiũ trahi, aut aliquod subsequi periculum, aut etiam fore vtrũq;. Finge nãq; exempli gratia afflicto interim stomacho, syncopẽ incidisse. cui succurrere coacti, cibum intẽpestiue dederimus. ac vinũ cum frigida. Ex horum em̃ vsu: tum obstructionẽ, tum corporis coartationem, tum putredinẽ auctas esse necessum est. Atq; ex harum auctu, ipsam etiã febrẽ. Verum vbi tum virtus satis valens est, nec quicq̃ interuenit, cuiusmodi quã modo diximus, ex vitio stomachi ortam syncopen, sed nec quæ aliquando accidere possunt, aut sanguinis profluuiũ, aut vigilia, aut dolor, aut error aliquis, vel ipsius ægrotantis, vel eius familiariũ, vbi inquam nihil tale accidit: totus qui proxime dictus est remediorum ordo, hominẽ profecto sanabit. Sed nec ipse tamen quocũq; remedio, omnia quæ præter naturam sunt sanat. Nã aqua mulsa, quod ad crassos succos extenuandos, et glutinosos detergendos, et excretionẽ promouendam attinet: optimum plane medicamen fuerit, in his synochis quos habitus coartatior, et putredo excitarunt. Quatenus vero calorẽ febris adauget, est noxia. Adeo si hic imodicus sit: parcendum aquæ mulsæ est. vtendũq; ptissanę cremoræ. Quod si difficiles ac cõtumaces esse obstructiones iudicaueris: etiam oxymelite. At hoc ipsum rursus si imodice vtare: et intestina radit, et tussim excitat, et neruosa lędit. Adeo scilicet difficile est, eiusmodi aliquod auxilium inuenisse, quod citra vllam noxam

Vltimum in curatiõe febris ipsa.

Si quid curationẽ interpellet.

Si syncope ex stomacho interuenit ac cib⁹ et vinũ cũ frigida intẽpestiue est dandum.

Mulsæ noxa.

Oxymelitos noxæ.

[Handwritten margin notes: "q Primũ est in intentione est ultimũ in executione. CAP. XI°"; "exõ: Si Syncopes cum febri sit coniuncta"; "Mulsa quãdo utendũ detergit .n. ut i dict. libris dictũ est in cura Deaniaros"; "Oximelle quando utendum"; "Oximel"]

Qđ vehementer psit citra vllam noxã, difficile inueniri. et cur.

CAP. XII

magnifice prosit. Id accidit (vt dictum est) ex cõplexione ortorum in corpore præter naturam affectuum, vna cum præcedentibus eos causis, et sequentibus symptomatis. Nunq̃ tamen propterea præceptum illud, quod contrariorum contraria sint remedia: aliquãdo verũ erit, aliquando falsum. imo id perpetuo verum est. Quando fieri non potest, vt eorum, quæ præter naturam sint quicq̃, per aliam vllam remediorum speciem curetur. Non tamen ex vsu est semper, omnibus quæ præter naturam sint mederi. sed cum sola per se subsistunt. Nam si cũ alijs vna incidant: alijs non nũq̃ est ante illa medendũ. Sicut in cauis visceribus. vbi ea simul cum phlegmone sunt coniuncta. Quippe verũ in his quoq; manet quod per ea quæ carne implent curantur. Cæterũ his vti, priusq̃ phlegmonen curaueris: non licet. At interim dum hæc sanatur: vlcus ipsum adeo nõ minus q̃ fuit redditur: vt etiã fiat magis cauum. Quod si ijs quæ impleãt medicaminibus vti velis: neq; ipsum impleueris, et phlegmonẽ auxeris. Quæ nãq; carne implent: ea demũ implere possunt, quæ phlegmone vacant. non quæ phlegmone adhuc sunt oppressa. Hoc itaq; quod in dictione tam est breue. Nempe contraria contrariorũ esse remedia: potestate deprehenditur maximum. Quippe omnẽ medendi methodum confundet, quisquis hanc indicationem neglexerit. Cum omnia quæ præter naturam sunt: ab ijs quæ ipsis sint cõtraria, curentur. Cum autem eorum quæ præter naturam sunt, duplex prima differentia sit, alijs per se subsistentibus, alijs in ipso (vt sic dicam) fieri, essentiam suam habẽtibus, ac vmbræ ritu affectus comitantibus: sanatio quidem affectuum ipsorum est sublatio. hanc vero symptomatum amotio sequitur. Quibus quãq̃ ipsis nihil prima ratione adhibetur: attamẽ in ijs quoq; perpetuum illud præceptum manet, quod contraria cõtrariorum sunt medelæ. Quippe cum affectus quos symptomata sequũtur sanamus: symptomata nimirum ipsa in contrarium statum perducimus. Quare quæcũq; symptomata exiguorum meatuum densitas inuexit: ea rarefactione tollẽtur. Quod si ipsi quoq; symptomati, quod ex densitate spiramẽtorum est natum. Nempe id est minori q̃ iustum sit excrementi effluxui, adiapneustian græce vocant symptomatum genus cõtrarium opponere velis: ne sic quidem desit quod dixeris. Sunt nãq; plura iusto defluuia, iusto paucioribus, contraria. Adeo si cui in symptomatis ipsis, libet contraria contrariorum remedia dicere: in his quoq; stat immotus primus ille omniũ quæ præter naturam sunt curationis index. Verũ satius est (vt prædiximus) eorum quæ vere et primũ curantur. id est affectuum in corpore qui vere sunt subsistentes, contraria esse remedia existimes. Quippe actiones eorũ, atq; etiam offensas, vt eas in ipso (vt sic dicã)

Cõtrariorũ, cõtraria remedia eẽ, ꝑpetuo verum esse.

De sanando ulcere cum phlegmone coiuncto. misso casu animaduertendus est ordo curationis ut 7: cap: 12°

Sarcoticis uti no[n] debemus phlegmone adhuc perdurante

Contraria contrariorum sunt remedia ut aiu[n]t [illegible] ptate

Eorumque sunt pr[imum]: nam duplex affe[ctus]

Sanationẽ ipsorũ esse affectuum. hanc vero symptomatũ sequi.

In symptomatis quoq; verũ esse, cõtrariorũ cõtraria remedia esse.

Actiões & earũ offẽsas nõ subsistere sed fieri siue geri.

geri esse dixeris, ita subsistere minime dixeris. Nam manũ extendere aut flectere, ex ijs quæ absolute sunt, dici non possunt. Sed ex ijs quæ fiunt. Multoq; minus ipsius immobilitas. Quæ ipsa quoq; symptωma est, eius qui in musculis neruis ve subest affectus. Sed affectum qui ex subsistentiũ numero est vnus, contraria postulare remedia. Hunc vero solutum contrarium sequi statum, quæ sanitas est. Atq; hanc rursus quãdam naturæ actionẽ. quæ symptωmati iam finito sit contraria. Sed nec nominibus falli, quæ sæpe alia forma proferuntur, q̃ vt cõtrarijs conueniat. Sæpe plane non sunt. Sed ex ipsa rerum natura cõtrarium inuenire. Habens scilicet quo pro illo discernẽdo spectes, confessum illud, cõtraria esse quæ sub vno genere plurimũ inter se distent. Ergo si in illo genere qđ mediocre est intellexeris. Id vero est (vt sæpe monstrauimus) quod inter extrema est medium: infinitam quãdam contrariarum rerum multitudinẽ, quæ maioris minorisq; ratiõe inter se dissideant, ex eo inuenies. Verbi gratia. In affectibus tenuium spiramentorum symmetrian intelligens: ex vtraq; parte duo imodica quæ inter se sint contraria inuenies. In actionibus vero symmetrian vacuatorũ consyderans: ipsi quoq; ex vtraq; parte immodica respõdent. Verum in paruis spiramentis nomina excessibus nõ desunt. Nempe densitas et raritas. In vacuatis posita nõ sunt. Eoq; fit vt cogamur plures pauciores q; effluxus dicere. Ita nimirum vt si densitatis raritatisq; nomina non essent, spiramẽtorum ipsorum alibi plura iusto esse alibi pauciora dicere cogeremur. Ergo sicut dixim⁹ hoc maxime seruare debemus, simul etiam in eo nos exercitare, quo celerius cuiusq; sic dicti, cõtrarium inueniamus. Non enim in corporum modo qualitate: verum etiam in quantitate eiusmodi contrarietatẽ inuenias. quam vtiq; Aristoteles oppositionem vocat. non contrarietatem. Neq; eñ magnum paruo vult esse contrarium. Sed in eo quod ad aliquid dicitur oppositum. Neq; multum pauco. Sed nec rarum denso. Neq; relaxatum contracto. Neq; ipsi quod secũdum naturam est, id quod præter naturam est. Verum Hippocrati omnia id genus, contrariorum habent appellationem. Sicuti etiam Platoni. qui generationes ex cõtrarijs esse dicit. Ostensum quoq; a me in alijs est, nec Aristotelem ipsum, suam ipsius legem in nominibus seruasse. Quo loco principia eorũ, quæ natura reguntur, materiam speciem et priuationem statuit. Verum quod diuinum Platonem secuti semper testamur, cõtemnere nomina oportet. Minime autem scientiam rerum. Ea nanq; ad salutem hominũ magis pertinet. erroris q; in ea finis est pernicies. Nominibus siue ꝓprie siue improprie vtare: ad ægrotos id parum attinet. Intelligas id clarius, si non cõtrariorum contraria, sed queẽadmodum illis placet, op-

Cauẽdũ ve fallamur nominib⁹.

Pro discernẽdis cõtrarijs ꝓceptũ.

Exercet in contrarijs inueniẽdis.

Cõtrarietatẽ i corporũ qualitate tum q̃titate inueniri.

Quæ Aristoteli cõtraria et q̃ opposita.

Quæ hippocrati & platoni.

Contrarietas nomen multiplex

posita sibi inuicem esse remedia dicas. Siquidem multitudinem sanat vacuatio. defectũ nutrimenta. in summa quod exuperat, ablatio. quod deficiens est, adiectio. Itaq; etiam in alio opere, recte arbitror a Sene dictum. Medicina appositio est et detractio. deficientium quidem appositio. redundantium detractio. Porro deficiunt redundantq; quædã in quantitate, quædam in qualitate. In quantitate cum sanguis immodice est auctus. aut rursus minor redditus. In qualitate cũ vel calidus. vel frigidus vel crassus vel tenuis plus iusto minus ve est effectus. Siue igitur contrarietatem siue oppositionẽ nominare libet: eius indicationis quæ ab omnibus quæ præter naturam sunt, præbetur, semp meminisse debebis, eiq; esse intentus. Potissimum quidem vt dictum prius est, in affectibus. Sed tamen et in symptωmatis. Quãuis horum nec primum curatio fit, nec proprie contrarietas. Sed curatio quidem simul cum affectibus, ex accidenti. Contrarietas vero lucidioris scilicet breuiorisq; doctrinæ causa loquentibus, abusiue.

Hippocrates.

CAP. XIII

Verum ad medẽdi indicationes propositi nobis febrium generis reuertamur. Repetamusq; singula genera quæ in nobis præter naturam sunt, non causarum modo. verum etiam morborum & symptωmatũ. Et causarũ quidem genera sunt multitudo et crassitudo et lentor humoris. Causa simul & symptωma, est transpirabilis excremẽti retentio. Simili modo causa pariter et affectus est ipsa putredo. Morbus vero tum obstructio tũ febris ipsa. Symptωma vero est ipsa transpirabilis excremẽti retentio. Ergo indicabit (vt dictum est) præcedẽtium causarum quælibet, proprium aliquid, multitudo ipsa, quæ ex eoꝝ est numero, quæ sunt ad aliquid in prædicamento quantitatis, vacuationem. Lenticia vero et crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu: sanationem quæ per contraria perficiatur. Cum vero in plerisq; oppositionibus publica nomina non sint: accidit, vt qui in rerũ scientia minus sunt periti, fallantur. Cum eñ vno nomine nequeunt, quod animo concipiunt, nominare: id ceu prorsus non sit dimittunt. Quemadmodum profecto in glutinosis & crassis succis faciunt. Quippe crassus succus ex aduerso oppositũ habet tenuem. Glutinosis vero (sicuti ipse primus græce nominaui) τὸν ςυπτικὸν quasi detersiuum dicas. Sicuti vero aliquis dixerit qui a solidis corporib⁹ nominãdi occasionẽ acciperet: friabile. Siquidem hoc pacto semper videtur Aristoteles oppositionẽ facere. Verum non in succis (vt dixi) sed in solidis ipsis. Quod si glutinosi humoris naturam sub ea ratione intellegas, quod quicquid tetigerit huic ægre dissolubilis adheret: non immerito arbitror, eum qui nec adheret: & ea quæ adherent deterget, contrarium ipsi statues. Et antecedentium quidem causarũ cõtrarietates abunde sunt dictæ In instru-

Repetitio generꝝ ĩ his febribus, causarum morborꝝ & symptωmatum.

Quid singulæ causæ indicent.

Galenũ primũ glutino so detersiuum opposuisse.

Aristoteles

Ratio cur detersiuum glutinoso opponat.

mentali vero morbo, qui est obstructio: contrarium est græce ecphraxis quã reclusionẽ (puto) dixeris. Symptomati vero quod est trãspirabilium retentio: excretio ipsorum contrarium est. At vero in humorum putredine: et excretio et refrigeratio et ventilatio et semiputridorum cõcoctio: ex aduerso respondent. Ipsius vero febris refrigeratio, oppositio est. Porro quibus methodis materiã quæ singula modo memoratorum perficiat inuenias, iam diximus. Pugnãtibus igitur his (sicut diximus) alias aliæ tum indicationes vincent: tum materiæ. indeq; factum est, vt quidam cum ignorassent, vnam semper dari ex re quaq; indicationẽ, ac si præter naturam sit quod indicet, cõtrarium id semper indicare. sin secundum naturã se habeat, non contrariũ sed simile: nec medendi hi nec sanitatis tuendæ methodum constituere potuerint. Si quidem cum in primis ipsis indicationib[9] sunt lapsi: multo profecto magis in ijs quæ secuturæ erant, decipi debebant. Debẽt eñ (arbitror) edificijs fundamẽta iaci firma. et scaphis poni idonea carina, si quid edificandorum pangendorũq; in ijs futurum est firmum. Vbi enim prima ipsa basis statim ab initio debilis fuit: qui fieri potest, vt quod super struxeris futurum infirmũ non sit? Itaq; quoniã in continentibus ex proposita stipatione febribus. (Neq; enim grauari debemus iterũ atq; iterum sermonem repetere, quo nunc saltem medicorum vulgus veram methodum cõdiscat) Quoniam inq; septẽ præter naturam posita sunt, a quibus indicationes sumũtur: humorũ multitudo. crassitudo. lentor. obstructio. transpirationis retentio, putredo, & febris carens intermissione, atq; hæc cõtraria omnino esse adhibenda docebant: præter hæc vero ab ijs quæ secundum naturam se habebant, positæ indicationes sunt, ex temperamẽto tum ipsius laborantis partis, tum reliquarum omniũ quæ principes sunt, ex substantiæ ipsarum quantitate & ex spiritus ipsius substantiæ, tum quãtitate tum qualitate, horum vero indicationes nõ contrariorum erant, sed similium, ad ista vero (sicut diximus) dignoscenda, tum ætas, tum cõsuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuere contulerũt, vtiq; ortis hinc quoq; indicationibus non paucis: omnes ꝑfecto inspicere simul medicum decet. quo scilicet intellegat quonã primum ac maxime, quonã minus et secundo, quonã adhuc minus & tertio, atq; deinceps quo post quod medicamento sit vtendum. Quippe si vires eius, qui ex putredine humorum (vt positum est) febricitat, valentes sint: mittendus statim sanguis est. Si cruditas ventris nõ sit, statim morbo incipiente. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dissuadeat: incidẽda vena non est. Porro dictum supra est, eiusmodi febrem in virtutem imbecillam non incidere. Quippe synochos bene habiti corporis ac calẽ-

Instrumentalis morbi indicatiões et oppositiones.

Synochon bene habiti corpis et calẽtis ætatis ꝓpã esse

Obstructio est morbus instrumentalis.

Nota que primo debet scire Medicus

vt sup. cap. 4.to Septẽ sunt que pr. nam contingunt a q[illegible] et 7. indicationes desumuntur

cæ externe considerande

CAP: XIIII.

quibus corporibus synochos accidat. i. valentibus.

Qn sanguis mittendus

Synochus febris imbecillis corporibus non accidit, sed in corpore boni habitus et calentis ætatis.

Si synochos i puero āte quartūdecimū.

tis ætatis propria est. At si in puerum incidat, qui quartūdecimum annum hactenus non attigit: mitti illi sanguis non debebit. Propterea quod tantillis cum præsertim calidi ac humidi sint: plurimum corporis substantiæ quotidie defluat. ac digeratur. Ita quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat: id vltro nobis ex curati corporis natura præstatur.

Si puer q̄rtū decimū excesserit.

Quod si quatūdecimum annum excesserit: æstimādum est, qualis nam ei⁹ corporis natura sit. Num gracilis et spissa et dura et copiosi sanguinis. an cōtra. Atq͂ ita in priori missionem sanguinis adhibebis. In secunda nequaq̄.

De mēsura mittendi in his febrib⁹ sanguinis.

Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex ijsdem indicantibus sumetur.

Si triginta ānorꝫ sit cui sāguis mittendus.

Si enim cui sanguis mittitur triginta annos natus sit, sed laxus et mollis et pinguis et albus, ac gracilibus venis: huic aut plane sanguinē non mittes, aut parum detrahes. Et omnino quidem nō mittes, in tempore æstatis, et regione æstuosa, et cæli statu calido ac sicco. Parum detrahes in reliquis tum anni temporibus: tum regiōe. tū cæli statu. Etenim si neq͂ obstructio subesset, nec putredo, sed sola succorum redundantia: protinus a missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione se haberet. Itaq͂ tantum succorum in omni tum corporis temperamento: tum regione, tum anni tempore, tum statu cæli, detrahi par erat, quantum supra naturalem statum fuerat inauctum.

Cur aliqd sāguinis reseruari i his febrib⁹ debeat.

Verum quoniam nec obstructio, nec putredo, curari p sanguinis missionē potest, vt quæ alia remedia ceu prius est monstratum, desyderent: reponi sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit. Quo minus intēpestiue nutrire necessitate vlla cogamur. Quātum nanq͂ ad eiusmodi pertinet febrem, prorsus nutriēdum non est. Si quidem ostensum prius est, solum virtutis respectum esse qui de nutrimento indicationem prebeat. At vero quantum ad id quod inanitū corpus est, nutrire oportet. Ita necessum est duorū alterum, aut febrē si nutris augere, aut vires si nō nutris, deijcere.

Quale & quantū esse debeat i his febrib⁹ nutrimētū.

Satius itaq͂ fuerit (vt dictum est) aliquid sanguinis quod proprium partibus animalis nutrimentum sit, relinquas. Ac ipse paucas sorbitiones potionesq͂ exhibere sis contentus. Quibus vtiq͂ ceu medicamentis potius q̄ nutrimētis egemus. Nam id quoq͂ supra quo minus multa de ijsdem adhuc loquamur est ostensum.

De cataplasmatis et perfusionibus.

Imo de cataplasmatis ac præcordijs perfundendis est loquendum. Quippe pleraq͂ medicorum turba, vnum quiddā hoc quoq͂ ex methodicorum istorum curandi sanctionibus statuit. Omnesq͂ sicuti post tertium diem nutriunt: ita etiam oleo prius pfundunt. Inde vno die interposito rursum nutriunt, cataplasma prius imponentes. Quod si cui aluus est astricta: etiam hanc clystere ducētes.

Methodicorꝫ victus ratio.

Itaq͂ his saltem auctoribus ordinādi victus artem, vna hora quis didicerit. Verum non ita se vera res habet. Sed cum ars ipsa tota sit ma-

gna: non leuissima eius pars est scientia ordinandi victus. Quæ vtiq; ex his maxime rebus constituitur. cibo. potione. perfusione. cataplasmatis. et alui ex clystere ductione. Quippe ijdem medici cum sanguinis missionẽ in principio etiam solam adhibuerint: reliquam omnem ægri curationem victui mãdant. Itaq; (vt dixi) vnius horæ est, victus eorum disciplina. Quod si qui discit ingenio valeat: ne huius quidem integræ. sed minimæ eius partis. in qua scilicet quæ nunc dicam audisse licuerit. Qui febricitant, si valentes viribus sint: omnib⁹ sanguinem ab initio mittes. Perfusosq; oleo post tertiæ accessionẽ: vel mulsa cum aliqua nutries, vel sorbitione. Deinceps vero alternis cibabis diebus. Sed cataplasma ex artomelite prius imponens. Sicubi vero aluus astringitur: clystere hanc duces. Atq; illorum quidẽ vniuersam ordinandi victus artem, in his verbis iam audisti. Non vtiq; in sex mensibus. Sed sex versiculis. Veram autem dieteticen. i. victus ordinandi artem, nunc audies. Calfacere præcordia cataplasmatis, aut pfusionibus, non est perpetuo tutum. Sed in ijs tantum ægris, quibus in toto corpore nullum errat superfluum. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redũdãtia vtrauis sit, vel quæ ad vires vel quæ ad vasorum continentiam comparatur, siue etiam in vna parte pluribus ve vitiosa excrementa sint: omnia ad partem excalfactam trahuntur. Quoties enim vidisti præcordia cum plane phlegmone carerẽt: intra quatuor dies q̃ ea gregales isti medici pfundere cœpissẽt, phlegmonen contrahere? Cum ego etiam id ipsum tibi prædixissem. iussissemq; diligenter ad phlegmonen futuram attẽtus esses. In quibus id maxime intellexisti, quantum malum sit, vsui qui alienus a ratione sit insuescere. Quippe hi cum ex ijs quæ ipsimet faciũt, phlegmonas sẽp excitent: id non animaduertunt. Sed ijsdem semper erroribus implicantur. Veluti Hippocrates ijs accidere dixit, qui hinc & inde ossiũ fracturas cũ vlcere deligabãt. Etenim illi cum phlegmonas in vlcere crearent: non tamen destiterunt. Rati id adeo non ex deligatura, sed alio quopiam errore incidisse. Et quomodo quæso ad aliã curationis rationem se transtulissent, qui vsum sine ratione profitebantur. Scilicet quod ita tum ipsi semper facere essent assueti: tũ præceptores suos ante se facere cõtemplati. Siquidem huius generis homines ne tentãdum quidẽ censent, vt ex indicatione quicq̃ sumant. sed sola experientia sunt cõtenti. At Hippocrates ab ipsa rei natura, idoneum curationis modum inuenit. Quo postea in vsum veniente: cognitũ est, quantus esset in priori error. Quin si quis in eiusmodi affectibus, cataplasmatis & perfusione ex oleo relictis, velit ad curationem quã ratio docet accedere: ipse quantopere aberrent, qui plethorica et quæ parum

Victus ex quib⁹ maxime cõstet.

Vera dieteтice, quæ.

Cataplasmata et pfusiones præcordiarũ, qb⁹ noxia.

Hippo.

Hippo.

pura sunt corpora sic curant, haud magno negocio experientia ipsa iudicabit. Sane accidit vt in eiusmodi morbis, diuites potius q̃ pauperes perperam curentur. In his em̃ propter ipsorũ delicias, duplex peccatum non raro cõmittitur. et quod sanguis non mittitur: et a medicis impensior scilicet adhibetur diligẽtia, vt quotidie aliquid circa ægrotãtis corpus fiat. Ac inter initia quidẽ sanguinis missionẽ maior eorũ pars, ꝓpter mollicię nõ admittit. Tã et si magis q̃ pauperes redũdãtiæ sanguinis affectib⁹ sunt obiecti. vt qui magis tũ cibis se ipleãt: tum in ocio viuant. Medici vero qui eos curant, vbi summũ remediũ est omissum: aliorum vsu sarturos se quod deficit putant. Huc accedit quod ipsi quoq; ægri, si quis victu contra morbum minore cũ negotio instet: negligentiã rati, si qs rursum quiduis agat diligẽtiã: cogũt eos p̃cordijs aliquid quotidie admouere. sed nec inuitis ꝑfecto ipsis medicis, vt qui facere semp aliquid videri velint, quod sic se maiorẽ mercedem accepturos sperant. Itaq; accidit, vt illo ipso tẽpore phlegmonæ diuitib⁹ incipiant: quo iã pauperib⁹ morb⁹ ꝑpemodũ ꝑductus est ad finẽ. Quippe misso in ꝓpositis febrib⁹ inter initia sãguine: nõ pauperib⁹ modo: verũ etiã diuitũ seruis, plurimis quidẽ quinto, aliquib⁹ septimo crisis cõtigit. nemini serius. At diuites q et sãguinis copiã et excrementorũ plus q̃ pauperes et serui habẽt, cũ sanguinis mittẽdi ꝑtermisere remediũ: ac quotidie tũ calido oleo ꝑfundant: tũ laxantib⁹ cataplasmatis vtãtur: phlegmonẽ nimirũ aliquã vel in iocinore, vel vẽtriculo, vel reliquorũ isthic viscerũ aliquo cõtrahũt. Alij in quarto. Alij in quinto. oẽs plane in sexto. Nec oblit⁹ arbitror es eius, qui dũ perfunderet, cõmodũ difficultate spirandi laborauit. omni supuacuo ad p̃cordia caloris vi reuocato. Ergo nõ hic modo perijt. sed alij quoq; infiniti quotidie pereunt. cataplasmate ipso cucurbitulæ ritu, toti⁹ corporis supuacua in viscera trahẽte. Nõ defuerũt ꝑfecto, et q cucurbitula quoq; ipsa, sunt vsi. Eo tantũ cõsilio, vt circa ægrotantẽ aliquid semp moliri viderẽtur. Saluberrimũ aũt (vt ꝑdiximus est) in febrib⁹ venã incidere. nõ cõtinuis modo, verũ etiã oibus quas putrescẽs humor cõcitat. vbi ꝑsertim nec ætas nec vires ꝓhibẽt. Leuata nãq; quæ corpus nostrũ regit natura, exonerataq; eo quo velut sarcina ꝑmitur: haud ægre qđ reliquũ est vincet. Itaq; ꝓprij muneris haud oblita, et coquet qđ cõcoqui est habile: et excernet qđ potest excerni. Eorũ em̃ quæ in medio sunt corpore (vt isti vocãt) ꝓuidẽtia, vbi detractus sanguis nõ est: maximũ plane est malũ. Vbi detractus est, nõ maximum. Quãq̃ sic quoq; noxia esse in synochis febrib⁹ potest. Quippe deusta imodico calore viscera, etiã amplius deurit ac torret. Ergo eiusmodi ꝓuidẽtiã illi dũtaxat requirẽt, quib⁹ i vna particula putredo cõstitit.

Diuites q̃ pauperes a quibusdam medicis magis lædi. et cur.

In oĩbus a putredie febrib⁹ vtiliter venam incidi.

Medij corporis ꝓuidentia vbi magis min⁹ ve noxia.

Qui medij corpis ꝓuidẽtiã requirant.

De Phlegmone epatis et 13. cap.o 11.

De frustrata cibi et alimenti concoctione

si tamen sanguinē prius miserint. Prouidebit̄ autē his nō sicut triuiales isti medici ꝓuident, qui statim inter initia relaxant. sed in plerisq; prorsus cōtra. Relaxantia nāq; remedia, sicuti quod in mēbris continetur euocāt: ita si in principio sint admota; ꝓ eo plus attrahunt. lata eñ adhuc ad affectū locū fluxione, reprimere remittereq; hanc expedit. nō ad ipsum attrahere. Quæ vero reprimētia dicūtur, si astringēdi vim optinēt: in principijs idonea sunt. duplici ratiōe. et qḋ robur affectis particulis inserūt: vnde minus ꝓpte affluxū excrementorū in se recipiāt: et qḋ eoꝝ quæ in his iā cōtenta sunt, tenuissimū retrorsum exprimant. Qḋ si tum fluxio humoꝝ per ea remedia cōpescit̄: tū densitas quæ ex astringendo in affecta particula relicta est, crassiora detinet: iā tēpestiua relaxatio est, quo ea quæ retēta sunt, vacues. Præcipue autē astringētibꝰ est vtendū, vbi in iecur, aut ventriculū supuacuum ꝓcubuit. quando et e primoribꝰ admodū eæ partes sūt: et munꝰ suū obeant, vel in ipsis morbis est necessum. Porro est nō exiguū eorū munus, qualeq; reliquaꝝ partiū. Quibꝰ illud modo negociū est, vt id quo nutriunt̄ cōficiant. Verū qḋ tantopere aialis interest. vt si neq; in vētriculo probe alimentū cōcoquatur, nec in sanguinē in iocinore mutetur: vtiq; qḋ in fame nobis accidit, vt cibi penuria exigere in abstinentia cogamur: idē tum oibus aialis partibus accidat. Non eñ ex ijs quæ deuorarit quis, sed ex ijs quæ in iam dictis visceribꝰ confecerit: alimentū toti corpori suppeditat̄. Atq; ob hæc nimirū impēsius q̃ cætera mēbra, vētriculus et iecur astringētia desyderant. Ergo cum ea quæ iam infixa sunt, euocādi tēpus est: tum quoq; modice astringi postulant. quod eñ adstrictionis in pncipio largius his q̃ cæteris partibus adhibetur, id seruandū assidue est. quoad saltem quæ id indicet causa manet. Causa vero est (vt paulo ante testati sumus,) nutrimenti cōfectio. Si igitur ꝑ imbecillitatē parū recte cōcoxerint: nō modo assumpti cibi nulla est vtilitas: sed etiā ventre nō raro ex eiꝰ corruptela lacessito: expellit̄ quoq; aliquid prioris. Ita fit vt duplex iā noxa toti corpori accedat. cū nec ex cibo sumpto nutriat̄: et aliqd ex eo qḋ sibi reposuerat, amittat. Huc accedit et qḋ ciboꝝ cōcoctio siue ea in iocinore siue i vētriculo sit iprospera: febres intēdit, ac succi vitio exacerbat. Quo magis in oi febri, ciboꝝ concoctioni ꝓspicere magnopere oportet. Atq; eiꝰ rei causa roboris quoq; instrumētoꝝ quibꝰ ꝑficitur, nō leuis habēda est cura. Sane aliqui sunt (vt Hippocrates ait) q ex eo qḋ ignorāt, nō parū lucrifaciūt. Arbitrātur eñ iocinoris se phlegmonē relaxantibꝰ præsidijs curare. ex eo scilicet famā sibi comparantes, quod in agnitione falluntur. Siquidem videntur nōnunquam lineamenta musculi, qui a costis ad præcordia peruenit, per similia

Quēadmodum sit ꝓuidendum.

Relaxātia qd faciāt.

Astringētia in pncipijs dupliciter cōducere.

Qn̄ tēpestiua relaxatio.

In qbꝰ pcipue, sit astringētibꝰ vtendū & cur.

Qn̄ in iocinere & ventricl'o astringētibꝰ vtendum.

Ex iocineris et vētriculi improspera cōcoctiōe, duplicē ꝓuenire noxā.

In oī febri ꝓspiciendū esse concoctioni.

Nō nullos ex ignorantia sua lucrū facere.

En adstringentis

En relaxantis

Sit ut videtur post adstringentia s.

Iecur phlegmone si obtinet adstringentia exposcit item et ventriculus.

In ijs partibus quae munus toti corpori deserviunt et adstringentia et roborantia conveniunt in principio potissimum. et in progressu et etsi conveniant differentia [illegible] in roborantia sunt praetermittenda.

In omni febre magnopere concoctioni e prospiciendum.

Nota quantum referat istas roborare

Cur febres augeatur

* Si humorum colluvies et minera putredinis partes imbecillas reddiderit quae coctioni serviunt ut e ventriculus et epar, roborandae sunt, quia ipsorum munus toti corpori e necessarium quapropter: quam in febribus ut plurimum fit improspera cibi concoctio potissimum si febres sint continue expedit in omnibus eiusce modi febribus ciborum concoctioni prospicere id quod et pluribus comprobat Gal. 2.o de fac: nat: cap: 8.

iocinori. Mirũ autẽ minime arbitror, eos qui nec aliud quicq̃ in arte ꝓbe didicerũt: nec in agnoſcẽdis affectis partib⁹ ſe exercuerũt, ſic laudẽ aliquãdo cõſequi. Verũ iſtos mittamus. Nos vel ſi minima ſuſpitio ſit iecur ventriculũ ve laborare: apſinthiũ ꝓtinus oleo incoquem⁹. ac eas particulas ꝓfundemus. Cũ autẽ duplex in oĩ apſinthio facultas et qualitas ſit: veluti ĩ libris de medicamentis eſt traditũ, vtiq; in põtico aſtringẽdi facultas nõ parua eſt. In reliquis oĩb⁹ amara quidẽ qualitas eſt vehemẽtiſſima. Aſtrictio vero quã ſaltẽ guſtu agnoſcas, aut plane obſcura: aut prorſus nulla ſentiť. Proinde ponticũ ad iocinoris et vẽtris phlegmonas eligi ꝑſtat. Porro id eſt tũ folio, tũ vero flore lõge q̃ cætera apſinthia minore. odor quoq; huic nõ modo nõ inſuauis: verũ etiã aromatũ quid præferẽs. reliquis omnibus plane eſt fædus. Quare hæc fugere cõueniet. vti autẽ ſemp pontico. Etiã reliquoꝝ medicamentoꝝ in quib⁹ mixta cũ amaritudine aſtringendi vis eſt, aliqd in oleũ conijcere. atq; ad eundẽ modum vti licet. Oſtendimus nãq; in opere qđ de medicamẽtis inſcribiť, amarã qualitatẽ præire. ac viam aſtringẽti facere. Quo fit vt medicamẽtũ id genus, oĩbus quæ tantum aſtringant, ſit ꝑſtantius. Ac ſi quidẽ intẽdere aſtrictionẽ ſtudes: etiam oleũ ipſum aſtringẽdi vim habeat. cuiuſmodi eſt, et qđ Hiſpanũ vocant: et qđ cũ frondib⁹ oleæ ꝑparē ſolent. vel quale eſt crudũ, qđ græci omphacinũ vocant. Sin leuiore vti aſtrictione placet: aliud olei genus ꝑparabis. præcipue qđ tenuiũ ſit partiũ. quod genus ſabinũ eſt. Optimũ tamẽ vbi aſtringere vehementius eſt opus, hiſtricũ oleũ eſt. vt qđ ambas ĩ ſe virtutes habeat. et amarã: et quæ aſtringat. In penuria vero apſinthij inter initia vel melinũ vel maſtichinũ vel lẽtiſcinũ ſatiſfecerit. Qđ ſi exigua febris ſit: etiã vnguentũ qđ ex nardo cõponiť. Eſto autẽ optimũ id quoq;. neq; eñ parũ intereſt, inter id, et qđ vitioſum eſt. cũ id qđ Neapoli ĩ Italia cõficiunt, noĩe tantũ nardinũ vnguẽtũ ſit. ſi cũ eo qđ in aſia ſit cõferať. Id antea Laodiceæ tantũ cõponebatur. nũc etiã in multis ſit oppidis. Quod ſi inclinatio febris in qua iſta moliris, nõ plane ſit facilis: abſtinebis a nardino. Vteris autẽ hoc tẽpore rectius melino. aut ſi id non eſt, lentiſcino. ab hoc vero maſtichino. Omnibus nãq; his nardinũ vnguentũ valentius excalfacit. Quare ſi reliquoꝝ copia nõ eſt: roſaceũ illi admiſcebis. ſane myrtini aſtrictio idonea non eſt. cum craſſiorum ſit partium, q̃ vt alte deſcendere poſſit. Atq; hæc quidem exempli gratia protulimus. nam magnã eorum copiam deligere: ex medicamentorum libris licet. Ad eundem vero modum & cataplaſma compoſitam vim habeat. ex ea quæ tenuium ſit partium ac relaxet, tum vero ex amara, et aſtringẽte. Superet autem in ijs, vbi ſcilicet tum reprimere, tum robur addere,

CAP. XVI

Vẽtriculus et iecur quo ꝑfundenť.

Duplex vis apſinthij.

Ponticũ apſinthiũ, qđ

Amarã qualitatẽ, aſtringenti viam facere.

Hiſtricum oleum.

Si apſinthium nõ eſt.

Nardinum vnguentũ.

Myrtinum aptũ nõ eẽ, et cur.

Cataplaſma quale eẽ debeat.

ſtudem⁹:qđ aſtringat.vbi tenuare ac detergere:amarũ. Vbi euocare: quæ ex relaxãtib⁹ tenuiũ maxime ſint partiũ. Siquidẽ quæ craſſæ ſubſtãtiæ ſunt:ea pus mouẽtib⁹ ſunt accõmoda. Cũ autẽ definitũ in opere de medicamẽtis ſit:et quæ vel ſolã optineãt aſtringendi vim, vel amaritudinẽ, et quæ ambas poſſideãt qualitates:maxime deligẽda ſunt, q̃ ambas habẽt.vbi ea nõ adſunt: ipſe amara ijs quæ aſtringant, miſcebis. Ita nimirũ vti nos in iocinoris phlegmone, ex copijs pſentibus cõponere cataplaſma vidiſti. Erat eñ is qui ægrotabat medicus. quẽ iam lucernis accẽſis inuiſim⁹.quo tẽpore ab ijs qui talia vẽditãt, nihil emi potuit. Ergo cũ inclinatã notabiliter febrẽ inueniſſem: vtendũ occaſione q̃ primũ cenſui.eo certe magis, qđ ſuſpectã horã quæ gallicinio futura erat, alterius acceſſiõis initiũ allaturã verebamur. Incoxi ergo in oleo quidẽ apſinthiũ.in aqua vero cotoneũ. Dũ autẽ hæc coquebantur myrabolanũ, (quod græci myrabolanu pieſma vocant) et ireos radicẽ, quæ intus iuenerã:cõtudi cribrauiq̃. Dein olei et aquæ quæ parauerã portionẽ in lebetẽ imiſi. ac vbi modice coxerã: myrabolanũ et irim vna cũ exigua cera inieci. Coquimus autẽ cotoneũ nõ in aqua modo:verũ etiã pſæpe in auſtero vino. Ac oĩbus eiuſmodi cataplaſmatis, de ipſa quoq̃ cotonei carne interdũ admiſcem⁹. Quippe vbi et qđ confluit copioſum eſt, et particula ipſa infirmior:aſtringentẽ vim (ſicut ſcis) inaugemus. Vbi vero tum corpus totũ purũ eſt:nec mẽbrũ ipſum imbecillũ, nec vltra quid cõfluit:ibi in ijs quæ miſcent materijs minimũ quidẽ ſit qđ aſtringat. copioſius vero non ſolũ qđ relaxet:ſed etiã & qđ amarũ eſt:et qđ acre. Quod ſi exigua febris ſit: ac phlegmone nõ adeo calens, tum æger ipſe inediã tolerare valeat: hoc caſu digeſtoriã quidẽ curandi ſpeciẽ intendes. aſtringẽtẽ autẽ remittes. Neq̃ eñ amplius ipſi ſaltẽ phlegmone, cõducere poſſunt quæ aſtringunt. vbi nec affluit quicq̃, & craſſus humor affecto loco tenaciter eſt infixus. ſed (ſicut prædictũ eſt) trahẽdæ parũ curationis, ac q̃ aſtringãt miſcẽdi, cõſiliũ pbam⁹.quo robur mẽbrorum tueamur. Vnde nec colo laborãte, nec reliquorum inteſtinorũ quouis, nec muſculis qui in pcordijs habẽtur, aut ipſo pitoneo, miſcẽda aſtringentia ſunt. Sed nec cũ veſica male habet, vterus ve. modo (vt dictum eſt), nihil vltra ad locũ fluat. nec ſanguinis redũdãtia, nec excremẽtorũ copia in toto ſint corpore. Porro renes et pectus ĩ media prædictorũ cõditiõe ſũt. quãtũ ſcilicet a vẽtriculi iocinoriſq̃ ſollicitudine abſunt: tãtũ reliquorũ ſupgreſſa. Siquidẽ in vẽtriculo ac iocinore, reſolui robur eſt pniocioſiſſimũ. In illis minime eſt piculoſũ. In his vero eſt qdẽ piculoſũ, nõ tñ pinde vt ĩ illis. niſi ſi pus educere ex pectore, aut pulmone aliqñ ſit op⁹. De liene pnũciare abſolute nõ ẽ. nec niſi pri⁹ definita tũ cor

Si amara ſimul et aſtringentia non ſint.

Medicus q ex iocioris phlegmõe laborabat.

Myrabolanum.

Vbi aſtringentiũ relaxantium ve aut acrium plus imiſcẽdum.

Quib⁹ partib⁹ aſtringẽtia miſcẽda nõ ſunt.

De renib⁹ et pectore.

De liene qñ aſtringẽd⁹.

Que crassarum sunt partium pus movent.

Quando adstringentia sunt augenda

quidem

Quando digerentia debeant superare adstringentia

quando pus educendus est ex pulmone et pectore tunc soli digerentia conveniunt

poris totius natura: tũ vero affectu qui curationis tẽpore occupauit. Nã si vel æger ex ijs sit, q atræ bilis excrementũ naturaliter cõgerat, vel etiã eo tẽpore succus is in eo abundet: necesse est in liene curãdo, astringẽtia reliquis admisceas. quo visceris robur custodias. Ita em̃ et excremẽta ad se trahet: et cũ corpus expurgarit, ipse rursus in ventriculũ excernet. veluti in naturalib⁹ cõmẽtarijs de ijs est ꝓditũ. Sin nullũ oĩno sit atræ bilis excrementũ: aut oĩno adstringẽdũ nõ est, aut parcissime. Obseruãdũ vero diligẽter est, nõ in liene modo: verũ etiã in oĩbus partibus in quib⁹ humor putrescit, qđ sympt⍵ma maxime sit vehemens. quod secũdo loco aut tertio. quo videlicet affectu ex ipsis plane inueto: idoneã ei curã adhibeas. Alias nãq; in mẽbro affecto calor superat. Alias tumor qui vel ꝓpter abundantiã humoris, vel ꝓpter crassitudinẽ sit durus. Si igitur calor præponderat: id agẽdũ, vt sensim per ea quæ tepentẽ calorẽ optinẽt, digerat̃. quod genus est tum lini semẽ: tum chamemelũ. Quibus adijci vel ordei vel tabarũ farina debet. quippe quoꝝ ventru excalfacit. Sæpe autem (vti nõ ignoras) quod medici artomeli vocant ꝓ cataplasmate eiusmodi phlegmones præparam⁹. atq; aquæ aliquid miscem⁹. Ad lienem vero etiã aceti aliquãdo aliquid. Si vero laborãtis phlegmone partis calor, nõ multũ a natura excesserit: sed magnitudo ei⁹ notabilis fuerit: digerere haud timide sine aqua debebis. etiã fenigræci aliquid supradictis imiscens. Si veluti scirrosa duricie phlegmone sit, ꝓpter humoris quẽ cõtinet, vel crassitudinẽ vel lentorẽ: tũ aceti aliquid, tum amara medicamenta simul imiscenda curabis. potissimũ in liene. Etenim viscus hoc ꝓpterea qđ ab iocinore crassum humorem trahit, eiusmodi humoris occasione plerũq; laborat. Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite & apsinthio et cappari fiunt: illi sunt idonea. Hæc igitur cũ medicorum vulgus ignoret: oẽs oleo ꝓfundunt et cataplasmatis relaxantibus curant, Priusq̃ corpus vacuetur, Omniũq; maxime diuites. Quibus nõ solũ in talib⁹ obsequuntur: sed etiã eos lauari in balneo pmittũt. Ego vero nec coꝝ qui ex putrescente humore febricitẽt, lauẽ queq̃. nec relaxantib⁹ cataplasmatis priusq̃ supuacua purgarim, vtar. His vacuatis, nõ solũ audacter lauem: sed etiã cataplasmatis vtar. In alijs quidẽ mẽbris, ijs quæ relaxent. In iocinere vero ac ventriculo, additis etiã quæ astringant. Parcius vero ad pectus q̃ ad ea, est astringentib⁹ vtendum. Quando talia humores qui phlegmonẽ excitant, in pulmones et cor nonnunq̃ reprimunt. Ac cibis potius horum firmitudini est consulendum. Neq; enim sicut in iocinore & ventriculo, ita hic quoq; tenuissimo victu est vtendum. In illis nanq; alimentum concoquitur: metusq; est ne ipsis phlegmone laborantibus: nec nutrimentum rite

In quacũq; pte humor putrescat, quæ obseruanda.

Artomeli.

Si calor laborãtis partis multus non sit. sed magnitudo notabiliter aucta.

Si scirrosa phlegmõe sit.

Quãdo galen⁹ et lauet et relaxãtib⁹ cataplasmatis vtat̃.

In qb⁹ pticulis astringẽtia cataplasmatis imisceat.

CAP. XVII

concoquatur, et phlegmone augeantur. In pectus vero tantũ alimẽti iam concocti peruenit: quantũ vni ipsi particulæ nutriẽdæ satisfaciat. Ac longe quidẽ magis in pulmonis phlegmone abstinendũ ab astringentibus est. Quando in eo ipsis quoq; relaxantibus, admiscendũ aliquid acrium quodãmodo & euidenter calfacientium est. Quippe foras trahere potius q̃ reprimere in eo debemus. Itaq; etiam cucurbita vtiliter ijs qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur. Si vero abundantia succorum (quam vocant pletorã) in his sit: non magis ex pulmone in pectus aliquid excremẽti transferet, q̃ ex toto corpore attrahet in vtrũq;. Eadem ratione nec in cerebri et eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur. Verum vbi nec influit adhuc quicq̃: et totũ corpus prius est vacuatũ. At reprimẽtib⁹ in his quoq; inter initia vtendum. Sed cum ossib⁹ cranei mediũ occupãtibus, in altũ descendere reprimentiũ vim cupimus: eorũ quæ præire ac deducere ea possunt, aliquid reprimẽtibus admiscebimus. Ea sunt, quorũ substantia ex tenuib⁹ partib⁹ cõstat. Sane acetum nõ modo tenuiũ partium est: sed etiã nõ mediocrẽ reprimendi vim optinet. Quo pfecto rationabilius in principijs affectuũ ipso vtunt. rosaceo admiscentes. Procedente vero tẽpore, etiã spõdylij et serpilli, quib⁹ iã nõ modo partiũ tenuitas: sed etiã calor inest, aliquid admiscent. Quo scilicet tẽpore, trãsire ad ea quæ cõcoquant ac digerãt cõuenit. Atq; hæc vtraq; valentiora, q̃ postulet ipsa pars affecta deligere. ceu viribus eoꝝ per ea quæ inter sunt ossa remittendis. Sane ad eũ modũ et castoreo vtimur. cum tamẽ eo in alijs phlegmonis minime vtamur. quãuis etiã in summa inclinatione sint. est em̃ calidius id q̃ vt phlegmonis sit idoneũ. At vero locis circa cerebrũ phlegmonis ipsis iã inclinãtib⁹, est vtilissimũ. Quoniã nõ cõtinuo his, sed ossib⁹ interuenientib⁹ occurrat. Inest autẽ eiusmodi pharmaco, et partiũ tenuitas. Quod ipsum ijs quoq; p clusum obicẽ transmitti vim oportet, est accõmodũ. Illud te pfecto nõ fugit, nos singularũ particularũ meatus, qui ijs ad superuacuorũ emissionẽ sunt pprij, fluxiles reddere. Intestino ventriculo et mesenterio et concauis iocinoris, intestinũ rectũ. Renib⁹, vesicæ, iocinoris gibbis, venæ cauæ, et arteriæ magnæ, et oĩbus quæ in lũbis habentur, eũ qui vrinis est delegatus. Pulmonibus & pectori, ipsam asperam arteriã & fauces. Cerebro et eius inuolucris, eũ qui per palatũ et nares discendit. Pariter fluxibilitas ijs quæ p sedẽ excerni habent, mulsa & cibis ijs qui ventrem liquant. et pharmacis quæ modice proritare possunt. Quæ em̃ acriora sunt, vitare oportet. quoniam phlegmonas exacerbent. Ad ventriculũ vero iecur et lienẽ, si quando phlegmone sint vexata: nec mulsa ipsa est vtilis. qm̃ illico in bilem

Quando in pulmonis phlegmõe cucurbita vtendum.

In phlegmone membranaꝝ cerebri qñ cucurbitulis vtendũ.

Vt reprimẽtiũ vis alte descẽdat.

Vbi castoreo ad phlegmonas vtamur.

Galenũ singularũ pticulaꝝ ppos meatus fluxiles reddere solere.

Qui singulis ptib⁹ respõdeant.

Queadmodũ singulis meatib⁹ fluxibilitas cõparetur.

transeat.ac viscerū phlegmonas augeat. At excrementa quæ cū vrinis feruntur, per ea quæ vrinas mouent(diuretica græci vocant) ꝓmouebis. Nō secus quæ in pectore et pulmone cōtinentur, tussi ꝑ ea scilicet quæ hāc moueant, vacuabis. Porro in opere de medicamētis cuiusq; materiā didicisti. Non eorꝫ modo quæ iā cōprehēsa sunt: sed etiā quæ cerebri mēbranarūq; eius supflua ꝑ nares emittunt. Etenī horū quoq; omniū vberē materiæ suppellectilē in illis cōmētarijs habes. Quare abunde sunt ad rē præsentē, quæ hactenus de phlegmone laborantiū partium differētia disputauimus. Dicturus eñ plura de ijs sum, in ea methodo quæ oīm tumorꝫ, qui præter naturā sunt curationē comprehendet. Neq; eñ in præsentia dedita opera et studio, hunc sermonem sum ingressus. Sed præter pensum in eū, sequela quadā rerū inuitāte, diuerti. Siquidē propositū nobis in hoc libro nō fuit, vt te partis cuiusq; phlegmone obsessæ curationē docerē. Imo vt noxam eorꝫ ostenderem, quib⁹ cataplasmata in febrib⁹, nō vacuato prius toto corpore imponuntur. Potissimū vbi intra corpus aliquid phlegmone infestatur. Quippe si ambiens ita calet, vt materias valēter liquet: maior noxa eiusmodi cataplasmatis succedit: q̄ lotioni in balneo. Quāq̄ autumant qui quotidie præcordia perfundūt, & cataplasmatis inducūt, non modo nullā ex ijs noxā: sed etiā magnā vtilitatē ægris cōparari. Cōtra ex lauādo, nō modo nullā vtilitatē: sed etiā maximū icōmodū. Scilicet ignorātes, sicuti reliquorꝫ oīm quæ circa ægrū administrant: ita et balnearū naturā. Ego vero de vniuersa earū vi, in superiorib⁹ disputaui plenissime. Nunc tantū dixisse est satis. Quibusdā prorsus nihil nociturū balneū. Quibusdā minus q̄ cataplasmata. Quod eñ in ꝑcordijs relaxātia q̄ isti vocant ꝑsidia faciunt, id balneū in toto efficit corpore. Eoq; cū in remissiōe febris adhibet, corpore iā mediocriter transpirāte: nō exiguū affert cōmodū. oīa ex eo tū fuliginosa excremēta: tū fumida educens. Et si quidē nullius visceris imbecillitas subsit: ꝓficiet ægrotanti. si tamē horror inter exhibēdū nō incidit. Trib⁹ eñ his in balneo, qđ in quacūq; febri adhibebis, intētus sis oportet. Vni qđ citra horrorē sit administratū. Secundo qđ nullū primæ notæ viscus sit imbecillū. Tertio qđ multitudo crudi humoris i primis venis nō cōtineat. Horror nāq; (vt prius dictū est) nō solū itēdere iā ꝑsentē febrē potest: sed etiā cū nō fuit, eā interi excitare. Partes vero ibecillæ liquatos iā humores magis recipiūt: q̄ anteq̄ liquarent. Crudorū vero copia, i totū corpus digerit. Horū si nihil obstet: ex balneis duo hæc ægro cōpedia accedāt. et qđ redūdātiæ humorꝫ aliqd vacuabitur. et quod multum febrilis caloris transpirabit. Quod si præterq̄ quod nulla princeps pars imbecilla sit: etiā inferioris notæ partium

In balneo ꝑ febres adhibēdo tribus esse attendendū.

Commoda balnei vbi aliud nihil obstat.

Si iferioris notę partiū aliquæ sint inualidæ.

aliqua sit in ualida, veluti podagricis pedes, et ijs qui articulari vitio laborāt (ἀρθριτικοὺς græci vocant) vniuersi corporis articuli, maxima salutis pars ægro ex balneo cōparabitur. Ipsis infirmis partib⁹, quæ superuacua sunt excipientib⁹. Assolent em̄ nō nūq̄ et citra balneū superuacanea in partes infirmas confluere. A balneo vero magis. vtpote tum succis ipsis per id liquatis, tū vijs ꝑ quas meent patefactis. Ambo em̄ hæc ex moderato calore ꝓueniant necesse est. tū vt humores liquentur: tum viæ dilatentur. Proinde fit, vt cū iecur, vētriculus, pulmones, pectus, vel principū id genus partiū aliquod imbecillum sit: maxime lædātur quicūq̄ se lauerint. si illis superuacua in corpore sint. Idemq̄ ipsi cataplasmate vsi, duplex incōmodum sentiāt. Atq̄ id nullo redemptū cōmodo. Quippe balneū tum corpus totum vacuat. tum quod fumidū est ac fuliginosum digerit. Relaxantia cataplasmata ac similis facultatis perfusiones vt nihil boni afferunt: sic superuacuum omne ad imbecillius, quodcunq̄ id circa mediū corpus sit contrahunt. siue iecur id siue vētriculus, siue septū transuersum, siue mesenterion, siue ieiunū, siue colon, renes ve sit. Quod si diligentiā ostētare valētes etiā pectus vna excalfaciant: vel in ipsum, vel etiā in cor, vel in pulmonē sup̄flua rapient. Voco imbecillā partē vel quæ natura est intēperatior (Alij nāq̄ alia sic se habet) vel quæ ex præcedente aliquo morbo intēperiē cōtraxit, vel quæ in p̄senti tēpore in hanc sit ꝑducta. Non em̄ partiū oīm quæ aut phlegmone laborant, aut putrescentes humores, aut obstructiones cōtinēt, virtus statim infirma est. prōptius tamē in his quoq̄ superuacuū qualecūq̄ id sit, in ægrā partem propter calorem quem affectus excitat, fertur. Quippe particula quam obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit: febris ipsius veluti focus est. Ergo cum huic propter calorem sua sponte trahenti, alia quæpiam occasio extrinsecus, ex ijs quæ potestate excalfaciant, accessit: necesse est affectum intēdi. At vero si quis vti prædictum est, toto corpore prius vacuato relaxantibus curet, vbi scilicet maxima febris non adest: vtiq̄ prodesse aliquando potest. Tum vero ceu dictum etiam est, lauare citra noxam licet. Cauendum tamen a frigido solio his est. Quando et crudi et putrescentes succi, minus apti ad exhalandum redduntur. si quis in eo moretur. Sane officit his etiam si aqua admodum sit frigida. Quando sic affectorum tum corpus totum, tum vel maxime afflicta particula, difflari euaporariq̄ postulat. Quo fit, vt vel perfundere illos aqua idonea soleam⁹: vel si moderate quæ in natatione est frigeat, ingredi permissos, celeriter exire iubere. In progressu tamen morbi, quo tempore et absumpta iam superuacua sunt: & tum cruda tum putrescentia concocta: & cataplasma-

Supuacua in partes imbecillas solere cōfluere.

Ex moderato calore ꝓuenire duo.

Imbecilla pars quenā sit intelligēda.

Partē phlegmone aut putredine affectā, sup̄flua ꝑpter calorē attrahere.

Cauēdum his frigidū soliū et cur

Quãdo balneis & cataplasmatis relaxantib⁹ vtendum.

tis relaxantibus, et balneis intrepide vtare. Porro aptissimũ in febribus quæ intermittunt, et repetũt, tẽpus est: cũ vti dictũ est exhalare iã cœperit febrilis calor. Statim eñ corpus ad nutrimẽtũ ꝑparãt. Huius quoq; oportuno tẽpore ex duplici cõiectato respectu. Nempe summo præcedẽtis accessionis vigore, et futuræ principio. Ad hæc nãq; spectantes, operã dabimus vt q̃ longissime ab vtroq; nutriamus. Ergo si spatiũ quod inter summũ prioris accessionis vigorẽ, et sequẽtis principiũ interuenit, satis sit amplũ: facile est idoneũ tẽpus inuenire. Sin exiguũ id fuerit: alterũ facias necesse est, vt aut ægrũ admodũ adhuc calentẽ nutrias: aut sequẽtis accessionis inuasione iã iã affutura. Quo magis præsagi medici eiusmodi febris indiget. qui primis statim diebus quãto spatio duratura febris sit, conijciet. Quippe si cõtinens fuerit: cõstat breui finiendã. Si itaq; vltra septimũ ꝑgressura nõ videbit, prorsus cõtinendus a cibo æger est: vtiq; si virtutẽ nõ defecturã cõijcimus. Sin ad nonũ, aut vndecimũ, aut quartũ decimũ vsq; progressura videt: aut etiã in septimo finiẽda: cæterũ æger vires infirmiores habere, quã vt in tantũ tẽpus sufficiat: necessum erit nutrire. Ac deligere, sicut in re ancipiti cõuenit, qđ minus sit noxiũ, distinguẽdo id discernendoq; ab eo qđ magis sit nociturũ. Idq; tum ex loco afflicto vna cũ affectu: tũ accessionis et principij et summi etiã vigoris cõsuetudine. Siquidẽ vbi vel iecur vel ventriculũ phlegmone prehendit: ꝑniciosissimũ est ante accessionẽ cibare. Vbi hæc abest: quib⁹ infirma est virtus, vtilissimũ. Assolent eñ ijs qui ita se habent, iocinore quidẽ afflicto: alui deiectiones, vna cũ accessionib⁹ inuadere. Ore autẽ vẽtriculi vexato: syncope. In alijs vero aĩalis instrumẽtis, qđ iã dictis portione respõdeat: tum ex situs eoꝝ ratione, tũ dignitatis æstimabis. Agetur q; de ipsis postmodũ. At sũmi vigoris et accessionis ꝑncipij morẽ sic cõsyderes censeo. In sũmo vigore notabis, an citra magnitudinem febrilis caloris siccus sit et squalens: an citra siccitatẽ, vrens. Priorem nãq; humectante victu madefacere q̃ primũ oportet. In secũdo dũ plurimũ caloris se remittat, manere. In principij vero accessionis more æstimabis, an corporis extrema perfrigeret. et magnam sanguinis reuocationẽ ad interiora corporis faciat. an omnino corpus non ꝑmat. Quippe secundũ hoc ceu facile contẽnes. In priore distinguas oportet. Nam si absq; visceris phlegmone, aut succorum redundantia, motus ad interiora in accessionibus pollet: nihil offendes paulo ante cibans. Sin vel phlegmone vel redundantia subsit: cauenda est ante accessionem cibatio. ceu res maxime noxia.

Qñ oportune in febribus cibet.

Magis noxiũ a min⁹ noxio, vnde discernatur.

Si phlegmonẽ i ventriculo aut iociore hñtes, ante accessionẽ cibent, quid accidat.

In sũmi vigoris more q̃ notãda.

In ꝑncipij more quæ notanda.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER DVODECIMVS.

NOn sunt sicut non nulli autumãt, hæ quæ cũ symptωmatis cõsistũt febres, aut febriũ genus vllũ aut species differentia ve. Sed veluti tum alius morbus alij morbo, tum symptωma symptωmati vno tempore, eodem in corpore copulatur: sic et cum febre incidunt quædam grauiora symptωmata, quibus prospici maiore medentis sollicitudine debet. Nam de leuioribus quæ febrium generatiõi necessario succedũt, adeo omnino non meminerunt: vt etiam ceu prorsus non sint, innominata ea reliquerint. At quæ vel rarenter febricitantibus incidunt, vel cõmunem magnitudinem excedunt, seorsum ab alijs tradenda cẽsent. Sunt porro eorum primæ differentiæ tres. Aut eñ in actionum offensa consistunt: aut in retentorum vacuatorum ve immodico excessu, aut corporum ipsorum affectu. Quartum eñ genus numerandum inter symptomata non est. Etiam si inter symptωmata q̃ maxime non pauci id posuere. sicut erysipelata, opthalmias. vlcera, parotidas. reliquaq; id genus. Ex prædictis vero tribus, actionũ quidem offensæ si contristant: sollicitudinem medici ad se conuertunt. affectũq; deserere cogunt. Idem faciunt, et eorum quæ retinentur vel expelluntur excessus. At genus quod in affectibus consistit, alterius quidẽ quem curare oportet, affectus est signum. Ipsum tamen nullam seorsum curationem exigit. vtpote cum affectu vnde nascitur, vna cessans. vt enim in summa dicam nullum symptωma, qua symptωma est, nec curationis rationem indicat: nec primũ immutat. Mõstratum eñ est ex morbis ipsis curationis indicationem præstari. veluti ex causis ipsis prouidentiæ. Dictum præterea est, et quomodo prouisio ipsa cum medẽdo simul sit mixta. Ex accidenti tamen symptωmata quoq; curandi rationem mutant. causæ scilicet locum eo tempore habentia. Eorum omnium cum veluti causæ curationem immutant, vnũ caput est. Dico id vnum læsionem. Siue ea ipsius virtutis sit, siue affectionis. Quando si nihil his officiant: curationem non interpellant. Lædunt autem vires, vigiliæ. dolor. & imodica vacuatio. Affectui vero, eadẽ nõ vtiq; semper, cæterum magna ex parte nocent. ac potissimum cum fuerint.

Tres eẽ primas symptωmatũ diferẽtias.

Quæ symptωmata curam medici ad se trahũt & quæ nõ.

Qñ symptomata curationẽ interpellent.

Quæ vires lædant.

immodica. Ob hæc igitur sola, curãdi ratiõe quam ab initio institueramus ad præsens mutata: symptωma sũmouere primũ cogimur. Ergo si labant vires, non tamen vehementer sunt iam resolutæ, sed adhuc resistunt: ad symptoma tantũ sumus attenti. atq; id q̃ primũ sũmouere maturamus. Sin iam resolutæ vehementer vires sunt: non modo symptoma sedare, sed etiam illas firmare properamus. Quod si vno remedio, tũ symptoma leniri: tum morbus curari queat: id vtiq; non fuerit symptoma respicere, aut symptomatis causa remedia sumere. sed omnis eiusmodi auxiliorum species, plane morbi curatio est. Neq; em̃ cum lateris dolorem in pleuritide, misso sanguine, vel corpore purgato, sanamus: nec cum abscessum distentum & cum dolore pulsans diuidimus, ac pus emitimus eiusmodi curatio symptomatis est. sed cum in dysentericorum deiectionibus, vbi vehementer rodũt: vel tragi succũ, vel hircinum seuũ, vel rosaceũ ceratũ per inferius indimus. quibus vtiq; præsidijs, ipsa exulceratio intestinorum non sanatur. maxime si putrescens aliquid habeant. sed vires interim conquiescunt. Atq; id est contra symptoma instare. morbo ad id tempus neglecto. Quippe vbi virium roboris fiducia est: adeo nunq̃ contra symptoma pugnamus: vt contra prorsus, per ea non nũq̃ præsidia q̃ dolorem afferunt, morbos ipsos curemus. veluti profecto dysenteriæ ipsi, mordentibus maxime medicamentis tum potissimum medemur: cum vtiq; sit grauissima. Quippe medicus quidam quinquagenarius cum iam septem noctibus ægrotasset, nec viribus admodũ valẽtibus esset: vbi dolor illi capitis vehemens in dextro potissimũ tempore est obortus, non expectans dum amicorum quispiam ad se veniret: sibiipsi nocte venam incidit. Itaq; dolor illi protinus conquieuit. Cæterum longo tempore, tum decolor, tum viribus imbecillis, tum exilis mansit. aliq; corpus eius desijt. atrophian græci vocant. sic vt vix pristinum habitum reciperet. Est porro hic quoq; duplex medicorum contra dolorem instantium ratio. Altera qua delicijs cubãtiũ subscribunt: altera ex artis ratione. Quippe si licet ægrum doloribꝰ obnitentem, valentibus remedijs vno die persanari: qui tota neglecta curatione, dolori tantum est intentus: non id ex artis ratione. sed in ægrotantis gratiam facit. At si ex dolore vires resoluuntur, atq; ex eo periculũ impendet: & mitigari dolor, & roborari vires debebũt: quo et morbo resistere & curationis spatio sufficere valeant. Equidẽ noui quosdam tum medicos: tum ægros, qui dum animosi videri volebant: ob id ipsum perierunt: quod fortiter ac viriliter contra dolorem semper sunt renixi. nec quod eũ leniret quicq̃ cœperunt. Sed in asperis & vt ipsi interpretabantur, affectum destruẽtibus auxilijs p-

Si labãt vires non tñ sũt vehemẽter resolutę

Si virtus iã resoluta.

Qñ contra symptωma instat, et qñ cõtra morbum.

Quiquagenariꝰ medicus qui sibi venã icidit

Medicos cõtra dolorẽ dupliciter instare.

De Syncope, et eius causis, quot[q] sint.

Anodynis qn et quo[modo] sit utendum et quibus dandis.

seuerarunt. Quos sane spatio curatos esse satius fuisset: q̃ breui viriliter mori. Quidam autem, vt sibi est visus generose dysentericos vehementissimo medicamento curans: multos vno sanauit die. quosdã vero iugulauit. Erat nanq; eius medicandi ratio eiusmodi. Cepas id genus quod græci carton vocant, vno die comedendas cum pane dabat. tum paululum bibendum. postridie mane, muriã acerrimam per inferiora infudit. secundum hanc, etiam pharmacum valentissimum. His igitur tolerandis quicũq; sufficere potuerunt: prorsus sunt sanati. Aliqui vero conuulsione, aut animæ ex dolore defectu, vna cũ madore cutis oborto interiere. Esto igitur terminus quem non trãsibit, is qui ex arte generose contra morbum pugnat: vt tuto medicet. Ei vero qui dolorem mitigat, ipsarum virium custodia. vbi vltra pergitur: crudelis hominis officium facit qui vna cũ morbo, vitã quoq; homini aufert. Qui vero cubantis delicijs subscribit, eiusq; voluptatem prometa gerendorũ habet: adulatoris. Cõmittunt medici eiusmodi excessus, cum in alijs quoq; remediorum generibus nõ paucis: tũ vel maxime in ijs vocatis anodynis, quæ ex papaueris succo, vel alterci semine, vel mãdragoræ radice, vel styrace, vl' tali quopiã fiunt. Nam et qui ægris gratificantur, in eorum medicamentorũ vsu modũ excedunt: & qui intempestiue immodiceq; sunt animosi, dum prorsus horum vsum refugiunt: doloribus ægros iugulant. Ergo veluti in omni totius vitæ tum habitudine, tum actione: ita hic quoq; consiliũ illud sapientis, qui (ne quid nimis) dixit, complectemur. habentes pro fine quo tendamus, cubantis vtilitatem. Quippe si fas est, ijs remedijs quæ morbum sanent, quod optamus efficere: abstinẽdum ab ijs somniferis medicamentis est, quæ vocãt anodyna. Sin ex vigilijs & viribus resoluendis, ad mortis discrimen æger tendat: tum profecto tempestiue eiusmodi medicamentis vtare. scilicet nõ ignarus, corporis habitum non nihil ex his lædendum. Læsionem tamen quã mortem, potius optandam. Nam si hæc admodum magna non sit: saltem spatio eam sarcire licebit. Sin ita est immodica, vt nec prolixo spatio persanari queat: at certe hanc ipsam eligẽdam potius remur: quã vt homo pereat. Hac nimirũ persuasione, ipse quoq;, tametsi omniũ maxime ab vsu grauiter sopientium abhorrens: aliquando tamen ea et colicis exhibeo: & ijs qui vel oculorum, vel aurium, vel aliarum partium vehementissimo dolore cruciantur. Interim vero et cũ æger ex tenui destillatione, vigilijs, & vehementi tussi vrgetur: pauxillulũ eiusmodi medicamenti offero. Facile noxam ei⁹, si quis semel est vsus: spatio emendatum iri ratus. Porro dissident inter se, ipsa medicamẽta. Quippe quæ plurimũ torporem inducentium in se habent: ea ad

Dysentericorũ curatio violẽta.

Ei⁹ q ex arte contra morbũ generose instat, terminus.

Ei⁹ q dolorẽ mitigat, termin⁹ nõ ptereũdus.

In soporiferis anodynis dupliciter errare medicos.

Ne qd nimis.

Quib⁹ galenus somnifera anodyna exhibuit.

Soporiferorũ discrimẽ quoddã

Opiata quibus exhibeat Gal. et q[uo]m[odo]

Anodyna et opiata exhibenda si ex Vigilijs et virib[us] resoluendis ad mortis discrimen æger tendat.

præsens magis sunt efficacia. Cæterum valentem, & remedijs rebellem, in corpore frigiditatem relinquũt. Quæ horum in se habent minus, calfacientium vero quæ admixta sunt plurimum: ea quanto sunt ad præsens minus efficacia: tanto in futurum minus sunt noxia. Omnia tamen id genus magis sunt salubria, si post annũ a compositione sumantur. veluti quod ad philonẽ referunt auctorem. quod ad dolores, ex sensus torpore sedãdos, nullo minus est celebre. Sunt sane & alia medicamenta non pauca, ex seminibus et pastinaca pisce confecta. græce diaspermaton et Trygonos vocantur, quæ sicut ad torporẽ in præsens inducendum mitiora: ita in futurum sunt tutiora. atq; hæc quoq; omnia, vtilius annotina sumuntur. Philonis vero medicamẽ, etiam si duorum triũve aut quatuor annorum sit: multo sane est meli⁹. sed nec inutile tñ sequẽtib⁹ ãnis ad decimũ vsq;. qđ ẽm vltra iueterauit, tãto qdẽ est min⁹ noxiũ: quãto est vetusti⁹. cæterũ lãguidis est virib⁹. Eoq; parũ nauiter, cui⁹ gratia paratũ est, perficit. Ergo sicuti cauendus est quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum vsus: ita si necessitas vrget: nec admodum noua sunt offerẽda: quod frigida quæ in his sunt pualentes vires adhuc habeãt, nec ita antiqua: vt spem nostram frustrentur. sed vti comprehensum est, tãdiu dimittenda sunt: quoad violentia refrigerantium, ab eorum quæ calefaciunt vi mitiget.

Soporifera oia, annotina vtiliora esse. Philoniõ. Diaspmatõ et trigonos Philonion q̃ diu sit vtile.

Et talium quidem medicamentorum vsus, eorum qui aduersus symptoma pugnãt, est proprius. potissimũ vbi ex frigida causa dolor est excitatus. obsunt ẽm talia plurimũ ipsi affectui, ac curationi contumacem eũ reddũt. At sanguinis missio quæ scilicet vires nõ deijcit, symptoma spectantis medici opus non est. sed eius qui totum affectũ adimere studet. Ad eundem modum & balneum. & purgatio. & fomenta calida, & vini potio. Quorum omnium Hippocrates in aphorismis, vbi de oculis dolentibus loquitur, his verbis meminit. Oculorum " dolores meri potio, lauatio, fomentum calidum, vel purgatio soluit. " Hæc nãq; omnia dum affectus sanant: vna etiam cum ipsis dolores sedant. Eodem modo nutrimentum (vt in superioribus est dictũ) vbi in sicco & squalente corpore, stomacho laborante exhibetur: dum affectum ipsum sanat: etiam syncope periclitari phibet. At nõ ea quæ ex redũdantia frigidorum incidit, siue resolutio, siue stomachi syncope est, alimentum ceu medicamen desyderat. Quãq; etiam in eiusmodi affectibus, non solum nutrimentum: sed etiam vini aliquid, non raro ægrotanti dare cogimur. non vtiq; quo affectum curemus: sed quo periculum in præsens depellamus. Quippe vacuatio, potius q̃ adiectio, est hoc genere laborantium curatio. Licetq; quotidie videre, sic ægrotantium plurimos, medicorum ignorantia perditos. De quib⁹

Soporiferorũ vsũ, eorum eẽq aduersus symptoma pugnãt Quæ sił & affectum sanẽt, & dolorẽ sedant. Hippo. Nutrimentũ aliqñ & affectũ sanare & syncopen phibere.

agere nunc mihi tempestiuũ videtur. Ergo febricitare incipiunt non nulli, vbi magnã crudorũ succorũ copiam, vna cum oris ventris, qđ stomachum vocant, offensione, vel ex cruditatibus, vł alia quapiam occasione congesserunt. His & præcordia inflata, & totũ corpus am pliore mole, quã pro naturæ modo cernitur. tum color his ad albi= dius, q̃ pro naturali habitu, & intercute aqua laborantium magis si= mile, est mutatus. Nõnullis etiam ad nigrius. aut liuidius. quos qui= dem medici plumbei palloris appellant. omnibus pulsus arteriæ mi= nores sunt, q̃ pro caloris ratiõe. Præterea obscuri omninoq; inæqua les. sæpe ea inæqualitate, quam systematicen græci vocant. semper ve ro ea quæ in vno est ictu. Nulli talium sanguis mitti, sine maximo dis= pendio solet. cum tamen vacuationem desyderent. verum nec sangui nis missionem: nec purgationem sustinent. vtpote quos sine his, syn= cope subito adoritur. Quænã igitur est ratio talibus medendi: q cum vacuari postulent: vacuãtia præsidia non ferunt? Sane nullam aliam his idoneam vacuationem inueni, præter eam quæ ex frictione paraẽ. Incipere vero in principio statim morbi oportet. ac primum a cruri bus, superne deorsum, idq; linteis non admodum mollibus, sed asp= dinis mediocre quid habentibus. Debet eñ radi ab his cutis. cum si= mul & calefieri per eam & digeri ægrotus postulet. Dehinc tota bra= chia, ab humeris vsq;, atq; superne deorsum, simili modo sunt fri= canda. Vbi vero artus omnes abunde calere videtur: & metus est ne= quis, ex multitudine frictionis, contusa iam carne lassitudinis sensus superueniat: oleo relaxãte vteris. quod genus est sabinum. Ab astrin gẽte vero abstinebis. cuiusmodi hispanum est histricũq; & quod vna cum germinibus, vel ex oliua adhuc immatura conficitur. Hyems vero si fuerit: nihilo deterius fit, si ad digerentium aliquod trãsieris. cuiusmodi sicyoniũ est. aut quod cũ chamemelo componitur. aut qđ apud ægyptios est in præcio. Quod si horum copia non sit; oporte= bit accepto relaxantium oleorũ aliquo, & in quo nulla sit astrictio po tissimũq; quod est antiquius, immittere ipsi anethi quod videbitur sa tis. Mox vbi in vase duplici tantisper calfeceris, dũ mediocriter vim herbæ imbiberit: vngere hoc artus & fricare, tunc quoq; q̃ plurimum debebis. postea oleum, quoniam tedium afferat, detergere. atq; ad spi nam dorsi transire. hancq; totam fricare. Primum sicca frictione. post oleo. Ab hac rursus ad crura te conferes. & ab his ad brachia. Exin denuo ad spinam. ita totum agens diem. in domo puræ lucis. nec ma= dente. Esto eĩ domus et calor media temperie. Sane mulsa in qua co ctum hyssopum fuit, his est aptissima. seruandũq; ne vel cibũ, vel sor bitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere finas.

De his qui ex copia crudorũ cũ stomachi offensione febricitãt.

Curatio sic laborãtiũ.

Olea digerentia.

Digerentis olei compositio.

Mulsã his idoneam.

Mulsa dūtaxat cibandum.

Somni et vigiliæ modū in his eē tēperandū.

Somnū cōcoquere, vigilias digerere.

Si puls⁹ his paru⁹ sit & vehemēter inæqualis.

Si puls⁹ mediocri magnitudine.

Si aluus cōmode nō deijciat.

Si imodice deijciat.

Si puls⁹ subito ad imbecillitatē, inæqlitatē vl' puitatē mutent.

Si cū eiusmodi pulsu phlegmōe in vētricl'o vel iocinore sit.

Qn̄ cataplasmatis pfusionib⁹ vtēdum.

nisi mulsa tribus primis diebus dūtaxat vti. ipse quas dixi partes ordine fricans, eoq́ solum tempore intermittens: quo somnus hominē occupauerit. Ad quē etiam alliciendum, & frictio vberior facit. itaq; vel hoc nomine, vtile præsidium fuerit. ne dū quod inaniat. At vero nec vberior somnus, his est salutaris. cū nec crudos succos digeri sinat: & viscera grauiora reddat. Sed si quis alius affectus est, qui somnum & vigilias modicas desyderet: hic profecto in his est. Quippe somnus concoquit. Vigiliæ digerunt. Quorum vtroq; est opus, ijs q ex multitudine crudorū succorū ægrotant. Ergo inuicem mediocriter adhibiti, iuuare se mutuo vtiliter poterunt. Atq; si pulsus his paruus admodum infirmusq; sit: aut etiam supra hæc vehementer inæqualis: scire licet extremū periculum esse. facienda tamen nobis quæ retuli sunt. nec aliud quicq̄ moliēdū. Sin pulsus robore mediocri sit, ac magnitudine, præterea minime intercisus, & æqualis: consydera quæ ad aluū spectant. ac si sua sponte commode non deijciat: audacter ꝑ inferius aliquid infūdes. Accidit nanq; post aquam mulsam, vt quæ in primis venis, quæ scilicet circa iecur, & mesenteriū sunt, colligi superuacua solent: hac commode deijciantur. Quod si maior iusto supfluorū impetus ad aluum citetur: principio quidem percoquere mulsam amplius oportebit. Id nanq; sicut minus aluū subducit: ita magis nutrit. Cōtra crudum, vt minus nutrit: sic magis subducit. Post hæc si supuacua largius descendant: ne sic quidem sunt sistenda. sed exhibēdus pro aqua mulsa ptissanæ cremor est. Si vero fluere pergant: alicæ sorbitione nutries. pulsuum interim ratiōe obseruata. Aliquādo em̄ subito ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vl' paruitatem mutant. Quo tempore, panem ex vino diluto, exhibere conueniet. vtiq; si nec venter, nec iecur, phlegmone laboret. Quando si hac infestentur: iā corpore crudis succis referto: plane desperata salus ægro est. pulsib⁹ sic mutatis. Ergo in eiusmodi ægri casu, teipsum a culpa immunē præstabis. si moriturum prædixeris. ac nullo generosiore medicamento vsus fueris. Quibus vero spes est salutis, (est autem omnibus, q ita citra phlegmonē ægrotant) maximū medico, qui vtiq; ipsos in principio susceperit, videtur mihi dedecus esse: si in syncopen iciderint. quāq̄ per inscitiam medicorum, quotidie id fieri cernitur. Verū non est quod hos spectemus. aut cum his nosmet conferamus. sed cū eo, q cum revera peritus in arte sit: fœdum putet ægrum anima ex templo linqui. ipso nec symptoma prædicente. nec ad id præparato. aut idē prohibēte. Sane dictū a me etiam in superioribus est, qui cataplasmatis, et perfusionibus, assidue præcordia vexant: ipsos in eiusmodi affectibus phlegmonas accersere. Minime igitur est his vtēdum. Pri-

Quo pacto isti sint nutriendi et inferius in fine V.ti capitis habes
quod paulatim et assidue sint vacuandi habes cap.o VI. a principio.

usq̃ superuacua magna ex parte, partim vacuata sint: partim concocta. tum vero etiã his vtaris licet. non tamẽ dũtaxat relaxans. sed ex apsinthio mediocriter perfundens. si tamen febris non plane sit magna. Si vero medicanti tibi tres primos dies, vt dictum est, nihil occurrat incõmodum: iisdem ipsis vteris vsq; ad septimũ. aqua dũtaxat mulsa, in qua incoctum hyssopum sit, contentus. Siquidem longissimam, qui ita sunt affecti, cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis quos continet succis, concoquendis alto. Quod si nõ modo crudi succi sint, sed etiam eo corruptionis peruenerint, vt concoqui ad perfectionem nõ queant: qui sic ægrotant, eorum desperata est salus. Sed qui, si nullus præsertim cõmittatur error, seruari possunt: ij aqua solum mulsa ad septimũ vsq; sunt nutriendi. aut sicubi id res exigat: vel aluo fluente, vel ægro mulsam fastidiente: ad ptissanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoq; auersetur: alica, ad eundem quo ptissana modum, ei præparabitur. Neq; eñ ijs qui ita sunt affecti, acetum incõmodum est: imo sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris: oxymeli pro mulsa exhibere assidue debebis. Quod si huius assiduus vsus tedio esse cœperit: transire inuicem ad mulsam, & ptissanam conueniet. dein rursus ad oxymeli reuerti. Maxime vero quibus tum paruus, tum tardus pulsus est: ijs frigidos subesse succos putandum. Iisdẽ protin⁹ & color vitiatus in toto corpore manifeste cernitur. qualis nimirũ prius est tradit⁹. Sed fieri fortasse (quod dictum est) non posse cuipiam videatur, cum nulli febricitantiũ, aut tardior, aut rarior pulsus fiat. Cæterum duplici ratione, verum esse quod dictum est, comperietur. Vna, quod euidenter in accessionibus appareat, & tardiores & rariores, quã pro naturali ipsorum habitu pulsus fieri. Altera quod reliquis præter accessionem temporib⁹, horum arteriæ tum rarius, tum tardius q̃ aliorum quorũuis qualitercũq; febricitantium feriunt. Ergo si æstas sit, & æger frigidæ potioni assuetus: frigidum huic oxymeli dabis. Sin hyems sit: omnibus calidũ. tum ijs qui calidæ, tum ijs qui frigidæ insueuerunt offeres. Aeque vt si immodicus æstatis tẽpore æstus sit: etiam qui calidæ adsueti sũt, frigidum. vtiq; si nullum sit ijs viscus ad iniuriam opportunũ. Sane propositis aduersissima sunt, tum balneum, tum aer ambiens. quoties vel nimium calidus est, vel frigidus. Itaq; vt lauandi hi non sunt: sic & reclinandi in domo sunt. æstate quidem quæ frigeat, hyeme quæ caleat. Læduntur nãq; non parum ab vtroq; excessu. videlicet in balneo, æstate, & omni caloris incremento, crudis humoribus liquatis. ac per omnes corporis partes fluentibus. ita vt metuẽdum sit, ne ad pulmones, et cor ferantur. Aliquando etiam, ne ad cerebrum subeant. cũ

Quãdiu in hac febri aqua mulsa vtendum.

Si crudi succi sint et corrupti sic vt pcoq̃ nequeant.

Si æger mulsam fastidiat.

Acetũ his nõ incõmodum.

Qñ oxymeli his dãdũ.

Frigidorũ succoꝝ notæ.

Hoꝝ puls⁹ tardiores rarioresq; eẽ duplici rõne deprehendit.

Oxymeli qñ frigidũ & qñ calidũ exhibendum.

Qđ balneũ & aer nimium calidus frigidusve sint his aduersa.

Quõ a nimiũ calidis lædant.

*Vinum natura calidum deductionem in corpus celerem promouet quapp. cito nutriet. quodsiquis et syncope corripiatur et vinum tale huic malo summopere commodat, q. cito penetrando, cito et spus et vires reparat.

longe præstet, vt circa iecur, & primas venas subsistant. in domo vero immodice frigida, & hyeme, & deniq; ambiente frigido: succi qui crudi sunt, & inepti ad concoquendum manent: & iocinoris obstructiones, si leues sunt augent. si nullæ sunt: eas crassitudine sua herētes impactiq;, creant. atq; hæc quidem agenda sunt, vbi a primo die ipse curationem susceperis. Si autem ad eos quos syncope iam premit, sis accitus: si ea quæ retuli loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum. hunc q; ex vino aliquo, quod celerē in corpus digestionem adiuuet. statimq; ad frictiōes venies. quas etiam pro tradito iā modo, administrabis. ac si quidem æstas sit, aut regio naturaliter calens, & æstuans, aut stat⁹ cæli vehementer calidus: cum frigida vinū dabis. si nihil eiusmodi sit: cum calida. Quæ tamen secundo & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendā curabis. Quippe ad vniuersam eam curationē, cuius gratia frictiones adhibum⁹, calor præstat. vtpote crudorū succorū concoctionem adiuuans. At quibus ex flaua bili, quæ os ventriculi infestet, syncope incidit: ijs frigida exhibenda potio est. Vinum tamen quod et calidū natura sit: et deductionem in corpus promoueat, omnib⁹ quos syncope male habet, offerre cōueniet. distribui nāq; per corpus nutrimentum, quod sumptum est, non in ventre manere volumus. Constat autem ex vinis ea deligēda esse, quæ et flauo sint colore: et substantia tenui, & ætate vetera. talia nimirum et boni odoris continuo fuerint. Quinetiam ipse, si paululum vbi mixta sint, gustes: senties calorem per totum corpus transmitti. Cæterum amara præ vetustate, vina ne sūto. præsertim quæ ijs exhibebis, quorū os ventriculi flaua bili vrgetur. Talia nāq; simul laudabilem ac nutrientem vini succum iam amiserūt: simul iiucūda cum sint: hoc ipo stomachum offendūt. Cōmodissima igitur his vina sūt, quæ cum naturaliter austera sint: sensilem iam astringendi vim, propter vetustatem non exhibent. calorem tamen admodum euidentem habent. omnia eñ quæ requirimus, in ijs quorum stomachus amara bili vexatur, efficient. cum & iucunde sumantur: & tum concoctionē, tum digestionem in corpus promoueant. & succi vitium mitigent. & corporis habitum excalfaciant. & stomachum ipsum firmēt. Huiusce generis vinorum optima sunt Surrentinū. Signinū. Sabinū. Tiburtinum. Marsum. omnia quidem italica. & astringentia. non tamen pari modo omnia. Nam surrentinum cum mediocriter astringat: tum calidius cæteris, tum iucundius est. ab hoc nobile tiburtinum. Est enim & quoddam imbecillum tiburtinum. quod etiam sicut sabinum: leuiter potest astringere. Signinū vero austerius est. sicut etiam signino, marsum. Hæc omnia vina, stomacho qui amara vexat̄ bili, salubria

Quō a nimium frigidis.

Si quis ad syncope iā vexatos ē accitus.

Quib⁹ frigida exhibēda potio est.

Qđ vinum oib⁹ syncope vexatis sit vtile.

Electio vini.

Amara prę vetustate vina ne sūto.

Quæ vina his cōmodissia quorum stoma ch⁹ amara bili vexat̄

[Manuscript marginalia:]

ad eos q patiunt syncopen panē cū vino

frictiones

Vinum iis conuenit ut infra capite sequenti

Si Syncopes sit ex flaua bile

CAP. IIII

De Vino

confer hec ca q 2° aph. 18.

haec duo requirunt concoctio et digestio s. quæ duo commode præstabit uinū hoc aqua non item

Vina si perdant nativum et laudabilem succum, iam probata esse desinunt et ingratam ... stomacho ...

in febribus ardentibus quas syncopes consequitur in confluxu bilis ad stomacum
si et stomachus imbiberit bilem ipsam
In hisce 3 tribus casibus utendum est uino ut ex hoc loco clarissime docet Galenus noster.

ſunt. Ideoq; illis vtendum, quoties is vel ex ardenti febri offenſus, ſyncopen attulerit, vel alias multa in eum bilis fluxerit. vel multam imbiberit. Quibus tamẽ ex crudis humoribus, ſyncopes periculum imminet: ſane phalernũ, tanto iam memoratis præſtat: quãto tum melioris eſt ſucci: tum etiam calidius. vtpote quod & velocius illis per corpus digeretur & crudis ſuccis concoquendis auxilio erit. Quæ cum dictorum ſingula, aliud magis, aliud minus faciant: omnia tamẽ phalerna magis ſtomachum roborãt. At qm̃ ipſorũ phalernorũ, aliud dulce admodum eſt, quod phauſtianum vocant, aliud ſi cum hoc cõferas: auſterum, ſi cum ſignino & marſo dulce: deligendum ad talia ſecundum eſt. Si vero cubans per ſanitatẽ dulcibus vinis inſueuit: huic nihil prohibet, dulcius phalernum exhibere. Verum in aſia, & græcia, & nationibus quæ his ſunt vicinæ, vbi copia iam dictorũ generũ aliquãdo nõ eſt: ex ijs quæ illæ regiones ſuppeditãt, aptiſſima ad digeſtionẽ in corpus ſũt Ariuſium & Leſbiũ. Hoc quidẽ veluti ex ipſo nomine patet: in leſbo natũ. Ariuſiũ locis quibuſdam in chio prouenit. Cum vero tria ſint in leſbo oppida: minus certe tum odorum, tum dulce in Mitylene gignit̃. Magis & odoratũ & dulce in Ereſſo. Dein in Methymna porro ſumẽda ex his ſunt, q̃bus marina aqua admixta nõ eſt. vtpote maxĩo futuro incõmodo, ex ijs qb⁹ eſt admixta. Alioq̃ nec aſſolẽt in leſbo nobilibus vinis, de quib⁹ nũc agit̃, marinã aquã ĩmittere. Veluti nec ariuſio in chio. prouenit & in helleſpõti Myſia, vinum ſurrentino non abſimile. Myſinum per eminentiam vocant. Hæc oĩa vina flaua, & odora ſunt. & ſubſtantia q̃ inter aquoſa, craſſaq; ſit media. Aquoſæ porro ſubſtantiæ ſunt adrianũ, & ſabinũ. & albanũ. & gaurianũ. & thuſtũ. & neapolitanũ amineũ. quod ſcilicet in locis neapoli vicinis gignitur. Vnde etiam ita id nominãt. In aſia vero & tibecinũ, & titacazenum, & tertium ab ijs arſyinũ. Contra vero craſſa, veluti ſapa ſunt, & ſcybellites. & thereũ. & albates. In aſia vero ægeates, & perperinũ. Ergo qb⁹ ex abũdãtia crudorũ humorũ syncope incidit: ijs craſſa vina ceu noxia, aquoſa ceu parũ efficacia, ſunt fugienda. Deligẽda vero eorũ ſunt media, quæq; vt p̃dictũ eſt, flaua ſint. & calida. Neq; eñ inuenias ex albo vinorũ gñe calidum vllũ. Quando etiã auſtera, & mediocriter alba, cũ inueterauerint, fuluiora quodãmodo reddãtur. Quod ſi aliter noĩare fuluũ colorem velis: licet voces igneũ pallens. Quotquot aũt in ĩpis calidiſſima ſunt: omnia certe flaua ſunt. Cuiuſmodi in italia eſt cucubum. Quod etiam vnum quoddam genus eiuſmodi vinorum ab initio, ſicut aliqui putant, non eſt. Verũ ex vetuſtate, eo peruenit: vt igneum colorem contrahat. vnde ĩpm quoq; nomẽ eſt ſortitum. Nõ tñ eo oĩa perueniunt.

Duplex phalernũ.

Quæ ĩ græcia & aſiã ad digeſtionẽ in corp⁹ ſint aptiſſima.

Tria in leſbo oppida.

Noxia vina eẽ q̃bus admixtum mare eſt.

Quæ vina aquoſæ ſint ſubſtãtiæ.

Quæ craſſa ſũt vina.

Quæ vina his q̃ syncope ex crudiſ laborant, ſint fugiẽda

Quæ his offerẽda.

Nullũ albũ vinũ calidũ

Calidiſſima vinorũ flaua eſſe.

Si Syncopes ex crudis humoribus instet

Tuschum

In Syncope ex crudis humoribus media vina eligenda [illegible] quæ flaua sint et calida.

Cum prius crassentur: q̃ in perlucido flauorem accipiant. Reliquorũ vini generum, austera quæ mediocriter alba crassaq; sunt, certe nullum ad digestionem per corpus est idoneum. Si tamen abunde inueterauerint, nec aliorum copia sit: vti illis licebit. Sunt vero eiusmodi omnia, cum inueterauerint, stomacho vtilia. Quo vero habeas horũ quoq; exemplum, tum eius quod ex Nicomedia affertur, memineris velim: quod omnibus est notum, tum siculi Aminei. quod in magnis reponitur fictilibus. Quod eñ in paruis seruatur laguunculis, maxime huic est contrarium. Cum et malum stomacho sit: & capitis dolorem excitet. Ac semper quidem est id agendum, vt optimũ eligas. Si id nõ est: quod illi pro iam comprehensis notis, est q̃ simillimũ. Aptissima nanq; ad deductionem in corpus, sunt Ariusium. et Lesbium. Sed si ea desint, simusq; in asia: aut aphrodisiense petemus: aut austerum Tmolitẽ, aut aliquod his similium. quod et colore sit fuluũ: et illico cum bibitur, manifeste excalfaciat. Consyderandum vero ante omnia est, qualisnam ægrotãtis natura sit. Nam si imbecillum illi caput est, & quod facile calentibus vinis tentetur: quæ minus caleant, potius sunt offerenda. Sin firmo admodũ capite est: & talibus vinis delectatur: aut etiã citra noxam ea ferre est solitus: haud timide his vtetur. Porro sunt, quãtũ ex ipsorũ est natura, q̃ odora fuluaq; sunt, oĩa caput grauãtia. Eoq; tum phalernũ, tum Tmolites, tum lesbiũ infirmo capiti noxia sunt. Qualis aũt in phalernis tradita nobis differentia est: talis profecto & in Tmolitis habetur. Alterum eñ admodum est dulce, alterum austerum. si cum illo conferatur. Calida tamen admodum, ambo sunt. eoq; caput grauantia. Austera vina ventrem roborant. caputq; inter omnia minime tentant. Cæterum ad digestionem in corpus non festinant. quo magis fugienda tibi in animæ defectu sunt. non secus q̃ aqua. Habile vero ad facilem in corpus deductionem, & Hippodamãtium cum inueterauit est. Ipsum quoq; ex ea specie, cuius tum dulce phalernum est. tum vero Tmolites. Inest huic & astrictio manifesta. quæ tamen in neutro illorum est. Itaq; etiam salubrius stomacho est. In penuria vero vini, quod accõmodum vtriq; syncope sit, ei inquã quæ ex multitudine crudi succi oritur, et ei quæ ex bili incidit, coactus prorsus vino vti: fugere (vt prædixim⁹) oportebit oĩa, tũ austera: tum noua. itẽq; crassa. Deligere vero aquosa. magisq; si sint antiqua. Talia nãq; tãetsi nõ valẽter excalfaciũt: tñ facile in omne corpus deducuntur. Proinde cum celeritas sparsionis in corpus sit his cum fuluis communis: differentia rursus in his erit, quod concoctioni quæ vel in ventriculo, vel venis agitur, fulua magis conducunt. propterea quod magis excalfaciunt. Præterea

Austera vina.
Vina digestionẽ i corpus aptissima.
Si imbecillũ ægro caput sit.
Si firmum ægro caput sit.
Oĩa fulua et odora caput grauare.
Austera vina vẽtrẽ roborare nec caput tẽtare.
Austera vina atq; etiã aquã i syncope fugiẽda esse.
Si deest vinũ accõmodũ, i vtraq; syncope q̃ eligẽda.
Aquosi vini & fului collatio.

De Spirituum conseruatione quorum ope vires naturae uel conseruantur ut abolentur

mistibilia sunt. & nutrientia. eoque ad succi bonitatem opportuna. Quorum omnium nihil in aquosis vinis est. Nihil enim ex horum substantia in sanguinis mutatur speciem. Sed cum fulua caput feriant: quae aquosiora sunt, nusquam id contristant. Vrinas autem, praeter caetera omnia mouent. A quibus secundum locum obtinent, quaecunque fuluorum maxime sunt tenuia. quae etiam ad syncopen potissimum sunt deligenda. Tardissime horum deducuntur in corpus, quae fulua sunt, et crassa. Quanquam ea quoque austeris omnibus magis sunt penetrabilia. At vero nutriunt haec, magis quam tenuia. ac vitiosos succos celerrime bono sanguine generando corrigunt. Ergo institutum sermonem denuo repetamus. Quod syncope praeceps virium lapsus sit: id ab alijs ante me dictum est. Sed cum essentia virium quibus regitur corpus, tum in spiritu: tum in solidorum corporum temperamento consistit: haec nobis & vbi integra sunt seruari, & vbi corrupta sunt, ad integrum reuocari, omnino debent. Ac quemadmodum tueri ea per sanitatem conueniat, in opere de tuenda sanitate est praeceptum. Quemadmodum vero et in morbis traditum iam aliquatenus, & in praecedentibus commentarijs est. Non tamen adhuc res tota ad talem, qualem exigit, contemplationem est perducta. nec talem methodum habuit, qualem priora. Quod igitur defuit, id nunc adijciamus. Spiritus substantia, vna cum solidis corporibus, sic nobis custodienda in morbis sunt: vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, naturaliter se habeant. Ac siquidem sic prospici his posset. vt nec substantiae eorum quicquam aut vacuaretur, aut prorsus immutaretur: id esset antiquissimum. Sed quoniam in commentarijs de sanitate tuenda ostendimus, fieri non posse, vt id generabili corpori vnquam contingat: id agendum est, vt quae substantiae portio defluit, hanc apponendo sarciamus, quod alterascit: in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicemus. Si igitur tum vacuatio, tum alteratio, sensim paulatimque fiant: etiam correctio vtriusque sensim administrabitur. Quod minus, ad artem sanitatis tuendae spectare est monstratum. Sin confertim & semel vel magna aliquando vacuatio: vel etiam adiectio incidat: et morbus ita efficitur, & medendi methodum ad eius sanationem requiremus. Veluti enim mutationem in non naturalem habitum, quae sensim paulatimque irrepit, corrigere, sanitatis tuendae artis sunt partes; ita eam quae multa simul irruit sarcire ad medendi peritiam spectat. Ergo animalis spiritus, cerebrum veluti fontem esse, clare ostendimus. qui partim ex inspirando: partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur. atque alitur. Vitalis spiritus, non aeque euidens demonstratio erat. Sed tamen in corde eum et arterijs contineri. existimare alienum a ratione

Quae maxime vrinas moueant.

Fuluorum crassorum cum austeris collatio. item cum tenuibus.

Regressus.

Spiritus substantia cum solidis quemadmodum in morbis custodienda.

Vacuatio alteratioue spiritus quando ad hanc artem spectent.

Animalis spiritus fons, & vnde alatur.

Vitalis spiritus fons, vbi & vnde alatur.

Vina aquosa in sanguinem non mutantur

Ad syncopem que apta sint

CAP. V.

Vírium essentia

Virium essentia in duobus consistit in temperamento solidorum corporum / in spiritu

ob noxam quae contingit in temperamento solidarum partium

ob noxam quae contingit in Spiritibus ipsis

Si qs naturalis sit spirit⁹ in quo contineat.

non est. Eũdeq; nutritũ maxime quidẽ ex inspirando. sed tñ & ex sanguine. Quod si naturalis quoq; aliquis spũs est: vtiq; is quoq; in iocinore et venis cõtinebiť. Sane dictũ fusissime de viriũ essentia est, in libris quos de Hippocratis & Platonis placitis scripsimus. Solidorũ vero corpoꝝ substantia certa esse quãtitate proculdubio desyderat. Eoq; nutrimẽta mortale gen⁹ tuenť. Sed nihilo secius & elemẽta ex q̃bus componitur mediocri esse temperie requirit. dictũq; subinde est, queadmodũ temperies ea sit tuẽda.

Viriũ laps⁹ ex solidis digerẽdis, vnde.

Cæterum viriũ lapsus de quo nũc agere institui, qui quidem solidoꝝ corpoꝝ substantiæ digerẽdæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit. Animante ex atrophia, id est nutriendi defectu, extenuato. Præterea in his febribus acutis, quæ corpus liquant.

Lapsus viriũ ex tẽpie solidorum mutata.

Qui ex substãtiæ tẽperie mutata ꝑuenit, cum vł imodice fuerit calefacta, vel frigefacta, vel madefacta, vel siccata, aut hoꝝ aliquibus copulatis affecta.

Alteratio ĩ spũ vñ proueniat.

Alteratio vero in spiritu, tum ex vitiosis prouenit succis: tum ex ambientis malicia. qui alias alia de causa in hanc est mutata. præterea venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus eiectant, venenis. Verum hæc a præsenti instituto seponãtur.

Essẽtiæ spirit⁹ corruptio ex quib⁹ ꝑueniat.

Ipsius vero essentiæ spiritus corruptio, & quæ futura timetur & quæ iam adest, quæ tum ex affectu animi incidit, tum ingenti dolore, tum crebris motibus, cuius generis & vigiliæ sunt, tum ex immodica eius tenuitate, & continenti eum corpoꝝ raritudine, tum vero ante hæc omnia ex ipso respirato prohibito, & nutrimenti deffectu: diligentius corrigi profecto postulat.

Qui affect⁹ spm̃ corrũpat.

Ecplexis.

Perichária

Sunt porro affect⁹ animi, timor subitus, & vehemens. quem ecplexim græci vocant. Præterea quæ cõtraria huic timori est voluptas maxima. græci perichárian vocãt quasi excessum gaudij dixeris. Scimus em̃ amborum occasione perijsse quosdam. Iam reliqui quoq; magni timores omnes, & cum his, maximæ voluptates, etsi non iugulant: at certe facile resolubilem, infirmumq; spiritum reddunt. Tristitia vero, & anxietas, & ira, & cura, eo genere sunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ. qnoniam vires resoluant.

In qb⁹ aĩa ꝑ se mouet. & ĩ qb⁹ corpus mouet.

Ac in his quidẽ omnibus, ipsa per seipsam mouetur anima. in corporalibus autem actionibus, ipsa corpus mouet. Resoluitur autẽ eius robur, vtroq; motuũ suorum genere. si modum excedant. De laboribus vero quid attinet dicere, quo pacto et vehementius aucti, quosdam iugularint, & omnes certe læserint, tametsi non sustulerũt. In omnibus eiusmodi casibus, videntur ægrotantes, tum animo linqui: tum viribus resolutis esse. Nõnulli vero (vt dictum est) etiã mori. scilicet alias spiritu ipso corrupto, alias alterato. Aliquãdo ex parte digesto. Non raro hæc vtraq; perpesso. Tractatum autem fusius de his est, cũ in alijs libris: tũ vero in ijs q̃ de Hippocratis et Platonis

Non me tantopere discruciasset Mors et Egritudo Pompei de Roncallis si exacte
doctrinam Ecl.mi in hoc loco traditam tenuissem. febricitabat ille lenta febri et m
admodum, calore satis temperato, mente optime constabat, qr certo certius cred
ipsum a morbo convaliturum. Attn ille parum cibi sumebat imo fere nullum, appe[illegible]
cum magna difficultate deglutiebat
deiecta erat, nocte vigil permanebat, hinc inde semper per lectum iactabatur, ext
mitates illius semper erant subfrigidae et pulsus semper admodum debilis erat
imo quod maius est tanta illius fuit ad motum impotentia ut in prima et m. d[illegible]
egritudinis syncopizaret, nec brachia attollere valebat, nec e lecto surgere [illegible]
lebat, nec manibus suis mentulam suam arripere poterat, ut in matula
mitteret ad reddendum lotium, Inconsiderando h[illegible] ipse negligens fui, i[illegible]
credebam ipsum evasurum, attn paulatim deficientibus viribus et pulsu, et ubique
inappetentia augescendo, et singultu ex 22 die egritudinis mortuus est. Anx
f. fui iam per mensem ob mortem illius, et dixi mortuum esse ob nimiam maxima imbe
cillitatem quod verum est ut notavi in Abbumeron in cap. de Vereco stomachi, Insup
ad hoc confugi mortuum esse ob morbi malignitatem. Attn nunc dico hac doctrina [illegible]
edoctus hoc non esse verum nec mortuus est ob morbi malignitatem, quia mitis erat m
et febris, et corpus a putridis humoribus purgatum satis. sed mortuus est ille Juni
in Urbe Massae anno 1590 ob maximam virium imbecillitatem contingentem ob co[illegible]

resolutionem
~~corruptionem~~ spirituum. Erat enim iste Juvenis coloris subalbidi, varae texturae et temperiei solidarum partium ~~[illegible]~~ erat ob id multum evanida et difflabilis quare spiritus illius erant et tenues et faciles ad dissipationem et corruptionem ut in hoc cap. V.to docet Galenus. Adde his vigilias, crebras motiones et labores, pedestri itinere ab oppido Montis rotundi usque ad civitatem Massae. quare
[mirum]
non si ratione temperiei dissolubilis ob raram texturam, et tenuitate spirituum à labore illo et motu valido et supra vires illius, cum primum Massam adveni coepit aegrotare et cum maxima semper virium debilitate ~~semper~~ [et nutrimenti defectu] in peius rueret usque ad [illegible] diem aegritudinis, in qua obiit, quia spirituum essentia erat corrupta et [illegible] Mortem subsequi docet Galenus in hoc ~~[illegible]~~ cap: V. spiritu vel alterato vel corrupto. Non mirum igitur si et vires illius Juvenis semper collabebantur et tandem obiret. Haec igitur notata sint ad perpetuam rei memoriam et ad laudem Galeni cuius doctrina omnem ignorantiae caliginem a mentibus medicorum depellere potest. atque igitur Deus mentem meam illuminet. et ad veritatis huius divinae scientiae erigat.
Omnia enim haec eveniunt istis, quia a principio morbi spiritus prompte digeruntur quare statim apparent extenuati et corpus totum statim digeritur. Non solum autem digestio ista contingit extenuatis spiritu istorum et sanguine, sed et expultrice vi per universam corporis molem immoderatius concitata ut sequenti cap: 6. dicit *

[Left margin, written vertically:] * Galenus dicunt aut [illegible] hic affectus simulatione per resolutionem

dogmatis prodidimus. Ad rem vero propositam, modum quo singula lædere sunt nata, disquirere necesse non est. Imo quod lædunt, ab ipsa euidentia accipere, ac eo ad vires tuendas in morbis salubriter uti. Pari modo et si spirituum, qui nostrum corpus regunt substãtia, aliquãdo plus iusto extenuetur: vtroq; profecto modo imbecilla fuerit. et tanq̃ temperie alterata: et tanq̃ dissipabilis, vel exhalabilis, vel quocunq; modo libet appellasse, reddita. Eadem nimirum ratiõe, & si totum corpus transmutatum in immodicam raritudinem sit: facile spirituũ substantia digeretur. Quod et ipsa tenuiũ partium sit, & corpus eam non contineat. Ergo nec rarefaciendum immodice ægrotantis corpus est. si spiritum retineri studes. Sed nec quæ in eo sunt p comesta et bibita valenter extenuãda. Iam vero quod ipsorum quoq; ciborum, ac potionum, non leuis habẽda sit cura ad robur virium tuẽdum, vt videlicet tum quantitate modici: tum qualitate exacti, exquisitiq; sint: id neminem latere arbitror: sicut illud profecto cuiq; perspicuũ. Quod etiam substantiæ, quam spũ attrahimus habenda sit cura. vti scilicet tum optima temperie sit: tum ab omni inquinamento purissima. Nec aliquid ex metallis, aut caminis, aut barathris sibi admisceat. aut aliquid ex putredine leguminũ, vel olerum, vel animalium, vel cuiuscũq; rei contrahat. aut halitum ex stagnis, vel paludib⁹, vel fluuio recipiat. His itaq; omnib⁹ prospiciat oportet, qui vires illæsas tueri volet. Ad hæc etiam ipsorum corporum solidorum, in quib⁹ vtiq; vel maxime cõsistere viriũ substantia videtur, nõ parua habẽda prouidentia est. vt scilicet sano tẽperamento sint. atq; hoc quidem omniũ partium cõmune commodum est. Ad robur autem virtutis conseruãdum, & ad syncopalem accessionem, quominus derepẽte incidat, cauendam: singulare præsidium est, temperamenti custodia. Ante omnia quidem trium principiorum. Mox vero reliquarum partiũ, quæcunq; in consortium affectus, principia secum ex facili trahũt. Cuiusmodi est ventriculi os. quod pter exquisitum sensum, tum alia symptomata nõ pauca: tum vero syncopen accersit. porro memoratus iã crudorum humorum affectus, si et copia suã hi vires premant, & propter, tum multitudinem, tum crassitudinem exiguos animalis meat⁹ obstruant: iam multis nominibus exitialis est. ac syncopæ opportunos reddit. Nempe & quod animal sub eo non nutriatur: et suffocet: et quod mediocritas temperamenti eius, nõ solũ alteretur: sed etiam corrũpat. Quippe crudi succi nutrire, priusq̃ cõcoq̃nt nequeũt. Iidẽ q; cũ multi sũt, grauãt. Si vero spiramẽta, qb⁹ pspiratio agit, obstruant: calorẽ extingũt. Quod si nec obstruant, nec onerent: syncopen hi certe non inferunt. sed animi deliquia, quas lipopsychias græci vo-

Si spũs substãtia pl⁹ iusto tenuet. Si corp⁹ nimis rarũ. Ad robur viriũ tuẽdũ ciborum potionũq; hñdã rõnem. Aeris quẽ spirãdo attrahimus q̃ rõ hñda. Ad robur viriũ & ne syncope incidat. singulare psidiũ. Vẽtriculi os pter exq̃situ sẽsum, syncopẽ accersere. Si crudorũ abũdãtia & multitudine vires pmat, & meatus insensiles obstruat, quæ icõmoda. Qñ crudorum copia syncopẽ afferat et qñ lipopsychiã

cant. Siquidem resoluũtur eiusmodi ægrotantes, nisi frequentius nutriantur. Porro exhiberi his oportebit, non copiose semel, nec quæ crassa frigida ve potestate nutrimenta sint. sed sicut dictum prius est, quæ ex genere extenuantiũ calfacientiũq; sint. Ad eundẽ modũ & medicamenta, quæcũq; saltem medicamenta sumere febricitans hõ potest, extenuantia calefacientiaq; sunt offerenda. His & aquosum vinũ idoneũ ab initio statim est. si tamen vehementer non febricitet. Quod temere in hoc affectu fieri non assolet. Magis etiam si qui laborãt senes sint: pbendum his post quãq; cibationẽ, vinũ est. Magisq; etiã, si interposita quietis spatia, mediocria sint. Sane qui ex eiusmodi succis laborant: hos quotidie accessiones exercent. Præcipueq; ad vesperem. & noctu. non mane. nec vsq; ad meridiem. Atq; de his quidẽ hactenus abunde. Age modo transeamus ad eos qui contrario quidem huic laborant affectu. Sed tamen syncope similiter opprimuntur. nisi quis sedulo sit attentus. Hi sunt qui prætenues succos habent. sicvt ocyssime exhalent. Itaq; etiam diuersa a iamdictis ratione, sunt curandi. Illos nãq; paulatim, & assidue vacuauimus. propterea q multã simul vacuationem ferre non poterant. At qui sic se habent: hos paulatim et assidue nutriemus. Quod si a principio hos, viribus adhuc valentibus, curandos susceperimus: nec paulatim eos cibabimus. Possunt nanq; hi, vel quod liberius semel datum est, nutrimentum superare. Tanq̃ autem eos qui ex humoris multitudine. syncope periclitantur, prorsus ad exitium spectare diximus: si vel iecur his vel vẽtriculum phlegmone obsedit: itidem de quibus nũc agere instituim⁹, insanabiles sunt existimandi, si viribus iam languentibus, aliquod ægrum viscus phlegmone infestetur. Quando nec assidue hos nutrire fas est, sed tantum in remissionibus, nec seruare eos si non nutriãtur licet. In eiusmodi affectibus mortifera illa species in facie celeriter apparet, nasus acutus, oculi caui, & reliqua quæ deinceps sunt asscripta. Nam siue multum excernant, siue vigilent siue tristentur, siue non cito nutriantur: protinus eiusmodi faciem habent. Porro si alicuius horum, aut etiam plurium occasione, tales esse videbuntur: minus esse malum putabis: quam si absq; his essent emaciati. Sin absq; his tales appareant: plane pestiferum indicabis. Atq; hoc amplius, si a principio morbi eã habeãt speciẽ. Neq; ẽm dum concoquatur sufficient. Atq; ob id Hippocrates dixit. Si quid eiusmodi consenserit: minus subesse periculi putãdũ. In morbi nãq; principio, (vt pdixi) etiam si cum aliquo dictorum in eo sint statu: haud quaq̃ id bonum est. Cæterum minus id periculi minatur: quam si cum horum nullo. Imo ex spiritu ipso prompte digesto. Non solum autem exte-

Quõ & q̃bus hi nutriẽdi.

Qđ vinum ab ĩitio his idoneũ.

Qui sic febricitant quotidie accessionẽ habere. et quo diei tpe.

De ijs q ex nimium tenuibus succis syncope vrgent: Collatio hor cũ pdictis.

Si qs istos ab ĩitio curãdos susceperit.

Qñ ppositi insanabĩes et cur.

Quib⁹ occasionibus mortifera i his facies appareat.

Si taĩ facies cũ aliq̃ ex occasiõibus.

Si absq; occasionũ aliqua.

Hippo.

nuatis ad eum modum ſpiritu horum et ſanguine, digeſtio ſæpe incidere aſſueuit: ſed etiam expultrice vi per vniuerſam corporis molem īmoderatius concitata. Id quod incidere maxime ex imbecillitate retentricis ſolet. Sane nutrire quicqd hoꝝ inciderit, eſt neceſſe. Sicut etiam corporis ſumma denſare. non ſecus q̄ priorū rarefacere. Cum enim maxime hi affectus diſſideant etiam præſidiorum ſpeciem diuerſiſſimam requirunt. Ergo frigidum his aerem, aſtringentemq; cōparabim⁹. Qui queādmodū fiat, prius eſt dictū. Vnguēdi ꝑterea ſūt, aſtrictorijs vnguētis. Tū cibi his dādi, qui nō admodū prōpte diſfluant. non aqua mulſa. non ptiſſanæ cremor. ſed panis, & ſorbitio ex alica. & fructus auſteri. qui non facile corrumpant. tum ipi p ſe: tū vero & cū pane. Etiā alica, q̄ in aqua ſit cocta. Dabis vero aliqn̄ his, & oua. ꝑcipueq; eorum vitellos. Albū eñ eorum ægre cōcoquit̄. Præterea gallinaceoꝝ, q lacte ſint alti, teſticulos. itemq; ſuillum cerebrū. Sed vel diligēter aſſum (quādo ſi cruentū det̄, ſūmo pere lædit) vel in albo iure legitime elixū. porro & anetho iniectis. Deniq; omni rōne agendū, vt et ſuccoꝝ materiā craſſiorē reddas: et cutim denſes. & exhalationē inhibeas. Vinū vero his aquoſū neceſſariū inter initia eſt. ſumptū poſt cibū. Quod ſi ex ſnia vobis oīa rn̄derint: etiā carnei his aliqd nutrimēti, poſt alia dabim⁹. Potiſſimū poſt quartū diē. Succis q febrē excitauerūt, iā ad cōcoctionē venietib⁹. Tali affectu laborantis iuuenis, in decio libro meminimus. tū queādmodū (vti dixi) quotidie nutriuerim. idq; ante acceſſionē potiſſimū: tū queādmodū ſemel dedita opa, nō exhibito illi cibo, acceſſio cū ſyncope iuaſerit. Ergo in oībus eiuſmodi curatiōib⁹, ſi iā deprehenſus ſyncope cubans eſt: omnis ſollicitudo medētis ad ſymptωma vertit̄. Sin nōdū ea ꝑmit̄: vtriuſq; curā habebit: & vt ſymptωma non incidat: & vt morbus paulatim diſcutiatur. Celerius autē hunc diſcuteremus, ſi nullus ſymptωmatis ſubeſſet metus. Quippe qui multitudine crudi ſucci grauatur: hunc ſi modo iuſtam ſemel vacuationem ferre poſſet; nec metus aliquis ſyncopes impenderet: ſemel arbitror vacuatum a morbo explicaremus. Eum vero cuius ſpiritus, & ſucci facile exhalant, ſi ante acceſſionē cibare nō cogeremur: lōgiorē illi morbū certe nō redderemus. Ac de his qdē hæc mihi dixiſſe ſit ſatis. Nūc reliqs occaſiōes qbus ſyncopæ ſuccedūt referem⁹. Hæ ſūt numero q̄tuor. Dolor vehemens. vigiliæ. imodica vētris inanitio. ac in his qui aliena loquūtur, aliqn̄ motus. ſed et quintā ſi nō diſplicet addas. Nēpe principioꝝ intēperiē. de qua in calce libri agemus. Idcirco maxime quod dupliciter ꝑuenit. vel in nuda qualitate particl'is alteratis, vel vitioſo ſucco in has recepto. Deinceps igit̄ de oib⁹ q̄ memorauim⁹ eſt agendum.

Digeſtionē ſpirituū dupliciter his accedere.

Curationiſ ſumma.

Special' curatio.

Quis aer, q̄ vnctiōes, q cibi his apti.

Albū ouoꝝ ægre cōcoqui.

Quod vinū his vtile.

Qn̄ caro dāda.

Si ęger ſyncope iā deprehēſus ē.

Si nōdum ſyncope ꝑmitur.

Quatuor reliquæ occaſiōes qbus ſyncopæ ſuccedunt.

Pricipioꝝ intēperiem duplicē eē.

CAP. VII. De reliquis syncopis speciebus.

De doloribus.

Initio a dolorib⁹ sūpto. Ergo si causam vnde dolor excitatur, adimere possis: ita vtiq̄ cōtra sympt⁹ma nō pugnaueris. sed ægritudinem curaueris. Sed si qua occasione ꝓhibitus affectui summouēdo intētū esse nō licet: vehemētiā doloris mitigabis. Verum qm̄ nec doloꝝ causas sūmouere, nec vehemētiā eoꝝ remittere fas est, nisi intellexeris, cuius vitio is dolor in cubātis corpore excitet̄: ꝓpēdēdæ prius tū causæ doloꝝ sunt: tum vero signa, qbus hæ dignosci queāt. Nā cū sensui plerūq̄ parū pateāt: hominē qui in tali speculatione sit exercitatus nimirū postulant. Itaq̄ cū nobis in alijs operibus, nō pauca de doloꝝ gñatione sint ꝑcepta, ipsorūq̄ omniū opportunū tp̄s iam venerit: necessum arbitror, totā eoꝝ rationem summatim ꝑcurrere. Qm̄ igitur in animalis corpore omnibus cōsentientibus sectis, non omnes partes sensiles sunt: manifestū est, quæ prorsus sunt insensiles, eas nō dolituras. Igitur cū sensilibus dūtaxat dolor accidat: sequēs est, vt æstimemus, eiusmodi ne corpora ꝑpetuo sint dolitura, an vno aliquo tēpore, cū videlicet ortus in his crucians affectus sit. At si ipsa euidentia nos docet, multum esse temporis, quo nihil omnino doleamus: non obscurum est, certo aliquo tp̄e, quo scilicet excitatur in singulis quæ dolent, crucians affectus: necesse esse ea dolere. Ergo si inuētum nobis fuerit, q̄ nā affectio ea sit, q̄ in sensilibus corporibus orta, facit vt animal doleat: vtiq̄ et quod quærimus iā fuerit inuentū. Hic igit̄ ab ijs naturalibus noticijs, quæ omnibus nobis sunt cōmunes, procedere methodo ad id quod cōsyderādū proponit̄, cōueniet. Porro naturalis noticia nos docet, vitiū id corporis ex quo sit doliturum, aut continuitatis diuisionē esse: aut alterationē aliquā. Ita etiā nō incōmode dictū ijs est, q ex insectilibus, vel insensilib⁹, vel incōpactilibus elemētis, corpus cōponūt: affectū vñ dolor nascat̄ prorsus iueniri nō posse. Quippe q̄ tātūmodo tāgūt, eoꝝ nihil videt̄ dolorificum. At talia corpora tātū se inuicē tangunt. Quod si nō cōtingant modo: sed etiā se inuicē in cōcursu collidant: ad dolorem creandū nihilo pl⁹ cōferūt. si q̄ collidūtur: insēsilia statuūtur. Nisi etiā lapides cū diuidūtur, dolore affici dicem⁹. Verū de his latius, tum alibi: tū in quinto de Asclepiadis placitis disseruim⁹. Nūc cōfessum hoc principiū sumentes, necesse esse, vt affectus qui dolorem excitet, vel diuisio sit, vel alteratio: illud etiam memoria repetamus, ne alterationem quidem ipsam sensim irrepētem, dolorem afferre animali posse. Sed quæ dolore animal afficiet, eam mutationē tū confertim factā: tū vero violētā esse debere. Vident̄ em̄ corpora, nō solū cū in nō naturalē habitū cōfertim aguntur, tristem grauemq̄ mutationem sentire: sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi eum paulatim accipiant,

De dolorū gñatiōe sūmatim.

A naturalib⁹ noticijs quæ oībus sunt cōes.

Asclepiadis opinio.

Mutationē q̄ dolorē afferet cōferti fieri & violētā debere

obiter cruciari. Scimus eñ qui in vehemẽti frigore iter fecerunt, eos cũ sese nõ sensim, sed semel calfacere ꝑperarent: dolore circa vnguiũ radices adeo vehementi affectos: vt ferre non possent. Illud vero inquirere, an ipsum quod vehementer excalfacit, aut refrigerat, diuisionem aliquam continui efficiat: longiore fortasse disputatione æget. Et vtiq; demonstratum a nobis est, in cõmentarijs de simplicium medicamentorum facultatibus. Verũ quid agendo, quæ vehementer vel excalfaciunt, vel refrigerant, dolorem inferant: querere ad rem propositam minime est necesse. Siue enim vt substantiæ sensibilium continuitatem diuidentia: siue vt eam semel et confertim alterantia, id ad eorum inuentionem quæ dolorem leuabunt, parũ refert. Modo sciamus, quod violenter vel excalfacit: vel refrigerat, id sentientia corpora dolore afficere. Ergo si cœpisse ab euidentibus cõueniet, euidenter autem videntur, eorum quæ corporibus nostris propinquãt, hæc sola esse dolorifica, et quæ vehementer vel excalfaciant: vel refrigerent, et quæ substantiæ cõtinuitatem soluant, hæc autem sunt quæ vel contundunt, vel incidunt, vel distendunt: vtiq; curationis eorũ inuentionem quæremus, via aliqua insistentes, quæ ad querẽdorum naturã sit accepta, quæ methodos appellatur. Rursus igitur supra repetẽtes dicamus. Quoniã id querimus, quẽadmodum in morbis dolore affligamur, vbi nihil nobis extrinsecus triste appropinquat: necessum est aliquam talem causam in corpore queramus, quæ scilicet vehementer excalfaciens, vel refrigerans, vel substantiam sensilis alicuius corporis diuidens, nos excruciet. Ac primũ illud speculabimur, cuiusnam esse naturæ debeat, quod cõtinuitatem diuidet. Necesse igitur est, vel ruptionem, vel contusionem, vel erosionẽ esse affectum eum, qui diuisionem continui faciat. At vero ruptio ex distẽtione, cõtusio ex graui quopiam, erosio ex rodente prouenit qualitate. Ergo cũ nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel grauet, vel erodat, sed ex seipso hoc aliquod corpus sentiat: neminẽ latere potest distentionem ab aliqua intrinsecus substãtia quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut ĩmodica siccitate, prouenire. Contusionem, ex eo quod aliqđ corpus ab externo superceciderit. quod vel durum, vel magnum vel graue, vel simul ambo fuit. Erosionem vero, ex succo aliquo, cui mordens natura insit. Igitur vbi vehemens dolor vrget, scrutandũ nobis est, an succus plurimus, an spiritus, cui non sit exitus, an grauis moles, an mordens humor, an siccus affectus subsit. Ad hæc, veluti inter initia est definitum, an aliquid, quod valenter excalfaciat, vel refrigeret. Quorũ ipsorum quoq; rursum causæ, vel in spiritu, vel in humoribus, vel in solidis ipsis sunt statuendæ. Quicquid enim eorum vehe

Methodos quid.

Cuiusmodi sit qđ cõtinuitatem diuidat. Ruptio, contusio & erosio, vnde.

Vbi vehemẽs dolor, quæ æstimanda.

menter excalfactum refrigeratum ve sit, quando quod vicinum est tangit: graue illi molestūq; redditur. Igitur queādmodum singula quæ cōprehendimus agnosci possint, tum vero quod non oīm habeam⁹ manifestas notas, quodq; si aliud quicq̄, etiam causarum, et affectuū quæ sensum fugiunt agnitio, ex multa exercitatione, et curiosa omniū perpensione nobis pariatur: alibi monstratum est. Nunc id consyderare propositum nobis non est. Imo solam ipsam medendi methodū persequi. Ex qua scienter perspecta, quātum auxilium compendiūq; medicis, non ad præsidiorum modo, curationūq; facultatem: sed etiam ad affectus aliquando agnitionē comparetur, sæpe vobis in ipsis ægrotantibus manifeste ostendi. quorum iam duos tris ve, qui haud pridē sunt sanati referam. Vnus em̄, vt scis, quadragenarius erat. qui cum colo laborare putaretur, non modo nihil est a fomētis, tum humidis tum siccis leuatus: sed nec cataplasmatis nec clysteribus, quibus scilicet publice vti in eiusmodi affectibus solent: verū etiam a plerisq; eorum exacerbatus. Nam a rutaceo oleo per sedem infuso, deterius habuit. Itemq; a castoreo. quinetiam vbi mel coctum cum pipere assumpsit: extremis doloribus est afflictus. Iam cum cremorem cocti feni græci, vna cum melle accepisset: vehementer est irritatus. Ipse igitur vbi mordentes succos in tunicis intestinorum immersos cōieci, qui scilicet secum vna corrumperent, tum ea quæ per inferiora essent infusa: tum ea quæ per os accepta: exhibui homini nutrimentum, quod non facile corrumperetur. Deinde cum minus eum cruciatum intellexi: viciosos humores purgandos iudicaui. Cum vero aptissimum ad eiusmodi viciosos humores esset, medicamentum quod ex aloe componitur, quodq; iam vulgo picran appellāt: vtiq; semel hominē iuste purgare, non sum ausus. quod doloribus, et inedia duobus iam mensibus inanitus esset. Verum ex modicis quibusdam interuallis id faciēs, quindecim circiter diebus, hominē (vt scis) prorsus sanaui. Idq; nullo præterea adhibito presidio. Atq; hic quidem illo primum tempore sic est vexatus. nunq̄ prius intestini dolorem expertus. At alius iuuenis huic quidem ætate ꝑpe par, sed qui sæpe ante, colico cruciatu fuerat affectus, accepto scāmoniæ succo: fuit purgatus. Cum autē bene largiter fuisset vacuatus: primo quidem die vesperi in balneo lotus, mox ptissanæ cremorē sumens, post piscē quoq; comedens nocte ea, quæ cœperat, euomuit. Secūdo die itidem lauatus, comedit primū lactucam. Mox auium carnis aliquid. in albo iure elixæ. ab hac alicā ex aqua sumpsit. vino austero iniecto. Vbi vero ab ijs mediocriter se habere est visus: etiam tertio die nutritus similiter est. Reddidit tamen per aluum, plura quā pro ciborum portione. eaq; cū rosione. Deinde

Medēdi methodū ad affectus agnitionē nōnū q̄ cōferre.

De quadragenario colico.

Curatio Galeni.

Alius colicus.

quarto die, etiam magis dolere sibi ventrem sensit. et cum se in balneo alicubi frigus accepisse imprudentem putasset: rutaceum sibi oleū per sedem infundens, non solum vehementissime est vexatus: sed etiam liquidam deiectionē per magnā habuit. quod facile declarauit, aliquid a toto corpore, ad loca ventris deferri. Post deinde per circuitus, similis redibat cruciatus. Audientes autem eius symptomata: intelleximus noxam ex scāmonia in illis maxime intestinis procubuisse, quæ prius, etiam fuerant imbecilla. Sicut quasi fluxionis quidam exortus esset affectus. Ergo queadmodum hunc quoq; sanauerim scis. Abijcere em̄ iussi præsidia colica. alicaq; calente quæ cocta in aqua esset, nutriri, imissis mali punici granis. Cum autem tota nocte citra dolorem dormiuisset: miratus profecto est remedij nouitatem. rogauitq; quid esset bibēdum. Dedimus itaq; bibendum dilutum rois cremorē. Quo videlicet siue aliqua esset in sūmo intestino facta exulceratio, eā astringeret: siue etiam ex consuetudine aliquid ex superioribus locis in partem afflictam conflueret, id reprimeret. prandioq; eodem vti iussim⁹. Deinde ad vesperem cenare pane puro ex vino aliquo naturaliter austero. Concessimus pæterea, vt austerum quecūq; vellet, fructum sumeret. siue malū, siue pirum, siue punicum. Simili ratione etiam tertio die cibatus: in quarto theriacē bibit. Sanusq; omnino est redditus. ac de cætero ad consuetudinem reuersus: nullum sensit incōmodū. Simili genere & alium quendam in æstate affectum, cum sitibundus admodum esset: supra alia quæ memoraui. etiā frigida potione vti permisi. Ergo ne requiras in omni affectu eiusmodi notas, quales in pleuritide, vel dysenteria apparent. Quippe scientifica est morborum id genus agnitio. certis videlicet definitisq; notis comparata. Cum eorum qui proxime sunt dicti. coniecturalis agnitio sit. ac solis ijs inueniri potis, qui exacte cuiusq; morbi propriam curationem norint. Quare quoniam de hac proposita nunc disputatio est: ipsam per se absoluamus. Nec affectuū agnitiones attingamus. maxime quæ ex coniectura libus notis incipientes, cum eorum quæ prosunt obsuntq; cognitione sunt coniunctæ. Methodum enim de ijs, atq; etiam exercitationem in ea, in morborum agnitionibus seorsum per se fecimus. quo scilicet arte quis instructus: in omni ægro, tum locum qui affligitur, tū ipsius affectum, sicuti nos, iueniat. Ergo reuertamur ad affectus qui dolores excitant. Si sanguinis abundantia sit, quod distendat, veluti in phlegmone fieri solet. protinus vbi vires ægri valentes sunt: sanguis mittēdus est. Sed si is, vel sanguinis missionem timeat, vel imbecillis viribus sit: tum auertendus in diuersum sanguis est: tum per propinqua deriuandus. Dictūq; nobis prius est, queadmodum hæc fieri conue-

Curatio galeni.

Tertius curatus.

Nō esse in quoq; affectu, quales in pleoritide vel dysēteria, notas reqrendas.

Regressus ad dolores

Si sāguinis abūdātia distendat.

Si æger sanguis missionem timeat vel imbecillis sit.

Signum.

niat. Quod si his peractis, dolor etiam perstat: patet ꝓfecto in ægrotante particula impactum esse quod contristat. Patet vero nō minus, et quod curatio ipsa, per digerentia medicamenta sit molienda.

Si ex flatuoso spū dolor sit excitatus, curatio.

Pari ratione, et qui ex flatuoso spiritu dolores fiunt, curabimus. Sed simul in his potius, tum ex tenuantibus cibis, tum potione, tum per sedem iniectionibus, tum cataplasmatis, tum humidis siccisq; fomentis auxiliantes. Sin moles aliqua grauando contundendo ve, dolorē excitet: moli ipsi est medendum.

Si rodens humor affligit.

Sin rodens humor est qui affligit: aduersissima huic sunt, quæ extenuant, et calfaciunt. Postulat nanq; huius generis affectus, si modo curandus est: vt ea quæ contristant vacuētur. Si id omnino fieri nequeat: vt per epicrasin sanetur. Sin id quoq; fieri nō possit: vt quæ torporē inferant, medicamenta exhibeātur.

Soporifera anodyna minus hos ꝗ alios ledere.

Quæ quāq; sunt reliquorū cōmunia: minus tamen hos affectus, quā alios ledunt. Quippe tenuis consistentiæ, et calidarum virium, pleriq; talium humorum sunt. E diuerso quæ ex papaueris succo, et alterco, et eo modo frigidis composita medicamenta sunt, simul omnino et refrigerant: et siccant. qua ratione, non solum vt sensui torporem inducentia salutaria sunt: sed etiam vt humorū tenuitatē cogentia, atq; crassantia. præterea vehementem calorem refrigerantia.

Quib⁹ alienissima sint torporē inducentia.

Vbi vero crassi glutinosiq; humores habentur: alienissima sunt, quæ torporem inducunt. Cauendusq; magnopere in eiusmodi affectibus, eorū vsus est. Sed nec alioq comitatur eiusmodi succos, modo soli sint, dolor vehemens.

Si cū crassis succis cōiūct⁹ halituosus spiritus sit.

Si vero ex accidenti aliquo, coniunctus his halituosus spiritus est, qui ex ijs quibus continetur corporibus erumpere prorsus nō potest: grauissimis omnino doloribus, qui ita se habent cruciātur.

Dupliciter cum crassis adiungi talē habitū.

Porro accidit id illis, duplici ex causa, vel obstructione, vel calore. Nam et obstructio spiritum cohibet: nec exire permittit: et crassa glutinosaq; cū calefiūt: flatuosum spiritū gignere solent.

Quib⁹ potissimū icidat talis affect⁹. et qn̄.

Eiusmodi sane affectus, ijs qui se cibis natura frigidis, et consistentia crassis, ac glutinosis referserunt, quando in ipsis intestinorum tunicis flatuosus spiritus cōtinetur: potissimum incidit. Nam cum hæ duplices sint: vbi medio earum spatio eiusmodi collectus humor est: in flatulentum mutatur spiritum. Sane is et crassus: et tardi motus, et frigidus est. Vbi igitur tum retinetur: tum tunicas distēdit, tum succus vnde oritur intestini partes, quas cōtingit, vehementer refrigerat: duplici occasione affliguntur, qui sic laborant.

Quēadmodū hi a torporiferis ledantur.

Ac ad tempus quidem, vbi torporem faciens medicamen biberunt: prorsus indolentes redduntur. Cæterum affectus his omnino fit maior. Nam et intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minusq; flatui transmittendo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Itaq; et spatio lon-

De Dolore Colico a Flatu

giore, ad ægri curationem: et medico qui ægregie in arte sit exercitatus, est opus. Nisi enim certa ratione postmodum curationem aggredietur: verendum erit, ne succi secundo loco in flatuosum spiritum versi, eundem dolorem renouent. Vnde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi sit opus. eadem scilicet necessitate vrgente. Ac pari modo tertio & quarto & sæpe deinceps. quoad homo insanabilis effectus: in malum totius corporis habitum perueniat, et post longa tandem tedia pereat. Quo pacto igitur dolores eos, quos frigidus humor in medio intestinorum interclusus excitauit, sanare conueniet? Sane non perfusionibus, & cataplasmatis, quæ valenter excalfaciant. Quippe lenti omnes crassiq́ & frigidi humores, ab ijs quæ calfaciunt, nisi etiam valenter digerant, liquantur. ac in flatum mutantur. Oportebit igitur eos incidere simul & concoquere. Quas res tenuantia medicamenta præstabunt. Potissimum tamen, si calida vehementer non sint. Quod autem horum quoq́ ipsorum, ea maxime deligenda sint, quæ magis flatum discutiant, magisq́ siccent: nemini potest dubium esse. Sæpeq́ ex plebe non paucos audias, minus sibi dolere colon affirmantes, cum nec ipsis cataplasma imponitur, nec oleo aliquo perfunduntur. nec per clystere aliquid infunditur. Et sane qui generosi animi, fortesq́ sunt: si mediocri vtuntur victu, tutius longiore in tempore percurantur: quam qui violenter (vt dictum est) calfacientibus vtuntur. A nullo enim in eiusmodi succis, tam est metuēdum: quā a calore, qui eos liquet. atq́ in flatum vertat, sed digerere non valeat. Vidimus nanq́ ex agrestibus operis quempiam, qui vbi coli dolorem sensit: protinus se cinxit, cum cingi ante non soleret. comedit autem cum pane, allium. nullum dimittens consuetum opus. nec toto die quicq̄ bibit. sed vesperi meracius. Ab his et tota nocte dormiebat: et mane ab omni dolore plane liber surrexit. Est enim profecto allium, ex eorum ciborum genere quæ & flatum discutiant: & minime sitim inferant. Sunt qui parum id experti existiment, maiorem: quam cepas sitim excitare. sed plane errore. Cum non modo non maiorem quam cepæ; sed nec omnino sitim faciat. Idem omnium plane eduliorum, maxime flatum discutit. Itaq́ ipse certe agrestium theriacen id appello. Ac si quis vel thracas, vel gallos, vel deniq́ qui frigidam regionem incolunt: vesci allijs vetuerit: nō leuiter ijs hominibus nocuerit. Ac quos ex supra dicta causa, vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet: his et allium esse licet: et Theriacen bibere. Quippe quæ eiusmodi affectibus magnopere subuenit. At si cum febri vna, talis dolor incidat: principio quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio, est adhibendum. Si ab

Doloris ex frigido humore i medijs intestinis inclusi, curatio.

Agrestis quidā colicus, allio curat⁹

Alliū flatū discutit, nec siti infert.

Alliū agrestiū theriacen esse.

Quib⁹ vehemēs intestinorū dolor sine febri est, quæ vtilia.

Quib⁹ eius modi dolor cū febri, qd agendū.

De Colico dolore.

Nota

Rusticorum remedium

Allium discutit nec sitim affert.

Vide 6. de morb. vulg. comm. t. 25 ubi contrariam habet sententiam

fomētū discutiens

his habes dolorem colicum ex frigidis glutinosisq succis aliqn ee cū febre aliqn uero minime: pr. notandu et cohis est quod si sunt absq febre dolor iste tunc conueniunt allia: et et conuenit bibere theriacen.

hoc non quiescant: semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coquere, mox per linteum, quo purum sit oleum colare, deinde anseris seuum in oleo liquare, & per sedem infundere oportebit. Si anseris seuum non sit: gallinaceo est vtendum. imprimisq; curandum, vt sit expers salis. Esto autem nec admodum vetus. Licet vero et recenti vti. præsertim anserino. At si neq; ex hoc remittuntur dolores: secundo rursus inijciendum idem est. adiecta etiamnũ castorei et papaueris succi, vtriusq; fabæ non amplius, magnitudine. Olei vero, hemina modus esto. excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid. Debebitq; appensa forti filo, quã penitissime in rectũ intestinum dimitti. Quo vtiq; et cum libet, id facile recipiatur: et euidentem conferat vtilitatem.

Oculorum et auriũ doloris in febre sedatio.

Ad eundem modum, et oculorum et aurium dolores, qui ex huiusmodi humore, aut spiritu flatulento in febri excitantur, sedare conueniet. Tum fomento ex milio, quoniam id omnium et leuissimum est: et maxime siccans: quodq; ab eo defluit innoxium expersq; rosionis est: tum auribus medicamentum id, quod ex castoreo et papaueris succo conficitur infundentibus. quo scilicet ad talia vti solemus. Liquor quo hæc liquantur, sapa esto. quod apud nos vocant epsema. pleriq; medicorum sireon græce appellãt.

Cataplasma.

Quod si imponi cataplasma res aliquando suadebit: papauerum capitibus in aqua discoctis, ac fenigræci vel ordei vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies.

Medicamẽtũ qđ ex castoreo fit, q̃bus vtile.

Scire autem licet, medicamẽtum quod castoreum recipit, non solum aurium sedare dolorem: sed etiam oculorum & dentium. si auribus instilletur.

Collyria diopiu oculorũ maximos dolores remittere.

Iam vero collyria quæ ex opio fiunt, vehementissimos oculorum dolores remittere, omnes norunt. vtendumq; (vt prædiximus) his est, cum maxima necessitas vrget.

Collyriorũ diopiu noxa.

Illud minime ignorantibus, particulas ipsas non nihil ledendas. imbecillioresq; in reliquam vitam ex frigore futuras. Cæterum saluti hominis in præsens, ipsam futuram noxam post habentibus. Siquidem nõ paucos eorum, qui his sunt vsi, eo infirmitatis venisse, vt alij fere nihil omnino viderent, alij propemodum surdi forent, id omnibus iam notum est.

Noxæ dictorũ collyriorũ correctio.

Itaq; nos si quando cogimur his vti: postmodum in sanitatis tempore, particulas ipsas excalfacimus. Nempe auribus oleum id, quod solum castoreum habet, infundentes. Oculis vero, collyria quæ tantum excalfaciant.

Diacinamomũ.

Ad quod scilicet munus, maxime id probamus, quod ex cinamomo conficitur. Ac de doloribus quidem, qui ex crassis glutinosis ve, aut frigidis succis, vel etiam vẽtoso spiritu excitantur, hactenus abunde. Similis nanq; est eorum omnium curatio, & quæ per comprehensas iam materias perficiatur. Nisi q; is qui spiritum flatuosum comitatur, propriam quandam cu-

rationem est sortitus, ex cucurbita cum flamma copiosa subinde admota. Videbiturq; tibi præsidium hoc in huiusmodi affectibus, incantamenti cuiusq; simile quid efficere. Siue hi in intestinis: siue in quauis corporis particula sunt excitati. Illico enim cucurbita admota: qui spiritu flatuoso cruciantur, tum a dolore liberi: tum omnino sani redduntur. Quos vero non spiritus modo flatuosus: sed etiam humor quispiam vnde is oritur male habet: his illico ad tempus dolor sedatur. Redit tamen vel in sequente nocte: vel postridie. vel etiam tertio die similis dolor. Ac potissimum, vbi in victu aliquid deliquerint. aut importunius particulas excalfecerint. Tibi vero hoc quoq; maximum indicium affectus erit. ac curationem pro ratione prosequeris. Nec impense particulam excalfaciens: & tenuatoria curationis ratione vtens. Quod si in ventre quoq; talium quippiam incidat: mirifice hi ex acrium iniectione leuantur. Sed percuranda in his primum doloris accessio est. admota scilicet cucurbita. quo ventosus digeratur spiritus. Post id vacuandus humor est. infuso per sedem eiusmodi medicamentorum aliquo. Ego vero oleo quopiam tenuis substantiæ vti assueui. rutam incoquens. Porro aliqui in tali curandi ratione, vbi oleum acceperunt, maximo dolore cruciantur. postea exiguo interposito spatio, excernunt humorem vitreum. atq; ex hoc protinus simul & a dolore & ab affectu liberantur. Quippe sublata causa quæ spiritum flatuosum genuit: omnia conquiescunt. His humoribus contrariam maxime naturam habent, qui tenues sunt, atq; acres. Sed similem dolorem inferunt. nõnunq; autem & conuulsiones crebras accersunt. vtiq; cum in ore ventris sunt collecti. Veluti dudum illi contigit, qui paulopost æruginosum humorem euomuit. Satius vero sit, nõ æruginosum dicere: sed exactam plane æruginem. Talis nãq; erat qualis pulcherrima est ærugo. Verum huic adolescenti cum conuulsione & syncope, etiam guttæ quædam frigidæ, & pulsus in summo gradu parui erant. Ex quibus cum conijcerem, in ore ventris, quem publice stomachum vocant, rodentem aliquem contineri humorem: dedi illi aquam tepidam bibere. post quam protinus tale quid euomuit, quale si ipse facere velles, floridissimam æruginem aquæ misceres. Cum igitur talis humor in ventre constitit: vomitu est expellendus. Cum in intestinis, inijcere per sedẽ conueniet, quod eluere eiusmodi humorem sit aptum. At id detersiuum sit omnino oportebit. Cũ autem talium pleraq; mordeant: commodissime ex his aliquod deligitur, cui rosio absit. Eius generis maxime est ptissanæ cremor. Cibi vero exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facile corrumpantur. quorum exemplum in priore libro iam traditum habes. Quoniã

Doloris q ex flatuoso spũ est excitatus, ppa curatio.

De cucurbita cũ flãma copiosa.

Qui a cucurbita statim sanent, et quib' redeat dolor.

Signum.

Curatio doloris ex flatu cũ humore.

Aliquos a pposita curatione cruciari, & postea vitreũ humorẽ excernere.

De dolore q ex tenui et acri humore excitat, qui etiã cõuulsionẽ aliqñ accersit.

De iuuene q æruginosum humorẽ vomuit.

Ptissana sine rosione deterget.

Conuulsio à phrenitide insanabilis

De Dolore ab Intemperie sicca

De ijs q ex siccitate nimia distendunt et cruciantur.

vero etiam eorum, qui ex siccitate nimia tenduntur cruciantur què, mentionem feci: non alienum fuerit de his etiam aliquid apponere. Scire nanque licet, eiusmodi affectum, si modo curabitur: humectationem poscere. Cæterũ curatu per difficilem esse. vel potius qui curari omnino non possit, si febris occasione est contractus. Succedit maxime exitiali phrenitidi. nec sanatum quempiam ita conuulsorum, aut ipse vidi: aut alium narrantem audiui. Nam temere conuulsio, vel ex plenitudine neruosarum partium incidit, qua ratione, eos quos magna phlegmone præmit, adoritur: vel ex mordente & tenui humore, qui neruosa corpora rodat. vel ex ingenti frigore. quod tale quippiam quale gelu efficit. Atque hæ tres conuulsiones subinde percurantur. Sed quæ ex neruosarum partium siccitate prouenit, insanabilis est. Quippe etiam in libro de marasmo docuimus, solidorum corporum siccitatem omnino esse insanabilem. Quo minus adijciendum quicquam de eiusmodi symptomatis prætere puto. Sed nec de ijs quæ vitio immodicæ vacuationis, vel per aluũ, vel per vomitũ, vel sanguinis profusionem incidunt. Quod & antea de his mediocriter sit dictum: et posthac dicere sit necessum. Potissimum cum mihi de tumoribus, qui præter naturam incidunt, erit agendum. Itaque librum hunc iam claudam. quando de symptomatis ijs, quæ vtique tractatu maxime erant necessaria, & præcipue quæ cum febrium affectibus sunt connexa, abunde disserui.

Conuulsio à phrenitide loethalis quae à siccitate

Conuulsio a 3 causa

Triplex cõuulsio curabilis.

Cur Intemperies sicca Insanabilis sit eas affert gal. 7° huius cap: 5.6.7

Cõuulsiõnẽ q̃ ex neruosarũ ptiũ siccitate oritur insanabilẽ esse.

Ex hoc loco + conuulsionis species adducere Galenum arbitror

Phrenitis cum conuulsione nunquam curatam vidit Gal.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER DECIMVSTERTIVS.

Dvo iam genera morborũ quẽadmodum quis methodo sanet, docuim⁹. Alterũ in tẽperie positum, cui antiqua est appellatio: alterũ cui nos nomẽ indidim⁹, cõtinuitatis solutionẽ. de hac primũ in tertio quarto, quito ac sexto horũ cõmẽtariorũ præcepim⁹. Post eã de ijs quæ in intẽperie cõsistunt, vsq; ad duodecimũ egimus. In hoc vero toti⁹ operis tertiodecimo de tumorib⁹ qui præter naturã incidunt disserere incipiemus. in quib⁹ scilicet partes a naturali habitu in quantitate recesserunt. Sane sanitatẽ an naturalẽ habitũ dixeris: ad ea quæ nunc paramus, nihil intersit. At cum plures specie affectiones in his sint: primum agemus de phlegmõe. Expedit enim ab hac cœpisse. et quod frequentissime incidit. & quod febres aliaq; symptomata periculosissima excitet. Cum autẽ veteres phlogosin quã inflammationẽ interpretere, subinde phlegmonẽ appellent: sciri volumus, non hoc loco nos de hac phlegmone disserere. sed ea quæ supra inflammationem, tensionẽ quoq; in particula facit. quã non modo ipsi tactu deprehendamus: sed etiã ipse æger proprio sensu aduertat. Quinetiam pro tensionis modo, tangenti quoq; renititur pars phlegmone obsessa. auctiorq; est: q̃ pro naturali habitu. nec dolor illi deest, maior minor ve. Cum quo non nunq̃ & pulsationis est sensus. cum scilicet malum amplius increuit. ac potissimũ cum suppurat. Rubor quoq; in parte quæ phlegmone laborat, maior minor ve semp visitur. Adeo siue in ipso pedis vestigio, siue in parte interna manus, magna phlegmone incubuit: hæc quoq; magis rubra videntur: q̃ ante. Etenim demonstratum est phlegmonen omnem, e sanguinis confluxu consistere. Qui alijs statim calidior est: q̃ pro natura fuit. omnibus certe in ipsa parte quæ phlegmone vexatur. Atq; hoc omnium sectarum commune est. Siue impactum tantum sanguinem in finibus vasorum, phlegmones causam velint: siue intercidentiam eius (paremptosin vocant) in solis arterijs, siue obstructionem aliquam. siue in raritatibus ratione contemplabilibus resistentiam. Quo fit vt etiam curationis indicatio, omnibus sit cõmunis. Nempe vacuatio redundãtis in particula

Sanitatem aut naturalẽ habitũ dicere hic parũ referre.

Cur a phlegmõe incipiet.

Phlogosis

Veteres sæpe phlegmonẽ pro phlogosi vsurpare.

Phlegmones descriptio.

In oi phlegmõe calidũ esse sanguinem.

Variæ opiniones de phlegmones causa.

Ois morbi q adhuc in gignẽdo ẽ, duplicẽ esse idicationẽ.

phlegmone obsessa, sanguinis. Phlegmones vero q̃ i gñatiõe adhuc est: duplex indicatio est, veluti in reliquis morbis oĩbus, quicũq; in gignẽdo adhuc sũt, nec dũ absolutionẽ sunt nacti. Nã qđ eorũ genera tũ iã est, id medicinæ artis parti, q̃ morbos curat subijcit. Qđ in generatiõe adhuc est: parti quæ futurũ morbũ pcauet. Atq; idcirco diximus nõ simplicẽ sed cõpositã esse, totã de ijs ægritudinib⁹ quæ in generatione adhuc sũt, medẽtis sollicitudinẽ. Ex ea scilicet quæ puidet. et ea q̃ curat. Sicuti etiã si oĩno phlegmone laborare adhuc nõ cœperit, sed tamẽ appareat iã subesse in corpore gen⁹ aliqđ eorũ, q̃ phlegmonẽ excitare possint: in talib⁹ quoq; oĩbus sola puisio indicat. At si nulla adhuc in corpore causa subalit: ijs q ita se habẽt, ea q̃ sanitatis est tutrix, puidet. Ergo q̃ causæ phlegmonẽ accersere videt: has cũ iã in corpore sint cõceptæ: sed tamẽ exiguæ adhuc, et incipiẽtes: vtiq; ne maioris fiant, inhibere cõueniet. Atq; hoc cauẽtis phlegmonẽ est officiũ. Cũ vero ea magnitudine sint, vt iã phlegmonẽ creent: eas sũmouere oportet. ac quãtũ iã phlegmões genitũ est sanare.

Omniũ q̃ i gñatiõe sũt cõpositam esse curationem.

Quid ad medicũ spectet qd ad sanitatis tutorẽ.

Cõis oĩum phlegmonarũ generatio.

Ac cõmunis oĩm phlegmonarũ generatio, ex sãguinis influxu est, copiosioris scilicet, q̃ fit parti ex vsu. veluti tũ in libro de tumorib⁹ pter naturã ostendim⁹: tũ in eo q de iæquali tẽperamẽto est inscriptus. Sane copiosior sãguis influit, alia quapiã, alijs ve partic̃lis aliqñ eũ mittẽtib⁹. ac ea q̃ phlegmone laborare icipit, recipiẽte. Aliqñ particula q̃ affligit, hunc ad se trahẽte. partes quæ mittũt, vel vt copia supuacuũ: vel vt qualitate molestũ, vel vtroq; nomine succũ psequunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahũt. Porro in dolorib⁹, incipit quidẽ causa, ab eo qđ affligitur. Sed qcqd est phlegmones: id suppositæ partes efficiunt. Ergo qđ ad partẽ excalfactã vel trahũtur vicini succi, vt nos censem⁹, vel confluũt vt Asclepiades putat, euidẽter cernit. & constet hoc loco ex ĩpo qđ cernit, sermoni fides. At vero quæ dolẽt cernunt ea quoq; phlegmonẽ ex dolore pati. sed causam eius quidã oĩno nõ assignãt, quidam nullo modo pbabilem. Nostra vero sentẽtia talis est. Docuim⁹ in eo opere, qđ de naturalib⁹ facultatib⁹ edidimus: vnã esse naturæ facultatẽ quã excretoriã dicimus. Ea suo munere tum fungitur, cũ triste aliquid sentit. Vnũ vero quiddam est ex ijs quæ eã contristant, ipsa quæ dolorẽ excitat causa. quæcũq; ea sit. Hanc igitur eijcere dum pperat: phlegmonẽ interdũ in particula concitat. cum ẽm primis suis conatibus, nihil profecit: vehemẽtius aggressa, qđ infestat expellere: sanguinis aliquid, et spiritus ex superpositis partibus, in afflictam simul exprimit. Atq; hinc fit, quod ex dolore, particula pro portione cõfluentis in eam humoris, in tumorẽ attollitur. Quinetiam omnium tumorum qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit, natura

Cõflux⁹ sãguinis duplex causa.

Quẽadmodũ ptes sanguinem trahunt.

Asclepiadis opinio

Cur phlegmõe ex dolore cõtrahat. causa.

Expultrix vis, quãdo agat.

nascitur. Vbi enim flatulenta materia copiosior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmone vero magis similes, vbi sanguis. sicut erisipelati, vbi flaua bilis. et tumentiores, vbi pituita. Similiter scirrosi, vbi vel crassus, vel vehemēter lentus humor est, qui parti est infixus. Sane crassus humor, quodāmodo iā melācholicus, magis minus ve est. Lentus autē ex glutinosis ꝓuenit cibis. Sed et ex ipsis aliquando neruosis partibus. vtiq; cum multum excrementi genuerint. Verum de cæteris tumoribus post dicetur. Nunc de phlegmone agemus. Ac prius quæ oīm sunt cōmunia, ad disputationē propositis: sic deinde quæ solius eius vicij sunt propria adijciemus. Cū igitur particula aliqua phlegmone vrgeri cœperit: vidēdum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit orta, an propter dolorem, vel ipsius, vel propinquæ alicuius partis: hanc contraxerit. quo scilicet adempta causa: phlegmone non amplius increscat. Post hanc consyderationem, proxime illa contemplabere. Nunquid vicina aliqua particula sanguinem largius ad phlegmonē transmittat. Deinde num totum corpus sanguine nimium abundet. plethoran vocant. Nā tibi arbitror non excidit, vt pote sæpe a nobis monstratū, superuacanea quæ valentioribus partibus ob redundantiam, vel qualitatē expelluntur: ea in imbecilliores procumbere. Atq; hinc accidere, vt glandulæ, quas adenas vocant facile fluxiones recipiant & maxime quæ rariores natura sunt. Quippe valentius est arteriarum & venarum, & neruorum & musculorum robur. Imbecillius autem ac forte nullum, corporum quæ glandularum sunt naturæ. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus aut pedis digito fit, eiusmodi glādulæ in inguinibus & alis, tum intumescant: tum phlegmone occupentur: cum defluentem ad vltimos artus sanguinem, priores exceperint. Quinetiam in collo, et secus aures, sæpenumero glandulæ, his quib⁹ in collo, capite, vel aliqua vicina parte vlcus est natum, intumescūt. Nominant autem ipos adenas cum sic intumuerunt, bubones. Quod si scirrosior earum partium phlegmone aliquando fuerit: hæc & ægre sanabilis est: et struma dicitur. Quænam vero sit strumarum curatio, in proximo dicetur libro. Nunc de phlegmonis, quoniam de ijs disserere proposuimus: denuo repetentes, dicamus, quod inhibitio earum incipientium. ex generāte illas causa tollenda præstatur. primūq; de ijs quæ vlcera sequuntur agamus. Postea enim q̄ prope magnā arteriā, aut venā vlcus ortum est: celerrime bubones excitant. Cernit autem aliquādo ipsa quoq; vena, per totum membrū rubra. & calens et distenta. ac si quis eam tangat, dolens. Ergo si vel sanguine totum corpus, vel malo succo redundet: difficilis curatio redditur. Sin sanū

Varietas tumo⁊ ex ei⁹ qđ cōfluxit natura oriē.
Exempla.
Crassū humorē quodammō melancholicū esse.
Lentus humor vnde.
Cū phlegmone ī pticula īcipit, quæ consyderanda.
Glandulas facile fluxiones recipere.
Glandulas occasiōe lōginq vlceris sæpe intumescere.
Glandulas cū itumuerūt bubōes græce dici.
Struma qđ
De phlegmone cōmitāte vlcera.
Curatio bubonis ex vlcere vbi corpus est purum.

Manu sive brachio laborante et tumore obsesso. Honest mittendus sanguis ex altero brachio, sed ex crure in eodem latere et hoc est praeceptum nullibi a Galeno traditum licet universam ipsius doctrinam evoluas. Am: Lus: notat hunc locum p.a cent: cur. 18.

modice calida et humida dolorem leniunt.

tetrapharmacu Gal.

cataplasma supra medicamentum

Curatio adeni

plane fit: facilis. Quippe excalfacere, & humectare modice totum mēbrum, quo dolor mitigetur, oportet. (Nosti autē eiusmodi præsidiorum materiam) ipsi vtiq; vlceri tetrapharmacū in linteolo imponēs. (Liquatur id oleo potissimū rosaceo. vel si id nō sit: relaxanti aliquo) Totum vero mēbrū, hapso lanæ ex calente oleo imbuto circundans. Quinetiam ipsi vlceri, calidum imponi medicamētū oportet. Ac sup calidum extrinsecus cataplasma dare. quod ex farina, vel ordeacea, vel triticea, vel ambabus mixtis, constet. Humorē autē habeat, aquā cum oleo pauxillulo. Non secus vero etiam ipsi adeni quæ phlegmone vrgeri cœpit, vt mitigetur imponi debebit, p̄mo die lana, ex oleo calente madens. non autem ficut non nulli faciunt, statim addito sale. Post enim sale vtemur. cum & tumor per totum membrū fuerit remissus: & dolor vlceris sedatus. Quinetiam macedonicum quod vocant pharmacum, similiter ficut tetrapharmacum, ipsi vlceri imponere licebit. Etenim similia inter se sunt. solo thure tetrapharmacū macedonico superante. At si vel plethoricum corpus sit, vel malo succo redūdet: curatio per ea quæ sic calent, fluxionē ad membrū citat. Atqui nec alia vlla vti datur. Cogimur ergo alias sanguinē mittere. idq; aut vena incisa, aut membris ijs, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu enim laborante: scarificabis crura. Altero crurum male habēte: reliquum. Has nanq; vacuationes, indicat ipsa copia. sicut etiā succorū vitium, redundantis succi eductionē. Ac plerūq; post hæc p̄sidia, glandularū phlegmone desinit. Sæpe tamē vel ipso qui curat, ad corporis vacuationē segniore: vel ip̄o qui laborat præ mollicie eam non admittente: eaꝝ phlegmone maior efficit̄. sic vt ad suppurationē p̄ueniat. Sed et quæ phymata quoq; græce appellant: memoratis carnib⁹, sic vbi fluxio in eas ꝓcubuit: citra vlceris occasionē accidūt. vbi ergo distentæ vehemēter glandulæ sūt, aut alia deniq; particula quæuis, quā phlegmone p̄mit: cogimur toto corpore pri⁹ vacuato ipsā scarificare. Sane vacuam⁹ totū corpus (sicut in libro de plenitudine dixim⁹) nō modo cū in redūdātiæ succoꝝ est habitu: sed etiā vbi magnitudo morbi suadet, cū mediocritatē succoꝝ cōtinet. Siquidē dolor, & membri in quo phlegmone sedet, calor, etiā si purū ab excremētis totū corpus sit, fluxionis causa fiūt. Expedit igitur parci⁹ id hoc casu facere. ac vacuare prout maxime, tū ætati laborātis, tū naturæ congruit. æstimatis præterea tum anni tēpore: tum regione, tum hominis ipsius cōsuetudine, de quib⁹ sæpe iam in multis diximus. sic vt etiā si adhibita in sermōe non sint: subaudire ea cōueniat. Vbi vero phlegmōes, ipse veluti feruor iam subsedit: mitigatorijs cataplasmatis dimissis: ad ea quæ digerunt, paulatim est trāseundum. ac primū cum mitigatorijs, paulu lum

Sale qn sit vtendum

Quādo sale vtendum. Si vel plethoricū corpus sit vel cacochymū. Duplex sāguinis missio.

Phymatis i glandulis generatio. Qn p̄ticula ip̄a q̄ phlegmone laborat, scarificanda sit. Duplex cā corpus vacuādi. Estimāda, cum vacuādū sit. Vbi phlegmones feruor est remissus.

Si suppuretur

Pars que phlegmone laborat scarificanda

Cause q vacuamus corpora: quantitas redundans, magnitudo morbi, ob dolorem partis, ob calorem partis.

conditiones to. semp subintelligende

prius mitigatoria cataplasmata deinde digerentia

Vacuatio fit

In magna copia: qa abūdant Humores; qa morbus est magnus

In pauca copia: qa adest dolor; qa pars nimis calet

mellis miſcendum. mox triticea farina in totum prorſus auferenda. contentis ordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiuſmodi digerentium medicamentorum eſt veniendum. quæ vel humida cõſiſtentia ſint, ſimiliter ijs quæ in linamentis vel linteolis excipiuntur (ἔμμοτα græce vocant) vel cerati ſpecie. A duris autem abſtinendum eſt. qualia pleraq; emplaſtra ſunt. Nam & phlegmonarum reliquias contrahunt: et rurſus phlegmonen in ægra parte excitant. Quin ſi pus aliquod notabile in ſuppurante particula ſit contentum: non expedit, quod non nulli faciunt, protinus incidere. imo exhalationem moliri. medicamentis ad id valentibus. quorum vſus ex affectu ſit coniectatus. Quippe cum phlegmones naturæ quicq̃ in membro adhuc reſtat: acria medicamenta magis irritant: q̃ digerũt. Cum vero quod ex phlegmone relinquitur, ſcirroſum effectum videtur: fidenter iam valentibus medicamentis vteris. ſed obſeruato bis in die quem præſtent effectum. primum mane, ſecundo veſperi. Quod ſi balneo quoq; vtatur: etiam eo tempore. Si quando ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris; ita vt tumentior aut rubicundior ſit, aut magis indoleat: mitigabis eam, interea foměto quod per ſpongiam adminiſtrabis. Id autem aliquando ex aqua dulci eſto. aliquando etiam ſal habente. vbi ſcilicet ſcirroſiores phlegmone ſunt. Sin aliquando puris copia medicamenta ſuperet: nec ea videãtur tibi totum digerere poſſe: ſecare exitum ei quod digeſtioni non ceſſit: eo potiſſimum loco oportet, quo eſt editiſſimum. Quippe tenuiſſimã etiam illic inuenies cutim. Memineris præterea in ſectione & alteri⁹ indicationis, quæ ad effluxum pertinet. atq; ad ambo reſpiciens, ita quod ſuppurauit incide. ac deinceps medicamentum aliquod eorum quæ ſine eroſione ſiccent, impone. Quod ſi cõputruiſſe portio aliqua ſuppurantis partis videbitur: excidi eam eſt neceſſe. Sane quidã in ijs quæ in axillis & bubonibus ſuppurant: in myrtei folij ſpeciem, ſemp excidi cutim iubent. quoniam in his laxa ea naturaliter ſit. ideoq; omne quod aduenit prompte recipiens. præterea ipſi ex leui occaſione phlegmonẽ facile contrahant. At maximas aliqui ſectiones faciunt. quarum occaſione particula, vbi ad cicatricem eſt perducta, nõ ſolum turpiſſima redditur: ſed etiam ſit imbecillior. & quæ ſæpe homini ad motus ſit in mora. Hæc igitur ipſi vitantes: plurimum certe ſola inciſione, & medicamentis valenter ſiccantibus, huiuſmodi affectus ſanauimus. quod ſi aliquando excidere aliquid propter multitudinem, non puris modo: ſed etiam corruptarum partium fuit opus: contenti eramus ſectione quæ myrti folium imitatur plane non magna. Cum autem in ea exciſione longitudo maior, quã latitudo ſit:

Marginal notes (printed):

Qñ triticea faria dimittenda.

Emmota q̃.

Cur a duris cuiuſmodi emplaſtra ſũt, abſtinẽdũ.

Quib⁹ digerẽtib⁹ tunc ſic vtendũ.

Obſeruãd⁹ effect⁹ digerẽtiũ.

Si irritata ex digerẽtibus ægra pars eſt.

Si puris copia, medicamẽta ſuper.

Vbi potiſſimũ apiẽda ſuppuratio

Quõ poſt inciſionẽ medicãdũ.

Si ſuppurãtis ps aliq̃ cõputruit.

Noxæ ex amplis ſectionibus.

Sectio myrtaceũ foliũ imitans.

Handwritten annotations: Emmota quid sibi velint et quid significent hic vide ob intelligentiam aphorismi 47 libri v. — Sectio — observandum ad medicam. praestet. bis in die — De sectione facienda

Quomodo apposita sectio in bubone sit adhibenda. esto in bubone, longitudo per transuersum ducta: non autem per cruris rectitudinem. Quippe ita cum crus inflectimus: naturaliter cutis sibi applicatur. post excisam cutim, medicamento quod græci mannam vocant affectam partem implebimus. Est autem ea purgamentum thuris. leui astrictione prædita. atq; hoc nomine etiam thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus enim puris tantum mouendi facultatem optinet. vtpote nullam astringendi vim habens. Magisq; id facit quod pinguius ex eo est. et magis albicans. Sicuti etiam quod flauum ex eo magis est: validius siccat. Mannæ vero, etiam corticis thuris paululum est admixtũ. vnde scilicet astringendi vim habet. Ipse vero cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaq; etiam ad moderatiores sanguinis profusiones, eo vtimur solo. Sicut etiam ad valentiores, solo vsto. sed tunc & cribrato: et in molissimum puluerem redacto. Quinetiam mitigare prius incisam partem (sicut dictum est) quantum poscere videbitur, oportet. fomentis primũ, dein cataplasmate. mox humectante aliquo medicamento. aut non siccante. singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere, tum mannã (vt dictum est) tum ex præsidijs quæ linteolis excipiuntur, primũ ea quæ pus citant, dein ea quæ expurgant sunt imponenda. post quæ, si cauitas etiamnum sit: quæ impleant adhibenda sunt. Sin aliter: ea quæ cicatricem inducũt. græce Synulotica et epulotica vocant. veluti quod ex cadmia conficitur. At quoniam in horum quoq; vsu, plerisq; medicorum non paruum quiddam omittitur: non ab re fuerit etiam de hoc disserere. Tum nanq; ducere vlcus ad cicatricem incipiunt, ac idonea illi rei medicamenta applicant, cum iam penitus sit impletum. nec quicq̃ illi restat cauum. Hinc illis accidit, vt cicatrices efficiant, circumposita cute magis eminentes. Quo igitur illi, cuti sint æquales: conueniet id genus medicamentis vti, priusq̃ vlcus ad æqualitatem prorsus sit impletum. Imposito super ipsas vlceris oras ex specilli mucrone medicamento aliquo sicco, ex ijs quæ in vlcerum curatione retulimus. super reliquum linamento dato, quod aliquo medicamento ex ijs, quæ cicatricem inducant, & humida sint consistentia, fuerit imbutum. Cædente autem prospere curatione: etiam id ammouebis. ac postea, sicco tantum medicamine vteris. lato specilli mucrone, ex eo super toto vlcere volutato. Foris autem suffecerit linamentum, vel siccum, vel ex vino madens. ac potissimum quod ex mollib⁹ sit elychnijs cuiusmodi tharsensia sunt. Quoniã illa quoq; ad vlcera, quæ supercrescant submittenda, vim optineãt. atq; hæc ducẽte nos rerũ societate, dixim⁹. Nũc ad sermonẽ de phlegmone reuersi, dicamus cõmunẽ omniũ phlegmonarum curationis indicationẽ, esse

Printed marginal notes: Quomodo apposita sectio in bubone sit adhibenda. — Manna quid. — Thuris vis. — Mãnæ vis. — Corticis thuris vis. — Mitigandã prius incisã esse partẽ. — Quæ i vlcere ponẽda. — Epulotica. — Synulotica. — Error i epuloticorum vsu. — Qñ epuloticis vtẽdũ. — Elychnia tharsensia. — Reuertitur ad phlegmonarum indicationes.

vacuationem. Quæ vero adhuc in generatione sunt: in his prior vacuatione est, confluentis ad affectum locum sanguinis inhibitio. Inhibebitur is commode, si ipsam fluxionis causam inuenerimus. Sane ea duplex est. aliquando enim ex ipsa parte quam phlegmone vexat, oritur. Aliquando ex alia quapiam alijs ve. Ex ipsa quoties aut calidior est facta: aut dolore (sicuti ante diximus) vrgetur. Non ex ipsa, quando vel alia quapiam, vel alijs superfluum illi transmittitur: vel etiam ex totius corporis affectu. Fit igitur calidius, vel propter immodicum motum: vel aliquem ex sole, aut igni teporem, vel acre medicamentum. Dolore vero angitur, et propter intemperiẽ, et vulnus, et contusionem, & distorsionem, & tensionem, & obstructionem, & spiritum flatuosum. Intemperies modo extrinsecus illi prouenit: modo ex succis, qui in ipso habentur corpore. Et extrinsecus, vel ab aliquo venenatorum animalium: vel pharmaco, quod vehementer excalfaciat. aut refrigeret, etiam ex ambiente non nunq̃. Ex ipso vero laborantis corpore, cum id iam vitiosos succos, qui facultate sint dissimili, congessit. His igitur omnibus æstimatis: quæ phlegmone adhuc in generatione sunt: earum causas prius abscindes. Quæ vero iã factæ sunt: has vtiq; curabis solas. Ergo quidnam medenti agendum sit, si totum corpus male sit affectum: et dicta prius tum in his nõ pauca sunt: tum in libro de plenitudine. et nunc summas eorum quæ dicta sunt, rec ensebimus. vbi enim æquabiliter inter se succi sunt adaucti: id & pletoran græci vocant, nos plenitudinem, & succorum redũdantiam dixerimus. vbi vero vel flaua bili, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus est: eum habitum cacochymian, quasi succorum vitium dicas, nominant. Ergo plethora, tum sanguinis missione curatur: tum frequẽti balneo. tum exercitatione. tum frictione. Præterea digerentibus medicamentis. Et præter hæc omnia inedia. de quibus in his quæ de sanitate tuenda sunt prodita, dictum abunde est. Succorum vitium, purgatione quæ cuiq; superanti succo sit accõmodata, corrigit̃. Dictum porro et de hac est, in ea parte operis de sanitate tuẽda, quæ de vitãdis morbis est instituta. Illinc igitur huc ea transferas oportebit. ac cõsyderes, quo vti maxime expediat. Siquidẽ si iam febricitet æger: nec exercitatione vacuare exuperantiã licet: nec vnctiõe quæ excalfaciat. sed nec multa frictiõe, nec balneo. Imo sãguinis missione, vna cũ inedia. vel purgatiõe aliqua. At si nõ dum febricitat: oib⁹ iam dictis vtare: optimũ quodq; ad id qđ instat, deligens. Illud em̃ patere vel me tacente arbitror, eũ cui crura phlegmone laborant, non esse vel ambulatione, vel cursu exercitandum. Sed nec stare illi esse iubendum. Imo sedenti plurimum fricari, mox

Fluxionis causæ.

Vnde calor particulæ accedat.

Vnde dolor illi accedat.

Intẽperies ptis vnde.

Vbi totum corp⁹ male affectũ est, qd agẽdũ.

Plethora quid.

Cacochymia quid.

Plethoræ curatio.

Cacochymiæ curatio.

Si iã febricitet æger, qua vacuatiõe vtẽdũ.

Si nõ dum febricitet.

Phlegmõe laborãtem ptẽ nec esse exercitãdã, nec fricãdã.

De Indicatione & De Aversione Notabilia Præcepta

manuum motu exercitari, illi est satius. At si cui in supernis partibus cœperit pars aliqua phlegmone tentari: huic motus ex inambulatione, aut cursu est salutaris. Similiter & frictio, his quidem ea potior est, quæ cruribus adhibetur. illis, quæ in supernis partibus administratur. Quippe præceptum in contrarium auersionis, in omnibꝰ talibus commune est. Neq; igitur cū vel circa sedem, vel aliquam huic vicinam partem, initium phlegmones incidit: aluum deijcies. Neq; cum in vesica, vel cole, vel renibus est cœpta, pharmaca quæ vrinas ꝓuocent bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero vel pudendo insedit: menses huic prouocabis. Sed ad partes quæ maxime lōginquæ sint: semp auersionē facies, æstimata scilicet tū phlegmones magnitudine: tum corporis totius statu. Nam si plurima succorum abundantia sit: nec exercitatione, nec balneo, sine periculo vtare. Sin exigua sit: licet et per hæc vacues. Cæterū (quod dixi) hæc tum in ea parte operis de sanitate tuenda quæ morbos præcauet sunt scripta: tū in libro qui de plenitudine inscribitur. tum in his quæ de phlebotomia, siue incidenda vena, tum quæ de purgantiū medicamētoꝝ facultatibus edidimꝰ. Sed quod ad cōmouefaciendum tantum de ijs sit satis: nūc etiā abūde est dictum. Itaq; ad ꝓpriam de phlegmone disputationē, nunc est veniēdum. In qua primū merito verba faciemus de phlegmone, prout ab affectu partis cui insedit est orta. Quippe satis cōstat affectum illū principio tibi esse sanandum. Mox quicquid iam phlegmones est factum. Porro interim ijsdem præsidijs ambo tolluntur. veluti cum ex flatulento spiritu & densitate particulæ dolor est ortus. Hoc eñ casu eoꝝ quæ modice calefaciūt, quæ etiā chalastica, i. relaxātia siue remittentia vocamus vsus est cōmodus. Vt qui pariter & conniuentia corporis laxet: & flatuosum spiritū tenuet. et qđ phlegmones iam cōflatum est digerat. Ad eundē modū & si ex frigido dominante, intēperies sit oborta. Nā tunc quoq; calefaciēdo, nō solū intēperantiæ: sed etiam phlegmone vna medeberis. Itidē si calor vehemētior intēperiē fecit: refrigerātibꝰ ꝑsidijs ambo sistes. Siquidē intēperātia cōtraria semp requirit. Vacuat autē qđ impletū est, nō modo medicamētis ijs, quæ digerūt: sed etiā q̄ astringūt. et refrigerāt. Magisq; ꝑfecto ad incipiētes phlegmonas frigidis adstringētibusq;: q̄ ijs quæ digerūt est vtēdum. Atq; etiānū magis, vbi crassum qđ cōfluit nō est. Sed si sāguis in particula quā phlegmone ꝑhendit, vehemēter est īpactus: nō est amplius repercutiētibꝰ vtendum. Sed tum digerere est tēpestiuū. Vbi autē ex animalis punctu morsu ve, dolor incidit: duplex sedandi doloris ratio est. Vel virus ipsum vacuādo: vel quod dolorē excitat, alterando. Sane vacues id, eorū medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt.

Ad partes maxime remotas auersionē semp faciēdā.

Si phlegmōes ĩitiū circa sedē, vesicā, colē renes mulieris ve pudēdum sit.

Phlebotomia.

Propria de phlegmōe tractatio.

Vbi phlegmōe & affectus simul curantur.

Chalastica quæ.

Astringētia et refrigerātia vacuare et vbi maxime eoꝝ vsꝰ

Digerere qñ est tēpestiuum.

Ex punctu aialis morsu ve, doloris sedatio duplex.

Nota de Dolore ex punctura et ictu uel morsu animalium.

* Liber de facile parabilibus Gal.

Alteres, ijs quæ sunt contraria. idq; vel qualitatibus, vel tota substantia. Monstratū nāq; est, in libris de medicamētis q a nobis sūt editi, quædam esse totis substantijs inter se contraria: quædam sola qualitate. Sed & illud indicatum æque est, quod eorū quæ cōtraria qualitatibus sunt, methodus quæpiam fit. eorū quæ tota substātia sunt aduersa, methodus nō fit. Sed oīa sint per experientiam inuenta. Tu igitur quæcūq; methodo explorentur: hinc disces. Que experientia tantum deprehendit: ea in his operibus, quibus de medicamentis agit, omnia sunt collecta. Vno quod de facultate eorū inscribitur. altero quod * de compositiōe. & tertio quod de facile parabilibus. In qbus operibus ostendimus quænā ex sola experientia, quænā ex sola ratione, et quænā ex ambabus inuenta sint pharmaca. Ergo methodus quam hoc ope tradere institui, in doloribus vniuersis, qui vl ex animaliū, medicamentorum ve noxa excitantur: duplicem indicationē habet. Nempe eius quod dolorem creat vacuationem, atq; alterationē. Vacuant id, tum excalfactoria oīa: tum quæ citra calefactionem vehemēter trahunt. veluti & cucurbitulæ, & cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtūtur. Sunt aūt et qui ore suo virus extrahūt. ægre videlicet particulæ admoti. ipmq; labijs complexi. Huc sane ptinet & cauterium: & medicamenta, quæ cauterijs similiter, escarā efficiunt. Atq; hæc omnia totam eius quod infestat, substātiā exinaniūt. Alterum auxiliorum genus est, eorū quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis si vehementem calorem æger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat, calefaciētia. Docuimus autē vtraq; in ijs operibus quæ de medicamētis sunt scripta. At tales quidem, omnis phlegmones, cōmunes medicationes sunt. Variantur autē pro laborātium particularum ratione. Etenim id iam quoq; ostēsum est, vbi de vlcerum curatione egimus. Nec longo sermone est opus, ei q meminerit, eorum quæ ibi sunt dicta. sed sat erit, paucis ea transcurrisse.

CAP. VII

Vna itaq; indicatio ex ipis similaribus accipitur partibus. altera ex instrumentarijs. & ea quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi, refrigerandi, siccandi, ac humectandi determinat. Quæ vero ex instrumentarijs, tum locum ipsum, per quem vacuare oportet: tum vacuationis rationē. tum vero in similis speciei medicamentorū vsu, ipsum pluris minorisq; modum. Ac de similariū partium indicatione, supra vbi de vlceribus est tractatum, diximus. de instrumentaria vero, hic agemus.

CAP VIII

Cū enī phlegmone duplici ratione a natura recessit, & quod pars ipa multo sāguine sit referta: & quod eadē sit calidior: vtiq; vacuatiōis indicatio, refrigerationis indicationem vin-

Quædā eē totis substātijs inter se cōtraria.

Quorū methodus aliqua sit, quorum nō sit. sed expientia.

In hoc opere tantū tradi quæ methodo inueniant.

Quæ vacuent.

Cucurbitæ & cornua q̄dam.

Cauteriū.

Quæ alterent.

Cōem oīm phlegmonarum curationē pro laborāte particula variari.

Indicatio a similaribus & instrumētarijs, quid præstent.

De instrumentaliū indicatiōe.

Contrarias ut a tota sbā ut a qualitate manifesta

medicam: inueniuntur experientia ratione utroque

Vacuantia Cucurbitæ Cornua

Cauterium

Indicatio a parte affecta a partibus instrumentarijs

De Indicatione que sumitur a partibus instrumentarijs

De Indicationibus et sup X. v. libro 7°

cit, contra scilicet q̃ in erysipelate. In illo nãq; refrigerationis indicatio, magis vrget: q̃ vacuationis. quãq̃ vtriusq; affectus curandi, commune caput est infestantis humoris vacuatio. Ideoq; postq̃ refrigeratum erysipelas est: ad ea quæ digerunt medicamenta cõuertimur. In phlegmone igitur tantisper est refrigerandum: quatenus et ad incrementum eius sistendum inhibendũq; est cõmodum. Etẽ cum imoderatus calor dolorem excitet, atq; etiã aliquid ad ægram partem attrahat: vtroq; nomine augescere phlegmonen accidit. Ergo quãtũ refrigerationis, phlegmone ceu calido morbo cõgruit: tantũ certe & incremẽtum eius inhibere est aptum. Idẽ parem gratiam præstat, & cũ repercutit, id quod affluit. Quod vero eius quicquid in laborãte mẽbro continetur, in proximas partes repellit, hoc phlegmones iã genitæ medela est. Simili modo et quæ modice excalfaciũt: vtraq; interdum ratione prosunt. Quoniã & dolorem sedent: & quod cõtentũ in laborante particula est, digerant. Quippe dolorem mitigando, augeri phlegmonas vetant. digerendo, quod earum iam cõceptum est, sanant. Quoniam igitur momentum omne laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipso sanguinis vacuatione consistit: vacuatio aũt hoc genus affectorum excogitata est duplex: aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur sanguine, aut foris a corpore expulso: satius profecto est, vtraq; vti. obseruantibus diligenter, ne qua ex accidenti læsio sequatur. Ergo cum gemina sit dictarum vacuationum vtraq;: quadruplex in vniuersum nascitur vacuantium auxiliorũ genus. Trãslationis eñ sanguinis ad alias partes, alterũ genus est, vbi ipsa pars quæ phlegmone laborat, sanguinẽ abigit. Alterum cũ eæ que integræ sunt, ad se trahunt. Eius autem quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum ratione tantum contemplabili, perficitur. Atq; id quod sensibili effluxu peragitur, alias per ipam fit partem, in qua phlegmone residet, alias per ea, quæ vna cum hac aperiuntur. Proinde etiam dissectionũ noticia, ad eiusmodi consortium intelligendum, est opus. Ergo tum hæ indicationes, phlegmonarum curationem imutantes a partium natura præstantur: tum supra has quæ tum ex positu, tum figuratione partium sumuntur. Quas nimirũ laborans locus, qua instrumentalis, non qua similaris est idicat. Sũt etiam aliæ quæ tum instrumentalium: tum similarium cões sunt. sicuti cum actionem earum inspicimus. Præterea an rara pars sit, an densa, an acuti sensus, an hebetis. Ad quæ omnia intentum esse oportet, qui recte curare studet. Quoniam vero (vt semper testati sumus) non satis est ipa tantũ vniuersalia nouisse, nisi quis etiam in particularib[9] se exerceat: ita vtiq; et nos nunc faciamus. non tamen omnia particu-

Refrigerationis i phlegmone quæ cõmoda.

Modice calefaciẽtium in phlegmone cõmoda.

Duplici vacuatiõe vtẽdum.

Quadruplex vacuãtium genus

Dissectionũ noticia hic vtilis.

Quæ laborans locus vt istrumẽtalis est, indicet.

Iecinoris phlegmon et lib.° XI. cap: 16.° ‖ et de Venar. sectione

laria percurrentes. sed ea tantum quæ nobis necessaria lectori videbuntur. Proponatur itaq; iecur iam phlegmonen contrahere cœpisse. tum quænam mali eius, cõmodissima sit curatio q̃ratur. Omnium ergo primũ ab ijs quæ retuli incipiens, an totum corpus inanitione indigeat, consyderabis. Quod si indigere inueneris: mox ægri virtutum æstimabis. possit ne semel iustam vacuationem tolerare. Primũ ergo valida virtus esto. Ab hac æstimabis ætatẽ. Nam si puer sit, quæ per desectam venam fit (vt supra est monstratum) vacuationem non feret. Verũ cum pubertatem attigerint: iam pueri missionem sanguis tolerãt. Ergo pariter tũ reuellẽd⁹ tũ educẽd⁹, q̃ ad iecur fluit sanguis est. interna in dextro cubito insecta vena. propterea quod & e regione: et ampla via cum vena quæ caua dicitur, societatẽ habet. Hac nõ comparente, media secanda est. Quod si nec ea se ostenderit: reliqua ac tertia est incidenda. Modũ vero vacuationis, tum ex redũdantiæ modo: tum ex reliquis quæ in superioribus diximus, inuenies. ætate. natura. tempore anni. regione. & consuetudine. tum ante hæc, ipsa laborantis virtute. Hæc em̃ in oĩbus sunt cõmunia. Illud vero interna ne, an media, an humeralis secãda sit, an ea q̃ iuxta malleolũ est, an quæ in poplite: id vero ex laborante particula indicatur. ac definitum iam est, in ijs quæ de incidenda vena scripsimus, de vacuationib⁹ id genus omnibus. diceturq; nunc, quantum sit ad rem propositã opportunũ. primũq; hoc ipm, non esse scilicet solum illud satis, quod vacuandum sit inuenisse. veluti sentiunt qui amethodon sectam colunt. quibus nulla de laborantium locoꝝ differentia habetur ratio. Non em̃ ratio solum: verũ etiam vsus ipe indicat, aliam alij parti vacuationem congruere. Siquidem ex ijs quibus oculi tentari phlegmone cœperant, non nullos sola purgatione per aluũ, vno die sanatos vidi. Quam rem si quis in iocinore cum phlegmõe laborare incipit: tẽtet: maximã excitabit phlegmonẽ. Aeque vt si cum in renibus, aut vesica incipit, quæ vrinas cient, exhibeat. Aut si cum vterus phlegmone laborat: menses deuocet. Siquidem longissime a tentata fluxione parte, auellere, nequaq̃ ad eam trahere, conuenit. Hac itaq; ratione, nec si ventrem, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit: medicamen quod aluũ deijciat, vti conueniat. eãdem cum his indicationẽ et vterus sortitur. sicuti cum vrinæ vasis, pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa reuellens auxilium est. græci antispasticon vocant. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, purgatio ad contrariũ auertit. Si qua vero circa fauces, & palatum, aut linguam aut deniq; i ore, phlegmõe laborare incœperint: in his oĩbus cauẽda sunt, quæ pituitã per os euocant. Apophlegma-

Exercitatio lectoris mẽbratim.

Phlegmones in iocinore curatio.

Si valẽs ꝓpositi laborãtis virt⁹ sit.

Qñ pueris mittẽd⁹ sanguis.

Vñ in ꝓpositis mittendus.

Venæ electionẽ a laborãte pticula indicari.

Aliam alij parti vacuationem congruere.

Quã lõgissime esse a pte fluxiõe petita auertẽdum.

Exempla.

Antispasticon.

Apophlegmatism⁹.

Inflamatio epatis. Curationis modus.

Pueris qñ sit mittendus sanguis.

Vena quæ apparet . . . secatur.

Nota quantũ valeat purgatio ad oculos inflamm: faciat.

Nota hic præcepta de Diuersionibus quæ fiunt cum sanguinis missione tũ et medicamenti exhibitionem.

Iocinore Ventriculo et Intestinis phlegmone laborantibus, purgatio per aluũ nullo pacto est molienda, qa attrahit ad partes affectas, à quib. potius auellere conuenit ut ex hoc aureo capite docemur.

tismos vocant. Quippe cum id simile sit, ac si deijcere aluũ intestinis ægrotantibus velis. aut vrinas mouere cũ renib⁹, aut vesicæ sit ægre. aut vomitum lacessere, cum partes stomachi sint afflictæ. Satius igitur sit, vbi partes quæ in ore sunt, phlegmonẽ accersere cœperint: deriuare ad nares. Pari modo venam quoq; vbi hæ partes sic laborãt, incidere humeralem in manu. si ea non cernitur, mediam. vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur: internam. In angina, quã synãchen græce vocant, primas in manibus. Secũdas eas, que sub lingua habentur. At ijs quę in occipite sunt, sic afflictis: etiam eam quæ in cubito est. nec nõ eam quæ habetur in fronte. Renibus vero, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus: eas quæ in cruribus sunt sitæ. ac potissimum quæ circa poplitem sunt. Sin minus, eas quæ iuxta malleolum. ac perpetuo quidem in omnibus, quæ e directo est. Vbi iecur phlegmone inuadit: quæ in dextra sunt manu. vbi lienẽ, cõtra. Itaq; statim prima vacuationis diuersitas, pro particularũ diuersitate variat. constatq; cõmunẽ indicationem, non magis esse vtilitatis: q̃ noxæ causam. Siquidem quod vacuandum sit: id cõmunis indicatio est. vnde autem, aut quomodo vacuatio sit facienda, id æger ipe docet locus. Ad eũdem nãq; modũ, vbi pectus aut venter, aut partes circa collum, caput ve, phlegmone laborant: excogitatum est artus vincire. Quippe ipm quod phlegmone infestatur, vinciendum non est. Sed si in manibus phlegmone est orta, crura. Sin in crurib⁹, manus. Sed nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborantis particulæ indicationem, vtilitatis magis q̃ noxæ sunt causæ. Nam in particulis q̃ circa artus sunt sat fuerit, etiam spõgiam, vel ex frigida aqua, cui paululum aceti sit immixtum, vel aqua sola imponere. Sicut etiam ex vino aliquo austero. in iocinere vero, si phlegmone laborare cœpit: nemo compos rationis his vtatur. imo nec si malino infundas, aut myrteo, aut mastichino, aut nardino, aut lentiscino, aut aliquo oleo quod astringat, aut etiam alio quopiam, cui apsinthium sit incoctũ: ne horũ quidem vllum cõueniet, frigidũ. sicut nec vllum cataplasma frigidũ. Sed si mala, præcipue cotonea, vino incoquẽs, cataplasma ex eo præparaueris: si iecur phlegmone laborare cœpit: ne id quidem admouebis frigidum. veluti nec oleum (vt dictum est) præparatum. vel oculis, vel oris partibus, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint. Auri vero etiam si acetum cum rosaceo infundas: nil offendes. At non est hoc oculis laborantibus vtile. veluti nec medicamen, quod ex moris conficitur. aut aliud quippiam eorum quæ stomatica græce dicuntur. Sunt enĩ eiusmodi omnia oculis tristia. quãq̃ genere. sunt ex ijs quæ indicentur. Glandulis vero phlegmone tẽtari cœptis: sæpe solũ oleũ

Venæ secãdæ p̃ particulum rõne electio.

Artuũ vinctio, vbi.

Quid p̃ fluxione auertẽda, vinciendũ.

Refrigerare & astringere tũ noxę, tũ commodi occasionem esse posse.

Diamorõ.

Stomatica.

Que Vena sit secanda in affectib⁹ Oris

p manũ hic intelligẽdum arbitror cubitũ ipsum q manui contiguus est, nã g anatomici ipsi nomine Manus intelligunt omne id q a cubito inferius est cubitum s. et manus nomine manus accipiendo. Gabriel de Zerbis in anathomia Brachij.

Cum sit via ...ionis ad manu ... nõ mirum ... iecur flamma... palmam manus ulcerosam habeant

CAP. 12

Iecori medicam. frigida offerenda non sunt.

Medicamen pro Glandulis.

calens, sat fuit. Sed et reliquus victus ordinandus, ijs quibus glandulæ aut etiam aliquid circa artus phlegmone tentatur: vnam tantũ indicationem habet. quæ tot ac talia exhiberi iubet: quot & qualia facillime concoquentur. Nec quicq̃ refert, alicã, an ptissanã, an mulsam, an punicum, an malum, an tale quippiam exhibeas. At si iecur phlegmone infestatur: exquisitissimo victu est opus. Aeque profecto et si vẽter sic laborat. quippe munus eorum, toti animali est commune. Acceditq; omnibus animalis partibus maximũ incõmodum, siue nõ probe concoctum alimentum sit: siue non rite in sanguinem conuersum. Artuum vero partes, tantum alimenti capiunt: quanto sunt nutriẽdæ Quo fit, vt siue ex malo quod probe in ventre sit concoctum, alimentum ad eas perueniat: siue ex alica, siue ex ptissana, non multũ intersit. In iocinore vero, quantum referat nutrimentorum differentia, tũ quod maximam in vtrãq; partem vim habeat, hinc discas licet. Nam expelli e iocinore oportet, qcquid in eo, tum amaræ bilis: tũ saniei, quæ ex phlegmone prouenit, est collectum. Id vero fieri nequit, nisi et vasa quæ sunt in viscere, detergeantur: & meatus qui ad ieiunũ ptinet, sit apertus. Ergo alica cum et huic inhereat: & vasa quæ in viscere sunt condita, obstruat: præcipueq; eorum ora: & bilem in intestinum descendere, et alimentum in totum corpus digeri prohibet. Poscit ergo tum iecur ipm: tum meatus qui bilem transmittit, cibos et pharmaca quæ obstructa recludant. Talia vero omnia sunt, lenta quidem minime, sed tenui consistentia, & qualitate mordẽte. At vero ab his, vt pote rodentibus, phlegmonę irritantur. Quare quæ citra rosionẽ ea detergeant, indigemus. Cuiusmodi scilicet mulsa est. at nouimus dulcibus omnibus, tum iecur, tum lienẽ maxime intumescere. Supersũt igitur, quæ culpa vacent, vt in cibis ptissana, quippe quæ sine rosione deterget, vt in pharmacis oxymeli aqua mixtum. Nã & punicum malũ, & cætera quæ astringunt, dum bilis meatum artant: bilem ipam excerni prohibent. Atq; inde iocinoris phlegmõis, sunt incõmoda, præsertim ijs quæ in cauo visceris consistunt. Quibus ad angustias quas facit ipsa phlegmone, etiam ea quæ ex astringentibus, et lentis fit cibis, accedit. ac quæ mordent, ea phlegmonas ipas quæ in cauo sunt visceris, magis irritant. Quippe his quæ in gibbis eius consistunt, mutata iam veniunt, ea quæ assumpta sunt. ita vt nec quæ astrictoria sunt, similiter adhuc astringant: nec quod mordens est, similiter mordeat. nec quod propter lentorem in angustis vasis herebat. similiter etiãnum maneat lentũ. Est aũt his occasio mutatiõis duplex. et quod prius sunt cõcocta: & quod sanguini, q̃ i iocinore prius erat, sunt admixta. Cauo autem iocinoris phlegmone obsesso: protinus

Victum p̃ ptiũ rõne variari.

Iecur & vẽtriculum si phlegmõe tentenť, exqsitissimũ victũ posce re. & cur.

Quãtũ i iocinore referat nutrimẽtorũ dria.

Ex dulcib⁹ iecur & lienẽ intumescere.

Quæ mordent, cur cauitatis iocinoris phlegmonas, q̃ gibbi magis irritẽt.

[Handwritten annotations: top margin: "Nota maximũ discrimen toti animali impender si alimentũ nõ probe sit concoctum siue in sanguinem non rite conuersum, idq intelligas ac initio stomachi ut oleum tantum initio iecinoris, quorum cura est demandata ut toti corpori consulat." Right margin: "Cap: 13"; "Victus i iecore affecto"; "magni n. refert affectio uentriculi ac si iecur ipse pateretur: quoniam ipsius munus uniuerso corpori expedit"; left margin "CAP. 14"; "sanies in iecore reperiri potest"; "meatus fellis ad ieiunum pergit"; "Alica que prohibeat"; "Am. Lus. 7. cent. 38. sic ultiti hanc particulam & meatus qui in ieiunum bilem demittit sit apertus."; "Ptissana oximel aqua mixtum: ut detergamus optima sunt et omni culpa uacant"; bottom margin: "Nota de malo punico quod quia adstringit prohibet et excerni excrem[enta]. Attũ scias nõ oĩa mala punica adstringere, ut i sut illa que et incidant, que sut acida ut i simpl: med. f. et in lib° attributo Galeno de Dissolutione continua cap: 2° et ultimo in fine."]

Mesenterij Affectio cum partibus sanis epatis eadem est.
omnes vene mesenterij oriuntur a vena porte.

CAP XV

Si in cauo iocinoris phlegmõe fit, etiã i venis mesẽterij necessario esse.

etiam venas quæ in mesenterio sunt, vna phlegmone laborare est necesse. Quando ex ea quæ ad portam pertinet, omnes sint ortæ. protinus etiam quæcũq; osculis earum inciderunt, vim suam ostendere. An tibi ad cõmunem phlegmones curationem, parua ex particulis ipsis accedere differẽtia videtur? Mihi sane maxima videtur. quis ij q thessali stupiditatem emulantur, cõmunem indicationem satisfacere putent. Placet autem nũc ad memoriam reuocare tibi ægregiam eorum curationem, quam Theageni philosopho cynico adhibuerunt. Siquidem hanc norunt plurimi. propter viri famã. vt qui publice disputare in Traiani circo quotidie sit solitus. Erat qui hominẽ curabat, vnus ex Sorani discipulis, nomine Attalus. Is imposuit quotidie iocinori cataplasma ex pane & melle. Haud intelligens viscus hoc mediocriter astringi debere. propterea quod animalibus, altricis facultatis principium sit. & venosum ab hoc oriatur genus. Ita igitur viscus curauit: sicut bubonas. meris scilicet & solis relaxantibus vtens. Cataplasma ex pane & melle imponens. ac prius oleo calente perfundẽs. tum sorbitione ex alica cibans. Hæc nãq; tria ferme omnibus nũc amethodis istis thessalijs ad acutorum curationem sufficiunt. Visum aũt est mihi seorsum Attalum monere, vt astringens aliquid admisceret. nec nudis vteretur relaxantibus. ac de visceris quidem natura nihil eram homini dicturus. Id eñ fuisset, plane asino tabulam narrare. sed quo me persuasurum homini arbitrabar, & cui omnes facile assentire video, id tantum exposui. Nempe longam experientiam medicos docuisse, vt iecur mixta medicamentorum materia curarent. Eam autem scriptam inuenturũ in ijs medicorum libris, qui sint de medendi ratiõe conscripti. Si ergo inq̃ tibi videtur: misce aliquid de apsinthij coma diligenter tunsa, cataplasmati. Oleo vero, totius herbæ aliqd, modice id queadmodum alios cernis, in illo incoquentes. Cataplasmati vero, id quod ex vnguento, & palmulis fit. Mirabolanu piesma vocant. & irim, et iunci florem. aut narditidos herbæ radicem. aut cyperi miscebis. non inutile sit, & ex vino ea aliquando pparare. ac miscere, interim etiam de fece ipsa. Quinetiam aliquid astringentiũ incoquere malorũ. cuiusmodi cotonea sunt. et quæ vocantur Struthia. Præterea quæ romæ abundant, vocata Cestiana. Oleum vero (nam id quoq; video miscere te) non quodlibet esto. Sed vel hispanũ: vel histricũ, vel crudum, vel lentiscinũ, vel myrteũ, vel melinũ, vel nardinũ vnguentũ. Porro aliam materiam plurimam esse dixi, eorum quæ incoquere liceret. Nam et lentisci tenera germina: & myrti et rubri & vitis præsertim siluestris. A qua oenãthen vocatã decerpimus. Non alienũ etiam sit, & atticũ hyssopum, tum cataplasmati, tum etiã

Theagenes a methodicis curatus.

Iocinoris recta curatio.

Mirabolanu piesma.

Oenanthe.

ceratis miscere. Nam et cerata quæpiam illi ex eiusmodi materia imponere post cataplasma suasi. et apponere illi tentabā vniuersam deinceps curationem. Quo scilicet etiam quæ a medicis græce Epithemata vocantur ex mixta materia cōponeret. Nā melius inq̄ est sublato cataplasmate, aliquid super viscus esse. Attalus vero sermonē interpellans, nisi multum inquit tibi tribuerem: nihil horū tolerassem. nam in quibus superiores medici passi naufragia sunt, priusq̄ vera medicina inuenta a nostris esset, ea mihi veluti ignaro suades. Cætera tris inquit aut quattuor dies sine me theageni ex mea sententia pspicere. & sanum eum penitus conspicies. Sed quid inq̄ si cum subito pauci, & hi lēti apparuerint sudores moriatur, recordaberis ne quæ promiseris, ac de cætero sentētiam mutabis? Atq; Attalus post hæc abijt. irridens nec quicq̄ præterea respōdens. sic vt neq; de alica qcq̄ me consulere permitteret. Sed nec quod ex ijs quæ vrinas cient, miscere aquæ paulo post oporteret. Quod scilicet iocinoris gibba essēt afflicta. Nam sicuti iocinoris cauū per aluū purgatur, ceu paulo supra diximus: sic gibba eius per ea quæ modice vrinas mouent: cui⁹ generis est apium. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam cōcoquitur: etiam valentioribus vti licet. assaro & celtica nardo. et phu et petroselino. & smyrnio et Meo. Sicut etiam per ventrem vacuare, si cauū afficitur. Cnico cibis admixto. & vrtica et mercuriali. & epithymo. & filicula. omnib⁹ præterea quæ modice aluū deijciūt. magisq; in remissionibus, tum his ipsis audacius vtendum: tum vero quæ his sunt valentiora. partim in ptissana incoctis: partim tunsis, ac in mollissimū puluerē redactis. exhibenda vero & hæc sunt, vel ex ptissana: vel ex aqua. Ego nāq; etiam filiculæ aliquid in ptissana aliquādo incoxi. et nigri veratri corticē. Etiam clysteri vacuare eos cōueniet. Inter initia vel sale, vl' nitro, vel aphronitro aquæ mulsæ admixto cōtentis. in remissiōe vero potissimūq; si quid scirrosum relictū e phlegmone est: etiam valentiora medicamenta miscentibus. Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus. & origanū et colocyntida. & minus centauriū. Oportunissima nāq; ad scirrum sunt iecur & lienis. siue qs parum habita de his ratione, glutinoso cibo vtatur. sicut Attalus qui Theageni quotidie alicam exhibuit: siue nihil offerat, quod tum obstructiones eximat. tum detergeat. verum quod cōtigit Theageni, vl' potius Attalo, dici est tempus. vt em̄ promiserat post tris dies daturum se hominem a iocinoris phlegmōe liberatum: tum magis q̄ pri⁹ calente oleo viscus plurimū perfudit: tum cataplasmata frequentius est vsus. Hac diligentia felicius sibi curationem cessuram sperans, respondit q; percōtantibus de Theagene gloriabūdus meliora. Cæ-

Caua iocinoris p aluum,
Gibba per vrinas purgari.
Vrinas mouētia.
Caui iocinoris vacuatoria.
Clyster.
Iecur et lienis ad scirros oportunissima.

Cæterum

cum sudor pauco et lento moriuntur illi qui iecinoris resoluta facultate intereunt.

Curatio Iocinoris pars caua curatur p aluum. pars gibba curatur p urinam.

Apium modice mouet urinam.

terum contigit prout ipse prædixeram, subito hominẽ mori. Et quod omniũ maxime dignum risu fuit, ducebat attalus secum, ex ijs qui de hominis statu rogassent quosdam, quibus ostenderet adeo rectum eũ se habere: vt iam esset lauandus. lætusq; cum multis ingressus est domũ in quo iacebat. Cum Theagenẽ mortuũ quidam ex amicis, qui & Cynici quidam erant: & alioqui philosophi, lauare ex more parassent. Itaq; etiam vsq; ad mortuum accedere, idq; vna cum spectatorũ cętu attalo contigit. vtpote cum nemo intus lugeret. Nam Theageni nec seruus erat: nec puer, nec mulier. sed cũ eo soli amici philosophãtes versabantur. qui iusta quidem mortuorum, citra tamen omnẽ luctum obibant. Atq; hanc laudem Thessalius asinus inter multos spectatores est consecutus. ostendens explicatum a phlegmone hominẽ intra quatuor (vt pollicitus est) dies. Reliqui vero methodici, cum innumeros quotidie iugulent: adeo rationem curandi mutare adhuc nolunt: vt quæ a medicis sunt scripta, qui artis operibus vere insudarunt, ne vel semel experiri velint. adeo indelebile vitium vehemens ignorantia est. Præsertim si cum superbia sit coniuncta. Eiusmodi igitur in omnibus sunt Thessali sectatores. Nobis autem vitandi eiusmodi errores sunt. At si nihil aliud suppetat, saltem ipsi experientiæ credendum. Id quod ipse perpetuo suadere non desino, ijs qui circa rationem parum sunt exercitati. Nam melius profecto his est, quando et rudes sunt & simul in rationabili methodo, quam nos nunc pdimus, minime exercitati, vt nihil penitus ex ratiocinãdo accipiãt. Quippe iocinoris substantia, scirris maxime opportuna est. vtpote quæ naturaliter lutosum quippiam continet. veluti medicus quidam nostri temporis per iocum dixit. Lienis vero rarior substantia: q̃ iocinoris est. Cæterum crebrius scirrosis vitijs affligitur. propter nutrimenti quo vtitur speciem. Monstratũ nãq; est, quod crasso nutricatur sanguine. qui veluti limus putrioris est, facillimeq; nigra bilis efficitur. ideoq; etiam ipm melancholicũ, siue atrum appellamus excremẽtum. atq; hæc duo viscera, scirrosis tumoribus tentari, vel experiẽtia ipsa clare indicat. Renes vero, quod conditi sunt: tactũ effugiunt. Cæterum hos quoq; facile scirris dep̃hendi, ratio docet. Atq; idcirco nephritidas alias facile solubiles, alias ægre solubiles esse. Cum renes ambo habeant, quæ in viscerum vtroq; prædicta sunt inesse. tum substantiæ qualitatem, tum excrementorum, quæ per ea dilabuntur, vitium. Quo fit vt qui crassi succi cibis vescantur, calculi vitio vexẽtur. Ergo quanto trium horum viscerum scirrosi affectus difficiliꝰ curantur: tãto magis esse sollicitos oportet, ne quis in hos incidat. Maxime autem (vt dictum est) incidunt, qui ipsis phlegmone laboran-

Nimia ignorãtia indelebile vitiũ

CAP. XVI

Quibꝰ melius sit expientiæ credere. nihilq; ex rõcinando accipe.

Iecur sciris opportunũ eẽ.

Lienẽ crebrius q̃ iecur scirris tẽtari.

Renes quoq; scirris tẽtari.

Qui calculo vexent.

De Phegmone Jecinoris.

tibus, ijs cibis vtuntur: qui crassos lentosq; succos efficiãt. Quinetiã eiusmodi affectuum medicamina, inter omnes conuenit ea esse q̃ dissecent & dissoluant & frangant. Quæ vtiq; ex eorũ sunt genere, q̃ obstructiones eruũt & detergẽt. cæterũ viribus valẽtiora. Horũ non solum materiam: sed etiam facultatem, in opere de simplicibus medicamentis exposuimus. Itaq; etiã breuior nũc ero, cõtentus gñali facultate, & sola methodo, cũ paucis exẽplis. Nã cũ & facultatũ materiam iam habeas præparatã, et quæ curationem vna coindicẽt sint prædicta: nihil nũc aliud superest, nisi vt proprias cuiusq; morbi indicationes cõmemorẽ. Coindicantia igit̃ voco virtutem, naturã, ætatẽ, anni tempus, regionẽ, et cõsuetudinẽ, & si qua sunt id genus alia. proinde de ea quæ a particulis sumitur indicatione, deinceps dicã initio a iocinore sumpto. Quippe vbi id phlegmone laborat, quæ extrinsecus applicantur, ea mixtæ esse facultatis debere postulat. idq; nõ in generatione phlegmones modo, (est em̃ id omniũ phlegmonarũ cõmune. quando etiã si quis reprimentibus tãtũ illo tp̃e vtatur, non peccet) sed etiam cũ nec affluat amplius quicq̃: nec repelli quod in laborante particula cõtinetur possit. Accidit em̃ hoc quoq; multis de causis. Sane in principio tum parum est quod affluit: tum magna ex parte non ita crassum, tum partis ipsius quæ recipit virtus nonnũq̃ valentior. vtpote nondum lassata, tum quod in afflicta continetur parte, nõdũ violenter impactum. At cum phlegmone in vigore suo iam consistit: tum multus in ea sanguis continetur: isq; crassior subinde ac vehementer impactus, tum virtus membri iam est debilior. Quam alioqui valentem requirimus. Quo scilicet a se superuacua amoliatur. quandoquidem haud satis potens est astringentium præsidiorum vis quæ sola totum efficiat. Quippe potest hæc cogendis, ac cõstringendis, & veluti densandis, & exprimendis corporibus: quæ tenuiores sunt ad circũpositas partes expellere. Cætera nisi etiam laborantis particulæ virtus aliquid auxilietur: nihil adeo magnum efficiat. tum igitur quæ a phlegmone sumatur, vna dũtaxat est indicatio. Hãc græce diaphoresin vocãt. Latine digestionẽ euaporationem ve dixeris. Hæc humorem qui in phlegmõe obsessa parte cõtinet̃ p̃ meatus insensibiles educit. Quæ vero ab ip̃a sumit̃ parte: ea in diuersam nos partem trahit. scilicet robur eius seruari iubens. Coeuntibus igitur vna contrarijs indicationibus: compositum quoq; esse medicamentũ oportet. At fœmur si phlegmone laboret, aut tibia, aut cubitus, aut brachium, aut qui in his sunt adenes: causa non est, cur horum robori consulas. Hæc tibi communis indicatio sit, in omnibus ijs partib⁹, quarum munus eiusmodi est, vt toti corpori sit ex vsu. Ergo nec

Marginalia:

Quib⁹ maxime iecur lien & renes scirris laborẽt.

Coindicantia quæ.

De indicatiõe q̃ a p̃ticulis.

Iterum de Indicatione a parte sumpta

De iocinore.

In iocinoris phlegmone, etiã cũ nihil affluat, reprimẽtib⁹ vtẽdũ. & cur.

in principio phlegmonis solis reprimentibus licet uti.

Diaphoresis.

Roboris tuendi indicatio, quarũ partium sit cõis.

Que partes sint roborande que uero minime.

CAP. XVII.

lienẽ tãtum relaxantibus curare oportet, cũ hic quoq; ex iocinore, quicqd limosum & melãcholicon est expurget. propterea scilicet qđ ex eo humore nutrit. Idcirco quoties obstructio i eũ icidit, aut phlegmone, potissimũ q̃ scirrosa sit: tum ea q̃ obstructiões eximãt, tũ q̃ discẽcent vehemẽtiora exigit. Nam quale medicamẽtũ iocinori est apsinthiũ: tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iocinori, qđ vocãt eupatoriũ: tale est lieni scolopẽdriũ. Siquidẽ similia genere medicamẽta, ambo viscera postulãt. Cæterũ tãto valẽtiora lienis: quãto crassiore vtit alimẽto. Scirro igit laborantibus ipis: habilia nutrimenta sũt, gñe qdẽ eadẽ. sed maioris minorisq; rõne dña. Itaq; etsi capparis ex oxymelite edat: vtilis sane est vtriq; visceri. Cæterũ nec ipa pari modo nec siliter mixtũ habẽs oxymeli. Nã et ipa copiosior: et ex minus diluto oxymelite, lieni erit vtilior. Atq; hæc dña est q̃ ex maioris minorisq; rõne accepta est. At similiũ gñe, vel specie, aut quomodocũq; dixisse libet pſidiorũ, ex actione et cõpositiõe indicatio sũpta est. A societate vero cũ vicinis partib⁹, quod idẽ cũ situ est, illa capiũtur, quod gibba iocinoris p renes expurgari oporteat. Caua vero p inferiorẽ ventrẽ. In liene vero, alterã dũtaxat eẽ supflui vacuationẽ. cum q̃ p renes agat nulla huic visceri vacuando via pateat. Proinde vbi phlegmone pmitur: deiectorijs id medicamẽtis, tum detergem⁹: tũ lacessim⁹. quo remittat deponatq; supuacua. Sane duplex ratio est eiusmodi medicamẽtorũ vsus. Cum partes superius positæ laborant: p ea quæ edunt, ac bibunt. Cum inferiores, p id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidẽ quæ edunt ac bibuntur, eorum vis anteq̃ ad inferiores partes perueniat, resoluitur. Quæ infusa sũt: ea omnino ad ieiunũ vsq; ascendere non possunt. imo si admodum nitaris: fortasse tenue tantũ intestinum contingant. Ergo illud quoq; ex partium positura didicimus. Nempe inferioribus intestinorum aliquid esse per clysterem infundendum. Superioribus vero atq; etiã ipi vẽtri lieni et stomacho supne aliquid exhibendum. voco hoc loco stomachum, gulam, quã proprie græci stomachũ appellant. Nõ nũq̃ em ita vocãt os ventris. veluti cum stomachice anima linqui aliquos dicunt. verum gulæ quæ proprie vocatur stomachus: cataplasmata super spinam dorsi imponimus. non autem ad pectus. idem facimus et cum os ventris phlegmone vrgetur. Siquidem spinæ gula superiacet. per collum & pectus vsq; ad ventrem porrecta. Neq; igitur hæc nouere, qui Thessalum imitantur. ideoq; omnes vna ratione curant. Neq; vtiq; illud, quod omne membrum, phlegmone laborans, nisi cutim sibi circundatam habeat spissam: tenuis saniei foras aliquid dimittit. Eo fit vt ex ijs, quæ in ore, & naso, & fau-

Iocinoris et lienis indicationũ collatio.

A societate q̃ iudicent. Iocinoris caua et gibba et lienis qb⁹ vijs expurgent. Quousq; iniecta p clysterem ptingant.

Stomach⁹ pprie.

Pro gula et ore vẽtris. Vbi cataplasmata iponenda.

Partẽ phlegmone obsessã nisi cutẽ circundatã spissã habeat, saniẽ foras emittere.

cibus, & stomacho, & intestinis, et ventre, et visceribus sunt, aliquid foras effluat. Ad eűdẽ modű etiã ex interna facie pectoris, cũ phlegmone premiť: excernitur aliqua sanies. Queãdmodű igiť lienis ipse, & iocinoris caua p itestina, gibba vero iocinoris & renes p vrinas purgantur: ita pectus vbi interna eius phlegmone tentantur: p membranã qua tegiť (hypezocωta vocãt) aliqd in medium sui pulmonűq; spatium, trãsmittit. id aűt expurgari p eandẽ qua pulmo viam debet. Dabim⁹ igiť ijs q sic laborãt, medicamẽta qb⁹ tenuatoria sit vis. qb⁹ et viæ aperiantur: et quæ deferẽda per eas sunt, dissecentur ac dissipẽtur. præsertim cum vel crassæ substantiæ sunt: vel glutinosæ qualia in his sunt, quos Empios vocant. delegenda tamẽ ex his sunt, q̃diu adhuc phlegmone inualescit: quæ mediocria sunt. Cum vero plane iam decreuit: aut penitus cessauit, et educi excremẽta postulant: quæ valẽtiora sunt. Ergo mediocre in hoc genere est, tum ptissanæ cremor: tű mulsa. Valentius autem, & vrticæ semen: et mulsa in quam coniectum fuit, paululum aliquid acrium herbarum, Quales sűt origanű, & hyssopum, & calaminthæ, & pulegiű, & illyricæ ireos radix. Quod si vľ plus horum admisceas, vel irin in mollissimű pulicerem tunsam, cribratamq; in mulsam imittas: maxime incidens medicamen habebis. Ad eundem modum, et quod ex marubio conficitur oxymeli, aliaq; eiusmodi, valenter crassiora excrementa quæ in pectore & pulmone continentur, incidere possunt. omniűq; eorum copiam inuenies in operibus ijs, quæ de medicamentis edidimus. Non solum autem iam dictam remediorum differentiam ex laborante loco didicimus: sed etiam illud, quod quæ in summo corporis phlegmone laborant: ea proprijs phlegmones remedijs curentur. quæ in alto sunt corpore, si cum his aliquid acrium medicamentorum sit immixtum. Resoluuntur enim eorum vires, dum alte descendunt. Hac ratione & cucurbitula (nobile plane auxilium) est inuenta. tum vt foras euocentur quæ sunt in alto: tum vt eximantur atq; eruantur: quæ iam in scirrum abeunt. verum vtendum cucurbita in ipsa parte, quæ phlegmone vrgetur inter initia non est. Imo postea q̃ totum corpus vacuaueris. ac necessarium est eorum quæ in ægra parte continentur, aliquid educas. atq; eruas. aut etiam foras versus attrahas. Generandis autem adhuc vitijs, minime ijs membris quæ laborare incipiunt, sed quæ continuata his sunt cucurbita imponi debebit auellendi in contrarium causa. sic nãq; ad mamillas cucurbitas imponimus. cũ sanguis ex vtero profluit. defixo maxime in ipsis cõmunibus pectoris & vteri vasis, eius ore. sic si ex naribus sanguis profunditur: præcordijs maximas cucurbitas affigimus. sic et omne aliud sanguinis

Hypezocωs.
Pectoris spatium p quã viã purgeť.
Mediocria pectoris purgãtia.
Valẽtiora.
Acres herbæ.
Oxymeli ex marubio
Quæ phlegmonis i sű mo & q̃ i alto corpore cõueniãt.
Cucurbitula cur excogitata.
Qñ cucurbitula i ipã pte laborãte vtẽdű, & qñ i huic cõtinuatis.
Varius cucurbitulæ vsus.

profluuiũ, ad cõtrarium per cõmunes venas auertimus. sic etiam et sanguinem (si ita est opus) attrahimus. Siquidẽ cũ menses euocare in animo est: in pube & bubone cucurbitam figimus. Præterea cucurbita in occipite defixa, efficax est remedium, ad oculorũ fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit. Nã si refertũ sanguine corpus sit: in quacũq; parte capitis cucurbitã defixeris: totũ ipm implebis. Ergo hæc omnis phlegmões cõmunis indicatio, haud quaq̃ similiter in qualibet parte administratur. Accedit ad omnia quæ prædicta sunt, pro non leui portione ipsius exhibendi medicamenti natura. Neq; eñ absolute si adstringere incipiẽtem phlegmonẽ est opus: quidlibet astringens in ijs quæ deuorãda sunt, adhibebimus. sed ea quibus nulla corruptrix admixta vis est. Nam atramẽtum inter præcipua adstringit. Sicut etiã Misi. et Sori. et chalcites. et Diphriges. & Aes vstum. & squama eius. & flos. verũ hæc medicamẽta noxia deuorata sunt. Quocirca stomaticis ea miscere tutũ non est. defluit nãq; ex ijs aliquid ad ventrem. sed nec aloen probe miscueris, ijs medicamentis quæ phlegmones alicuius causa quæ intus constiterit deuoranda sunt. Quando huic quoq; admixta purgandi vis est. Cæterum vbi phlegmone prorsus inclinauerit: si quis paululum ãloes admisceat: deijciendi ventris causa, qui prorsus nõ deiecit: nihil lædet. Verum satius est mercuriali, aut vrtica, aut Cnico, aut talium aliquo, aluum sic laborantium subducere. In summa vero, si quis eam quæ a partibus ipsis præstatur indicationem adimat: nihil obstat, quo minus medicinam non sex mensibus, sed sex dieb⁹ totã ꝑdiscas. At vero nec si quæ a partibus sumitur indicationem adijcias: iam totum quod exigitur ad curationem habeas. nisi etiam methodos de medicamentis didiceris. itaq; eas aggrediatur oportet, quisqs cõsũmate sanaturus est morbos. Nunc eñ si alicui⁹ medicamenti meminim⁹: id (vt sæpe testati sumus) exempli causa fecimus. Sed adijciam⁹ adhuc ea quæ de indicatione, quæ a partibus sumitur, nõ dum attigimus. Thessaliorum istorũ sectã euidẽtissime ꝑcipitantes. qui cũ nec dissectiõis rõnẽ attigerint: nec partiũ actões, vsus ve norint: tñ cũ floccos carpentem queq̃ cernũt, & festucas legẽtem: audent oxyrhodino caput madefacere. nostro exemplo. Nam cur q̃so nõ thoracẽ potius? Siquidẽ ex indicatione remedia inueniunt. sane fieri potest vt etiam corde affecto, phrenitic⁹ qs efficiatur. Empiricus nãq; ab experiẽtia se ait eiusmodi medicamentorum nactum inuentionem. Qui autem & hanc vitupe rat: & inquisitionem de actiõibus refugit, huic vnde queso succurrit, vt pro thorace, caput in phreniticis madefacere potius eligat? Cæterum hoc ipm oxyrhodinũ quod capiti phreniticorum applicamus,

De medicamẽti exhibendi natura.

Quæ stomaticis miscẽda nõ sunt.

Cur aloe stomaticis non miscenda.

Caput phrenitico rũ oxyrhodino imbuendum.

ceu quidā ex amicis dicere solebat, nō solū amethodos istos Thessali sectatores: sed etiam reliquos manifeste redarguit vniuersos, quicūq; principem animi partem in corde statuūt. Nam cū aliquādo vidisset quēdam ex Athinei discipulis, caput aceto & oleo mixtis perfundere, ꝓhibuit, iussitq; pectori admouere id remediū. Quippe læsam in delirio esse partem principem. Eā autē esse authore Athineo in corde, itaq; non recte relicto pectore caput eum integrum præsertim mēbrum vexare, eiq; negocium facessere, nunc oxyrhodinū infundendo: nunc radendo, tum spondyliū, aut serpilū, aut id genus aliqd admouendo, imo vero si malum traheret, etiam castoreum, aut etiam cucurbitam. Quippe id esse persimile, ac si cui in fœmore phlegmone sit: calcaneo remedium applicet. Quinetiam in lethargicis, nemo est qui non capiti applicet auxilia. nam & id vitium contrarium quodāmodo secundum speciem phrenitidi est. Gignitur autem in capite in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo cum humor qui in capite redundat frigidus est: insensibilitas immobilitasq; hominem opprimunt. cum calidus est: perpetuus potius motus, vna cum ratiōis noxa. Accidit eīm veluti demonstratum in libris de his est, ex frigore segnicia, ex calore, immodicus motus. Ex humoris vero vitio, dementia. itaq; incidēda in talibus affectibus vena est. statim ab initio, si modo tam valens virtus sit, vt sine noxa missionem sanguinis toleret. ac nihil prohibeat eorum quæ de secanda vena retulimus. Sicuti vel crudi humoris copia: vel puerilis ætas, vel anni tempus, vel regio in quo sit extremus calor, aut frigus. Atq; hoc quidem commune vtriq; vitio, et ei quod cum sopore: & ei quod cum vigilijs incidit. Cōmune præterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus a capite humor est, quisquis is fuerit. Quæ sequūtur contraria sunt. Nam quæ cum vigilijs cōiuncta sunt, ea lenire expedit. quæ cum immobilitate excitare. Iure ergo cum in summo incremento sunt: ijs vitijs quæ peruigilio & delirio infestant, perfusiones ex papauerum capitibus applicabimus. odorem quoq; naribus obijciemus, ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamētis illinemus. Quippe sopire ac stupefacere principē facultatē oportet. cerebrū scilicet quod supra modum incaluit, refrigerādo. In cōtrarijs aūt vitijs, excitare, ac noxij humoris, qui citra putredinē, et citra febrē altos sopores inuehit, crassitudinē icidere. atq; excalfacere. Tales nimiꝝ ipetꝰ soporis apoplexias, et caros et catochas græce vocant. Qđ si aliqñ humor putrescat. vtiq; cū febri icidūt ea gña vocaturq; morbꝰ græce lethargus. Incoquētes igit in aceto Thymū et pulegiū & origanū aliaq; id genus: naribus sic affectorū admoue-

Oxyrhodinum.

Capiti i lethargo applicari remedia.

Notæ.

Ex frigore, calore et humoris vitio, q̄ sequātur.

Cōia curatiōis phrenitidos & lethargi.

Propria curatiōis vtriusq;.

Lethargus quādo.

bimus. quo vapor ad cerebrum delatus: crassitudinem humoris disse cet. Mox etiam palatũ valentibus & acribus medicamẽtis vngem⁹. Ab his vero etiã sternutamentis vtemur. tũ ad caput sĩles p̃sidiorũ facultates accõmodabimus. intenta sẽp eorũ etiã ad ipm vsq; synapi vehemẽtia. si vitiũ diu trahat. Quinetiã cucurbitis ad vtrũq; vitium, si diutinũ sit: vtemur. itẽq; castoreũ. Quippe quod ea probe concoquit. si debito tpe sit adhibitũ. Quare hic ad cõmunẽ rursus curationẽ redeunt lethargus & phrenitis. Ergo in eiusmodi affectibus manifeste redarguũtur, & q Thessalum sequũtur omnes: & quisqs medic⁹ principem animi facultatem statuit in corde. Nõ solũ eñ iam dictorũ præsidiorũ destituentur copia: sed etiam cui ea parti accõmodabunt, non intelligent. Neq; eñ tanq̃ in ophthalmia, vel pleuritide, vel angina, tum ipo ægro affectus locus sentitur: tum nobis partim tactu, partim visu innotescit: sic in lethargo, & phrenitide, & epilepsia, & delirio, & cõuulsionibus, & tetanis, præterea eo quod proprie vocatur catoche, se habet. In quibus omnib⁹ præsidiorum formula, ex affect⁹ inuenitur natura. Locus vero cui maxime sint applicanda ex prænoscẽdis, tum actionibus: tum partium vsibus. Illud autem q̃uis in sermone aliquãdo omittatur: sæpenumero pri⁹ dictum est. meminisse oporteret nos eorum quæ simul indicent. Cæterum in præsenti eam quæ a partib⁹ sumpta est indicationem, propositum est persequi. veluti statim in ijs quæ ad caput p̃tinẽt. et si nõ aliud, saltem illud nosse cuiuis est promptum. obiectum nobis ante cerebrũ esse, crassam mẽbranã. quæ corijs istis externis sit assimilis. post hãc etiã craniũ. Itaq; resolui in densis obicibus & duris, p̃sidiorũ quæ imponuntur vim est necesse. ac nisi suturas in capitis osse natura ipsa fuisset molita: nihil adeo æstimandum efficeret pharmacũ vllũ extrinsecus impositũ. Sed quoniam etiam suturæ, et in his præcipue coronaria, non solum impositi medicamenti qualitates: sed etiam substantiam, si tenuis est facile intro transmittit: merito multa circa cerebrum vitia extrinsecus applicatorum remediorum facultate iuuantur. Ipse eñ in meipo expertus memini, cum infunderetur rosaceum frigidum: citissime clarissimeq; sensisse me in syncipitis loco, eius intro penetrationẽ. Quinetiã plurima diuersitas suturæ huius in hoĩbus si inter se conferant, etiam ante dissectionem apparet. Vidimus enim in ijs quibus rasum caput fuerat, iter mãdẽdũ, cõmissiõis ossiũ in coronali sutura manifestũ motũ. sic vt facile appareret hominibus illis, laxã eẽ eiusmodi ossiũ capitis cõpositionẽ. Merito igit̃ ad hãc maxime partẽ, applicant oẽs medici capiti infusiones. videlicet accepta quasi per manus a primis inuẽtoribus ratione, ad id opus veniẽtes. Sed & ipi quicũq; nõ negligẽter

Vbi rursus in lethargo et phreniti de ad cõem curatõnem redit.

De coronali cõmissura.

Medicos oẽs ad coronalẽ cõmissurã applicare capiti remedia.

Valentiora præsidia pro lethargo

cur dicit proprie vocat: cathoche! Quia cathochos duobus modis accipit; uno modo et communi pro comate vigili, altero modo et proprie pro catalepsi; q affectus fit ab intemperie frigida et sicca.

CAP. XXII

De Suturis

Quare natura suturã ossa capitis commisit

non solum qualitates sed et substantiã medicamentorum per suturas ad cerebrum permeare

Galenus aliquando lethargo fuit correptus ut et libro de locis affectis testat: nec non datum corporis admodum salubre m[illegible] natura sortitus est ut V.to [illegible] t. cap. p.

Embrochanum faciendarum methodus et cui loco sint applicanda Am: Lus: cent: V. cur: 11.

Quod aut in administratione embrochanum uto radendi ut tondendi sint capilli

Item quod embrocha ab alto cadere debeat hic paulo inferius habes

quæ omnia arte observat Am: Lus:

Ossium suturæ in varijs hominibus vario modo se habent

ijs quæ fieri assolent attendũt, cernẽtes & quẽadmodũ sutura ea liqdo mota appareat, & quẽadmodũ celerrime hoies hac parte, siue ab externo quopiã refrigeretur, siue excalfiat id sentiãt. Nã pręter reliqua, etiã tenuissimũ est hoc loco craniũ: & rarissimũ. Ergo quoties medicamẽti cuiusq; vim vehemẽter descẽdere voles: hoc maxime loco impones. Cõmodius etiã fuerit, si & cũ infrictione id facias, aut tũsis capillis, aut etiã plane abrasis. Quod si humidũ sit, qđ applicãdũ est: si id ex alto effundas, ac veluti torrẽtis ritu illidas. quippe penitus intro ab ictu cõpellit. Sicut aũt hic vehemẽtior humoris casus cõducit: ita in ocłis est cõtrarius. In capite nãq; os est quod ferit. in oculis mẽbranosa qdã ibecillaq; corpora. Et in capite qdẽ aliud est quod ictũ excipit. aliud quod curat. quodq; vt ictũ nõ sentit: ita facultate quæ ex incussu ad ipm puenit fruit. At in oculo nõ est qđ ferit, diuersum ab eo quod curat. sed idẽ ipm quod est curandũ valenter icitur. Ad hæc os capitis sensu caret. oculus acerrimi est sensus. Ergo infundere huic medicamẽta oportet, primũ supiorẽ genã blãdissime attollẽtes, mox minime quẽadmodũ in capite incutiẽtes. Inueniẽdi pterea humores mitissime minimeq; mordẽtis naturæ. q cũ medicamẽtis sint infundẽdi. At mihi qdẽ magna cũ cõsyderatiõe vident veteres ad oui deuenisse humorẽ, electo scilicet ex eo quod et mordẽs minime eẽt: et glutinosum. Nã ex eo qđ minime rodit, modo dictã idicationẽ ijs cõpleuit. Ex lẽtore aũt, ad indolentiã nõ nihil confert. Quippe lenire eiusmodi humores pñt, asperitates oẽs, quascũq; acris fluxio excitat. accedit quod crassus ac lẽtus humor, cõstãtius q̃ tenuis et aquosus in loco pmanet. Sane quod lentũ id, quod absq; rosione sit, cũ modice incaleat, dolorem maxime leniat: id pfecto ex rodentibus in aluo deiectionibus didicisti. in quibus iniectũ sæuũ illico dolorem mitigat. Quod autem pmanere quoq; in laborante particula eiusmodi humidũ expediat: manifestum est. Siquidem in his quæ in ventre accidũt, per clysterẽ assidue infundere, molestum est. in his quæ in oculis, genã attollere. At vero exquisitus membri sensus lene esse quod inijcietur, nihilq; in se asperũ sabulosum ve habere oino indicat. hinc igit excogitatũ cõmode est, tum humido oui vtẽdũ: tum quæ terrea ophthalmicis. i. ocularijs medicamentis miscenda sunt, ea esse cũ summa diligẽtia ad vnguẽ leuigãda. Quoties tñ dolores his accidunt vehementes, repetitis ijs quæ de omniũ dolorum gñatione accepisti: disquires quonam ex his affectu dolere oculos in phlegmõe de qua nũc sermo proponitur, contingat. Nam aut ex vehementi acris cõfluentis humoris rosione, aut quod eorum tunicæ plenitudine distenduntur, aut propter crassorum humorũ, flatuosi ve spiritus extẽsionẽ: vehemẽtes in

Vt medicamentũ alte penetret.

Quẽadmodum oculus tractãdus.

Cur oui album ocłis phlegmõe laborãtibus.

Lẽtũ qđ rosiõe careat, dolorẽ lenire.

Manere in loco debere, humidũ quod dolorẽ sedet.

Ophthalmica cuiusmodi eẽ oporteat.

Rosionis ocl'orꝝ curatio.

his excitantur dolores. At rosionē quidē, tum purgantib⁹ medicamētis, scilicet et deorsum reuellendo: & vacuando curare conuenit. tum ipsi particulæ oui humore infuso. quo per eum acris fluxio sine offensa eluatur.

Lauatio phlegmōe oculorꝝ laborāti, qñ vtilis.

vbi autem concocta iam phlegmone ipsa fuerit, et simul corpus vacuum. tum vtiq; lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nam et dolorem statim sedant: & fluxionem quæ ad oculos fertur sistūt. Maxima quidem eius parte inter lauandum, per totum corpus excreta, reliquo vero diluto.

Distensio quō curādā.

At vero distensionem quæ ex repletione prouenit partis: missione sanguinis, & alui deiectione & infernarū partiū frictione, curare cōueniet. Quod si necessitas aliquando vrgeat: ligandis artub⁹. mox fomētis ipsi laborāti particulę ex aqua dulci, modice calida adhibitis.

Humorꝝ vl' spūs flatuosi extēsiōis, curatio. Topica.

At humorꝝ vel flatuosi spiritus extēsiones, curabimus vacuato prius in his quoq; toto corpore. sed et humorum momēto deorsum auerso. Mox localib⁹ remedijs (græci Topica vocāt) vtēdū. non tamen medicamentis ijs quæ repercutiant, ac reprimāt. imo ijs quæ euocēt. Fouēdi igit̄ sunt (sicut modo diximus) ac fœnigræci decoctum ijs infūdēdum.

Fœnūgręcū ad oculos.

Sed lauato prius curiose fœnogræco. ne qd illi vel pulueris vel sabuli adherens clam lateat. Est nāq; medicamen hoc maxime omniū quæ oculis applicantur, sine offensa digerēs.

Cōe de digerentibus pceptum.

Meminisse vero in omnibus quæ membratim docentur, cōmuniū præceptorum oportet. Quorum vnum id est, digerentia medicamenta, vbi redūdātia in toto corpore subest: si particulis quibusdam applicētur: implere potius q̄ educere. Ergo tū reliquos morbos: tum vero phlegmonas, sicubi curas: nullo euaporante auxilio prius vteris: q̄ totum corpus purgaueris.

In oī vitio obseruādū.

Illud quoq; attendas in omni vitio, nedū phlegmone oportet. aliquando totum corpus mediocri habitu esse in humorum, tum qualitate: tum modo. vnam autem aliquam aut duas earum quæ suprapositæ sunt partium, redundantiam suā ad ægrā trāsmittere.

Diutinę ad ocl'os fluxionis, curatio.

veluti non raro, sed plane sæpenumero accidere in oclis videre licet. capite his fluxionem mittēte. Manifestum igit̄ arbitror in ijs quoq; esse, ipm prius caput sanandū esse. explorato eius affectu, quē supfluorꝝ gnātio comitatur. Et diutinas quidē oclorꝝ fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atq; ad capitis curationē cōuersi.

Quæ maxime intēperies, fluxiones ad caput mittāt.

Cui⁹ vitiū si ex genere intemperantiarum sit curationem ex sibi cōtrarijs, sicut prius monstratum est, adhibendam indicat. Plurimū igitur vel frigida intemperies caput vitiat; vel humida, nec dubiū est quinetiā ambæ congrediantur.

Fluxiōis acris ex calida itēpie ortæ, curatio.

Rariores sunt quæ propter calorem acrē oculis fluxionem imittunt. in quibus haud expedit ijs quæ ex Thapsia et sinapi fiunt medicamentis vti. imo cōtrarijs omnino. Oleo crudo et hispano. & rosaceo. tū frequēti ex aqua dulci, in balneo lauatione.

Atq; aliquando cerebrū ipm fluxionē trāsmittit. debetq; huius intemperies totius capitis epithematis corrigi. Aliquando vasorum ipsorum vitium est. cum venæ vel arteriæ imbecilliores sunt. sic vt aliorū vasorum superuacua recipiant. Quo casu aliqua earum parte excisa, aut etiam totis benealte præcisis, dura cicatrice quod interest, intercipimus. Qua disiunctæ incisæ vasis partes: continuæ præterea nō sint. nec ex altera in alteram confluere aliquid possit. Cæterum cum eorū vasorū quæ in profundo sunt recondita, ac e superiore ad oculos vna cum neruis perueniunt, vitiū est: nihil horum agi licet. Proinde ægre curabiles omnes eiusmodi fluxiones sunt. Quæ vero extrinsecus posita vasa sunt: ea vel sine chirurgia roborare licet. illitis medicamentis quæ robur inserant. græci Tonica vocant. Est & quando calidus sanguis, ac vaporum plenus, ad caput ascendit. ac maxime in arterijs redundat. Cui vitio excogitatum saluberrimum remedium medicis est, vt ipsa incidatur arteria. Oportet autem deraso capite, curiose tangere, tum quæ retro: tum quæ secundum vtramq; aurem sunt arterias. Præterea quæ in frōte et quæ in temporibus sunt. Quarum quæ calidiores apparebunt, ac maiorem q̄ aliæ exhibentes pulsum: hæ sūt incidendæ. Quæcunq; vero & paruæ et prope cutem resident: harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in crurum varicibus solemus, aptius erit. nostroq; tempore, quidam ex ocularijs medicis non minimus, ex arterijs quæ in temporū summis musculis resident, nō exiguam excidit partem. Ac fere quidem cum exciditur arteria, reliquæ eius partes ad sibi continuas retrahuntur. Euenitq; id magis in ijs arterijs quæ tum minores sunt: tum minorem exhibent pulsum. Quod si inter nudandum appareat tibi vas magnum, aut magnum exhibere pulsum: tutius fuerit vinculo id prius excipere. Mox quod in medio est præcidere. Sunto autem eiusmodi vincula, ex materia aliqua minime putrescibili. Talis autem romæ est ea quæ Gaietanorum dicitur. Ipsa ex gallijs aduecta. venditata vero maxime in sacra via, quæ a templo descendit ad fora. Ac horum quidem romæ facilis est occasio. Vilissime enim venduntur. At si in alia vrbe artem exerceas: comparetur filum aliquod, ex ijs quæ serica nūcupantur. Habent em̄ ea diuites mulieres in multis sub ditiōe romanorum locis. potissimū in magnis vrbibus. In quibus multæ sunt mulieres id genus. Sin huius facultas non est: ex ijs quæ inueniuntur in regione quam incolis, deligito materiam quæ minime sit putrescibilis. Cuiusmodi est gracilium chordarum. Nam quæ facile putrescunt: eæ cito a vasis decidūt. Nos vero postq̄ vndiq; sūt carne impleta: decidere vincula volum⁹. Quæ nāq; caro in abscissis vasorum partibus coalescit: ea pro oper-

Si cerebrū fluxiones mittat.

Si ex vasorū vitio sit fluxio.

Curatio.

Quę fluxio ægre curabilis.

Tonica.

Si calidus sanguis & vaporꝶ plenus ad caput ascēdat curatio.

Ocularius medicus.

Qđ vinculū arterijs cōparādū.

Varicibus curandis ualet eadem methodus

Curatio notanda per arteriae incisionem.

Venę ceuse

Retractio arteriarum euenit itidem in incisione neruorum.

In Venę sunt prius uinciendę.

Serica tempore Galeni solum in magnis Vrbibus

culo est. ac osculum eorum cludit. Postea vero q̃ id factum cernitur: decidere iam vincula secure possunt. At vero cum venarum partem aliquam excideris: non est opus eas tam imputrescibili materia deliges. sed suffecerit alia quæpiam. Siquidem in arterijs, perpetuus motus insecti vasis ora resoluit. In venis autem postea quam semel sunt vtcunq; clausæ, siue per deligaturam constrictæ, siue per medicamentum astrictæ: permittunt circumpositam carnem circa coalescere. potissimum si qui curatur immotam partem seruet. magisq; etiam si toto corpore vacuato, suppinam habeat non pronam. Quippe etiam varices ita curamus. vocatur autem varix vena dilatata. Porro dilatatur in testiculis & cruribus omnino. Sed quoniam cum hos scriberem commentarios, non pauci amicorum rogarunt, vt in fine operis omnia quæ ad chirurgian pertinent, deinceps memorem: idcirco tractatio de varicibus nunc differatur. Cum vero non pauci speciatim sint oculorum morbi, qui magis specialem curationem desyderent: ne de his quidem hoc loco est agendum. Nam qui curiose quæ prædicta sunt legerit, et naturali prudentia fuerit: huic omnia inuenire eorum rationem sequenti, nullo negotio licebit. Qui ita non sunt: his satius fuerit omnium vitiorum quæ oculis incidunt, curandi rationem priuatim scribere. Maxime cum amicorum non pauci ita postulāt.

∴

Quod vinculũ venis.

Varix qd.

Varicum Curatio

Nota quæ tractanda sunt in fine

Liber a Gal° promissus de Oculorum affectibus.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER DECIMVSQVARTVS.

DE tumoribus qui præter naturā in corpore cōsistunt, quot numero qualesq; sint: proditum a nobis singulari volumine seorsum prius est. Quemadmodum autē hi methodo curandi sint, quod vtiq; docere propria pro positi operis professio est, in horum commentariorū tertiodecimo præcipere cœpimus. Et quoniā in superioribus de omni febrium ratione sermo erat habitus: aptius visum est, de phlegmone primū dein disserere, vt quæ et frequentissime incideret; et febres subinde accenderet. Ac dictum quidem non nihil fuerat, in febriū curatione, inter cæteras earum causas, etiam de phlegmone. Verum absolutus sermo, & qui proprie illi debebatur, in libro qui hunc præcedit, est traditus. In quo methodum curandæ eius qualisnam esse cōueniat, tradidimus. nequaq̄ tamen auxiliorum materiam. nisi tantum exempli gratia, sicut in superioribus fecimus. Haud longe vero a phlegmone abest, & alius morbus, quem græci Erysipelas vocāt. Is vti monstratum est, ex bilioso succo nascitur. Sed p̄stiterit fortassis eum pluribus verbis a phlegmone distinguere. Ergo cōmunia ambo rum sunt, tum tumor, qui præter naturā fit: tum vero calor. Dissident inter se primum et maxime colore. Quando si is ruber sit: phlegmonē vitium appellant. Sin pallidus flauus ve, vel ex pallido flauoq; mixtus: erysipelas. Præterea pulsatio magnæ phlegmones proprium est symptoma. Quippe quæ alte magis in corpus dimittitur. Erysipelas in cute potius consistit: q̄ alte descendit. Tenuis nanq; substantiæ est, pallidæ bilis humor. Itaq; facile ad ipsam cutim transfluit, carnosis rarisq; corporibus transmissis. Cutis vero densitas nō æque est huic bili peruia. nisi si admodum tenuis aquosaq; est. Talis nanq; maxime est etiam quæ quotidie cum sudore exit. Licetq; multorum qui in balneis sudorem sibi strigilibus detergent: hunc eius videre coloris, cuius lotiū est, his qui diutius cibo abstinuerunt. Neq; eñ id ignoras, qui inediam diu tolerant: eorum pallidius ex aquoso lotium reddi. Mox vero etiam flauum. nisi quis prius humectante nutrimento, potioneq; scalorem corporis irroret. Ac corpore quidē p̄ naturæ modo

De Erysipelate

Erysipelatis et phlegmōes collatio.

Cōia ābo℞

Propria vtriusq;.

Inediā tolerātiū vrina

Amara bilis qñ insensibiliter exhalet.

se gubernante: amaræ bilis succus inuisibiliter exhalat. Præter naturam vero se habente: tum in alijs de quibus post agetur vitijs redundat: tum vero in eo de quo nūc agitur. quod Erysipelas vocant. Cum enim vel longe copiosior: vel crassior, q̄ pro naturæ modo redditus, vniuersus ad cutim fuerit: eam tum perurit, tum in tumorem attollit.

Quādo nō

Sed satius est, veluti semper non dicimus modo: sed etiā facimus: ita nunc quoq; a rebus non a nominibus initiū faciamus. Alterūq; principium priore scilicet cōmodius eiusmodi sermoni demus. Cum sanguis copiosus in aliquam particulam procubuit, sic vt ab eius particulæ vasis nequeat cōtineri, exilitq; aliquid roris vice ex ipsis vasis, in ea musculorum spatia quæ similaribus corporibus, ex quibus cōponuntur, interueniunt: vtiq; tumor ex plenitudine oritur. cui succedit cutis tensio. et in alta carne cum pulsu dolor. et tangenti renixus quidam. et rubor. et calor. Ipsa nimirum cute ea quæ subiecta sibi caro patitur, sentiente. Similis iam dicto et in visceribus affectus orit. Est enim his quoq; sua quædam caro, quam aliqui parenchyma græce vocant. In quam videlicet sanguis ex refertis vasis, halitus spem exudans: iam dicta symptōmata efficit. Atq; hic vnus affectus est sanguineæ fluxionis soboles, in carnosa corpora maxime incidens.

Inceptiōis a reb⁹ exēplum. Phlegmōnes gn̄atio.

Secundus alter biliosæ fluxionis germē est. ac circa cutim maxime consistens. Tum hanc inq̄ foris, quæ omnium partium cōmune est tegumentum: tum membranosam & tenuem quæ singulis internarū est circundata. Ergo sicuti prior affectus etiam cutis aliquid apprehendit: ita hic quoq; aliquid subiectæ sibi carnis occupat. Quod si crassior humor acriorq; sit: summā cuticulam (græci epidermida vocant) excoriat. Spatioq; ad profundum aliquando cutis exulceratio peruenit. Atq; hic quidem affectus Erysipelas nuncupetur. duplici vt iam dictū est diuersitate. Quod vel absq; exulceratione, vel vna cū hac incidat.

Erysipelatis gn̄atio. Duplex cutis. Epidermis. Erysipelas duplex.

Prior autem affectus vnius rationis est. vocetur q; phlegmone. Cum ergo nec plane biliosa nec sanguinea fluxio est, sed ex ambabus mixta: vtiq; ab eo quod in mixtura exuperat, nomē ipsi indatur. Ac dicat de eo id quod exuperat. Sic vt vel phlegmonē erysipelatosam id vocemus: vel Erysipelas phlegmonosum. Vbi neutrum vincit: ibi vitium phlegmones erysipelatosq; medium nominetur. Curationis vero methodus sicuti in alijs compositis: ita et nunc tradatur. Initio a simplicibus sumpto. Ergo omnibus qui sic præter naturam cōsistunt tumoribus, cōmunis indicatio, vacuatio est. Adieci vero illud, sic, admonens te multitudinis humorū, qui eos excitent. Nam si quis hanc vacuet: naturalem habitum membrū recipiet. Iam vacuatio pari modo omnium duplex est. Vna repellentium ad alias partes, altera foras

Phlegmōe erysipelatosa. Erysipelas phlegmonosum. Mediū vitium. Vacuatio duplex.

digerentium, per eum qui sensum fugiat halitum. At quoniā erysipelas non quantitate modo affligit: sed etiam ex vehementi scilicet inflāmatione, qualitate ipsa cruciat: ampliorem refrigerationem q̄ phlegmone requirit. Nec tamen non periculosa toti corpori est eiusmodi curatio. Propterea quod bilis interim ad aliquod princeps membrū fertur. Quippe cum si vel sanguis ipse abundet: haud tutum sit, ex minoris notæ membris fluxionem eius reprimere. Tanq̄ igitur in illa, post totius corporis vacuationem reprimentibus auxilijs vsi sumus, ita nunc quoq; faciemus. sed pro sanguinis missione, medicamento quod bilem trahat, purgantes. Ipsam vero afflictam particulā refrigerantes. Esto autem refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod nō purum est, sed iam quodāmodo phlegmonodes si plusculum refrigeres liuidam cutim præfert. Sin ne sic quidē quis desistat: nigricat. potissimum in senili corpore. Sic vt quædam ita refrigeratorum, ne digerentibus quidem medicamentis ad perfectionem sanentur. sed scirrosus quidam tumor in particula derelinquatur. Ergo satius est vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris: a refrigerantibus astringentibusq; ad cōtraria transire. priusq̄ vel liuida: vel nigra prorsus fiat. Porro refrigerantium materia in opere de medicamentis est tradita. Solanum, et semperuiuum, et portulaca, & vmbelicus veneris, et psylium, et altercum, et lactuca, et intybum, et lenticula a lacunis siue palustris, et cerata ex aqua admodum frigida, & alia id gen⁹. Vbi vero inflammatio ægrotantis membri iam desijt: cataplasma illi priusq̄ liueat, ex ordei farina ωmen lysin græce vocant est imponendum. Quod si iam liuor occuparit: incisa cute cataplasma superponēdum est. perfundendusq; locus plurimū quidem ex aqua calida, sed et marina aqua et muria interim conducet. Quinetiam ipsi cataplasmati eiusmodi aqua vel acetum vel exalme misceatur. Hoc tempore etiam coriandrum cū polenta quidam esse salubre Erysipelatum medicamētum scripserunt. Alij rursus eodem inter initia vsi: magnæ noxæ occasio laborātibus fuere. sed et rosaceum ceratum, cui immixtū sit calcis aliquid, eodē modo sunt qui prodiderūt Erysipelati prodesse. aliaq; similis generis non nulla, ex ijs quæ valenter excalfaciant. Quorum nullum est erysipelatis medela. anteq̄ videlicet mutatum, desinat esse id quod ab initio fuerat. atq; alterum iam, illiq; contrarium euaserit. Quomodo enim quæso non sit contrari⁹, calido affectui frigidus. aut ei quod flauo aut pallido colore est, id quod liuidum aut nigrum est. Sicuti autē subinde phlegmone admiscetur erysipelas: ita etiam aliquando oedemati. ac vocetur quod ex ambobus tum est conflatum,

Erysipelatis curatio.

Quousq; refrigerādū.

Refrigerātis materiæ exempla.

Cataplasma, qn̄ iponendū.

ωme lysis quid.

Si liuor occuparit, q̄d agendū.

Erysipelas oedematosa.

erysipelas oedematosa. Non secus q̃ vbi ex refrigerãdo durũ ægreq; resolubile reddit, vocabitur erysipelas scirrosum. Iam curatio quoq; veluti in omnibus compositis: ita in his administrabitur. ac potissimum quidem contra exuperans pugnabitur. Non prætermissa tamẽ nec ea quæ ex admixto præstatur, faciendorum indicatione. Sicut eñ ex biliosa fluxione, erysipelas: ita ex pituita constat oedema, Ipsum rara quædam atq; indolens moles. Equidem scio aliter quoq; oedemata puenire. sicut in pedibus in intercutis aquæ affectibus. et phthois. alijsq; qui vehementes sint malis corporis habitibus. Atq; in illis quidem oedema multitudinis eius quæ hominem premit est symptoma. nullam seorsum propriã curationẽ requirens. Nam satis erit si modo curatione egebit: ipsa tum crura perfricare, alias oxyrhodino: alias oleo cum sale, aut etiã oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente, oedema constitit: abunde aliquando satis facit spõgia, quæ ex aqua in qua sit aceti aliquid, maduerit. Porro hæc ita attemperabuntur: vt vel bibi possint. vel vt nõ multum supra hoc aceti habeant. Deligare vero spongiã debebis, ab inferiore parte incipiens. ac supra finiens. Esto autem spongia modo conductura sit, omnino noua. Huius si occasio non est: cuius erit, hãc detergebis expurgabisq; nitro et aphronitro et aqua lixina. Quod si sub his oedema non subsidat, vbi rursus deligabis: pusillũ aliquid aluminis cõijcies. ac nouam spongiam admouebis. Si nouæ copia non sit: melius est eo quod vulgus vocat elychniõ vtare. Id vero ante omnia molle esto. Quod genus tarsicum est. Cuius si facultas est: audacter vtitor. vtilius enim experiere, q̃ spongiam. Madeat vero ex pusta, quæ aliquid habeat aluminis. tum (vt pscriptum est) deligetur ab inferiore sursum. Sit autem artatio mediocris. veluti in ossis fractura. ac pmæ quidem fasciæ iniectiones, quæ scilicet inferne incipiunt, magis artãdæ. quæ deinceps sunt: sensim remittendæ. Cæterum non adeo vt laxa sit aliqua deligationis pars. Porro idoneũ medicamentum ad hæc et Glauciũ est. tum ipsum per se liquatum in pusta: tum vel magis medicamẽtum nostrum, quod ex eo compositum est. Cuius compositionẽ habes in eo opere, quod de medicamentis est inscriptum. Sane hactenus a me scripta sunt opera tria, vnum de simplicibus. alterũ de compositione medicamentorum. et tertium de facile parabilibus. Videturq; mihi adijciendum quartum. quandoquidem multi amicorum ita suadent. In eo de cõmunibus et proprijs cuiusq; partis et vitij medicamentis agetur. Verũ medicamẽ illud quod glaucium habet, nõ Oedemata modo: verum multo etiam magis tum erysipelata: tum phlegmonas incipientes sanat. ac potissimũ calidas. Manifestum autẽ q̃d

Erysipelas scirrosum.
Curatio.
Oedema quid.
Oedematis pedũ in intercute et phthoe, & alijs vitijs curatio.
Oedematis ex pituitoso humore i particulã cõfluẽte, Curatio.
Poscæ temperatio.
Deligationis ratio.
Spõgiæ pparatio.
Elychniõ.
Glaucium.
Liber de decẽ tractatibus.
Diaglaucij, quibus vtile.

Scirri curatio

erysipelatosas phlegmonas et erysipelata phlegmonosa idem medicamentum sanet. At non eas phlegmonas quæ in scirrum transierunt, aut erysipelata quæ iam refrixerunt. aut deniq; vllum scirrosum affectum sanauerit. de quibus vtiq; in quinto de simplicium medicamentorum facultatibus aliquid est proditum. dicetur vero et nunc. Siquidem humor vnde eiusmodi vitiũ nascitur, aut glutinosus est, aut crassus. aut vtriusq; rationis particeps. Curandi vero eius cõmunis indicatio est, vt quod præter naturam in particula est, totũ vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius est. Nam detergere id, vbi cõtumaciter inheret oportebit. Quod si quis ijs quæ vehementer trahũt digeruntq; medicamentis vacuare tentet: nec ijs quæ humectent et ex calfaciant, molliat, ac liquet: huic paucis primis diebus egregie processisse curatio videbitur. Cæterum quod de affectu restabit, id insanabile erit. Siquidem toto quod in eo tenuium partium erat digesto: quod reliquũ est veluti lapidosa concretio linquetur. Quippe etiam qui in articulari morbo visuntur pori, ex humore crasso glutinosoq; proueniunt. quando is non paulatim est digestus. Sed violẽtis medicamentis totus simul siccatus. Ad eundem modum et calculi generant in renibus. asso scilicet in his crasso glutinosoq; succo. Hac igitur de causa ad scirrosos affectus nullũ vehementer excalfaciens siccans ve medicamentum est aptum. Sed ea tantum quæ cum molliendo digerere cõmode possunt. Cuiusmodi sunt tum ceruina medulla: tum vitulina. tum seuum hircinũ. & taurinum. & leoninũ. Ad hæc Ammoniacum thymiama. et Bdellium vtrumq;. magisq; Scythicũ. quanto videlicet est humentius. Pari modo et Styrax qui humentior est, sicco vtilior est. his igitur indicationibus attẽtus: etiam complicatos affectus sanare poteris. pro subinde iam dicta in omnibus cõpositis vitijs methodo. Mihi vero iam tempestiuum fuerit de affectarum partiũ differentia mentionem facere. Quam semper in omnib⁹ tum morbis, tum symptomatis, in memoria habendã censui. Diximus autẽ non pauca de omniũ earum indicatione in libro qui hũc præcedit. Si quidẽ omnium qui præter naturam sunt tumorũ, in quibus vtiq; adhuc nõ sunt geniti pori, prima indicatio vacuatio est. Earum vero partium, quæ iam scirrum contraxerunt, vacuatio per iam dicta medicamenta perficitur. Vocareq; ea malactica. i. mollientia medici solent. Quoniã autem membrorum alia rariora naturaliter sunt, alia densiora: etiã vacuationem eorũ diuersa specie remedia postulare est necessum. Hac igitur de causa tum in tendonibus: tum in ligamentis, cũ scirrosa fuerint: visum mihi satius est, ei curationi quã per mollientia molimur, aliquid incidẽtiũ admiscere. Ex quorum numero vel in primis acetũ

De scirrosis affectib⁹ Generatio taliũ, vñ. Curatio.

Scirrosi tumoris curatio

nota curationem

Pori in articularijs morbis vñ. Calculorũ ĩ renib⁹ gña-tio, vnde. Scirrosis affectib⁹ apta medicamẽta, quæ.

Calculorum gño

Cur Adipes debeant apponi.

Bdelliũ scythicũ. Styrax humentior.

Cap. 5tum

De partiũ indicationibus. Malactica.

De Scirris membri 20 [illegible] habenda

Tẽdonũ et ligamẽtorũ scirrosorũ, curatio.

ubi incidentia opus sint

Cur Acetum sit admiscendum

eſt. Interim vero et in alijs partibus, quas ſcirros affecit, eo vtimur. vt paulo poſt dicã. Verũ in tendonibus et ligamentis in hunc modũ. In aceto acerrimo candentem igni lapidem extinguo. Ac ſi quidẽ haberi poteſt, qui certe in magnis vrbibus rarus non eſt, pyriten. Sin eius copia non datur: molarẽ græci Myliten vocant. Scilicet ex quo molas, quibus molimus faciunt. Deinde aſcendente poſt infuſum lapidi acetum vapore calido: in hoc dimoueri ſcirroſum ligamentum vel tendonem cogo. atq; exinde rurſus medicamẽ quod molliat impono. Oleo tamẽ non aqua, quotidie omnino laborantẽ particulam perfundo. Eſto autem id oleum haudquaq̃ aſtringens, ſed plane tenuiũ partium. cuiuſmodi ſabinum eſt. Incoquimus autem oleo interdũ altheæ radicem, ac ſilueſtris cucumeris. et ſi qua eſt ei⁹ generis alia. Atq; hoc vtor (vt dixi) quotidie. Cæterum curatio quæ per acetum adminiſtratur, vtilis eſt, vitio iam adulto. et cũ præparata iam ſub mollientibus pars fuerit. Excogitaui autem et compoſita quædam ex aceto medicamenta: quæ inter mollientiũ vſum, ad vnum diem impono. Siquidem aceti vis, modo ea quis modice et debito tẽpore vtatur, ſalutaris eiuſmodi affectibus eſt. ceu craſſos humores diſſecans. ac reſoluens. Sin vel immoderatius vel in tempore non idoneo: tenuiores partes violenter abſumẽs: id quod reliquum eſt, lapideſcere ſinit. Sed et ſi quis eo diutius vtatur: ſubſtantiam ipſam neruoꝝ delibauerit. Ob id igitur nec ſæpe: ac inter initia, nec longo tempore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta et tendones eſt vtendũ. At in liene, et carnoſis muſculi partibus, ſcirro affectis, tutus eius eſt vſus. Quippe raræ ſunt naturaliter hæ partes. nec eſt qđ metuas, ne quis neruus eius vi lædatur. Ac ammoniaco quidem Thymiamate cum aceto, etiã alij non pauci lieni imponentes vtuntur. ad luti ſcilicet craſſitudinẽ, quod ex vtriſq; mixtum eſt, redacto. Idq; ſolum ei curando ſatis fuit. Ad muſculos vero alium ſane non vidi. Ego vero etiã ſæpe ſum vſus. vtiq; mollientium vſui interponens. Atq; ſub illis nullus cernitur euidens vtilitas. Sed poſtea q̃ mollitus per ea ſcirroſus tumor eſt: maximum certe vſum Ammoniacũ aceto liquatum confert. Sufficit autem eo vno altero ve die vſos, rurſus ad mollientia reuerti. Ac rurſus his pluribus diebus vſos, denuo ad medicamen quod ex aceto fit redire. ſiue id Ammoniacũ, ſiue quid aliud habeat eorum mollientium, quæ paulo ſupra ſunt comprehenſa. Neq; enim aliud quicq̃ eſt admouendum. Cuiuſmodi ſcilicet pleraq; ſunt, eorum medicamẽtoꝝ quæ ſicca vocant. Siquidem inter initia medicamentum probabis. Sed id inſanabiles affectionis reliquias relinquet. Ego nãq; eius rei cauſa in medio tẽpore cataplaſmate ex althea ſum vſus. Vocat autẽ hanc vulgus

Pyrites. Mylites.

Oleũ quale his aptũ.

De aceti vſu in varijs ſcirroſis partib⁹.

Althea.

Scirrus quid sit

Anadendromalachen. Huius igitur radix seuo liquata, salutare ad talia medicamẽtũ est. Esto autẽ seuũ si fieri potest, anserinũ. Sin id non sit: gallinaceũ. Sin nec huius facultas sit: suillo vtendum. Sed et siluestris maluæ, quæ passim nascitur folia, cũ supradictorũ aliquo tusa proficient. Meliora tamen crudis sunt, quæ modice ante sunt decocta. Ac eiusmodi quidẽ auxilia, et curationis variatio, qualis iam cõpræhensa est, omniũ particularũ quæ scirrosis vitijs sunt affectæ cõmunia sunt. Ad eundẽ modum oedematũ curatio, quã paulo ante memorauimus, cõpræhensis iam differentijs per particulas variatur. Iis enim quæ in præcordijs sunt oedematis, nemo frigidam ex pusta spongiam applicuerit. veluti nec alijs qui in his sunt tumoribus. Iam quis apsinthium oleo incoquẽs, genu vnq̃ perfudit? Quis oculũ, aut aliquid eorum quæ intra os sunt, qualitercũque affectũ? At iocinori ægrotanti et lieni subinde cũ maxima vtilitate adhibentur. Docet id ipsum et experientia, quæ vim eorum euidenter indicat. nõ secus q̃ ratio. Nos tamẽ nunc hoc opere solam eã remediorũ inuentionẽ quæ methodo paritur, qualis nam sit disserimus. In operibus de medicamentis ambas miscuimus. omnia medico cognoscenda esse rati. tum quæ solo inuenta sunt vsu, tum quæ sola ratione. Ad hæc tertio loco quæ conferentibus ad inuẽtionẽ vtrisque. Omnibus autẽ his ille solus cõmode vtetur, qui in hac methodo est exercitatus. Ac de phlegmone quidẽ scirro et oedemate satis sunto, quæ hactenus sunt cõpræhẽsa. Illo non omisso qđ scirrũ nominamus tumorẽ durũ, qui sine dolore est. nõ tamẽ oino sine sensu. Talis enim sanabilis nõ est. reliqui oẽs sicut ægrius sensilẽ ipsam partẽ affectam reddunt: ita omnino nõ insensibilẽ non faciunt. vtique si sensilis natura sit. Ligamẽta nanque scimus insensilia esse. Quod si quis eos dũtaxat tumores, qui et præter naturã sunt: et omnino insensiles scirros appellandos censeat: reliquos nõ scirros, sed tumores scirrosos: et se de nominibus litigare sciat, et nos quoties cũ eo disputabimus: ita quoque affectũ nominabimus. Siquidẽ is mos noster est quibus quisque nominibus delectat, iisdẽ in disputatione cũ illo vti. Nunc tempestiuũ est vt de inflationibus disseramus. quibus diuersa ab oedematis curatio est. Illa nanque ceu diximus ex pituitoso succo ortũ habent. Proinde prementibus nobis cedunt. digitique admodum alte in ipsa descẽdunt. Inflationes vero, ex flatuoso spiritu collecto nascunt. Alias sub cute: Alias sub mẽbranis, quæ ossibus circundantur. aut musculos viscerũ ve aliquod includunt. Porro colligitur aliqñ non parũ etiã in ventre et intestinis. Itemque in medio spatio horum et pitonei. Differũt quoque hæc ab oedematis, qđ et pressa digitis nõ retinent vestigium. et sonitũ veluti tympanũ reddũt. Itemque qđ in cauitate sensibili subinde cõtinẽtur.

Hoc opere de eo quod methodo inueniat, tantum agi.

Scirros quid sit

Ligamenta sensu carere.

Galeni in disputando mos.

De inflationibus.

Inflationis et oedematis differentia.

radix althee cum seuo

Oedematũ curatio

Cap. 6

ligam: sine sensu

Cap. 7um

Signa oedematis

Signa differentie tumoris flatuosi

Tumores flatuosi: quando materia flatuosa sub periostijs clauditur et delitescit tunc oriunt dolores profundi, diuturni; [illegible] sit flatuosa conclusa in periostio spondilium dorsi, de quo tumore genere egit Petrus Bayrus et nos in [illegible] tumus. iste n. passus est dolorem in lumbis annum et ultra nec ullis remediorum [illegible] extirpari potuit, tandem accessit ad balneum [illegible] S. Michaelis, cuius ope [illegible] materia forat in tumorem et cum [illegible] cui tunc temporis apponere curauimus [illegible] ut cutis subtilior fieret et tumor externus prominentior fieret. tandem in abscessum degenerauit et cum ad suppurationem deueniret secauimus illum candenti ferro. Cumque per multum temporis spatium [illegible] medicatione factum est ut [illegible] humida [illegible] materia laborare [illegible] [illegible] copiam generauerit adeo [illegible]

Atq; hac nõ nũq̃ maxima. Indicatio aũt curationis oĩm cõmunis est. vt qđ præter naturã est, vacuet. in quocũq; id cõtineat. Propria vero post hãc cõmunẽ est, vt tenuissimis et calidis potestate medicamẽtis. Atq; in vẽtre quidẽ et viscerib⁹, oleũ qđ tenuiũ est partiũ, quodq; rutã habet incoctã, aut aliqđ calidoꝝ seminũ, cuiusmodi sunt cumini et apij et petroselini, id pstabit. Aliqñ vero & cucurbita bis ter ve sine incisione medio ventri affixa. Tãta vero ac taliter applicata, etiã totũ vmbelicũ cõprehẽdet. Ac i artub⁹ et musculis q̃ sub cute, aut etiã mẽbranis, q̃ ossa vestiũt, inflatiõe orta: si citra dolorẽ fit: liquor aliquis tenuissimaꝝ partiũ, cuiusmodi est lixiuiũ noua spõgia exceptũ, satisfecerit Sin dolor quoq; vrget: vnguẽda pars est, oleo qđ relaxãdi remittẽdiq; vim habeat. Incidũt porro eiusmodi affectus, vbi vel musculus vel mẽbrana q̃ os circuit, est cõtusa. Ac sup mẽbranã quidẽ quæ os ambit, ante dicta imponẽda est spõgia. Ad musculos vero (nãq; hi aliqñ dolent) medicamẽtũ qđ magis mitiget est adhibẽdũ. Quo fit, vt ad hos solo lixiuio nõ vtamur. sed imissa ei tũ sapa: tũ pauculo oleo. Satius aũt fuerit in principio nõ addidisse lixiuiũ. sed sapa cũ vino et exiguo aceto vti. ac qđ mediocre fit olei adijcere. vbi mixta sunt: modice excalfacere. ac lanã nõ lotã quã succidã vocãt, ipsis imbutã imponere. Quod si eiusmodi lanæ facultas nõ fit: ipsius oesipus inijciẽdus miscellæ supradictæ est. Quod autẽ acticus oesipus cæteris oib⁹ præstet: tametsi a me nõ dicatur: ipse scis. Quinetiã ceratum qđ ex oesipo cõponit, medicamẽtũ est oibus notũ. Vtuntur plurimi eo, ad phlegmonas, quæ in pcordijs sunt. Ergo huius quoq; aliquid vbi oesipus præsto nõ est, recte inieceris. Debent eñ contusi musculi leniri, medicamento cui mixta facultas fit. quæ simul cõcoquat digerat et modice astringat. Qñ si nihil habet adstrictionis: auget aliqñ phlegmonas. Ac maxime in his corporibus quæ sanguine abũdant. Ergo triũ iam cõpræhensarũ indicationũ in inflatis ex plaga musculis memor: vbi dolor maior vrget: mitigatiua magis ratione vteris. vbi abest maiori vi instabis. Maiorem vim intelligo, cũ breui via pperatur ad finem. porro breuis via fit, per ea quæ valentes habẽt vires. hæ maxime in lixiuio et aceto habentur. Post hæc in vino. Quoties igitur de mitigando nõ laboras: horũ plus in mixturã cõijcies. Rursus vbi repellere studes: vini plus q̃ horum imittes. porro id optimũ in hũc vsum fuerit, si nigrum austerũq; fit. At si digerere males: lixiuij plus indes. Acetũ vero si his miscebis: ad ãbo erit v[...]lis mixtura, pptea qđ acetũ mixtas (vt mõstratũ ẽ) habet facultat[...]s. vbi vero muscul⁹ sine dolore est licet sane i lixiuij penuria, p eo aphronitrũ imittere. Esto aũt id minie lapidosũ. sed magis spumosũ. Est vero qđ lapidosũ ẽ duꝝ. et spissũ

Printed side notes:

Inflationũ curatio.

Inflationũ in ventre et visceribus, curatio.

Inflationis q̃ in artub⁹ et musculis et mẽbrãis q̃ ossa circũdãt, curatio

Si cũ inflatione dolor vrgeat.

Vbi dolor cũ iflatiõe maxime incidat.

Ad musculos cũ inflatiõe dolentes.

Lana succida.

Oesipus.

Ceratũ ex oesipo.

Medicamẽtũ qđ cõtusos musculos leniat, q̃le eẽ debeat

Aceti lixiuij et vini collatio.

Pro lixiuio aphronitrum.

Priapismi Curatio

ac ægre liquabile, cũ iã dictis liquorib⁹ miscet̃. Spumosũ vero, molle est. et laxũ. iteq̃ cãdidius, q̃ lapidosum. Hoc itaq̃ tũ celerrime ab humore soluit̃: tũ iuuat maxime. vtpote tenuiũ partiũ. Quæ vero huius generis inflatiões neglectæ inueterarũt: primo quidẽ loco his, ea q̃ ex lixiuio cõponunt̃ (vt pdictũ est) adhibeas. Secũdo loco emplasticum aliqđ. Dicã autẽ et horũ exemplũ. Strigmenta gymnasioꝝ feruefacta pcola primũ. sic vt pura sint. deinde rursum in cacabum imissis: calcẽ viuã in farinæ speciẽ tunsam insperge. ad luti vsq̃ crassitudinẽ. Salutare his est, et medicamen qđ ex sycomoro cõponit̃. aliaq̃ id genus. Nũc eñ (vt dictũ est) exẽpla tantũ eoꝝ medicamentoꝝ scribo, quorũ generalis facultas p medẽdi methodũ inuenit̃. Tanq̃ vero medicamẽtoꝝ hoc loco ponunt̃ exẽpla, tũ vt tota hæc methodus clarius intelligat̃: tũ vt magis nobis ad inueniẽdã materiã facultas suppetat: sic etiã et affectarũ corporis particularũ pponunt̃. Statim eñ affectus quidã est qđ iuniores priapismũ nuncuparũt. propterea qđ ijs qui sic sunt affecti, etiã inuitis pudẽdum arrigit̃. quod vbi viderit quispiã, qui in his cõmẽtarijs est exercitatus, ptinus intelliget ex inflationũ esse genere. Qui eñ memoria tenuerit tũ oia quæ in dissectione eius mẽbri apparẽt: tũ quæ de functione ei⁹ et vsu in naturalib⁹ libris sunt pdita: is nullo negocio intelliget, qđ cauernosus neru⁹ qui pprиã colis substantiã cõstituit, halituoso spiritu impletus, affectũ hũc excitat. Porro halituosum spiritũ in animalis corpore ex succis, qui lente excalfiant, nasci didicim⁹. Quippe vbi tum insitus calor validus est: tũ partis humiditas ad summũ cõcocta: vtiq̃ in tenuẽ halitũ soluta, insensibili transpiratu in ambientẽ effluit. Cõtra vbi vel ingenit⁹ calor imbecillus est: vel naturalis humor tũ semicoctus, tũ crassus, tũ glutinosus: ibi crassior excitat̃ halitus: q̃ vt trãspirare possit. Ac potissimũ sicubi particula ipsa densior est reddita. Nõ nũq̃ vero humor q in mẽbro continet̃ subfrigidus est. præterea crassus et glutinosus: auctior vero calor in halitus eũ crassos resoluit. Quæ res pfecto magnopere tibi ad curationẽ æstimãda discernẽdaq̃ est. Siquidẽ principiũ ambobus affectibus cõmune est. nempe totum prius corpus vacuare. modo id capax vacuatiõis sit. Dictũ vero a nobis sæpe est, de vacuantiũ auxilioꝝ facultate. Ea sũt missio sanguinis. et purgatio. tũ p ea q̃ subter expellũt: tũ p ea quæ supra siue ea vomitoria dicere mauis. Præterea multa frictio. et oĩs dimotio. Iteq̃ balneũ. potissimũ qđ ex aq̃s fit digerentib⁹. Sed & acria medicamẽta illita p halitũ digerunt. oiaq̃ vno verbo q̃ calfaciũt et siccãt. Ex accidẽti etiã vacuare indicauim⁹, et cibi abstinẽtiã. potissimũ vbi ambiẽs calet. Ergo quicquid horũ sustinere cubans aptissime potest: hoc est vacuãdus. Imponẽdũq̃ ipsi laborãti

Aphronitrũ lapidosũ. Aphronitrum spumosũ.

Si inueterauit inflatio

Emplastici exemplũ.

De priapismo.

Qñ halitus trãspirat et qñ non.

Curatio.

Vacuationũ genera.

Cibi abstinẽtiã ex accidenti vacuare.

Priapismus qui est ex genere humorum inflatorum

Flatus generatio.

Materia vaporem et flatum gignens pot ee subfrigida, insuper crassa et glutinosa

Curatio

Purganda sunt ea corpora quae sunt capacia purgationis

Vacuationes quae quot sint

Inedia vacuat per accidens.

particulæ medicamentũ, ſi ea calidior ſit effecta, qđ ad portionẽ calo- ris refrigeret. Sin aliter: inter initia qdẽ oĩno qđ modice refrigeret. Poſtea vero id neceſſum nõ eſt. Pari modo et quæ circa lumbos ſunt particulæ oẽs, eiuſdẽ facultatis medicamẽto ſunt cõprehẽdendæ. Etiã reliqu⁹ victus exhibẽdus, qui et flatui aduerſet: et ſiccet. Incidit vero vitiũ hoc nõ ſane multis. ſed iuuenib⁹ magis q̃ alijs ætatib⁹. Quo ma- gis his ſãguinis miſſio pcipue eſt ſalutaris. ceu nec ætate eoꝝ eã recu ſante. Scio em̃ ipe quẽdã a me curatũ, tribus dieb⁹ naturalẽ habitũ re cœpiſſe. ſãguine primũ miſſo. dein medicamẽto hoc adhibito. Ceratũ ex ſimplici roſaceo factũ, ita liquidũ, ſicut ad fracturas vti ſolem⁹, aq̃ frigida imbuẽs, ac ſimul cũ ea ſubigẽs (nã æſtatis initiũ erat) pudẽdo ac lũbis impoſui. atq; ita quidẽ hũc pcuraui. Simili modo et aliũ qui poſt miſſum ſanguinẽ humido medicamẽto, qđ ex chamamelo cõfici tur, eſt vſus. Porro iſtis etiã Nympheę aliqd potãdũ exhibeo. ſaltẽ ĩ principio. Mox amerinæ ſemẽ. ac ſi traxerit adhuc vitiũ: rutæ ſemen copioſe comedẽdũ. Eſt em̃ illud cõmune pceptũ oĩm ferme, quos vi- tioſus ſuccus creat morboꝝ. qđ in fine calfaciẽtib⁹ et ſiccãtib⁹ ſit vtẽ- dũ. quippe hæc qđ reliquũ humoris eſt prorſus abſumunt. Sane lin- guã ita tumefactã cuidã vidim⁹: vt ore hominis cõtineri nõ poſſet. Is nec venã iciderat vnq̃: et ſexagenari⁹ iã erat. horaq; diei fere decima. cum ad eũ primũ acceſſi. Ac viſus mihi eſt vſitatis mihi pilulis, q̃ ex Aloe Scamonia, et colocyntide cõſtant, veſpere datis purgãdus. ipi tamẽ particulæ afflictæ, ſuaſi refrigerãtiũ aliqd iponere. ſaltẽ ĩ initio. poſt em̃ inq̃ applicabimus, prout ſuadebit euentus. Verũ id vni medi coꝝ nõ placebat. ac pptere a pilulas qdẽ ſũpſit. De locali tamẽ reme- dio, deliberatio in diẽ poſterũ eſt dilata. quo tẽpore etiã efficaci⁹ ali- quid pſtiturũ quicqd pbatũ fuiſſet, ſperabatꝰ. et purgato ſcilicet iã to- to corpore: et humorib⁹ ad inferna reuulſis. Cæterũ ea nocte euiden- tiſſimũ p quietẽ iſomniũ, noſtrũ homini cõſiliũ approbauit. ac mate- riã ipſã medicamẽti definiuit. lactucæ ſucco collui iubẽs. quo ille ſolo vſus: prorſus eſt ſanat⁹. nullius alteri⁹ egens. Qđ autẽ in priapiſmo vomitorijs potius, q̃ ſubducẽtib⁹ ſit vtendũ: in linguæ vitio cõtra: id ex partiũ ſitu indicari manifeſtũ eſt. Nã auerſionis in cõtrariũ, quæ ab hippocrate antiſpaſis dicitꝰ, nõ a ſubſtãtia, ſed a curandi membri poſitu inuentio præſtatur. Iã vero tẽpus monet, vt ad aliud tumorũ genus tranſeamus. atq; a re potius q̃ nomine initiũ faciamus. Ea nãq; eſt haud dubie vereq; ſcientifica doctrina. Quod igitur oĩbus eiuſmo di tumorib⁹ ſuccus aliquis influit: id in libro quẽ de tumorib⁹ præter naturã ſcripſimus, indicatum eſt. Quod autẽ nõ idem in omnibus ſit: ipſe ſenſus euidenter docet. differẽtibus nimirũ ipſis tumoribus, non

Priapiſm⁹ cuiuſdã cu- ratus.

Alius cura- tus.

Cõe præce ptum.

De lingua cuiuſdã tu- mefacta. Curatio.

Egri iſõniũ galeni cõſi- liũ appro- baſſe.

In papiſ- mo vomito rijs poti⁹, in liguæ vi tio deiectorijs vtẽdũ.

De cãcris.

De cancro.

colore modo: verũ etiã iis q̃ ex calore frigore mollicie duricieq; spectanť differẽtijs. Ac ruber qdẽ tumor, euidẽter subesse sãguinis idicat humorẽ. Sicuti flauus & pallidus, ꝑ similẽ ipsis bilẽ. Subalbid⁹ vero et laxus, pituitã. Sũt aũt et p̃ter hos, tumores qdã qui colore sint iter rubrũ et nigrũ medio. cuiusmodi color fuscus est. Hunc cũ in corporis partib⁹ incidat: plerię medicorꝫ sæpe liuidũ, græce, pelidnõ vocant. Renixus aũt his quoq; tumorib⁹ valẽs est. ac si venas euidẽtiores mẽbrũ habet, exaltatas eas a crasso et nigriore quodãmodo sanguine, cuiusmodi p aluũ aliqñ non paucis epaticorꝫ excerniť, videre licebit. Sũtq; medici, q mihi eũ nõ absurde videnť feci q̃ sup vini dolijs heret, assimilare. Ergo hic humor, vbi ãpli⁹ incaluerit, aut ꝓpter putredinẽ aut febrẽ inflãmãtẽ, nigrã efficit bilẽ. quã nullũ animal, ne ipsi qdẽ mures gustauerint. Terra quoq; radiť ab ea. ac partes q̃ radũtur, oẽs se in altũ attollunt. vocaturq; is effectus (vt plato quodã loco inquit) tũ feruor tũ fermẽtatio. Est nãq; is humor talis: quale esse acetũ docuimus. Ex quo ipso quoq; si in terrã effuderis: idẽ effectus visiť. Quo minus alienũ est, si veteres eiusmodi humorẽ acidũ nominarũt. Aeque vt pallidæ bilis, amarũ. Sane nõ raro etiã in vomitionib⁹ talis apparet. Verũ sicuti paulo ante dixi, vnũ quoddã vitiũ esse ꝓpriũ, veruq; scirrũ, qui p̃ter alia, etiã insensilis fit. reliquos tumores, q videlicet nõ dũ sunt oino insensiles, dupliciter esse a medicis vocatos. Nẽpe vel scirros, ꝓpterea qđ generis scirrorũ sunt, vel scirrosos tumores: sic et in humorib⁹, quæ quidẽ haud dubie nigra est bilis, ea talis est, qualẽ modo pinxim⁹. certe acida et terrã fermẽti ritu eleuãs. tũ oi animãti iniucũda. Quæ vero fieri talis est idonea: hæc bifariã nũcupať. vel melãcholicus humor: vel nigra bilis. scilicet qui sic eã nominãt, affirmaturis, Aliã esse nigrã, quæ dũ animal naturaliter se habet quotidie gigniť, Aliã quæ ex vstione cõflať. Quod autẽ semp p̃cipio, vt nominib⁹ cõtẽptis, ipsam naturæ rerũ sciẽtiã exerceas: id nũc est faciendũ. ac nominãdũ quidẽ prout succurret. Cæterũ oratione sic interp̃tandũ, qđ quidã p̃ter naturã tumores, ex eiusmodi naturæ succo ꝓueniũt, cuiusmodi est fex in vino. et amurca in oleo. et qđ hi spatio tẽporis putrescẽte humore, ꝓpterea qđ in vasis sit ĩpactus, exulcerantur. Ergo sicuti reliqua oĩa vitia plurimã habẽt particularẽ in maioris minorisq; ratione differentiã: sic etiam hoc vitiũ habet. Quippe phlegmones alia quidẽ admodũ rubra est: alia paulo magis q̃ pro naturali habitu rubra. At species siue genus siue quomodo libet appelles, ãbob⁹ est idẽ. Nã et rubriores q̃ pro naturæ modo sunt: & dolor oino cũ ipsis est. qui ipse quoq; magnã habet in excessu defectuq; differẽtiã. Ad eundẽ modũ nec renixus, nec cutis tensio, oibus est æqualis.

Marginal notes (printed): Cãcri color et aliæ notę. — Nigra bilis quã aial gustet. — Plato. — Cur atrę bilis succũ acidũ, et pallidæ amarũ veteres vocarint. — Vere atra bilis, quæ. — Duplicẽ q̃busdã esse nigrã bilẽ. — Oia vitia ĩ maioris minorisq; ratione diffe-rẽtias habere.

Manuscript annotations: 6° aph: 54 — Fuscus color quis dicatur — Epaticorꝫ signa — Signa nigrę bilis — humor cancrorum fermentat. — mel: [illegible] humor & nigra bilis differunt — Quo fiant tumores ex humor nigro. — Tumores uniuscuiusq speciei diversos sortiunt gradus ut et humoris specifice docet 4° de san: c. 4 to — Ibi de sanguine credo Vera facit. — Atra bilis pro p[illegible] dicta, in corpore sano gignitur

Cōmune tamen eorū est, tū qđ pars magis renitit: q̄ cū naturaliter se haberet: tū qđ in tumorē quedā attollit. extēta scilicet attētaq; eaten⁹ cute: quaten⁹ tumor assurrexit. Simili ratiōe et vitiū qđ modo descri psimus, alias cōfusa exiguaq; et q̄ vulgū fortasse latere possint, affert symptōmata. Alias ita vehemētia, et magna, et cūctis euidentia, vt nē puerū quidē clam sint. Verū cōmune illud in oib⁹ particularib⁹, qđ in telligētiā ad se trahit: vnus id morb⁹ esse ostēdit. et vnā sibi appella tionē īponi cogit. At vbi magna quidē oīa sunt: nemo de appellatiōe ambigit. Sed nomināt vno assensu oēs eiusmodi affectū cācrū. Cū aūt adhuc īcipit, nihil miri est, si vulgus lateat: nō secus ꝓfecto q̄ stirpes, q̄ e terra iā exeūt. Qn̄ hæ quoq;, ꝑitis tātū agricolis agnoscunt. Ergo quænā in cācro tum cōis, tū ꝓpria curationis idicatio sit: opportune nūc dicet. Cōmunis igit est, vt humorē vnde vitiū est natū, illico va cues. simili vacuatiōis genere, ei q̄ in alijs tumorib⁹ supra est cōpre hēsa. Mox ꝓhibere potissimū si fieri potest, ne de cætero eiusmodi suc cus ī venis colligat. Sin id fieri neq̄t: saltē eū oīno ex īteruallo vacua re. et simul particulā firmare. ne qđ humorū redūdātiæ ad eā cōfluat. Veluti ergo amaræ bilis humorē, medicamēto qđ eū humorē euocare sit aptū, educimus: sic et melancholicū educem⁹. vel simpliciū aliquo, cuiusmodi est Epithymū. Pōdo drachmaꝝ quatuor ī sero lactis mul sa ve exhibitū. vel cōpositoꝝ aliquo. cuiusmodi nostrū est, qđ ex duo bus et triginta simplicibus medicamētis est cōpositū. Sed horū mate riā in alijs traditā habes. Hic q̄ ad ꝓpositā methodū ꝓpriæ ꝑtinent, dicamus. Post nāq; purgationē illud de oib⁹ eiusmodi affectib⁹ pri⁹ est ꝑceptū, qđ vel retro regerere humorē, q in mēbro ꝓcubuit opor tet: vel ipsū digerere. Præterea qđ in principio quidē tā in ipso pur gationis tēpore, q̄ ante id repellere, vbi iam totū corp⁹ exquisite pur gaueris, digerere. Vbi tamen mediocris tantū purgatio ꝑcessit: mixtū esse qđ applicabit pharmacū, ex reprimēte digerēteq; facultate cōue niet. Sane ad crassum humorē, inutiles sūt, tū imbecillæ, eo qđ nullū operepciū efficiāt: tū valētes, qđ vehemēter tenuiores q̄ in venis sūt sanguinis ꝑtes, vel digerāt vel retrudāt. Crassas vero et melancholi cas, quas feci assimilauim⁹: nec euocēt, nec reprimāt. Ergo si his inter initia vtere: vtiq; minutus apte tumor erit. Cæteꝝ qđ reliquū ei⁹ est, cōtumax ad soluēdū reddet. Quare mediocriū viriū medicamētis est opus. quæ nec ꝓpter ībecillitatē vincētur: nec ꝓpter effectus vehemē tiā, valēter sanguinē crassabūt. Ad hæc itē quæ oīno haud mordeant. Quandoquidē vitij malignitas ab ijs quæ mordent irritat. Ac vt dici solet efferatur. Propter hæc igitur quæ virib⁹ quidē sunt mediocria, qualitate vero minime mordentia, eiusmodi affectibus sunt idonea.

Marginal notes:

Curatiōis indicatiões in cācro.

Atræ bilis vacuatoriū

Post purga tionē quid agēdū.

Quid in pn cipio et si mul ipo pur gatiōis tpe agendū.

Quid post plenā. quid post medio crē, agēdū.

Qualia di gerētia ad hibēda.

In summa quod aptū medicamē.

Materiæ vero copia,(ſicuti in libris de medicamentis eſt traditũ) ex vſtis elotiſq; metallicis habebit̃. Quippe q̃ ex his cõponunt̃, vna cũ purgationib⁹, ad ſanãdos incipiẽtes cancros, magnã vim habẽt. Maiores vero, ſat fuerit ſi his ꝓhibeant̃ augeri. Proſpicere vero, vt qui iã ſunt ſanati, ampli⁹ nõ regenerentur: id artis de tuenda ſanitate eſt opus. Cuius ſane portio eſt, ea quæ de cibis ꝑcipit. Cæterũ ſi quando cancrũ per chirurgiã curare audebis: cœpiſſe quidẽ ab vacuando per purgationẽ melancholico humore oportebit. Vbi vero totũ qđ viciatum eſt prorſus exciderís: ſic vt nulla ſuperſit radix, ſines effluere ſanguinẽ. nec propere eũ inhibebis. Imo premẽdo potius vicinas partes, exprimes ex his craſſiorẽ ſanguinẽ. Mox alijs vlcerib⁹ ſimiliter curabis. Eſt tamẽ et aliud viciũ qđ ex humore craſſo ferventeq; naſcitur. Incipit hoc plerũq; a puſtula. Aliquãdo vero et ſine hac. Cæterũ inter initia quib⁹ hoc inſtat, ſcabunt particulã omnino. Mox oritur puſtula quædã. qua rupta, vlcus cũ cruſta gignit̃. Sæpe vero nõ vna oritur ſcabẽtib⁹ puſtula. Sed multæ exiles. veluti milij ſemina crebræ in particula reſidentes. quib⁹ ꝓruptis ſimiliter cruſtoſum vlcus ꝓuenit. In carbunculis vero qui per Aſiam populatim ſunt graſſati, etiã citra puſtulã, nõ nullis excoriata ſtatim cutis eſt. Omnibus tamẽ vti dixi cruſtoſum vlcus fit. Modo cruſta ipſa cineris colorẽ præferẽte: modo nigrorẽ. oĩbus præterea his circũpoſita caro in ſummã peruenit inflammationẽ. non tamẽ colore aſpicitur eryſipelatis. Imo qui adhuc phlegmones colore ſit nigrior. veluti ſi pluſculo rubro, minus miſceas nigri. Quod autem neceſſario febricitent, qui ita ſunt affecti: idq; nõ minus, imo magis, q̃ illi quib⁹ eryſipelatoſa eſt phlegmone: id vtiq; latere neminẽ poteſt. Sed & incipiendã ab inciſa vena curationẽ eſſe: id quoq; neminẽ latere arbitror. Qui ꝓſertim meminerit, quæ in curatione febriũ de ſanguinis miſſione diximus. Nec illud obſcurũ, ſanguinis vacuationẽ q̃ ad animi defectũ vſq; ſit adhibita, magis his etiã collaturã. Niſi tamẽ aliud quippiã obſtet: ex ijs quæ venã incidi vetent. Imponi vero ſibi laborans particula qđ ad inflãmationẽ ſpectat refrigerantia deſyderat. Cæterũ ꝓpter humoris craſſitudinẽ, atq; etiã maliciã, nec fluxionẽ auertere poteris: et ſi quãdo id feceris: aliud quippiã qđ in alto ſit corpore offendes. Atqui nec adfluere is ꝑmittendus eſt. Quin potius inquirẽda remedia ſunt, quæ cũ modice reprimẽdo, etiã digerere poſſint. Tale ꝑfecto eſt tũ cataplaſma, qđ ex plãtagine cõficitur: tũ quod ex diſcocta lẽte, ſcilicet miſcentib⁹ his nobis micã panis, q furno ſit coct⁹. Eſto aũt panis, nec oĩno a furfure purus: nec nimiũ ei⁹ habẽs. Siqdẽ q oĩno purus eſt, ei⁹ ſubſtãtia ĩ cutis meatib⁹ herere eſt apta. Emplaſticoterõ græci vocãt. Furfuraceus

Si cancrũ ꝑ chirurgiam ſanabis.

De carbunculo.

Deſcriptio carbũculi.

Carbũculi per aſiã populãtes.

Curatio.

Fluxionẽ in cancro nec auerti poſſe nec debere.

Quæ remedia applicãda.

Cataplaſmata idonea.

Panis pur⁹ et panis furfurace⁹ qđ ĩ cataplaſmate poſſint.

De strumis et eius curatione

Super ipm vlcus qd i= ponẽdũ. autẽ crassiorũ est partiũ. Super ipsum vero vlcus, valẽs aliqđ imponendũ est medicamẽtũ. cuiusmodi est Adronis. Pasiõis. vel polyidæ. liquariq́ id cũ vino aliquo dulci ad sordiũ crassitudinẽ debebit. Porro cõmodissima ad hunc vsum vina sunt, tũ Thereũ, tum scybilite. In quoq́ inopia, sapa vtendũ. Quæ aũt reliquis adhiberi vlcerib⁹ solẽt, nẽpe quæ cõcoquant et pus moueãt: ea nũc adhibẽda nõ sunt. Quãdo ita putredinẽ particulæ foueris. Quinetiã scarificare eiusmodi tumores post sanguinis missionẽ alienũ nõ sit. Sunto autẽ incisiões, medio cribus altiores. Propter infestãtis humoris crassitudinem. Cessante vero iã inflãmatione: vlcus ad cicatricẽ similiter reliquis vlcerib⁹ p duces. Atq́ hacten⁹ de carbunculis dixisse sat arbitror.

Quæ cõcoquãt et pus moueãt adhibẽda non esse.

Scarificatio adhibenda et qualis.

Deinceps de reliquis agã tumorib⁹. orsus a strumis. chorradas græci vocãt. Existũt hæ glandulis in scirrosum affectũ mutatis. Estq́ curatio earũ, qđ ad ipsum attinet vitiũ, ijs scirris quæ in alijs partib⁹ nascũtur cõmunis. Cæterũ qđ ad ipsius partis naturã spectat, in quibusdã glandulis alias geminas curatiõis indicatiões adijciũt. pstiterit fortassis hoc loco de nominibus aliquid clarioris doctrinæ gratia distinxisse. Quippe glandulæ quæ qđ in medio vasoꝶ in diuersas partes diductorũ habetur iplent, eiusq́ diductionis ꝑ firmamẽto sũt: earũ haud magn⁹ vsus animãtib⁹ est. Sed ex abundantiore ꝓuidẽtia, sicut alia quædã: sic has quoq́ glandulas natura fabricauit. Earũ vero quæ vel saliuã, vel lac, vel genitale semẽ, ad hæc q̃ pituitosum quẽdã humorẽ in mesenterio, vel faucibus, vel larynge, generãt: earũ maior est vsus. Atq́ aliq has nõ glandulas, sed glãdulosa vocant corpora. vt q̃ nõ paulo q̃ reliquæ glandulæ et rariore sint: et magis spõgiosa substãtia. Quinetiã in has tũ arteriæ, tũ venæ pueniũt. Atq́ hæ quidẽ cũ in scirroso sunt affectu: nõ aliter q̃ cæteræ oẽs partes sunt sanãdæ. At quæ in medio vasorum spatio cõsistũt: in ijs alia curationis indicatio pstatur. qua simul cum vitio etiã pars ipsa tollit. Est vero duplex ea quoq́. Nẽpe vel totũ qđ viciatũ est, excidentib⁹ nobis. veluti in cancro. vel putrescere id medicamẽto cogentib⁹. Porro quæ eiusmodi medicamẽtorũ materia sit, id in opere de medicamẽtis est ꝓditũ. Mihi vero tẽpestiuũ est de alijs tumorib⁹ docere. Quorũ se primũ abscessus offert. Apostema id græce dicit. Huius duplex itẽ genus est. Vnũ cũ phlegmone in pus versa: pus ipm tanq̃ in sinu aliquo est collectũ. Alterũ cũ nulla præcedente phlegmone, humor aliquis stati ab initio, isq́ alias specie alius, cæterum omnino acris, in parte aliqua colligit. porro excoriat hic circũposita corpora. Spatiũ videlicet sibi moliens. vel inter duas tunicas: vel sub certis mẽbranis. Excoriat aũt omnino ipa copia distendens. Interi vero putredinẽ quãdã tẽpore cõtrahẽs. Sane iueniunt i huius-

De strumis
Strumarũ gñatio.
Curatio.
Duplices glandulæ.
Glandulosa corpa, q̃ a nõnullis vocent.
Curatio porũ glandularum.
Partis ipi⁹ vna cum vitio, duplex sublatio.
De abscessu.
Abscessus duplex.
In abscessibus inuẽta.

Pastilli qui crustam faciunt et escharam liquandi sunt ad sordium crassitudinem quando ipsos ad usum adhibere volueris ne g[illegible] diluendi sunt [illegible] de minio qui hodie frequenter in usu venit [illegible]

CAP. XIum

Glandulæ

De Usu Glandium

hæ sunt Strumæ

CAP. XIIum

Abcessus. Apostema.

De Abscessibus.

modi abscessib⁹, cũ scalpello sunt diuisi, ꝓprietates quædã non paucæ. nec humorum modo: sed etiam solidorum quorũdam corporum. Siquidem vnguiũ, pilorum, ossium, testarum, lapidum, et p∞ri fragmentorum similia, inuenta in his corpora sunt. Ac humorum ipsorũ, alius veluti lutum, vel cenũ, vel olei quidam limus, vel vini fex, ali⁹ adeo grauiter olens: vt omnes auersentur. Verum hæc rari⁹ incidũt. Frequentissima vero huius morbi sunt tria genera. quoꝝ singula propriam appellationem græce sunt sortita. Ea sunt, Atheromata, Steatomata, et Meliceris. A similitudine contentorum in his corporum dicta. Est eñ aliud eorum veluti seuũ. aliud veluti mel. aliud pulticulæ quam Atherã vocant, simile. Curationis vero eoꝝ indicationes sunt cõmunes. Nempe id quod continetur, vel digerere: vel totum putre reddere. vel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumoꝝ triplicem curationis rationem admittunt. quoquot scilicet ex tenuiore humore constant. Aliqui duplicem tantum. veluti atheroma. Quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma vero sola manuũ opera curatur. Cũ nec putrefieri possit: nec digeri. In ijs vero abscessib⁹ quæ in alto corporis constiterunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis cõponũtur, maxime sunt vtilia. vtpote quorum vis collectum humorem, tum in halitum resoluat: tum digerat. Sunt profecto et alia eius generis nõ pauca. quoꝝ laudatissima sunt, tum Antidotus quæ ex viperis componitur Theriacen vocant: tum quæ Athanasia vocatur. tum Ambrosia. atq; hæc quidem sumptuosa. Viliorum sane optimũ est nostrũ: quod ex cretica calamynthæ est cõpositum. Omnia vero id genus in opere de medicamẽtis colligem⁹. Quod vti paulo ante diximus: satius, arbitror his tribus quæ supra memoraui, quo nihil desit, subijcere. Quoniam vero eorũ quæ ꝑ chirurgiam fiunt, curationis indicationes aliquid cõmune habent, aliqd proprium: satius nobis visum est ea nõ distrahere. sed vniuersa in calce huius operis apponere. Nunc porro tantulũ etiam de tumoribus qui præter naturam consistunt, est adijciendum. quod quicũq; ex his toto genere præter naturã sunt: ij sui ablationem indicent. cõmuniori scilicet indicationi quæ per omnia q̃ totis substantijs a naturæ habitu recesserunt, extenditur, subiecti. veluti in steatomatis & atheromatis se habet. Huius certe generis est, et q̃ Myrmecia græce vocatur. et quæ acrochordon. Præterea in vesica calculus. et Hypochyma. et in mulieribus molæ in vtero gestatio. Ita vero appellant informem carnem. Oia nãq; talia, sũmouere in totum properamus. Quoꝝ vero etiã locus ipe affectus, vna quæpiam naturalium partiũ est, prima indicatio est, vt affectus sanetur. secunda ab hac, si insanabilis is sit, vt

Tria frequẽtissima abscessuũ gña.
Atheroma.
Steatoma.
Meliceris.
Athera.
Curatio.
Quæ horũ triplicem q̃ duplicẽ et q̃ vnicã curatione admittant.
Si abscess⁹ i alto sit corpore.
Theriace.
Ambrosia.
Athanasia.
De tumoribus ꝑter naturã sũmatim.
Myrmecia. acrochordõ calcu. vesicæ hypochyma, mola, qd indicẽt.
Mola qd.
Loci i quo tumor est, si natural' sit pars, duplicẽ idicationem esse.

CAP: XIIII
De curatione per chyrurgiam

vna cum vitio pars quoq; ipsa excidatur. Sicuti in cancro et omnib⁹ vlceribus quæ curationem respuunt. Econtrario vero in suffusiõe qđ hypochyma vocant, victi in prima indicatione, ad aliũ ea locũ, qui minoris sit momenti, transferimus. Non desunt qui hæc quoq; vacuare sint agressi. Sicut in his quæ chirurgia tractantur, dicam. Nunc illud dixisse sufficiet, quod humor qui in hydrocelis visitur, alienus a corporis substantia tota natura fit. Sicut etiam quæ in Ascitis continetur aqua. Quarũ certe vacuationem, vel medicamentis quæ digerant molimur: vel chirurgia. In hydrocele quidem imisso siphone. in ascite vero, adhibita punctione. quam paracentesim vocant. Porro exciditur vna cum affectu ipo, veluti in ijs quæ ante comprehensa sunt, etiam pars affecta: ita et in herniosis aliquid peritonei. pari modo & Columella aliquando vna cũ vitio ipo exciditur. Itideq; in cruribus et testiculis, vna cum varicib⁹ ipsæ venæ. Ad hæc tunica in naso, cum polypo. et foratus dens, cum foramine. verum ex his nullum est, quod ad naturalẽ habitum possit reduci. In columella vero id omnino est conandum, nec properandum ad eam excidendam. sed quando exilis est: & ad lori tenuitatem redacta: tum est auferẽda. porro talem eam reddet, longius tempus. At qualem Hippocrates in psagijs descripsit: paucoꝝ dierũ numerus. Aeque vero & cætera quæ in magnitudine naturalem habitum excesserunt. in quibus innumerãda sũt omnia, quibus supercreuit caro. & Encanthides. & qui in sede Thymi dicuntur. Sunt ex istiusmodi vlceribus, & quæ ambigua sint specie. veluti cicatrices quæ supra circumpositam cutim multum extant. item quæ in oculis sunt Pterigia. Curationis tamen eorum indicatio manifesta est. Siquidem talia omnia ammouere oportebit. atq; id agere, vt rationibus quibus id fiat pensitatis: optimã semper earum deligas. Sane optimæ rationes, tripliciter iudicantur. tum ex temporis curandi breuitate: tum ex curando citra dolorem. tum ex maxime tute curando. Rursus vt tuto cures tria propria sunt, quibus intentus sis oportet. Vnũ primũq;, vt omnino absolutionem operis cõsequaris. Alterum, vt sicubi hunc non consequaris: saltem cubantem nõ lædas. Tertium, vt vitiũ non facile reuertatur. His consyderationib⁹, si optimam curationis viam iudicaueris: inuenietur in omnibus, quæ nunc proposuimus, quando potius chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope sit curandum. At chirurgiæ quidem studiũ, in ijs præsertim quæ nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. vt quæ quod in animalis corpore toto genere præter naturã habetur, id prorsus tollendum sibi proponat. Quod si perficere neqat: proximum illud consiliũ habet, vt vitiũ trãsferat. veluti in hypochy-

Side notes: In hypochymate duplex idicatio. — De hydrocelis & ascitis. — In qb⁹ vna cum affectu excidit aliquid. — De herniosis. columella. varicib⁹ polypo. dẽte forato. — In columella qd agendum. — Hippo. — Encanthides. — Thymi. — Cicatrices nimiũ eminẽtes. — Pterigia. — Optimã curandi rõnẽ tripl'r iudicari. — Vt tuto cures tria respicienda. — Quid chirurgia i dictis vitijs destinet.

matis. Quod vero ex medicamētis petitur, primū huc tēdit, vt quod præter naturam est, tum vacuet: tum digerat. Quod si per membri naturā, aut etiā vitij rebellionē, fieri nō licet: vt id tū i pus vertat: tū putre faciat. hoc vero secūdo loco destinat. Quippe ita in columellæ vitio facimus. primū scilicet ad naturalem habitum eam reuocare tentantes. Id si consequi non est, prorsus amputantes. idq; vł chirurgiæ opera: vel per caustica medicamenta. verum medicamēta, melius est in tractationem de his differamus. Quando quidem tribus iam ꝓdictis, aliam quoq; adijciendam statuimus. ac chirurgiam in calce hui⁹ operis apponamus. Non est igitur quod in his ampli⁹ immoremur. sed transeundum ad ea quæ similem ijs quæ cōphensa sunt, curationem desyderant. Ea sunt, tum quæ in numero & magnitudine conuenientem modū excedunt: tum quæ in ambobus deficiunt. dixi hoc loco conuenientem. Quod si conferentem, vel conducentem, vel secundum naturam, vel vtilem alibi vsurpauero: eadem sermonis vis erit. Ac dictum quidem de his est alibi latius. Cæterum redigere in memoriam summatim omnia, etiam hoc loco alienū non fuerit. Omniū ergo quæ in corpore habentur, primū cuius maxime indigem⁹ est ipa particularum minime impedita functio. Hanc vero quia possidemus natura: idcirco publice dicimus, expetere nos secūdum naturam agere. Et quia hoc ipm, cum eo quod est secundum naturam, vel naturaliter se habere, est coniūctum: merito profecto nihil interesse arbitramur, secundum naturam habere, an secundum naturā agere, dicam⁹. Quin & sine additione interim græce dicimus, expetere nos τοῦ κατὰ φύσιν. vtiq; subaudito in dictione, vel habere: vel agere, vel ambobus. Latinitas propter articuli fortassis inopiam, ea figura destituit. Atq; hæc quidem causa est, cur medicis recte vsurpata vox hæc secūdum naturam sit, de omnibus quæ in corpore ex sententia nostra esse cupimus. Scire autem licet in ijs quibus natura deficit, nec primum, nec propter se ipm, secundum naturā a nobis expeti. sed ꝓpter actionem. & ex accidēte. Siquidem sextus digitus nō nullis ab ipo statim ortu est cōgenitus. & quintus defecit. & alia quædam similia, aliqua in numero, aliqua in legitima quantitate vitiosa. Ac si quidē hæc plurimū, recta vero rara fierent: contra q̄ nunc de naturæ operibus statueremus. vtiq; nō tuentes, vt nūc. sed auferentes ea. Hec ratio memoria tua nūq̄ excidat. cum sit ad nominū vsum vtilis. quæ tū fallere inconsyderatos possunt: tum discordiæ phātasian excitare. sicubi alter dicat, totum quod præter naturam est, esse tollendum. Alter quod nocet. aut inutile est. aut incōmodat actioni. Ergo denuo repetentes, de rebus loquamur. quando de nominibus est nobis definitū. hinc orsi.

Quid medicamēta i dictis vitijs destinēt primū. & quid secūdo.

De ijs q̄ vł magnitudine vel nūero deficiūt.

De vsu vocis secūdū naturā.

Quib⁹ natura deficit in his nec primū nec ꝓpter se qđ secūdū naturā sit, expeti.

Pro Demacratione corporis ut Phyllidi Campilienti opus eet.

Atrophia 2ex

Vniuersalis toti corpori — Particularis uni tantum membro

De ijs quæ magnitudine vel numero a iusto naturæ modo deficiunt.

Coniuncta compræhēsis iam morbis sunt, ea quæ vel magnitudine: vel numero, a debito naturæ sunt aliena. in quibus amputare quidem conueniet quod magnitudine vel numero redundat. Reficere autem et fingere quod desit. vbi videlicet fieri id licet. Quintum nāq; digitū, aut tale aliud membrum, medico certe facere non licet. Sed vnius naturæ opus sunt omnia talia. verum in totum tollere quod numero redundat, aut p̄cidere aliquid eius quod magnitudine modum excesſit, hæc nobis quoq; licēt. Siquidem ex medici officijs vnum est, nec id leuissimū, vbi in corpulentia eo deuenit corpus, vt nec ingredi sine molestia: nec sedem propter ventris molem contingere, sed nec respirare libere possit: hanc liquare ac tollere. A eque nimirum, vt cum corpus ali desinit, (atrophiā græci vocāt) quod genus, quos vomica male habet patiuntur: huic quoq; reficiendo prospicere. Sæpe autem euenit, vt non totum corpus, sed vna quæpiam pars ex atrophia tabescat. quam scilicet vel neruorum resolutio: vel ipsius intemperamentum, occupauit. Opportuneq; iam de curatiōe horum consyderabimus. orsi ab ijs qui corpulentia nimiū onerantur. Ostensum vero in libris est, qui de temperamētis sunt inscripti, quod calidior sicciorq; temperies, exile corpus reddit. Ergo id agendum vt nimiū obesi corporis temperamentum, tale esse faciamus. si modo ad debitum modum redibit. Sane docuimus tum in illo opere tū nihilo secius in opere de tuenda sanitate, quod acuta exercitatio & tenuans victus & id genus medicamenta, & animi cogitatio, temperamentum non solum calidius: sed etiam siccius, ac propterea corpus exilius reddūt. Igitur in exercitationibus celerrimus cursus est idoneus. Tenuantis vero victus materia, seorsum singulari libro est prodita. Quod si medicamenta quoq; requirent: etiam hæc in operibus, quæ de medicamentis conscripsimus sunt edita. Quāq; referentur eorum nūc quoq; quæ sunt efficacissima. Quibus, vbi demere nimiam obesitatem studes, vtaris suadeo. Ergo quæ ad articularia vitia quidam exhibere solent, quæ scilicet valentem dissipandi facultatē habent, ijs tu quoq; cum nimiam obesitatem curabis, vtitor. Sunt porro talia, rutæ semē. præsertimq; siluestris. vna cum ipis corymbis. & Aristolochia rotūda. & minus centauriū. & Gentiana. & polium. Præterea ex vrinam cientibus, ea quæ pollentes habent vires. veluti petroselinum. Vnumquodq; enim talium, tum ipsum per se: tum vero mixta vniuersa, & extenuare potēter succos: & vacuare sunt habilia. partim quidem sensibiliter per vrinas. partim per insensibilem transpiratum. sed & sal quod ex combustis fit viperis, potenter extenuat. Multiq; cum vel graciliores vel mediocris habitudinis essēt: ex eiusmodi medicamē-

Corpulentia que incommoda pariat

Vomica causa est Atrophie

Perdimagrare

Eorum qui nimiū sūt obesi, curatio.

et 6o de san: t. cap: 8.

qui demacrari student eorum corpora ad calidius sicciusq; temperamentū sunt transducenda

Sicciori modo calidior euenit

Contra obesos.

Medicamēta obesis minuēdis idonea. et podagricis.

Atrophia contingit — In uniuerso corpore — In aliqua parte corporis tantum.

torum potione perierunt. sanguine ipsorum excocto. Ruerant autem ad ea, propterea quod liberatos aliquos articularijs vitijs viderant. minime scilicet æstimantes. quod temperies eorum, qui sanati fuerant, humidior pituitosi orumque erat. qualis nimirum obesorum est. in quibus eiusmodi medicamentorum securus est vsus. Ipse nanque iuuenem quendam, quadraginta circiter annos natum, oppidoque obesum procuraui. vsus tum antidoto quæ aduersus articularia vitia est compositum, tum sale theriaco. ipsaque theriace. ac reliquo extenuanti victu. & pro exercitatione cursu veloci. Porro præparaui hominem ad cursum, perfricando primum linteis asperis, quoad cutis suberet, dein statim cum oleo, quod in se digerens aliquod medicamentum habuerat. quo etiam post cursum rursus vtebar. Talia medicamenta sunt, tum siluestris cucurbitæ radix: tum althea. tum gentiana. tum aristolochia. tum panacis radix: tum polium. tum Centarium. Per hyemem vero, etiam a balneo, iam dicto oleo hominem reunxisse profuerit. Verum cibum exhibere non statim a balneo. sed interposito somno, conueniet. Quod si velit etiam rursus ante cibum lauari, permittes. Magis etiam ad rem pertinebit, si aquæ ipsi digerendi facultas insit. Ac siquidem talem aliquam sponte natam habemus, ipsa vtemur. cuiusmodi in lesbo visitur. a mitylene stadijs quadragita. sin minus, ipsi similem aliquam moliemur. Est porro ea quæ in mitylene conspicitur, et viribus et colore talis: qualis vtique fiat, si quis florem salis mari misceat. Hæc ipsa aqua etiam hydropicis, et reliquis tumefactis, idonea est. vtpote valenter desiccans. ita profecto vt præ pinguibus. ac præcipue si quis cogat in ea celerrime natare. nec post lauationem protinus esse, bibere ve. sed somno interposito. aut omnino saltem quiete. Sane illud est sciendum, atque ab eo qui obesitatem curat prædicendum. quod aliquando ex multo simul obito motu, et febri hominem tentari est credibile: et quod febris ad rem propositam non aliena erit. vtique si medicus recte omnia faciat. Etenim perspicuum est, vbi ex lassitudine febricitarint, qui ita curantur, quod sopita eorum febre, rursus ad eandem curationis formulam redibunt. Sane fugere in his curandis conueniet, et vina quæ multum nutriunt. Cuius generis crassa sunt. Vti vero vel aquosis (id est colore albis et substantia tenuibus) vel quibus mare est admixtum. At vbi eos qui extenuati sunt reficere in animo est: his vinum exhibebimus pingue. Cibum vero, qui succum efficiat crassum. exercitationes paucas. Frictionem mediocrem. ac vt summa complectar, omnia iam comprehensis contraria moliemur. His vero etiam picari commodum est. Idque tribus quatuor ve diebus. Quippe id ad carnem instaurandam, egregium medicamentum est. adeo si quod singulare membrum hoc vitio laborat: id hoc præsidio

Erroris occasio.

Iuuenis nimium obesus a galeno curatus.

Præparatio hominis ad cursum.

Digerentia medicamenta.

Quando cibus exhibendus.

Aqua digerens prope mitylenem.

Prædicendum in hac curatione.

Vina his quæ fugienda quæ ve petenda.

Nimis extenuatorum curatio.

Picatio.

Picationis effectus.

Sanguinis excoctus.

Curatio Gal.

Digerentia medicamenta.

Nota regula reungendi post balneum. Aquæ thermales exiccantes conueniunt.

Balneum Hydropicis tumefactis.

Febris aliquando consurgit, quæ tamen conuenit ad demacrationem.

Pinguefacere.

Cap. XVI.

Picationis laus.

* Vide Janum Cornarium 4° de mend. comp. s. l. cap. 7.

Iecoris obstructi signa
Gracilium membrorum Curatio. Calculi generatio

Picatio

Picationis effectus. restituetur. Ac nobis quidem in omibus ferme hoc vnū satisfecit. Si quidem humectat & calefacit. sanguinis multitudine accita. Ergo nec assidue id ægrotanti corpori admouere conueniet nec cum cōueniet: sępe illinire. verū i hyeme bis. in æstate semel id fecisse est satis. Qui bus vero a natali die gracilia sūt membra quædam, ijs etiam mango nes puerorum hoc ipso præsidio succurrunt. vna cū certa percussio ne, quam græce ἐπικρουσιν vocāt. Est porro et illius mediocritas quædam. vt scilicet nec plus iusto nec minus fiat. Ea talis est. ferulas paruas ac leues modice illitas, gracilib⁹ partibus incutiūt. donec mo dice attollantur. Quippe in hoc summa rei est. veluti Hippocrates de perfusiōe aquæ calidæ dixit. Primū quidem pars intumescit. post gracilescit. Ergo quibuscūq; particulis bonam habitudinem reddere studemus: has & fricare, & perfundere, et percutere, & picare opor tebit. tantisper dum intumescant. Hoc vbi fit: protinus desistere. pri usq̄ digeri cœperint. Etem̄ quæ calefaciunt omnia, sicuti attrahere: ita etiam digerere sunt apta. Si ergo perstes, dum quod attractum est di geratur: operam luseris. Ad hunc modum māgo quidam proxime na tes pueri fame consumptas, breui auxit. percussu mediocri quotidie vsus. aut saltem alternis diebus. item moderata picatione. Cæterū q bus totum corpus est extenuatum, ijs lauari quoq; post cibū est ido neum. veluti autem metus erat, ne tenuantibus auxilijs febris succe deret: corpore scilicet imodice per hæc calefacto, sic ijs qui a cibo la uantur, timendum est ne sibi iecur obstruatur. potissimum propter ci borum species. Quippe cum aliter quoq; obstruere soleant, quæ suc cum crassum gignūt, si quis his liberalius vtatur. vbi igitur alias id efficere solent: multo profecto promptius idem post balneum faciēt. Incidit tamen ex tali victu diutius exhibito, etiam calculi in renib⁹ generatio. quod vitiū, cur omnib⁹ non contingat, satis patet. Quip pe incredibile non est, quibusdam vel densos admodum esse renes, vel per angusta venarum in iocinore ora. Quibusdā contra esse ha bita. Horumq; dignotio nulla plane certa est. sed percontandum assi due ab eo qui iam dicto modo est cibatus, num quis illi grauitatis sen sus in dextris p̄cordijs et circa renes sit. Quod si quid tale aliquando senserit: protinus cappari ex oxymelite in principio cibationis, do nec constiterit grauitas dabitur. Ad membra vero quæ ægre reficie bantur, ac plusculum iam refrigerata erāt: vsus aliquando & thapsia sum. alias ea ex melle membrum illiniens. alias etiam ex cerato. Si quidem attrahit ea quoq; partibus quibus superponitur sanguinis copiam. Quibus autem exiguum aliquid pudendi p̄putio de naturali deest quantitate, ijs non raro citra thapsiam sola tensione debitū mo

Printed side notes: *Māgonum curatio extenuitarum partium.* — *Epicrusis.* — *Hippo.* — *Quib⁹ totū corpus ē extenuatū, hi post cibum lauādi.* — *Obstructio nē ꝓpositis timēdā.* — *Calculum ex tali victu si diutin⁹ fit gigni.* — *Cur oibus calcul⁹ i renib⁹ non gignat.* — *Obstructionis nota.* — *Curatio.* — *Partiū quæ ægre reficiunt ac plusculū sūt refrigerata, curatio.* — *Eor quib⁹ exiguū ꝑputij deest curatio.*

De membris gracilibus a natali die. — Curatio pudendi — Cibus optimus exhibendus in initio ab iis qui iecoris obstructionem patiuntur. is aut est cappari ex oximellite — Ceratum ex thapsia ad membra gracilia

dum reddidi. Membranulam mollem firmãq; cuti gũmi illitæ circũuoluens. Satis autem constat, quod etiam mẽbranulæ finem parti subiectæ agglutinari gũmi oportebit. Siquidem & siccat cito: & sine dolore astringit. Porro cuti p̃putij ex interna parte rotũdum aliquid ac mediocre, supponi prius oportebit. quod videlicet posteaq̃ agglutinata membranula est, facile eximas. Eorum vero q thapsia p̃putiũ adducunt, quidã rotundum id e plumbo fecerunt. veluti solenariũ quod dã. Mox illi extrinsecus p̃putij cutim circũtendunt. ac molli loro deligant. Fueritq; & id nõ nunq̃ vtile. vtiq; quib⁹ multa desit cutis. Quibus autem exiguũ est quod deest: ijs (vt comprehensum est) sola mẽbranula circũdata sufficiat. vbi autem circũdabitur cuti, & agglutinabitur: subtus imponi solenarium prius oportebit. Ego vero cum nihil horum præsto est: modicum chartæ inuoluens, immittere ꝑ fulcimento p̃putij soleo. vt postea cum plane coaluit quod foris est circũdatum, exempto quod fulciuerat, facile meiat is qui curatur. Constat vero hoc quoq; vitium ex eo morborum esse genere, quod naturalem magnitudinem est egressum. alias putrescente p̃putio incidens, alias ab ipso ortu minore q̃ par erat congenito. Subijcitur autem duplici chirurgiæ rationi. interim in superna pudẽdi parte circulo incisa cute, quo videlicet eius vnitate soluta, eaten⁹ deorsum trahatur, quoad glandem cooperiat, interim vero scalpro ex interna parte, qua glandis initium est, excoriata. Mox deorsum tracta. ac deinde (vt supra compræhensum est) molli quopiam deligata. Dicemus autem & de eiusmodi rationibus in sermonis progressu. Aeque ꝓfecto, vt de curtis id genus, quæ colobomata græci appellant. Quippe ita vocãt quæ in labijs, aut naribus, aut aure deficiũt. Nam methodo quadam curantur hæc quoq;. primũ quidem incisa vtrinq; cute. deinde adductis coniunctisq; inter se cutium oris, ac vtriusq; quod callosum est detracto. Mox quæ reliqua sunt adsutis, atq; agglutinatis. Eiusdem generis sunt, & quas in maiore oculi angulo Rhoeadas græce vocant. vtiq; vel minuto vel prorsus perdito ipso angulo. at prorsus q̃dem perdito eo, omnino insanabile relinquitur vitium. Minuto vero, ijs quæ modice astringunt curatur. si tamen totum corpus primũ ante purgaueris. dein caput. Sunt mediocriter astringentia, & quæ e glaucio componuntur & croco: & quæ nardina vocant. Item in primis quæ ex vino sunt confecta. Vt vero summa complectar, quibus perit aliquid substantiæ: maxime quidem id agendum, vt ei quam simillimam faciendam curemus. si id fieri nequit: saltẽ aliquid quod eũdem p̃stet vsum machinabimur. Erit autem profecto & id eaten⁹ simile. Etenĩ cum ossis tibiæ nonnũq̃ excidere portionem cogimur: ad al-

Curatio p Thapsiam.

Vitiũ hoc dupliciter p chirurgian curari.

Colobomata.

Colobomatωn curatio

Rhoeades.

Mediocriter astringẽtia.

De Herpete exedente

teram loco eius substantiam producendam, carnem elicientibus medicamentis naturam ipsam prouocamus. Quæ vtiq; inter initia velut dura est caro. Postmodum calli durioris firmidinem accipit. ac temporis spatio roborata, ad ingressum ossis loco fit habilis. Quinetiã vbi internodia digitorum excidimus: in excisorum loco alterã (qualem prædiximus) naturam prouenire cernimus. Quod autem venas quoq; sensibiles generatas aliquando vidimus, prius est dictum. verum has nõ tam similes ijs quæ prius perierant: q̃ easdem renasci di xeris. veluti in cauis vlceribus carnem. Cicatrix vero quæ in hac calli modo durata gignitur, ea cuti quidem est q̃ simillima. cutis tamen non est. Quãdo & densior ea visu tactuq; sentitur: & ratione, ex eo qđ pilos non edit, intelligitur. Hæc igitur si præsto tibi ad manũ semp erunt: quæ tibi in curationibus peragenda sint, minime requires. Mihi vero iam tempestiuũ est ad alia morborum genera transire. sed q bus est cum supra compræhensis societas. Ergo serpens vlcus, q Her pes græce dicitur, is eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate. Ramex vero quã sarcocelen vocant, cũ scirris. At vitia q̃ Ophiasin, Alopecian, & Ptilosin appellant ex eo sunt morborum genere, in quibus naturale aliquid est amissum. Aeque nimirum vt Myrmecia eorum est quæ toto genere sũt præter naturam. Porro triplex omniũ horum est differentia. Quædam nãq; ex mutatione consistunt solidarum partium. sicut myrmecia. & lence. & vitiligo. & ossis caries. quã sphacelon vocant. & elephas. et scabies. & lepra. Quædam cum pri[9] omnino non fuerint, postmodum sunt orta. veluti Meliceris. & Atheromata. et Stratomata. atq; alio modo Elmynthes. et Ascarides. et Ceria. (ita eñ vocant longam latamq; Elmyntha.) omniaq; quæ supra diximus in abscessibus callosæ substantiæ aut lapillis aut ossibus aut alijs quibusdam id genus similia inueniri. Itaq; attentum esse semper oportet, in omnibus quæ præter naturam habentur, atq; diligenter aduertere ex quo ea genere sint. si modo illud recte a nobis dictũ est. Primã faciẽdorum indicationem, vnde ad omnia quæ deinceps sunt administranda initium capietur, a genere ipso sumi. Herpetas nanq; biliosus procreat succus. Quo fit vt eatenus eiusdem sit cum Erysipelate generis. atq; huius quoq; magis etiam cum eo quod exulceratum est. differt autem ab Erysipelate humoris tenuitate. Est eñ admodũ tenuis, qui herpetem excitat. adeo profecto vt non solum omnes interiores partes, quæ vtiq; carnosæ sint transeat: sed etiam cutim ĩpam ad summã vsq; cuticulam (epidermida græci vocant) quam solã propterea quod ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit. Quãdo si hanc quoq; sudoris vice trãsiret: haud quaq̃ vlcus excitaret. Quippe id vl

Marginal notes (printed): Pori generatio. — Cicatricem cutẽ nõ eẽ. — De alijs vicijs q̃ cũ supradictis habeãt societatem. — Triplex eorũ genus. — Ceria. — Herpetis et Erysipelatis differentia.

Manuscript marginalia: Cicatrix. — Cap: 17. — Herpes — Ramex — Sphacelos .i. ossis caries. — Arte omnia morbi Dignoscendi — Erysipelas a tenui humore. — Herpetis et Erysipelatis differentia

cerum quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirum spontanea vocãt, cõmune est. quod humor qui ea facit, sistit̃ ac tardat, porro ex eo quod alter humor altero sit tenuior, crassior ve, vlcerum differentiæ quæ ex profunditate spectantur, ꝓueniunt. Huius certe generis est, et quæ phagedæna græce dicit̃. & exulcerati cancri. Quoꝝ omniũ cõmunis curatio est, vt ĩhibeatur primũ humoris cõfluxio. post sanetur vlcus. Propria vero cuiusq; tũ ex mẽbri ĩuenit̃ natura: tũ ex humoris nõ solũ specie: sed etiã quãtitate. At tenuissim⁹ quidẽ ĩ eiusmodi humorib⁹ est, is q̃ exulceratũ herpetẽ excitat. Crassissim⁹ q̃ cãcrũ. Proximum ab his locũ occupat, quod ad crassitudinẽ attinet, q̃ Phagedænas creat. Harũ species quædã sũt, quæ Chironia ac Telephia græce dicunt̃. Iam aliæ quædã eiusmodi appellatiões sũt, sed inutiles & supuacuæ. Siquidẽ ad curationẽ, ꝓnosci oportet hũoris, tũ copiã, tũ crassitudinis tenuitatisq; eius modũ. tũ potẽtiã. veluti stati ĩ Herpete. Qm̃ humor tenuis est, vt q̃ ex genere flauæ sit bilis, vbi sũmã cuticulã ĩ transitu perrupit: vtiq; cũ digestus is est: permittit cicatricẽ vlceri induci. Itaq; si quis toto pri⁹ corpore purgato, mox quæ influẽtem humorẽ reprimãt regerãtq; medicamẽtis vtatur: iã herpetẽ curauerit. Sin neutrũ horũ fecerit: sed tantũ ea q̃ cicatricẽ ĩducũt, adhibuerit: vtiq; exulceratã cuticulã ita sanauerit. Proximæ tñ illi quo min⁹ exulceret̃ nõ cõsuluerit. Postmodum vero, illa quoq; cicatrice inclusa, quæ ĩpi continua est, exulcerat̃. Idq; longo spatio, ceu malo ĩpo serpẽte fit. donec humor vnde ortũ est sit vacuatus. Etem̃ Romæ mulier quædã illustris, cum herpetẽ in malleolo haberet: primũ quidem medicamẽto quod algam recipit est vsa. Hoc cũ ꝓtinus cicatrix induceret̃: proxima illi summa cutis est excoriata. veluti ex desquãmatis. Cui cũ deinde superpositũ medicamẽtũ est: rursus illi cõtinua est exulcerata. Idq; ita assidue perrexit. donec ad genu exulceratio ꝓueniret. Cũ interim quiduis potius pati, q̃ medicamẽto quod bilem traheret purgari parata esset. Itaq; etiã quod fieri in talib⁹ assueuit, quoniã pleriq; culpant non culpanda, damnato ex alga medicamẽto: aliud admoueri iussit. Deiceps igit̃ quod ex sandice cõponit̃, vtebamur. vt vero id quoq; quod exulceratum iam fuerat sanauit: quod vero nunc exulcerabatur nõ inhibuit, sed iam ad bubones vsq; vitium ascẽderat, ĩpa necessitate coacta, serũ se lactis sumpturam annuit. Immittentes igitur clanculũ minimũ scamoniæ: inuitam purgauimus. ac sanauimus. Ergo cuius gratia hæc dicta sint, denuo repetam⁹. Postq̃ cõmunẽ oĩm quæ sub eodẽ genere vitioꝝ sũt, indicationẽ acceperis: vtiq; nõ hanc in particularib⁹ exequeris. Sed reduces semp ad differentiã, quæ tum affectibus: tum ĩpoꝝ causis sit accõmoda. Sicuti de

Vlcerũ in ꝓfunditate drã vnde.

Phagedæna.

Cãcer exulceratus.

Curatio cõmunis & ꝓpria.

Herpetis curatio.

De nobili romana cui erat in malleolo herpes.

Indicatio comunis omnium tumorum prima est inhibitio ne de nouo materia generetur

ĩ herpete dandũ p⁹ medicamẽtũ q̃ bilẽ trahat

Scamonea bilem purgat.

De Cenchria.

spontaneis ostensum est vlceribus. Vacuabis nãq; eum qui redundat humorem. Cæterum aliquando medicamento quod flauam purgat bilem. Sæpe eo quod nigram. Modo eo quod mixtæ est facultatis quod scilicet bilem simul et pituitam educat. veluti in altero herpetum genere, quem a similitudine quam habet cum milio cenchriam græce appellant. Quippe is non protinus vlcus facit, quemadmodum alter. Sed admodum exiguas pustulas, ad speciem milij. quæ ipse interposito spatio in vlcus abeunt. Adeo non sine ratione quibusdam visum est in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ admixtum. Incidunt sane non nũq̃ & citra vehemens totius corporis humorum vitium, in partibus vlcera. quæ haud difficulter medicamẽtis quæ reprimendi digerendiq; mixtas facultates habent curantur. At reprimunt quidem non solum ea quæ astringunt: sed etiam quæ sine astrictione refrigerant. digerunt vero quæ calefaciunt. Constatq; quod in generatione vlceris, exuperare debebunt quæ reprimendi facultatẽ habent. vbi non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor, quæ digerunt. Si quidem exiguum vitiosi humoris, etiam si quis ad viscera et magnas venas retrudat: nullum profecto quod sensu percipiatur malum committet. At si eius non leuis quantitas sit: in princeps aliquod membrum aliquãdo procumbit. vbi scilicet prius naturæ viribus totum corpus expurgantis, non fit vel per deiectionem vel vrinas vel cutim, quæ totum corpus includit vacuatus. Atq; flauæ quidem bilis vacuatio est facilis. Pituitæ vero, ac potissimum eius quæ crassior glutinosiorq; est, itemq; nigræ bilis, difficilior. Quo magis purgantis medicamenti ope indigent. In herpete vero quoniam tenuis humor est, qui id vitium creat: abunde est etiam aluum leuiter soluisse. vel vrinas per ea quæ id modice efficiunt citasse. Verum quoniam de medicamentorum methodo proditum etiã aliquid in superioribus est: non parum autem et in operibus quæ proprie his sunt dicata: satius sit sermonem nihil vltra proferre. Quando satisfacere etiam ei qui attentus erit hæc possunt. Neq; enim nos ea e musis accepimus. Verum homini qui prudens sit et diligens, et mente exercitatus, ipsa rerum natura quid agendum sit suggerit. Vbi vero etiam inueniendi viam ab alio quis traditam ceperit: huic facillimum est per eam vltra progredi. Huius rei amplum testimonium fuerit, quod eiusmodi viri, artem maximis operibus illustrarunt Qui vero parum sunt prudentes: ij nihil præterea inueniãt, etiam si tota vita infinitos artis affectus conspexerint. Plurima nãq; inueniuntur hodieq;. quæ apud maiores nostros non fuere inuenta. veluti nunc Romæ quidam excogitauit, quemadmodum acrochordonas

Cenchria vñ dicta. et queãdmodum oriat.

Vlcera quã doq; sine toti⁹ cacochymia i ptib⁹ nasci.

Reprimendi, digerendi ve tẽpus

Nõ eẽ reprimendum si mult⁹ sit vitiosũ succũ.

Qui succi facile vacuentur.

Vacuatio i herpete.

Herpes milians

Reprimunt adstringentia et refrigerantia. Digerunt calefacientia

nota

qd f cu sufficiat i herpete

nota.

In medicina nõ nulla de nouo inueniunt[r]:

Myrmeciarum et Achrocordonum euulsio.

Arte fiunt per mercem: ut Ar. asserit.

et myrmecias ore sanet. Verum de prioribus, vtpote a cute extantibus minus est mirum. de myrmecijs vero potissimum quæ cũ sum ma cute prorsus sunt æquales, mirum videbatur. Verũtamẽ has quoque certa primum labiorum applicatione, ceu suctu ad se traxit, atque a radice euulsit. Deinde primoribus apprehensam dentibus, totam simul exemit. Sed et scalpro ad myrtacei folij speciem formato, et ferramento eo, quod scolopomacherion græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facile eas excidat. Cum proprijs lineamentis a circũposita cute circũscripta discernantur. Aeque vero et valente aliqua pinna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. debebit porro pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrime ita myrmecian etiam cum ipsa radice totam educet. Cõstat vero et quod finis ipse pinnæ, que eam circulo secabit, non tenuis modo: sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaque tum galli veteris pinna, tum vel magis aquilæ ad hunc vsum est commoda. Abscindere vero ab his tantum radicem versus oportet: quatenus reliquæ partis fistula complecti myrmecian possit. Sane ex ipsa statim abscissione, si modo scite fiat: etiam acumen ipsi comparabis. Atque hoc quidem ratio inuenit, non casus. Iam quod hæc vehementer attrahentibus sursum velletur, & putrefaciẽtibus enecabitur. ratione ab aliquo est inuẽtum. Qui iisdem postea vsus: experiẽtia rem comprobauit. Quædam namque etiã an experiẽtiam, fiduciam de se manifeste præbent. veluti aculeum ac telum quod modo infixum sit eximendum esse. Item arenulas si quæ oculo inciderunt. Quædam ratione certe excogitantur. confirmantur autẽ ipso vsu. Quo autẽ facilius etiã per te eiusmodi vias ad curationum comparandã copiam, inuenias: nõ tedebit aliquod huius generis exemplum proponere. Nominamus autẽ id genus in numero particularum vitiũ. Quoniã enim quædam deficiunt, sicut dens vel digitus, vel e naso naris, vel auris quæpiam particula, vel pudendi pellis, quædam redũdant veluti sextus digitus, & quæ græce exostoses dicuntur, et dentium hi, qui naturalibus adnascuntur: adimere quidem quod superuacuũ est, sane haud difficile est. Aliud vero producere quod simile ei sit, quod desit, id in quibusdã quidẽ est facile. in quibusdã difficile. In alijs plane fieri non potest. Si namque carnosũ sit quod deest: haud magno negocio id reficias. Atque eius rei in cauis vlceribus tradita methodus est; sin os sit, ipsum quidẽ instaurare nõ est; cæterum aliud pro eo durũ efficere, id licet. Dictũ vero etiã in precedẽtibus est, de reficiendis venis. Nempe quod aliquando nouas alias sensibiliter progenitas vidimus, aliquando omnia tentãtibus nõ prouenerũt. At si digitus desit, vel tale quippiã

Acrochordonum & myrmeciarũ noua curatio.

Alia curatio.

Alia curatio.

Cum pinna circumducta curatio myrmeciarum.

Putrefacientibus enecantur

Remedia inuenta tot arte ut ratiocinio adinuenta.

Quæ refici possint, quæ non.

hoc id omni paulo superius: quod uene de nouo progenitæ fuerint

restituere id prorsus non licebit. Sane proditum et de præputio priꝰ est, quēadmodum id quispiam instauret. At quæ ĩ naso vel aure vel labio sunt curta: ea quidē vt refecisse non licet: ita decorem aliquem his adijcere licet. si quis diuisam vtrinq; cutim, mox in vnū cōductā q̃at agglutinare. Alia vero ratione huic morborū generi adnumerantur Atheromata. et Steatomata. & Melicerides. et Ascarides. et Ceria. & Elmynthes. Præterea quæ in articulos et pulmones incidunt Calli, quos pωros vocāt. Itemq; qui in renibꝰ & vesica inueniunt̃ calculi. Quippe in oībus his cōmunis est substātiæ generatio quæ ante non fuit. Contra fit in Alopecia & Ophiasi & Ptilosi. item Caluicie in q̃bus amissio particulæ est, quæ vtilis fuerat. Tāq; igitur in cæteris oibus in quibus gigni quippiam volumus, id agimus, vt naturæ motꝰ liberos minimeq; impeditos reddamus: eodē certe modo & in pilis amissis. Quippe naturæ opus est, veluti in sinuosis vlceribus generatio carnis: itidē in capite & cilijs ꝓductio piloꝝ. Ergo si recordaberis ea quæ in naturalibus libris nostris de piloꝝ generatione didicisti: vtiq; ex ip̃is amissionis eoꝝ causas inuenies. Siquidem ostensum in his est, quod ex succis, qui per cutim trāspirāt, quod limosum est, id pilos, tum a principio gignit: tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur quoties vel prorsus perijt: vel redditū est vitiosū: toties pilos corrumpi est necesse. Corrumpuntur nāq; & stirpes ipæ duplici de cā. Alias nutriēte succo destitutæ. Alias non idoneo vsæ. Ac prorsus quidem ꝑdito eo qui pilos alat succo: caluicies orit̃. Eodē vitiato: tum quas Ophiases græce vocant: tum Alopetiæ ꝓueniūt. At primū quidem ex naturali eorum, tum ortu tum mutatione: etiā alienam a natura causam inuestigabis. Abhinc curationis rationem inuenies. Quæ vtiq; per indicationes ad id quod omnibus iam dictis in q̃bus vel aliud quoduis vitium vel etiam vlcus ex humoris vitio incidit cōmune propositum est reducit̃. Si quidem & inhibere quod influit & absumere ac digerere quod iā ægrotantē locū occupauit, conueniet. Ergo ceu in vlceribꝰ illis purgationē nocētis succi primū adhibuisti: eodē modo ĩ pilis ip̃is, ab hac primū curationē inchoabis. Scilicet diligēter prius æstimās, quis color cutis sit, cuius cernis corruptos pilos. Nā si is albidior q̃ ꝑ naturæ habitu sit: pituitosi humoris purgationē exhibebis. Sin pallidior: eiusmodi bilis purgationē. nō secus q̃ si nigrior cōspicitur, quæ nigrā detrahant bilem offeres. Sane ad vitiosi humoris speciem certius agnoscendā, non leue tibi adiumentum præcedens victus conferet. Præsertim intelligenti quinam ciborum nigræ bilis succū colligant, qui nā pallidæ. & pituitæ. Ergo cū iam plane purū ex purgatione corpus existimas: eum qui in

Varia gn̄ata cū prius oīno nō essent.

Pωri.

In q̃bus amissio ꝑticulæ ē quæ vtil' fuerat.

Pili vnde.

Corruptio pilorum & stirpiū ad portionem vnde.

Caluiciei. ophiaseos et alopetiæ generatio.

Curatio.

Notæ humoris.

Humorem ex ꝑcedēte victu nosci

cute continetur humorem, digerentibus medicamentis discuties. Sic tamẽ vt in his caueas, ne adeo calida acriaq; admoueas, vt cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ valenter siccant, cauere conueniet. ne videlicet cum vitiato humore etiam vtilem qui confluit absumas. Veluti in caluicie fit. Hæc igitur ipse aduertens: admiscui primum ijs medicamentis quæ Alopecian sanarent, exiguum thapsiæ. Deinde consyderans quotidie, quemadmodum ægrotantis natura ab hac esset affecta: vbi vel tumefactam plusculum, vel quodammodo excoriatam vidi: illo quidem die medicamentum abstinui. Illeui autem particulam vel galli vel anseris liquato seuo. Propterea quod hæc magis tenuiũ sunt partium. & altius descendunt. Deinde postero die si quidem aliquid iam dictorum remanserat: simili modo illeui. Sin nihil tale apparuerat rursus medicamento sum vsus. Atq; vt id alte dimitteretur etiã cutim pri⁹ linteo infricui. quoad manifeste rubra fieret. Verum si a balneo vti eiusmodi medicamento voles: id ipsum ex balneo factum cernes, quod prius ex frictione habebas. Iam eos quoq; quibus periere ex cilijs pili, quos græce ptilos nominant: similibus genere medicamentis sanabis. Deliges autem materiã oculis idoneam. nec per negligentiam committes, vt medicamentum intra tunicas eorum confluat. itaq; sicca tutiora sunt. De quibus æque ac de cæteris in nostris de medicamentis operibus est proditum. Nunc enim (quod dixi) abunde est, sola genera medicamentorum, prætermissa particulari materia, transcurrere. Quo minus de iisdẽ, identidem dicere cogar. Ergo quæcunq; ab ipsa naturæ moderatione sunt alienata; ea tollere conueniet. Quæcunq; vero sub hac se tenent, cæterum quodammodo corrumpuntur: ea seruare quatenus licet oportebit. Sane dictum a nobis est aliqua ambiguæ naturæ esse. Nec illud non dictum, quod eorum quæ aliena sunt, quædam tota substantia sunt aliena. logica scilicet inquisitione, nec ad curationes in quibusdam affectibus perinde vtili. Si quidem pterigiũ a sanitatis habitu alienum esse, patere cuiuis arbitror. Non tamen idẽ substantiæ ratione, quemadmodum atheroma, et meliteris est alienum. sanatio vero huius quoq;, dum paruum adhuc est, et molle, per ea quæ detergent perficitur. Cuius generis sunt, quæ trachomatica vocant. Vbi magnum durumq; euasit: chirurgian postulat. Simili ratione et aqularum, quas hydatidas vocant, quæ magnæ sunt chirurgia curabis. Quæ paruæ sunt siccantibus medicamentis iuuantur. At chalazium (est enim id quoq; ex vicijs quæ oculos infestant vnũ) cũ toto genere alienũ a natura sit: auferri postulat. Ad eũdem modũ & pus ab oculis, quos hypopyus vocãt. Verũ id plerũq;

Cuiusmodi digerẽtib⁹ vtendum.

Cauẽda eẽ quæ valenter siccent.

Cur galli, vel anseris seuo sit vs⁹.

Ptili, quĩ.

Ptilorũ curatio.

Pterigion quomõ a sanitatis habitu alienũ

Pterigij curatio.

De chalazio hypopyjs et hypochymate.

medicamentis digeritur. Hypochyma vero iã incipiẽs digerit. vbi diu cõstitit, non potest. Aetate vero nostra ocularius quidã medicus cui Iusto nomẽ erat, etiã cõcussione capitis multos hypopyus sanauit. Collocauit eñ eos in sella rectos. ac capita eorum vtrinq; a lateribus apprehendens, mox quatiebat. adeo vt manifeste descendere pus ipi videremus. Mansit aũt horum pus deorsum propter grauitatem substantiæ. Tametsi hypochymatis nequaq̃ manentibus. nisi admodũ ea qs diligẽter impingi cogeret. Etenim leuius est, ac vt ita qs assimilet, nebulæ similius Hypochyma, q̃ pus. Quãq̃ horum quoq; iporum q̃dã (Hypochymatũ dico) serosioris humoris sunt. Hæc aũt pũctiõe ad præsens discutiunt. Interposito tamẽ haud longo spatio, ceu limus quidã deorsum fertur. At quando pus quod in oculis est digerere placet: collyrijs quæ myrrhã habẽt, maxime vtemur. quæ vtiq; et diasmyrnes græci proprie vocant. his certe minus, sed reliquis melius faciunt, q̃ Dialibanu vocant. Que vero impẽse siccãt, ad psens certe valenter vacuãt. Sed quod reliquũ est ita cogunt, vt ægre resolui possit. Veluti de scirrosis tumoribus prius est cõprehensum. Subinde vero multũ simul puris vacuabimus. diuisa tunica ea quæ cornu est specie. paulo supra locũ quo cõmittũt iter se tunicæ vniuersæ. Noiant porro locũ græce alij irim, alij stephanon. i. coronã. Quo fit, vt hoc quoq; vitiũ tribus subijciat vacuãdi modis, & chirurgiæ q̃ sil multũ aut totũ expellit, & per medicamenta quæ paulatim, & ei q̃ ad alium transfert locũ. veluti cõcussioni. Sunt profecto ex genere eorum q̃ tota substãtia præter naturã sint, et Ascarides & Elmynthes siue eæ teretes sint. siue etiã latæ. Quo circa & prorsus eas expelli e corpore conueniet. Expelles aũt si prius enecaueris. Necanť autẽ amaris medicamẽtis. Viuẽtes nãq; obsistunt intestinis adherẽtes. At mortuæ expellunť vna cũ stercore. Expellunť cum hoc etiã viuæ. Sed stupefactæ. & vt ita qs dixerit semimortuæ factæ. At teretes q̃dẽ apsinthiũ pimere potest. Latæ vehemẽtiora medicamẽta desyderãt. Pari modo quæ ascaris græce diciť. Verũ de medicamẽtorum copia dicere nõ est psentis propositi. Quare hic iam huic quoq; libro finem imponamus.

Iustus oculorum medicus Hypopyorũ curatio iusti.

Hypochymatis curatio.

Si pus in oculis digerere placet.

Quo loco diuidenda ceratoides Iris siue stephanos.

Hypopyus trifaria curari.

Queadmodum ascarides et elmynthes curenť.

Interpres.

Pro his viginti Galeni libris quibus ille tris præcipuas medicinæ partes est cõplexus linacro Anglo, qui eos sũma qua potuit fide vertit, lector candide quisqs ex ijs fructũ percæpisti, bene præceris.

EINIS.

Deo gratia.

Desiderius Maheu studiosis S. D.

NOn pepercim⁹ cādide lector, labori vt hoc nobile & insigniter eruditum opus q̄ emendatissimum e nostra officina in publicū prodiret. Nisi quod hæc, quibus sententiæ concinnitas vtcunq; violari videatur, nostrā (nescio quo infortunio) sæpius repetitam effugerunt lectionem. Sed non ignoras illi esse ignoscendū qui imprudens ac plane inuitus peccauit. Quare & meo nomine & tuo librū his maculis q̄primum purgato. Vale.

Folio.	Pagia.	Versu.				
ij	i	Nāq; aliū	pro diuitem	scribe	ditem
ij	i	aut certe	pro superat	scribe	superest
v	ij	bos, qui·	pro nunq̄	scribē	vnq̄
vij	i	eorꝝ scrib	ꝓ. Atq; nūc	scribe	A t nunc
vij	ij	cōtererēt	ꝓ exercitati	scribe	inexercitati
x	i	se natur.	pro. quæ	scribe	qui
x	ij	aiebat	vbi est in	dele	in. (vt sit) a naturali
xij	i	de medē	pro p̄ncipiū		
			methodi	scribe	methodi principium
xiij	i	do perma	ꝓ p̄manētiā	scribe	permanentia
xiiij	i	istimare	pro ægre	scribe	ægre
xiiij	ij	ctus a qui	pro innuerit	scribe	inuenerit
xiiij	ij	res secūd	pro incipito	scribe	incipiton
xv	ij	exercitat	ꝓ exercitat	scribe	excitat
xvj	i	bus, cum	pro quidā	scribe	quiddam
xvj	i	carnosa	pro iudicet	scribe	indicet
xvj	ij	muni	pro nonne	scribe	nomine
xvij	i	turæ a	pro innectæ	scribe	inuectæ
xviij	i	nus ad	ꝓ naturale	scribe	naturalem
xx	i	bes, qui	ꝓ discideant	scribe	dissideant
xx	ij	losophi	pro ratine	scribe	ratione
xxvij	i	cipe vero	pro sit	scribe	sis
xxviij	ij	& non	pro iudicare	scribe	indicare
xxx	i	vulnus	pro cōulsio	scribe	conuulsio
xxxj	ij	asini	post audiēdā	adde	quidem
xxxij	i	pestinum	ꝓ tēpestinū	scribe	tempestiuum
xxxij	ij	tem in	ꝓ siliaribus	scribe	silarib⁹ sed hoc alias
xxxviij	ij	incipiam	pro quæ	scribe	quod (sæpe ē faciēdū
xliij	i	sunt &	pro iterum	scribe	item

Folio. Pagia. Versu.

Folio	Pagia	Versu			
xliiij	i	abest	pro carnem	ſcribe	carne
xliiij	i	An non	pro ſit	ſcribe	ſic
xliiij	ij	mon enda	ꝓ admonēda	ſcribe	admouenda
xliiij	ij	ꝓgreſſus	pro ve	ſcribe	ne
xlv	ij	numero	ꝓ rationali	ſcribe	ratiocinali
l	ij	rit. Nam	pro iuſticiæ	ſcribe	inſcitiæ
lij	i	medica	pro aliquod	ſcribe	aliquid
liij	ij	guinis	pro ſtantē	ſcribe	ſtatim
liiij	i	niunt	pro alium	ſcribe	aluum
lxj	i	tio ſumi	pro dicta	ſcribe	dictæ
lxix	i	lo ad	pro lotam	ſcribe	totam
lxxiij	ij	eorum	poſt quietiā	dele	etiam
lxxiiij	i	ꝓpterea	pro quidem	ſcribe	quidam
lxxvj	ij	cidentiā	pro, Quot	ſcribe	Quod
lxxvij	i	vero	pro nec vbi	ſcribe	necubi
lxxxij	i	in direct	ꝓēthyporos	ſcribe	eunthyporos
lxxxij	ij	ceps,	pro diſploe	ſcribe	diploe
lxxxvij	i	vel per	pꝰ excitatur	dele	phænigmon græce
xciiij	ij	inſiniter	pro īſiniter	ſcribe	inſigniter (vocant
xcviij	ij	omnium	pro ipſe	ſcribe	ipſæ
cvj	i	num in	ꝓ tēpamētū	ſcribe	temperamento
cvj	i	Alia ex	ꝓ hipocyſci	ſcribe	hypocyſtide
cviij	ij	Alia ex	ꝓ palūlarū	ſcribe	palmularum
cviii	ij	detur	ꝓ ſuccꝰ	ſcribe	ſiccus
cxiiij	i	medicus	pro in certo	ſcribe	in incerto
cxiiij	i	refrigerāt	ꝓ refrigerāt	ſcribe	refrigerent
cxiiij	ij	vt qui	pro.quidam	ſcribe	quidem
cxv	i	cuet:	pro ipſæ	ſcribe	ipſe
cxv	ij	riam feb	pro iuſtitiā	ſcribe	inſcitiam
cxix	ij	calfaci	poſt quæ	adde	ex
cxxj	ij	cetur:	ꝓ admoueri	dele	ad monuerimus
cxxij	i	Ergo in	ꝓ quidē (mꝰ	ſcribe	quidam
cxxij	i	naturam	pro pro	adde	quæ
cxxv	ij	ror quidē	pro tam	ſcribe	tantum
cxxxiiij	i	foris	pro frida	ſcribe	frigida
cxxxv	i	perans	ꝓ humectāt	ſcribe	humectent
cxxxvj	ij	ratio	pro cutione	ſcribe	curatione
cxxxvij	i	guine	pro ſāguine	ſcribe	ſanguinis
cxxxvii	ij	ſa putredi	pro diffūdit	ſcribe	diffundit &

Folio.	Pagina.	Versu		
cxl	i	quod	pro ασαρκόν	ſcribe ευσαρκόν
cxl	ij	Cõducit	pro diligẽdi	ſcribe deligendi
cxlj	ij	nempe	adiapneuſci	ſcribe adiapneuſtian
cxliij	i	(arbitor)	pro carma	ſcribe carina
cxliiij	i	cum al	pro aliqua	ſcribe alica
cxliiii	i	cet acci	pro ipſæ	ſcribe ipſe
cxlvj	i	hoc caſu	pro quidam	ſcribe quidem
cxlvj	ij	debet	pro ventrũ	ſcribe neutrum
cxlvij	i	abũdãtia	pro pletorã	ſcribe plethoram
cxlviij	i	laborant	ꝑ αρθριτικα	ſcribe αρθριτικους
cxlviij	i	quo mor	pro ſic	ſcribe ſit
clij	i	quod diſt	pro ictum	ſcribe dictum
cliij	i	in Meth	ꝑ Methyna	ſcribe Methymna
cliij	ij	terauerit	ꝑ aliaꝶ (ma	ſcribe aliorum
cliiij	i	ſin admi	pro minus	ſcribe munus
cliiij	ij	te digeſto	pro perpſo	ſcribe perpeſſo
clvj	i	ſumptum	pro vobis	ſcribe nobis
clvij	i	tionem	pro ad	ſcribe a
clvij	i	tionem	pro naturã	ſcribe natura
clix	i	ponitur	pro clyſtere	ſcribe clyſterem
clxj	i	ſanet	pro ĩ tempie	ſcribe in intemperie
clxj	ij	eſt tutrix	pro videtur	ſcribe videntur
clxij	ij	quæ phy	pro ſic vbi	ſcribe ſicubi
clxvj	i	indigeat	pro virtutũ	ſcribe virtutem
clxviij	i	et petroſe	pro Meo	ſcribe Mio
clxviij	ij	runt	poſt ſemel	adde quidem
clxx	i	plus hoꝶ	pro pulicerẽ	ſcribe puluerem
clxxiiij	i	eſt etiam	ꝑ balineis	ſcribe balneis
clxxiiij	i	tioneq;	pro ſcalorẽ	ſcribe ſqualorem
clxxiiij	ij	vniuerſ⁹	pro tuerit	ſcribe ruerit
clxxv	i	priuſq̃	pro lineat	ſcribe leueat
clxxv	i	eiuſmodi	pro exalme	ſcribe oxalme
clxxx	ij	reliqnis	ꝑ chorradas	ſcribe Choeradas
clxxxij	i	in tracta	pro diſſer.	ſcribe differamus
clxxxiiij	ij	dura eſt	ꝑ firmidinẽ	ſcribe firmitudinem
clxxxiiij	ij	rũ partẽ	pro lence	ſcribe leuce

Habes errata quæ ſi volumẽ ſpectas & pauca ſunt, et leuis momenti. neq; omiſimus alia q̃ quæ a dormitante Lectore caſtigari poſſint.

Ad lectorem.

Pauca hæc Lector studiose quæ in opere de sanitate tuenda per incuriā sūt omissa, hic potius inserēda q̄ prætereūda censui. Quod hoc op⁹ vt pote cognatum, cū illo cōpaginādū existimo. Et alioqui de industria pari charta et littera hac ipsa de causa est excusum.

Folio.	Pagia.	Versu.			
ii	ii	cum mul	p⁹ quālibet	adde	quod titulo p̄scribit
ii	ii	ti a me	ꝓ latiati (ei⁹	scribe	latinitate
vii	i	perpetuo	pro. Qui	scribe	Nam
ix	ii	corpus	pro puellis	scribe	infantibus
x	ii	to sui	pro quod	scribe	Quid
xii	ii	hibēdos	vbi ē ac	deme	ac.
xii	ii	vero	ꝓ fōtana re.	scribe	fontanæ recentis
xii	ii	sit contra	ꝓ reliqs (cēti	scribe	reliquarum
xiii	i	quo pius	pro omnis	scribe	omne
xiii	i	noxam	ꝓ tolerabit	scribe	tolerauerit
xiii	ii	uiq̧ cōue	ꝓ sin qđ ad corp⁹ spectat mēbra eius	scribe	sin corporis mēbra
xiii	ii	sed vt	ꝓ p̄mū oim	scribe	primo loco
xiiii	i	qui os	pro oscillū	scribe	osculum
xviij	i	et exig	deme ne & ꝓ	scribe	quampiam
xviij	i	ptū aut	ꝓ erit (q̄piā	scribe	iri
xviij	ij				frictionū figura est i-
xxiij	i	tā, aug	ꝓ modicam	scribe	mediocrem (uersa
xxxij	i	cremē	pro distēsis	scribe	distentis
xxxij	i	feres	post maneāt	adde	tanto ꝓfecto magis
xxxiij	i	rendum	ꝓ incuneata	scribe	impacta
xxxiij	i	riens	pro huic	scribe	hunc
xliij	i	tibus	ꝓ subtilibus	scribe	tenuibus
xliij	i	tur ō	ꝓ ex natura	scribe	naturæ suæ
xliij	i	accipiat	pro accipiat	scribe	recipiat
xliij	ij	litus:	pro ītermisit	scribe	intermiserit
xliiij	i	sum suc	ꝓ esse cōphē	scribe	comprehendisse
xliiij	ij	lo succo	ꝓ idq̧ (ios	scribe	hiq̧
xlv	ij	Adurēt	ꝓ est⁹ imodi	scribe	estu immodico

Folio.Pagina.Verſu

xlv	ij	mal ex	ꝓ obſeſſit	ſcribe	obſeſſum
xlv	ii	Ceterum	poſt talibus	adde	ſunt
xlv	ii	Ceterum		Dele	ſunt
xlvii	ii	ſubtrahẽ	pro Enula	ſcribe	helenium
lii	ii	quæ ex	ꝓ rõ ducitur	ſcribe	ducitur, rationem
liii	i	ꝓpria na	ꝓ diſpẽſant	ſcribe	reguntur
liii	i	co, quæ	pro aſſari	ſcribe	torreri
liii	i	tum ſuſ	pro ea	ſcribe	eo
lix	ii	mum vbi	ꝓobſtructõe	ſcribe	obſtructiones
lxv	i	totum	primũ verſũ	dele	vt pote bis poſitum
		Quod	in nõnullis	caſti-	gatum inuenies
lxv	i	non eſt	pro ſubſit	ſcribe	ſubeſt
lxv	i	cidere	ꝓ põt q̃lis ẽ	ſcribe	plurimus, vt in
lxv	i	cidere		Deleͅ	plurimus
lxv	i	p̃ter nat	poſt calor	Adde	poteſt
lxv	i	ſed exigu	pꝰ hũc verſũ	Adde	tenue. Sicut e diuerſo

frigidis intemperantiis, calidiora vina prebemus. At

LVTETIAE, SVMPTV GODEFRIDI
HITTORPII SPECTATA FI
DE MERCATORIS APVD
DESIDERIVM MA
HEV. MENSE IV
NIO ANNO
M.D.XIX.
∴

Maken for Hittorp

EME FRVERE ET

VALEBIS PAN

CRATI

CE.

CVM PRIVILEGIO
AD QVADRIEN
NIVM.

Galeni de sanitate tu-
enda Libri sex
Thoma
Lina
cro Anglo Interprete.

Habetur venale sub pellicano in vico Iacobeo.

(1517)

Campbell 55

Inuictissimo illustrissimoq; Henrico octauo Angliæ Regi, domino Hiberniȩ, ac Vualliȩ Cornubieq; pricipi, Thomas linacrus medicus suus, Salutem plurimam dicit.

c Vm multi tibi quotidie Henrice regū clarissime splendore gloriaq; nomis tui allect ;multa quȩ te varie oblectēt, certatim afferant.alius generosos equos . alius insignes canes.alius aurum argentum ue.sed quorum ingenii cuiuspiam opus materiam superet:ego cum eiusmodi facultatibus minime abundem, nihil vel officio meo vel professione dignius īueni, q̄ vt tibi studiorum meorum monumētū aliquod dicarem. Quo fieret vt simul ocij quod per indulgentiam tuam a iusto tibi ministerio aliquando suffuror, ratio tibi cōstet, simul intellegas me non modo horis iis quibus te præsens fruor: sed etiam reliquis omnibus id pro viribus moliri, quod tibi aliquando gratum fore existimē. Delegi igitur potissimum ex iis quæ nuper verti, galeni opus quod de sanitate tuenda inscribitur.opus scilicet vel authoris merito, vel suo prȩstantissimū.quippe author ipse tātus in omni medendi arte fuit: vt non immerito tum patriam suam nobilitarit, tū sȩculum illustrarit.qui summis alioqui viris, qui ante eum vel cōdidisse artē vel plurimū auxisse sunt visi: omnibus plane cū ab Hippocrate discesseris, vmbrā sui nominis claritate induxit. atq; hūc ipsum solus nobis sua partim īterpretatione, parti cōmēdatiōe seruauit. vt qui nisi huius fusa iucundaq; claritas suppetias tulisset, vt minime a nobis intellectus, ita plane fuisset neglectus .posteris vero adeo omnē laudis materiā in medicina præripuit: vt nihil illis ad laudē reliqui fere fecerit. Declarāt eorū opera.a quibus si quæ ab illo sunt mutuati detraxeris: tā pauca ea quæ restāt incultaq; cōperias, vt horatianæ corniculæ exēplo risum moueant. atq; vtinā tantū risum mouerent, ac non sȩpe iustissimā potius indignationem. cum multa perniciosa sint, multa viciose perperamq; tradita. pleraq; omnia quæ scribunt adeo ambigua obscuraq;, vt postea etiam quam verbosissimos interpretes fatigarunt, Oedipi alicuius Appollinis ue opem adhuc desyderēt. Quo minus mirū est si hic tanta posteris inuidia fuit, vt summa eorū īgenia non nullū doloris sui remedium putarint, si ex īnumerabilibus quæ scripsit, minutias aliquas taxare & carpere potuerint. Quāq̄ idē rursus adeo omnē eorū inuidiā vicit: vt illi ipsi qui carpere in eo quicq̄ sunt ausi, omnes tamen quo inuidiam suam dissimularent, eum prius laudare sint coacti. Adeo quod quidam sibi īprobissime arrogauit, qui se iatronicē inscripsit: id huic omnes verissime attestemur .qui si vniuersæ virtutes eius ȩstiment, medicos omnes quiq; priores se, quiq; posteriores fuerūt, plane vicit. Opus

vero ipſum quãta ſit præſtantia vel quãlibet eius dotẽ expẽdenti, facile appareat. Siue (quã curioſus quiſpiã anquireret) eius originẽ, quã cõſtat ipſã fuiſſe naturã, quę tãtũ nõ viua voce, iſtrumẽtorum quę nobis tribuit officiis, ſũmas hic traditæ artis inſinuauit. Siue qb[9] exculta ſit ĩgẽiis, cũ iiſdẽ quibus omnis philoſophia ſpecioſiſſimæq; artium, & inuentæ ſunt, & abſo lutæ, quippe qui propterea quod iis incubuerũt, quę ſicut animo ſalutaria, ſic corpori fuere inimica: ab hac ſibi petere auxiliũ neceſſe habuere. Siue (quæ mihi ad ſolidã eius laudẽ magis pertinere videntur) magnitudinem eorum quę promittit & pficit. Quãdo illud ſine quo nihil eſt in vita dulce, & quod non quolibet teſtimonio ſed delphici ipſius oraculi, in vita perhibeť optimũ: perpetuũ ſibi auſcultãtibus præſtat. Siue ei[9] ſupra reliquas medicinæ partes quæ corpori hominis tuẽdo ſunt iuẽtæ, præſtantiã: vel eã quæ inſtãtis morbos præcauet, vel quæ pręſentes eliminat. Eas nãq; tanto interuallo pręcedere intelligetur: quanto ipſius gratia illarum muneribus multo eſt communior. Eoq; non immerito deſideratior. Cum ſanitas nulli non ætati, non tempori, ſit expetenda, illarũ præſidia tũ demũ ſint vſui, cũ iã morb[9], vel minať, vel vrget. proindeq; huius (vt breuiter dicã) bonitas paci, illarũ militũ virtuti, ſit q̃ ſimillima. quorũ vſũ niſi in bello, cõſtat nũq̃ eſſe cõcupiſcẽdũ. Et author qdẽ atq; op[9] eiuſmodi ſunt. Qui ſi latinitati a me donati minores fortaſſe cuipiã videbũtur, q̃ ſunt a me prædicati: erit id fateor infantiæ meę maxime ĩputãdũ, niſi etiã eorũ virtuti. vtpote quã pro merito exęquare, nec modeſtus quiſpiã ſperauerit, nec temerarius poſſit. Quo etiã iuſti[9] & tibi lucubrationes has dicãdas cenſui, (ex cuius authoritate multũ precii illis acceſſurũ non dubitaui. Multa enĩ (vt ille ait) ideo precioſa ſunt, quod tẽplis dicata) & a legẽtib[9] veniã facili[9] ſperauerim, ſi ingenue cędẽs in iis quæ cõſeq nedũ euincere non erat: in eo aliquid pfeci quod detrectare nõ licuit. Nã vt cũ elocutione authoris certãdũ mihi nõ fuit: certe rerũ fides nõ erat omni conatu non adeũda. quã præſtiterĩ nec ne: libuit publicũ iudiciũ experiri. idq; etiam ſub nomine potiſſimũ tuo. Quod tamẽ vt facerẽ anim[9] mihi plane defuiſſet, tametſi me viri doctiſſimi, parti ex Italis, parti ex Germanis & Gallis, præcipue duo noſtrę ætatis lumina Budæus & Eraſmus ad editionem operis crebra me appellatione ĩpuliſſẽt: niſi ſingularis tua ſpectataq; omnibus humanitas, boni ſe conſulturam promitteret. Hæc enim præcipua pofecto fiducia eſt. quæ ſi me non fruſtrabitur, & litterarium hoc munuſculum læta fronte accipies: non mihi modo maiora quæ premo edendi animum addideris, ſed etiam alios ex tuis ad multa quæ te & ſæculum fortaſſe tuum illuſtrent, ſcribenda excitabis.

Diu viuas precor Regum ſplendor, & ſæculi tui decus. Londini XVI. Calen. Quintiles. Anno ſalutis Chriſtianę. M.D.xvij.

Linacrus ad lectorem.

a

Bſit candide lector quiſquis in has noſtras lucubrationes eruditior incideris, vt quod ego rudioribus dumtaxat conſulens, minime de tua eruditione dubitans, feci: id tu vicio vertas. ac non potius eos qui te rudiores ſunt mecum miſeratus, boni conſulas: quod voces quaſdã quæ apud magnos alias authores in multiplici ſunt vſu, & proinde confuſiores: ipſe eas quo videlicet græcis pro quibus ponuntur, magis æquẽ, partim adiũcto aliquo diſcernam. partim vnica fere ſignificatione vſurpẽ. quaſdam rurſus aliquando nouem. ſed cum præfatione, & vbi latinas non inuenio quibuſdam græcis vtar. ſed quæ vſitatam latinis inclinationem maxime recipiant. Sunt vero (ne me nimium mihi permiſiſſe putes) vniuerſæ quibus veniam ita præfamur, non adeo multæ fereq; hæ. Digerere apud veteres præter alia ſignificata. & pro eo quod eſt διαφορεῖν græce ſumitur, & pro eo quod eſt ἀναδίδοσθαι. Sunt & qui pro cõcoquere (ſicut rude vulgus abutitur) ĩ epiſtola Ciceronis ad Atticũ poſitum putẽt. Nos cum pro διαφορεῖν eo vtimur, verba hæc (per halitũ) vel (per ſpiritum) ei adiungimus. Cum pro ἀναδίδοσθαι, verba hæc (in corpus) addimus. Diſcutere præterea veteribus & pro eo quod ẽ τέμνειν ſiue λεπτύνειν ſiue διασκεδάζειν accipitur. vt Celſo de remedio aduerſus aſpidem. Quo ſenſu etiam diſſipare eodem loco legitur. Et ꝓ αἰρεῖν ſiue ἐκβάλλειν. vt cum dicitur ſebrem diſcuſſit. Nos eo verbo in ſecunda ſignificatione maxime vtimur. priorem per diſſecare vel incidere interpretamur. Rurſus, cum πάθος recentioribus græcorum & ꝓ eo præter naturam motu, qui extrinſecus aduenit, & pro affectu qui tali motui ſuccedit, accipiatur. nos prius ſignificatum paſſionis vocabulo reddimus. Quod tametſi in frequenti præſertim oratorum vſu non eſt: tamen in naturalibus quæſtionibus legitur apud Senecam. Secundum (quoniam id multiplex eſt) vt in ſecundo de ratione medendi Galenus docet, modo vicium, modo affectum, modo Symptoma. prout locus poſcit interpretamur. In vaporis quoq; vocabulo Celſus & Plinius duo illa ἀτμὸν & ἀναθυμίασιν confundunt. Nobis ſatius eſt viſum vt Senecam ſequuti ἀτμὸν halitum ἀναθυμίασιν vaporem interpretaremur. Habitꝰ quoq; appellatione ſicubi pro corporea animalis mo-

le.quod corpus quoq; latine dici non ignoro:noue vſus videbor.non eſt quod magnopere quiſq̃ miretur cum εξεωσ quoq; vocabulũ Galenus eodẽ modo nouet:quo etiam adeo ſæpe vtitur vt non ab re fortaſſe fit:ita & vertiſſe, & monuiſſe. Iam ſymptomate & phlegmone græcis vtimur. Illo quidem pro innaturali quopiam affectu, quód morbo ſuccedit. videlicet ne ſi accidentis vocabulo pro eo vteremur: non haberemus quod Συμβεβηκως proprie referret. poſteriore vero, quoniam inflammationem quod pro eo Celſum poſuiſſe ſcio: pro phlogoſi aptius ponẽdum cenſui. Apotherapian autem & ſymmetriã, ſicuti alia quędam ob latinarũ vocum deſyderium, Horatij cõſilio & bonorum exẽplo pro latinis recepimus. Hæc ſunt eruditiſſime lector quæ a te ne rudiori fortaſſe imponerem, petere, impetrareq; volui. Vale.

Admonendus candidus lector eſt vbi in hoc volumine verba aliqua huiuſcemodi notis [ ] intercepta ſunt, ſignificare ea iudicio interpretis addita eſſe. Quæ in græco exẽplari quod vnicum habebat, omnino deeſſe ſuſpicabatur.

Recognitio eorum quæ impreſſorum incuria errata ſunt, quæq; a viro etiam vigilantiſſimo obiter committi ſolent, cum etiã quãdoq; bonus dormitet Homerus, in fine huius operis apponitur. de qua nũc hoc ſolũ nimirum nomine fit mentio: vt diligens lector ante omnia, librum ſuum a talibus mendis eximeret.

GALENI DE SANITATE TVENDA LIBER PRIMVS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

CVm vna sit ars, quæ corpori hominis tuendo dicata sit: vt alibi a nobis ostensum est: eius primæ ac maximæ partes sunt duę. Quarum alteram sanitatis tuendæ: alteram morbi profligãdi facultatem appelles. Earum contraria inter se officia sunt. siquidem illi tueri, huic immutare statum corporis est propositum. Quoniam autem & dignitate & tempore sanitas morbum præcedit: vtiq; & nobis queadmodum hæc seruanda sit: prius tractare conueniet. Post autem, quo pacto commodissime morbus sit abigendus, vtriusq; facultatis inueniendæ communis ratio est: vt quidnam ea corporis affectio sit quæ sanitas dicitur, liquido constet. Quandoquidem nec præsentem seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. Scripsimus de hoc alibi, ostendimusq; similarium quas vocant partium sanitatem, calidi, frigidi, humidi, & sicci, Symmetrian id est conuenientiam inter se quandam esse. Instrumentalium vero, ex similarium ipsarum compositione, numero, magnitudine figuraq; constare. Quare quisquis hæc commode tueri possit: is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc qui modos omnes quibus viciãtur, cõpertos prius habuerit. Sicuti enĩ si ĩpatibile nobis, nec vlli affectioni obnoxiũ corpus esset: nullã desyderaret artẽ, quæ eius tutelę pręesset: ita nũc cũ numerorissimis affectibus expositũ sit: certã sibi deposcit artẽ, quæ & omnia eius ĩcõmoda perspicere, & ipsum ab iis tueri possit. Sane quę corpus nostrũ lędũt, corrũpũtq;, ea sunt genere duplicia. altera nobiscũ cõgenita, & quæ vitare nequeas, quæq; ex ipsis generationis principiis veluti radice oriuntur. altera, quæ & declinare possis: & orta a nobis non sunt, quæ tamẽ non minus q̃ illa corp⁹ nostrũ cõficiunt. Quorũ vtraq; iã seorsum distinguemus. Sanguis, semenq; genitale generationis nostrę primordia sunt. Ille ceu materies quædam apta, concinnaq;, & opifici ad quiduis sequax: hoc opificis rationem optinens. Constat horum vtrumq;, ex iisdem genere elementis, hũido, sicco, calido, & frigido. Aut si mauis ab essẽtia sũptis nominib⁹, q̃ a q̃litate nomiasse, aqua, terra, igni, & aere. Sic enĩ demõstratũ nobis est ĩ eo libro, quẽ de elemẽtis, ex hyppocratis sẽtẽtia scripsimus.

Similarium sanitas.

Instrumẽtalium sanitas.

Dupliciter corrũpi corpus nostrũ.

Principia naturæ nostræ.

Pricipia ĩ q̃bus cõueniant.

Quibus differant. Dissident hæc inter se, ipsa temperamenti mensura. siquidem in semine, plus est igneę substantiæ, atq; aereę. in sanguine, aqueæ, terreęq;. Quanq̃ præpolleat i hoc quoq;, & calidum frigido: & humidum sicco. Eoq; fit vt non siccus sicut ossa, pilus ve: sed humidus merito dicatur. At semẽ, sanguine siccius quidem est: cæterum ipsum quoq; humidum, fluxileq; est. Atq; ita nobis vtrinq; ex humida substantia genituræ origo proficiscitur. hanc tamen humidam seruari non erat. si modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, membranulæ, & alia id gen⁹ fieri deberent. Ergo statim in generationis initio, coniectum copiosius oportuit elementum id, quod siccandi vim haberet. est vero id natura quidem maxime ignis: sed tamen & terra. est enim ea quoq; res sicca. verum huius, plus immisceri principiis non erat, si modo hæc humida erant futura. Ignis certe, quo minus plus sit admixtum: nec obstat quicq̃: & sane admixtum est, tanto plane plus in vtroq; principio: quantũ nec iam torreat, vrat ve: & tamen abunde siccet. Quippe etiam tantus calor adhibitus: agilitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc igiẗ primum cogitur, paulumq; concrescit quod in vtero conceptũ est: mox siccius redditum, veluti lineamenta quædam, & rudimẽta cuiusq; mẽbri obtinet. Vlterius vero etiã siccescens, non lineamenta rudimẽta ve modo: sed etiam exactam vniuscuiusq; speciem ostendit. Iam vero ĩ lucem editum, & magnitudine proficit: & tum siccius, tum valẽtius semper efficitur. donec ad summum incrementum (ἀκμὴν græci vocant) sit peruentum. Tum vero & incrementum omne sistitur, ossibus nimirum ipsis per siccitatem non vltra sequacibus: & sãguinis, spiritusq; vasa, spiritus ipsius flatu in latum aguntur, cũcta deniq; membra, non solum robusta fiunt: sed etiam vires suas summas optinẽt.

Ineuitabilis corruptiõis nrẽ cã. In eo vero qđ sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus, non solum cuiusq; officium minus probe administratur: sed etiam corpus ipsum macilentius graciliusq; q̃ ante, redditur. Ergo vltra siccatum, non macilẽtius modo: verum etiam rugosum efficitur. Artus quoq; ipsi inualidi, atq; ad motus suos incerti, inconstantesq; probantur.

Auansis. Affectio hæc ⌊ in animalibus ⌉ senium appellaẗ, ei quæ in stirpib⁹ αὐανσις græce dicitur, proportione respondens. Est enim & illa stirpis senium, siccitatis excessu proueniens. Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitusq; connata necessitas. Altera est: quæ etiam in animalibus præcipue cernitur, totius substantiæ fluor, quem insitus calor excitat. Hæc itaq; ĩcommoda nullum quod genitum sit corpus, effugere potest.

Vitabiles causæ. Reliqua quæ hæc sequuntur, prouidentia, cõsilioq; certe potest. Porro his quoq; non aliunde origo est: q̃ ex ipsis iam dictis incommodis corrigendis, atq; sarciendis. Nam cum tota moles

animalium in perpetuo fluore sit: ni similis altera substantia pro ea quæ defluxit, restituta sit: euaporabitur certe, atq; dissipabitur vniuersa. Quo factum arbitror, vt natura non animalibus modo: verum etiã stirpibus, insitas quasdam vires deficientis, ac desyderati semper appetentes, ab initio statim dederit. Nõ enim vesci, bibere, aut respirare a quoq̃ vsq̃ discimus. Sed statim a principio facultates ĩ nobis habemus, quę hæc omnia citra docentem perficiant. Cibo igitur quicquid siccioris substantiæ effluxit restituimus, potione quicquid humidioris. Atq; ad pristinam ita Symmetriã ambo reducimus. Ita vero & aereę, igneęq; substantiæ modum, respiratu, arteriarũq; pulsu, tuemur. De quibus omnibus etiam singulatim dictum nobis ĩ aliis voluminibus est: nec a præsenti disputatione alienum censemus: vt quæ ibi demonstrata sunt, ad sanitatis tuendæ artem hypotheseos loco positis: sic quæ deinceps sũt aggrediamur. Cum enim quotidie propter insitum ipsis calorem, cunctis animalibus nonnulla substantiæ portio defluit, nec est aliter huius iustum seruasse modum: q̃ cibi, potionis, respirationis, & arteriarũ motus ope: necesse est ex his contrahi excrementorum prouentum. Nam si quale erat ipsũ quod effluxit, tale prorsus adiungere agglutinareq; ei per totum liceret: optimum id, saluberrimumq; plane esset. Verum vbi quod singulis particulis defluit: tale natura est; qualis ipsa est particula: nihil autem eorum quæ eduntur, bibunturve, eiusmodi prorsus est: necessarium naturæ fuit, prius ea mutare & concoquere: & q̃ fieri maxime potuit efficere copori alendo, restituendoq; similia. In quo opere si quid nec confectum, nec prorsus adsimilatum est: id corpori nec adnascitur accrescit ve, & per ipsius laxiora intus spacia tanq̃ superuacaneum errat. Vnde nomen quoq; recte a maioribus ei rei περίττωμα græce est inditum. Cum igitur esse bibereq; necessaria animantibus sint, has autẽ res subsequitur excrementorum generatio: natura non solũ ipsis excernendis excludendisq; instrumenta instituit: verumetiam instrumẽtis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quædam excrementa expellunt: porro hæc quo corpus semper mundum atq; excrementis vacuum seruetur, nec obstrui aliquaten⁹, nec ad ꝓprias fũctiones ĩbecilla esse oportet. Atq; ita geminũ iã scopũ salubris vict⁹ sermo noster exposuit. alterũ ei⁹ qđ exhaustũ ẽ reficiẽdi. alterũ excremẽta expellẽdi. Terci⁹ nãq; q huc spectat, ne animal ꝑpropere senescat: duos iam dictos necessario comitat̃. Si enĩ in neutro sit erratum, nec quod exhaustum est restituendo: nec excremẽtis expellẽdis: & sanitate interi corp⁹ fruet̃, & vigoris tenorẽ q̃ lõgissi̇̃e seruabit. Verũ de hoc postea ꝓcedẽte sermone dicet̃. Nũc qđ reliquũ ẽ eoꝝ quæ ab initio disserere proposuimus, adiiciam. Quo sanitatis tuendæ sco-

Excremẽtorũ ꝓuentus, vnde.

Tres scopi salubris victus.

pos, quot qualesq; sint, clarius distinguã. Illud (arbitror) iã diximus. Si corpus nostrum impatibile omnisq; affectionis expers esset, sicut adamas, aut quiduis id genus: minime artem vllam requireret, quæ ei tuendo præsideret. Sed quoniam duplices corruptionis causas, alteras internas & a se, alteras extrinsecus incidentes habet: necesse est curam prouidentiamq; non paruam desyderet. Et ex se quidem duplici ratione consumi corpus indicauimus. vna quod vel ætatis cursu, vel assiduo substantiæ fluore, ad interitum tendat. altera quæ vtiq; esum potionemq; consequitur, ipso excrementorum prouentu. atq; ex se quidẽ ita corrumpitur. Eorum vero quæ extrinsecus incidunt: vnum certe est quod separari ab eo non potest, quodq; illi perpetuo, & (vt ita dicam) veluti cõnatum adhæret, aer ipse ambiens. Alia, nec necessario, & incertis temporibus nobis accedunt. Ille (nempe qui circunfunditur aer) nos lædit, vel quod calidos imodice, vel quod frigidos, vel qnod siccos, vel quod humidos efficit. Hæc quod contundunt, quod diuellunt quod vulnerant, vel quod articulum aliquem loco mouẽt. Oritur hoc loco logica quædam disputatio, quæ ĩ vtranq; partem rationes habet. aliis horum omnium curam ad sanitatis tuendæ artem pertinere affirmantibus. aliis eorum tantum, quæ calfaciant, refrigerent, humectent, aut siccent. Non enim si quid collisu, vulnere, aut simili quopiã affectu, a naturali habitu sit emotum, id statim aut nosse, aut declinasse, vllius esse artis munus. Ego vero de problematis id genus, agendum mihi nõ statui. sed quod vtraq; pars vltro concedit, eo accepto, ad propositum reuertar. Illud ergo cõfessum vtriq; arbitror, quæ vulnere, vel illisu, vel simili aliqua ratione lædunt, aut corrumpunt, omnibus esse nota. Quæ calfaciendo, vel refrigerando, vel madefaciendo, vel siccando, non omnibus. Ergo ne nos quidem quicq̃ ab officio alienum fecisse videbimur, Si quæ omnibus nota sunt prætermissis: ad ea quæ parũ nota sunt, potius vertamur. Quando minime propositum est, hoc saltem opere, sophisticos cauillos diluere. sed potius, quo pacto quis in valetudinem minime incidat, docere. Rursus igitur ad proprium initium sermonem reuocemus, ac diligentius adhuc quæ pro hypothesi sunt habẽda, commemoremus. Primum ergo ad præsentium contemplationem, pro hypothesi præsumptum esto: sanitatem non esse absolute elementorum, ex quibus constamus, aut medium temperamentum quam Eucrasian vocant, aut debitam conuenientiam, quam Symmetriã appellant. quemadmodum omnibus fere qui ante nos scripserunt, visum est. sed eam dumtaxat, quæ similarium est partium, vt alibi demonstrauimus. Secũdo loco illud quoq; qđ alibi nõ minus demõstrauim⁹, præsumptũ ꝓ hypothesi esto. nempe instrumentalium sanitatem, in figura,

Quæ extrinsecus incidẽtia, corrũpũt

Logica quæstio.

Hypotheses.

causa quæ corpus humanum corrumpit et superius dixit — interna — externa

Quæstio

sanitas est — similaris — organica

3º sanitas consistit in actionibus obeundis

numero, magnitudine, ac compositione, similarium consistere. Tertio, fũctionibus secundum naturam obeundis, sanitatis habitum discerni. Postremo sanitatem, quandam optimam esse, & (vt sic dicam) consũmatam atq; summam, quandam ceu deficientem ab hac, nec plane absolutam perfectam ve, atq; hanc etiam latitudinem habere non paruam: hæc quoq; pro hypothesi hoc loco sint, quæ alibi nobis certissimis rationibus iam firmata, nunc quoq; nihilo secius sunt demonstranda. Maxime vero velim qui his studere voluerit: eum librum legat: ĩ quo illud inuestigamus, cuius deniq; artis pars sit: ea quæ sanitatis tuendæ curam profitetur. is liber inscriptus thrasybulus est. Præterea eum, quẽ de optimo corporis nostri statu scripsimus. item quem de euexia id est bono corporis habitu. Sunt hi breues ambo libelli, quos si perlegerit, qui ad hæc accedet: facillime consequetur, quæ mox dicetur. Dictum iã alibi nobis est, etiam eum librum qui de elementis secundum hyppocratem inscriptus est: necessarium ad præsẽtem disputationem esse. Q đ opus sequuntur, tum id quod de optima corporis constitutione, tum id quod de euexia conscripsimus. Ab his hypothesibus veluti fundamentis operis iactis: hinc alicunde sanitatis tuendæ tractatio incipiẽda erit.

Cum sanitas symmetria quædam sit. Symmetria omnis duplici ratione non solum perficitur: sed etiam dicitur: alias quæ ad summum peruenit, & vere prorsusq; symmetria est: alias quæ ab huius absolutione pfectioneq; paulum deficit: vtiq; & sanitatis symmetria duplex quædam fuerit. hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa. illa, paulo ab hac deficiens. non tamen eatenus, vt animali sit grauis. Existit & hoc loco logica potius q̃ ex vsu artis dubitatio quædam. negantibus quibusdam, alium alio magis esse sanum, aut esse eius affectus quam sanitatem dicimus, notabilem vllam latitudinem. sed vnicam esse eam affirmantibus, & quæ ad vnguem sit exacta: nec maioris minorisq; ratione diuidua. Mihi vero sicuti album corpus, aliud magis, aliud minus albũ cernitur: ita & quod sanum dicimus, magis minusq; tale esse videtur. Cuius rei duplex demonstratio est. vna quæ ex ea mutatõne accipitur, quæ per ætatum vices cernitur. Postea nanq; q̃ editum animal ĩ lucem est, perpetuo mutari eius temperamentum (vt ante proposuimus) est necesse. Quare si in temperamenti qualitate sanitas constituitur: qualitas autem ipsa non permanet eadem: nec ipsam sanitatem eandem seruari est possibile. Altera non minus euidens demonstratio, ab ipsa sumitur actionis differentia. siquidem nec qui sani sũt omẽs oculis: æque cernunt, sed alii perspicacius, alii obtusius: nec auribus pari modo audiunt. immo hic quoq; magna est in excessu defectuq; diuersitas. sed nec pedibus similiter currunt, nec manibus apprehendunt, nec re-

Symmetria duplex.

Logica quęstio.

Demonstratio.

Altera demonstratio.

liquorum deniq; membrorum munia similiter obeunt. sed hic probius, ille deterius. Si itaq; actionum diuersitas pro temperamenti modo respōdet: cogit plane ratio, vt totidem sint temperamentorum diuersitates: quot sunt functionum differentiæ. quod si quis κατασκευων id est constitutionum, vel statuum, potius q̃ temperamētorum dicēdum putat: quo vtiq; in omnem sectam ratio quadret, ita nimirū colligat, licet. Sanitas omni sectę symmetria quędam est. nobis, calidi, frigidi, humidi, sicci. aliis corpusculorum, & meatuum quos ογκους και πορους græce vocant. aliis, insectilium, vel incompactilium, vel partium dissimilarium similarium ve, vel deniq; primorū elemētorū cuiuscunq;. sed secūdum cuiusq; sectę opinionem: pro ipsorum modo, membrorum nostrorum actiones reddimus. Si itaq; varia eduntur opera: vtiq; varia ē & elementorum in singulis symmetria, quam esse sanitatem supra proposuimus. Quin & citra omnem elementi mentionem: hoc pacto colligas licet. Si membrorum constitutioni functiones suæ respondēt, quotquot harum varietates dabuntur, totidem nimirum & constitutiones erunt. atqui respondent constitutionibus opera: erūt ergo necesse est, tot constitutionum discrimina, quot sunt functionum differentiæ. sunt vero hę numerosæ. quare erunt & constitutiones [æque multæ]. Si ergo omnium qui sani sunt: membrorum constitutio in symmetria consistit. constitutiones autem ipsæ variæ sunt: quandoquidem functiones sunt variæ: vtiq; multæ variæq; ipsarū cōstitutionum symmetriæ erūt. Quare etiam sanitates multæ variæq;. nō ipsa communi omnium forma, vnde dictæ sanitates sunt, sed maioris minorisq; ratione inter se dissidentes. Sicuti enim niuis candor, ab eo qui in lacte visitur, quatenus candor est, non dissidet: maioris minorisq; ratione dissidet, ita & achillis verbi grā sanitas, ab ipsa quæ in thersite est, quaten⁹ sanitas, nō differt: sed est cum ipsa eadem. altero quopiam ab ea differt. Id vero alterum: aliud plane nihil est, q̃ maioris minorisq; ratio. Neq; enī est quod quisq̃ dicat, non edi ab omnibus hominibus varias actiones, neq; aliūde dissimilitudinem hanc nasci: q̃ ex ipsa constitutione vnde actio proficiscitur. Quod si quis eos dumtaxat sanos esse contendat, quorum singula membra functiones suas obeunt absolutissime: cæteros qui minus probe sint affecti: non esse sanos: sciat is se vniuersæ tractationis, quæ de sanitate tuenda instituitur, fundamentum subuertere. Si enī huic ꝓpositum est seruare tueriq; eam quam ab initio accepit sanitatē: nemo autem nostrum sanus est, luce clarius fit: inutilemq; irritamq; fore, quam nunc de sanitate tuenda artem instituimus. itaq; nec quærēda nobis talis vlla est: sed plane silentio prætereunda, sermoq; iamiam finiendus. Omnes ergo eiusmodi difficultates, summouet ipsi⁹ veritatis cognitio.

Sanitates q̃ in latitudine spectātur nō differre specie.

tot sunt diversitates temperamentorum quot sunt differentiæ actionum.

Sanitas a sanitate nō differt secundum speciem sed secundum magis et minus differt.

Non prima sanitas tuenda, sed proxima precedens

Non enim abſoluta ipſa tantum quę inſectilis eſt: ſimul eſt, & dicitur ſa-
nitas: verum etiam quę ab hac deficit, modo tamen vſibus noſtris adhuc
non ſit inepta. Quippe ſanitatem omnes requirimus, tum ad vitę functi
ones, quas plane morbi impediunt atq; auferūt, tum vero, vt moleſtia ca
reamus. Angimur enim doloribus non leuiter. Eam vero corporis con-
ſtitutionem, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitę actionibus impe
dimur: ſanitatem appellamus. Quā ſi quis alio nomine appellare malit,
nihilo plus ex ea re conſequetur. Sicut nec qui ἀειπάθειαν id eſt perpetu
am inualetudinem inuehunt. Quippe ſi hanc propterea inueherēt, quod
omne genitum corpus, ſicuti geniturę, ſic etiam interitus cauſas ab initio
ſecum natas habet, ſicuti a nobis ante demonſtratum eſt: vtiq; laudati
a nobis eſſent. Tanq̃ & vera, & antiqua dogmata profeſſi. Nūc cum iu-
xta, ſanorum ęgrotantium q; corporum conſtitutōnes, eaſdem eſſe ſpecie
decernunt: nec authores laudo, nec placitum probo. Cum longe melius
exiſtimem, ſatis amplam latitudinem ſanitati tribuere: q̃ omnis homines
perpetuo vrgentibus morbis premi. Qui & ſi eſſe in nobis omniū mor-
borum ſemina dicant: tamen fatētur ipſi, ea tam eſſe parua, vt ſenſum no-
ſtrum omnino effugiant. Eſto igitur (ſi velint) doloris quiſpiam in no-
bis affectus. Verum tam exiguus, inſenſibiliſq;, vt minime officiat. Sun-
to ſi libet, & febres. Sed adeo leues, vt neq; ſenſum ſui vllum afferāt. Li-
ceatq; per eas & negocijs publicis priuatiſq; perfungi, & balneo vti, eſ-
ſeq; & bibere: ac reliqua quę opus ſunt peragere. Quippe facultas ad ne
ceſſarios vſus minime impedita: ſanitatem potius determinat. Nō enim
functionum imbecillitas, morbi ſtatim nota eſt, abſolute ita, citra q; exce-
ptionem loquenti, niſi adiectum ſit, quę preter naturam cuiuſq; ſit. Siqui-
dem omnes (arbitror) & cernimus male, ſi cum aquilis & lince compa
remur: & confuſe obleſeq; audimus: ſi cum melampode, & pedibus pa-
rum valemus: ſi cum iphiclo, & manibus ſi cum milone, conferamur.
Quouis deniq; membro prope mutili videamur: ſi cum ijs, qui hoc ipſo
maxime valent, comparemur. Quis igitur noſtrum ſe non probe ocula
tum exiſtimet: ſi formicas duum ſtadiorū interuallo non cernat? Aut quis
auritū ſe parum recte putet, ſi quod ſexagita ſtadijs abeſt, nō exaudiat?
At ſi quis litteras hac pagella deſcriptas, recte non cernat: is iam oculos
merito accuſet: non tamen, ſi quatuor has ipſas cubitis abiunctas non per
uideat: niſi forte ea prius oculorum acie fuit, qua vel has cerneret. Sic enī
(arbitror) accuſet: dicatq; merito quod omnibus hominibus dici aſſolet
nempe hoc prius feciſſe: nunc idem facere non poſſe. hunc enim morbo a
liquo teneri dicemus: ſiquidem ſenectutis vitio imbecillitas ea non inci-
dit. Quanuis ſunt qui ſenectutem quoq; ipſam morbum eſſe velint. Cę-
teros quibus natura non dedit, vt acute videant, aut audiant, aut celeriter

In eos qui ἀειπάθειαν ponunt

Imbecillitate actionis, non eſſe abſolute morbi notam.

Particula pr.ª nam Optime consideranda est in definitione sanitatis et morbi, valet-n. ac si dicas tu vernacula nostra lingua contro alla natura di queltale

currãt, aut alia id genus valide strenueq́ obeant, neq́ morbo teneri neq́ in totum preter naturam se habere censebimus. omnis siquidem morb⁹ præter naturam est, hi se præter naturam plane non habent, sicuti necesse nes. Non igitur absolute citraq́ exceptionem, sanos ægrosq́ functionũ firmitate, infirmitateq́ iudicandum. Sed sanis verba illa, secundum naturam, ægris illa, præter naturam, adijci oportebit: vt sit nimirum sanitas, affectio naturalis actionem perficiẽs. Contra, morbus affectio præter naturam actionem impediẽs. Neq́ enim si affectus secundum naturam se habeat: continuo etiam sanitas existit. Est enim affectus secundum naturã, tum egiptiorum nigritia, tum gallorum candor, tum scytharum rufus color: quorum tamen nullum est sanitas, cum ea omnino in colore non cõsistat. Neq́ si præter naturã se habeat, protinus morbus est. quando ita, vel ex sole nigritia, vel ex diutina vmbratili consuetudine contractus cãdor, morbus fit. Sed adiecisse oportet sanitatis notioni, quod causæ rationem ad aliquod opus edendum optineat: morbi vero notioni, quod actioni incommodet. Verum de his alibi dictum a nobis locupletius est. Ad præsentem disputationem illud solum sumpsisse sufficiat, permagnã sanitatis latitudinẽ esse: nec eam in omnibus nobis æqualiter prorsus inesse. Quod si cui violentum appareat εὐκρασίαι id est medij temperamenti nomine censeri, quod medio ad vnguem temperamento non sit: isque so reliquorum in vita nominum vsum, ad memoriam reuocet: vbi & potionem & balneum eucraton hoc est temperatum dicimus: non solum cũ alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam cum ad eundem hominẽ in latitudine tale est. Nam si auerso paululum qui biberit, iniecerit quis ĩ calicem, calidę, frigidę ve exiguum, nullam mediocris temperamenti mutationem deprehendet. Atqui si quod temperatum est ita exigis ad vnguem, vt omnino indiuisibile insectileq́ sit: haudquaq̃ iniecto vel calidę vel gelidæ minimo, temperatum esse videbitur. Ad eundem modum neq́ si quis in natationem temperatam, frigidæ pusillũ iniecerit, vtilitatẽ ei⁹ protinus corruperit. Quin ambientem quoq́ nos aerẽ, tẽperatũ dicim⁹, etiam si in alterutram partem paululum sit propẽsus. Deniq́ quid miri, si eucrasiam in satis amplã latitudinẽ extẽdũt vniuersi? quãdo & ĩ lyris cõsonantiam ipsam quę summa exactissimaq́ sit, vnicam atq́ insectilem esse probabile sit. Quę in vsus hominum veniat: certe latitudinẽ habeat. Sæpe nãq́ quã percommode temperasse videaris: alter superueniẽs musicus exacte tẽperauit. Siquidem nobis ad omnia vitæ munia, sensus vbiq́ iudex est. Quare ipso etiã eucrasiã dyscrasiãq́ iudicabimus. Pari modo actionis vitium, cuiusq́ ꝑter naturã suã male habẽtis mẽbri, nõ ante, morbũ decernemus: q̃ ad sensibilẽ magnitudinẽ ꝑuenerit. Nec quicq̃ vt ad rẽ ꝓpositam, ne hic quidẽ referat: ipsam ne lesam actionẽ, an affectum

Marginal notes:

Si qd secũdũ naturã, nõ stati etiã sanum.

Nõ si quid ꝑter naturã statim etiã ęgrũ.

De nominũ vsu

Consonãtiæ nomen.

Sẽsus nobis iudex est.

Handwritten marginalia:

Sanitas qd sit

Morbus qd sit — item p.º meth. cap. v.

Sanitas habet latitudinem magnam ut et superius dixit et locupletius in primo artis parue.

cuius vitio lęditur, morbum dixeris. Sicuti nec siue quis affectionem, siue cōstitutionem appellasse malit. Dictum a nobis alibi & de his est, & simul euidentibus rationibus confirmatū, tū morbū, tū sanitatē in corporis affectione constitutioneq; consistere, minime in actione actionisue lesione. Cęterum ex horum morosa perpensione discussioneq;, parum vel ad valetudinem tuendam, vel ad morbū submouendū iuuamur. Cum illud modo nouisse satis sit, corporis constitutionem quę causę rationē respectu actionis optinet: vtriusq; facultatis scopum esse, & eius quę sanitatem tuendam, & eius quę morbū profligandū profitetur. Quippe cum hanc, & pręsentē seruare, & amissam restituere propositum nobis sit. Actiones vero constitutionem corporis necessario sequntur, eā quę proba est: inculpatę probęq;, quę cōtra est: culpabiles ac vitiosę. Quare quoniam id quod ope nostra seruatur restituiturq;, affectio quędā corporis cōstitutioq; est: eam vero ex necessitate fūctionum sequitur ⌊ bonitas, ⌉ ad pręsentem certe disputationem parū attineat: functōnū ne, an cōstitutionum in genere, morbus sanitasq; collocanda sit iquiras, id poti⁹ attinet, vt illud pro hypothesi sumentes, quod in naturali corporis nostri constitutione, illa seruanda maxime sunt, quorum beneficio functiones obeamus, ac illud memoria repetentes, quod similarium quidem partium eucrasia, ⌊ Instrumētalium ⌉ forma, positura, numerus, & magnitudo fūctionum sunt causæ. Præterea quod hæc omnia ĩ latitudine quadā spectantur: etiam in singulis hominibus seorsum: quę reliquo sunt persequamur. Ad quę sane nō paruā cōmoditatē affert, latitudo horum perspecta. Nā cū eucrasia duplex omnino sit: altera quę in animantium saltē corpore, cogitatiōe potius vsurpetur, q̃ solide subsistat: altera quę in sanis omnibus subsistit, atq; apparet. Hanc rursus a nobis diuidi par est. Quippe ĩ qua nō parua diuersitas ĩuenietur. Id q̃ sit verum vel ex ipsis ætatib⁹ maxime deprehendas. Cum enim ad omnem voluntate susceptam actōnem adolescētiū ætas sit aptissima: infantiū certe senūq; min⁹ ad hāc est apta, propterea quod illis humor, his siccitas frigiditasq; nimis abundat. In alijs tamē functionibus, quas naturales appellamus, veluti, auctione, cōcoctione, distributione, & nutritione, infantes plane cęteris ætatibus lōge prestant. Neq; tamē eo secius omnibus, per omnes ętates licet esse sanis. Ergo quēadmodū in ętatum diuersitate se habet: ita etiam in naturalis habit⁹ differētijs, ĩmensū quātū tēperamētorū discrimē ĩuenias. Vt duorū exēpli grā similis etatis puerorū, hūc altero lōge humidiorē, illū sicciorē. Pari modo hūc calidiorē, illū frigidiorē. Quibuscūq; igit̃ corpib⁹ multo supra iustū calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cōtingit: ijs plane optima tēperies nō est. In qbus autē ab eo quod absolutissime tēperatū ē, diuersitas quędā ĩtelligitur: minor tamē q̃ quę sensu discerni possit:

Morbum ĩ affectiōe cōstitutioneq; corporis cōsistere.

Eucrasia duplex.

Sensibilem eucrasian latitu. habere

Volūtarias actiones in adolescentibus, naturales in infantib⁹ pollere.

hæc certe, quod ad vsum ptinet, pro absolutissimis accipim⁹. Ita vt sãitatis quã i latitudie cõtẽplamur: hęc quidẽ medij sit tẽperamẽti, nec vlli vitio obnoxia, quod saltẽ sensu percipiatur: hæc ceu ĩtẽperata vitioq́ exposita. hui⁹ sententiæ euidẽtissima indicia sunt: discrimina quę in gracilib⁹ corpulẽtisq́ noten̄t. Quippe quoꝶ cõtrarias habitudines, ex cõtrariis tẽperamentis ortas esse necesse est. Sicuti igit̄ nec nimiũ gracile corpus probam⁹: nec quod valde est obesum: ita nec tẽperamẽta eorũ plane laudabimus: tametsi vtrũq́ q̃ maxĩe sanũ esse cõspicim⁹, sed quæ i medio horũ habitudies sunt, eusarchi græcis dictæ, sicuti ipsę debitam partium cõuenĩetiã speciẽq́ ĩculpatã habẽt: ita id totũ cõuenĩetis laudabilisq́ temperamẽti beneficio acceptũ ferũt. Tales ergo corporũ habitus, si veritatẽ ipsã ad vnguẽ exigas, absoluta saltẽ exactaq́ tẽperie, ne ipsos quidẽ tẽperatos dixeris. Verũ quod sensu iudicet̄, atq́ ad vsum sit satis: nõ ĩculpabiles solũ, sed etiã optimos cẽsueris. Sane ĩdiciũ euidẽs est, ne ipsos quidẽ exactissimũ tẽperamẽtũ cõsecutos: ex eo quod nũq̃ eodẽ statu ꝑmaneãt. Sed primã ætatũ ipsaꝶ mutatõnẽ recipiũt, nulla haꝶ eũdẽ perpetuo tenorẽ seruante: sed semꝑ ad siccius tendẽte. Alterã, quæ somni, ac vigiliaꝶ, quietis, & motus, tum motus ipsius differẽtiarũ, ad hæc bibendi, sitiẽdi, ædẽdi, esuriẽdi, ciborũ potionisq́ copiæ, aut inopiæ. Præterea balnei, i acũdiæ, studij, doloris, omniũ taliũ, occasione ꝓueniũt, quæ tãtũ non omni momento tẽperamẽtũ ĩmutãt. Quis igitur ĩ tãta mutatiõe, optimũ vnde cũq́ tẽperamentũ ĩuenire se speret? Quippe quod si cui vnq̃ optĩa natura prædito cõtigit, certe ne momẽto quidẽ durauit. Adeo mihi sane admirari subit, eorũ opinionẽ, qui sanitatẽ eucrasiãq́: citra omnẽ latitudinẽ vnicã q́ eẽ cõtendũt. Nec si quid ab hac paulo discessit: vtiq́ sanitatem esse. Qua nimirũ sententia ἀνηπαθείαν obiter ĩprudẽtes ĩuehũt disputãtq́ de re aut nũq̃ plane visa ĩ animalis corpore, aut si quãdo visa est: ne minimũ q̃dem tẽpus durãte. His ergo quã somniãt sanitatẽ, ipsis seruãdã liquim⁹. Nos interi ad eas quę ĩ aperto sunt reuertimur. Quaꝶ cũ duplicẽ statuam⁹ substãtiã, vnã de qua plane queri nõ sit, alterã de qua queri liceat de qua modo verba fecimus: suũ vtriq́ scopũ reddamus. Nẽpe ei quã ĩculpatã diximus, exactã absolutãq́ plane, quod vtiq́ sensu aduerti possit, custodiã. Alteri de qua cõquerare: nõ exactã. Quippe ĩtẽperies quæ ĩtra sanitatis sunt, termios: corrigere oportebit. Ita vt quæ iusto ficciores naturæ sunt, humidiores reddas. quæ humidiores sunt, ficciores: pari modo quæ frigidiores sunt, vt harum excessum castiges. quæ calidiores: earũ superãtiã ad moderatius reuoces. Hæc qua salubris victus ratione fiãt: procedẽte sermone docebim⁹. Prius enĩ tradẽdũ (arbitror) quẽadmodũ optimæ naturæ cõseruãda sit sanitas. Ante id vero, quęnã sit optima corporis cõstitutio exponem⁹. Est igitur ea si substãtiã eius spectes,

Quenam sit optima corporis consti tutio.

Exactissima sanitas non datur et si datur ꝑ minimum tempus perdurabit. Cap: 6.

Scopi sanitatis tuendę duo sũt

conseruar, incülpata sanitate

corrigere culpatam.

&quæ optimo tẽperamẽto sit, & quæ figurã partiũ egregie ad functiões cõparatã habet: ad hæc quæ omnẽ, tũ numerũ, tũ magnitudinẽ, tũ omni um earũ inter se cõtextũ, ad actiones idoneũ exhibet. Si vero idicia notasq; respicias: cui⁹ corpus carnis mediocritatẽ prę fert. porro id tale ẽ: quale inter gracile & obesum, mediũ esse docuim⁹. Nec refert si ꝓ obeso corpulẽto ue, crassum dixeris. Idẽ reliquorũ quoq; excessuũ i medio plane ẽ sitũ. ita vt nec hirsutũ id merito dixeris, nec glabrũ, sed nec molle, nec durũ, nec nigrum, nec cãdidum, adde etiã nec venis amplis, nec obscuris, nec iracundũm, nec ignauũ, nec sõnolẽtũ, nec peruigilẽ, nec hebetẽ, nec callidũ, nec i venerẽ pronũ, nec a venere alienũ. Quod si oĩb⁹ quoq; corporis partib⁹ plane mediũ oĩs excessus teneat: pulcherrimũ id visu nimirũ fuerit, vtpote symmetrõ. Erit nõ min⁹ ad labores oẽs plane idoneum, nec reliquis eucrasiæ id est boni tẽperamẽti cuiusq; mẽbri notis, quas i secũdo de tẽperamẽtis retulim⁹, destitutũ. Nã multos videas quib⁹ caput attemperatũ cõmode sit: thorax vẽter ue, & quæ gignendo tributæ partes sunt: parũ prospera tẽperie sint. Quorũdã vero in artub⁹ itẽperies est. Nõ desunt & quorũ vnũ aliquod viscerũ, aut alia quæpiã particula, vna pluresue, Interĩ vero plura aliqua viscera, parũ salubri sint tẽperamento. Ego vero i vnica istrumẽtaliũ partiũ itẽperiẽ, idq; i nõ paucis notaui, Ita vt verbi grã reliqua oĩs vẽtriculi cõcauitas vno tẽperamẽto cõmodo icõmodo ue eẽt, alio ipsũ dũtaxat vẽtriculi os. Cæterũ de ijs vbi de viciosis corporũ statibus disceptabim⁹, agẽt. De optĩa vero, & cui⁹ singulæ particule vniuersã substãtiã iculpatã habẽt, nũc dicẽt. Hui⁹ ergo sortis hõ, cũ arti sanitatis tuẽdę tradiẽ educãdus: fortũatus vtiq; sit: si statĩ ędit⁹ i lucẽ ei cõmittatur. Ita nãq; ad animi quoq; affectus nõnihil lucrifaciet. ipa nimirũ recta vict⁹ ratiõe mores quoq; probos reddẽte. Cæterũ si qua etiã sequẽtiũ ętatũ, eius se moderatõni sũmittat: sic quoq; cõmoda sentiet nõ mediocria. Sane primũ dicetur, queadmodũ si huiuscemodi hominẽ ab initio susceptis, eũdẽ ꝑ omnẽ vitæ cursũ sanũ custodias. modo ne qd violẽtũ extrisecus illi icidat, Id quod vtiq; ad sanitatis tuẽdæ artificẽ, parũ attinet. Secũdo loco, queadmodũ, si nõ recẽs natũ puellũ acceperis, sed q iã præceptorib⁹ dari sit habilis: ei⁹ quoq; curã agas. Postremo queadmodũ reliquarũ ætatũ cuiuslibet. Ergo recẽs is natus ifantul⁹, cui⁹ corporis cõstitutio omni nota vacat, primũ quidẽ fascijs deligetur: sed corpori pri⁹ toti sale modice insparso, quo cutis ei⁹ dẽsior solidiorq; ijs quæ itus sunt partibus, reddarur. In vtero eni ęque cũ reliquis mollis erat: cũ nec duri⁹ vllũ corpus inibi cõtigerit: nec æer illi vsq̃ frigidus iciderit, quorũ cõmertio cõtracta densataq;, & q̃ ipsamet pri⁹, & q̃ reliqua membra: densior duriorq; fieret. At quoniã iã ęditus ifans i frigore, calore, atq; inter corpora multo se duriora versetur necesse est, ob hæc ipsa nimirũ naturale ei⁹ tegmẽ ꝑparari quodãmõ a nobis reddiq; ad idolẽtiã, & tolerãtiã q̃ aptissimũ

Notę, optime constitutionis.

In eodẽ instrumentali duplex inueniri temperamentum.

Cur infans sale insper gendus.

Diuersos humori diuersi e constitutioni.

Alcuni sono deboli nelle giunture

Nota d Ventriculo

Cap: 7:

Puer proponit q debeat ... optime sanit...

Puer fortunatus

Zingarĕ ... infantes suos ... in gelidam ... ob frigus.

par ē. Ita vero q secūdū naturā se habēt ifātes vel solo sale pparati mūitiq; abūde fuerit. Quādo q siccorꝫ mirti foliorū, aut aliorū id gen⁹ ispersione egēt: ijs plāe vicios⁹ stat⁹ fit. Nobis vero ad præsēs de ijs q optio statu sūt, dissere re ppositū ē. Ergo hi fasciis (vt dictū ē) iuoluti: lacte p alimēto vtāt, & balneis salubriū aquarū. Vniuersā nāq; vict⁹ rōnē hūidā sibi adhiberi postulāt, vt q cęteris ætatib⁹ tēperamēto sint hūidiore. Atq; ex ijs quę ad sanorū vict⁹ rōnē sūt necessaria: primū hoc se ad disqsitionē stati offert. Nā sūt q huīdiores natu ras siccādas sēp putēt, sicuti ediuerso quę frigidiores sūt: calefieri debere, madefieri quę sicciores, frigefieri quę calidiores. Quippe similib⁹ quēlibet excessū augescere: cōtrarijs remitti ac minui, vnoq; verbo, cōtraria cōtrariorū eē reme dia. Oportuit vero nō id modo hippocratis legisse eos, memisseq;: sed & illa quoq; i qb⁹ ait, hūidā omnē vict⁹ rōnē febricitātib⁹ eē vtilē: pcipue vero puellis & his q tali refici victu sūt assueti. Videt ei i his triad eiceps pari iter se iure po suisse, morbū, ætatē, consuetudinē. Atq; a morbo qdē cōtrarij adhibēdi indica tōnē accipit, ab ætate & cōsuetudie, similiū. Febri nāq; ceu morbo calido & sic co, huida cōueniūt. puellis, vt qb⁹ ea ætas nō morb⁹, sed secūdū naturā fit: id maxie ē vtile, qd' plane ē simillimū. Pari mō cōsuetudini: vtpote quę ad sciticiā acqsititiāq; naturā i corpib⁹ gignit: contraria dedisse iprimis est noxiū: atq; hæc merito. Quę ei corpa secūdū naturā se habēt: ijs seruari custodiriq; suum hitū decet: quæ morbo aliquo pmūtur: his contra alterari, & ad cōtrariū habi tū trahi expedit. Ac seruat qdē similib⁹ vnūqdq;, alterat cōtrarijs. haudqua q̄ itaq; siccādi pueri sūt: si mō i his nulla pter naturā hūiditas subest: qlis i raucedine, distillatiōe, catarhoq; cōspicit. Sed p naturæ rōne alēdi: ac dulciū aquarū balneis humectādi. Quę ei medicā vi aliquā prę se ferūt, oēs plane siccāt. veluti quę sulphuris aliqd, bitumis, alumisue repsētāt. tū cibo eo potōneq; nutriēdi: q hidæ q̄ maxie naturę sit. Ad hūc modū & natura ipsa pueris cōsulu it, & lac matris in humētis alimēti vsū pparauit. Atq; optimū fortasse etiā reli qs oīb⁹ ifātib⁹ est, ipsū lac matris, modo, nullo morbo sit corruptū. maxie ve ro ei q optio ē tēperamēto, de quo nūc sermo istituit. Quippe cui⁹ maternū: nō corp⁹ mō totū: sed ēt lac, a vicio eē alienū nō sit absimile. Ac sāguine qdē dū adhuc in vtero gestamur, ali nos cōstat. ex sāguie vero lac gignit, exiguā i māmillis mutationē adeptū. Quare q matris lacte pueri alūt: ij iā nō solū cō sueto: verū etiā maxime pprio vtūtur alimēto. Videt autē nō modo nutrimētū id natura ifātib⁹ pparasse: verū etiā facultates qsdā naturales, qb⁹ eo vtāt, ab iitio ptin⁹ cōtulisse. Quādo si modo natis papillā stati in os iseras, & sugūt lac ipsū & deglutiūt prōptissie. Qui sicubi forte offēdūt plorāt ue, nō minimū ijs doloris lenimē est, nutricis papilla ori indita. Quippe tria hæc doloris ifāti ū remedia nutricib⁹ ipo vsu edoctis, iuēta videm⁹: vnū qd' modo retulim⁹, & altera duo, motū mediocrē, & vocis modulatōnē. Quib⁹ ppetuo vsę nō solū mitigāt: sed etiā sōnū cōciliāt, vel hoc ipso testificāte natura, ad musicā eos & exercitia suopte igeio eē ppēsos. Adeo qsqs his artib⁹ pbe vti sciet: is nimirū & corp⁹ & aimū optie istituet. Nutricib⁹ igit triplex puellis excogitata dimotio

A quę quę medicā vim habēt, siccāt.

ē. In cũis, ĩ lectulis pẽdẽtib⁹, ĩ suis ipsarũ vlnis. vbi iã hoc aliud quoq; nobis ęstimãdũ oriẽ, ad saitatis tutelã vel ĩprimis necessariũ. Cũ Asclepiades plãe apteq; exercitatões dãnet. Erisistrat⁹ verecũdi⁹ timidi⁹ q; decernat, cęterũ idẽ cũ asclepiade sẽtiat. Reliq fere medici nõ solũ ad euexiã, id est bonã corpis habitudinẽ: sed etiã ad saitatẽ eas pdicẽt. Porro exercitatõnũ tria saltẽ pria notãtur genera, vtiq; quot motionũ differẽtię, qppe aut a nobis ipsis mouemur, aut ab aliis, aut medicamẽto. Horũ tamẽ tercia spẽs ad sãos neqq ptiet. Sed q ab altero pstat mot⁹, nauigãdo, eqtãdo, vehẽdo, atq; vt paulo ãte dictũ ẽ ĩ cũis, lectulis, vlnisq; obit. Recens tamẽ nati puelli tã valẽtẽ motũ q ẽ q vehiculis, nauigiis, equis ue præstat: adhuc nõ desyderãt. At q iã terciũ aut quartũ ãnũ agunt, his vehiculo, nauigio q; modice agitari licet. Septẽnes vero etiã valẽtiora exercitia tolerãt, ita vt eqtare iã assuescãt. p se vero mõeri tũ pmũ pueris licet, cũ iã repere cęperũt, magisq; ẽt cũ ĩgredi. Immature vero, cogẽdi oĩno nõ sũt: ne crura eorũ põdere viciẽt. Sãe vel hac ætate facile declarat, quãta sit naturę nostrę cũ exercitiis societas, cũ pueros, nec si cõcluseris loco aliquo, phibeas, quo minus discurrãt, ac pullorũ vitulorũq; ritu lasciuiãt. Quippe sua cuiq; animãti natura satis ẽ, ad pprias cõueniẽtesq; excitãdas appetitões, qb⁹ saitatẽ salutẽq; tueat. Verũ asclepiades nihil horũ cogitãs: p magnũ ociũ captiũculas texit, qb⁹ docere conet, nihil ad bonã valetudinẽ exercitia cõferre. Verũ huic postea qd par ẽ respõdebit, ceu garrulitate ad finẽ potissimũ taxanda. Est enĩ nobis hoc loco ppositũ nõ sophistarũ nugas refellere: sed qd ad saitatẽ tuẽdã cõducat pręcipere. Itaq; ad ĩfãtes redeo, q optio corpis hitu sũt: porro his aĩ quoq; mores citra viciũ eẽ parẽ. Qui enĩ iusto sũt ad irã magis procliues, aut aĩo plane demisso, aut sẽsiles magis, aut insensiles, aut pręter modũ gulosi, hos parũ idoneo tẽperamẽto eẽ, iis ptib⁹ qb⁹ pdictorũ sigula admĩstrãt: necesse est. pditũ vero de his fusi⁹ ẽ ĩ iis libris quos de hippocratis platõisq; placitis scripsim⁹. Verũ q nũc pposit⁹ ĩfãs ẽ: vndecũq; absolut⁹ ẽ. hui⁹ ergo sicut nullũ ex aĩ morib⁹ corrigere: sic eosdẽ seruare, ne quo viciẽt: oportet. Seruat vero qdq; iisdẽ plãe generib⁹ qb⁹ corrũpit. Corrũpũt aĩmi mores praua cõsuetudie cuiusq; horũ, cibi, potõis, exercitatiõis, videdi, audiẽdi, toti⁹ deniq; musices. Itaq; pitũ horũ oĩm eẽ eũ medicũ oportet, q saitatis tuẽdę curã suscipiet, nec ea opiniõe eẽ, q si ad solũ spectet philosophũ, aĩ mores effingere. Quippe huic ob aliud oĩno mai⁹, id mũeris tribuit. nẽpe aĩ saitatẽ, medico vero ne corp⁹ facili⁹ ĩ morbos dilabat. Quãdo iracũdia, flet⁹, ira, tristicia, cura ĩmodica, & multę sup his vigilię: febres accẽdũt, ac grauissis valetudib⁹ ĩitia prębẽt. Veluti ediuerso cogitatõis mẽtisq; segnitia, ac anim⁹ oĩno deses: decoloratos, atq; ex atrophia, id ẽ nutriẽdi defectu graciles, ob natalis caloris ĩbecillitatẽ reddũt, hũc eĩ calorẽ pter cętera ĩtra saitatis fies custodire oportet. Custodit aũt modicis tũ corpis, tũ aĩ exercitiis. Qui nãq; mot⁹ modũ nõ seruãt, siue hi ex rõali, siue ex appetitoria, siue ex aĩosa aĩ parte ciẽtur, si modum nimiuũ excesserunt, biliosum animãs reddunt. Si intra modum nimium subsistunt: pituitosum frigidiumq; efficiũt. Quinetiam priorem habitudinem febres, & qui ca-

Asclepiades Erisistratus

Prima excercitationũ genera tria.

Mot⁹ qui ab altero præstãtur, qui.

Quando gestari vehiculo. Quando equitare pueris licet. Quãdo per se mouendi. Asclepiades.

Iisdẽ generibus seruari quippiam corrumpiq;.

Ex quibus corrũpantur animi mores.

Quomodo ad philosophũ & quomodo ad medicũ spectet morũ efficitio.

Quid mores animi efficient.

lidiores affect⁹ sũt: posteriorẽ iocineris & viscerũ obstructões comitiales morbi, apoplexiæ, i sũma distillationũ fluctionũq; morbi, plærũq; excipiũt. Et nos ægros quotãnis nõ paucos ꝑsanauimus, solis, animi motibus ad debitũ modũ reuocatis. Est vero nõ spernẽdus huius sentẽtię testis, ipsum patriũ nobis numẽ æsculapius, q multas scribi cãtilenas, mimosq; ridicularũ rerũ fieri, & melodias quasdã istituit, ijs qbus vehemẽtiores animosæ partis motus: corpis tẽperamẽtũ iusto calidius efficerẽt. Alijs qbusdã (neq; ijs paucis) venari, æquitare, atq; armatos excercitari iussit. Iisdẽq; stati tũ motuũ ipsorũ speciẽ, vtiq; qbus mot⁹ iiũxit: tũ armorũ, qbus armatis exerceri præcepit: definiuit. Nõ eni quo pacto excitetur erigaturq; animosa pars cũ ibecilla sit præcipere sat habuit: nisi etiã mẽsurã eius ab exercitationũ idea definiret. Nõ eni pari modo excitatur ea animi portio, vbi cũ apris, vrsis, tauris, & alijs id genus præualentibus robore belluis agitandis sumus attẽti: & cũ leporẽ, capreã, & id genus fugatia, ac timida sectamur. Nec similiter cũ i leui armatura, & graui exercemur. Nec pariter cum citato cursu dimouemur, & cũ mediocri motu agimur nec vbi, cũ alijs cõtẽdimus, & vbi soli agimus: iam clamore an tacitus ad labores inhorteris irritesq;, nõ parũ sane iterest. Verum de his latius dicetur i sequẽtibus. Sed ifantes qui optimũ sortiti sunt tẽperamẽtum (de his eni sermo erat) nõ leui cura egẽt, ne quos animi motus imodicos icurrãt. Quippe loquelæ adhuc experres, ploratu, clamore, iracundia, & iordiato sui motu, dolorẽ indicant. Nostrũ igitur officiũ sit: coniectantes quod desyderẽt: assidue id suppeditare, priusq̃ auctus dolor, i nimium atq; iordinatũ motũ vna cũ corpore, etiam animũ ipsum vniuersum conijciat. siquidẽ dẽtientes, aut ab externo quopiã offẽsi, aut aluũ exonerare, aut meiere, aut esse, bibereue cupiẽtes, perinde ac discruciati plorant, atq; enormiter mouẽtur. Fieri etiã potest vt frigore offensi, teporẽ desyderẽt. Sicuti cõtra æstu afflicti, refrigerationẽ. Est quando multitudinẽ instratorum nõ tolerant. Quippe multos offendit id quoq; nõ minimũ. Maxie vero cum aut totũ corpus vertere, aut etiã artus mouere cupiunt. Quinetiam ipsa quies, si sit diuturnior: nõ parũ molesta esse solet. quando nullũ animans imodico vllo delectatur. Sed sẽper mediũ modum expetit. Porro medius ipse modus, nõ vnus oibus est, sed ex eorum sẽper est numero quæ icollatione ad aliud spectanẽ. Quocirca q curã infantis æducãdi suscipiet, hũc plane vt acrẽ mediocritatis cõueniẽtisq; cõiectorẽ esse: ita hæc sẽper ꝑbere oportet priusq̃ ex desyderio cuiusuis auctus dolor, simul cũ corpore animum quoq; i motus immodicos conijciat. Quod si quãdo quod infestat, imprudentibus inscientibusq; nobis auctum esse contigerit, corrigere id tentabimus. illico vel prębito quod expetit, vel sublato quod offendit, etiam motu per vlnas nutricis adhibito, ac vocis modulamie, quo vti prudentiores nutricum consueuerunt. Ego namq; puello quo-

Marginalia: Nota quot Gal. multos curabat — Aesculapi⁹. — puer in immodicos animi motus incurrere non debet — Pueri cur plorent. — x Epitomes addit Vincula q̃ arctiora — Mediocritas seruanda

dam totum diem irato, ploranteꝙ ac imodice se inordinateꝙ iactãte, nutrice ipsa omnis consilij inope deprehendi qđ offendit. Quippe vt neꝙ papilla in os imissa, neꝙ a nutrice prolatus, si forte meiere, aut aluum exonerare vellet, lenitus est, sed nec cum ab vlnarũ agitatu reclinari est ceptus, aduerti autẽ tum lectum, tũ inuolucra, tũ vestes ipsas sordidiores: præterea puellũ ipsũ imũdũ, atꝙ illotũ: lauare detergereꝙ iussi: tũ lectulũ mutare, ac vestẽ omnẽ tersam mũdãꝙ præbere. Quib⁹ pactis, ꝓtin⁹ ab imodico agitatu cõquieuit. Illicoꝙ dormiuit, nõ suauissimũ modo: verũ etiã lõgissimũ somnũ. Vt vero recte conijcias, quæ puello officiãt: non modo solertia est opus, sed etiã assidua de ipso q̃ nutrit̃ experiẽtia. Hæc igitur oĩa vsꝙ ĩ terciũ a natali annũ, circa puellũ pagẽda cẽseo. In primis ꝙ de nutrice ipsa nõ minimã habẽdã esse curã, quid edat, quid bibat, quo pacto ĩ somno, venere, exercitatiõe, se habeat. vt videlicet lac eius egregie sit tẽperatũ, quale certe erit, si sanguis eius q̃ optimus sit. porro is talis est, qui nec flaua abũdat bile, nec atra, nec pituitosus est, nec serosus, nec aquoso liquore permixtus, nascitur autẽ eiusmodi sanguis, ab exercitatione moderata, & cibis tũ boni succi, tũ iusto tẽpore modoꝙ assũptis: præterea potione tẽpestiua modiceꝙ sũpta. De quib⁹ omibus ĩ ijs quæ post dicẽtur, diligẽter agetur. A venere omnino abstinẽdã esse quæcũꝙ lac ꝓbebit, moneo. Nã & mẽses viri cõsuetudie ꝓuocãtur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quinetiã aliquæ in vtero cõcipiunt, quo alienius a puello adhuc lactẽte, nihil est. Ita eni quicquid sanguis est optimũ, ĩ fętũ absumit. Quippe is cũ propriũ ĩ se vitæ pricipiũ cõtineat: & huius moderamine agitur, & assidue cõueniẽs sibi alimẽtũ trahit, vtero ipsi veluti radici adherẽs, nec vsꝙ ab eo nocte dieue discedẽs. Interi vero nõ mior modo: verũ etiã deterior rationabiliter redditur ipsius grauidæ sanguis. Quo fit vt lac ipsũ tũ peius, tũ vero exiguũ ĩ mamillas colligatur. Quare si quæ infantẽ lactat vterũ gerit: ego magnopere suaseri aliã ĩueniendã nutricẽ. Cuius etiã lac gustu, odoratu, visu, cõsiderãdũ explorãdũꝙ diligẽter sit. Siquidẽ quod optimũ est: id gustãti olfaciẽtiꝙ plane suaue, ituẽti cãdidũ, æquabile, ac liquidi crassiꝙ mediũ apparebit. Quod viciosum est: ediuerso aut crassum & caseosum, aut liquidũ & serosum ac liuidũ: tũ cõsistẽtia ipsa coloreꝙ, ĩæquabile videbitur. Idẽ gustãtibus amarorem, aut salsedinẽ, aut qualitatẽ quãpiã extraneã exhibebit. tale vero nec olfaciẽti suaue erit. Atꝙ lactis probi iprobiꝙ hæc sunto indicia. Quibus diligenter animaduersis, quoties vel concepit mater, vel morbo aliquo est affecta, ad aliam nutricem quæ iudicio delectuꝙ paretur: festinandum censeo. Tum vero puellum quoad primores dentes emiserit, solo lacte alendum. Quo tempore eum solidiori quodãmodo iam cibo assuefacere conueniet: quod etiam experientia plane doctæ mulieres faciunt.

De nutrice

Lactis boni contrariiue notę.

Quando solidior cibus exhibendus

[Manuscript marginalia:]

sordities aliquando pueros in iram conijcere

Vsq ad 3. annu

Cap. IX

Venus procul absit a praegnantibus nutricibus

Putti ingannati dalla madre non la possono far pleggio, perche col sangue buono nutriscono il parto, e co l cattiuo i lattanti

no pot una eademq mulier lactare et uterum gerere.

De Lacte

optimu lac

Quousq solo lacte alendi sint pueri ipsi

Cap. X

Medicus explorare debet qualis sit lac lactantis gustando et odorando et oculis inspiciendo

Primum panē, mox legumina, ac carnē & similia, omīa prius cōmansa, puellorū osculis immittētes. Corpus autē infantiū cōfricare oportet oleo dulci : sicuti idipsum recte peragunt nutrices pleræq; : stati ipsas corporis partes modulātes atq; fingētes. Verum ī eo quē proposuimus puero, qui corporis statu est optimo, quod ad mēbrorū modulum saltē attinet : nihil est quod curiosa nutrix sit. Sed tātum fricet quotidie mediocriter ac lauet. idq; q̄ fieri maxime potest, lacte in vētriculo minime adhuc hęrēte crudo. Quippe quod periculū est, ne prius q̄ probe sit concoctū, in totū corp⁹ infantis digeratur. Multo vero maxime si quis ventriculū ipsū adhuc lactis plenum infricet: tum corpus crudo alimento implebit: tum caput onerabit. Quo magis prospiciendum imprimis est, ne quid nutrimēti, neq; ante balneum, neq; ante frictionē, puerulo prębeatur. Id fiet si adhęc administrāda, nutrix post longissimū somnū tempus obseruet. Id enī maxime temporis est in quo vel inanem plane ventriculū inuenias, vel certe cōcoctum si quid in eo remāsit. Quę autem (vt hodie fit) faciunt, sane lędūt, aliæ vnum & certū diei tēpus præscribentes, alię cum ipsę a negocijs vacent, tum demū curantes. Quo fit vt sæpius lędi q̄ iuuari, puellos necesse sit. Quippe quod a nobis præscriptū tēp⁹ est: alias ī aliud diei noctis ue tēpus incidit. Maiorū tamē puerorū, qui videlicet, plagis, minis, obiurgationi, monitis parere norunt: ijs duplex tū fricādi, tū lauādi tēporis occasio est. prior, ac cōmodior cū a matutīo somno surrexerit, deinde luserit, ac iam cibū petāt. Tum enī maxīe vocādi ad hæc sunt, ac corpus quidē ad sanitatē pariter & bonā habitudinē, anim⁹ ad obsequelā & tēperātiā exercēdus. Intermināduq; nō aliter nos cibū præbituros, nisi quātū ipsi velim⁹, frictōni balneoq; se pmiserit. Atq; optimū q̄dē tēp⁹ hoc fuerit. Quod si qua occupatiōe q̄ puellū alit, auocet, modico pane p̄bito ludere permittat quātū velit. Dein cū rursus cibū petierit, tū fricet lauetq;. Minime tamē bibere ei p̄mittēdū post cibū est, quē balneū excipit. Quādo ita p̄cipitatior eorū quæ vētricul⁹ cōtinet: distributio ī corp⁹ fiet. Id vero ī corporib⁹ prorsus sanis cauere oportet. Quippe quib⁹ vtili⁹ fit, ante balneū cibū dedisse, horū plane iprobādi tū affect⁹ sunt, tū corporū stat⁹. De ijs vero in sequētib⁹ dicem⁹. nunc p̄mēdū nobis ꝓpositum est. Nēpe vt puellū, cui optime affectū corp⁹ fit: sic educem⁹, vt talis ꝑpetuo seruet: huic expedit, vt cib⁹ balneum sequat̄. Quod si, quo loco puell⁹ alitur, balnei copia nō fit, (fortasse vero nec ista vnq̄ legēt) qui ibi habitāt in cōcha pueros lauāt. donec alterū iā terciū ue etatis annū attigerit. Qui vero hos annos excesserint: eos si nō quotidie, at certe tercio quoq; die quartoue vngunt atq; infricant. Quod si anni tempus non prohibeat: stagna amnesq; his balnei loco sunt. Apud germāos enī, plane ne nutriri quidē infantes cōtēderim. Verum nos neq; germanis, neq; alijs agrestibus

Non fricandum ventrē nisi post cōcoctionem.

Optimū frictionis balneiq; temp⁹

Non bibendum post cibum qui balneum præcedit.

cibum mansū q̄ offerendum. Fricandi tempus ungendi tempus

Fricationes trahunt ad extimas partes. ut etiam et balneum

aut barbaris hominib⁹, hæc ꝓdim⁹, nō magis equidē q̄ vrsis, apris, leonibus, aut alijs id gen⁹. sed græcis, & ijs qui tametsi genere sūt barbari, græcorū tamē emulātur studia. Nā quis quæso nostrum tulerit, modo editū īfātulū, etiā ab vtero calentē ad flumē deferre: ibiq; sicuti germāos aiunt, ceu candens sit ferrum: in frigidum humorem mergendo, simul de naturæ vigore periculum facere, simul corpus ipsum roborare: Quippe si citra noxam id tolerauit: & quod propriæ naturæ robur ostendit, & nouum præterea robur ex frigidæ commertio comparauit, nulli non pateat. Cæterū si ab externo frigore naturalis calor sit vict⁹, quod protinus interire necesse sit: id quoq; neminem latet. Quis igitur mentis compos, nec omnino ferus, scythaue, proprium pignus in id agere discrimen sustineat: in quo errorem mors sequitur, potissimum cū ex eo periculo nō magnū sit, quod lucrifaciet. Asino enī fortassis aut id genus experti rationis animanti, vtilissimū fuerit dēsum ita tergus durūq; effici, vt citra dolorē frigus toleret. Homi ratiōe prædito, cuinā quęso tā magno sit vsui: Non enim si quis absolute, citraq; exceptionē pronunciet, cutem densissimā durissimāq; vtilē ad sanitatē eē: is recte dicat. Cum namq; animalis corpori duplex instet incōmodum, alterūab externis, alterū ab internis occasionibus, quorū certe rara mollisq; cutis est: hi ab extrinsecus iminētibus malis facile tētantur, quorum densa ac dura: ab interius. Itaq; etiā hippocrates vbi de ijs præcipit quę in nobis ab alimēto ad cōmodū icōmodūue cedunt, post alia multa, hæc scripsit. Raritas corporis ad transpiratū ijs quibus plurimū aufertur salubrius, quibus minus, īsalubrius. Præstat ergo vtrunq; declinasse excessum, nec adeo aut dēsam reddidisse cutem, vt corporis transpiratum prohibeat, aut rarā, vt facile a qualibet extrinsecus incidenti occasione ledatur. Tale porro natura est propositi nobis hoc loco puelli corpus, cum sit mediū omis excessus. Est ergò id ea ratione alēdum, vt statum sui gratiam perpetuo seruet. Seruabit autem, si primis quidem annis solo lacte nutrias, ac balneo dulcis aquæ & calentis vtare. quo videlicet corpus eius molle q̄ diutissime seruatū, ad plurimum augmenti perueniat. Ab his annis cum iam mitti in ludum ē habilis: nō necesse erit assiduis præterea balneis vti. Sed iterim dū luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exercitari sat erit, ac balneo plerunq; abstinere. Modum vero in labore excessisse, quod nonnulli pędotribæ pueros cogunt, prorsus alienum est. siquidem intempestiua duricie corporis inhibetur auctio, etiam si natura sit ad auctum q̄ maxime cōparatū. Sane vinū q̄ diutissime q ea natura puer ē: ne gustare qdē suaseri. Quippe q ꝺ haustum, & humectat nimiū, & calfacit corp⁹, tū caput halitu replet, ijs q humido calidoq; tēperamēto sūt: quale ē eiusmodi puero℞. Atq nec repleri his caput est vtile, nec īpos supra q̄ par est hūidos

Cutis raræ densæue incommoda.

Propositū puerū diuvino abstinendum.

calidosq; fieri. Quoniam eo iam caloris humorisq; peruenerunt: vt si paululum vtramuis qualitatem auxeris: iam modum excesserint. Cum autem sit omnis excessus fugiendus, maxime hunc fugere expedit, ex quo non corpori modo, verum etiam animo damnum accedit. Quare neq; iã adultis, vinum nisi modice sumptum, existimãdum est, vtile esse. Quod videlicet & ad iram, & libidinem precipites facit, & partem animi rationalem hebetem turbidamq; reddit. Ceterum his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda, vel expellenda, est sane non inutile. Non minime vero ad eam siccitatem, que in solidis partibus, aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio ætatis temperamento prouenit. Humectat namq; ac nutrit quicquid immodice siccatum est: tum bilis amaræ acrimoniam mitigat ac frangit, præterea per sudores vrinasq; vacuat. Pueri vero ceu qui talem succum minime colligunt, quiq; naturalem humiditatem plurimam optinent, vt commodorum quæ vini potio largitur, plane non egent, ita incommoda quę affert, tantum sentiunt. Nemo itaq; rationis compos, ea vti potione pueros sinet, quam preter q̃ quod nullum affert commodum immensum etiam sequitur incommodum. At frigidæ potione, omnino ꝓhibendos eos non censeo, Quod tamen aliqui faciunt, verum a cibo, ac plerumq; & per calores, cum ipsis cordi erit, vti nõ displicet, potissimum vero (si copia eius sit) fontana recenti, cui nulla qualitas viciosa aliunde sit cõtracta. Ea si nõ est, reliquis. Cauendæ vero sunt quæ ex stagnis hauriũtur, & que turbidæ, & quæ male olẽtes, & quæ salsæ, deniq; in quibus qualitas aliqua gustu deprehenditur, quando quæ optima est, ea penitus non gustui modo horum, verum etiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur. Eadem quoq; tum potui iucunda erit, tum plane pura. Quod si pręcordia quoq; celeriter transit, nihil est quod magis idoneã requiras. Quando si qua pura, limpidaq; est, nec potu insuauis, nihilo secius tamẽ circa pręcordia hęret, hæc vicio non caret, Atq; abstinẽdum ab ea cẽseo, Vtiq; cum prorsus est frigida. Ceterum a calefacta, non deterreo. Ac tutissimum quidem sit: experientia ipsa de eiusmodi aqua iudicium fieri. Quod si quis est, qui ex notis potius vim eius pręnosse malit, cuius fons e petra scaturiens, contra septẽtriones fluit, solemq; auersum habet, hãc ęgre concoctum iri, tardiq; transitus esse, putandum est. Eadem nimirũ calefiet, frigefietq; tarde. Contra, cuius ad orientẽ solem fons erumpit, quęq; per meatum aliquem mundum, aut puram colatur terram: eademq; calefit, ac refrigeratur ocyssime: hanc omni ætati vtilissimam esse existimãdum est. Non enim sicuti vino, escis, exercitatione, vigilijs, somno, ac venere, alijs alias vti pro ratione ætatis expedit: ita de aqua quoq; statuendum est. Sed quam nunc optimã indicauimus: hac vti, puero, iuueni, seni, conducet. Idem de aere iudicandum, quem optimum in pulmões

Marginal notes (printed): Vini incommoda — Eiusdem cõmoda — Frigida non abstinendos pueros — Quę aquæ cauendę — Quæ aqua optima — Crudę aquę notæ. — Optimę aquę notę. — Aer optimus quis.

trahere, omnibus iuxta salubre est. Optimum aerem cēseo, qui prorsus sit pur⁹. Eiusmodi vero fuerit: qui nec stagni, nec paludis, halitu sit īfect⁹: nec ex ꝓfundo specu pestilentem auram spiret. Qualis circa sardis & hierapolim, aliubiq; terrarum visitur. Nec qui ex cloacis, quæ vrbē, aut numerosum exercitum purgent, vitium contraxit. Nec qui ex animaliū, olerum, aut leguminū putredine, aut fimo coinquinatur. Nec qui ob stagnū vel flumen vicinum nebulosus est. Nec qui editis vndiq; mōtibus in cauo loco clusus, nullū recipit perflatū. Suffocās enim putrisq; est, similis ei, qui in domibus quibusdam est inclusus. In quibus ob putredinem, et perflatus defectum, plurimus aceruatur situs. Huiusmodi ergo aer omni plane ætati est noxius. Sicuti ediuerso, qui purus omnino est: nulli non ætati est vtilis. At vero quæ ex calore, frigore, siccitate, hūiditate, diuersitas aeris contingit, nō perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus, quæ optimo temperamento sunt, etiam optime temperatus aer est suluberrimus. In quibus vero aliqua exuperans qualitas dominatur: his vtilissimis aer est, qui ei qualitati maxīe est aduersus, frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidiori siccus, sicciori q̃ par est: tanto humidior: quanto siccitas ipsa modū excessit. Atq; hæc quidem hoc loco intellexisse sat est. Quemadmodum vero incommoda, quę ex viciosis aere aquisq; proueniunt, corrigas, alio volumine dicetur. Nunc enim optimū corporis statum, simul cum optima victus ratione, ceu scopum ac regulam quandam tractare constitui. Quæ enim vitiosa in aliquo corpora sunt, horum varietates omnes, vna cum idonei ipsis victus ratione in sequētibus libris prosequemur. Quare rursus ad optimi status puerum reuersi: secundum septennium eius explicemus, & cuius temperamenti sit, & quodnam postulet victus genus. Ergo temperamentum eius (vt in libris quos de temperamentis scripsimus euidenter ostēdimus) calidum est eodē gradu quo prius, humidum vero non eodem. Quandoquidem omnis animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Minime tamē per omnes ætates, aut calidius, aut frigidius euadit. Sed quorum optime se habent corpora: his calor similis quodāmodo vsq; ad summū incrementum manet. Quorum vero humida frigida ue supra optimę conditionis corpus sunt: horum calor augetur. Sed non est nunc de his sermo. Cui vero optimi status corpus contigit: is ad quartum decimum vsq; annum iam traditā victus rationem obseruet. Illo tamen in exercitatione seruato modo, vt neq; immodice se, neq; violenter exercitet: ne corporis id incremēto sit in mora. Lauetur autem calida potius q̃ gelida. vt qui nondum hanc citra noxam tolerabit. Hoc ætatis, animum quoq; finxisse aptissimū est. idq; potissimum ꝓbis consuetudinibus, & grauibus disciplinis, quæ animo modestiam pariant. Quippe ad ea quæ sequente ætate circa corpus eius

Secundum septēnium.

Tēperamentum propositi pueri.

Quibus calor mutetur

Calidę balneū ꝓposito magis adhuc quadrare.

moliri oportebit: maximo compendio fit, animi modestia, & ad parēdū facilitas. A secundo vero septennio vsq; ad expletum tertium, siquidem ad robustissimum corporis habitum prouehere hominem cupis, aut militem eum strenuū, aut luctatorem, aut alias viribus insignem destināſ: vtiq; de ijs animi dotibus quę ad sciētiā sapientiamq; pertinent: minus laborabis. Quæ enim ad mores spectant: hac maxie ætate perfici absoluiq; cōuenit. Sin quod ad corpus spectat, membra eius roborare hactenus cupis, dum sanum quendam habitum & incremētum ijs compares. Animi vero rationalem partem ornare adolescentis studes: nō est vtrobiq; eadem victus ratio ex vsu. Quīq; etiam tertiam quartamq; vitæ formulam licet inuenire. Alijs sordidarum cuilibet artium deditis, idq; vel ei quę corpus exerceat, vel alienum ab exercitio id teneat. Alijs ad agriculturā, vel mercaturam: vel tale quippiam se conferētibus. Quæ genera tot numero sunt: vt difficile certe videatur: omnes vitę species certo numero cōplecti. Ac ars quidem quæ sanitatem tuendam profitetur: omnibus profecto hominibus sanitatis tuendæ documenta pollicetur: aut singulorum propria, aut omnium communia, aut hæc quidem propria: illa vero communia. Veruntamē fieri nequit, vt de omnibus simul disserat. Sed vt primum omnium quemadmodum quis ad longissimum prolata uita: etiam bona valetudine perpetuo vtatur. (Sane hāc vitam ab omni quod necessitate se ingerit negocio, liberam esse oportet, ac soli corpori vacare. (Secūdo loco, vt de ijs quę cum arte aliqua, aut opere, aut exercitio, aut ministerio priuato publico ue, in summa quæ cum premente aliquo negocio cōiunctæ sunt. Sic vtiq; fieri potest, vt de omnibus disseratur. Neq; enī aliter aut dilucidus, aut memoratu facilis, aut certa methodo traditus, sermo noster videatur, nisi hūc ordinem sequatur. Sed ad id quod primo loco propositum est: reuertendum, docendumq; quēadmodum qui optimum corporis habitum est nactus: ab omnibus quæ ad publicū in vita spectant secedens ac sibi soli viuens: nec morbo vllo quoad fieri potest vnq̄ tentetur, nec ante longissimum vitæ tempus morte occupetur. Immortale nāq; fieri quod genitum est, plane non potest (tametsi nostri temporis philosophus quidam in egregio scilicet opere illo, ī quo immortalitatis viam docet: id ostēdere sit aggressus) vt vero in plurimum perduret tempus: id vero fieri posse profecto conuenit. Presertim eius qui optima sit natura. Sunt enim qui ab ipso ortu adeo improspero corporis sint statu: vt ne si Aesculapium quidem ipm, ijs præfeceris: vel sexagesimum annum videant: sed nō est nunc de his locus. Quare ad illum potius, qui optimo est habitu reuersi: repetamus ea, quæ inter initia demōstrauimus, nempe quod comesse bibereq; nobis necesse est. propter ea quod e corpore nostro aliquid semper defluit. Cum vero edendum no

Quomodo & citra morbū vini: & ī lōgissimū ꝑ ferri vita possit.

bis bibendumq; sit: necesse rursus est excernendorum curam rationemq; haberi. Horum vero cum variæ sint species, aliæ eorum quæ in ventre perficiuntur, alię eorum quæ iocinere, arterijs, & venis, alię eius, quod per singula membra distribuitur alimenti: sane cuiusq; suam esse vacuationem oportet. Sicuti id ipsum ab initio instituisse natura videtur. Quæ instrumenta animalibus contulit, alia quæ excrementa ipsa expurgēt, ac separent, alia quę deducant, alia quæ in vnum colligant, alia quæ excernant. De quibus omnibus tractatum nobis fusius est, in ijs cōmentarijs, quos de naturalib⁹ facultatibus, & quos de particularum animalis vsu inscripsimus. Nunc hypotheseos loco pręsumenda erunt, ad ea quæ paramus. Primum nanq; excrementum, & a syncero separatur, & paulatim impellitur, per omnia intestina vsq; ad satis capax spacium, quod in eo iñtestino visitur, quod ab argumento rectum vocant. Ad cuius exitum musculi quidam sunt inserti, qui ipsum coerceant, intusq; detineant, ac ne imature effluat, vetent. Postea vero q̄ plurimum cōgestum, iam graue animali fuerit: tum foras agi sinunt. Ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis, vna cum transuerso sępto adiuuātibus. Iocineris excrementorum, aliud est quale, quod florem in vino appellant, aliud quale, quod fex dicitur. Attrahitur alterum a vesicula, quæ iocineri subijcitur, alterum a liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem tenuis iñtestini partem, alterum in ventriculum vnaq; cum ficciori alimēti excremento permeant. Quod autem in venis & arterijs excrementum aceruatur: eiusmodi plane est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes a sanguine secernentes: ad vesicam transmittunt. Ea porro id colligit, seruatq; ad eundē ferme modū, quem de sicco excremēto supra retulimus. Quippe adnascitur hic quoq; ad exitum ipsum musculus quidam transuersus, qui oscillū vesicæ ita ad vnguem comprimit: vt inde nihil effluat. Postq̄ vero huius quoq; collecta iam copia animal vrget: illico se remittens laxansq; statione cædit. Vesica vero omne excrementum excernit. Rursus hic quoq; ad celeritatem exitus auxiliantibus musculis ijs, qui in abdomine sunt siti. Reliquum excrementorum genus in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso vnde aluntur succo. Aliud quidem ceu semicoctę quæpiam reliquię, quæ adsimulari nutriendæ parti nequiuerūt, aliud, qđ transmittendi alimenti fuit vehiculum. Nunc functum officio, humidum tenueq; supest, quale nimirum seorsum illud iam dictum, quod ex vasis id est venis & arterijs in vesicam defluit. huic excremento nullus certus a natura prescriptus meatus est. Expellitur tamē partim actū per ipsa molliora corpora quæ fluentis eius violentiæ cedunt, potissimum cum a spiritu maiore impetu irruente, impellitur, partim etiam per exiguos omnes corporeę molis meatus (poros gręci vocant) quorum nō modo reliquū

Summę tū generatiōis tū vacuationis excremētorum primi excre. vacuatio

Iocineris excrementa

Venarum& arteriarū excrementum.

Singularum particularū excremētū.

Poros i toto esse corpore nedũ cute

corpus vniuersum: sed etiam tota cutis plena est. Dictum autem nobis de generatiõe horum est: in libris quos de temperamẽtis edidim⁹. Ergo tenuissimũ huius generis excremẽtum, facile sane eijcitur. Partim ĩ speciem halitus ab insito calore solutum: partim violẽto motu confertim erumpens. Appellant vero ꝙ ita excernitur, sudorẽ. Alterum vero cui nullum publice nomen est: quod videlicet nec vulgo est cognitum: vt quod conspectum præ tenuitate effugiat: ab ijs qui id ratione contẽplati sunt ἄδηλος αἴσθησει διαπνοὴ grece, id ẽ trãspiratio, vel ꝑspiratio vel ꝑflat⁹ sẽsũ latens vocat̃. In hoc insensibili perflatu, etiã crassioris excremẽti nõ nihil excernit̃. Huic autẽ et vehemẽtiore calore, & fluoris impetu maiore opus est. Cũ alioqui periculum sit, ne ante itineris finem, sistatur, saltem ad cutim. Ab hoc excremento tum pilis originem esse, ostensum nobis est: tum vero ijs quę circa omniũ cutim semper aceruantur sordibus. Ac dicta ferme nobis vniuersa sũt, tum generationis, tum etiã expulsionis excrementorũ capita, quę in aliis nostris operib⁹, quorum ꝓxime meminibus, euidenti demonstratione asserta. hypotheses opportunæ sunt, iis quæ nũc molimur. Nã quoniam eiici hæc oportet, vt pote quæ vitiosa qualitate sint, tametsi Asclepiades reclamet: cõuenit (arbitror) primũ nouisse: quibus maxime causis remorẽtur: dein rationem iniri, qua nec in ipsas incidatur, ac si quãdo inciditur, q̃ primum error corrigatur. Atq; ne incidatur quidẽ, hinc licet assequamur. Vtiq; si excreta abunde sint nec ne: compertum habuerimus, vt vero erratũ iã corrigat̃ certa methodo est op⁹. Dicam⁹ itaq; primũ a q̃bus maxĩe remorẽtur mẽoratorũ excrementorũ singula. Mox quo pacto quod retẽtũ est expediatur. Ergo iis q̃ in ventre continentur excrementis, mora contingit, aut ipsius cibi potionisq; culpa: aut ipsius ventriculi vna cum intestinis. Et cibi quidem potionisq; vitio: aut propter qualitatem eorum, aut quantitatem. Ad hæc ordinem, vtendiq; modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerunt. Propter quantitatem, si iusto plura, aut pauciora sunt assumpta. Ordinis culpa, si quæ sicca astringentia ue sunt: primo, quæ humida, pinguia & dulcia: secundo loco sunt sumpta. Modi vsus ratione, si cum bis fuit edendum: totum semel sumpserit. Quæ vero ventris intestinorum ue vitium sequitur excrementi mora, vel ob naturalẽ eorũ affectum accidit, vel certe acquisiticium. Ac quæ quidem naturæ eorũ vitio causæ proueniũt: ex prauis corporis habitibus aliqui sunt. sicuti vbi de iis agemus, dicetur. De acquisiticiis hoc loco agem⁹. Recentium vẽtris affectionum octo sunt differentię. Singulę: ipso genere intemperies. Et quattuor quidẽ simplices, calor, frigiditas, siccitas, humiditas. Quattuor cõpositę, calor vna cũ siccitate, idem cũ humiditate. Frigus adiunctum siccitati, idem cum humiditate. Sane eo creuisse magnitudinis harũ

Sudor quis.

Pili vnde.

Sordes in sũmo corporis vnde.

Asclepiades

Quibus ex causis remorentur singula excrementorũ genera.

Octo vẽtris intẽperies.

quamlibet oportet: vt iam inualidam reddiderit impultricem vim, aut vētris tātum, aut gracilis intestini, aut plenioris, aut etiam omnium simul, aut ex iis quorundam. Creantur porro eiusmodi intemperies, modo ab iis quæ intro in corpus sumuntur: modo ab iis quę foris incidunt. Et ab iis quæ in corpus sumuntur, cum in cibo, vel potione vis quæpiam medicinalis est immixta, ex earum genere, quæ vel calfaciūt, vel refrigerant, vel siccant, vel humectant, vel vna calfaciūt & siccant. aliaue quapiam connexione harum qualitatū afficiunt. Ab iis quæ foris incidunt vel ambiētis nos aeris vitio, cum is immodice calfacit, aut refrigerat, aut siccat, aut humectat, aut copula quauis harū qualitatum afficit. Vel aquæ, qua lauerimus, vel vnctionis, qua vncti sumus, vel deniq; alterius cuiusq̄, qd' cum foris ventriculo adheserit, aut calfaciendi immodice hūc, aut refrigerandi, aut siccandi, aut humectandi, vim habuit. His igitur de causis supprimitur excrementum ventris. At flauæ bilis excremētum moratur, aut propter attrahentis expellentis ue facultatis infirmitatem: aut propter vasorum, quibus deducitur, atq; excernitur, angustiam. Porro īfirmitas, tū vesicule totius, quæ iocinori subiicitur, tum eorum meatuū, qui ab ea in iecur subeunt, tum eorum quibus in intestinum bilis euomitur: ex recenti intemperantia prouenire potest: tali vtiq; quali intestinorum vētrisq; impultricem vim lędi diximus. Angustia vero vasorum, aut phlegmonis vitio fit, aut propter scirros, (hi sunt duricies quædam non sensiles) aut obstructionem, aut circumiacētium partium innixum, aut osculorum cōniuentiam. Iam ipsa proximarum partium compressio, aut ꝑpter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonem, aut scirrum accidit. Aequę & oscillorū conniuētia, aut propter horum quippiam, aut etiam siccitatem. Porro siccitatem accidere faciunt: & quæ valenter adstringunt, & q̄ pariter calfaciunt & siccant. Illa namq; humorē exprimendo, & quæ patebant contrahendo constringendoq; ac densando: hæc eliciendo per halitum humore, siccitatem inducunt. Phlegmon namq; & scirrus quoniam morbi plane sunt, ad pręsētem disputationem non pertinent. Et alioqui de ipsis commodius agetur in sequentibus. Pari ratione atrę bilis excremētum aliquando sistetur. Si lienis ad amarę bilis vesicam, vena vero quæ ad illum a porta iocinoris pertinet: ad vascula illa quæ amarum excrementum attrahunt, quæ vero ex liene in ventriculum fertur, ad meatum illum qui amaram egerit: proportiōe sit affecta. At excremētum quod per singulas animalis particulas congeritur: & copia sui, & crassitudine, & pręterea lētore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, qui id dissecet soluatq;, pręterea transitus angustiam. A copia quidē, crassitudo, & lentor, vel ex cibi potionisq; natura prouenit, vel ex recenti quapiā alteratricis facultatis in eo qui nutritur infirmitate.

Intemperiei Causę internę, et externę

Flauębilis sistendę causę

Mora bilis Si bilis non expellat[r] ob imbecillitatem virtutis expultricis fiet potentia insanabilis ut testat[r] Ami. Lus: 7[a]. 38.

Scirros q̄d.

atrę bilis morandæ causę

Tercii excrementi tardādi causa.

Imbecillitas vero caloris, qui id excrementum resoluat ac tenuet: ab exercitandi defectu ꝓuenit. Angustia transitus, aut ob scirrum, aut flegmonē, aut obstructionē, aut compressum alicuius, aut conniuentiā euenit. Quorum cuiusq; originis rationem paulo ante retulimus. Sunt tamē partes, quæ prȩter latentes hos meatus: alios quosdā apertos & conspicuos optinent, sicuti cerebrum & oculus. Id autem īstitutum a natura est: aut propter eminentiam particulæ, aut ꝓpter actionem exquisitius obeūdam, aut propter continentiū corporum spissitudinem. Est namq; cerebrum rationalis animæ ceu domicilium, quod cum osse solido vndiq; sit septū, plurimis maximisq; canalibus expurgatur. Primū per nares & palatum: Secundo per vtramq; aurem. Tercio per caluȩ commissuras. Nec absimile est etiā aliquid ab eo confluere ad oculos. Oculus vero ipse nō tanq̄ primatum aliquem inter partes optinens: sed velut qui purus esse oīno postulet: quo videlicet probe munus suum obeat: per euidentes meatus eiicit: quicquid in eo excrementi gignitur: nēpe per nares genasq;. Ergo excrementorum tum causas, tum instrumenta iam diximus. Quȩ queadmodum quis retenta expediat, atq; euocet, deinceps docendū. Initio rursus a ventre sumpto. Ergo illud commune omnium excrementorū documentum sit: vt retentionis causæ, contrariam causam semper admoueas. Speciale vero per singulas hoc, si comestorum paucitate, & siccitate, restricta aluus sit: vt tum plura, tum humidiora exhibeas. Si siccitate, plura quidem non offeras, sed humidiora. Si austeritate & acerbitate, dulcibus & pinguibus cibes. Quod si in ordine sumptorum erratum sit, vt eum errorem corrigas. Si cū bis edēdum erat, semel comedit, vt nō bis modo, sed etiam sȩpius pascas. Eodem plane modo & recens contractas intēperies, contrariis remediis sartias. Nempe quod siccatum est, humectans, quod refrigeratum est, calfaciens. Ac reliquos affectus, simili ratiōe corrigens. Quibus vero hec fiāt: in iis q̄ de medicamentis scripsimus, proditæ materiæ sunt. At flaua bili retenta: si quidem obstructionis culpa id accidat: eo qui extenuet victu vtendum: cuius materia singulari volumine a nobis est tradita. Sin ex compressu id eueniat, corporum quæ & eius bilis meatibus vicina sunt: & immodice sunt referta, siquidem ex crassitudine succi id incidit, extenuante victu est vtēdum. Sin ex multitudine, p̄sidiis, quȩ vacuent. Quod si ob phlegmonen, scirrum ue, id contigit: iam res sanitatis tuende professionem excessit. Sin ꝓpter recens contractam intemperiem, quæcūq; victa qualitas est, hanc restituere tentandum. Ad eandam formulam, & conniuentiam osciilorum aperire conueniet. Si ab austeris facta est: pinguibus et dulcibus ad sumi iussis. Sin iis quæ calfaciūt & siccant successit, adhibitis quȩ refrigerent & humectent. Dicetur & talium materia in sequentibus libris. Idem expurgandi modus etiā tercio excre-

Cerebri & oculi purgādi meatus

Cerebrū aīmȩ domicicilium.

Quēadmodū educēda excrementa sint.

Flauæ bilis retētȩ curatio.

Cōniuētiæ curatio.

Medicus versatur circa cognitionem trium tantu[m]

Causar[um] — Corpor[um] — Signor[um]

mentorum genere retento, quod per singulas animalis partes colligi diximus, conueniat. Nã si contracta sint, & tanq̃ conniueant meatuũ ora: aduersa p̃ iis q̃ sic affecerũt, succurrendũ est. Nempe quæ ex frigidis causis ortę coartationes constipationesq; carneq; molis sunt, veluti q̃ ex ambientis rigore corporibus nostris inciderunt, eas calfaciendo. Rursus eas quæ calori, siccitatiq; superueneruut: veluti quę feruoribus euenerunt refrigerando & humectando. Pari modo & quæ astringentium vicio prouenere, (cuius generis sunt aluminosæ aquæ) has pingui ac molli frictione, vna cum dulcis aquæ balneo reparãdo. Quod si vel crassitudinis, vel abundantiæ, vel lentoris excrementorum vicio, obstructi meatus sunt: tenuatoria victus ratio his apta erit. Prętereà medicamenta quæ calfaciũt, ac desicant, quædam intro deuorata, quædam foris admota. Anteq; hęc omnia exercitatio. Nam ea quoq; tum soluere excrementa potest, tum p̃ sudoris meatus eiicere, tantoq; tam cibis, q̃ medicamentis tenuãtib⁹ pręstat: quanto satius est nullo corporis nostri habitus incommodo, exigi q̃ redundent: q̃ pariter & carne liquanda, & solidis extenuandis. Hæc nã q; incommoda calidis attenuantibusq; medicamentis succedunt. Exercitationibus vero adeo nihil tale succedit: vt etiam firmitas quędam membris accedat, cum & naturalis ipse calor accenditur, & ex partium inter se attritu, duritia quędã indolentiaq; comparatur. Quemadmodum vero se aliquis debito tempore mensuraq; exercitet, ac singularum actionum ordine decenti qualitateq; vtatur: nunc equidẽ exequi non statui. Sicut nec de alimenti ipsius tempore, modo, ordine, qualitate. Sed nec de tenuantibus cibis ac potionibus, nec de his medicamentis, quæ qualitatem immutant. Nullius enim horum hactenus particularem vsum diximus. cõtenti summatim, & per capita tantum attigisse. Verum in sequentibus libris, de omnibus fusius agetur. Nunc in compendium redigere totũ op⁹ placuit, Quatenus nulla materia lateret, cuius esse peritũ deceat, qui omnem sanitatis tuendæ artem profitetur, hunc ὑγιεινὸν græce voces. Sicuti gymnasten qui tantum quæ ad exercitationes pertinent callet. Quin erasistratus ita quoq; eũ appellauit. In sequentibus vero voluminibus dictarũ iam materiarum cuiusq;, tum tẽpus quo exhibebit̃, tum qualitatẽ, tum vsus rationẽ, trademus. Ita vt non iã materia tantum sit, sed sanitatis cõseruãdæ certa causa. Eteni in tribus hisce primis generibus, cõsistit sanitatis tuẽdę studiũ. Equæ ac medendi methodus. Nempe corporib⁹, causis, signis. Corporibus quidẽ iis, q̃ & sana iã sũt: & eo statu seruari debẽt. Signis vero, corporũ accidentib⁹, ex qbus corpora ipsa dignoscũt̃. Causæ sunt ex quibus custodia sanitatis perficitur. Harũ materiam quatuor generib⁹ iuniorum p̃batissimi sunt complexi. Admouẽdis, educendis, faciendis: extrinsecus incidentibus. Et admouendorũ quidem nomie cibus,

Tertii generis cõteñi curatio.

Calida attenuantiaq[ue] medicam[en]ta carnes liquant et solidas partes extenuant.

Exercitatio excrementa expellit humores tenuat calor exsuscitur partes roborat, corpus [illegible] reddit.

gymnastes

erasistratus

Conseruatio sanitatem omnia respiciunt

In trib⁹ cõsistere sanitatis tuẽdę studium.

quadruplex genus salubriũ cãrum.

Medendi methodus versatur sicuti ars tuendę sanitatis circa omnia quæ a Medico optime dignosci debent.

Corpora — Causas — Signa

admouenda — educenda — facienda — incidentia extrinsecus.

ad quæ reducuntur o[mn]es motios Animi — Corporis

Ad istaue[?] reducuntur o[mn]es res nõ naturales quæ sex sunt.

Scopus libri secundi est conseruandę Sanitatis eius qui optimo corporis statu prǣditus sit et liberę conditionis ut Galenus sępius repetit potissimu aut cap: p. 2. 3.

potio, & siquid medicamentorũ intro sumitur, etiam aer attractus intelligitur. Faciendorum vero frictio, ambulatio, vectio, equitatio, deniq; omnis motus. Quod si non quiuis motus exercitatio est: sed solum qui valentior est: adiiciatur motui exercitatio, vt sint facienda, tum motus, tum exercitatio. Referuntur ad hoc causæ genus, somnus, vigilia, & venus. Ex foris incidentibus, primus est circũdatus nobis, aer. Deinde quæcunq; lauantium vnguentium ue cuti propinquant. Etiam si quod medicamentũ sanitatis tuẽdæ fines non excessit. Veluti sal, mirta, nitrũ, aphronitrũ, & aquarum aliquæ spõte natarũ, & calentium. Educendorũ vero materia, prædicta paulo supra est. An vero quatuor illis generibus recte ex aduerso diuisio causarum generis sit facta: nõ facile dixerim. Cũ melius fortasse sit admouendis, educendis, faciendis, & incidẽtibus, alterari, immutariq; corpus dicere. Mutationẽ vero aut in qualitate fieri, aut quantitate. In qualitate dum aut icalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectum redditur. In quãtitate, dũ alitur, aut inanitur. Iam inanitionẽ ipsam, duplicẽ quoq; esse. Alteram excrementorum, de quibus mox diximus: alteram naturalis substantiæ nostræ assidue defluentis, quæ nutritioni ex aduerso opponitur. Notasse hoc loco operepreciũ fuerit omonymiã quã hippocrates in opusculo de nutritione distinxit his verbis. Alimentum aliud est quod nutrit, aliud quod quasi est nutriens, aliud quod nutriturum est. Quippe ei quod prima significatione alimentũ siue nutricio est: substantię ipsius fluorem recte opponas. Ei vero quod i secunda significatione accipitur, tum emorragian id est sanguinis profluuium, tum vno verbo omnem sanguinis inanitionem. Ei vero quod tertio significato dicitur, vomitum & lienteriam id est intestinorum leuitatem. Verum de talibus diuisionibus statuere, pro arbitrio cuiusuis liceat. Quisquis autem propositam artem rite administrabit: hunc omnis materiæ quę ad salubrem victus rationem pertinet: vires habere compertas est necesse. Quando hinc demũ dexter ei⁹ oritur vsus. Contingit autem dexter eius vsus, vbi opportunũ cuiusq; tempus, ac modũ quis iuenerit. Quare huc potius censeo properandũ: q̃ prauis opinionibus refellendis immorandũ. Sed quoniã satis verborũ primum hoc volumen continet, claudetur hoc loco. Quod reliquũ operis est in cæteris exequemur.

Correctio diuisionis

Alimentum triplex.

nutriens ... q. nutriens ... q. nutriturum est.

Vsus rectus remediorum est maeneri qui a medico perito ut in curando ut in conseruando sanitate ... seruari debet, in hisce consistit et respicit quantitas qualitas Locus Tempus Modus

Quid intendat Gal. in hoc libro, vide in prine: pro sequentis

GALENI DE SANITATE TVENDA SECVNDVS THOMA LINACRO INTERPRETE.

a Rtis quę de sanitate tuenda instituit, sũmas, scoposq; ꝓximũ volumẽ edocuit. Nũc singula mẽbrati distiguere tẽtãdũ, initio cursus ab ijs sũpto, in qb⁹ ꝓxim⁹ liber ẽ finit⁹. Proponat̃ itaq;

Vsus rectus remediorum est 3.us Scopus indicatus

Scop. n. indicat. tres suntut 6.o lib. cap. 8.

Cognitio contrariorum remediorum applicandorum

Materie contrarię. h. sunt oia illa quę reducunt.r ad sex res nõ nates ... ad illas 4.or fontes sup: dictos

Vsus rectus materiae ...

Admouenda Educenda Facienda Extrinsecus occurrentia

nobis i hoc libro saluberrimę naturę puer, q̄ iā tertiū ętatis suę septēniū ingredit̄. Cui⁹ corp⁹ effigere cōponereq̧, quoad fieri pōt, q̄ optie, ꝓpositū sit. Ac primū hoc ipm definiēdū, qd sibi velit, qđ adiecim⁹ optie. vult aūt nimirū illud veluti corporū ipsorū numerosa sane diuersitas tradita est: ita vitę rationū qb⁹ viuim⁹, species sūt diuersę. Ergo fieri neq̧t, vt i q̄libet ꝓposita vita: optimā corporis nostri curā administres. Sed q̄ cuiq̧ optia sit: hāc vtiq̧ licet. Quę absoluto sermōe optia sit, i oi exeq̄ vita nō ē. Nā maxia hoim pars iplicitā negocijs vitā agit: quos etiā lędi ab ijs quę tractāt est necesse. Nec tamē mutare cōditionē licet. Alij eni ꝑ iopiā i eiusmodi vitę sortē icidūt: alij seruitute, quā aut a parētib⁹ hereditariā accepērūt, aut alias ꝑ vim aliquā capti raptiue: quas solas esse seruitutes vulgus existimat. Mihi vero, & q ambitiōis, aut cuiusuis cupiditatis gratia, negotijs ipeditā vitā delegerūt, quo min⁹ corpi curādo vacare queāt: hi quoq̧ seruire vltro dominis, & qdē pessimis, vident̄. Quare his optimā ꝓrs⁹ corpis curā scripsisse, supuacuū sit. Verū si q̄s plane tū aio, tū vero optiōe sit liber, huic p̄cepisse fas ē, quēadmodū & sanitate plurimū fruatur: & morbis minime tētet̄, & cōmodissie citraq̧ molestiā senescat. Qui etiā sanitatis tuēdę methodus, sicut alia plane q̄libet ratio viaq̧, eiusmodi docēdi initiū postulat. Siquidē qđ simplex iculpatūq̧ est i oi genere, id cęteris oib⁹ q̄ nec simplicia sūt, nec culpa vacāt, ceu regula quędā pręponi postulat. Sane simplex inculpatumq̧ in corporibus quidem est, qđ optimo est habitu. In vitæ generibus, quod oino liberum est. Primum igitur hoc libro duo hæc cōiuncta tractem⁹. Deinde cuiq̧ vitioso corporis statui: vita libera sit adiuncta. Mox optimę corporis constitutioni, singulæ seruilis vitæ species copulentur. Postremo vitiosos corporum habitus cum seruilibus viuēdi generibus maritabimus, siquidē plenus nobis absolutusq̧ sermo futurus est. Quodnā igitur propositæ artis initium cœperim⁹: ad eius tutelā corporis, qđ & optimæ sit notæ, & tertiū ætatis septenniū iam ingressum, & cæteris posthabitis oībus, vni corporis curæ vacet. Mihi sane videtur id quod ab hippocrate traditum est, tū in aphorismis, cum ait. Labor cibum præcedat, tum in populariū morborū sexto volumine, vbi ita ad verbum præcipit. Labor, cib⁹, potio, sōnus, venus, oīa mediocria. nā & modum ipsum singulorum dfieniuit, addito ad finem dictionis epitheto, mediocria, & tēpus æque signauit, ipso sermonis ordine. Quippe sanitatis tutelam a labore est auspicandum, quem excipere debēt cibus, potio, deide somnus, mox venus. In his videlicet quibus venere est vtēdū. Nā reliqua certe oīa cuiusq̧ ętatis sunt cōmunia. Venus ætate tantum florentium est. Vtiq̧ quo tempore etiam eius vsus est. Quæ eni hanc vel precedūt ętates, vel sequuntur: aut plane semen non effundunt, aut certe infœcundū, aut malefœcundum effundunt Verū disceptatio de venere in suū locum differatur. A laboribus vero or-

Cur primum de optimi corporis optimo ductu.

Tractādorū ordo.

Artis huius principium

Quæ nā ętas veneri sit apta.

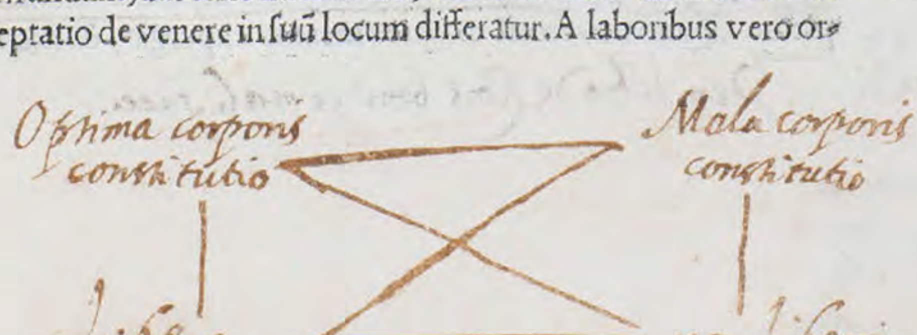

Exercitatio est unicuiq vehemens motus
Motus vehemens est cum anhelitus alteratio motū seqt.

Exercitatio

Laboris motus & exercitationis differētia.

diendū: illo ante oīa discusso, an idē sint labor motus, & exercitatio: an labor & motus idem, aliud vero ab ijs exercitatio: an mot⁹ res diuersa: labor & exercitatio neutiq̄ differāt. Ac mihi quidē nō quiuis motus exercitatio videtur: sed tantū si quis vehemētior est. Quoniā aūt eorū quę ad aliquid dicuntur, est quod vehementius dicitur: fieri pōt vt idē motus alteri sit exercitatio, alteri nō sit. Terminus igit̄ vehemētię esto, anhelitus alteratio. Quādo in quibus nulla fit anhelit⁹ mutatio, hos nondū exercitationes vocam⁹. Quod si quis maius, celerius ue, aut crebrius iā ex motu aliquo respirare cogitur: huic certe tantus motus exercitatio fuerit. Ea igit̄ cōmuniter exercitatio vocatur, proprie vero a loco græce denoīatur quē gymnasion ipsi appellant. Is locus est in publica aliqua vrbis regiōe extructus, quo vngendi, fricandi, luctaturi, discū iacturi, aut tale quippiā facturi, confluūt: laboris appellatio idē mihi significare videt̄, cum priore significatione noīs gymnasij, siue exercitatiōis, nēpe cōmuni illo, quod p̄diximus. Quippe cū & qui fodiūt, & qui metūt, & qui equitant, non laborent modo: sed etiā exercitent̄: cōmuni saltē exercitatiōis appellatiōe. Et de noībus quidē ita nobis determiatū sit. Atq; ad hæc significata, oīs michi deinceps sermo inaudiatur. Nec tamē si quis est, qui aliter vti velit, p̄hibeo. Quādo nō huc derecto nominū vsu disputatur⁹ accessi: sed quē admodū sanitas custodiri maxīe possit. Ad id vero cū p̄cōmodū erat de exercitatiōe, labore, oī deniq; motu distiguere: noīm significat⁹ definire sū coact⁹. Atq; exercitatiōis cōmoda, & si in priore volumīe tradita sūt, nō inutile tamē sit: hic quoq; paucis ea de nuo repetere. Quādo ea nō solū scopus: sed etiā veluti iudices sunt, oīm quę singillatī in exercitatiōis arte gerūtur. Fuere aūt (arbitror) genere duplicia. Hęc quidem ad excremētorū [inanitionē, illa] ad euexiā, id ē cōmodā corporis habitudinē efficatia. Nā quoniā vehemētior mot⁹ exercitatio est, necesse quidē est, tria hęc ab ea p̄fici in corp̄e exercitādo, mēbrorū duriciem ex mutuo ipsorū attritu, genuini caloris augumētū, & spūs citatiorē motū. Sequi vero hęc, reliq̄ oīa priuatī cōmoda, q̄ corpus exercitijs accepta refert. Vtiq; ex mēbrorū duritia, tū vt min⁹ ex labore afficiāt̄, tū ad labores robur. Ex calore, tū deducēdorū ī corp⁹ validū attractū, tū īmutationē magis expeditā, tū nutritionē magis fœlicē: tū vt singulę corporis p̄tes sint (vt ita dicā) p̄fusę. Cui⁹ affect⁹ beneficio, & solida mollescere, & hūida tenuari, & exiguos corporeę molis meatus laxiores fieri accidit. At ex spūs valentiore impetu: & purgari hos oēs meat⁹ necesse est: & excrementa expelli. Atq̄ si exercitatio hęc p̄stat: haud difficile sane sit, tēp⁹ vtēdę ei⁹ statuisse. Nā quoniā digestionē ī corp⁹ adiuuat, nō debet cū administrat̄, crudi īcoctiq; cibi, aut succi, multitudo, vel in vētre, vel in vasis cōtineri. vnde periculū sit, ne priusq̄ p̄ maturā cōcoctionē vtilis sit, in oēs animalis partes rapiatur. Quoniam vero & exiguos meatus expurgat, & excrementa ex-

Quod vehemētius dicit̄ ad aliqd est.

Termin⁹ vehemētię quę exercitationē facit.

Quæ ab exercitatione ī corpore proueniunt.

Quo tēpore sit exercitādum.

Idem libro de Cibis boni et mali succi.

Marginal notes (manuscript): motus / exercitatio / Labor — duricies / caloris aug: / motio spirituum — Nota insuper quę commoda ex his commodis proueniant. — dum exercitatur [...] non debet [...] cibo [...] repletum [...] cibus [...] corporis [...] stribueretur — Hinc et in fenius dicas, quod antequam quisq laborem aliquem aggrediatur oportet corpus omnino ut vacuum crudo cibo, et omni huc excrementis, calor enim natiuus qui motu augetur attrahit tum crudos humores tum excrementa ad partes solidas unde tum habent ut non iuuent, sed etiam noceant.

pellit: vtilius est ante comedendum, eam adhiberi. Siquidem quæ impura corpora sunt, atq; ab excrementis parum purgata: hęc quo magis nutries, magis lædes. Ex ijs itaq; patere arbitror, tum esse ad exercitationē commodissimum tempus, cum hesternus cibus duplici concoctione iam prorsus sit confectus, & ea quę in ventre: & ea q̄ in vasis sanguinis agitur. ac iam denuo cibandi, tempus instet. Quod si aut prius, aut posteri⁹, exercitatione vtere: aut crudis hominem impleueris, aut pallidę bilis ꝓuentum auxeris. Sane huiusce temporis nota, color est vrinæ. Quę enī aquæ speciem pręfert: crudum adhuc in venis esse īdicat succum eum qui a ventre summittitur. Quę vero rufa biliosaq; est: iamdudum concoctū esse huiusmodi succum. Quæ modice pallet: peracte modo secundę concoctionis est signum. Cum namq; bili infecta vrina nondū est: aquæ speciem alboremq; præfert. Cum vero plus iusto eius bilis acceperit: rufa cernitur. Eergo cum mediocriter est rufa, mediocriter ue pallens: tum est exercitatio adeunda. Sed expulsis prius excrementis, quæ vel in vesica, vel inferiore aluo continentur. verendum enim ne quid ex his in habitū corporis rapiatur, correptum videlicet caloris vi, qui per exercitationem accenditur. Ergo si quis posita iam veste, protinus ad valentiores motus accedat: priusq̄ totum corpus molliatur, & excrementa extenuentur, & exigui carnis meatus laxentur: timor est ne solidarum quæpiam ruptum, aut conuulsum eat. Timendum præterea est ne excrementa spiritus impetu impulsa, prædictos meatus obthurent. Sin sensim prius calefaciendo, & solidas ipsas præmollieris, & humores tenuaueris, & exiguos meatus laxaueris: nullum periculnm nec rumpendi alicuius, nec obstruendi, exercitato impendebit. Vt ergo hæc fiant, oportet linteolo totum corpus mediocriter fricādo prius calfacere. Mox oleo fricare: neq; enim protinus accedendum ad pingue censeo, ante videlicet q̄ cutis incaluerit, & meatus laxentur, & vt semel dicā, q̄ prętparatū aptūq; corpus sit ad oleum capiendū. Ei rei satis oīno sunt pauci manuū circūactus, qui nullo cōpressu sint graues, & modice celeres, huc demun veluti ad metam directi, vt corpus citra cōpressum calefaciant. Siquidem pactis his, cernere erit, floridum ruborem per totam diffundi cntem. Tum igiť pingue inducendū, & nudis manibus q̄ mediū inter molle durumq; modum seruent, infricandum. Quatenus neq; coactū, constrictūq; corp⁹ sit, neq; vltra q̄ par est laxū remissumq; fiat. Sed legitimū naturę modum seruet. Infricandū vero primo cōtrectatu, blandi⁹. inde sensim paulo fortius, eatenus aucta semp ad valētius frictione: quoad iā carnē manifeste ꝓmat, citra tamen lęsionē. haudquaq̄ tamē, tā valida frictiōe diu vtēdū, sed semel, aut bis in quaq; parte. Quādoquidē nō eo ad hūc modū fricať hui⁹ pueri corpus, vt iam dureť. Cū id iā ad exercitationē ꝓducim⁹: sed

Hippo.

Duplicis cō coctiōis pactæ, notę ex vrina.

Vacuandas ante exercitationē, al uū & vesicā

Corpus sensim calfaciēdū esse ante validam exercitationē

De frictione

Cur nō incipiendnm ab oleo.

potius quo tum promptitudo ad exercitationis functiones excitetur, tũ robur intro reuocetur. Ac raritas laxitaſq; quæ mollem frictionem conſecuta eſt: conſtringatur ac cogatur. Quippe medio temperamento ſeruari huius pueri corpus oportet. Nec uſq̃ durum molle ue effici: nec vbi naturale eius incrementum inhibeatur. At ꝓcedente tempore, vbi iam adoleuit: tũ vero duriore frictione vtemur. Preterea frigida ab exercitãdo lauatione. Verum de his poſt agendum. In preparatoria vero ante exercẽdum frictione, quæ huc ſpectat, vt corpus molliat, mollis duræq; mediã qualitatem dominari oportet, ac pro eiuſdem qualitatis ratiõe, quicquid reliquũ eſt exigi. variæ autem q̃ maxime ex manuum iniectu circũactuq; frictiones eſſe debebunt: nec ſuperne modo deorſum, aut inferne ſurſum adhibitæ: ſed etiam tum in ſubrectum, tum in obliquum, tum in tranſuerſum, tum in ſubtranſuerſum. Voco tranſuerſum, quod recto eſt contrariũ Id græce ἐγκάρσιον appello. Subtranuerſum vero, quod paululũ ab hoc in vtramq; partem declinat, quod σίμον dico. Rurſus ſubrectum quod a recto paululum vtroq; verſus recedit. Obliquũ quod recti tranſuerſiq; plane eſt medium, illud πλάγιον hoc λοξὸν græce nomino.

Cap. 4: 60

Preparatoriæ frictionis ſcopus.

Modi frictionis

Quid tranſuerſum.

Quid ſubtrãſuerſum.

Quid ſubrectum.

Quid obliquum.

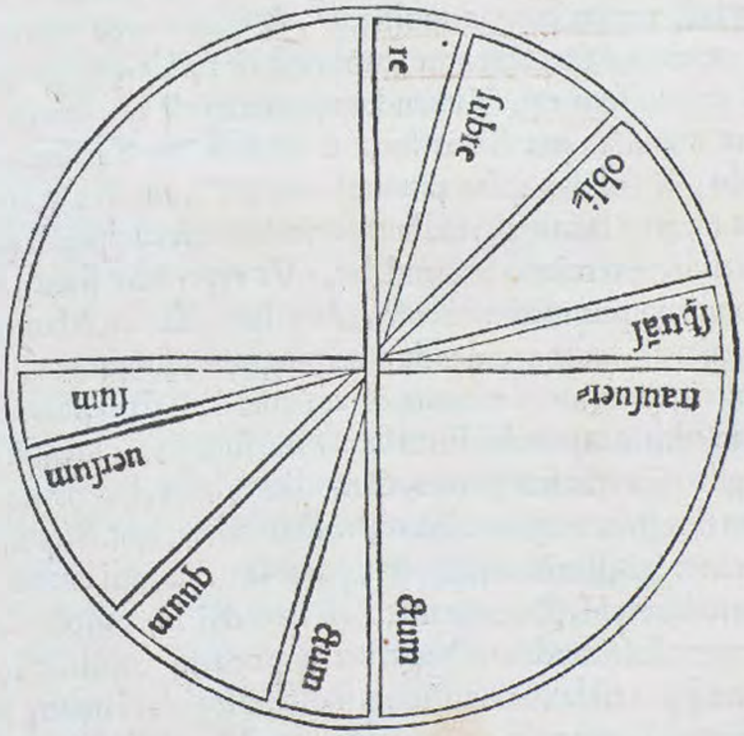

Quinetiam τρῖψιν. aut ἀνάτριψιν græce dicere nullum diſcrimen faciet. Modo ne lateat ἀνατρίψεως nomen veteribus vſitatius τρίψεως recentioribus magis vſurpari. Nos latine frictione, frictu, perfrictione, promiſcue legẽtium venia vtemur. Varium autem fieri manuũ, tum iniectum, tum circumactum velim, quo videlicet vniuerſæ, quoad fieri poteſt: muſculorum fibræ omni ex parte, fricentur. Siquidem eius ſententiæ eſſe, quaſi tranſuerſa frictio, quam etiam rotundam aliqui vocant: duret, denſet, contrahat, & conſtringat, recta cõtra rarefaciat, laxet, molliat, & reſoluat, corpora: eiuſdem plane inſcitiæ eſt, cuius cætera, quæ pleriſq; Gymnaſtarum de frictione traduntur. Nam qui plus de frictionũ virtute afferat, q̃ q̃ Hippocrates in eo libro prodidit quem κατ' ἰητρεῖον inſcripſit: nemo plane eſt. Ait enim dura frictione ligari corpus, molli ſolui, multa extenuari, mediocri craſſeſcere. Habent vero ſe eius verba ad hunc modum. Frictio vim habet ſoluendi, ligandi, carnẽ augẽdi, minuendi. Nempe dura ligandi, mollis ſoluendi, multa minuẽdi, mediocris carnem augendi. Quatuor enim hæ genere differentiæ, ex quadruplici omnis frictionis, tum virtute, tum vſu oriuntur. Quod ſi medias quoq; harum, quæ vna cum iis intelligendas ſe exhibent, adnumeres, ſex in vniuerſum differentiæ exiſtent. Vnde nam igitur plurimis neotericorum Gymnaſtarum ſuccurrit, tam numeroſas frictionum differẽtias prodere, quas vel numero comprehẽdere facile non eſt? Non aliunde certe quã quod logicę contemplationis plane expertes, cum propriis frictionum differentiis, externa alienaq; imprudentes nõnunquã confundunt. Interim etiã illa quibus ſingulæ frictiones peraguntur, adiiciunt. Interim tum iuſtas ipſas inter ſe frictionum differentias connectunt: tum vero cum his, etiam quas ipſi perperam excogitarũt. Cum enim dicant frictiones inter ſe diſtare, quod aliæ ſub dio fiãt: aliæ ſub tecto, aliæ in admixta vmbra, rurſus aliæ in perflato loco, aliæ in tranquillo. item aliæ in calido, aliæ in frigido, aliæ in ſole, aliæ in balneo, aliæ ante balneum, aliæ in paleſtra: talemq; cathalogum faciunt: ſane non proprias frictionum differentias afferunt, ſed ea ſine quibus qui fricatur eſſe non poteſt: inculcant. Quippe quem neceſſe omnino eſt, in aliquo terrarum loco eſſe, præterq; locum, vel æſtate, vel hieme, vel alio anni tempore. Cum vero ita diſſidere dicant inter ſe frictiones, quod aliæ cum copioſo oleo, aliæ exiguo fiant, aut prorſus ſine oleo, idq; vel manibus tantum, vel etiam cum puluere, vel per linteum, atq; hoc vel aſperum, vel lene: cauſarum plane quibus frictio dura mollis ve efficitur, enumerationem faciunt. Ex quo nimirum cauſarum eſt genere, & quod ipſę fricantium manus duræ, aut molles ſint. Item valide premãt, blande ve ſint admotæ,

Cur varij manuum circumactus.

Hippocrates

frictionis effectus diversi
quod frictio conducat.
ad carnis auctionem
et habet gal. i arte.
parva

Tertia species quam afferunt, hi qui multas frictionum differentias autumant: inde nascitur, quod omnia iam dicta inter se per coniugatiões quasdam copulant. Qui itaq; ex his, aut externas rerum circunstantias, aut verarum differentiarum causas inter se copulant, facile deprehenduntur parum recte sentire. qui vero ex propriis & sinceris differentiis cnoiugationes nectunt, horum non adeo facile deprehenditur error: imo nonnulli sapientiæ quoq; laudem retulerunt, Hippoerate ipso plus aliquid inuenisse crediti, quorum est Theon Gymnastes, qui rectius q̃ Hippocrates sensisse de frictione est visus. Nam cum is in modo comprehensis verbis: in ea differentia quæ ex qualitate spectatur: mollem & duram, in ea vero q̃ ex quantitate, multam & mediocrem collocet: Theon qualitatis q̃titatis ve minime faciendã mensionẽ seorsum censet, scribens cum alibi, tum vero in tertio Gymnasticorum hunc in modum. De frictione pręcipientes placet quantitates semper cum qualitatibus coaptandas esse. Per se namq; imperfectiores sunt, q̃ vt aliquis successus ex ipsis proueniat: quippe mollis frictio pro quantitatis modo, triplex opus efficit: pauca enim leuiter carnem remittit, ac facile contrectabilem, siue tactu mollem reddit: multa euaporat & liquat: mediocris laxa & fluida carne implet. Simili modo dura pro quantitatis ratione, totidem numero effectus reddit. Multa nanq; adhibita contrahit constringitq; corpora, & phlegmone persimile quippiam relinquit, mediocris implet imminuta & euidenter circunscripta expressaq; carne, exigua vero in summa cute ruborem ad tempus excitat. Non censet autem de dura per se & seorsum, quicq̃ Gymnastæ p̃cipiendum, sed ei quantitatem adiungi debere, si quis paulo commodior ex artis opere successus sit futurus. Pari modo nec de molli per se & seorsum, quicq̃ nunc tradendum existimat. Neq; enim adhiberi vsq̃ posse mollem frictionem tantum, & quæ nec multa, nec exigua, nec mediocris sit. Deinde memorat quæcunq; per coniugationem in corporibus nostris naturaliter efficiunt, vtiq; paucam cum molli remittere leuiter, & mollem reddere pronuncians, vbi aliud plane nihil q̃ quod Hippocrates verbo soluere significauit, aliis verbis interpretatur. Quippe laxare carnem, & mollem reddere, quid aliud est q̃ soluere, quæ colligata & coacta fuere? Adiecit vero sermoni, leuiter siue quodam modo, non genus actionis immutãs, sed quantitatem eius definiens. Mollit enim cum exigue adhibetur eiusmodi frictio. Quandoquidem si amplius fit adhibita, mollit quidem & tunc, cæterum largius, quod ergo nec magnopere nec mediocriter, sed exigue remittit, mollitq; corpora, exigua ac mollis frictio, per verbum illud leuiter quod adiecit, declarat. Ne hic quidem per hoc saltem, his quæ Hippocrates præcipit, quicq̃ tradens magis amplum,

Cõtra theonem & pro hippocrate.

Theon

æquæ nec cum mediocrem & mollem, addere corpori inquit laxam & fluidam carnẽ. Nam quoniam mediocris, idcirco carnem augebit. quoniam mollis: soluet, hoc est plane molliet. Id quod tantũdem est: ac laxã & fluidam carnem efficere. Erat autem huius officium, sicuti de his recte præcipit: sic & cum de multa simul & molli disputat: non id modo dicere quod halitu digerere, ac liquare potest: sed qualem etiam carnem relinquit apponere. Non enim ritu ignis vniuersam substantiam exhaurit, liquatq;: sed aliquid omnino relinquit. Id igitur quod relictũ est, qualenã demum specie fit: adiectum (arbitror) sermoni oportuit. neq; tantũ multæ frictionis proprio affectu posito: mollis opus omissum. Quod igitur multa euaporat, etiam ab Hippocrate prius dictum est. Verum non absolute de multa Theon sermonem instituit: sed per coniugationem docendum esse censuit, vtiq; a prima auspicatus. Nempe exigua & molli: post secundam aggressus, mollem & multam. Inde tertiam memorans, mollem scilicet & mediocrem. Sicuti igitur in prima coniugatione, & tertia, proprium qualitatis effectum non dissimulauit: ita nec in secunda supressisse eum decuit. Quin hic quoq; docuisse, multam simul et mollem frictionem non modo euaporare, sed etiam mollem carnẽ reddere. Nisi forte id quod liquare dixit, pro mollire audiendum est. Atq; ita quidem verum sit quod dicit. Cæterum sic non modo Hippocratis doctrinã non accusat: sed multo maxime confirmat. Etenim si mollis frictio semper molle tenerumq; corpus reddit, siue ea exigua, siue multa, siue mediocris sit: tum illi ex quantitate aliquid accedit diuersum: inseparabilis plane a molli frictione erit molliendi facultas: sicuti a dura certe vis durandi, cogendi, constringendi, ligandi, densandi, aut tactu duram reddendi, aut quomodocunq; aliter eandem rem interpretari malis. Quippe primum & proprium nomen ita affectæ carnis est duritia, vt eius quæ diuerse afficitur, mollities . quamquam etiam reliquorum quæ dixi nominum, quolibet vti licet. Et rationem quidem cur tam varijs nominibus vnam interpretari rem liceat: paulopost apponemus. Nunc quoniam cõtrouersa res non est, causam eius ad præsens saltem differamus. Quod autem mollẽ frictionẽ necessario cõsequitur, vt corpora molliat: id plane clarũ ex iam dictis est. Nã si nec qui multa ea, nec qui exigua nec qui mediocri vsus fuerit: durũ vnq̃ corpus reddiderit: ꝑspicuũ est molliendi vim nusq̃ ab ea seiungi: sicuti nec dura, colligãdi & durãdi. Quippe cũ hãc quoq; siue paucam, siue multã, siue mediocrẽ adhibeas, nunq̃ quantitatis vllius ratione corpus mollias: sed semp duritati plus minus ve adiicies: scilicet vberius ꝑfricans: plus, partius vero, min⁹. Quod si paucis oĩno durisq; frictionibus cõtentus fueris: duritia quoq; ꝓ portione respõdebit. Sicuti enĩ qui igni se admouit: semꝑ calefit: siue exiguo tẽpore id facit, siue diu,

Frictionum Coniugationes

mollis frictio emollit
dura indurat

sed magis qui diutius appropinquat, minus qui breui spacio, minime vero qui tantum accessit: ita in frictione quoque corpus semper pro ratione afficitur, a molli: emollitum, a dura: duratum. Nō tamen pari semper mensura, sed a pluscula: magis, a parciore: min⁹, a plurima: maxime, a minima: minime. Theon ergo cum de molli simul & copiosa frictione disputans, euaporare liquareque eam dixit, si quidem per liquare verbū, inanire intelligit: aliud plane nihil significauerit, q̄ euaporare. quare bis idem dixerit, prætermiserit autem quod necessario fuerat addendum, nē pe eum affectum qui ex molli frictione in corpore relinquitur. sin mollire, soluere, remittere, aut aliquid quippiā eiusmodi dicere velit: sic sane, re liquerit quidem nihil. cæterum ea quæ Hippocratis sunt, minus idonea docendi ratione explicasse deprehenditur. Quod itaque eiusmodi docendi modus deterior sit, eo quo vsus Hippocrates est: paulopost ostendam. Quod vero si liquare pro eo quod est mollire accipit, nihil his quæ Hippocrates ante prædixit amplius prodidit: plane manifestum est. Nam cū ille præcipiat mollem soluere, multam extenuare: quis non facile colligat, qui præsertim mentis sit compos, eam quæ ex molli multaque pariter composita sit, extenuare simul ac mollire? Verum non videtur ita sensisse Theon. Sed quod in primo gymnasticorum vnico verbo extenuare dixit: id in tertio duobus extulit, nempe euaporare ac liquare. Habēt vero se eius verba in primo ad hunc modum. Contrariarum vero, mollem
" quidem si multa sit, extenuare corpora: sin mediocris, carne īplere, vtique
" delicata et fluida. Aperte enim hoc loco mollem simul & multam frictionem extenuare corpora confirmat. Quod autem necesse fuerat non solū multæ frictionis proprium effectum, sed etiam mollis tradere: ipse quoque Theon per ea quæ subiecit: ostendit. In quibus cum de dura præcipit, cō stringere multam coartareque, & phlegmone simile quippiam parere, ait. Quippe quod moderata quantitate adhibita possedit: id copiosius adaucta, magis obtinuit. Omnino ergo duram mediocriter adhibitam: dura carne implere, fatetur. ita vt ediuerso, mollem mediocriter adhibitam: ipsam quoque carne implere, sed ea molli. Accidit vero Theoni cū de molli simul & multa frictione sermonem faceret: nullum mollis effectum prodidisse. Rursus cum de multa simul & dura, nullū duræ exposuisse. Nā si liquare inanire & digerere pro eodem accipit: de multa quidem aliquid dixerit: de molli plane nihil. Quemadmodum etiam in eo quod de dura multaque scribit: duram quidem constringere ligare & phlegmone aliquid persimile facere affirmat, quantitatis vero plane nihil meminit. tametsi par fuerat, de hac quoque aliquid dixisse. Nam illud confessus est, si mediocriter sit adhibita, obesitatem facere. Quid igitur efficiet multa, si supra mediocrem sit adhibita? Prorsus enim aut illi⁹ affectū

tuebitur aut alterabit. Sed si quidem seruabit, certe multa frictio supra mediocritatem adhibita, nihil plus adiiciet. Sin plus aliquid efficiet: aut minuet carnem, aut adiiciet. Verum si minuet: extenuabit. Si adiiciet: carne implebit. At qui nō adiicit carnem, extenuet ergo necesse est. Verū Theon de hac differentia nihil meminit, sed omnino subticuit. Minime plane definiens, extenuet ne dura copiose adhibita, an carnē augeat, an seruet eundem quem ex mediocri accepit carnis modum: sed tantū quod constringit coartatq; & phlegmone simile quid faciat, confirmans. Conueniebat autem non hoc modo dicere, sed etiam quod emaciat. Apparet ergo Theonem, aut Hippocratis artem hoc loco non intellexisse, aut hominem laudare noluisse, qui tam breui sermone omnes non solum differentias frictionum dixerit, sed etiam vniuscuiusq; opus & vires. Nā qui transeunter, veluti canis nilum, verba eius delibat: quatuor eum dūtaxat meminisse arbitretur. Verum nō ita se res habet. Immo alias duas, necessario in iis quas dixit, subauditas, insinuauit. in qualitatis differentia, duræ mollisq; mediam, quæ nimirum mediocris est. in ea vero quæ a quantitate accipitur, exiguam. quando exiguam aliquam, necesse est copiosæ esse contrariam. Porro antiquæ interpretationis formula, ita est breuis: vt non pauca sæpe, ipsa saltem dictione præterire videatur, quæ tamen necessario dicta ipsa sequuntur. Quamobrem (arbitror) etiam enarrationes scribim⁹, q̄ veluti prȩeant iis qui parū exercitati, antiq̄ dictionis celeritatem assequi non valent. Veluti in hoc ipso loco facim⁹. Si nāq; dura ligandi, mollis soluendi, vim habet: quæ supra modū soluta corpora sunt: ea duriter plane fricanda sunt. contra quæ constricta sunt: molliter: ⌊quæ modice se habent: nec molliter⌉ nec duriter, sed quatenus fieri potest, vtroq; declinato extremo. Egregius vero videlicet theō primum in eo fallitur, quod neq; mediocris qualitate frictionis vires tradidit, neq; vsum. sed semper ita preterit, tanq̄ nulla sit. Verum de hoc paulopost agem⁹. Sicuti vero in iis differentiis quæ in qualitate spectantur, ex quantitate dura mollisq; consistunt, sed etiam media: ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur, non solum multa & pauca: sed etiam media noscitur. Cur igitur in iis quæ ex qualitate trahuntur mediā omisit Hippocrates? in iis quæ ex quantitate, exiguam? Temere id fecisse videri fortasse cuipiam potest. oportere enim in iis quæ compendio tradantur, summis inter se contrariis res definire. quod horum medium sit atq; mediocre, transire. vtpote quod ex summis ipsis vltro sit noscendum. Ipse igitur tum hoc docere, tum senis sentētiam clariorem reddere conabor. rem plane hoc loco non necessariam, cum quæstiones id genus in enarratoriis libris soluere soleam. sed quoniam semel huc descendi, vt ꝑ hippocrate imperitis istis respondeam; in quibus ipsi falsi, recte præcipien-

Cap: 4.

Velut canis Nilu' attingere proverbio dicitur id est breviter et superficietenus tractare aliqd.

tem calumniantur: non pigebit hoc quoq; adiecisse. Cum igitur duo sint toto genere inter se diuersa atq; disiũcta, si modo id quod facit, ab eo qđ fit genere dispescitur: frictiones quidem ex eorũ numero sunt quę faciũt. qui vero ab his in corpore relinquũtur affectus, ex iis quę fiunt. Quare contrarietates quoq; alias in frictõnum genere, alias ĩ affectuum, qui ab iis proueniũt: necesse est statui. In frictionum genere, tum duram & mollem, tum multam & paucam. In affectibus vero, et eam quæ veluti colligatio & solutio corporum est: & gracilitatem ac crassitudinem. Ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priore frictionum contrarietate nascitur. secunda non item. Euenit enim in hac vt gracilitas ꝓueniat ex multa, carnis incrementum ex mediocri. Quippe pauca augẽdæ carni nondũ sufficit. Quod videlicet id quod carnis incrementum accipiet: et sanguinis moderato accessu, & valida virtute eget. Quorum vtrumq; mediocris frictio commode prestat, pauca neutrum, nec abunde, nec satis. Quoniam igitur nõ in idem coibant frictionum, affectionumq; cõtrarietates: coegit vero eum compendiaria docendi ratio, per cõtrarietates positas sermonem absoluere: vtiliore cõtrarietate accepta, minus vtilem consulto omisit. Porro vtilior ea est, quæ in affectibus, q̃ quæ in frictionib⁹ spectatur. Idq; duplici ratiõe asseritur, vna quæ ab artis fine sumitur. Quippe frictiones ad corporis affectum, ceu finem diriguntur, finis enĩ iis quę prę se, semper est præstantior: quanto nimirum id cuius gratia, iis quæ ipsius gratia fiunt. Altera quæ a claritatis ratione accipitur. Intellectis nãq; multæ & mediocris affectibus, facillimum est exiguæ opus contueri. Non perinde tamen mediocris frictionis perspicua vis est. Quinetiã tertium hoc ipso de frictionibus sermone bellissime docuisse hippocratem inuenias. præcedere nanq; eorum doctrinam oportet, quæ liquido pagi cernuntur, sequi vero eorum quæ minus liquido & obscure. Idq; siue de iis expressis verbis scripseris: siue lecturis ea intelligenda relinquas. Est vero euidens atq; in aperto mediocris frictionis opus: ipsum scilicet carnis incrementum. obscurum vero paucæ. quippe quæ nec auget, nec minuit carnem, nec omnino euidens aliquid videtur efficere, nisi quod parum calfacit. At id omnis frictionis commune opus est. Quare cum neq; euidens aliquid efficit, & quod facere videtur propriũ eius non est, sed omnis frictionis commune: non sine causa est (vt arbitror) omissa. Quod igitur omnis frictionis calorem accẽdere commune opus sit, non satis quod ab hippocrate prodatur, dignum pręceptũ est. Quid vero quæq; frictio proprium efficiat: id vt hippocrati necesse tradere: ita nobis certe vtile erat discere. Reductis enim veluti in elementa simplicibus differentiis, vniuersam frictionum rationem absoluit, quemadmodum carnẽ adiicias, quẽadmodum detrahas, quemadmodum corpus mollias, quemadmodum

Alias in frictionum genere contrarietates esse alias in affectuum.

effectus frictionum

constringas. Cum his vna protinus se promūt: tum media earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cum neq; ligare corpus, nec soluere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per cōiugationem, cum verbi gratia pariter colligare et carnem addere. Quis enim nō videat, cum duram carnem adiicere corpori volumus: frictionem duram vna cum mediocri modo esse petendam? Veluti cum mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam, & per alias coniugationes ad portionē. Quas nonnulli Gymnastarum tāq̄ sua ipsorum inuenta tradentes, dum hippocratem accusant: ipsi vehementer delinquūt, & quod eum qui de his primum pręcepit merita laude fraudant, & quod cum eius inuenta sibi tribuant: etiam (quod atrocius multo est) calumniari hominem non dubitant. Accedit quod nec simplices differentias apte inter se alternāt. Decuerat enim (arbitror) eum qui recte ad particulares complexiones descendere voluit, nec vniuersas senario numero comprehendere, veluti Theon facit: nec aliquod eorum ꝓprium vel quantitatis, vel qualitatis opus, omittere. Quemadmodum in mollis simul & multæ: opus mollis, in durę simul & multę: effectum multæ, prætermisisse eum ostendimus. sed has quoq; adiecisse, & particulares coniugationes nouem fecisse. Quippe tres quæ a qualitate frictionū sumuntur differentiæ, si eas tribus quæ a quantitate ducuntur, iunxeris, nouem coniugationes effeceris. sex quæ a theone sunt positæ in iis quæ paulo supra memoraui verbis, & tres quæ ab eo sunt prætermissę, dū mediam mollis duræq; omisit. quāq̄ ne intelligere quidem neq; mollem frictionem, neq; duram fas est, vt non simul intelligatur & mediocris. Cui si tres quātitatis differentias iunxisset: nouem ita vniuersas frictionū differentias effecisset: non sex. Eas ipse nunc in descriptione exponā, in qua duorum versuum: qui superne deorsum pinguntur, priorem qualitatum intelligi volo. secundum, quantitatum.

Dura — Pauca / Multa / Mediocris

Mollis — Pauca / Multa / Mediocris

Mediocris — Pauca / Multa / Mediocris

[Marginal manuscript note:] dura frictio sed quantitate mediocrem, duram carnem facit / mollis frictio sed quantitate mediocrem carnem mollem facit

Nouem harum quas descriptio complectitur cõiugationum, cum theon sex primas tradidisset: reliquarum trium certe non meminit, ipse secũ manifestissime pugnans. Si enim exiguæ ac multæ, media quædam est quã mediocrem vocamus: etiam mollis duræq; altera certe media erit, quam mediocrem moderatamq; appelles. Sane meminisse per omnem sermonẽ conuenit, hæc omnia in respectu collationeq; dici. Quando est quę huic dura est: alteri pro molli sit. & quæ mediocris, immodica. & quæ pauca, multa. & quæ alij multa est, aliter quodammodo affecto sit pauca. hoc vero & Theon fatetur. Nec fieri sane potest, vt qui mediocrem in quantitate frictionem præterit: nõ longe aberret. Ac mihi quidẽ videtur theon inde adeo in hũc errorem lapsus: quod Hippocrates de ea frictione subticuit. Adeo vt hinc dephẽdatur, nihil proprium & suũ de frictione theon protulisse, sed pperam Hippocratis inuenta tractasse. Nõ enim a pueris statim orsus, et sub præceptore, senis scripta perlegit. cum fateatur ipse primum athleta fuisse, deinde hoc exercitio deposito: ad Gymnasticen se contulisse. Atq; hæc mediussidius non quo hominem vituperem appo sui, quem alioqui inter primos Gymnastas censeo, sed quo ista lecturos doceam, haud facile esse veterum libros intelligentia consequi: si desint qui ea curiose enarrent. Nam quod ex priscæ breuitatis dignitate fuerit, duræ mollisq; frictionis mediam silentio præterire, id ante a nobis iam dictum est. Quod autem talia a nobis præteriri non debeant, id quoq; & ostensum prius est, & nunc nihilosecius ostendetur. Si enim tam mollis frictio q̃ dura in respectu collationeq; non solum subsistentiam, sed etiam intelligentiam sui habet, etiam mediocrem in simili respectu collationeq; constitui necesse est. Finge ergo tale esse corpus, quale propositi nobis i hoc libro pueri esse præsumpsim⁹: sanum prorsus & omnis excessus medium, ita vt neq; molliorem hunc effectum velimus, neq; duriorem, sed nec carnis eius modo adiectum quicq̃ detractum ue. Nũ igitur ita se habenti corpori, aut duram, aut mollem frictionem admouebimus: aut etiã multam, aut mediocrem? Ego plane quamlibet harum inutilem censeo. Quippe cum a dura durius, a molli molli⁹, a multa gracilius, a mediocri crassius, reddetur. quorum nullo illi est opus, imo pristinam potius mediocritatem ad vnguẽ seruari. Quare neq; duriter id, neq; molliter, neq; multis frictionibus, neq; quantitate mediocribus, sed [paucis & qualitate] mediocribus, infricabimus. nihil vltra moliti, q̃ vt ad exercitandum præparemus. Ac rursus cum iam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. Vocetur autem nobis sicuti recentioribus gymnastarum apotherapia, ea frictionum portio, quæ post exercitationẽ adhibetur. Sane theõ nullam ex iis quas protulit coniugationibus, eiusmodi corporis naturæ accommodare potest. cum sex in vniuersum nominarit: priores tris, mol-

Has differẽtias in respectu intelligẽdas.

Veterum libros interpte egere.

Apotherapia.

Apotherapia quid sit.

lis: reliquos, duræ. et neq; mollium cuiusq̃ eiusmodi corpus egeat, neq; durarum. sed eius quæ harum media sit, quam scilicet mediocrem in qualitate, dixisse par est. liquidoq; patere iã arbitror, quãtopere lapsus theõ sit: mediam duræ mollisq; præteriens. Si quidem ad optimum statum corporis, nullam harum quas protulit cõiugationum, accommodare fas est: nec cum integra plane valetudine corpus fruitur, nec etiã sicubi corrigi postulat. Quippe vbi plane valet: sola preparatoria frictiõe eget, quã exiguam ac mollis duræq; mediã esse ostendimus. Vbi iusto gracilius crassius ue effectum est, non tamen in qualitate alterata caro quicq̃ est, sed plane mollis ac duræ medium modum seruat: si quidem emaciare studemus: & multam & qualitate mediocrem, adhibebimus. sin reficere: tum qualitatis, tum quantitatis ratione, mediocrẽ. Has treis coniugationes vltimo loco, post sex in descriptione exposui, hoc consilio, vt omnes eas a Theone prætermissas indicarem. Quoniam igitur non solum prætermissas ab eo, sed etiam vtilissimas easdem prætermissas disputatio nostra docuit: deinceps tempestiuum arbitror, ad ea quæ paulo ante distulimus reuerti. At primum illud, quod doctrina ea quæ per rerum elementa traditur: cæteris sit vtilior. quippe quæ & sub compendium rem omnem cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facile suggerit, ac omnium quæ singulatim agentur rectum vsum prompte suppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facile membratim frictionum differentias, vsum, ac vires inueniat: si semel intellecta senis sẽtentia, postea dictionem eius memoriter tenet, qua videlicet docet constringere quidẽ frictionem durã, soluere mollem, corpus adimere multam, augere, modicam posse? Ex horum namq; noticia, ac memoria: primum sane, quæ omissæ in verborum contextu sunt: differẽtias inuenias. Mox omnib[9] inter se cõplicatis: nouẽ coniugationes efficias, quas paulo supra descriptione sumus complexi. quas neq; ĩuenisse, neq; memoria tenuisse, prõptum sit: nisi quam Hippocrates tradidit, elementaris doctrina præcesserit, omniũ frictionum ratione in prima principia reducta. Ex quibus prorsus inuentis, non ea modo quæ nunc sunt inuẽta, nobis suppeterent, sed etiam omnẽ corruptam doctrinã iudicãdi facultas superesset. Quippe id methodi, id est sicut veteres interpretãtur, viæ & rationis, propriũ maxime est, vt ex paruo elemẽtari principio, ad singula mẽbratim peruenire possis. tum quicquid perperam est dictum, scientificis id theorematis veluti regula quapiã examinãs, iudices. Quod igitur neq; alius quisq̃ recte de frictione sensit, neq; Theon ipse gymnastes, tam & si eruditius cæteris de ea locutus: sed Hippocrates, & qui eum sunt secuti: satis hæc sunto. Superest ex iis quæ ad hunc locum distulimus, vt de nominib[9] ipsis disseram[9], ne quis eorum numero deceptus, pares nu-

Præparatoria frictio q̃ nam sit.

Frictio emacians

Frictio reficiens

Elemẽtaris doctrinæ cõmoda.

Affectus frictionum

Methodi ꝓprium.

Cap: V.to

De vocabulis duri, mollis, rari, densi. Durũ. Molle. Rarum. Densum.

Rarũ et densum dicitur de meatibus.

mero affectus, cum ipsis appellatiõibus existimet. Duri enim vocabulũ, de quadam corporis affectione ꝓprie dicitur, quam nec interpretari quidem quale sit pluribus est opus: nemine, vel ex voce ipsa, nõ ad rei noticiam perducto. Ad eundem modum, & mollis vocabulũ. At rari & dẽsi vocabula, non perinde euidenter ipsos corporis affectus significant: propterea quod duplex eorum nominum vsus obseruatur. Alter eorum qui proprie loquuntur, alter abutentium. Ac ꝓprie quidem rarum accipimus, quod meatus quos græci poros vocant, magnos per totum optinet. sicuti e diuerso, densum quod eosdem paruos. At per metaphoram, siue abusum, siue quocunq; alio genere appellasse libet, de laxo coactoq; hæc ipsa vocabula dici audias. hac enim ratione, & aerem, & ignem aliquando raros dicimus, aquam & terram densas, scilicet ad elementa ipsa translatis appellationibus, quæ tamen & vnita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec vllos eiusmodi meatus optinẽt. Multo his longius a proprietate recesserunt illa, quæ per metaphorã ambo sunt dicta. Nempe cõstrictum & colligatũ. Illud de denso & duro, modo vtroq; seorsum, modo in eodem, ambobus repertis. Hoc rursus de iisdem dicimus, non tamen eadem metaphora. nam omnia quæ colligata sunt: eadem ad motum impedita sunt, ita nimirum nominarunt, & quæ ob siccitatẽ, frigus, phlegmonẽ, scirrum, tensionem, repletionem, aut põdus, ægre mouẽtur. Eãdem ab causam, & contrariis horum nominibus, in contrariis affectibus vtuntur: remitti, aut resolui, aut laxari, dicentes. Oportet autem non nominum inspicere numerũ: sed affectuum genera duplicia in totum esse existimare. Alterum quod in similaribus ipsis obseruatur, de quo molle durum ve dicitur, Alterũ quod in instrumẽtalib⁹ meatũ ratione consistit, quod densum esse, vel rarum dicitur. hi nanq; corporum ipsorum proprij affectus sunt. Accersiti vero & (vt ita dicam) temporarij quod alias meatus ipsi superuacuo humore implentur, alias sunt mundi, & modo patentes, modo conniuentes. Verum de his affectibus in sequentibus libris agemus. Nunc ad propositum redeundum, ac primum clarius adhuc de frictione ipsa disserendum. Nẽpe quod hæc ipsa interdum per se corporibus nostris commodum affert, interdum iis q̃ commodum afferunt, ad eum sane modum subministrat, quem Hippocrates de deligando tradidit, his verbis. Deligatio partim ipsa sana, partim sanantibus subseruit. Ipsius igitur frictionis effectus sũt, & quod rara dẽsat, & mollia durat, dura vero hæc esse omnino postulat, præterea quod dura mollit, & densa laxat, hæc contra mollis sit oportet. Pari modo & quæ carnis augendę, minuendæ ue causa suscepta est: vtraq; per se vtile aliquid corpori confert. quæ tamen ad exercendum corpora præparat, item quæ post exercitationẽ adhibetur, hæ exercitationibus sub-

Constrictũ. Colligatũ.

CAP: 6um

Frictionẽ & corporibus vtilem esse, & his quæ corpori conducunt. Deligatio quid faciat.

seruiūt. Illa modice calfaciēdo: tenues meatus recludens, & simul excrementa, quæ caro continet: fluxilia reddens, & solidas emolliens. Appellant autem huiusmodi frictionem præparatoriam: altera apotherapeutice græce dicitur, latine recuratoriam ad verbum appelles. Hæc cum plusculo oleo administrata: simul piguitudine humectat, & solidas emollit, & quæ in habitus meatibus continentur, euaporat. Verū de hac post dicemus, cum de exercitatione egerimus. Sed præparatoria frictio in optimi stat⁹ natura calfaciēdi corporis causa suscepta, prout supra traditū est, fiat mollis primum, mox vero exercitationem aggressuro dura, ita nanq̧ maxime & mollire poterit, & ad exercitationes excitare, & corporis naturam qualem ab initio accepit, seruare. Quod si quid aberratū sit: ad durum id potius spectet. Nam qui breues a modo recessus sunt, hi cute ten⁹ finientur, nullo interiorū alterato. min⁹ vero lædetur ipsa, si ad durum simul & densum recessus a modo sint propensi. Quippe ita iniuriæ minus oportuna fiet. Adeo si transpiratio per huiusmodi cutim facilis esset, dentissimam eam durissimamq̧ efficeremus. Nunc quoniam ad vtrumq̧ munus probe esse comparatam oportet, & excrementa quæ intus condunt per halitum emittenda, & foris propinquantium violentiam tolerādam: vtilissimus sane fuerit medius inter vtrunq̧ excessum modus. Qui si quādo fortasse nō seruabitur, melior vtiq̧ fuerit, qui ad durius densiusq̧ pertinebit, quā q ad mollius laxiusq̧. Nam transpirandi defectum, exercitio sarcire licebit: alterius vero affectus vitium, quod est ad externorum iniuriam oportunitas, neq̧ alias corrigi facile potest, affertq̧ præterea coniūctum incommodum non paruum, euaporato subinde non excremento modo, verumetiam ipsius corporis nutrimento. Ergo in his differentiis quæ a qualitate sumūtur, aberrare satius est versus eam quæ durior est, q̄ eam quæ mollior. In iis quæ a quātitate ducuntur, in proposita saltem natura & ætate: si quid delinquitur, versus id quod minus est, id esto. Sēper enim eius in præsenti disputatione meminisse oportet, augendi eiusmodi corpus, haudquaquā siccandi, studiū esse ꝓpositū. Quas vero corporum naturas, & quo modo affectas, amplius fricandum sit, postea dicemus. Nunc ad propositam materiā reuersi, de mensura ipsa frictionum agamus: ad eundem modum quo paulo ante de qualitate egimus. Conuenit autem hoc loco vt priusquā mensurā definio: alterius cuiusdā æstimandi mentionē faciam, sine cuius noticia, mensuram ipsam nec definiuisse recte licet, nec nouisse. Est vero quod æstimādum censeo, aeris qui fricandum corpus continebit temperies, quam vtiq̧ in re ipsa monstrare licet. explicare oratiōe aperte, ita vt interpretationis euidentiæ nihil desit: plane non licet, sed est prorsus inexplicabilis. Verum si non adeo multum orationi de rei euidentia desit: abūde fuerit. Præcedit vero hanc, &

Quæ sit pręparatoria frictio, & quæ apotherapeutice.

Frictio 2x: præparatoria recuratoria

hoc memoriæ serua

CAP. 7.um

De Aere

alia quædam consideratio. Nempe quo anni tempore, & in quo nam orbis loco, exercitandum statuemus. Duo enim hactenus de eo tantum definita sunt, corporis status & ætas. Vbinam autem aut altus hacten⁹ fuerit, aut exercitandus nũc sit, aut quo anni diei ve tpe, nihil sane cõstitutũ est. Quãq̃ ꝑ harũ certe cuiusq; ratiõe, mediocritas frictionis est variãda. Ergo ad ea q̃ hactenus statuta sunt, hęc quoq; definiẽda sunt, utiq; potestate iter initia opis iã tradita. Non tamẽ interpretatiõis luce clare explicata. Dicens enim veluti regulam quandam omnium quæ post dicenda erant, positurum me hominem eo corporis statu, de quo queri non possit: obiter nimirum etiam regionum hominis potestate definiui. Cũ nec optimo temperamento, nec irreprehensibili omnino membrorum modulo, corpus vllũ in iis regionibus quæ a temperamenti modo recesserũt, gigni possit. Sicuti tum ratio docet, tũ experiẽtia cõmõstrat. Quippe sicci, graciles, & veluti torrefacti in æstuosis tractibus hoĩes fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento visuntur, vt quib⁹ exteriora frigeant, interiora atq; in his viscera, immodice caleant. Sane optimum corpus de quo nũc sermo proponitur, veluti polycleti regula est, cui in nostro situ vtpote ꝑbe temperato, nõ pauca similia videas. Apud gallos vero, Scythas, ægiptios, arabas, ne per somnium quidẽ tale vsq̃ est vidisse. Nostræ autem regionis, quæ in latitudinem non paruã extenditur, id quod in medio habetur, optime sane temperatum est. cuiusmodi patria Hippocratis est. Etenim ea tum hieme, tum æstate, mediocrem temperiem exhibet. vere autem & autumno multomagis. Eiusmodi igiť locum cum corpori proposito dederis, anni quoq; tempus, veris mediũ ipsum dabis. Esto vero & diei in qua nobis exercitandus primum est, maxime quo ad fieri potest, ipse meridies. Quo videlicet naturalis temperamenti eius vis, ab ambiente nullo pacto mutetur. eadem exigit ratio, vt ne domus quidem in qua exercitandus est, ipso presertim die calidior frigidior ve sit, q̃ publicus toti⁹ vrbis aer. At æstate atq; hieme, talis vel arte præparandus est. Nempe hieme calidior, æstate frigidior: quo videlicet exacta temperie corpus frictionis tempore fruatur. Quando si iusto calidior, frigidior ve domus fuerit: in calidiore, illico sudabit, in frigidiore, neq; calefiet prorsus, nec mollietur vnq̃, nec floridum ruborem ostendet, nec in tumorem attolletur. Sunt nanq; duo hæc rubor & tumor, in aeris temperie, & corporis statu temperato: mediæ frictionis notæ. Veluti enim si calidam infundas, primum quidem corpus intumescit, si largius infundas, decumbit. Ideoq; & Hippocrates de iis aiebat, primũ quidem attollitur, deinde fit gracile, ita frictio quoq; attollit quidem primum, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendę causa fricantur, tunc plane finienda frictio est: cum corpus & intumuit, &

In regione intemperata necesse e humores gigni consimiles. et sana corpora ibi non erunt

In regione ĩtẽperata, nõ posse irreprehẽsibilẽ naturã gigni.

Propositam naturã veluti polycleti canonẽ esse

Hyppocratis patria temperata

Mediæ frictionis notę.

Hippocrates

Quatenus fricandum

si carnem augere voluerimus.

ad sũmũ fere tumorẽ ꝑuenit. Qui autẽ ad exercitãdũ iã præparat: his minime id tempus operiẽdum. sed lõge pri⁹ desistẽdũ a frictione est, potissimũ cũ optimi tẽperamẽti sunt, & ætate adhuc pueri: hoꝝ nãq; tũ humidũ corpus est, tũ tenerũ ac paucis frictiõib⁹ mollescẽs. Præparatoriæ vero frictionis meta finisq; est, vt solidæ partes molliãtur, humida soluantur, & corporis exigui meat⁹ laxẽtur. Quis vero frictionũ esse debeat numerus: definire sane oratione nõ ẽ. Cæterũ qui his præficit, harũ rerũ perit⁹, hic primo quidẽ die min⁹ exacta, exq̃sitaq; cõiectura vtet. Sequẽti vero die: vbi iã experiẽtiã aliquã adolescẽtis est adept⁹: magis exactã certãq; habebit. Quinetiã de exercitatiõe ipsa: prĩo certe die mẽsurã ad vnguẽ definire nõ potest. sequẽtib⁹ deiceps oĩno potest. Sũto igit hic quoq; notæ. Primo quidẽ die cũ adhortãti icitãtiq; ad exercitãdũ: nõ perinde obsequitur. sed segniores & min⁹ tũ frequẽtes, tũ decẽtes, ac (vt semel dicã) minus valẽtes, tũ colluctatoris sui apprehẽsus, tũ mot⁹ obit. Porro expedit neq; paulo animosiorẽ esse q̃ exercitat, vt lassis iã viribus, etiam exercitari aueat: neq; ignauum, qui itegris adhuc virib⁹ laborẽ tamẽ detractet. Est vero ꝑfecto talis nõ corpore modo: sed etiã aĩo, quẽ nũc educãdũ suscepimus. Quãdoquidẽ quib⁹ frigid⁹ succus ĩ vẽtre aut ĩ toto corporis habitu collect⁹ est: hi segniores ad motionẽ sũt. Pari modo & q̃ plethorici, id est q̃ succis æquabiliter se habẽtib⁹ nimiũ abũdãt, & quos recẽs frig⁹ afflixit, hi & ignaui sũt & ad mouẽdũ pigri. Iã his etiã magis ita sũt affecti: q̃cũq; natura frigidiores sunt. sicuti etiã his ipsis lõge magis, quorũ frigiditati etiã humor ẽ adiũct⁹. Hi nãq; quãtitatis exercitãdi notas corrũpũt. sicuti ediuerso q̃ calidiori tẽperamẽto sunt, siue id ꝓpriæ naturæ spõte eueniat, siue ab accersito quopiã affectu, hi & animosi sũt, & certaminis auidi, & ad actionẽ plusq̃ expedit prõpti. At quib⁹ nec corp⁹ calidi⁹ frigidiusue ẽ, nec aĩm⁹ oĩno iacẽs, ac demiss⁹, aut cõtẽtiõis gloriæ ve præcupid⁹, & ad actionẽ præceps, his modi exercitationũ ĩdicia ĩtegra manẽt, illesaq; seruãtur, & prĩo stati die, & multo magis ꝓcedẽte tẽpore. Si eni q̃d ĩter initia suffugit: id experiẽtia ipsa edoctũ, ad exactã noticiã ꝑueniet: nõ aliter & sibi mod⁹ ad certã cõiecturã ꝑducit. q̃ tamẽ ab initio definiri nullo pacto potest: verũ quotidiana experiẽtia, cũ recordatiõe quãtitatis tũ cibi, tũ exercitatiõnũ: eo etiã q̃ huic præficit, nihil nõ sollicite obseruãte, sed sẽp vt tãtũ ciborũ post tãtã exercitatiõnẽ cõcoxit, recordãte, ꝓpemodũ ad exactã sciẽtiã, ĩtellectũ tẽpore ꝑducit. Hæc igit oĩa etiã deficientib⁹ ab optĩo statib⁹, cõmunia sũt: de q̃b⁹ agere nõdũ statuim⁹. Cæterũ optĩa natura, quæ hic nobis ẽ ꝓposita, mẽsuras oĩum maĩfestas optinet. vt quæ nec animi moribus, nec corporis ĩtemperie, dictorum quicq̃ obturbet ĩmutet ue. sed frictionis, exercitationis, ciborũ, ac somni, mẽsuras aperte ĩdicet. ac tum primũ quodlibet horum respuat, cũ eius vltra nõ egeat. Quare fuerit hoc quoq; ei qui tali corpori præficitur: non minim⁹ modi index. Dico

Præparatoriæ finis.

Plethorici, qui.

Frictiones quæ carnis generandæ causa adhibentur quousq; sint iterandæ.

Segnes ad motus & ex hominum genus

autē ipsam ad singula quæ agi debent alacritatē. ceu materia ipsa in optimo corporis statu, modum sibimet præscribēte. Eteni qui optima natura sunt, & iā ad exercitationē, frictione præparātur: tū demū ad exercitandū prodibūt, cū toto iam corpore abundæ emolliti, excalfactiq; sunt. Exercitādo quoq; tū primū grauatius mouebūtur, cū satis exercitati iā fuerit. iam a cibo tū primū absistent, cū satis se īpleuerint. Quare nullus in hoc homie, metus est, ne quādo aut iusto pl⁹ laboret, aut iusto plus cibis se in gurgitet, si naturæ suę impetus sequatur. Quo fit vt neq; prorsus peritissimū, sibi præfici is postulet. sicuti oēs de quibus postea sermo erit, deterioris notæ homines. Quippe sanū corpus ipsum sibi ipsi omnia inuenit, ꝓprio naturæ suę īpetu directū. maxime si i his quæ ad animū ꝑtinēt, recte sit educatum. Nā multi in malis morib⁹ a pueris educati, in desidia & ītēperātia viuētes: bonitatē naturæ corrūpunt. sicuti cōtra, nōnulli viciosā corporis naturā sortiti, tēperātia vitæ & appositis exercitijs, naturæ vitia mutarūt in melius. Sed de horū quidē siue exercitationibus siue etiam operibus sequēs liber totus cōponit. De ijs qui optīo corporis statu sūt, & qui sanitatis tutori auscultabunt, in hoc libro agere statuimus. ac præcedēs quidē de his sermo, ad exercitationū mēsurā vsq; est ꝓgressus. Superest ergo vt de generibus eius disseramus. Genera exercitationū voco luctā, pācration, pugillatū, cursum, & alia id genus. Quorū alia tantū exercitatiōes sunt, alia nō exercitationes solū: sed etiā opera. Exercitationes sunt, tū hæc ipsa quæ dicta modo sunt, tū præter hęc, quę græce dicūtur τὸ πιτυλίζειν, τὸ ἐκπλεθρίζειν, τὸ σκιομαχεῖν, τὸ ἀκροχειρίζεσθαι. Atq; hęc mox descriptiōe exponētur. Præterea saltus, disci iactus, tū coryco, folle, pila, vel per alteres corpus fatigare. Eexercitia simul & opera sunt, cū fodit quis, cū remigat, cū arat, cū vites putat, cū onus gestat, cū metit, cū equitat, cū armatus pugnat, cū iter facit, cū venat, cū piscatur, cū alia quęcūq; homines vel opifices, vel nō opifices, in vita vsus causa exercēt, facit. seu domos ædificēt, seu naues, seu ferrariam ęrariam ue factitent, seu aratra pangant, seu tale aliquid pacis belli ue instrumētū fabricent. Horū autē plerisq; est quādo veluti ꝓ exercitatiōe tātū vtare. Quippe triplex i vniuersum ipsorū vsus est. cū interi operis tātū causa vsurpēt, iteri meditatōnis, sed quæ ad vsū futuri sit operis, Interi ꝓ exercitatione tātū. Quippe ipse aliquādo hieme deprehēsus i agro, tū ligna findere, tū hordeū i pila cōtūdere ac deglubere, exercēdi corporis causa sum coactus Quę nimirū agrestes quotidie ꝑ opere faciebant. De horū igit ceu operū vsu, i sequētibus: ceu exercitiorum, nūc tractabimus. Nullum nāq; id genus exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tēpore, q̄ ante cibū. Seruari vero tum modum exercitationum in his oportet, tū vocatā apotherapian. Quod si etiam idonea frictione vsus, ad ea quis accedet, iam

De exercitationis generibus.

Eexercitationes tantum.

Fexercitationes & opa.

Opa trifariam vsurpari

Summa obseruādorū in exercitationibus.

Vide aliū textū

Nota quid quantūq ualeat consuetudo quod hoc postremū tempore usque uenit me innotescit.

Exercitationes

Cap. viij

Exercitia Galeni ruralia et agrestia

omnes exercitationis numeros impleuerit. De iis igitur omnibus scientẽ esse conuenit, eum qui sanitatis tuendæ officio vtetur, quẽ υγιεινὸν græce vocant. licet enim eum vt ante dictũ est, aut sic græce aut gymnastẽ, aut medicum voces, prima tamẽ appellatio maxime propria est, reliquæ per abusum. Nam si artifex quisq; ab arte, quam tractat, deflexum sortitũ nomen: patet eum qui υγιεινὴν, id est sanitatem tuendam profitetur: merito υγιεινὸν appellandum. ita nimirum, vt qui γυμναστικὸς, id est exercitationi tantum præest: gymnasten: & qui morbis medetur, medicum. Quod si quis hunc ipsum vel gymnasten, vel medicum, pro υγιεινῷ appellasse volet, tum a parte totum, tum vero nec proprie nominabit, sed abusiue, vel ambigue, vel quomodocũq; aliter dixisse velis, appellatõnem faciet. Huius rei causa est, quod cum vna sit ars, quę corpori tuendo præsideat: vnicum ei proprium nomen inditum non est. De quibus omnibus vberi⁹ singulari libro egimus, quẽ Thrasibulum inscripsimus. Ac genera quidẽ exercitationum sunt, ea quæ diximus. Qualitas vero seu differẽtia (Nã & hanc quoq; vtroq; modo appellare licet) velocitas tarditasq; mouendi sunt. Præterea quod aliud robustum, aliud (vt ita dicã) imbecillum est. Ad hæc vehementia & leuitas. Vtendi vero ratõnes omnium prædictorum generum vna cum differentiis proprijs huiusmodi sunt. Nã aut perpetuus motus est, aut intercisus. & si perpetuus, æquabilis aut inæquabilis. sin intercisus, aut certo ordinæ, aut citra ordinem. Hę igitur vtendi rationes ab ipso negotio capiuntur. Quæ vero ab his quæ extrinsecus sunt posita, ducuntur: eiusmodi sunt. quod aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra quam υποσυμμιγη græci vocant. Itemq; quod aut calens locus est, aut frigidus, aut media tẽperie. Præterea aut plane siccus, aut humidus, aut medio modo attemperatus. Similiter illæ quoq; vtendarum exercitationum rationes quædam sunt, quod cum puluere exiguo multo ue vsurpentur. item quod cum oleo exiguo multo ue aut etiam sine vtroq; administrentur. Quoniam ergo enumerata a nobis vniuersa sunt: quorum peritum esse oportet, qui sanitatem tuendam profitetur, ad ipsa nunc exercitationum genera non intempestiue redibimus. Ac primum docebimus, tum quid omibus sit commune, tum quid singulis proprium. Hinc frictionis ipsius tempora definiemus. Ergo omĩs exercitationis commune illud est, quod animali ipsi ex ipso caloris augmẽtum excitat. Quippe calefiunt corpora nostra & balneis, & calidarum aquarum lauacris, & cũ per calidiores tempestates insolamur, & cum igni fouemur, & cũ calidis medicamẽtis perfricamur. Cæterũ ab externo ẽ oĩs eiusmodi calor adscitus, nec de ꝓprio prĩcipio, sed aliũde accẽsus. Exercitãdo vero, isiti caloris augmẽtũ aĩalib⁹ ex ipsorũ corporib⁹ excitatᷣ. Atq; is oĩum exercitationũ cõmunis effect⁹ ẽ, ꝓpri⁹ tamẽ earũ effectus nõ est.

Qualitates exercitationum.

Vtendi exercitationũ rationes.

Cap. 9.

Omnis exercitationis, cõmune.

Exercitatio calore auget

Idem ... [illegible]

Exercitatio est motus animalis, pquem auget calor illius ab intrinseco.

Si modo & iratis, & perturbatis, & pudore affectis, naturalis etiam calor augetur. quãq̃ ira haudquaq̃ auctus, sed veluti feruor est caloris ĩ corde. Itaq; etiã essentiã eius, vel probatissimi philosophorum talem esse affirmãt. Quippe accessorium irę est, non eius essentia, vltionis appetẽtia. Verecundis autem augetur insitus calor, dum primum ĩtro se recipit vniuersus, deinde postq̃ in alto corporis est collectus, & ex ipso inibi congestu, & ex assiduo motu incrementum capit. Non enim quiescit pudore affectorum spiritus, sed tum ab interno, tum circa se, vna cum toto sanguie varie circumagitur. ita plane vt spiritus eorum qui perturbãtur. Dicetur autem in progressu latius de omnibus eiusmodi animi affectibus. Ad pręsens enim propterea quod commune Symptoma, tum hos ipsos affectus, tum exercitationes excipit: dum omnis exercitij communem esse natiui caloris auctum ostenderem, idq; de interno, & a se, non tamen solis exercitationibus inesse, sed pariter dictis modo affectibus: coactus sum obiter & de his meminisse. Iam singulas exercitationum, seorsum persequi tempestiuum videtur. Illo præserti prius significato, quod ĩ his quoq; complures differentiæ inueniantur. Quippe interim aliam partem: aliud alio magis exercitium fatigat. Et quædam lente motis, fiũt, quædam ocyssime agitatis, & quædã robore ac nixu adhibitis, quædam sine his. Ad hęc quædam cum robore pariter & celeritate, quædam languide. Ac quod violenter quidem sine velocitate exercetur εὔτονον, id est valẽs voco. Quod violenter & cum celeritate σφοδρόν, id est vehemens. Violenter autem robuste ue dicere, nihil referat. Fodere ergo valens robustaq; exercitatio est. Simili modo & si quis quatuor simul equos habenis coerceat: impense robusta exercitatio est, non tamẽ celeris. Tum si quis maximo onere sublato, aut eodem loco maneat, aut paululum procedat. Iã accliuis inambulatio, huius quoq; generis est. Attolluntur enim eo motus genere, & veluti onus sustinentur ab ijs quæ primum mouentur: reliqua corporis membra vniuersa. Præterea si quis per funem manibus apprehensum, scandat, sicuti in palestra pueros exercent, qui eos ad robur præparant. Quinetiam si quis fune arrepto, aut etiam pertica, sublimis ex ea pendeat, ac diu teneat: robustum is validumq; laborẽ exercet, citra tamen celeritatem. Ita vero & si quis manibus in pugnum reductis: iisdem prolatis, vel in altum sublatis, diutissime eodem habitu consistat. Quod si adhibitum quempiam deducere sibi man⁹ iubeat, nec tamẽ ipse remittat: vel ipẽsi⁹ hic tũ musculos oẽs, tũ neruos ad robur cõparat. vt quorũ maxie ꝓpria sunt, oĩa id gen⁹ exercitia. Idq; multo certe magis fiet, si qs sũmis manib⁹, vtraq; seorsũ apprehẽso põdere (cuiusmodi sunt q ĩ palestra alteres dicũt) porrectis his, aut ĩ sublime erectis eodẽ habitu ꝯsistat. Iã si etiã cuipiã iusseris vt te violenter detrahat, inflectatq;, dum ipse nõ

Marginal notes: Quid ira. | Motus ĩ verecundia. | Valẽs exercitatio. | Vehemens exercitatio. | Variæ exercitationum species. | Robustæ exercitationes.

Manuscript notes: Qui pudore afficiuntur, illorum spiritus varie perturbatur, et varie circumagitur | Pertica nomen latinum.

manibus modo, verũ etiam cruribus spinaq; cõstans inflexusq; resistas: non leue ad membrorũ robur exercitationẽ obieris. Sane hoc genere Milonem ipsum exercitasse se ferunt, dum alias conuellere se mouereq; de loco: volenti permitteret. verũ hæc crurũ maxime exercitatio fuerit. Alias, vtiq; si manus exercitandas curabat, pugnum aperire iuberet. Idem (vt aiunt) malum punicum, aut tale quippiam manibus complexus: auferẽdum cuiuis præbebat. Hæc igitur exercitia, maximi roboris tum ostentationem, tum exercitationem continent. Robur autem partium tum exercet, tum vero firmat, & si quis alterum complexus medium, aut etiam ipse medio comprehensus, manibus digitisq; pectinatim iunctis: aut quẽ complectitur absoluere se iubeat, aut ipse se a cõplectente soluat. Ita etiã & si quis alterum qui versus ipsum, se iclinet, a latere aggressus, ilia manibus complexus: ceu onus aliquod sublatũ inuicem protendat: reducatq;. ac magis si dum gestat, ipse nutu renutuq; corporis vtatur. sic nanq; spinam vniuersam ad robur comparauerit. Aeque vero qui pectorib⁹ ex aduerso innixi, magno se conatu inuicem retrudunt. Etiam qui a ceruicibus pendentes, deorsum trahunt, ad robur præparãt. Cæterũ talia omnia exerceri citra palestrã, aut copiosum puluerem queunt, quocunq; conculcato loco erectis ac stantibus. Quæ vero luctantes inter se moliũtur, cum robori augendo student, hec aut puluerẽ altum, aut palestram desyderant. Ea sunt eiusmodi. cum vterq; luctantium ambobus cruribus alterum alterius crus complectitur, deinde manibus inter se collatis, altera ceruici violẽter incumbat, vtiq; quæ e regione impediti cruris est: altera brachio. Licebit & circa summũ caput manib⁹ iniectis, violenter retrosũ se agat ac reuellat. Eiusmodi lucta vtriusq; luctatoris robur exercet. quẽadmodũ & ea quę altero alterum cruribus cingente, vel ambo per ambo mittente, fiunt. Nam hæc quoq; vtrumq; ad robur præparant. Infinitæ aliæ eiusmodi robustæ exercitationes in palestra sunt. quorum nimirum omnium peritiã vsumq; pędotriba callet. Ipse sane sic a Gymnaste diuersus, vt a medico coquus. quod ipsum quoq; ad perpensionem æstimationẽq; se offert. At dictum quidem iam de hoc est in eo libro q Thrasibulus inscribitur. cæterum dicemus & nunc quod satis ad præsentem sit disputationem: verum si prius exercitationum varietates absoluero. quarum quæ robustæ sunt, quasq; eutonus græci vocant, dictæ iam sunt. Superest vt de iis dicam⁹, q̃ celeritate pagũtur, citraq; robur & violẽtiam. Id genus sunt, cursus & vmbratilis armorũ meditatio, & cũ duo sũmis manib⁹ cõcertãt ἀκροχειρισμοῦ græci vocãt, tũ q̃ per coricũ & pilã exercitatio fit. vtiq; cũ a distantibus & currẽtibus administratur. Eius generis ẽ & qđ ἐκπλεθρίζειν græci dicũt, & qđ πιτυλίζειν. Est aũt ἐκπλεθρίζειν cũ in plethro. i. ĩ sexta pte stadij q̃s prorsũ retrorsũq; vicissim, idq; sępe i

Milonis exercitatio.

pectinatim iungere digitos.

Pędotriba. Gymnastes

Celeres exercitationes

ἐκπλεθρίζειν

πιτυλίζειν

vtranque partem sine flexu cursitans; vnoquoque cursu breue quiddam de spacio demit, quoad denique in vnico gressu constiterit. πιτυλίζειν vero, si quis summis pedibus ingrediens: tensas in sublime manus, hanc antrorsum, illam retrorsum celerrime moueat. Hoc vero exercitamento maxime ante parietem stantes vti solent. quo si quando aberrẽt: facile pariete apprehenso erigãtur. Sed sic exercitatorum, vt error magis latet: ita exercitium ipsum fit imbecillius. Celeres vero motus sunt, citra tamen violentiã, & qui in palestra edũtur circũuolutis humi nobis, vel solis vel cũ aliis. Licet autem & erectis, tum circũactis ac velociter prope astantem mutantibus, celerem exercitationem peragere. Potest & solis cruribus, idque erectus, ac vno loco consistens, celeriter exerceri. subĩde quidem retro tantum resiliẽs, interim vero crurum vtrumque vicibus referẽs. Quin & per manus exercitatione celeri, tantũdem valente, vti datur. idque citra vllos alteres: vtique si frequentiæ celeritatique motus earum, impense incũbas, siue has in pugnũ ductas: siue explicatas mauis. Ac eiusmodi quidẽ celeris exercitatio est, in quibus dixi speciebus cõprehẽsa. Reliquũ est vt ad vehementem veniamus. Ea vero sicuti prædictum iam est, ex robusta celerique composita est. Quando quas robustas diximus: iis omnibus vt vehementibus vti licet, motus modo celeritatem adiicias. Non in postremis vero vehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idque continuato sine intermissione opere. Smiliter graue quoduis telũ iaculari, cõtinuatis sibi q̃ maxime iactibus, aut graui armatura tectum: celeriter agitari. Et qui aliquo quidem talium exercentur, intermittere paululum solent.

Vehemẽtes exercitationes

Assiduæ intercisæque exercitationis discrimen

Atque hoc loco inter assiduam interpellatamque exercitationem: differentiã noscas licet. quas enim modo retulim⁹, vniuersæ morula interposita magis vsurpari solent: ac potissimũ quæ labores operaque sunt, nedum exercitia, vt fossio & remigatio. Quæ vero remissiores exercitationes sunt: eæ sine interposita quiete magis fiunt. veluti continuatus diu cursus, quẽ græci dolichon vocant. & iter facere.

Dolichos

CAP. XI

Hæc igitur omnia exercitationum genera sunt, quæ & modo dictas differentias habent, & supra has quod alia lumbos magis, q̃ brachia cruraue exercent, alia spinam totã, aut pulmonem tantum, aut thoracem tantum. Quippe itatio, cursusque, crurũ exercitationes sunt. acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuum ꝓpria. Lumborum autem, assidue se inclinare, ac rursus reuocare. idque aut pondus aliquod a terra tollentem, aut assidue in manibus sustinentẽ. Sũt & qui depositis ante se alteribus, vlnæ interuallo distantibus, postea medij ipsi stantes, inclinant se atque attollunt, dextera quidem, eum qui ad sinistram iacet, sinistra, qui ad dextram, tum rursum vtrumque in suum locũ referunt. Atque hoc identidem deinceps faciunt, iisdem vestigiis insistentes. Hic vero motus transuersas spinæ partes magis exercet. sicuti prior

Exercitationes particularium partium nostri corporis

Quæ exercitia quas partes exercẽt.

de exercitatione singule cuiusque partis

ille rectas. Thoracis vero & pulmonis, maximæ respirationes ꝓpriꝗ exercitationes sunt. Maxima vero vox supra iam dicta, vocis quoqꝫ instrumenta omnia permouet. quorum enumeratio, in his quæ de voce edidimus, habetur. Quoniam autem huc ꝓducti sumus, non alienum sit de omnibus animalis partibus tradere: & quꝗ motus euidẽtes, & quæ leuis & obscuros optineant, quæ rursus a se moueantur, quæqꝫ ab aliis. Quippe eiusmodi discretio: non paruam commoditatẽ Gymnastæ afferet, ad omnia animalis mẽbra mouenda alias a se & ꝓpria virtute, alias ab aliis & per alienam. Quꝗcũqꝫ enim voluntate suscipiunt̃ actiones, hæ musculorum neruorumqꝫ, & quos aliqui tendones, græci tenontas vocãt, propriꝗ sunt. Eædem tamen si maiore vi & celeritate fiũt: primum quidem & maxime dictas iam partes, ex accidenti vero, etiam arterias exercent. cũ prædictis vero ossa, venæ, carnes, ligamenta, & cetere omnes animalis partes vna mouentur. Reliquorum vero motuum, qui in animalium corporibus noscuntur: quicunqꝫ non cõmuni volũtate suscipiuntur, sed vel naturales sunt, vel ꝓ animi affectibus eduntur: duplices hi genere sunt. alii enim cordis & arteriarum, alij venarũ & iocinoris, actiones sunt. atqꝫ horum quidem primum & maxime, secundo loco reliquarum omniũ partium. Quandoquidem quatuor naturalibus facultatibus, omnes gubernantur: ac arteriarum quidem cordisqꝫ motus, nunq̃ sane omnino intermittitur. cæterum magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, varie intenditur atqꝫ remittitur. idqꝫ multis ex causis, quas omnes in opusculo quod de pulsuum causis conscripsimus, percensui. Nunc summa tantum capita delibasse sat erit. Vna igitur mutandi pulsus causa est, naturalis caloris auctio diminutioqꝫ. Altera causa est, quæ ex animalis spiritus mutata quantitate spectatur. Tertia, quæ ex firmitate infirmitateqꝫ naturalis virtutis accipitur. Quarta, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu ꝗstimatur. Verum de hac disserere: nõ est huius loci. Iam enim ægrotet animal necesse est, in eiusmodi affectibus. cũ reliquæ omnes pulsus mutationes, etiam in sanis spectentur. Quæ igitur ex aucto diminutoqꝫ naturali calore mutatio oritur: ea ꝓ anni tẽpore, nutrimento, potione, balneo, frictione, sõno & vigilia, itemqꝫ animi affectibus, & actiõib⁹ voluntate susceptis, incidit. Quæ vero ex animalis spiritus alteratione nascitur: ea pro motus qui volũtate, consilioqꝫ initur (καθ ὁρμὴν græce vocant) differentiis variatur. Quæ ex virium firmitate infirmitateqꝫ oritur, pro substantiꝗ ipsius cordis & arteriarum bono contrario ve temperamẽto contingit. Porro venarum opus vna cum aliis instrumẽtis vniuersis, quæcunqꝫ natura ad alimenti dispensationem excogitauit: pro cibo potioneqꝫ, tum vero pro distributionis in corpus, & concoctionis, & nutricationis ratione, variatur. Huius vero mutatiõis, arteriæ quoqꝫ partici

Thoracis et pulmonis exercitatio.

Quæ partes animalis euidentes, quæ obscuros meatus habeant. Item quæ à se mouentur q̃ ab aliis.

Motus: Animales & voluntarij; Naturales; Pathici et vitales

Cordis & arteriarũ motũ non intermitti.

Mutãdi pulsus causæ.

Causæ inmutantes pulsum.

Venarũ op⁹ vnde varietur

Motus nõ sẽp ẽ actio

Motus qui actiones nõ sũt, triplices esse

pes sunt. Qui vero motus, actiones non sunt: horum triplex diuersitas itelligitur. Alij nanq; animãtib⁹ ex seipsis insunt: alij extrincecus adueniunt, alios medicamenta proritant. Et ex se quidem animalibus insunt, hi quos ante memoraui. Extrinsecus vero accedunt, qui nauigando, equitando, aut gestando siue vehiculo, siue lectulo pendente, siue cunis agitatis pręstantur, siue per nutricum vlnas, vt infantibus. Extrinsecus p̃terea aduenientium, & frictio fit. Nonnulli tamen mot⁹ mixti plane sũt, veluti equitatio. Non enim vt in vehiculis, pręsertim in quibus stratus quiescas, ita etiam cum equo insideas accidit, vt a gestante tantum agiteris, ipse nihil agas. Quin spinam erectam sustinere, tum vtrisq; fœminib⁹ equi costis firmiter hęrere, & crura extendere oportet, etiam ante prospicere. In quo non modo visus, sed etiam collum laborat, præcipue tamẽ viscera hoc genere agitantur. Porro ea salientibus quoq; æque dimouentur. Verum iis qui vehiculo gestantur non æque. Quare si quis viscera q̃ sub septo sunt: mouere violentius velit: & prædictos labores adeat, & p̃terea ad frictionẽ quæ per circũiectam fasciam administratur, accedat. Statuatur autem oportet, is qui fricat a tergo, qui modo in dextram, modo ĩ sinistram manus inijciat, adclinante apprimenteq; has ipsas partes ipso q fricatur. Sane cõcutiunt nõ nihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximę tum respirationes, tum voces, pari modo efflatus, & qui per se fiũt, & qui cum cohibito compressoq; spiritu, tum in tibiarum sono, tum voce adhibentur. Iam ip̃a spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est: non minus certe eorum qui in abdomine, q̃ qui in thorace ĩsunt. Verum de hac post agetur, vt pote quæ supra alia quæ modo retulimus commoda: etiam aliam gratiam non leuem præstat, cuius nimirum causa ad finem eam exercitationis adhibemus. Verum ad ꝓpositum redeũdũ, nempe quod non pauci ex iis motibus qui partibus animalium accedũt: nec partium ipsarum actiones sunt, nec earum actiones sequũtur, sed ab aliis & per alia perficiuntur, veluti in vehentibus, nauigantibus, perfricandis, purgandisq; per medicamenta tum vomitoria tum aluum ducentia fit. Verum eiusmodi motus, huius de tuenda sanitate artis nõ est. Reliqui omnes, & potissimum ij qui ex frictione fiũt: imprimis necessarij cognitu huius artis præsidi sunt, quippe ad cuius professionem spectat, omnium motuum vires nouisse, sicuti (reor) ad opifices ĩpos spectat, singulos particulares motus nosse. Hi nanq; varietatẽ quæ in materia est, norunt: Gymnastes virtutis singulorũ scientiam habet. Etenim si quis me iubeat vt oplomachicos id est armorũ meditationis motus, vel alium doceam, vel ipse concinne peragam: sane vnumquemlibet eorũ obire cõmode nequeam. At si cui me oplomachicorũ cum agit, adhibeas: nõ mõ quam vim optineat actionum quælibet, sed etiam q̃ maxime partem exer

Nota in equitatione antiquorum mos videtur ee ut absq; sella siue ephippio equitarent

Qui motus viscera concutiunt.

Frictio per fasciam.

Spiritus cohibitio.

citet, omibus illis certius norim. Immo vero (Si verũ ingenue fateri oportet) oplomachicus nullius earum vim reddat. Qui exercitationũ artem probe callet: is omnes nouerit, singulas ad certos referẽs fines. Nã que aut violẽtæ quædam sunt, grauesque ac robustæ, aut leues celeres & cõcitatæ, aut pariter violentæ & celeres. Has igitur obiter dum agi conspicit: statim visas facile dignoscit, atque hoc amplius: quænã crura, brachia, vel thoracem actio exerceat, quæ lumbos, caput, spinam, vel vẽtrẽ, quæ demum aliam quãuis partem egregie præter cętera fatiget. Oplomachicus enĩ apte numeroseque motus peraget celeres fortasse, robustos, ac graues. cæterum quod densent aut emacient eiusmodi motus, parũ nouerit. Pari modo nec quod carnẽ augent & rarefaciunt, motus tardi. Iam idem robuste simul & tarde & grauiter mouebitur, nec tamen quod istiusmodi motibus corpori robur & grauitatem acquirit, intelligit. Aurigandi quoque peritus, omnes motus particulares numerose apteque, & ad vsum commodissime explicabit. sed qui horum corpus emaciẽt, aut carne impleãt, robustum, vegetum, molle, durum, densum, rarum ue efficiant: omnino ignorat. Ita & qui pila exercere instituit, sphericum vocant, omnẽ pilæ iactum exceptũque callet. minime tamen quẽ corpori affectum ij cõparẽt, nouit. Pædotriba quoque quicquid in palestra motuum geritur, pernouit. quid quisque motus efficere queat, ignorat. Et (vt semel dicam) omẽs homines artifices iuxta inertesque, quos corpore motus exercent, eorũ ignorant vires. saltatores, nautę, fabri, tum materiarij, tũ ferrarij, piscatores, agricolæ, ædificatores, sutores, omnes denique qui quiduis moliũtur. At gymnastes ex ijs quæ ante retuli principiis, cuiusuis actõnis, etiam eius quam nunc primum, nec ante conspexit: vim tenebit. veluti statim saltantiũ præuegeti motus, in quibus nimirum quã maxime saliunt, ac celerrime circumacti vertũt, & genu prius posito, mox emicãt, & crura tũ adtrahũt, tũ maxime diuaricãt, & sũmatim i quibus ocyssime mouẽtur: gracile, musculosum, durum, compactum, præterea vegetum corpus reddunt. At remissi, tardi, & languidi motus, non solum non eiusmodi corpus, quale nunc diximus faciunt, sed contra si natura musculosum & vegetum sit, diuersam omnino affectionem inducunt. Quod igitur mox diximus, pędotribam ita esse gymnastæ ministrum, vt medici coquum: id nũc quoque ostensum est. Quippe coquus, betam, lẽtem, aut ptissanam, alias alia ratione præparat. nec tamen quod præparauit, quam vim optineat: intelligit, aut quænam præparandi ratio censenda sit optima. At medicus nihil horum ita vt coquus, parare est potis. Verum quicquid præparatum sit: eius vires probe callet. Ergo gymnastes propositi nobis adulescentis, vtique qui optimum corporis statum est sortitus, omnium quidem exercitationum vires pernouit. deligit vero ex omni genere quod moderatum

Ars coquinaria subalterna est Medicinę

Cap: XII.°

mediumq; inter vtrũq; excessum est. Nam neq; celeris tardę ue exercitatiõis, optimus status eget, sed plane mediocris ac mediæ. nec rursus violentæ & vehemẽtis, nec remissæ & languidæ. imo in his quoq; mediocre optimum est, quando non alterare, sed plane seruare optimum corporis statum conuenit. Siue igitur armis eiusmodi adulescẽtẽ exercitare gymnastes velit: peritissimo totius meditationis armorum adscito: eum omnes sibi promere actiones iubebit, mox ipse eliget, ac discernet, imperabitq;, quibus earũ sæpe, quibus raro, quibus mediocriter, quibus aut nũq̃, aut semper exercitari eum velit. quippe quem latere non potest, quæ quodq; membrum exercitatio magis agitet, quæ ue cuiusq; exercitatõnis qualitas, facultas ue sit. Siue folli pila ue exercitare studet: hic quoq; rursus, tum genus, tum qualitatem, tum modum actionis inueniet. ipso follis pilæ ue perito, pro ministro adhibito, quo illi omnẽ eius generis actionum materiam indicet. Nam ipsius ꝓprie cuiusq; artis materiæ, gymnastes qua gymnastes omnino est ignarus. verum vbi semel inspexit, non solum qualitatem, sed etiam vim eius protinus intelligit. Quãplurimos enim ipsi ex iis quibus imbecilliores quædam corporis particulæ erant, vnde crebris in his vrgebantur morbis, vnius gymnasticæ ope restituimus. neq; tamen omnes propriis exercitationibus, sed siue quis saltator erat, siue oplomachicus, siue pancrasiastes, siue luctator, siue alio quouis genere exercitatus: iusso eo magisterij sui motus corã promere: mox appositissimis vna cum tempore & modo delectis. Verum de correctione id genus, procedente tractatu agemus. ea scilicet operis parte ĩ qua de viciosis corporum statibus disceptabitur. Nũc optime comparato corpori suum statum tueri proposuimus. Porro huic ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt nec durior illi, nec mollior habitus corporis reddatur. Quippe hic, ab extrinsecus imminentibus facile offenditur. ille, corporis inhibet auctum. Præterea nec densior, ne videlicet in carne excrementorum aliquid hęreat. nec rarior, ne quod est salubre effluat. Simili modo (Siquidem optimo habitu erat) nec solito gracilior, nec crassior. cum constat gracilitatem externis iniurijs, crassitudinẽ, ijs quæ interne ab ipso corpore proueniũt, esse obnoxiam. Pari modo neq; calidius, frigidius, siccius, vel humidius, efficere eiusmodi corpus expedit. siquidem inculpato temperamento erat. Vnum igitur est quod in ita se habente corpore est spectandum, nempe ĩ omni tuendæ sanitatis materia, quod conueniẽs mediocreq; est. Porro, id est inter vtrumq; excessum plane medium. Quemadmodum autẽ huius maxime sis compos: supra iam dictum est. Cæterum de iis quæ maxime necessaria sunt, vel sæpius meminisse non sit profecto inutile. Prima ergo dies crassiorem cõiecturam præbebit. secũda vero, tercia, quar-

Quomodo ĩ omni sanitatis materia seruanda sit mediocritas

Optima tempenes non est alteranda sed in sua moderatione seruanda

molle corpus facile laedit: durum non augetur. densum excrementitiu. rarum effluens. gracile laedit ab extra crassum laedit ab intra

Ars tuendę sanitatis duplex

ut seruat corpora in eo statu in quo sunt, corpora s. quę optimo statu fruuntur

ut praeseruat et corrigit corpora, illa s. quę uitiose se habent, non tn̄ ęgrotant. tertiam n. ad curatiuã remittimus, quę actu ęgris corporibus medetur

ta, & reliquarum quælibet, pro ratione magis exactam. Quippe in prima die, omnia tibi pro dictis iam scopis sunt peragenda. Exuat se, sicut ægimius præcepit, vbi in lotio, iam perfecta concoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliantur. Docebit id tum floridus color, qui in summa cute residebit: tum artuũ flexibilitas habilitasq; ad omnem motum. Post hæc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus prompte, æquabiliter, & concinne edit. Inter hæc vero sudorem cum calido vapore mixtum cernes. Inhibenda vero exercitatio tum primũ est, cum aliquod horum fuerit mutatum. Quippe si contractior paulo corporis moles videbitur, desistendum illico est. si enim vltra quid pergat, etiam boni succi non nihil educetur, atq; ita tum gracilius corpus fiet, tum aridius, atq; ad incremẽtum minus habile. Nõ minus profecto & si coloris gratia vanescat, cessandũ est. Quando si exercitationem continues, frigidum corpus efficies, & nimium exhauries. Iam motuum alacritas, æquabilitas, vel concinnitas, si remitti quippiam collabiq; cernitur, vtiq; statim desinere cõueniet. Itidem si in sudore accidat vlla qualitatis eius quãtitatis ue mutatio. Quippe quem & copiosum magis, & magis incalentem edi par est, prout motibus vehementiæ plus accesserit. Cum igitur is aut minor intelligitur, aut frigidior, tum scias digeri exhauririq; corpus. Præterea refrigerari ac siccari plus iusto. Quo magis sollicite attendẽdũ exercitando corpori est, vt cum dictarum iam notarum quęlibet apparet, protinus cesset. Nec tamen protinus lauatum ablegandum est. sed summam exercitationis intentionẽ quã ἀκμὴν græce vocant, remittere sistereq; iubebitur. Quod si ilia: cohibẽdo anhelitu, implere velit: perfundi oleo atq; apotherapia vti deinceps debebit. Porro ea cuiusmodi res sit, simul qui sint i ea scopi, & quæ mẽsura, præterea quibus absoluatur tum motibus, tum frictõnibus: sequẽti libro mõstrabitur. præsẽtem enim vtpote satis verborum habentem, iam commode videor finitur⁹. si modo illud vnum adiecero, lauacrum quod omnino medio temperamento sit, ad propositam ætatem naturamq; esse eligẽdũ. Propositum nanq; est, si recte meminimus, tertium a natiuitate septẽniũ, id est quod inter quartumdecimum, ac vnum & vigesimum annos interuenit. Quo vtiq; frigida lauari adolescentem adhuc nolim, ne incremẽto eius cui plurimum est consulendum, sit in mora. Vbi vero iustam magnitudinem impleuit: etiam de frigida lauatione aliquid dispiciemus. Simili ratione & de exercitationibus quę in puluere obeuntur, exquisitius in sequenti sermone agem⁹. In præsẽti, illud nouisse satis erit, ne puluere quidem huic opus esse. modo illi in qua exercitabitur domus, ad eum modũ quem inter initia præcepimus: præparata sit. Verũ si calidior sit: tum puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandum. Sin non vtetur, li-

Aegimius.

Regula et modus servandus quo exercitatio aggrediendaest.

In 3° septennio Adolescentes frigida lauandi non sunt.

ceat & illotum dimittere: præsertim hieme. post hæc vero & quę ad cibum, potionem, somnum, ambulationemq́ pertinent, coniectanda huic sunt, qui adolescenti præficitur. et in sequentibus a nobis dicentur. Verū fieri nō potest, vt modi horū primo saltē die, ratio illi exacta cōstet: secundo, vbi exploratum habuerit: quomodo post quot exercitatōnes nutritus adolescens sit: si proprium naturæ habitus prorsus seruare viderit, eodē seruato modo, tum nutriet adolescentem: tum exercitabit. Sin non seruauerit: quacunq́ ratione a pristino habitu est lapsus: reducere eum mutata mensura tentabit. Itaq́ facere non desistet: quoad in singulis peragendis exactum modum definierit. Quot vero & qui sint præter naturā lapsus, ac quemadmodum quemlibet tum agnoscere, tum reparare conueniat: in sequenti opere docebitur.

GALENI DE SANITATE TVENDA LIBER TERTIVS. THOMA LINACRO INTERPRETE.

m Edicorum gymnastarū q́, qui de sanitate tuenda prodiderūt, alij omnium hominum communia pręcepta tradiderunt, nihil vsq̄ cogitantes de corporum nostrorum per species differentia. alijs dissidere inter se corpora nostra non paruo discrimīe placuit. Eorum tamen differentias, ceu comprehendi plane vniuersæ nequeant, consulto omiserunt. Pauci omnino qui per species & genera discernere sunt aggressi: plura perperam, q̄ recte scripserunt. Nos primo statim volumine quot numero species humanorum corporum sint, indicauimus, promisimusq́ singulis propria tuendæ sanitatis præcepta seorsum traditu ros. Orsi autem sumus ab eo corporis statu, in quo queri de vllo naturæ vitio non possit. Quoniam autem is homo negotiorum interdum occasione, vel sponte, vel inuitus pro secundæ valetudinis præceptis viuere prohibetur: satius visum est primum eum liberum, suę q́ plane spōtis, ac vni corporis valetudini vacantem proponere. Ac quemadmodum quidē educari eiusmodi hominem conueniat: primo libro docuimus, ad quartūdecimum vsq́ annum curam eius persecuti. Secundo qua ratōne ad virilem ætatem duci debeat, indicauimus. vbi longior sermo incidit, postq̄ i communia artis capita deuenit, sine quibus ne de proposita quidē ætate, naturaq́ exacte disserere licebat. Omnes enī tum frictionis, tum exercitationis differentias enumerauimus. nō mehercle particulares, nisi sicubi has exempli causa, non necessitatis referre ex vsu fuit, sed quæ genere ac specie sunt distinctę. Ergo in frictionibus quidem quam mollis duraq́ & ante has mediocris facultatē optineant, interpretati sumus. A decim⁹

Quid actū i prioribus libris.

Quot status sint hominum

et differẽtias, quæ a quãtitate ſumuntur, numero tris. Mox quæ ex cõ-iugatione harum oriuntur, omnes in totum nũero nouẽ, etiam poteſtate ſingularum expoſita. In exercitationibus vero enarratis quęnã acuta ve-loxqꝫ vocetur, quęnam hebes tardaqꝫ, ac quæ harum medię primęqꝫ na-tura ſaltẽ ſint: itẽqꝫ quæ valens ac mollis, præterea grauis leuiſqꝫ, quęqꝫ harum ſunt medię: ſimili modo tractatis, docuimꝰ optimum corporis ſta-tum, per omnia quę mediocria conuenientiaqꝫ ſunt, quæqꝫ eadem media plane exceſſuum ſunt: agi debere. idqꝫ tum in frictiõe, tum exercitatione, tum balneo, tum alimento, omnibus deniqꝫ quæ ſalubrem victus rationẽ cõplẽt. polliciti qꝫ ſumus ſicuti de frictione exercitationeqꝫ fecimꝰ, vbi in genera q̃dam cõmunia ſpeculationẽ reuocauimꝰ, quo ſimul recordatu fa-cilis, ſimul certa ratione viaqꝫ tradita doctrina eſſet: ita et in reliquis oibꝰ facturos. ac primũ quidẽ de ea quã apotherapiã vocant acturos: quãdo-quidẽ ea proximo loco tractãda in ſuperioribꝰ eſt propoſita. Quippe vbi quouſqꝫ intendere augereqꝫ exercitationẽ oporteat, qđ ad ſanitatis ratio-nem pertinet, præcepimus: finem quoqꝫ ſequi debere diximus apothera-piam. de qua nunc agamus. Eſt igitur primum ea genere duplex. Altera quidem exercitatiõis ceu pars, altera eius ceu ſpecies. ac de ea quidẽ quę ceu ſpecies cenſetur poſt dicemus. De ea vero quę vt pars habetur, nunc agendũ. Omnis exercitatiõis probe peractę poſtrema pars apotherapia dicit̃. Ea duplici cõſilio ſuſcipit̃, & vt excrementa expurget, et vt corpus a laſſitudine tutum reddat. Prior cauſa etiam exercitationi communis eſt. quando eius quoqꝫ duplex omnino propoſitum eſt, et vt ſolidas ani-malis partes firmet: et excrementa expurget. Proprius tamen apothera-piæ ſcopus eſt: vt laſſitudinem quæ ſuccedere immodico exercitio ſolet, ſummoueat, atqꝫ prohibeat. Ac athletis quidẽ [et aliis qui opere corpus fatigãt,] ſicuti qui vel fodiũt, vel iter agũt, vel remigãt, vel tale quippiã opus vitæ neceſſarium obeunt: preſto laſſitudines adſunt. niſi apothera-pia deuitentur. verum de quo hoc loco agimus optime comparatũ corpꝰ quod ab oĩ ſeruitute eſt liberũ, et vni ſanitati vacat: raro laſſitudine tẽtat̃. ſicuti enĩ athletę, quos labor maximꝰ exercet, nullo alio exercitãdi gene-re obnoxii laſſitudini ſũt: ꝓterq̃ eo qđ ab ipſis abſolutũ dicit̃: ita nec vitã degũt liberã, & qui tãtũ valetudinis tuẽdę gratia exercitãt: vſq̃ laſſabũt̃. propterea qđ huiuſmodi exercitiũ adire nulla neceſſitate cogũt̃. Athletis enĩ neceſſe eſt quo videlicet ad ĩmodicos ĩ certaminibꝰ labores, etiã totũ diẽ aliquãdo cõtinuatos, ꝑparato iam corpore ſint: abſolutiſſimum illud exercitiũ (ipſi κατασκευὴν vocãt) aliquando obeãt. Verũ qui tãtũ tuẽdę bonę valetudinis cauſa exercitant̃, iis nec neceſſũ, nec vtile plane eſt im-modicos labores adire. Itaqꝫ his nullus inſtat laſſitudinis metꝰ. Nihilo-ſeciꝰ tamen iidẽ apotherapia vtent̃. et ſi nullo laſſitudinis timore: at certe

Apothera-pia duplex.

Deapothe-rapia quę ex ercitationis eſt pars

Exercitatio nis duplex ſcopos.

excrementorũ purgandi causa. cui ex pleniore (vt græci loquũtur) mẽsura: etiã lassitudinis securitas accedit. Nã & si ipse exercitationis modus, his est a lassitudine quãmaxime alienus, actionisq; omnis ratio plane citra violentiam: fieri tamẽ aliquãdo potest, vt gymnastẽ in vtroq; paulũ quid subterfugiat. quod neglectum si nõ magnã, certe leuẽ exercitato lassitudinẽ cõcitet. Cæterũ nõ cõuenit qui sibi viuat, & vni corporis sanitati vacet: vt vel minimũ lædatur vsq̃. Tutissimũ itaq; sit, apotherapia sẽper vti. Quæ qualis adhibenda sit: ipsa finiũ ad quos tendimus, demonstrabit natura. Nã quoniã id petim⁹, vt solidarũ aĩalis partiũ excremẽta, quæcũq; excalfacta extenuataq; per exercitationem ĩ corpore adhuc manent, prorsus eijciantur: & frictiones quæ per alios administrentur adhiberi oportebit, & cum his vna, tum ipsarũ quæ fricãtur partium tẽsionẽ: tũ etiã spiritus cohibitõnẽ. At quoniã nec frictõnũ vnica ratio est, nec spiritus cohibẽdi: deligẽdũ ex vtroq; genere ẽ quod vtilissimũ ẽ. Atq; ex frictionibus quidem quæ dura est: cogere corpora, hoc est densiora simul duriora q; reddere traditum iã est. Itaq; hæc ad res propositas parum ẽ accõmoda: siquidẽ quod densatur: intra se cludit. quod laxũ fit: liberum excrementis exitum præbet. Ad eundẽ modũ quod durat: ijs quæ tensa sũt maxime est aduersum, vt quod eorũ affectum magis adauget. cõtra quod mollit: id est vtilissimũ. Si igitur simul & excremẽta digeri, & quæ tensa sunt molliri cõuenit: duræ certe frictiones omnino sunt fugiẽdæ. Nec his minus a lentis cauendum arbitror. Nam postq̃ a se corpus non amplius dimouetur: periculum est ne frigescat, ac dẽsescat: dum nulla ope externa calfit. Hac igitur de causa, non solum cum celeritate est fricãdum: sed etiã quoad fieri potest, plurium manibus. quo nulla corporis pars nuda maneat. At si nec tardam esse frictionem oportet, nec duram: oleum nimirũ fricãdo corpori largiter circumfundi debebit. id enim ad velocitatẽ simul & molliciem frictionis multum conducet: & alioqui aliud secum nõ mediocre commodum affert. quando & quæ tensa sunt remittit, & quæ ĩter vehementius laborandum fatigata sunt, emollit. Atq; his quidem de causis dura vitãda est frictio. ob alias vero mollis. quippe ea nec alte dimittitur, sed circa cutem ipsam & ei vicinas carnes deficit, nec ea quæ in angustis meatibus contenta excrementa sunt, elidit. Cuius profecto causa, tum ipsam fricandarum partium tensionem: tum spiritus cohibitionem iniũgimus. Media igitur mollis duræq; quæ eadem mediocris est, ab vtriusq; incommodo abesse videtur. & mollis inefficacia, & duræ violẽtia noxaq;. Ea vero perficietur fricantis quidem manibus valenter iniectis, ita vt earum impressio ad duram frictionem proxime accedat. cæterum pinguitudinis copia & velocitate mouendi eatenus remissis, vt plane euadat mediocris. Nã & pinguitudo ipsa, valẽtioris cõtractõnis nõ leue

Qualis esse debeat ĩ apotherapia frictio.

Tensio partiũ & spirit⁹ cohibitõ cur adhibentur.

Mediocris frictio qualiter fiat.

densatum claudit. laxum præbet exitum.

Frictiones cum oleo.

pręsidium est, & breuitas ipsa contactus, tantum demit de violentia: quã-tum etiam de tẽpore. Porro tendẽdas obiter dũ fricãtur partes censemus, quo quicquid inter cutẽ & subiectam carnẽ excrementorũ residet, per cutẽ expellatur. Quippe ambabus his laxis: non magis foras, q̃ itro ferri ex-crementa contingit. Distensis vero ijs quæ sub cute sunt: omnia foras e-liduntur, ceu gemina manu expressa. vna foris, eius vtiq; qui fricat, alte-ra intus. ipsis scilicet quæ tenduntur particulis, manus vicẽ supplẽtibus. Ac propter hæc quidem, nõ exigua portio apotherapię est spiritus cohi-bitio. Appellãt vero ita, vbi omnibus thoracis musculis, qui circa costas habentur: intẽtis coactisq;, respiratõnem cõtinemus. Accidit nãq; obiter, vt spiritus q a costis premitur, dũ efflari per exitũ arteriæ (laringa græci vocãt) prohibetur: vniuersus pessum ad trãsuersũ septũ (qđ græce dicit diaphragma) detur. atq; vt cũ hoc, quæ ipsi subsunt oĩa, simul attollãtur, iecur, lienis, ventriculus, & quædã alia. Oportebit autẽ iterim musculos quoq; qui in abdomine sunt (epigastriõ græci appellãt) leuiter contrahi. vt ab his vna cũ septo, ceu gemina manu pressis quæ intersunt partibus: excremẽtũ si quod intra se habẽt, foras elidãt. Porro mediæ ĩter hæc par-tes cõtinẽtur. Iecur, lienis, vẽtriculus, crassi ac tenuis itestini partes quæ ꝓminẽt. Loca vero ad excipiẽda quæ expellũtur excremẽta, patẽt, tũ vẽ-tris tota capacitas, tum isthic cõsistẽtiũ intestinorũ cõcauitas. Si vero fe-riari plane abdominis musculos patieris: nullius prædictorũ excrementa vacuabis. Quæ vero ĩ thorace ac pulmonibus habẽtur: ea deorsum trãs-feres. Expedit vero huc potius trãsferãtur, q̃ in illis maneãt. quãto etiã eo-rum quæ in ventre, q̃ quæ in pulmonibus, & pectore continentur, prop-tior exitus patet. Hæc enim (nempe quæ in ventre & intestinis sunt) vel euomũtur facile, vel excernũtur. illa cũ conatu & vi per tusses eijciuntur. Verum si quis perinde vt septũ, ita abdominis quoq; musculos, anhelit⁹ cohibitione intendat: exquisitius plane expurgabit ea quæ sub septo sunt viscera: nõ transferetur tamen quicq̃ a spiritus instrumẽtis, ad ea quæ nu-trimento sunt delegata. sed totũ in ipso thorace, & pulmonibus excremẽ-tum manebit. Quare cohibitionem anhelitus id genus, nunc non probo. Multoq; minus si quis omnino non distento septo, valide ac vehemen-ter contrahat musculos abdominis. Quando ita necesse est, venas om-nes partesq; quæ circa collum sunt, flatu ac sanguine impleri. excrementa vero sursum atq; ad caput: non deorsum & ad ventrem ferri. Intueri enim id, tum in iis qui tibias inflant licet, tum qui maximam acutissimamq; vo-cem edunt. Siquidem his collum omne dilatari, faciem vero intumesce-re, & caput validissime impleri videas: propterea quod in hoc opere, qui in abdomine musculi sunt tendũtur. diaphragmate his cedente. Est ei qc-qđ eiusmodi opis ẽ, veluti ĩ ijs demõstratũ ẽ quę de voce edidim⁹, mixtũ

Cur tenden-dæ partes in apotherapia

Partes cur tendantur.

Spiritus co-hibitio qđ sit

Anhelitus cohibitio quid causet.

ac compositum ex maxima respiratione & spiritus cohibitione. vtiq; cum simul omnis spiritus efflatur: maximo nimirũ facto expiratu, idq; cũ validissima musculorum tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt: tensione. Cum spiritus cohibetur: eadem vtrorũq; musculorum facta tensione: nullo tamen spiritu elabi permisso. In iis qui tibia sonãt, aut acutã vocem edunt: musculis pari modo tensis: spiritu tamen nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediam ratõnem seruante. Ita nimirũ fit, vt trium operum communis sit musculorum tensio. propria vero, in totius simul spiritus efflatu: velox eius foras expulsio. in anhelitu cohibendo, ipsa eius retentio. in tibiarum opere & voce: mediocris emissio. Causa vero triplicis huiusce operis, in exitu arteriæ est. Quippe qui in totius simul spiritus efflatu, latissime se pãdit. In spiritus cohibitiõe, prorsus clauditur. in ijs qui tibia sonãt, aut qui voce acuta simul & magna vtũtur: mediũ quendam habitum seruat. Ac de his quidem posthac aliquando agere necesse erit, in ijs quibus de vociferatõne agemus. Cæterum spirit⁹ cohibitio quæ ad apotherapiã est ⌊maxime⌉ idonea, ⌊iecur, lienem⌉ & ventriculum attollit. tensis qui in thorace sunt musculis vniuersis, remissis qui sunt in septo & abdomine. ita nãq; deorsum ferentur excrementa. Secundo autẽ loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomĩe sũt musculos tendit. quo videlicet ea quę sub septo sunt viscera, apotherapię fructum sentiant. His ipsis de causis etiã fasciarũ quæ ἅμματα græci vocant circũactus fieri conueniet. quos, fricantes ipsi cum a tergo fricandorũ constiterint, circa totũ ventrẽ adhibent: cũ ex aduerso se collocarint, ceruicibus. Alios vero costis, & spinæ, & pectori accomodant. idq; conuerso pariter cũ his quodãmodo, eo qui fricatur. Circa lumbos vero similis fasciarum circumiectio circũactioq; fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur, nõ tamẽ cum omnibus pariter se vertente. cum neq; cõtinuos motus, nec vehementes contingere ei ex apotherapia conueniat. sed certe aliquos & quibus ex interuallo frictiones sint interpositæ. Qui nãq; & cõtinui & vehemẽtes motus sunt: ij exercitationis, quam prę paratoriã vocant, sunt proprij. Qui vero nec continui, nec vehementes, apotherapię. Itaq; concertatorem subinde ⌊complectatur⌉ subinde repellat sæpe etiã hoc ipso tẽpore mutet, sæpe ipse a tergo gymnastę ĩcũbẽs, ac crurũ vtrũq; per vices ipsi circumplectens, idq; cum tensione aliqua haudquaq̃ vrgente, ab alijs qui commode contrectent, fricetur. hac enim vel maxime ratiõe, & calorẽ q exercitãdo est adauct⁹, seruauerit: & simul excremẽta ꝓprijs ipsi⁹ tũ tẽsionib⁹, tũ motib⁹ eiecerit. Ad quod sane op⁹ spirit⁹ quoq; cohibitõ, nõ parũ mihi cõducere videtur. Quippe qui vndiq; cõpuls⁹, ĩ angustos se recipere meat⁹ cogitur, eosq; si ampli⁹ trusus ꝓpulsusq; fuerit, etiã penitus trãsire, atq; extenuati iã excremẽti secũ nõ nihil arripere.

Fasciarũ circumactus.

Ad hunc sane modum exilia instrumētorum foramina, vehemētiore spiritus inflatu expurgantis opifices videas. Nam quantum is prorsum per vim coactus ipellitur: tantum ab ipso quædam impelluntur, quædā trahuntur, totāq; viam peregisse properant. Et truduntur quidem, quæ ante occurrunt. Attrahūtur quæ ad latus sunt posita. impetu ipso motus vtraq; acta. Quinetiam inter ipsam exercitationem, spiritus cohibitionem interponunt optimi gymnastæ, atq; etiam quam supra comprehendimus, ipsam quæ apotherapię debetur frictōnem. simul hominē cum lassitudo incipit, recreātes, simul cutis meatus paulatim expurgātes. quo videlicet perspirabile simul purumq; corpus ad subsequētes labores sit. Cū alioqui verendum sit, ne si nihil tale gymnasta prouiderit, obstruat poti[9] prædictos meatus, q̄ expurget. propterea quod vehementissimi materiæ impetus, diuersis temporibus ac rationibus cōtrarios edere effectus possunt. Obstruere quidem cum crassum simul ac multum fuerit, quod confertim ac præceps agitur. Purgare, cum exiguum tenueq; est: nec pręprope re, nec violententer cogitur simul omne expelli. Apparet enim ita accidere in omnibus, tum externis instrumentis, tum vero calathorum plexibus. Quippe eluitur extergeturq; ex his omne superuacuum, non cum egrediētibus adhuc paulatim prioribus: alia violenter a tergo irruūt, (verendum enim interim est, ne quæ in trāsitu sunt, incuneata innixaq; inuicem viam obstruant) sed cum prioribus, vel iam exeūtibus, vel plane vacuatis, alia postmodum vacuantur. Et quid de exiguis meatib[9] miremur, cum etiā e theatris multitudo quæ cōfertim egredi conatur: in exitu hęret? Ob hæc itaq; qui etiam in mediis laboribns apotherapia vtunt: gymnastas laudo. potissimumq; in his qnos grauia (quæ vocant) certamina exercent. verum de his postea. Qui autem nunc nobis propositus iuuenis est, in hoc non ad athleticum habitum, sed ad sanitatem tuendam consilia diriguntur, quo minus aut multis exercitatōnib[9], aut coacta cōmestione est opus, aut etiam suillæ carnis copia, aut pane id genus, quo graues athletæ vtuntur. Atq; his omnibus de causis timendum huic non est, ne exiles eius meatus obstruantur. si modo probe est præparatus, scilicet idonea frictione, ac laboribus, qui ex paruis paulatim crescant. Graui vero athletæ nisi omnia probe administrentur: ob ciborum tum qualitatem, tum quātitatem, verendum i exercitationibus est, ne obstruantur potius, q̄ expurgentur habitus meatus. Ac de apotherapia quidē abunde mihi dictū iā est. Deinceps ad balnea veniamus. illud modo de propositis præfati, quod si quis hæc paucioribus interpretabitur: is merito prolixitatem sermonis nostri accuset. verum si quis aut necessarium aliquod theorema, aut quæ id confirment, euidentes demonstrationes prætereriens: breuitate se vsum putat: huic non tam de tali breuitate sibi placere,

Vehemētissimos materię impet[9] cōtrarios iteri effect[9] edere

Athletę carne suilla utuntur ut corpora crassiora et obesiora redderentur

De balneis. CAP. 3um

Ad eos qui longitudinē operis grauentur.

q̃ certe pudore affici par est. Ego vero & si iustum volumen scribere de apotherapia potuissem: tamen id faciendum non censui, vt qui longitudinem huius operis cõtrahere maxime studui. Si enĩ ad ea refellenda, quæ perperam a plerisq; sunt scripta, me conuertere voluissem, nec paruã, nec certe leuẽ materiam longioris sermonis habuissem. verum arbitror, ex iis quæ demonstraui, satis me seminum dedisse, ijs qui saltem non plane hebetes sunt, eiusmodi omnia refellendi. Cum enim dicat Asclepiades spiritus cohibitõnẽ caput opplere: ex ijs quæ ipse paulo ante definiui, cũ differentias eius traderem, potest qui volet hominis sentẽtiam refellere. Similiter in secundo quoq; volumine, licuit etiam mihi omnibus exercitationib⁹ singillatim percensitis, librum producere. Sicuti cũ alij nõnulli fecerunt, tum qui bellissime totã materiam est executus Theon alexandrinus. Is ei quatuor libros nõ alia de re, q̃ de particularib⁹ exercitijs scripsit. Quæ & mihi dixisse licuit, vt qui tum melius q̃ ille interpretari potuerim, tum vero aliorum meminisse non paucorum, quæ sunt operis exercitationum communia. is enim cum illud sibi proposuisset, vt queẽadmodũ athletę maxime exercitarentur doceret, in his multum verborum absumpsit. Potest autem qui volet, & de ijs, quas singulæ artes præstant, exercitationibus disserere. Atq; hæc quidẽ iis qui longitudinẽ operis parum æquo animo ferunt, dicta sint. Nunc de balneis agere tempestiuum videtur. Ac primum quidem de aquis dulcibus calfactis, vt quorum crebrior sit vsus. Mox de frigidis. postremo de iis quas sponte natas appellant. Quarum aliæ media temperie, alię feruẽtes, alię tepidæ, alię omnino frigidæ sunt. Dulcium calfactarum aquarum, si media tẽperie sint: vis calida & humida est, sin tepidiores sint: humida & frigida. quod si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahiq; exiles eorum meatus subigunt, ita vt nec madescere ab extrinsecus accedente humore possit: nec excremẽti quod intus latet, quicq̃ emittere. Cæterum ab iis incipiendum quæ medium temperamentum optinent, quæ per se semper calfaciunt, & humectãt. Euenit tamẽ ex accidente vt aut per halitum digerant humores, aut superuacua fluxione (ϛευμα græci vocant) corporis particulas impleãt, aut molliãt, aut cõcoquant, aut vires firment vel infirment. siquidem adhæc, quãtitas quoq; earum, non minimum confert. Quin alios quoq; multos lauationis aquæ temperatæ & potabilis effectus, qui iam comprehensis superueniãt, enumerare licet. Quorum qui proposito nunc operi sunt accommodi, dicentur q̃ fieri potest paucissimis. dilato videlicet in aliud tempus, eo quẽ in morbis præstat vsu. Sed quod ad sanitatis tuendę spectat vsum, iuuenis in sermone propositus, iam exercitatus redeat, vt prius est comprehẽsum. Huic igitur prædicti balnei perexiguus est vsus. vt qui omnia iam

Theon alexandri, de p̃ticularibus exercitiis.

Ordo.

De balneo dulcis aquę.

[Manuscript annotations: "CAP. 4" (right margin); "De Balneis."; "Aquarum dulcium calefactarum ut et notat Andreas Baccius Elpidianus 3 differentiae"; "temperatae — calidae et humidae; tepidiores — frigidae et humidae; calidiores — calidae non tamen humidae"]

ex mediocri exercitatione, & iam dicta apotherapia est cõsecutus. Nihilosecius tamen si probe balneũ adhibeas: ipsũ quoque apotherapiæ pars aliqua fit. siquidem duras tensasque partes emollit. excrementum putreque, si quod intus ad cutim hæret, euocat. verum neutrius horum egere videtur propositus iuuenis: nec vllum aut mollioris carnis, aut adipis liquamẽtum credibile est illi inter exercitandum, euenire. Cum & immodicos & vehementes motus talia sequebãtur. huic vero non solum expulsa omia excrementa: sed etiam emollitæ solidæ partes sunt, obiter dum apotherapia est vsus. Quare elui sibi i balneo sudorẽ, & puluerẽ (si quãdo hoc vtitur) magis postulat quam calefieri. Ergo transire tantum ad solium vsque nõ in laconico immorari is debebit. sicuti qui citra exercitationem seipsos elixant. Sed nec morari in piscina huic est opus. Immo lotus (vt cõprehẽsum est) ad frigidam festinet, atque ipsa quoque medio temperamento esto. vtpote ad medij temperamenti corpus. Quibus enim aut vehemẽter frigida opus sit, aut molli, & veluti insolata: post dicemus. Cæterum optimum corpus quoad augescit, dictum supra est, non esse frigida lauandũ, ne eius incrementum moretur. Vbi vero abunde est auctus: iam frigidæ quoque assuefaciendus, vt quæ tum corpus vniuersum roboret, tum cutẽ densam duramque efficiat. Quod sane tutissimum est, aduersus noxas quæ extrinsecus imminent. Quemadmodum vero quispiam frigida lauari primum incipiet, sic vt nullam ex subitaria mutatione, noxam sentiat, id vtique ante omnia sciri conuenit. Multi enim cum parum recte ĩcepissent adeo in frigidam lauationem male fuere affecti, vt nec iis qui tutissime eã administrare potuissent, se permitterent. Esto igitur anni tempus, æstatis initium. quo videlicet ante hiemẽ, in toto interposito tempore, non spernenda consuetudo pariatur. Esto præterea dies quo auspicabimur, quam maxime trãquillus. & quoad id tempus feret: calidissimus. Cuius etiam calidissimam deligendam esse partem, nemo dubitet. Sicuti etiam gymnasterium, quod mediocri maxime sit temperamento. Et externa quidẽ præparatio talis est. Corpus ipsũ quod vti frigida debebit, ad hũc modum præparabitur. Esto illi ætas quarti maxime septennij medium, nulla nec ipso die, nec quæ eam præcessit nocte, noua re alterato. sed pristinã salubritatem ad vnguem seruanti. Esto vero qui frigida vtetur iuuenis, & animo, tum præsente, tum plane hilaro. siquando alias, etiam tunc præcipue. Ac primum quidem fricetur linteis vberius. Sunto autem frictiones magis nunc quam ante vehementes, atque etiam linteis durioribus administratæ. Quod si manicas consutas manibus progymnasta circundabit, atque ita fricabit, quo fiat opus æquabilius: non minime ad rem pertinebit. Dehĩc oleo, prout assueuit, fricetur. inde exercitetur, exercitationibus multitudine quidem paribus, sed citatioribus quam ante. Ab his in frigidam discẽdat,

Quẽadmodum incipiẽdus sit frigidæ vsus.

Effectus huiusce balnei

uehementes motus sicuti et calores liquat adipem molliorem carnem.

optimum corpus quando non sit lauandum.

Inquo tempore frigida uti commodum sit

prius fricandum
2° ungendum
3° exercendum
4° frigida abluat

non tamen cõtanter, sed celeriter, vel etiam semel totus insiliat. huc vtrobiq; spectans, vt vno maxime tempore omnibus corporis partibus humor circumfundatur. Quippe cum si sensim his accedet, horrorem concitaturus sit. Esto vero & aqua ipsa nec tepida, nec plane cruda, & glacialis. altera nanq; repercussum caloris [non] efficit. altera ferit insuetos ac refrigerat. Siquidem procedente tempore, tali quoq; aqua vtatur iuuenis, si necessitas exigat. verum primo saltem die, omnino cauenda est admodum frigida. Exeunti vero ab aqua, fricari oleo, idq; a pluribus expedit, quoad cutis ipsa incaleat. Post hæc cibum plusq̃ cõsuetum, potionem intra consuetudinem capiat. Quę ipsemet vel iniussus faciet, rite modo omnia sint peracta. Nam a frigida lauatione & plus appetũt, & meli⁹ concoquunt, ac minus sitiunt, veniuntq; ad exercitationes postridie plane meliore habitu. corporis quidem mole pari ei qui ante, cæterum compacta, & musculosiore, ac vegetiore. cute vero duriore ac dẽsiore. In hoc ergo, secundo præterea die similiter omnia sunt peragenda, etiam tertio, & quarto. Postea vero procedente tempore, ad eundem modum frigidã iterum ĩgredi iubebimus, videlicet post eam quæ priori ingressui successit frictionem, vt prius est comprehensum. Verum tertio eã ingredi quod nonnullis placuit: non laudo. Nam & iterum id fecisse, abunde satis mihi esse videtur. præsertim cum pro arbitrio nostro immorari hominẽ iubere liceat. Ipsum vero immorandi tempus, hic quoq; a quotidiana ipsi⁹ experientia est coniectandum. Nam si egressus frigidã, coloratior ex frictione cito redditur: mediocriter m oratum indicat. sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat: plus æquo moratum docet. Si ergo cutis notis intentus sis: facile intelliges, an par tempus postea in frigida sit habendus: an potius ad maius minusue aliquid sit mutandum. Et de frigida lauatõne quod ad optimam naturam spectet: abunde dictũ arbitror.

Notę mediocris ĩ frigida moræ.

De errorum correctione.

Superest quemadmodum peccata si qua inciderint, commodissime corrigas: disserere. Vt enim q̃ maxime statum corporis irreprehensibilem sortitus quispiam sit, ac ab omnibus quę ĩ vita cõtingunt negotijs, liber sit, & sibi vni viuens: fieri tamen nequit, vt non aliquando vel ipse, vel is q ei præficitur, aberret. Primum igitur non absimile est in id maxime & frequentissime peccatum incidere iuuenem exercitationibus deditum, quæ lassitudo appellatur. de qua multis iam non solum medicis, aut gymnastis, sed etiam philosophis est proditum, veluti Theophrasto qui ĩtegrũ de ea volumen scripsit. Ego vero hic quoq; longitudini parcens: quæ nõ nullis par℞ recte sunt tradita: ea trãsire statui. Quæ vro maxĩe sunt necessaria, ijs qui sanitatem tuendam, profitentur, hæc vna cum accommodatis demonstratõnibus explicare, ac primum de notione eius agere. Quippe recte se habet ab hac orsos, sic ad essentiam eius explicãdam accedere.

De lassitudinibus.

Theophrastus.

Ergo lassitudinis notionem intelligentiāq; sunt qui accipiant, dum vsti extentiq; sibi esse vidētur. idq; aut omnibus corporis partibus, aut ijs tātum quibus laborarint. Quidam dum tristi molestoq; sensu inter mouendum afficiuntur, hunc alij indicibilem dixere, alij vlcerosum appellauere. nonnulli cum membra ceu contusa & phlegmone obsessa sentiunt. Nō desunt & qui simplices hos affectus, inter se miscent, et qui tensionis est, et qui vlcerosus, et qui phlegmones speciē præfert. Alij duos ex his miscent, aut eum qui vlceris emphasim exhibet, ei qui tensioni assimulatur, aut eum qui phlegmones sensum affert, seorsum cum vtroq; . ita vt sint in vniuersum sententiæ de lassitudinis notione septē. Quæ sane omnes vt veræ ex parte sunt: ita in totū simplici absolutoq; sermone nō sunt. Nam siue vlceris sensus cum mouentur se exhibet, siue phlegmones, siue incēdi tendiq; videntur: siue duo quilibet horū siue etiā oēs coeāt: κόπος græce dicitur id est lassitudo, eorū affectuū vnusquisq;. Quo fit vt septē eius in vniuersum differētiæ sint. simplices tris, compositæ quatuor. Corporis vero quod his sit affectum remedia, quædam propria cuiusq; lassitudinis sunt, quædam omnibus communia. De his mox dicetur, si prius de affectu quodam, qui lassitudines comitatur, dixero, quem decepti nō nulli praue lassitudinem nominār. is qualis sit, & quas notas habeat, illustrius apparebit, si cuiusq; lassitudinis essentiam prius disquisiuerimus Hactenus enim ipsa Symptomata dicta sunt. Illa enim quod incendi tēdiq; corpus videatur, & quod mouenti se, vel vlceris, vel phlegmones sensus oboriatur, affectiones non sunt, sed symptomata. Affectiones vero corporum quibus hæc superuenire solēt: tres simplices sunt. quatuor compositæ. Et vlcerosus quidem affectus oritur ab excrementorū copia tenuium simul et acrium. Quæ nimirum inter exercitandum proueniūt, duplici ex causa, aut eo excremento quod crassius erat, fuso et attenuato, non tamen toto expulso: aut adipe molli ue carne liquata. Necesse enim est abs tali humore ceu tenui atq; acri, pungi et quasi vulnerari, tum cutē, tum ipsam carnem. sic vt etiam horror interim oboriatur. immo etiā quadamtenus concussio commotioq; totius corporis inæqualis, quod græci ςίγος vocant. si modo admodum tum copiosus humor is, tū acer sit. Ac talis quidem est vlcerosa lassitudo. vbi autem tendi solum membra videātur, vlceris vero sensus non est, in hac certe lassitudine, nullum excremētum, de quo ratio vlla sit habenda, in corpore continetur. Sed residet in musculis & neruis, ex nimia tensione quam exercitando admiserunt, affectus quidē effectricis causæ potestatē testificans. Accidit nanq; in vehementi tensione omnes musculorū fibras tendi, non tamen similiter omnes lassari, sed eas maxime quæ per lōgitudinem tensionis porriguntur. Quippe quæ obliquiores quodāmodo iacent, minus in directum agūtur.

Quæ lassitudinum symptomata, et quæ affectiones.

ςίγος.

Quare his nullum instat periculum. In his vero quæ immoderatius sũt extentæ, ita vt parum a rumpendo absint: relinquitur affectio quędam similis ei quæ inter agendum fiebat. Quippe tendi adhuc videntur: cũ tamẽ nulla iam tensione vrgeantur. Tertia vero lassitudinũ differẽtia, quã nimirum ceu contusas, aut phlegmone obsessas partes sentimus, tũ maxime solet incidere, cum musculi nimium excalfacti attraxere quippiã ex circunfusis sibi excrementis. Quod si etiam tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidit: οστοκοπον græce, quasi ossium dolorem eũ affectũ nominant. ob penitiorẽ scilicet sensum, partibus quæ in alto maxime corpore sunt positæ nomen tribuentes, quippe summum locũ cutis occupat. Secundum ab ea musculi habent, vtiq; circum ossa positi. At tẽdones ipsis ossibus adhærẽt. Quo magis rationabile est, cum hi quicq̃ prædictorũ patiuntur: videri in imo ac circa ipsa ossa affectionẽ hærere. Atq; hæ quidem solæ tres simplices lassitudinum differentiæ sunt: compositę vero ex his, vt iam dictum est, quatuor sunt. de quibus mox agendum. si tamen prius simplices vniuersas absoluero. Est nanq; affectio alia quoq;, quæ ceu lassitudo fit: nonnullis imponit. hęc incidit cum supra iustum musculi siccantur, sic vt squalens contractumq; corpus appareat, atq; ad motus quodam modo pigrũ: non tamen ei quicq̃ eorũ quę modo diximus inest. neq; is qui veluti vlceris, aut tẽsionis est, multoq; min⁹ qui veluti phlegmones est sensus. Quippe diuersissimus aspectus eiusmodi affectionis est, et eius quam vltimo loco retulimus. Hæc nanq; squalẽs et cõtractius corp⁹ efficit. At q̃ phlegmones sẽsum p̃fert, mole etiã q̃ pro natura ãpliore. Quare quatuor in vniuersum simplices affectiones sunt. quarum singulis sua sũt remedia. Ordiẽdũ vero ab ea, q̃ vlceris sensum inuehit, quã etiã ab excrementorũ acrimonia ortã dixim⁹. hæc maxime ĩ ea ĩcidit corpora, quæ et mali succi sunt, et excremẽtis abũdant. Succedit vero recentibus cruditatibus, cũ aut exercitantur immoderatius, aut in sole sunt morati. Cæterum nihil obstat, quin in corpore boni succi citra cruditatem proueniat, vtiq; ob exercitationis nimium excessum. sane excitare eam solent, celeres ac multi motus. In hac vero lassitudine etiam densa esse, horrereq; cutis videtur. Fatẽturq; qui ea sunt affecti, inter mouendũ dolere sibi vlceris ritu, alii cutim tantum, alii subiectam etiam carnem. Remedium huius ex iis quæ affectioni sunt contraria, comparatur. Quippe si quæ redũdant, euapores: malum cessabit. Sane euaporabuntur frictione multa, molliq; cum oleo a quo omnis astringendi vis abest. quod gen⁹ maxime sabinum est. Aduersissimum vero huic affectioni est, quod ex hispania portatur, et ex Iberia. vocãt autem hispanum, tum quod omphacinũ vocant, vel ωμοτριβες, id est crudũ. Et vt semel dicam, quod austerum est: omne id alienum est. Adeo gustu ipso vim eorum discernere

Marginalia (printed): Ostocopos — Affectiões cõpositæ — Lassitudinum curationes. — Vlcerosę curatio.

Handwritten marginalia: Lassitudo contusa siue phlegmonosa à q̃ꝫ proueniat. 3ª spes. — 4ta spes. Lassitudo sicca siue squalida quam et simplicem lassitudinẽ nominat, q̃r 4or erunt simplices lassitudines. et hanc postremam in senium appellat Lassitudinem Grauitatis. — CAP. VI — Curatio ulcerose lassitud. — oleum non sit astringens sed emolliens — Frictio multa sed mollis educit materias que in cute et subiecta carne sunt, que si in uenis redundant frictione educere non tentabis q. obstrueret uias et ppter distantiam non pot tibi benesuccedere, hec ubi praeparaueris potius purganda sunt medicamento conuenienti

licet. Etiam si de ipsis ante periculum non feceris. Sic nāq; & nos quondam in Macedonia degustato oleo, quod fit circa Aulonem, qui est super strimonem: deprehendimus eandem cum hispano vim habere. Quin & reliquorum omnium olei generum ita deprehēdas vires, etiam quęcūq; per abusionem nomināt, ex sale, ex radicibus, ex herbis, ex germinib⁹, ex folijs, vel fructibus. propterea videlicet quod hæc habēt. Dictum vero abunde de ijs omnibus est, in operibus his, quæ de medicamentis inscripsimus. Nihilo tamen minus etiam in proposito opere dicetur suo loco. Illud tantum in pręsentia dixisse satis sit. quod plane dulcissimum oleum est: id esse ad propositā affectionem maxime accōmodatū. Hoc igitur copioso, cū multa frictione vtendum, primo quidē die, quo suspectam fore lassitudinem omnino declines. secundo vero vt si qua incidit: discutiatur. Discutit porro eam exercitatio quæ apotherapia dicitur, in qua scilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores. idq; cum frequenti interposita ijs quiete, qua vtiq; fricare hominē oportet pluribus contrectantibus, quo nec refrigescat pars vlla, & ocyssime excrementa digerant. Porro frictionum plus adhibebitur, in ijs qui in cute & sub cute excrementorum collectam vim habēt. Motuum vero quos ipsemet edat, in altera lassitudine: scilicet in qua plus est in ipsis musculis congestum. Quæ enim in his coacta excrementa sunt, sola frictio educere nō potest. his enim opus est non solum ab aliquo foris attrahi: verū etiā ab altero quopiā intrisecus impelli. Impellit ea partim calor ipse, qui per motum accēditur, partim spiritus qui vna emittitur, partim ipsa musculorum tēsio. Super hæc vero ipsa singularum partium excretoria alieni vis. Altera vero lassitudo in qua tensio sentitur: illud pro remedio postulat, quod Hippocrati græce χαλασις id est relaxatio dicitur. Ea nāq; tēsioni contraria est, ad eum modū quo duritati mollicies. Ait enī ita. Cutis duræ mollitio. distentę remissio, ceu duro, molle. distento, remissum laxūq; contrarium fit. Sane remittitur quod distentū est in alijs quidē affectib⁹, quos in quinto de simplicium medicamentorum viribus diximus: alia ratione. Quod vero per exercitatationem incidit, tū pauca molliq; frictione. eaq; ex oleo dulci, atq; egelido, tum intermissiōe omnino, aut etiam quiete. præterea lauatiōe medij tēperamēti, atq; in calida plusucula mora, adeo si bis terue lauabis, plus proderis. Hi vero et post balneū vngi desyderant priusq̄ vestiantur. Quod si propter sudorem forte aliquē pingue detersenint, rursus vngi desyderāt. Quin etiam postero die cū e cubili surgunt: vngi his expedit. nunq̄ tamē oleo vltime frigido, nec dura frictione. Incidit certe huiusmodi lassitudo, iis quibus salubris succus est, post robustas potius, q̄ celeres exercitationes. redditq; lassatos ipsos pigros admodum, ægreq; flexibiles. Non tamen hi densi horrentesq; appa-

Apotherapeuthicon exercitium. *[ms.: ut fit equis in cursu exercitatis et in uenationibus]*

Tensiuę lassitudinis curatio.

Hippo.

[ms.: frictio mollis tentionem cutis delet]

[ms.: causa procathartica tensiue lassitudinis ut et superius dixit]

rent, queādmodum quos paulo ante comprehendimus. Cæterum contracti aridiq; non minus ipsis apparent. Tactu vero calidiores videntur, non solum iis quos vlcerosa lassitudo vrget: sed etiam q̄ ipsimet cū sani essent. Tertia lassitudo ex vehemētissimis nascitur motib⁹. solaq; supra naturalem habitū musculos attollit. sic vt phlegmone persimilis affectio sit. Itaq; & leui tactu offenduntur, & calidiores apparēt. Dolēt vero etiā si ipsi per se moueri conētur. incidit hæc lassitudo his plurimū, qui assueti exercitationibus non sunt. nam exercitari assuetis raro incidit, vtiq; ex vehementissimis plurimisq; motibus. Sanationis vero eius cōsilium, ad tria dirigitur, eadem fere ad quæ omnium phlegmone obsessorū. Nēpe superuacanei vacuationē, extēti requiem, & inflāmatiōis refrigerationē. Ergo & oleum copiosum ac tepidū cū frictione mollissima, & lōgissima in medii tēperamēti aquis mora: huiusmodi lassitudines emēdat. Quod si paulo tepidior aqua sit: plus proderit. Ad eūdem modum multa quies, et vnctio assidua, deniq; omnia, quæ id quod lassatum est, quiete, lenimentoq; recreēt, ac quod superuacuum est, per habitum digerāt. Sed putet fortasse quispiā lassitudinem hāc nec simplicē esse, nec a duabus iam traditis tertiā, sed ex his compositā. nec aliunde cōstantem, q̄ ex neruosarum partium tensione, & vlceris sensu. Calorē nanq; qui i huiusmodi lassitudine sentit: i aliis quoq; naturaliter i esse. veluti i memoratarū vtraq;. Nec tamen complendæ notionis, substantiæue, partem esse villā. verum illud huic vni egregie p̄ter cęteras inest, nempe maior q̄ pro naturali habitu tumor. Tum quod nec grauitas sensus similis in hac, & tēsionis lassitudine habetur. Quippe in illa tendi, in hac contusos esse vsq; ad ossa neruos putāt, qui ipsa laborāt. Quare in his saltē propriū a reliqs duab⁹ discrimen habet. nec est cōposita tantū. Tres igitur siue corporis status, siue affectus, siue quid aliud dixisse velis: hi sunt. Est alia quędā suphas quarta, similis quidē lassitudini: nō tamē lassitudo, qđ neq; vlceris, neq; tensionis, neq; phlegmones affectum præseferat. sed nec horrorē vllum dolorēue, nec pigritiam ad motus queādmodum lassitudines infert. sed gracilitatem tantū ariditatēq; facit. incidit quidem hęc in corporib⁹ boni succi, & excercitatiōi assuetis. vbi imodice exercitata, parū rite apotherapia sunt vsa. Quippe ita et digeruntur excrementa, et quæ tensa fuerāt, laxantur, nec aliud in corpore relinquitur, præter siccitatē, quam ex imodico motu contraxerunt. Postulat autē primo die nihil sane diuersum, ab iis quæ prius dicta sunt, præter calidiorem aquā. quę sensim contrahat, et calfaciat, et roboret cutem. Secūdo die apotherapiæ exercitationem, quę tum in motu, tum frictione, et pauca et mollis et tarda sit. Præterea soliū similiter calidum. verum protinus in frigidam exiliant. quo videlicet ipsis robur in cute vna cum calore constet. Nā et minus in sequenti tēpore per

Margin notes: CAP. 7. — Phlegmonosę curatio — Signū propriū phlegmonosę lassitudinis — Quarti affectus curatio

halitum amittunt, & facile in carnem cutéq; nutrimentum resumũt. Quo maius his cõmodum nullum profecto inuenias. vt qui nullũ notabilẽ affectum, præter carnis gracilitatẽ ariditatẽq; habeãt. Quippe postulat (arbitror) tale saltẽ corpus, nutriri simul ac madefieri. quorũ vtrũq; ex humido nutrimento optime assequetur. Quoniam vero facta semel mentio de victu post balneum est: non alienum fuerit, & de ea quæ ad lassitudies pertinẽt, pręcipere. Vlcerosa igitur lassitudo, post legitimã apotherapiã, consuetum nutrimentum desyderat, aut etiam parcius. præterea humidius. Quod si in ipsa apotherapia, in quartum migrauerit affectum, (Assolet enim ita plerũq; fieri) pro ipsius ratione, tũ lauetur, tum nutriatur. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis q̃ vlcerosa parce nutriri postulat. Quę vero plegmones sensum affert: ea supra reliquas, omẽs tũ humidissimũ, tũ minimũ, tum vero quod refrigerãs quippiã habeat: requirit. Boni succi tamẽ nutrimentum: omnes qui lassitudine grauãtur, iuxta postulant. quali nimirũ proposit⁹ nobis iuuenis adhuc itegervtebat. Cauendus tamẽ in vlcerosa, & ea quæ phlegmones sensum exibet, glutinosus cibus est. ceu qui excrementorum digestionem moretur. At in tẽsionis lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentum est. sed minuto eius modo. Quo minus mirum est, si multiplex pugna non plebeis modo inter se, sed etiam doctis, & inter se, & cũ plebeis oritur. Dum neq; de exercitationibus, neq; frictionibus, neq; balneis, neq; victu lassatorum, consentiunt. Quippe alios affirmare audias, lassitudinem lassitudine esse abolendam. alios laborem quiete sanari. alios parcius nutriẽdos, qui lassitudine premuntur. alios contra, non modo de consueto nutrimẽto non demendum quicq̃, sed etiam tanto plus adiiciendum, quanto plus se fatigauerint. ad portionem enim laborum, nutrimentum exhibendum. alios rursus nec adijciendum quicq̃ nutrimenti modo, nec etiam demendum. Ad eundem modum balneo quoq; vtuntur. Alii ex aquis medii tẽperamẽti, alii calidioribus, alii tepidioribus. Nam & experiẽtia ad id tãtum probandum, quod visu sæpe vsurpauit, quemlibet impellit. Et præterea ratio, vtpote quã quisq; absolutã se habere putauit. vt supra dictũ est. Verum cum vnum tantum lassitudinis sensum traderet, reliquis ceu non sint pręteritis: eius tantũmodo quã nouit remediũ docuit. Ergo verum ẽ, & quod lassitudine lassitudo soluitur. cum videlicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibendas videtur expediens. Et lassitudinis medelam, esse quietem. quippe id consilii, partim in iis quæ ex cõgestis excrementis lassitudines consistunt, ac præcipue vbi i musculis excremẽta hæserũt: partim in ijs quæ tentionis & phlegmones emphasin prebẽt: vtile videtur. Iam illud quoq; verum est, qui lassitudine grauantur, eos parcius esse nutriendos. Id enim conducere videtur, ei qui phlegmones

CAP. 8. Lassitudinum Curatio per uictum

De victu ad lassitudines idoneo.

Discordia priorum de exercitatione, frictione & balneo.

Quid veri, quid falsi astruant.

sensũ præfert. Verum præterea est, & ex consuetudine eẽ nutriẽdũ. id nãq; in vlcerosa lassitudine, vbi recte apotherapia sunt vsi: fieri obseruatũ ẽ. Sicut etiam vberius cibandum, in eo affectu quẽ similẽ lassitudinibus diximus. in quem ex vlcerosa quoq; non nulli transeunt. Simili ratione & medii temperamenti aquis esse lauandum, in his quæ ex redundantia superuacuorum natæ sunt, verum fateor. Sed nec illud verum negem, eiusmodi aquis nõ esse vtendum, nec in ea quæ phlegmones sensum pręfert. cum tepidiores hæc desyderet, nec in his qui similẽ lassitudini affectum sentiunt. hi nanq; calidiores volunt. Sunt & qui eum affectum lassitudinem esse putent. Alii quinam affectus sit, non dixerũt. In quibuscũq; vero suspitio futuræ lassitudinis subest: suadẽt calidiore aqua in balneo vti, causamq; assignant, sicut ipsi supra retulimus. Alij distributioni in corp⁹, alii nutritioni, id genus balnei conducere dicentes. Non tamen ratõnem vllam afferunt, cuius gratia eiusmodi distributione, & nutrimẽto, prohiberi lassitudo possit. Sed nec omnino qualis sit ipse lassitudinis affectus, scribunt. Nam maior eorum pars nihil dixit. Qui vero dicere ausi sunt: siccitatẽ esse definiuerũt. Ac quod nutrimentum siccitati medetur, præsertimq; humectans, quam tamẽ conditionem maior eorum pars non adiecit: est sane verissimum. Cæterum nec remedium id, nec cautio lassitudinum est. Sed cum vti dictum est, membra sicciora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue acreq; excrementum, nec phlegmone similis affectus: reficere nutrimẽto humectante expedit, quæ ex hausto humore sunt siccata. Quando nisi abunde nutrias, & gracilius & aridius q̃ fuerat, postero die corpus cernes. Atq; hunc affectum nonnulli lassitudinẽ rati: eum existimant calidiore balneo, & pleniore cibo, ne incidat prohiberi. Illud tamen quorundam, sicuti etiã Theonis, demiror, si iam factam lassitudinem similiter sanari non putant. Nam siue quem modo memorauimus affectum, velit quis esse lassitudinem: nutrimento illum & soluere debet, & ne fiat prohibere. Siue reliquorum quemuis eorum qui verę lassitudines sunt, vtiq; parcius in omnibus hominem nutrire, & cum adhuc instant, & cum iam occuparunt. Illud enim dici non potest, talem saltem affectum qui lassitudinibus succedit: nisi primo die per nutrimentum plenius corrigatur, in trium aliquam migrare solere. Nam si ipsa solum siccitas in eo visitur: præter gracilitatem nihil sequetur ampli⁹. Si vero caloris quoq; quippiam simul adsit: iam febricitare metus est. verum non idẽ sunt, lassitudo & febris. tametsi maxime eorum qui lassitudinem senserũt, nõ nullos febris male habuit. Sane theonem mirari subit, hæc in quarto de particularibus exercitijs, vbi de absoluto exercitio agit, scribẽtem.

Theon „ Cum lassitudo aliqua eos qui ita exercitati sunt, postero deinceps die fere „ sequatur, zestolusia, id est feruentis aquæ lauatio: min⁹ lassitudini obno-

xios reddit. summa corporis accendens. deinde sic græce subiicit ἵνα αὐτὴ σικύας τρόπον τὴν λαμβανομένην τροφὴν ἐπισπωμένη τοῖς κεκμηκόσιν ἀντιδιέληται νεύροις. Is enim præter alia veluti enigma quoddã verbum ἀντιδιέληται in contextu apposuit. possis enim ita intelligere, quasi summa corporis cucurbitæ more nutrimentum trahentia, partem aliquam eius, neruis quoq; dispensent. possis & contra, quasi summa corporis cucurbitæ modo, id quod ad neruos ferebatur, alimẽtum ad se trahentia impartiant. Ita nimirum vt priore intellectu ad eutrophian .i. nutritionem, refectionemq; neruorum conducat excalfacta cutis. Quippe hanc arbitror eum per epiphanian, id est sũma corporis significare. posteriore vero ad oligotrophian id est partiorem nutritionem. Quantum itaq; ex ipsis verbis licet accipere, mentem theonis non cõperias. Ex his vero quæ tum alibi, tum in sextodecimo gymnasticon scribit: minus nutrimenti post absolutum illud exercitium dari censet. Quanq̃ ne id quidẽ qua ratione inductus suadeat, vsq̃ docuit. Datur enim minus q̃ ex consuetudine nutrimentum, aut propterea quod pari opus non est, aut quod concoqui id non possit. Ac prius quidem in his qui plurimum se exercitarunt: verum non est. posterius alиubi verum, aliubi certe falsum est. Si cui enim imbecillior concoquendi vis est: verum. Sin secus, falsum. Inaudienda vero concoquendi facultas est: non ea modo quæ in vẽtriculo, aut venis, aut iocinore agitur, sed etiam quæ in singulis particulis. veluti in ijs de quibus sermo habetur, in musculis. in quibus vtiq; vel maxime affectus is, de quo disputo, continetur. Quippe largius inter exercitandum exhausti⌊ & imbecilliores ⌉ & graciliores reddũtur. Ergo si hæc leuiter his contingant, vtiq; conficere cuius indigent, nutrimentum poterunt. Sin multum a natura recesserint, non poterunt. Quorum Theon nullum omnino neq; intellexit, neq; distinxit. Omnino enim nõ ratiõne aliqua, sed experiẽtia sicut ipse fatetur. post absolutum illud exercitium, calidiorem aquam vtilem esse obseruauit. Sic enim deinceps scribit. illud vero siquidem rationem habet in promptu: fortunæ id beneficio ferendum acceptum est. Sin minus quod effecta testantur, id non admittendum. licet quis certam rationem simul se subiicientem non habeat. Ergo si plane explorato affectu, in quo calidam laudat: causam fateretur ignorare, merito dignus venia esset. verum cum citra exceptionem, vtilem esse absoluto exercitio zestolusian pronunciat, (ita enim hanc appellat) possunt autem alij quoq; complures affectus, id genus exercitationis excipere: accusandus merito est, quod deinceps singulos non discreuerit. Ipse nanq; nouit etiam quæ phlegmones sensum exhibet: huic exercitatiõi superuenire. Sub qua nimirum in maiorem q̃ pro natura molem, attolluntur fati-

Theon.

Causæ parcioris dietę.

Theõ.

gatæ partes. Etiam alteram quam vnam scribit, vtiq; generali symptomati attentus: quod incremento non naturali est cõtrarium. Quippe graciliores, in reliquis duabus lassitudinibus reddũtur. atq; etiam in eo affectu de quo agitur. Cæterum non quemadmodum trium affectuũ, vnum symptoma commune est: ita & affectus vnus est. Ac in eo quidem qui ex neruosarum partium tensione consistit: calidiore q̃ ex consuetudine lauari non oportet. Simili ratione nec in iis quos excrementa excitarunt. In gracilitate vero quæ citra hæc consistit: expedit calidiore aqua, q̃ quæ mediocriter se habeat lauari. Cõtrahitur nanq; hic affectus exhausto vehementius inter exercitandum corpore. eo modo quo in diutia fame accidere solet. Itaq; etiam sic affectorum refectio, in appositione, & quod detractum est reponendo consistit. Id quod certe accidere: cute adhuc laxa nequit. Cogere ergo hanc densareq; ac adstringere prius oportebit, si qua plenioris nutrimẽti expectanda est vtilitas. Sane cogit clauditq; tum frigida, tum feruens aqua. Verum a frigida lędi hominem metus est. vtpote qui iam ex multa exercitatione, & laxior est redditus, & vacuus. Ex feruenti. vt noxa certe nulla, ita secura in cute dẽsitas paritur. ipso qui i ea derelinquitur calore, non nihil etiam conferente. Vnde nec immorari in frigida nimium debet, qui ita est lauat⁹, sed, veluti id saltem recte a Theone obseruatum est, cauere in frigida moram: vt quæ feruentis lauationis commoda frustretur. Sane ita errare Theonem, vt quod vni affectioni conueniebat, omnibus quadrare præciperet: in causa erat corporum quæ exercitabat habitus, siquidem athletas exercuit, qui ex absoluto illo exercitio, ad quartum erant affectum oportuni. in tertium raro incidebant. Itaq; quod sæpe obseruauerat: ceu perpetuum prodidit. Quod si aut viciosi succi homines, aut mali habitus, aut laborum insuetos, aut imbecillos, aut minime iuuenes exercuisset: in eiusmodi quidem raro, in reliquos vero affectus sæpissime ĩcidere vidisset. An & hoc quoq; dicere fortasse ẽ superuacuum: cum ipse quoq; fateatur, post præparatorium exercitium, feruenti esse balneo vtendum. Id vero exercitationis genus solis athletis exercetur. Atqui dicat aliquis illos sponte, & quodam circuitu, alios vero multos vel necessitate, vel vincendi studio, vel propter alia id genus, eiusmodi exercitationem suscipere. verum hi saltẽ post immodicos labores, necesse est vel vnum, vel plures lassitudinum affectus, prius contrahant. Itaq; his dumtaxat corporibus qui bona habitudine sunt: quartus affectus incidit. Cuiusmodi sunt tum athletarum, qui bene sunt curati: tum propositi nunc in disputatione iuuenis. Et quisquis absolute pronunciabit, post vehementissimas exercitationes: calidioris solii vsum esse idoneum: is vt in vno certe statu verum affirmabit:

Claudere tũ feruẽtẽ, tum frigidã aquã

Graciles et qui in gracilitate labuntur ut sunt illi qui in ethicam paulatim incidunt. q° sint tractandi.

Balnei commoda

q° tepida emolliet et relaxabit potius. et densat.

ita in tribus plane falletur. Sunt vero per vniuersam tuendæ valetudinis artem, & alia non pauca, quæ tum medici, tum gymnastæ falso prodiderunt. Quorum vnum omnium caput est, confusa indiscretaq; obseruatio. Dum quod in vnico quisq; notauit affectu: id multis tribuit. Quinetiam affectio quædã ẽ prædictis proxima quã ipse græce στεγνωσιν, appello: de qua cum de lassitudinibus disputationem absoluero, mox dicam. Simplices enim earum differentię, tres sunt. de quibus iam egimus. post has ex binis copulatis, aliæ fiũt tres. Ab iis vero septima est, vbi i vnum coeunt notæ. Remedij vero commune in omnibus cõsilium est, vt ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, plane contẽnas. Proprium vero, ab ipsis membratim affectibus accipiẽdum est. Ac vniuersas quidem coniugationes percurrere, longum sit. Sed quod ad claritatem sit satis, vnico exemplo res peragetur. Si igitur & intumuisse musculi cernuntur, & contusi putantur, præterea vel vlceris sensus, vel tẽsionis lassitudo, vna cum excrementosa hominem male habet: apotherapia vtendum, quæ vtrunq; respiciat. magis tamen id quod est maius. Nõ est autem in omnibus rebus vnius rationis: ipsius maioris natura. Sed alibi ꝓ viribus & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda. Ac dignitate quidem & viribus, maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, q̃ excrementosa. vtraq; tamen ipsarum, sic propriæ ratione essentiæ, magna paruaq; esse potest: vt si sola seorsum consisteret. Si igitur vtraq; pari interuallo a naturali habitu recessit: quæ phlegmões similis est, præcipuam curationis sollicitudinem ad se cõuertet, vtpote dignitate pollens. Sin exigue quæ phlegmonen: plurimum quæ vlceris sensum repræsentat, a naturali habitu recessit: æstimandum num tantum superet magnitudine vlcerosa, quantum quæ phlegmone similis est viribus, an minus, an magis, atq; ita quod pollet explorare. Quod si æqualiter pollentes videris: pari studio est vtriq; consulendum. Atq; hæc ratio perpetua sit omnium coniugatorum affectuum. Sicuti vero lassitudines ipsæ numero tres, si inuicem coniungas: quatuor cõiugationes efficiunt: ita sane, si quartum his affectum adiũgas: multo plures existent. Quod dicimus, ex descriptione licet clarius itelligas. In ea primum locum vlcerosus habeto. Secundum in quo tensio est molesta. Tertium qui phlegmone similis est. Quartum gracilitatis, id est in quo corpus emacuit. Ex his igitur, aut primus cum secundo coniũgetur, aut cum tertio, aut cum quarto. Aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto. Aut deniq; tertius cum quarto. Ita nimirum vt ex binis coniunctis affectibus: sex i vniuersum complexiones oriantur. Rursus cũ tris vna miscueris: quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo, & tertio, aut cum secũ-

Stegnosis

Compositarum lassitudinum remedia.

Lassitudines Composite

Id quod maius ẽ, duplicis esse rationis.

Affectus maior dicitur 2:
vel dignitatis et virium
vel essentię

Perpetuum in omnibus coniũctis affectibus.

Lassitudo
Vlcerosa Tensiua Phlegmonosa q emaciat et gracilem facit et dr Lassitudo Gracilitatis

do et quarto, aut cum tertio et quarto, aut rursus, secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, vbi quatuor simul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant vero & simplices quatuor, efficiuntur itaq; in vniuersum quindecim. Simplices affectus. Vlcerosus. A. Tensionis. B. In quo phlegmones sensus est. C. Gracilitatis. D. Compositi. AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD. Quod si præterea occlusæ cutis, stegnosin græce voco, differentias, tum secum, tum vero cum his quindecim complicueris, alias rursus complexiones effeceris plurimas. Si vero eos quoq; corporis stat⁹, qui aut a cruditate, aut venere, aut deustione, aut vigilia, aut dolore incidunt, adiunxeris: ne numero quidem vniuersas facile complectare. Prætereo nunc, quæ vel plethoras id est succorum æquabiliter se habentium redundantiã, vel Cacochymias id est viciosi succi copiam, vel astricti, vel lubrici vẽtris, vel vomit⁹, vel grauati capitis, vel ptis cuiusq; alteri⁹, vel ĩ sũma qcũq; ĩ symptomate aliquo affectus cõsistunt, dicetẽ enĩ post de eiusmodi oĩbus. Nunc vero idcirco eorum maxime memini, vt complexionum multitudinem, quãta esset indicarem. Mirari enim licet eos qui de syndrome id est concursu horum vel curationem, vel euẽtorum prædictionem: obseruasse se prædicant. Vnica nanq; ratiõe & præsagire, & cõmode mederi fas est, vtiq; sicut Hippocrates docuit, vbi simplicis cuiusq; negotii sciẽdã vĩ esse censebat, veluti ipse nunc ĩ quatuor affectibus præmonstraui. vnusquisq; enim si per se consistat: simplex remedium exiget. sin alteri sit coniunctus: pro ea methodo quam paulo supra de omnibus coniunctis affectibus præscripsimus, corrigetur. Ergo cum hæc ita se habeant: redeundũ rursus ad simplices affectus est, quorum a iam dictis proximi erant, quos stegnosis excitabat, voco ita meatuum cutis uicium, quo trãsmittere superuacua prohibetur. Incidit is affectus, aut obstructis meatib⁹, aut densatis. Sane dẽsationem eiusmodi μυσιν græci id est conniuentiam appellant. Ac obstructio quidem ex lentis, crassisq; excrementis oritur: cum confertim ad cutim ruunt. Densitas tum ab iis quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verum obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad præscriptam rationem rite agatur: non potest. densari certe aliquando potest. tũ ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autem potest, vt & post balneum, sudoremue, atq; aliam alioqui ob causam, laxata prius cute: auræ flatus incidens obstructionem quampiam, dẽsationemq; efficiat. Ac depræhenditur quidem iam dictus affectus: protinus vbi se exuerint, ex colore albo, & cutis tum duritie, tum densitate. In ipsa vero exercitatione: ex eo quod ægre incalescant. Quãdo nec vt prius æque sudant, nec

Plethora. Cacochymia. Syndrome. Hippo. στέγνωσις quid. Vnde steg. μυσις. Obstructio cutis vnde. Densitas vnde. Densitatis notæ.

bonum colorem in summa cute ostendunt. Immo si quis eos valentiore exercitatione iniuncta, sudoris quippiam emittere cogat: & minor hic q̃ ex consuetudine, & frigidior exit, minusq; halitui similis. Remedium huius affectus calefactio est. quippe ea frigiditati cõtraria est. Valentiore ergo exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Magis quoq; ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter in oleo volutetur. Esto vero oleum ex eo genere, quod relaxet. cuiusmodi est in Italia sabinũ. Quod vtiq; ad eiusmodi affectus etiam est vtilius, si bimum trimum ue sit. Id nanq; tum tenuius, tum calidius fuerit. Mora vero in frigido solio diuturna ne sit. sed nec aqua ipsa frigida. Induendi vero vnguantur aliquo quod mediocriter calfaciat. Oleis quidem, ex ijs quę in ægipto habentur, Cicino, & raphanino. in reliquo vero orbe dulci, tenui, ac modice antiquo. Vnguentis vero, susino, gleucino, irino, amaracino, & comacino. Atq; ex his gleucinum quidem prorsus acopum est, ac relaxans. Itaq; etiam ijs quos vehemens lassitudo infestat, est vtile. paulo hoc calidius, magisq; relaxans, susinum est. Irinum vero, & amaracinum, & commacinum, etiam susino calefacere potentiora, ijs affectibus, qui proprie frigiditates dicuntur, sunt idonea. Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinum est satis. maxime si ex viridi anetho fiat. Facit autem & ad tales affectus, sicuti etiam ad vehementes lassitudines, & acopum quod ex abietis semine componitur. id quemadmodum præparandum sit: post dicetur. Nunc enim vel hæc mihi supra iustum apposuisse videor. siquidem qui optimo est corporis statu, & liberam delegit vitam, nec in ea quicquam delinquit, & cui peritissimus tuendæ sanitatis artifex præficitur: in hunc verisimile est morbosos affectus non admodum incidere. Redeamus itaq; ad pensum denuo. relictisq; vstione, refrigeratione, cruditate, ventris profluuio, reliquis id genus (Satius enim est in vnum ea volumen conijcere, quod de morbosis symptomatis inscribemus:) in præsenti de ijs quæ post venerem adhibentur exercitijs, disseramus. Quippe cum de his parum conueniat. Aliis ita exercitandum ab hac putantibus, vt in exercitatione quæ apotherapia dicitur: aliis vt in præparatoria. Esto vero præparatoria exercitatio: nec in quantitate laborum intra modum, & in qualitate ipsa robustior, ac celerior. Ac qui apotherapeutica quidem vtendum censent, hi sicuti in fatigatis, tum vires diminutas, tum corporis siccitatem suspectas habent. Quorum vtrunq; & a concubitu, & ab immodica exercitatione sentimus. Qui vero præparatoriã adhibendã volũt, hi raritatẽ, atq; ad sudores prõptitudinẽ præcauent, quæ apotherapeutica intẽdi: ediuerso præparatoria emen-

Densita. remedium.

Olea relaxantia.

De exercitatiõe post venerem.

dari putāt. ipse laudatis vtrisq; propterea quod veritatē ex parte viderūt, sententias eorū i idem conferam. Nā et instaurandas vires esse, & laxitatem cogendam, nec siccitatem ad augendā fatentur vtriq;. Vna discretio desyderatur in vtrisq;. veluti et in compositis omnibus affectibus supra a nobis est dictum, et nunc nihilo minus dicetur. Cū enim i idem varij affectus coierunt: hi si vnā medendi rationem indicent: vtiq; intendi magis rationem eam conueniet: q̄ si singuli seorsum consisterent. Sin contrarii sint: is qui vincit affectus prius est corrigendus. ita tamē ne reliquū omnino negligas. Ac qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles concubuere, in his virium infirmitas necesse est superet. Qui vero firmiores, & iuuenes, veluti qui nunc est propositus: horum habitus corporis in raritatē magis, q̄ vires in imbecillitatē mutatur. Itaq; etiā corriguntur hi, non per ea quæ corp⁹ relaxant, qualis est exercitatio quę apotherapia dicitur. sed per ea quæ cogunt, ac contrahunt, qualis est præparatoria. proindeq; hac vtendum. Quādoquidem ea non solum motus tum celeritate, tum robore calorē excitat: sed etiam habitum cogit, ac cōstringit. Illud quoq; fatentur gymnastæ omnes, ipsa profecto experiētia edocti, hanc vnam exercitationem mederi raritati posse. Itaq; nulla plane ad propositum affectum vtilior est. Si vero anni tempus non dissuadeat, nec a frigido balneo abstinendum esse censeo. Cibus in modo quidem, dabitur minor, in qualitate vero humidior, vt tum probe cōcoquatur, tū siccitas, quæ ex venere contracta est, corrigatur. Debet vero nec frigido temperamento esse. sed vel medio, vel calidiore. Nā quoniam corpus a venere & laxius, et frigidius, & imbecillius, et siccius est effectum: debēt plane quæ densent, & calfaciant, & vires reparent, adhiberi, atq; ad hęc studium omne impēdi. Cæterū quod efficere hæc ven⁹ possit: id docere, ad præsentem disputationem non pertinet. in qua propositum est, quēadmodum optimum corp⁹ q̄ commodissime post veneris vsum exercitetur, ostendere. Quod sane commode fieri nō potuit, nisi prius tradito, cuiusmodi affect⁹ sit, q succedere i corpore a venere solet. Verū nūc id cōcedi nobis postulamus. In sequētibus cum euidenti demonstratione dicetur, tum quæ veneris facultas sit, tum prorsus vtenda sit: nec ne. tum quæ nā ex ea commoda incommodaq; pro corporū statu, et tēporis anni ratione et loco, et aliis id gen⁹ quæ vtiq; determinare p̄terea oportebit: eueniūt.

Quid agēdū in coniūctis affectibus.

Apotherapeuticā relaxare.

Pręparatoriā cōtrahere.

Post venerē ergo, species exercitatiōis ea esto, quā præparatoriā vocant. Post vigilias autem, vel tristitiam, vel ambas, quæ apotherapia dicitur, exercitatio idonea est. si tamē cruditas absit. nam si qua cruditas subest, omnino exercitandum non est. Quod autem post tristitiam, & vigilias, iam dicta exercitatio ad rem pertineat: etiam vsus ipse ostendit. cum ab a-

Quę post vigili. tristi. exerci. sit apta.

Vbi cruditas oīo exercitādum nō esse.

Humiditas in corpore quae et quibus de causis contingat. Vide et lib. de temperamentis

lia qualibet, non solum lędi cernuntur, sed etiam imperãtes, si forte dolor adhuc angit, parum æquo animo ferre. Idem ratio ipsa confirmat, non minus q̃ vsus. Nã quoniã a vigiliis, & trist tia, magis graciles, magis ꝗ aridi, ac minus dicto audientes, plane cernuntur: siccius existimandũ est, his redditũ esse corpus. Eiusmodi vero affectus, partim molli frictione cum multo oleo, partim temperato balneo sanãtur, partim agitatione. sed quæ & tarda sit & citra valentiorem nixum. ac quæ subinde quietem interponat. Is vero apotherapeutici exercitii mod⁹ erat. Ad eundem modũ eæ quæ ab ira, vel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt. Cõtraria prorsus a iã dictis ratiõe, humiditates emendare cõueniet. siue hæ nimię potionis, siue alia quauis occasione inciderint. Quippe studium in his ad siccationem dirigitur. Verum ea communis omnium ratio est. mẽbratim enim vnicuiꝗ differentiæ, sua est. Igitur si ex longiore desidia: & humectantis alimenti immodico, intempestiuo ꝗ vsu, contracta humiditas est: longiore remedio est opus. sin ex liberaliore potione quæ pridie sit hausta, citra vllum capitis, aut oris ventris affectum constiterit: eã vel vnico die persanes licet. si sicca frictione largius, & exercitatione veloci, et parciori potiõe, & ficciore cibo vtare. Quippe quę imodicæ ex vini potione humiditates consistunt: si ex ea re noxa capiti, aut ori ventris cõmunicata est: de iis agi hoc loco op⁹ non est. dicetur enim de ipsis, cũ de morbosis symptomatis tractabitur. Quæ vero humiditas ex diutina admodum desidia nascitur: hæc in propositum corporis statum omnino nõ cadat. æque vt nec ea quę ex humectantis natura cibi copia gignitur. quales fructuum plurimi sunt. itemꝗ olerum, quæ vtiꝗ acria non sunt. Si quando tamen acciderint: semel et confertim corrigi non possunt. Nã si eatenus se fatigabit homo, dum habitum abundæ siccet: in lassitudinem incidet, ac febricitabit omnino diaria febri. Quod si vitiosæ preterea humiditates fuerint, etiam febri quæ in plures extendatur dies. Tempore vero sanari possunt. vt post dicemus, vbi viciosas intemperies vertere in melius docebimus. Quippe similis prouidentia acquisiticii affectus est, et naturalis intemperamenti. quare nunc de ipsis disserere non oportet.

Reliquum igitur est vt de matutina vespertinaꝗ frictione agamus, non ad eum tamen modum quo Quitũ respondisse dicunt. Quum percontãti gymnastę, quam vnctio vim haberet, respondit, vestis summouendæ. iisdem enim quib⁹ nũc vs⁹sum verbis, tum gymnasten rogasse, tũ Quitũ respõdisse ferũt. Simile Quinti apophthegma est, & q̃d de vrinis circũfert· nempe eas nosse, ad pictorẽ ptinere. Etiam illud quod de calido frigido, humido, & sicco aiũt, vtiꝗ balnearũ ea eẽ noia, quę ipe sane ne-

Apotherapeutici exercitii modus.

Humiditatis correctio

Humiditas.

Erroris correctio que compotoribus succedit.

humiditas prouenit à desidia / à nimia potione

Humiditates vitiosę febrem faciunt.

Acquisiticii et naturalis intẽperamẽti eandẽ prouidentiã.

CAP. XIIJ

De matutina vespertinaꝗ frictione.

Quinti apophthegma.

mini vel thessali assectatorum impune dicere, nedum Quinto permiserim. Quippe scurrarum eiusmodi facetiæ sunt. haud quaq̃ hominis tam graue artem profitentis. Satius igitur sit in proposito iuuene ad hunc modũ de matutina frictiõe disserere. Is nãq; aut ex somno aliquid de quoqueri possit non sentit: aut lassitudine grauatur aliqua, aut alia quapiam affectiõe offenditur. earum de quibus paulo ante, ac statim post lassitudinis affectus hactenus disserui. Ac si de nulla qdẽ re cõqueritur, superuacuũ est eũ aut fricare, aut vngere. Nisi si quando ingenti frigori occurrẽdũ videtur. Tum nãq; veluti q frigida sunt vsuri, sic eos quoq; frictione pparabimus. Si vero lassitudinis sensus vllus appareat: iã dictũ est hominẽ tũ et vngẽdum esse, & molliter fricandũ. Simili ratione si siccior iusto sit, vngend' dulci oleo est. nã id sicca corpora humectat. fricãdusq; vt oio parcissime ita nec duriter nec molliter ẽ. Quippe succurrere digestiõi i corp' oportet nõ cutis carnis ue habitũ mutare. neq; etiã qđ in his cõtinetur qcq̃ educere. Quorum mollis vtrũq;, dura alterũ facit. Siquidem hæc cutem dẽsat duratq;. mollis per halitum euocat, ac corpus laxũ molleq; efficit. verũ cutis densitatẽ corrigere si studes: vtiq; ei quæ ex duris tũ frictiõe, tum pertractione, præterea vehemẽti exercitatiõe, & multo puluere orta est: mollis frictio cum copioso & dulci oleo medetur. Quæ vero cõtracta ex frigore est: eam primum frictione sicca ac celeri, deinde cum oleo adhibito calfacientes: naturæ suæ restituem'. Laxitatem vero quæ & frequẽs balneum, et mollẽ frictionẽ, & veneris vsum consecuta est: paucula frictione, primum quidem sicca, deinde cum oleo quopiam eorum quæ astringant sanaueris. Humiditatẽ vero, quæ nimiæ potioni successit: sicca frictio, & cum linteo administrata, vel cũ manica, quã χειρίδα græce vocant, interdum etiã solis manibus, idq; vel citra omne pingue, vel cũ eo plane exiguo corrigit. Sit autẽ et quo p halitũ euocet oleũ ipsum dulce, omnisq; astringentis facultatis expers. Atq; ita quidẽ se habet matutina frictio. Vespertina vero iis vtilis est, quos vel lassitudo valida pmit, vel siccitas male habet, vel Atrophia macerat. ita vocant græci, cum corpus ex alimento fructum non sentit. Verũ Atrophias symptoma nũc præsertim seponatur vna cum reliquis morbosis symptomatis, quę post tractabũtur. In proposita vero natura cum vel valida lassitudo, vel immodica siccitas corpus afficit: prandium minus esto, tum ab eo ad cenam longi' interponatur tempus. Plurimum quiescat. exiguum tamen quippiã inambulet. quo cibus per erectam agitationẽ cõcussus: subsidat. Vtili' etiã sit, si et aluũ exonerare possit. his eteni probe pactis, securus oleo dulci frices. ventrem tamẽ omnino nõ cõtinges. cũ alioqui periculũ sit ne & cibũ deteri' cõcoquat, et succus qspiã ex eo semicrud' i corp' digeratur, & caput turbetur, & stomach' subuertatur. Optimũ igitur fuerit oino vẽtrẽ nõ attigere.

Aduersus frigora prosidium.

Densitatis in cute corr.

Laxiatis emendatio.

Humiditatis expotiõe correctio.

De vesperti na frictione.

Atrophia.

Qđ si in musculis ei vicinis vel lassitudinis sensus aliqs, vel siccitas appareat maior: vngi debebūt mediocriter, & blāde, & suspensa manu. Ac si causas quispiam eorū quæ diximus reddi sibi cupit: proximū librum legat. in quo de morbosis symptomatis agemus. Nam hunc mihi videor satis hactenus extendisse.

GALENI DE SANITATE TVENDA QVARTVS LINACRO INTERPRETE.

Vod pleriq; omnes recentium medicorum faciunt, qui dum tempus sophistarum cauillationibus terūt: quod maxime necessariū est, aut leuiter tantū attingunt, aut prorsus omittunt, id ipse nō faciam. Sed (quod ab initio institui) ei quod necessariū duxi insistens, quæ logicam magis speculationem habent: in aliud tēpus differā. Statim enim de morbosis symptomatis, de quibus hoc libro disserere statui, non leuis questio oritur, ea ne ad valitudinis tuēdæ artem spectēt, an ad eam quæ medendi rationē præscribit, an harū neutram, sed tertiam quandā, quam non nulli mediam statuūt, neutrāq; appellant. Ego haud ignarus, siue quis in sanitatis tuēdæ, siue etiā medendi arte, eorum meminerit, fore vt æque a cauillatorib⁹ sugilletur, illud quoq; intelligens, etiā si qs tertiā tractationem his dicet, de neutris eā affectionib⁹ inscribēs, vel magis irrisuros, contumeliososq; futuros, preterea quesituros de marib⁹ et feminis in quonam opere precipiā: in hoc volumine de iis agere potissimum elegi. Si enim fieri nequit vt sophistarum nugamēta deuitem, atq; hac ratione minus erunt importuni, vtiq; sic faciens, melius consuluisse videbor. huc accedit quod ex speculatiōe ipsa magis intelligetur ipsa doctrinæ cōmunio, si quis illa quæ dicentur attētius leget. Ea hinc igrediar. Artis q̄ valitudinē tuetur nō leuis portio est, ea quæ de exercitatiōe precipit. huius rursus nō exigua pars est, que lassitudines p̄cauet. porro mōstratū in superiorib⁹ est, similē rationē esse instantis lassitudinis cauēde, et eius quæ iam occupauit summouēdæ. Ergo nō alibi queadmodū hanc futurā vites, alibi queadmodū iam vrgentē corrigas, tractādū est. Atq; hac quidē de causa in proximo libro, qui toti⁹ operis terti⁹ est, de lassitudine que exercitationi superuenit, disputatū erat. simul habita mentione de similibus affectib⁹, quorū aliqui exercitationes maxime sequebantur. Nunc primū quidē de his, prout citra exercitationē incidunt, agem⁹. Secūdo loco de illis q̄ similitudinē quādā cū his habēt. Ac q̄ imodicas quidē exercitationes lassitudo excipit, sanorum symptoma est. quæ vero sine his cōsistit morbosum. Itaq; & ab hippocrate dictū commodissime videtur, lassitudines sponte natæ morbos nūciāt. Atq; vlceros⁹ qdē sens⁹ symptoma lassitudinis ē. Causa vero vnde ea nascit, affect⁹ lassitudinis

Cur hic de morbosis symptomatis.

Eandē rationē esse declinādę lassitu. & sūmouēdæ.

Hippo. Symptoma lassitu. Causa lassi.

De Lassitudinibus citra exercitationem contingentibus. 1. morbosis symptomatis et primum agit de Lassitudine Ulcerosa cum cruditate humorum coniuncta, que contingere solet in corporibus, prius tamen quam morbus hominem occupet ut monet ipsemet Gal. in fenius in postremis uerbis nomi capitis.

Circa que maxime uersetur ars tuende sanitatis.

CAP: 2

Notandum ex hoc loco quod tractatio haec de morbosis Symptomatis est Comunis tum illi parti Medicine que uersatur circa Methodum medendi ipsis met egrotantibus tum et huic parti que circa artem tuende sanitatis uersatur, quare Utrique artifici est comunis. quod et confirmatur per ea que habet Gal. 7° meth. xi. infine. Id autem contingit quia morbosa haec symptomata possunt contingere tum in sanis corporibus, tum et in ægrotis, in illis nō adest febris, in istis uero adest, quare haec precepta tum sanis tum ægrotis communia merito sunt [illegible] ut in his duobus capitibus primis Galenus testatur. Quare Præcepta lassitudinum curandarum sanos respiciunt ægrotos

Causa Lassitudinis
Interna — Externa

est. Porro huius rursum ipsius causa bifariam scinditur. Aut eni intra ipsũ animalis cõtinetur corpus, vocantq; græce προηγουμένην, aut omnino nõ inest, vocantq; προκαταρκτικὴν. Nos illã internam, hanc externam, non ĩcõmode vocem⁹. Itaq; tria in vniuersum genera sunt, de quib⁹ habẽdus sermo est. Ipsius lassitudinis Symptoma, affect⁹ vnde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cuiusq; vero horum species quædam differẽtes sunt. Causarũ vt modo diximus, externa et interna. affectus vt in precedente libro docuimus: is qui vlceris, & qui tensionis et qui phlegmones sensũ inuehit. Symptomatis vero, ipsi tres sensus [neq; pauciores vero] neq; plures his differentias, veras saltem nominare possis. Qui igitur vlceris sensum facit (incipiendum enim ab hoc est,) motis quidem grauem excitat sensum, ceu corpus vlceretur. idq; vel circa cutim tantum, vtiq; cum est moderatior, vel circa subiectam illi carnem, cum est valẽtior, vel circa vtrãq; cum adhuc est atrocior. Atq; hoc quidem est lassitudinis symptoma. Affectio vero ex qua id nascitur: acrimonia est tenuis et calidi humoris, qui corpus erodit, stimulat, ac pungit. Oritur hęc aliquãdo ex immodico motu, vt in proximo libro ostẽdimus, aliquando ex vitioso succo, qui ĩprudentibus nobis in corpore succreuit. Tales vero lassitudines, spõtaneas Hippocrates appellat. Alterũ vero lassitudinis genus (nempe in quo tentio sentitur) quoties sua sponte incidit, plethoris superuenit. Quippe tenduntur ex hac solidæ animalis partes, præcipue in quib⁹ succi continẽtur. Tertiũ lassitudinis gen⁹ quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abundantia, tũ prędicto vicioso succo. Non enim quæuis mali succi species, sed tantum in qua rodens acrimonia cõtinetur, vlcerosam lassitudinem creat. sed nec eiusmodi quidẽ succ⁹, dum in venis cũ sanguine miscetur. Latet enim tũ eius vis, vtpote trãsfluentis, & a sanguinis bonitate superati. Verũ cum ab his translatus, in carnibus, & ad cutem solus hęret. vlcerosum sensum tunc ingerit. Qui vero ex abundantia nasci hanc lassitudinem putant, sane falluntur. Nam neq; ex ea copia, quam plethoram dicimus. hæc enim eam quæ de tensione queritur: gignit. neq; ex ea, quæ vires prægrauat. Non eni erosio aut vlceris phãtasia, sed vel grauitas, & ad motiões segnitia, talis sũt abundantię symptomata, vtiq; dum ad animales collata vires, eas superans premit. vel pulsus quædam vicia, si quãdo vitalem vrget, de quib⁹ dictum abunde est, in ijs quæ de pulsu scripsimus. æque vt in libro quem de abundantia scripsimus, etiam notas & naturalium virium cum premũtur, & reliquarum ambarum tradidimus. Nõ est igitur abundantia, eius lassitudinis quæ vlceris sensum præfert causa. imo humorum qui in cute et carne continẽtur acrimonia. Hęc enim, vt quieta sensum latet, sic agitata, protinus sentitur. Motus huic lassitudini primus, ac plurimus, pro-

Causa interna & externa.

Vlcerosę lassitu. Sympto. affect. et causa.

Hippocra.

Tensiua lassitudo, vnde

phlegmões lassi. vnde.

Symptoma lassitudinis / Affectus / Causa — hęc tria tractat

Signa Lassitudinum.

Vlcerosa lassitudo ex quibus fiat.

Lassitudo Vlcerosa fit qn vitiosi succi ut circa cutim tantũ ut circa subiecta carne redundant

Lassitudo tensiua accidit quando corpus est plethoricum et solidę animalis partes tenduntur

Lassitudo phlegmonosa est vitium ex ulcerosa et tensiua Lassitudine contractum. ut 2º aphor. v.to

De tribus speciebus Lassitudinis et de intentione curatiua ipsarũ et qn et in qua lassitudine ab omni motu abstineri debeant qui lassitudine laborant, et uide 2º de causis sympt: cap. v. et quod humores qui faciunt lassitudinem non sunt in uenis, nec in arterijs sed in carne et uniuerso corporis habitu

priis quibusdam rationibus accedit, quas mox dicemus. Alter ex incidenti. scilicet cum nobis partem aliquam, aut etiam totum corp⁹ mouere volentibus, cum hoc humores qui in ipso cōtinentur, simul mouemus. Verum hic minimus est, & lassitudinis dumtaxat sensum infert, vehementior rigorem excitat. Appello nunc rigorem, nec illum vehemētis frigoris sensum, nec duritiē, sed inęqualem totius corporis concussum & turbationem, medius inter vtrunq;, horrorem. Quod autem nihil obstet, etiam si calida causa sit, quo minus rigorem horroreq; excitet, ĩ iis quæ de symptomatum causis scripsimus, ostensum est. Nūc satis fuerit, summas tātum eorum quæ illic prodidimus, ad præsentem disputatōnem, quasi basim subiicere. Cum in sensibili corpore succreuit excremētum mordax, duplici id ratione ad motum incitatur. Vna, cum a sensibili ipso corpore impellitur. vtpote quod repellendi alieni vim optinet. Altera cum vehementiore momento agitur. id quod tum ab exercitando conquirit, tum frictione tum balneo. Ergo quæ subcalida & putrida excrementa sunt: vbi vehementius mouentur, non horrorem modo rigorem ue, qualem diximus afferunt, sed etiam febrem accendunt. At quæ frigida sunt, & ex partibus subtilibus constant, ea horrorem quidem rigoremq; creant, non tamen febrem excitant. porro vim quandam vtriusq; congestam esse oportet, si hæc fecerint. Quæ vero aut plane exigua in sensilibus corporibus. excrementa mordacia, aut multa illa quidem, sed tamen nō plane adhuc mordacia subhęserunt, hæc vlcerosam lassitudinem faciunt. De quibus vtiq; hoc libro nobis est agendum Quando quæ febrem accendunt, ea ad medendi artem spectant. Sanatio vtriusq; generis partim communia curationis amborum consilia recipit, partim vtriusq; propria. Dicetur vero prius quæ communis sanatio est. Oportet igitur excremētum siue calidum id sit siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certe alteres. Recipit vero non omne excrementum alterationem a natura. Siquidem nec omnis cibus, in cuiusuis animantis ventre concoquitur. Sed cognatio quædam ei quod concoquit, cum eo quod concoquitur, esse debet. Quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest: vt id ex natura gratiam accipiat, sed educere id q̄ primum est tentādum. æque certe vt quę in vētre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione: vel diiectione expelli profecto est optimum. Non tamen perinde promptum est in carne atq; aliis corporibus imbibitum viciosum succum educere, vt qui in iis quorū sensibilis capacitas est: continetur. Interdum nec ipsa laborātis natura, medicamentum quod malum succum mature vacuet, admittit. Sicuti interdum & alius quispiam affectus obstat: qui talem educendi rationem respuat. De quibus mox dicam. Si prius quod reliquum erat in superius posita diuisione adiecero. Quippe quæ communiter spectant qui excremē

Rigor hoc loco quis.

Duplici ratione moueri excre. in car.

Quæ excre. febrē & rigorē excitēt.

Quæ horrorē & rigorē.

Quæ vlcerosam lassi.

Sanatio vlcerosæ.

Non cōcoquinisi quod cū cōcoquēte cognationem quādā habet.

torum viciis medentur: ea iam diximus vacuationem, alteratõnemq; esse. Propria vero vtriusq; generis nũc adiiciamus. Neq; enim vna tantum ratione educendum, alterandum ue est. sed explorata, quæ ei quod affligit maxime sit accommodata, ei est insistendum. Ea vero (vt i summa complectar) ratio est, quæ ex contrario opem molitur. priuatim vero, quæ ex cuiusq; contrario. Et sũmæ quidem totius rei, hę sunt. Quæ lati⁹ tamen nobis nunc explicanda sunt, vna cum sua cuiusq; euidenti demõstratione. idq; ab vlceroso affectu orsis.

Hacten⁹ curationis sũmæ.

Particularis curatio.

CAP. IIII

Quoniam igitur eiusmodi lassitudo, vicio acrium excrementorum oritur: ante omnia considerandum est: in solidis ne tantum corporibus, an intra venarum sinus, malus succus cõtineatur. De iis vero quæ intra venas sunt, nullum plane nec manifestum, nec euidens signum habemus: præter solam vrinam. coniicere tamen ex his licet. Primum ęstimabimus quonam qui affligitur, vsus sit victu. secundo, solitus ne sit malum succum naturæ sponte congerere. Ad hæc an naturalis aliqua, & consueta excretio iam desierit. Quarto an exercitatione, purgatione per vomitum, aluum ue, aut vsu aquarum sponte nascentium soliti superuacua expellere: id intermiserint. Atq; i victu quidem videndum an cruditas & crebrior, & maior q̃ ex consuetudine præcesserit, an mali succi cibis copiose se impleuerint, an vinum pro antiquo mustum, pro tenui crassum, an aqua marina mixtum biberint, an etiam prorsus a vino se ad aquæ potionem transtulerint: nec semel bis ue in quolibet horum peccauerint. sed assidue bonoq; tempore. Secundo sicuti diximus æstimãdum, nũ ex eorum numero qui facile malum succum congerunt, lassatus ipse sit. Deprehendas id percontatus an scabie, aut lepra, aut vitiligine, aut pruritu crebro sit affect⁹. Item an erisipelas, aut herpes, aut elephantiasis, aut ophiasis, aut alopeciasis, aut pustulæ crebræ, aut epinyctides, aut deniq; vllũ symptoma, quod ex vicioso succo, & natum & auctum est, illum male habuerit. Ab his consyderanda diximus consuetane vlla excretio retẽta sit per vomitum, vel hemorroidas, vel fistulam aliquam, vel dyssenterian, vel si mulier est, per menstruum profluuium. Deinde nũ ipse medicamẽto se purgare semper solitus: id intermisit. Nonnulli enim sunt, qui deiectoriis medicamentis, alii vomitoriis, aut vrinam sudorem ue cientibus, aut vsu sponte nascentium aquarum, vtiq; quib⁹ aut sulfuris, aut bituminis, aut nitri uis inest, vere vel autumno quotannis soliti excrementa vacuare: aliquãdo id negligunt. Multi vt dictum est exercitationum consuetudinem dimiserunt, Alii rursus omnis frictõnis, aut balnei: aut a vino dulci post balneum, vomitionis, morem prætermiserunt. Sane constat non illorum modo nos qui optimo sunt corporis temperamento fecisse mentionem, sed quo nihil i mali succi causarum catalogo sit prętermissum, etiam eos qui vicio-

Eorũ quæ i venis sola vrina, nota ẽ certa.

Coniecturales notę quadruplices.

Notæ ex victu.

Notæ secũdi generis.

Tertii generis notæ.

Quarti generis notæ.

sum succum natura prompte congerunt, sermone esse comprehēsos. De quibus fusius inter viciosos corporum status proximis voluminibus agemus. Atq; ex his quidem de mali succi modo, coniecturam facere oportebit. Ac remedium ad mensuræ eius quantitatem, pro portione inuenire. Mediocrius, si omninno sit exiguus, & ad cutem tantum collectus, valentius: si multus, & in profundo. Prius vero eius qui exiguus, & iuxta cutem est: curatio dicetur. Deinde eius qui in carne residet. Tertio ab his loco, eius cui totus sanguis impurus excrementosusq; est. Sed si quis iam institutum mihi ab initio repetens, boni succi iuuenem dederit, qui prius salubri omnino victus ratione sit vsus. nunc neccessitate quapiam vrgente, longi temporis iter cōfecerit, In quo nec exercitatus, nec lauatus pro consuetudine fuerit: cibis potōneq; mali succi vsus sit, tum a prandio vel cena, vel etiam toto die, vehiculo sit uectus, nec bene plerunq; dormierit. Illud tamen addatur, nihil huic in modo assumptorum erratum esse, proindeq; nec in cruditatem vllam incidisse. talis multum mali succi congessisse profecto nequiuerit. itaq; etiam nec remedium operosum requirit. imo exercitationem tātum, quæ apotherapia dicitur, quam in proximo ante hūc libro docuimus. vbi pariter de accommodata ei rei victus ratione, præcepimus. quo minus est hic multis morandum. Tātum eius meminisse conueniet: huc omne consilium dirigere, qui corpora sic affecta curat, vt excrementa quæ circa cutem sunt, educat. propterea quod affectus in hac vna consistit. Itaq; rursus detur, eundem iuuenem præter alia quæ eadem sint, etiam in cruditates sepe icidisse. Detur & vlceris sensum habere, non cute tenus modo, verum etiam altius in corpore. sicut totum id malis succis refertum suspicere. huic nec exercitationē, nec vllum omnino motum iniungemus. sed quiescere, ac dormire iussū, in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein vesperi pinguiter vnctum, & temperato balneo mediocriter lauatum: pro cibo dabimus sorbitionem aliquam boni succi: sed plane q̄ minimam. nec tamen a vino eū abstinebimus. concoquit enim id semicrudos humores, quantum aliud quiduis, tum sudorem vrinamq; promouet, ac somnum conciliat. In iis autem qui ita se habent, id agendum nobis est, vt quod mali succi iā plane corruptum est, nec cōcoqui etiam potest: id sudore vrinaq; expellatur. Quod semicoctum adhuc est, concoquatur atq; vtile reddatur. Id autem optime, quiete somnoq; confiet. Si ergo his peractis, malum constiterit: ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio est cogitandum, maxime si per noctem, vel lassitudo magis q̄ ante, vel fastidiū infestet, vel peruigilet, vel somnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. his enim si vires non dissuadent, duorum alterum, aut sanguis mittendus est, aut pur-

Ordo.

Vbi malus Succ. exiguus, curatio

Vinum concoquere crudos succos.

Quiete somnoq; semicocta, concoq optime.

gatio exhibenda. Sed discernentibus nobis, vtrum magis expediat, vt mox dicetur. Sin vires imbecilliores dehortãtur: sanguis mittẽdus haud quaq̃ est. sed deiectio mediocris adhibenda. Cuiusmodi autem deiectio mediocris sit: in sequentibus docebimus. sed si prius quæ priora sunt de finiuerimus. Nam virium robore constante, si lassitudo adhuc infestat: æstimandũ est, cum sanguinis ne copia, an cum crudis humoribus, an p se solus consistat viciosus humor, qui lassitudinem creat. Nam si cum sãguinis copia, aut vena incidenda, aut aliquid quod tantumdem valet, agendum. Sane tantumdem possunt hæc. Quibus emorroides sunt retentę, si has emiseris. Si mulieri menstrua consuetudo cessauit, hanc prouoces. Si quibus horum nihil est, si malleolos scalpello icidas. Post hęc aluus eo medicamento deiicienda est, quod maxime accommodatum malo succo sit. Quod si viciosi tantum succi, idq; citra sanguinis copiã subsint, purgatõ petenda est, quæ infestanti excremẽto sit accommoda. Infestat vero alias biliosum, alias atræ bilis, alias pituitosum. sed quod vel salsum, vel acidum sit. Atq; horum quodlibet aut crassius, aut sero propius, aut media quapiam consistẽtia. De quorum discernendorum notis nunc agamus. Si cum pustulis quæ græci exanthemata vocãt, lassitudinis affectus consistat, ex his facilis inuentu erit excrementi species. Sin absq; his, in boni quidem succi corporibus, tum ex iis qui præcesserũt cibis, tum reliquis, quæ ipsis corporibus inciderunt. In his vero qui malos succos natura colligunt: hinc quoq; nonnihil capiendum. Sed de eiusmodi tẽperamẽtis vberius post agef. Nũc de reliquis agamus, ex quibus licet de mali succi specie coniecturam accipere. Qui in ocio degũt, hi pituitosum aceruare succum solent. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicum, illum æstate, hũc autumno, gignũt. Quin etiam an diuturni labores fuerunt, inspiciendum est. Quãto enim fuerit lõgiores, tanto sunt ad atram generãdã bilẽ magis procliues. Præterea qui cũ multo sudore obeuntur, hi crassius excrementum faciũt. Qui sine sudore pagunf, magis tenue. veluti q hieme, et frigido aeris statu suscipiunf. Cõsyderandũ ad hæc est, nõ solũ de vrinæ multitudie, & qualitate sed etiã de sudoris q̃litate. hic nãq; parti accidus, parti salsus est, parti veluti lutũ, aut virus plane olet, licet autẽ hoc ex strigili dep̃hẽdere cum lauãf. Sæpe nãq; amarꝰ plane apparet, qualis vtiq; morbo regio laborãtibꝰ emittif. Eius vero dignotio, etiã citra gustũ facilis est ex solo colore. Quippe pallidꝰ ꝑ eiusmodi bilis ratiõne apparet. Sæpe tamẽ post validissimos labores, & vehemẽtẽ æstũ, plãe flauꝰ cõspicif. Aliquãdo mediꝰ, atq; ãbobꝰ mixtꝰ cernif. veluti quodãmõ ex pallido flauus ωχρόξανθον græce dicũt. ad eũdum modum & ipse bilis humor se hẽt. Quãdo hũc quoq; in vomitu deiectiõeq;, aut pallidũ, aut flauũ, aut ex vtroq; cõpositũ, licet intueri.

Quæ tantũdẽ cũ sanguinis missione valent.

Discernendi mali succi notę.

Suderis q̃litates.

Qualiscunq; vero is i corpore habetur: tale necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorum qui in vniuerso corpore abundant, nota est. Vrina eorum tantum: qui vasis cōtinentur. Omnino ergo nihil omittendum. sed sudor quoq; ipse, vt modo diximus inspiciēdus. Aliquādo vero ipsum qui afficitur gustare sudorem suum, quo certius intergnoscatur, iubemus. Id quod aliquando sua sponte accidere solet, dū ex frōte & eius partibus, in os sæpe delabitur. Aestimare preterea vrinę tum cōsistentiam, tum colorem oportebit. Sed nec quæ in ea pendēt, aut sidūt, prętermittere conueniet, sed omnia perpēdere. Cuiusmodi enim sanguis sit, qui in vasis continetur, ea plane ostendunt. Quando si is biliosus sit, serum quoq; eius biliosum esse necesse est. Idq; pro vtriusuis bilis ratione. Simili modo pituitosum, si is sit pituitosus. Ergo vbi crudus plane is est, vtiq; tenuis aquosaq; vrina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. At vbi is concoctus est, hæc in vrina apparent, atq; etiam nubeculæ quædam desuper tenues superstant. veluti quod in sūmo lacte colligitur. græce γραυς dicit, & quod in summo refrigerati iusculi concreuit. Quod si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis refertas venas indicat. non tamen cessare naturam, sed eos valenter concoquere. Si vero celeris separatio crassi a liquido in ea cernitur: sitq; quod subsidit, album leue & ęquale, iam iā superaturam eos omnes naturam indicat. Sin cum emingitur pura sit: protinꝰ vero turbetur: iam crudi succi concoctionem aggredi, naturam docet. At si interposito tempore turbetur: non protinus, sed post, aggressuram insinuat. Verum omnium quæ turbātur vrinarum generalis nota esto, ipsius crassi a liquidiore separatio. aut propere, aut tarde facta, aut omnino nulla. Ergo si protinꝰ fiat, & quod subsidit sit album, leue, & ęquale: superiorem longe naturam succcis quos concoquit ostendit. Sin bonum sit quod subsidit, sed quod post longius interpositum tempus colligatur: etiam naturam temporis spatio superaturam succos nunciat. Si vero vel omnino nulla separatio, vel id quod subsidit malum sit: imbecillitas naturæ significatur. egetq; ope aliqua ad succos percoquendos. Sicuti vero vrina, succorum qui in vasis sunt qualitatem prodit: ita sudor aliaq;, quæ per vniuersum animalis habitum apparēt: eos qui illic sunt affectus demonstrant. Quippe superantibus in eo calidis succis: insolito caloris sensu vrgetur: frigoris vero, cum frigidi dominantur. Iam albiores pituita superante, pallidiores bili abundante, cernuntur. Quod si meratior bilis sit, etiam plane flauiores. Siquidem color a succo prouenit: non ex solidis animalis partibus. vtiq; cū se succi in altum non receperunt. Accidit vero id illis, propter frigora, rigores, vel animi affectus. veluti timorē, vel ingentem tristiciam, vel incipientem verecundiam. Quorum nullum si adsit: nunq̄

Quæ ex sudore quæ ex vrīa, dignoscantur

In vrīa quæ notanda.

De Vrina

Vrinā pro sāguinis rōne qui in vasis est, respōdere.

Notæ habitus corpo. a colore & calore.

Cur succi se i altū corp. recipiāt.

Bilis exuperat

multum facit citrinum et intense flauum.

mediocriter facit flauum

parum facit pallorem

Notandus est hic locus nec ullibi in tota Galeni doctrina clarius traditur præceptum de sanguine mittendo qn corpus crudis humoribus refertum est. nam uidendum est quanta sit humorum cruditas si q sanguis bonus sit plurimus, crudus uero succus exiguus uenā secare expedit, sin e contra, nullo mō uenam secabis sed ad curandi regulam te conferes quam habet Gal. 1o meth. Eadem seruabis regulam in redundantia bilis cum sanguine. nā si bilis in sanguine parum superet audacter uenam secabis si plus consideratè mittes. si plurimum ut u.g. in [illegible] casu nullo modo secabis uenam. et est sane locus [illegible]

Quādo succi cuti vrūt.

se in altū recipiunt succi. At eque nec in cutem violentius irruentes, hanc adurēt vnq̄, nisi animus aliquo modo affect⁹ sit, aut ext⁹ immodicus animal extrinsecus obsessit. Ergo vehemēter commotis, aut iratis, aut ī pudore, veluti reciprocantibus se humoribus, inspicere colorem non oportet. At si nec ambiētis violentia, calidi frigidi ue, nec vllus animi affect⁹, cuiusmodi iam dict⁹ est subsit: certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Tanq̄ igitur corpus, sicubi albius solito est effectum: pituitosum abundare succū indicat: sicubi pallidius, aut flauius, biliosum: ita sicubi ad rubicūdius q̄ pro natura est mutatum: sanguis abundantiā subesse significat. sicubi ad nigrius, nigrā superesse bilem ostēdit. Videas præterea ceu plumbi colorem aliquando nonnullos habere. rursus aliquando ceu mixturam esse albi liuidiq;. aliquando liuorem solum sine albo consistere. Ergo eiusmodi colores: crudos dominari succos indicant. qui cum de genere sunt pituitæ: minus tamen humiditatis habent, q̄ ea quæ publice vocatur pituita. plærumq; vero huic, nec lentor inest. nam is si adsit: praxagoras eiusmodi succū: vitreum appellat. egregie quidē frigidum: crassum tamen, eo quem crudum p eminentiam vocant, certe minus. Generaliter igitur eiusmodi succi omēs, albi crudiq; sūt. Nomenclaturam vero, alius aliam sortitur. Nec attinet ad præsentem disputationē: ea omnia distinguere. Quippe ad quam illud tātum commune omnium accidens pertinet: quod hi succi percocti a natura non sunt, sed crudi adhuc manent. Siquidem sanguis, ī medio est biliosorū atq; horum. Quorū vtiq; gen⁹ vno vocabulo appellare licet, vel crudū succū, vel pituitā. Illi nāq; ex sanguine fiūt, vbi supra iustū modū est percoctus. hi vero ex eo nōdū pfecto. Sūt aūt vtriusq; generis, īnumeræ pticulares differētię.

De cruditate sanguinis · *Certissimā eē succi cognitōnē ex colore.* · *Crudorum hu: color.* · *Praxagoras* · *Sanguis in medio crudorū & biliosorū.*

Sanguis est medium crud. et bil. Idem ex Lib. 6. nat: hum: t: 40.

Cæterū quæ ab his qui in talib⁹ periti ī nūeratas spēs sūt iā discriptæ. quarū tamē ipsarū adeo hic oīm meminisse necesse nō ē, vt etiā satis sit eas ad vnū caput redigere, quod tibi veluti scopū agēdorū pponas. Nā quoniā alii priusq̄ ad exactū sāguinē nutrimētū puenit: veluti semicocti sunt, alii pris⁹ icocti crudiq;, alii paulo absūt a sāguis forma, rurs⁹ alii sāguinis faciēdi siue (vt ita dicā) sāguificatiōis veluti vltia pars; q̄ vtiq; excessu caloris puenīūt (quorū alii paululū, alii plus, alii plurimū a sāguie recesserūt) vbi paululū vel citra sanguinē restitū, vel vltra pcessū est: audacter mittēd⁹ sāguis ē, vbi pl⁹, cōsyderati⁹ agēdū, vbi plurimū, ī his null⁹ omnino mittendus est. inspicere vero & quātitatem conueniet, vt verbi grā si bon⁹ sāguis exiguus sit: reliquus vero succus plurim⁹: vtiq; in his abstinēdum a detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus: sanguis vero copiosus: audacter incidenda vena est. Dein deiicere, (vt dictum est) aluum oportet. ratione habita de abundātis succi copia, pariter & specie. Quod si quis vel propter ætatem, vel timiditatem, pmittere se medico ad

Notae ex hoc loco dari gradus in sanguine crudo et calido et sanguis .s. est: parum crudus — medio mō crudus — multum crudus; secure mittas sanguinem — consideratè et cordate sanguis est mittendus — nullo mō sanguis i istis e mittendus.

Notandus est hic generaliter magis attendendus est sanguis; eosdem gradus notabis in sanguine calido .s. et bilioso et eandem distinctionem adhibebis.

Vide Fernel. cons. 48. — Aliud casus.

Notandum est hoc loco Galenum in hac iubere medicamento aluum eē deijciendā et pituitā eē repurgandam post sanguinis missionem. Inferius uero cap. sequenti v. scilicet docet, neq aluū eē mouendam neq sanguinem eē mittendum et tn supponit eundem humorem pituitosū redundare, ut g. i hoc capite assent, in sequenti uero negat si idem est humor. An hoc prouenit ex natura pituitæ nang hæc species pituitæ de qua in hoc loco agitur est tenuis et facilioris ductus, qr pot educi medicamento. illa uero de qua agitur in capite sequenti est cruda et crassa et dura admodum, at ti nō pot educi nec attrahi medicamento aut sanguinis missione qr eget hæc [illegible] concoctione ut inferius docet ex Hipp. doctrina. Qr uide quanti referat inspicere species et diligentissime considerare humorem peccantem et qualitatem ipsius. et nisi aliter hoc possis, sanguinem tandem aliqua ex parte detractō hoc ipsum patentibus oculis considera et edisces, si in corium desup natans in sanguine sit aqueum humidi facile ad secandū poterit ipsum medicamento educere, at si durū crassum difficile ad secandū fuerit, hoc eget coctione; hanc gal. crudam, illam semicoctam uocat si loca consideres

sanguinē vllo modo detrahendū nolit: huic deiicieda largius aluꝰ est. Aut si id quoqꝫ suspectū habet: alia ratiōe educēdū sup vacuū est. Ac in proposita nobis hactenꝰ natura, alias vacuādi ratiōes īuenire difficile nō est. In aliis cū discretiōe, & diligēti examine, disqri eas cōueniet. Eā discretionē post trademꝰ, vbi de proposita boni succi natura, tractationē absoluerimꝰ. Pone enī talē hominē ex mala victus ratiōe lassitudīe affectū. deinde ex his quas retulimꝰ notis: in venoso vasorū genere appere subesse illi copiā semicrudorū succorū: in reliquo vero corpore toto, multitudinē horū quos lassitudo sequuta est, auctus ꝑterea illi quodāmodo et sāguis esto. Maxie ergo (vt dictū est) detrahere prio de sanguie oportet. deide succū illum educere, qui superare videtur. Non sustinente autē homine, sanguinē sibi detrahi, augere deiectionē. Si vero neutrū admittat, aliam quāpiam rationē iniri, qua maxime si non breui, at longiore tempore, pristinā corporis habitudinē homo recipiat. Quoniā ergo duo prima sunt, quibus primū intentus sit oportet, qui eiusmodi affectibus medebit̄, crudorum siue etiam semicoctorum, qui ante sanguinis perfectionē fuerunt, percoctio. et acriū ac mordaciū qui secundi sunt, et sanguine posteriores, eductio: abstinere eos cōuenit ab omni valido motu. Blāde vero vnctos atqꝫ oleo ꝑfrictos, perq̄ suaui lauare balneo. inde in ocio abstinētiaqꝫ habere, atqꝫ etiam somno si fieri potest. minime ignorātibus, nihil esse quod æque concoquat ea quę concoqui possunt, et malos succos per habitum digerat, vt somnus a balneo. Cum igitur (vt paulo ante diximus) primo die experti an facile finita lassitudo sit: similiter grauatū hominē cernimꝰ: tū mittēdus in balneū secūdo etiā die est, tū in quiete, abstinētiaqꝫ habendus. æque vero & si iterū, & tertio oportere videris, itidē ieiunum lauabis. quietē ac somnū, ipsis lauationibꝰ interponēs. Cōducit ad somnū nō in postremis, ipsum quoqꝫ balneū. sunt enim qui eo sunt vsi oēs, magis ad somnū propensi, modo maioris momēti nihil obstiterit. Adeo tibi somnꝰ: & causa, & signū percōmodū speratę vtilitatis sit: velut ediuerso, nō posse a balneo dormire, nec causa, nec signū est cōmodū. Quippe plerūqꝫ redūdātis succi indicia, ex somno vigiliisqꝫ ceperis. frigidi nāqꝫ succi marcorē qđ κωμα grece vocāt, et lōgiores sōnos inducunt. Calidi & mordaces, vigilias. & si quādo dormit̄, variis imaginibꝰ inquietos, & turbatos somnos efficiunt. sic vt statim excitent. Sicuti autem ī primo die, itā etiam in secundo, sorbitionem & minimā, & simplicē illis exhibebimꝰ. Quippe large his apponere, quibus auferri potius aliquid debeat, plane est contrariū. Sicut rursus omnino non nutrire: & fastidia stomachi quas græci ασσασ vocāt creat, & eundem lędit, & vires labefactat, & malum succum adauget. Ergo exiguum his dandum. ac potissimum si fieri potest ptissanę cremor, simpliciter conditus. Sin aliter, farris, eodem quo

Qui succi ꝑcoquendi et qui vacuādi.

Somni a balneo vtilitas.

Balneū ad somnū conducere.

Notæ abundantis succi ex somno et vigilia.

Cur minimū his dandum.

Assæ.

Cur acetũ i farre.

ptissana modo præparatus, cum paulo aceti adiecto. p̄sertim si cruditatis abundantiã, vel in venis vel in toto corporis habitu, subesse suspicamur. Quippe si nihil prorsus aceti sit Alicæ admixtũ, glutinosior erit, q̃ vt propositis cõducat. itaq; obstruet magis q̃ detergebit habitus meatus, Quod tamen maxime petit, in crassis ac glutinosis succis, cuiusmodi plane oẽs pituitosi sunt. Ac boni quidem succi far ipsum est. et propterea eiusmodi q a vicioso facile securos præstet. Cæterum nisi lentor eius corrigatur adiectis aceto, & porri modico: non solum obstruet, sed etiam nutriet plenius q̃ ꝓpositis sit ex vsu. Hac itaq; de causa ptissane cremor, in hoc casu tutior est. vt qui tum modice nutriat, tum nusq̃ per angustos meatus hæreat. sed et permeet ipse, & meatus per totum detergeat, & quicquid in semicoctis crudis ue succis cõtinetur crassi: id dissecet ac resoluat. Horũ ipsorum gratia & mulsa his idonea est, & oxymeli, & apomeli, & piper, et gingiber. postremo omnia quæ citra viciosi generationem succi, humorem crassum dissecant soluuntq;. quorũ materiã latius in sequentibus prosequemur. Ad institutum vero nunc sermonem, exẽpli loco posita sint et quæ iam sunt dicta, & quæ nunc dicenda. Frugũ nãq; maxime apta est ptissana. Olerũ sola lactuca. Pisciũ qui saxatiles dicũt. Panis q & furno coctus, & fermẽtatus, & modice purus ẽ. Aues mõticolę. Potio, oxymeli, mulsa, vinũ tenue, et albũ. semelq; q̃ boni sunt succi, eadẽq; detergẽt, nec glutinosa sunt, nec crassum succum efficiunt, nec valenter nutriunt. Quæ vero vrinam cient, hoc casu non probo. maxime quæ præualentia ex his sunt, & sanguinem calfaciunt ac liquant. quippe quod concoquẽdũ probe est, huic tanta adhuc vexatio nõ cõuenit. Hęc itaq; oia secũdo die facienda ad hũc modum sunt, atq; etiam tertio quartoq;. Ad hæc præterea, si tum lassitudinis sensus leuetur, tum corpus coloratius appareat, tum somni quieti, & vrinæ concoctæ sint, fricare quidem liberalius, exercitare vero parce hominẽ audebis. His ita peractis si nullus lassitudinis sensus præterea supersit, ad consuetas statim exercitationes hominem reduces. Sin quicq̃ appareat priorũ aut symptomatũ, aut notarũ: rursus tu quoq; id itentus, mutare tẽtabis ea q̃ pticulati nõ recte habẽt. Si itaq; solius lassitudinis sensus recordatio superest, cæteris notis oibus bene se habẽtibus, vtiq; apotherapiæ munere lassitudinẽ summouebis. sin aũt turbate notæ sunt, & veluti cõfusæ, cæterũ lassitudo abest: i quiete maiore seruare hominem oportebit. Si vero ambo coierunt, eadem ratione hominis curã ages, qua prius vsus in eũ statũ duxisti, quo etiã exercitatõnis aliquid tẽtare auderes. Atq; ita quidem iam cõprehenso affectui, medẽdũ cẽseo. At si in eodẽ homine reliqua eadẽ sint, cæterum in lasso corpore sanguis bonus exiguus sit: crudi humores plurimi, huic nec sãguis mittẽdus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneũ adhibẽdũ. Quip-

Ois pituito si. succ. crassus et glutinosus.

Cur ptissanæ cremor vtilis.

Quæ cient vrinas, propositis non cõuenire.

Alius affectus.

pe incisa vena bonum sanguinem emittit, malum qui in primis maxime venis circa iecur, et quod Mesenteriũ vocãt colligit: i totum attrahit corpus. Deiectio vero in talibus, tormina, & rosiones creat, animiq; deliqa. cum eo quod nec notatu quippiam dignum educit. Quãdo crudi omnes succi, pigri atq; ad motum inepti: propter crassitudinem frigiditatẽq; sunt. Quo fit vt etiam omnes angustas vias obstruant, per quas id quod medicamentum deiicit, ferri ad aluum debeat. itaq; nec ipsi educãtur, et aliis sint impedimento. Id quod sane Hippocrates illo oraculo præcauit, quo breuissime præcipit, concocta medicamento tentãda esse, non cruda. Eadem de causa, nec exercitare nec omnino mouere, sed nec lauare expedit, eos qui in primis venis, crudorũ copiam habent. Siquidem omnes id genus motus: succos illos in totũ corpus agunt. Seruandi igitur hi sunt in omni quiete. dandaq; ipsis, cibus, potio, medicamẽtaq; sunt, singula ei⁹ generis, quæ attenuẽt, dissecent et cõficiant succorũ crassitudinem. idq; citra manifestum calorem. Nam qui excalfacti vehementius succi sunt: hi in omnem corporis partem ferũtur. Ergo nutries hos maxime oxymelite. aliquãdo etiã ptissanæ, & mulsi exiguo quippiam. Sustinent enim hi victum, si modo alii vlli tenuẽ. ipsa nimirum crudorum copia quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem præcordia istiusmodi omnibus turgida inflataq; sunt, ac facile quidquid assumpserint in flatum vertitur: nõ iutile fuerit longi piperis aliquid cum cibo dare. Quippe quod flatuosi spiritus crassitudinem soluit, et quæ in præcordiis pigra cessant, ad ventrem depellit, et concoquendis quæ sumpseris subuenit. pro communi piperum ratione. Quod si huius facultas non est: vtiq; albo vtendum. quippe quod supra duo reliqua genera ventrem roborat. Sin hoc non adest, optimum nigrum petendum est. Id vero fuerit, quod pondere præcellit. Sane vtilius sit, & Diospolitico medicamento vti. cuius compositio duplex est. Alias ex paribus omnibus Cumino, pipere, ruta, Nitro. potestq; ita magis ventrem soluere. Alias cum reliquorum pari pondere: miscetur nitri dimidium. præstiterit autem Cuminum esse quod vocant æthiopicum. piper vero, vel longũ, vel album. Macerabitur Cuminum in aceto maxime acri. dein continuo id tunditur, aut etiam prius modice frigitur in vase fictili, quod coctum in camino q̃ optime sit. Quæ enim exacte penitusq; cocta non sunt, hæc lutosa potius q̃ figlina sunt, et qualitatum suarum nonnihil medicamentis remittũt. Sunto vero et rutę folia modice siccata. Vt enim si plusculum siccentur, acria amaraq; redduntur, et supra q̃ par est calida: sic si prorsus non sicces: excrementicium quendam humorem retinent, nondum ex toto cõcoctũ. cuius vicio flatũ discutere min⁹ possunt. Quatuor his, aliquãdo despumatũ mel addit. Aliquãdo nihil. sed sola sine melle repo-

Cur cruda medicamentis ante cõcoctionẽ nõ tẽtãda. Hippo.

Nec exercitãdos nec lauãdos qui in primis venis crudos habent.

Quę danda cõtra crassitu. humorũ.

Lõgi piperis vtilitas.

Albi vtilitas

Diospolitici & eius cõpositio.

Siccanda ruta cur.

nũtur, ac ptissane cremori, et aliis quibus maxime conuenire videntur, cibis iniiciuntur. Sumitur et per se medicamentum hoc, et ante & post cibũ. Porro ad eum vsum optimum est, q̃d mel admixtũ habet. quod vtiq; curiose sit despumatum. id enim flatum maxime discutit. sit autem oportet et mel optimũ, si modo quod flatũ discutiet, quodq; maxime dissecet, futurum medicamentum est. Appositum sane remedium sic affectis est, et quod ex trib⁹ piperib⁹ conficitur, Diatrion pipereon græci vocant. Vtiq; cum non admodum medicamentosum sit, ex variisq; confectũ, sicuti a plerisq; medicorum cõponitur, mixturæ cuiusdã ritu, quã καςυκιαν vocant, aut apri a mirificis istis coquis cõditi. adeo vt non minimũ his qui sumpserunt negotiũ sit, immixta illi medicamenta concoquere. Amisi, libisticum, & alia id genus. Cruda enim minimeq; mutata ab iis qui ea sumpserint, longo tempore durare in ventre intelliguntur. Hæc igitur subtrahenda medicamento sunt. pręterq; hæc, Enula & Nardi Spica. ceu vero nonnulli componunt: etiam Casia. Expedit autem præparatum habere ad manum dupliciter, sicut ipse soleo. Alterum simplex, quod vtiq; his dandum est, qui parum concoxerunt, et qui recens frigus in ventre habent, et pituitosum succum. Alterum q̃d medicamentosum magis est, quo maxime vtimur, in iis fluxionibus quę a capite descendunt ad pect⁹. Verum hoc quo pacto sit pręparandum, alibi dicetur. Simplex illud, quo ad cruditatis abundantiã quæ in primis est venis vtimur: huiusmodi est. Ad cuiusq; trium piperum drachmas quinquaginta, abunde adduntur, Anisi, & Thymi, & Gingiberis, singulorũ drachmę octo. et simplicissimũ quidẽ hoc est. Etiã hoc ipso magis simplex, a quo detractum gigiber est. Alterum est, quod ex iisdem conficitur, verum ad cuiusq; triũ piperũ drachmas quinquaginta, reliquorũ cuiusq; : sexdecim drachmarum iniicitur pond⁹. Nempe Anisi, Thymi, & Gigiberis, quo etiã ad proposita vtimur commodissime. Debet autem si haberi potest, Anisum Cretense esse. Thymum aut atticum, aut plane ex editis locis, & siccis. cuius quic quid lignosum est circunciso: coma ipsa vna cum floribus iniicietur. Esto vero et piper quod longum quidem est, integrum minimeq; foratum. æque vero et Gingiber. nam ambo perforari facile solent. Quinetiã nõ solum non perforatum, sed et verum illud, quod ex barbaris affert̃, piper esto. hic nanq; quod adulteratur, duplex est. Alterum quod in Alexãdria maxime conficitur, Alterum quod herbæ cuiusdam germen est. Qua vero maxime ratione internosci quod adulterinum est possit: ipse docebo. tantisper præfatus, ne quis aut miretur, aut causam requirat, quã obrem vel componendi, vel probandi medicamenti: hic tradere rationẽ subiit. qui in medendi libris non temere id facere soleam. Siquidem in illis cum medicis ipsis duntaxat ago. hic vero etiam cum aliis vniuersis,

Tempus sumẽdi diosp.

Diatrion pipereou.

Compositio diatri. pipe.

Longũ pip. adulteratũ, duplex.

Pro Giannone di Zano qui pessime se habet ex febre, ob humoru crudoru copiam in noctem potissimum exacerbante cum maxima angustia inquietudine et deliquiis
hic praeterea totum ventrem flatib. plenu habet signu q in mesenterio et primis venis multis cruditatibus abundat
Huic parani medicamentu huiusmodi ℞ recipe Diatrionpiperon simplicis ℥ 9 ... specierum diacimini ℥ 1 anisorum piperis an ℨ 5 m et cu oximellite fiat electuarium quo in accessione febris ... nocturno tempore utatur

quos aliqui communi nomine philiatros id est medicorum studiosos vocant. qui scilicet in primis disciplinis versantur, quo intelligentiam suam exerceant, porro his necesse non est, nec in libris de simplicibus medicamentis, nec in opere de medicamentorum compositione esse exercitatis, multoq; minus explorandi cuiusq; medicamenti peritiam habere. His itaq; perscribi in plenum talia omnia satius est, sicuti paulo ante de lõgo pipere tradere occepi. Principio enim experiẽdum gustu est, diligenterq; æstimandum, an piperis qualitates seruet. postea in aquam mittendum. Nam quod factitium est, si per diem totum in humore maceretur: illico liquatur, ac soluitur. Si ergo tum piperis ei qualitas plane inest, nec maceratum resoluitur: sitq; (vt dictum est) minime foraminibus pertusum: piper id lõgum idoneum iudicabis. Nigrum vero, nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto. sed ex eo quod ponderosum vocant, id quod tum maximum, tum plenissimum est. itemq; de albo simili modo eligatur, quod maximum est atq; plenissimum. Deinde omnibus simul tunsis, & per tenue cribrum transmissis: mel optimum curiose despumatum, admiscetor. Sane id odorũ flauumq;, præterea accerrimum, dulcissimumq; fuerit. tum crassitudine nec plane crassa, nec liquida. sed quæ ita continuitatem suam tueatur, vt si digitum in id demiseris: post in sublime attollas: quod mellis ab eo defluit, lõgissima quasi linea sibi continuatum videas. Coqtur hoc recte, aut super carbones, aut ligna omnino arida, quæ etiã acapua græci vocãt. Hoc igitur medicamentum dare conueniet, non semel bisue quotidie, sed etiã sæpe, siquidem mane, et ante cibum, & post, etiam cubitum eũtibus, recte datur: cochlearii pleni mensura. Atq; hui⁹ quidem, vt paruis, parui. & maximis, maximi: ita mediis ad portionem. Præterea etiã Gingiber, quod ex barbaris affertur aceto maceratum. Est id virentis herbæ radix, a collectu statim in acetũ cõiecta. Extinguitur enim eiusmodi medicamentorũ calor, circa ipsas primas venas, nec in totũ pfert corp⁹, veluti aliorũ quorũdã. cuiusmodi id medicamẽtũ est, qđ diacalamithes, ppterea qđ calamithẽ recipit, vocãt. de quo mox vberi⁹ agem⁹. Idcirco ẽt oxymeli his vtilissimũ est, vt prius diximus. Id ita pparari debebit. Cũ melli optimo sup carbones spumã abstuleris: cõiicies in ipm aceti tantum, vnde gustanti, nec acidũ nimis, nec dulce videbitur. Ac denuo super prunas coques. quoad plane vnitę amborum qualitates sint: nec appareat gustanti acetum adhuc crudum. hinc ab igni depones. Cũq; vti voles, aquam ei miscebis, ita nimirum temperans, vt vinũ. Ergo qui bibet, si nec de acore eius queritur, nec dulcedine: assidue eo vtatur. sin alterutro offẽditur, adiecto quod desyderat: rursus id coques. Neq; enĩ eos probo, qui sub vna quapiam mensura, id conficiunt. Qui mihi similiter iis affecti videntur, qui bibentes omnes similiter aquam vino misce-

Philiatri.

Notæ. quibus cognoscitur Longum piper.

Boni mellis notæ.

Temp⁹ dandi diatri.

Tempus i. saepe utatur
Quantitas

propositorũ medicamentorum calorẽ circa primas venas extinguitur

Cap. 6

Oxymelitis compositio.

Variandum oxymeli eẽ pro sumẽtis gustu.

i. sine fumo

notevole Diatrionpiperon

Diacalaminthes ualentius est medicamento Diatrionpiperon dicto, quapp[ropte]r penetrat ipse in primis uenis tantum, deinde extinguitur uis illius, quare conuenit quando crudi humores et succi flatuosi redundant in uentre et mesenterio. At diacalaminthes ut pote ualentius medicamentu penetrat ui sua per totum corpus usq ad partes solidas et cutaneas, nec extinguit[u]r circa primas uenas uti facit Diatrionpiperon, quare conuenit Diacalaminthes quando crudi succi redundant per totum corporis habitum i. non in primis uenis sed in partibus solidis tantum, nam si redundaret crudi succi in primis uenis in aliquo, et sibi exhibeas tu diacalaminthen, profecto mouebis crudos humores, illosq a primis uenis in habitum corporis deduces quod est contra praecepta Galeni in hoc loco tradita

Oximellitis Variæ compositiones

Potus est accommodandus particularibus cuiuscunque temperamentis

re censent. non aduertentes, quibusdam qui vtique dilutiori insueuerunt: caput statim, si vel pusillo meratius hauserint, tentari. Quibusdam qui meraciore delectantur: stomachum si dilutius biberint, subuerti. Cum igitur in vino tam familiari potione ista incidant: multo sane magis in oxymelite, vtpote quod vinum tum minus familiari, tum magis forti, ipsa sequi par est. Satius ergo sit, ex sumentis gustu, non nostro, iudicium de modo facere. id esse sumentis naturæ conuenientissimum oxymeli ratos, quod vtique est iucundissimum. proindeque etiam vtile. Contra aduersissimũ esse, quod iniucũdum. Ipsam tamẽ primam ipsorum mixtionem quo plurimis cõueniat, talem esse oportet. Vni aceti parti, mellis a quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Deinde ambo in leni igni coquẽda, donec eorum qualitates in vnum coierint. ita enim nec acetum amplius crudũ apparebit. Cũ aqua vero statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis. dein coques modico igni. quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel, multam egerit spumam. quo etiam diutius coqui debebit. Optimũ vero, vt breuissimo tempore coquitur, ita minimũ spumæ euomit. vnde nec pari ei coctione est opus. plurimum certe quartam partem eius quod ab initio est inditum, amittit. post vero dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit vnitas, nec acetum crudum etiam appareat. Cõficitur sane oxymeli, etiam trib⁹ statĩ ab initio mixtis, ad hũc modũ. Aceti vni parti, additur mellis duplũ, & aquæ quadruplum. atque hæc ad tertiam partem coquuntur, vel etiã quartam. spuma interim detracta. Quod si valentius id facere studes: tantũdẽ iniicies aceti, quantum mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibiturque tota æstate, refrigerantis vice. Potest vero, cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem, eo commode vti. potissimum vbi coacuit. id quod ei sæpe contingit. Alias magis, alias minus. vtpote ex aqua confecto, non pluuia, sicut mulsa, sed qualibet. Quãquã potest qui volet, et ex pluuia aqua id cõficere. ipseque si pluuiam aquam probarem, id suaderem. Verum nec ipsam probo et nihilo est deterius, si acescit. potissimum ad ea quæ nunc sunt proposita. Quĩ imo mediocriter etiam acet, quod saltem non omino incuriose est confectum. Sane cura conficiendi in eo est, vt nec fauus admodum sit viciosus, coquaturque bene in fontana aqua. quæ et pura sit, et dulcis. Oportet enim expresso a fauis melle, eatenus ĩ aqua coquere, quod nulla inde spuma existat. Ergo tum hac vtendum potione est, Tum vero e vinis: iis quæ leuiter acescunt: nutriendum præterea cibis est, qui citra calorem extenuent. cuiusmodi cappari est, ex oxymelite vel oleo sumptum. ad duos vel tris dies, vt dictum iam est. Quod si crudos iam succos satis atenuatos speras: vinum dabis. quod & substãtia sit tenue, & colore fuluum, albumue. hoc enim et ad succi bonitatem, & cõ

Modũ componendi Oxymel. — p.ª compositio — Compo. plurimis conueniens.

2ª — Alia compositio.

Malum mel multum spumæ emittere.

3ª — Alia cõpositio.

Apomeli

Mulsam, ex piuuia fieri Apomeli ex alia.

Aqua Pluuia non probatur a Galeno

Vinum fuluum ad concoctionem, tenue, ad vrinas facere.

Capparis extenuat citra calorem.

Vinum

Probantur ista uina quæ leuiter acescunt at quæ sunt ista? An illa ut uulgo dicitur che hanno un poco la punta, o vero sottili et aquosi che facilmente la possono pigliare, quia ista uina conueniunt ut tenuia et humorum crassorum et crudorum sic remedium conueniens erunt.

coctionẽ facit, illud vrinã mouet. Sunt vero in Italia prioris generis phalernũ, et surrentinũ. posterioris Sabinũ, & Albanũ, & Adrianũ. In Asia vero prioris generis Lesbiũ, & ariusiũ. Secũdi Titacazenũ & Arsyinũ. Atq; hæc exẽpli tantũ gratia protulim⁹. Sunt aũt et alia multa, tũ in Italia, tum in Asia, & cæteris nationib⁹, quæ his sunt similia. Ex quibus facere delectũ conueniet, ad eas quas diximus notas, respicientẽ. Nẽpe colorem ac substãtiam. crassa vero & nigra reiicere: vt quæ tum malũ succum gignant, tũ tarde penetrent. Quod si his adhibitis melius habere se senserit: etiam lauare tum hominẽ debebis, vngereq; ac molliter fricare. vt vero primũ in vrina subsidentia visuntur, (Hypostasin vocant) tum frictiones augere, tum ad consuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tempore vnguẽtis his quoq; vtendũ, quæ per halitũ euocent. de quibus et ante mẽtionẽ feci, & in sequẽtibus faciã. Haud quaq̃ tamẽ in eiusmodi affectibus vomitu vtendũ suaserim. sicuti nonnullis est visum tum medicis, tum gymnastis. falsis (vt opinor) ex iis, q̃ a philotimo & praxagora de eiusmodi succorũ curatione sunt scripta. nõ enĩ cũ lassitudinũ affectus abundãt: sed cũ hi soli infestãt: vomitus eos expellit. Quippe cũ nullũ periculũ sit, ne intro violenti⁹ reuellat aliqd eorũ excremẽtorũ, quę in carne cõstitere. queadmodũ certe est, cũ ambo redũdant. & in primis venis cruda, & in solidis mordacia. Caueri enĩ in talib⁹ sati⁹ est vtrunq; reuulsum. & foras crudorũ, & intro mordacium. Sicuti igitur in superioribus cauim⁹, ne crudi succi foras traherẽtur, ita ne mordaces reuocentur intro, est ꝑfecto cauendũ. Sũmę vero eorũ quorum occasione foras ferãtur, hæc sunt, exercitatio, & frictio, & balneũ, & fomenta calida, & vnctio calfaciẽs, tũ ex animi affectibus, iracundia, et vno verbo omnia quę succos, qui alte in animãtis corpore sũt mersi, ad motũ quoquo versus irritãt. Quorũ vero occasione intro ferãtur: ea sunt, quæ vtiq; ꝓhibent foras ferri. talia sunt ex iis quæ cuti propinquãt: & q̃ frigida sunt, et q̃ astrĩgũt. Adhæc q̃cũq; succos introrsus attrahũt, aut alias quoquo modo ipsorũ intro motũ excitãt. quorũ sunt tristicia, et horror, quacũq; de causa ort⁹. Quippe cũ et ex calida causa, et frigida, tũ horrorẽ gigni, tũ ẽt rigorẽ, qualẽ supra descripsim⁹: ẽ ostẽsum. ꝑterea q̃ auditu, visu ue, aĩo aut stuporẽ, aut horrorẽ incutiũt. hæc itaq; oĩa deuitãda tũ sunt, cũ idẽ homo pariter et lassitudinẽ sentit, et venas habet crudis succis refertas. Nã neq; qui extra sunt: recte intro reuocãtur, neq; qui intus sunt foras. Immo qui foris sunt, leuiter educendi ꝑ halitum sunt. Siquidẽ quæ vehementius id faciunt, etiam eorũ q̃ intus sunt, aliquid attrahunt. Qui vero intus sunt, hi attenuãdi coquẽdiq; sunt. Qđ si vel vomitu eos, vel alui deiectione educere violẽti⁹ tentes: vtiq; eorũ qui foris sunt aliqd intro rapueris. Neq; accusandus philotim⁹ est, si tali vsus expulsione est, vbi citra vllũ aliũ

vina crass. et nigr. mali succi eẽ et tarde penetrare.

Hypostasis.

Philotimus.

Praxagoras.

Quæ foras euocent humores.

Quæ itro agant hũores.

Philotim⁹.

Per habitum corporis quid intelligat Gal.s clarius habet ubi de sequenti affectu incipit disserere. ubi habitum corporis uidetur intelligere partes externas et molem carneam corporis

Hysopũ nõ conuenit primis diebus

affectum crudorũ abundantia in primis venis cõstitit. Quin potius nos ipsos assuefacere par est, vt veterum scripta diligentius inspiciamus. Ergo quibus itus crudi succi copia est: & foris lassitudinis sensus: his hyssopum in mulso coquens, non statim nec primo die: sed in sequentibus dabis. vomitu vero abstinebis, veritus (vt diximus) ne quid excrementi externi, intro rursum reuocetur. Praxagoras vero ac philotimus ratõnabiliter post eiusmodi mulsum: vomitum probãt. propterea quod crudos, citra lassitudinem succos curant. Cæterum quoniam de his abunde dictũ est: tẽpus monet reliquum aggrediamur affectum, ĩ quo cũ vlceroso sensu, etiam crudorũ copia in corporis habitum est recepta. Accidunt hæc in his maxime negotiorum circũstantiis, in quibus aut calor, aut immodic⁹ labor, crudos succos a venis in carnem rapit. idq; his qui nullam ad presens recentem cruditatem contraxerunt. Quippe hæc si adsit vniuersum ita corpus crudis occupabitur. Cuiusmodi affectus curatõ: etiã post a nobis dicetur. Verũ quoniam cõpositum omne, posterius simplici est: præstat (arbitror) reliquum simplicem affectum prius expedire: ac deinde ad compositos venire. Quãq; ne hũc quidem omnino simplicem est arbitrãdum. sed vt inter lassitudines sua sponte ortas simplicem. Proposito nãq; nobis affectu qui lassitudinẽ excitat: adiicim⁹ illi reliquos. Sed quia ĩ mixtiõe: alias simplex vnaq; affectio addit, alias composita: ita simplicẽ appellauim⁹ hanc de qua nunc agimus. Esto igitur crudi succi copia in solidis animalis partibus, non in venis. cui accedat vlcerosæ lassitudinis in ijs ipsis affectus. Quippe talis erat is, de quo inter initia sermonis loqui institueramus. Sicuti igitur in quorum venis, & præcipue in primis: crudorum copia erat, his esse a calidis cauedũ censuim⁹, veriti ne eiusmodi succi in habitũ corporis pertraherẽtur: ita nũc id timere nõ oportet. Ergo danda his sunt, quæ vel ad cutim vsq;, calorem suum transmittant, fricandumq; largiter, oleo quod relaxandi vim habet: ac potissimum mane cũ surgũt a somno. Nam ea frictio simul concoquit crudum succum, simul corpoream molem animantis nutrit. Quiescendum vero post hæc diu est. siquidem probe sint cessura. Sane multo euidentius efficiant, cuius grã fiũt: si homo exiguũ cibũ pridie sũpserit. nec aliud a cena bibat, q̃ vinũ quod fuluũ sit ac tenue. Nec vero illico exercitãdũ assidue, & vehemẽter est. Nec vbi ĩprudẽtes, crudo adhuc succo nutriri corp⁹ cogam⁹. Vtili⁹ itaq; fuerit mane largi⁹ fricare, & post id diu quiescere. ac modice iambulare, tũ denuo multa vti frictione, & balneo modice calido. Præterea alimentis quæ & boni sint succi, & minime glutinosa. Eorum materia supra iam dicta est, vbi ptissanam ad talia laudaui. & pisces saxatiles, & aues monticolas. Apti cibi sunt & q attenuãt, de quib⁹ scripsim⁹ vno libro.

Alius affect⁹

Curatio.

nota medice quos largiter fricare oportet

Victus

Nota historiam ob Piper

Nota qd et in ptisana possunt admisceri tum acetum, tu et pulveres Diacalaminthes, hodie con

nec est qđ verearis ne calorẽ vehementer accendas. Quĩimo medicamẽ quod diacalaminthẽ vocãt: audacter dabis. Est vero cõpositio ei⁹ hmõi. Accipe calamithes, & pulegii, & petroselini, & seseleos, cuiusq; vncias duas, seminis apii, cacuminũ thymi, vtriusq; vncias quatuor. ad hæc libystici vncias .xvj. piperis vero octo & quadraginta. Ac piper quidẽ grauis esto ponderis: quod βαςυσταθμον vocãt. Seselivero massiliẽse. petroselinũ macedonicũ. huiusq; præcipue astreoticum. Calaminthe & pulegium, potissimũ ex creta. sin minus certe ex regionib⁹ editis, & siccis. Simili ratione & thymũ. Atq; herbarum quidẽ, quicqd lignosum durũq; ẽ: id abiiciendũ. Accipienda vero ad medicamentũ folia, atq; ex his maxie quæ subtilissima virentissimaq; sunt, atq; in summis herbis nata. Ad hæc flores, & quæ cũ his sunt vna, minutissimas tenuissimasq; festucas. hæc omnia simul tundẽda cribrãdaq; sunt, tenui cribro. Quippe eiusmodi medicamẽta, in totũ corporis habitũ maxie digerũtur. veluti ediuerso crassiora in ventre hẽrent. Vt quæ angusta venarũ oscula, subire nequeant. Quãobrem ẽt medicamẽtum, quod diospoliticon vocãt, cuius in hoc libro mentionẽ feci, crassius facere soleo, quoties deiicere aluũ p id studeo. Quidã vero id nõ intelligẽs, cum tenuissimũ minutissimũq; instar pollinis fecisset, vt aluo deiiciẽdæ nihil cõtulit, sed vrinã plane multã mouit: mecũ rẽ cõmunicauit. mirãs ac sciscitãs euẽt⁹ eius verã causã. Ipe eni arbitrari se aiebat hominis intẽperãtiã, (nã ita appellabat) eius qđ inciderat, causam esse. vt vero propriã causam didicit esse cõpositionis rõnẽ: postmodũ aliter cõposuit meliore successu. Ac hui⁹ qdem pcepti in omnium medicamẽtorũ cõpositione meminisse expedit. ppositũ vero in psenti medicamẽtũ, oĩa prsus subtilia postulat. quo facile in omnem corporis ptẽ digerãt, ferãturq;. Miscẽdũ vero his ita pparatis, est mel optimũ, curiose despumatũ. porro vsus ei⁹ erit post matutinã frictionẽ, anteq; exercitationẽ & balneũ. Licet et sine admixto melle: siccũ medicamẽtum reponere. eoq; salis vice ad opsonia pparati vti. licet & in ptissana veluti acetũ iniicere, vel in eiusmodi aliqd p pipere. Nõ modo aũt siccũ ipm medicamẽtũ, salis ritu in vario est vsu, sed ẽt cũ melli est admixtũ. Siquidẽ id quoq; potest cũ aliquo cibo mixtũ sumi. ita vt iucũdũ vtẽti sit. Post cibũ tamẽ nũq nec hoc medicamẽtũ, nec aliud vllũ qđ ad distributionẽ vehemẽtiorẽ facit: sumẽdũ est. Nõ eni distribui tũ, sed cõcoqui q̃ sumpta sunt, est vtili⁹. Meli⁹ itaq; fit, iis q externo aliquo præsidio ad cõcoctionẽ egent, hoc tẽpore exhiberi diatriõ pipereon simplex. cuius cõpositionẽ ante exposui. Qui etiã ipsum piper potioni inspersum, pcõmodũ est, ad ea de qbus agimus. Qđ si qua fortasse maior necessitas inciderit, etiã qđ ex succo mali cydonii cõficit. cui⁹ omnẽ cõpositionẽ viresq; diligenter in sequẽtib⁹ explicabim⁹. Verũ ad ea q̃ nũc agim⁹ omniũ q̃ mihi cognita sunt: optimũ medicamẽtũ est diacalaminthes. Nã & crassa lẽtaq; attenuat, & p

Diacalaminthes cõpositio.

Tenuissima medicamẽta in habitũ ferri. crassa in ventre hẽrere.

Tẽp⁹ vtẽdi diacala.

Nõ eẽ post cibum dãda quẽ vehemẽtiorem distributionem faciunt.

Diacalaminthes attenuat et expobstruit et distribuit

Medicam

Nota si velis aluum movere ut medicamẽ sit crassiusculum

Cur idem Medicam aliqñ urinam aliqñ vero aluum movere possit.

nota de medic diospolitico quod nõ dixit superius.

præcepti comune

qñ i hoc casu concedatur exercitatio et balneũ

vice salis uti possumus hoc medicam.

nota præceptum maxime faciendum

Dyacitonitem concoquit qr post cibum laudatur à Galeno.

Notandum præceptum quod facit contra eos qui soliti sunt sumere vina generosa qualẽ grecum aut maluaticum aut radiculas post cibum; distribuunt n. omnia crudum adhuc cibum in venis multarumq egritudinum sunt causa qr iure optimo increpantur isti à Sauonarola et Gordonio

Ventriculo cibum male concoquente conuenit Diatrionpipereon piper cumino et usus in filio Regis in curatione ventriculi post cibum absumpti ut tibi præcepi ad Posthumum

halitū educit, & vrinas mouet, & mulierib⁹ menses. Est autē vsu quoq; iucūdissimū, præsertī cū liberalius mel accepit. quo tēpore coqui largius postulat. Qui vero auersātur, dulcia & mel fugiūt, (nā eiusmodi, quoq; naturas inuenias): his parū in cōpositōe miscebs. Sane meli⁹ his quoq; fuerit, si largi⁹ coquat̃. Nā & min⁹ est eo pacto dulce, & min⁹ stomachū eorū, qui a melle abhorrēt, subuertit. Atq; omnia quidē huiusmodi, vel ante nostrā admonitionē sibi ipsi quis excogitabit, vnū scilicet vbiq; destināš. Nēpe vt quod fieri licet: iucūdissimū fiat medicamētū. sed tamen viriū eius vtilitate seruata. Nō eni hāc, dū dulcedini studet̃: solui iubeo. Vbi igit̃ circiter duos vel tris primos dies, ita præparat⁹ homo ē: nō icō modū fuerit, ēt cōsuetis eū exercitatōnib⁹ admouere. Animaduersis prius, tū coloris bonitate, tū aliis notis, quæ ī pręcedētib⁹ sunt cōprehēsæ. Nā si oīa cōmode se habere videt̃ plene exercitād⁹ est. Sin min⁹ etiā ante mediocritatē desistet. Ac ī pri⁹ dictis, tū victu, tū medicamētis, eo die habēd⁹, postridie rurs⁹ exercitatōni dādus. sup ijsdē tū notis, tū scopis. vt cū oīa ex sentētia, cōmodaq; appareāt, ad eādē vict⁹ rationē reuoces, cui ante īsueuit, q̄ lassitudinis symptomate vrgebat̃. Quoniā vero & acopo, quod ex abiete fit, vti expedit, his qui ī carne, & tota corporis mole succos cōgesserūt, qui aut cōcoqui desyderēt aut p halitū digeri; non ab re fuerit, eiusquoq; cōpositōnē apponere. Est igit̃ abietis pulcherrimū semē circa arcturi emersū quo tēpore, Romæ septēber mensis est. Apud nos vero pgami, hyperbereteus. Athenis, misteria. Id semē conijcere oportet ī oleū quolibet anni tēpore. Nullū eni in ea re, discrimen est. Melius tamē fuerit si id cōtūdas, pri⁹ q̄ iniicias. Quādo ita citi⁹ oleū sua qualitate, viq; inficiet. Erit id spaciū dierū minime quadragita. Nos vero sæpe & tris, & quatuor, etiā multo plures mēses, macerari pmisimus. Sic deinde semē abiecim⁹. humidū vero liteo pcolauim⁹. Esto vero ei⁹ generis oleū, cui relaxādi vis insit. Cuiusmodi ī Italia sabinū est. Conicies autē ī quiq; & vigiti heminas: eius semis modiū italicū. Esto autē & hemina ipsa italica, quā vtiq; & librā nomināt. Vbi vero maceratū ī eo semen fuerit: multo plane minus redditur. Ei igit̃ quod reliquū est, idoneus ceræ modus erit, si quatuor libras immiseris. Resinæ vero abetinę, libræ vnius partem tertiā. Id ęquat drachmas trigita duas. Inijties vero & pineę resinæ tātūdem. Quod si harū facultas non fit: earū loco Terebintina vtendū. Coques vero cōmodi⁹ hæc ī vase duplici, aut certe igni lēto, qualis prunarū est. quæ tamē nec ipsæ multæ esse debēt. Medicamē hoc aptissimū ē ad omnē lassitudinē, seu spōte ortā, seu alia quauis ratione contractam. Vtile sane medicamentum est, & quod ex populi floribus fit. Id tale ē ex floribus populi adhuc cōniuētib⁹, modi⁹ Italicus quindeci m, aut viginti libras sabini olei, immittitur. Si id presto

Compositio medicamīs quod ex abiete fit.

Hemina q̄d.

Ex populi florib⁹ medicamentum.

non est, simile aliquod præparandum oleum est. Dictum vero in præcedẽtibus est, simile esse quodcũq; tenue est, nec vllam astrigendi vim habet. Magis vero ad rem pertinebit, & si modice contritum ipsum florẽ, in oleum conijcies. Quod si quotidie medicamentum dimouebis: id ꝑ potissimum cum sol feruebit, ac ĩ domo calida repones: celerius ita magisq;, tum qualitas populi, tum vis, ĩ oleum migrabit. Itaq; post binos, ternos ue menses: potes flore expresso, atq; abiecto: habere oleum quod sine vlla morsione, per halitum digerat. idq; nihilominus q̃ abietinum. Quin etiam ceræ & resinæ tantumdem inijcere licet, quantum paulo ante, in id quod ex abiete confici diximus. Si quando vero humidum id quod exprimitur, crassius videbitur: sat fuerit, vel quintam partem ceræ adijci, nedum quartam. Ego vero etiam sextam me addisse scio, vbi & oleum crassum erat effectum, & qui vsurus erat, liquidiore medicamẽto delectabatur. Nonnulli diu macerari tum flores, tum semina non ferentes, partim ea percoquere in oleo coguntur, partim aquam iniicere. vtiq; qui cautiores sunt. quo videlicet nec torreantur quæ sunt iniecta, nec oleum vstionem odore referat. Qui vero his magis sunt curiosi: in duplicibus ij vasis coquunt. hoc fit cum in lebete, in quo sit aqua feruens, inseritur exiguum vasculum, in quod fũdi oleum debet. Id quod sane nos facimus, non tamen ad semina flores ue coquendos. Quippe hac coctione minime egemus, propterea quod ea diu maceramus. sed tum cum in conficiendo medicamento, ceram & resinas liquare in lebete param⁹. Qui vero celerius ea præparare cogitur: hũc necesse est, & (vt prædictum est) præcoquere, & ne torreãtur, aquam vinumve iniicere. Atq; ad ea quidem, de quibus nunc agitur, vtilior aqua est. Vinum vero ad podagricos affectus, & vno verbo articulares. Porro sufficit tantulum aquæ admisceri, quantum coquendo: totum vanescet. Is modus erit, si quadruplum eius, aut quintuplum oleum sit. Ergo & hæc medicamenta, succos quicumq; non crassi, nec lenti in carne cuteq; resident: euaporẽt, & ad hęc, quod ex chamemelo fit oleũ. tũ ipsũ solũ, tum vero cera resinaq; adiectis. Quorũ mod⁹, hic quoq; satis erit idone⁹, si ceræ pars quarta, resinæ duodecia sit ĩmixta. Si cui vero nulli⁹ horũ quæ mẽoraui m⁹ oleorũ copia sit, huic Anethinũ pręparasse ẽ facillimũ. Potest vero & id medicamẽtũ, ꝑ halitũ digerere, siue solo eo, siue cũ cera resinaq; vtare. Dãda vero opera est, vt in vase duplici, et Anethinũ coquatur. vtilius q; fuerit, si Anethum viride sit. Quod vtiq;, si quo tempore requiris, compe tet, maturum id esto. Iam Sampsychinum oleum, hieme et regione frida, ac tẽpestate simili, idoneũ medicamentũ est. habeto vero cerã ac resinã id quoq;, si ꝓsertim manere id sup vncto corpore diuti⁹ studes. Simili ratiõe, Rosmaris herba oleo incoquenda. Quod si nec ea sit ad manum:

Cur aqua iniicitur cũ flores oleo coquunt.

Duplex vas quale.

Vbi aqua vtilior, vbi vinũ.

Mod⁹ aquę.

Ex chamemelo medic.

Anethinum oleum.

Viride anethum esto.

Sãpsychinũ oleum.

Cur cera resinaq; addunt.

Rosmarinũ oleum.

Ex betæ, cucurbitæ agrestis Altheæ, vitis albæ radicibus olea.

Betæ albæ radix, & cucurbitæ agrestis, & Altheæ, & vitis albæ, efficaciter euaporant, vbi suam ipsæ qualitatē, viresq; in oleo aliquo similis facultatis dimiserunt. Quodcūq; vero sic præparatum oleum est, in id, si vel ceram solam, vel cum ea resinam iniicere voles: non solum pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hærebit, vnguētum facies. Abunde autem oīno erit, si ceræ quartam partem: resinæ duodecimam, inieceris. Si vero etiam duas resinas iniicies, nempe Abietinam, ac pineam quam strobilinen græce vocāt, aut tertiam super has Terebintinam, aut etiam hæ si desint, humidam pini resinam: sic quoq; medicamentum feceris, quod euaporandi vim habet. iam hæ si desint, aut ea quæ in fictilibus habetur resina miscenda, aut quam phryčten græci dicunt id est frixam. Nec ignoro tamē has, supradictis imbecilliores, cæterum non omnino contemnendas. Cū vero reliquus lassitudinis affectus sit, in quo supra vlcerosum sensum: copia crudorum in toto corpore congesta est: de hoc quoq; dicendum est. Nec est inuentu difficile, quemadmodum emēdetur. si quis ea quę dicta sunt, sequatur. Si enim vbi in primis venis crudi succi copia est: dissecandum nobis eum esse: concoquendumq; diximus: cauētibus semper ne in habitum corporis traducatur. Vbi vero in extremis venis, & corporis habitu resedit: et concoquēdū pariter, & per halitū resoluendum: nimirum quibus ambo inciderunt: in iis ambæ ratiōes sunt miscendæ. Atq; id, siquidem pari noxa vrgere videbunt, æquali vtriusq; respectu. Sin alterū ꝑgrauat: vtiq; totius curatiōis studio, in id ꝓpēso. nec tamē altero qđ minus est, neglecto. Miscebis aūt vtriusq; curationē, ad hūc modū. Nō enī ab re fuerit, exēplo aliqd de hoc egisse. Suasim⁹ his q b⁹ ī primis maxīe venis crudi succi cōgesta copia ē: simplici diatriō pipereon medicamēto vti. Ergo si nō modo in his, sed ēt in oīb⁹ venis sit, superq; ī ipa carne: ī principio curatiōis, ipo diatrion pipereon vtendū. sed cui admixtū petrosilini tātū sit, quātū anisi, et thymi, & Gingiberis habebat. post primū vero diē, magisq; etiam post secundam, miscendū eidē est aliqd diacalaminthes. Mox vero partes æq̄ miscēdæ. procedente deīde tēpore: ipsi⁹ Diacalaminthes plus addendū. Ad extremū vero, etiā solū exhibebit. Ad eūdē modū, & in reliqua omni vict⁹ ratōne, quoties pares affectus sunt: miscendæ eorum medendi rationes sunt. Sed ita tamen, vt inter initia, potiores medendi partes iis præstentur, quæ in primis continentur venis. In fine vero, iis que in carne. Medio inter hæc tempore ambæ ratōnes æquabiliter miscebūtur. Hęc igitur & prædicta a me sunt, & patere iam arbitror, qua ratione corrigere oportet, quod peccatum in succis est, priusq̄ hominem morbus occupet. Ex iis enim quæ in vlceroso affectu retulimus, cum adiunctum vicioso succo est: ratiocinari licet, & de alio quouis, cum solus constiterit. Ac de primo quidem lassitudi-

Ali⁹ affect⁹

Curatio.

Mixta duorū curatio.

num genere, in quo pūctionis quidem sensus, omnis animalis partes infestat, ac cæteris viciosi succi redundātiis, quæ corpori vel solæ, vel cum lassitudine accedūt: ferme diximus vniuersa. De ea vero lassitudine, quę a nobis tēsionis est appellata, deinceps agamus. Atq; hanc quidem cum citra exercitationem constiterit, abundantiam indicare aliquam, que solidas animalis distendat, tum aliis quibusdā probatis visum est medicis, tum nō in postremis Erasistrato. Vbi vero sanguinis redūdantia grauat, dictum puto supra est, optimum esse, vel venam incidere, vel malleolum scarificare. Resumendus vero idem et nunc sermo est, vel Erasistrati causa, qui nec in alio quouis: neq; vero in hoc affectu, sanguinis detractione est vsus. Ac quod in saluberrima quidem natura, de qua sermo habetur, licet alia quoq; ratione eiusmodi redundantiam emittere, dictum supra ē. In viciosis nanq; in quibus videlicet vel in cerebro, vel in spiritus istrumentis, excrementum substitit, quantum discrimen aditur, si sanguinis detractione omissa: alia vacuandi ratione vtare: dicetur alicubi in sequentibus libris, vbi de viciosis corporum statibus agemus. Sed et dictum iam est, in libro quem de sanguinis missione scripsimus, contra Erasistratum. Quo minus hoc loco, longior de his habendus sermo est. Sed ad reliquum et tertium lassitudinis genus, cum sponte oritur: transeūdū. quod in superioribus phlegmones similitudinem representare diximus. et propter doloris magnitudinem, et quod cum euidēti calore, etiam musculos in maiorem molem attollat. Hæc lassitudo ne paucis quidē horis, nedū duobus tribusue diebus, eodem tenore consistit: prout Erasistrato placet. Sed statim febrē accendit vehementissimā, nisi sanguis detractione, malo prius sit occursū. Quinetiam calidissimus est, in huiusmodi lassitudine sanguis. eiusq; plurimum detrahi postulant, qui ea premūtur fere omnes. Non pauci vero eorum febricitant, etiam si sanguinem detraxeris. Itaq; nec cunctari, nec parum detrahere conuenit. Sed et mature educere, et nisi quid aliud vetat, ad animi defectum vsq;. Optimū vero fuerit, bis eodem die, si fieri potest, detrahere. Ac primum quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat. Secūdo vero, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe qui priore detractione resolutus est: secūdam sustinere haud poterit. In hac vero si quid tale homini incidit, facile reuocabitur. Qui vero sic affecti sanguinem non miserint; hi si euaserint: vtiq; fortunæ beneficio id acceptum ferent. Sed nec euadēt, nisi alia quapiam ratione leuentur, aut sanguinis e naribus profluuio, aut largo sudore effuso. Porro æstimare diligenter oportet qui sanguinē sunt missuri, in thorace ne, dorso, & lumbis, tensio pulsans q; dolor figat: an in capite potius, & collo. His enim affectis humeralē venā diuides: maxime si repletum caput, & calidum sentiunt. illis vero internam. Si vero omnino

De tensiua lassitudine.

Lassitudo tensiua si adueniat citra exercitationem indicat abundantiam humorum in solidis animalis partibus.

Erasistratus

In quib9 sanguis missionē omittere periculū est.

nota praecipuum

De tertia lassitudine cur hæc phlegmonodes dicatur.

De lassitud: phlegmonosa et signis illius.

Curatio.

ex uerbis Galeni dici posse uidetur lassitudinem sane phlegmonosam contingere in febribus synochis.

Plus in secūda detrahendum missione cur.

Quādo humeralis & quādo interna, secanda.

Quādo media.

nota unde sanguis sit mittendus

Nota

Lassitudo phlegmonosa subitam exposcit sanguinis detractionem bis iteratam, alioquin febris insurgit, et ex morboso symptomate sanorum mutatur in symptoma actu ægrotantium. Signa phlegmonosæ lassitudinis sunt quia statim oritur et paucis horis perdurabit absq; febre, cum magno dolore et calore per uniuersum corporis habitum, musculi in maiorem molem attolluntur.

A

P tissanam cum aceto et commoda in hoc casu ut et sup: cap: 7°

æquabiliter lassitudo corp⁹ occupat, ābarum mediam. Ac si ab incisa quidem vena, febrire ceperint: alterius est artis his prospicere. Sin autē tum non febricitent: primo die post incisam venam, aut ptissanæ cremorē, aut sorbitionem ex Alica solum dabis. Secundo vero etiam lauare licet, cum copioso oleo. nutrire vero tametsi laueris: plane moderatissime debebis, lactucæ si placet aliquid offerens, vel (si sit) cucurbitæ & ptissanæ. Est et alica non inutilis, siue hanc aceto vt ptissanam condias, siue etiā sine aceto. Si cucurbitæ copia non sit: malua bætaq; & lapatho & Attriplice, est vtendum. Quod si carnem quoq; gustare velit: saxatiles pisces vel oniscos in albo iure bene elixos dabis. Voco ius album, cum sine garo, magisq; etiā sine superuacua conditura cuiusmodi καρυκείας græci vocant, præparatur, Anetho sale q; cum oleo, et porri exiguo, in aquam coniectis. Vino autem, vtiliter etiam ipso secundo die parcet. tertio vero siquidem aquæ potionem facile toleret: tūc quoq; vino abstinebit. si nō ferat: potissimum quidē apomeli dabis, quippe leuiter refrigerat ea quoq; potio. Quo vtiq; indigēt, quæ phlegmones sensum habent lassitudines. Hoc si non sit: album et tenue vinū offeres. aliaq; pro ratione exhibebis, quæ vt boni sint succi, ita minime calfaciant. Cauendum vero præter cætera est, ne propere et multum, nō sensim et paulatim renutrias. Quippe qui post huiusmodi exinanitionem, ad pristinam dietā protinus redeunt: his corporis habitus crudis succis implet. quos nimirum anteq̄ cōcocti cōmode in ventre venisq; sunt: corporis moles ad se rapit. Et hæc quidē lassitudo, commodissime ad hunc modum curatur. Quam autē ob rem in his qui hac p̄muntur, iterari sanguinis detractionē iubeam, nec hos multum ac simul reficere: satis profecto fuerit, vel Empiricorū causam reddere. Nēpe quod & magis iuuātur, quib⁹ sic est emissus, et bona valetudine diutius fruuntur, qui sicut cōprehensum est, sunt tractati. Cæterum et quæ ex natura rei ratio ducitur apposuisse non sit alienum. Quoniā igit̄ in hac quæ veluti phlegmone fatigat lassitudine, vis calidi sanguinis cōgesta in corporis mole est, venæ autē sectio, succos e vasis emittit, vtile est post priorem detractionem, tātisper intermittere, dum aliquid eorū qui in corpore sunt humores, remigret ad venas. Quod tamē quoniā cōmittendum non est, vt in iis maneat, vt pote ex dimidio corruptum, sed potius plurimum eius expellatur: iccirco detractionem sanguinis etiā secūdo die iteramus. Aliquando vero & in tertio. vbi videlicet & reuellere, & ex aliis in alia transferre, visum est conducere. Dictum vero de omni eiusmodi ratione, exactius est in his, q̄ de sanguinis detractione scripsim⁹ quæ nūc ideo recensendi locus non est, quod & ad medendi artē magis pertinet, & in hoc ipso fortassis opere, plenius de sanguinis missione sumus acturi. Reliquum ergo est vbi docuerimus, nō esse a sanguinis mis-

Cap: XI

Marginalia:

1. sm Præcepta Victus. tradita in libris Method

Ius album quod.

q° sunt nutriendi considera

Am: Lus: cent: 1ª cur: 41. adducit hæc uerba.

Cur. iterādā in his sāguinis missionē iusserit.

Sanguis qui est in mole corporis remigrat ad uenas si iteranto fiat sanguinis missio.

Quod habitus corporis ob copiosam euacuationem exinanitus est nisi sensim renutriantur plurimū excrementorū in toto corpore congerunt ut concludit in postremis uerbis huiusce libri.

sione festinanter reficiendum, hic librum hunc finiamus. Præsumetur autem, & ad huius sermonis fidem, quiddam quod in opere de naturalibus potentiis est demonstratum. Ibi enim ostendimus, omnibus iis quæ propria natura dispensantur, vim quandam esse insitam, qua similes, quibus alantur succos, possint attrahere. Demonstratum præterea est, vbi proprio & commodo nutrimẽto destituuntur: vrgeri, vel non commodum rapere. Tale porro est, quod nondum in ventre venisq; concoctum est. Ergo necessum est cum homo largius se cibis impleuerit: eo casu crudi succi plurimum in corpus animalis rapi. Idq; multis de causis: & quod deterius in ventre, venisq; cõcoquitur, quod copiosius est, et quod multũ in corporis molem ideo subit: quia multũ superest, et quod citius etiam q̃ par est: propterea quod venter venis, venæ reliquis omnibus animalis partibus, rapi quod nondum confectum est, pmittunt. Quod adeo non facerent, si id exiguum esset, quod ipsæ haberent. Demõstratum est enim, partes ipsas ex alimento, primum sua portione frui, mox cæteris transmittere. Ergo vltima præcipuaq; noxæ causa est, iis qui sic sunt affecti: quod quę in corporea animalis mole habentur partes, vbi multũ semicoctũq; attraxerunt nutrimẽtum: nõ paruã excremẽtorũ vim ex ea re cõgerunt. Cum neq; perinde ac si bonum esset: concoquere id omne valent. neq; etiam vt cum corpore coalescat, & assimuletur efficere. immo parum prospere singulas functiones obire, post viciosum multumq; nutrimentum, par est. Similiter enim his euenire necesse est, vt vẽtri, cum abundantia male præparati cibi est refertus. Male præparata voco, quæ elixari assari ue debentia, iustum in his finem non sunt cõsecuta. Ergo siue panis non satis est coctus, siue caro legumnẽ ue intra modum elixum: fieri nequit, vt hæc venter probe concoquat. Simili ratione se habent, & quæ in ventre male sunt confecta, ad secundam concoctionem quæ agitur in venis: qua male præparati cibi, ad concoctionem quæ est in ventre. Quin etiam quæ in venis male sunt concocta: sic se habẽt ad concoctionem quæ agitur in carne, quemadmodum se habebãt cibi, ad eam quæ est in ventre. & quæ ex hoc subeuntia: ad eam quæ est in venis. Ergo nec vẽter externa quæ sumpsit, exacte cõcoquit, nec venę hæc quæ a ventre excipiunt. Sed nec carnes quæ ex venis vbi probe ante nõ sunt confecta. Atq; interim excrementi copiam in corpore prouenire, est necesse. Acrem quidẽ omnem, vt breuissime licuit, iam diximus. Quod si quis dictorum cuiusq; certam ex demonstratione scientiam: cepisse velit: is librum de naturalibus virtutibus legat. In quo primum illud liquido demonstratum est: ventrem sua ipsius causa, nutrimentum suscipere, vt ea tum fruatur, tum quod sibi desit, suppleat.

Cur a sãguinis missiõe ꝑpropere reficiendũ nõ sit.

Quæ ĩ libro de naturalib⁹ virtu· demõstrata.

Eoq; amplecti id vndiq;, ac retinere totum, quoad se satiauerit. Secundo illud, eundem vbi ali prӕterea non desyderat: imam sui partẽ πυλωρὸν grӕci vocant. i. portam recludere, ac quod ciborum superfuit, exprimere pessumq; ceu alienum onus trudere. Deinde quod in ipso transitu per intestina ac potissimum tenuia, venӕ quӕ huc pertinent, alimentum ad se rapiunt, quod ex mora quam in ventre habuit: & alteratum, & animali magis idoneum, est effectum. Mox in ipsis venis quoq;, ab alia in aliam traditur, ad eũdem modum quo ex ventre in venas. hinc vero iam plane confectum in singulas pertrahitur animalis partes. Vbi tertiam concoctionem nactum, ipsi alendo corpori assimilatur. Hӕc si quis ex eo libro colligat: nihil est quod causam amplius requirat, cur multi habitu corporis exinanito, nisi sensim renutriantur, plurimum excrementorum in toto eo congerant, atq; ex iis non leuiter egrotent.

Ergo corpora exinanita paulatim sunt reficienda: at quid ad ... ubi habet ... que cito etc. ... corpora cito refici debere? An comparative intelligendum est dictum illud cito. i. paulo magis ... respectu eorum corporum que longo tempore. i. paulatim sunt reficienda.

GALENI DE SANITATE TVENDA QVINTVS THOMA LINACRO INTERPRETE.

∴

Quo corpora senum sint tractanda, quo sanitatem ipsorum tueamur frictione exercitatione cibis potionibus et huiusmodi. namque postquam tradita sunt precepta iuuenum conseruandorum superest ut senum precepta edoceret Galenus ... que precepta consimilia sunt preceptis facientibus pro regimine conualescentium.

In quibus Libris duobus de Vitiosis Corporum statibus agitur semper ut ... docet Gal. cap.º 3.º Nam ea que p.º 2.º 3.º 4.to libro tradita sunt conueniunt corporibus optime a natura constitutis et sanis.

QVintum de sanitate tuenda librum ingrediens, si qui forte erunt qui prolixitatem operis nostri grauabũtur: hos primum solari volo. Non enim nostra id culpa euenit, sed propositӕ rei natura. Si enim fieri potest, vt qui breuibus longam cõtẽplationem absoluit: nihil necessarium omittat: fateor errorem meũ, ceu nulla necessitate ambages secuti. Sin clarius simul breuiusq; disserj de iisdem non potest: nemo nos merito accuset, sed ipsos potius qui eorum quӕ necessaria sunt, non pauca prӕtereunt. Est vero illud simul ex maxime necessariis: simul veluti elementum totius artis, quӕ valetudinem tuetur, quod numerosę hominum sunt naturӕ: prout in confesso est omnibus, tum medicis tum gymnastis. Quorum tamẽ plurimi ita de valetudine tuenda scribũt, quasi de vno homine agant. Id q; ne vno quidem ostenso, quem prius iuuerint quamq̃ non vnum, sed multos, quos morbis prius assiduis implicatos, ipsi postea multis annis in sanitate, sua opera seruassent, indicasse, ac sic ad scribẽdum accessisse: par erat. At nos, ipsis rerum effectis id ostendimus. & iis qui prius assiduis premebantur morbis, inde adeo quod sanitatis prӕceptis paruissent, in omni integritate seruatis, sic demum de ipsis scribere sumus aggressi. Quippe alios exercitari in totum vetuimus, istis videlicet exerci di corporis causa susceptis, ac solis vitӕ actionibus contentos esse suasimus. Aliis de multitudie exercitationum demere aliquid iussimus. vt totum breuissimis cõ-

plectar, aliis qualitatem tantum, aut ordinem, aut tempus, aliis vniuersam earum mutare speciem iniunximus. Aeque vero de balneis præcipientes. vtiq; quod aut omnino his supersedendum esset, aut sępius q̃ ante vtendũ, aut rarius, aut ante cibum tantum, aut etiam post cibũ, aut calidioribus q̃ ante, aut magis tepidis, aut frigidioribus: prorsus omnis morbi expertes multis annis reddidimus. At nihil horũ facere licuisset, si neq; naturales corporũ differẽtias compertas habuissem, neq; debitã cuiq; salubrẽ victus rationẽ. Nõnulli vero ex iis, qui de sanitate tuenda litteris produnt, aut etiam sine scriptis de ea præcipiunt: ne se ipsos quidẽ defendere a morbis perpetuo potuerunt. Ita cum a cauillantibus tum alia quædã, tũ vero versus ille obiicitur: ἀλλων ἰατρος, αὐτος ἑλκεσι βρυων id est aliis medens: at ipse vlceribus scatens: alii id negotiis imputant. alii ob intemperantiã se egrotare fatentur. sed horũ magis improba me iudice defẽsio est, q̃ ipsum quod obiicitur crimen. Qui vero his quæ in vita incidunt, causam tribuunt, siquidem diaria febri laborant, ex æstu, frigoribus, lassitudine, aliisq; id genus occasionibus: hos vindicare a culpa decet. sin alia qualibet: minime. Quippe nec ipsi omnino sine febri exegimus. immo ex lassitudine nonnunq̃ febricitauimus. nullum alias morbum multis iam annis experti. Quinetiã percussus certis corporis patibus, vnde alii phlegmonis bubonibusq; contractis, febricitarunt: ipse nunq̃ phlegmonen bubonem ve sensi, nec febri laboraui. Non aliunde certe q̃ ex seruandæ sanitatis arte tanta commoda cõsecutus Cum alioqui nec salubrem corporis statum ab ortu ipso sim nactus, nec vitam plane liberam sortitus. Sed in qua tum artis officiis seruierim, tum amicis, cognatis, & ciuibus, in pluribus inseruierim. tum plurimam noctium partem, nonnunq̃ egrotantium ipsorum causa, semper autem dulcedinis studiorum gratia peruigilauerim. nec tamen vllo sensi me corporis morbo tentatum, multis iam annis, excepta (vt dixi) diaria quandoq; febri. Quæ tamen & rarissime, nec nisi ex lassitudine incidit. Quanuis in puerili ætate, atq; etiam tũ in Ephebia, tũ adolescentia, morbis nec paucis, neq; iis leuibus premerer. Sed post octauum & vigesimum annum, cum persuasissem mihi esse conseruandæ sanitatis rationem quandam: præceptis eius per totum deinceps vitam parui. ita vt ne minimo morbo post laborarim. nisi forte, quæ tamen rarius incidit, diaria febri. Cum alioqui liceat hanc quoq; in totũ effugere si quis liberam vitam sit nactus: veluti in superioribus iã ostẽdi fietq; si quis aĩmũ aduertat ẽt clari⁹ in his q̃ mox dicam. Illud enĩ affirmare ausim, ne bubone qdẽ laboraturos eos, q p̄parati ad sanitatẽ ad vnguẽ sint.

Quos morbos passus sit Galenus

Quantum tribuat Gal. huic arti.

Spõsio Galeni de hac arte.

Si modo eorum corpus ab vtroq; excrementorũ genere vacet. et eo qđ in quantitate consistit, et eo quod in qualitate. Atq; ad eos quidem q nũc sanitatis tuendæ præcepta dicto scripto ve profitentur: vel hęc satis arbitror. Priorib⁹ vero, quosq; nec se ipsos extra morbum perpetuo: nec eos q ipsis paruissent seruasse, aut aliorũ relatu audiuim⁹, aut ipsos ĩ scriptis suis tale quippiam iactare ausos: ne contradicendum quidem censeo. Mirandum certe potius arbitror. si quis eorum vniuersam sanitatis tuendę artem vno libro complecti est pollicitus. præsertim nõ sicut hippocrates in primis et summis capitibus methodum indicãs: sed sicut nos omnia rationibus firmans. ac prolixitatis quidẽ sermonum nostrorum causa iã dicta est. Quisquis autẽ honesti probiq; studiosus est, ac pro his quę optima sunt diligens: hunc decet non tam artis huius longitudinẽ grauari, q̃ magnitudinẽ eorum quæ promittit suspicere. Nã qui quęso nõ magna illa mirandaq; artis opera sunt: si cui nõ ab ipso ortu imbecillũ corp⁹ fuit: hunc & ad plurimã perduxisse senectutem, et sensib⁹ illesis, ab omni prorsus morbo doloreq; alienum atq; integrum perpetuo seruasse. Ego vero etiam non nullos quibus salubre admodum firmũq; natura corpus erat, vidisse mihi videor, permultis morbis afflictos, ac postremo immedicabilib⁹ malis in senectute saltem oppressos. Quos tamẽ fas erat (quod ex naturali habitu fuit) tum sensibus omnibus illesos, tũ reliquis corporis partibus sanos, ad vltimã vsq; durasse senectutem. Quonam igitur pacto turpe non sit qui optima natura sit prędiṫus, hunc ob podagrã ab aliis gestari, aut calculo iam cruciatũ, et colo, et vlcere in vesica, ex cibis mali succi contracto doloribus contabescere? Quomodo rursus non turpe fit? propter articularem morbum, suis ipsi⁹ manibus vti non valentẽ, alienis egere, quibus ori cibos admoueat? Cuiq; sedes infirma est, eo qui in deiectiõe [sumministret?] Satius enim sit, si cui vllũ oĩo pectus ẽ, sexẽties male mori, q̃ tali vita viuere. Quod si quis tam impudẽs simul delicatus q; est turpitudinẽ suã negligat: at dolores quos noctes diesq; ex viciis suis sustinet, non aliter, q̃ qui a carnificibus torquentur, certe contẽnẽdi nõ sunt. tametsi certe hæc omnia, vel imtẽperantiæ vel ignorãtiæ vel vtriq; imputent oportet. verum imtemperãtiæ corrigẽdę hic locus non est. Ignorationi eorum quæ agenda sunt, hoc opere (vt spero) medebimur. scilicet pro quauis corporum natura, propria sanitatis tuẽdæ ratione apposita, initium vero mihi rursus ab optima natura iustum erat, ad cuius curationem omne consilium dirigitur, non eo vt corrigatur, sed vt prout est seruetur. Id quod ipsi hactenus fecimus. qui de ea per singulas ætates præter inclinantem (paracmasticen græci vocant) egimus. Cuius extrema pars senium proprie dicitur. Ipsum quoq; in suas partes diductum, vt post dicemus. vbi ea pars artis tradetur, quæ de senibus curandis agit.

Marginalia:

Quæ hæc ars ꝓmittit.

Podagra affici quibus turpe sit

Vlcus in collo Vesicę ob usu ciborũ mali succi.

CAP. 2dum

Ordo quem insequutus est Gal. in hisce libris conscribendis.

Gerocomion est pars tuende sanitatis in senilibus corporibus

Gerocomicon græci vocant. Verum nunc saltem præcipuis eorum quę dicta sunt repetitis: ad viciosas corporũ naturas transibimus. ac quemadmodum cuiusq; earum seruari valitudo possit, tràdemus. Ergo optimũ corpus ad sui custodiam, hæc in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. In exercitationibus, quæ moderatæ mediocres q; sũt, quæq; singulis corporis partibus equabiliter sint adhibitæ. Idq; omni vitato excessu, aut sicubi in quoq̃ dictorum sit erratum: errore correcto. In edendorum vero bibendorumq; natura, similiter in qualitate, quantitate, & facultate, hic quoq; scopus esto ipsa mediocritas, vt nec plura nec pauciora capiat, q̃ quæ vbi concocta distributaq; in corpus sint, idemq; bene nutrierint, ac si opus sit gliscentibus adhuc, mediocre quippiam adiecerit: nihil relinquẽt, quod vel superuacuum sit, vel deficiens. Ad eundem modum in somno, vigiliis, balneis, animi actionibus, & aliis id genus, medium omis excessus seruari debebit. Quod si in aliquo sit erratũ: corrigendus error est. Porro omnis corrigendi erroris, communis esto scopus, cõtrarii excess⁹ vsurpatio: ita vt si plusculum pridie fatigatum corpus est, demas aliquid de exercitationum modo. Sin minus iusto se exercitauit, vt exercitii modũ augeas. Eodẽ pacto si cõcitatiore motu ẽ vsũ, vt hunc modice remittas. Sin remissiore, vt intendas. Simili modo si robustior motus præcessit, vt pro hoc mitiorem iniungas. pro leuiore contra, qui valentior sit. & pro languido, vehementem. & pro vehemẽti, cõtrarium,. & vno verbo, vt omnem excessum, contrario excessu corrigens, in sanitate hominem custodias. Vt autem corrigẽdo non erres, primum corporis affect⁹ ad vnguem scire oportet, deĩde omnium eorum, quæ priore die facta videris, meminisse. Nam affectus quidem quod delictum sit, docebũt. Recordatio eorum quæ pridie sunt acta: quantum tibi a consuetis recedendũ sit, insinuat. Atq; in affectibus quidem, eiusmodi excessus videas. quod aut gracilius, aut obesius, aut durius, aut mollius, aut siccius, aut humidius, aut rarius, aut densius corpus q̃ ante apparet. cum eo etiã quod nec naturalem coloris gratiam ad vnguem seruat. Memoria vero factorum, & quod peccatum est ostendet, & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Nam si gracilius redditum corpus sit, æstimare oportebit, atq; ad memoriam reuocare, plus ne q̃ par erat, exercitando fatigatus homo sit, aut concitatiore motu vsus, aut fricando lauando ve modum excessit. Ab his mox considerare, nimia ne cogitatõe sit vsus, aut nimium vigilauerit, aut per aluum longe plura iusto deiecerit. Expendi etiam debebit, num domus in qua versatus sit, calidior fuerit, aut parcius comederit, vel biberit, aut veneri liberius indulserit. Sin obesius visum corp⁹ sit, num frictio [mollior] aut exercitium parcius, aut tardi⁹, aut somn⁹ lõgior, aut venter astrictus, aut ciborum copia optime concoctorũ, præces-

Intentio in hoc V. libro de vitiosis naturis agere

Optimũ corpus quæ postulet ad sui custodiam.

exercitationes

Cibi et potiones

Omnis corrigẽdi erroris commune

Qualitates corporis sunt considerande, et considerates ea adhibenda sunt que conveniant

Vnde corp⁹ gracili⁹ fiat.

Cause inducentes maciem

Vnde obesi⁹

Si Corpus molle sit, proxime transit in humidam temperaturam.

Vnde durius

ferit. Si vero durius q̃ ante corpus apparet: primũ frictionum meminisse oportet. Mox robustarũ exercitationũ, an hæ robustæ, & cũ cõcertatore duro densanteq; pręierint. Ad hæc an in puluere eoq; duro, ac frigido, & an citra apotherapiã. Dein balnei, an videlicet hoc plane frigidum fuerit, an nimium calens. pręterea domus in qua dormiens vigilans ue versat⁹ est, num frigida. Itemq; ciborum siccitatis, & potionis penuriæ. Sin mollius q̃ prius, postridie corpus videatur: primum quidem frictionũ meminisse coueniet, an molles, & cum pinguitudine, & balneis leniter tepidis sint adhibitæ. Ab his reuocari ad memoriã debebit, an exercitatiões tardæ & exiguæ, cũ concertatore ĩmodice molli, pręcesserit. Dein an potio vberior fuerit. Mox an cibos plures, aut natura humidiores accepit. Postremo an multũ dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus. hoc differens, quod mollis ipsorũ corporũ propria qualitas est, humidus qui in eo continentur humorũ. Discernuntur hi tactu. Nã humid⁹ affectus cũ madore cutis est. mollis sine hoc. quanq̃ est profecto & molle corpus, humidũ suis ipsius partibus. Cæterũ pro doctrinę claritate, hoc molle vocetur. alterũ humidũ. Ac siccus quidẽ ĩmodice corporis affect⁹, habitũ stati durũ reddit. Nõ tamen cũ mollicie, necessario cõiunctus est humidus affect⁹. potest nãq; durata caro esse, & tamen mador sudor vee corpore emitti. Atq; in humecto quidẽ corporis habitu, vel ex intẽpestiuo veneris vsu, vel alia quapiã ex causa, de viriũ ĩbecillitate, suspicioẽ, vel corporis raritate, ex ĩmodice molli frictõne, vel nimio balnei vsu, vel aere domus vbi versat⁹ est, q̃ par erat, calidiore. Habenda præterea est & de potõne consyderatio, an ea vberior fuit, & de somno, an is maior q̃ p naturæ ratione. Et de aere ambiente, num se non sensim, sed simul totum ĩ humidũ calidũq; mutauit. Et de cibis pari modo. In teneritudie vero, siue mollitudine (vtroq; eni modo consuetudo appellat) cũ vtiq; sine humiditate fuerit: concoctum probe nutrimentũ esse, & corp⁹ nutritũ, sed exercitatũ diminuti⁹ esse, putãdũ est. Cõtra, in duritie, aut duriter perfrictum esse, aut nimiũ exercitatũ, idq; cũ duro concertatore & ĩ puluere iudicandũ. Siccitas vero habitus, penuriã potionis, cibi ve, aut vigilias, aut vitę sollicitudinẽ, aut multã frictionẽ, aut exercitationem ĩmodicam, indicat. Hęc itaq; cõsyderãs, corrigere errorẽ quotidie poteris: priusq̃ inauctus error, curatu difficilior euadat. Sẽper autẽ memieris, excessũ omnem contrario excessu esse emẽdandũ. Quippe omnium quæ præter naturam incidunt, omne huc consiliũ curatõnis dirigitur. Quare si huic pręcepto, etiã corporũ, quib⁹ præficeris dignoscẽdorũ pitiã adieceris, & singulorũ remediorũ facultates adiũxeris, vniuersæ iã artis quæ corpi hominis tuẽdo dicata est, pitus fueris. Cuius ope nõ sanis modo suã valetudinẽ tueberis: sed etiã ijs q ægrotãt, pristinũ statũ restitues. Atq; opti-

vnde molli⁹

Nota causas facientes corpus aut Molle aut Humidu

Nota differentiam inter Mollem et Humidum.

Mollis & humidi discrimen.

Notæ humidi affectus & mollis.

Vnde humidius corpus.

Vnde molli⁹

Vnde duri⁹.

Vnde siccior habitus.

Omnẽ excessum cõtrario excessu corrigendum

dictu memorię mandandum

Cap: 3um

Senum corpora q.° sunt tractanda tum ratione ciborum, tum frictionum matutinarum, balneorum, motionum, et exercitationum, hic habes

Mũ quidẽ corpus, cuiusmodi sit dictũ iã est. Quod ab hui⁹ pfectione defecit: scire licet, tribus id de causis defecisse. aut quod stati in vtero vicioso statu fuit, aut quod qualibet de causa in nõ naturalem affectũ post cõcessit, aut ætatis ratione. Oia vero corrigenda per cõtrariũ excessũ sunt. Seniũ eni vt de hoc primũ agã, frigidũ siccũq; est. veluti in libro de tẽperamẽtis est ostẽsũ. Corrigit id p ea quæ calfaciũt & humectãt. Talia sũt balneũ dulcis & calidæ aquæ, & vini potio, præterea ex cibis, quicunq; humectare & calfacere natura possunt. De exercitatione vero, frictione, & omni motu, (ab his eni cepisse est sati⁹. Nã recte illud dictũ arbitror, labor cibũ præcedat) hæc scire licet, poetã ex parte verũ dixisse. Vt lauit, sumpsitq; cibũ, det mẽbra sopori. Nãq; hæc iusta seni. nõ tamẽ in hoc totum esse positũ, postulat eni senũ, nõ sec⁹ q̃ iuuenũ corp⁹ dimoueri, cũ isitus alioqui calor, extingui in his periclitet. Nã corporũ quæ in florẽte ætate sunt: nõ desunt quæ quietẽ postulãt. De quib⁹ hippocrates prodidit. Senũ vero nemo quietẽ ex toto postulat. Sed nec exercitiũ vehemens. ceu eni ventulo quodã excitari accendiq; calor eorũ desyderat. vehemẽtiore autẽ motu deiicitur. Ac magnæ quidẽ flãmę, eius quod ita accẽdat, minime egẽt, cũ satis ipsæ sibi, & ad tutelã sint, & vt materiæ dominẽtur. Ergo nec a sõno mane fricari desyderãt, oẽs q ægrotãt, sicuti senes, cum eiusmodi frictionis, quæ cum pinguitudine adhibetur, duplex scopus sit. Nempe vt vel lassitudinis affectũ sanet, priusq̃ inauctus febrẽ accendat, vel ibecillã distributionis vim excitet. Nã multos quorũ corpori longo tẽpore nihil ex alimẽto accessit, (ἀτροφοῦντας græci vocant) eiusmodi frictiõe adhibita, facile paucis diebus carne ipleuim⁹. verũ quod aliis ex affectu, certo in tẽpore incidit: id senibus adest perpetuo. quippe quorũ omne corp⁹ frigidũ est, nec potẽs alimẽtũ ad se trahere atq; id pbe cõficere, ex eoq; nutriri. Sed frictio cũ & vitale robur excitet, & modice calfaciat: efficit vt & distributio nutrimẽti sit facilior, & nutritio prõptior. Hac victus ratione, & iuuenes non pauci, qui ex eo quod alimẽtũ his distributum in corpus nõ est, emaciati sunt: carnis icremẽtũ receperũt. Et senes plane oẽs fructũ nõ paruũ senserũt. Atq; hæc qdẽ vna senib⁹ veluti exercitatio sit, mane administrata. Nẽpe fricatio cũ oleo. post hãc inambulatio gestatioq;. quæ tamen sint intra lassitudinẽ, & ex senis virib⁹ coniectatæ. quarum causa de cibis potioneq; non pauca prius dixim⁹. nũc de exercitationibus quoq;, exempli causa quædam ponemus. de quibus hæc i superioribus didicimus. Quod acuta exercitatio (Sic enim vocant cuius celeres motus sunt) corpus tenuat. Contraria crassum reddit. Multa corpus siccat. Mediocris obesum præstat. dictum est & de cæteris omnibus exercitationum atq; etiam frictionum differentiis. Verum exercitationis formæ quæ senibus vtiles alienæ ve sint, tum ex corporis totius affectu

Marginal notes (printed): Quod ab optimo corpore deficit, tribus id de causis deficere. — De senio. — Hippo. — Home. — Senũ corp⁹ dimouendũ — Frictiõis cũ pinguitudine, finis. — Acuta exercitatio quæ.

Marginal notes (manuscript): natura / causaliter / ppter ætatem — Senum corpora sunt exercenda — Frictio matutina post somnum carnem auget. lassitudinem sanat. — Frictione corpora emaciata carne replentur. — senum partes nõ hãt alimentũ — De exercitationibus — Maciem inducit exercitatio acuta.

Corpus deficit ab optima Natura: e natura et habitu — ob aliquam causam — ppter ætatem

& consuetudine, tum viciis ipsis quæ infestant intelligentur. Ex totius corporis affectu, ad hunc modum. Nam optimus status corporis de quo hactenus sermonem fecimus, sicut in iuuentute ad vehementissimos quosq; labores idoneum maxime est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod vero aut crassis cruribus est, aut lato pectore, aut crurib⁹ vltra q̃ par est gracilibus, aut quod exiguo est thorace, aut admodum angusto, aut valgium est, varũ ve, aut alio quouis pacto a mediocritate recedens: id ad plerasq; exercitationũ ineptum est. Quippe viciosę figuræ thorax, in ijs quæ per vocem administrantur offenditur. Crura vero per inambulationem leduntur. Ad eũdẽ modum de manibus, collo, humero, lũbis, coxis, & tota spina mihi dictũ intellige. Quicquid enĩ ex his parum rite ab initio conditum est: id sane exercitando ĩbecillũ potius q̃ firmũ redditur. nisi si cui moderatos motus imbecillis membris modicas exercitationes nominare placet. verum ita de nomine magis q̃ de re lis fuerit. Senibus vero quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt: hæc p valentiores corporis partes sunt obeunda. quippe cũ quibus reliquæ simul mouentur exercenturq;. Quinetiam consuetudo maximã vendicat partem, ad exercitationis speciẽ deligendã. Nam quæ consueta sunt, vt minime lassant, ita quos exercent, etiam delectant. Sicuti ediuerso quæ insueta sunt, tum displicẽt, tum vero lassant. Porro quibus operibus arte opus est: ea ne attingere quidem senes debebunt. Non tibia, non tuba sonare, non cithara, non magis q̃ quæ in palestra geruntur, qui luctę sunt ignari. Senes igitur omnes consuetis laboribus sunt exercendi. sed tamen vehementia eorum remissa. Terciũ quo dirigit, qui exercitationis formam prescribit, ab affectione sumitur. omnis quidem ætatis commune, non tamen parem vbiq; vim optinens. cum nec parem vbiq; noxam neglectum inferat. Quos enim ex leui causa vertigines (scotomata græci vocant) comitiales morbi, grauis ophthalmia, vel aurium dolores, male habẽt: his inclinato capite, dorso ve, aut humi volutatis, exercitari non expedit: imo tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri: tum gestatione in vehiculis, citra fatigatiõnem vti. Simili modo nec quibus tõsillæ (quas parischmia græci vocãt), aut vicia (quas antiades appellãt) aut anginæ facile incidunt. Nec quibus prompte in columellã, gingiuas dentes, deniq; partem aliquam, ex iis quæ circa collum, aut totum caput habentur fluxiones procumbunt. Quippe nonnulli dimidio capite infestantur græci ἡμικρανία vocant. Aliis tendones quos græci tenõtas vocant, ex leui qualibet causa dolent. Quorum nemo exercitationem sustinet, quæ caput impleat. Sed sunt his omnibus, quæ per crura geruntur, vtilia. sicut ediuerso qui imbecillis sunt cruribus, his supiorib⁹ partibus exercitari est satius. chironomijs, acrochirismis, disci iactu, alterũ

Quod viciosũ est, non esse ad exercitatiões aptum.

Exercitationes senũ p valentiores corporis pes obeũdas

Senes consuetis laboribus exercendos.

Qui, quib⁹ partib⁹ exercitandi non sunt.

vsu. præterea his omnibus quæ in palestra humi exercent. At quorū mediæ crurum brachiorū q; partes opportunæ offensionib⁹ sunt: his quoduis exercitationum genus idoneum fuerit. modo ne reliquarum consyderationum vlla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorum exercitatione iuuantur. Quæ circa vesicam & renes superiorum. lienis, ventriculus, iecur, intestina, & colon: sicuti i medio superiorum inferiorū q; sunt: ita se ad exercitationes habent. Frictiones tamen partibus infirmis quo tempore laborant admouere non conuenit. vbi sane sunt, conuenit. vel magis q̃ aliis, & potissimum siccas, quas & per linteum, & solis manibus liberaliter adhiberi expedit. Quin etiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores: hi ne fiant non parua ex eiusmodi frictione cautio est. si medio tempore, præcipueq; si duas vel tris horas ante accessionem, adhibita sit. firmantur enim eæ partes, & consuetas fluxiones minus admittūt. Atq; hæc quidē non senum modo, sed & qui aliam quamlibet ætatem agunt, omnia sunt communia. Non exercitari vero imbecillis partibus, solis senibus suadeo. Ex cæteris quanto quisq; remotior a senio fuerit, tanto illi magis exercitanda pars infirma est. Quod vtiq; & quo clariora quæ dicimus sint: exemplo prosequi non grauabor. Finge corpus aliquod: ex iis quæ adhuc augescunt, gracilibus esse cruribus. huic picari crura, cōducet, & modice fricari, & cursu vti, potius q̃ alia quauis exercitatione. porro præfici ei quempiam oportet, qui modum in motu præscribat. quo neq; intra q̃ expedit exercitetur, neq; adeo vltra, vt lassitudinem sentiat. Id tametsi non in exercitationibus modo, verum etiam in aliis omnibus difficile intellectu sit: nos certe facile esse ostendimus, in his saltem quæ ad salubrem victus ratōnē pertinent. Neq; enim in his præceps occasio est. sicuti in morbis. Immo vbi a tutissima in singulis mensura inceperis, & simul quod ex ea secutum est æstimaueris, licet vel addas aliquid quotidie, vel detrahas, ac quod omissū est corrigas. veluti statim de his quibus gracilia sunt crura. Ipse nāq; cū aliquando traditum mihi tridecim annorum puerum, toto augmēti tempore, ad ea quæ prædixi præcepta curassem: reddidi iuuenem concinnum legitimiq; modi. Nam primo die illitum prius bis deinceps, (vt soleo) pice: iussi currere. nec celeriter, nec multum. Secundo die frictione quæ i qualitate quidem esset duræ mollisq; media, in quātitate vero exigua, atq; hac cum pinguitudine adhibita præmollitum: iussi paulo plus currere q̃ prius. non tamē celerius. Ab ipso vero cursu ea quæ apotherapiæ debetur, frictione sum vsus. Iussi vero cotidie ambulare. Sed inter initia modice, post vero modum augere. æstimabam quoq; in cruribus tum alia, tū precipue venas, Num amplius increuissent, q̃ pro crurum bene alendorū ratione. Quippe id graue est, & quod tempore tum fluxiones humorum

Frictiōes iā laborātibus pticulis, nō cōuenire.

Senib⁹ non esse ifirmas ptes exercitādas. Alis exercitandas.

Exemplum corporis nō senilis.

adſciſcit: tum valgos facit. haud quaq̃ bonum habitum crurum. Ergo nõ huic modo notæ te eſſe attentum conuenit: ſed & illud obſeruare, num calidiora iuſto reddita crura ſint, num laſſitudinis quippiam ſentiãt. Nã ſi nihil horum apparuerit: augeri tum ambulationis modum, tum curſus oportebit. atq; etiam alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur: tum & crura non pro conſuetudine deorſum ac prona, ſed contrario ſitu id eſt ſurſum habita in lecto collocare cõueniet: & copiam omnium quæ dixi minuere, minus inambulare, minus currere iubere, frictione inferne ſurſum vti. Hęc faciens vbi naturalem plane habitum crura receperunt: rurſus ad eum quem cœpiſti remediorum vſum redibis, aut exiguis eorũ incrementis vſus, aut etiam eũdem perpetuo modum ſeruãs, adhibebis & quas rotundas frictiones vocant (Hæ mediæ ſunt durarum ac mollium) alias a ſuperioribus, alias ab inferioribus partibus incipiens. Aliquando vero et pulueratis prius cruribus, oleum infundes, mox fricabis. Eſto vero puluis qui appellatur pinguis. Sane ita appellant, in quo nec aſperum quippiam, nec acre ſubeſt. Quippe extenuat potius q̃ carnẽ auget: quiſquis aut punicoſam aſperitatem, aut nitroſam ſalſam ve acrimoniam in ſe habet. Si cui vero craſſiora quidem crura ſunt, brachia vero cubitiq; gracilia: huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, ſunt petẽda. Fugienda vero quæ cruribus obeuntur. frictiones tamen & picatõnes ſimili modo fiant. aliaq; quæ de exercitiis crurum iam diximus. Neq; enĩ parua in ipſis differentia eſt. Aliis omnino ad motum inualidis, etiam ſi ſeptuageſimum ætatis annum nondum attigerint. Aliis multo his robuſtioribus, qui etiam ſupra octogeſimum ſunt nati. Ergo qui imbecilliores ſunt, hos geſtatione potius q̃ inãbulatione dimouebis. validiores, vtroq; genere exercitabis. Ageſq; ad ſecundam frictionem vtroſq;. non tamen ſimiliter. ſed ſemper imbecilliorem citius. Nam id quoq; ex maxime cõmunibus præceptis eſto. vbi imbecillæ vires ſũt: crebra exiguaq; frictione vtendum. vbi validę: rara multaq; ſed hæc atq; alia, vt dixiſſe quidẽ eſt facillimum: ita pręeſſe ſenis ſanitati tuẽdæ, ſane ẽ difficillimum. æque vt eorum qui ex morbo conualeſcunt. porro hanc artis partem appellãt iuniores medici græce analepticen, quaſi refectricem dicas. Illam quæ ſenum ſanitati proſpicit, Gerocomicen. Videturq; hi ambo affectus, nõ eſſe exacta plane ſanitas. ſed vel morbi & ſanitatis affectus quidem medii, vel omnino eius ſanitatis non eſſe, quæ firma conſtans q; ſit, quam καθ ἕξιν appellant ſed eius potius quæ fallax incertaq; ſit, quã iſti κατὰ σχέσιν nominãt. Ergo ſiue morbũ, ſiue morboſum quẽdam affectũ, ſiue medium quiddam ſanitatis morbiq;, ſiue κατὰ σχέσιν ſanitatẽ, ſeniũ appelles: huiuſmodi queſtionibus, cũ his nos leuiſſimi homines petunt, ꝓ nihilo habitis: ſcire licet ſenilis corporis ſtatum, quoniam ex leui momẽto in morbum decidit, ſimili ratione, his qui ex morbo conualeſcunt, in

Rontundæ frictiones.

Puluis pinguis.

Curatio eius cui gracilia ſunt brachia

Vbi exiguæ vires crebro exigueq; fricandum.

Analeptice.

Gorecomice

victu esse curandum. Quare dictu quidem facile est seni expedire mane oleo vngi, ac fricari. Cæterum apte hæc opere peregisse, omnino difficillimum est. Nam durior paulo frictio, lassitudinẽ affert. prę mollis vero inefficax est. Sicut etiã quæ exigua omnino est. At multa magis per halitũ digerit, q̃ ad nutritiõnem conducit. Iam locus ipse vbi corpus senis nudatur, si frigidior est: non solum nihil affert commodi: sed etiam dẽsat & refrigerat. Sin iusto calidior est: hieme quidẽ vbi rarius corp⁹ effecit: frigori obnoxium reddidit. Aestate vero, & per halitũ exhaurit, & vires deiicit. Qui enim κατὰ ἕξιν sani sunt: his ne vehemens quidam causa corpus alterat. Seni vero vel minima causa, maximæ mutationis occasio est. Similiter igitur se habet ĩ cibi tum qualitate, tum modo. Quippe in quibus senes si breue quippiam transgressi limites sint, non leuiter lędũtur. Cum iuuenes vel ex maximis erroribus minimum noxæ sentiant. Ergo tutius est imbecillo seni exiguum dare, ter die. Sicut antiochus medicus solit⁹ est se cibare. Iam quidem annos natus plusq̃ octogita, ac quotidie ad forum progrediens, in eum locum, vbi concilium ciuium conuenerat. Interim etiam longa via ad ægros inuisendos pergẽs. Cæterum domo, in forum, quasi trium stadiorum spacium, pedibus confecit. Quo etiam modo, infirmos si quos prope habebat inuisit. Longius vero si quo erat eundum, partim gestatus in sella, partim vehiculo vehebatur. Erat autem ei domi domuncula quædam, quæ hieme calebat camino, Aestate citra ignem, bene attemperatum aerem habebat. In hac mane omnino fricabatur, tam æstate q̃ hieme, vtiq̧ deiecta prius aluo. In foro autem, loco aliquo circiter horam diei terciam, vel ad summum quartam, sumpsit panem cum attico melle, plerum q̧ cocto, rarius crudo. Postea partim cum aliis commentans, partim ipse solus aliquid legens, ad sextam vsq̧ horam perseuerabat, Ab hac tum ĩ publico balneo fricabatur: tum vero exercitabatur. aptis scilicet seni exercitationibus, de quarum forma paulo post agemus. Mox lotus, prãdebat mediocriter. primũ his sumptis, quæ aluum deijciunt. post hæc maxime piscibus, vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rursus in cena, a piscium esu abstinuit. Sed boni succi aliquid, ac quod nõ facile putresceret, sũpsit, vtiq̧ aut far cum mulso, aut auẽ ex iure simplici. Atq̧ hac quidẽ vict⁹ ratione, antiochus ĩ senio vsus: sẽsibus illesis mẽbrisq̧ oĩbus ĩtegris ad extremũ durauit. Telephus autẽ grãmatic⁹, ꝓuectiore q̃ antioch⁹ ætate fuit, vt q cẽtũ fere an nos vixerit. Is vero hieme, bis mẽse lauabat. Aestate quater, mediis haꝝ tẽporib⁹ ter. Quib⁹ vero dieb⁹ nõ lauabat: his circa terciã horã vnctus est, cũ exigua frictiõe. Mox mel optimũ crudũ, alicę ĩ aqua coctę ꝑmixtum esitabat. Eoq̧ solo contentus pro ientaculo fuit. prandebat septima hora, aut paulo citius. primũ oleribus sumptis, deinde piscibus gustatis, aut auibus, vespere autem tantum panem ex vino mixto edebat:

Fricãdi senis difficultas.

Senes leuissimis reb⁹ offendi. Iuuenes grauissimis resistere

Antiochus medicus

Teleph⁹ grãmaticus.

De qualitate Vinorum et qualia Senibus accommoda sint.

Cap: Vtum

GAL. DE SANITATE TVENDA.

Vinũ pueris noxiũ, senibus vtile

Vina calidioris naturę.

Mysia duplex.

Sane vinũ sicuti pueris ẽ alienissimũ, ita senib⁹ est aptissimũ. Esto autẽ id ex his quæ calidioris naturæ sunt. qualia sunt in græcia quidẽ ariusium, & lesbium, & quod mysium vocant, non ex ea mysia quæ ad istrum est. sed ex ea quæ hellespontia dicitur quæ nimirũ ĩ nostra est Asia pergamo vicina. Ex italicis vero, phalernũ & surrentinũ. proxima his sunt: in italia quidem tiburtinũ, & signinum, ambo vetera. quãdo nouella, nec deductionẽ nutrimenti in corpus adiuuant, nec vrinas promouent. sed diu in ventre fluctuantia permanent. Secundo ab his loco sunt adrianum: & sabinum, & albanũ, & gabrianũ, & triphylinũ. Præterea omnia aminea quæ in italia nascuntur, & circa neapolim & in tuscia. Cęterũ mysiũ: surrentino similes vires habet. phalerno vero, quod e Tmolitis est optimũ. At sabino & adriano: titacazenũ & ariusium sũt similia. Ergo de his modice antiquatis, bibendum senibus est. vtiq; quibus valentius caput nõ est. Quibus autem est: his & phalernũ, & surrentinũ. & Ariusium, & lesbium, & mysiũ, & tmolites, idonea sunt. Ergo in omni regione, ad prędicta exẽpla, deligere sibi quisq; idoneũ poterit. huc videlicet omni consilio vini pro senibus deligendi directo, vt in substantia sit tenuissimũ, colore quod hippocrates κιῤῥον.i. fuluum appellare solet, poterat autem & ξανθον. id est flauũ id appellare: commodũ vero vinũ est & quod ὠχρον græce. i. pallidum dicitur. vtiq; quod medio colore est, iter flauũ & albũ. Quippe si flauũ albo miscere libeat, quod ex ambobus cõfit, pallidum euadet. Etiã aquæ ad mixtũ flauũ, eiusmodi colorem reddit. verũ pro maiore minoreve aquæ modo, alias pallidũ, alias veluti quod græce ὠχρόλευκον.i. ex pallido albicãs, vel quod ὠχρόξανθον.i. ex pallido flauũ, apparet. Calidissimũ ergo ex iam dictis, si colorẽ spectes, flauũ est. Minime verũ calidum, album. Quæ media inter hæc sunt: prout alterutri magis accedunt, ita vim eius exhibẽt. Vnũ igitur illud maximũ senibus cõmodum ex vino accedit, quod omnia eorum membra calfacit. Alterum, quod per vrinas serum sanguinis expurgat: itaq; etiã optimũ id senibus est, quod hæc maxime præstat. Porro id est quod sustãtia quidem tenue est. quippe vrinas mouet. colore autem flauum. ꝓprius enĩ is est præcalidorũ vinorũ color. Itaq; etiam quæ valde ab initio alba sunt, si inueterauerint, flauitiem quãdam contrahunt, vnde primum pallidula, mox vero plane pallida fiunt. Quod si longissimo tempore seruentur, ex pallido flauentia cernuntur. Nam vt omnino flaua fiant, quæ alba vina sunt: fieri certe nequit. Quæ vero ex pallidis, aut flauis vinis, substãtiæ pĩguis sũt: hæc & sanguinẽ augẽt, & corp⁹ nutriunt. quo fit vt ea vtilia senib⁹ ĩterdũ sint. vtiq; quo tẽpore, nec serosã humiditatẽ in venis habent: & aliberalius desyderãt. plurimũ tamẽ qui hac sunt ætate, iis vinis indigẽt, quæ vrinas cient. propterea quod aquosũ excrementũ in ipsis abundat.

Qualitates vini ꝓ senibus.

κιῤῥον dici posse ξανθον

Duplex ex vino senib⁹ cõmodum.

Tenue vinũ vrinas mouere.

Flauũ calidum esse.

Pallidi flaui ve ac pinguis vini cõmoda.

qualia vina senibus conducant

Calidissima vina flaua sunt

Vinum antiquum que commoda senibus afferat.

mutantur vina in processu temporis

X Nota Serum sanguinis quem fortasse Ichorem potes dicere hunc duplicem statuit Ar. lib. 2 de part. an. crudum s. et putridum

* Nota ex hoc quod si quis potionibus et multo magis alimentis et cibis succum crassum facientibus utatur obstructiones perpeti deinceps cum in iecore tum in Renibus

Quæ vero diu in ventre morātur, eorū sane nullum aptū seni est. Eius generis sūt, & aminæum a bithynia, & ex italicis mursum, & signinum, & tiburtinū, quoad videlicet sunt nouella. Verū hæc oīa alba sunt. Nigra vero reliqua: quorꝫ crassa, quæ quidem astringunt, ea longo tempore in ventre manent, & fluctuationes in eo excitāt. veluti quod in cilicia nascitur, sybates. & quod in asia natum ægausien vocant & perperimū. Quæ vero citra astrictionem, nigra crassaqꝫ sunt: quod gen⁹ sunt scybelites, & thyreum: ea minus in ventre morātur. vrinas tamē nec ipsa mouent. sed deorsum properāt. Itaqꝫ etiā ante cibū illa sumunt. Cæterū eā senibus vtilia non sunt, nec cum præbibūtur, nec multo magis alio quouis tēpore sumpta. veluti nec aliud quicqꝫ, quod crassum efficiat succum. * Quippe obstruūt his, iecur, lienis, & renes. Vnde fit vt senū qui his liberalius vtūt, alij aqua intercute, alii calculo laborent. Si quis ergo senū dulci vino vti a balneo velit, vbi mane comederit, sicuti anthiochum solere dixim⁹: huic optimū phaustianū phalernum fuerit. aut si eius copia non est, simile aliquod. Porro similia fuerint quæ dulcia simul, & pallida sunt. proxima his sunt therenū & cyrienum. Nō vetem etiā nec ijs quæ melle condiantur, senes vti. maxime quibus suspicio est calculi in renib⁹ gignendi, aut podagræ alicuius, articularis ve morbi ipet⁹ futuri. Porro vinum huiuscemodi compositioni aptissimum fuerit sabinum, aut simile aliquod. Conijcitur autē i id petresolinū. Atqꝫ id solū articularib⁹ satisfaciat. Iis vero qui calculo laborāt, etiā aliquid betonicæ, & cestri q i galliis nascit, est imiscēdum. vocāt autem herbā eā sarxiphagon. Qui vero curiosius id medicamentum cōponūt: etiā spicænardi aliquid inijciunt. Sūt vero & alia quædam: quib⁹ vrinas mouendi vis inest. Verū simplicem potionem, plærīqꝫ ex vino melleqꝫ conficiunt. adiectis rutæ piperisqꝫ exiguo. Si vero priusq̄ lotus est, comedit quippiā, nec vēter eius vllo auxilio eget: vinū albū & quod parū aquæ tolerat, & a balneo bibat. At quæ crassa dulcia & nigra vina sunt: ea omnia propterea quod obstruūt viscera, sūt fugiēda. Verū obstructio quæ ex vino incidit, mediocris est.

CAP. VI.

Quæ vero ex cibis his nascit, qui succū crassum lentūqꝫ creant: huic nō facile succurrit. Quo magis cauēdū senib⁹ ē, a multo farris aut casei, aut * ouorū, aut coclearū, aut bulborū, aut lētis, aut suillæ carnis esu. multoqꝫ magis ne anguillarū, aut ostrearū, aut deniqꝫ eorꝫ, quorꝫ dura caro difficilisqꝫ cōcoctu est, vsū frequētēt. Ob eādē rationē, nec eorū quæ testa itegūt (ostracoderma greci vocāt) aut cartilagineorū, aut thynnorū, aut deniqꝫ cetarij generis vllum, vtile his est. Sed nec ex carnibus, ceruina caprina ve, aut bubula. An hæ potius nec alij vlli sunt vtiles. Ouilla vero iuuenibus quidem non malus est cibus. Senibus vero, nec ea est cōmoda. Atqꝫ etiā hac, multo min⁹ agnina. Quippe quæ huida, & muccia.

Quæ vī ai ventre diu morantur, īept a seni eē: Alba ei⁹ generis.
Nigra crassa & astringentia.
Quę crassū efficiūt succū ea senib⁹ nō cōuenire
Vinū melle conditū. podagricis aptū & calculosis.
Cestros qui in galliis etiā sarxifagos dicitur.
Fugiēda esse quæ crassa dulcia & nigra sunt.
Obstructionē ex vinis leuiorem eē
Quorū multus vsus, senib⁹ cauēd⁹
Ouilla qb⁹ nō mala.
Agninæ vicia.

Vina nigra
Calculo qui laborent
Vinum cū melle
Vinum cū petrosellino.
Vinū cū saxifrago et betonica
Vinū cū melle ruta et pipere
Obstructio ex cibis peior
Podagricis
Calculosis

Agnina caro senibus mala
Ouilla iuuenibus nō mala

* Ouorum non conuenit ponere oua inter cibos crassum succum gignentes. Ergo menda est et falsus est contextus ut habes in postilla secunde editionis. Sed uide 1ᵐᵉ editionis

Piper optime tundi vult Gal. qui s. arcere volens obstructionem que provenire posset ex usu ciborum glutinosorum

cosa, & glutinosa, & pituitosa est. Hedina vero sane non icōmoda seni est. præterea Aues eę q̄ extra paludes, ac flumina, stagnaq; degūt. Salita vero om̄ia meliora recentibus sunt. Ergo sicuti dixim⁹, ante oīa cauendū ab iis quæ obstruant, cibis est. Quod si res cogat aliquando copiosi⁹ his vti: protinus sumēdū medicamētū diacalamynthes est, cuius cōpositionē supra ī quarto posui. Eius si copia nō est, diatriō pipereon petendum. Sin ne id quidē ad manū est: piper albū, tunsum cribratūq; diligenter ac in pollinē redactum, & cū cibis esse, & potioni inspergere, sed & cepas esitare, tum expediet. quin etiam allium, si huic assueuerit. Antidotus quoq; ex viperis quā Theriacē vocāt, nō icōmode senib⁹ dat. potissimū vbi post obstruētes cibos, ea quæ obstructione liberent ante hāc exhibueris. tū eni efficacissimū ex Theriace pręsidiū expectes. Quod si ab istiusmodi subducta alu⁹ sit: vtilissime Theriacē postridie dederis. Aeque vero & quā ambrosiā, & quā athanasiā vocāt, aliaq; id gen⁹ medicamenta, quæcūq; ex prædictis aromatis sunt cōposita. seni tamē qui accurate sibi prospexerit: nusq̄ tali medicamēto op⁹ erit. Sed si quādo extenuante victus ratione egebit: satisfacient quæ alio opere seorsum scripsimus. In quo de extenuante victu disseruimus. Iā illud patere arbitror panem quoq; his exhibēdum, qui nec salem, nec fermentū, nec subactionē, nec iustā coctionē desyderet. Non autē aut istā publice laudatā semidali, aut quæ ex ea fiūt. qppe oīa talia nō solū coctu difficilia, sed etiā mali succi sunt, visceraq; obstruūt. Ac nisi placentis, quę ex butyro & semidali fiunt, mel affatim esset admixtū, nullus cib⁹ omnib⁹ hominib⁹, nedū senibus, magis erat aduersus. Cæterū quid noxiis salubria misceas, cū liceat melle per se vti, partim cocto, partim crudo cum pane? Cura vero maior habēda est, de panis bonitate q̄ mellis. Nā mel pfecto meli⁹ fuerit, quod specie ac virib⁹ attico sit simile. Quod si tale nō dat: quolibet vtare. modo ne mali odoris sit, ne ve ceræ qualitates aperte præferat, ne ve præsertim qualitatem quampiam extraneam. Adeo vero panes id genus, quale modo retuli, vtile quicq̄ senis corpori nō cōferūt, vt etiā sint alienissimi. atq; hoc ampli⁹, quo sint magis puri. Video autē athletis, id genus, studio præparari. verū his, ad ea quæ moliūtur, aptum est. Seni nisi multū admixtū sit salis, nisi multū fermenti, nisi diligentissime sit coctū: crassum efficit ac glutinosum succum. qui nec vlli alii est vtilis, copiosius inauct⁹. Ergo & obstructiōes in iocinore, liene, & renib⁹ facit. maxime quibus, in his visceribus vasorum exitus angustiores natura sunt. Nam sicuti in his venis, quæ palam oculis subiiciuntur, non parua amplitudinis diuersitas cernitur, tum alterius hominis ad alterum, tum in vni⁹ cuiuslibet partibus: sic in ijs quæ intus latent, se habere putādū. hanc tamē differentiam priusquā experimento sit explorata, internoscere non est.

Marginal notes (printed): Salita senibus meliora esse recentibus. — Theriaces vsus senib⁹ — Ambrosia. Athanasia. — De pane q̄lis eē debeat. — Semidalis.

Marginal notes (manuscript): Diacalamynthes conducit q[uia] distribuit attenuat et digerit ut Diatrionpipereon ut Pipere condiant dapes. — Theriaca — CAP: VII — similaginē — panem cum melle — panes puri conducunt quibus duri labores subeundi sunt; panes non ad modum puri non faciunt crudum et glutinosum succum q[uia] mixto similaginis facilius attenuatur et digeritur — sicuti diversitas partium exterius apparet ita interius esse et sic reputandum est. Nota locum. — Nota locum

Vide que notata sunt in libro de cibis boni et mali succi maxime huic proposito facientia

Nota causam cur nonnulli facile obstructione iecoris laborent quia scilicet exitus vasorum natura angustiores habent. [illegible] convenit oxymel cum ptisana. [illegible]

Experientiã intellego, quã ex eorũ quæ sumũtur singulis facere licet. Ita vt si quis hæc crassa sumere sit assuetus, nec tamẽ offenditur: latas habere prędictorum viscerum venas sit putandus. Sin facile offenditur, angustas. Nouimus eni senẽ quẽdã agricolã, qui ampli⁹ q̃ cẽtũ annos ruri vitam egerat. huic plurimũ nutrimẽti caprinũ lac erat. Quod alias cũ mica panis, in eo macerata, stati sumpsit. Alias mel imiscuit, alias coxit. etiam Thymi cacumina, vna cũ pane inijciens. Hunc quidã imitat⁹, videlicet tã longę vitæ causam ratus in lacte subesse: perpetuo ledebatur, quocũq; id modo sumpsisset. Nã primũ illi grauabatur os vẽtris. Mox tẽdebãtur in dextro pręcordia. Alius quoq; simili modo cũ lacte vti cepisset: de reliquis nihil est questus. Quippe qui & probe id cõcoxit, nec acidũ, aut fumidum ructũ, ex eo sensit, nec flatũ aut grauitatẽ in præcordijs. Septimo tamẽ q̃ sumpserat die iecur, se sentire manifeste grauatũ dixit. Quippe videri sibi quiddã in dextris præcordiis, ceu lapidẽ iacere. Sic vt & deorsum traherent quæ supra essent, & tensio ad iugulũ vsq; ptingeret. Constat itaq; huic obstructũ iecur fuisse. illi flatu intumuisse. Quin etiã noui cui ex diuturno lactis vsu, calculus in renibus est nat⁹. Sicuti aliũ quẽdam, qui oẽs dẽtes amisit, lesitq;. id vero aliis quoq; multis contigit ex diutino lactis vsu. Alii rursus citra noxam lacte perpetuo sũt vsi. immo etiã cũ maximo fructu, veluti agricola, quẽ supra centũ annos vixisse diximus. vbi eni nec qualitas lactis vtẽtis naturæ quicq̃ est aduersa, & viscerũ transit⁹ faciles propter venarũ amplitudinẽ sunt. Qui ita sunt affecti, hi commodis lactis fruũtur, omnis eius icõmodi expertes. Porro cõmoda lactis, iã aliis ante me medicis dicta sunt. Nempe ventris moderata deiectio. succi bonitas & nutritio. pascuis quoq; ipsis animaliũ, quorum lacte vtendum est, nõ parũ ad hæc cõferẽtib⁹. Quãq̃ sunt, qui pascuorũ rationẽ plane ꝓ nihilo habeant. Quasi nihil parũ ve ad lactis bonitatẽ conferant. Cæterũ aut dubie videm⁹ animaliũ quorũ vsuri lacte sum⁹, si scãmonia, aut marinarũ lactucarũ quapiam vescantur, in lacte quoq; laxandi vires inesse. Ex quo patet, quod ex vicioso pascuo: acre, acutũ, & austerũ reddet. naturam videlicet herbarũ imitatũ. Itaq; etiã q ante nos medici fuerũt, ipso rei vsu docti: quædã pascua vtiq; quæ lacti essẽt iepta αγαλακτα dixerũt. Ita eni græce appellant. de quibus ipsi quoq; alibi tractauimus. Nũc hactenus saltem, de his intellexisse abunde est, animaliũ quorũ veluti optimi succi lacte sis vsurus: neq; acria, neq; acuta, neq; admodum austera debere esse nutrimenta. Illud vero vel me tacente constare arbitror: animal ipsum & florente ætate esse, & corporis habitu plane inculpato debere. Satiusq; fuerit alterum capram, alteram asinam esse, earumq; lacte vicibus vti. Quippe asinæ lac, tenue serosumq; est. Capræ medi ocris substantiæ est. Itaq; hoc nutriet magis, vbi videlicet nutritione

Marginal notes (printed): Exẽpla vtẽtiũ lacte — Lactis commoda — Pascua lacti nõ nihil con ferre. — Asinæ lac tenue. — Capræ mediocre.

Manuscript annotations: Lac crassi succi edulium est faucileq obstructiones aut inflationes gignit praesertim si illis qui eo utuntur: stricta intenius orificia a natura habuerint. — Obstructionis in Jecore signa. — Considera tu Medice has notas quibus deprehendere possis eos qui in venora orificia ad stricta habent. Idem et confirmat lib° de cibis boni et mali succi. — ut est pater meus — ut Ascanio fratri contigit — ex: se nis agricole — obstructio ex lacte — calculum ex lacte — dentes male affecti a lacte — Lac — deijcit ventre succu bonu facit nutrit — haud — Pascua agalacta — serosumq est — De Lacte — De lacte et b° d morbis vulg: comm: 3° aph: XV. Vide et mi: lib° 6. cap: XI.

Helac in uentre cogatur si inspergat: sale aut melle cui non nihil permisceatur.

Crassiora magis nutriunt tenuia si digerat. nanque ea crassa que non digeruntur obstructiones generat.

est opus. Illud omnino tutius est. Nam & si quando solum cum pane sumitur: tũ citius subducitur, tum minime est flatulentum, sed nec in ventre cogitur, potissimum si prius salis aliquid, & mellis immiseris. Oportet autem non huius modo, sed etiã reliquæ omnis auxiliorum materiæ vires seorsum prædidicisse, qui ipsis recte sit vsurus, ne sæpe nobis de ipsis, eadem repetere sit necesse. Ac nunc certe mihi videor lõgius q̃ pro re proposita, de lacte vinoq; disputasse. Siquidem præstitisset commoditate eorũ i senes explicata, qui iã tum facultates vtriusq; publicas, tum priuatas differẽtias didicisset, hũc ad materiæ delectũ remittere. vtiq; de vino tantisper pręfatos: quod quæ calidiora sunt: queq; vrinas mouent, ea senibus magis conducant. De lacte vero quod non omnibus sit exhibẽdũ, sed iis solis qui id probe concoquant, nec vllum ex eo symptoma in dexta pręcordiorũ pte, sentiãt. Sed quoniã interim propter multorum ad legẽdos eos libros, in quibus prolixius de pręsidiorum materia disseritur, fastidiũ, longiores esse subinde cogimur: merito (vt arbitror) nũc quoq; condonabitur nobis tractationis modus, si exacta breuitate in vniuersali methodo minime vtimur. Illud tamen non ignorandum: fieri non posse, vt tuto quis comprehensis materiis ex eiusmodi solum doctrina vtatur, qualem modo de lacte vinoq; tradidim⁹. Immo qui is optĩe vti volet, didicisse hunc prius oportet, propriã de omni materia tractationẽ. In qua tum publicas materiæ vires æstimauim⁹, tum priuatas eius differẽtias vsq; ad vltimas species. Neq; enĩ de cæteris omnib⁹, quæ scire op⁹ est, ei qui senis sanitatem tutabitur, expedit hoc opere fuse tractare. sed satis est de quibusdã, scilicet quæ senibus maxime sunt necessaria, ita determinasse, quemadmodum paulo ante de lacte vinoq; egim⁹. de quibusdam etiam breuius q̃ vt de his fecimus. Sicuti rursus de aliis in totum nihil dixisse. quanq̃ cui extendere sermonem cordi est: potest omnium quæ in senibus abundare solent, meminisse, atq; ad hũc modum dicere. Cæterum satius est, & de reliquis dicere, quæ senum plerisq; incidunt. vt sunt raucedines, quos branchos, & distillatõnes, quas coryzas græce vocãt, & calculus i renibus, & articulares morbi, & podagræ, & asthmata, aliaq; id genus. Atq; ad raucedines quidem & distillationes, victus rationem hanc, medicamenta vero hæc comparare oportere. Ad calculum vero & reliquorũ singula hæc. Atq; ad eũ modũ de reliquis disserens: non diligens modo videbitur: sed etiam in senum curandorum sciẽtia doctus. Verum sicuti nec horum quicq̃ scribi, in tractatione de senũ curatione cõuenit: cum præsertim ex morborum curandorum methodo: quisquis in hac sit exercitatus, ea liceat sumere: Ita rursus nec cum sola communia dixeris: ibi desistere, sed ipsis propositis, aliqua mox ex particularib⁹ subiicere, quæ maxime propositę disputatõni sunt accõmoda. Ceu ipsi fecim⁹.

Causa prolixitatis

De destillationibus & coryzis, et de aliis dicendum quę senibus ut plurimum accidunt. ut sunt Calculi. Articulares morbi. Podagrę. Asthmata.

CAP. VIII.

Monet et utiã et coia recensere, sed et ad particularia descendere opus est.

Nam quoniam in ijs commentariis, quos de temperamētis scripsim⁹, indicatum est, senium indubitato frigidum esse, non tamē īdubitato siccum, vt pote non nullis id humidum esse affirmantibus: conuenit sane, vt ijs quæ de senum temperamento demonstrata sunt, ad hanc artis partem quam de ipsorum ductu nunc instituimus, hypotheseos loco acceptis: ipsarum rerum scopum ab illo sumamus, ac non nulla pticulariū tractemus, partim exercendi discentis causa, partim ad inuētionem eorū quæ consulto omissa sunt, futura veluti exempla. propterea quod non omnes ita sunt sollertes, vt ex solo vniuersali præcepto, ipsi particularia inueniant. Sed qui ad ea veluti a manu ducat, desyderent. Quippe quibus exercitata ratiocinatio est, vbi senis corpus quantum ad ipsas partes attinet: frigidum siccumq; esse audierint, facile autem serosis & pituitosis excrementis, ob virium infirmitatem impleri: hæc quidem conabūtur emittere, solidas autem ipsas calfacere atq; humectare. verum qui excrementorum copia decepti, indefinite pronunciarunt, senum temperamentum esse humidum: hi protinus in ipso primo agendorum consilio falluntur, dū senum corpora siccanda putant. Itaq; ex cibis eos potius qui siccant, exhibent, veluti ex oleribus brassicam potius q̄ maluā., aut blitum, aut lapathū, aut attriplicem, aut lactucam. Ex leguminibus præ ptissana lentem, & præ faba milium, & præ zea panicum. Ex fructib⁹ amygdalas & terebinthi semen, potius q̄ cucurbitas, & cucumeres maturos & pruna, & mora. Iam ex carnibus eas quæ ferarum sunt, potius q̄ cicurum. & salitas potius q̄ recentes. In tota deniq; victus ratione quorum vis humida est, hæc fugiunt. quorum sicca est, hæc amplectuntur. Quanq̄ contra prorsus res ipsa postulat. cum prosint his maxime humectātes cibi. Verum quoniam horum etiā frigidi qdā tēperamēti sunt: proindeq; pituitā in ventre illico gignunt, ac primis venis: hinc videlicet noxii sūt visi, his qui nec vniuersum senum temperamētum nouerūt, nec caput victus eorum ordinandi vident. Quippe nec oleum, nec dulcis aquæ calēs balneum, nec vini potio his prosit, si humectationis non indigent: iam quod moderato motu, & somno indigeant, satis magna documenta sunt, quo victus eorum dirigi consilium debeat. Quare si quando propter pituitam cogimur aliquid ex his quæ incidant, ac dissecent petere: reuertendū sine mora ad humectantem victum est. Pari modo si quando propter obstructionis suspitionem ad cibos medicamenta ve, quæ obstructos meatus liberent conuertimur: quo minus tamen humidi temperamenti, cibi sint: nec illo ipso die committendum, multoq; magis postero die eidem proposito hærendum. ac far cum melle exhibendum acetiq; aliquid ei miscēdum. vtiq; cum ptissanæ ritu præparamus. aut ex mulso vino ve phalerno sumere iubendum, aut lacte (vt prædixi) vtēdum, aut ptissana be-

Quid eos fefellit qui senum tēperamentum nō ex toto nouerunt.

ne cocta, quæ piperis pollinẽ accepit. Ita vero & maturi fici, præ cęteris fructibus sunt eligendi: hieme vero caricę. Panis quoq; ita vt dixi præparatus, aut cũ melle, aut cũ mulso, aut cum vino aliquo idoneo. veluti eni exempla claritatis causa hæc apponimus. vt qui perlegerit ad vniuersalẽ scopum, quo calor humectatioq; petuntur intentus, iudicare de materia simili modo queat. Quoniã autem tum pituitosum, tum serosum excrementum in senum corporibus colligitur: & vrinas moueri quotidie conuenit, non tamen per pharmaca, sed appio, & melle, & vinis quæ id præstare valeant, & aluum soluere, potissimũ oleo ante cibum absorpto. sed & oleribus, ex oleo garoq;, ante cibum assumptis. Ac quotidie quidẽ tũ per hæc abunde aluus quibusdam soluitur, tum ex ficis, vtiq; cum hi habentur, & prunis, ac aliis id genus quæ ęstate autũnoq; vigẽt. hieme vero & caricis, & prunis damascenis, iisq; aut elixis, aut in mulso, cui plusculum insit mellis, maceratis. Eritq; id melius, si mel atticũ sit. Longe autem ad deiiciendam aluum, damascenis hispana præstant. Quin oliuas ex muria præsumere aliquando licet. Aloen vero (quod multos senũ q; bus siccus venter est facere video), haudquaq̃ sumi suaseri. hãc alii ĩ pilulas fingunt cũ brassicę succo, alii tãtum puluerẽ eius alicui inspergunt liquori. qui aliis aqua est, aliis mulsũ. Diuites eã quæ cũ cinamomo cõficitur accipiunt. Medicamẽtũ id alii hieram dialoes, Alii amaram vocãt. Habẽt vero id, alii siccũ, quo potioni inspergãt, alii melle modice exceptũ, non cocto. Verũ nullo horũ senibus est opus, nisi maior aliqua necessitas vrgeat. quippe si iã cõprehensis, aluus soluit: & si nõ quotidie, saltẽ alternis diebus: nullũ plane medicamentosum dari debebit. Quod si biduo astrictus vẽter, tercio die non soluitur: sat eo tempore fuerit, mercurialem herbã & marinã brassicã (græci thalassocramben vocant) & cnicũ, in ptissana, aliaq;, quæ modice medicamẽtorũ vim optinẽt, dedisse. Similiter & terebinti resinã. Sumit autẽ ea, aliquãdo nucis põticę magnitudine. aliquando duarũ triũ ve. Quippe nõ modo aluũ soluere citra noxã potest, sed etiam viscera oia, Iecur, lienẽ, renes, pulmonẽq; abstergere. Porro his quæ prædixim⁹, varie vti expediet. neq; vno tãtũ delecto, id perpetuo exhibere. Cui nãq; assuefacta spacio sumẽtis natura erit, eius vim cõtẽnet. Ergo variare vices tũ prædictis oportet, tum vero eo medicamẽto, quod ex caricis cõficit. Sunto autem hæ pingues. auferat q; ipsis, ea quæ foris circuit pellis. pari modo & cnico. mox ambo simul tũdãtur. Esto autẽ & carica, cũ cnico pari põdere. Licebit vero hic quoq; medicamẽtũ experiri. Ac prout se ad sumẽtis naturã habet, alias plus, alias minus cnici imittere. Sumere vero duarũ triũ ve caricarũ magnitudis modũ. ex ipsa vero (vt dixi) experiẽtia, iueniet sibi ipsi quis taliũ omniũ legitimũ modũ. cũ vẽter aliis magis, aliis min⁹ medicamẽtis sit obediẽs.

CAP. IX.

Vrinas senibus quotidie mouendas, & aluũ soluendam.

Aloen senib⁹ nõ pbat.

Mercurialis. Marina brassica. Cnicos. Terebintina resina.

Variãda medicamẽta esse, & cur.

Medicamẽ ex caricis.

Cæterũ nullũ eorũ quæ dicta sũt medicamẽtorũ, exhiberi admodũ copiose debebit. Siquidẽ nõ nulli in præsens gaudẽt, si copiosi⁹ desederint. verum quãto magis sunt vacuati, tãto his vẽter sequẽtib⁹ diebus magis astringit. Quo fit vt ipse, si qui sunt q̃bus in diuturnis morbis vẽter sistitur, quales potissimũ hieme cõtingũt, quibusq; post lõgã ĩfirmitatẽ ĩ cõualescẽtia similis affect⁹ incidit: his aluum duco nõ acrib⁹ p̃ inferiora ĩfusis, sed tãtũ oleo. Quod etiã sanis quoq;, vbi vẽter astringit, secur⁹ interdum ĩfundas. Quippe quo & sicci⁹ excremẽtũ madescit, & trãsit⁹ efficitur lubric⁹, & corp⁹ ipsũ senis emollit. duris alias pellib⁹ similiter rigẽs. Nõ tamẽ sunt hæc senis, qua senex est propria. Quippe cũ etiã sint iis, q̃ a lõgis morbis cõualescũt, vtilia. Quid igit̃ ꝓpriũ ẽ senis qua senex est? Nẽpe quod tẽperamẽto ei⁹ cõducit. Id eni est, cui⁹ culpa senescim⁹, ali⁹ alio tẽpore citius seri⁹ ve. prout vel natura ab initio sumus cõparati, vel ex vitæ exercitio, vel ex vict⁹ ratõne, vel morbo, vel sollicitudĩe, vel alio id genus ĩmoderati⁹ siccati. Est eni id quod oẽs hoĩes ꝓprie senectutẽ appellãt, nõ aliud q̃ siccũ & frigidũ corpis tẽperamẽtũ. annorũ multitudinis ratione ꝓueniẽs. Accidit autẽ interdũ & ex febrili morbo. Atq; id etiã ex morbo seniũ appellamus, sicuti in libro de marasmo diximus. quippe cũ eiusmodi affect⁹, marasm⁹ quidẽ fit. qui non in animalib⁹ modo, verũ etiã stirpib⁹ visitur. Tradita vero iã est ĩ primo huius operis volumine, prouenientis in nobis senectutis necessitas. Ergo tũ ex illo, tũ ex iis quæ de temperamẽtis, atq; etiã ex libello, quẽ de marasmo scripsim⁹, instructior quispiã ad eã artis partẽ, quæ de senũ ductu agit reddi poterit. Siquidẽ oĩs affectionis corporalis ꝓuidentia, in duob⁹ cõsistit. nẽpe ꝓpria ei⁹ internoscẽda essentia, & materiæ præsidiorũ virib⁹. Vt stati in ꝓposito nũc senio, qui scienter p̃nouit, affectũ eũ siccitatẽ quãdã cũ frigiditate esse, siquidẽ quæ humectent pariter & calfaciãt, præsidiorũ materias norit: is idone⁹ senũ medic⁹ fuerit. Quadruplex vero materiæ gen⁹ cũ sit: quæ sumũtur, quæ gerũtur, quæ educũtur, quę foris admouẽt, vtiq; ex singulis eligere oportebit, quæ calfacere humectareq; possint. Sed ad horũ cuiusq; cõmodũ vsũ, exercitatio quæ p̃ exẽpla fit, maxĩe est vtilis. Scio ergo aliquãdo me pueri thoracẽ q̃ ab reliquarũ p̃tiũ symmetria id est debita cõueniẽtia, nõ parũ aberat, eiusmodi remedii genere, ad iustã perduxisse mẽsurã. Cinxi illi lato modice cinctu, oĩa quæ sub thorace ad coxas vsq; sunt, ita tẽperãs, vt tũ citra offensionẽ hęreret, tũ nec laxũ quicq̃ relinqueret, nec etiã premeret. Exercitationes vero ĩiunxi, & quæ p̃ tota obeũtur brachia, & vociferationes, quas phonasci αγαφωνήσεις appellãt. In vtrisq; vero cohiberi anhelitũ iussi. Id fit cũ thoracẽ ipsũ vndiq; valẽter ĩpuleris, anhelitũ autem sic cõpresseris, vt quẽ pri⁹ attraxeris spiritũ, totũ intus retineas. Itaq; etiã ampli⁹ inspirauerit oportet, qui

Nullũ prædictorũ copiose exhibendum.
A maiore vacuatione, maiorẽ subsequi astrictionem.
Quibus tantum oleum ĩfudit galen⁹
Quid senis qua senex ẽ: propriũ sit.
Senect⁹ qd.
Ex morbo senium.
Marasmus.

Omnẽ p̃uidentiã corporis in duobus cõsistere.
Quadruplex materię genus
Exercet legẽ tem ĩ exemplis.

hoc cōmode faciet. Quandoquidē quo amplius sit aeris qui cōpellit, hoc magis thorax distentus dilatabit. Quod autem ipsæ quoq; vociferationes, tū magnifaciendæ, tū in acumen tendendæ sint: id minime est obscurū. Si modo vniuersas thoracis partes, valēter exercitari in aīo est. Atq; hæc quidem gliscentiū adhuc corporū, ea quæ natura male cōdita sunt, ad iustā cōuenientiā Symmetriāq; restituent. Eadem modice, etiā iis qui pfectā iam magnitudinem cōsecuti sunt, proderūt. verū in sene nihil tale moliendū. vt pote cui feriari infirmas partes, vtilius esse diximus. vtili⁹ vero his est, & cōsueto opere exercitari etiā si modice noxiū sit. Contra iuuenib⁹, ea mutare quæ nocent, tentandū est. etiā si a pueris his maxime insueuerit. Possunt enim eorū vires, moderate factā mutatōnē sustinere. sperariq; potest ī reliquo vitæ tempore fructū aliquem eos ex meliore cōsuetudine pcepturos. At senex, si posset lōgo tempore sensim malam cōsuetudinem mutare, propterea quod quo tempore meliore frueretur, habiturus non esset: frustra laborem insumeret. Nō aliter q̄ si qs artem discere quāpiam octogenarius inciperet. Sicuti vero senū, ipsorū inter se, nō parua differentia est, siue id & ætate spectes, siue ex corporis affectu: ita & eorum qui natura siccitore frigidioreq; sunt, si ad mediocrem statū cōpares, nō paruum ītemperiei discrimen inuenies, tum ipsorū inter se, tum vero ad senes. Atq; humectare quidem hos profecto calfacereq; cōueniet. Cæterum audatius hæc facere, in his qui p ætatem, maiori exercitio sunt ferundo. ceu quorum validæ adhuc vires sunt. Quippe primū quo omne remediorum consilium dirigitur, eiusmodi intemperies corporis est, non senium, aut ætas aliqua. verū quoniam affectuū naturā, p coniecturam accipimus: iccirco ætatem quoq; cōsyderamus. Porro eadē vtilitas, & consuetudinis noscendæ est: præterea extrinsecus incidētium causarum, quas pcatarcticas græce vocant. Quippe ad certiorem affectuum noticiā, talia omnia nobis conducunt. Remedio℞ tamen insinuatio, ex his nō præstat. At empiricis, talia toti⁹ concursus quā συνδρομὴν vocāt, pars esse censentur, quæ syndrome ī ipsa curatione est obseruata, haudquaq̄ ex his quæ fieri affectus postulat, inuenta. Quo rationabili⁹ Hippocrates de agnoscendo præsagiendoq; plurima scripsit. vtiq; ī particularibus nos exercens. Quod etiā optimi medico℞ post eum fecerunt. Nō ignari, huic nullo negocio inuentum iri remedia, qui eius quod curat corporis, ęgri sani ve, affectum exacte norit. Siquidem vt sæpe testati sumus, incipiendum ab illo medendi præcepto est: cōtraria esse cōtrariorum remedia. Vbi vero remediorum materiā cōpertam habueris ac simul vires eius intellexeris: male affecto corpori semper cōtraria; optime se habenti, similia viribus esse adhibenda. Quin etiam intemperies ipsas quęcunq; adhuc ītra sanitatis fines subsistūt, si corrigere studebis, contraria

Cur seni cōsueto opere vtendū sit etiā si modice noxium sit.

Indicationē faciendorū a tēperamento sumi non ab ætate.

Cur ętas cōsideretur, Item cōsuetudo & procatarcticæ causæ.

Hippo.

Cōis omnium curādorum corpo℞ ratio.

Quicunq affectum exacte nouerit is nullo negocio remedia inueniet.

Ex hoc loco nota non quamlibet Intemperiem morbū facere sed eam que vires lædit.

Dignitas suprema totius artis medice contraria contrariū remedia

quodammodo victus ratione cūrabis, quod tamē per multum fit ocium. Nā si in negocio sint, similib⁹ vteris. potissimū cū ita fuerit corpora assueta. Porro accidit alterū horū plerūq; magis ceu natis ipsis. ea q̄ sibi sūt accōmoda, sua spōte citraq; doctorē eligētib⁹. Atq; hacten⁹ male affecto corpi cōtraria exhibebim⁹, quoad pristinū statū cōsecuta sit. Ceterū ea vict⁹ ratio q̄ intēperies corrigit, lōgi⁹ plerūq; procedit. ꝑpterea quod similib⁹ maiore ex parte morbis tētātur, q calidiore natura est, calidos morbos facile incurrente, qui frigidore frigidos, & reliquis pro ratiōe. Facili⁹ itaq; qcquid intemperatū est, ad ꝓpriā naturā redit: q̄ ad optimū tēperamentū venit. Quippe id cū i medio omnis intemperātię sit: qsqs cōueniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo lōgius abest. qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ tametsi prauæ sunt: displicētibus adhuc sibi corporibus mutandæ sunt. Quin nec per sūmā sanitatē semper id tentādū, sed tū cū is cui mutandæ sunt, a ciuilib⁹ negotiis maxīe vacat. Hæc itaq; cōmunia omniū tēperamentorū præcepta particulatim variant, ꝓut intemperantia quæuis ab optimo temperamento recessit. Nec mirū sane est, si intēperatæ naturæ, quæ in medio exactæ sanitatis, & morbi sensibilis cōsistūt: etiā ad ordinādi vict⁹ modū sit ancipites. Sed nec illud mirādū, ab iisdem adiuuari lediq; homines videri. Nā cōtra si omnes inter se similē corporis statū optinerent: vtiq; mirandū tū esset: aliquos iuuari lediq; ab iisdem. Sed quoniam cōtrarii inter se multorum homiuū corporis status sunt: ratione nō caret, quod ex cōtrariis etiā vtilitatē percipiāt. Quo magis de medicis omnibus mirari cuipiā licet, quicūq; nullo prius naturarū facto discrimine, de sanitate tuenda scribere sunt aggressi. Sicuti enim fieri nō potest, vt vnū calopodium ad omnes homines sutor accōmodet: ita nec medic⁹, vnā oib⁹ vitæ speciē, quæ cōducat. Hac igit̄ de causa, qdā saluberrimū esse affirmāt, abūde quotidie exercitari. Quidā nihil obstare quo min⁹ in qete prorsus degatur. Et sunt qb⁹ lauari maxime salutare videt̄. Aliis minime. Quin etiā de vini aquęq; potione. Itēq; de aliis ad eūdē modū, nō iis modo quæ ad salubrē vict⁹ rationem ꝑtinent, sed etiam morborū remediis, pugnātissima inter se scribūt. Adeo vt vel vnū quippiā quod oib⁹ iis inter ipsos cōueniat: rarū inuētu sit. Cæterum vsus ipse docet, tū ab iisdē ipsis aliquos ledi iuuariq;, tum a contrariis pari modo. Equidē quosdā noui q si triduo se ab exercitatione abstinerent: protinus ægrotabāt. Alios i perpetua quiete degētes: tamē secūdā valetudinē tueri. Atq; horū ipsorū, alios minime lauare. alios nisi lauassent, illico febricitate. sicut Premigenes mitylene⁹. Atq; quod hæc quidē ita fieri cernātur: etiā ij q̄ solo vsu artē colligūt, nouere. Nemo tamē eorū ita vt in morbis notas prodidit, qbus quis intētus, quā qsq; victus ratōnem postulet, iuenire posset. Quippe i paucissimis iuenias exacte traditas, quas empirici Syndromas .i. cōcursus vocāt. queadmodū in ꝑipneumonia, & laterū

Idem docet lib.° artis medicinalis.

CAP. XI

De victus ratione, quæ intemperies corrigit instituenda.

Quomodo consuetudo mutanda.

Naturæ intemperatæ aliquid medium inter morbū et exactam sanitatem.

Non posse vnā vict⁹ rationē omnibus accōmodari.

Sicut sutor unū eundemq; calopodium nō potest ad oēs homines accommodare, ita nec medicus unicam victus rationem cunctis prescribere.

Variæ de victu sentētiæ.

Aliquos sine exercitatione ægrotare.

Premigenes mitylenеus.

Syndromę.

cōpūctōne. ſed plæriq; morbor℞ cōiecturalē habēt dignotōnē. vt q nō ex certorū icidētiū collectu noſcāt, ſed hoiem deſyderent, q oino corpis affectū calleat. q; oia quæ eiuſmodi affectui cōſonēt, iuenire ſigulati queat. Quippe qđ ꝓpoſitū ē: nos ipſa ratōe ducti adhuc iuuenes iuenim⁹. Vnde etiā manifeſtū ē vſū quātū vis lōgū, ſine rōne talia iuenire nō poſſe. Nā de premigene cū audirē: niſi lauaret oino febricitare: collegi rōne eū fumida excremēta gignere. quæ trāſpiratu emitti poſtularēt. Cæterū cū dēſior cutis eēt, q̄ vt ea trāſmitti oia ſineret: collecta, ſub cute calorē excitare. Itaq; etiā balneū eiuſmodi naturis vtiliſſimū eē, nō ob id modo qđ fumidū euocet ſed etiā qđ humectet. idq; dulci humore. Ergo placuit explicata quoq; manu, premigeis thoraci iniecta: cuiuſmodi eſſet caloris q̄litas explorare. vt vero acrē mordacē q; cōperi: nō diſſimilē calori eorū q cepas ampliter comediſſent: multo adhuc magis euēt⁹ cauſā ꝓbe cōiectaſſe mihi pſuadēs, pcōtabar ecqđ ſudoris illi citra balneū incideret. Negātē q; id: iā firmiorē habere me affectus ei⁹ noticiā mihi pſuaſi. Qui etiā alios quoſdā vidim⁹, qb⁹ mordax calor erat ſimiliter vt huic. Nō tamē hi vna balnei itermiſſione febricitabūt. Propterea qđ p ſudores, excremēta his vacuabāt. premigeni prꝫter naturalē habitū: etiā victus ratio, vel ſemel itermiſſo balneo febricitandi occaſio erat. Nā plurimū domi verſabaꝫ. Ibiq; ſcribēs, vel legens, pſeuerabat. ꝓpterea qđ peripateticæ diſciplinæ icūbebat: i qua nemini ſuę ætatis erat ſecūdus. Scimus & his q minime natura tale excremētū aceruāt, iſtātē laborū diligētiā curāq;, gignēdi eius cauſā eſſe. Itaq; etiā alteri cuidā, cui æque atq; illi mordax calor erat: tā & ſi balneū vno die itermitteret: cōtigit nō febrire. ꝓpterea qđ nec ſtudijs deditus erat, & negocia ſua p vrbē inambulās obibat, emēs, vēdēs q; multa, etiā pugnās ſubide. In quib⁹ ſudare coactus ē. Ideo q; etiā alterū quēdā ex iis qui æſtate quotānis acuto bilioſo q; morbo laborabāt, multos iam annos ſeruaui: exercitari vetans. Nam cum calido ſicco q; temperamēto eſſet ſicuti ꝑmigenes etiā exercitatione vtebaꝫ pceleri, tū vero ſole ac puluere. Cōtigit ergo ei & calorē imodice augeri, & cutē dēſari, atq; ad trāſpiratū ineptā reddi. quę ambo vbi cōcurrerūt: nimirū corp⁹ cui acciderūt, paratū ad febrē reddūt. Ergo qđ in medēdi arte ſēper vſurpare ſoleo: id nūc dicā. facillime q̄dem quod quęriꝫ ratiocinatio iuenit, fidē vero ei⁹ experiētia cōꝓbat. Quāq̄ illud multo maxie mirādū eſt, cū hippocrates moneat, calidis naturis vtili⁹ eſſe i ocio agere, q̄ exercitari: nō paucos tamē medicos eē q ne norūt q̄dem cuiuſmodi tales hoies ſint. ſed iuxta, oib⁹ exercitatiōes iiūgāt. Ediuerſo nōnullos eē, qbus nihil ad ſanitatē cōducere exercitatiōnē placeat. Sed & tertiū ab his gen⁹ eſſe, q aſſuetis exercitari, id permittāt. nō aſſuetis iterdicāt. Quorū nemo plane nō errat. Minime tamē hi q tertio loco dicti ſūt. Quippe qui cuilibet rei iſueſcūt: magna ex pte naturæ ſuæ cōuenietē cōſuetudinē deligūt. ꝓpterea qđ ab iis quæ nō cōueniāt, ſubide leſi: ipſa repudiāt. Aliq tamē vel dulcedine victi, vel ꝑnimia demētia ſe ledi nō ſē

Calida℞ naturarū varia exempla.

Tres de exercitatione hereſes

Cur conſueta cōueniāt

Bilioſę Naturę exercitatio non conuenit

tientes: i malis cõsuetudib⁹ ꝑsistũt. verũ hi pauci. plures q nõ ꝑsistũt. Quo magis rõnabile ẽ min⁹ errare medicos eos, q omnẽ cõsuetudinẽ seruãdam cẽsẽt. Qui vero nihil ad sanitatẽ iteresse putãt exercitat⁹ qs cibũ sumat an cõtra, item q oẽs exercitandos putãt: hos peius cõsulere, q̃ q ꝓdicti sũt. Horũ vero ipsorũ si iter se cõparent, min⁹ icõmodi sũt: qui ante cibũ ꝑpetuo exercitãdũ esse putãt. Quod & hippocratẽ ꝓcipere aliqui sũt rati. Labores eñi cibos præcedere i aphorismis legi. nõ vidẽtes hoc loco, de ordine eũ locutũ exercitationis & cibi. nequaq̃ illud affirmare, qđ oib⁹ hoibus hæc ambo cõducãt. Imo quib⁹ exercitari expedit: ꝓcedere exercitiũ cibos debere. Quod autẽ nõ oib⁹ ꝓsit: & i libro de vulgo grassantib⁹ morbis, apte testat⁹ est: vbi calidas naturas qescere cẽset, & i aphorismis tecti⁹, sub vniuersali ꝓcepto, vbi cõtrariorũ cõtraria eẽ remedia ꝓponit. porro fieri potest. vt pugnare aliquãdo videãt huiuscemodi ꝓcepta. Nõ deficiẽtib⁹ q omnẽ motũ ipsi moto corpori cõueniẽtẽ, exercitationẽ nominẽt. Aliis tãtũ eũ q vehemẽtior sit. Ita vt priore significato oẽs hoĩes exercitationẽ desyderare neminẽ lateat. Secũdo vero significato, nõ ita se habere. Eoꝝ nãq; q i carcere sanitatẽ suam tuẽt, parũ apte mihi mẽtionẽ facere qdã videẽt. Quippe q spacio prorsꝰ pereũt. si oĩno tũ vngi, tũ lauari ꝓhibent. Quod vero ad paucos dies ĩsalubri vict⁹ rõni resistũt: nihil sane miri. Si igit̃ exercitationis vocabulo oĩs venit mot⁹: & q inãbulauit, & q ꝑfrict⁹, & q lot⁹ ẽ, exercitat⁹ dicet̃. dũmodo cõueniẽte modo ꝓsẽti corpis statui sit mot⁹. qđ si qs etiã ab iis sit ꝓhibitus: oĩno ægrotabit. qui eñi ab iis i carcere ꝓhibẽt: eos nũc nõ modo ægrotare, sed etiã mori videm⁹, si diu sit iclusi. sin vehemẽtiores tãtũ mot⁹ exercitationes vocẽt: eo pacto veꝝ sit: nõ egere oĩs hoĩnes exercitatõe. Stati eñi ꝓmigenes ille nullũ reqrebat violentũ motũ. Sed nec i porticu, q̃ ẽ ante balneũ, exiguã ante lauãdũ inãbulatõnẽ. Imo vnctũ esse ex oleo, & a balneo aquã detersisse, satis magni mot⁹ sũt talis tẽpamẽti hoi. Hic vero & ãte cenã ãbulabat, & cũ amicis disputabat. similiter mane quoq; domi. Nusq̃ igit̃ ex ipsa i totũ desidia, adiut⁹ qsq̃ ẽ. Sed cũ quietẽ agere calidis naturis hippo. suadet vehemẽti motiõe vti vetat. Porro ipse multos q ꝓpter eos mot⁹, quos ꝑ totã æstatẽ exercebãt, i pricipio autũni quotãnis ægrotabãt: ipsis vetitis: sanos reddidi. Queãdmodũ rurs⁹ alios a vehemẽti exercitatõne ꝓhibui. Alios a qete ad exercitia traducẽs, cũ sæpe ante ægrotasset, i saĩtate seruaui. porro hi frigidiores sũt his q tẽperati, & mediocres sũt. & affectu plane cõtrario, his q caliiores sicciores q; sũt. Dixim⁹ autẽ tẽpamẽtoꝝ notas nõ solũ i libro de tẽperamẽtis, sed etiã i libro de arte medica. Is eñi vni ex libris nostris ẽ titul⁹. Mirãdũ vero de iis medicis ẽ, q ne ea qdẽ quæ sẽsui euidẽter apparẽt, agnoscũt. Quis eñi latissimũ esse hominũ discrimẽ nũc nõ videt? Adeo vt eadẽ exercitia ij dẽq; cibi, alios bene, alios male habeãt. nõ sec⁹ q̃ i morbis. Quare sicuti quod non omnes eadẽ requirant, eos scire decuerat, ceu ma-

Examinatõ

Hippo.

Pugnare inter se videri aliquando ꝓcepta de exercitatione. Solutio.

Liber de arte medica.

nifeste apparens: ita cũ cõmẽtarios scriberẽt, determinare ac docere, quæ quib⁹ vel cõducerẽt, vel officerẽt par erat. Quid igit̃ causę fuit, cur eiusmodi determinationes, tametsi ab hippocrate proditas, omiserunt? Nẽpe quid aliud q̃ perdita ambitio? dũ dogmatũ principes noiari, atq; inde gloriã cõsequi inter homines studebant. Cui⁹ causa illi nõ ea quidẽ quæ manifeste apparẽt: sed opiniones quas ipsi vltro ponebant sequi voluerunt. Posteri vero qui in hos inciderũt, persuasi pleriq; sunt. propterea qđ nec qcq̃ didicissent meli⁹, & simul rudes, imperitiq; demõstratiuę sciẽtiæ omnino essent. Qui nãq; hanc sequet̃, facile tũ vera dogmata a falsis discernet: tũ quæ certis determinationibus scripta sũt, ab ijs quę non ita. Idem nimirũ inscitiã eorũ omniũ dãnabit, qui citra determinationẽ de dissidentib⁹ aliquid scripserũt. Quo magis, quęnã esse determiatiões debeãt alti⁹ repetẽtẽ, sed breuib⁹: diligẽter audies. Quib⁹ mordax calor natura est, adeo vt fumida gignat excremẽta: his balneũ salubre est. Tũ mot⁹ q & exigu⁹ & lẽtus sit. mult⁹ autẽ & celer aduersissim⁹ est. Itaq; istis non semel modo, verũ etiã bis die lauari cõducet. potissimũ æstate. Esse quoq; boni succi nutrimentũ in quo nihil insit acre. In sole autem versari, & irasci, & multũ cogitare: his inimica sũt. Qui diuersę ab his naturæ sũt, (hi autem sũt q frigido & humido tẽperamẽto sũt), valẽtiores mot⁹ desyderãt. ac victũ in quo supet quod tenuẽ succũ faciat. Is cuiusmodi sit, dixim⁹ singulari libro. Hi vero nec si in sole exercites, ledũt̃. Nec etiã si balneo abstineãt. Ac maxima quidẽ est dictarũ inter se naturarũ differẽtia. Aduersissimũ eni est humidũ & frigidũ tẽperamẽtũ, ei quod calidũ est & siccũ. maxima rurs⁹ ẽ, & calidi ad frigidũ & humidi ad siccũ. Porro frigidũ & siccũ senũ tẽperamẽto q̃ simillimũ ẽ. Itaq; etiã celerit̃ senescũt eiusmodi corpa. dictũq; de hoc tẽpamẽto supra abũde est. Humidũ vero & calidũ: fluxionũ viciis obnoxiũ est. Cæterũ qđ oib⁹ itẽperatis naturis cõmune præceptũ est: id expedit in hac quoq; seruari. Est autẽ id vt eas corrigas quidẽ cõtrarijs. sed dũ plane in ocio sũt. Serues autẽ similib⁹. cũ p negocia sibi vacare nõ possũt. De exercitationib⁹ huiusmodi corporũ ita statuẽdũ est. plus quidẽ his laborãdũ ẽẽ, ꝓpter corpis humiditatẽ. præceleri motu nõ vtẽdũ, ꝓpter calorẽ. porro attẽdendũ diligenter est cũ ex segniore vitæ ratione, ad exercitatõnes se trãsferũt. Illico eni fluxionũ tẽtãt̃ morbis nisi pri⁹ sint vacuati, q̃ exercitatiões adeãt. Quicqd enim in corpore cõcretũ & crassum in humoribus fuerit, aut etiam modice frigidũ: id statim in spiritum vertitur ac funditur. Itaq; etiã vere tales naturæ maxime his morbis patẽt, q ex pleitudine oriũt̃. Quales sũt synãchę, cynãchę destilatõnes, quos catarros uocãt. hęmorroides, sanguis profluuia, articulares morbi, ophthalmię, ꝑipneumonię, laterũ cõpũctiões, reliq deiq; oẽs quorũ gen⁹ ẽ phlegmone. Quare etiã occupare per veris initiũ sanguis detractione oportet: aut per incisam venam, aut scarrificandis malleolis.

CAP. XII.

Quales esse determinationes debeãt exẽpla p varias naturas

Quæ apta his quibus mordax calor natura ẽ.

Quæ frigidis & humidis apta.

De frigidis & siccis, supra.

De calidis & humidis.

Ois temperatę naturæ preceptũ cõmune.

Exercitatio ꝓpositorũ. Si ab ocio se ad laborem transferunt qd agendũ.

Morbi q ex plenitudine oriuntur.

Quod si ita inanire recusent: purgãdi medicamẽto sũt nõ simplicis facultatis. sed quod trahere & flauã bilẽ, & pituitã, & serosa excrementa possit. Quæ vero de exercitationũ ratione diximꝰ: eadem & de balneo dicta esse putandũ. Quippe quod ipsum quoq; nõ tutũ est, nisi prius inanitum corpus sit. Inanito vero vtile est. potissimũ cuius lauacri aqua potabilis nõ est, sed in qua vis aliqua ꝑ halitũ digerẽdi subsit. Vinũ autem frigidis siccisq; naturis vtilissimũ esse prius dictũ est. An vero calidis omnibus idoneũ nõ sit, sed vtilior his aquæ potio sit, sicut in libro de popularibus morbis siue epidemiõ legimꝰ: nũc æstimãdũ. Fortassis eni absurdũ omnino cuipiã videbit, iuuenẽ qui athleticꝰ, vel militaris sit, aut etiam fossor messor ve, aut arator, vel deniq; qui robustũ aliquod opꝰ exercet: aquæ tãtũ potione vti. atq; i hoc falli hippocratẽ, cũ calida tẽperamenta aquæ potionẽ poscere, absolute ꝓnũciet. Mihi vero hippocra. nõ absolute id, sed de naturis sũme calidis quæ vtiq; ꝓpter intẽperiẽ tales sint, dixisse videt. nõ quod plurimũ habeãt naturalis caloris, quẽ ipse augeri in athletarũ exercitio cõfirmat. Atq ex itẽperie calidꝰ est: is neq; athleta, neq; miles bonus, sed neq; fossor messor arator ve aut deniq; rustica vrbana ve opera fortis vnq̃ euadet. Quippe valẽtiũ hominũ ea sũt munera. Porro tales nũq̃ fuerĩt nisi mediocri sint tẽperatura. Atq si media tẽpeire sint: vtiq; plurimꝰ iis fuerit naturalis calor. Ac tali quidẽ naturæ, mediocre ꝑfecto dãdũ est vinũ. sicuti ipsa quoq; mediocris est Atq; hactenus saltem mediocre quod ipsa mediocris est temperamenti. quando hanc quoq; necesse est non solum in senectute, sed etiam in remissionis tempore, media tẽperatura frigidiorẽ euadere. Si cui ergo vt i intẽperie quæ ĩtra sanitatẽ cõsistat: calidissimũ tẽperamẽtũ sit: huic oĩno vinũ circũcidisse ꝓdest. Sed cũ triplex genere sit calidi tẽperamẽti differẽtia, vna i qua reliqua cõtrarietas (nẽpe quæ i humido siccoq; cõsistit) mediã tẽperiẽ seruat. altera i qua siccitas subsultat, & tercia i qua vna cũ calido etiã humidũ redũdat: vtiq; i qua altera cõtrarietas mediũ tẽperamẽtũ tenet, nũq̃ fuerit vltime calor immodicus. Quandoq̃dem huic siccitas statim supuenit. Ista vero nõ ponit a nobis sicca. At in qua siccitas calori est adiũcta: i hac incidere aliquãdo potest. q̃lis est i intẽperie quę cũ sanitate cõsistat plurimꝰ præter naturã calor. idq; lõgo tẽpore. plurimã vero breui spacio, etiã quæ cũ humiditate cõiũcta est ĩmoderatã caliditatẽ, vt i sanitatis ĩtẽperie, fieri licet. Ac ei quidẽ quã prĩo loco diximꝰ differẽtiæ tãtũ diluti vini, quod υδατωδες vocant exhiberi sinemus, quantum a summa intemperie ipsa recessit. Reliquarum autem neutri. præsertim cum summa sit, quẽadmodum ostẽsum est. Quę enim tales intemperies nõ sunt: iis dãdũ vinũ est, sed exiguũ & dilutũ. tale porro est quod colore quidẽ est albũ substantiã tenue. Sicut ediuerso frigidis intẽperãtiis, calidiora vina præbemus. At

Nũ vinũ calidis omnibus naturis ineptum sit.

Hippo. interpretatio.

Triplex calid. naturæ differentia.

Quævina q̃bus naturis danda.

Balneũ tutũ non est nisi purgatis
Vinum ẽ calidũ et humidum.

nota interpretatione.

quod calidissimum quidem vinū est: id frigidissimis intemperātiis est vtile. Reliquis vero qđ portiōe respōdet. Neq; eni eius tātū meminisse oportet, quod cōtraria cōtrariorum sint remedia, sed etiam quātitatis rationem in singulis contrariis habere. Ergo sicuti de medicamentis ostendimus nō solū æstimandū esse calidū ne an frigidum quicq̃ sit, sed etiam quoti in iis ordinis sit: ita & de vinis est agēdū. non solū dilutū aut calidū deligētibus nobis, sed quod vt ad intēperātiæ speciē, calore frigore ve suo cōueniēter occurrit ac respōdet. Hęc vero dicta mihi de iis sūt: q̄ mediā senectutis ætatem agunt: vtiq; nec ignorāti, primā ei⁹ partem eē quæ ὠμογερόντων .i. eorū qui cruda viridiq; adhuc senecta sunt, dicit̄ ꝑpterea quod adhuc obire ciuilia negotia possunt. secūdā autem cui apte nomen ipsum inditur, eo quod ipsa sit de qua dicit̄. Vt lauit sumpsitq; cibum det membra sopori. Quod tamen in terciā nō conuenit. In quā telephū grāmaticū bis ter ve mense lauari dixi. propter enim viriū infirmitatem, assiduū hi balnei vsū nō sustinent. Accedit quod ꝑ habit⁹ frigiditatem mordatia hi excrementa non pariūt. Nomināt eū qui ad hanc partem peruenit græce πέμπελον .sicuti aiunt q̄ vocabulorū etymologiis gaudēt: ab eo qđ est πέμπεσθαι τὴν ἐς ᾅδου .i. mittēdo ī pōpā quę ducit ad manes.

In contrariis exhibendis quātitatis quoq; rationē habendam.

Triplex senectus

GALENI DE SANITATE TVENDA. LIBER SEXTVS THOMA LINACRO INTERPRETE

CAP. I.

Liud huius de sanitate tuenda speculationis argumentum hoc libro inchoaturus, repetenda censeo eorum quæ hactenus tractata sūt capita. quæ vtiq; dicēdis sūt necessaria. Igitur primum diximus quid sit sanitas. secūdo loco generalis eius descriptio posita est. tertio quemadmodum seruari ea possit, est ꝑditum. Ad hæc illud adiectum, animalium corpora perpetuo mutari. indeq; adeo necesse esse, sanitatem eorū quæ alias corrūpi periclitet̄, nostræ ꝑcurationis indigere. anteq̃ tā notabilis mutatio fiat, vnde iā manifeste ęgrotent. ꝑcurationem vero nō aliūde cōstare q̃ ex cibo potioneq;, quib⁹ quod de substātia corporis decidit, reficiat̄. Altera incurabilis esse demonstrata mntatio est, scilicet quæ pro ætatis ratione accedit: propterea quod cuiusq; animalis corp⁹ a pria genitura, ad exitū vsq;, toto interueniente tempore siccescat. Cæterū qui salubrem viuēdi rationem ignorāt credibile est hos citius q̃ ꝑ naturæ ratione iterire. Quoniā autē (vt dixim⁹) necesse est omne genitū animal nutriri, substātia vero ciborū vniuersa ī nutrimētū non abit, ac ꝑinde viciosū qddā ex supuacuo ei⁹ reliquit̄, qđ ꝓprie excrementū vocāt: præparatę a natura quædā corpis ptes sūt, quæ id secernāt atq; emittāt. Plurima vero cū sit ī naturis corporū differētia: ratiōabile est suā

esse cuiq; sanitatis tuẽdæ ꝓuidẽtiã. Primũ igit eo homine qui optimo sit statu, pro materia tractationis ꝓposito: queãdmodũ hunc quispiã in sanitate custodiat, tradere studuimus. Cũ autẽ variæ occasiones sint quibus secunda valetudo varie cõuellit: eũ qui optimo corporis sit statu [vni sibi vacantẽ] ac ab omni ciuili negocio liberũ, in sanitate seruare proposuimus. At q; hũc quidẽ cũ in primis quiq; libris queãdmodũ quis a prima ineũte ætate ad vltimã vsq; senectutẽ i sanitate custodiat docuerim⁹: nũc ad eos veniemus, quibus per negociorum qualitates, esse, bibere, atq; exercitari debito tẽpore non licet. Præterea ad eos qui statim ab ortu valetudinarium corporis statum sunt sortiti. sane breuior erit de his sermo q̃ prior. q̃uis suapte natura lõgior sit, propterea quod plurimarũ materiarum vires quib⁹ ad secũdæ valetudinis tutelã vtimur prędictæ iam sunt. Nã cũ frictione, balneo, exercitatione, cibo, potione, fomento, calido frigidoq;, veneris tũ vsu, tũ abstinẽtia, & si quid aliud eiusmodi est, mutationes fieri corporis cernam⁹: vtiq; horũ omniũ vires (vt dixi) pri⁹ sunt ꝓditæ. Viciosi autẽ corporũ status, genere duplices sũt. Cũ elemẽtares, & primas corporis particulas, quas aristoteles ὁμοιομερῆ. i. similares vocat: alii æquabiliter, alii iæquabiliter, attẽperatas habeãt. Dico autẽ æquabiliter tẽperari, cũ ad aliquã intemperiẽ versę æquabiliter corporis particulæ omnes, aut frigidiores iusto, aut calidiores sũt redditæ, aut ficciores aut humidiores, aut per cõiugationem, quędã calidiores simul & sicciores, quædã humidiores pariter & frigidiores, & quędã humidiores & calidiores, quædã ficciores & frigidiores. Qui etiã i istrumẽtaliũ ptiũ cõpositõne: quædã æquabiliter, q̃dã ięq̃biliter, sũt cõditæ. Ac primũ q̃dẽ dicã hic quoq;, q stat⁹ corporũ sũt maxime valetudinarii, sicuti & pri⁹ [q maxime sanus esset] ostẽdi. Verũ is vnic⁹ erat. etenĩ in omniũ rerũ genere quod optimũ est: id vnũ est, viciosa vero plurima sunt. Duplex tamẽ est eorũ secũdũ gen⁹ discrimẽ: ceu paulo ante dixi. Alijs simili itemperie oẽs partes habẽtibus, aliis dissimili. At q; eorũ quidẽ quæ similẽ itẽperãtiã habẽt, ea pessima esse cõstat: quæ has validas habẽt, ac potissimũ frigidas simul & siccas. At q̃bus iæqualiter se habẽt corpis partes, horum unmerare q̃dẽ varietates facile nõ est. Cæterũ illa quoq; duplici genere, specie ve, siue quouis alio modo nomiare velis variare licet. Nã maxie q̃dẽ ea morbis patẽt: quorũ pricipes maximæ ptes, cõtrariis tẽperamẽtis sũt affectæ. min⁹ obnoxia valetudini sũt: q̃bus diuersę a pricipib⁹ partes ita se habẽt. Equidem aliquos iã uidi quib⁹ vẽter frigidus erat, caput calidũ. Sicut cõtra, q̃b⁹ caput frigidũ erat, vẽter calid⁹. Vidim⁹ autẽ & ex accidẽti, non primum nec ꝓpria tẽperamenti ratione, assidue afflictum bili ventrem. qui alioqui non erat natura calidus. æque vero & refrigeratum alterum, q̃uis nõ esset natura frigibus ad eũdẽ modũ & caput, & iecur,

Marginal notes (printed): Quid in prę cedẽtibus libris sit actum. — De quib⁹ in hoc libro agatur. — Optimũ in omni genere vnum eẽ. — Valetudinaria corpora, duplicia. — Quæ pessĩa itemperãtia — Alia itẽ intemperãtia pessima

Manuscript annotations: * Vniuersa hæc tractio de sanitate tuenda libris sex comprehensa in duas diuidit partes ut ex hoc loco habes. in quarum altera docet q°. eum qui optimo et libero sit corporis statu in optimo qui tempore conseruari possit a natiuitate usq; ad ultimum senium, id q quinq; prioribus libris docet Gal. In secunda uero parte docet q°. conseruentur corpora in suomet statu libertate carentia et q°. ualetudinaria corpora tractentur, id quod docet in hoc sexto libro. — Proponitur homo optimo habitu praeditus, quod factum est in principio libri. — Cui n'a homo proponatur — CAP. II — De Vitioso statu corporis agendum. — Intemperies corporis: æqualiter inæquales; inæquales inæqualiter — Vitiosa plurima sunt quam optimum est unum — Maxime morbis patent quorum principes partes contrario temperamento affectæ sunt. Id quod in Collegijs sæpius in ore habent Doctissimi Consultores — ex hoc uidetur posse colligi ad mentem Gal. Omnium temperamentorum illud eẽ pessimum quod est frigidum et siccum.

& lienem, atq; etiam alias partes, aliarum quandoq; intemperantiis affici. cum aũt ipsæ haudquaq̃ lesæ in proprio temperamento essent, aut etiam contrarium plane q̃ aliæ affectum haberẽt. Primum ergo de iis verba faciam, qui æquali sunt intemperie. idq; ab iis qui præcalidi sunt auspicatus. Sane dictum a nobis in libro de temperamentis est, fieri nõ posse vt intemperies quælibet, sola diu duret. quando ipsa sibi ipsi alteram ex necessitate asciscit. Indeq; factum, vt pleriq; medicorum quatuor tãtum esse intemperantias putarint. easq; cõpositas. Simplices vero ne esse quidem. Nam & calidam, dũ humiditates semper consumit: parere siccitatem. Et frigidam, dum nihil absumit: humoris incremento quodammodo conferre. Eodem modo & siccam, per eas ætates quibus augescit animal calidius ipsum semper efficere, quibus vero decrescit, refrigerare & siccare quidem solidas corporis particulas. congerere vero abundantiam excremẽtorum. Simili modo si humida, cum modice calida coierit: existere aliquando in vtraq; oppositione mediam temperiem. vtramq; oppositionem intelligo, & quæ ex calido ac frigido consistit, & quæ ex sicco & humido. Erit autem medii temperamenti, quod eucraton græci vocant: eiusmodi itẽperẽtia, in ipso præcipui vigoris tempore, quã ἀκμὴν græci vocant. sed & in remissionis tempore prout ipsi conuenit. Optimam nãq; tẽperiẽ in adolescentia corpus optinet. Reliquæ omnes ætates deteriores hac sunt. vt prius est ostensum. Atq; hoc etiam meminisse conueniet vnum id quoq; ex iis quæ dicta sunt. Cum enim duplices actiones in animalibus sint: certe corporales pueri præcipuas optinent. quæ animi sunt, ea quæ a pueris ad remissionem vsq; succedit ætas. Nec tamen est has ætates, annorum numero circumscribere, quem admodum nonnulli fecerũt. nisi forte in latitudine quadam. Ergo pubescere quidem incipiunt aliqui, vbi quartũdecimũ annũ expleuerũt. Quidam vno post anno, aut etiam amplius. initium præterea remissionis nõ nulli habent statim a trigesimo anno. Non nulli post quintum & trigesimum, ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsã summi vigoris ætatem. Non tamen hi sanitatem amittunt. tametsi minus hanc q̃ ante laudabilem habent. Cæterum hanc habent, non solum vsq; ad initium senectutis: verũ etiã in ipsa senectute tota. quæ ipsa quoq; quibusdã naturalis esse morbus videtur. Cũ enim nec dolore angũtur vllo, nec vllam actionem earũ quibus ad vitæ munia vtimur, aut penitus amiserũt, aut omnino imbecillam habent, vtiq; sani sunt: sanitate quæ senectuti sit congrua. Meminisse enim profesto oportet, eorũ quæ de sanitate demõstrata sunt, nempe quod ampla sit eius latitudo. Iam si tertia quoq; corporis affectio est, quam neutram herophilus appellat, quæ in iis qui e graui euaserunt febri, conualescendi tempore cernitur, & senili ætate: omnino

De iis qui æquali sunt intemperie.
De præcalidis.
Simplicẽ intemperiẽ nõ diu solã durare.
Duplex qualitatũ oppositio.
Optima tẽperies ĩ adolesentia.
Corporales actiones in pueris pollere aiales in reliqua ætate.
Initium pubertatis.
Initiũ remissionis.
Quando robur minuitur.
Herophilus.

Actiones animalium duæ sunt Corporales & Animales
Virtutes animæ tres sunt Vitalis Animalis & Naturalis

Intemperiem solã et simplicem non duvar diu.

ates et nates

Ætates non sunt annorum n: circumscribenda

hic locus non fuit forsitan animaduersus a b aliqb doctoribus

Sicut mori aliquib citius aliqb uero tardius contingit, ita et ætates immutari aliqb citius aliqb uero tardius datur, insuper etiam senescere aliqb tardius contingit ut 40 anno aliqb uero citius ut 30, id q in hoc clarissime testatur Gal.

extra morbum senes erunt. Actiones tamen perinde vt ij, qui in florẽ ætatis sunt: firmas valentesq; non habebunt. Verum si ad videndum, audiendum, ingrediendum, aliaq; facienda, quæ seni expediunt: nullo deficitur corpus: etiam hoc rationabiliter senis sanitatem nomines. (vtiq; totum hoc iungens, senis sanitatem,) non absolute sanitatem. hæc enim propter ipsam actionum virtutem, integra est, & de qua queri non possit, senum sanitas querimoniis non vacat. Quanuis enĩ omnes actiones habet: nullam tamen validam habet. Atq; adeo illa pars artis quæ de senum ductu instituitur: huc tantum consilia dirigit: vt sanitatem eorum quatenus fieri licet, tueatur. Corpora vero quæ a prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt: ea plane ad senectutem nunq̃ perueniunt. Aut si quando peruenerunt, vno saltem diutino morbo penitus laborant. Proposuimus autem in hoc libro, de iis disserere, qui vicioso corporis sunt statu, atq; hos quemadmodum sanos plurimum tueamur disquirere. Ergo initio ab iis sumpto, qui parem in omnibus corporis partibus intemperiem habent: primũ de iis agamus, qui calidius temperamentum sortiti sunt. Cæterum in humiditate, ac siccitate, modice se habent. Ac talis quidem corporis natura ab initio statim magis apparet sana, q̃ ea quæ in vtraq; oppositione viciosa est. vtranq; oppositionem intelligo, & quæ ex calido & frigido cõsistit, & quæ ex humido & sicco. Eadem dentes edet citius, & citi⁹ articulatã vocẽ proferet. & citius ingredietur, & singulis annis ad portionem increscet. postea vero q̃ adolescentię annos cõpleuerit: exinde ad remissiouem vsq; manifeste calidior apparebit. Sic vt tum morbis, tum symptomatis quæ a bili oriuntur, facile sit obnoxia. Multus nanq; calor dum humorem absumit: siccius temperamentum reddit. At cum florens iam ætas item calida sit: nimirum composita eorum temperies, calida simul siccaq; erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet. Ergo qui hac natura sunt ad ætatem vsq; adolescentiæ similiter educandi ijs sunt, qui optimæ sunt naturæ. de quibus dictum in precedentibus est. Postea vero q̃ absolutum eorum corpus fit, consyderare oportet: vtrum ne bilis excrementum illis per aluũ expellitur, an ad superiorẽ uentrẽ sit propẽsũ. Si enĩ deorsũ feratur, cõstat non debere esse sollicitos. Sin superiorẽ ventrẽ petat: p vomitũ est emittendum. scilicet lõge valere iussis, philosophis ijs qui vomere ex aqua tepida post exercitationes ante cibum vetant. Nam vino nec ipse sane tũ eẽ vtendũ suaserĩ. nisi difficulter id faciãt ex aqua. Quippe eiusmodi quædam corporum naturæ sunt: quibus vtiq; vinum dulce, sed vbi aquam præbiberint, est concedendum. Præterea

De temperamento calido.

Educatio.

etiam magis, vbi tẽperamentum eorum ab initio calidius ficciusq; fuit, vomitio petenda est. propterea quod magis etiam hi biliosi sunt, in præcipui vigoris ætate. Quin & exercitari his vtilius est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc statu sunt graciliores. Acutæ vero exercitationes consensu gymnastarum omnium, extenuãt. lentæ contra, corpus implent. Sunt vero ex iis qui impense calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus non desyderant. sed abũde his satisfaciãt, ambulatio, balneum, & mollis ex oleo frictio. Acre nanq; & mordax calidum id est, quod ab his ex halat. non humectans. quale ἀτμώδες græci vocant, nec suaue citraq; morsum. hos vero a cibis quoq; balneum iuuat. Quidam vero eorum incredibile est, q̃ etiam obesi sũt redditi, ex tali victus ratione. Antiquum autem vinum inimicum his est. album vero ac tenue idoneum est. Aestimandum autem in omnibus est, qui a cibo lauantur, num in dextera pręcordiorum parte, vbi situm iecur est, dolorem aliquem, aut grauitatem, aut tensionem sentiant. Eiusmodi nanq; corporum status, iocinoris viciis tentari solet, si balneo post cibum vtantur. Ac si quando eiusmodi aliquod vicium sentiunt, illico dandum aliquid est, eorum quæ obstructum iecur liberent. abstinendumq; ab iis cibis, qui crassum efficiũt succum. ac potissimum si iidem glutinosi sint. De his dictum abunde nobis est, in tribus libris quos de alimentorum viribus scripsimus. Præterea in eo libro, quem de euchymia & cacochymia. id est cibis boni & mali succi, edidimus, itemq; in libro de extenuante victus ratione. Quippe qui qui dolorem in iocinore sentiunt, his tali victus ratione vtendum omnino est, quo ad dolor se remiserit, & dextra precordia leuia quodãmodo sentiãt. vtile sane fuerit, & liquorem ĩ quo macerata sit apsinthij coma offerre. præterea quod tum ex ea, tum ex aniso, & amaris amygdalis conficitur. quod etiam bibere ex oxymelite præstat, in eo tempore, quod inter surgendum lauandumq; interuenit. Nam & postq̃ confecta sunt, quæ ex ventre ad iecur redduntur, talia exhiberi præstat, & temporis aliquid eorum operi ante cibum sumendum, dari. non inutile est, & medicamentum quod diacalamynthen vocant. cuius compositionem, in quarto horum commentariorum scripsimus. Verum in biliosis temperamentis, cauere oportet huius assiduum vsum. Sed & si quando horum quispiam eo propter iocinoris obstructiones vtitur: vtilius est ex oxymelite id bibat. Porro alimenti species, si quis horum temperamentum vertere in melius studet, contraria esse intemperantię debet. Sensim vero id fiet, citra noxam, si & præsit medicus,

Quibus nõ exercitari liceat.

Quid obseruandũ i his. qui a cibo lauantur.

Curatio iocinoris dolentis.

Tẽp° exhibendi que iecur aperiant

Correctio ꝑ positi temperamenti

& qui curatur ita sit a negociis liber, vt omnia suo tempore peragat. Nam qui in rebus ciuilibus versatur, & multis negociis distringitur: huic tutius est, vt nec tentet temperamentum suum mutare. Sed accommoda sibi nutrimenta sumat. Porro apta sunt, humidis quidem, humida. & siccis, sicca. Nutritio enim fit cum is qui nutrit cibus corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur, sicca siccis. & humida humidis. Quibus vero æquale temperamentum est: his quanto iucundius fuerit quod comedunt, tanto vtiqȝ fit magis nutriens. At qui inęqualem temperiem sunt sortiti, ita vt his aliud iocinoris temperamentum sit, aliud ventris, aut alicuius eorum quæ circa iecur sunt: his diuersum est quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuiqȝ particulæ est idoneum. Quoniam autem ostensum est, duplex esse quod singulis conueniens est, aliud quod secundum simplices qualitates, aliud quod secundum totam substantiam: quod simplicibus qualitatibus maxime aptum est, id qualenam sit superius paulo est comprehensum. Idqȝ seu mutare intemperiem, per ocium velis, seu cędere cogaris propter negocia. Quod ex tota substantia idoneum maxime est, sola experientia discernitur. Ac maximam quidem vim habet, ad ea quæ eduntur bibunturqȝ non in ventre modo, sed etiam toto corpore conficienda: totius substantiæ conuenientia. Cuius ratione nutrimenta animalibus, & varia, & speciebus multum inter se diuersa habentur. Cum nulla similitudo sit eius quod ex palea & herbis accedit, ei quod ex ossibus, & carnibus. nulla societas eius quod ex pane est, cum eo quod ex cicuta & veratro, nam & hæc animantium quibusdam nutrimenta sunt. Fiunt autem & qualitatibus conuenientiæ, vtiqȝ si seruare temperamentum studes, humidis naturis humectante cibo maxime quadrante. siccis vero: eo qui siccet. sin alterare placet: contrariis. In eo autem qui est in calido frigido ve ad intemperātiam lapsu, contraria dare semper expedit. Cum & efficacissimæ eiusmodi itemperies sint: et (vt ita dicam) magis q̄ quæ ex siccitate & humiditate consistunt, potentes. quippe cum facile similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant. At si siccius quoduis membrum efficias, nihil manifeste lędes. pari modo nec si humidiori, suā humiditatem serues. Euidenti vero argumento tibi & ætates sint. Quæ enim a prima genitura adolescentiā vsqȝ habēt, huīdissīa his caro est, senili ætati, ipē se sicca. Meminisse vero i huiusmodi sermōe oportet eorꝫ q̄ i ope de tēpamētis sūt scripta, scilicet ne qs existimet q̄ supuacuis excremētis onerāt: hos humido temperamento eē. quę res eos qui senectutem frigidam & humidam putarunt, falsos habuit. Non enim ipsæ pticulæ senum hu-

Quando sit nutritio.

Aequale tēperamentū magis nutrit id quod iucūdius ē.

Duplex esse quod singulis sit idoneum.

Quod ex tota substātia congruit, experientia tātū discerni.

Meli⁹ cōcoqui ex tota substātia cōgruit.

Cur varia animātib⁹ nutrimenta.

Calido & frigido intēperamento vtiliter dari.

Quid senes humidos esse nō nullis persuasit.

Liber de Marcore plurie et diligentissime legendus est.

Capacitates corporis senum ipsorum sunt ita ut multa congerantur simul superfluitates

midiore tēperamēto sunt. sed ipsę capacitates q̄ iter corpa patēt, tū senū tū eorū q huidis morbis laborāt, supuacua huiditate iplēt. Porro cui⁹ modi siccus morbus sit, certa sciētia cognoscet: qui librum quem de marasmo inscripsimus diligenter relegerit. non semel bis ve, nec transcurrens. sed singulis insistens atq̨ intentus. Sane qui hæc commode leget: hunc exercitari prius conuenit in secundo de temperamentis libro, in quo demonstratum est, senis temperamentum siccum esse. Verum quod in presentia nobis propositum est, calidius iusto corpus, siquidē in prima constitutione medium humiditatis siccitatisq̨ habitum habuerit: omnino id in incrementi statu (quam ακμὴν vocāt) siccum efficitur, idq̨ tum magis, tum celerius: si etiam natura siccius erat. Sed & senescet idem citius, quāto vtiq̨ ad summum incrementum peruenit citius. Nam cum omnes in remissione ætatis siccescimus: ratio est vt qui natura sit siccior, in senilis intemperantiæ siccitatem, citius perueniat. hi ergo in precipui vigoris ætate potissimum humidam victus rationem postulant. Cuius formulam proxime descripsimus. perficitur enim humectantibus cibis ac balneis, tum exercitationum & quæ pręceleres & quæ multæ sunt abstinentia. Hi adeo ęstatis tempore, & citius lauātur, & a cibo iterum. prodest his & frigidæ potio. At venus siccis temperamentis est inimicissima. vitādæ quā maxime his sunt exustiones, & lassitudines, & sollicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer, iracundia vero cum biliosas naturas maxime accēdat, acutas febres parit. Itaq̨ quæ victus ratio his laudatur, qui status incrementi tempore temperie sunt calida: humiditatem tamen ab ortu mediocrem habebant: hæc iis qui natura calidi sunt, & sicci, magis cōuenit. Nec dubium est quin modus quoq̨ excessus superantis elementi in primis consyderandus sit. Siquidem eatenus intendere, remittere, aut augere victus speciem oportet: quatenus supra naturalem habitum aucta deminuta ve sunt temperamenti elementa. Quapropter si eorum qui natura humidiores calidioresq̨ sunt, mutare temperamentum ad frigidiorem sicciorenq̨ speciem libet: contrariam his victus rationem exhibeas oportet. Sin id custodire placet: similem. sane eiusmodi naturæ in puerili ætate, fluxionum & redundantiæ morbis maxime tentantur. Itēq̨ putredinis. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris cōcoctione indigent. Quicquid enim in hoc corrumpitur, id toti corpori morborum putredinis occasio fit. Itaq̨ & ante cibum bis terq̨ hi si lauent, ac calidis sponte ortis vtantur: maximum inde commodum sentiunt. Quippe huc dirigit̄ i his cōsiliū: vt ipsas aialis pticulas seruem⁹ humidas. Quę res ois tēperamēti cōmunis ē. si modo cōtraria ratio oīum animātiū corpa

Qualis debeat esse lectio.

De temperatura calidiore

Vict⁹ ratio.

Venus istis inimicissima

Pueri fluxionibus obnoxii. si praesertim temperamento sint calidiori et humidiori

Corrupta in ventre morborum putredinis occasionem esse

Corpora Humida omnium sunt longioris vitæ et durantioris

citius ad senectutem perducit: ipsaq; fit, cuius culpa omne genitum corpus mortale fit. Quippe si fieri posset, vt temperamentum corporis humidum perpetuo seruaretur: verus sophistæ (cuius inter initia operis memini) sermo esset, qui sibi auscultantem promisit immortalem fore. Sed quoniam naturæ progressum qui est ad siccitatem, effugere corpori non licet, vt ante docuimus: iccirco senescere nobis corrumpiq; necesse est. Erit tamen id maxime diuturnum; quicquid erit minime siccatum. verum cum humida victus ratio excrementa, & succorum abundantiam pariat: difficile est ita mediocritatem seruare, vt neq; morbi incidant, neq; senectus maturet: qđ tamẽ ad ipsius tẽperamenti rationem attinet: qui maxime sunt humidi: hi maxime sunt longeui. Iidem & sanitate vbi corpus ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur. & cæteris qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vsq; senium sunt. Ideoq; ferme tum medicis omnibus, tum philosophis, qui corporis elementa diligẽter inuestigarunt: temperamentum id laudatum est. Imo etiam vnum id proinde secundum naturam se habere quibusdam est visum. Nam quamq̃ in principio sit deterius: tempore tamen reliquis prestantius euadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati pręficitur: iis quæ ab ipso defluunt, ꝓspicere debebit. tum exercitatione (vt dixi) tum balneis ante cibum pluribus: tum vero iis quæ per ventrem, & vrinas redduntur, excernendis. Nec prohibet præterea quicq̃, quin & apophlegmatismis & purgationibus aliquando vtatur. Anteq; omnia, cibis boni succi, ac vini potione quod vrinas promoueat. Et de calidis quidem temperamentis abunde dictum est. De frigidis deinceps agendum. Sũt porro & horum tris summæ differentiæ. Nam aut modice se habent in altero cõtrariorum pari, ita vt nec humidi sint nec sicci, aut alterum in his redundat. vtiq; vel siccum vel humidum. pessima tamen merito sicca temperatura est. Quippe quod temporis spacio senescentibus accidit: id is statim ab initio contingit. Ergo istos humectare calfacereq; oportebit. Id fiet exercitatione modica, & nutrimento humactante ac calido. præterea vini calidi potione, & somno liberaliore. Illud interim prouidẽtibus nobis, vt excrementa omnia quæ vel ex cibis, vel potione proueniunt: quotidie expellantur. De veneris vsu dictum supra est, eam omnibus qui sicco temperamento sunt: inimicam esse. Nunc vero etiam ex hoc numero potissimum aduersa est iis, qni supra siccitatẽ frigidi quoq; sunt. Nam innoxia venus his tantum est: qni calidi humidiq; sunt. Tum vero qui genitura naturaliter abundant. de quibus inter inęqualia temperamenta mox dicetur. Malum vero & illud frigidum temperamentum est, quod cum humiditate coniungitur. Maximeq; id fluxionũ morbis est obiectũ. Succurrit huic, & balnei abstinẽtia, & exercitõ &

Siccitatis culpa mortale fieri corp⁹

Siccitas exe- cranda

Qui maxiẽ sunt humidi maxime sũt long eui.

Laus Temperamenti Humidi

De frigidis tẽperamẽtis. Tres frigidi tẽperamenti differentiæ. Sicca tẽpies pessima. Victus ratio frigidorum & siccorum. Ven⁹ siccis iimica. Quib⁹ innoxia venus. De frigido & humido tempera.

De frigido temperamento

Cap: tum 4

his

Venus quibus innoxia

Sanus nullus exacte et omnino inculpate
Sani qui sint et dici possint
Ægrotare continuo quinam soliti sint. octo modis contingit

tenuiore victu, & vnctionibus quae modice calfaciant, quarum forma narrata prius est, vbi de lassitudine egimus. At qui frigidi natura sunt: caeterum in sicci humidiq; temperatura modice se habent: minus hi vel ad sanitatem, vel ad corporis robur, sunt inepti. q̃ qui in illis sunt intemperati, horum igitur excitare, firmareq; calorem expediet. In humiditatis vero siccitatisq; specie, tota victus ratio media est exhibenda. Atq; haec mihi omnia de iis dicta sunt: quos aequalis intemperies praemit. hoc est quibus omnes corporis partes, ad calidius, vel frigidius, humidius, vel siccius, similiter sunt inclinatę. De ijs vero qui inaequalem corporis costitutionem habent: non potest paucis disseri. propterea quod numerosae horũ varietates sunt. Cum aliis alia particula male temperata sit. Sed & si duas tantum quis intemperatas habeat: harum quoq; varietates nõ paucę sunt. proindeq; cũ prius docuero quaenam iis exhibenda sint, quibus inculpatus quidẽ ẽ corporis status. viuunt autem vitam seruilẽ, siue negotiosam, siue quouis modo aliter appellare placet: ab iis vero quęnam iis qui aequalem intemperantiam habent in simili viuendi genere: transibimus. dehinc ad eos, qui inęqualẽ in corpis partibus statũ habent. Ergo salubris, & inculpatus corporis status in latitudine (vt saepe dictum est) intelligi debet. sicuti etiam ipsa sanitas. Nam neq; sanus esse quisq̃ nostrum videri potest. ea saltem quae omnino inoffensa inculpataq; sit sanitate. neq; inculpabili esse corporis statu. At sanos esse dicunt, qui nec parte aliqua corporis dolẽt, & ad vitae munia haud quaq̃ sunt impediti. pari modo & corporis statu illeso esse, cum nec ab externis occasionibus facile in morbos incidunt, nec ab internis. Illo nimirum pro re certa pri⁹ definito, assidue aegrotare aliquos non ob proprium corporis statum: sed propter viciosam victus rationem: dum aut in desidia vitam exigũt, aut nimium laborant, aut in ciborum qualitate, quantitate ve, aut tẽpore peccant, aut exercitium aliquod noxium exercẽt, aut in somni modo, aut veneris immodico vsu falluntur, aut etiam aegritudine animi curisq; parum neccessariis, se macerant. Quippe non paucos nouimus eiusmodi de causis, quotannis aegrotare. Quos tamen non dixeris vicioso corporis esse statu. sicut eos qui cum nullo horum quae recensui, deliquerunt: tamen perpetuo aegrotant. Ergo primum propositus sermoni is esto: qui corporis statum in latitudine inculpatum habet. quiq; alteri viuens, toto die ministrat, aut maximo magistratui, aut monarchae. Caeterum ad extremum diei, liber a domino discedit. quo loco, rursus definiendum nobis est, quẽ finem diei dicimus. Quando alias lectori sermo noster imponat, nisi certa limitatione sequetur. Si enim dixero dissolui tum primum hominem, ad corporis sui curam, cum sol occidit, nec adiecero quo die id velim, circa ne solsticium, an brumam, an circa aequinoctia, an alio quopiam tem-

Printed margin notes:
De tertio frigido tẽperamento.
Quis ordo dicẽdorum.
De inculpato statu i seruili vita.
CAPtum V.

Handwritten margin notes:
De ijs qui inaequalem corporis constitutionem habent
genus hominum
genus hominum
Nullus sanus simpliciter et exacte
Continuo aegrotare quae causae faciant
De Seruili hore in latitudine sanitatis constituto.
Latitas corporis ...

Intemperies
aequalis toti corpori et hi sunt in omnibus corporis partibus plusquam decet
calidiores
humidiores
sicciores
frigidiores
calidiores et humidiores
calidiores et sicciores
frigidiores et humidiores
frigidiores et sicciores
inaequalis toti corpori et hi sunt qui aliqua corporis parte laborant altera intemperie, i altera vero altera dissimili siue simplici siue composita.

pore quod dictis interuenit: non possunt commoda præcepta tradi. Romæ enim maximi dies ac noctes, paulo maiores quindecim æquinoctialibus horis sunt. Contra, minimi paulo intra nouem. In magna vero alexandria, maximus dies quatuordecim horarum est. minimus decem. Ergo qui in breuissimis diebus, & longissimis noctibus a ministerio occidente sole redit, huic fricari per ocium & lauari, & modice dormire licet. Porro nemo est, cui nec in maximis, nec etiã his, licet aliquid mediocriter agere. Nec ipse profecto quemq̃ noui tam infœlici vitæ sorte. Antoninus enim qui imperatorum quos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit: breuissimis diebus sole occidente in palestram ingreditur longissimis autem, hora nona, aut ad summum decima. Quare licet, iis qui illi in diurnis officiis adsistunt: vbi discessere, reliquo diei tempore corporis curam agere. Ita vt sole occidente ad somnum se conuertant. Nam cum minima nox nouem horas æquinoctiales æquet: abunde iis fuerit, si id totum tempus in somno sumpserint. Ergo videndum est assuetus ne per anteactam vitam exercitationi talis minister fuerit, an citra exercitationem, lauari. Nam sunt qui ne frictionem quidem sibi adhibeant, sed protinus perfusi oleo, balneum ingrediantur. aut etiam strigili tantum arrepto, quo sudorem in ipso balneo destringant. Ac non nulli quidem hanc consuetudinem modice ferunt, ita vt aliqui eorum nec assidue ægrotent, nec longo tempore vtiq; quibus libera corporis transpiratio est ευδιαπνευστους græci vocant eosdem aliqui tum medicorum, tum gymnastarum, aræosyncritus græce appellant. Quin dictum & ab hippocrate est, huic generi hominum sanitatem magis constare. Ait enim laxitas corporis ad transpiratum, quibus plura per cutim feruntur, salubrius. quibus pauciora minus salubre. hanc corporis naturam ad aliam consuetudinem transferre non oportet. Sed nec vllam omnino aliam naturam nisi quæ lõgo iam tempore ægrotat. Quod si qua assidue ægrotet, disquirere in ea causam conueniet. Ea inuenietur, si initium inquisitionis ab ægritudinis specie ceperim⁹. Quicquid enim, eorum quæ in ipso sunt, corpus affligit: duplici id occasione oritur: aut redundantia aut succi vicio. Ac si quidem redundentiæ vitiis ægrotare videbitur: huc vniuersa tendet victus eius ratio vt succos ad cõuenientem modum reuocet. Sin ex succorum vicio. vt pares eos faciat. Prius autem specialiter dicetur, quemadmodum prospiciendum mediocritati sit, quæ in quantitate spectatur. post, quemadmodum æqualitati, quæ in qualitate consistit. Itaq; iam de priore agamus ducto tandem ad principium sermone. vbi quod ex corpore exhalat, minus est iis, quæ accepit, redundantiæ oriri morbi solent. Ergo prospiciendum est, vt eorum quæ eduntur, ac bibuntur, respectu eorum quæ expelluntur, conueniens

Maximus dies Romę

Max. dies i alexandria.

Antoninus imperator.

Qui citra tũ frictionẽ, tũ exercitiũ me- diocriter se habent Aręosyncriti.

Hippo.

Vbi mutanda cõsuetudo.

Duplici ex causa oriri quod corp⁹ affligit.

Redundantiæ cauendæ ratio.

mediocritas seruetur. Sane is modus seruabitur, si ponderabitur a nobis in vtrisq; quantitas. Qui enim balneum statim ingrediuntur, his postea frictione vti, atq; etiam prius paulum dimoueri. Qui vero hæc prius obierint, paululum etiam hæc ipsa inaugere, suadebimus. Detrahere vero de nutrimenti, vel quantitate, vel qualitate, vel etiam vtraq;. Qui enim celeriter notabilem abundantiam aceruant: his de vtraq;. Qui non celeriter, aut nõ notabilẽ: his de altera dẽptũ esse sat fuerit, vtra videlicet homo ipse potius voluerit, Ac quemadmodum de quantitate dematur: notum est. De qualitate demitur: cum exigui nutrimenti cibus, apponitur. Siquidem non pauci suilla nutriti, celerrime copiam aceruãt. Cum alias requirat id nutrimentum, tum frictiones, tum exercitationes plane vehemẽtes. His igitur olera, & legumina, quæ nõ multũ corpori adiiciãt, pterea pisces, & aues, quæ multum item non nutriãt, exhibẽda sunt. Qui vero viciosos congerunt succos: hi non perinde, vt qui redundantiã cogunt, vni tantum rei sunt intenti. Quãdoquidẽ nec vnica est viciosi succi species. alii enim magis frigidum, pituitosumq; eiusmodi succum cõgerunt. alii magis calidum ac biliosum. non nulli magis aquosum. alii rursus magis melancholicum id est qui magis atræ sit bilis. Horum ergo cuiq; abstinẽdum ab his cibis potionibusq; est: qui eum quem colligunt succum: facile gignãt. Porro dictum abunde de iis est, in tribus libris, q́ de ciborum viribus sunt inscripti. Item in alio, quem de iis, qui bonum malum ve succum gignũt, inscripsimus. Est & præter hos alius, de iis q extenuant cibis. vtilis profecto iis qui crudum congerunt succũ, qui crassus quidem omnino est: nõ tamen perpetuo glutinosus. Sane omnib9 iis commune auxilium est, alui deiectio. potissimũ vero quibus est naturaliter astrictior. communis porro est, & veneris conueniens mediocritas. Quibus enim inculpata corporis constitutio est: non debẽt hi veluti siccis supra præceptum est, a uenere omnino abstinere. Illud tamen consyderatõnem desyderat: semel ne die, an bis sit iis, qui eiusmodi vitã agũt, comedisse ex vsu. Eius consyderationis caput est, & corporis ipsorũ natura, & ab hac in victus ratione consuetudo, & tertio ab his si mutare victus rationem videbitur, quo pacto eius mutationẽ homo ferat. Atq; ab ipsa quidem natura, eius quod conducet significatio datur. Et eorũ quidẽ quibus biliosus venter est, sicuti dictum nobis in quarto iam est, & nũc nihilominus dicetur: primi semper ciborum, ac potionum sint, qui aluum deijciant. Ex vinis quidẽ dulcia, & quæ mollire ventrem possunt. Non enim omnia eius sunt generis. Ex cibis, olera cum oleo & garo. Vitanda vero ex vinis sunt austera. ex cibis, qui astringunt. nisi si firmãdi oris ventris causa, post totam comestionem exhibeantur. Id autem experientia quoq; discernẽdum est. Sunt enim quibus astrigentium vsus, adeo al-

Quomodo de qualitate dematur.

Suillã vehemẽs exercitium desyderare.

De iis q viciosũ succũ congerunt.

Variæ viciosi succi spẽs.

Omĩs crudus succus crassus non oĩs tamẽ glutinosus.

Remedia.

Semel ne an bis sit ppositis comedendum.

Victus ratio eorũ qui bilẽ i vẽtre creãt

[Manuscript marginalia:]

multum nutrit suilla

parum nutriunt olera legumina pisces et aues

Malum facientia

Pro iis qui crudum congerunt succum.

um

CAP. 7.

[illegible] conducentia ad alui deiectionem

Vina dulcia et possunt augere bilem [illegible] et molliunt hac de hac causa et ipsa conducibilia sunt in hoc casu.

textus mendosus

ut notat Manilius [illegible] lib. [illegible] lect. 13.

Quibus biliosus uenter est, horum primi cibi aluum deijcere debent.

dulcia uina uentrem emolliunt

olera cum oleo et garo uentrem emolliunt

uum non comprimit: vt etiam ad deiiciendam conducat. propterea quod os ventris roborat. Quod euidētissime in iis, qui imbecillius id optinēt, cernitur. Quicunq; vero palestræ exercitiis, ante balneum sunt vsi: priusq̄ districtæ negociis vitæ se addicerent: his vt ab ipsis abstinuisse est incōmodissimum: ita vt similiter vtantur, præter incommodum, etiā fieri omnino nequit. Ergo exercitatione quæ apotherapia dicitur de qua supra egimus: istis vtendum censeo. & simul de suillæ carnis modo, non nihil demendum. Quoniam vero (vt ante dixi) sunt quibus ante balneum esitasse aliquid est melius. Dicēdum deinceps est, tum de hora qua facere id debent, tum quantitate eorum quæ sument, ac qualitate. Ergo quod ipse facere insueui, diebus his quibus propter vel infirmos visitandos, vel ciuilia negocia, putaui me serius ad balneū accessurum: id dicere non grauabor. Ponatur dies quo id fit, tredecim horas æquinoctiales lōgus. in decimam vero corporis curādi spem esse. Hoc casu visum mihi est, circa quartam horam simplicissimum sumendum esse nutrimentum. qui vtiq; solus est panis. atq; ipse quidem ita feci. Quibusdam vero pane solo vesci sine opsonio non placet. sed eum cum palmulis, oliuis, melle, aut sale, sumunt. sunt etiam qui post eum bibunt. Ego vero nec a tali cibo vnq̄ bibo, & solum panem comedo. Sit antē cuiusq; eorū modus, is qui decima hora concoctus esse possit. quippe si exercitari cupiant: eo maxime pacto citra noxam se exercitent. siquidem non leue incommodum non nullis accidit, cum repleti cibo se exercitant. non nullis enim & caput impletur vaporibus, & in iocinore: aut ponderis sensus, aut distentionis, aut vtriusq;, percipitur. Ergo cum tale quippiam incidit: succurrendum ei q̄ primum est si iecur obstructum sit: iis quæ in viis eius hęrentia impeditaq; expediāt. si caput repletum est: ambulationibus sed potissimum ante cibum. nihil tamen vetat, quin & post cibum. Cæterum has q̄ maxime lentas esse expedit. Illas quæ ante cibum sunt: magis his quidem citas, non tamen quales festinabundi vsurpamus, opere aliquo vrgente. Quæ vero iocinoris meatus obstructos expediunt: eadem tarditati concoctionis conducunt. horum optima sunt oxymeli, & diatrion pipereon, in quo nullum immixtum sit medicamentum non familiare. Ad hæc $\overset{\text{tenua}}{\text{renuatorius}}$ victus. hæc enim tarditatem concoctionis corrigunt, & obstructiones iocinoris liberāt. Vbi vero corruptio ciborum in vētre accidit, quibus id quod corrumpitur in aluum descendit: his maximum, id compendium ad sanitatem est. quibus vero non discendit: hi prouocandi iis sunt, quæ leuiter deiiciunt. cuiusmodi sunt diospoliticon, vtiq; cum patricum reliquis pondere nitrum immixtum habet, & quod ex ficis & cnico componitur, aliaq; quę ex cnico vel epythymo conficiuntur. Porro iis qui ita sunt affecti: etiam vomitus ante cibum conducit. Consulendum

De hora & mensura ei⁹ qđ ante balneum comeditur.

Galeni mos

Obstructionis remediū

Capitis repleti remedia.

Obstructionis remedia etiā ad tardā cōcoctionem facere.

Corruptōis ciborū in vētre remedia.

Diacnicum

[Handwritten annotations:] et cibus simplex; exercitatio a cibo mala; Capite repleto ambulatio conuenit; oximel et diatrion piper. exobstruit concoquit; diospoliticu leuiter deijcit; vomitus ante cibū quibus conducat.

Jecori obstructo confert Oximeli.

Diacalaminthes exobstruit

Diospoliticon leuiter deijcit.

Gracilitatis due cause potissime
Gracilitatis optime medele

Podagra qui laborent

vero his est, ne quid fumidum, aut male olens, aut deniq; facile corruptibile nutrimentum accipiant. sed quæ boni succi sint: (medici euchyma vocant) potius elegant. Scriptum vero de iis alibi est, i his quæ de boni maliq; succi cibis prodidimus. præterea in illis tribus, quos de ciborum facultatibus inscripsimus. percommodum vero his qui ita se habent hominibus est: & si ex conueniente interuallo aluum subducant: p ea quæ modice purgent. Cuiusmodi est, quam medici dialoes picran græce vocant. Si vero longo tempore viciosum succum augeri sinas: grauis quispiam morbus ipsis incidet. sane possunt eiusmodi sibi curã impēdere, iis diebus quibus publicum aliquod festum celebratur. Quo nimirum liberi a seruili ministerio sunt. verum multi per intemperentiã: adeo nihil agunt, quo quod viciosum ĩ corpore collectum est corrigãt; vt etiam magis ipsum accumulent: dum vicioso victu in ipsis festis vtũtur. Quo fit, vt aliis eorum diutini morbi incident: a quibus tota vita explicare se nequeunt. Cui⁹ generis mala sunt, & podagra, & articularis morbus, & calculus. aliis acuti, sed qui vel singulis annis infestēt, vel certe alternis omnino. aliqui vero etiam bis ita in vno anno laborant. Ars vero quæ sanitati tuendæ præsidet: his qui sibi paruerint constaturam sanitatem promittit. Qui vero parere recusant: his perinde ē, ac si omnino non esset Recusant autem alii ab ipsa in præsens voluptate victi, quos incontinentes intemperantesq; nominant. alii ambitiōe: quã græci hodie κενοδοξίαν .i. vanã gloriam vocant. Quorum is erat q quiduis potius sustinuisset, q̃ picē sibi toto corpore continenter illini. Suadentibus id medicis, pro gracilitatis remedio. hæc enim nonnullis propter totius corporis in sicci frigidiq; excessu intemperiem oritur. nonnullis vero propter digerentis in corpus, vel nutriētis, vel etiam ambarum facultatum naturalem imbecillitatem. Porro omnibus qui ita sunt affecti: auxiliatur vnguēti genus quod a græcis hodie dropax dicitur: vtpote quod & distribuendo in corpus alimento, & nutritioni conducit. Et sane multos ex his qui prius graciles fuere, videre licet hoc remedio obesos redditos. potissimum quibus digerendi facultas infirma erat, nutriendi vero firma; Sed quæ per aptæ materiæ penuriã: affatim nutrire non potuit. Quod ei nimirum ex deducendi in corpus alimenti defectu, incommodum accedit. verum aliqui per ambitionē (vt dixi) ne sicut delicati, aut qui formæ plus satis indulgent, pice vngi videantur: refugiunt eiusmodi auxilium. atq; aliud quippiam sibi a nobis excogitari gracilitatis remedium iubent. cum tamen nullum sit, quod huic possit æquari. prodesse tameu possunt etiam hæc. si ante balneum manu nec adeo molli, nec rursus aspera: corpus perfrices, quoad ruborem cõtrahat. Deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam

Dialoes picra.

De Obesitate & Gracilitate . cap: [illegible] et lib. 14. meth: cap. xv

Picis illitio remedium gracilitatis

Gracilitas vnde. prouenit

Gracilitas ob intemperiem siccam et frigidam.

Intemperies frigida & sicca facit Gracilitatem

Dropax. remedium ad Gracilitatem.

delicati qui formæ indulgent pice ungi renuunt.

Pręcipuum gracilitatis remedium.

Picatio est summum et maximum gracilitatis remedium.

duramq; efficias. Ab iis si mediocri exercitatione vsum, ac lotum, citra tamen longam in solio moram hominem abstergeas: ad iam dictę frictionis siccę formam, mox vngas oleo exiguo, ac cibum offeras. Quippe studium in his est: vbi bonum sanguinem ī corporis molem attraxeris: vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractum est exhalet, prospicias. Ac firmatur quidem nutriendi vis, excitato in carnibus calore. nō exhalabit autem qui attractus in has sanguis est, si oleo vnxeris. vtpote quod emplastici medicamenti vim habet. Quod si ætas nō reclamet, etiam si frigida lauatione, vna cum prædictis vtetur: magno fruetur commodo. Contra vero in his qui immodice sunt obesi: minuenda digestio est. Augenda vero corporis exhalatio. Porro minuetur digestio assidua ventris deiectione. Nempe assuefacientibus nobis nutrimenti istrumenta, quæcunq; continent, ea statim pessum impellere. Corporis autem exhalatio, inaugebitur celeri exercitatione. Cuius generis cursus est. præterea vnguentis iis, quæ euaporandi vim habent, fricādo q̄ plurimum. Sane frictionem mollem esse conueniet, ac quæ laxum corp⁹ efficiat. Ipse nāq; prępinguem quēdam paruo tempore, ad mediocritatem carnis reduxi. celeri primum cursu vti cogens, dein sudorem linteo, vel molli admodum, vel admodum aspero detergēs. Ab iis vnguētis euaporantibus, quæ hodie acopa medici iuniores vocare solent, largissime perfricui. Ac post eiusmodi frictionem, ad balneum perduxi. a quo non protinus cibum dedi. sed quiescere iterim iussum, aut etiam cōsuetum aliquod munus obire: rursus ad balneum secundo egi. postea ciborum multitudinem, qui parum nutrirēt apposui. Eo consilio, vt saturarent illi quidem, cæterum exiguum nutrimēti in totum corpus summitterent. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperies, simili ratione corrigere conueniet. primum eorum quæ agi oportebit, iueto scopo, mox materiis quæ ea præstare queant. Nam nunc compendio sermo omnis semel peragatur, ad eos qui tum frictionum, tum exercitationum, tum balneorum, rationes memoria tenēt. itemq; ciborum, & medicamentorum. Ac de frictionibus exercitatōnibusq; in hoc opere, supra est dictum. De cibis vero alibi, atq; etiam de medicamētis. Quippe doctrina quæ methodo id est via rationeq; traditur: cum communia generalia q; complectitur: ad multa particularium, tum facile recordabilis, tū vero compendiaria efficitur. Ego vero cum non tantum vniuersalia ponam, sed etiam particularium exempla his apponam: absolutissimā me arbitror tradere doctrinam.

CAP IX

Iam ad inæquales corporum status accingi, tempestiuum videtur. ea porro etiam valitudinaria omnino sunt. Sane inæquales status trifariam fiunt, prout cōpositio corporis nostri triplex est. vna ex primis elementis, ex quibus constant ea quæ aristoteles

Oleum em plasticā habere vim.

Obesitatis curatio

Acopa.

Exemplum.

De inęquali corporū statu.

Dignotio ... iuuantis cum comprehensione nocentis. Vbi n. statim medicus cognoscit ægritudinem statim cognoscit simul id quod iuuat et id quod obest.

Indicatio dicit Gal. est insinuatio quedam qua aliquid agendū eē demonstratur 2°: meth: med:

ὁμοιομερῆ. id est similares partes nominat. Secunda ex iis ipsis similaribus, quæ ipsa quoque rursus sensibilia dissimilarium partium elementa sunt, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab iis, totius corporis compositio ex ipsis instrumentalibus est: ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum vero ad curandum: tertia, est. difficilior secunda. Maxime lubrica prima est. Commodius ergo a tertia incipitur. quæ faciliorē se & ad cognoscendum præbet, & ad custodiam. vt statim in capite (neque enim alienum est ab eo cepisse) quod intemperatæ naturæ fit, adeo vt multa excrementa gignat, vnde ledi subiecta membra contingat, in quodcūque excrementa procubuerint. Ac promptissime quidē in os & nares, impetum excrementa faciunt. decidunt vero & in oculos, nō nullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tū aspera arteria. appellāt hāc græci βρογχον, cuius summa pars quæ ori coniungitur (λαρυγξ autem græce dicit̄) instrumētum est vocis. vt in libro de voce est indicatum. Ergo is larynx, ab iis quæ capite decidunt madefactus: principio quidem raucam vocē facit. procedente vero tempore paruam. Si vero longius etiam procedit malum, totam adimit. Quippe cum larynge arteria quoque ipsa vna humectatur. Quod si acris fluxio fit, non solum ad vocem ineptæ, prędictæ partes fiunt: sed etiam grauissima quæ dā erosio his accedit. Quæ talis est naturæ, qualis sunt, quas subinde in cute citra externam causā lesa factas videmus. Ita vero & pulmo his exulceratur, & morbus tabes dicitur, græce φθοη. At si in gulam & ventrem fluxio feratur, quæ quidem frigida est, in frigidam intemperiem corpora mutat. quæ calida in calidam: hæc vero etiam exulcerat spatio. Inter initia vero appetentiam, & cōcoctionem labefactat. At frigida quidem fluxio tarditatem, concoctionis, & cruditatem, & acidos ructus creat, quod si etiā corrupta sit, alimentum quoque in corruptelam vertit. quæ vel fumidos, vel acidos, vel alterius cuiusque dicibilis idicibilis ue qualitatis ructus emittat. Si vero inferius se noxa recipiat: & ieiunum, & crassius intestinum, quod colon vocant, affligit. Quin etiam vasa quæ sunt in mesenterio. & per quæ fit in iecur cibi digestio tangit. Ac nonnullos quidem desyderium appetitus excipit. Alios appetentiæ a natura alienæ. quas caninas appellant. aut etiam vitiosi cibi cupiditas. qualis grauidis, quas κιττωσαι græce vocant, accidit. Sane non latet vnā quoque, & paristhmia, & parulides, & antiades, & dentium erosiones, & vlcera & putredines in ore, saniem hanc quæ a capite in ipsa decidit consequi. Ac plæraque medicorum pars, aut columellam incidunt, aut medicamenta quibus expuifaciant, quod in pulmonem per asperam arteriam defluxit, exhibent. Alii ventri prospiciunt. Alii dentibus, & ori, aut etiam iis quę

Triplex inæqualis stat[us]. Triplex corporis nostri cōpositio.

βρογχος.

Larinx instrumentū vocis

Quæ a fluxione capitis in larynga perueniunt.

Tabes.

Quæ a flux. capi. in gulā & ventrem.

De temperam.to calido cerebri
Fons mali siccandus unde morbus emanat

in naribus constitere, prouident. vt de oculis auribusq; taceam. qui ipsi quoq; in non paucis lęduntur. Cum satius (arbitror) esset ipsum mali, ceu fontem tollere. caput ipsum firmãdo, aut si hoc præ magnitudine naturalis intemperantiæ non liceret: saltem illi ꝓspicere ab ipsa scilicet vicii specie prouidentiæ significatione semper accepta. Nec committere, vt quod nonnulli medicorum faciunt, qui omni capiti medicamentũ qđ ex thapsia, & sinapi componitur, applicant: id ipsi quoq; facerẽt. quando si ex calida intemperie caput male habet: talia medicamenta noceãt. Expedit igitur hos frequenti balneo potabilis aquæ fouere. quo & calidos vapores, qui in capite sunt euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus. Calidarum autem quæ sponte nascuntur: noxius his vsus est. siquidem quæ ex iis sulfureosæ, bituminosæ ve sunt, eę propterea quod calfaciunt: inimicissime calido naturaliter capiti sunt. aluminosæ vero, quoniã angustos habitus meatus claudunt. Solis autem hiis sponte natis citra noxam vtantur, si tamẽ ipsis vtendum, quę vtiq; dulces sunt: (sic enim tuto dixeris) nam quod vtile etiam aliqd ex ipsis proueniat: id vero non perinde tuto dixeris. quando nec calidæ fortasse forent: si omnis calfacientis medicamentosæ virtutis, essẽt expertes. Satius autem sit, eiusmodi aquas experientia discernere. quãdo etiam rare inuentu sunt. apud nos stadiis ab vrbe paulo plus centũ. in prusa, minus decem. Ergo quæ apud nos est in allianis (ita enim locum appellant) vnius tota rationis est: atq; ex vno fonte manans. quę vero in prusa est, [diuersæ] item diuersus medicamentosæ aquę fõs. ęque vt apud nos in licetis. Quibus vero caput vehementer calidum ęstuansq; est: his præstat æstatis tẽpore rosaceo perungi: quod ex rosis tantum ac sine frondibus sit confectum. Atq; in hoc ipso genere illud præstantius est, quod ex crudo oleo (quod omphacinum & omotribes græce vocant) iniectis rosis componitur. Quod longe etiam melius ẽ si salis omnino sit expers. Sunt capita quæ propter arteriarum temperamentum in vertigines (quæ græce scotomata vocant) & capitis dolores incidunt. in quibus etiam arterias incidere solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quę tamen ex nimis acuto neruorum

CAP. X

sensu assidue dolent, qui a capite orti plurima sui parte, os vẽtris texũt, pars etiam ad reliquum ventrem descendit: his sane mederi propositæ iam artis officium est. potius tamen consilium est, id agere quo minus hæc vllo modo incidant. cauendo ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut q̃ celerrime inde expellatur. Atq; vt ne prorsus quidem confluat, cõsulueris: si citius cibum exhibeas. Vbi enim totius corporis biliosius temperamentum est, vẽter imbecillus, vtiq; cibo qui vẽtrem roboret (eustomachum græce vocant) firmari postulat. Vbi enim

Presidiorũ ratio.

Capitis prouidentia.

Aestuãtis capitis ꝓsidiũ.

Rosaceum optimũ vnde.

Duplex causa vertiginũ & capitis dolorum.

Prouidẽtia duplex.

Ne aut biliosꝰ hu. ivẽtrẽ defluat.

Per regulam ex 7.o methi: 12.o in pluribus affectibus simul complicatis altero eorum se ht uti altero ut effectus, prima tollenda est ea, et prima affectio ad quam cetere subsequuntur: ut et inf: cap: 12:

Satius e ... tollere causam.

Volaterris saepissime haec methodus servanda est, cum regio haec maxime calidioris obnoxia sit.

In catharro calido medicamentu ex thapsia no probat Gal. sed balneu ... aquę potabilis ...

De Aquis thermalibus

alumen claudit et adstringit

Locus iste ostendit per pulchre Ducias fuisse in usu apud antiquos et quod nonnulli medici negant et ab Aetio confirmatur testante id Am: Lus: cent 3. ...

Vide et 13. Methi: cap: 22

oleu omphacinu

Scotomię remedium ẽ arterię incisio.

Cap: X:

Si temperamentum sit biliosum, Ventriculus vero imbecillus quid sit agendum et q.o sit regendum tale corpus.

ita non prospicitur: defluunt in eum, quas corpus aceruat, superuacuę sanies, quos græci ichores vocant. Ex quarum vapore non solum capitis dolores nonnullis oboriuntur: sed etiam suffusorum quos ypocheonos vocãt symptomata. aliquibus vero & comitialis conuulsio. Horum itaq; omnium vniuersa victus ratio, ad frigidius potius humidius q; mutanda est. Quod autem in ventrem confluit: id vomitione, ac vẽtris solutione, expellendum est. Stomachus vero cibis quidem quotidie, priusq̃ bilem contrahat: firmandus. purgetur vero medicamentis, ex maiore interuallo, apsinthij coma, & compositione ex aloe quã picrã vocant, quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris se recepit: expurgat. apsinthio parũ id præstare valente. Est enim apsinthio vis tantum detergendi astringendiq;. ac talis quæ (vt si dicam) sordes tunicarum ventris detergeat, non si quid altius in eo imbibitum est, foras extrahat, atq; expellat. sicut aloe. Quæ autem post hanc ventri extrinsecus admouentur vnctiones: hę modice astringẽtes sunto. vt melinũ, mastichinum, & nardinum, & alia id genus. Ac ęstate quidẽ potius melinum. hieme nardinum. vere mastichinum. Nam id medium est inter melinum & vnguentum nardinum. hoc enim calfacit, potissimum cum amomum liberalius immixtum habet. illud refrigerat. Est autem opulentis mulieribus, & quod præstantius nardino vnguentum fit. Nempe foliatum. præterea quę spicata vocant. quæ ventrem & rohorare possunt, & calfacere. Si vero non modo caput, calidam saniẽ ventris partibus transmittit, sed etiam venter ipse calidam intemperiem habeat, vtiq; qui frigefaciant, tum cibo tum potione, semper vti conueniet. atq; eam qualitatem in his pro temporum anni ratione intendere varie, ac remittere. nusquã tamen ad contrariam peruenire. id quod in his qui medii temperamenti erant, fecimus. hieme calfacientes, ęstate refrigerãtes. Ad eundem modum si vtraq; pars frigida intemperie sit affecta, semper calfacientibus tum cibis, tum potione, tum vnctione vtendũ est. varie tamen ea pro temporum ratione intendenda, remittendaq; sunt. porro difficilis connexio est, quoties vel in calidum ventrẽ frigida & pituitosa sanies defluit, vel in frigidum calida, atq; harum duarum alterã semper expertus sum magis ad curandum rebellem. nempe in qua frigidi pituitosiq; succi in calidum decidunt vẽtrem. Pessimus vero is status est, cum homo ea compositione naturaq; est: vt nec ventrem facile solubilem habeat, nec vomere ex facili possit. Corrumpũtur enim pituitosi humores, si diu sint in ventre morati. adeo vt & ipsum erodant, & simul viciosos interim halitus ad caput summittãt. Nam si pituosus succus a capite in frigidum natura ventrem decurrat facile his succurritur. Si mane aliquid simplicis medicamẽti sumpserint, quod diatrion pipe-

Printed marginal notes: Ichores. — Facultas picrę di aloes. — Apsinthij vis. — Vnctiones variæ. — Si a capite calidus hu. i calidum ventrẽ. — Si frigidum caput & frigid. venter.

Handwritten annotations: Ichores in omnibus humoribus — Absinthij Vires — Aloes vires et effectus — Curatio ista frequens Volaterris occurrit — Vacuus venter coacervat ichores — Victus ratio refrigerans et humectans — hinc habes [illegible] commodum iis qui [illegible] sunt comedere mane aliquid antequam [illegible] bilis confluat — beneficium aloes — pierę — Ventris nõ solubilis Incommoda — Qui aluo dura atque ad vomitionem non sunt insolentes, horum status pessimus est. qui ex Margine alterius textus — Pessima conditio hominum: nõ habere aluũ facile solubilem — non posse vomere

Absynthium habet quidem uim detergendi sed debilem admodum quare potio illius conducet in detersione humorum leuium et serosorum qui quidem facile detergentur: sed non pro detersione humorum pituitosorum, pro quibus detergendis maiore ui opus est.

reon dicitur. Sed & piper solum ad exactum contritum leuorem aquæ mixtum bibere his licet. Ad quem vsum melius stomachoque aptius album piper est. Porro absinthij potio, his est aduersissima. vt quæ pituitosum succum ipsorum ventri affigat, cum detergendi vim nõ habeat, quæ adeo sit æstimanda. Sed nec aloe valde his conducit. Cum ei biliosi trahendi humoris facultas sit, eoque excogitata salubriter est compositio quam picran vocant. Quæ acrimonia caloreque eorũ quæ in se habet, crassos & lentos succos dissecat, ac deterget. Cuius generis Cinamomum est. verũ assidue vti hoc medicamento non licet. Sicut diatriõ pipereon aut diacalaminthes. Quibus etiam si quotidie vtatur, quem frigidus venter infestat: nihil incommodi ex iis sentiet. In totum ergo ad aloes drachmas centum, reliquorum cuiusque coniji ciuntur drachmæ sex. quę ipsa quoque sex sunt. Atque hæc est picra quã Romæ omnes pręparant. Ego vero etiam alias duas compono. Atque in altera, eorũ quæ calfaciunt plus, in altera minus coniicio. At plus quidẽ reliquorũ imiscebimus: si de aloes solius pondere detrahemus. sic ut in illius drachmas octoginta, reliquorum cuiusque addamus sex. Minus vero, cũ aloes modum augebimus, viginti drachmis adiectis. Sic vt centum viginti eius drachmis, cæterorum cuiusque adiiciamus sex. Minime vero latet, & quod in penuria Cinamomi, ponendum pro eo sit optimæ casiæ duplum. Quam alias ea esse virtute non nulli putant, vt nihil ab inualido Cinamomo absit. Nam a generoso, etiam talis casia longe superatur. verum sicut in boni panis inopia, vel vilissimo vescimur, sic in Cinamomi penuria, exquisitissima vtemur casia. Ac in quibus quidẽ venter, aut frigidus est, aut etiam temperatus, cæterum ad frigus propensior: his aptum medicamentum est, quod diospoliticon vocãt. Quod ipsum quoque dupliciter confici assueuit. his qui aluo sunt astricta, nitro quod Bernicariũ vocant cum cumino, ruta & pipere pari pondere admixto. pro his qui soluta sunt, dimidio. Conuenit nãque ab hoc medicamento & pituitam extenuari, & spiritum flatulentum expelli. Grauis autem nec facile tractabilis complexio est, ventris qui intemperanter calidus sit, cum frigido capite. Quæ enim in vẽtrem defluit pituita, diatrion pipereon, ac diacalamynthes eget, etiam cuius modo mentionẽ fecimus diospolitici, os autem ventris ab iis qui calorem accendunt, offenditur. Ergo in his qui ita sunt affecti, id agendum, vt pituitam dissecces, detergeasque iis quæ haud quaquam calfaciũt. Quod genus oxymeli esse nouimus: iam lubrica, atque ad curationem difficilis connexio est, vbi tales partium affectus coierint: in quibus os ventris (quẽ stomachum vocãt) imbecillũ est, ac nauseosum, venter autem ipse retinetur. Quippe quæ hunc lacessunt, stomachum omnia subuertunt, ita vt in sũ-

Si frigidus humor in frigidum defluit ventrem.

Hier. picra cur excogitata.

Hiere picræ compo. triplex.

Pro cinamomo duplũ casiæ.

Diospoliticon duplex.

Si calidus vẽter & frigidũ caput.

Curatio

Si os vẽtris imbecillũ & venter astrictus.

Diatrion pipereon

Piper contritum in aqua.

Vide quę nocumenta proueniunt ab absynthio in hoc casu. quia non detergit quantum satis est.

Nota de Cinamomo.

Frigido Ventri

Diospoliticon ad Ventrem propensiorem ad frigidum

Oximel satis praestantissime sufficit et in hoc casu.

* Ventriculi os in non nullis imbecillum est. ut et sup: lib. 6. cap: 6.

mo eius, cibi natent. & nauseam subinde excitent. His necessario incidit, vt cibum parum belle concoquant. Quod si contra, illis ea quæ stomachum firmant, exhibueris, etiam in tertium quartumq; diem, ipsis venter sistitur. Huiuscemodi igitur hominibus, vnicam victus rationem conuenire animaduerti. nempe vt primo loco olera cum oleo & Garo aliaq; quę ventrem mollire solent, sumerent, post iustum autem cibi modum, aliquid eorum quæ stomachum roborent: acciperent. Ea sunt mala & pira & punica. Quippe aliqua sunt horum generum quæ citra acorem astringant. ipse autem qui affligitur, omnibus seorsum vsu exploratis, quod minime noxium iucūdissimūq; inuenerit: eo vtitor. Non multum autem de horū singulis, est sumendum: sed quātum (vt dixi) imbecillitatem stomachi reficiet. nā eiusmodi horū vsum, ventrē soluere experientia comperi. Atq; i totū magis qui ita sunt affecti, desident, si quid astringens post cibū sūpserint: q̄ si eo prorsus caruerit. propterea quod os vētris iam roboratū, & trudit deorsum quæ in summo natant, & cū his vna quæ in toto superiore sunt ventre. tum vero ipsum ciborum momentū intestina quoq; exceptum seruant. ipsa quoq; ipellentia quæ a superiorib⁹ acceperūt. Videtur enim ipsa tum impellendi, tū expellendi uis, etiam si a sede ipsa aliquid sursum impulerit: ipsum motum longissime tueri. quāuis præter naturam sit eiusmodi in animalis corpore transitus. Cæterum ita se habere, vt dicim⁹, cuiuis itelligere licet. si quod sępe nobis accidit ad memoriam reuocet. Nam mordax interim humor i locum aliquem sedi vicinum receptus: ad expulsionem sui nos irritat. quem tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti: nec ab his expediti eum expellimus: & facta conuersione eius caput inde dolere sæpenumero sentimus. Optima igitur ratione tametsi lubricantes cibi stomachum innatant: austera sumpta vbi superioribus ventris partibus robur addiderint: principium deorsum ferendi, ijs quæ in eo continentur, suppeditant. Id ferendi principium intestina tum excipere, tum ad imū vsq; exitum seruare solent.

Margin: presidiū horum.

Margin: Qualiter astrīgētia post cibū aluum soluant.

CAP. II.

Margin: Si renes calculū creāt & corp⁹ fit gracile.

Atq; cum satis de his hactenus sit dictum: ad aliam inæqualem compositionem transire par est. quæ nulli dictarum in malicia cedit. vtiq; in qua renes calculum gignunt, aut tophos, quos græce πωρους, aut quomodocūq; aliter vocāt: totus vero corporis habitus gracilis est. hi nāq; medicamēta, victūq; quæ extenuare possint, requirūt. At ea gracili corpori sunt inimicissima. Adeo vt quidam qui propter renū viciū vsus his fuerat, vbi digitos deterius moueri sentireq; sensit, & vt ipse locut⁹ est, veluti cauū quiddā sonātes:

cõmunicauit rem medicis, primũ in campania, vbi ipse agebat. hi tanq̃ eo affectu laboraret, qui paralysin id est resolutionem neruorum minaretur: medicamentis quæ ex euphrobio & limnesi (quam etiam adarcẽ vel adarcon græci vocant) vtebantur. Vt autem affectus ei in deterius cessit, & symptomata cum vehementi dolore ad superiores partes semper ascenderent: mihi qui id temporis in campania forte eram, rem indicauit, opemq́ rogauit. Ego vero eum ex his medicamẽtis quæ memorauit, siccatum, ĩ hunc affectũ venisse intellexi. Quærentiq́ qua maxie victus ratione siccitati suę citra renum noxã mederi quis posset: ptisanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles, tum qui in alto mari degunt, aliosq́ in quibus nihil esset glutinosum. Simili modo & ex volatilibus quęcũq́ similem carnem habent. porro multę ex mõtanis vocatis volucribus, tali sunt temperamẽto. Quas nãq́ in vrbibus cõclusas caupones qui eas venditant, humido ac copioso nutrimento impinguant: aduersissimæ his sunt. Optima vero his qui ita sunt affecti caro est, vt ex auibus perdicum, proxima attageuarum, & sturnorũ, & merularũ & turdorũ. Quod si montanarũ auium copia non est, de his q̃ in agro victitant, & gregalibus columbis, qui in turribus nidificant, sumere licebit. Itemq́ passerculos, qui similiter ĩ turribus nidificant. pyrgitas græci vocãt. Sunto autem in editis locis eiusmodi turres. Ita nãq́ & gallinis & gallinaceis, qui ĩ corte aluntur vti licet. Lac vero sic affectis reliquorũ qdem animalium est prohibendum, vnũ vero Asininũ cõcedendũ, propterea quod cæteris omnib⁹ est tenuius. Ac vt vno verbo dicam, mediam esse conuenit iter extenuantem impiguãtemq́, victus eorum rationem. particularem vero quæ his conueniat materiam, tum in his libris scripsimus, qui sunt de ciborum virtutibus editi, tum in eo ĩ quo de euchymia & cachymia præcepimus. Adeo superuacuum est hoc loco pluribus morari. Cum id tantum dixisse sit satis, de toto horum corpore nutriendo curam habendam, per eam quam supra cõprehendi victus rationem. vbi de eo sermonem feci, qui quiduis potius sufferre voluit, q̃ pice illini. At si obesus sit quem calculus infestat: audacter huic tenuem victum iniungito. Eadem & his qui articulorum vicijs laborant conuenire præcepta censebis. Quippe ipsi quoq́ medicamentis arthriticis podagricisq́ ebibitis: si carnosi, & crassi, & pigues sunt: nullũ sentiunt icõmodũ: sin graciles: nõ modo totũ corpus, sed etiam pedes ipsos, interim vero & manus. si hę quoq́ prius male habebant: ĩ grauissimũ statum siccando perducunt. Scire tamen licet podagrica hec antidota multum a nephriticis distare non ĩ eo modo, quod crassos glutinososq́ succos attenuent: verumetiam quod calfaciant & siccent. Nam calculosis quæ valde calfaciant, dari nullo

Victus horũ

Lac asininũ cęteris tenuius.

Si qs calculos⁹ & obes⁹.

Articulari morbo & podagra laborãtiũ curatio

Podagricorũ remediorũ & nephriticorũ differentia.

modo conuenit. Quoniam vero dictum abunde de talibus omnibus ē, in opere quod de medendi ratione conscripsimus: præterea ī his libris, quos de medicamentis edidimus: qui ipsi duplices sunt, qui priores ordine sunt, de medicamentis simplicibus, qui posteriores de compositis: profecto nec omnino nihil, nec prolixiꝰ meminisse de iis cōueniebat. ꝑpterea quod eiusmodi corpora inter ea quæ exactam sanitatem habēt, & quæ iam ægrotant: medium statum optinent. siquidem ea pars artis quæ instantem morbum declinat, (prophylactice græce dicit̃) affectis ad hunc modum corporibus consulit. Nemini enim ex iis qui corporis habitum inculpatum habent: aut medicamēta bibenda, aut tenuante victu vtendum censemus. Sed qui pro naturali imbecillitate, aut corporis totius, aut partium quarundam, ex leui causa læduntur: hos ad ꝑdictæ prospicientis partis victum, traducendos censemus. atq; a suspecto summouendos. Quē tamen nemini esse noxium videmus, eorum qui naturali corporis bono sunt habitu, & modice laborare non grauātur. Verum qui ex leui causa afficiuntur, ita vt magnis morbis assidue vexentur, veluti comitiali, vertigine, (quod scotoma græce dicitur), capitis doloribus. item aliis in quibus caput, subiectis partibus, Symptomatum occasio est, quarum sunt dentes, Gingiuæ, Columella, vno verbo omnes quæ in ore & faucibus sunt partes: ad hæc aures, & oculi, & stomachus, & venter, & spirandi partes, nempe summa arteria, quæ larix dicit̃, & aspera arteria, & pulmo, & thorax: his victus cōmunis scopus est, caput ipsum ante omnia & q̃ accuratissime minus opportunum ad vicia reddere. mox etiam afflictis partibus prospicere. modo tamen ne ignoretur, hoc ipsum quoq; alia determinatione egere, vtiq; hac. Non omnes quæ læsæ sunt partes, esse roborādas. Optima vero determinatio est, quæ ex vsu earum petitur. quippe oculorum & aurium, permagnus est vsus. Iccirco decidentibus in has a capite excremētis: deriuatio per vicinas partes (parocheteusin Hippocrates vocat) molienda est. ac ad nasum potissimum trahenda, quæ in has partis feruntur. Sin ad nasum non sequuntur: in os ipsum. vtiq; per ea quæ pituitam eliciunt. (apophlegmatismata græci vocāt) sicuti ad nasum. tum per ea quæ sternutamenta mouent. tum quæ eius obstructiones aperiunt. Oculis vero ipsis robur adiicies, si sicco collyrio quod ex frigio lapide componitur, vtare. ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi membranam intus contingas. ita nāq; mulieres quotidie faciunt. cū stibio oculis gratiam conciliant. Ad aurium vero robur, vel glaucium solum super cote tritum cum aceto, mox tepidum per specillum blande infusum, aut etiam per instrumentum illud quod publice ī vsu est, & oricularium clysterē, græce ωτεγχυτα vocant, vbi vero satis firmatę sūt,

His q inculpato sunt habitu nō esse medicamēta bibenda aut tenuante victu vtēdum. Exercitandū esse.

Nō oēs ꝑtes læsas, esse roborandas. sed quę. Oculorū ꝑuidentia. Parocheteusis. Quibꝰ roboreт oculus. Quid aurem roboret.

Cap. 12°.

Vertigo et scotoma idem sunt

summa arteria di Larinx

Nota Preceptum

Oricularium clysterem cum aceto

Medicamenta in auribus blande infundenda

Oculorum & Aurium permagnus est vsus

De Arteria §Si materia et humores defluant à Jecinore ut Liene vel ut Renibus in alias partes

ita vt nihil in has confluat: assidue instillandum optimi Nardini vnguenti aliquid. id olim duntaxat laodiceę in Asia prestantissimum fiebat. nunc vero & in aliis fit vrbibus. Robur autem auribus vel magis afferet, iisdēq; proficiet, collyrium quod diaglaucium, propterea quod glaucium recipit, vocant. præterea diarhodō, & crocodes, & nardinū, & quod διοιγου græce dicitur. præterea ex vnguētis ea quæ Romæ opulentis mulieribus conficiūtur. quę foliata & spicata vocant. Quod si larga fluxio, & sanies assidue in aures a capite feratur, & exulceratio iam facta sit: sane exulcerationi, andronis medicamēto, & similib[9] medeberis. Inter autem id agendum, auertere materiā ad nasum & os debebis. Quo facto iam cōpresis vteris. Veluti autē ex iis quę a capite defluunt, identidem læduntur aliqua, eorum quæ illi subiecta sunt: sic ex iocinore, & renibus, vel liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbecilliores, morbi incidunt. Siquidem demonstratum in iis commentariis ē, qui sunt de naturalibus facultatibus inscripti: singulas partis trahendi facultatem habere proprii sibi ac conuenientis succi: quem alterātes adsimilantesq;, abutuntur ad nutrimentum. Rursus aliam facultatem habere, qua quod superuacuum est expellere in vicinum desyderent. Ac si quidem ipsa quæ vicina particula est, corporis habitum firmum habeat: quod sibi obtruditur, vtiq; non admittit, facitq; vt in ipsa solum q̄ primum affecta particula est, dolor vsq; subsistat. Sin imbecillior sit, q̄ illa vnde excrementum mittitur, admittit illa quidē, cęterū ipsa quoq; ad imbecilliorem quampiam a se rursus transmittit. Atq; hæc rurs[9] ad aliam. donec in eam procumbat, cui imbecillior nulla sit reliqua. Atq; ad hūc quidem modū, quorum nulla victus sui cura est: alius alia parte assidue vexatur. Qui nihil colligunt superuacui: his manent imbecillæ partes semper in tuto. Cuius rei euidentissimum argumētum est, quod aliqui sex mensibus pluribus ve infirmis partibus laborant. Cum si sola imbecillitas ipsa id efficeret: perpetuo laboraret infirma pars. ceu cui ægrotationis causa nunq̄ abesset. Nūc quoniā ꝑpetuo nō laborat: manifestum est aliud quippiam interuenire, quod eius affectus gignēdi sit occasio. Qđ certe aliud nō est, q̄ qđ vel quātitate vel qualitate redūdat. Atq; hoc ipsū quod redūdat, aut per totū colligitur corpus, vocātq; eū affectum græce plethoran, aut in parte aliqua pricipe. Sed quæ alioqui natura sit imbecillior. id vero aut ī ipsa manēs, aut se in imbecilliorem quāpiam natura recipiens, noxam ingerit. illud ergo ante omnia cōsyderandum definiendumq; est, propter ne semetipsum perpetuo laboret mēbrum, an propter aliud quod prius ipso sit affectum. Atq; extrinsecus quidem non nūq̄ imbecillæ parti noxa incidit, ex eo quod refrigerata, ant contusa, aut vulnerata, aut lassata est. plurimum tamen ex vi

Marginal notes (printed): Diaglauciū. — Si exulceratio in aurib[9] — Sicut ex capite in subiectas: ita ex iocinore liene renibus, ī alias partes vicia incidere. — Attrahen is & expultricis facultatis ingenium. — Vnde fiat, vt alius alia ꝑte laboret

Manuscript marginalia: unguentum nardinum — collynium — Andronis medicamentum — Si ab aure ad os et nares trahat[r] ma[teria] et hoc dicet[r] auersio .i. deriuatio quod fit per locavicina — CAP. XIII. — Nota quod tuta sunt omnia à morbis per aliquod tempus — Sola imbecillitas non facit ægrotare partes — Ut qui colica affectione laborant propter imbecillitate Ventriculi ut euenit Socrati meo. Quibus de causis partes aliquam noxam recipiant — Causę externę

Nota non nullos acenciar copiam seminis aeris et calidioris

ctus ratione, quæ redundātiā viciosum ve succū cōtrahit. Attēdere itaq; magnitudini naturalis infirmitatis mēbri cōueniet, hac prius discretione vsum, ac tenuiorem quidem homini victū q̄ prius exhibere tum idoneā exercitationē iniūgere. Cauere vero ne qd ab externis causis noxę incidat. postea si ab ijs nec ipse gracilis fiat, nec ībecilla eius pars affligat: insistēdū eidem victus rationi est. Sin autē aut omnibus mēbris fiat gracilis, aut male afficiatur, quod vicioso est habitu: mutare talem victus rationē debebis. vtiq; si affligitur, duorum alterum faciens, aut victum hominis in tenuiorem mutans, aut certo anni tempore purgatione vtens. Ac aliis quidē vna quotannis purgatio vere incipiente satisfacit, aliis altera quoq; post hanc autumno est opus. Ac si sanguinis q̄dem abūdātiā corpus accumulauit: mittēdus is est. Sin viciosum succū, vacuādus hic medicamēto est, q̄d superātem humorem purget. Quod si ex tenui victu pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatur: picatione vtendum. sicut antea est comprehensum, ad extenuati habitus refectionem. Sane pessimus corporis status est, & ille. Sūt eni qui genitale semē copiosum calidūq; gignūt. quod eos ad expulsionem sui proritat, post quā & ventris os illis resoluitur, (quod stomachus non a medicis modo, sed etiam ab aliis hominibus vocat, ita vt a veteribus græce cardia) & ipsi toto corpore nō solum relaxantur, ībecilliq; fiunt: sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis cernūt. Quod si ꝓpterea q̄d ex cōcubitu sic vexātur, ab hoc se retrahāt: nō modo capitis molestiā, sed etiam stomachi offensionem, fastidiaq; sentiunt. Sed nec ex cōtinētia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines, non minora incōmoda, iis quæ a cōcubitu senserūt. Horū cū quidam mordax pręcalidūq; semen iter emittendum sentire non solum se, sed etiā mulieres cū quibus rem haberet, referret: suasi homini abstineret a cibis qui semen genitale augerent. Sumeret autem nō cibos modo, verum etiam medicamenta, quæ id extinguerēt. Quorū tradita nobis materia est, in his libris, quos de alimētis, itēq; quos de simplicibus medicamentis conscripsimus. Tum vero exercitationibus vteretur. quæ supernas partes potius excercerent. Cuiusmodi est quæ parua pila. & quæ folle fit, & quæ per alteres. A balneo vero lūbos totos vngeret, vnctione quapiam frigida. Talia sunt, & crudū & acerbū oleū (quod ωμοτριβεσ & omphacinū vocant,) & Rosaceū, & melinū. vtiq; quod ex eiusmodi fit oleo. Ipse vero crassioris substantiæ vnctiones nōnullis cōpono. ne facile a corpore defluāt. Est autē cōpositio earū, ex cæra & aliquo eorū quæ refrigerēt. primū aūt vbi ceratū q̄d a medicis græce κηςελαιον d̄r feceris, dein ī mortario, manibus affatim subegeris: īfundes refrigerantē succū, quē etiā q̄ maxime cū cæra sic permiscebis, vt v-

Marginalia (left): Curatio. — P lethoniis non nullis una conuenit purgatio, aliis due, uere s. et autumno — Si humores excedant in q̄lo missio sanguinis conuenit, si uero excedant in q̄li purgatio est commoda. — CAP. XIIII. Alius status grauissimus ob semen calidum et acre. — Post seminis emissionem lipothimia — Vict⁹ ratio. — Semen siccantia — Caliditati renum hoc idem conducit. — Omphacinum ad renu caliditatem rosaceum melinum. — Vnctiones frigidæ. — Ceratum κηςελαιον

Marginalia (right): Picatio pro extenuatis

Linimentu parat aurus uideto ordinē quem in ipso conficiendo seruat Gal. q. s. si in ipso succos aliquos herbarum miscere uolueris in fine ipso infundas et sic bene succi unient. cū oleo et cera

nitas fiat:succorū vero id genus descriptā materiā habes, i simplicium medicamētorū libris. Quorū obuii maxime facillimeq; parabiles sunt: & semperuiui, & solani, & vmbilici veneris, & psylij, & polygoni, & tribuli, & portulacæ, hæc vero succū nō remittit, nisi dū i mortario tūditur: adfusum sit humoris quippiā, qui tenuis aquosæq; nō lēte & crassę substātiæ sit qualis vuæ imaturæ ē, & rosarū. verū hi æstate, reliquorum nō pauci etiā aliis tēporibus habētur. veluti lactucæ. qui ipse quoq; ex refrigerantib⁹ est: Quin etiā lini semē, si i aqua coquas refrigerantem cremorem efficit. Porro Gymnastarū quēpiā vidim⁹, ex iis q athletis pręfuerat, qui athletæ cuiusdā renib⁹, plūbi laminā supposuit quo nocturnis imaginib⁹ careret. Idq; cū e plebe cuidā, qui sic esset affect⁹, indicarē: adiutus gratias egit. Alter vero cui carnis natura imbecillior erat, nō tulit plumbi duritiam. huic ergo suasi, earū quas supradixi herbarū aliquas substernere, ac cū ipsis molles amerinæ frondes, & rutæ. Sensitq; illico ex his fructum. Ita q vsus deiceps assidue est. Qui vbi Amerinæ semine assidue vesci suasi: etiam ob id gratias egit. sicuti etiā pro ruta. Ac taliū quidē materia, tū i opere de simplicib⁹ medicamētis, tum in libris de ciborum viribus, tradita est. Nunc illud visum est sermoni necessario adiiciendum, cauendas esse vnctiones frigidas, quæcūq; ex papauere mandragora ue fiunt. Neq; enī horū quippiā admouēdū, neq; etiā cū in sūmo viriū sūt, herbæ ipsæ substernēdæ. nā sicuti prędictis: ita iis quoq; substratis vti licet. Qui rosas experiri cuidā suasi: sensitq; ex his substratis leuamē, citra vllā renū noxā. Sed & aliud excogitaui, his qui ita sunt affecti nō insalubre, veluti ex ipso vsu cōperi. Quippe experiētia normæ vice semp habēda est, eorū quæ excogitaueris nec scribēdū pro vtili quicq̄ est, quod nō sis exptus: nisi tamē hoc ipsum testeris, nō esse tibi adhuc expertum. Quid ergo est quod a me excogitatū magnę esse vtilitatis sum præfatus? Nēpe seruare oportere, qui hoc corporis vicio vrgentur: quando maxime genitalis seminis abūdantiā, quod excerni postulet, collegerit. Ac die quopiā postq̄ boni succi cibis i cœna se modice ipleuerit, ad somnū conuersos, cōcūbere. postero die cū satis dormierit, ac surrexerint, linteo fricari, quoad rubor per cutim appareat. Mox aliqua ex oleo fricatione modice vti, tum exiguo interposito tempore, panis aliquid bene fermentati, & furno cocti, ac puri, ex vino mixto gustare: atq; ita ad opus consuetum redire. Medio tamen tempore frictionis ex oleo, & panis gustandi, si quis locus in vicino sit: in eo ambulare, excepto, si hibernum frigus sit. Tum enim intus manere satius duco. Non dissimilem roborandi per cibum stomachi rationem, & grammati-

Frigidi succi.

Præsidiū cōtra nocturnas imagines

Frigidas vnctiōes ex papauere & mādragora cauendas.

Experiētia p norma.

Quomodo quippiā p vtili scribēdū.

Ventriculus biliosus si ieiunus [illegible] pravis ichoribus impletur, qui epilepsiam progignunt ut sup: cap. x.

De comitiali cõuulsiõe assidue afflicto.

co cuidã, quẽ comitialis spasmus assidue vrgebat, suasi. Ac mirifice contulit. maxime vero in fiduciam veni hominis iuuandi: vbi didici, tum spasmos incidere, cum diutius a cibo abstinuisset, magisq; si dolor interim, ira ue interuenisset. Quinetiam habitum corporis eius cõtuebar. sciscitantiq; de hac ipsa re: stomachũ assidue bili vrgeri est fassus. Omnibus vero qui hæc legent cõmuniter illud suasum velim, presertim qui tametsi medicinę artis sunt ignari, cogitationem tamẽ habent exercitatam, ne veluti vulgus, ita ipsi quoq; pecorũ ritu victus ratione vtantur. Qui potius vsu exploret, quinã ipsis cibus potusue sit noxius. quæ preterea quantaq; dimotio. pari modo & de venere obseruent. nũ noxia sibi innoxia ue sit. tum ex quanto interuallo vtentibus, noxia innoxiaue sit. Nã sicut retuli, nõnulli imodice lędũtur. Alii citra noxam vsu eius ad senium vsq; sufficiũt. Verũ hæc ambo genera rara. nempe eorum qui magnopere lęduntur, & qui nullum sentiũt incõmodũ. Totum vero quod i medio est, id cũ maioris minorisq; discrimine, ad magnũ hominũ numerũ se extendit. quorum qui non rudes sunt, sed ratione probe exercitata, (non enim quorũlibet est hæc nosse) iis suadeo obseruẽt, ex quibus lędi se iuuari ve sentiant. ita eni fiet, vt in paucissimis medicorum opera indigeant. quoad i sanitate sunt. Hactenus prodiderã, cũ amicorũ quispiã toto opere perlecto, vnum omnino restare dicebat, quod superius a me relictũ, post erat dicendum, nẽpe medicamẽtum quod ex malorum succo conficitur. Quod tum ad appetentiã excitandam, his quibus ea languet, est vtile. tum ad concoctionem, iis qui parum fœliciter cibos cõcoquunt, & in summa ventri robur conciliat. Laudato igitur homine: quod admonuit apposui, & cõpositionẽ ipsius, quæ ad hunc modũ se habet. Accipies succi malorum cotoneorũ quę dulciora maioraq; sunt, ac minus acerba, queq; nostrates i Asia græce Struthia vocãt, Sextarios Romanos duos. quibus mellis optimi tãtũdem miscebis. Aceti Sextarium vnũ & semissẽ. hæc cum super prunas modice coxeris, & spumam detraxeris, imittes Gigiberis vncias tris, piperis albi duas, dein rursus in simili igni recoques, donec mellis crassitudo existat. Qua vtiq; crassitudine stomachica medicamenta preparari solent. hoc vero medicamẽtũ etiam iis quibus inualidũ iecur est: salutare iprimis est. Illud vero latere non debet, ieiunis id maxime dandũ esse, mediocris Mystri modo. Quanq̃ nec si a cibo sit sumptũ: quicq̃ lędit. Cõmode quoq; dabis, etiã si prius pransus quispiã, ante cœnã id sumpserit. Maxime tamẽ tẽpestiue id duabus horis, aut tribus ante cibum obtuleris. Quod si id astringere magis voles, etiã ex cotoneorũ succo conficias. Cæterum si cui venter intemperie caloris laborat, aut etiam bili quouis modo abundat, huic auferri & piper & Gingiber debebit.

Cõmune oĩum pricipiũ qui ratione sunt exercitata.

Diacydonion cõpositũ

Stomachicorum medicamẽtorũ crassitudo

[Manuscript marginalia:]

De Comitiali morbo a ventriculo bilioso eveniente. ut et lib. adversus Erasistrateos de missione sanguinis cap. ultimo.

Consideranda ab uno quoque quae sibi noxia quaeve utilia sint.

Cap. XV

Diacitonium appetentiam excitat, et coctionem adiuvat, iecur roborat

Struthia sunt species malorum cotoneorum

qn piper et gingiber non sit addendum

Iecori invalido prodest roborat adstringit coctionem adiuvat appetentiam excitat ieiuno [illegible] datur

Iecur in aliquibus est invalidum. [illegible] virtus sanguifica aberrat a scopo. Et hoc verum esse cognosco in Ascanio Francesco. [illegible] imbecillis aliqua particula [illegible] ex octo intemperantiis ut optime docet Galenus de ventriculo lib. 7. meth: med: cap. 4.

Nota insuper [illegible] alicuius ex principalibus partibus imbecillam fieri virtutem. primum [illegible] pars affecta laborat, et paulatim per consensum [illegible]

Ac succus malorum cum aceto & melle, tantum ad prescriptam crassitudinem coctus dari. Qui vero medio temperamento ventres habent: ita vt nec biliosum excrementum, nec pituitosum congerant: his piperis & Gingiberis dimidiũ eius qui prędictus est modi, sat erit. Ita nimirum, vt sit piperis vncia vna, Gingiberis vna & semis. At quibus frigiditas temperiem viciat: his quatuor Gingiberis, piperis tris, aut duas & semis vncias iniicies. licebit & cum ad medium modum præparaueris: in ipso vsu piper addere. At ꝙ ad hunc modum, iis quibus in diuersis mẽbris pugnantia tẽperamẽta sũt, consulẽdum censemus. Quib⁹ vero in vna q̃libet simulari istrumẽtali ve parte imparitas temperamenti visitur: de iis alio opere agetur.

Impressum Parisiis per honestum virum Guilielmum Rubeum Typographum. Anno nostre reparationis. M.D.xvij. vndecimo calendas Septembris.

Errata

Animaduertat studiosus lector primo numero Folia, secundo paginas, Tertio Lineas significari. Qui quidem tertius si in aliqbus non reperiatur, scias erratum in adnotationibus quæ in margine sunt, esse. Reliqua oculatus lector facile emendabit.

Folio.ij.pagina.i.Linea.vj.Erratū, alect: Lege alecti: Fo.v.pa.i.li.xx.err. desluit le.defluit. Fo.ix.i.ix.er.iracūdium le.iracūdū. Fo.eodem.i.xxxvij.er.æer le.aer. Fo.eodem.ii.xxvi.er.hide le. humide Fo.eodem.ii.xxvii.optimum fortasse etiā reliquis oib⁹ īfantibus est, ipsū lac le.optimū quidē est, etiā reliqs fortasse omnibus īfantibus, ipsum lac &c. Fo.x.i.iii.Erisistratus le. erasistratus Fo.eodem.i. xii.mōeri le.moueri. Fo.eo.i.xl.excesrūt le.excesserūt Fo.eo.i.xlii.Frigidiū le.frigidum Fo.xi.ii.xii.adhæc le. ad hęc Fo.xiii.i.viii.sullocās le.suffocās F.eo.i.xv.suluberrim⁹ le.saluberrim⁹ F.eo i.xvi. vtilissimis le.vtilissim⁹ F.eo.i.xxxvi. ue le.ne F.eo.ii.x.Quēq̄ le.Quāq̄ Fo.eo.ii.xxxix.ꝑpter ea le.ꝑpterea Fo.xiiii.i.xxxv. seorsum le.serosum. Fo.eo.ii.xvi.meminib⁹ le.meminim⁹ Fo.eo.ii.xviii.arbitrior le arbitror Fo.xv.i.xi. sumus le.simus Fo.eo.i.xx.phlegmonis le.phlegmones Fo.eo.i.xxix.phlegmon le.phlegmone Fo.eo.ii.xxxii.siquidē le.si quidem Fo.xvi.i.iii.aduersa per le.per aduersa Fo.eo.i.xii. desiccāt le.dissecāt Folio eodem prima pagina linea.xvi. redūdēt lege redundant. Fo.eo.i.xxxi.ita quoq; le.quoq; ita Fo.eo.i.xxxv. Equę le.Aeque Fo.eo.i.xxxvii.Siguis le.Signis Fo.eo.ii.xxvi. cuiusuis le.cuiuis Fo.eodem.ii.xl.cursus lege rursus Fo.xviii.i.xxxii.erit le.licebit Fo.eo.ii.xiiii..subtrāuersum le.subtrāsuersū Fo.xix.ii.v.cnoiugationes le.coniugationes Fo.eo.ii.xii. mensionē le.mētionē. Fo.xx.i.xxxv.nec dura le.nec a dura Fo.eo.ii.x aliquid le.aliud Fo.xxi.i.iiii.at qui le.atqui Fo.xxi.i.xxx.ex quātitate dura le. non solū dura. Fo.eo.ii.ii.te le.se Fo.xxii.ii.ii.memiuit le.meminit Fo.xxiii.i.i.reliquos le.reliquas Fo eo.i.iiii.Si quidē le.Siquidem Fo.eo.ii.xviii.Nam omnia le. Nā quoniam omnia Fo.eo.ii.xxi.Eādē ab le.Eādē ob F.eo.ii.xxvi.meatū le. meatuū Fo.eo.ii.xxxiiii.sana le.sanat Fo.xxiiii.i.xvi.dentissimā le.densissimā Fo.xv.ii.iiii.abundæ le.abunde Fo. xxvii.i.xxiiii. retrosū le.retrorsū Fo.eo.ii.ii.costterit le.cōstiterit Fo.eo.ii.xxi. Smiliter le.Similiter Fo.xxviii.i. meatus le.mot⁹ Fo.xxxii.i.iii. excremētoū le.excremētorū F.xxxvii.i.vii.de ea quæ ad lassitudines pertinent le.de eo qui ad lassitudines pertinet Fo.xxxviii.i xxx.Siquidē le.Si quidē Fo.eo.ii.xxxi.exercet le. in vsu est Fo. xxxix.ii.xv.cuiusq; le.cuiusq̄ Fo.eo.ii. στεγωσις le. στεγγωσις.

Errata

Fo.xl.i.xxxiiii.robustior le.incitatior Folio.eodem.ii. vigi. tristi.le.vigi.& tristi. Fo.xlii.ii.xxvii.traslat⁹ le. translat⁹ Fo.xliiii .i.xxv. sicut le.sic vt Fo.eo.ii.xxxii.accidus.le.acidus Fo.xlv.i. i.appreat le.appareat Fo.eo.i.xxv.seperatio le.separatio Fo.eo. ii.xiii.indicnat.le. indicant Fo.xlvi.ii.pituitosi le.pituitosus Fol. xlvii .i xxiiii. Facultas le.copia Fo.eo.ii.xxv.alterū est.le alter℞ vero est Fo.xlviii.ii.piuuia fieri le.pluuia aq̄ fieri F.eo.ii.xxxv. quod le.quaad Fo.eo.ii.xxxvi.nutriēdum le. .Nutriēdū Fo.xlix i.xxiii.profecto le.vtique Fo.l.ii.iiii.miscebs le.miscebis Fol.eo. ii.viii.quod le.quoad Fo.eo.ii.xxxii.abetinę le.abietinę Fol.eo. ii.xxxiiii. facultas le. copia Fo.eo.ii.xl.quīdecim le.ī quindecim Fo.li.i.xii.addisse le.addidisse. Fo.eo.i.xxxvii.frida le.frigida. Fo.eo.ii.xxi. siquidem le.si quidē Fo.eo.ii.xxxix.adiūctū le.ad iunctus Fo.liii.i.xxv.legumnē le. legumen Fol.eo.i.xxvi.simili le.eadē vero Fo.eo.ii.xxv.secuti le.secutus sim Fo.liiii.i.xxi.patibus le partibus Fo.eo.i.xxiii.totum le.totam Fol.eo.ii.xxix.est turpitudinem le.est vt turpitudinem Fo.eo.ii.xxxvi.prout est le. in statu suo Fo.lvi.ii.ii.optimus le.optimi. Fo.lvii.ii.xiiii.pulueratis prius le.puluere prius insperfis Fo.eo.ii. Rontunde le. Rotundæ Fol.eo.ii. Gorecomice le Gerocomice Fo.lix.i.xxi.petre solimum le. petroselinum Fol.eo.ii.xx.semidalin le.similaginem. Fo.eo.ii.xxii.semidali le similagine Fo.eo.ii.semidalis le. similago Fo.lx.ii.xii.dexta le.dextera Fo.lxi.i.x.veluti a manu le. veluti manu Fo.lxii.ii.iii.magnifaciēdę le.magnę faciendę Fol.eo. ii.xvii.& le.ex Fo.lxiiii.i.xxiii.motē le.motus F.eo.i. xxxv. caliiores le calidiores Fo.lxv.ii.xiii.quam le.qua F.lxvi.ii.xxxvii. ꝓfesto le profecto Fo.lxvii.ii.xxiii.id est cibis le.id ē de cibis. Fo. eo.ii.xxiiii.qui qui le.qui Fo.eo.ii.xxxiii.diacalamynthen le. dia calaminthen Fo.lxix.i.xxx.humactante le.humectante Fol.eo.i. xxxii.cibus le.cibis Fo.lxxi.i.xxxiii.renuatorius le. tenuatorius Fo.lxxii.ii.xxxv.vnam le.vuam Fo.eo.ii.xxxviii.mediocorū lege.medicorum. Fo.lxxiii.ii.iiii.ypocheonos le.hypocheomenos

Finis. Laus deo.

Περὶ ἀντιδότων

= Campbell 105

Γαληνοῦ περὶ ἀντιδότων.

Τὰς ἰωμένας τὰ πάθη δυνάμεις, οὐκ ἔξωθεν ἐπιτιθεμένας, ἀλλ' εἴσω τοῦ σώματος λαμβανομένας, ἀντιδότους ὀνομάζουσιν οἱ ἰατροί. τρεῖς δὲ αὐτῶν εἰσιν αἱ πρῶται διαφοραί. τινὲς μὲν γὰρ ἕνεκα τῶν θανασίμων φαρμάκων προσφέρονται. τινὲς δὲ τῶν ἰοβόλων ὀνομαζομένων θηρίων. τινὲς δὲ τοῖς ἐκ φαύλοις γεννωμένοις διαίτοις πάθεσιν, ἀρήγουσιν. ἔνιοι δὲ ταῖς τρισὶν ἐπαγγέλλονται χρείαις. ὥσπερ καὶ ἡ θηριακὴ καλουμένη. συντεθεῖσα μὲν ὑπὸ Ἀνδρομάχου τοῦ ἰατροῦ. παρωσαμένου δὲ τὴν ὀνομαζομένην μιθριδάτειον. καὶ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ συνθέντος οὕτω κληθεῖσαν. ὁ γάρ τοι Μιθριδάτης οὗτος, ὥσπερ καὶ ὁ ἡμέτερος Ἄτταλος ἐσπούδασεν ἐμπειρίαν ἔχειν ἁπάντων σχεδόν τι τῶν ἁπλῶν φαρμάκων. ὅσα τοῖς ὀλεθρίοις ἀντιτέτακται. πειράζων αὐτῶν τὰς δυνάμεις ἐπὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. ἐν θανάτῳ κατεγνωσμένων. τινὰ μὲν οὖν αὐτῶν εὗρεν ἐπὶ φαλαγγίων ἰδίως ἁρμόζοντα. τινὰ δὲ ἐπὶ σκορπίων. ὥσπερ γε καὶ ἐπὶ τῶν ἐχιδνῶν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναιρούντων δὲ φαρμάκων, τὰ μὲν, ἀκονίτου τὰ δὲ, ἐπ' ἄλλου τινὸς, ἢ ἄλλου πάντα δ' οὖν αὐτὰ μίξας ὁ Μιθριδάτης, ἓν ἐποίησε φάρμακον. ἐλπίσας ἕξειν ἀρωγὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὀλεθρίοις. ὕστερον δὲ Ἀνδρόμαχος ὁ Νέρωνος ἀρχίατρος, ἔνια μὲν προσθεὶς, ἔνια δὲ ἀφελὼν, ἐποίησε τὴν θηριακὴν ὀνομαζομένην ἀντίδοτον. οὐκ ὀλίγην ἐχιδνῶν σάρκα μίξας τοῖς ἄλλοις ὧν οὐκ εἶχεν ἡ μιθριδάτειος. καὶ διὰ τοῦτο πρὸς μὲν τὰ τῶν ἐχιδνῶν δήγματα, καλλίων ἡ θηριακὴ τῆς μιθριδατείου. πρὸς τἄλλα οὐδὲν ἧττον ἡ μιθριδάτειος. ἀλλ' ἐνίοις καὶ βελτίων. οὕτω δ' αὗται δὲ δύναμιν ἔχουσιν ἐπιλαμβανόμεναί τε καὶ προλαμβανόμεναι τῶν ἀναιρούντων φαρμάκων. ὁ γὰρ αὖ τὰς περὶ

αὐτῶν μέγεθος εἰς τὸ μηδὲν πάλιν προληφθὲν, τοῦ τ' αὐξη-
θὲν ὁ γίνηται εἰς τότε τριπλάσιον ἢ πενταπλάσιον ἐπι-
διδόμενον. καὶ οὐχὶ παρ' ἑκάστης ἡμέρας. ἀλλὰ καὶ διὰ
τρίτης ἤτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος
αὐτοκράτωρ Αὐρήλιος ὁ Ἀντωνῖνος, ἢ ὡς αὐτὸς ὁ Μιθριδάτης.
λαμβάνοι τοῦ φαρμάκου, πάντα πᾶσιν ἀβλαβὴς ὑπὸ
τῶν θανασίμων τε καὶ δηλητηρίων ὀνομαζομένων ἔσται
φαρμάκων. ὥσπερ φασὶ καὶ τὸν Μιθριδάτην αὐτόν. ἡνίκα
προείλετο διὰ τοῦ λεθείου φαρμάκου μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ ὑπὸ
Ῥωμαίοις γενέσθαι, μηδὲν εὑρεῖν ἀνελεῖν αὐτὸν δυνάμενον.
τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Μιθριδάτην ἀκουόμενα, τοιαῦτά ἐστιν.
αὐτοὶ δὲ ἡμεῖς, ἴσμεν τὰ κατὰ τὸν Ἀντωνῖνον. ὃς τὸ μὲν
πρῶτον ἰσοφάριον αὐτοῦ παρασκευάζων, ἑκάστης
ἡμέρας ὅσον κυάμου μέγεθος ἐλάμβανεν. ἢ καταπίνων
ἄνευ μίξεως ὕδατος ἢ οἴνου ἢ πρὸς τοῦτον ἐπιμιγνύς. ἐπεὶ δὲ
συνέβαινεν αὐτῷ τῶν ὑπάρξειν καρὰν ἐν ταῖς δημοσίαις πράξεσιν,
ἀφεῖλε τὸν ὀπὸν τῆς μήκωνος. ἔμπαλιν οὖν αὐτῷ συνέβη
διὰ τὸ πρόσθεν ἔθος. ὡς ἂν αὐτῷ τε ξηροτέρῳ ὄντι τὴν
κρᾶσιν, καὶ ξηραντικὸν φάρμακον ἐκ πολλοῦ προσφερομένῳ, (μὴ ξηραντικόν)
τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νυκτὸς ἀγρυπνῶς διατελεῖν. καὶ διὰ
τοῦτο ἠναγκάσθη προσφέρεσθαι καὶ τοῦ τὸν ὀπὸν ἔχοντος.
ἤδη πάλαι κεχρονικότος, ἐξηταγμένοι πολλάκις ἤδη
πάντα τὰ τοιαῦτα φάρμακα χρονίζοντα, πρᾳότατον
ἴσχειν αὐτόν. ὡς δὲ ἡνίκα διὰ τὸν γερμανικὸν πόλε-
μον ἐν τοῖς περὶ τὸν Ἴστρον χωρίοις. ἐμοῦ παραιτησαμένου
τὴν ἀποδημίαν ἐκείνῳ. ἐπειδὴ τὴν ἀπὸ Δημητρίου
τοῦ ἀρχιάτρου σκευαζομένην ἀντίδοτον ἔπινε, μετὰ
δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ γράψας εὐφράτῳ τῷ καθολικῷ,
παρ' οὗ τὰ πρὸς τὴν σύνθεσιν ἐλάμβανεν ἁπλᾶ φάρμα-
κα. δηλῶ τίς αὐτῶν. παρ' ὧν δὲ αὐτῶν λαμβανόντων

σύνταξιν αὐτοκρατορικῷ καὶ πυθόμενος ἐμὲ διὰ παντὸς
αὐτῷ κατὰ πάσας τὰς συνθέσεις παραγεγονέναι, σκευάζε-
σθαι μὲν τὴν ἀντίδοτον ἐκέλευσεν. ἀρεσθεὶς δὲ αὐτῇ πάνυ
καὶ παραγενόμενος εἰς ῥώμην, ἐπυνθάνετο κατὰ τίνα
συμμετρίαν τῶν ἁπλῶν φαρμάκων σκευάζοιμι. κἀγὼ
τἀληθὲς αὐτῷ διῆλθον· ὡς οὐδὲν οὔτ' ἐνέλιπον οὔτε
προσέθηκεν τῶν ἐμβαλλομένων ἐξ ἔθους παλαιοῦ τοῖς
κατὰ τὴν αὐλὴν ἰατροῖς. ἐδήλωσά τε τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀρεστὴ
μάλιστα αὐτῷ ἡ ἐμὴ σκευασία. περὶ ἧς ἅπαν τὸ νῦν προ-
θέμενος, ἐμνημόνευσα τῶν τότε πραχθέντων τε καὶ λεχ-
θέντων. ὅτε γὰρ ἑκάστης ἡμέρας λαμβάνων ὅσον τῶ νίτρου
ἅμα πολλῷ μέλιτι τοῦ φαρμάκου, ἀκριβέστατον δι' ἐγίνω-
σκε τήν τε κακίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρετήν. γίνεται δὲ κάλλιστον
τοῦτο καὶ τἆλλα σχεδὸν φάρμακα ἅπαντα. διά τε τὴν τῶν
ἐμβαλλομένων ἀρετὴν τήν τε κατ' ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἄλληλα
δυνάμεως. οἱ πολλοὶ δέ, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἴσασι δοκι-
μάζειν ἕκαστον αὐτὸ κατὰ μόνας, εἰς ὅσον ἥκει κακίας
ἢ ἀρετῆς. ὥστε οὐδὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἄλληλα
δυνάμεως ἐπίστανται. καὶ διὰ τοῦτο βαλόντες ἐνίοτε τὰ
πλεῖστα τῶν φαρμάκων ἀσθενῆ, ἢ διὰ χρόνον ἢ διὰ γένος,
ἔμιξαν αὐτοῖς ἔνια τῶν ἰσχυροτάτων. ἐμβαλὼν γοῦν
τίς ποτε τὸν ἐκ τῶν θηβῶν τῶν αἰγυπτίων ὀπόν, ἰσχυρό-
τατον ὄντα, παραπλήσιον τῷ φιλωνίῳ φαρμάκῳ καὶ
τῇ γεύσει καὶ τῇ δυνάμει, τὴν ἀντίδοτον εἰργάσατο. σμύρ-
νης δὲ αὖθις ἐμβαλὼν, ἰσχυρότατον ἅμα τοῖς πλείστοις
ἀσθενέσιν, ἐπικρατηθῆναι τὴν ἀντίδοτον ὑπ' ἐκείνης
ἐποίησε. καί τις ἄλλος εὐκρόκῳ ταὐτὸν ἥμαρτεν. ἕτερος
εὐσαγαπηνῷ. καθάπερ γε πάλιν ἐν ἀσφάλτῳ καὶ χαλ-
βάνῃ. τινὲς δὲ καὶ δύο καὶ τρία τῶν οὕτως ἰσχυρῶν
ἄλλοις ἀσθενέσι μίξαντες, ἐπ' ἐκείνων ἐπικρατουμ

τὴν ἀντίδοτον εἰργάσαντο. τὴν σκευασίαν μὲν οὖν αὐτὴν καὶ
ἅπαξ τις ἰδὼν δριμὺς ἀνὴρ, εὐκόλως μαθήσεται. τῶν
δὲ ἐμβαλλομένων φαρμάκων τὴν διάγνωσιν, οὐχ ἅπαξ
ἢ δὶς ἢ τρίς. ἀλλὰ πάνυ πολλάκις δεῖται ὁρᾶν καὶ ἀκριβῶς
ὑπό τινος δεικνύντος τε ἅμα καὶ λόγῳ διδάσκοντος ὁποῖον
ἄριστον ἐκμάθοι. τὴν δὲ, χωρὶς τοῦ δείξαντος ἐξ ἀνα-
γνώσεως τοῦ βιβλίου τινὸς ὁποῖα τὰ Ἡρακλείδου τοῦ Τα-
ραντίνου θηριακά· καὶ Κρατεύα· καὶ Διοσκορίδου· καὶ
Γέλλα· καὶ Ῥούφου τοῦ Ἐφεσίου· καὶ ἄλλων τινῶν ἔτι τὴν διά-
γνωσιν αὐτῶν ἥκοντι, πολὺ πλέονος αὐτοτίας δεῖ. πρὸς τὸ δια-
γινώσκειν ἑκάστου φαρμάκου τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν. ἔνια
μὲν γὰρ παραποιοῦσιν οἱ καπηλεύοντες οὕτως σαφῶς, ὡς
καὶ τοὺς τριβακοὺς ἐν αὐτοῖς λανθάνειν. ἐφ' ὧν κάλλιστον γεννᾶται
πορίζεσθαι τὸ φάρμακον, ἢ αὐτὸν ἅπαξ πορισθέντα παρασκευά-
ζεσθαι τὰ διαμένειν δυνάμενα πρὸς ὅλον τὸν βίον. ὁποῖα
σχεδὸν τὰ πάντα τὰ μεταλλικὰ καλούμενα. καὶ πρὶν γοῦν
ἱστορῆσαι βουληθεὶς ἐγὼ διὰ ταῦτα, φίλον τε ἔχων τὸν ἐν αὐτῇ
πολὺ δυνάμενον, ἔπαρχόν τε ὄντα τοῦ προεστῶτος τῶν μετάλλων
ἐπιτρόπου Καίσαρος, καὶ διμέαντε πολλῷ ἐκεῖθεν ἐκόμισα
καὶ διφρυγὲς καὶ σπόδιον· καὶ πομφόλυγα· χαλκῖτιν τε
καὶ μίσυ καὶ σῶρυ· καὶ χάλκανθον. ὥσπερ γε πάλιν ἐκ τῆς
Παλαιστίνης Συρίας, ὀποβάλσαμον ἀκριβές. ἀσφαλῶς
μὲν γὰρ οὐδ' ὅλως εἶναι δύναται πανοῦργος. ὥσπερ οὐδὲ
ὁ τοῦ ὀποβαλσάμου καρπός. οὐδὲ τὸ ξυλοβάλσαμον. ἔπλευ-
σα δὲ καὶ εἰς Λῆμνον. ἴσασι δ' οἱ ἱεροὶ δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διὰ τὴν
λημνίαν· ἥτε γῆν ἐθέλοι τις ὀνομάζειν ἔτε σφραγῖδα.
λέλεκται δὲ περὶ αὐτῆς αὐτάρκως ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν
φαρμάκων δυνάμεως ἐνάτῳ. ταύτην οὖν τὴν σφραγῖδα,
παραποιοῦσιν, ὡς μηδὲ δύνασθαι διαγνωσθῆναι τὴν ἀλη-
θινὴν ἀπὸ τῆς περιπεποιημένης. καθάπερ γε καὶ τὸ καλούμενον

ἰνδικὸν λύκιον. ἕτερα δὲ πολλὰ δυσκολωτάτην ἔχοντα διάγνω-
σιν ἀπὸ τῶν νενοθευμένων. ἀρχὴ παρὰ τῶν εἰς τὰ χωρία πορευο-
μένων ἐπιτρόπων τε καὶ συγκλητικῶν ἀρξάντων τῆς χώρας,
ἀθροίζειν, ἢ καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτοῖς φίλων. ὥσπερ ἐμὲ
ποιοῦντα τεθέασασθε. κομίζεται γάρ μοι τὰ μὲν, ἐκ τῆς μεγάλης
συρίας τὰ δὲ, ἐκ τῆς παλαιστίνης. τὰ δὲ ἐκ τῆς καππαδο-
κίας. ἐκ πόντου δ' ἄλλου. καθάπερ ἐκ μακεδονίας τε καὶ
βιθυνίας. ἀσίας τε καὶ τῶν πρὸς τῷ δύσιν χωρίων. ἔνθα
κελτοὶ καὶ ἴβηρες. οἵ τε κατὰ τὴν ἀντικειμένην χώραν αὐτοῖς
οἰκοῦντες μαυρούσιοι. τινὰ μὲν οὖν ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ γίνεται
φάρμακα κάλλιστα, διὸ διοσκουρίδου τε καὶ οἱ ἄλλοι γεγράφα-
σιν ἀληθῶς. ἡμᾶς δὲ ὡς ἔφην χρὴ παρασκευάσασθαι καθ' ὃν
εἴρηκα τρόπον, αὐτά. καὶ μάλιστα ἐὰν ἐν ῥώμῃ οἰκοῦμεν.
ἐς τὴν ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ἀφικνοῦ-
ται πάμπολλα. τινὰ δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἰταλίαν, τὰ
μὲν, αὐτοφυῶς γεννᾶται. τὰ δὲ, κατασκευάζεται. καθά-
περ ἐν δικαιαρχίᾳ. τῇ νῦν ὀνομαζομένῃ ποτιόλοις, ἰὸς.
καὶ ψιμύθιον. καὶ χαλκὸς κεκαυμένος. καὶ λεπὶς χαλκοῦ.
καὶ ἄλλα τινά. κατὰ δὲ ῥώμην ἡ λιθάργυρος. ἔνια δὲ
μόνον οὐχὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν κομίζεται, καθάπερ τὰ ἐκ
τῆς σικελίας καὶ τῆς μεγάλης λιβύης. φέρεται δὲ καὶ καθ'
ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὥρᾳ θέρους ἀπὸ κρήτης, πάμπολλα τῶν
ἐκεῖ βοτανικῶν ἀνδρῶν ὑπὸ καίσαρος τρεφομένων. οὐ καὶ τῷ
καίσαρι μόνον. ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ῥωμαίων πληροῖ. πεμπόν-
των ἄγγεα ταυτὶ τὰ πλεκτὰ καλούμενα. διὰ τὸ τῶν λυ-
γῶν εἶναι πλέγματα. φέρεται δὲ ἀπὸ κρήτης τὰ τοιαῦτα,
καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ τῶν ἐθνῶν. ὡς μηδὲν τῶν ἀπ' αὐτῆς
ἐνδεῖν, μήτε βοτανῶν μήτε καρπῶν. μήτε σπερμάτων
μήτε ῥιζῶν. μήτε χυλῶν. τὰ μὲν ἄλλα πάντα διὰ παντὸς
εἰλικρινῆ. νοθεύονται δὲ ἔνιοι τῶν χυλῶν. ἀλλὰ καὶ

τοῦτο σπανίως. διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν γενομένων ἐν τῇ νήσῳ
βοτανῶν, οὐ πάνυ τι σπανίους γὰρ ἐπιτυχεῖν οὖσιν οἱ κατ' αὐτὴν
βοτανικοί. οὐ μὴν οὐδ' ἥκιστα κόπους γ' ἀμεγάλη. καθάπερ ἐπεί-
λων. ἀλλ' αὐτῇ τοῦ χυλοῦ ἀψινθίου μόνου ποιήσασθαι, παρα-
σίου μίγνυσιν. ἔτι τοιοῦτον παρα ποιοῦσι σμικρόν. ὥστε
τοὺς ἐν Ῥώμῃ παρὰ τῶν πωλούντων καθ' ἕκαστον ἔτος τὰ πλήρη τῶν
φαρμάκων ἀγγεῖα τὰ πλεκτά, πρῶτον μὲν ἕκαστον αὐτῶν
διασκέψασθαι γνωρίζειν, ἃ καὶ μὴ πρότερον ἑωρακὼς τύ-
χῃ. πρὸς τοῦτο δὲ καὶ τὸ κάλλιστον ἐκ τῆς συνεχοῦς θέας
ὁποῖον ἐστὶ διασκέψασθαι:.

ἐκλογὴ κρειττόνων βοτανῶν:-

ἐν μὲν ταῖς βοτάναις, ὅσαι
μετὰ τοῦ καρποῦ προσηρτημένου τοῖς ἀκρέμοσι κομίζονται,
τὸ πολὺ καρπότερον καὶ εὐθαλέστερον καὶ ἀδρότερον εὑ-
ρισκόμενόν τε κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν ἐν τῷ χρόνῳ μὴ
διαφθειρόμενον, ἐννοοῦντες εἶναι κρεῖττον. ὥσπερ γε
καὶ κατὰ τὴν ὄσφρησιν καὶ γεῦσιν, οὐδὲν χαλεπὸν ἐννοῆ-
σαι τὸ ἄριστον. καὶ γὰρ τὸ διαφέρον κατὰ δύναμιν, πρω-
τεύει τῶν ὁμογενῶν:-

περὶ διαγνώσεως ἀρίστου μέλιτος.

οὕτω γοῦν καὶ μέλι λεγόμενα ἄρι-
στον εἶναι τὸ γλυκύτατόν τε καὶ δριμύτατον τῶν ἄλλων ἁ-
πάντων. ἐπειδὴ τὸ γένος αὐτοῦ τῇ ἐν γλυκύτητι τοιαύτῃ
ὑπεροχῇ φαίνεται. ὅταν οὖν ἐγγλυκέων φύσει παραβάλλων
τὸ γλεῦκος ἐστὶ ἡμισυμερὲς ἢ καὶ τρίτον ἑψηθέν, γλυκύ-
τητι μὲν οὐδὲν ἀπολείπεται μέλιτος. ἀμβλὺ δὲ καὶ ἀδή-
κτον ὥσπερ τὸ ὕδωρ. ἀλλ' οὐ τό γε μέλι τοιοῦτον. ἔχει
γάρ τινα δριμύτητα μετὰ τῆς γλυκύτητος. ὥστε ἄρι-
στον ἐστὶ τὸ πρωτεῦον ἐν τούτοις καὶ πρῶτα γε τὰ γνωρίσματα
τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐκ τούτων ἔσται. κατὰ συμβεβηκὸς
δέ τι καὶ παρεπόμενον κατὰ χροιὰν καὶ σύστασιν ἢ ὀδμήν.
καὶ τὴν οἷον ἀνηλουχίαν τῶν μορίων. ὠχρὸν μὲν οὖν ἐστι
τὴν χροιάν. τὴν σύστασιν δὲ οὔτε παχὺ καὶ θρομβῶδες,
οὔτε λίαν ὑγρόν. κινούμενόν τε διόλου καὶ γλισχρότερον.

ὡς ἐγκεβαφέντας, ἅπαντος τοῦ δακτύλου ῥεῖν ἐπιτρέπεις ἢ
κατατείνεσθαι αὐτό· καὶ ὡς περιέχον, οὐ διασπώμενον. οὐδὲ
ἀποῤῥηγνύμενον. ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτα ἐστὶν ἄριστον· ἀλλ' ὅτι τὸ κατὰ
τὴν οἰκείαν φύσιν ἄριστον μέλι, ταῦτ' ἔχει συμβεβηκότα διὰ -
παντὸς αὐτῷ. καὶ διὰ τοῦτο γνωρίσματα γίνεται τοῦ βελτίστου.
διὸ καὶ πολλάκις εἴρηκα φημὶ δεῖν ἕκαστον τῶν ἁπλῶν φαρμά-
κων. ἵνα διὰ μνήμης ἔχωμεν εἰς ὅσον ἥκει δριμύτητος ἢ γλυκύ-
τητος ἤ τινος τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ποιοτήτων. ὧν τὸ ποσὸν,
ἀδύνατον λόγῳ δηλωθῆναι. προσέρχεται δέ τις καὶ ἄλλη
κρίσις τῆς ἑκάστου δυνάμεως φαρμάκου ἐξ ἐμπειρίας πολυ-
χρονίου· μηδὲν ὑπὸ τοῦ λόγου βοηθουμένη. τὸ γοῦν ἀπὸ κνί-
δου κάλλιστον μέλι φαινόμενον, οἷς ἐστὶν ἄριστον γνωρίσμασιν
ὡς ἐγγὺς εἶναι τῷ θασίῳ τε καὶ ὑμηττίῳ, κακίαν οὐ μικρὰν
ἐνδείκνυται χρονίζον εἰς οἰνώδη μεταβάλλον ποιότητα.
παραπλήσιον δέ τι πέπονθεν αὐτῷ, καὶ τὸ ῥόδιον. ὥσ-
τε τὶς ἐμβαλὼν τούτου τοῦ μέλιτος εἰς τὴν θηριακὴν με-
τὰ τρεῖς ἐνιαυτοὺς εὗρεν αὐτὴν οἰνίζουσαν. οὐ κατὰ τὴν
γεῦσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὀσμὴν ἔδειξέ μοι. κἀγὼ
θεασάμενος τὸ γεγονὸς αὐτῷ παρὰ τοῦ βεβλημένου μέ-
λιτος, ὥστε θαυμάσαι τὸν ἄνθρωπον. ἐπεὶ δὲ προσεπυθόμην
εἰ γε ἐπὶ πλέον ἥψησέ τε καὶ ἀπήφρισεν αὐτό. προσωμο-
λόγει δὲ καὶ ταῦτα. καὶ διὰ τοῦτο ἐθαύμαζε μὲν, ὡς τὸ ἴσο-
φον ἀνήκοος παρ' ἐμοῦ. κατέγνω δὲ τῆς ἑαυτοῦ προπετείας,
ἐπιχειρήσαντος σκευάσαι φάρμακον ἐκ μόνης τῆς γραφῆς.
ἄλλος δ' ὀξώδη γενομένην ἣν ἐσκεύασε θηριακὴν ἔδει-
ξέ μοι πυνθανόμενος τὴν αἰτίαν. ἀκούσας οὖν παρ' ἐμοῦ
πλέονος τοῦ δέοντος οἶνον ~~ἐμβεβ~~ ἐμβεβλῆσθαι, καὶ τοῦτον
οὐκ ἄριστον οὐδὲ παλαιόν. ἴσως δὲ καὶ αὐτοῦ μὴ καλῶς
κατεσκευασμένου πλέον μεμῖχθαι τῇ σαρκὶ τῶν ἐχιδνῶν.
ὁμολογήσας οὕτως ἔχειν, ἑαυτοῦ κατέγνω τῆς προπετείας.

διὸ καὶ προνοητέον οἶνον ἐμβάλλειν τῷ γένει τοιοῦτον, ὁποῖος
μὲν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἔγνωσται μονιμώτατος ὑπάρχων. ἔπει-
τα δ' ἰσχυρὸν ἔτεσι πλείοσι δεδωκότι βάσανον· ὡς οὐκέτι
μεταβληθήσοιτο. καὶ γάρ τοι καὶ ἀσθενέστατοί τε καὶ ὡς ἂν εἴποι-
τις ὑδατωδέστεροι τῶν οἴνων οἱ σφόδρα αὐστηροί. καὶ μάλιστα
πάντων οἴνων ὀξυνόμενοι. μὴ φθάσαντες δὲ ἐν τοῖς πρώτοις ἔτε-
σιν ὀξωθῆναι διαμένουσιν τοὐλοιποῦ. χρόνος δὲ τῆς τοιαύτης
κρίσεως ἄλλος ἄλλῳ τῶν οἴνων ἐστί. οὐ πολλῶν μὲν ἐτῶν τοῖς ὑδα-
τώδεσιν. οὕτω δ' ὀνομάζουσι τοὺς λευκοὺς τῇ χροιᾷ. καὶ λε-
πτοὺς τῇ συστάσει. καὶ μὴ πολλοῦ δεομένου ὕδατος εἰς τὴν
κεράννυσθαι. πάντα δ' αὖ τοῖς ὑπάρχει τοιούτοις οὖσιν ὥσπερ
οὐδ' ὅλως πλήττουσι τὴν κεφαλὴν, οὕτω μὴ θερμαίνειν σα-
φῶς τὸ σῶμα. μηδὲ τῇ πέψει τὰ κατὰ γαστέρα καὶ φλέβας
ἐναργῶς συντελεῖν τι. μηδὲ εὐτροφίᾳ συναίρεσθαι. τά-
χιστα πάντων οἴνων οὗτοι παλαιοῦνται. καλοῦσι δ' οἱ περὶ
ταῦτα δεινοὶ παλαιοῦσθαι, τὸ μεταβάλλειν ἑτοίμως εἰς τὴν
τῶν παλαιουμένων ποιότητα. δριμύτης τε ἐστὶν αὕτη μετὰ
τοῦ θερμαίνειν σαφῶς. ὕστερον δὲ καὶ πικρότης ἐς ὃ μετέ-
στη. ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς ὑδατώδεις οἴνους ἀφικνουμένους
ἰδεῖν ὅταν γε μὴ φθάσωσιν ἐν τοῖς πρώτοις ἢ τρισὶν ἢ τέταρ-
σιν ὀξωθῆναι. τοῖς δ' ἰσχυροῖς τε ἅμα καὶ αὐστηροῖς καὶ
λευκοῖς μετὰ πάχους οἴνοις καὶ μετὰ δυετίαν συνέπεσε
μὴ καλῶς ἀποκειμένοις ὀξωθῆναι. συνέβαινε δ' αὖ τοῖς
καὶ παλαιοῦσθαι χρόνῳ παμπόλλῳ. τοιοῦτοι κατὰ τὴν Ἰτα-
λίαν εἰσίν. ὅ τε Τιβουρτῖνος καὶ Σιγνῖνος. καὶ Μάρσος.
καὶ Σουρρεντῖνος. ὁ μέντοι Τιβουρτῖνος καὶ Μάρσος αὐστηροί
τε καὶ ῥᾳδίως ὀξούμενοι κατὰ τὴν ἀπρονόητον ἀπόθεσιν.
δὲ Σιγνῖνος ἰσχυρότερος τούτων. καὶ ἧττον ὀξοῦται.
καὶ παλαιωθεὶς κάλλιστος γίνεται. περὶ δὲ τοῦ Σουρρεντί-
νου τί δεῖ καὶ λέγειν. ὃς σχεδὸν εἴκοσιν ἐτῶν ἄπεπτος.

ἀκμάζει δὲ τοσούτων ἐτῶν γενόμενος. ἐπὶ πολύ τε παρα-
μένει τὸ τίμιος. οὐκ εὐκόλως ἐκπικρούμενος. σχεδὸν μᾶλλον
κατάρξει τὴν ὑπάρχων τῷ φαλερίνῳ. ἐναντία δὲ τούτοις τοῖς
οἴνοις οἱ ὑδατώδεις πάσχουσιν. ὅ τε σαβῖνος. καὶ ὁ ἀλβανός.
καὶ ὁ γαυριανὸς ἐν τῷ ποντιόλων λόφῳ γενόμενος. ὅ τε ἐν νε-
απόλει γενόμενος κατὰ τοὺς ὑποκειμένους αὐτῇ λόφους ἀμιν-
ναῖος μὲν ὀνομαζόμενος, ἀλλὰ λεπτὸς ὑπάρχων. οὐχ ὥσπερ
οἱ κατὰ σικελίαν τε καὶ βιθυνίαν ἀμιναῖοι. καίτοι κἀν τού-
τοις τοῖς ἔθνεσιν, ὀλίγοις μὲν ὑδατώδης καὶ λεπτὸς οἶνος
γεννᾶται. οὐ μὴν ἀποδέει γε, οὔτε κατὰ τὴν ἰταλίαν σα-
βίνου. οὔτε τῆς κατὰ τὴν ἀσίαν ἀρσυνίου τε καὶ τιτακα-
ζηνοῦ. καὶ τοῦ ὀνομαζομένου τιβηνοῦ. διὰ τὸ χωρίον ἐν ᾧ
γεωργεῖται τίβας ὀνομαζόμενον. οὗτοι πάντες ῥᾳδίως
μεταβάλλοντες, πρὸς τὰς ἐναντίας ποιότητας. ἤτοι τὴν
ὀξεῖαν ἢ τὴν πικράν. ὁ δὲ π[illegible] παρ᾽ ἐκείνους θερμὸν
οἶνον ἐμβαλὼν σίμῳ πολλῷ καὶ θερμῷ, οὐκ ἐκρύψατε πλη-
ρώσας κεράμια. καὶ τυχὼν τῆς ἐλπίδος, οὐδὲ πώποτε ἔσχεν
οἶνον ὀξυνόμενον. ἀλλὰ πάντας τάχιστα παλαιουμένους.
ὅπως δ᾽ ἄν τις οἴκημα παρασκευάσῃ θερμὸν ὡς ἐκεῖνο
παρεσκεύασε, καὶ δὴ φράσω. κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἅπαν-
τες παρ᾽ ἡμῖν οἶκοι γίνονται μεγάλοι. τὴν μὲν ἑστίαν ἐν οἷς
καίουσι τὸ πῦρ, ἐν μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ
αὐτῆς ἀπέχουσιν αἱ τῶν ὑποζυγίων [illegible]. ἤτοι κατ᾽ ἀμφότερα
τὰ μέρη, δεξιόν τε καὶ ἀριστερόν. ἢ πάντως γε κατὰ
θάτερα. τοῖς δὲ καὶ κρίβανοι συνεζευγμένοι ταῖς ἑστί-
αις, κατὰ τὸ πρόσω μέρος αὐτῶν. ὃ πρὸς τὴν θύραν βλέ-
πει τοῦ παντὸς οἴκου. τοιοῦτοι μὲν οὖν ἅπαντες οἱ κατὰ
τοὺς ἀγροὺς οἶκοι, κατασκευάζονται. κἂν εὐτελεῖς ὦσιν.
οἱ δ᾽ ἐπιμελέστερον αὐτῶν σκευαζόμενοι κατὰ τὸν ἔνδον
τοῖχον ἔχουσι τὴν κατ᾽ αὐτὴν τὴν θύραν τεταγμένην ἐξέδραν.

ἔκκειται ἔξωθεν δ' αὐτῶν κοιτῶνα· καθ' ὃν ἄνωθεν ἢ ὑπερῷα
οἰκήματα· καθάπερ καὶ κατὰ πολλὰ τῶν πανδοκείων ἐν κύ-
κλῳ κατὰ τοὺς τοίχους τοῦ οἴκου τοῦ μεγάλου. πολλάκις δ' ἐκεῖ
κατὰ τέτταρας ἔκκειτο· τούτων οὖν τῶν οἰκημάτων τὸ μάλιστα
σκεπόμενον ἑκατέρωθεν ἦν· τὸ κατὰ τῆς ἐξέδρου ἐπικείμενον
ἐν ᾧ τὸν οἶνον ὁ πατήρ μου κατετίθετο· μετὰ τὸ κατὰ τοὺς πίθους
ζέσαι. τὸ δὲ μονιμώτερον ἐπὶ τῶν κεραμίων ἀποτίθεται πρότε-
ρον· ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους ἡ παρ' ἡμῖν δι' ἔθους θερμαίνειν δι' ὅ-
λου· ἀμείνων δὲ τῶν οἴκων· ὁ πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἐστραμμέ-
νος· ἀπεστραμμένος δὲ τὰς ἄρκτους. ἡ δέ τις παρ' ἡμῖν
γενομένη βοτάνη θαμνώδης πάνυ θερμὴ καὶ δριμεῖα. καὶ ἄρω-
μα τι ζον ἔχουσά τι· καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ ἐπιχώριοι κολύμβα-
δες· ἔνιοι δὲ στοιβήν· ἐπιτηδειοτάτην οὖσαν ἐς φυλακὴν
ἤκουσα· τίθενται οὖν ταύτῃ τῇ βοτάνῃ καὶ τῷ οἴκῳ τὰ κερα-
μία. καὶ τῶν οἴκων τῶν ὑπερῴων τοῦ μέζονος τὸν ἕνα τοῖχον δ' ἐ-
τέτρα τετρημέναι ἀξιολόγοις· ἐστραμμένοις ἐς τὸν μέγαν οἶκον
ἐν ᾧ τούτε κρίβανον ἐφηνέναι καὶ τὴν ἑστίαν προμηθούμενος
διὰ τῶν τρημάτων ἰέναι θερμασίαν ἐς τὸν οἶνον ἐν ᾧ τὰ
κεραμία κατετίθετο· ἐκ τε οὖν τῆς κατὰ τὸν μέγαν οἶκον
θερμασίας ἢ καὶ πάνυ κοινῇ θερμαινομένῃ καὶ τῆς στοιβῆς θαλ-
πομένη· διεφύλαττε πάντα τὸν οἶνον· ὡς μηδέποτε ὀξὺν
ἦναι· πρὸς δὲ τὸ μᾶλλον ἐπιτυγχάνειν· ὡς μηδέποτε
ἁμαρτάνοντος κοπτοῦ τοῖς κεραμίοις ἐνέχειν τὸν οἶνον· οὐ παρ' οἷς
ἄλλ' ἔξω εὖ ἐκείνῳ τὸ τῆς τῶν πεπαλαιωμένων· παραπλή-
σιον οἷς ἔγνωκα καὶ κατὰ τὴν ἰταλίαν ὅλον ἐν τοῖς περὶ νεάπο-
λιν καὶ τὸν γειτνιῶντα λόφον αὐτῇ τῇ χώρᾳ γενόμενον· ὃ ὀνο-
μάζουσι τριφύλινον· ἐπυθόμην δὲ καὶ κατ' ἄλλα πολλὰ
χωρὶς τῆς ἰταλίας οὕτω θερμαίνεσθαι τὸν οἶνον· ἀλλ' ὅ γε
τοιοῦτος ὡς παραμόνιμος· οὕτω καὶ κεφαλαλγὴς γίνεται·
διὰ τὴν ἐκ τοῦ καπνοῦ προσερχομένην αὐτῷ ποιότητα.

φυλακτέον οὖν σοι τοὺς τοιούτους ἅπαντας οἴνους ἐν τοῖς ὑποτιθε-
μένοις φαρμάκοις. ἃ μέλλομεν εἴσω τοῦ σώματος λήψεσθαι
κατὰ οὐδὲν κωλύει χρῆσθαι μὴ παρόντων ἀρίστων. αἱρετέον οὖν
ἐς τὰς ἀντιδότους οἴνους φύσει μονίμους. ὧν πρῶτος οὐκ ἐς
τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν ὁ φαλερῖνος
ἐστί. αἱρετέον δὲ καὶ ἐν τούτῳ τὸν μήπω πικρὸν ὑπὸ παλαιότη-
τος. ὡς ἔνιοί γε καὶ κατὰ τοῦτο σφάλλονται τὴν θηριακὴν σκευα-
ζόντων. ἀκηκοότες γὰρ ἀεὶ τὸν περιφερόμενον τοῦτον λόγον,
ὡς τἄλλα πάντα γηρᾷ τῷ χρόνῳ πλὴν οἶνος, τὸν παλαιότατον
ἐμβάλλουσιν. οὐδὲ τῆς ποσότητος ἔνιοι στοχαζόμενοι· διὰ
τὸ μηδέ τι γράψαι τὴν συμμετρίαν κατὰ τὰς φαρμακίτιδας
βίβλους. σύνοιδα δ' οὖν τοι ἐδῶν αὐτῶν μηδὲν ἀλλήλων ἀρετῇ
διαφερόντων, ἡδίονα τὴν ἀντίδοτον ὁ γλυκύτερος ἐργάζε-
ται. καὶ καλοῦσιν αὐτὸν ἰδίως φαυστιανόν. καθάπερ οὖν οἱ
τὸν μεταβάλλοντα καὶ ὀξυνόμενον οἶνον ἐμβάλλοντες ἁμαρτά-
νουσιν. ἔγωγε καὶ μηδὲν ἔχον ἔγκλημα καθ' ἑαυτὸν ἀναμιχθέν-
τα τοῖς τῆς ἀντιδότου φαρμάκοις ὀξύνεται πολλάκις, οὕτως
ὁ παλαιότατος φαλερῖνος καὶ μάλιστα ὅτε βραχὺ πλέον
ληφθῇ, πικρὸν ἐργάζεται τὸ φάρμακον. ἔσθ' ὅτε τις ἰατρός
καὶ τὸ μέλαν πάνυ παλαιὸν ἐνέβαλεν ὁμοίως τῷ φαλερίνῳ.
κατὰ τοιόνδε τινὰ λογισμόν. οἶνος δ' ἐστὶ ποτὲ μέλιτι γέγονε
τὸ κεράμιον. ἔμπροσθεν ἄριστον αὐτὸ φαινόμενον. ἀσφαλέ-
στερον οὖν ἔδοξε καθάπερ ἐπὶ οἴνου τοῦ τῷ μήκει τοῦ χρόνου κεκρι-
μένου ὡς οὐ φθείροιτο, μῖξαι τῷ φαρμάκῳ. τὸ δὲ καὶ ἄρα
διὰ τὸν χρόνον ὑπὸ   ἔστα καὶ ἕψησιν προσλαβὼν ἐπὶ
πλέον, ἔτι μᾶλλον ἀπεδείχθη πικρόν. ὅπερ ἅπαντι
μέλιτι παλαιοτέρῳ συμβαίνει κατὰ τὴν ἕψησιν. καὶ
θαυμαστὸν οὐδέν. ὅπου γε χωρὶς τῆς ἑψήσεως ἐν τῷ χρόνῳ
πικρότερος αὐτὸ τοῦ γλυκύτερος γίνεται. καὶ παρά γε
τῷ ἐμῷ πατρὶ μέλι πικρὸν οὕτως ἦν, οἷον ἐν τῷ πόντῳ γίνεται.

κατά τινα τῶν χωρίων· ἐν οἷς αἱ μέλιτται συνάγουσιν ἀπὸ
τῶν ἀψινθίων. παρὰ τοῦτο δὲ ἔφασκε τὸ μέλι τοῦ παρ' Ἀθηναί-
οις ἀρίστου, χρόνῳ παμπόλλῳ παλαιωθέντος, γεγονέναι
πικρόν. ἐπεὶ δ' ἄχρηστος ἐφάνη μοι καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν
τοῦ πρς, ἀρχεῖον αὐτὸ φυλάττω. πικρότερον μὲν ἔτι καὶ
μᾶλλον ἢ τὸ πρότερον γεγονός. ὥσπερ γε καὶ μελάντερον. οὐ μὴν
παχύτερόν γε πολλῷ. καίτοι τοῦτ' ἔοικεν ἐξαίρετον ὑπάρχειν τῷ
καλλίστῳ μέλιτι, τῷ χρόνῳ προϊόντι, πρὸς τὸ παχύτερον γίνε-
σθαι, καὶ θρομβοῦται πολλάκις. μέλι μὲν οὖν πάντως
ἐμβλητέον ἢ τὸ κάλλιστον ταῖς ἀντιδότοις ὑμήττιον ἢ
θάσιον ἢ πάντως γε ἀττικόν. ἐὰν δὲ ἀπορῶμεν αὐτῶν
τῶν ἐν ταῖς κυκλάσι νήσοις γινομένου. γίνεται δὲ κατὰ τὸν
ἰσθμὸν μέλι ἀγαθὸν καὶ καλεῖται ἰσθμιακὸν ἰδίως ἀπὸ τοῦ
χωρίου καθάπερ καὶ τοὔβρεον. γίνεται δὲ καὶ ἐν τῇ περὶ
μὶν χώρα, ~~δὲ καὶ ἐν τῇ~~ τῇ μεταξὺ περγάμου καὶ τῆς
ἐπὶ θαλάττῃ πόλεως ἐλαίου, ἐν ᾗ λόφος ἐστί τις θύμου
μεστός, ἐν ᾧ κάλλιστον αἱ μέλιτται τιθέασι μέλι. καὶ
κατὰ τὴν ὑπερκειμένην δὲ τῆς ἡμετέρας χώρας μυσίαν, ἣν
ὀνομάζουσι βρίτλον, γίνεται μέλι παραπλήσιον ἀττικῷ.
καίτοι τοῦ ἄλλου μέλιτος ἀκριβῶς φαυλοτάτου γινομένου.
ἀλλὰ γὰρ κἀκεῖ λόφος τίς ἐστιν οὐ μέγας πετρώδης. ὅλος θύ-
μου καὶ ὀριγάνου μεστός. ἀλλὰ κυτίσου μὲν ἐστὶ τὸ χωρίον
μεστόν. ἀγεωργὴ δὲ ὅθεν ποιῆς αὐτοῦ, μέλι γλυκύτα-
τον ὡς ὑπερβάλλειν τὸ ἀττικόν. οὐ μὴν δριμύ γε. καὶ διὰ
τοῦτο ταχέως ἀποστρέφον τοὺς χρωμένους αὐτῷ ταχέως
δὲ ναυτίαν κινοῦν, ἢ καὶ βραχὺ πλέον ληφθείη. καὶ γὰρ
οὖν καὶ τοῖς γεγράφασι περὶ τῆς κυτίσου ταῦθ' ὡμολόγη-
ται πᾶσιν. ὡμολόγηται δὲ ὡς πλείστου μέλιτος ἐκ τῶν
ἀνθέων αὐτῆς αἱ μέλιτται δρέπονται. θαμνῶδες δ' ἐστὶ
φυτὸν ἡ κύτισος. ἐς ὕψος ἀνῆκον, ὅσον ἡ μυρρίνη ἔρχεται μοι

ταῦτα χρησιμώτατα τοῖς μὴ μόνον ἐν Ῥώμῃ κατοικοῦσιν ἰατροῖς,
ἔστω τὰ πανταχόθεν ἥκει καλὰ διὰ παντὸς ἔτους, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἐν παντὶ μέρει τῆς οἰκουμένης· φιλωνείον μὲν οὖν τὶς ἀντί-
δοτον ἢ τινὰ ἄλλην σὺν τισὶ τῶν εὐτελῶν, οὐ πάνυ τι δεῖ-
ται τῶν ἐσχάτων ἀξιολόγων φαρμάκων· ὁ δὲ τὴν μιθριδάτειον
ἢ τὴν θηριακὴν ἢ τινὰ ἄλλην τῶν πολυμιγμάτων, πάντων
τῶν ἀξιολόγων δεῖται φαρμάκων· ἐν Ῥώμῃ γοῦν σκευάζουσι τὰς
τοιαύτας ἀντιδότους· οὐ μόνον ἰατροί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔξω πολλοί.
αὐτῶν ἡμῖν μὲν βασιλεύοντος, τῶν πλουσίων ἡ θηριακὴ πολλοῖς
ἐσκευάζετο· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλθεν, ὀλίγιστοι κατα-
σκευάζουσι τὴν ἀντίδοτον ταύτην· ὥσπερ γε καὶ τὴν μιθρι-
δάτειον. — οἴνου μὲν τοῦ Φαλερίνου· καὶ μέλιτος Ὑμηττίου.
ὀποβαλσάμου τε τοῦ Συριακοῦ καλουμένου διὰ δὲ τὸν τόπον
Ἐγγαδηνοῦ ὀνομαζομένου· κρεῖττον ὂν τῶν ἐν ἄλλοις χωρίοις
τῆς Παλαιστίνης γινομένου· πολλάκις γοῦν θύμου κλω-
νία ἐμβάλλουσι τὰ κεράμια. τοῦ μέλιτος ἐπικρατοῦσαν
ἔχοντος τὴν τῶν θύμων ποιότητα. ἐν ἄλλαις χώραις σκευα-
ζόμενον τὸ φάρμακον, οἶνον ἐμβαλεῖν δεῖ τὸν κιρρόν. οὐδὲ
γὰρ οὔτε τῶν λευκῶν οὔτε τῶν μελάνων οὔτε τῶν ἐξερυθρῶν
ἐπιτήδειος εἰς τὰς τοιαύτας ἀντιδότους ἦν· οἱ δὲ πρὸ ἡμῶν
ἰατροὶ ἔγραψαν τὰς προσηγορίας τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ γενομένων
οἴνων· εἰσὶ δ' οἱ αὐτοὶ τρεῖς· γεννᾶται ὁ μὲν ἐπινημένος
ὑπ' αὐτῶν, ἀξιούσιος ἐν χίῳ· τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ
χωρίου κτησάμενος, ἐν ᾧ γίγνεται· καθάπερ καὶ ὁ Λέσβι-
ος ἀπὸ τῆς νήσου πάσης ὀνομαζόμενος· ὁ δὲ Τμωλίτης, ἀπὸ τοῦ
λόφου καθ' ὃν γίνεται· Τμῶλος γὰρ αὐτῷ τοὔνομα:— τὰς
δὲ βοτάνας ξηρὰς οὐ λέγει κατὰ τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τοὺς καρποὺς
αὐτῶν ἐκφέρουσιν· ἐγὼ δὲ ὅλον καὶ χαμαίπιτυν καὶ χαμαί-
δρυν καὶ κενταύριον ὑπερικόν τε καὶ πόλιον ἄλλα τε
τοιαῦτα κατὰ τὸν καιρὸν ἐπιτηδειότατα ἀκμάζοντα λαμβάνων.

περὶ ὀποβαλσάμου.

περὶ τοῦ πότε ξηρὰς τὰς βοτάνας οὐ λέγει:—

μήτε ὑπερέχειν αὐτῶν κατὰ τὸν θηρινὸν ἥλιον· μὴ δ' αὖ πάλιν ἄωρα. ἐπαινῶ δὲ τὸν Ἀνδρόμαχον ἐμμέτρως γράψαντα τὴν θηριακὴν αὐτήν· ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινές· ὁ δὲ Δαμοκράτης καὶ τἄλλα πάντα διὰ μέτρων ἔγραψεν ὀρθῶς ποιήσας. ἥκιστα γὰρ οἱ πανοῦργοι δύνανται διαστρέφειν αὐτά. καὶ πρῶτόν γε σοι τὴν ἐκείνου γραφὴν ἔμμετρον ἐνταῦθα παραθησόμεθα.

Ἀνδρομάχου πρεσβυτέρου θηριακὴ δι' ἐχιδνῶν ἡ καλουμένη γαλήνη.—

Κλῦθι πολυχρονίου βριαρὸν σθένος ἀντιδότοιο.

καὶ τὰ ἑξῆς ἔγραψε πρὸς Πίσωνα περὶ τῆς θηριακῆς.

Ταῦτα μὲν ὁ πρεσβύτερος Ἀνδρόμαχος ἔγραψεν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν φαρμακῖτιν βίβλον, ἣν τῶν ἐντὸς ἐπιγράφει, ταύτην ἐποιήσατο τὴν γραφήν· λέξει πεζῇ ἐξηγησάμενος. ἀντίδοτος ἡ καλουμένη γαλήνη πρὸς πᾶν πάθος ἐντόθιον. μάλιστα πρὸς τὰ τοῦ στομάχου πάθη· καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα καὶ περιόδους. ἄρτων σκιλλιτικῶν ∠ μη΄. ἄρτων θηριακῶν ∠ κδ΄. ῥόδων ξηρῶν. σκορδίου κρητικοῦ, βουνιάδος σπέρμα, ἴρεως ἰλλυρικῆς. ἀγαρικοῦ ποντικοῦ. κινναμώμου γλυκείου χύλου καὶ ὀποβαλσάμου ἀνὰ ∠ ιβ΄. σμύρνης. κρόκου. ζιγγιβέρεως. ῥίου ποντικοῦ πενταφύλλου ῥίζης. πρασίου. πετροσελίνου. στοιχάδος. κόστου. καλαμίνθης. πεπέρεως λευκοῦ. καὶ μαύρου. δικτάμνου κρητικοῦ. σχοίνου ἄνθ. λιβάνου. τερεβινθίνης. κασίας. σύριγγος. καὶ νάρδου ἰνδικοῦ. ἀνὰ ∠ ς΄. πολίου κρητικοῦ. σεσέλεως. σμύρνακος. θλάσπεως. χαμαίδρυος. χαμαιπίτυος. ὑποκιστίδος χύλου. μαλαβάθρου νάρδου κελτικῆς. γεντιανῆς ῥίζης. ἀνίσου. μήου ἀθαμαντικοῦ. μαράθρου σπέρμα. λημνίας μίλτου. χαλκίτου ὀπτῆς. ἀμώμου. ἀκόρου. φοῦ ποντικοῦ. βαλσάμου καρποῦ. ὑπερικοῦ. ἀκακίας. κόμμεως. καὶ καρδαμώμου. ἀνὰ ∠ δ΄. δαύκου σπέρματος.

χαλβάνου· σαγαπηνοῦ· ὀποπάνακος· ἀσφάλτου· καστο-
ρίου· κενταυρίου λεπτοῦ· καὶ ἀριστολοχίας λεπτῆς· ἀνὰ < β.
μέλιτος ἀττικοῦ λίτρας γ. σκίλλης ὀπτῆς < π· τοῦ δὲ ὀρόβου,
< π. ταύτας γράψαντος Ἀνδρομάχου τοῦ νεωτέρου, πρόχειρον,
πάρεστι τῷ μὴ νοοῦντι τῶν εἰρημένων ὁτιοῦν ἐν τοῖς ἐλαίοις
τοῦ πρεσβυτέρου τὴν εὕρεσιν ἐντεῦθεν ποιήσασθαι:~

περὶ ἀρτίσκων θηριακῆς.

Τὰς ἐχίδνας, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι μέσου θέρους· οὐδ' ἄρτι τοῦ ψυ-
χροῦ παυομένας θηρεύειν προσήκει· ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει,
διὰ τὸ δριμὺ(?) ἡ σὰρξ αὐτῶν ἤ(?)· ἐπὶ δὲ τῷ ψυχρῷ, ξηρὰ καὶ ἄτροφα(?)
καὶ ἄτροφος(?)· κάλλιστος οὖν ὁ καιρὸς ὁ μεταξὺ τούτων· ὃν καὶ
αὐτὸς ὁ Ἀνδρόμαχος ἐδήλωσεν· ἡνίκα οἱ τὰ διονύσωρα βακ-
χεύοντες ἀθροίζουσι(?) διασπᾶν τὰς ἐχίδνας· παυομένου δὲ
τοῦ ἔαρος· οὔπω δὲ ἠργμένου τοῦ θέρους· οὐ μετὰ πολὺ
τῆς τῶν πλειάδων ἐπιτολῆς· ὅσαι δὲ ἐν κώμαις(?) εἰσὶ τῶν
ἐχιδνῶν, παραιτεῖσθαι ταύτας· ἀποτέμνειν δὲ τὰς κεφα-
λὰς καὶ τὰς οὐρὰς αὐτῶν· πρὸ γὰρ τὸ σπονδυλῶδες(?) ἕτερα
εἶναι τὰ μόρια καὶ τοῖς σκληροῖς καὶ ὀλιγοσάρκοις αὐτοῖς
εἶναι· αὔταρκες δὲ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐχιδνῶν τὸ τὴν ἀφαι-
ρεῖν μὲν ἑκατέρωθεν ἴσον(?) δακτύλων τεσσάρων· ὅλον δὲ
τὸ λοιπὸν σῶμα, τῶν μὲν ἐντέρων ἐξαιρεθέντων· ἀπο-
δαρέντος δὲ τοῦ δέρματος ὕδατι περιπλύνοντος ἐμβαλεῖν
ἐν κακκάβῳ προσήκει καθαρὸν ὕδωρ· καὶ ἄνηθον χλω-
ρὸν· καὶ ἕψειν ἐπ' ἀνθράκων διακεκαυμένων· ἢ ξύλων
ἀκάπνων· ἢ ξηρῶν· ἢ ἀμπελίνων κλημάτων· προσε-
πεμβάλλειν δὲ καὶ ἅλας ἐλάχιστα· φυλάττεσθαι τῆς ἐκ
παραθαλασσίων χωρίων λαμβάνειν συμφέρει(?)· διὰ τὸ δριμὺ γὰρ
κἄν τι δόλιον(?) ἐκ τῶν τοιούτων ἐχιδνῶν γίνεται· καλῶς
δὲ ἑψηθεισῶν αὐτῶν· ὥσπερ εἴ τις ἐθέλοι ἐμμένειν(?), ἐξαιρεῖν
μὲν ἐκ τοῦ ὕδατος· ἀφαιρεῖν δὲ τὰς σάρκας ἄνευ ἀκανθῶν.

κἄπειτα ταύτας ἀκριβῶς λεαίνουσι· καὶ μιγνύουσιν ἄρτου καθαρωτάτου

καλῶς ἐξηραμένου βραχύ τι. πρὸ πάντων εὔζυμός τε καὶ

καλῶς ὠπτημένος κριβανίτης οὐχὶ πνιγίτης. ἔνιοι μὲν ἥμισυ

μέρος σταθμοῦ βάλλουσι τοῦ ἄρτου. τινὲς δὲ τὸ τρίτον μέρος.

ἐγὼ δὲ τὸ τέταρτον. ἐνίοτε καὶ τὸ πέμπτον ἔβαλλον. εἰ μὴ γὰρ

καλῶς ὠπτημένος ᾖ, κίνδυνος ὀξύτατος προστρίβεται τῷ

φαρμάκῳ. μιχθέντων δὲ καὶ λεανθέντων ἀκριβῶς μετὰ τῶν

σαρκῶν τῶν ἐχιδνῶν, ἀναπλάττει κυκλίσκους λεπτούς. οἱ γὰρ

παχεῖς δυσξήραντοι. καὶ ταῖς μὲν τῶν ἐχιδνῶν σάρκας, σή-

πεσθαι οὐ συγχωροῦσι· τὸν δ' ἄρτον ὀξύνεσθαι. διὸ καὶ ξηρὸν αὐτὸν

λεοῦσθαι ἄμεινον. τοῦ γὰρ οἱ πρὸ ἐμοῦ σκευάζοντες τὸ καὶ σαρ-

σὶν ἐπέθεσαν. ἐμβρέχοντες αὐτὸν τῷ τῶν ἐχιδνῶν ἀφεψή-

ματι. ὡς κἀγὼ μέχρι πολλοῦ ἐποίουν. ἀλλ' ὕστερον μοι βέλ-

τιον ἔδοξεν εἶναι λεοῦν αὐτὸν τὸν ἄρτον ξηρόν, οὕτως ἀναμιγνύναι

ταῖς σαρξὶ τῶν ἐχιδνῶν ἀκριβῶς προλελειωμέναις. θᾶττον

γὰρ οὕτως οἱ κυκλίσκοι ξηραίνονται. ὁ δὲ οἶκος ἐν ᾧ ξηραίνονται,

ὑπερῷος ἔστω. ἐστραμμένος δὲ πρὸς μεσημβρίαν. καὶ μὴ δε-

χόμενος ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ἐν πολλῷ χρόνῳ τῆς ἡμέρας.

στρέφεσθαι δὲ αὐτὰς χρὴ συνεχῶς. ὅπως ὁμαλῶς ξηραίνοιντο

καθ' ἕκαστον μέρος. ξηρανθέντες δέ, κείσθωσαν ἡμέρας

ἐν τῷ οἴκῳ ἔξω τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων στρεφόμενοι συνεχῶς.

ἔστω δὲ ὁ χρόνος οὗτος, ἡμερῶν ιε. ἡ δὲ ἀπόθεσις τούτων,

ἔστω ἐν ἀγγείῳ κασσιτερίνῳ. ἢ ὑελίνῳ ἢ χρυσῷ. μὴ ἐχέ-

τω δὲ μίξιν μολίβδου ὁ κασσίτερος. ἢ ὁ ἄργυρος. ἢ ὁ χρυ-

σός. διά τε τὸν ἰὸν τοῦ ἀργύρου. καὶ τὸ βλαπτικὸν τοῦ

μολίβδου. καλοῦσι δὲ ῥωμαῖοι τὸν καθαρὸν ἄργυρον, καν-

δίδον. ἄμεινον δὲ μετὰ πολὺν χρόνον χρῆσθαι τοῖς ἀρτίσκοις.

τὸ δὲ μικρόν, ἕως ἐνιαυτοῦ. καλῶς δὲ ξηρανθέντες,

καὶ ἕως τριῶν ἐτῶν ἢ καὶ τεσσάρων ἀκμαῖοι παραμένουσιν.

ὁ δὲ πλέον χρόνος, διατιτρήσιν αὐτούς :~ Ἡ δ' ἡδυχρόου δέ τε

ἡ δ' ἡδυχρόου μάγματος σκευασία.

-άγματος σκευασία. μάρου μὲν ἔχει δύο δραχμάς· ἴσας
δ' αὐτῷ ἀσάρου τε καὶ ἀμαράκου· ἀσπαλάθου· καὶ σχοίνου· κα-
λάμου τε εὐώδους· ἐκ Πόντου τε ῥοῦ· ξυλοβαλσάμου τε
ὀποῦ βαλσάμου ∠. καὶ κινναμώμου ἐστὶν ἴσαι· καὶ κόστου ἐ
ταὐτῷ· σμύρνης τε ἓξ δραχμαί· καὶ φύλλα μαλαβάθρου·
ἴσον δ' αὐτῷ ἰνδικῆς νάρδου· ξανθοῦ τε κρόκου· καὶ μῶν καὶ κα-
σίας ἴσαι· διπλάσιον τ' ἀμώμου· λοιπὴ δὲ ἡ κρανάης χίου
δραχμῆς σταθμὸς ἢ μαστίχης· οἴνῳ δ' αὐτὰ φαλερίνῳ φυράσας.
ὅταν ταῦτα μίξῃ, κυκλίσκοι γίνονται καὶ ξηραίνονται· ὥσπερ
οἱ σκιλλιτικοί. αὕτη γὰρ οὖν ἐκ διαδοχῆς ὡς ἔφασαν ἡ μάρου
ἦλθεν ἀπ' Ἀνδρομάχου σώζεσθαι τοῖς τούτου ἢ δυχρόου. τινὲς
μὲν οὐδ' ὅλως ἔχουσι τὸ ἀμάρακον καὶ τὸ μάρον· καὶ γὰρ οἱ
ῥοπῶλοι πάντες αὐτὸ γνωρίζουσι· διὰ τὸ μόνας ὠνεῖσθαι
τὰς ἀπὸ Κρήτης κομιζομένας βοτάνας ἅμα τοῖς σπέρμασί τε
καὶ τοῖς χυλοῖς. ἐγὼ δὲ καὶ τὰς βοτάνας αὐτὰς ἤ τι σπάνιον ἐν Ἀ-
σίᾳ γενομένας. ἐν ἄλλοις μὲν χωρίοις ὀλίγας· ἐν Κυζίκῳ
δὲ πλείστας. καὶ κατά γε τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ ἄλλας τινάς,
οὕτω καὶ τὸ ἀμάρακον ἔστιν γενόμενον. ἀπολείπεται δὲ
τὸ φυτὸν τοῦτο τοῦ μάρου κατὰ πολὺ περὶ τὴν εὐωδίαν.
ἱκανῶς γὰρ εὐῶδες τὸ μάρον. καὶ τό γε καλούμενον ἀμαρά-
κινον μύρον, ἐν Κυζίκῳ σκευαζόμενον ἀμάρακον δ' ἔχει
πλεῖστον. ἐγὼ μὲν γευσάμενος τῆς πόας, εὗρον πικρότη-
τα πολλήν· δριμύτητα δ' οὐ πολλήν. τὸ δὲ μακρόπεπερι
πανούργως σκευαζόμενον, ἐλέγξεις διαβρέχων ἐν ὕδατι.
λύεται μὲν γὰρ τὸ σκευασθέν. ἄλυτον δ' ἴα μένει τὸ αὐτο-
φυές. ἡ δὲ αὐτὸ βοτάνη ξανθὴ τῆς ἀπὸ τῆς Κρήτης κομιζο-
μένης παραπλήσιος. οὐ μὴν τὴν γεῦσιν ἔοικεν. διὸ καὶ ῥᾷστον
αὐτὴν διακρῖναι μακροῦ πεπέρεως. ἐλέγχεται δὲ τὸ σα-
γαπηνὸν ὕδατι βρεχόμενον ἢ οἴνῳ· διαλύεται γὰρ εὐθέως
τὸ δ' ἀληθινόν, ἄτηκτον μένει τοῦ μὴ τοιούτου. ἡ δὲ

ὀπὸς ναρθηκός τινος ὅμοιος τῷ πάνακι· διήνεγκε δὲ οὐ-
δέν· ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ πάνακος ὀπός, οὐδὲ ἔχει παρὰ πλησίον.
αὐτὸ δὲ τὸ σαγάπηνον μετὰ πικρότητος ὅσον ἀφρῶδες καὶ κοῦφον
ἐστί· τὸ δέ, τῇ μάλιστα χαλβάνῃ σαγάπηνον εἴξουσα· πυκνὸν
δ' ἐστὶ τοῦτο· καὶ πολὺ μᾶλλον ἐσφιγμένον τῆς ἄλλης χαλβάνης.
κεχρῆσθαι δὲ αὐτῷ προσῆκον ὡς ἀρίστῳ μορίῳ χαλβάνης· με-
τὰ πικρότερον δὲ ἐστιν ἐκ χαλβάνης τὸ σαγαπηνόν, ὅσον ἀ-
φρῶδες ἐν αὐτῇ σώιστα· καὶ λευκοὶ ἑτοίμως ἐν ὑγρῷ
λύονται. ἐκ δ' αὖ πάλιν τὴν ὁμοιότητα τῆς μετὰ πτώσεως
ἐκ τῆς ἀρίστης κα(ὶ) τῆς κινναμώμου. ἐθεασάμην γὰρ ἤδη
πολλάκις ὕλην καὶ εὐθέα κασσίας· ὡς θεωμένου μέγε-
θος ἀνῆκεν ἀκρέμονάς τινας ἀκριβῶς ὁμοίως κινναμώμῳ
κατά γε τὴν ὀσμὴν καὶ τοῦ φλοιοῦ τὴν ποιότητα· καὶ πρὸς τούτῳ
ἔτι τὰ βέβαια γνωρίσματα κινναμώμου διὰ τῆς γεύσεως
τε καὶ τῆς ὀσφρήσεως γιγνόμενα. οὕτω δὲ κατὰ τὴν ἀρί-
στην σμύρναν· ὀποκάρπασον εὑρίσκεται διαφέρον σμύρ-
νης· τοῦτο δ' ἰατροὶ ἀκριβῶς ἐπίστανται. τὸ γοῦν ἐκ
χαλβάνης σαγαπηνόν, οὐκ ἔχει τῆς ὀσμῆς τὴν ὁμοιότητα τῷ
αὐτῷ τῷ κυρίως ὀνομαζομένῳ σαγαπηνῷ. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ
οὐ μεγάλη τίς ἐστι διαφορά· ἄμφω γὰρ ἁρμόζει καὶ ἀντιτέτα-
κται τοῖς ἰοβόλοις καὶ δηλητηρίοις. ἀλλ' ἥττων ἡ χαλβά-
νη τοῦ σαγαπηνοῦ. τὸ δὲ ὀποκάρπασον ἀναιρετικόν ἐστι.
καὶ πολλοὺς κατέτυχον ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἀποθα-
νόντας ἄδηλον διὰ τὴν ἄγνοιαν, τῆς ὀποκάρπασον ἐχούσης
σμύρνης· ἡ γὰρ ἀρίστη σμύρνα, κάλλιστον φάρμακον. ἀ-
δηκτόν τε καὶ διαφορητικὸν ἐν ὀφθαλμοῖς. ἔστι δὲ πρὸς
ὑπόχυμα λεπτόν· καὶ ἐν ἐμπλάστροις καὶ κηρωταῖς ἔξωθεν
ἐπιτιθέμενον, διαφορητικόν ἐστι. ἀλλ' ὅσω γε τοῦ σώματος
μόνη λαμβανομένη, θανάσιμόν ἐστι φάρμακον. τὰ δὲ
ῥόδα· ξηραινόμενα ὡς ἐπὶ τῶν ἀρτίσκων ἐργάζεται, τὰ κάλλιστα.

ὅτι ἡ σμύρ-
να ἔσω τοῦ
σώματος θα-
νάσιμος :-

λαμβάνων αὐτῶν τὰ εὐωδέστατα πάντως καὶ ξηρότατα τῶν
ἄλλων. φύλαττε δὲ αὐτοὺς κατ' ἀγγείους οἴκους. ὡς μηδὲν τῶν
ξηροτέρων φαρμάκων ἀποτίθεσθαι. τὴν δὲ ἶριν λαμβά-
νειν τὴν ἰλλυρικήν. ὅσον γὰρ τὸ ξηρὸν σῶμα τοῦ ὑγροῦ διαφέρει,
τοσοῦτον αὕτη τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι γιγνομένων. καὶ ταύ-
της ἐκλέγου τὴν εὐωδεστέραν. ὥσπερ γε καὶ τῶν ἄλλων φαρμά-
κων ἄριστόν ἐστι, τὸ τὴν τοῦ γένους ἰδίαν ὀσμὴν ἰσχυροτάτην
ἔχον. ὁμοίως καὶ ταῖς κατὰ τὴν γεῦσιν ποιότησι πρωτεῦον,
ἄριστον ἀποφαίνει τὸ φάρμακον. ἀδόκιμα δὲ καὶ τὰ λεπτό-
τερα καὶ εὐτροφώτερα. πάντες μὲν οὖν ἔγραψαν ἶριν ἀρίστην
εἶναι, τὴν ἐν ἰλλυρίοις γινομένην. πετροσελίνου δὲ τὸ
μακεδονικόν. ἀσφάλτου δὲ τὴν ἰουδαϊκήν. ὥσπερ γε καὶ
ὀποβάλσαμον. γλυκυρίζης δὲ χυλοῦ καὶ βουνιάδος ἀγρί-
ου σπέρματος. ἀμφοτέρων ἐκ κρήτης φερομένων. καὶ μάλιστα
τῆς γλυκυρρίζης αὐτῆς τε καὶ τοῦ χυλοῦ. σμυρνίου κά-
λλιστον ἐκ κρήτης φέρεται. εὑρήσεις δὲ αὐτοῦ φαῦλον, καὶ
ἐν ἄλλοις ἔθνεσι. γέγραπται δὲ ὑπό τινων ἰατρῶν ἀ-
ξιοπίστων, ἐν πολέμῳ νεκρῶν ἀτάφων ἢ μάχαις πλείοσι
γενομένων, ὅσα μὲν τῶν σωμάτων ἐπὶ τοῦ σμυρνίου
κατὰ τύχην ἔκειτο, πολὺ τῶν ἄλλων ἀσηπτότερα δια-
μένειν. καὶ μάλιστα αὐτῶν ἐκεῖνα τὰ μόρια τοῦ σώματος,
ὅσα τῆς πόας ἔψαυε τοῦ σμυρνίου. καὶ δὴ πεπίστευται
τοῖς σηπεδονώδεσιν ἰοῖς τῶν ζώων καὶ φαρμάκων δηλη-
τηρίοις, ἀντιτετάχθαι. ὀποβάλσαμον δὲ ἐκ πείρας
γνοὺς πολὺ δολερῶς παραποιούμενον. ὡς εἶναι διάγνωστον
αὐτοῦ ἰδὼν ὀπιζόμενον αὐτό. καὶ σχεδὸν ἐξ ἐκείνου καθα-
ρεῖ τινα κανόνα. ἀλλ' οὖν ἑξῆς τὰς παραποιήσεις
αὐτῶν λέγειν. τῶν δηλητηρίων φαρμάκων γραφὰς
τοὺς δημοσιεύοντας ἐπαινῶ. κιννάμωμον δὲ ἄριστον,
τὸ τῆς ἀρίστης κασσίας ἀπολειπόμενον βραχύ. ληροῦσι

δὲ ἔνιοι τῶν τοιούτων φαρμάκων τὸ κιννάμωμον ἀγήρω
διαμένειν· αὐτὸς ἐγὼ γοῦν σκευάζων τὴν θηριακήν,
ἐθεασάμην πολλὰ ἄγγεα ξύλινα· τὰ μέν, ἐπὶ Τραϊ-
ανοῦ ταῖς ἀποθήκαις ἐγκειμένα· τὰ δέ, ἐπὶ Ἀδριανοῦ.
τὰ δὲ ἐπ' Ἀντωνίνου τοῦ μετὰ Ἀδριανὸν ἄρξαντα.
καὶ πάντα τὰ ὁμογενῆ κιννάμωμον σαφῶς ἀλλήλων ἔτι
πλέον κατὰ γεῦσιν καὶ ὄσφρησιν· εὐτονίαν τε καὶ ἀτονί
ὅσον καὶ τῷ χρόνῳ· καὶ μέντοι κομισθέντος ποτὲ ἐκ τῆς
βαρβάρου γλωττοκόμου μακροῦ πηχέων δ'. ἐν ᾧ
δένδρον ἦν ὅλου κινναμώμου τοῦ πρώτου γένους. ἐ-
ξ αὐτοῦ συνθεὶς τινὰ τῷ αὐτοκράτορι Μάρκῳ Ἀν-
τωνίνῳ ποιησάμενος, ὅλην εὗρον τὴν ἀντίδοτον
ἱκανῶς ὥστε μὴ περιμεῖναι χρόνον πεφθῆναι τὸ φάρμακον.
ἀλλ' εὐθέως χρῆσθαι· διαδεξαμένου δ' αὐτοῦ Κομό-
δου, μήτε τῆς θηριακῆς αὐτῷ δεομένου μήτε τοῦ κι-
ναμώμου πέρρον τινός ἐκείνου τοῦ δένδρου τὸ περίτ-
τὸν ὅσον ταμιευθὲν ἀπώλεσε πᾶν. τοῦ νῦν οὗτος ἡμῶν
αὐτοκράτορος Σεβήρου, Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ, κα-
ταλειφθέντων ἐκλέγεσθαι κιννάμωμον, ἄρξη τοῦ τί-
να εὐώδη ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ἄλλα ἔχετω· γενομένω
δὲ θερμῷ μὲν ἱκανῶς, οὐ μὴν δάκνει λυπηρῶς· χροιὰ
δὲ τοιοῦτον, ὡς εἴ τις μίξειε τὸ τοῦ γάλακτος χρῶμα
τῷ φαιῷ μετὰ βραχέος τοῦ κυανοῦ καλουμένου· λαβὼν
δὲ ὅσον ἐβουλόμην ἐξ αὐτοῦ, ἀπεθέμην ἐν ᾗ πάντα
μου τὰ τίμια φάρμακα τε καὶ χρήματα περιέχετο· κατακαυ-
θείσης δ' αὐτῆς τῆς ἀποθήκης ὅτε τῆς εἰρήνης τέμενος
ἐκαύθη καὶ τῶν ἄλλων πέντε διαφορῶν τοῦ κινναμώμου,
πᾶν ὅσον ἐκεκτήμην ἀπώλετο· τὸ μὲν οὖν ἡμέτερο
αὐτοκράτορι Σεβήρῳ τὴν ἀντίδοτον ἐσκεύασα, τῶν
ἀδριανείων ἐκλέξας κινναμώμων· Δαμασώνιον δὲ τό

ἔκκριτος καλόν. τὸ δ' ἀγαρικὸν, δι' ὀλίγου μίαν ἐπι-
δέχεσθαι· τῷ τόνου φορτίον ἐν ἑαυτῷ κάλλιστον εἶναι· τὸ
πυκνὸν δὲ καὶ βαρὺ καὶ ξυλῶδες, φαῦλον. ἡ δὲ σμύρνα,
ἐπιτήδειος ἡ τρωγλοδύτις· ἔνιοι δὲ αὐτὴν ὀνομάζουσι
μιναίαν ἀπὸ τοῦ χωρίου· καθὸ γεννᾶσθαι φασὶ τὴν
καλλίστην. εὔοδμος δὲ ἔστω καὶ μηδὲν ὁπωσοῦν πικρίζον
ἐχέτω. κρόκον δὲ τὸν κορύκιον ἐπαινοῦσιν· ὅσα οὖν
ἐγὼ ἀκριβῶς κορύκιον ἄντρον ἔνθα γεννᾶται καὶ τὸν κρό-
κον αὐτὸν ἐθεασάμην. ἔντρα φημὶ ὑπὲρ ἅπαντα
τοὺς ἄλλους. οὔτε ἰσχὺν τῆς ἐν τῷ παραυτίκα ὀδ-
μῆς. ἀλλὰ ξανθότατον καὶ εὐωδέστατον ὁ ἄριστος· καὶ
χρόνῳ πλείονι τηρουμένων ἀκμαῖος. κασσίαν δὲ φασὶ
τοῖς ἀπορουσι κινναμώμου διπλάσιον αὐτὴν βάλλειν.
καὶ φησὶν ὁ σάτυρος ὁ διδάσκαλος ἡμῶν, ὥσπερ οἶνον
φαλερῖνον ἀπορήσαντες πίνειν, διπλάσιον πίνειν
ἡμᾶς τοῦ πιπρασκομένου κατὰ τὰ καπ. κἂν ἄρτου
ἀπορῶμεν καθαροῦ, διπλάσιον ἐσθίειν τοῦ πιτυ-
ρίτου. ἔστι δὲ ἡ κασσία πλησίον, τῷ τοῦ κινναμώμου
γένει. καὶ γὰρ κινάμωμον ἐκ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς.
ὥστε ὅλον μὲν ὁρᾶσθαι τὸ οἷον δένδρον, ἀκριβῆ κασσίαν.
ἀκρέμονας δὲ τινὰς εἶναι τοῦ κινναμώμου συνεχεῖς τοῖς
κλάδοις τῆς κασσίας εὑρίσκεσθαι. ἡ δὲ καρπισία
ἐστὶ ὁμοία μὲν τῷ καλουμένῳ φοῦ κατὰ γένος· ἰσχυρότε-
ρα μέντοι· καὶ τὸ ἀρωματίζον ἔχουσα· πλεῖστον δὲ
ἐν τῇ σίδῃ τῆς παμφυλίας τὸ καρπίσιον τοῦτο γεννᾶ-
ται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ εὐωνότατον ἐστί· τοῦτο δὲ ἐπὶ πλείονα
χρόνον ἐξαρκεῖ. λεπτὰ δὲ ἐστὶ τὰ κάρφη. καὶ καλοῦσιν
οἱ ἐπιχώριοι τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν, λαερτικόν· τὸ δὲ
ἕτερον, πικρόν· ὅπερ καὶ βέλτιόν ἐστι. ἑκάτερον δὲ ἀπὸ
τοῦ ὄρους ἡ ἐπωνυμία καθὸ φαίνεται. κασσίαν

δὲ ποίαν ἐμβλητέον. τῶν μὲν ῥιζῶν μάλιστα ἐπαινοῦσιν.
ἐφεξῆς δὲ τῶν μοσύλων καλουμένων. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὴν ἀρηβὼ
καὶ τὴν δαφνίτην. ἡ μέντοι ῥίζη παραπλήσιον ἐστὶ κινναμώ-
μῳ κατὰ πάντα. καὶ ὡς κινάμωμον πιπρασκομένη. ταύτην
καὶ σύριγγα ὀνομάζουσι. νάρδου στάχυος. καίτοι ῥίζαν οὖσαν
ἀπὸ τῆς τοῦ ἀστάχυος ὁμοιότητος κατὰ τὴν μορφήν. ἐφ' ἧς φυ-
λάττεσθαι μήπως ἀποδῶταί τις ἡμῖν, τὴν ἐκ πλυτοῦ ὀνο-
μαζομένην. ἣν δὲ αὐτὴν τοῖς τὰ μύρα σκευάζουσι προυπη-
ρετηκυῖα. κατὰ τὴν ἕψησιν αὐτῶν. ὡς ἀνωθασιν ἀκε-
ραίαν πιπρασκομένη. ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ νάρδου.
σχοῖνον δὲ ἐπὶ τούτοις τὴν ἐξ ἀραβίας ἐμβαλλεν.
καλουμένην ὑπὸ τῶν πολλῶν ἄνθος σχοίνου. καίτοι κρεῶν
οὐ πάνυ τι τοῦ ἄνθους εὐπορούντων. ἐπιβεβρω-
μένου πολλάκις ἄνωθεν ὑπὸ τῶν καμήλων. ἥδιστα
γὰρ αὐτὴν νέμονται ἐν ταῖς τῆς ἀραβίας ὁδοῖς γεννω-
μένοις. ἐπὶ δὲ τοῦ ῥέου, παρὰ ποιητοῖς οὐκ ἦν. ἐπεὶ δὴ
εὑρεῖν ἐν τοῖς χωρίοις οἷς γεννᾶται ἔνιοι λαμβάνοντες
αὐτὴν καὶ ἕψοντες ὡς ἀναγαγεῖν τὸν χυλὸν ἐκεῖνον μετὰ ἑψήσαν-
τες, παχύνουσι. καὶ πέμπουσιν ἡμῖν ὡς ἀληθινὴν ἢ
ἀκίνητον, ὕδατι. τὸ δὲ ῥέον ξηραίνοντες, ἀποστέλλουσι.
πιπράσκεται μέντοι καὶ αὐτὸ παρ' ἑαυτοῦ. στοιχὰς δὲ καλλίστη ἡ ἐν
κρήτῃ. καὶ ταῖς κυκλάσιν ὀνομαζομέναις νήσοις. πετρο-
σέλινον τὸ μακεδονικόν. ὃ καλοῦσί τινες ~~ἀστρατι~~
ἀστρεατικόν. ἀπὸ τοῦ χωρίου καθὸ φύεται, τὴν ἐπω-
νυμίαν θέμενοι. παντελῶς δ' ὀλίγον ἐστὶ τὸ γεννώμενον
ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ. κρημνώδη γε ὄντι καὶ οὐ μεγάλῳ.
τὸ δ' ἀστρεατικὸν καὶ μακεδονικόν, ἐκ μακεδονίας
εἰς πάντα τὰ ἔθνη κομιζόμενον, ὀλίγον καὶ αὐτὸ κατὰ
τῶν μακεδονικῶν γῆν. τούτου δὲ ἀπορῶν, χρὴ ἐκεῖνο αἱρεῖσθαι
τὸ τῆς θρᾴκης. οὐ γὰρ πρὸς ἰοβόλους ἀργόν, ἀλλ' ὡς δ' ἴσου

ξητικὸν ἐμβάλλεται· χρήσιμον μὲν τοῖς ὑδερικοῖς ποιήσει
δι' αὐτὴν καὶ πικροτέραν τὸ ἑτέρα τινὸς πετροσελίνου· ἰδὲ
καὶ δριμύ. τὴν δὲ τερμινθίνην οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἐκ Λίβυος
ἐκέλευσεν ὁ Ἀνδρόμαχος, ἀτιμάσας τὴν ἐκ τῆς Χίου προ-
κεκριμένην σχεδὸν ὑπὸ πάντων κατά τε ὀσμὴν καὶ γεῦσιν. πεν-
τάφυλλα δὲ καὶ πόλιον καὶ τὴν χαμαίδρυν εὗρον. καὶ κατ' αὐ-
τὴν τὴν Ῥώμην ἐν τοῖς προαστείοις καὶ τὴν χαμαίπιτυν εὐ-
μωτέραν τὴν ἀπὸ Κρήτης. ὅταν γε μὴν πολλῷ κατακλυ-
θῶσιν ὄμβροι. ἔτι δὲ καὶ τοῦτο χρὴ σε γινώσκειν, ὡς φερο-
μένων ἀπὸ Κρήτης τῶν βοτανῶν ἐνειλιγμένων χάρταις,
ἐπιγέγραπται τὸ τῆς βοτάνης ὄνομα καὶ τῆς πεδιάδος.
στύρακα δὲ δηλονότι τὸν ἐν τοῖς καλάμοις φερόμενον
ἐκ Παμφυλίας. λαμβάνειν δ' αὐτοῦ χρὴ τὸν εὐχρο-
ώτατον καὶ κατὰ τὴν ὀσμὴν ἰσχυρότατον. κελτικὴν δὲ τὴν
ἐκ Γαλατίας· καλοῦσι γοῦν αὐτοὺς ἔνιοι μὲν Γα-
λάτας, ἔνιοι δὲ Γάλλους. συνηθέστερον δὲ τὸ τῶν
Κελτῶν. λημνίας δὲ μίλτου· καλεῖν δ' αὐτὴν ἄμε-
νον οὐ μίλτον ἀλλὰ γῆν. ἦν γάρ τις λημνία μίλτος
ἐν τῇ Λήμνῳ γεννωμένη πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειος.
οὐ μὴν εἰς ἃς ἡ καλουμένη λημνία σφραγίς. ἡ δὲ ἀ-
κακία ἡ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης γινομένη. ὁ χρὴ
δ' ἀκριβῶς κυανωπόν. θλάσπι δὲ τὸ ἐκ Κρήτης. καὶ
τὸ πανταχόθεν γενόμενον. ὅπερ ἐστὶ τῇ χροιᾷ ὠχρόξαν-
θον στρογγύλον. ἄμεινον δὲ τὸ ἐκ Καππαδοκίας
κομιζόμενον τὴν χροιὰν ἐπὶ τὸ μελάντερον ἔχον. τὸ
σχῆμα δὲ οὐκ ἀκριβῶς στρογγύλον. καὶ μεῖζον τῆς προ-
τέρου. ἔχων δὲ κατά τι μέρος ἐπ' αὐτοῦ καί τινα οἷον ἀπὸ
θλάσματι μικρόν. ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα θλάσπι :—
Τὰ δ' αὐτὰ διὰ τοῦτο ἔοικε παρασκευασμένα πρὸς πάνθ' ἁ-
πλῶς τὰ φαῦλα δηλητήρια. ὧν καὶ χάριν δοκοῦσιν

χρῆσις τῆς ἀντιδότου.

εὔξεσιν λαβών· καὶ τοῖς θανασίμοις αὐτὴ διδόασι φαρμά-
κοις· προδιδοῦσί τε τοῖς ἔχουσιν ὑπόνοιάν τινα· μή τις με-
τὰ τροφῆς φάρμακον φαῦλον λάβῃ ἐπὶ τῇ τροφῇ τε. προσ-
φέρουσι δ' ὅταν ὦσι καὶ ἀναιρεῖν τι κινδυνεύοντες μετὰ τροφῆς εἰληφέ-
ναι ἐμέσαντες πάντως τὴν προσενεχθεῖσαν τροφήν· καὶ δὶς
δὲ διδόναι καὶ τρεῖς αὐτὰς ἐπέτρεψεν· ὅταν μὲν ᾖ σημεῖα
φαύλων φαρμάκων· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ἐντυχοῦσιν ἑρ-
πετοῖς τῶν ἰοβόλων θηρίων τοῖς δήγμασιν· ὕδρων
καὶ κεράστων· ἀσπίδων· καὶ διψάδων· καὶ τῶν ἐχιδνῶν.
τῶν τε λυσσώντων κυνῶν· καὶ γὰρ καὶ τὰ τούτων ἢ φαῦλα
δήγματα· τῶν τε ἐκ τῆς θαλάττης ἰοβόλων πάντων ἃ
πλῆθος· καὶ τῶν τε λεπτῶν μαινομένων θηρίων· σφη-
κῶν· μελιττῶν· σκορπίων· ἀνθηδόνων· φαλαγγίων
τε θανασίμων· καὶ μεγάλης· τῆς ἀντιδότου μέν· ἢ
δραχμὴν μίαν καρύου τὸ μέγεθος ποντικοῦ μικρὸν πλέον.
κεκραμένων δὲ ζωροτέρου κυάθων γ'. οὐ χεῖρον δὲ
τοῖς κακῶς δεδηγμένοις ἅπαξ προσενεγκεῖν· ἀλλὰ
διδόναι πολλάκι· δεῖ τοὺς θέλοντας ἐξαλλάξαι τοὺς
φόβους: δίδου πρὸς πάντα τὰ πάθη καὶ τὰς νόσους· ὅσαι
φέρουσι τῷ χρόνῳ καχεξίας· τοὺς περιοδικούς τε πυρε-
τοὺς καὶ τὰ ῥίγεα· μάλιστα ὅσα μὲν ἢ μετὰ πόνου πολλῷ
χρόνῳ· ἀποστάσεις φέροντα κεχρονίων τόπων· ταῖς πνευ-
ματουμέναις τε μήτραν ἢ κῶλον· ὅσοι τε κύστιν ἢ νεφρὸν
ἀλγήματι χρονίοις ὀχλοῦνται καὶ ἑλκῶν ἢ λίθων· ὡσαύτως
δὲ ἠπατικοῖς ἢ σπαστικοῖς αὐτὰς καλῶς· καὶ τοῖς τε ὑγρὸν
ἀναφέρουσι τὸ πύον· ὅθεν ἂν φέροιτο τοῦτο καὶ ἐκ πνεύ-
μονος· δίδου δὲ καὶ τοῖς ῥήγματα ἢ σπάσματα ἐσχη-
κέναι λέγουσι τῶν ἐντός τινος· αἴρει γὰρ αὐτῶν τοὺς πόνους
καὶ τοὺς φόβους· προσεκτέον τοῖς τροφὴν μικρὰ δ' ἴσως
πέττουσι· καὶ λαμβάνουσιν ὀλίγον· αἳ δ' ἀποξύνουσι

ἢ παραυτίκα. ὅσοι δὲ ἀνάγκην διὰ ἀπομνημίας μακρᾶς,
χρῆσθαι πάνυ φαύλοις ὕδασι καὶ τούτοις δι' ὅλου. τῆς ἀντι-
δότου μὲν ὅσον ἀγεῖ τριώβολον. ὕδατος δὲ θερμοῦ τρεῖς
κυάθους ἢ τέσσαρας. πρὸ τῆς τροφῆς ὥραισι τρισὶν
ἢ πλείοσιν. τοῖς δὲ πυρέσσουσιν, ἐν γλυκεῖ κεκραμένῳ.
τοῖς ῥευματιζομένοις τε τὸν θώρακα ὅλον. διδόασι δὲ
μετὰ ὕδατι πολίου κρήτης. ἢ τοῦ σκυθινοῦ τὸ κρέατον
ἢ τοῦ ποντίου. θᾶσσον στέλλει γὰρ τὰς φορὰς τῶν ῥευμάτων.
τινὲς δὲ καὶ τοῖς σφόδρα πονοῦσιν ὠτίον, ἀνιέντες αὐτὴν
ἐν γλυκεῖ τῷ κρητικῷ. εἰς τοὺς πόρους ἐνέθεσαν ἔριον
διάβροχον. ταύτῃ λέγουσι τὸν μιθριδάτην χρώμενον,
ὅτι ἐγένετο αὐτῷ θανάσιμον πιεῖν φάρμακον, διὰ τὰς ἀνά-
γκη μετὰ τέκνων πολεμουμένῳ, αὐτὸν οὐ λαβεῖν
τινὰ ἀηδῆ σῖν βλαβῆναι. ξίφει δὲ ἀναιρεθῆναι, παρα-

γραφῆς τυχεῖν. τὰς δὲ αὐθεν
γαστέρας, ἀποβαλόντα
φαρμάκῳ. ὅτι μὲν
οὖν διαφωνεῖ τινὰ
πρὸς τὸν Ἀνδρό-
μαχον
ὁ Δαμοκράτης καὶ ὁ Κρίτων
περὶ τῆς θηριακῆς ἐν τῇ
τρίτῃ τῶν φαρμα-
κιτίδων βι-
βλῶν τινὰ
τῆς ἀ-
σταθμη
οὐδὲ
χρείας:~

Book II

Τέλη γοῦν περὶ ἀντιδότων βιβλίον δεύτερον :~

Ὁ περὶ τῆς θηριακῆς λόγος εἰς ὅλον τὸ βιβλίον ἐκτέταται,
σύντομον ἐργάζεται τὸν περὶ τῶν ἄλλων ἀντιδότων
λόγον εἰς ἐν τῷδε τῷ γράμματι προέκτασιμοι διελθεῖν.
ἀπὸ τῆς μιθριδάτης καλουμένης ἀρξαμένῳ πρὸς μὲν
τὰ πλεῖστα τῶν δηλητηρίων δραστικωτέρας ὑπαρχούσης
ἀπολειπομένης ~~ἀρξαμένῳ πρὸς μὲν τὰ πλεῖστα~~ δὲ ἐν τῇ
τῶν ἑρπετῶν δηχθέντων ἰάσει, τῆς θηριακῆς ὀνομα-
ζομένης. ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτην καὶ σχεδὸν ἁπάσας τὰς
ἀρίστας ἔγραψεν ἐφεξῆς ἀνδρόμαχος ἐν τῇ τῶν ἐντὸς φαρμά-
κων διδασκαλίᾳ, διὰ τοῦτο κἀγὼ πάσας αὐτὰς
ὡς ἐκεῖνος ἔγραψεν, ἐφεξῆς παραθήσομαι :~

ἀνδρομάχου ἀντίδοτος

Ἀντίδοτος μιθριδάτη. πρὸς τὰ θανάσιμα ἰδίως
ποιοῦσα. καὶ πρὸς τὰ ἐντὸς πάθη πάντα :~ Γλυκυρίζης
℥ ξ. ὀβ' δ. ὀποῦ ℥ δ. ὀβ' β. καστορίου ℥ ς. πολίου ℥ ε.
ὀβ' β. νάρδου στάχυος ὁμοίως ℥ ς. ὀβο' θ. κόστου ℥ ς. ὀβο' β.
πεπ' ℥ ς'' σεσέλεως ℥ ε. ὀβο' β. ὑποκυστίδος
χυλοῦ ℥ ς. ἀκόρου ℥ β. σκορδίου ℥ ς'' ὀβο' β. φύλλα
℥ δ''. ὀδέγαμος ℥ ε. κόστεως ℥ ς. ὀβο' β. σαγαπηνοῦ
℥ β. καρποῦ βαλσάμου ℥ β. σμύρνης ℥ ς'' κρόκου ∠ ξ. ὀβ' β.
στύρακος ℥ ε. ὀβο' δ. δαύκου σπέρματος ∠ ς'' ὀβο'
τρεῖς. ζιγγιβέρεως ∠ ξ. ὀβο' β. ῥοῦ ποντικοῦ ∠ β. πε-
τροσελίνου ∠ δ. ὀβο' ς. νάρδου κελτικῆς ∠ δ. μα-
ράθρου σπέρμα ∠ δ. ὑπερικοῦ ℥ β. ἀκακίας ℥ β. ἢ

β̈

℥ δ. ἴρεως ἰλλυρικῆς ℥ ε. γεντιανῆς ℥ δ. ἀνίσου
℥ ς. θλάσπεως ∠ ς. ὀβο' δ. μήου ἀθαμαντικοῦ ℥ δ.
ῥόδων ξηρῶν ℥ δ. κόμεως ℥ β. καρδαμώμου ℥ δ. οἰδε'
℥ β. σχοίνου ℥ ς. ὀβο' β. ὀποπάνακος ℥ ς. ὀβο' β.
ὀποβαλσάμου ℥ ς. ὀβο' δ. χαλβάνου ∠ ξ. ὀβο' β.
σκι ℥ β. τερεβινθίνης ℥ ς. ὀβο' β. οἴνου χίου

τὸ ἱκανόν· μέλιτος ἀττικοῦ ἑφθοῦ τὸ ἱκανόν. Ἀντίπα-
τρος δὲ καὶ Κλεοφάντης τοῖς σταθμοῖς διαφωνοῦσιν.

Ἀντίδοτος ἡ Φαρμάκου λεγομένη τοῦ Ἰνδοῦ, πρὸς πάντα
τὰ ἐντός, βρέφη ἐκβάλλουσα. σμύρνης ʒ ιε΄. κρόκου
ʒ ιϛ΄. νάρδου ἰνδικῆς ὑξαλγία [?] ιϛ΄. κινναμώμου κασσίας
ὀποπάνακος ἀνὰ ʒ ιϛ΄. ἀμώμου ʒ η΄. μιοῦ ἀθαμαν-
τικοῦ ʒ ξ΄. ῥόδων χυλοῦ ʒ ιβ΄. ὀμ. γ΄. δαύκου σπέρματος
ʒ ε΄. ὀβολ. γ΄. ὑπερικοῦ ʒ ε΄. ζιγγιβέρεως ʒ ϛ΄. πεπ.
ʒ ϛ΄. πεπ. λευκοῦ ʒ η΄. στύρακος ἀριστολοχίας ʒ δ΄.
πολίου ʒ γ΄. τριφύλλου ῥίζης ʒ ε΄. καρδαμώμου ʒ ε΄.
πετροσελίνου ʒ ϛ΄. ἐχίου ῥίζης ʒ δ΄. λιβάνου ʒ ϛ΄. φλω-
μου ʒ γ΄. σεσέλ. ʒ ε΄. καὶ μὴν αἰθιοπικῆς ʒ γ΄. λημνίας
ʒ δ΄. βαλσάμου καρποῦ ʒ δ΄. νάρδου κελτικοῦ ʒ ξ΄. μή-
κωνος ʒ δ΄. ὀβολ. γ΄. μανδραγόρας χυλοῦ ʒ ϛ΄ ὀβολ. γ΄.
σαγαπηνοῦ ʒ δ΄. ὀποπάνακος ʒ γ΄. ἀνίσου ʒ δ΄. ὑπο-
κιστίδος χυλοῦ ʒ ϛ΄. τερεβινθίνης ʒ ε΄. ὀβολ. γ΄. καστορ.
ʒ ε΄. ὀποβαλσάμου ʒ ιβ΄. πηγάνου ἀγρίου σπέρματος
ʒ γ΄. χαλβάνου ʒ δ΄. βουνιάδος σπέρμα ʒ δ΄. ἐλαφείου
μυελοῦ ʒ ϛ΄. μύρου νάρδου ʒ η΄. αἵματος ἐρίφου ξηροῦ
ʒ ε΄. ὀβολ. γ΄. καὶ χηνάλου ξηροῦ ἴσον. νήσσης αἵματος
ʒ γ΄. βουφθάλμου αἰγυπτιακοῦ χυλοῦ ʒ η΄. οἴνου χίου
ἀθαλασσίου τὸ ἱκανόν. μέλιτος ἱκανὸν ἀττικοῦ.

Περὶ τῶν ὑπὸ Ἀσκληπιάδου γεγραμμένων κατὰ τὸ
πέμπτον τὸ ἐντὸς οὗ ἄνασσα ἐπιγράφει. Καλεῖν
μὲν οὖν ἔθος ἦν τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἀντιδότους,
οὐ μόνον ὅσα πρὸς τὰ θανάσιμα φάρμακα δίδοασιν,
ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἰοβόλων θηρίων δήγματα
καὶ πρὸς ἔτι πάθος ἢ μάλιστα τὰ χρόνια κατά τι τῶν σπλά-
γχνων ἀποσκήμματα. τεμὼν γὰρ τριχῇ τὴν διδασκα-
λίαν αὐτὴν Ἀσκληπιάδης, πρῶτον μὲν ἔγραψεν ὅσα

φησὶ τοῖς κατὰ περίοδον πυρέττουσιν ἁρμόττειν ἅμα
τῷ καὶ σύγχρισμα τὰ τινά· καὶ γράφει οὕτως αὐτός· ἐφε-
ξῆς γράψας πρὸς ταῦτα μὲν ἅπαντα ἀλεξιφάρμακα· καὶ
ἀλεξιπύρετα καλεῖ· τὸ δεύτερον γένος αὐτῶν, θηριακὰ
φάρμακα πρὸς λυσσοδήκτους καὶ σκορπιοδήκτους· ἔτι
τε τοὺς ὑπὸ φαλαγγίων δεδηγμένους ἢ ἐχιδνῶν· τὸ δὲ
τρίτον γένος τῶν φαρμάκων διχῇ τέμνων καὶ αὐτό, τὸ μὲν
ἕτερον αὐτῶν πρὸς τοὺς τὰ θανάσιμα πεπωκότας ὀνομά-
ζει· τὸ δὲ ἕτερον προφυλακτικὸν θανασίμων φαρμάκων
οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν τῷ Ἀνδρομάχῳ τὴν διδασκαλίαν
τῷ Ἀνδρομάχῳ ποιούμενος· ἐκεῖνος γὰρ ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ δὲ
τοῦ γράμματος ἀρηταί μοι, κατὰ τὴν τῶν ἐντὸς ἐπιγραφομένην
βίβλον αὐτοῦ προτάξας ἀντίδοτον πρὸς ἣν τίνα οὕτω διατίθη-
σιν· οὐ μόνον ἀπὸ δηγμάτων ἢ θανασίμων φαρμάκων· ἢ θη-
ρίων ἰοβόλων· ἀλλὰ καὶ ἐμβρύων ἐκβάλλειν δεῖ καὶ τοῦτο
τὸ φάρμακον, ἀντίδοτον ὀνομάζει καὶ πρὸς σπάσματα
καὶ ῥήγματα· καὶ συνελόντα φάναι, πρὸς πάντα τὰ
ἐντὸς πάθη· περὶ ὅτι πᾶν ἢ μέρος τοῦ σώματος, ἢ συστά-
σεις αὐτῶν γεγενημένη· τὰ δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα πάθη
πινόμενα φάρμακα· πότιμά τε ὁ Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ
τετάρτῳ τῶν ἀσωνί κατὰ τὸ τέλος αὐτὰ γέγραφεν·
ὑπὸ ταῦτα δὲ ἔγραψεν ἀντιδότους ὁ Ἀσκληπιάδης ἐπὶ
τῇ τελευτῇ τοῦ ἐ νάσωνος· τὰ πρὸς τοὺς θανάσιμα
πεπωκότας ἢ προφυλακτικά, τοῦ μηδὲ παθεῖν πρὸ αὐτοῦ
ἔθηκα· ἀλλ' οὕτως τὰς ἀντιδότους· ὡς πολύχρηστοι
τυγχάνουσιν οὗτοι· καὶ γὰρ ἐντὸς βαρυνόμενον ἁρμότ-
τουσι· καὶ πρὸς ἀτονίας αὐτῶν ἔνιοι καὶ κακοχυμίαν
ἀνωδυνίαν τε καὶ πέψιν ἀπέπτων χυμῶν· δι' ὅλης
τε τῆς ἐπιφανείας κενοῦσιν ἄδηλον αἰσθήσει· καθάπερ
καὶ τὰς ὁδη τινὰς διουρῶν καὶ διαχωρήματα κατὰ

πτύσματα ὅσα μετὰ βηχὸς τῶν ἐκκαθαίρει, πνεύμονα καὶ θώ-
ρακα. τὰ πλεῖστα δ' αὐτῶν, ἢ λεπτύνειν τοὺς παχεῖς χυμοὺς
πέφυκε. καὶ τέμνειν ἢ ἀπορρύπτειν τοὺς γλίσχρους ὅσα
ἔπειτα. καὶ τὸ τὰς ἐμφράξεις ὠφελεῖν. ὅσα συνεχῶς
μὲν καθ' ἧπαρ ἢ ὧρασιν γίνεσθαι. σωΐστανται δὲ καὶ
κατὰ τὰ ἄλλα σπλάγχνα καὶ μόρια. σκοπὸς γὰρ ἐπ' αὐτῶν
λεπτύναι τε καὶ ἀπορρύψαι τοὺς χυμοὺς. ἀναστομῶσαι
τε τὰ ἐμπεφραγμένα τῶν ἀγγείων πέρατα:—
Ἀσκληπιάδης πρὸς τοὺς τὰ θανάσιμα πεπωκότας.
ὡς αὐτὸς ἔγραψε κατὰ λέξιν:— Τοῖς μὲν οὖν τὸν τῆς μή-
κωνος ὀπὸν πιοῦσι, σὺν οἴνῳ ὑδρέλαιον ὡς θερμὸν δι-
δόμενον πίνειν. καὶ ἀναγκαζόμενον ἐμεῖσθαι. ἢ θερμὸν ὕ-
δωρ μετὰ ὀξυμέλιτος διδόναι, καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν.
ἁρμόζει δὲ καὶ διὰ κλυστῆρος τὴν κοιλίαν κενοῦν. τοῖς
δὲ μηκώνιον πιοῦσιν ἁρμόζει ἄκρατον πολὺ παραχρῆμα
διδόμενον. ἢ πέπερι μετὰ οἴνου. ἢ καρδάμωμον. ἢ
κινάμωμον. ἁρμόζει δὲ καὶ γάλα πινόμενον ὄνειον. ἢ βό-
ειον. καὶ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν καταπλάττειν ἀλεύρῳ
πυρίνῳ. ἢ κριθίνῳ ἑψημένῳ μετὰ οἴνου. καὶ χρῆσθαι
πραοτέροις. τοῖς δὲ ἀκόνιτον πεπωκόσι, βοηθεῖ
ποθὲν πήγανον. χλωρὸν πλῆθος λειανθὲν μετὰ οἴνου ἀκράτου
καὶ ζωμὸς ὄρνιθος λιπαρᾶς. τοῖς δὲ ὑοσκύαμον πι-
οῦσι, συμφέρει γάλα πίνειν. μάλιστα μὲν ὄνειον. εἰ δὲ
μή γε βόειον. ἢ αἴγειον. εἰ δὲ μὴ καὶ κατ' ἰδίαν καὶ
μετὰ μελικράτου θερμοῦ. τοῖς δὲ χλωρὸν κορίανον
πιοῦσι, βοηθεῖ οἶνος ἄκρατος ποθεὶς. καὶ ζωμὸς
ὄρνιθος λιπαρᾶς. τοῖς δὲ λαγωὸν θαλάττιον εἰληφό-
σιν ἁρμόττει γάλα πίνειν. μάλιστα μὲν, ὄνειον. εἰ δὲ
μή γε βόειον ἢ αἴγειον. δεύτερον δὲ καὶ καυλοὺς μαλάχης
ἑψημένους ἐπὶ μέλιτος φαγεῖν. ἢ γλήχωνος χλωρο

πλήθους μετὰ γλυκέος τριβέντος, πίνειν· ἢ κυκλα-
μίνου ῥίζαν τρίβουσαν μετ' οἴνου· ἢ κεδρίας ὅσον ὀβολοῦ
ἑνὸς γλυκὺ διδούς, πότιζε. τοῖς δὲ τὸ ξικὸν πιοῦσι,
βοηθεῖ οἶνος πινόμενος γλυκύς· καὶ ῥόδινον ἔλαιον· καὶ
τῆς αἰγὸς τὸ αἷμα· καὶ σπέρμα βουνιάδος· τριβὲν μετ' οἴ-
νου. τοῖς δὲ ἐφήμερον πεπωκόσι, βοηθεῖ χυλὸς πολυγό-
νου· ἢ ἀρνογλώσσης· ἢ ὀριγάνου ἢ θύμου μέρος τι· οἴνῳ
διαλυθέν. τοῖς δὲ δορύκνιον πιοῦσι, βοηθεῖ γάλα
βόειον ποθέν· καὶ γλυκύ· καὶ ζωμὸς κογχυλίων. τοῖς
δὲ μυκοτέλη φαγοῦσι, διδόναι ῥαφανῖδας ὠμὰς ὡς ὅτι πλεί-
στας ἐσθίειν. διδόναι δὲ καὶ οἶνον ἄκρατον καὶ κονίαν
κληματίνης ἕψημα. καὶ νίτρον λεανθὲν μετ' ὄξους·
ἢ τρύγα οἴνου καύσας· καὶ τρίψας μεθ' ὕδατος, δίδου
πίνειν· ἢ ἀψίνθιον μετ' ὄξους· ποιεῖ δὲ αὐτὸ καθ' αὑτὸ
ἐσθιόμενον πήγανον. τοῖς δὲ τὴν ἰξίαν πεπωκόσι,
βοηθεῖ ἀψίνθιον πινόμενον μετ' οἴνου καὶ καστορίου καὶ
πηγάνου· συνοίσει δὲ καὶ ὀξύμελι ποτιζόμενον· καὶ
ἀναγκαζόμενον ἐμεῖν. συνοίσει δὲ καὶ ὀρίγανον μετ' οἴ-
νου· χρηστέον δὲ καὶ τῇ τοιαύτῃ κατασκευασίᾳ :-
πηγάνου < ϛ· ῥητίνης < δ· καστορίου < β· χαμαι-
κοχλιάρια ϛ. ταῦτα τρίψας σὺν ὄξει θερμῷ, πότι-
ζε. τοῖς δὲ τὴν βούπρηστιν πιοῦσι, βοηθεῖ διδόμενον
γλυκὺ πλεῖστον πίνειν· καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν· καὶ ζωμὸν
καθεψημένων κρεῶν ὑῶν· καὶ θερμὸν γάλα· καὶ σῦ-
κα πλεῖστα φαγεῖν· καὶ ἀφέψημα σύκων διδόναι πίνειν.
ἢ νίτρου ἐρυθροῦ < δ λεάνας καὶ μίξας ὕδατι δίδου
πίνειν. τοῖς δὲ κανθαρίδας πεπωκόσι, συμφέρει πίνειν
γλυκὺ μετ' ἐλαίου· καὶ στέαρ ἑφθόν. ὕδατι διϊέμενον·
καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. συμφέρει δὲ καὶ γάλα πολὺ ποτίζειν.
καὶ κώνους πλείστους τρώγειν· ἢ πλείστους τούτων

τρίτας μετὰ μελικράτου δίδου πίνειν. ἢ πήγανον
λεάνας καὶ ἰρίνῳ μύρῳ μίξας, δίδου πίνειν. ἢ τῶν
καρδαμίδων τὰ πέταλα καὶ τοὺς πόδας σὺν μέλιτι τρίτας,
ἔκλειγμα δίδου. τοῖς δὲ ψίλωθρον πιοῦσι, συμφέρει
θερμὸν ἔλαιον ποτίζειν καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. σωίσα δὲ
καὶ γάλα κατ' ὀλίγον πίνειν, μαλάχης ἑφθῆς χυλὸν μετὰ
μελικράτου θερμοῦ. ἢ μετ' ἐλαίου. ἢ σήσαμον μετ' οἴνου
τρίτας, δίδου πίνειν. ἢ κάρυα βασιλικὰ λεάνας
ε̄ μετ' ἐλαίου δίδου. ἢ τέφρας κληματίνης ἀπηνθι-
σμα δίδου πίνειν. τοῖς δὲ λιθάργυρον πεπωκόσι, βο-
ηθεῖ πέπερι σέλινον. σμύρνα μετ' οἴνου λειωθέντος καὶ
πινομένου. τοῖς δὲ γύψον πιοῦσι, δοτέον πίνειν τέφρας
κληματίνης ἀπήνθισμα καὶ θύμον μετὰ ὕδατος τρι-
βέντα. πρὸς δὲ τὰς τοῦ γάλακτος θρομβώσεις,
συμφέρει ποτίζειν ὄξος. διδόναι δὲ χρὴ καὶ πυτίαν
μεθ' ὕδατος κρουναίου. ἢ σιλφίου. καὶ θύμου τὸ ἴσον
λεανθέν, μετ' ὀξυκράτου διδόναι πίνειν. τοῖς δὲ ταυ-
ρεῖον αἷμα πιοῦσι, συμφέρει ὡς ὄξος θερμὸν διδόναι
πίνειν. καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. ἢ σιλφίου ἀδιέντος
οἴνου, δίδου πίνειν. ἢ ἐρινεοῦ καρποῦ τρίτας, με-
τ' ὄξους δίδου. ἁρμόζει δὲ καὶ τὴν κοιλίαν κενοῦν.
καὶ θερμαίνω ἀλεύρῳ καὶ νίτρῳ ἑψημένῳ μετ' ὀξυμέ-
λιτος καταπλάττειν. τοῖς δὲ βδέλλας καταπιοῦσιν,
οἱ μέν, ἅλμην παραινοῦσι πίνειν. οἱ δὲ χιόνα. ὁ δὲ
βιθύνιος ἀσκληπιάδης, λουτρὸν παραινεῖ. καὶ σπόγγον
ἁπαλὸν ψυχρῷ δεύσαντα καθιέναι. ὥστε τὴν βδέλλαν
ἐπιβᾶσαν τῷ σπόγγῳ κομίζεσθαι. καὶ ἔπειτα χυλὸν
φακῆς δίδου. τοὺς δὲ ἔξωθεν τοῦ τραχήλου τόπους,
τοῖς ψύχουσι καταπλάττε. ὁ δὲ μῦς ἀπολλώνιος, ὄξει
δριμυτάτῳ ποτίζειν ἐχρήσατο μετὰ ἅλμης. ὁ δέ,

χιόνα θερμήνας καὶ λύσας, ἐχρήσατο· καίτοι τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν κοιλίαν καθαίρουσιν· ἔδει τοῖς τε καὶ ποτοῖς πρὸς τὴν τῶν βδελλῶν ἔκκρισιν· σύγκατα φέρεσθαι γὰρ φασὶ ταύτας, τοῖς κατὰ κοιλίαν ἐκκρινομένοις πολλάκις· τοῖς δὲ τίμου πίνουσι, σύνοιδ' ἔλαιον θερμὸν ποτίζεσθαι· καὶ ἀναγκάζειν ἐμέσαι· σύνοιδα δὲ καὶ γάλα ὄνειον πίνειν· καὶ μαλάχης ἑφθῆς χυλόν· καὶ μελίκρατον θερμόν, μετ' ἐλαίου ἀνακόψας, δίδου πίνειν· καὶ περὶ μὲν τῶν ἁπλῶν θανασίμων, ἐπὶ τοσοῦτον ἀρκείσθω· περὶ δὲ τῶν συνθέτων ἀρκέσεται. ἐκτίθεσθαι δὲ τὰς τούτων σκευασίας, μοχθηρὸν μοι δοκεῖ. καίπερ πολλῶν ἐπιχειρησάντων, ταῖς τούτων συγγραφαῖς. ὧν Ὀρφεὺς ὁ ἐπικληθεὶς θεολόγος· καὶ Ὧρος ὁ μενδήσιος ὁ νεώτερος· καὶ Ἡλιόδωρος ὁ Ἀθηναῖος ὁ τραγῳδιῶν ποιητής· καὶ Ἄρατος· καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν τοιούτων συγγραφεῖς· τούτους μὲν αὐτὶς θαυμάσειεν ἄν τις ἐπιχειρήσαντας ταῖς περὶ τούτων πραγματείαις· μέμψαιτο δ' αὐτὶς τούτους ἀλόγως διὰ τὰ πράγματα· διδάσκειν γὰρ μᾶλλον ἢ καὶ προσάγειν τοὺς βουλομένους τούτων τὰς σκευασίας· οἱ γὰρ τῶν καλῶν τούτων ποιημάτων συγγραφεῖς, τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐβλαβούμενοι καταδρομὴν ἐπαρχόμενοι τῆς τούτων παραδόσεως, τοὺς εὐτευξαμένους πείθειν, ἐπιχειροῦσιν· ὡς οὐκ ἂν ἦσαν φαῦλοι τὸ ἦθος οὐδὲ τῶν τούτων φθοροποιῶν διδάσκαλοι· ὥσπερ καὶ Ἡλιόδωρον ἐν ταῖς προσηγορικαῖς ἀπολυτικῇ ἐναρχόμενον γ' εὗρον οὕτω γράφοντα· οὐ μὰ τὸν ἐνιατρικὴν πρηθοῖ θεόν· οὐ μὰ τὸν ὑψοῦ ἡέλιον· ἀείροντα θεοῖς, φαεσίμβροτον αἴγλην· οὐ μὰ θεὸν σκηπτοῦχον· ὑπερμενέα κρονίωνα· οὔτ' ἐμὲ τοῖς δώροισι παρήγαγεν· οὐθ' ὑπ' ἀνάγκης· οὔτε γὰρ εἶν φιλίης ἀέτεσσων, κακὰ ῥέξαι ὑπέστην· ἀλλ' ὁσίας μὲν χεῖρας ἐς αἰθέρα λαμπρὸν

ἀέρα. καὶ κακίης ἀκόλουθον ἔχω κατὰ πάντα λογισμὸν
ἐκ τῶν λεγομένων πάθη ὑπὸ χειρὸς οὗ τοὺς ἐντευξομένους
ταῖς τοιαύταις πραγματείαις. τῶν παρ᾽ αὐτοῖς πολλοὺς
κατὰ δρόμον εὖ βλαβουμένοι :—

Προφυλακτικὴ καὶ θανασίμων φαρμάκων Ἀπολλωνίου μῦς :—
πηγάνου φύλλα δύο. κάρυα βασιλικὰ β̄. ἅλος χόνδρον
ᾱ. ἰσχάδας β̄. ταῦτα νήστει ἐσθίειν δίδου. καὶ κωλύει
βλάπτεσθαι ὑπὸ τῶν θανασίμων :— ἀντιπροφυλακτι-
κά. ἀρκευθίδος ∠ β̄. λιμνίας σφραγίδος ∠ β̄. ταῦτα
λειώσας, σὺν ἐλαίῳ ἀπο[illegible]. ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως
γο'. σὺν ὑδρομέλιτι δίδου πίνειν. ταύτῃ Νικόδημος
ὁ βασιλεὺς ἐχρήσατο. ἅπερ ὑπό του ἔχει τοὺς κεκλη-
κότας ἀντικωδίου τοῦ σκου. ταύτῃ καὶ Κράτερος ἐχρήσα-
το. πρασίου ἱερᾶς βοτάνης. πηγάνου ἀγρίου σπέρμα.
σκορόδου [illegible] τοῦ φλοιοῦ, ἑκάστου τὸ ἴσον μέλιτος
τὸ ἀρκοῦν. δίδου ∠ β̄ μετ᾽ οἴνου μέλιτός τε καὶ ἐλαίου :—

Ἄλλη ὡς ἀπλ. :— δικτάμνου β̄. πολίου ∠ [illegible].
πηγάνου ἀγρίου ∠ ε̄. σκορδίου ∠ ῑ. μέλιτος δίδου ὡς
προείρηται. ἰσχιάδι καὶ πλευρίτιδι ἀγαθή. ἄγει δὲ καὶ ἔμμηνα :—

Ἀντιμηθρίδατ᾽ ἀθανασία λεγομένη. πρὸς τὰ θανάσι-
μα τῶν φαρμάκων καὶ τὰς τῶν ἰοβόλων πληγάς. ποιεῖ στο-
μαχικοῖς. ἀποξαίνουσι τὴν τροφὴν αἷμα πτυσκόμενοις. μὴ
πουσι χρονίως. καὶ ἡπατικοῖς καὶ σπληνικοῖς ποιεῖ. καὶ
πρὸς τὰς περὶ κύστιν ἢ μήτραν διαθέσεις. ἔχει δὲ οὕτως.
πεπέρεως λευκοῦ κοκκία [illegible]. κόστου. μήου. ἀσάρου. ἀκόρου.
δαύκου κρητικοῦ σπέρμα. πετροσελίνου. νάρδου ἰν-
δικῆς ἀνὰ οὐγγίας δ̄. μέλιτος ἀπηφρισμένου :—

Ἀντίδοτος ἀμβροσία Φιλίππου Μακεδόνος. πρὸς τὰ θανάσι-
μα τῶν φαρμάκων. καὶ παντὸς ἰοβόλου πληγάς. ποιεῖ
καὶ πρὸς τὰς ἐντὸς διαθέσεις. στύρακος. χαλβάνης.

πεπέρεως λευκοῦ καὶ μακροῦ· κινναμώμου ἀνὰ ℥ β· σελίνου
σπέρμα· ἀνίσου· σχοίνου ἄνθους· κόστου· κυμίνου·
ἀμώμου· νάρδου· σμύρνης· κασσίας· ἀνὰ ℥ ϛ· κρό-
κου ℥ η· σαρκίδος ἐχίδνης ἐκγεγαστρισμένης ∠ ιβ· μέλιτος
ἀττικοῦ τὸ ἀρκοῦν :~ Ἀντιζώπυρος· ποιεῖ πρὸς τὰ θανά-
σιμα τῶν φαρμάκων· καὶ παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς·
ἐπὶ ταύτης τοιοῦτόν τι φέρεται· ὅτι Ζώπυρος δι' ἐπιστο-
λῆς προτρεπόμενον Μιθριδάτην ἐπὶ κρίσιν τῆς ἀντιδό-
του· μεταπεμψάμενος ἕνα τῶν κατακρίτων· τούτῳ
θανάσιμον δίδοναι φάρμακον καὶ τότε παραινεῖ τὴν ἀντί-
δοτον· ἢ ὅτι πρῶτον δίδοναι τὴν ἀντίδοτον· καὶ τότε
τὸ θανάσιμον ἐπιτάττειν πίνειν· τὸ δ' αὐτὸ παραινεῖ καὶ
ἐπὶ ἑρπετῶν καὶ τοξικῶν πράσσειν· καὶ συνέβαινε
τὸν ἄνθρωπον ἀδιάπτωτον εἶναι· ποιεῖ δὲ στομαχικῷ πρὸς ὀξυ-
ρεγμίαν· αἱμοπτοϊκοῖς· κοιλιακοῖς· δυσεντερικοῖς·
ἡπατικοῖς· σπληνικοῖς· ἐπιληπτικοῖς· νεφριτικοῖς·
καὶ ταῖς περὶ μήτραν ἢ κύστιν διαθέσεσι· κατάγει καὶ
ἔμβρυα· καὶ τὰ καλούμενα δεύτερα· ἔχει δὲ οὕτως·
ὀποβαλσάμου ∠ γ· νάρδου ἰνδικῆς· σμύρνης τρω-
γλίτιδος· σχοίνου ἄνθους· κινναμώμου· κόστου· πεπέρεως λευ-
κοῦ· ὑποκιστίδος· πολ. ἀγαρικοῦ· πεπέρεως περατ.
σκορδίου· φοῦ κρητικοῦ· καρδαμώμου· ἀνὰ ∠ α·
λιβάνου χονδροῦ· δικτάμνου ∠ ι· πετροσελίνου·
κασσίας· κίρας· ἀνὰ ℥ ζ· κρόκου κορυκίου ἀνὰ
℥ η· μέλιτος ἀττικοῦ τὸ ἀρκοῦν· ἡ δόσις καρύου
ποντικοῦ τὸ μέγεθος :~ Ἀντίδοτος ἡ διὰ τῶν αἱμά-
των· πρὸς τὰ θανάσιμα τῶν φαρμάκων· καὶ παντὸς
ἰοβόλου πληγάς· πεπέρεως λευκοῦ καὶ λευκῆς κόστου·
ἀκόρου· κρόκου· φοῦ· μήου· δικτάμνου κρητικοῦ·
ἀμμωνιακοῦ· ἀγαρικοῦ ἀνὰ ∠ β· ἀμώμου· ὀποβαλσά-

πηγάνου ἀγρίου σπέρμα · κυμίνου αἰθιοπικοῦ · ἀνίσου
ὑπ' ὀπῆς αἵματος ἄρρενος · καὶ θηλείας ξηροῦ · ἐρίφου αἵμα-
τος · χηνάου αἵματος · βουνιάδος ἀγρίου σπέρμα ἀνὰ
∠ β̄ · γεντιανῆς τριφύλλου · σχοίνου ἄνθος · λιβανωτοῦ ·
ῥόδων ξηρῶν ἀνὰ ℥ ᾱ · πετροσελίνου ℥ ε̄ · πολίου κρη-
τικοῦ ℥ ε̄ · κινναμώμου ℥ ϛ̄ · σκορδίου ἄνθος ∠ β̄ · σμύρνης ·
νάρδου · ἀνὰ ∠ γ̄ · κρόκου ∠ ιβ̄ · κασσίας ℥ η̄ · μέλιτος
ἀττικοῦ ἀφηψημένου τὸ ἀρκοῦν · ἐν πυξίδι ἀργυρᾷ ἀνα-
ποτίθεσο · ὡς μεγίστων φαρμάκων :— ἀντιμιθριδάτιος
εὐπορ. ἡ διὰ σκίγκου · ποιοῦσα πρὸς τὰ θανάσιμα
τῶν φαρμάκων · καὶ πρὸς πᾶσαν φθοροποιὸν ὕλην · καὶ
παντὸς ἰοβόλου πληγῶν · καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς διαθέσεις.
καὶ πρὸς σύλληψιν σπέρμ. καὶ τὰ ἔμμηνα · καὶ τὰ
ἐναποτεθνηκότα ἔμβρυα · καὶ τὰ κατεχόμενα δεύ-
τερα · λύει καὶ τοὺς κατὰ περίοδον περίοδον πυρετούς ·
βοηθεῖ παρέτοις · τρομώδεσιν · ὀπισθοτονικοῖς ·
ποδαγρικοῖς · καὶ πρὸς πᾶσαν νευρικὴν συμπάθειαν ·
ἔχει δὲ οὕτως :— σκίγκου · σαγαπηνοῦ · ἀκόρου ·
ῥοῦ · ὑπερικοῦ · ἀκακίας · ἴρεως · μήου κόμμεως ·
ἀνὰ ℥ β̄ · ῥόδων ξηρῶν · γεντιανῆς · καρδαμώμου ·
ἀνὰ ∠ ᾱ · μήκωνος σπέρμα ὀβολ. β̄ · στύρακος ℥ ε̄ ·
πολίου · κασσίας μελαίνης · σεσέλεως · βδελλίου ·
βαλσάμου · πεπέρεως λευκοῦ ἀνὰ ℥ ε̄ ὀβολ. β̄ · ὑποκιστίδος
χυλοῦ · ὀποπάνακος · σμύρνης · λιβάνου ἄρρενος ·
καστορίου · πεπέρεως λευκοῦ · κύφεως · μαλαβάθρου
φύλλα ἀνὰ ℥ ϛ̄ · σκορδίου · κόστου · σχοίνου ἄνθος ·
χαλβάνης · τερεβινθίνης ἀνὰ ℥ ϛ̄ · οὐγγίας β̄ · νάρδου
συριακῆς · θλάσπεως · δαύκου κρητικοῦ ℥ ϛ οὐγγ.
ϝ̄ · κρόκου · κινναμώμου · ζιγγιβέρεως · ἀνὰ οὐγγ. β̄ ·
κύφου · ὑποκυστὶς σαγαπηνοῦ κόμμι · μηκώνιον ·

στύραξ. ὀποπάναξ. οἴνῳ χίῳ βρέχοντες μέχρι παντελοῦς
διαλύσεως· τὰ λοιπὰ δὲ κόπτεται καὶ μίγνυται τοῖς
ἀποβρεχθεῖσιν. ἐμβάλλεται καὶ μέλιτος ἀττικοῦ. ὡς πάχος
ἔχειν· εἶτα ἐπὶ πᾶσι βάλλεται ὀποβάλσαμον. εἶτα ἀναλεγό-
μενα, ἐμβάλλεται εἰς ἀργύρεον σκεῦος. ἡ χρῆσις πρὸς
πολλά. ἡ δόσις πρὸς δύναμιν. ἡμεῖς δ᾽ οὖν πρὸς ἐπίτα-
σιν τῶν φαρμάκων ἕνεκεν τῆς ἐμμήνων ἐποχῆς, καὶ
τῶν συλλημμάτων ὥστε ἀκινδύνως φέρεσθαι. δικτάμ-
νου κρητικοῦ ʒ δ. ἀμμωνιακοῦ ʒ ε. κυμίνου αἰθιοπι-
κοῦ ʒ ϛ. τριφύλλου σπέρμα ʒ δ. βουνιάδος ἀγρίας ∠ δ.
χαμαίδρυος ∠ δ. ῥᾶ ποντικοῦ ∠. ὀποῦ κυρηναϊκοῦ ʒ β.
τούτων προσβαλλομένων, ἡ τοῦ φαρμάκου χρῆσις
γίνεται πρὸς πολλὰ χρήσιμος. φθείρει γὰρ τετραμηνιαῖα.
καὶ τριμηνιαῖα κατάγει. ταύτῃ ὁ βασιλεὺς μιθριδάτης
ἐχρᾶτο προφυλακῆς χάριν θανασίμου. ἡνίκα γοῦν
ὑπὸ ῥωμαίων ἑάλω, διὰ πιὼν θανάσιμον. καὶ μὴ δυ-
νηθεὶς ἀποθανεῖν, ξίφει ἑαυτὸν διεχρήσατο. ἡ δὲ ἡ δι᾽ ἐ-
χιδνῶν θηριακὴ ποιοῦσα πρὸς τὰ θανάσιμα τῶν φαρ-
μάκων. καὶ ὅσα ἡ πρὸ αὐτῆς δύναται ποιεῖν :~

περὶ τῶν ἰοβόλων ζώων.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς δηχθέντας ἢ νυχθέντας ὑπό τινων ἰοβόλων
ζώων ἅμα τοῖς προγεγραμμένοις φαρμάκοις ἐπέγρα-
ψαν οἱ περὶ τὸν ἀσκληπιάδην τε καὶ δαμοκράτην
διὰ τοῦτο κἀμοὶ βέλτιον ἔδοξεν εἶναι κατὰ τὸ προκείμενον
τοῦτο βιβλίον ἐφεξῆς αὐτὰ προσθεῖναι. καὶ πρῶτά γε τὰ
τοῦ ἀσκληπιάδου :~

Τὰ ὑπὸ ἀσκληπιάδου γεγραμμένα κατὰ τὸ ε̄ τῶν ἀ-
σωνὶ πρὸς τὰς τῶν ἰοβόλων βλάβας :~ κίου ἴν δίκου
ὡς καλλίστου, δίδου οὐγγίας ε̄. μεθ᾽ ὕδατος καὶ ἱερᾶς
βοτάνης μικρόν τι παραπλέκων. δίδου δὲ ἐφ᾽ ἡμέρας

ἱκανάς · δίδου δὲ καὶ σὺν ὀπῷ ὀρόβου τῷ βαλαυστίων ἢ τὸ λύκιον
ἢ καστόριον · < α · σπόρου λευκοῦ · κυάθου δίδου πίνειν ·
δεύτερον τῆς ἡμέρας · ἢ καὶ τὸν ἀφεψήματος · ἀλώνων
βαλλομένων δίδου :—

ἀντωνίου κολ:—

Ἄλυσσον βοτάνην κόψας καὶ σήσας · ἀπόθες · καὶ ὅτε χρῄζεις,
δίδου κοχλιάριον · λῦσον δ' ἐν κοτύλαις μέθυ ὕδατος · ἢ ὑδρο-
μέλιτος κυάθ. ϛ · ἀπὸ πρωΐας τῆς ἡμέρας · ἕως ἡμερῶν μ
ἢ ἐπὶ ἡμέρας ζ · ἄλυσσος δὲ ἡ βοτάνη τῷ πρασίῳ παρεμφε-
ρής · τραχυτέρα δὲ μᾶλλον · ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαι-
ρία · ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον · ταύτῃ χρῆσθαι λέγουσιν
τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασι · καὶ ξηρὸς κόπτειν καὶ φυλάττειν
ἀδιάπνευστον : καρκίνων ποταμίων ἐπὶ κλήματος
λευκῆς ἀμπέλου κεκαυμένων · καὶ τετριμμένων μύ-
στρον · ῥίζης γεντιανῆς · τερεβινθίνης · μύστρα β ·
δίδου δηχθεῖσιν εὐθέως μετὰ οἴνου ἀκράτου ἀκραιφ
παλαιοῦ · δίδου δὲ παραμετρῶν τὰς ἡλικίας καὶ δυνά-
μεις τῶν δηχθέντων · δίδου δ' ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς · τοῖς
δὲ ὕστερον τῆς τρίτης ἡμέρας μέλλουσι λαμβάνειν
τὸ φάρμακον · τὸ ἅπαξ διδόμενον τῆς ἡμέρας ἐπιβλη-
τέον πρὸς ἀναπλήρωσιν · ἔστω δὲ τὸ διδόμενον τοῖς
μὲν εὐθέως δηχθεῖσι, καρκίνων μύστρον · ἢ γεντιανῆς
μύστρα β · καὶ οἴνου κύαθ. ϛ · καὶ θ' ἑκάστῳ ἐπὶ ἡμέρας ϛ :—

Κρατίππου ἀνδρὸς ἐπισήμου καὶ κενοτρόφου · καρκί-
νων < η · σμύρνης < β · κρόκου < α · γεντιανῆς
< α · πεπέρεως λευκοῦ κόκκοι ι · οἴνου ὅσον ἐξαρκεῖ · εἰς ἀνά-
λυσιν · ἡ δόσις < α μετὰ οἴνου · ᾧ ἐχρήσατο Ἡρᾶς ὁ
Καππαδοκίας · σκορδίου < β · πεπέρεως λευκοῦ < β ·
ὀπίου < ϛ · ὀποῦ κυρηναϊκοῦ < γ · καγχρύος < α ·
γεντιανῆς πηγάνου ἀγρίου σπέρμα · μίλτου λημνί-
ας ἀνὰ < ε · σμύρνης < ξ · ὀποβαλσάμου < η · σκεύαζε

σὺν οἴνῳ· καὶ ἀναλάμβανε μέλιτι ἑφθῷ· ὕστερον ἐπι-
βάλλον τὸ ὀποβάλσαμον· καὶ δίδου κυάμου εὐδιπλῶ
τὸ ἐν τόνῳ ὕδρομελ' εὐκράτου :— ἄλλη παρὰ γαΐου
ὡς βελχίονος ἔφη παρὰ καίσαρος ἀληφθεῖσα ποντίου· ὀποῦ
κυρηναϊκοῦ ἀνὰ < ϛ· κάγχρυος πηγάνου σπέρματος.
ἀνὰ < δ. γεντιανῆς· μίλτου λημνίας· ἀνὰ < ε· σμύρ-
νης < δ· ὀποβαλσάμου < η· σκορδίου· πεπέρεως ἀνὰ < ιβ.
μέλιτος :— Ζήνωνος λαοδικέως· λυσσοδήκτοις.
ἰδίᾳ θηριακὴ ἀγαθή :— Πετροσελίνου· ἄμεως.
ἀνίσου· ἐκ πύλου· βρυωνίας ῥίζης· μαράθρου σπέρμα.
ὀροβίου ἀλεύρου· ἀριστολοχίας //· τριφύλλου σπέρμα.
ὀποπάνακος καρδαμώμου χωρὶς ἐντερίων ἀνὰ < δ.
τὸν ὀποπάνακον, οἴνῳ διάλυε· καὶ τὰ ξηρὰ κόψας
ποίου τροχούς· καὶ δίδου τοῖς λυσσοδήκτοις, μετ' οἴνου
ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς· τοῖς δὲ ἤδη κατεσχημένοις μεθ' ὕδα-
τος ψυχροῦ τὸ φάρμακον εἰς διονύσιον ἀναφέρεται τοῦ
μιλησίου :— Κλαυδίου ἀπολλωνίου φάρμακον ἐπι-
τετευγμένον λυσσοδήκτοις· ἰδίᾳ καὶ θηριακή· τρι-
φύλλου σπέρμα· μαράθρου ῥίζης ἀνὰ < δ· σκίλλης
τῶν φύλλων ξηρῶν· ἀριστολοχίας // ἀνὰ < ε· σκίγκου.
ἐκ πύλου κλάδων ἀνὰ < δ. καρδαμώμου κεκαθαρ-
μένου· γλυκυρρίζης ἀνὰ < γ· ἄμεως· πηγάνου ῥίζης
ἀνὰ < β· ὀποπάνακος· ὀποῦ κυρηναϊκοῦ. ἀνὰ < α.
καρκίνων θαλασσίων κε // γ. τοὺς καρκίνους ἔα
βρέχεσθαι· καὶ διὰ πιούτας λεᾶσθαι· καὶ ἐπίβαλε
τὰ ξηρὰ λεῖα. καὶ ποίει τροχούς· καὶ δίδου σὺν οἴνῳ ἐπὶ
ἡμέρας γ· καὶ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον· σύνα-
πτέον δὲ τούτῳ, καὶ τὰς τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένας
σκευασίας· Μενίππου πρὸς λυσσοδήκτους· ἡ ἐχεν-
σάτο πέλο+· πίσσης βρυτίας // α· ὀποπάνακος < δ.

ὄξους ξε α'. διάλυε τὸν ὀποπάνακα ὄξει κυ α'. καὶ τὸ
λοιπὸν μετὰ τῆς πίσσης ἕψε. καὶ ὅταν ἀναλωθῇ, ἐπίβα-
λε τὸν ὀποπάνακα καὶ ἐπιτίθει ἐπὶ τοῦ δήγματος.
παραφυλάττων ἀναπούλωτον τὸ ἕλκος ἡμέρας μ' :—
Μενελάου λυσσοδήκτοις· ποιεῖ καὶ πρὸς αἰγίλωπας· καὶ
παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς :— Νίτρου ἐρυθροῦ < β'. τρυγὸς
οἴνου κε(καυμένης) < ζ'. ἀμμωνιακοῦ < ζ'. στέατος αἰγείου λι α'.
ἐλαίου λι α'. κηροῦ λι β'. ὕδατος ξε α'. τοῦ ἀμμω-
νιακοῦ μεθ' ὕδατος ὡς γλοιῶδες· τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ ὕδατος,
ἕψε μετὰ νίτρου καὶ τῆς τρυγός· καὶ ὅταν σύστῃ, ἐπίβαλε
τὰ τηκτά· καὶ ὅταν διαλυθῇ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πυρός, ἐπί-
βαλε ἀμμωνιακόν· καὶ βαλὼν εἰς θυείαν λίου καὶ χρῶ. λευκή-
θα φαάλου. πρὸς λυσσοδήκτοις, ἔξωθεν ἐπιτιθέμενος
δίδοται. καὶ κατὰ πότιον. καρύου ποντικοῦ μέγεθος·
καὶ καταπίνεται ἐπὶ ἡμέρας μ'. ἐπιτίθεται δὲ τῷ τραύ-
ματι· καὶ παρὰ μίαν λύεται. εἰ δὲ τῇ ἐπιθέσει ἔφοδον
ὁ ἰὸς ἔχηται, τὰ παρὰ τὸ ἕλκος μελαίνεται. καὶ διὰ
τοῦτο δεῖ λύειν παρὰ μίαν. καὶ ἀποσπογγίζειν τὴν μελα-
νίαν. καὶ τοῦτο ποιεῖν, ἄχρις οὗ λευκὸν παραμείνῃ τὸ φάρ-
μακον. ἔχει δὲ οὕτως. κηροῦ ποντικοῦ λι β'. λιθαρ-
γύρου τιμηθίου ἀνὰ λι α'. σμύρνης μυελοῦ ἐλα-
φείου ἀνὰ < α'. λιβάνου < β'. ἔλαιον παλαιὸν ξε α'.
ἕψε τὸν λιθάργυρον ἐλαίῳ· καὶ ὅταν μεταβάλλῃ, κατά-
πασσε τὸ τιμηθ(ιον). καὶ ἐπίβαλε τὸν μυελόν· καὶ ἄρας
ἀπὸ τοῦ πυρός, ἐπίπασσε σμύρνης καὶ λίβανον· καὶ
μαλάσσων χρῶ :— Ἡ βασιλικὴ πρὸς λυσσοδήκτους
φάρμακον ἐπιτετευγμένον· καὶ κωλύει τοὺς λεγομένους
περιπεσεῖν ὑδροφόβῳ· ταύτῃ σεβαστὴ ἐσκεύασε :—
Ἅλος ἀμμωνιακοῦ· ὀποῦ κυρηναϊκοῦ ἀνὰ < β'. πι-
τύας λαγωοῦ < α'. ἴρεως ἰλλυρικῆς· καστορίου

ποντικοῦ· ἀνὰ ∠ ε· συνκωνολούτων· ὀποῦ ξηροῦ
τὸ ἴσον· εἰ δὲ ὑγροῦ, τὸ διπλοῦν· στέατος αἰγὸς ℥ η·
ῥητίνης τερμινθίνης ∠ θ· κηροῦ ποντικοῦ ∠ λϛ· ἐλαίου
παλαιοῦ κύ β· ὄξους σκιλλητικοῦ κύ γ· τὰ ξηρὰ
τρίβε μετὰ ὄξους· τὰ δὲ τηκτὰ, τῆκε· εἶτα ἐπι-
βάλλεται τοῖς τετριμμένοις καὶ ἀναχρῆσθαι ἐπιτήδειαι:—
πρὸς δὲ τὰς τῶν σκορπίων πληγὰς χρηστέον ταῖς ὑπογεγραμ-
μέναις σκευασίαις σκορπιοπλήκτοις καὶ πρὸς φαλαγγί-
δηγμάτων· ἣ ἐχρήσατο διοφάντης· ἀριστολοχίας ℥ α·
πεπέρεως ∠ β· ὀπίου γρ α· πυρέθρου ℥ α· ἀνάπλασσε
κυάμου αὐτὸ μέγεθος· καὶ δίδου κατὰ πίνειν δύο· καὶ
τὰ δηκτικὰ· οἴνου ἀκράτου β:—
ἄλλο πρὸς σκορπίου· καὶ τὰ δηκτικά· ἀριστολοχίας
ζιγγιβέρεως· ἀνὰ ℥ β· καλαμίνθης· πηγάνου ἀγρί-
καρποῦ ἀνὰ ℥ γ· πεπέρεως ℥ β· ξηρὰ αἵματα χελώνης.
καὶ ἀνάπλαττε τροχίσκους ∠ γ· καὶ δίδου σὺν οἴνῳ
ἀκράτῳ· τοὺς ἐπικινδύνοις πεπληγμένους· ὑπὸ
σκορπίου· ἢ εὐζώμου καρποῦ· πυρέθρου· στύρακος.
θείου ἀπύρου· ἀνὰ ℥ α· καστορίου ℥ β· ἀνάπλασσε
αἵματι χελώνης· καὶ δίδου οὐγγίας δ· μετ᾽ οἴνου ἀκράτου:—
ἄλλο ἀνώδυνον φάρμακον πρὸς παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς.
ἐπιγράφεται δὲ κάλλιστη· σμύρνης· καστορίου· στύρακος.
ἀνὰ ℥ α· ὀπίου ℥ β· χαλβάνης ℥ γ· σελίνου σπέρμα
∠ α· ἀνίσου ℥ α· πεπέρεως κόκκοι λ· ἀνάπλαττε δι᾽ οἴνου
καὶ δίδου ℥ α μετ᾽ οἴνου ἀγανὴ καλόν:—
ἀβασκάντου ἰατρεύοντος ἐν λουγδούνῳ· πεπέρεως λευκοῦ
κόκκοι π· καστορίου· ὀπίου· κρόκου· σμύρνης· ἴρεως
ἰλλυρικοῦ· σταφίδος ἀγρίας· χαμαίδρυος· βρυωνίας
ῥίζης· ἑκάστου ℥ α· οἴνῳ ἀνάπλαττε· καὶ δίδου ℥ α:—
ἀντισκορπιακὴ ἀδιάπτωτος· ἣν μίγνυ μετὰ σπουδῆς

δοθὲν ὑπό τινος τῶν τῇ Λιβύῃ κατοικούντων. ταύτῃ χρώμενος, ἀπαλλάττει παντὸς κινδύνου, τοὺς σκορπιοπλήκτους. ἔστι δὲ καὶ πολὺ φυλακτική. ἀγαθή. θείου ἀπύρου. θείου ὀξυκαύστου ἀνὰ < β. πεπέρεως λευκοῦ < α. βράθυος. λιβάνου ἄρρενος ἀνὰ < ε. ἀριστολοχίας < α. πευκεδανοῦ. σμύρνης. κενταυρίου. ἑρπύλλου. χαμαίδρυος. χαμαιπίτυος. σκορπιακῆς βοτάνης. ἀναγαλλίδος. ἀσφαλτίου ἀνὰ < β. βετονίκης < β. μυελοῦ ἐλάφου. κροκοδείλου χερσαίου τῆς σαρκὸς ἢ σκίγκου ἀνὰ < α. ἕκαστον τῶν εἰρημένων κόπτεται. καὶ μίγνυται ὁμοῦ. καὶ ἀδιάπνευστον φυλάττεται. καὶ δίδοται κοχλιάριον σὺν οἴνῳ ἀκράτῳ τοῖς πεπονθόσι. προφυλακτικῆς δὲ χάριν, πρὸ ἀρίστου δίδοται. δεῖ δὲ τοὺς ἀρχῶς πίνοντας τοῦτο, μήτε λούεσθαι, μήτε συνουσιάζειν:~

Ἐπιθέματα πρὸς σκορπιοπλήκτους. δάφνης φύλλα ἑψήσας μετ' οἴνου καὶ τρίψας, ἐπιτίθει. ἢ κρίνων τὰς ῥίζας τρίψας μετ' ὄξους, ἐπιτίθει. ἢ ἀριστολοχίας τὸ ἴσον, τρίψας μετ' οἴνου ἐπιτίθει:~

Ἀραβα Θηβαίου:— ἐπιτετευγμένον φάρμακον πρὸς σκορπιοπλήκτους. χαλβάνης τερεβινθίνης ἀνὰ < β. σταφίδος ἀγρίας. πυρέθρου θείου ἀπύρου ἀνὰ < α. σμύρνης πεπέρεως ἀνὰ < ιϛ. πίσσης ὑγρᾶς τὸ ἀρκοῦν:~

Χαρίτωνος ὀχλαγοῦ πρὸς φαλαγγίων δήγματα. ἀσφοδέλου καρποῦ. καλαμίνθης τὸ ἴσον. δίδου < α μετ' οἴνου πλεονάκις τῆς ἡμέρας. ταύτῃ Χαρίτων χρώμενος δὲ περιῄει τὰς πανηγύρεις ἀργυρ βουλόμενος τοὺς δακνομένους:~ ἄλλο σκεύασμα τοῦ κυνιδίου. ὀποῦ κυρηναϊκοῦ. δαύκου κρητικοῦ. ἡδυόσμου νάρδου ἰνδικῆς. ἑκάστου ἴσον. δίδου < α. μετ' ὄξους. καὶ τὸν πιόντα, εἰς θερμὸν ὕδωρ καθίει:— ἄλλο προφυλακτικόν

αὐθις καὶ ἐπιπινόμενον· σταφίδος ἀγρίας· πυρέθρου·
σμύρνης· ὀπίου· βρυωνίας· χαλβάνης· ἴσον ἑκά-
στου ἀνάπλασσε μετ' οἴνου· καὶ δίδου ∠ α̅· μετ' οἴνου:—
ἄλλο σφόδρα γενναῖον:— κάγχρυος πηγάνου ἀγρίου σπέρμα·
πεπέρεως λευκοῦ· σταφίδος ἀγρίας· σμύρνης· ἑκάστου ∠ α̅·
κυπερίου ῥίζης ξο β̅· ἀνάπλαττε μετ' οἴνου καὶ μέλιτος:—
ἄλλως ἐκ τῶν Ἀπολλοδώρου: ᾧ καὶ ὁ Ταραντῖνος ἐν τῷ πρὸς
Ἀστύανακτα ἀναγράφει πρὸς παντὸς θηρίου πληγάς· καὶ τὰ
σφοδρότατα τῶν ἀλγημάτων καὶ πνίξεις ὑστερικάς· κάγ-
χρυος πηγάνου ἀγρίου σπέρμα· πεπέρεως λευκοῦ· σταφίδος
ἀγρίας σμύρνης· κόκκου κνιδίου· κόστου πυρέθρου·
σταφίδος ἀγρίας ἑκάστου τὸ ἴσον· κυπέρου διπλοῦν·
ὄξει καὶ μέλιτι ἀνάπλαττε καὶ ἐπιτίθει:—
ἄλλως πρὸς φαλαγγίων καὶ παντὸς ἰοβόλου πληγάς·
κυπετοῦ σταφίδος ἀγρίας πυρέθρου· σμύρνης· ὀποῦ
λιβυκοῦ· ἀνὰ ∠ δ̅· βρυωνίας ῥίζης· χαλβάνης
ἴσον ὄξει διαλύσας, καὶ μέλιτι ἀναλαβών, ἐπιτί-
θει· τὸ δ' αὐτὸ καὶ πινόμενον, σφόδρα βοηθεῖ:—
ἄλλως ὀχλαγώστου ἐπίθεμα πρὸς φαλάγγια· τὸ δ' αὐ-
τὸ καὶ πίνεται· τούτῳ καὶ οἱ Μαΐας ἐχρήσατο· θείου
ἀπύρου· χαλβάνης ἀνὰ ∠ δ̅· ὀποῦ λιβάνου καρύου
ποντικοῦ· ἀνὰ ∠ β̅· οἴνῳ διαλύσας χρῶ· καὶ μέλιτι
ἐπιτίθει:— ἄλλως πηγάνου ἀγρίου σπέρμα σταφί-
δος ἀγρίας· κάγχρυος· ἀγνοῦ καρποῦ· κυπαρίσσου
σφαι· ἀνὰ ∠ α̅· ὄξει διάλυσον· καὶ μέλιτι ἐπίθες·
τὸ δ' αὐτὸ καὶ πινόμενον βοηθεῖ:— ἐπὶ δὲ τῶν ἐχιοδή-
κτων χρηστέον ταῖς ὑπογεγραμμέναις σκευασίαις πρὸς
ἐχιοδήκτους:— Δωροθέου Ἡλίου λέγει δὲ οὕτως·
ποτίμα σοι μὲν οὖν ἐχρησάμην· ἀπλήστοις δὲ· ὄξος
θερμὸν, ποθὲν ὠφελεῖ. ἀριστολοχίας ὅσον ∠ β̅· τοῦ

φλοιοῦ ἐν οἴνῳ ἢ ὄξει. τριφύλλου καρποῦ ὅσον ∠ ϛ΄. μεσοΐ-
νου. πάνακος τοῦ χερσωνίου. ∠ β΄. ἐν ὄξει καὶ πιτύας
γευρέας ∠ α΄. ἐν οἴνῳ. καὶ χελώνης θαλαττίας ἐξηραμμένῳ
αἵματι ∠ β΄. ἐν ὄξει. τῶν δὲ συνθέτων ἡ μὲν τοῦ ἀπο-
λοδώρου τεθειμένη, καὶ ὑπὸ σωστράτου ἐπαινουμένη,
ἡ διὰ τοῦ αἵματος τῆς χελώνης ἐστί. ἡ δὲ κυμίνου ἀγρίου
σπέρμα. ὀξόβαφον. χελώνης θαλασσίας αἵματος
ξηροῦ ∠ β΄. πιτύας γεύρου ∠ β΄. εἰ δὲ μή, λαγωοῦ ∠ ϛ΄.
ἐπ' ἐρίφου ∠ δ΄. πάντα μίξας καὶ οἴνῳ ἀναλαβών, ἀ-
ποτίθου. ἐν δὲ τῇ χρήσει λαβὼν ἐλαίας τὸ μέγεθος, δί-
δου σὺν οἴνῳ πιεῖν. εἰ δὲ ἀπεμέσει τὸ φάρμακον, πάλιν
δίδου ἕως τρίτου:— Ἡ τοῦ ἀγροίκου ἐχεοδήκτοις.
τριφύλλου. στάχυος. ὀρόβου ἡλεσμένου. πηγάνου
σπέρμα. ἀριστολοχίας οὐγγίας. ἀνὰ ∠ η΄. ἀνάπλατ-
τε σὺν οἴνῳ τροχίσκους καὶ δίδου ∠ α΄. σὺν οἴνῳ:—
ἄλλο παρ' εὐδήμου. ἐμμέτρως ἀναγεγραμμένη
θηριακή. ἀντιόχου τοῦ φιλομήτορος. ἧς καὶ χρὴ ἤδη.
ἥν σοι νῦν μάθε τῶνδε πρὸς ἑρπετά. ὦ φιλομήτωρ νι-
κήσας, πείρᾳ κέκρικεν ἀντίοχος. ἔχε δὲ οὕτως.
μίου ἀπὸ ῥίζης ὁλκὴν διδραχμιαίαν ὀρύξας σὺν τῷ δ' ἑρπύλ-
λου κλῶνας ἰσορρεπέας. σὺν δ' ὀποῦ ἐκ πάνακος πλήσας
ἴσον. ἡ δὲ τριφύλλου καρποῦ ὅσον δραχμῆς σταθμὸν ἄγοι.
δίδου ἀνίσου. μαράθρου τε καὶ ἄμεως. ἡ δὲ σελίνου.
ἐξ ἑνὸς ἐμπλήσων σπέρματος ὀξόβαφον. δω. λίαν
δύο ὀξύβαφα ἐμπάσης ἀλεύρου πάντα δ' ὁμοῦ χίων
ἐκ ταρσῶν κεράσας, κυκλοτερῆ ἀνάπλασσε τροχί-
σκους. ἰσότητι. καὶ δίδου ἡμισέως ∠ α΄. τῶν δὲ
ποτῶν καὶ δεινὰ φαλάγγια. καὶ σκορπίων ἐκφεύξῃ
κέντρα. τὰ κατὰ μέρος, ἢ τοῦ ταμίου ῥίζης. ἑρπύλ-
ὀποῦ πάνακος ∠ θ΄. τριφύλλου σπέρμα. ∠ α΄. ἀνίσου.

μαλάθρου· ἄμεως· σελίνου σπέρμα ἀνὰ ὀξύβαφα β.
οἴνου χίου τὸ ἀρκοῦν· ἀνάπλασσε τροχίσκους καὶ ξήραινε
ἐν σκιᾷ· καὶ δίδου ∠ γ. σὺν οἴνῳ. ταύτην ἔθηκεν ἐν τῇ
περὶ θηρίων αὐτοῦ πραγματείᾳ· [illegible]. σμύρνης τρω-
γλίτιδος· ὀποπάνακος· ὀποῦ μήκωνος ἀνὰ ∠ β· βρυω-
νίας ῥίζης ∠ δ. ταύτην οἱ μέν, ψίλωθρον· οἱ δέ, ἄμπελον
ἀγρίαν· οἱ δέ, μάλωθρον· οἱ δὲ χειρωνίαν· οἱ δέ, κερκέαν
καλοῦσιν· ἀριστολοχίας ἢ τοῦ φλοιοῦ ∠ δ. καθόλου τῶν ῥι-
ζῶν οἱ φλοιοὶ μᾶλλον ἤπερ αἱ ἐντεριῶναι· πυρέθρου ∠ δ. πη-
γάνου ἀγρίου σπέρμα· κυμίνου αἰθιοπικοῦ· τριφύλλου
σπέρμα ἀνὰ ὀξύβαφον· πάντα κόψας, ἀναλάμβανε
ὄξει βεβρεγμένου κόμμεως· ὡς ἔχειν κολλῶδες καὶ ποίει τρο-
χίσκους ∠ α. ἐν δὲ τῇ χρείᾳ δίδου τροχίσκον τὸ ∠ ς´´
σὺν οἴνῳ· ἢ ὄξει· ἢ ἀφεψήματι πηγάνου· δίδου δὲ τοῖς
τελείοις δοσὶν ∠ β. πλεῖον διδόμενα, ἔμετον ποιεῖ· ἀλλὰ
πάλιν δίδου. εἶθ' οὕτως, τρέφειν δὲ καὶ οἶνον διδόναι.
καὶ πυρίαν ὕδατι πολλῷ· καὶ καταντλεῖν τοῖς ὠφελεῖν
δυναμένοις· ἢ δὲ καταπλάσσεις ἔσω τοῦ πεπονθότος
τόπου καὶ ταρρόπος :— Δωροφάρμακον ἐπιτετευγμέν(ον).
πρὸς παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς. ῥίζης φλομάνου θηλέως
τοῦ φλοιοῦ· τριφύλλου καρποῦ ἀνὰ ∠ α· ὀποπάνακος·
ἑρπύλλου· μίου· νεβροῦ πιτύας· ἀνὰ ∠ β. σελίνου
σπέρμα ἀνίσου· ἀνὰ ὀξύβαφον· ὀροβίνου ἀλεύρου ∠ β.
ἀναλάμβανε οἴνῳ ἀρουσίῳ· ἐν τούτῳ διαλύσας τῆς πι-
τύας καὶ τοῦ ὀποπάνακος ποιοῦ τροχίσκια. ποιεῖ δὲ καὶ
πρὸς βῆχας καὶ τὰ ἐντὸς πάθη καὶ ἀντὶ θηριακῆς ἐχεοδήκτοις.
ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς :— Ταύτην
γάλλος ἐκ τῆς ἀραβίας παραγενόμενος, ἔδωκε καίσαρι.
πολλοὺς τῶν συστρατευομένων αὐτῷ πληγέντας· ἀπό τε
[illegible] δηκτῶν· καὶ σκορπίων καὶ φαλαγγίων καὶ τῶν ἄλλων

ἐκ πετάλων διασώσας· ἔχει δὲ οὕτως· ὀρόβων ἠλεσμένων
L κε· βρυωνίας ῥίζης L ιϛ· πηγάνου ἀγρίου σπέρμα L ιβ·
τριφύλλου καρποῦ· ἴρεως καὶ χαμαιδρύος· ὀποπάνακος· ἀριστο-
λοχίας ... ὀποῦ μήκωνος· ζιγγιβέρεως· ἀνὰ L η· κυ-
μίνου αἰθιοπικοῦ· σμύρνης κουγίου· ὀποῦ κυρηναϊκοῦ·
κρόκου· ἐκ πύλου κόστου· σαγαπηνοῦ· ἀνὰ L ϛ· οἴνῳ
ἀμιναίῳ ποιοῦ τροχίσκους ξηράνας· καὶ δίδου πρὸς
δύναμιν· ἢ τελείοις τριώβολον· ἐπὶ μὲν τῶν ἰοβό-
λων μετ᾽ οἴνου· ἐπὶ δὲ τὰς λοιπὰς διαθέσεις μετ᾽ οἰνομέλιτος:—
Ἐπιθέματα ἐχιοδήκτοις:— θ... σαγαπηνοῦ· π...
ὀποῦ κυρηναϊκοῦ· ὀποπάνακος μέρος α· χαλβάνου·
θείου ἀπύρου ἀνὰ οὐγγίας β· τὰ ξηρὰ κόπτε καὶ σῆθε· τοὺς
δὲ ὀποὺς διαλύσας ἐπίβαλε τοῖς ξηρανθεῖσι· καὶ ποί-
ει ἐμπλάστρου πάχος· καὶ ἐπιτίθει κατὰ τῶν πληγῶν· ἔξω-
θεν δὲ τούτου φύλλ᾽ σύκης ἢ κνίδης:—
ἄλλως· καρδαμώμου· ἠρυγγίου ῥίζης· θείου ἀπύρου· π...
ἑκάστου μέρος· σμύρνης· χαλβάνου ἀνὰ β μέρη· σκεύα-
ζε καθάπερ προείρηται:—
ἄλλως· κενταυρίου· ἀριστολοχίας· πευκεδάνου ῥίζης
ὅσον ἑκάστου· καὶ ὄξει φυράσας ἀναλάμβανε χαλβά-
νῳ· καὶ χρῶ:— ἄλλως· καὶ γλεύους· σταφίδος ἀγρί(ας)·
βρυωνίας· ἀριστολοχίας· ἑκάστου μέρος· σμύρνης· ὀ-
ποπάνακος ἀνὰ μέρη β· ὄξει φυράσας καὶ χρῶ:—
Ἐπεὶ δὲ τὰ εὔμετρα, τότε εὐμνημόνευτον ἔχει· καὶ τὰ
ναμαρτητον ἐν τῆς συμμετρίᾳ τῶν φαρμάκων· ἀμείνον
ἀναγνοὺς καὶ τὰ δ... γράψαι τοῦτον τὸν τρόπον ἔχον-
τα· ἰδέᾳ ἀποδοῦναι βούλομαι τὰς τούτων δυνάμεις μόνου
θεραπεύειν ἰοβόλων τὰ δήγματα ἔχειν καθαρῶν· ἀ-
σπίδων· καὶ χερσύδρων· πληγὰς τά· λεπτῶν θηρίων
δήγματα· σφηκῶν· μελισσῶν· σκορπιῶν· φαλαγγί(ων).

σκεύαζε δὲ οὕτως· ἴρεως δὶς τέσσαρες· ἀριστολοχίας τῆς
μακρᾶς· καὶ πηγάνου ἀγρίου σπέρμα· τὰ ἴσα ἀνὰ ιβ· ἐν
καὶ δαύκου ῥίζης· λευκῆς βρυωνίας· ἑρπυλλαρίου τε τῆς πό
καὶ σκορδίου· καὶ καστορίου ποντικοῦ, πάντων ἴσα ἠρυγγίου δὲ
καὶ σελίνου σπέρματος αἰθιοπικοῦ· ∠ ἑκάστου ϛ· ὀροβου λευ-
κοῦ ∠ ηδ΄΄· οἴνου τὸ ἀρκοῦν καὶ ποίει τροχίσκους· καὶ δίδου
σὺν οἴνῳ· ποιεῖ δὲ καὶ πνευματουμένοις κῶλον καὶ γαστέρα :—
ἄλλως σφόδρα ἀγαθὴ δύναμις· οἷα δηχθέντας τοῖς ἀγρί-
θηρίοις ἔχεσι τοῖς καλουμένοις ἀμμίοις· ἔθνος δὲ τοῦτο
δύσπαθές, φυσιγενομένη· μελισσόφυλλα μακρὸν ἐν
σκιᾷ ψυγέν· κόψον ∠ δίς· ἀριστολοχίας στρογγύλης· ἡμα-
κρᾶς ∠ ι· χαμαιδρύος ∠ ι· σμύρνης τρωγλίτ(ιδος) ∠ δ· μέλιτος
τὸ ἀρκοῦν· δίδου σὺν οἴνῳ· τινὲς δὲ τὸν χυλὸν τῆς βοτάνης
ἀποθλίψαντες, καὶ οἴνῳ καταμίξαντες, ἔδοσαν πίνειν.
αὐτίκα πλῆθος τὸ πᾶν δὶς πέντε κυάθων· τὰ δὲ φύλλα
λεῖα καταπλάσσαντες τοῖς δήγμασιν :—
ἄλλως φάρμακον δραστήριον ἔχε πιτύαν ἀποκειμένου νεβροῦ
ἐλάφου· καλοῦμεν τὴν πρόσφατον· τῆς γὰρ παλαιοτέρας
ἡ εὐστομαχωτέρα ὅσον ∠ α σὺν οἴνῳ φαλερίνῳ κυ(άθοις) β· δίδου
τοῖς σφοδρῶς δεδηγμένοις· καὶ περὶ πάντων πρὸς πλατ-
τεῖς τὰ βαλανεῖα τελεῖ εἶναι χρόνους τινὰς μένοντας ἐν τού-
τοις καὶ πάλιν λαμβάνειν τὴν πιτύαν :—
ἄλλη· ἀντίδοτος ἡ πρὸς τὰ λυσσώντων κυνῶν δήγματα φέ-
ροντα παρακοπὰς ὑλακτικάς· φόβους ἀλλά τε παντὸς
ὑγροῦ καὶ ποτοῦ· ὡς καὶ ἰδόντας παντελῶς ὕδωρ βραχύ
τρόμοις τε καὶ σπασμοῖς· ἀνατρέχοντες αὐτίκα ἐναγρυ-
πνίαις καὶ παρακοπαῖς συνεχέσι, διάγοντα ἀποθνήσκου-
σι τὸ μᾶλλον. καὶ τὸ παραχρῆμα δὲ ἐκφύγουσι τοὺς φόβους·
μένει τὰ τοιαῦτα μετὰ χρόνους συμπτώματα· ἄφνω γενόμ(ενα)
τοῖς πάλαι δεδηγμένοις· πρὸς δὲ τοὺς φόβους οἷον πάντων

τοιούτων δηγμάτων· ἱερὰν ἔχε παντὸς ἀντίδοτον παρακει-
μένην. οἱ γὰρ πιόντες, ὡς ἔγωγε τούτων ἐγὼ, εἰς οὐδὲν ἀπέτο-
τον περιεσώθησαν ῥᾳδίως· σκεύαζε δὲ αὐτὴν οὕτως· καρκίνους
ποταμίους· ἐπὶ κληματίδων κατάκαιε λευκῆς ἀμπέλου.
ἔχε δὲ τοῦτο λεῖον ἐν πυξίδι· ἐπὶ δὲ τῆς χρείας βάλε εἰς οἶνον.
τῆς σποδιᾶς τῶν καρκίνων μύστρα β̄· τῆς δὲ γεντιανῆς μύστρον
ἕν· καὶ δίδου πίνειν ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἕως δὶς εἴκοσιν.
ἔλεγε διὰ πείρας ἔχειν Νικήρατος αὐτῷ τε καὶ φίλοι οἱ κρεῖναν
δῶσαι μετὰ τῶν παραδόξων φαρμάκων ἰδιώματα· λυκίου
κρατίστου· παταρινοῦ τριόβολον· τοῦ δὲ ἰνδικοῦ βελτί-
ον αὐτῆς οὐ παρόν· δίδοναι δὲ προσέταττεν ἡμέρας δὶς εἴκοσι.
νήστει δ' ὕδατος ἀρκοῦ χόλου β̄ μύστρα σὺν ὕδατι δίδου ἡμέρας ϛ̄:-

Ἔμπλαστρος λυσσοδήκτοις· τῆς μελαίνης ἀμπελίτιδος
δραχμὰς δὶς κε̄· λιθαργύρου < ν̄· ἀσφάλτου < ν̄· ἐλαίου
< ρν̄· προπόλεως < μ̄· ἀριστολοχίας· συμφύτου ἀνὰ
< δ̄· πρασίου· ἑλενίου < δ̄· χαμαιλέοντος < δ̄· σμύρ-
νης < ϛ̄· σμυρνίου < ϛ̄· λευκῆς ἴρεως < ϛ̄· ὀμφα-
κίνης κηκίδος < ϛ̄· στυπτηρίας < ϛ̄, πολίου < ϛ̄.
χαλβάνης ὀβολόν· λιβάνου ιβ̄ χαλκίτεως ὀπτῆς < ιδ̄.
κενταυρίου λεπτοῦ < ϛ̄· μέλιτος λίτρας β̄· τὴν ἀμπε-
λῖτιν καὶ τὸν λιθάργυρον βάλλων εἰς λοπάδα καινὴν,
ἕψε μετὰ ἐλαίου μαλακῷ πυρί· ὅταν δὲ ἐγγὺς τοῦ δέοντος γένη-
ται, ἐπίπασσον στυπτηρίαν· χαλκῖτιν· ἑτέραν δὲ ἔχων
λίτραν τέτηκας τὸ μέλι καὶ τὴν χαλβάνην· πρόπολίν τε
καὶ λοιπὰ τὰς πόας· τε καὶ τὰ ξηρὰ· καὶ τῆξον κοινῶν
καὶ μαλάγματι χρῶ· ἔστι δὲ πρὸς τὰ τῶν ἀκίδων τῶν πεφαρμα-
κευμένων τὰς τρώσεις καὶ ἐκ πετῶν ἰοβόλων· καὶ θηρίων
δήγματα· διὸ καὶ θεραπείας ὁ ὁμογενὴς τρόπος· ἡ γὰρ
ἐπὶ τούτων σαρκὸς τε τῷ τετρωμένῳ ταχέως περικό-
πτειν σμιλίῳ δεῖ καὶ πυρὶ σικύας τε ἐπιβάλλειν δῶσαι τ'

τοῖς τραύμασι. τοῖς δὲ δειμένοις τοῖς φαρμάκοις καὶ καυστι-
κοῖς τηρεῖν τὸ τραῦμα πλείονας χρόνους φυλάττειν. χρῆσαι δὲ
καὶ ταῖς ἀντιδότοις ποτίσμασι τοῖς ἐχεοδήκτοις. καὶ πι-
τύας τε τῶν νευρῶν αὐτοῖς δίδου. καὶ γεντιανῆς ὡς ἔφω δεῖ
προσφέρειν. μὴ παρόντος δὲ διδόναι καὶ μηδικοῦ ∠ α'. μεθύ-
στου καὶ γεντιανῆς, οὐγγίας ϛ' :~ Θηριακὴ ἀντιπάτρου.
πρὸς τὰ θανάσιμα. καὶ πρὸς ἀσπιδοδήκτους, προδιδο-
μένη. καὶ ἐπιδιδομένη. ἣ χρῶμαι. γεντιανῆς ∠ δ'. τρι-
φύλλου ∠ δ'. καὶ τοῦ καρποῦ ∠ α'. πολίου ∠ δ'. ἀριστολοχίας
λεπτῆς ∠ β'. πευκεδάνου ῥίζης. ∠ β'. χαλβάνου ∠ β'.
πετροσελίνου ∠ δ'. πηγάνου ἀγρίου ∠ ϛ'. πυρέθρου ∠ α'.
σταφίδος ἀγρίας. πεπέρεως λευκοῦ ∠ α'. πεπέρεως ξηροῦ ∠ ϛ'. βρυω-
νίας ῥίζης ∠ β'. ἀκόρου ∠ ϛ'. ἀμμωνιακοῦ θυμιάματος ∠ α'. φλό-
μου ὀξέου χαμαιπίτυος. χαμαιδρύος. πρασίου λεπτοῦ. κο-
νύζης λεπτῆς. κυμίνου αἰθιοπικοῦ. ὀποῦ μήκωνος. κα-
στορίου. μαράθρου σπέρμα. ἀγαρικοῦ. κασίας. κίρου
σχοίνου. ἄρσης. ῥίου. ἀνὰ ∠ β'. δαύκου κρητικοῦ ∠ α'.
ὀποπάνακος ∠ α'. σαγαπηνοῦ ∠ β'. ἀβροτόνου ∠ α'.
δικτάμνου ∠ α'. στύρακος ∠ α'. κινναμώμου ∠ ϛ'. νάρδου
∠ ϛ'. σμύρνης ∠ δ'. κρόκου ∠ η'. ἀνίσου ∠ α'. ὀποῦ κυρη-
ναϊκοῦ ∠ α'. πιτύας νεβροῦ ∠ ϛ'. μέλιτος ἀττικοῦ. ταῦ-
τα λαμβάνεται καρύου ποντικοῦ μέγεθος ἐς προφυλακήν :~
Θηριακὴ αἰλίου γάλλου ἣ χρώμεθα. βρυωνίας ῥίζης ∠ ιϛ'.
τριφύλλου σπέρμα. ὀποπάνακος ἀνὰ ∠ β'. ἀριστολοχίας
λεπτῆς ∠ β'. λιβανωτίδος ῥίζης. ἴρεως ἰλλυρικοῦ. ζιγ-
γιβέρεως μηκωνίου ∠ η'. πηγάνου ἀγρίου σπέρμα ∠ ιβ'.
κυμίνου αἰθιοπικοῦ ∠ ϛ'. κρόκου ∠ ε'. ἀλεύρου ὀροβίνου
∠ κδ'. σμύρνης κασίας. καστορίου. σεσέλεως. ἠρυγγίου
ῥίζης. ἑρπύλλου. ὀποῦ κυρηναϊκοῦ. ∠ π'. μηδικοῦ ∠ ιβ'.
σαγαπηνοῦ ∠ ϛ'. σὺν ὕδατι ἀνάπλασσε. τριώβολον τροχίσκους δ'.

καὶ δίδου σὺν οἴνῳ :— ἀρπάλου ἀντίδοτος πρὸς τεταρταίους·
σμύρνης ∠ δ̄· πεπέρεως λίτραν· ἐλενίου ∠ β̄· μήκωνος
∠ β̄· καστορίου ∠ ϛ̄· καρδαμώμου ∠ δ̄· σαγαπηνοῦ ∠ β̄.
ταῦτα λειώσας σὺν ὕδατι ἀνάπλασσε τροχίσκους· ∠ β̄· καὶ
δίδου τοῖς περιοδικοῖς σὺν οἴνῳ ἀδριανῷ· ἢ ἀμιναίου ὕδα-
τος πηγαίου· ἀφηψημένου πυρέσσουσι σὺν ὕδατι· ποιεῖ
δὲ καὶ πρὸς βῆχας :— ἄλλη ἀντίδοτος ἣ ἐγὼ χρῶμαι· πεπέρεως·
σμύρνης· ὀποῦ μήκωνος· καστορίου ἴσον ἕκαστον δίδου ∠ β̄.
σὺν ὀξυμέλιτι πρὸ τῆς σημασίας :— ἄλλη πρὸς τεταρταίους.
ὀποῦ κυρηναϊκοῦ· πεπέρεως· σμύρνης· πηγάνου φύλλων ἀνὰ
∠ ᾱ· καὶ ποιεῖ ὡς προείρηται :— ἄλλη ὁμοίως μούσα
ἀντωνίνος· πρὸ διδόντα τὸ φάρμακον πρὸ ὡρῶν β̄ προλού-
σας αὐτὸν δίδου πίνειν πρὸ τῆς λήψεως· ἄγει ἱδρῶτας πολλοὺς
καὶ ὕπνον βαθύν· ἐὰν δὲ θέλῃ προφαγεῖν τι ἢ σύμμετρον δίδου
πρὸ τοῦ φαρμάκου· γλήχωνος ∠ δ̄· κόκκοι κνίδιοι π̄· σμύρ-
νης ∠ ᾱ· ὀπίου ∠ ᾱ· ταῦτα λεάνας ἀνάπλαττε σὺν οἴνῳ
τροχίσκους· καὶ χρῶ ὡς προγέγραπται :—
ἄλλη πρὸς τεταρταίους καὶ ἀμφημερινούς· προλούσας πρὸ ὡ-
ρῶν β̄ τῆς ἐπισημασίας μετὰ κράματος δίδου· τοῖς δὲ ἀμ-
φημερινοῖς μετὰ μελικράτου· ἀσφάλτου ∠ δ̄· σμύρνης ∠ δ̄.
ἡδυόσμου φύλλα ἀνὰ λάμβανε ∠ ᾱ· δίδου τῆς ἐπισημασίας :—
ἄλλη πρὸς πᾶσαν περίοδον· ἐκ τῶν ἀφροδᾶ :— ὑοσκυ-
άμου σπέρμα· ὀποῦ μήκωνος· στύρακος ἀνὰ ∠ ᾱ· κρόκου.
ζιγγιβέρεως· ἀλόης ἰνδικῆς ἀνὰ τριώβολον· μέλιτι ἀνα-
λάμβανε· καὶ δίδου ποντικοῦ καρύου τὸ μέγεθος πρὸ συγ-
κρίσεως ἀκρασικέλης ἐᾶ κοιμᾶσθαι :—
Ἐκ τῶν ἀφροδ. πρὸς ὑδροφόβα· λαθυρίδος κόκκ.· καστορίου
∠ ϛ̄· λειώσας δίδου μετὰ κοτύλ. ∠ ῥοδίνου πίνειν :— κατα-
πότιον τοῦ αὐτοῦ ὑδροφοβικοῦ· καστορίου ∠ ᾱ· λαθυρί-
δων κόκκοι ϑ̄ δίδου :— ἄλλως παρὰ νικοστράτου· καστορί[ου]

ἡ ἰνδικοῦ ∠δ. γεντιανῆς ∠β. καρκινίων ποτ. ∠α. μέλιτος
μίξας δίδου. πρὸς δὲ ὑδροφόβον θαυμαζόμενον ἐξ ὕδατος
ἐς ὃ ἀπὸ καταπλοῦ συνεστήσαντο χειρουργοὶ τὰ οἰδήματα· ἀγνοοῦντος
τοῦ τεχνίτου δίδοσθαι λίαν θαυμάζεται· τοῖς δὲ ἤδη ὑδροφοβου-
μένοις τὸ ὕδωρ· ἵνα ποιῇ ὑπομένειν· τῶν ποταμίων καρκίνων
ἀπὸ σφενδάμνου· καὶ πίεσαι· ποιεῖ δὲ καὶ γεντιανὴ καθ' ἑαυτὴν
χο. γ. σὺν ὕδατι. ἀμαράντου γραμματικοῦ πρὸς
ποδαλγικούς. ᾧ καὶ αὐτὸς ἐχρᾶτο. χρυσοῦ πολίου ∠ι. πεπέ-
ρεως λευκοῦ ∠η. πετροσελίνου. ἀγαρικοῦ. ὑπερικοῦ. ἀκόρου.
ἠρυγγίου ἀνὰ ∠ιϛ. καρδαμώμου. ἐλατήρεως. ἀκακίας.
γλυκείας ξύλου. ῥόδων ξηρῶν ἀνὰ ∠δ. μαράθρου σπέρματος
∠β. ἀριστολοχίας ∠β. καὶ στρογγύλης. ὀξυμυρσί-
νης καρποῦ ∠γ. σελίνου σπέρματος ∠γ. βουνιάδος ἀγρίας
σπέρματος ∠γ. ζιγγιβέρεως ∠γ. γεντιανῆς ∠ϛ. σμύρνης
∠β. λιβανωτοῦ ∠ε. ῥοῦ ποντικοῦ ∠γ. ἐρυσίμου ∠ϛ.
ἴρεως ἰλλυρικῆς ∠ιγ. κασίας λιβυστικῆς. σχοίνου
ἄνθος. ναρδοστάχυος. σίου. σκορπιούρου ἀνὰ ∠ϛ.
μέλιτος τὸ ἱκανόν. δίδου μέγεθος ποντικοῦ καρύου ἐπ'
ἐνιαυτόν.

ἄλλο ὡς ἐγὼ χρῶμαι. χαμαιδρύος ∠δ. σκορδίου
∠γ. πετροσελίνου
∠γ. καρδαμώμου
∠γ. πρασίου
γεντιανῆς
ἀνὰ ∠δ. κενταυρίου
∠δ. ἀριστολοχίας
ἴσον μέλιτος τὸ ἱκανόν. δίδου
ποντικοῦ καρύου μέγεθος
σὺν ὕδατι ἐπ' ἐνιαυτόν.

τέλος σὺν θεῷ Γαληνοῦ περὶ ἀντιδότων.

Πρὸς Πίσωνα

περὶ τῆς θηριακῆς

= Campbell 105.

Γαληνοῦ πρὸς Πίσωνα περὶ τῆς θηριακῆς ἀντιδότου :-

Καὶ τοῦτόν σοι τὸν περὶ τῆς θηριακῆς λόγον ἀκριβῶς ἐξε-
τάσας ἅπαντα, ἄριστε Πίσων, σπουδαίως ἐποίησα· καὶ
μάλιστα ἐπεί σε κατεῖδον περὶ τὴν γνῶσιν αὐτῆς, μὴ πα-
ρέργως ἔχοντα· ἐντυχὼν γάρ ποτέ σοι πρὸς ἑκάτερα τὸ εἶδος,
πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τῶν συνήθων σοι παρακείμενα βιβλία
εὗρον· καὶ γὰρ καὶ ἄλλως ἴσοι φιλομαθῆ μετὰ τὰς δημοτικὰς
τῶν πράξεων ἀσχολίας, τοῖς παλαιοῖς τῶν φιλοσόφων ἀν-
δρῶν ὁμιλεῖν· γενόμενον δὲ ἐπὶ τὸ σύγγραμμα περὶ τῆς ἀντι-
δότου ταύτης, οὐκ ἀηδῶς ἀνεγίνωσκες ποτέ, καί μοι
παραστάντι σοι, εὐθέως μὲν φιλικοῖς ἐνέδειξας τοῖς
ὄμμασι· δεξιῶς δὲ καὶ προσηγόρευσας καὶ μετὰ
ταῦτα πάλιν, ἀνεγίνωσκες τὸ βιβλίον· ἀκροατὴν
ἔχων ἐμέ· ἤκουον δὲ κἀγὼ αὐτοῦ· οὐ κακῶς γὰρ ἦν τὸ
σύγγραμμα συντεταγμένον, ὑπό τινος ἀνδρὸς μάλιστα
κεκλημένου· ἐντελῶς πεπαιδευμένου τὴν τέχνην· καὶ
μὴ μόνον τῇ πείρᾳ τῶν ἔργων ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ τῶν ἐπ' αὐτοῖς
λογισμῶν ἀκριβῶς ἠσκημένου· ἐγνώκειν δ' ἀρχῆς καὶ αὐτός,
διὰ τὴν ἐν τούτοις ὑπεροχὴν ὑπὸ τῶν παρ' ἐκείνων καιρῶν
βασιλέων, ὡς πεπιστευμένος ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· τάχα τι καὶ
τῆς περιόδου αὐτῷ εἰς τὸ ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν τὴν ἰατρικὴν
συναραμένης· κρεῖσσον γὰρ τὸ γένος ἦν· καὶ ἧσσον ὥστ' ἦν
κρείττων ὡς ἄλλα πολλὰ τῶν βοτανῶν, οὕτως καὶ ἐς τὸ φάρ-
μακον ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐνεγκεῖν τὸν τοιοῦτον ἄνδρα·
ἀναγινώσκοντος δέ σου τὰ γεγραμμένα, πάνυ σε ἐγὼ
ἐθαύμασα· ὅτι οὕτως ἀκριβῶς προσεῖχες ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς (τοῖς)
λεγομένοις· καὶ ἀληθῶς μέγα μὲν θαῦμα κατεῖχε·
καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς τύχην πολλὴν τὴν χάριν ἔχειν, ὅτι σε
φιλόπονον οὕτως ἔχοντα περὶ τὴν τέχνην ἔβλεπον· οἱ
μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων μόνην τὴν ἀκοὴν ὑπὸ

τῶν τοιούτων λόγων εὐφραίνεσθαι θέλουσι· οὐ δὲ γὰρ μόνον
τῶν λεγομένων ἡδέως ἀκούεις, ἀλλὰ καὶ πολλὰ
τῶν μὴ λεγομένων ἐξ ἐμφύτου σου συνέσεως ξυνίης
εὐφυῶς· ἔνια δὲ καὶ τῶν ἔργων οὕτως ἀκριβῶς ἐπί-
στασαι, καὶ βλέπεις ὡς οἱ φιλοπόνως μαθόντες ἢ μελε.
ὅπερ ὡς ἀληθῶς ἐγὼ θεασάμενος ἐπίσης, καὶ πάνυ
κατεπλάγην· ὁπότε γάρ σοι τῶν παίδων ὁ φίλτατος, τὸ
περὶ τὸ περὶ τὸν ναὸν διάθεσιν ἔσχεν ἔκ τινος τοῦ ἱππεύ-
ειν ἀνάγκης· ἐπεὶ δή τις καὶ δημοτελὴς τῶν μυστηρίων
ἱερουργῶν· διὰ θρησκείαν τῶν ὑπὲρ ῥωμαίων θεῶν
ἀναγκαίως ἀγομένη τότε· ἐφῶ δὴ καὶ τοὺς εὐγενεστά-
τους παῖδας ἱππεύοντας εὐρύθμως καὶ χορεύοντας
ὥσπερ τοῖς ἵπποις, ἔδει τινὰ τῶν μυστηρίων καὶ αὐτοὺς
ἐπιτελεῖν· ὅτε δὴ καὶ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ ἁπαλοῦ τυγχά-
νοντος πάνυ, ὁ τόπος οὗτος περιθλασθεὶς βιαίως ἀπε-
σπάσθη τῶν ὑποκειμένων· καὶ μετὰ ταῦτα τὸ πύον συναγαγών,
ἐδεήθη καὶ τομῆς· καὶ ὁ μὲν παῖς ὥσπερ τις ἀνὴρ ἤδη,
τλημόνως ἅπαντα ἀνεχόμενος, εὐπειθῶς ἐθεραπεύε-
το· καθάπερ ἔκ τινος τοῦ φιλοσοφίας λόγου καρτερία
τε καὶ ἀνδρεία πρὸς τὰ παρόντα εὐφυῶς συνησκημένος·
σὺ δὲ ἐφεστὼς, ἀκριβῶς οὕτως ἔβλεπες, καὶ τοῖς γιγνο-
μένοις ὑφ' ἡμῶν ἅπασι προσεῖχες, ὡς εἴποτέ τι καὶ παρέργως
ἐγίγνετο, εὐθέως ἐφεστάναι καὶ παραινεῖν καὶ τὰ τοῦ ἰατροῦ
μηδὲν ἧκον ποιεῖν· ἐγὼ δέ τι καὶ φιλοτιμότερον θεώμενος,
περιεργότερον τὸ ὑπὸ σοῦ γιγνόμενον ἔβλεπον· εἴποτε γάρ
τι καὶ τῶν ἐπιτιθεμένων ὑπὸ τοῦ θεραπεύοντος φαρμάκων
ἀτόπως ἔκειτο, τοῦτο τοῖς σαυτοῦ δακτύλοις μετετίθε-
τε καὶ δεόντως ἡρμόττες τῷ τραύματι· ὡς θαυμαστὸν εἶναι
δοκεῖν ἐκ τῆς περὶ τὸν υἱόν σου στοργῆς, καὶ τῆς φυσικῆς εὐτρεχ.,
αἱ φυσίδιον σοι οὕτω τῶν χειρῶν ἐνδεικνυμένων ἀκριβῆ τέχνην.

καὶ τοῦ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐπὶ σοῦ φαινόμενον ἐκεῖνο, ὅπερ δὴ καὶ ὁ σοφώτατος
Πλάτων ὡς εἰκὸς ἐπὶ πολλῶν πολλάκις ἰδὼν καὶ χαίρων τῇ
τῆς ἀληθείας ἀνάγκῃ καὶ τὰς μαθήσεις ἀναμνήσεις εἶναι λέ-
γει. καὶ τὴν ψυχὴν, πάντων τὰς ἐννοίας ἔχειν δοκεῖ. ἐμφαίνεσθαι
δὲ αὐτὰς ποτὲ, ὅτε ἡ χρεία καλεῖ. ὥσπερ οὖν δὴ καὶ ἐπὶ σοῦ διὰ
τῶν ἐπὶ τὸν παῖδα φροντίδων ἀπροσδόκητος ἡμῖν ἡ παροῦσα-
σοι τῆς τέχνης ἐμπειρία κατεφαίνετο. καὶ εἰκότως φιλόκαλος-
τε ὤν, οὕτω καὶ εὐφυής, οὐδὲ περὶ τὸ φάρμακον τοῦτο τὴν θηρι-
ακὴν ἔσχες ἀμελῶς. ἀλλ' ἐσπούδασας αὐτοῦ εἰδέναι τήν τε
δύναμιν καὶ τὴν κρᾶσιν τόν τε καιρὸν καὶ τὸ μέτρον τῆς χρήσεως
ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν. καὶ γὰρ ἴσως ἀληθῶς, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
ἅπασιν ἐνδοξότατον διά τε τὸ ἄπιστον τῆς ἐπαγγελίας. καὶ
διὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς ἐνεργείας. οὔτε γάρ τις δηχθεὶς ποτὲ ὑπὸ
τῶν ἀναιρεῖν εἰωθότων θηρίων εὐθὺς πιὼν τὴν ἀντίδοτον ἀπο-
θανὼν εὕρηται. οὔτε τῶν προπιόντων τις, εἶτα οὖν μετὰ πολὺ δη-
χθεὶς, ἰσχυρότερον πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι τὸν ἰὸν ἔσχε τοῦ θηρίου.
ὅπερ πολλάκις καὶ τῶν ἀρχόντων τινὲς ἐξουσίαν θανάτου
καὶ ζωῆς ἔχοντες, εἶτα κρῖναι τὸ φάρμακον θέλοντες, εἰ τοῦθ' ὅ-
περ ἐπαγγέλλεται καὶ δρᾶν δύναται, ἐπὶ τῶν ἤδη διά τινας
πονηρὰς καὶ παρανόμους πράξεις κατακριθέντων ἀποθα-
νεῖν, δοκιμάζουσιν αὐτό. ἡμεῖς μὲν ἐπ' ἀνθρώπων τὴν κρί-
σιν αὐτοῦ ποιεῖσθαι μὴ δυνάμενοι, ἐπί τινων ἄλλων ζώων τὸ
αὐτὸ δρῶντες, τὴν ἀληθῆ τοῦ φαρμάκου κρίσιν εὑρίσκειν
πειρώμεθα. ἀλεκτρυόνας γὰρ λαβόντες, τοὺς μὴ ὅσοι
γε τινὲς οἰκοδίαιτοί τε εἰσὶν καὶ ἡμῖν ὁμορρόφιοι. ἄγριοι δὲ
μᾶλλον τυγχάνουσιν ὄντες. καὶ ξηρότερον κεκραμένοι τὸ σῶ-
μα, οὕτως αὐτοῖς περιβάλλομεν τὰ θηρία. καὶ τὰ μὲν εὐ-
θέως ἀποθνήσκει, τὰ μὴ πιόντα. ὅσα δὲ πέπωκεν,
ἰσχύει. καὶ μετὰ τὸ δῆγμα, τῇ ζωῇ ἔχει. δοκιμάζειν δ' ἔνι-
οί τε χρὴ τὸ φάρμακον, εἰ μὴ ἦ δεδολωμένον, καὶ τοῦτο

πῶς δοκιμάσεον τὴν θηριακὴν :-

ἄλλη δοκιμασία θηριακῆς :-

τῷ τρόπῳ. δεόμενοι γάρ τινες τῶν διὰ γαστρὸς καθαίρειν δυναμέ-
νων φαρμάκων, προδίδομεν τῆς θηριακῆς. καὶ ὅταν δο-
κῇ ὅπως αὐτῆς μὴ καθαίρηται, λαβὼν τὸ καθαρτικὸν φάρμακον,
αὐτῷ δοκιμάζομεν τὴν ἀντίδοτον ἀξίαν οὖσαν. ἐπειδὴ ἐκώ-
λυσε τὴν κάθαρσιν γενέσθαι τῷ λαβόντι τὸ καθαρτικὸν φάρ-
μακον. ὡς διὰ τῶν τοιούτων ἤδη σοι, μή ποτε ἂν ἡμᾶς σφαλῆναι
περὶ τὴν τοῦ ἀληθοῦς φαρμάκου εὕρεσιν. πολλὴ γάρ ἐστιν ὑπὸ
τῶν πανουργούντων καὶ ἡ περὶ αὐτῶν γινομένη πανουργία.
καὶ οἱ πολλοὶ τῇ δόξῃ μόνῃ τῆς ἀντιδότου ἀπατώμενοι,
παρὰ τῶν καπηλικῶς χρωμένων τῇ τέχνῃ, πλείστου ἀργυ-
ρίου καὶ μὴ καλῶς ἐσκευασμένον ὠνοῦνται τὸ φάρμακον.
εἰσὶ γάρ οἳ καὶ τῶν ὑγιαινόντων τινὲς ἐν ὅλῳ καὶ παντὶ τῷ βίῳ,
ἀδιαλείπτως χρῶνται τῷ φαρμάκῳ. μάλιστα ὅσοι διὰ τὸ
σκαιὸν καὶ ἀνελεύθερον τοῦ τρόπου μὴ ζῶσιν ἀμερίμνως.
ἀλλ' ἀεὶ πρὸς τὸ ἐπιβουλεύεσθαι τὴν ὑποψίαν τοῦ ῥᾳδίως
ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀποθανεῖν ἔχουσιν. ἔνιοι δὲ διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ
σώματος καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσφέρονται τοῦ φαρμάκου.
ὥσπερ δὴ τὸν θαυμαστὸν Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν εὐθέσμως
ποτὲ βασιλεύσαντα. καὶ ἀκριβῶς ἑαυτοῦ διὰ τὴν σύνεσιν
τῇ συγκράσει τοῦ σώματος παρακολουθήσαντα καὶ τα-
κόρως τε καὶ ὥς τινι τροφῇ χρησάμενον τῷ φαρμάκῳ. ἐ-
ξ ἐκείνου γὰρ καὶ μᾶλλον δεδόξασται τὸ φάρμακον. καὶ
εἰς τὸ φανερὸν αὐτῷ τοῖς ἀνθρώποις ἡ δύναμις τῆς ἐνεργείας ἐλη-
λύθει. τῇ γὰρ περὶ τὸν βασιλέα γενομένῃ ὑγιεινῇ καταστά-
σει, τὴν πίστιν τῆς ὠφελείας ἡ ἀντίδοτος μᾶλλον προσείλη-
φεν. ἀλλ' ἐπὶ μὲν ἐκείνου τοῦ βασιλέως μόνον αὐτῆς τοῖς ἔργοις
εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιωτῶν κοινὸν ἦν. ἐπεὶ δὲ τῶν νῦν με-
γίστων αὐτοκρατόρων, ἡ χρῆσις εἰς τὸ κοινὸν ἔφθασε. πᾶσι
γὰρ ἡμῖν ἔξεστι τοῖς παρ' αὐτῶν κεχρῆσθαι καλῶς. καὶ θεραπεύε-
σθαι ἀφθόνως. ἄλλον παρ' ἄλλου λαμβάνοντα τὸ φάρμακον.

ἐπεὶ μὴ μόνον τῷ παρὰ θεῶν ἄρχειν τὸ βασιλεύειν ὑπερέχουσιν ἁπάν-
των, ἀλλὰ καὶ τῷ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐν ἅπασι μεταδιδό-
ναι ἡδέως· ὥσπερ καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί· ἐν τῷ ἴσῳ καὶ τοσούτων
τὴν εὐφροσύνην ἔχοντες, ἐν ὅσῳ περ καὶ οἱ ἀπ᾽ αὐτῶν διασωζόμενοι
διατίθενται· καὶ νομίζοντες τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας
μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν· ὅπερ δὴ καὶ μᾶλλον ἁπάντων
τεθαύμακα· οὐ γὰρ περὶ τοῦτο τὸ φάρμακον μόνον τὴν σπου-
δὴν ἔχουσιν, ἀλλ᾽ οὕτως ἐστὶν περὶ πάντα φιλότιμοι, ὡς
ἀπό τε τίνος ὑφ᾽ ἡμῶν τῶν φίλων αὐτοῖς χρεία γένηται θαυμα-
στὸν ὅπως ἐξ ἑτοίμου καὶ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας κοινω-
νοῦσι τῶν φαρμάκων· οὐ γὰρ περιμένουσι τὴν ἀνάγκην
τῆς χρήσεως, τότε καὶ σκευάσουσιν αὐτά· ἀλλὰ πρὸς τὸ
τάχος τῆς τῶν καιρῶν ὀξύτητος ἑτοίμην καὶ τὴν παρασκευ-
ὴν αὐτῶν φιλοκάλως ἔχουσιν· ὁπότε γοῦν ἀντίπατρος
ὁ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν πράττειν πεπιστευμένος,
καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τοῦ ἤθους καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς ῥητορικοῖς
λόγοις ἐντελῆ παιδείαν, μεγάλως ὑπ᾽ αὐτῶν τιμώμενος,
τὴν νεφριτικὴν διάθεσιν περιπεσών, δεινὰ καὶ ἀνήκε-
στα ὑπὸ τοῦ πάθους ἔπασχεν, ἀξιέπαινον αὐτῶν ἔδοξα
τὴν περὶ τοὺς φίλους εἰς τὸ σώζεσθαι σπουδήν· καὶ θαυμα-
στὴν τὴν περὶ τὴν ἰατρικὴν φιλοτιμίαν· οὕτως γὰρ πρὸς
τὸ ποικίλον καὶ διάφορον τῶν συμπτωμάτων ἐνιστάμενοι,
ἀντηγωνίζοντο τοῖς πάθεσι διὰ τῶν καλλίστων φαρμάκων,
ὡς τῶν ἰατρῶν οἱ ἄριστοι· καὶ τὸν πάντα βίον περὶ τὴν ἄσκη-
σιν αὐτῆς ἠσχολημένοι· τὴν δὲ πάντα μοι φίλτατε ἀρε-
αν καὶ αὐτὴν ὑπ᾽ αὐτῆς ἐξόχως ἐπαινουμένην διὰ τὸ φιλοσο-
φεῖν ἀκριβῶς καὶ τοῖς πλάτωνος μάλιστα χαίρειν λόγοις, ἀνέ-
σωσάν ποτε νοσήσασαν οὐ παρέργως· καὶ τὸν στόμαχον
ἐκλελυμένον ἔχουσαν· καὶ κειμένην οὕτως ὑπτίαν,
ὡς μηδὲ τὰς τροφὰς δύνασθαι λαμβάνειν· καὶ διὰ τοῦτο

περὶ ἀντι-
δότου.

ἐς τὴν τῆς ἀτροφίας κίνδυνον ἐλθεῖν. ὅτε δὴ καὶ ὡς οἱ ἐμπει-
ρότατοι τῶν ἰατρῶν, ἐθεράπευσαν τὴν γυναῖκα. ἀποδεί-
ξαντος ἐμοῦ τὴν ἀντίδοτον μετὰ οἴνου παρασχόντες αὐτῇ πιεῖν.
πιοῦσα γάρ, εὐθέως ἀνερρώσθη τὸν στόμαχον. καὶ ταχέως
ἀπείληφε τῆς ὀρέξεως τὸ ἔργον. τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ σοῦ παιδὸς
γενόμενον ἄκος. ὅτι καὶ μνημονεύεις ἔτι. ὁπότε γὰρ γε-
νομένης τῆς ἀποστάσεως, οὐ μὲν ὡς χρηστὸς πατὴρ ὀκνηρό-
τερον εἶχες πρὸς τὴν τομήν. ἤπειγε δὲ ὁ καιρὸς ἀποκριθῆναι
τὸ ἐγκείμενον ὑγρόν, δόντες αὐτοὶ τὸ φάρμακον, ἀπηλλά-
ξαμεν καὶ σὲ τῆς μεγάλης ἐπ' αὐτῷ φροντίδος. ἐπιτεθεῖσα
γὰρ ἡ ἔμπλαστρος διεῖλε μὲν τὸ ἐπικείμενον σῶμα. ὀξύτε-
ρον τῆς τομῆς. ἐκένωσε δὲ πᾶν τὸ ὑγρὸν τὸ ὑποκείμενον.
ὡς μηκέτι ἔχειν διὰ τοῦτο παιδίον τὰς ἀλγηδόνας. ταύτην
οὖν ἔχοντες περὶ πάντα τὰ φάρμακα ὡς ὁρῶ τὴν βασιλι-
κὴν φιλοκαλίαν, εἰκότως καὶ τὴν θηριακὴν σκευάζουσιν ἐπι-
μελῶς. καὶ ἐν ἑκάστῳ ὧν μιγνύουσι ἀκριβῶς δοκιμά-
ζοντες αὐτοί, ὡς μηδὲν παρορᾶν. καὶ διὰ τοῦτο θαυμαστῶς
τὴν ἀντίδοτον ἀποτελεῖν τὰ ἔργα. καὶ γὰρ ὡς οἶδας
ποικιλίαν ἔχουσα τοῖς μίγμασι. καὶ πολὺ δὴ τὴν χρῆσιν
ἐν τοῖς ἔργοις. τεθαύμακα γοῦν ἐγὼ τὸν πρῶτον ποιησά-
μενον αὐτῆς τὴν σκευασίαν. καί μοι δοκεῖ μὴ ἀλόγως
ἀλλ' ἀκριβεῖ τινὶ λογισμῷ καὶ βασανιζομένῃ πείρᾳ
τῇ φροντίδι πεποιῆσθαι αὐτῆς τὴν σύνθεσιν. οὐ γὰρ ὥσ-
περ οἱ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἰατροὶ ἄνευ λόγου τοῦ κατὰ
τὰς φύσεις, ἕκαστον ἀτελῶς ἰατρεύοντες, οἱ ὀρθῶς
τὰ μέν, ἐξ ὀνειράτων τὰ δέ, καὶ παρ' αὐτῆς τῆς τύχης λα-
βεῖν φασὶν εἰς τὴν τέχνην τὰ φάρμακα, οὕτως καὶ ἡμεῖς
περὶ τὴν ἰατρικὴν σπουδάζομεν. ἀλλ' ὅσα μὲν ὁ λόγος
αὐτὸς πρῶτος καὶ μόνος ἐξευρίσκειν δύναται, ταῦτα
ἀκριβῶς παντὶ τῷ λογισμῷ ζητοῦντες φιλοπόνως

εὑρίσκομεν. ὅσα δὲ εὑρεῖν ἀδύνατον, ταῦτα διὰ τῶν αἰ-
σθήσεων τῇ πείρᾳ κρίνομεν. πολλάκις γε δὴ αὐτῇ μόνῃ καὶ
μιᾷ τῇ αἰσθήσει πιστεύοντες αὐτῶν ποιούμεθα τὴν κρίσιν. οὔτε
γὰρ τὴν τιτάνου ὅτι λευκή ἐστιν ὥσπερ ἡ χιὼν τῇ ὄψει μόνον ὡς ἔ-
χουσαν κρίνειν αὐτὴν παρὰ καιρὸν εἶναι νομίζομεν. οὐδὲ ὅτι τὸ ῥόδον
διὰ τὸ ἐρυθρὸν εἶναι, διὰ τοῦτο καὶ θερμαίνειν αὐτὸ εὐθέως
πεπείσμεθα. ἀλλ᾽ ἅμα τῇ ὄψει καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς ἁφῆς
προσπαραλαμβάνοντες, τὴν μὲν ὅτι θερμαίνει μέχρι τοῦ
καίειν, ἀδιαπτώτως εὑρίσκομεν. τὸ δὲ ῥόδον αὖθις παρα-
λαμβανόμενοι τῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ ψύξεως, ὅτι τῶν ἐμψυχόντων
ἐστίν, ἀκριβῶς ἐπιστεύσαμεν. καὶ οὕτω λοιπὸν ἀκριβῶς ἑκά-
στου τῶν φαρμάκων τὴν δύναμιν, διὰ τῆς αὐτῶν αἰσθήσεως
κρίνοντες εὑρίσκομεν, τὸ μέν, ὅτι τόδε ἐστί. ἁλμυρὸν
ἢ ὀξύ. τὸ δὲ ὅτι πικρὸν ἢ γλυκύ. τῇ γεύσει δοκιμάζοντες
αὐτά. τὸ δὲ ὅτι τὸ μέν, θερμαίνει. τὸ δέ, ψύχει. καὶ ἄλλο
ὑγραίνει. ἕτερον δὲ ξηραίνει, ἡ διὰ τῆς ἁφῆς ἀντίληψις
γνωρίζειν ἡμῖν παρέσχε. πολλὰ δὲ αὐτῶν διὰ τῆς ὀσμῆς
κρίνειν ἐπινοοῦμεν. καὶ τὸ μὲν εὔτονον τῆς δυνάμεως,
ἐκ τοῦ πληκτικοῦ τῆς ἀποφορᾶς εὑρίσκομεν. τὸ δ᾽ ἄτονον
τῆς ἰσχύος, διὰ τῆς ἐκλύσεως τοῦ ὀσφραντοῦ. γνωρίζο-
μεν δὲ δόκιμόν τε καὶ μή, κριτήριον τῶν ἁπλῶν φαρμά-
κων τὰς ἑαυτῶν αἰσθήσεις ποιησάμενοι. καὶ ταύταις αὐταῖς
πειράσαντες τὸ πρῶτον καὶ διὰ τῆς χρήσεώς τε καὶ αἰσθήσε-
ως τὸ πιστὸν αὐταῖς ἐργασάμενοι. οὕτω λοιπὸν προσάγον-
τες τῇ πείρᾳ τὸν λόγον καὶ ἐς πάντα ὁδηγῷ τούτῳ χρώμε-
νοι, καὶ τοῖς ἁπλοῖς φαρμάκοις δεόντως χρώμεθα. καὶ
τὴν σύνθεσιν αὐτῶν τῇ τοῦ λόγου τέχνῃ, ἀρίστην ποιούμεθα.
ἐκμαθόντες γὰρ ἑκάστου τῶν παθῶν τὴν φύσιν, καὶ τὸ
πολὺ καὶ διάφορον τῆς τῶν ἁπλῶν κράσεως εἰδότες, οὕτως
σκευάζομεν τὰ σύνθετα τῶν φαρμάκων. ἑκάστῳ τῶν νοσημάτ(ων),

τὸ συμφέρον διὰ τῆς ποικίλης αὐτῶν σκευασίας ποιούμενοι.
καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν αὐτῶν ὅπως αὐτῷ κατεσκευάσθαι τὸ σῶ-
μα διὰ τοῦ τρόπου τῆς φαρμακείας ἐν τέχνῃ ἁρμόσαιμι:–
Ὅτι τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, τὰ μὲν ἐξ ὅλης τῆς οὐσίας ἁπλῆν τὴν δύνα-
μιν ἔχει. τὰ δὲ μικτήν:– πολλὴ γὰρ ἴσως οὐκ ἀγνοεῖς παροῦσιν
ἡμῖν ἐς τὴν χρῆσιν, ἡ τῶν φαρμάκων περὶ οὐσίαν. καὶ οὕτως
διαφορά, ὡς μὴ μόνον αὐτῆς ἐν τῆς συνθέσεως τὸ ποικίλον
τῆς δυνάμεως ὁρᾶσθαι δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁπλῶν
φαρμάκων, τὰ μὲν, ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς οὐσίας μίαν τινὰ
καὶ ἁπλῆν ἐπιδείκνυσθαι τὴν δύναμιν. ὥσπερ ἡ σκαμμω-
νία, ξανθὴν χολὴν ἕλκουσα φαίνεται. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀττι-
κῆς ἐπίθυμον, τὸν τῆς μελαίνης χυμὸν διὰ τῆς κοιλίας
καθαῖρον ὁρᾶται. καὶ ὁ κνίδιος κόκκος τοῦ φλέγματος.
καὶ ἄλλο τι τοῦ ὕδατος δ' οὖν περὶ φανερῶς ἀγωγόν τι. ταῦτα
γὰρ τὰ φάρμακα ἐκ παντὸς αὐτῶν τοῦ μέρους, καὶ ἐξ ὅ-
λης ἑαυτῶν τῆς οὐσίας τὴν ὁλκὴν τῶν χυμῶν τούτων, ποι-
εῖσθαι φαίνεται. μὴ γὰρ πιστεύωμεν ἀσκληπιάδῃ τῷ ἀ-
πὸ τῆς βιθυνίας ἰατρῷ, παρὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον λέγον-
τι, ὅτε ἤδη καὶ ὁ αὐτὸς καθαίρεται, τότε καὶ τοὺς χυμοὺς
τούτους εὐθέως κατά τινα μεταβολὴν γίγνεσθαι λέγον-
τι. τὴν γὰρ τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ γενομένην
τοῦ σώματος ὑπόθεσιν, τοῦτο ἀνάγκην ἔχον τι τῆς
φύσεως ἀναιρεῖν τὰ ἔργα, ἀκόλουθον ὂν καὶ τοῦτον περὶ
τῶν χυμῶν λέγειν τὸν λόγον. ὡς ἀλόγου καὶ παντάπασιν
ἀδυνάτου ὄντος τοῦ ὑπ' αὐτοῦ λεγομένου. τίς γὰρ ἂν πι-
στεύσειεν ὡς ἔχων ἐν τοσούτῳ τάχει ἅμα τῷ προσαχθῆναι
τοῦ σώματος τὸ φάρμακον εὐθέως καὶ τοῦ μέλλοντος ἐκκρίνε-
σθαι χυμοῦ γίγνεσθαι τὴν οὐσίαν. τίς δ' οὖν καὶ πείθεται ἀκριβῶς
τοὺς χυμοὺς τούτους καὶ πρότερον κατὰ φύσιν εἶναι τοῖς σώ-
μασιν. ὁρῶν τὸν μὲν ἰκτεριῶντα παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ λαβεῖν

τὸ χολαγωγὸν φάρμακον, ταχέως τε καθαιρούμενον τὴν το-
σαύτην χολήν. καὶ τοῦ παρόντος εὐθέως ἀπαλλαττόμενον.
τὸν δὲ ὑδεριῶντα, οὐδαμῶς τινὶ φαρμάκῳ παραυτὸ ἐγχωρεῖ
ὑγιῶς ἐργάσασθαι, ἅμα τῷ λαβεῖν αὐτίκα μάλα κενούμενον. καὶ
ἐκ τῆς τοσαύτης παραχρῆμα κενώσεως, μηδὲ ὁτιοῦν. ἢ ὀλίγι-
στον ἔτι πάνυ τοὔργον εἰργασμένον τοῖς σώμασιν ἔχουσι. ἀλλὰ
ταῦτα ὁ μὲν ἀσκληπιάδης παραδιορίζων τῇ ἀνάγκῃ τοῦ
δόγματος δουλεύων ὡς ἔφην, διὰ τὸ φιλόδοξον, οὐ προσ-
ποιεῖται βλέπειν. καὶ πάντα μᾶλλον πιθανῶς πλαττόμενος,
εὑρίσκειν βούλεται, ἢ περὶ ἑκάστου τῶν φαρμάκων τὸ οἰκεῖον
τῆς δυνάμεως φιλαλήθως ὁμολογεῖν. ἡμεῖς δὲ ταῦθ' ὁρῶν-
τες, καὶ τῷ λόγῳ τῆς ἑκάστου φύσεως τῶν φαρμάκων. τὸ οἰ-
κεῖον τῆς δυνάμεως φιλαλήθως ὁμολογεῖν. τίς δυνατὸν
εἰδότες καὶ ταῦθ' ὅτι τὰ φάρμακα φυσικῇ τινὶ δυνάμει
ἕλκειν τὰ οἰκεῖα πέφυκεν, ἀκριβῶς ἐπιστάμεθα. ὥσπερ
καὶ ἐν τῷ τὴν μεγίστην λίθον ἕλκειν τὸν σίδηρον ἐξ αὐτῆς δύ-
ναμίν τινα ἑλκτικὴν εἶναι αὐτῇ. τὴν ἔμφυτον δύναμιν
εὐλόγως ἑαυτοὺς ἐπείσαμεν. θεὸς γὰρ οὖσα ὥσπερ ἡ
ἐν ἡμῖν φύσις κατὰ τὸν ὅμηρον. καὶ ἄγουσα τὰ ὅμοια
πρὸς τὰ ὅμοια, οὕτω ταῖς θείαις δυνάμεσιν αὐτῆς ἐπιδεί-
κνυται. καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἁπάντων τὴν φύσιν φιλοτίμως
ἐξετάζομεν. ἵνα καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν. καὶ τὴν ἐνέργειαν,
ἀκριβῶς ἐκμάθωμεν. εὑρίσκομεν γοῦν ἐν τῇ ἐξετάσει
αὐτῶν γενόμενοι, τὰ μέν, ὡς ἔφην κατὰ ὅλας ἑαυτῶν
ἐνεργοῦντα τὰς οὐσίας. τὰ δέ, καὶ μίαν τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ
τὴν δύναμιν ἔχοντα. καὶ διπλῆν ἀποτελοῦντα τὴν ἐνέρ-
γειαν. οὕτω φανερῶς πολλάκις ὡς καὶ τὰ ἐναντία ταῦτα
ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ σώματος γιγνόμενα ἡμᾶς βλέπειν. καὶ
θαυμάζειν τοῖς ὁρῶσι τὸ τοιοῦτον εἶναι δοκεῖ. λαπάθου γοῦν
εἴ τις μὲν τὰ φύλλα φάγοι, τὴν κοιλίαν ἐκταράσσεται.

περὶ τῶν ἐναν-
τίως ποιοῦντα:-

περὶ ἀλόης καὶ λεπίδος χαλκοῦ·

εἰ δέ τις τὸ σπέρμα λάβοι, ἐπερχομένην αὐτὴν ἔχοι. ὁμοί-
ως οὖν καὶ ὁ τῆς κράμβης χυλός· καὶ τῶν γερόντων ἀλεκτρυ-
όνων ὁ ζωμός· καὶ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης κοχλιῶν οἱ χυ-
μοὶ ληφθέντες, ἐκταράσσουσι τὴν κοιλίαν. τὸ δὲ λάχανον
αὐτὸ ἡ κράμβη, καὶ τούτων αἱ σάρκες ἐσθιόμεναι, ἐπέχου-
σιν αὐτάς· ἡ δὲ ἀλόη καὶ ἡ τοῦ χαλκοῦ λεπίς, στύφει τε τὰς ὑπὸ
τῶν ἑλκῶν ὑπεραυξομένας σάρκας· καὶ ἐπιξηραίνει πολ-
λάκις τὰ ὑπ' αὐτοῖς γιγνόμενα ῥεύματα· ληφθέντα δὲ
διὰ τοῦ στόματος, καθαρτικὰ τοῦ ὅλου σώματος γίνονται.
τὸ δὲ γάλα διαιρούμενον ὑφ' ἡμῶν, ἐναντίας ἐν τῇ ξηρᾷ
δυνάμεις ἐπιδείκνυται· ὁ μὲν γὰρ ὀρὸς αὐτοῦ πινόμενος,
ἐκλύει τὴν γαστέρα· ἐσθιόμενος δὲ ὁ τυρός, ἐπέχει αὐτὴν
ἀκριβῶς. ἔνια δὲ οὕτως τι παράδοξον ἐργάζεται ἐν τῇ
μίξει τῶν ἐν αὐτῇ μιγνυμένων δυνάμεων, ὡς καὶ ἀδύνα-
τον εἶναι γενέσθαι τοῖς ἀκούουσι δοκεῖν. εἰ μὴ τὴν περὶ τὴν
γινομένην διὰ τῆς ὄψεως πίστιν παρὰ τοῦ γινομένου
λάβωσι. τὸ γοῦν τριφυλλὰ ἡ βοτάνη, ἥτις τῷ ὑακίν-
θῳ ὡμοίωται, ὁπότε τοῦ ἀέρος ἐγκύμων γένηται.
καὶ τὸ σπέρμα ὅμοιον ἔχει τῇ ἀγρίᾳ κνήκῳ. ὅταν τις ἀφε-
ψήσας πάνυ. εἶτα τῷ δήγματι τοῦ φαλαγγίου ἢ καὶ τοῦ
ἔχεως τὸ ὕδωρ ἐπεὶ ἐπαντλήσει, ἰᾶται αὐτό. καὶ εὐθέως
ἀνώδυνον ἐργάζεται. εἰ δέ τις ἐπ' ἄλλου μὴ δεδηγμένου
τοῦ ὑγιῆ τόπον τῷ αὐτῷ ἐπαντλήσει καταντλήματι,
τὴν αὐτὴν αἴσθησιν καὶ τὰς αὐτὰς ὀδύνας ὁμοίας τῷ δε-
δηγμένῳ πάσας ἀποτελεῖ· ὡς εἶναι τὸ γινόμενον ἀλη-
θῶς θαύματος ἄξιον. τὴν αὐτὴν βοτάνην καὶ ἰᾶσθαι
τὸ δῆγμα. καὶ ὁμοίως τοῖς θηρίοις διατιθέναι τὸν ὑγιῆ
τόπον πονηρῶς. τινὰ δὲ τῶν φαρμάκων τὴν ἀρχὴν·
οὐδὲ ὅλως τοῖς ἄλλοις σύντροφα. τὸ γοῦν κώνειον, τοὺς
μὲν ψᾶρους τρέφει· καὶ τὸν θάνατον τινῶν δυνάμενον ἐμ-

διὰ τί τὰ τροφαὶ τισὶ κειμένων τοῖς ἄλλοις φάρμακα·

παύει τὸν οὖν ἔχει· ἡ μάρ δὲ ὡς οὖν καὶ γνῶσιν ἀναιρεῖ· καὶ ὁ ἐλλέ-
βορος τῶν μὲν ὀξυγόνων ἧττον ῥοφῆ· τοὺς δὲ ἀνοὺς διαφθείρει
κακῶς· ἔνια δὲ εὑρίσκομεν καὶ μερῶν τινῶν ἐν τῷ σώ-
ματι τὴν κάκωσιν ἰδίως ποιούμενα· ὁ γοῦν θαλάττιος
λαγωὸς, ἑλκοῖ τὸν πνεύμονα· καὶ ἡ κανθαρὶς ἰδίως,
τὴν κύστιν κακοῖ· πολλὰ δὲ τῶν φαρμάκων πάλιν ἐξαι-
ρέτως τινὰ τῶν μερῶν τοῦ σώματος ὠφελεῖν πέφυκε·

περὶ τῶν βλαπτόντων ἰδιαζόντως μέρη τινὰ τοῦ σώματος:~

πάσχον γοῦν τὸ ἧπαρ πολλάκις, εὐπατόριον ἡ βοτά-
νη καὶ ἀγωνιστικῶς ὠφέλησε· καὶ ἡ μυροβάλανος τὸν
σπλῆνα, ὤνησε· τὸ δὲ σαρξίφαγες καὶ ἡ βετονίκη,
τοὺς νεφροὺς διέθηκε καλῶς· καὶ ὁμοίως ἄλλα ἴσ' ἄλλων,
ὡς τῇ πείρᾳ τετηρήκαμεν οἱ κατὰ φάρμακα· ἅπερ ἡ-
μεῖς ὡς ἔφην ἀκριβῶς ἐξετάζοντες, οὕτως ἑκάστῳ
τῶν παθῶν τὴν κατάλληλον προσφορὰν ποιούμεθα.
διδασκάλῳ καὶ τούτων ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάν-
των ἱπποκράτει τῷ ἀρίστῳ χρώμενοι· ὅτι γὰρ ἀκρι-
βεστάτην καὶ περὶ τῶν φαρμάκων τέχνην πεποίηται,
καὶ ἐξ ἄλλων πλείστων ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων ἴδοι τις,
μάλιστα δὲ ἐξ ὧν φησὶν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν
οὕτω· φαρμάκων δὲ τρόπους ἴσμεν ἐξ ὧν γεγένηται
~~ὅτι~~ ὁκοῖα ἄττα· οὐ γὰρ πάντα ὁμοίως· ἀλλ' ἄλλοι
ἄλλως συγκεῖται· καὶ ἄλλα ὅσα πρωϊαίτερον ἢ ὀψι-
αίτερον ληφθέντα· καὶ οἱ διαχειρισμοί· οἷον ξηρᾶναι
ἢ κόψαι· ἢ ἑψῆσαι· καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐῶ τὰ πλεῖστα
μειώσει πλείω· καὶ ὁκόσα ἑκάστῳ· καὶ ἐν οἷσι νοσήμα-
σι· καὶ ἐν ὁποίῳ τοῦ νοσήματος ἡλικίᾳ ἰδέᾳ καὶ δίαι-
τῃ ὁκοίᾳ· ἢ ὥρῃ ἔτεος· ὁκοίως ἀγόμενα καὶ τὰ τοι-
αῦτα· διὰ γὰρ τούτων ὡς ὁρᾷς καθολικώτερον ἡ-
μᾶς διδάσκει παραινῶν καὶ τὰς φύσεις τῶν φαρμάκων
εἰδέναι· καὶ τὸν καιρὸν ἐξετάζειν· ἐν ᾧ τις τὸ φάρμακον

μένει λαμβάνειν. καὶ τὰς κράσεις τῶν λαμβανόντων ἐπι-
βλέπειν. οἱ γὰρ ὡς ἀληθῶς, οἱ μέν, εὐκόλως λαμβάνειν δυνά-
μενοι. ὡς καὶ πέπτειν αὐτὰ πολλάκις. ἢ κατὰ μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ
κακοῦσθαι. ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τροφὴν αὐτοῖς γίγνεσθαι, αὐτὸ τὸ
φάρμακον. ἔνιοι δὲ φύσει οὕτως ἔχουσι πρὸς τὰς φαρμακείας,
ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ χρῆσθαι δύνασθαι. ἀποστρέφεσθαί
τε αὐτοῖς τὸν στόμαχον. καὶ πρὸ τῆς χρήσεως ἐκλύεσθαι. ἐγὼ δὴ
ταῦτα γοῦν ὡς ἔγωγε νομίζω, καὶ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν
οἱ ἄριστοι παρ' αὐτοῦ μαθόντες, οὕτως ἄριστα καὶ τὰς συν-
θέσεις ἐποιοῦντο τῶν φαρμάκων, ἐκ τῆς ἑκάστου φύσε-
ως αὐτῶν τὴν τέχνην τῆς συνθέσεως ποιούμενοι. καὶ τὰ μὲν
ἐπιτεταμένα ταῖς ποιότησιν αὐτοῖς. τῇ τῶν ἄλλων μίξει
καθαιροῦντες. ὁμοίως δὲ οὖν καὶ ἀμβλύνοντες τὰ
δριμέα. καὶ ὅλως πρὸς τὴν ἑκάστου λοιπὸν τῶν παθῶν
διαφοράν, καὶ τῶν ἀνθρώπων σύγκρισιν εὐτέχνως τοῖς φαρ-
μάκοις χρώμενοι. διόπερ οἶμαι καὶ ταύτην τὴν θηριακὴν
περὶ ἧς ἡμῖν ὅλος οὗτος ὁ λόγος φιλοτίμως τεχνολο-
γεῖται, ἐκ πλείστων καὶ τῶν καλλίστων φαρμάκων ἐσκεύα-
σαν. λογισάμενοι γὰρ τῶν πονηρῶν θηρίων τὰ δήγμα-
τα ὅτι ἄφυκτα, καὶ τῶν δηλητηρίων φαρμάκων τὰ οὐκ
πόματα ὅτι ἦν θανατικά, προσέτι λογισάμενοι δὲ
καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐν ταῖς φύσεσι πολλὴν οὖσαν διαφοράν.
καὶ ὅτι ἄλλο φάρμακον ἄλλῳ ἁρμόζειν πέφυκεν, εἰκότως
αὐτῆς ἀκριβῆ τε καὶ ποικίλην ἐποιήσαντο τὴν σκευασίαν.
ὡς διὰ τοῦτο καὶ πλεῖστον αὐτὴν ἐπὶ τούτων ἁπάντων
τυγχάνειν τοῦ τέλους. καὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας,
καὶ περισπούδαστον πάνυ τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι. οὐδὲν
γὰρ ἐμοὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπωτάτων ἀναιδέστερον τῶν
δηλητηρίων φαρμάκων. καὶ τῶν δακετῶν τούτων
θηρίων. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν δεινοτάτων, καὶ φυλακῇ

ἔχει τὴν ἀπ' αὐτῶν φυγήν. ταύτῃ δὲ τὴν μεγίστην τοῖς
ἀνθρώποις ἐπιβουλὴν ἐργάζονται. διὰ γὰρ τὸ ἀφύλακτον τοῖς
συνδειπνοῦσιν ἑαυτῷ πολλάκις προσφέρει τὸ φάρμακον. ἢ
ἄλλως ἀγνοούντων ἤτοι δηχθεὶς ὑπό τινος θηρίου, αἰφνίδι-
ον τελευτᾷ. ἐμοὶ δὲ καὶ ἐξ ἱστορίας τις ἐμήνυσε λόγος
ὡς ἄρα πολεμεῖν Ῥωμαίοις τις ἐθέλων, καὶ τὸ δεινὸν
ἐκ τῆς στρατιωτικῆς τάξεως συνέχων. ἀνὴρ δέ φησιν
ὁ Καρχηδόνιος οὗτος ἐμπλήσας πολλὰς χύτρας θηρίων
τῶν ἀναιρεῖν ὀξέως δυναμένων, οὕτως αὐτὰς προσέβαλε
τοὺς πολεμίους. οἱ δὲ, τὸ πεμπόμενον οὐ νοοῦντες,
καὶ διὰ τοῦτο ἀφύλακτοι μένοντες, οὐ γὰρ ἦν τοιαῦτα
ἐλθεῖν μέγα ἐν τοῖς πολεμίοις πέμπεσθαι μέλη, ταχέ-
ως πίπτοντες ἀπέθνησκον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ὁ ἀνὴρ
οὗτος τῇ τοιαύτῃ πρὸς τὸ πολεμεῖν πανουργίᾳ, ὥσπερ
τι καὶ αὐτὸς θηρίων ὑπάρχων, διέφυγε τῶν ἐναντί-
ων τὰς χεῖρας. διόπερ οἶμαι καὶ ἐς τὰς τοιαύτας χρείας
ἡμῖν τοῖς ὑπάρχουσι, καὶ τοῖς τῶν στρατοπέδων ἄρ-
χουσιν, ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ τοῦτο τὸ φάρμακον. διὰ
τὴν τοῦ πολεμεῖν ἐνίοτε γινομένην ἀνάγκην. πάλαι
μὲν οὖν καὶ ἄνευ τῆς τῶν θηρίων μίξεως σκευαζόμενον τὸ
φάρμακον, ὁμοίως ἐποίει πρὸς τὰ τοιαῦτα καρτερῶς.
ἀφ' οὗ δὲ τῶν ἰατρῶν φιλοτίμως πρὸς τὴν κατασκευὴν
αὐτῆς ἐχόντων, καὶ ἄλλο ἄλλῳ σύμμιγμα ἐπινοούν-
των, οὕτως τις προσεπενόησε καὶ ἔμιξεν αὐτῇ τὰ θη-
ρία. Ἀνδρόμαχος δέ φασιν οὗτος ἀνὴρ ἦν ἀξιόλογος
ἰατρὸς. καὶ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν γεγενημένος. συνῆν
γὰρ τῷ Νέρωνι· ᾧ καὶ προσεφώνησε γράψας αὐτὴν ἐν ἔ-
πεσι. καὶ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ τὴν σκευασίαν. καὶ
παραθήσομαί γε σοι αὐτὰ τὰ ἔπη. ἵνα μηδὲ τούτων
ἀνιστόρητος ᾖς, οὕτω φιλόκαλος ὤν. ἐκεῖνο πρότερον

ἐπῳδῆς. ὅτι δι᾽ ἀτρύτου τοῦ ἀνδρὸς ἐπινοήσαντος μίξαι τῷ φαρμάκῳ τὰ θηρία. ἀπὸ τούτου οὐχ ὅτι μόνον πρὸς τὰ ἐκ τῶν δηγμάτα ἁρμόζει καλῶς θηριακὴ ἂν λεχθείη παρ᾽ ἡμῶν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ θηρία λοιπὸν εἰς τὴν σκευασίαν μιγνύμενα ἔχει, προσηκόντως ἐκ τῶν ἀμφοτέρων τῶν σημαινομένων ἑτοίμως ἂν θηριακὴ λέγοιτο. ἔστι δὲ τὰ ἔπη ταῦτα:—

κλῦθι πολυθρονίου βριαρὸν σθένος ἀντιδότοιο.
καῖσαρ ἀδειμάντου δῶτορ ἐλευθερίης:—
κλῦθι γέρων ἱλαρώμενε ἐπικλήου σιγαλήνω.
εὐδίου ἢ κυανῶν οὐκ ὀδέκαται λιμένων.
οὐδ᾽ ὅτι μήκωνος ἀπερθέα δράγματα θλίψας.
ξανθὸν ὑπὲρ στυγνῆς χεῖλος ἔχει κύλικος.
οὐδ᾽ ἄκων ἀκονίτου ἀπληστ᾽ γένω. οὐκ ἀκονήτου.
μέμφεται τοῦ δοῦ ψυχρὸν χυλὸν υὸς κυάμου.
οὐ θερμὸν θάψον τε καὶ ὠκύβορον πόμα μήδης.
οὐδ᾽ ἔμεναι μηρῶν ἐλκυσθὲν θαρσίων.
τύμματα. καὶ ξηρὸς δίψαδος οὐκ ἀλέγοι.
ἄσπιδος ἃ δηρίτων ἰὸν ἔχουσα γόων.
καὶ κατὰ φολίδα θερμὸς ἔνερθε μένοι.
αἱμόρρους τοιῷ δαμναμένη στόματι.
ἀνέρα. φρικαλέον δ᾽ ἄχθος ἔθηκε πόνων.
βοσκόμενος θερμῆς ἤρξατο πρῶτον ἅλης.
αὐτόμενος γλυκεροῦ τέρμα φέροιο βιότου.
κλίβυνκῶ στίχων οὐκ ἀλέγοιο ψάμαθον.
οὐδ᾽ ἔτι σῇ δ᾽ ἡ φρῦνος ἐνὶ ξηροῖς βοσκόμενος πεδίοις.
καὶ θοὸν ἴκσαιο ἆσθμα κυλινδόμενον
κύμα ἐν ἢ κωφὸν κῦμα βιαζόμενον
εὔτερον ἠὲ τανασοῦ σφυγμὸν ἔχωσι κύκλου.
καὶ μερόπων χροῖ πάμπαν ἀνηκάμενοι
ἄκαιο σφίγμα κρουνὸν ξεῦσ πετάσειε πέρας,

φεύγουσι σφετέρων ἤθεα κνηθομένων.
ῥύσαιο δ' ὑψηλῶν νοῦσον ἐπεσσυμένην.
τῷ καὶ ἀρχομένης, οὐκ ἀλέγοισ' ὀφθίσιος.
σπάσματος ἐρευθοῦ ἄχθος ὀπισθοτόνου.
λοξὸς ἀναθλίβων πνεύμονα κοῦφον ὑμῶν.
ἕλκεος· ἢ καί που δαμναμένοιο πόρου
ὀρμῷ, ἢ κενεῷ σεύμενος ἐς κυθέρῳ.
θαρσῶν ταύτῃ ἐξελάσαιο ὀδύνην.
οὐ ξοφερῆς ἔχιός τε καὶ ἀλγινόειο κεράστου,
σκορπίος οὐκ ἐπὶ τοῖς δὲ κορύσσεται. οὐδὲ μιῇ αὐτῇ.
οὐ μὲν ἀπερχόμενος καὶ δρύας ἀντίασεν.
οὐ καὶ λέγοι δρυΐνα. ἀναιμακτὸν δ' ἔρχ' ἰόν.
ἐμὲν ἀπαρχθέντα φαλάγγια σίνεται οὕτως.
ἐλύδρος. οὐκ ἐπὶ χερσόν, ὅ ἐν δ' ὕδατα καρκῖνος ἄλλα.
χερσύδρος· θανάτῳ πεπαλαγμένα χείλεα σύρων.
τῇ, πίσυνος λημῶσι θέρους ἐπὶ τερσο καισας.
ἐλδόμενα ἀμφίβαινα φέρει μόρον.
ῥεῖα δὲ καὶ στομάχοιο φέροις ἄκος οἷ δήναντο.
ἢ ὁπόταν περὶ γαστρὶ κυκώμενον ἔνδοθι πνεῦ.
ἢ ὁπότ' ἐνὶ στροφάλιγγι ἀπηνέι κυμήνῃ.
ἢ ὁπόταν χολόεντος ὅλον δέμας· ἔξοχα δ' ὄσσε·
ἴκτερον ἱλάσκων σπερχ' ἀπηνέα. μηδ' ἐπιθοίνῳ,
νεῦσι· μοῦνον δὲ καί τῇ φρένα θυμὸν ἔχοντες,
ἀδελφοῦ ἢ κακοεργοῦ ἰδίοισ' ἐπὶ σώμασιν ὦρσον,
καὶ φάε' ἀμβλεῖαν ἄφαρ λάμψειεν ὀπωπῶν.
οἵη καὶ στεταίνοιο· καὶ ἀρχομένοιο στενόντων.
ἢ τάρξα καὶ θώρηκος, ὅσων ὀτρεῖν ἀποχώρειν.
ἢ ὅτε φρικαλέῳ τις ἔχοι περὶ κύστιν ἀνίην.
οὖρον ἐπιφράσσοιτο ὅτ' ἔρχετο πολλάκι καυλός.
νεφρῶν δ' ἡνίκα φῶτα κατίσχοι ἄλγος ἐπαίροι.

καὶ μογερῶν στέρνων ἀπολύσεται ἔμπυον ἰλύν.
πινομένη πολλὰς μέχρις ἐπ' ἠελίους.
δύσπνοον. ἢν τοῖο παραθέμενος πόσιος.
φεύξαι κεν δυσμωγαῦρος ἐπαντιθόοντα.
πέλμασι καὶ πολλοῖς κρυπτόμενον πετάλοις.
θερμὸν ὕδωρ τρισσῶν κιρνάμενος κυάθων.
ἄλλοτε καὶ διπλῶ ἐς πόσιν ὀρνύμενοι.
ὅσσοις ἀλγινόεν λάμψεται ἠέλιος.
εὐναστῆραν ἔχοις τερπομένων, προπόσιν.
ἢ μογερὸν κυανοῦ πόμα λάβοι θανάτου,
δαμναμένοις ἱλαρῶ παραθέμενος κύλικα.
γηθαλέους ταύτῃ καὶ σαρ ἀνωδύνῃ.
τολμηρῇ μάρπτων χερὶ θοὰς ὄφιας.
κρύπτουσι στενοὶ πάμπαν ἔνερθε μυχοί.
διζόμενοι χλοεροῦ σπέρμα λαβεῖν μαράθρου.
πιαῖνον δειλοῖς ἄλγεα βουπλάταις.
τέμνοις. καὶ καινὰς γαστέρας ἐξερύοις.
λυγρὸν ὑπουραίῳ ἰὸν ἔχοντα φολίδα.
ὅσσον πυκναὶ καὶ σχερὸς ἀνέρθε βάθος.
ἐκ τοῦ ἔχων, ἱλαρῶ δέξεται ἐντολίῳ.
καττάθεμενος πύρσου σαρκὸς ἐπιφλεγέτω.
κλῶνας ἐξίδναις καρκίσσων ἀομένας.
καὶ κακὸν οἰδήνημα τὸν ὕπερθεν ἔχοις.
ὄφρ' ἕκας ἐντύναιο σαρκὸς ἀπερχομ.
ἀλγεινὰ καὶ λοιμὸν ἀπήθεα, πᾶσαν ἐπ' αὐτῷ.
καὶ κύνος ὑδροφόβω γενύων λύσσαν ἐρεῖγαι.
τῆς, δή τοι κυάμοιο τόν, εὐσίκιον ἐτρεφεν ὕδωρ.
νέλλου κυάμοιο διὰ βάρος ἀμμίγα σχεύας.
πίνοιεν δ' ὅτε κοῖτον ἄγοι κνέφας ἄλλοτε δ' ἠοῦς.
ἠοῦς μὲν κεράσαιο παρηγορέων κακοῦ ὁρμῶν,

νὺξ τίδ' ὁμῶς ὅσσοι περ ἀπὸ ζυνὸς ἕπεται ὀρφνή,
ἰοβόλων δ' ἤν καί τις ὑπὸ γναθμῇσι δαμείη.
ἴσω αὐτίγαιον ἀκτ' ὀρφναίων τε καὶ ἠῶ.
καὶ κύνας ἐνδέοντας ἀγροῖο ἐπὶ κοῖτον ἑτοίμως.
πρῶτα μὲν ἀγρεύσαιτο κακηθέας ἐμπεράμως φώς.
τοὺς ἤδη κρυεροῦ ἀπὸ χεύματος οὐκ ἔτι γαίης.
ἀργεννῷ δ' ἐφάλλω ἀγχοῦ τὸν βόσκοντα σὺν ἄλσος.
ὀξὺ τέρω τὸ ... ὅσσοι γ' ἀφρὸς πίσης οἶνον σωσῶ,
τῶν δ' αὖ τῶν οὐρας τε καὶ ἰοβόλ' ἀπὸ κορσάς,
οὖλα γὰρ ἀμφοτέρωθεν φέρει ἐπὶ τύμμασιν ἰοῦ ἄχθη.
τοὔνεκα οἱ τμηθεῖσι κατ' αὐχένα ἠδὲ καὶ ἄκρα.
λοίγια δ' ἐμπλάζουσι σῷ αἵματι· τῶν ἄπο περ
ὁππότε δὴ τὰ γένοιτο, τότε ἐν κεραμηίδι χύτρῃ
ὕδατι ἐγχεύσας ὅσον ἄρκιον καὶ ἀνήθου.
ἦνίκα δ' ἀσκολίαι μὲν ἀπορρέωσιν ἄκανθαι.
ἐκ τοῦ ἑλοῖ ζέοντα, κατὰ ψύχων κώνεια.
ἐξ ὧν κεστῶν τι ὅ ἐν ταῖς ἀπορρίψειεν ἄκανθας.
πάμπαν ὑπὲρ δ' ἰφθουχαρὸς ἐλεγχομένας.
ἴσον τέρσοι ὄγκοσαρκος δ' ὠκαι τὸ τροχοῦ.
ἀλλ' αἰθηκονι ἱεροῦ κατ' αἴθρης ὑπὲρ δαπέδου.
σαυτῷ περὶ πλάσσας θάλπε κατὰ φλογί.
εὐτύκαιο· σὺ δ' ἤπειρα ἔμα δαιομένης.
καὶ τότε καὶ τρίσσῳ σαρκὸς ἔχοις μερίδα.
εὖ δ' ὑπέρ ὠμίζασσοι ὠδονέων, μύχοθεν.
τοὺς δὲ κακὸν κελαιτύχαιο τερσομένους.
δοιαὶ τῷ πέμπτῳ παρθέμενος δεκάδα.
καὶ δολιχόνσα ἀνθεμώτοσσαν ἔχοις πέρι.
μάγματος ἠδ' ὑγροῦ τόσσον ἐφελκομένου.
φύλλα καὶ ἰλλυρίῳ ἶριδα κατθέμενος.
τόσσον καὶ γλυκερῆς σπέρματος βουνιάδος.

βαλσάμου ἀοῦ ῥίζης εὖ δὲ θεναινόμενος.
ἀγαρικὸν τούτοιο ἰσοβαρὲς θέμεναι.
καὶ κρόκου ὃν ἄντρον θρέψατο κωρύκιον.
καὶ σχοῖνον νομάδων θαῦμα φέροις ἀρράβων.
ἄμμιγα κυανέῳ καταθέμενος πεπέρι.
καὶ ῥόον. στιχὰς δ' οὖν κἀπάνευ θεμένοι.
ῥίζιμον τετερμίνθου δάκρυ λιβυστιάδος.
τὰς δοιὰς δραγμῶν πάντα φέροις τριάδας.
ἢ δ' ἔχλα μακρήλου πορθοῦσ' ἄγοι πίτυος.
καὶ νάρδου γαλατῷ ἐκομίσεν ἀνής.
ἀμαλέου δ' ἐπὶ ταῖσι βάλοιο ἐνερ(γ)εός ἄρτου.
πλάσσασθαι. εὖ ὅτε μίνδακα κυτὰ περὶ κρέος ὅλμου.
αὐτίκα δὲ σκίλλῳ τρίχα δ' ἐσοι ἢ ζ' ἄμμιγα φλοιοῖς.
ὄφρα κενὸ πταλέω τε καὶ οὐσπληρώ περὶ κορσῶ.
καὶ ῥ' ὅτε θαλπομένη κρηξαισ' ἐλασ' ἐκ τοθ' ἐπύρσου.
ὅλμοιο καὶ στρυφνοῖο βάλοιο δ' ὑοῖν ὀροβοιο.
αἶνυσσο καὶ δίνη κάντασ ἀνάπλασσε τροχίσκους.
τῶν, δ' ἤτοι δραγμὰς μὲν ὑπὸ πλάστιγγος ἀφέλκοις.
ἥμισυ θηρίοιο βαλὼν τροχοῖο δ' εὸς ἄρτου.
ἶσα δ' ὀπὸν μήκωνος ἔχοι καὶ μάγματος αὐτῇ.
δώδεκα δὲ ξηροῖο ῥόδου δραγμαῖσιν ἰσάξοις.
κυανέης μίξαιο μελιπτόρθου γλυκυρρίζης.
σκορδίον καὶ κίνονο πὸν μίσγεο θυώδη.
τοῖς, ἐπὶ κινάμωμον ἴσαρξεο. μὴ δὲ σε λήθη
ἢ ἐτί καὶ σμύρνης καὶ εὐόδμου κόστοιο.
καὶ κασσίω ἰνδῶτε βάλοιο εὐώδεα νάρδον.
καὶ λίβανον μίσγεο. καὶ ἀγλαῶ σκόλο.
δικτάμνου τε κλῶνας ἴδ' εὐχλοεροῦ πρασίοιο.
οὐδὲ νὺ πετροσελίνου ἢ δ' εὐώδης καλαμίνθη
ζιγγίβερι θερμόν. καὶ εὔκλωνον πενταπέτηλον.

αὐτίκα καὶ πολίου πίονας βαρυώδεας ὄλπας.
καὶ σφέλακος· κύπρου τε καὶ βοτρυόεντος ἀμώμου·
λημνιάδος μίλτοιο· καὶ ἐκ πόντου παράλοιο
φοῦ καὶ κηπαίης σπέρμα χαμαιδρύαδος.
μίσγεσαι ῥίζησ' οὐ ῥίζα γεντιάδος.
βαλσάμου λίπαρον κόμμι δ' ἠγάμενος.
καὶ ψαφαρὸν σπόρον παραθέμενος σέσελι.
θλάσποιο τούτοιο ἰσοβαρὲς τελέθοι.
καὶ σαγαπηνὸν ἀγροῖο τετράδα τοσσατίω.
μήκωνα· καὶ λεπτῶν ῥίζαν ἀριστολόχου.
ἰοβόλων κοίταισ ἀντιάδ' αἰομένω.
χαλβανίδος λιπαρῆς ἰσόμορον θέμενος.
ὅσα περ ὑγροτέροις δάκρυσιν ἐμφέρεται.
ἄκτοια μίσγοιο σύγκεράσας μέλιτι.
ἄν τε σέτρει κοῖοι δῶμον ἔχουσι λόφοι.
ἰλήκοισ ἱλαρῶ δ' αἰενὸν ἀνακτίδος.
ἰλάσεταις τῷ σιῷ αἰενὸν ἀγνωδονίω.
μαλαβάθρου καλὰ φύλλα καὶ ὄπτα λέω χαλκῖτ(ιν).
ἀνίσον χυλόν θ' ὑποκυστίδος ἠδ' εὐνάρπ(?).
καὶ μαράθρου σπέρμα καὶ ἱερὸν καρδάμωμον.
δαῦκον ἐῢ μίσγοιο βαλὼν κυάνωπον ἀκάνθης.
τόσον δ' ὑπερικοῦ· τόσον δὲ σὺ μίσγεται ἄμμι.
δοιὰς δ' ἀρ ἐξ εδσ τάσπερ ἶσφι ἔμβαλε κάρφος.
δαύκου τε σπέρμα καὶ αὖ ἀλκέω ἄσφαλτον.
ἶσα δ' ὁποῦ πάνακος σύμμισγε ὁ κενταυρίω.
καὶ τὰ μὲν εὖ θείη πολλῷ μαλθαξεο οἴνῳ.
κόψας δ' εὖ λεπτῶς τὰ μὲν ξυλοειδέα πάντα.
ἰλήκοισ σὺν τῷ δὲ μακαρτερικτήνασπαίων.
ἢ ῥόδοσ ἢ βουρίνα καὶ ἀγχία ληξεπίδαμενοσ.
παῖσδα τέω πανακεῖαν· ὅσα ἐῢ ἀγρόνι θύηλαις,

Τούτων οὖν τῶν ἑρπετῶν, ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἀφυοῦς γενομένων
σκέψασθαι ἀναγκαῖον ἐμοὶ γέγονεν, τί δή ποτε πολλῶν
ὄντων τῶν τοιούτων θηρίων οὐχὶ τῶν ἄλλων τινός, ἀλλὰ
τῶν ἐχιδνῶν τὰς σάρκας ἐπὶ τῆς ἀντιδότου εἰς τὴν μίξιν ἐγκαινο-
μίζομεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς ὁρᾷς, περὶ τούτων, οὐδὲν
ἔγραφεν. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν τῶν ἄλλων θηρίων αὗται μὴ
τοσαύτην ἐν τοῖς σώμασιν τὴν φθοροποιὸν δύναμιν ἔχειν.

περὶ βασιλίσκου.

ὁ μὲν γὰρ βασιλίσκος, ἴδε τὸ θηρίον ὑπόξανθον. καὶ ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς τρεῖς ὑπεροχὰς ἔχον ὥς φασιν, ὅτι καὶ ὁραθεὶς
μόνον καὶ συρίττων ἀποθεὶς ἀναιρεῖ τοὺς ἀκούσαντας
καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτόν. καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ζώων, εἴ τι
καὶ ἅψαιτο τοῦ ζώου ἀνῃρημένου καὶ αὐτὸ τελευτᾷ εὐθέως.
καὶ διὰ τοῦτο πᾶν αὐτοῦ τὸ γένος τῶν ἄλλων θηρίων ἐγγὺς
εἶναι φυλάττεται.

περὶ δρυΐνου

ὁ δὲ δρυΐνος ὄφις ἐν ταῖς τῶν δρυῶν
ῥίζαις τὸν βίον ποιούμενος, οὕτως πονηρός ἐστι πρὸς τὸ δια-
φθεῖραι κακῶς, ὥστε εἴ τις φασὶν αὐτοῦ ἐπιβαίη, ἐκδέ-
ρεσθαι αὐτοῦ τοὺς πόδας. καὶ οἴδημα πολὺ γίνεσθαι
καθόλου τῶν σκελῶν. καὶ ἔτι τὸ θαυμασιώτερον φασίν,
ὅτι καὶ εἰ θεραπεύειν τις ἐθέλοι, τούτου τὰς χεῖρας, ἐκ-
δέρεσθαι. εἰ δέ τις καὶ ἀμυνόμενος αὐτὸν ἀποκτεῖναι
βούλοιτο τὸ θηρίον, λέγουσι μοχθηρὸν νομίζειν εἶναι πάνυ
καὶ μηδενὸς ἄλλου ὀσφραίνεσθαι δύνασθαι.

περὶ αἱμόρρου.

ὁ δὲ αἱμόρ-
ροος καὶ ἡ αἱμορροῦς τοῖς ἑαυτῶν ὀνόμασιν ὁμοίαν ποιοῦνται
τῶν ἀνθρώπων τὴν διαφθοράν. αἱμορραγοῦντες γὰρ διὰ
τοῦ στόματος καὶ τῶν μυκτήρων καὶ τοῦ παντὸς σώματος,
οὕτως ἀπόλλυνται ὥσπερ γε καὶ οἱ ἀπὸ τῆς διψάδος.

περὶ διψάδος.

ὑπὸ τοῦ καύσου διαφθειρόμενοι κακῶς. καὶ γὰρ οὗτοι δι-
ψῶντες πάνυ καὶ διακαιόμενοι σφοδρῶς ἐνίοτε καὶ διαρρη-
γνύμενοι, τελευτῶσιν.

περὶ ἀκοντίου

ὁ δὲ ἀκοντίας ἐκτείνας ἑαυτὸν
πάνυ, καὶ ὥσπερ τι ἀκόντιον ἐφαλλόμενος τοῖς σώμασιν,

οὕτως ἀναιρεῖ. καὶ τῶν ἀσπίδων ἡ λεγομένη πτυὰς ἐπανα-
τείνασα τὸν τράχηλον, καὶ συμμετρησαμένη τε τοῦ
διαστήματος μῆκος, ὥσπερ τι λογικὸν γινόμενον τὸ θη-
ρίον, εὐστόχως ἐμπτύει τοῖς σώμασιν τὸν ἰόν. τούτῳ
γοῦν φασὶ τῶν θηρίων τινί, τριπλοῦν γὰρ ἐστὶ τὸ εἶδος τῶν ἀσ-
πίδων, ταύτης τε καὶ τῆς μὲν χερσαίας λεγομένης, τῆς
δὲ χελιδονίας καλουμένης, τὴν βασιλίδα Κλεοπάτραν βου-
ληθεῖσαν λαθεῖν τοὺς φυλάττοντας, ταχέως τε καὶ ἀνυπό-
πτως ἀποθανεῖν. ὅτε γὰρ αὐτὴν ὁ Αὔγουστος νικήσας τὸν Ἀν-
τώνιον, ζῶσαν λαβεῖν ἐβούλετο καὶ ζῆν, καὶ διὰ σπουδῆς
φυλάττειν ὡς ἐνῆν, ἵνα δὴ ῥωμαίοις ἐν τῷ θριάμβῳ τὴν
οὕτω διάσημον γυναῖκα. ἡ δὲ συνεῖσα φασὶν τοῦτο. καὶ
ἑλομένη μᾶλλον ἔτι βασίλισσα οὖσα, ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι,
ἤπερ ἰδιῶτις ῥωμαίοις φανῆναι, τότε ἐμηχανήσατο
τῷ θηρίῳ τούτῳ τὸν θάνατον αὐτῆς γενέσθαι. καὶ φασὶν
αὐτὴν καλέσασαν τὰς πιστοτάτας δύο γυναῖκας. αὗται
δὲ ἦσαν αἱ πρὸς τὸ κάλλος αὐτῆς ἐς τὸν κόσμον τοῦ σώ-
ματος ὑπηρετεῖν ἡρμοσμέναι. καὶ τοῖς ὀνόμασιν λεγό-
μεναι Νάειρα καὶ Χαρμιόνη. ἡ μὲν ἀναπλέκουσα τὰς
τρίχας εὐπρεπῶς. ἡ δὲ, ἀποτέμνουσα τὰς ὑπεροχὰς
τῶν ὀνύχων εὐφυῶς. εἶτα κελεύσασα σταφυλοῖς τε καὶ
σύκοις κεκρυμμένον εἰσκομισθῆναι τὸ θηρίον ἵνα ὡς
ἔφω τοὺς φυλάττοντας λάθῃ, προπειράσασθαι μὲν αὐτὸ
πρότερον ἐπὶ τούτων τῶν γυναικῶν, εἰ ὀξέως ἀναιρεῖν
δύναται. καὶ μετὰ τὸ ταύτας ταχέως ἀνελεῖν, λοιπὸν
αὐτὴν ἐφεῖσθαι καὶ τὸν Αὔγουστον πάνυ καταπλαγῆναι
λέγουσι. τῶν μὲν, μέχρι τοῦ συναποθανεῖν αὐτῇ τοσαύ-
την φιλοστοργίαν. τῆς δὲ τὸ μὴ βουληθῆναι ζῆν δουλικῶς.
ἀλλ' ἑλέσθαι μᾶλλον ἀποθανεῖν εὐγενῶς. καὶ γὰρ λέγου-
σιν αὐτῆς εὑρεθῆναι τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν

περὶ πτυάδος.

κειμένην· καὶ τηροῦσαν τὸ διάδημα ὡς ἔθος· ἵνα καὶ
μέχρι τότε τοῖς ὁρῶσι βασίλισσα οὖσα βλέπηται· ὥσπερ
καὶ ὁ τραγικὸς ποιητὴς ἡμῖν λέγει τὴν Πολυξένην· ὅτι καὶ
αὐτὴ καταθνήσκουσα, ὅμως πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχη-
μόνως πεσεῖν. οἱ δὲ τὸ μὲν τῆς γυναικὸς πρὸς τὸ λαθεῖν
εὐμήχανον· τοῦ δὲ θηρίου πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι ταχὺ
βουλόμενοι ἡμῖν δεῖξαι τῷ λόγῳ, λέγουσιν αὐτὴν ἐνδακεῖν
τὸν ἑαυτῆς βραχίονα· μεγάλως πάνυ καὶ μακρῷ τῷ δή-
γματι· ἐργασαμένην δὲ τὸ ἕλκος εἰσκομισθῆναι
αὐτῇ τὸν ἰὸν τοῦ θηρίου· καὶ ἐγχέαι τῷ τραύματι· καὶ οὕ-
τω διαδοθέντος αὐτοῦ, μετ' οὐ πολὺ λαθοῦσαν τοὺς
φυλάσσοντας, εὐκόλως ἀποθανεῖν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν,
οὐκ ἀπερριπτῶς ἱστορείσθω· διὰ τὴν ὡς ἐν πᾶσι τοῖς
λόγοις φιλοτιμίαν· καὶ ἵνα διὰ τούτου τὴν ὀξύτητα
πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι τούτων τῶν θηρίων ὦ μέγιστε δέσποτα.
ὀξέα γὰρ ἀληθῶς πρὸς τὸ ἀναιρεῖν ταῦτα τὰ θηρία.
καὶ πολλάκις γὰρ ἐθεασάμην ἐγὼ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀλεξαν-
δρείᾳ τὸ τάχος ὑπ' αὐτῶν γιγνομένου θανάτου· ὅταν
γάρ τινα τούτῳ τῷ νόμῳ τῆς κολάσεως κατακριθέντα,
φιλανθρώπως καὶ ταχέως ἀποκτεῖναι θέλωσι, προσβάλ-
λοντες αὐτῶν τοῖς στέρνοις τὸ θηρίον, καὶ ποιήσαντες
ὀλίγον περιπατῆσαι, οὕτω ταχέως ἀναιροῦσι τὸν
ἄνθρωπον. ὁρᾷς οὖν ὅπως ἡμεῖς δικαίως οὐδὲν τῶν τοιού-
των θηρίων ἐγκαταμίγνυμεν τῷ φαρμάκῳ διὰ τὴν

περὶ ἐχιδνῶν

τοσαύτην ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν φθοροποιὸν δύναμιν.
καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐχιδνῶν οὐχ ὅλα τὰ ζῷα εἰς ἀντίδοτον
πέμπομεν· ἀλλ' ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς καὶ
τὰς οὐράς, οὕτω τοῖς ἄλλοις αὐτῶν σώμασιν εἰς τὴν
μίξιν χρώμεθα· καὶ τοῦτο οὐ παρέργως· οὐδ' ἄνευ λόγου
τινὸς ποιούμενοι· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ κεφαλαὶ τὸν κάκιστον

τῶν χυμῶν αὐτοῦ, τὸν ἰὸν ἐν αὐτοῖς ἔχουσι· διὰ ταῦτα ἀπο-
κτείνειν αὐτοὺς πειρώμεθα. ἵν᾽ ὀλιγώτερον τῆς ἀπ᾽ αὐτῶν
δυνάμεως, ἔχῃ τὸ φάρμακον τῆς τούτων φύσεως μετα-
βλητικήν τινα δύναμιν, εἰς τὸν ἰὸν ἔχοντος. ὥσπερ δὴ
καὶ ἐν τοῖς παρασφάττουσι τὸ σπέρμα· καὶ ἐν τοῖς μαζοῖς
τὸ γάλα μεταβαλλόμενον γίνεται. ἡ δὲ ἔχιδνα τοῦτο
τὸ ζῶον, τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν κεφαλῶν πρὸς τὸ δια-
φθεῖραι κακῶς, ἐπιτηδειοτέραν ἔχει. φασὶ γὰρ αὐτὴν
ἀνοίγουσαν τὸ στόμα πρὸς τὸ δέξασθαι τοῦ ἄρρενος τὸν
θορὸν μετὰ τὸ λαβεῖν, ἀποκόπτειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν
καὶ τοῦτον αἰτίας εἶναι τῆς πονηρᾶς συμπλοκῆς τὸν τρό-
πον. εἶτα ἀπὸ τοῦ σπέρματος τὰ ζῶα γενόμενα, κατά
τινα φυσικὴν ἄμυναν, ἀναβιβρώσκειν μὲν τῆς μητρὸς
τὴν γαστέρα. ἐκθρώσκειν δὲ εἰς τὰ ἔξω. καὶ οὕτως
αὐτὰ εἰς ἐκδικίαν τοῦ πατρὸς, ἀναιρεῖν τὴν μητέρα. ἅπερ ἡμῖν
ὁ καλὸς Νίκανδρος ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτοῦ οὐκ ἀφυῶς γρά-
φει. καὶ ἔστι τὰ ἔπη ταῦτα.

μὴ σύ γ᾽ ἐνὶ τριόδοισι τύχῃς ὅτε δῆγμα πεφυζὼς.
πέρκνος ἔχις θύνῃσι τυπῇ τῆς χολοώσης ἐχίδνης.
ἡνίκα θορνυμένου ἔχιος θολερῷ κυνόδοντι,
θουρὰς ὀδὰξ ἐμφῦσα, κάρη ἀπέκοψεν ὁμεύνου.
οἱ δὲ πατρὸς λώβην μετακίαθον αὐτίκα τυτθοί.
γεινόμενοι ἐχιῆες ἐπεὶ διὰ μητρὸς ἀραιὴν.
γαστέρ᾽ ἀναρρήξαντες, ἀμήτορες ἐξεγένοντο.

Τὰς δὲ οὐρὰς καὶ αὐτὰς ἀφαιροῦμεν τὰ ἔσχατα τοῦ σώματος
ὡς οὐρὰς οὔσας μέρη. καὶ ὡς οἶμαι, τὸ ὑπαρκτότερον τῆς
οὐσίας ἔχοντας μᾶλλον. καὶ πλείονα τὴν ὁλικὴν διὰ
τὴν κίνησιν ποιούμενα. ὥσπερ τὰ πρὸς ταῖς οὐραῖς τῶν
ἰχθύων μέρη διὰ τὴν πολλὴν κίνησιν τροφιμώτερα εἶναι
λέγουσι. μὴ θαυμάζῃς δὲ εἰ μετὰ τὴν τούτων ἀποκοπ

τὰ λοιπὰ σώματα τῶν ζώων ἰσχυρότερον ποιεῖ τὸ φάρμακον τῆς
ἐμφύτου πρὸς τὸ σώζειν δυνάμεως. καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῖς
σαρξὶν αὐτῶν κατὰ μεμιγμένης ὥσπερ δὴ καὶ ἐπ' ἄλλων

ὅτι τινῶν ζώων μέρη τινὰ τῶν παθῶν ἰᾶται.

ζώων, πολλὰ τῶν μερῶν, οὐκ ὀλίγα τῶν παθῶν ἀγωνι-
στικῶς θεραπεύεσθαι οἴδαμεν. ἐνίοις γοῦν βοηθοῦσιν
αἱ κεφαλαὶ τῶν μυῶν. κομισθεῖσαι γὰρ καὶ μετὰ μέλιτος
χριόμεναι, τὰς ἀλωπεκίας ἰᾶσθαι δύνανται καὶ τοῦ ἰκτί-
νου τῶν κεφαλῶν φασὶν ὁμοίως τοὺς ποδαγριῶντας ὠφελεῖν.
ἧττον δὲ τῆς ξηρανθείσης ἄνευ τῶν πτερῶν ὅσον τοῖς τρισὶν
δακτύλοις ἐπὶ πάσας ὕδατι πίνειν ἀναθέλοι. καὶ τῶν

ὡς μέρη τινὰ ἢ μόρια χρὴ ἰᾶται τινὰ παθῶν τινῶν.

μερῶν δὲ πολλάκις αὐτὰ μόνα τὰ μόρια τινὰ τῶν παθῶν
ἰᾶσθαι δύναται. ὁ γοῦν τῆς καμήλου ἐγκέφαλος ξηραν-
θείς, καὶ μετ' ὄξους πινόμενος, ἐπιληπτικοὺς ἰᾶται
καὶ ὁ τῆς γαλῆς ὁμοίως. ὁ δὲ τῆς χελιδόνος μετὰ μέλιτος
πρὸς ὑπόχυσιν ποιεῖ. καὶ ὁ τῶν προβάτων σκευασθεὶς ὁμοί-
ως τοῖς τῶν παίδων ὀδοντοφυΐαις ἄκρως βοηθεῖ. τοῦ δὲ ταυ-

περὶ ταυρείου κέρατος.

ρείου κέρατος τὸ ξύσμα μεθ' ὕδατος πινόμενον αἱμορραγί-
ας ἐπέχει. καὶ οἱ μηροὶ δὲ καιόμενοι, ἐπέχουσι τὸ αἷμα.
πολλάκις δὲ καὶ τῷ γαστέρα λελυμένῳ, τὸ αὐτὸ τοῦτο
ἴστησι. τὸ δὲ τοῦ ἐλάφου κέρατος ῥίνημα καιόμενον καὶ

περὶ ἐλάφου.

μετ' οἴνου λειούμενον, εἶτα περιπλασσόμενον τοὺς σειομένους
ὀδόντας πήγνυσιν. ὥσπερ δὴ καὶ τὸν ἀστράγαλον τῆς βοὸς
τοῦτο ποιεῖν δύνασθαι λέγουσιν. ἐξάγει δὲ καὶ στρογγύλας
ἕλμινθας μετὰ μέλιτος πινόμενος. καὶ μετ' ὄξους μέλιτος
σπλῆνα τήκει. καὶ τὰς λεύκας καταχριόμενος. οὐ μετρίως
δὲ ἀφροδίσια κινεῖ. οἱ δὲ τοῦ κάστορος ὄρχεις ὁμοίως

περὶ ὄρχεων κάστορος.

πινόμενοι, σπασμοὺς ἰῶνται. πολλὰ δὲ τῶν ζώων καὶ τὰς
χολὰς ἑαυτῶν ἐχθρῶν βοηθεῖν τὸ αὐτὸ δυνάμενας καὶ τὰ στέα-
τα καὶ τοὺς μυελοὺς καὶ τὸ γάλα καὶ τὸ δέρμα καὶ τὸ αἷμα
αὐτό. καὶ τῶν ὄφεων τὸ γῆρας. ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀφόδους

αὐτῶν ὠφελούσας τινὰς δόξομεν. ἤγουν τῆς βοὸς ἄφοδος
ξηρὰ κεκομμένη καὶ διδομένη τρισὶ κοχλιαρίοις, ὑδρω-
πικῶ βοηθεῖ. καὶ ἡ τῶν μυῶν ἄφοδος λεία μετ' ὄξους, ἀλω-
πεκίας θεραπεύει. ἐν ποτῶ λαμβανομένη, τοὺς ἐν κύστει
θρύπτει λίθους. τὸ δὲ τοῦ χηνὸς στέαρ, τὰς φλεγμονὰς μετὰ
ῥοδίνου ἰᾶται. καὶ ὁ τοῦ ἐλάφου μυελὸς παρηγορικώτατον
φάρμακον. τὸ δὲ τῆς βοὸς γάλα πινόμενον, δυσεντερικοῖς
βοηθεῖ. τῆς δὲ ὑαίνης ἡ χολὴ μετὰ μέλιτος, πρὸς ὀξυδερκί-
αν ποιεῖ. καὶ τὰς ὑποχύσεις διαφορεῖ ἐγχριομένη. τοῦ δὲ ἱπ-
ποποτάμου τὸ δέρμα καιόμενον, καὶ μετὰ ὕδατος
λεῖον ἐπιτιθέμενον, φυμάτων σκορπιστικὸν γίνεται:-
ὥσπερ δὴ καὶ τὸ ἐχίνου δέρμα, λεῖον ἐπιτιθέμενον, ταῖς
ἀλωπεκίαις, θαυμαστῶς ἀναφύει τρίχας. τὸ δὲ
τῆς ἀσπίδος γῆρας τριφθὲν μετὰ μέλιτος, καὶ ὑπαλει-
φόμενον, ὀξυδερκέστατον ποιεῖ. καὶ ὅλως πολλή τις ἂν ἡ
τῶν τοιούτων ὕλη. ὡς οὐ καιρὸν εἶναι νομίζω νῦν ἀνα-
γράφειν. ἵνα μὴ μακρὸς ὑμῖν ὁ λόγος γένηται. ἀρκούντως
εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ λεγομένου, καὶ μόνων μοι τῶν προειρη-
μένων. ἐκεῖνο δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι τῶν ζώων
αὐτῶν ὅλα τὰ σώματα πολλάκις τοῖς αὐτοῖς βοηθεῖ. καρκίνος
γοῦν ὁ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, λειωθεὶς καὶ καταπλασθεὶς, ἀνα-
βάλλει τοὺς σκόλοπας. καὶ τὰς ἀκίδας. καὶ ἡ καρὶς
ὁμοίως λειωθεῖσα. μετὰ βρυωνίας ῥίζης πινομένη ἑλμίν-
θας ἐξάγει. ὁ δὲ σκορπίος σὺν ἄρτω ἐσθιόμενος ὀπτός, θρύπτει
τοὺς ἐν τῇ κύστει λίθους. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γῆς ἔντερον μετ' οἴνου
πινόμενον, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. εἰ δέ τις αὐτὰ τρίτον ἐν μελικράτω
λάβοι ἰκτεριῶν, εὐθέως καθαρθεὶς ἀπαλλάσσεται:- πολ-
λάκις δὲ καὶ σιωρὸ δίνη κηρωτῇ ἐπιτεθεῖσα τῶν ποδαγρῶν
τὰς φλεγμονὰς, ἤμοσαν. ὁ δὲ ἱέραξ ἑψηθεὶς μετὰ μύρου
σουσίνου, ἀμβλυωπίας ἰᾶται. καὶ ὁ κάνθαρος δὲ

περὶ ἀφόδου μυῶν καὶ λοιπῶν

περὶ χηνὸς στέατ.

περὶ ποταμίων καρκίνων:-

περὶ ἱέρακος:-

περὶ κανθαρίδ.

περὶ ἀσκαλαβώτου

περὶ ἀμφισβαίνης

θεραπεύει τὰς ὠταλγίας· ἀποζεσθεῖσ' ἐλαίῳ καὶ ἐνσταζόμενος
εἰς τὸ οὖς. ὁ δὲ κορδύλος ὀπτὸς τρωγόμενος, θαυμασίως
τοὺς κωλικοὺς πολλάκις ὠφέλησεν. καὶ ἵνα μᾶλλον τὴν
ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν δύναμιν θαυμάσῃς, ἐκεῖνό σοι φιλοτι-
μότερον διηγήσομαι· πολλὰ γὰρ καὶ ὁρᾶσθαι μόνον, τῷ
ἑαυτῶν ἰσχὺν ἐπιδείκνυνται. ὁ οὖν ἀσκαλαβώτης ὁραθεὶς
ὑπὸ τῶν σκορπίων, ὑποπήγνυσιν αὐτούς, καὶ οὕτως ἀναι-
ρεῖ. ἡ δὲ ἀμφίσβαινα, ἴδε τὸ ζῶον ἀμφικέφαλον· ὥσπερ
δὴ καὶ τῶν πλοίων τὰ ἀμφίπλωρα· τῆς φύσεως τῷ περιτ-
τῷ τῆς οὐσίας δυοκεφάλους ἐξ αὐτῆς χαρισαμένης. τοῦτο
δή φασι τὸ ζῶον εἰ ὑπερβαίη γυνὴ κατὰ γαστρὸς ἔχουσα, ἐκ-
τιτρώσκει τὸ παιδίον κακῶς. ὥστε οὐ δὴ θαυμαστόν, εἰ καὶ
τὰ τῶν ἐχιδνῶν σώματα ἀποκοπέντων αὐτοῖς τῶν μερῶν ἐκεί-
νων, ὁμοίαν ἔτι πρὸς τὸ βοηθεῖν τὴν ἰσχὺν ἔχει. ἐπεὶ δ' ἤρξα-
γὰρ ὡς οἶμαι φιλοπόνως, ὅτι καὶ ὅλα μὲν τὰ ζῶα τοῖς ἀνθρώποις
βοηθεῖ ποτέ. ἔστι δ' ὅτε δὲ καὶ αὐτὰ μόνα τὰ μέρη. ἐνίοτε δὲ
καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν τὰ οὕτω μικρὰ μόρια. ἐκεῖνο δὲ ἀνα-
ζητῆσαι τῷ λόγῳ μᾶλλον, ἢ ἀναγκαῖον ὅπερ καὶ τοῖς πολλοῖς
θαυμαστῶς ἄξιον εἶναι δοκεῖ· αὐτὰ γὰρ τὰ θηρία οὕτω τοῖς
σώμασιν πολέμια, καὶ οὕτως τὸν ἄνθρωπον ἀναιροῦντα ὀξέως,
πῶς πάλιν αὐτὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν γενομένοις δήγμασι βοη-
θεῖν δύναται. καὶ μόνα διασώζειν ἐκ τοῦ τοιούτου κακοῦ τὸν
ἄνθρωπον. καὶ φησί τις ἀρχαῖος λόγος, ὅτι τινὰ τῶν ζώων ὁμιλή-
σαντα μὲν ἐν τῷ δάκνειν, τῷ ἐκ τοῦ δήγματος ἀποκρῖναι ἰῷ
αὐτῷ αἵματι, ἀναιρεῖ τοὺς δακνομένους. μὴ γευσάμενα
δὲ τοῦ αἵματος, ἀλλ' οὕτως ἐσθιόμενα, τοὺς δηχθέντας
διασώζειν πέφυκεν. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐλενίου μὲν ὑπὸ
τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων νίγου καλουμένου,
τὸ αὐτὸ ἱστοροῦσι λέγουσι. φασὶ γὰρ τοὺς δάκας καὶ τοὺς
δελματᾶς περιπατεῖν αὐτὸ ταῖς ἀκίσι τῶν βελῶν· ἢ οὕτως

ὁμιλῆσαν μὲν τῷ αἵματι τῶν τιτρωσκομένων ἀναιρεῖν δοκεῖ -
σθαι. ἐσθιόμενον δὲ ὑπ' αὐτῶν, ἀβλαβὲς εἶναι· καὶ μηδὲ κακοῦ
αὐτοὺς ἐργάζεσθαι. καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν γραφομένας ἐλά -
φους ἐν τῷ κατατοξεύεσθαι, μηδὲ αὐτὰς ἐσθιομένας, κακόν -
τι τοὺς ἐσθίοντας διατιθέναι λέγουσιν. ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος,
οὐ δοκεῖ μοι αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν εὕρεσιν τοῦ ὑφ' ἡμῶν ζητουμένου,
ἐμπειρικός τις ὤν. καὶ μόνον τὸ γενόμενον διηγούμενος.
καὶ γὰρ αὐτοὺς τοὺς ἐμπειρικούς, οὐκ ἀποδέχομαι· ὅτι
καὶ αὐτοὶ ὥσπερ ἰδιῶται μόνον ὁρῶντες τὸ βλεπόμενον, θαυ -
μάζουσι μὲν τὸ γιγνόμενον· τοῦ δὲ γιγνομένου τὴν αἰτίαν,
ἀγνοοῦσιν. οἱ μέν, μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπιζητοῦντες μαθεῖν.
ἀλλ' ἀποκνοῦντες αὐτὴν εὑρεῖν τῷ λόγῳ. καὶ μόνον τῶν γι -
νομένων ἀποπειρώμενοι. καὶ τὴν τῶν πολλάκις ὁρωμένων
ἐμπειρίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς εἰς τὸ ἰατρεύειν λέγοντες, τὸν αὐτὸν
ἔχουσιν ὡς ὁρᾷς τοῖς ἰδιώταις τοῦ θαύματος τρόπον.
οἱ δὲ τούτων φιλοτιμότεροι, ὁμολογοῦσι μέν, ὅτι χρὴ
τὸν ἐπιστημονικώτερον τῶν ἰδιωτῶν εἰς τὰ τοιαῦτα ἔχειν
τοὺς ἰατρούς. εὑρεῖν δὲ ἀδυνατοῦντες, καὶ τὸ ζητεῖν
περιττὸν εἶναι νομίζουσιν. ἀλλ' ἡμεῖς πλέον εἶναι τούτων
τὸ φιλότιμον εἰς τὴν τέχνην ἔχοντες καὶ τὰ γιγνόμενα μόνον
βλέπειν ἰδιωτικῶς μὴ θέλοντες, οὔτε τὴν ἐμπειρίαν
ἐκβάλλομεν καὶ συναρμόζοντες αὐτῇ τὸν λόγον ὅταν ἐνδέ -
χηται, τελείαν οὕτως καὶ λογικὴν ἀναγκαίως ἔχομεν τὴν
τέχνην. οὐχ ἵνα μόνον εὕροιμεν ὅπως γίνεται φιλοπονοῦν -
τες εὑρεῖν. ἀλλ' ἵνα τι καὶ εἰς τὴν θεραπείαν εὔχρηστον ἐκ τοῦ
εὑρεθέντος μάθωμεν. καὶ ταῦτα οὖν ἐπαγωνισώμεθα
τῷ λόγῳ, ἵνα εὕρωμεν τοῦ γιγνομένου τὴν αἰτίαν. θαυμά -
σιον γὰρ ὡς ἄγει ἐκ τῆς περὶ τὸ ζητεῖν αὐτὸ φιλοτιμίας, ἑξῆ -
τοίμου καὶ αὐτό. ὥσπερ ἀγρευόμενον ταχέως εὑρίσκεται.
καὶ ἵνα σοι πιστότερον ποιήσῃ τὸν λόγον. ἀπ' ἄλλων τινῶν

ἐν τοῖς ἔργοις σαφῶς ὁρωμένων, τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομαι.
καὶ ἔξωθεν γε ἐπιτιθεμένων μόνον καὶ διὰ τοῦ στόματος
λαμβανομένων. τοὺς γὰρ ὑπὸ τῶν κροκοδείλων βρωθέν-
τας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στέατος ἐπιτιθεμένου τοῖς τραύμασιν,
ἄκρως βοηθουμένους οἴδαμεν. καὶ τῆς μυγαλῆς τὰ δήγ-
ματα καὶ αὐτὰ ἀναιροῦντα, ὑπ' αὐτῆς πάλιν τῆς μυγαλῆς
τριβομένης καὶ ἐπιτιθεμένης ἀνωδύνως θεραπεύεται.
ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχεις δηκτοὶ ἀπαλλάττονται τοῦ κιν-
δύνου, εἴτις αὐτῶν λειώσας τὰ σώματα, ἐπιθείη αὐτοῖς
τοῖς τραύμασι. οὐκ ἀλόγως καθ' ἡμᾶς ὡς ἔφην καὶ τῶν
τοιούτων γιγνομένων. μήτε τοσαύτην δύναμιν ἐχόντων
ὡς καὶ ἀποκτείναι δύνασθαι. καὶ τὰ διὰ δόσιν τε τῆς
δυνάμεως χωρούσης εἰς τὸ βάθος τῶν σωμάτων. ὥσπερ
δὴ καὶ ἐπὶ τῶν καταπλασμάτων τὸ αὐτὸ γιγνόμενον ὁρῶ-
μεν τῆς ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν δυνάμεως συμμέτρου
γινομένης. καὶ θεραπεύειν λοιπὸν ἀλλ' οὐκ ἀναιρεῖν δυνα-
μένης. τὸ δὲ ἐπὶ τῆς θηριακῆς γιγνόμενον, φανερώτε-
ρον ἔτι τὸν λογισμόν. φημὶ γὰρ ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα ἀναι-
ροῦντα τὰ θηρία, βοηθεῖ τοῖς ὑπ' αὐτῶν δακνομένοις,
ἐπειδὴ πλείων αὐτοῖς ἐνοῦσα ἡ φθοροποιὸς δύναμις ταῖς
κεφαλαῖς ἀφαιρουμέναις συναποκόπτεται. καὶ ἐπὶ
τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις σώμασιν αὐτῶν ὑπολειπομένων δύνα-
μιν ταῖς σκευασίαις ἡμεῖς ἀπαμβλύνομεν. ἕψοντες
αὐτὰς καὶ τῶν ἁλῶν καὶ τοῦ ἀνήθου οὐκ ὀλίγα τῷ ὕδατι
μιγνύντες. ἀλλ' ἢ δυσόματος μόνου χάριν τὴν μῖξιν τῶν
τοιούτων ποιούμενοι. ἀλλ' ἵνα αὐτῶν ἐκτήξωμεν τὰ σώ-
ματα. καὶ οὕτως αὐτὰ ὀλίγον τὸν ἰὸν ἢ μηδόλως ἔχειν
ἐργαζώμεθα. τὸ δὲ πλεῖστον αὐτῆς τῆς δυνάμεως εἰς τὸ βο-
ηθεῖν ἡ σκευασία παρέχεται. τοσούτοις καὶ τοιούτοις μιγνύ-
μενα φαρμάκοις τὰ θηρία, πῶς ἂν ἔτι καὶ ἀναιρεῖν

δύναιτο. ἐκλυομένης τῆς οὔσης ἐν αὐτοῖς πρὸς τὸ διαφθεῖ-
ραι πονηρίας. ἔτι δὲ ἀληθέστερος ὁ λόγος φανήσεται, εἰ
ἐπί τινων ὁμοίων τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ ποιησόμεθα. ἡ γάρ-

περὶ κανθαρίδων·

τοι κανθαρὶς μόνη μὲν διδομένη, τὴν κύστιν ἑλκοῖ. καὶ πο-
λέμιον αὐτῆς ἐστὶ φάρμακον. καὶ ὡς ἀναιρετικὴ ἐπ' ἰσχυρία τὸν
ἄνθρωπον πολλάκις. μιχθεῖσα δ' ἄλλοις τισὶ πάλιν, αὐτῆς κύ-
στεως βοήθημα γίνεται. καὶ διουρητικὴ πάνυ. ὁ δὲ ὀπὸς

περὶ ὀποῦ τῆς μήκωνος.

τῆς μήκωνος, ὅτι μὲν ἐστὶν ἀναιρετικὸς πολλάκις μόνος, οὐδεὶς
ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ. οὕτω δὲ μετὰ ἄλλων τινῶν σκευασθεὶς, τοῖς
νοσοῦσι βοηθεῖ πολλάκις, ὡς σωτήριον δ' ἐστὶν αὐτοῖς
εἶναι φάρμακον. τὰς γοῦν τῶν νεφριτικῶν παρακοπὰς, οὐ
κ' ὀλιγάκις ἀγωνιστικῶς ἰάσατο. καὶ τοὺς ἐξ ἀγρυπνι-
ῶν τὴν δύναμιν ἀφῃρημένους, ὕπνον ἐργασάμενον, θαυ-
μασίως ἀνεκτήσατο. τοῖς δὲ φαλαγγιοδήκτοις αὐτὰ

περὶ φαλαγγίων.

τὰ φαλάγγια λειωθέντα καὶ μετ' οἴνου πινόμενα, ἀπαλλα-
κτικὰ τοῦ κακοῦ γίνεται. ἐκ τούτου μάλιστα σε πιστεύειν
δύνασθαι τοῦ ὑπ' ἐμοῦ λεγομένου. εἰ γὰρ καὶ μόνος ὁ οἶνος
μιχθεὶς τοῖς θηρίοις, τὸν ἀπὸ τῶν τῶν θηρίων κίνδυνον
ἐκφεύγειν ποιεῖ, δηλονότι καὶ ἡ θηριακὴ ἐκ τοσούτων καὶ
τοιούτων τὴν σκευασίαν ἔχουσα, παιωνιόν τι φάρμακον
μᾶλλον, ἀλλ' οὐκ ἀναιρετικὸν τῶν αὐτῶν γίνεται. ἐκεῖνο
γὰρ ἐν ταῖς μίξεσι τῶν φαρμάκων γιγνόμενον, εἰδέναι
χρὴ ὅτι μὴ κατὰ ἀποσώζεται ἡ ἑκάστου τῶν μιγνυμένων
δύναμις. ἢ αὐτὴ μένουσα καὶ ἄτρεπτος. ἀστομωθεῖσα δὲ ἀλλοι-
ουμένη. ἀλλ' ἕνωσίς τις ἀποτελεῖται τῶν ἁπάντων. ὅλης
δι' ὅλων τῆς κράσεως αὐτῶν μιγνυμένης. καὶ μιᾶς τινὸς δυνά-
μεως ἄλλης ἐξ αὐτῶν γινομένης. οὐ παρὰ τρόπον ἴδοι τις καὶ ἐπὶ
τοῦ οἰνομέλιτος γιγνόμενον. ὅταν γὰρ ἡ κρᾶσις ἀμφοῖν ἀκρι-
βὴς γένηται, οὔτε τὸ τοῦ μέλιτος γεῦσιν τὸ μέλι μιχθὲν ὅλως
ἔχει. καὶ ὁ οἶνος οὐκέτ' ὢν οἶνος ἐν τῇ μίξει φαίνεται, ἀλλά

παρ' ἑκάτερον τῶν συνελθόντων, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ δὴ τοῦτο οἰνό-
μελι γιγνόμενον ἐκ τῆς κράσεως ἀποτελεῖται. τὸ αὐτὸ δὴ-
που νομίζε γίγνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μὲν ἁπάντων φαρμά-
κων. καὶ ἔτι τῆς θηριακῆς δὲ αὐτῆς μάλιστα μηκέτι τὴν ἑνὸς
ἑκάστου τῶν μιγνυμένων δύναμίν τε καὶ ποιότητα αὐτὴν
μένειν. ἀλλὰ συγκεκραμένων πάντων. καὶ ἕνωσίν
τινα φυσικὴν λαμβανόντων. μίαν μὲν καὶ λοιπὴν ἄλλην
ἐξ ἁπάντων. καὶ τῶν μιγνυμένων τοῦ φαρμάκου γίνεσθαι
τὴν φύσιν. εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀτόμου καὶ τοῦ κενοῦ κατὰ τὸν Ἐπί-
κουρόν τε καὶ Δημόκριτον λόγον συνέστηκε τὰ πάντα. ἢ
ἔκ τινων ὄγκων καὶ πόρων κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἀσκληπιά-
δην. καὶ γὰρ οὗτος ἀλλάξας τὰ ὀνόματα μόνον. καὶ ἀντὶ
μὲν τῶν ἀτόμων τοὺς ὄγκους. ἀντὶ δὲ τοῦ κενοῦ τοὺς
πόρους λέγων. τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τῶν ὄντων οὐσίαν εἶναι
βουλόμενος, εἰκότως ἂν ἔμενεν ἀναλλοίωτα τὰ φάρμακα
καὶ τὰ μηδὲν τρέπεσθαι. μηδὲ ὅλως ἐξίστασθαι τῆς αὐτῶν
ποιότητος δυνάμενα. εἰ δὲ δὴ οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος οὗτος
ὡς δείξομεν, ἀλλ' ἀλλοιοῦται ὡς ἔφην τὰ πάντα καὶ τρέπε-
ται ῥᾳδίως, καὶ εἰς ἄλληλα τὴν κρᾶσιν λαμβάνει, ἀνάγκη
τῆς κράσεως διὰ ὅλων τῶν μιγνυμένων γιγνομένης, τὸ
ἰσχυρότερον τοῦ ἥττονος κρατεῖν. καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς ταῖς
ἐντέχνοις μίξεσι πρὸς τὴν χρείαν τῆς ἐνεργείας, τὰς ποιότη-
τας τῶν φαρμάκων ἐναλλάττομεν. οὐκ ἂν δυναμένου
τούτου γενέσθαι. εἰ μὴ κρᾶσίν τινα ὡς καὶ ἀπαθῆ καὶ ἄτρε-
πτα τῆς οὐσίας τὰ σώματα. διόπερ δὴ καὶ πολλάκις
ἐγὼ τεθαύμακα, πῶς ὁρῶντες ἐπὶ τοῦ παντὸς οὕτω γενόμενον
τραγέας τρόπον. ἢ τὴν τοσαύτην ἐν ταῖς κράσεσι μετα-
βολήν. ἔτι ὑπομένουσιν ἀρχὰς τῶν ὅλων τὰς τοιαύτας
τίθεσθαι. καὶ μάλιστα ὄντως ἰατρὸς Ἀσκληπιάδης.
πρὸς τοῦτον γὰρ οἰκείως μᾶλλον ποιήσομαι τὸν λόγον. ἐπὶ

καὶ φανερωτέρας ἐν τῷ σώματι τὰς τροπάς τε καὶ μεταβολὰς
ἔχων δείκνυται. τί γὰρ ἄλλ' ἔπαθεν ὅταν μόνου τοῦ δακτύλου
εἰς ψυχρὸν ὕδωρ καταθέντος, ὅλου τοῦ σώματος ἐν τάχει
ἡ τροπὴ γίγνεται. ἢ ὅταν ταῖς τῶν ἀνέμων πνοαῖς συμ-
μεταβάλληται ἡμῶν τὰ σώματα. ἐγὼ γοῦν οἶδα τῶν μὲν
ἑταίρων τινὰ, ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἔτι κατακείμενον.
ἐκ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ συναισθήσεως, διαγινώσκοντα
τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. ὁπότε γὰρ ἐκαιρη βορρᾶ, εὐθέως
ἐγίνωσκεν ὅτι νότος ὁ πνέων ἄνεμος ἐστίν. καὶ ἀκούσασα
μόνον βροντῆς γυνὴ ἐγκύμων, καὶ θεασαμένη φοβερόν τι
θέαμα, ἐξέβαλε τὸ παιδίον. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ βοηθεῖν ὀξέως
θέλοντες, καὶ τάχιστα τῶν νόσων τῇ τοῦ βοηθήματος τὴν
αἴσθησιν γενέσθαι, ταχίστην ὁρῶμεν τῶν σωμάτων γιγνο-
μένην τὴν τροπήν. ἐπὶ γοῦν τινῶν ἐκλελυμένων σφόδρα,
ὀξυμέλιτός τινα τῷ ἀρρώστῳ ὁ θαυμάσιος Ἱπποκράτης γίνε-
σθαι συμβουλεύει, ἵνα τῷ εὐτόνῳ τῆς ὁρμῆς τὸ ἄτονον τῆς
ἐκλύσεως ἰασώμεθα. πολλάκις δὲ καὶ ὀλίγη τις αὐτοῖς
προσενεχθεῖσα τροφή, εὐθέως ἀνέρρωσε. καὶ τὴν δύνα-
μιν αὐτῶν εὐτόνως. τῆς τροπῆς τοῦ σώματος ὡς οἶμαι
ταχέως, ἐπ' αὐτὸ κρεῖττον γιγνομένης. ἀλλ' οὐχ ἧττον ὄγκων
ἀπαθῶν ὑπαρχόντων. καὶ διὰ τοῦτο τὴν αἴσθησιν ἢ μείζω
τῶν τοιούτων παρέχειν μὴ δυναμένων. τίς γὰρ ἐν τοσούτῳ
τάχει τοὺς ὄγκους συντιθέναι δυνήσεται. ἢ τίς οὕτως
ἐξ ἀπαθῶν τῶν ὄγκων συγκείμενος, ταχέως τῶν προσπι-
πτόντων αἰσθήσεται. ἡ γὰρ ποιὰ τῶν ὄγκων μετατιθεμένων
σύνθεσις, τοῦ μὲν σχήματος ἀλλαγὴν μόνον ἐργάζεται.
ἀλλοίωσιν δὲ καὶ ποιότητα ἄλλην ἐξ ἄλλης γεννῆσαι ἀδύ-
νατα. καὶ διὰ τοῦτο ἐδόκει μοι τὸν ἄνδρα μὴ μόνον τὸ ἐπὶ
τῶν φαρμάκων γιγνομένων ἀκολούθως ἀναιρεῖν. διὰ
δὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δόγματος, καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν

τῷ διοικοῦσαν ἐν ἡμῖν τὰ πάντα μηδὲν ἀδυνατεῖν οἴεσθαι. ἕκαστα
γὰρ τῶν γιγνομένων ἐκ τῆς τῶν ὄγκων συνθέσεως καὶ συμ-
πλοκῆς γίγνεσθαι βούλεται. διόπερ καὶ θαυμάζειν ἐπέρ-
χεταί μοι, ὅταν αὐτὸν ὁρῶ τὰ οὕτω θαυμαστὰ τῆς φύσεως
ἔργα μὴ βλέποντα. καὶ μάλιστα τὰς ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτῇ τῇ γε-
νέσει τοῦ ἀνθρώπου γιγνομένας τέχνας. ὅπως μὲν διαπλάτ-
τεται τὸ ἔμβρυον ἐν τῷ τῆς μήτρας τόπῳ. ὅπως δ' αὖ καὶ δια-
πλασθὲν εὐμηχάνως τρέφεται. ὅσοις δὲ καὶ οἵοις αὐτὰ τοῖς
ἀπαλωτάτοις δεσμοῖς ἄχρι τοῦ ὡραίου τόκου ἐνδονηκα-
τε. οἷα δὲ τινι θείᾳ τέχνῃ καὶ ὁμοιότητι τύπων ἐν τοῖς γε-
γενομένοις ἐργάζεται. ἐφ' οὗ μάλιστα καὶ ἡ τῶν ὄγκων ὑπό-
θεσις αὐτοῦ, ἀσχημόνως ἐλέγχεται. οὐ γὰρ μόνοις τοῖς
γεννοῦσιν ἀλλὰ καὶ προγόνοις τισὶ τὰ τικτόμενα ὅμοια
γίγνεται. ἐμοὶ δὲ καὶ λόγος τις ἀρχαῖος ἐμήνυσεν,
ὅτι τῶν ἀμόρφων τις δυναστῶν, εὔμορφον θέλων γεννῆ-
σαι παῖδα, ἐποίησε γράψας ἐν πλατεῖ ξύλῳ εὐειδὲς
ἄλλο παιδίον. καὶ ἔλεγε τῇ γυναικὶ συμπλεκόμενος,
ἐκείνου τῷ τύπῳ τῆς γραφῆς ἐμβλέπειν. ἡ δέ, ἀτενὲς
βλέπουσα, καὶ ὡς εἰπεῖν ὅλον τὸν νοῦν ἔχουσα, οὐχὶ τῷ
γεννήσαντι ἀλλὰ τῷ γεγραμμένῳ, ὅμοιον ἀπέτεκε
τὸ παιδίον. τῆς ὄψεως οἶμαι διαπεμπούσης τῇ φύσει,
ἀλλ' οὐκ ὄγκοις τισὶ τοῦ γεγραμμένου τοὺς τύπους. ἐπεὶ
δὲ ἀμύητος τῶν τοιούτων τῆς φύσεως μυστηρίων ὁ ἀνὴρ εἶναι
διὰ τοὺς ὄγκους ὑπομένει, καὶ διὰ τὸ ἀφανές τε καὶ
ἄδηλον τῆς ὄψεως τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς πιστεύειν τοῖς
οὕτω θαυμασίοις ἔργοις οὐκ ἐᾷ, ἐπὶ τὰ ἔξωθεν αὐτὸν
καὶ πάντα τὰ πᾶσιν φαινόμενα μεταβάλλειν βούλομαι.
τίς γὰρ τὰς ὑπὸ τοῦ ζῴου τῆς ἀράχνης γιγνομένας τέχνας
βλέπων, ἀπιστεῖ καὶ τῷ διὰ τῶν οὕτω διαφανῶν τε
καὶ λεπτῶν νημάτων γιγνομένων ὑπὸ τῆς ὑφῆς.

ὡς καί τινας λέγειν τῶν ὑφαντικῶν τοὺς ἀνθρώπους λαβόντας
τὸ πρῶτον παρ' αὐτῆς ἔχειν. τίνα δ' οὐ πείθει λέγειν θαυμάσιόν
τι χρῆμα τὴν φύσιν ὑπάρχειν. ὁρῶντα τὸ ὑπὸ τῆς ἄρκτου
γιγνόμενον ἔργον. ἀποτίκτει μὲν ἡ ἄρκτος ἅπασι τοῖς γεννω-
μένοις ὁμοίως ζώοις. ἰδεῖν σὰρξ μόνη γεγενημένη. ἄπλαστός
τε καὶ ἀδιάρθρωτος. μορφὴν μὲν οὐδεμίαν ἔχουσα. εὐθὺς
δὲ ὑπὸ τῆς τεκούσης τῇ φυσικῇ τέχνῃ διατυπουμένη.
τῇ γὰρ γλώττῃ ὥσπερ χειρί τινι χρωμένη ἡ τεκοῦσα, οὕτω
μεμορφωμένον ζῷον τὸ τεχθὲν ἀποτελεῖ. ἀλλὰ πρὸς μὲν
τούτους παύσομαι λέγων. καὶ γὰρ ἐῴκει ἐν τοῖς φιλοτί-
μοις λόγοις, ὥσπερ τινὶ χαλινῷ τῷ μέτρῳ καθάπερ ἵππου
τινὸς γαύρου τρέχοντος τοῦ λόγου αὐτοῦ, εὐτόνως κρατεῖ.
ἐπιδείξας δὲ ὡς οἶμαι σαφῶς μηκέτι εἶναί σοι θαυμαστὸν
τὰ θηρία αὐτὰ καὶ ἀγρεύειν καὶ βοηθεῖν δύνασθαι διὰ
τῆς ποικίλης σκευασίας τε καὶ μίξεως τῶν συμμισγομένων
αὐτοῖς φαρμάκων, μετὰ τοῦτο λοιπὸν τὴν ἀντίδοτον
σκευάζειν ἄρξομαι. οὐ γὰρ ὀλίγη καὶ ἡ ἐν τῇ σκευασίᾳ
αὐτῆς γιγνομένη ὑφ' ἡμῶν τέχνη. ἥ τε γὰρ ἐν τοῖς θηρίοις
πολλάκις ὑπὸ τῶν θηρευόντων αὐτὰ γιγνομένη πανουρ-
γία καὶ ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις μίγμασι τῶν σκευαζόντων
ἀπειρία, ἄχρηστον πολλάκις ἐποίησε τὸ φάρμακον.
πολλοὶ γὰρ αὐτῶν τὴν περὶ τὸ θηρεύειν τέχνην ἐπιδείκνυ-
σθαι βουλόμενοι. καὶ μάλιστα ὅσοι καὶ φάρμακα τινὰ
πρὸς τὰ τοιαῦτα εὑρίσκειν ἐπαγγέλλονται, τῷ μὲν ἔχειν
τὰ φάρμακα ψεύδονται. οὐ γὰρ εὕρομεν ποτὲ ἡμεῖς
αὐτοὺς ἔχοντας. διὰ δὲ τοῦ πανουργεῖν τὰ θηρία, τοὺς
ὁρῶντας πλανῶσι. πρῶτον μὲν αὐτὰ θηρεύοντες οὐ τῷ
δέοντι καιρῷ. ἀλλὰ μετὰ πολὺ τῆς φωλεᾶς τῶν χρόνων
ὅτε μηκέτι ἀκμαῖα. λαβόντες δὲ αὐτὰ, καὶ προ-
κατείργουσιν ἐν αὐτοῖς πολλάκις καὶ τρέφουσιν οὐ ταῖς ἀξίαις

περὶ τῆς ἄρκτου

προφάσεις ἀλλὰ σαφῶς καὶ αὐτοῖς ἐπιδιδόντες· καὶ σὺν ἐχῶσ
ἐνδεικνύναι ἀναγκάζοντες οὕτως ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν
κενοῦσθαι ποιοῦσι τὸν ἰόν· καὶ δὴ καὶ μάρξας τινὰς ἐπι-
διδόντες αὐτοῖς ἐμφράττουσι τῶν ὀδόντων τὰ τρήματα·
καὶ οὕτως οὕτως ἀσθενῆ γίνεται τὰ δήγματα, ὡς θαυ-
μάζειν πάνυ τοὺς ὁρῶντας τὴν τοιαύτην αὐτῶν εἰς τὸ πανδε-
γεντέχνως οὐκ εἰδότες· ὁμοίως δ' αὖ καὶ ἡ περὶ τὰ φάρμα-
κα τῶν μιγνυμένων ὡς ἔφην ἀπειρία, οὐκ ὀλίγη· αὐτί-
κα γέτοι περὶ τὰ κάλλιστα τῶν ἐμβαλλομένων καὶ
λέγω καὶ τὸ κιννάμωμον αὐτό, οὐκ ὀλίγη τίς οὖσα δια-
φορά, πολλοὺς τῶν σκευαζόντων εἴωθε πλανᾶν. τό τε
γὰρ καλούμενον ψευδοκιννάμωμον, ὅμοιόν ἐστι τῷ ἀληθεῖ· περὶ κινναμώμου
κατὰ δὲ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὀδμὴν, πολὺ ἐνδεέστερον εὑρί-
σκεται. τὸ δὲ ξυλοκιννάμωμον διαφέρει τῷ ξυλῶδες
εἶναι, καὶ ἰσχυρὰς τὰς ῥάβδους ἔχειν· καὶ οὐχ ὁμοίαν τὴν
εὐωδίαν. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ κινναμώμου, τὸ μὲν
ἐν τοῖς ὄρεσι γιγνόμενον, οὐ πάνυ λεπτὸν οὐδὲ μακρόν, μᾶλ-
λον κιρρόν ἐστι τὴν χροιάν. ἕτερον δέ ἐστι ποσῶς μέλαν. καὶ ὥσ-
περ ἴνας ἔχον τινάς. ἄλλο τι λευκὸν εὑρίσκεται ἀκρι-
βῶς καὶ οὐ σκληρὸν ῥᾳδίως θραυόμενον. καὶ μικρὰν
ἔχον τὴν ῥίζαν. ἔστι δέ τι καὶ τῇ κιρρᾷ κασίᾳ, ὅμοιον ἕτε-
ρον λεῖον καὶ εὐῶδες. τὸ δὲ πάντων κάλλιόν ἐστι τὸ μό χον
ὑπὲρ τῶν χωρίων οὕτω καλούμενον. τεφρὸν τὴν χροιάν. καὶ
λεπτὰ ἔχον τὰ ῥαβδία. καὶ τοὺς ὄζους πυκνούς. σφό-
δρα εὐῶδες. ὃ καὶ μάλιστα προκρίνειν ἡμᾶς εἰώθαμεν.
ἔστι γὰρ πάνυ τὴν ὀδμὴν κάλλιστόν τε καὶ ἥδιστον καὶ τὴν γεῦ-
σιν δριμὺ κἀκεῖνο κατὰ φαίνεται καὶ δηκτικὸν λίαν. καὶ
διαμασώμενον πηγανίζειν δοκεῖ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο καὶ
ῥᾳδίως θραυόμενον· ἡ δὲ κασία καὶ αὐτή. περὶ κασί(ας)
εἰ μή τις ἔμπειρος ᾖ περὶ τὴν κασίαν πλανᾶν εἴωθε

πολλάκις. ἄγαρ τίς ἡ ψευδοκασία πάνυ μὲν ἐμφερὴς
τῇ ἀληθινῇ κασίᾳ. οὐκ ἔχουσα δὲ τὴν τοιαύτην εὐωδίαν.
ἀλλὰ καὶ ὁ φλοιὸς αὐτῆς συνωνυμούμενος τῇ ἐντεριώνῃ εὑρί-
σκεται. ὡς ἥγε καλλίστη, πικρά τε ἐστὶ δάκνουσα ὥσπερ εἰ
ἡδὺ τὸ γευστικὸν ἐν τῇ γεύσει ποιουμένη. συριγγώδης τε
οὖσα καὶ οἰνίζουσα. καὶ πολὺ τὸ ἀρωματίζον ἔχουσα.
ζίγγιβερ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων οὕτω λυομένη. εἰκὸς δέ σε καὶ
τῶν περὶ τὸ μακρὸν ~~πεπέρι~~ πέπερι γιγνομένην πανουργίας
μὴ ἀγνοεῖν. ἀναπλάσσοντες γάρ τινες αὐτὸ ἴσον τῷ ἀλη-
θινῷ ἔχον τὸ μῆκος. καὶ ἐνθέντες αὐτῷ τοῦ πυρέθρου ἢ τοῦ
νάπυος ὀλίγον, οὕτω τῷ δηκτικῷ τῆς γεύσεως πλανῶ-
σι τὸν γευόμενον. ἀλλ᾽ ὁ περὶ ταῦτα τρίβακος ὤν. καὶ
τὸ ἡδύ τε καὶ δριμὺ ἐν τῇ γεύσει μὴ ἀγνοῶν. ἔτι τε καὶ
τὴν ἀπὸ τοῦ δένδρου ῥίζαν προσηρμένην αὐτῷ περιεργό-
τερον βλέπων, ῥᾳδίως εὑρίσκει τὸ ἀληθινὸν πέπερι. καὶ
πλανᾶσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν οὐ δύναται. πολλῆς δὲ οὔσης
καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀκριβείας, ὥσπερ καὶ ἐν τούτοις
ἱστορῆσαί σοι, ἐγὼ μὲν καὶ ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ λόγου ὑπό-
μνησιν ἀρκεῖν νομίζω. ἵνα μὴ μακρὸν ἡμῖν τὸ βιβλίον γένη-
ται. συμβουλεύω δὲ ἑκάστῳ αὐτῶν, ἀκριβῶς δοκιμά-
ζοντα, οὕτω σκευάζειν τὸ φάρμακον. ἡ γὰρ ἑνός τινος
κακία, πολλάκις διαφθείρει τὰ πάντα. ἴδε αὐτοῦ καὶ
γρα· ἵνα μηδὲ τοῦτο ἀγνοῇς, διὰ φόβον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν
γινομένη. ὁ μὲν γὰρ Ἀνδρόμαχος, ἀκριβὴς περὶ τὰ φάρ-
μακα γενόμενος, οὗπερ καὶ πρότερον ἐμνημόνευσα,
κατὰ ταύτην τὴν γραφὴν ἐσκεύασε τὸ φάρμακον. ἀρτί-
σκων θηριακῶν < κδ. ἀρτίσκων σκιλλιτικῶν < μη.
πεπέρεως μακροῦ < κδ. ὀποῦ μήκωνος < κδ. ἡδυχρόου μά-
γματος < κδ. ῥόδων ξηρῶν < ιβ. ἴρεως ἰλλυρικῆς. βου-
νιάδος ἀγρίας σπέρματος. σκορδίου. ὀποβαλσάμου.

πέπερι μακρ.

γρα(φὴ) θηριακῆς Ἀνδρομάχ(ου)

κινναμώμου· ἀγαρικοῦ ἀνὰ ∠ ιβ· πεπέρεως λευκοῦ ξίου· σμύρ-
νης· κασσίας· στάχυος· σχοίνου ἄνθους· λιβάνου· δι-
κτάμνου· πρασίου· στοιχάδος· πετροσελίνου· μακε-
δονικοῦ· καλαμίνθης· τερμινθίνης· ζιγγιβέρεως.
πενταφύλλου ῥίζης· πολίου ἀνὰ ∠ ϛ· πεπέρεως μέλανος
∠ κδ· χαμαιπίτυος ∠ δ. στύρακος ∠ δ. ἀμώμου βότρυ-
ος ∠ δ· νάρδου κελτικῆς· λημνίας· σφραγῖδος· φοῦ·
χαμαιδρύος· φύλλου μαλαβάθρου· χαλκίτεως ὀπτῆς· γεν-
τιανῆς· ἀνίσου· ὑποκιστίδος χυλοῦ· βαλσάμου καρποῦ·
κόμεως· μαράθρου σπέρματος· καρδαμώμου· σεσέλε-
ως· ἀκόρου· κρόκου· ἀκακίας· θλάσπεως· ὑπερικοῦ·
ἄμεως· σαγαπηνοῦ· ἀνὰ ∠ δ· καστορίου· ἀριστολοχίας
λεπτῆς· δαύκου σπέρματος· ἀσφάλτου ἰουδαϊκῆς.
ὀποπάνακος· κενταυρίου λεπτοῦ· χαλβάνου ἀνὰ ∠ β.
μέλιτος λίτρας ι. οἴνου φαλερίνου τὸ ἀρκοῦν· ξενοκρά-
της δὲ καὶ αὐτὸς σπουδὴν οὐκ ὀλίγην περὶ τὰ τοιαῦτα ποιη-
σάμενος· ὁμοίως μὲν τὰ ἄλλα τῷ ἀνδρομάχῳ ἐσκεύαζε
τὴν ἀντίδοτον· μόνον δὲ ἀντὶ τῶν δ ∠ τοῦ σαγαπηνοῦ
αὐτὸς β δραχμὰς ἐμίσγε τῷ φαρμάκῳ. ὁ δὲ δαμοκράτης
ἄριστος ἰατρὸς καὶ αὐτὸς γενόμενος, καὶ ὅλον βιβλίον φι-
λοτίμως συντάξας καὶ αὐτὸς ἔπεσι περὶ τῆς τῶν ἀντι-
δότων σκευασίας πάντα μὲν τὰ μίγματα τούτοις
ὁμοίως μίγνυσι τῇ σκευασίᾳ τοῦ φαρμάκου. διαφωνεῖ
δὲ αὐτοῖς ἐν τοῖς τῶν μεμιγμένων μέτροις· τινὰ γὰρ ὧν
ἐκεῖνοι πέμπουσι τῷ φαρμάκῳ ἀνὰ δ ∠ ἔχοντα, οὗτος
ἀνὰ ∠ β μίγνυσι τῷ φαρμάκῳ. καὶ πάλιν τῶν ἀνὰ δραχ-
μὰς δύο τῶν σταθμὸν ἐχόντων, αὐτὸς τὰ μὲν ἴσα ποιεῖ
ἀνὰ μίαν δραχμὴν ἔχοντα. μάγνος δὲ ὁ κατ' ἐμὲ ἀρ-
χιατρὸς γενόμενος, τὰ ἄλλα πάντα ὁμοίως τοῖς ἀνδράσι
τούτοις ἐν τῇ σκευασίᾳ φυλάττων, ἐν τῷ κινναμώμῳ

ὡς ξενοκράτης

δαμοκράτης

μόνον αὐτοῖς διαφωνεῖ. τὸ γὰρ διπλοῦν τῆς περὶ τούτων οὐ στα-
θμίας, μίγνυσιν αὐτὸς τῷ φαρμάκῳ. οὕτως δὲ καὶ περὶ
τῆς χαλκίτεως. οὕτως δὲ καὶ περὶ τοῦ σαγαπηνοῦ, καὶ
τῷ ἀνδρομάχῳ διαφωνεῖ. τὰς γὰρ β δραχμὰς ὁμοίως τῷ ξενο-
κράτει μίγνυσιν εἰς τὸ φάρμακον. τοῦ ἀνδρομάχου δ δραχ-
μὰς βάλλοντος. κατὰ δὲ τὸ σαγαπηνὸν καὶ τῷ δαμοκράτῳ.
μίαν μὲν ς ὁ δαμοκράτης μίγνυσιν τῷ φαρμάκῳ. ὁ δὲ
μάγνος β. προστίθησι δὲ καὶ τῷ μιγνυμένῳ οἴνῳ ὁ μάγνος
τὸ μέτρον δύο γὰρ ξε τοῦ βαλλομένου εἶναι βούλεται. τῶν
ἄλλων ὡς ἐκεῖνος πρὸς τῷ χρεὰν ὁπόσῳ μέτρῳ τοῦ οἴνου χρωμ(ένων)
διαφωνεῖ. δημήτριος δὲ καὶ αὐτὸς καθ᾽ ἡμᾶς ἀρχίατρος
γενόμενος, τῷ μὲν ἀνδρομάχῳ ὁμοίως κατὰ πάντα
τὰ ἄλλα συμφώνως σκευάζει τὸ φάρμακον, μόνῃ δὲ τῇ
τῶν σκιλλητικῶν ἀρτίσκων σταθμίᾳ, τῷ ἀνδρομά-
χῳ διαφωνεῖ. καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἐκείνου μᾶλλον δραχ-
μὰς βάλλοντος μέτρον, οὗτος μόνον μ δραχμὰς μόνη
μίγνυσι τῇ ἀντιδότῳ. τοσαύτης γὰρ οὔσης τῆς περὶ τὴν
γραφὰς διαφορᾶς, ἡμεῖς τῇ τοῦ ἀνδρομάχου ὡς ἀρίστῃ
χρώμεθα. καὶ ἐν ταῖς βασιλικαῖς χρείαις, οὕτως
σκευάζομεν. γίνεται δὲ καὶ αὐτῆς καὶ ἡ σκευασία τὸν
τρόπον τοῦτον. καὶ γὰρ εὔχρηστον νομίζω σκευάσαι σοι
αὐτὴν τῷ λόγῳ. ἵνα μή ποτε καὶ μὴ παρόντος ἰατροῦ εὐ-
φυκὸς ὢν σκευάζειν αὐτὴν ἐθελήσῃς, ὡς ἄριστα σκευάζῃς
διδάσκαλον τῆς σκευασίας ἔχον αὐτὸν τὸν λόγον. πρὸ
δὲ τῆς κατασκευῆς καὶ ἔχειν σε, καὶ τῶν τοῦ ἐμβαλλομ(ένου)
εἰς αὐτὴν ἡδυχρόου μάγματος γραφὴν εἰδέναι. ἣ οὖν κατὰ
τὴν σκευασίαν, ἡ παρὰ μάγνῳ. ἧς ἡ γραφὴ αὕτη.
ἀσπαλάθου ῥίζης φλοιοῦ. καλάμου ἀρωματικοῦ. σχοί-
νου ἄνθους. φοῦ. κόστου. ἀσάρου. ξυλοβαλσάμου.
ἀσίας ἀνὰ ς. κινναμώμου. ς κ. ἀμώμου ς κ.

ἡδυχρόου
γρα(φή).

ἀμαράκου 𐅵 η. νάρδου ἰνδικῆς 𐅵 ιϛ. φύλλου 𐅵 ϛ. σμύρ-
νης 𐅵 κδ. μαστίχης 𐅵 ϛ. κρόκου 𐅵 ιβ. οἴνῳ φαλερίνῳ
ἀναλάμβανε. ὀποβαλσάμῳ παραπτόμενος ἐν τῷ ἀνα-
λαμβάνειν. καὶ ψύχε τοὺς τροχίσκους ἐν σκιᾷ. ὁμοίως
δὲ καὶ τοὺς σκιλλητικοὺς ἀρτίσκους σκεύαζε οὕτως.

σκιλλητικοὶ ἄρτοι.

λαβόντα χρὴ σκίλλαν νεαρὰν καὶ μὴ πάνυ μεγάλην περι-
πλάττειν μὲν ὥς τινες πηλῷ. ῥυπαρὸν γὰρ ἀναγκαῖον δοκεῖ.
ἀλλὰ ζύμῃ. ὀπτᾶται γὰρ ῥᾳδίως τῷ ἁπλῷ. ἵνα ἐν ὀπτή-
σει καὶ αὐτοῦ τι μικτὰ λαμβάνοι. εἶτα ὅταν ὀπτὴ καλῶς
ἐν τῷ καλουμένῳ ἰπνῷ ἢ ἐν τοῖς κλιβάνοις ἐν οἷς οἱ ἄρτοι
ὀπτῶνται γινομένης τῆς ὀπτήσεως, ἵνα ὁμαλὴ ἡ ὄπτη-
σις γένηται, λαβόντα χρὴ τὰ ἔνδον αὐτῆς μέρη τὰ ἀ-
παλώτατα, λεῖα ἐπιμελῶς μίσγοντα καὶ ὀροβί-
νου ἀλεύρου καλλίστου καὶ νεαρωτάτου τὸ ἴσον ὡς δα-
μοκράτης βούλεται. ὁ γὰρ μάγνος τὸ ἥμισυ πέμπτον,
ὀλίγον μοι μιγνύναι δοκεῖ. καὶ ὁ ἀνδρόμαχος δὲ δύο
πέμπτων μέρη, πολύ μοι πέμπειν δοκεῖ. τὸ δ' ἴσον ἐστὶ τὸ
πρὸς ἀνάπλασιν σύμμετρον. καὶ οὕτω συμπλάσαν-
τα αὐτὸ τοσοῦτον ἀναπλάττειν τροχίσκους σύμμε-
τρους χρή. καὶ ἐν σκιᾷ ἀποτιθεμένας ἀστεγάστροις ξηροῖν
φυλάττειν.

περὶ ἐχιδνῶν.

εἶτα μετὰ ταῦτα χρὴ λαμβάνειν αὐτὰς
τὰς ἐχίδνας πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ὅλης σκευασίας αὐτάρ-
κεις. μὴ ἐν παντὶ καιρῷ τεθηραμένας. ἀλλὰ μά-
λιστα περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος ὅταν τῆς μὲν φωλείας παύη-
ται, προέρχηται δὲ λοιπὸν ἔξω εἰς τοὺς ὑπαίθρους
τόπους. καὶ οὐκ ἔθ' οὕτως ἔχῃ πονηρὸν τὸν ἰόν. ἔνδον
γὰρ φωλεύοντα καὶ κατὰ μηδὲν διαφορούμενα, πονη-
ροτέραν σῴζει καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς φθοροποιὸν δύναμιν.
ὅτε καὶ τὸ καλούμενον γῆρας ἀπολέγειν ὠθεῖ πᾶς
ὄφις. ὅπερ ἐστὶν ἐπίπαγός τις παχύτατος. σκληρός

ἐν τῷ τῆς φω(λείας) χρόνῳ. καὶ τῷ χρόνῳ τῆς φω(λείας) μᾶλλον· ἤπερ
τῆς ἡλικίας τοῦ ζῴου γῆρας τυγχάνων· διόπερ χρὴ
μὴ εὐθέως αὐτὰ λαμβάνειν· ἀλλ' ἐὰν τινὰ χρόνον
ἀπολαύσῃ τε τοῦ ἀέρος καὶ τραφῇ τῶν συνήθων·
νέμεται δὲ ταῦτα τὰ θηρία καὶ βοτάνας μέν τινας καὶ
ζῷα δὲ τὰ συνήθως αὐτὰ τρέφειν δυνάμενα· ὥσπερ
τὰς βουπρήστεις καὶ κανθαρίδας· καὶ τὰς καλουμένας
πιτυοκάμπας· αὗται γὰρ αὐτῶν εἰσὶν αἱ κατάλληλοι
τροφαί· ἔστω δὲ καὶ ὑπόξανθα τὰ ζῷα. καὶ ἀκίνητα
σφόδρα καὶ μάλιστα ἐπανατείνοντα τὸν τράχηλον· καὶ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπερύθρους ἔχοντα· καὶ ἀναι-
δὲς καὶ θηριῶδες βλέποντα· καὶ τὰς κεφαλὰς
πλατυτέρας· καὶ τὸ πᾶν σῶμα καὶ τὴν γαστέρα
προκολπώτερ(ον)· καὶ τὸν πόρον πρὸς ἄκρᾳ μᾶλλον τῇ οὐρᾷ
ἔχοντα· καὶ τὴν οὐρὰν μὴ περιειλημμένην· ἀλλὰ
μᾶλλον συστρέφοντα. καὶ ἠρεμαῖον τὸν περίπατον
ποιούμενα. τοῦτο γὰρ τοῦ ἄρρενος ἡ ἔχιδνα διήνε-
γκε· καὶ τῷ πλεόνας τῶν δύο κυνοδόντων ἔχειν·
ὥσπερ δὴ καὶ Νίκανδρος. διὰ τῶν ἐπῶν τούτων λέγει·
τοῦ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύω χροῒ τεκμαίρονται.
ἰὸν ἐρευγόμενοι· πλεῦνες δέ τοι ἄρσενος ἐχίδνης.
καὶ δὴ λαβόντα αὐτὰ τῷ καιρῷ τούτῳ· πρῶτον μὲν
αὐτῶν χρὴ ἀποκόπτειν τὰς κεφαλάς τε καὶ τὰς οὐράς.
τοσοῦτον ἀποκόπτοντας ὡς εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀπο-
κοπῆς τεσσάρων δακτύλων· ἐπιβλέπειν δὲ καὶ
ἐν τῷ ἀποκόπτειν τὰ μέρη ταῦτα ἀκριβῶς παραινῶ· ἂν
μετὰ τὴν ἀποκοπὴν εὐθέως ἔναιμά τε καὶ ἀκίνη-
τα καὶ πάντη νεκρὰ τὰ ζῷα εἶναι φαίνοιτο· εἰ γὰρ τοι-
αῦτα εὑρίσκοι τὰ θηρία, ἄχρηστα αὐτὰ πρὸς
τὴν τοῦ φαρμάκου μίξιν εἶναι νόμιζε· εἰ δὲ βλέποις

ἐν αὐτοῖς ἀποκοπέντων τῶν μερῶν ὑπολειπομένῳ κινή-
σει τινὰ καὶ τὸ ἔναιμον ἐπί τινα χρόνον ἀποσώζειν δυνά-
μενα, ταῦτα ὡς ἄριστα ὄντα, μίγνυσθαι τῇ σκευασίᾳ
τῆς ἀντιδότου. οὐ γὰρ ἐξίτηλον ἀλλ' ἰσχυρὰν πρὸς
τὸ σώζειν ἔχοντα δύναμιν φαίνεται. εἶτα μετὰ τοῦτο,
ἀποδέρειν αὐτῶν ὅλον ἀκριβῶς τὸ δέρμα. ἐξαίρειν δὲ
καὶ τὸ στέαρ ὡς ἄχρηστον. καὶ τὰ ἔντοσθια ἅπαντα.
ἦ γὰρ τῶν περιττωμάτων δοχεῖα. καὶ μετὰ τοῦτο, ἐμ-
βάλλειν αὐτὰ λοιπὸν εἰς τι κεραμεοῦν ἄγγεον ὡς μάλιστα
κατασκευασθέν. ἢ εἰς λέβητα γεγανωμένον καλῶς.
καὶ τοῖς ἄνθραξιν ἀνακεκαυμένοις ἐπικείμενον. ἵνα ἀ-
κνίσως ἡ ἕψησις αὐτῶν γένηται. ἑψήσθωσαν δὲ ἐν ὕδατι
πηγαίῳ. καὶ προσεμβαλλέσθωσαν ἅλες νεαροί. καὶ
ἀνήθου ξηροῦ κλῶνες σύμμετροι. εἶθ' ὅταν ἑψηθῶσιν
αἱ σάρκες καλῶς, τὸ μέτρον τῆς ἑψήσεως ἔστω σοι ὅταν
αἱ ἄκανθαι χωρίζωσι τῆς σαρκὸς τῶν θηρίων, τότε
ἀνελόμενος τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρός, ἀκριβῶς
χώριζε τὰς σάρκας τῶν ἀκανθῶν. καὶ λειώσας αὐτάς,
ἄρτου ὡς μάλιστα τοῦ καθαρωτάτου καὶ ἀπὸ σεμι-
δάλεως τῆς καθαρωτάτης γενομένου, μίσγε τὸ
σύμμετρον πρὸς τὴν ἀνάπλασιν. ὥσπερ καὶ ὁ Ἀνδρό-
μαχος βούλεται. ὁ γὰρ Μάγνος καὶ ὁ Δαμοκράτης καὶ
μέτρον τι ὡρισμένον αὐτοῖς μιγνῦσθαι θέλουσιν.
ἴσον γὰρ τοῦ ἄρτου πρὸς ἴσον τῶν σαρκῶν ἀποστήσαν-
τες, οὕτως αὐτὰς συμπλέκουσι τῷ ἄρτῳ. εἶτα παραχέ
τὸ αὐτάρκες τοῦ ζωμοῦ, οὕτως ἀνάπλασσε σύμμε-
τρους τροχίσκους. παραπτόμενος ἐν τῇ ἀναπλάσει
ὀποβαλσάμου ὀλίγου. καὶ ἐν σκιᾷ ἀποτιθέμενος
εἰς τὴν τοῦ ὅλου φαρμάκου σκευασίαν, φύλαττε. καὶ
λοιπὸν τῶν ἄλλων ὅσα μὲν κόπτεσθαι καὶ σήθεσθαι

χρὴ κοσκινεύειν κοσκίνῳ· ὡς ἔνι μάλιστα λεπτοτάτῳ
γινομένῳ· πάνυ γὰρ τὸ λεῖον πρὸς τὴν ὠφέλειαν εἶναί μοι
δοκεῖ χρήσιμον· διὰ τὸ μᾶλλον εὐπρόσθετον εἶναι τοῖς
σώμασιν· ὅσα δὲ δεῖ βρέχειν τῶν καταλεουμένων χρὴ καὶ ταῦτα
λείου· καὶ τῷ οἴνῳ βρέχε· ἔστω δὲ ὁ οἶνος ὁ κάλλιστος· οἷος
ὁ φαλερῖνος γλυκύς· ὁ μὴ φαυστιανός· ἀλλ' ὁ δριμύς τε
καὶ πιεῖν καὶ καλούμενος αὐστηρός· εἶθ' οὕτως πάντα
λειώσας, πρόσβαλε τὸ αὐταρκές μέλι· ἔστω δὲ τὸ αὐτάρ-
κες ὡς ἐπὶ τὰς γραφὰς ἔχουσιν λίτραι δέκα· ἀφεψημέ-
νον μετρίως· ὥστε ἐν τῇ ἑψήσει πᾶν αὐτοῦ τὸ κηρῶδες
καὶ ῥυπῶδες χωρισθῆναι· ἔστω δὲ καὶ τὸ μέλαν τὸ καλού-
μενον ὑμήττιον· τὸν γὰρ θύμον τὸν ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει
τῷ καλουμένῳ ὑμηττῷ γιγνόμενον, νέμονται αἱ μέ-
λισσαι· καὶ οὕτω κάλλιστον ποιοῦσι τὸ μέλι· πρῶ-
τον δὲ καὶ τὴν ῥητίνην καὶ τὴν χαλβάνην προαποτήξας
ἰδίᾳ, οὕτω πρὸς τὴν θυΐαν ἐπιβάλλειν τῶν φαρμάκων.
καὶ λοιπὸν ἑνώσας τὰ πάντα, καὶ λειώσας ἐπιμελῶς
πάλιν παραπτόμενος τοῦ ὀποβαλσάμου συμμέτρως,
οὕτως ἀποτίθεσθαι τὸ ἀντίδοτον, εἰς ὑάλινα ἢ ἀρ-
γυρᾶ σκεύη· μὴ πάνυ πληρῶν αὐτά· ἀλλὰ καταλι-
πὼν τινὰ τόπον εἰς διαπνοὴν τῶν φαρμάκων· καὶ συνεχῶς
γε ἀποπωματίζειν αὐτά· ἵνα μᾶλλον διαπνέηται.
καὶ ταχύτερα σοι αὕτη εἰς χρῆσιν γενήσεται· χρόνου γὰρ
εἰς πέψιν οὐκ ὀλίγου χρείαν ἔχει· ἵνα πρὸς τὴν χρῆσιν
ἡ ἀντίδοτος πεφθῇ καλῶς· πέπτεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον τῷ τῶν ιβ' ἐτῶν χρόνῳ· οἱ δὲ ἀκμαιοτέρᾳ τε αὐτῇ
καὶ ἰσχυροτέρᾳ χρῆσθαι θέλοντες, καὶ ἐτῶν που πέντε
καὶ ἑπτὰ τῶν χρόνων ἐχούσῃ, οὕτως ἐχρήσαντο· καὶ μά-
λιστα ἐπὶ τῶν θηριοδήκτων τε καὶ λυσσοδήκτων· καὶ
τῶν φαρμάκων τῶν δηλητηρίων· ἰσχυρὰ γὰρ οὗτοι

περὶ χρόνου τοῦ φαρμάκου μεθ' ὃν χρηστέον αὐτῷ:—

τὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων βλάβην ἔχοντες, δηλονότι τάχιον καὶ
τῆς ἀπὸ τοῦ φαρμάκου βοηθείας χρείαν ἔχουσιν. ἴδε δὴ μοι
τὸ φάρμακον, ἕως ἔτι τῶν τριάκοντα. ὡς ἐπί γε τῶν
ἄλλων παθῶν ὅπου μὴ τηλικαύτη ἡ τοῦ βλάπτοντος αἰτίου
ταραχὴ εἶναι δοκεῖ, καὶ ὁ τῶν ἑξήκοντα χρόνος ἀρκεῖ τὴν
χρῆσιν τοῦ φαρμάκου. πάνυ γὰρ τὸ πέρας τοῦ τοσούτου
διαστήματος, ἐξίτηλόν τε καὶ ἄτονον πρὸς τὸ βοηθῆ-
σαι ποιεῖ τὸ φάρμακον. πολλοὶ γοῦν τινες αὐτῆς τὴν
δύναμιν κρίναι θέλοντες πρῶτον διδόντες τινὶ τῶν
καθαρτικῶν φαρμάκων, εἶτα ἐπιδιδόντες τι τῆς
ἀντιδότου πιεῖν, οὕτως αὐτῆς ποιοῦνται τὴν κρίσιν.

δοκιμασία τοῦ φαρμάκου.

ἡ μὲν γὰρ εὔτονος καὶ ἀκμαία ἀεὶ, οὐδ᾽ ὅλως ἀφίησι
τὴν κάθαρσιν γενέσθαι. ἐκνικῶσα τῇ ἑαυτῆς δυνάμει,
τοῦ καθαρτικοῦ φαρμάκου τὴν ἰσχύν. ὁ δὲ οὕτως
καθαρθεὶς ὡς μηδὲ τὴν ἀντίδοτον λαβών, κατά-
δηλος γίγνεται ὅτι ἄτονός τε καὶ ἐξίτηλος ἡ ἰσχύς.
ὡς μὴ κρατῆσαι τῆς τοῦ φαρμάκου δυνάμεως. ἀλλὰ
δεῖ καὶ αὐτῆς καὶ τὸ μέτρον τῆς πόσεως, οὐκ ἐπὶ
πάντων τὸ αὐτό. ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὑγρὸν ᾧ διαλύον-
τες αὐτὴν δίδομεν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν προειρημένων
ποντικοῦ καρύου τὸ μέγεθος. ἐνιέντες μετ᾽ οἴνου
κυάθων τριῶν, οὕτως αὐτὴν διδόναι πίνειν τοῖς
λαμβάνουσιν εἰώθαμεν. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων παθῶν
καὶ τῷ μέτρῳ καὶ τῷ ὑγρῷ, διαφόρως χρώμεθα. πρὸς
γὰρ τὴν τῶν παθῶν διαφορὰν ἁρμοζόμενοι, καὶ τὴν
ποσότητα τοῦ φαρμάκου μετροῦμεν καὶ τὸ κατάλ-
ληλον ὑγρὸν τῆς μίξεως κρίνομεν. ὡς γὰρ μόνον πρὸς
τὰ τῶν θηρίων δήγματα καὶ τὰ δηλητήρια φάρμακα
βοηθεῖν ἡ ἀντίδοτος πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ
μέγιστα τῶν ἄλλων παθῶν ἀλεξιτήριον φάρμακον,

περὶ τοῦ μέτρου τῆς δόσεως τοῦ φαρμάκου.

ἐκ τῆς ἐν παρέργῳ χρήσεως ὑφ' ἡμῶν οὔσης εὑρέθη· γαλήνην
γοῦν αὐτὴν ἐν τοῖς προκειμένοις ἔπεσιν ὁ Ἀνδρόμαχος
διὰ τοῦτο οἶμαι κέκληκεν· ἐπειδὴ ὥσπερ ἔκ τινος τοῦ
κατὰ τὰ πάθη χειμῶνος, καθάπερ τινὰ γαλήνην
τὴν ὑγείαν τῶν [οἷς] σώμασιν ἐργάζεται· κεφαλαλγίας γοῦν
τὰς χρονίας καὶ τὰ σκοτώματα ἰᾶσθαι πέφυκε καὶ δυ-
σηκοΐας καὶ ἀμβλυωπίας παύειν· ἔτι δὲ καὶ τὸ
τῆς γεύσεως ὄργανον ἀσθενοῦν καθίστησι· πολλάκις δὲ καὶ
τὰς ἐπὶ τῶν νεφριτικῶν παρακοπὰς, γενναίως ἔπαυ-
σεν· ὕπνον ἐπιφέρουσα· ἀπ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὰς τῆς γνώ-
μης ταραχάς τε καὶ τὰς περιπλοκὰς φαντασίας παύου-
σα τοῖς ὕπνοις· καὶ ταῖς ἐπιληψίαις δὲ αὐταῖς ἀγωνι-
στικῶς ὥσπερ βοηθεῖν ἀναπίνουσα τὴν πολλὴν ἐκ τῆς κεφα-
λῆς ὑγρασίαν· καὶ ἀνεμπόδιστον ποιοῦσα τὴν ὁδὸν
τῷ πνεύματι· βοηθεῖ δὲ καὶ τοῖς δυσπνοοῦσιν, ὅταν ἐγκεί-
μενα τινὰ παχέα φλέγματα εἰς τὰς σήραγγας ἢ τοῦ πνεύ-
μονος· ἀναπνεῖν κωλύοντα τὸν ἄνον, εὐκόλως τέμνου-
σα· καὶ εὐανάγωγα ποιοῦσα· καὶ λεπτύνουσα τὰ συ-
νεστῶτα καὶ γλίσχρα τῶν ὑγρῶν· καὶ τοὺς αἷμα δὲ ἀ-
νάγοντας, πάνυ ὠφελεῖ· εἴ τις αὐτὴν σύμφυτον ἀ-
φεψήσας καὶ ἀνεὶς τῷ ὕδατι, οὕτως ἐπιδῴη· πολ-
λάκις δὲ καὶ τὰς περὶ τὸν στόμαχον κακώσεις, θερα-
πεύειν ὥστε καὶ ἀνόρεκτον αὐτὸν ὄντα, καὶ τὰς τροφὰς
λαμβάνειν μὴ δυνάμενον, εἰς τὸ προσίεσθαι αὐτὰς ἡ-
δέως κατέστησεν· ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἐπιτεταμένην
ἀλόγως ὄρεξιν ἔκ τινος παρακειμένης αὐτῷ δριμυτέρας
καὶ δακνώδους οὐσίας, ἀγωνιστικῶς ἔπαυσεν· ἑλμίν-
θων τοῖς ἐντέροις ἐγκειμένων· καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν ἀπλή-
στως τῆς τροφῆς ὀρεγόμενον πνίγοντα θηρία τὸ φάρμα-
κον, τῆς πολλῆς πείνης γενναίως ἀπήλλαξεν· ὅτε καὶ

ἐπὶ τίνων παθῶν. ζητητέον τῷ φαρμάκῳ:~

τῶν μεγίστων καὶ πλατειῶν ἑλμίνθων γενομένων, καὶ πᾶσαν
τῶν ἀναφερομένων τροφῶν ἐκνεμομένων, καὶ διὰ τοῦτο ἐκτή-
κουσαν τὸ ἄλλο πᾶν σῶμα, θαυμασίως ἐξαίρει τῶν ἐντέρων.
καὶ τὰς ἡπατικὰς δὲ δυσθεσίας ἰᾶται πολλάκις ἐκλύ-
ουσα τὰς ἐμφράξεις. καὶ τὰς περὶ τὸ ἧπαρ διαθέσεις
ἰωμένη. καὶ τὸν ἴκτερον διὰ τὴν παρὰ τὸ ἧπαρ διάθε-
σιν γιγνόμενον, γενναίως θεραπεύει ἀποκαθαίρουσα
τὴν χολήν. καὶ ὥσπερ ἀπομαλάττουσα καὶ ποιοῦσα τὸ ἧ-
παρ διακρῖναι αὐτὴν ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ ἥπατος. τινὰς δὲ
ἐνίοτε καὶ τοὺς σπλῆνας τοὺς ἐσκιρρωμένους. κατ' ὀλίγον
ἀναλίσκουσα τὴν ἐν αὐτοῖς ξηροπαχίαν. καὶ περὶ τῶν οὐρητ.
θρύπτει δὲ καὶ τοὺς ἐν νεφροῖς λίθους. καὶ πᾶν τὸ γεῶ-
δες ἐν αὐτοῖς καὶ ξηρὸν παρὸν ἀποκαθαίρει ῥᾳδίως. ἢ τὰς
τῆς κύστεως δυσουρίας παύει. καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ἑλκώ-
σεις ἰᾶται πολλάκις. καὶ τὰς περὶ τὴν κοιλίαν δυσπε-
ψίας τε καὶ ἀτονίας θεραπεύει. θερμαίνουσα καὶ
τονοῦσα τῆς γαστρὸς τὸ σῶμα. καὶ τῶν ἐντέρων τὰς ἑλ-
κώσεις. καὶ τὰς δυσεντερίας αὐτάς. καὶ τὰς λειεν-
τερίας ἀπαλλάττει. ὠφελεῖ δὲ καὶ τοὺς εἰλεώ-
δεις τὰ ἔντερα διατιθεμένους. καὶ τοὺς χρονίως
τῇ κωλικῇ διαθέσει περιπεπτωκότας μάλιστα, ὅταν
ἀφλέγμαντα ᾖ τὰ ἔντερα. ἐξαναλίσκουσα τὰς ἐν αὐ-
τοῖς δριμύτητας τῶν ὑγρῶν. καὶ διατμίζουσα τὰς
ἐμπνευματώσεις τῶν ἐντέρων. ἐνίοτε δὲ καὶ τοῖς χολεριῶσιν
γενναίως βοηθεῖ. τονοῦσα τὴν σύγκρισιν καὶ ἐπέχουσα
τὰ πολλὰ τῶν ῥευμάτων. τὸ μέγιστον αὐτῆς ἔργον. πολλά-
κις ἐπὶ τῶν καρδιακῶν φαίνεται. ῥαινόμενον γὰρ
τοῖς πολλοῖς καὶ συνεχέσιν ἱδρῶσι τὸ σῶμα καὶ τοῖς
τόνοις λελυμένον, μὴ δὲ τοῦ οἴνου πολλάκις κρατ-
τοῦ πάθους δυναμένου, ἡ ἀντίδοτος πινομένη,

καὶ τοὺς ~~ἱδρῶντας~~ ἱδρῶτας ἵστησι καὶ τὴν δύναμιν πίνουσαν
ὥσπερ ἀνίστησιν. καὶ ἰσχυρὰν ἀπεργάζεται. ἴδιον ἐπὶ τῶν
γυναικῶν καὶ τῶν καταμηνίων αἱμάτων ἀγωγός. καὶ τὰς
ἐν τῇ μήτρᾳ καὶ ἕδρᾳ γινομένας αἱμορροΐδας ἐπισχεῖ
πολλάκις ἀναστομοῖ. θαυμασίως δὲ καὶ τὰς ἀμέτρους
τῶν αἱμάτων ἀποκρίσεις, ἴσωθεν ἐπέχειν. μέμνησαι γὰρ
ὅτι μικτὴν καὶ ποικίλην τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐν τοῖς ἔμπρο-
σθεν εἴπομεν. καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν, διαχέουσα καὶ λε-
πτύνουσα, ἐκκρίνεσθαι ποιεῖ. τὰ δὲ, διὰ τοι ἂν τῆς
ἐμφύτου δυνάμεως ἀποκρινόμενα περιττῶς, ταῦτα
τονοῦσα τὴν δύναμιν τῶν σωμάτων, ἴσωθεν ἐπέχειν. καὶ
τοὺς ποδαγρῶντας δὲ καὶ τοὺς πάντα τὰ ἄρθρα ῥευμα-
τιζομένους ὠφελεῖ μάλιστα τότε, ὅταν ὁ τῆς ἐπιδόσεως
καιρὸς παρέλθῃ. καὶ ἤτοι τῆς ἀκμῆς γένηται. παρα-
μυθούμενον γὰρ τὰ ἀλγήματα τοῖς παρηγορεῖν δυναμένοις
ἐπιθέμασι διδόναι πίνειν χρὴ τοῦ φαρμάκου. ἵνα ἐπε-
χηται τὰ ῥεύματα. ἐξαναλίσκει γὰρ αὐτὰ ἡ ἀντίδοτος
τὰ ἤδη ἐπενεχθέντα. καὶ ἄλλα κωλύει φέρεσθαι. μά-
λιστα δὲ ὀνίνησιν ὅταν τις αὐτὴν καὶ ὑγιαίνων συνεχῶς
λαμβάνῃ. ἐκδαπανᾶται γὰρ τὰ περιττὰ τῶν ὑγρῶν. καὶ
τὴν ὅλην ἀλλοιοῖ σύγκρισιν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν φαρ-
μάκων, ὅσα εἰς ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος οἱ ποδαγρι-
ῶντες πίνουσι, τὴν μὲν ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ ῥεύματος
φορὰν κωλύει γίγνεσθαι. οὐκ ἐξαναλίσκοντα δὲ τὴν
περιττὴν τούτων ὑγρασίαν, ἄλλου τινὸς μείζονος νοσή-
ματος γένεσιν ἐργάζεται. πλανωμένου γὰρ ἐν τῷ σώμα-
τι τοῦ ῥεύματος, ὁ πνεύμων ἀνακινούμενος διὰ τὴν
τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκην, καὶ διὰ τὸ μανὸν τοῦ σώματος
δέξασθαι τὸ ῥεῦμα ῥᾳδίως δυνάμενος, τὸ πᾶν αὐτὸς
ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων, οὕτω πνίγει τὸν ἄνθρωπον. ὅπερ ἱστορηκὼς

ἐπὶ πολλῶν ἐγὼ τῇ πείρᾳ κατέμαθον. καὶ διὰ τοῦτο ἀπο-
συμβουλεύων μὴ ὅλως πίνειν ταῦτα τὰ φάρμακα. τὴν δὲ
θηριακὴν ἐν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι καὶ πάνυ παραινῶ. καὶ γὰρ
ξηραίνουσα τὰ περιττὰ τῶν ὑγρῶν, ὠφελεῖ. καὶ ἕτερα συλ-
λέγεσθαι οὐκ ἐᾷ. πολλοὺς γοῦν ἐν ἀρχῇ [illegible] πίνειν ἀρξα-
μένους, ἀπηλλάγησαν τελέως τοῦ πάθους. καὶ τοῦτό γε
οἶμαι τῷ λόγῳ καὶ τοὺς ὑδεριῶντας πολλάκις μεγάλως
ὠφέλησεν. ἐκδαπανῶσα τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν καὶ κατεψυγ-
μένον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἀναθερμαίνειν δυναμένη. καὶ
μάλιστα τοὺς ἀνὰ σάρκα λευκοφλεγματίας λεγομένους
ὑδέρωπας, γενναίως εἴωθεν ὠφελεῖν. εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἀνα-
διδομένη. καὶ πολλαχόθι ἐκθλίβουσα τῶν σαρκῶν τὴν
ὑγρασίαν. διόπερ καὶ τῆς καχεξίας λεγομένης ἄριστον
φάρμακον μετασυγκρίνουσα τὴν ἕξιν τοῦ σώματος. καὶ
τὰ μὲν περιττὰ διαφοροῦσα. τὴν δὲ φύσιν ἐνεργεῖν εὐτόνως
τὰς φυσικὰς ἐνεργείας παρασκευάζειν δυναμένη. τοῦ-
τῳ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς βοηθείας, καὶ τοῖς ἐλεφαντιῶσι
πολλάκις ἐπικουρεῖν πέφυκεν· πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ δι-
εφθορότος ῥεύματος καὶ σηπούσης τῆς τούτου δυνάμε(ως)
τὴν ὅλην σύγκρισιν, ἐκνικᾷ ἔσωθεν καὶ ἀντίδοτος τὸ
νόσημα. ἐπέχουσα μὲν τοὺς ῥευματισμούς. κω-
λύουσα δὲ καὶ τὴν διαφθορὰν γίγνεσθαι τοῦ αἵματος.
τοὺς δὲ τεταρτανικῶς [illegible]μένους, καὶ αὐτοὺς πολλάκις
ἐθεράπευσε. θερμαίνουσα τὰ νεῦρα καὶ τὰς τάσεις
αὐτῶν χαλῶσα, ὥσπερ δὴ καὶ τὰς παραλύσεις τῶν μερῶν
ἐξιωμένη πολλάκις. καὶ ἀναζωπυρεῖν ποιοῦσα τὸ πνεῦμα
εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἤγαγε καὶ τὰς κινήσεις τοῖς μέρεσιν
ἐνεργεῖν ἀπέδωκε. θαυμάζειν δὲ τὴν ἀντίδοτον, ὅταν
μὴ μόνον αὐτὴν τὸ σῶμα πάσχον θεραπεύουσαν βλέπο-
μεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν πολλάκις ὑπὸ τῶν παθῶν

διατιθεμένῳ κακῶς ὠφελεῖν δυναμένην. τὰς γοῦν ἐκ τῆς
μελαγχολίας γινομένας αὐτῇ κακώσεις, παύειν διδόμενον
συνεχῶς τὸ φάρμακον. ἐκπῖνον ὥσπερ ἐξαναλίσκον ἐκ
τῶν ἀγγείων καὶ ἐκ τοῦ σπληνὸς τὴν μέλαιναν χολήν. καθαί-
ρει καὶ τὸν ἰὸν τῶν θηρίων. διόπερ καὶ πρὸς πυρετὸν τὸν
τεταρταῖον μάλιστα ἁρμόζει καλῶς. ὑπὸ γὰρ τῆς μελαίνης
χολῆς γιγνόμενος ὁ πυρετὸς οὗτος, εὐκόλως ὑπὸ τῆς ἀντι-
δότου ἀπαλλάττεται. μάλιστα ὅταν τις αὐτῇ τεχνικῶς
χρώμενος. ἐγὼ γοῦν πολλοὺς τῶν τεταρταϊζόντων
τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ χρησάμενος, ἀπήλλαξα ῥᾳδίως προκε-
νώσας αὐτοὺς τῷ ἀπὸ δείπνου ἐμέτῳ. εἶτα τῇ ἑξῆς ἐπιδοὺς
τὸν χυλὸν τοῦ ἀψινθίου ἵνα ἐπιγλυκάνω καὶ κατακεράσω
τὴν χολὴν οὕτως πρὸ ὡρῶν δύο τῆς ἐπισημασίας τὴν ἀντί-
δοτον δίδωμι καὶ θαυμαστῶς οἶδα πολλάκις ἐπιτυχοῦ-
σαν αὐτὴν ὡς ταχέως ἀνεπισήμαντον μένειν τὸν λαμβάνον-
τα. καὶ τὸν ὑδροφόβον καὶ τὸν κάκιστον τῶν νοσημάτων,
τοῦτο τὸ φάρμακον πολλάκις ἀπαλλάττειν ἑώρακε. καὶ
θαυμασίως ἀνταγωνίζεσθαι τῇ τῶν τοιούτων κακῶν συν-
δρομῇ. οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς τὸ σῶμα ξηραίνεται καὶ
αὐχμώμενον γίνεται ἐνίοτε καὶ πυρετὸν δριμέως ἔνδο-
θεν καίεται. ἀλλὰ καὶ γνώμη παρανοεῖ. καὶ τὸ χαλε-
πώτατον αὐτοῖς φέρει σύμπτωμα. τὸ γὰρ ὕδωρ φοβοῦν-
ται. καὶ διὰ μὲν τὴν πολλὴν ξηρότητα, τοῦ ὑγροῦ ἐπι-
θυμίαν ἔχουσι. καὶ τοῦ πίνειν ἀπέχονται. διὰ δὲ τὴν παρα-
κοπὴν, τὸ ὠφελῆσαι δυνάμενον οὐκ ἐπινοοῦσι. φεύγον-
τες γὰρ τὸ ὕδωρ καὶ φοβούμενοι, τῷ οἰκτίστῳ θανάτῳ ἀ-
ποθνήσκουσι κακῶς. ἐφ᾽ ὧν μάλιστα καὶ τοὺς μεθοδι-
κοὺς ἔγωγε θαυμάζω. ἀρκούσας γὰρ τὰς αἰτίας πρὸς
τὰς θεραπείας εἶναι λέγοντες, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως καὶ θεραπεύ-
ποτε τούτους δύνανται. ἁπλοῦ τοῦ δήγματος ὄντος

καὶ ὁμοίου φαινομένου τῷ ὑπὸ τοῦ μὴ λυττῶντος κυνὸς δεδηγ-
μένῳ. τὴν ἀγαθὴν καὶ θεραπείας τρόπον αὐτῷ ἐνδείξεται,
ἀπερισκέπτως ὁρώμενον τὸ τραῦμα τοῦ σώματος. καὶ
ἐξεταζομένης ὑπ' αὐτῶν τῆς ἔνδον αἰτίας οὐδαμῆς. καὶ τοῖς
μὲν ὀφθαλμοῖς τοῦ μεθοδικοῦ μὴ ὁρωμένης. ὑπὸ δὲ τοῦ
λογικοῦ ἰατροῦ μόνῳ τῷ λογισμῷ καὶ τῇ ἐξετάσει ἀκριβῶς
ἐξευρισκομένης. διὸ καὶ ὁ μεθοδικῷ θεραπεύοντι κακῶς
ἐμπεσὼν, ἄθλιος. ὥσπερ ἀλόγῳ τινὶ καὶ αὐτὸς οὔτι θηρίῳ
πάντως τεθνήξεται. ἀκολουθῶν ἀπολλύμενος αὐτοῦ τῇ
αἱρέσει. ἐπεὶ διὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δόγματος ὁ μεθοδι-
κὸς ἐξετάζειν τὴν αἰτίαν οὐ βούλεται. ὁ δὲ εὐτυχῶς τῷ
μετὰ λόγου θεραπεύοντι προσελθὼν, οὔτε τοῖς οὕτω
πονηροῖς συμπτώμασιν ἁλώσεται ῥᾳδίως, καὶ τὸν
θάνατον ἐκφεύξεται διὰ τὴν τοῦ λογικοῦ ἰατροῦ τέχνην.
παραλαβὼν γὰρ αὐτὸν ὁ τοιοῦτος ἰατρὸς, εὐθέως ἀκρι-
βῶς ἐξετάσει ὁποῖος τίς ἦν αὐτὸν ὁ καταδήξας κύων.

Περὶ λυττῶντος κυνός:—

ἀγαθὰ ἀκούσας. ὅτι ἰσχνὸς μὲν καὶ κατάξηρος τῷ σώματι
καὶ τοῖς ὄμμασιν ἐξέρυθρος καὶ τὴν οὐρὰν παρειμένος
καὶ τὸν ἀφρὸν ἀπὸ τοῦ στόματος ἔχων ῥέοντα, μάλιστα
δὲ ὅτι καὶ τὴν γλῶτταν ἔξω εἶχε προβεβλημένην, καὶ
ὥσπερ χολὴν κεχρωσμένην, ἐμπίπτων τε τοῖς ἐντυγ-
χάνουσι καὶ ἀλόγως τρέχων, εἶτα πάλιν αἰφνιδίως
ἑστάναι θέλων, καὶ δάκνων μετ' ὀργῆς τινὸς μανικω-
τέρας, ἀπροοράτους αὐτοῦ γενομένου, ἐταῦτα ἀ-
κούσας οὕτως ἔχοντα, εὐθέως μὲν συνίστησι λυττῶν-
τα γεγονέναι τὸν κύνα. θεραπεύσας δὲ οὐχ ἁπλῶς
οὕτως, ὥσπερ ὁ μεθοδικὸς τὸ τραῦμα. ἀλλ' εὐθέως
μὲν αὐτὸ καὶ μεῖζον ἐργάζεται. περιτεμὼν τὴν σάρκα
ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος κυκλοτερὲς αὐτοῦ τὸ
σχῆμα ποιῶν. ἵνα μὴ ῥᾳδίως ἐπουλοῦσθαι δύνηται.

ἀλλ' ἵνα ἔχοι ἀνεῳγότα τὸν πόρον, εἰς πολὺ τοῦ χρόνου τὸ
μῆκος, τοὐλάχιστον, εἰς τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας.
καὶ ἐξέλκοι διὰ τούτων τὸν ἰὸν τοῦ κυνός, καὶ θηριακῇ
χρῶ ἐφάρμαζεν πάνυ προσεξαπτομένοις ἐπὶ καιρὸν τοῦτο-
πον. καὶ κεχρῆσθαι τοῖς ἄλλοις φαρμάκοις ὅσα ἐπισπαστι-
κά. καὶ ἔνδον τῆς σαρκὸς τὸν ἰὸν μένειν οὐκ ἐᾷ. ἐγὼ δὲ
ἐπινοήσας ποτέ, καὶ τὴν ἀντίδοτον αὐτὴν ἀνῆκα τῷ
ἀπὸ τῶν ῥόδων σκευαζομένῳ ἐλαίῳ. καὶ ὥς τι φάρμακον
ἔμμετρον ἐπέθηκα τῷ τραύματι. ἵνα ὥσπερ τινὰ οἰκεί-
αν ἐκμυζήσῃ. καὶ ἐκ τοῦ βάθους ἐπισπάσηται τὸ δι-
αφθείρειν δυνάμενον. καὶ ὅλως καθάπερ τι παιώνει-
ον φάρμακον ἡ θηριακὴ καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθεμένη καὶ
πινομένη τοῖς λυσσοδήκτοις ἀκριβῶς βοηθεῖ. ἐφάνη δὲ
ἡμῖν ἡ ἀντίδοτος αὕτη, καὶ ἐν ταῖς λοιμικαῖς κατα-
στάσεσι μόνη, τοῖς ἁλισκομένοις βοηθεῖν δυναμένη.
μηδενὸς ἄλλου βοηθήματος τῷ μεγέθει τοῦ κακοῦ ἀντι-
σχεῖν οὕτω πεφυκότος. ὥσπερ γάρ τι θηρίον καὶ
αὐτὸς ὁ λοιμὸς οὐκ ὀλίγους τινὰς ἀλλὰ καὶ πόλεις ὅλας
ἐπινεμόμενος, διαφθείρει κακῶς. τροπῆς τινὸς
μοχθηρᾶς εἰς τὸ διαφθείρειν δυναμένης περὶ τὸν ἀέρα
γιγνομένης. καὶ τῶν ἀνθρώπων τῇ τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκῃ
τὸ θανεῖν φεύγειν μὴ δυναμένων. ἀλλὰ αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν
ὥσπερ τι δηλητήριον διὰ στόματος ἑλκόντων τὸν
ἀέρα. διό περ ἐπαινῶ καὶ τὸν θαυμασιώτατον Ἱππο-
κράτην ὅτι τὸν λοιμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας
εἰς τοὺς Ἕλληνας φθάσαντα οὐκ ἄλλως ἐθεράπευσεν
ἀλλ' ἢ τρέψας τὸν ἀέρα καὶ ἀλλοιώσας. ἵνα μηκέτι
τοιοῦτος ὢν ἀναπνέηται. κελεύσας οὖν ἀνὰ τὴν
πόλιν ὅλην ἐξάπτεσθαι τὸ πῦρ, οὐχ ἁπλῆν τῆς ἀνα-
θέσεως τὴν ὕλην ἔχον. ἀλλὰ στεφάνων τε καὶ τῶν ἀνθῶν

τὰ εὐωδέστατα, ταῦτά σοι ἐβούλευσεν εἶναι τοῦ πυρὸς
τὴν τροφήν. καὶ ἐπισπεύδειν αὐτῷ τῶν μύρων τὰ λιπαρώ-
τατα. καὶ ἥδιστα τὴν ὀσμὴν ἔχοντα. ἵν᾿ οὕτω καθαρὸν
γενόμενον οἱ ἀνόητα ἀναπνεύσωσιν εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τὸν
ἀέρα. τὸν αὐτὸν τρόπον νομίζωμεν καὶ τὴν θηριακήν.
ὥσπερ τι καὶ αὐτὴν οὖσαν πῦρ καθάρσιον. τοὺς μὲν προπί-
νοντας αὐτὴν ἐν τῇ λοιμικῇ καταστάσει μηδόλως ἁλί-
σκεσθαι τῷ κακῷ. τοὺς δὲ ἤδη φθάσαντας παθεῖν ἐξιᾶ-
σθαι δυναμένη, ἀλλοιοῦσαν καὶ τρέπουσαν τὴν τοῦ ἀνα-
πλασθέντος ἀέρος πονηρίαν. καὶ μὴ κρατεῖν ἐῶσαν δια-
φθείρειν τὴν σύγκρισιν. διόπερ ἐγὼ συμβουλεύω σοι.
καὶ διὰ ταύτας μὲν τὰς οὕτω γιγνομένας αἰφνιδίους
περὶ τὸν ἀέρα καταστάσεις, καὶ διὰ τὰς ἄλλας τῶν
βλαπτόντων αἰτίας λαμβάνειν τῆς ἀντιδότου συνεχῶς,
καὶ ὑγιαίνοντι. ἵνα καὶ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσιν
ἀνθίστασθαί σοι τὸ σῶμα. καὶ ὅταν ἤδη πάθῃς, εὐίατον
ἢ εὐάρεστον εὕρῃς. αὕτη γὰρ ὡς εὐκρασίαν τινὰ καὶ
ὑγιεινὴν κατάστασιν περιποιεῖ τοῖς σώμασιν. ἀναλί-
σκουσα τὰ περιττώματα τῶν ὑγρῶν καὶ ἀναθερμαίνου-
σα τὰ κατεψυγμένα τῶν μερῶν. καὶ τὴν ἔμφυτον
δύναμιν τονοῦσα πρὸς τὸ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας
ἐκτελεῖσθαι καλῶς. ὅταν γὰρ ἡ φύσις εὔρωστος ᾖ,
τότε καὶ ἀνεμποδίστως καὶ ἡ κοιλία πέσσει τὰς τρο-
φάς. καὶ αἱ φλέβες ἐξαιματοῦσιν αὐτὰς εὐχερῶς.
καὶ τὸ ἧπαρ ῥᾳδίως διακρίνει τὴν χολήν. καὶ καθαρὸν
παραλαβοῦσα ἡ καρδία τὸ αἷμα, ὅλῳ λοιπὸν ὡς ἤδη
θρέψαι δυνάμενον ἐπιπέμπει τῷ σώματι. καί τε
ἀπονήριστον καὶ αὐτὰς ἀποδίδοσθαι συμμέτρως
ποιεῖ. καὶ τὰ περιττὰ τῷ σώματι δι᾿ ὅλης τῆς ἀναπνο-
ῆς γίγνεσθαι διαφορεῖ. μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις

συμβουλεύουσι τῆς ἀντιδότου λαμβάνειν· ὁπότε τὸ -
κρυῶδες τοῦ ἀέρος χειμῶνος ὄντος· ἔστι γὰρ ὥσπερ -
τι τῶν σπλάγχνων ἀγαθὸν ἔνδυμα· καὶ πολλὴν τὴν θερμό-
τητα αὐτοῖς παρέχειν δυνάμενον· οἶδα δὲ αὐτὴν καὶ ἐς τὴν
τῆς ψυχῆς συνεργοῦσαν καὶ ὀξύτητα μὴ οὖσαν ἀσύμβου-
λον· τὰς τε γὰρ αἰσθήσεις ἐνεργεῖν ἀπόνως ἀπεργάζε-
ται· καὶ καθαρὸν τῶν ἀναθυμιάσεων ἀποφαίνουσι
τὸν νοῦν, ἀκριβέστερον αὐτὸν διανοεῖσθαι ποιεῖ· συνελόν-
τι δ' εἰπεῖν, ὅλον δυσπαθὲς εἶναι τὸ σῶμα κατασκευάζει.
ὡς μηδὲ ὑπὸ δηλητηρίου τινὸς διαφθείρεσθαι· ἡ γὰρ
ποικίλη καὶ τοσαύτη τῆς μίξεως τοῦ φαρμάκου δύναμις,
τὴν τοιαύτην δυσπάθειαν ἀποτελεῖ· καὶ μάλιστα ἐπεὶ
τὸ τῶν θηρίων ἔχει μίγμα· φασὶ γὰρ ὅτι καὶ τὸν Μιθρι-
δάτην ἐκεῖνον τὸν μέγαν πολεμιστήν, τὴν μὲν θηρια-
κὴν μὴ λαμβάνοντα, οὐδέπω γὰρ ἦν· ἄλλως δὲ αὐτὸ τὸ -
τὸν λαμβάνοντα πολυμίγμα τοιοῦτον τινὰ καὶ αὐτὴν τῷ
ἐκείνου ὀνόματι οὕτω καλουμένην· μιθριδάτειος γὰρ
ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐξ αὐτῆς κατεσκευασμένην τῷ
σώματι δυσπάθειαν, μὴ δυνηθῆναι λαβόντα τὸ
φάρμακον, ἀποθανεῖν· ὁπότε γὰρ πολεμῶν πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου νικώμενος, καὶ ἐν τοῖς
ἐσχάτοις ὢν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου τοῦ ἰοῦ ἀνώσως ἀποθανεῖν
ἠπείγετο· πιὼν τὸ φάρμακον· καίπερ πολύ γε αὐτοῦ λα-
βών, αὐτὸς μὲν ~~οὐκέτι~~ οὐκ ἀπέθνησκε, τὰς δὲ θυ-
γατέρας πάνυ βουληθεὶς αὐτῷ διὰ τὴν φιλοστοργίαν συνα-
ποθανεῖν, πιούσας τὸ αὐτὸ φάρμακον ταχέως ἀπο-
κτανθῆναι· εἶθ' ὡς ἐβράδυνε μὴ ἀποθνήσκων τοῦ
φαρμάκου διὰ τὴν προεπίνειν ἀντίδοτον μηδὲν ἰσχύσαι
δυναμένου· καλέσας Βίτοτον τοὔνομα τῶν φίλων
αὐτοῦ τινα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀποσφάξαι· καὶ οὕτως

ὅτι καὶ πρὸς φρό-
νησιν λυσιτελεῖ:–

ιθ´

τὸ ποντικὸν κάρυον ἔχει ὀβολοὺς ιϛ. δηλαδὴ ἐξάγια β.

ποιήσας τῷ σιδήρῳ τοῦ φαρμάκου γενέσθαι τὸ ἔργον ἀπο-
θανεῖν αὐτὸν βιαίως ἠνάγκασεν. ὁρᾷς οὖν ὅπως τῇ πο-
λυμιγεῖ τῶν φαρμάκων πολλὴν τὴν ἰσχὺν πρὸς τὸ ποιῆσαι
τὴν δυσπάθειαν ἔχει. καὶ μάλιστα ἡ θηριακὴ διὰ τὴν το-
σαύτην δύναμιν ὡς ἔφην τῶν θηρίων. λαμβάνειν δέ σοι
τὸ φάρμακον συμβουλεύω, ὅταν εὖ πεπτικὸς ᾖς. καὶ σιτίων
μὴ πλήρης. καὶ τῷ μέτρῳ δὲ ἄλλοτε ἄλλως χρώμενος, εὖ
ποιήσεις. ποτὲ μὲν γὰρ κυάμου τοῦ αἰγυπτίου τὸ μέγεθος
μετὰ κυ´ β´ ὕδατι λάμβανε. ὅταν ὀλίγον ᾖ τὸ μέλλον
αὐτῆς πρὸς τὴν πέψιν γίνεσθαι διάστημα. ποτὲ δὲ καρύου
ποντικοῦ τὸ μέγεθος ποίει καὶ ἀνήσου σὺν κυάθοις τρισὶν ὕ-
δατος αὐτὸ πῖνε. ὅταν πλείονα πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ φαρ-
μάκου τὸν χρόνον ἔχοις. ἐπίβλεπε δὲ ἅμα καὶ τὴν ὥραν
καὶ τὴν χώραν. ἐν αἷς μέλλει λαμβάνειν τοῦ φαρμάκου.
θέρους μὲν γὰρ ὅταν ᾖ, οὐδ᾽ ὅλως αὐτοῦ σοι συμβουλεύω
λαμβάνειν. θερμοῦ γὰρ ὄντος τοῦ καταστήματος ἔτι
καὶ μᾶλλον θερμότερον γιγνόμενον, βλάπτεται τὸ σῶμα.
καὶ τοῦτό γε συνιδὼν ὁ θαυμασιώτατος Ἱπποκράτης,
τὰ πρὸ κυνὸς καὶ μετὰ κύνα φαρμακείας ἐργώδεα
εἶναι λέγει. πυρετὸν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ καιρὸς οὗτος
τοῖς ἀνθρώποις φέρει. διόπερ καὶ τοῖς ἀκμάζουσι τὴν ἡλι-
κίαν, καὶ πολλὴν ἔχουσι τὴν φυσικὴν θερμότητα, μὴ
πολὺ μηδὲ πολλάκις προσφέρεσθαι τὸ φάρμακον
παραινῶ. ὥσπερ γε τοῖς ἤδη τοῦ βίου τὴν παρακμὴν
ἔχουσι. καὶ πλεῖστον καὶ μὴ ὀλιγάκις. οὐ μεθ᾽ ὕδατος
ἀλλὰ μετ᾽ οἴνου μᾶλλον συμβουλεύω λαμβάνειν. ἵνα
τὸ μαραινόμενον ἤδη τοῦ σώματος καὶ τὸ ἀποσβεννύμενον
τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἀναζωπυρεῖν καὶ ἀνάπτεσθαι
ὑπ᾽ αὐτοῦ δύνηται. ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων, παντάπα-
σιν δεῖ φυλάττεσθαι τὸ φάρμακον. μεῖζον γάρ τι αὐτῶν

τῆς δυνάμεως τὸ μέγεθος τοῦ φαρμάκου. καὶ διαλύει
ῥᾳδίως σῶμα. καὶ τὸ ἔμφυτον πνεῦμα, ταχέως σβεννύουσιν.
ὥσπερ δὴ καὶ τὴν λυχνιαίαν φλόγα, τὸ ἔλαιον τοῦ πυρὸς
πλέον γενόμενον, εὐκόλως αὐτὴν ἀποσβέννυσιν. ἐγὼ
γοῦν ἱστόρησα διαλυθέν ποτε παιδίον ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τῆς
ἀντιδότου χρήσεως. τὸ μὲν γὰρ, ἐπύρεττε χρονίως.
καὶ ἦν ἰσχνὸν αὐτοῦ πάνυ τὸ σῶμα. καὶ τὴν δύναμιν ἀ-
σθενές. μόλις δὲ καὶ διὰ πολλῆς ἐπιμελείας, διαζῆν
δυνάμενον. ἀπειρηκὸς μὲν ὥσπερ ὂν ἐκ τοῦ ἰατρικοῦ
λογισμοῦ, καὶ πάνυ δυσέκλυτον, αὐτῷ δίδοσθαι τοῦ
φαρμάκου. κηδόμενος γάρ τις αὐτοῦ, καὶ πατὴρ εἶναι
δῆθεν λέγων, καὶ τυραννικὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν ἔχων
μᾶλλον ἤπερ τὴν ἐκ τοῦ λόγου συμβουλίαν ἀκούων,
ἀλόγως καὶ μετὰ πολλῆς, ἐξηνάγκασε μετὰ τοῦ φαρμάκου
δίδοσθαι τῷ παιδίῳ. τὸ δὲ ληφθὲν μὲν, οὐκ ἠδυνήθη
πεφθῆναι. κρεῖττον γὰρ ὂν τῆς ἰσχύος τοῦ λαμβάνοντος.
διέλυσε γὰρ αὐτοῦ τὴν σύμπασαν ἕξιν. καὶ τὴν γα-
στέρα ῥεῖν ἐποίησε. καὶ οὕτως διὰ τὴν ἄλογον τοῦ φαρ-
μάκου χρῆσιν, νύκτωρ ἀπώλετο τὸ παιδίον. εἰ δὲ πο-
τε καὶ ἐν θερμοτέρᾳ χώρᾳ, διατρίβοις, φυλάττου
χρῆσθαι τῷ φαρμάκῳ. ἀρκούσης σοι τῆς ἐκ τοῦ
ἀέρος θερμότητος. διόπερ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς πρώτης
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐν τοῖς θερμοτάτοις οὖσι, καὶ πολλὴν
ἔχουσι τὴν ἐκεῖθεν ξηρότητα, ἀκατάλληλον εἶναι μοι
δοκεῖ τὸ φάρμακον.~ σκευάζονται δέ τινες διὰ τῶν
θηρίων τούτων, καὶ ἄλλα. ἀναγκαῖον γὰρ ἔδοξέ-
μοι, καὶ τῶν ἄλλων μνημονεῦσαι. ἵνα τελεώτατος
ὁ περὶ τούτων σοι λόγος γένηται. ποιοῦσι καὶ αὐτοὶ
πρὸς πάντα τὰ προειρημένα. μετριώτερον μὲν, ἢ ἐκεῖνο
πολλὰ τὸ χρήσιμον παρασχεῖν δυνάμενοι. τὸ δὲ σὺν ἐχί-

τῆς χρήσεως κατὰ τὸ ὀλίγον τὴν ὠφέλειαν ποιούμενοι. διόπερ δὴ
καὶ πολλοὶ τῶν χρωμένων, τὴν σωματικὴν σύστασιν τῆς ἀπ' αὐτῶν βελτ-
[illegible] ἔχοντες, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ὅλως βοηθεῖν δύνασθαι
νομίζουσι. μάλιστα ἐπειδὴ καὶ τῷ πυρὶ ἀσθενέστερον αὐτῶν τὸ
σῶμα, γίγνεται. ἐξαφανίζεσθαι λέγοντες τὴν [illegible]
πρὸς τὸ ἐπικουρεῖν δύναμιν αὐτῶν. ἐγὼ μὲν φημὶ τὴν μὲν
δύναμιν αὐτῶν τὴν ἰατρικήν, μὴ ἔχειν τὰς ἄλλας. μὴ μέν-
τοι τελέως αὐτῶν ἐξαφανίζεσθαι τὴν ἐπίκουρον ἰσχύν.
πολλὰ γὰρ εἰς τὸ πυρὶ ὁμιλεῖν ἀποφαίνεται κρείττονα. καὶ ποτὲ
μὲν καὶ κρυπτομένην αὐτῶν τὴν φύσιν εἰς τὸ φανερὸν ἄγει.
τινὰ δὲ καὶ πρὸς ὃ βουλόμεθα χρείαν εὐαρμόστως ἔχειν
παρασκευάζει. ὁ γοῦν χρυσὸς ὦ φίλε μου, δι' αὐτοῦ κρίνεται.
καὶ ὁ μὲν κίβδηλος, πυρωθεὶς ἐλέγχεται. ὁ δὲ ἐν τῷ
πυροῦσθαι καθαρθεὶς ἀκριβῶς, δόκιμος εἶναι φαίνεται.
καὶ ὁ σίδηρος πυρούμενος μαλάττεται. καὶ καμπτό-
μενος ὦ φίλε μου, εὔχρηστος εἶναι πρὸς πολλὰ τῶν ἐν τῷ
βίῳ γίνεται. οὐχὶ δὲ καὶ τῶν προσφερομένων τὰ πλεῖστα
πρὸς τὸ τρέφειν ἡμᾶς διὰ τὸ πῦρ κατάλληλα γίγνεται;
ἄρτος γέ τοι καὶ τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἰχθύων αἱ σάρκες ὠμαὶ
μένοντα, πρὸς τὴν χρείαν τῆς ὀρέξεως, ἄχρηστα. ὀπτη-
θέντα δὲ τότε γίγνονται καὶ τῶν σωμάτων τροφαί. ὁ
δὲ οἶνος καὶ αὐτὸς εὐθέως μὲν καὶ ἀπὸ τῶν βοτρύων
ἐκθλιβείς, ὠμὸς καὶ ἄπεπτος. πεφθεὶς δὲ τῷ τοῦ
ἡλίου πυρί, τότε καὶ ἥδιστος. καὶ ποτιμώτατος γίνε-
ται. ὅταν δὲ πολλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ τέχνῃ φαρμάκων, τὴν
ἀρχαίαν ἑαυτῶν φύσιν ἔχοντα, δριμύτητά τε καὶ πο-
λέμια τοῖς σώμασιν [illegible]. κολασθέντα
γὰρ τῇ τοῦ πυρὸς ἀνάγκῃ, εὔχρηστα πρὸς θεραπείαν
γίγνεται. ἡ γοῦν χαλκῖτις, ὠμὴ μὲν καὶ τὰ σώματα.
καὶ γὰρ διὰ τὰς ἐσχάρας ἀπεργάζεται. ὀπτηθεῖσα

δὲ ἐπουλοῖ τὰ ἕλκη. καὶ ὁ ἀπὸ τῆς Φρυγίας λίθος ὁ καιόμενος
μὲν ὤν, δριμύτατός ἐστι· ἀνθρακούμενος δὲ καὶ λειούμενος
μετ᾽ ἄλλων τινῶν, ἀγαθὸν γίγνεται τῶν ὀφθαλμῶν φάρ-
μακον. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ καιομένου σπόγγου γιγνομένη σποδιά,
καρτερῶς τὰς αἱμορραγίας ἔξωθεν ἐπέχειν. τὸ αὐτὸ μοι δοκεῖ,
καὶ ἐπὶ τῶν θηρίων καὶ ἄλλων γίγνεσθαι νομίζειν. πάντα γὰρ
ὁμοῦ καιόμενα καὶ ὁλόκληρα σκοπούμενα τὰ θηρία,
τῶν μὲν ὑποτεταμένων καὶ πονηρῶν τοῖς σώμασιν δυνάμεων,
διὰ τῆς καύσεως ἀποτίθεται. τῆς καύσεως ἐσθιόμενα,
οὕτω τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὸς πρὸς τὸ βοηθεῖν συμμετρίαν λαμ-
βάνειν. ἰδίως δὲ καὶ οἱ ἄλεοι θεραπεύουσι μάλιστα τὰ
περὶ τὴν ἐπιφάνειαν γιγνόμενα πάθη. λεύκας λέγω καὶ
λέπρας. καὶ λειχῆνας τοὺς ἀγρίους. τά τε γὰρ ὑπὸ τῷ
δέρματι περιττὰ καὶ δριμέα, μάλιστα διαφοροῦσιν.
ἐσθίοντες γοῦν αὐτοὺς οἱ πλεῖστοι, ἱδρωτικώτεροι γίγνον-
ται. καὶ τῶν διεφθαρμένων κενοῦσιν οὐσίαν. ὡς καὶ τὰς
καλουμένας φθεῖρας ἐκβάλλειν τινάς. ἐκ διαφθορᾶς
ἰδίαν γένεσιν ἐχούσας. καὶ διὰ τοῦτο ὡς οἶμαι φθεῖρας
καλουμένας. σμήχουσι δὲ ἄριστα καὶ τοὺς ὀδόντας. καὶ
τὰ πλαδαρὰ τῶν σωμάτων, πυκνοῦσι. καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς
ἐπιφερόμενον, ἀναστέλλουσι ῥεῦμα. ἀσήπτους
τε τοὺς ὀδόντας φυλάττουσι. τρίβοντες καὶ ἢ βιβρώ-
σκοντες αὐτοὺς συνεχῶς. γίνεται δὲ αὐτῶν καὶ ἡ
σκευασία, τοῦτον τὸν τρόπον. πειράσομαι γάρ σοι πά-
λιν καὶ τούτους σκευάζειν. τῇ ὑπογραφῇ τοῦ λόγου χρώμενος.
λαβόντα γὰρ χρὴ ἐχίδνας τὰς προειρημένας ὁμοίας, καὶ
τῷ αὐτῷ χρόνῳ τεθηραμένας. ἔστωσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν
λ΄. καὶ μὴ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν θήραν ἐχούσας.
ἀλλ᾽ εἰ δυνατὸν αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἢ τῇ δευτέρᾳ εἰλημμένας.
ἔτι τῶν ἄλλων. καλοῦμεν δὲ τῶν ἀμμωνιακῶν. ἃς δὲ μήτε

ση(μείωσαι)

πε(ρὶ) φθειρῶν

τῶν κοινῶν καὶ τῆς ῥόας λευκῶν καὶ ἐξηρασμένων · ἥρεμα
μόδιον ἰταλικόν · ἔπειτα καὶ σὺν αὐτοῖς κόψας αἴρομεν ὡς
γεντιανῆς κρητικῆς γρ. αʹ · ἀριστολοχίας ὁμοίως γρ. αʹ · κεν-
ταυρίου λεπτοῦ κόμης γρ. βʹ · καρδαμώμου ἀρμενιακοῦ
πρα τὸ π · ἐντεριώνης γρ. αʹ · σκορδίου ὀρεινοῦ · ἀνύδρου
γρ. αʹ · χαμαίδρυος κρητικῆς γρ. αʹ · πηγάνου ἡμέρου σπέρ-
ματος γρ. αʹ · μέλιτι ἀττικῷ ἑνώσας αὐτά · καὶ μέρος αὐτοῦ
εἰς χύτραν · ἐξ ὀστρακίνου γενομένην καινὴν ἁλῶν μετὰ
δʹ ἐχίδνας ζώσας · προσεπιβαλὼν σὺν αὐταῖς σκίλλας
ἁπαλὰς καὶ παχείας ἀγρίας εʹ · εἰς λεπτὰ κατατεμών, οὕτως
ἐπίβαλε τὸ λοιπὸν τοῦ μέλιτος τῶν ἁλῶν μέρος · καὶ πωματίσας
καὶ πηλώσας ἐπιμελῶς τρῆσον · τέσσαρας ὀπὰς τρήμασιν
αὐτῆς τὸ πῶμα · ἵνα διὰ τούτων ὁ ἀτμὸς διασημαίνῃ σοι
τὸ μέτρον τῆς ὀπτήσεως, τὸ μὲν πρῶτον φανήσεται κα-
πνὸς ἐξιών, πολὺς σφοδρὸς καὶ τεθολωμένος · παραση-
μαίνων ὅτι τὸ πῦρ ἤδη καθήψατο τῶν θηρίων · ὅτε δὴ
προσέχειν ἀκριβῶς παραινῶ · μήποτε ἄνω πνεύσαντος τοῦ
καπνοῦ κεκακωμένου τοῦ ἀέρος · ὑπὸ τῆς ἀναθυμιάσε-
ως τῶν ἐχιδνῶν · εἶθ' ὅταν παύσηται ὁ ἀτμός, ἀνα-
βαλλομένω δέ τινα φλόγα λεπτὴν διὰ τῶν τρημάτων
βλέπῃς, τότε νόμιζε ὡς ἄριστα αὐτὰ ἐπέβαλες · καὶ οὕ-
τω βαστάξας ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὴν χύτραν ψύξας ὅλην ἡ-
μέραν τε καὶ νύκτα · εἶτα ἀνοίξας καὶ ἀνελόμενος τοὺς
ἄνθρακας, ἐπιμελῶς κόπτε · καὶ σῆθε μετὰ τούτων
τῶν μιγμάτων · καὶ πηγάνου ἀγρίου σπέρματος τὸ θʹ.
ὑσσώπου κρητικοῦ τὸ θʹ · μαράθρου σπέρματος ἀγρίου τὸ ςʹ.
νάρδου κελτικοῦ · στάχυος σκυθινοῦ, ἀνὰ τὸ ςʹ · πε-
τροσελίνου μακεδονικοῦ τὸ λʹ · ἀμώμου βότρυος τὸ ςʹ.
ὀριγάνου ἡρακλεωτικοῦ κορύμβων τὸ θʹ · ὀρμίνου σπέρ-
ματος πεφρυγμένου τὸ ςʹ · θύμου κορύμβου ἀττικοῦ

γο ζ΄· μαλαβάθρου φύλλα· ἰνδικοῦ γο λ΄· ἀρκευθίδων
λακωνικῶν σαρκὸς γρ β΄· κορίου σπέρμα ἡμέρου γο ϛ΄.
πεπέρεως λευκοῦ γρ β΄· πεπέρεως μέλανος γρ β΄· σιλφίου ῥίζης γο ϛ΄· ζιγγι-
βέρεως ἀτρήτου γρ β΄· σατυρίου σπέρμα ῥίζης γο ϛ΄· γλί-
χωνος πυρσίνου γο ϛ΄· σεσέλεως μασσαλεωτικοῦ πυρέθρου
γο ϛ΄· τορδυλίου ὀρείνου σπέρμα γο α΄· ἡδυόσμου γο ϛ΄· κασ-
σίης καλλίστης γο β΄· κινναμώμου γο α΄· πάρωδα αὐτὰ κόψας
καὶ σήσας πάλιν ἐπίκοπτε καὶ διακοσκίνευε πολλάκις,
ἵνα ἀκριβῶς λεῖοι γένωνται· καὶ οὕτως ἐν ὑαλίνοις σκεύε-
σιν ἀποτιθέμενος χρῆσθαι μὴ εὐθέως· ἀλλὰ μετὰ ἡμέρας
που δέκα. ἐσκεύασα δὲ αὐτοὺς ἐγώ, μὴ κωλύσας τὰ θη-
ρία· ἀλλὰ τοὺς ἔξω αὐτῶν ἀρτίσκους· οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς
θηριακῆς ὑπέδειξα σκευάζεσθαι μίξας τοῖς μετὰ τῶν
θηρίων καιομένοις ὡσαύτως· ἵν' ἣν περ ἔχει ποιότητα ἐκ
γ' αὐτοῖς, ἐν τῇ καύσει ταύτην ἀποβάλῃ. τοσοῦτον μέτρον
τῶν ἀρτίσκων προσβάλλων, ὅσον περ τεκμηραίμην ἔχειν
τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσάρων ἐχιδνῶν· καὶ ἀπέβησαν
ὡς ἀληθῶς ἄριστοι. οὔτε τὸ ἐκ τῆς καύσεως ἀποδῶδες
τὴν γεῦσιν ἔχοντες, οὔτε μέλανες ὄντες τὴν χροιάν· ἀλλὰ
καὶ τὴν ποιότητα ἐν τῇ χρήσει ἥδιστοι γενόμενοι· καὶ
τὴν δύναμιν πρὸς ἅπερ ἔπονται αὐτοὺς ἰδίως ποιεῖν, ἐνερ-
γέστερον ἔχοντες :— οὗτος ὁ περὶ τῆς θηριακῆς καὶ
τῶν θηριακῶν ἄλλων λόγος· φιλοπόνως ὡς οἱ ~~φιλοτίμως~~
οἶμαι ἐξετασθείς, ὑπ' ἐμοῦ μάλιστα. ἐπεὶ καὶ σὺ πάντως
τῶν λόγων φιλοτίμως ἔχεις. μέμνημαι γὰρ ὁπότε
τοῖς λόγοις ἐνδόξως ἐπὶ δημοσίου ἀνεσχόλαζε. ἤ τι λέ-
γων πρόβλημα χρῆναι τοὺς λέγοντας διαλιπεῖν ποτέ. πολ-
λὰς ἀφορμὰς εὑρίσκων σὺ φιλοτίμως τῶν ἐς τοσοῦτο διαλε-
γομένων. ἔλεγες γὰρ ὅτι καὶ οἱ θεοὶ μὴ χρῶντες, οὐ καλοῦσιν.
ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ χρηστήρια σιωπᾷ. ποτὲ καὶ ἡ θάλασσα

τοῖς χειμῶσι τὸ πλεῖσθαι οὐκ ἔχει. τὰ δὲ ῥεῖθρα τῶν ποταμῶν
παύεται ῥέοντα. καὶ μετὰ χρόνον ἐπιρρεῖν πάλιν ἄρξεται.
καὶ ἡ γῆ τοὺς καρποὺς
οὐ καθ' ἕνα φύει πάντοτε.
μιμησάμενος
οὖν σε κἀγὼ
οὐδὲν
τῶν περὶ τῆς θηριακῆς ζη-
τουμένων παρέλιπον. ἅμα καὶ σοὶ
προστεταμένος ἡδέως χρῆσθαι τῷ φαρ-
μάκῳ. ἔπειτα καὶ πολυετῆ τῆς ζωῆς
τὸν χρόνον ἢ χρήσεως αὐτοῦ
παρέχεσθαι πεπειρημένῳ.
οὕπερ ἀκόπως
ἐγὼ
γενέσθαι σοι
παρὰ τῶν
θεῶν
εὔχο-
μαι.

[illegible] [illegible] optimus [illegible] C. method

ad [illegible]
[illegible] met[illegible]
[illegible]
an [illegible] [illegible] difficulta [illegible]
[illegible] Galin. [illegible] cap [illegible] meliore
[illegible] in [illegible]

4.9. 10 [illegible]

[illegible] phylonium [illegible] dolores sedat ! [illegible] di gr[illegible]
na [illegible] colico dolore exhibemus calidum et [illegible] dicit q
[illegible] sedat dolores 13. meth: cap: [illegible]
[illegible] philonio frigido

13 meth: c. 11 [illegible] intelligat [illegible]

adi 4 di Giugno 6 stellini y 12.18

45

+ 2 Galen manuscripts in Greek.
Accession no. JFF
Galen.
Author
Methodus medendi 1519. De sanitate tuenda 1517.
Call no. R126 G4 M58 +L67 1519